Pop Hagä Do Panyyg
Hanäm Do Hahỹỹh

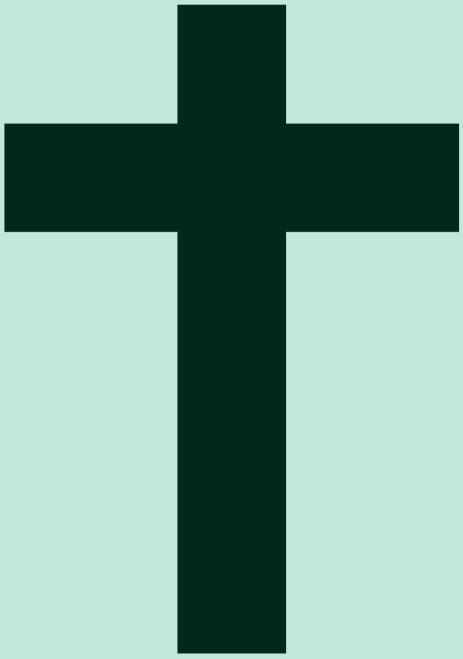

The New Testament in the Nadëb language of Brazil

(BR:mbj:Nadëb)

Pop Hagä Do Panyyg Hanäm Do Hahỹỹh
The New Testament in the Nadëb language of Brazil (BR:mbj:Nadëb)
O Novo Testamento na língua Nadëb do Brasil

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nadëb (Nadeb)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Nadëb

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-29

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
c5681c4e-55f8-5b64-badf-af07c5e28afc

Contents

FRT 1
Matew 2
Maah-Ko 61
Rukas 96
Jowãw 156
Atos 198
Roma 252
1 Korĩn 279
2 Korĩn 301
Garata 316
Epeso 326
Pirip 335
Korosa 341
1 Tesaronika 347
2 Tesaronika 352
1 Tsimoot 355
2 Tsimoot 362
Tiit 367
Piremon 371
Eberew 373
Tsijaag 393
1 Peed 399
2 Peed 406
1 Jowãw 411
2 Jowãw 417
3 Jowãw 418
Judas 419
Apokarip 422

P'op Hagä Do Panyyg Hanäm Do Hahỹỹh

O Novo Testamento na Língua Nadëb

SOCIEDADE BÍBLICA DO BRASIL
2011
As ilustrações nas páginas ... são usadas com a permissão da © 1978 David C. Cook Publishing Co.
As ilustrações por Horace Knowles nas páginas ... são usadas com a permissão da © The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.
As ilustrações por Louise Bass nas páginas ... são usadas com a permissão da © The British & Foreign Bible Society, 1994.
As ilustrações por Horace Knowles acréscimos e correções feitos por Louise Bass nas páginas ... são usadas com a permissão da © The British & Foreign Bible Society, 1994.
As ilustrações coloridas são usadas com a permissão da © International Bible Society.
O Novo Testamento na língua nadëb Brasil
2011
Primeira edição 2011 5C
Publicado pela Sociedade Bíblica do Brasil
© 2011, Sociedade Bíblica do Brasil

P'op Hagä Do Panyyg Ky N'aa Hahỹỹh

Hahỹỹ hã takerii däk papuuj Isaraéw buuj sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Hahỹ takerih do pooj jé, hajõng ta baab pooj jé P'op Hagä Do kaner'ood wät paa Isaraéw buuj sa sii. Ti noo gó tan'oo däk paa sa hã ta ky n'aa jaw'yyk doo. Tan'oo däk sa hã na-ããj hẽ hajõng baad hadoo do ta kyyh, ta ky n'aa rod rerii bong doo. Potugees kyy me ji maneëën tii “Antigo Testamento”. P'ooj ub sa sii kaner'ood däk doo, tahanäng pé tii. Ta tii hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh ta tyw n'aa papuuj heh'äät ta wë. Ta tii hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa Isaraéw buuj sa h'yyb tym dëëb, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb tym dëëb. Jesus, P'op Hagä Do T'aah badäk hahỹỹ hẽnh tamejõ hyng do né hẽ ta ti ji h'yyb tym dëëb. P'op Hagä Do asëëw hõm do tii. Tah'yyb däng do tii. Gereg kyy me ramaneëënh P'op Hagä Do h'yyb däng doo, Kristo. Jesus né ti Kristo. Ta hyb n'aa ji hajaa hỹỹ kä P'op Hagä Do wë ji nu dëë kän. Ta hyb n'aa na-ããj hẽ tahajaa baad ji bawät ji da hadoo do wë. “Papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo” ji maneëënh Jesus ky n'aa. Potugees kyy me ji maneëënh “Novo Testamento”. Pooj jé paa hahỹ raberii däk Gereg kyy me. Dooh wäd ta ti ma kahé bäh kerii wät do paah. P'ooj ub karejã jëng tii. Ti hadoo né hẽ, p'ooj ub tabahup nä bä hajõng paa rerii bong ta hã kerih doo. Tii d' rabadoo had'yyt hẽ tanahëëj jëng hyb n'aa. Gereg kyy me na-ããj hẽ raberih ta tii. Da hẽ ti anäng nä hajõng ta ti hedoo doo. Séd gó raberii paawä, ta ti mahang pawóp its rerih nä ta see pé noo gó ta bod its hajong do wób ranerih doo. Ta ti hedoo do bod kerii däk na-ããj hẽ Nadëb kyy me hahỹ ta heen n'aa kadakëë: [ ]. Ta ti hedoo do seeh Matew 17.21. Hahỹ mo n'aa me takerii däk tii: *[21 —Jããm hẽ P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsẽẽ doo me, ji noo kanawa doo me, ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do banyyh —näng mäh.]*
Ta see pé noo gó ti anäng ta ky n'aa, baad ji maa napäh hyb n'aa tahanäng péh. Ta ti hedoo do ky n'aa takerii däk ta yt hã. Dooh P'op Hagä Do kyyh bód tado bä tii. Kerih do nedëëd is do ta heen n'aa. Ta tii bä na-ããj hẽ ji tametëëh nyy bä ji baw'yyt P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerih doo. Ta ti hedoo do seeh ji aw'yyt Matew 1.21 hã. Hahỹ mo n'aa me ta yt hã takerii däk: **b** 1.21 Jawéh ji ted'ëëp, tahanäng pé ti Jesus.

Matew
Jesus ky n'aa hanäm do Matew erii wät do hahỹỹh

Jesus wahë makũ sa häd ketsén do hahỹỹh

1 Jesus Kristo, Dawi panaa, Abaraãm panaa. Hahỹ ta wahë makũ sa häd heen n'aa kerih doo:
2 Abaraãm t'aah, Isak.
Isak t'aah, Jakóh.
Jakóh taah, Judah, ta hỹỹj daheeh.
3 Judah t'aah, Peres.
Peres taah, Eserõm Serah daheeh. Tamar mä sa ỹỹn makũ häd.
Eserõm t'aah, Rãm.
4 Rãm t'aah, Aminadab.
Aminadab t'aah, Nasõm.
Nasõm t'aah, Saramon.
5 Saramon t'aah, Buwas. Buwas ỹỹn Rahab häd näng doo.
Buwas t'aah, Obed. Obed ỹỹn mä Rut häd näng doo.
Obed t'aah, Jesé.
6 Jesé t'aah kä, Dawi, ër wahë makũ sa wahë n'aa paah.
Dawi t'aah, Saromãw. Saromãw ỹỹn Urija häd näng do ỹỹm paah.
7 Saromãw t'aah, Reoboãm.
Reboãm t'aah, Abijah.
Abijah t'aah, Asah.
8 Asah t'aah, Josapa.
Josapa t'aah, Jorãw.
Jorãw panaa seeh, Usijah.
9 Usijah t'aah, Jotãw.
Jotãw t'aah, Akas.
Akas t'aah, Esekijah.
10 Esekijah t'aah, Manaséh.
Manaséh t'aah, Amom.
Amom t'aah, Josijah.
11 Josijah panaa kä, Jekonija, ta hỹỹj daheeh. Babirõn buuj, Judah buuj majĩĩ, sa häj n'aa hẽnh Judah buuj ramahũũm noo gó Jekonija rababok.
12 Babirõn häj n'aa bä rabaj'eenh do jawén paa bä henäk do hahỹ Jesus wahë makũ sa häd: Jekonija t'aah, Saratijéw.
Saratijéw t'aah, Sorobab.
13 Sorobab t'aah, Abijuh.
Abijuh t'aah, Erijakĩm.
Erijakĩm t'aah, Asor.
14 Asor t'aah, Sadok.
Sadok t'aah, Akĩh.
Akĩh t'aah, Erijud.
15 Erijud t'aah, Erejasa.
Erejasa t'aah, Matãn.
Matãn t'aah, Jakóh.
16 Jakóh t'aah, Joséh kä. Marija häd näng do patug ti Joséh. Marija t'aah kä, Jesus, ramaneëënh do Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo.
17 14 Jesus wahë makũ sa häd ketsén do Abaraãm du doo bä naa, Dawi bä kä tagadäk. 14 sa häd ketsén do Dawi häd bä naa, Judah buuj Babirõn häj n'aa hẽnh ramahũũm bä kä. 14 kä m' Jesus Kristo* wahë makũ sa häd ketsén do Babirõn häj n'aa hẽnh rabeboo nä do jawén paa bä naa, Kristo benäng bä kä.

Jesus benäng do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Hahỹỹ da Jesus Kristo benäng do ky n'aa. Jesus ỹỹn pan'aa Marija häd näng doo. Joséh gatëë do pan'aa m' ti Marija. Ti m' Marija beta däk, dooh Joséh awäd bä ta wë. Marija wén eta däk, P'op Hagä Do Sahee hejój hyb n'aa. 19 Baad ub, P'op Hagä Do karẽn doo da Joséh, ta patug pan'aa bawät. Ti hyb n'aa m' dooh takarẽn bä Marija taky n'aa tapa bä hajõk do sa matym gó. Dooh takarẽn bä Marija tanu meby bä ta wób sa hã.† Ti hyb n'aa tahyb n'aa newë däk, ta h'yyb gó, Marija tamejõ hõm taganat'ëë wät hyb n'aa. Dooh m' takarẽn bä ta wób tamaher'ood bä.
20 Ti m', ta ti tahyb n'aa newë däk do jawén paa bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ããs kas'ee wät ta hã ta s'ëë gó. Ti m' ta s'ëë gó ããs ky hadoo ta hã. Hahỹỹ da ta kyyh:

* **1:17** Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ramaneëënh Mesijas . Gereg kyy me ramaneëënh Kristo . “P'op Hagä Do h'yyb däng doo” , tahanäng pé m' ti. † **1:19** Aj'yy see sii Marija beta däk Joséh ed'oo. Ti hadoo né hẽ, dooh takarẽn bä taher'ood bä ta wób sa hã Marija eta däk doo, Marija tanu maneb'yyh hyb n'aa.

—Joséh, Dawi panaa, —näng mäh — mahyb n'aa p'eed manäh. Magat'ëë né hẽ Marija. Ajãn ta wog gó hasuun doo, P'op Hagä Do Sahee hejój hanaa. 21 Aj'yy da ta t'aah. Mahäd n'oo da Jesus,‡ P'op Hagä Do karapee tabed'ëëp hyb n'aa da nesaa do ramoo bok do mahãnh —näng mä ããs kyyh Joséh hã.

22 Sahõnh hẽ tii d' tawén hadoo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh ta ky n'aa rod Isajas häd näng do erii wät do paa kaja däk hyb n'aa. Hahỹỹ da taky däng do paah: 23 "Etaah da maruus aj'yy manepäh nä doo. Enyy däk da aj'yy ta t'aah. Ramaneëënh da ta häd Imanuéw",§ näng mäh. "Ër ma-hang P'op Hagä Do bawät", tahanäng pé ti Imanuéw.

24 Ti m' Joséh ty gawëëj däk bä, ããs mejũũ doo da né hẽ taky daheeh. Marija tagat'ëë däg kän. 25 Tagat'ëë däk né hẽ, dooh ta wë tawäd bä Marija t'aah nenäng nä bä. Ti m' Marija t'aah benäng do jawén paa bä Joséh häd n'oo däk mä Jesus.

2

Sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëëk do Jesus henäng do resoos do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' panang Berẽnh häd näng doo bä, Judah häj n'aa bä Jesus benäng sa wahë n'aa Eróts häd näng do bag'ããs noo gó. Tabenäng do jawén paa bä ajyy tak'ëp ma kamet'ëëk doo, sagõõh ky n'aa ma kama-het'ëëk do kaj'aa Jerusarẽnh bä. Sa häj n'aa papỹỹj hana hẽnh rahana. 2 Ti m' rakajaa bä kä rabeaanh:

—Nyy bä tabadäg däk Judah buuj sa wahë n'aa nag'aap hẽ henäng doo? —näk mäh. —Ãã hapäh sagõõh tabenyy däk do heen n'aa. Papỹỹj nu ganyy hẽnh tahana. Ãã wén na bë wahë n'aa nag'aap hẽ henäng do ãã weh'ëëh hyb n'aa —näk mä sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëëk do sa kyyh.

3 Ti m' tak'ëp mä Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do hyb n'aa tón mä taky n'aa napäh bä sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëëk do raher'oot doo. Sahõnh hẽ Jerusarẽnh panang buuj na-ããj hẽ m' rahyb n'aa tón mäh.* 4 Ti m' Eróts mejũũ ranaëënh hyb n'aa ta wë sahõnh hẽ Judah buuj sa rod n'aa P'op Hagä Do wë wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ. Ti m' tabeaanh mä sa hã nyy bä P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do benäng doo.

5 Ti m' raky hadoo:

—Berẽnh panang bä, Judah häj n'aa bä tabenäng da —näk mäh. —Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky n'aa rod see erii wät paa ta ti ky n'aa —näk mäh:

6 "Panang Berẽnh, Judah häj n'aa bä badäk doo,
õm ky n'aa netsëëh do nado panang ky n'aa etsëëh do sa mahang, Judah häj n'aa bä.
Ky n'aa etsëëh da õm, a babuuj mahang ganyyh do hyb n'aa ta bagã n'aa,
Isaraéw buuj, karapé haa h'yyb mahũũm doo."†

—Tii d' né hẽ P'op Hagä Do kyyh, ta ky n'aa rod see erih do paah —näk mä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa kyyh Eróts hã.

7 Ti m' Eróts mejũũ rabats'yyt ta wë kejën doo gó sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëëk doo. Ti m' tabeaanh mä sa hã ny noo gó ti sagõõh ganyyh. Ti m' rabaher'oot ta hã. 8 Ti m' Eróts mejũũ mä Berẽnh hẽnh rabahõm hyb n'aa. Ti m' ky ken'yym doo gó m' taky hadoo sa hã:

—Bë ahõm, baad bë esóts karapee —näng mäh. —Karapee bë awyyd bä, nayyw hẽ ỹ karẽn ỹ bë maher'ood, karapee ỹ weh'ëëh hyb n'aa bë nemuun —näng mä Eróts kyyh.

9 Ti m' sa hã Eróts maher'oot do jawén paa bä, ratsyym kasog kän mäh. P'aa hẽnh mä sagõõh rabahapäh ẽnh ramahõm me. Sa pooj jé m' sagõõh bahõm. Ti m' sagõõh bayyw kä kän tób karapee t'aah yt sooh do pong jó. 10 Tak'ëp mä ratsebee bong sagõõh rabahapäh bä kä. 11 Ti m' tób gó rabajëë p'ëë bä kä rabawyyd kän mä kara-pee Marija moo gó kä. Ti m' rabehyy b'ëëh tũũ sa taron nu paa me karapee t'aah wë.

‡ **1:21** Jawéh ji ted'ëëp, tahanäng pé ti Jesus. § **1:23** Isajas 7.14 * **2:3** Eróts wén hyb n'aa tón, dooh takarẽn bä ta see bag'ããs doo. Ta mab hẽ takarẽn tabag'ããs. Panang buuj rawén hyb n'aa tón na-ããj hẽ Eróts hã rah'yy genäh do hyb n'aa. Rahapäh ti tak'ëp da nesaa do tamoo wät da karapee henäng do hã, taky n'aa napäh do hyb n'aa. † **2:6** Mika 5.2

Ti m' rawehëë kän ta hã. Ti m' raban'oo däk ta hã ta matym n'aa tak'ëp hanäm doo, ky n'aa gebah doo. K'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb, b'aa täg buu benyym do s'ëëb insijẽẽn häd näng doo, b'aa täg buu benyym do s'ëëb miir häd näng do raban'oo kän ta matym n'aa. 12 Ti m' sa s'ëë gó kä P'op Hagä Do maher'oot ranabaaj hõm hyb n'aa Eróts magä doo me, Eróts ramanaher'oot hyb n'aa. Ti m' ta tyw n'aa see me m' rababaaj hõm kän sa häj n'aa hẽnh.

Esit häj n'aa hẽnh Joséh rakejën hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' sagõõh ma kamahet'ëëk do ratsyym kasok do jawén paa bä, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ããs kasee mä Joséh hã ta s'ëë gó. Ti m' ta s'ëë gó taky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh. —Mamahũũm wäd karapee t'aah ta ỹỹn daheeh Esit häj n'aa hẽnh, t'ĩĩ hẽnh bë kejën hõm hyb n'aa. Eróts mejũũ da resoos karapee t'aah tadaj'ëëp hyb n'aa. Ti hyb n'aa da Esit bä bë ayyw dó, õm ỹ maher'oot bä kä da mabana —näng mä ããs kyyh Joséh hã.

14 Ti m' nayyw hẽ Joséh ty gawëëj däk. Ti m' atsëm né hẽ Joséh bado däk karapee t'aah, ti m' karapee ỹỹn daheeh ratsyym kasog kän Esit hẽnh hah'ũũm doo. 15 Ti m' Esit häj n'aa bä rabajeej kän Eróts bedëp nä bä. Tii d' tawén hadoo P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod see her'oot do paa kaja däk hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod erih do paah: “Ỹ naëëj wät tah ỹỹ, Esit bä naa tabanyyh hyb n'aa”,‡ näng kerih do hã.

16 Ti m' Eróts h'yy kadaw'uuh sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëëk do rawadii doo. Ti hyb n'aa tak'ëp mä takawajããn. Ti m' tamejũũ mä radej'ëëp hyb n'aa Berẽnh panang bä, panang nedaa bä na-ããj hẽ, sahõnh hẽ karepé ajyy pawóp hẽ ta baab n'aa hedo padëëk doo, ti yd jé ta baab n'aa hedoo do na-ããj hẽ. Tii d' tawén d'oo, pawóp däg mä ta baab sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëëk do pooj jé rabahapäh sagõõh karapee henäng do heen n'aa ganyyh doo.§ 17 Tii d' né kä m' kaja däk P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod Jeremiij häd näng do erih do paa kä. Hahỹỹ da paa m' ta kyyh:

18 “Panang Rama** häd näng doo bä naa maa enä tak'ëp ha'oot doo.
Tak'ëp h'yy kat'oon do sa kyyh ji maa napäh da.
Rakéw panaa kyyh né hẽ tii, sa taah p'ãã 'oot doo.
Dooh wäd sa taah. Ti hyb n'aa dooh rakarẽn bä ta wób rah'yyb enäw bä sa hã”,†† näng kerih doo.

Joséh rababaaj nä do panyyg n'aa hahỹỹh

19 Ti m' Eróts dajëp do jawén paa bä, ta s'ëë gó m' ããs kas'ee wät Joséh hã. 20 Hahỹỹ da ããs kyyh ta hã:

—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh. —Mamabaj hõm karapee t'aah ta ỹỹn daheeh Isaraéw häj n'aa hẽnh kä. Dejëp karapee majĩĩ — näng mäh.

21 Ti m' Joséh bas'ëëg gëët mäh, tado däk karapee t'aah, ti m' karapee ỹỹn daheeh ratsyym kasog kän Isaraéw häj n'aa hẽnh hah'ũũm doo. 22 Ti m' Joséh ky n'aa napäh bä Akeraw häd näng do bag'ããs mä Judah häj n'aa‡‡ bä ta yb jawén buuj, eỹỹm mä t'ĩĩ hẽnh tahõm bä kä. Ti m' ta s'ëë see gó P'op Hagä Do ããs maher'oot mä t'ĩĩ hẽnh tanahõm hyb n'aa. Ti hyb n'aa kä m' Isaraéw häj n'aa bód Garirej häd näng doo hẽnh mä tabahõm kän. 23 Ta tii bä, panang Nasaréh häd näng do bä rabajeej kän. Tii b' mä kaja kän hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do paa P'op Hagä Do ky däng do ky n'aa hã: “Ramaneëënh da Nasaréh buuj”, näk paa sa kyyh.

3

Jowãw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó, nu gemuun do paah, Jowãw häd näng do bahõm kän Judah häj n'aa bä tabanawäng hẽnh. T'ĩĩ hẽnh mä tamaher'oot maa new'ëë do sa hã P'op Hagä Do kyyh. 2 Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

‡ **2:15** Osejas 11.1 § **2:16** Tii d' sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëëk do raher'oot paa ta hã. ** **2:18** Berẽnh nedaa bä ti panang Rama häd näng doo. Ti hyb n'aa ta tii bä na-ããj hẽ sa taah rap'ãã oot, Jeremiij ky däng doo da né hẽ. †† **2:18** Jeremiij 31.15 ‡‡ **2:22** Judah häj n'aa, Isaraéw häj n'aa bód né hẽ.

—Edaa däk hỹ pong jé hawät do ji tabag'ããs doo. Ti hyb n'aa bë eréd hõm nesaa doo, P'op Hagä Do wë bë h'yy kawareem hyb n'aa —näng mä Jowãw kyyh.

3 Jowãw né hẽ ti aj'yy ta ky n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot do paa hahỹ tabaher'oot noo gó:

“Hahỹỹ da tabanawäng bä her'oot do kyyh:
Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah”,* näng mä takerii däk do hã.

4 Jowãw saroor mä kameer wii s'ëëb, ta pan'aa. Ta baa wyd paa m', ta byyh. Sabakar paa m' tawëh ta tä, mabaa bëëh paa m' ta waa. 5 Ti m' hajõk Jerusarẽnh babuj n'aa, Judah häj n'aa buuj, tamii Joradãn nabyy me habong do na-ããj né hẽ m' rabahõm Jowãw wë. 6 Nesaa do rakawoom bä, Jowãw nu gemuun hõm tamii Joradãn häd näng doo me.

7 Ti m' hajõk Parisẽw ramaneëënh doo, hajõk Sadusẽw ramaneëënh do na-ããj hẽ ta wë, tanu gemuun doo bä rabana Jowãw bahapäh bä, taky hadoo mä sa hã:

—Aw'yy p'yym näng do taah hadoo bëëh! —näng mäh. —Nyy da bë ed'oo bë kejën nesaa do bë hã P'op Hagä Do banoo do mahãnh? J'ooj madäk doo me bë ed'oo bë nu kemuun nesaa do mahãnh? 8 Taw'ããts hẽ pooj jé bë metäh te hub tado bä nesaa do bë eréd hõm bä. Bë metäh hanäm do bë moo bok do hã. 9 Bë daab yb manä Abaraãm panaa bë hanäk do hã. Bë edoo manäh: “Ãã P'op Hagä Do gadoo Abaraãm panaa ãã bahadoo do hyb n'aa.” P'op Hagä Do karẽn bä tahajaa hahỹ pä tawareem bä, Abaraãm panaa rado padäg bä —näng mäh. 10 —Edaa däk h'yy kawanereem do P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Aj'yy myym joom kóm pa tadahëë däk do tabagëëm hyb n'aa hadoo tii. Sahõnh hẽ joom tëëg neaak do tagëëw jat da, ti tabaju hõm da —näng mä Jowãw kyyh.

11 Ti m' Jowãw ky hadoo ẽnh:

—Ỹ ti hỹỹh, bë ỹ nu gemuun naëng me, baad hadoo do wë bë h'yy kawareem do metëë n'aa. Ti awät da jawén ỹỹ tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahãnh ỹỹ. Hã ỹỹ, ỹ hyb n'aa sakog its ta hã. Ti hyb n'aa dooh ỹ haja bä ta tsyym suun ỹ patsä bä —näng mäh. —Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabajëë suun bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa. Tëëg hõõ hadoo doo me bë d' tametyy baad tabanäw däk hyb n'aa bë h'yyb tym —näng mäh. 12 Tsyt hẽ tabetyn hõm da P'op Hagä Do karẽn do moo heb'ook doo, tsyt hẽ ta wób. P'op Hagä Do karẽn do moo b'ook doo, banäm doo hẽnh tabetyn hõm, tabanesaa hẽnh ta wób, aj'yy ta nahëë me tetyn hõm do hadoo tiriig ta bóg mahãnh. Ta joom ag tiriig tabataa ta tób n'aa yt hã. Ta bóg taju toonh tëëg hõõ me, nadëëk doo me —näng mä Jowãw kyyh Kristo ky n'aa hã.

Jesus Jowãw nu gemuun do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' ti noo gó Garirej häj n'aa bä naa Jesus bawëënh tamii Joradãn häd näng doo hẽnh, Jowãw nu gemuun hyb n'aa. 14 Ti m' Jowãw geãm paawä, ti m' taky hadoo:

—Hëd n'aa wë ỹ mabana õm ỹ nu gemuun hyb n'aa? Ỹ paawä ti manu gemuun —näng mä Jowãw kyyh.

15 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Taw'ããts hẽ ta tii da dó. Ỹ manu gemuun né hẽ. Taw'ããts hẽ ër bad'oo sahõnh hẽ ër hã P'op Hagä Do karẽn doo —näng mäh.

Ti m' tii d' taky hadoo do hyb n'aa m', Jowãw nu gemuun kän Jesus.

16 Jesus nu kemuun wät do jawén paa bä, nayyw hẽ tabanyyh tame naa. Tabanä sii hẽ m' wë kabasëëts hõm. Ti m' tahapäh mä P'op Hagä Do Sahee ahyng mä ta wë. Gurii-i bahyng doo da P'op Hagä Do Sahee bahyng. Ta hã m' tabadäng. 17 Ti m' hỹ pong jé naa tamaa ena kän P'op Hagä Do kyyh. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—Hahỹ tah ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahãn up doo. Baad ỹ h'yy gadajang tan'oo bä —näng mäh.

* **3:3** Isajas 40.3 * **4:** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab . “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

4

Jesus Dijab metyy do panyyg n'aa hahỹỹh*

1 Ti m' P'op Hagä Do Sahee mahũũm kän Jesus tabanawäng hẽnh, rabanabok hẽnh, Dijab metyy hyb n'aa Jesus. 2 Ti m' 40 ta ä noo gó dooh m' Jesus awa bä, dooh m' tawëë bä. Ti jawén mä Jesus basa däk. 3 Tii bä Dijab, ji h'yyb tahet'uuk doo, ana ta wë, ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng mäh —mamejõ hahỹ pä rakawereem padëëk pãw —näng mäh.

4 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Ji waa hã had'yyt nado ji bedëp. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do kyyh hyb n'aa ji bedëb heh'äät"† —näng mä Jesus.

5 Ti m' Jesus Dijab mahũũm kän Jerusarẽnh hẽnh, panang tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk doo hẽnh. Ti m' tabatsyyd hõm P'op Hagä Do tób n'aa jó p'op nu däk doo hẽnh tabasëëk hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

6 —P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng mäh —keréd hyy tũũ. Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Dijab kyyh: "P'op Hagä Do mejũũ da ta ããs, baad õm rabahag'ããs hyb n'aa. Õm da ragadoo p'op pä hã a tsyym taganadas hyb n'aa",‡ näng P'op Hagä Do kyyh —näng mä Dijab.

7 Ti m' Jesus ky gadoo:

—Hahỹỹ da na-ããj hẽ P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Mamety manä P'op Hagä Doo, a hagã n'aa"§ —näng mä Jesus.

8 Ti m' Jesus Dijab masäk waëë p'op nu däk do jó. Tii b' naa m' tametëëh ta hã sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã hanäng do häj n'aa rabag'ããs doo, sahõnh hẽ hanäm doo, hetsooh do badäk hahỹỹ hã hanäng do na-ããj hẽ. 9 Ti m' taky hadoo ta hã:

—Sahõnh hẽ ta ti ỹ anoo da a hã, wë ỹỹ, tũũ a taron nuu me ỹ mawehëë bä —näng mä Dijab kyyh.

10 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ahõm mahãnh ỹỹ, Nesaa Do Yb! —näng mäh. —Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Jããm hẽ P'op Hagä Doo, bë hagã n'aa, bë wehëë. Jããm hẽ ta ti bë hyb n'aa jew'yyk, bë ky daheeh",** näng kerih doo —näng mä Jesus.

11 Ti m' Dijab bahõm kän Jesus mahãnh. Ti m' ããs rabana, rahag'ããs mä Jesus, ranoo mä ta hã ta waa kä.

Jesus du doo tama metëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' Jowãw nu gahem'uun do radawäts gëët do Jesus ky n'aa napäh bä m', tababaaj hõm kän mä Garirej häj n'aa hẽnh. 13 Ti m' panang Nasaréh bä tabaym dó jawén paa bä m', takahỹỹd gä panang Kapar-Naũm häd näng doo hẽnh. Karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me Kapar-Naũm badäk, Seburũn, Napatawi sa häj n'aa bä.††

14 Tii da tawén d'oo, P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot do paa takaja däk hyb n'aa. Hahỹỹ d' paa m' Isajas kyyh:

15 "Seburũn, Napatawi häj n'aa babuuj,
karaj'aa nabyy me, tamii Joradãn tamyyj
däk hã badäk do buuj.
Garirej sa häj n'aa häd, hajõk do Judah buuj
nadoo do rabaj'eenh bä.
16 Ta tii bä, gadagyp do hadoo doo gó habok
doo, P'op Hagä Do nahap'ëëh doo,
rahapëë däg kän ta bag ty eh do hadoo
doo.‡‡
Dajëb bawät bä habok do sa hã ganä wät ta
bag",§§ näng kerih doo.

17 Ti m' ti noo gó Jesus du do däk tama-her'oot sahõnh hẽ sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Edaa däk hỹ pong jé hawät do ji tabag'ããs doo. Ti hyb n'aa bë eréd nesaa doo, P'op Hagä Do wë bë h'yy kawareem hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

---

† **4:4** Dew-Teronom 8.3 ‡ **4:6** Saaw-Mo 91.11-12 § **4:7** Dew-Teronom 6.16 ** **4:10** Dew-Teronom 6.13
†† **4:13** Garirej häj n'aa bód ta ti Seburũn Napatawi sa häj n'aa. ‡‡ **4:16** Jesus né hẽ ti ta bag ty eh do hadoo doo. Sa mahang Jesus bawäd wät do hyb n'aa, sa mahang Jesus ma met'ëëg wät do hyb n'aa, rahapëë däk nyy da rabad'oo P'op Hagä Do wë ranu kajäk hyb n'aa. §§ **4:16** Isajas 9.1 hã takerii däk tii. P'op Hagä Do nahap'ëëh doo, ji edëb heh'äät do nahap'ëëh do tii, dajëb bawät bä habok doo. Kristo sa wë kajaa doo, papỹỹj bag ganyyh do hadoo.

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahÿÿh

18 Ti m' karaj'aa Garirej häd näng do
nabyy me Jesus bawät bä m', tabahapäh
mä pawóp hẽ ajyy. Simaw, Peed ra-
maneëënh doo, ta hÿÿj Ãn-Deréh daheeh.
Tah'ÿÿb mä res'aak karahi me. Tah'ÿÿb sag
né hẽ m' tii. 19 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—B'ëëp bë ana, si ÿÿ bë abooh. Tah'ÿÿb
sag nado boo da bë hÿÿ kä. Ajyy, ÿÿj sag
hadoo da bë hÿÿ kä P'op Hagä Do hã rah'yy
ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

20 Ti m' nayyw hẽ m' raberéd hõm karahi.
Ah'ũũm kän mä ta sii.

21 Ti bahãnh mä Jesus bahapäh ajyy Tsi-
jaag, Jowãw daheeh, Sebedew häd näng do
taah. Marakate gó m' rabat'oonh, sa yb
mä sa hata. Karahi m' renäm. Ti m' Jesus
bats'yyt ta sii rabahõm hyb n'aa. 22 Ti m'
nayyw hẽ m' ragatsëg n'yyh pong hẽnh. Ti
m' raberéd hõm sa yb, marakate. Ti m'
Jesus sii rabahõm kän mäh.

23 Ti m' jé pad'yyt hẽ Garirej häj n'aa bä,
tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do
yt hã, Jesus ma metëëk mäh, tamaher'oot
mä sa hã P'op Hagä Do ji tabag'ããs do ky
n'aa hanäm doo. Jé pad'yyt hẽ m' tabaheso
hõm sahõnh hẽ sa nahëëh. Tabaheso hõm
na-ããj hẽ h'yyb nahejooj padëëk do nahëë
haj'aa. 24 Ti hyb n'aa, Sirija häd näng do häj
n'aa bä na-ããj hẽ raky n'aa napäh mä Jesus
mo haj'aa hã. Ti hyb n'aa ramena kän ta wë
nahëë enäh doo. Hajõng mä ramenaa do sa
nahëëh. Tak'ëp datés do hahoop do ta wób,
karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk do ta
wób, mera do kaj'uun do ta wób, nabong
do ta wób. Ta ti sahõnh hẽ sa nahëë Jesus
hahëën hõm mäh. 25 Hajõk mä Jesus jawén
hah'ũũm. Ta s'ee hẽnh naa m' hena ta jawén
hah'ũũm doo. Garirej häj n'aa bä naa m'
ta wób, Dekaporis häd näng do häj n'aa
hẽnh naa ta wób, Jerusarẽnh bä naa m' ta
wób, Judah häj n'aa bä naa m' ta wób, hëëj
Joradãn häd näng do tamyyj däk hẽnh naa
m' ta wób kä.

5

Ky n'aa kedëng do ky n'aa hahÿÿh

1 Ti m' hajõk do ta jawén han'aa do Jesus
bahapäh bä m', tabasëëk waëë hã m', ti
m' tabahyy sooh. Ti m' ta ma metëëk do
rabana ta wë, 2 ti m' tadu doo tama metëëk
do sa hã. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

3 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng sa hã hẽ
daab na'yyp doo, sa h'yyb gó jããm
hẽ P'op Hagä Do hã daab 'yyp doo.
Rawén ky n'aa kedëng, hÿ pong jé
hawät do bag'ããs do karapee raba-
hadoo do hyb n'aa.
4 —Ky n'aa kedëng da jé ha'oot do hah'oop
doo, P'op Hagä Do h'yyb en'yym do
hyb n'aa da sa hã.
5 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng kaja hẽ
sa h'yyb mahũũm doo, sa hejój hã
h'yy kana'eeh doo. Rawén ky n'aa
kedëng, hëëj papuuj* P'op Hagä Do
ky n'aa enooh do danäh rabahadoo
do hyb n'aa da.
6 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng takarẽn
doo da ji bawät do hã tak'ëp h'yyb
pad'ëëk doo. Rah'yyb pahadëëk do
kan'oo däk da sa hã.
7 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng ta wób
t'yyd mehĩĩn doo. P'op Hagä Do t'yyd
mehĩĩn da sa hã kä.
8 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng baad hedoo
do had'yyt hẽ h'yyb enäh doo. Ky
n'aa kedëng da tii, rahapäh do hyb
n'aa da P'op Hagä Doo sa matym me.
9 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng h'yyb nyyw
gó habok do du n'aa doo. Ta ti hedoo
doo ramaneëënh da P'op Hagä Do
taah.
10 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng da P'op
Hagä Do karẽn do ramoo bok do
hyb n'aa rarahejãã do hah'oop doo.
Rawén ky n'aa kedëng, hÿ pong jé
bag'ããs do karapee rabahadoo do
hyb n'aa da.

11 —Ky n'aa kedëng bëëh, hëp ÿ n'aa bë
raky n'aa rejã bä, bë rarahejã bä, daap hẽ
nesaa do bë ky n'aa ran'oo bä. 12 Baad
had'op do P'op Hagä Do anoo da bë hã ta
säm hÿ pong jé. Ti hyb n'aa da bë h'yy
gadejah, bë tsebee da, tii d' bë hã radoo
bä né paawä! Tii d' né paa sa wahë makũ

* **5:5** Taw'ããts hẽ ji ner'oot Apokarip 21.1.

rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hã, rarahejãã né paa sa hã —näng mä Jesus.

Jukiir ky n'aa gó, ta bag ky n'aa gó Jesus ma metëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Jukiir hadoo bëëh, badäk hahỹỹ hã habong do sa mahang.† Jukiir nadah'ëëd wäd bä, dooh ji haja bä ji an'oo bä p'aa hẽnh tadah'ëëd däg bä. Tanadah'ëëd wäd bä, dooh hyb n'aa ji karẽn wät péh. Ji aw'oong hõm tii. Jé tabës pé tsab'eep da‡ —näng mäh.

14 —Badäk hahỹỹ hã habong do sa bag hadoo bëëh. Dooh ji haja bä ji jejën bä panang waëë jó badäk doo. 15 Dooh ta bag ji gataa so bä ji waa hood yt hã ji dasooh hyb n'aa. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng jó, sahõnh hẽ tób yt hã haj'eenh do rabag enä hyb n'aa. 16 Ti hadoo ẽnh bë hã. Bë metäh, rabahapäh hyb n'aa, baad hedoo do bë babok doo, baad hadoo do bë moo bok doo, bë Yb hỹ pong jé hawät do hã raj'aa etsë hyb n'aa kä bë hã rahapäh do hyb n'aa —näng mä Jesus.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hã Jesus ma metëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹ ahyng babä ỹ gawats'iik hyb n'aa nado P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa na-ããj hẽ. Tii d' bë edoo manäh. Ỹ wén hyng P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa na-ããj hẽ, takaja däk hyb n'aa, hã ỹ kametëëh hyb n'aa na-ããj hẽ. 18 Baad bë ỹ maher'oot. Wë, badäk hahỹ hëëj bawät nä bä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tagawatsig bä. Dooh ta bód had'os pé gawatsik péh, sahõnh hẽ ta hã kerih do kametëëh bä kä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh. 19 —Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do bód t'aats ky nadaheeh doo, ta wób tama met'ëëg bä ta nemuun raky nadaheeh hyb n'aa, jããm hẽ ky n'aa nets'äs da ta ti hedoo do hỹ pong jé hawät do tabag'ããs do mahang. Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo, ta wób hã tama met'ëëg bä na-ããj hẽ, ky n'aa etsä däk tii, hỹ pong jé hawät do tabag'ããs do mahang —näng mäh.

Baad had'op Jesus karẽn ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

20 —Baad bë ỹ maher'oot. Baad ub Parisëw red'oo raky daheeh P'op Hagä Do karẽn do ji hã. Ti hadoo ẽnh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Ti hado né paawä, baad bë nado bä sa bahãnh, dooh tabad'op hẽ bë haja bä hỹ pong jé hawät do bag'ããs do karapee bë hado bä —näng mäh.

1. Baad ji bawät sa mahãnh ji da hadoo do hã ji hyb n'aa newëë do hã ky n'aa hahỹỹh

21 —Bë maa napäh né hẽ p'ooj ub ër wahë makũũ hã kamejũũ doo: “Manaboh manä a da hadoo doo. Nesaa do hã ky n'aa kety däk da jé ta da hadoo do daj'ëëp doo”,§ näng kerih doo. 22 Ỹỹ kä, ỹ her'oot hahỹ bë hã: Jé ta da hadoo do wë kawajããn do sii hẽ ky n'aa kety däk da. Jé ta da hadoo do ky n'aa rejãã péh, taw'ããts hẽ ër wahë n'aa hedoo do raky n'aa etyy tii. Jé “h'yy gatamaa its õm!”, hanäng pé ta da hadoo do hã, p'eets hẽ tabanesaa hẽnh, tëëg hõõ gó da tabahoop —näng mäh.

23 —Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do hã mama ejuu bä mahyb n'aa es'ee bä a hã a da hadoo do ganen'aak doo, baad nadoo do ta hã mamoo wät do hyb n'aa, 24 tii bä taw'ããts hẽ meréd dó mama ejuu do pan'aa ji ma ejuu do tyng pa. Tii bä ahõm a da hadoo do wë. Mets'ẽẽ õm tahyb n'aa mabaan hyb n'aa, p'aa hẽnh bë h'yyb enyyw padëëk hyb n'aa. Tii bä maju kä P'op Hagä Do wë mamanaa doo —näng mäh.

25 —Taw'ããts hẽ nayyw hẽ mah'yyb enäw a wë kawajããn doo, hyb n'aa jawyk do wë õm tamahũũm bä õm taky n'aa tapaa hyb n'aa paawä. Bë mahõm me, ta hõõ bä, mah'yyb enäw, hyb n'aa jawyk do ji hã ky n'aa etyy do hã, õm taky n'aa tapa mahãnh. Tii d' manadoo bä, hyb n'aa jawyk do õm

† **5:13** Jukiir me ji ty gewuuk ta dab takanarejãã hyb n'aa. Jukiir hadoo P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do badäk hahỹỹ hã habong do sa mahang. P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa nesaa do tak'ëp tawén kanah'ũũm badäk hahỹỹ bä. ‡ **5:13** Jukiir nadah'ëëd wät do hadoo ta hã h'yy ka'eeh do baad naboo bong doo. Baad ji nawäd wäd bä, baad nadoo do ji metëëh tii bä ta wób sa hã. Jukiir nadah'ëëd wät do hadoo, ji aw'oong hõm do hado däk ji tii bä. § **5:21** Esodo 20.13

tabahaëënh da warahén hã, õm tadawäts gëët hyb n'aa kä. 26 Dooh d' manä bä kä tii bä, sahõnh hẽ manepaag bä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh.

2. Baad had'op, ta wób rabahed'oo do bahãnh, ji bawät ỹỹj sa wë ky n'aa hahỹỹh

27 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë maa napäh hahỹ kamejũũ doo: “Aã manä ta seeh ỹỹm sii”,** näng kerih do paah. 28 Ỹỹ kä, ỹ her'oot hahỹỹ d' bë hã: Ỹỹnh wë ty gadäk doo, ta sii haỹỹh do hyb n'aa newë däk doo, baad nado däg ta h'yyb tym hã kä. Nesaa do tamoo wäd däg kän, dooh né ta sii taã bä paawä. 29 A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ããts hẽ paawä a matym mado nyyh. Madawäts hõm. Taw'ããts hẽ sét a hã hanäng do kaw'oong hõm, tabanesaa hẽnh õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh. 30 A moo hub hadäk do hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ããts hẽ paawä magakyd hõm a mooh. Madawäts hõm. Taw'ããts hẽ sét a hã hanäng do kaw'oong hõm, tabanesaa hẽnh õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh†† —näng mäh.

3. Baad had'op, ta wób rabahed'oo do sa bahãnh, ji bawät ji ỹỹm wë ky n'aa hahỹỹh

31 —Hahỹỹ da kamejũũ do paah: “Jé ta ỹỹm heréd hõm doo, taw'ããts hẽ taban'oo däk né hẽ ta heen n'aa kerih do ta hã”,‡‡ näng kerih do hã. 32 Ỹỹ kä, ỹ her'oot hahỹỹ d' bë hã: Jé daap hẽ ta ỹỹm heréd hõm doo, ta ỹỹm wadii do hyb n'aa tanado bä, ỹỹnh ta patug nadoo do sii he'ỹỹh do hado däk tan'oo bä ta ỹỹm paah. Aj'yy see gat'ëë däg bä ta ti ỹỹnh, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ỹỹm sii he'ỹỹh do hado däk tii —näng mäh.

4. Baad ji awäd bä, dooh hyb n'aa tak'ëp ji ky n'aa h'ũũm pé do ky n'aa hahỹỹh

33 —Bë maa napäh né hẽ p'ooj ub ër wahë makũũ hã kamejũũ doo: “Maky kahỹỹd manä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã maky däng doo. Mamoo wäd né hẽ ta hã maky däng doo”, näng kerih doo. 34 Ỹỹ kä, ỹ her'oot hahỹỹ d' bë hã: Bë ky dëë manä da. P'op Hagä Do bag'ããs do tyng hadoo hỹ pong jé. Ti hyb n'aa bë ky dëë manä hỹ pong jé hã, bë ehub né hẽ bë ky däng do bë metëëh hyb n'aa. 35 P'op Hagä Do tsyym tyng hadoo badäk hahỹ hëëj.§§ Ti hyb n'aa, bë ky dëë manä badäk hahỹ hëëj hã, bë ehub né hẽ bë ky däng do bë metëëh hyb n'aa. Bë ky dëë manä Jerusarẽnh panang hã, bë ehub né hẽ bë ky däng do bë metëëh hyb n'aa. P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ bag'ããs do panang ti Jerusarẽnh. Ta ma tii. 36 Bë ky dëë manä bë nuu hã. Dooh ji haj'as pé ji hã hẽ ji ahỹỹd bä. Ji sëën na-ããj hẽ dooh ji haja bä ji ahỹỹd bä. 37 Ti hyb n'aa kä, “ỹỹ” bë noo bä, taw'ããts hẽ “ỹỹ” né hẽ bë h'yyb gó. “Dooh” bë noo bä, “dooh” né bë h'yyb gó. Jããm ti bë kyyh. Dooh hyb n'aa tak'ëp bë ky n'aa h'ũũm pé bë metëëh hyb n'aa ta ti bë ehub né hẽ. Nesaa Do Yb hanaa sahõnh hẽ ti bahãnh tak'ëp ky n'aa h'ũũm doo —näng mäh.

5. Baad ji awäd bä, dooh ji abaaj bä nesaa do ji tah moo wät do ky n'aa hahỹỹh

38 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë maa napäh né hẽ hahỹ kamejũũ doo: “Ta da hadoo do matym rejãã doo, ta ti mo haj'aa näng do matym na-ããj ji rejãã. Ta da hadoo do tëg see gatëh hõm doo, ta ti mo haj'aa näng do tëg see na-ããj hẽ ji rejãã”,*** näng kerih doo. 39 Ỹỹ kä, ỹ her'oot hahỹỹ d' bë hã: Bë mahũũm manä hyb n'aa jewyk do sa wë nesaa do bë hã moo wät doo, tamoo wät do säm tagadoo hyb n'aa paawä. Õm rapa ewyh bä manu mebyng hyb n'aa paawä, mamabaaj manäh. Man'oo a ta pa s'ee hẽnh rabewyyh hyb n'aa. 40 Hyb n'aa jewyk do sa wë a da hadoo do õm taky n'aa tapa bä a saroor hyb n'aa, man'oo ta hã a hatsë a hã hadäk do na-ããj hẽ. 41 Õm ramejõ bä sa ma mas'ëëd bä raky n'aa jaw'yyk do anoo do pénh, tii bä mamahãj manä ta ti

** **5:27** Esodo 20.14 †† **5:30** Dooh Jesus mejõ bä ji matym ji ado nä bä, ji moo see ji gakyd hõm bä. Jesus hapäh, ji h'yyb gó naa né hẽ ti nesaa do ji moo wät doo, ji heg'ããs doo. Tii da tawén her'oot, baad ji hyb n'aa matakëë hyb n'aa nesaa do ji moo nawät hyb n'aa. Dooh masuuj tado bä ta ti hedoo doo, Jesus hanäng péh. ‡‡ **5:31** Dew-Teronom 24.1 §§ **5:35** Hỹ pong jé, P'op Hagä Do bag'ããs do tyng hadoo. Badäk hahỹỹh, P'op Hagä Do tsyym tyng hadoo Isaraéw buuj sa hã. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do bag'ããs. Ti né sahõnh hẽ danäh, tahanäng pé tii. *** **5:38** Esodo 21.24, Rewitikos 24.20, Dew-Teronom 19.21

ramejũũ doo. Taw'ããts hẽ raky däng do bahãnh mas'ëëd.††† 42 Man'oo a da hadoo
do ets'ẽẽ bä a hã. A h'ëëd see a da hadoo
do ets'ẽẽ bä tab'aanh doo, man'oo né hẽ —
näng mäh.

6. Baad ji awäd bä, ji majĩĩ sii hẽ ji kamahãn do ky n'aa hahỹỹh

43 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë maa napäh né hẽ hahỹ ramejũũ
do paah: “Makamahãn a da hadoo doo.
Mahyb n'aa wareem a majĩĩ.”‡‡‡ 44 Ỹỹ kä,
ỹ her'oot hahỹỹ d' bë hã: Bë kamahãn bë
majĩĩ. Bë ky n'aa ets'ẽẽ bë hã rejãã doo,
45 bë Yb hỹ pong jé hawät do taah né bëëh,
bë metëëh hyb n'aa ta tii hã. Bë Yb hỹ pong
jé hawät do anoo papỹỹj bag tapahuunh
doo, baad habok do sa hã, baad nabok do
sa hã na-ããj hẽ. Baad habok do rababong
bä tabanoo naëng badoos hyb n'aa, baad
nabok do rababong bä na-ããj hẽ. 46 Bë
gadoo bë ed'oo g'eeh hanäm do P'op Hagä
Do hanaa, jããm né hẽ bë kamahãn bä bë
hã kamahãn doo? Dajẽẽr Roma buuj hã ji
hepak do taa n'aa, bë ty n'aa ges'yyk doo,
ti na-ããj rakamahãn sa hã kamahãn doo.
47 Jããm hẽ bë wakããn hedoo do bë edëë bä,
ta wób bad'oo do bahãnh nado bë bad'oo.
Jé P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do
na-ããj né hẽ redëng sa wakããn, sa najiis.
48 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad had'yyt hẽ
bë babok, bë Yb hỹ pong jé hawät do baad
had'yyt hẽ tabawät doo da —näng mä Jesus
kyyh sa hã.

6

Tamawoob hẽ hedoo do Jesus ma metëëk P'op Hagä Do ji weh'ëëh do ky n'aa hã

1 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad hedoo doo, P'op Hagä Do karẽn do
bë moo bok bä, taw'ããts hẽ bë moo boo bë
raj'aa etsë hyb n'aa nado. Baad hedoo do
bë moo boo bä bë hã raj'aa etsë hyb n'aa, ti
bä dooh bë gado wäd bä hanäm do ta säm
bë Yb hỹ pong jé hawät do hanaa.

1. Nyy da ji bad'oo kas'uut do matym n'aa ji an'oo bä do ky n'aa hahỹỹh

2 —Ti hyb n'aa kas'uut do matym n'aa ma-
banoo bä, magamehã manä torõm-bet, õm
ramanatakëë hyb n'aa, j'ooj madäk doo me
ky ken'yym do rabahed'oo doo da panang
tyw n'aa bä, tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot do yt hã, sa hã ta wób raj'aa etsë
hyb n'aa. Baad bë ỹ maher'oot: Ta ti hedoo
doo, sa hã raj'aa etsë doo me né hẽ ragado
däk ta säm. Dooh ragado wäd bä hanäm do
P'op Hagä Do hanaa. Né hup ỹ né hẽ ta
ti ỹ her'oot doo. 3 Kas'uut do matym n'aa
mabanoo bä, maher'ood manä ta wób sa
hã, 4 ta wób ranahapäh hyb n'aa mamasa
doo. Tii bä kä, a Yb hỹ pong jé hawät doo,
hapäh do ranahapäh bä manoo doo, anoo
da a hã ta säm baad hadoo doo —näng mäh.

2. Nyy da ji bad'oo ji ky n'aa ets'ẽẽ bä ky n'aa hahỹỹh

5 —Bë ky n'aa ets'ẽẽ bä, j'ooj madäk doo
me ky ken'yym do rabahed'oo doo da bë
adoo manä da. Panang tyw n'aa kajatsëk
bä, hajõk do rababok bä, tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot do yt hã na-ããj ti
ragen'aak raky n'aa etsẽẽ rabë bä, ta wób
rabahapäh hyb n'aa. Baad bë ỹ maher'oot:
Ta ti hedoo doo, sa hã raj'aa etsë doo me
ragado däk ta säm. Dooh ragado wät pé
hanäm do P'op Hagä Do hanaa. Né hup ỹ né
hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 6 Ti hyb n'aa, maky
n'aa ets'ẽẽ bä, ajëë suun a tób gawakõ gó,
manoo gatsëë däg ta gawakõ, ti bä maky
n'aa ets'ẽẽ a Yb, hỹ pong jé hawät do ji
nahapäh do hã. Tii bä kä, a Yb hỹ pong jé
hawät doo, kejën doo gó maky n'aa etsẽẽ
do hapäh doo, anoo da a hã ta säm baad
hadoo doo. 7 Bë ky n'aa ets'ẽẽ bä, bë ky
n'aa jebaaj manä bë etsẽẽ doo, P'op Hagä
Do sa h'yyb gó nahapäh do rabahed'oo doo
da. Rah'yy kaha'eeh do maa napäh raky
n'aa etsẽẽ doo, hajõng do sa kyyh hyb n'aa
red'oo. 8 Bë ky n'aa ets'ẽẽ pooj jé bë Yb
hapäh bë wë badoh doo. Ti hyb n'aa bë
ky n'aa ets'ẽẽ manä nanäng raky n'aa etsẽẽ
doo da.

9 —Taw'ããts hẽ hahỹỹ da d' bë kyyh bë ky
n'aa ets'ẽẽ bä:

“Ee, hỹ pong jé hawät doo,

††† **5:41** Roma buuj warahén n'aa Isaraéw häj n'aa bä mejũũ do rahajaa, rakarẽn bä, ramejũũ Isaraéw buuj rasëët sa ma dawëë péj. Tii d' radoo bä, ramejũũ do bahãnh ji asëët, näng Jesus kyyh. Dooh ji mahãj bä. ‡‡‡ **5:43** Rewitikos 19.18

ãã karẽn sahõnh hẽ õm rahyb n'aa jew'yyk.
10 Ãã etsẽẽ a hã,
sahõnh hẽ mabag'ããs do nayyw hẽ takajaa
hyb n'aa ãã wë.
Ãã karẽn sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã
habong do ramoo bok makarẽn doo,
hỹ pong jé ramoo bok doo da makarẽn doo.
11 Man'oo had'yyt hẽ ãã waa.
12 Mamabaan hõm nesaa do ãã moo bok do
paah,
ãã mabaan hõm doo da ãã wë moo bong do
nesaa doo.
13 Man'oo manä nesaa do ãã tah'yyb tatuk.
Ãã mamo n'aa jesu Nesaa Do Yb mahã̄nh.*
[Õm né ti sahõnh hẽ bagãã had'yyt doo.
Õm né ti hejooj had'yyt doo.
Õm né ti ji j'aa etsëë had'yyt doo. Ti né hẽ.
Taw'ããts hẽ]", näk da bëëh.

14 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Bë hyb n'aa mabaan bä nesaa do bë wë
ramoo boo bä, tii bä bë Yb hỹ pong jé hawät
do hyb n'aa mabaan da na-ããj hẽ bë hã.
15 Bë hyb n'aa manabaan bä nesaa do bë
wë ramoo bok doo, tii bä dooh na-ããj hẽ bë
Yb hyb n'aa mabaan bä bë hã nesaa do bë
moo bok doo.

3. Nyy da ji bad'oo kas'aah doo me P'op Hagä Do ji weh'ëëh bä ky n'aa hahỹỹh

16 Ti m' Jesus ky hadoo:
—P'op Hagä Do bë weh'ëëh hyb n'aa bë
kas'aah bä, bë metä manä bë h'yy gajëng
doo, j'ooj madäk doo me habok doo, ky
ken'yym do gó habok do rabahed'oo doo
da. Ta ti rah'ỹỹt sa mamets rakas'aah ta
wób rabahapäh hyb n'aa. Baad bë ỹ ma-
her'oot: Ta ti hed'oo doo, sa hã raj'aa etsë
doo me, ragado däk ta säm sahõnh hẽ. Dooh
ragado wät pé hanäm do P'op Hagä Do
hanaa. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo.
17 Ti hyb n'aa, kas'aah doo me P'op Hagä
Do maweh'ëëh bä, taw'ããts hẽ mahetsyyd
a mamets, mahawug ta syyj buu benyym
do a nuu gó ji bahed'oo doo da 18 kas'aah
doo me P'op Hagä Do maweh'ëëh do ta wób
ranahapäh hyb n'aa. Jããm hẽ a Yb, hỹ
pong jé hawät doo, ji nahapäh do hapäh
hyb n'aa. Tii bä kä, a Yb hỹ pong jé hawät
doo, kejën doo gó makas'aah do hapäh doo,
anoo da a hã ta säm baad hadoo doo —näng
mäh.

Ji ma ky n'aa hahỹỹh

19 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Bë ata manä bë ma takah'ũũm hyb n'aa
badäk hahỹỹ bä, kamera hedoo do ji ma re-
jãã doo bä, ji ma hetõt bä, hets'ëëk do bë tób
ranoo eë hõm doo bä bë ma rabets'ëëk hyb
n'aa. 20 Taw'ããts hẽ bë moo boo had'yyt hẽ
ti P'op Hagä Do bë hã takarẽn doo. Tii bä da
bë gadoo da hỹ pong jé ta säm P'op Hagä Do
hanaa. Hỹ pong jé dooh kamera hedoo do
rejã bä ta säm P'op Hagä Do hanaa ji gadoo
doo. Ta tii bä dooh tahetõd bä ta säm, ta tii
bä dooh retsëëg bä P'op Hagä Do hanaa ji
gadoo doo. 21 Ta tii d' ỹ wén her'oot, tak'ëp
bë kamahã̄n do banäng bä, tii bä bë h'yyb
bawät —näng mäh.
22 —Ji bag hadoo ji matym. Baad tado
bä ji matym,† ta bag hado däk sahõnh hẽ ji
hã. 23 Baad tanado bä ji matym,‡ badagyp
hadoo sahõnh hẽ ji hã. Ti hyb n'aa, ta bag
hadoo bë hã hanäng do paawä, badagyp do
tado bä, tak'ëp tabadagyp tii bä bë hã.
24 —Dooh hajaa pé pawóp hẽ ta kariw
n'aa sii moo wät pé séd noo gó. Tii d' tahado
bä, ta kariw n'aa see dooh takamahã̄n bä,
ta see ti takamahã̄n. Ta see wë da baad
tamoo wät da, ta see taty n'aa ges'yyk da.
Ti hadoo bë hã. Dooh bë haja bä bë h'yy
keséj bä. Dooh bë haja bä P'op Hagä Do hã
bë h'yyb däg bä, dajẽẽr hã na-ããj bë h'yyb
däng bä —näng mä Jesus.
25 —Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot hahỹỹh:
Bë hyb n'aa tón had'yyt manä bë babok do
hã, bë waa hã, bë eëëk do hã, bë saroor
hã. Tii d' ỹ wén edoo, ji awa do bahã̄nh ti
ji edëp doo. Ji saroor bahã̄nh ji. 26 Bë hegãã
taw'ëëd. Dooh rejoom bä joom tym. Dooh
rata bä joom ag sa waa tób n'aa yt hã. Ti
hado né paawä, P'op Hagä Doo, bë Yb, anoo
sa waa. Taw'ëëd P'op Hagä Do kamahã̄n
do bahã̄nh bë takamahã̄n. 27 Tak'ëp bë hyb
n'aa newë had'yyt né paawä, dooh bë haja
bä bë aboo dawëd bä ta tii da —näng mäh.

* **6:13** Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä: "Ãã mamo n'aa jesu nesaa do mahã̄nh." † **6:22** Ji etsëëh, P'op Hagä Do hã ji h'yyb däk, tahanäng pé né m' ti baad hadoo do ji matym. ‡ **6:23** Ji netsëh, ji ma hyb n'aa ji bawät tahanäng pé né m' ti baad nadoo do ji matym.

28 —Hëd n'aa bë hyb n'aa tón bë saroor bë
padedëëk do pan'aa hã? Bë hegãã tabawä
n'aa ts'ooh joom banäng bä hawäng doo —
näng mäh. —Dooh né paawä ramoo boo
bä, dooh né paawä sa saroor rages'yyb
bä, 29 Saromãw saroor anyyw né paawä,
gabar'ëëng né paawä, ti bahãnh tabanäm ti
tabawä n'aa ts'ooh. 30 Tii da baad ub P'op
Hagä Do adoo bä tabawä n'aa hã, nayyw
hẽ tsawyy jëng do hã, ji gatang do hã,
dooh g'eeh ti bahãnh baad ub tabahag'ããs
bëëh? Tanoo né da bë hã bë saroor. H'ëëd
hyb n'aa P'op Hagä Do hã baad bë h'yy
kana'eeh? 31 Ti hyb n'aa kä, bë hyb n'aa
tón manäh. “H'ëëd g'ee d' ãã awa? H'ëëd
g'ee d' ãã eëëk? H'ëëd g'ee d' ãã dadäk?”,
bë an'oo manäh. 32 P'op Hagä Do sa h'yyb
gó nahapäh do ti tii, ti hã h'yyb padëëk
doo. Bë ti dooh tii d' bë adoo bä. Bë Yb hỹ
pong jé hawät do hapäh bë wë bedoh doo.
33 Taw'ããts hẽ pooj jé baad bë h'yyb padäg
bë Yb bag'ããs do hã, baad hedoo do ji hã
takarẽn do hã na-ããj hẽ. Tii bä kä, tanoo
da bë hã sahõnh hẽ bë wë bedoh doo. 34 Ti
hyb n'aa kä, naga hẽ bë hyb n'aa tón manä
bë pooj jé hawät do hã. Jat'iip hadoo na-ããj
hẽ ti anäng ji h'yy katón doo. Ti hyb n'aa
taw'ããts hẽ jati pé bë hyb n'aa newë nyy d'
bë bad'oo.

7

Ji da hadoo do ji ky n'aa netyy do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad nadoo do hã bë ky n'aa ety manä
had'yyt hẽ ta wób, P'op Hagä Do ky n'aa
netyy hyb n'aa bëëh. 2 Tii d' ỹ wén edoo, ta
wób bë ky n'aa etyy doo da, bë da P'op Hagä
Do ky n'aa etyy. Ta wób bë ky n'aa etyy do
pénh, ti pénh da P'op Hagä Do ky n'aa etyy
da bëëh.

3 —Hëd n'aa mamatakëë b'aa hyyj its a da
hadoo do matym me hahop doo, b'aa haeh
do a matym gó anäng? 4 Hëd n'aa, “Na b'aa
hyyj a matym gó hatu do ỹ ado hõm”, ma-
banäng, dooh b'aa haeh do mamatakä bä
a matym gó hanäng doo? 5 J'ooj madäk do
ti a h'yyb. Mado nä pooj jé b'aa haeh do a
matym gó hakëë doo. Tii bä da mabahapäh
baad ub mabado hõm hyb n'aa a da hadoo
do matym gó hatu do b'aa hyyj —näng mäh.

6 —Bë an'oo manä awaar hã tsyt hẽ P'op
Hagä Do wë kasëëw däk doo. Bë da regës.
Bë an'oo manä too yb hã majoor gabarëëh
do perora häd näng do s'ëëb. Ratsab'eep da
bë majoor* —näng mä Jesus.

Ji ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahỹỹh

7 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ets'ẽẽ, tii bä P'op Hagä Do anoo bë
hã. Bë esóts, tii bä bë aw'yyt da.† Bë
naëëj tób noo bä naa, tii bä da ta danäh
noo gas'ëës.‡ 8 Jé hetsẽẽ doo, gadoo da P'op
Hagä Do hanaa. Jé hesoos péh, taw'yyt P'op
Hagä Do hanaa. Jé tób noo bä naa naëënh
péh, tób noo kas'ëës da ta hã P'op Hagä Do
hanaa —näng mäh.

9 —Pãw bë t'aah ets'ẽẽ bä ta waa, pä bë
anoo g'eeh ta hã? 10 Tah'ỹỹb bë hã tets'ẽẽ
bä ta tä, aw'yy g'eeh bë anoo ta hã? Dooh.
11 Nesaa do moo heb'ook do né paawä bëëh,
baad hadoo do bë heno bë taah hã. Ti
bahãnh bë Yb hỹ pong jé hawät do anoo da
baad hadoo do ta hã hetsẽẽ do hã.

12 —Ti hyb n'aa kä, sahõnh hẽ bë bad'oo
do hã, bë moo boo ta wób sa hã baad hadoo
doo, bë karẽn do bë hã ramoo bok doo.
Tii d' tahanäng pé P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do hã, P'op Hagä Do ky n'aa rod
rerii bong do hã kerih doo —näng mä Jesus.

Ta tyw n'aa ky n'aa gó Jesus ma metëëk hỹ pong jé ji bahõm do ky n'aa hahỹỹh

13 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Noo maeh ta tyw n'aa, maeh ta tyw n'aa
banesaa hẽnh, ji karejãã doo hẽnh hahõm
doo. Hajõk maeh doo me hah'ũũm. Ti
hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë majëë suun noo
nad'ëëd is do hadoo doo me P'op Hagä Do
wë, ji edëb had'yyt doo hẽnh ji tamahũũm
doo. 14 Noo manad'ëëd its, manad'ëëd its

* **7:6** Hahỹỹ d' Jesus hanäng pé apäh: Bë ky kahũũm manä P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do bë maher'ood bä kanar'ẽẽn do maa nanewëë do sa hã. Sa hã ji ky kahũũm bä, ji rarahejãã da tii bä. Awaar ji tegës do hadoo tii. Sa hã ji ky kahũũm bä panyyg hanäm do ky n'aa, raty n'aa ges'yyk da tii. Too yb majoor gabarëëh do tsab'eep do hadoo tii. † **7:7** Baad ji hyb n'aa matakëë ji ky n'aa etsẽẽ do hã tahanäng pé m' tii bë esóts bä bë aw'yyt. ‡ **7:7** Ji ky padäg had'yyt hẽ P'op Hagä Do hã ji etsẽẽ doo, tahanäng pé m' ti tób noo bä naa ji naëënh doo.

ta tyw n'aa ji edëb had'yyt doo hẽnh hahõm doo. Dooh tahajõõ bä ta ti ta tyw n'aa haw'yyt doo —näng mäh.

Rababok do hã ji h'yy ganäng sa hã ky n'aa hahỹỹh

15 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad bë hyb n'aa matakä, P'op Hagä Do ky n'aa rod oow bë rawanadii hyb n'aa. B'éé anyyw is do hadoo kawanajããn do hadoo da rababok bë mahang. J'ooj madäk doo me tii. T'õp, sa h'yyb gó, tabanas'aa b'éé hek'ook do hadoo tii. 16 Ramoo bok do hã, raher'oot do hã na-ããj hẽ bë da h'yy genäh sa hã, joom ag hã ji bahapäh do hadoo joom ỹỹn hã. Dooh ji awyyd bä uwa ag sasëng tëëg hedoo do hã. Dooh na-ããj hẽ ji awyyd bä wiigo ag hetëk do hã. 17 Joom baad hadoo doo, baad ub ta ag. Joom seeh, baad nadoo doo, ta hẽnh hẽnh ta ag hahõm, dooh baad hadoo do ta ag. 18 Joom baad hadoo doo, dooh teag bä baad nadoo doo. B'aa p'yym näng doo, dooh tahaja bä baad hadoo do teag bä. 19 B'aa baad nadoo do heaak doo, ji agëëm, ji tëëg hado däk tii bä. 20 Joom ag hã bë hapäh doo da ta ỹỹn, ti hadoo da, ramoo bok do hã, rababok do hã bë da h'yy genäh P'op Hagä Do ky n'aa rod oow sa hã —näng mäh.

21 —Dooh sahõnh hẽ "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo", ỹ ramaneëënh doo, hỹ pong jé hawät do bag'ããs do karapee rabahadoo da. Jããm hẽ Yp ỹ hỹ pong jé hawät do karẽn do moo b'ook doo, ta bag'ããs bä tagadoo. 22 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó, hahỹỹ da hajõk do sa kyyh hã ỹỹ: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, a kyy gó nado g'eeh a ky n'aa ãã baher'oot? A kyy gó nado g'eeh karap'aar h'yyb nesaa do sa hã padëëk do ãã habëë hõm? A kyy gó nado g'eeh hajõng ãã pehuunh doo?", näk da. 23 Tii bä kä, hahỹỹ da da këh ỹ sa hã: "Dooh noo gó bë ỹ hapëë bä. Bë anä matym ỹỹ gó naa, nesaa do moo heb'ook doo!", näng da këh ỹ sa hã.

24 —Ti hyb n'aa kä, hahỹ këh ỹ maa newëë doo, ky daheeh doo, aj'yy h'yy ganäng do hadoo, tababang bä, pä banäng bä, ta tób tatamaa sooh do hadoo. 25 Adots né paawä naëng, tamii agyyb né paawä ta tób hã, bah'ood ahëm né paawä ta hã, dooh tatë hyy bä, tababang bä ta tób tu n'aa baad tabejëh do hyb n'aa. 26 Këh ỹ maa newëë doo, ky nadaheeh doo, aj'yy h'yy gatamah do hadoo, hood jó ta tób tatamaa sooh do hadoo. 27 Adoos naëng, ag'yyp tamii ta tób hã, bah'ood ahëm ta hã. Tii bä tabatë hyng. Sahõnh hẽ takarejãã ta tób —näng mäh.

28 Ti m' Jesus bahajaa bä sahõnh hẽ ta ti taher'oot doo, maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mä tama metëëk do hã. 29 Rawén meuuj bong mä tama metëëk mä hyb n'aa jawyk do ky n'aa me. Sa ma matëg, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do rama metëëk doo da nahado m' tii.

8

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' waëë bä naa Jesus bahyng bä kä hajõk mä had'aa. 2 Ti m' aj'yy rog manahuuh do ana mä ta wë. Ti m' tabahyy häng mä ta taron nu paa me, ti m' taky hadoo mä Jesus hã:

—Wahëh ỹ n'aa, —näng mäh —makarẽn bä tii, mahajaa né hẽ nahäh ỹ mado hõm —näng mä ta kyyh.

3 Ti m' Jesus moo däg ta hã. Ti m' taky hadoo:

—Ej. Ỹ karẽn —näng mäh. —Has'oo däg! —näng mä ta kyyh.

Ti m' nayyw hẽ kä m' ta nahëë badoo wät. Has'oo däg kän mäh.

4 Ti m' Jesus baher'oot ta hã:

—Maher'ood manä ta wób sa hã —näng mäh. —Ahõm jajé naga hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo wät do wë. Mametä ta hã õm has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejũũ do paah, ta ti hedoo doo pé ji nahëë badoo wät do heen n'aa, õm has'oo däk do baad sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus ta hã.

Warahén sa wahë n'aa see Jesus hã h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahỹỹh

5 Ti m' panang Kapar-Naũm häd näng doo bä Jesus kajaa bä kä, Roma buuj warahén n'aa sa wahë n'aa see ana kän ta wë, ta karom Jesus masa hyb n'aa. 6 Ti m' Jesus hã taky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —tak'ëp karom ỹ nahëë näng. Ti asooh

tób hẽnh. Dooh tahaja bä tawäd wäd bä. Tak'ëp tabahoop —näng mä warahén.

7 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Taw'ããts hẽ. T'ĩĩ hẽnh ỹ bahõm ỹ bahaso däk hyb n'aa —näng mäh.

8 Ti m' warahén wahë n'aa ky hadoo:

—Wahëh ỹ n'aa, hã ỹỹ, ỹ hyb n'aa sakog its a hã, tóp ỹỹ gó mabajëë suun hyb n'aa. Taw'ããts hẽ babä naa mamejũũ ta nahëë hã, tii bä karom ỹ bahas'oo däk da. 9 Tii d' ỹ wén edoo, ỹ na-ããj né hẽ ỹ ky daheeh wahëh ỹ n'aa ramejũũ do ỹỹh. Ỹ na-ããj hẽ warahén ỹ n'aa ỹ mejũũ, ỹ raky daheeh. Ta see ỹ mejõ bä, "Ahõm", ỹ noo bä, ahõm né hẽ. Ta see ỹ mejõ bä "Ana", ỹ noo bä, ana né hẽ. Karom ỹỹ ỹ mejõ bä, "Hahỹ mamoo wäd", ỹ noo bä, ỹ taky daheeh né hẽ* —näng mä warahén kyyh.

10 Ti m' Jesus hyb n'aa meuunh mä warahén her'oot do tamaa napäh bä. Ti m' taky hadoo hajõk do ta sii han'aa do hã:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh sa noo né paawä, dooh ỹ hapäh nä pé Isaraéw buuj sa mahang tak'ëp hã ỹ h'yy ka'eeh do hahỹ aj'yy, Isaraéw buuj nadoo do h'yy ka'eeh do hadoo. 11 Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Badäk hahỹỹ hã jé pad'yyt hẽ naa rabena da hỹ pong jé hawät do bag'ããs doo bä ratsebé do jäm n'aa tyng n'aa jó rabat'oonh hyb n'aa Abaraãm, Isak, Jakóh sa sii. 12 Ti nuuj jé, pooj jé kats'yyt do ta karapee rabahadoo hyb n'aa paawä, kaw'oong bong da ta w'oo hã, gadagyp doo bä. A'oot da tii bä. Sa tëg kamegëëj däk da tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa —näng mäh.

13 Ti m' warahén hã Jesus ky hado kän:

—Abaaj hõm. Mah'yy ka'eeh do hyb n'aa metsẽẽ do ỹ moo wät —näng mäh.

Ti m' ti noo gó né hẽ ta karom bahas'oo däk.

Jesus nahëë sog hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

14 Ti m' Peed tób bä Jesus bajëë suun bä, tahapäh mä Peed mayyn hasooh doo. Oom ta hã. 15 Ti m' Peed mayyn moo hã tamoo däng, ti m' nayyw hẽ oom keréd hõm. Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' tamoo wäd däk Jesus waa.

16 Tug bä kä m', ramenaa ta wë hajõk karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk doo. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do tahebëë bong, ta ky haj'aa. Nahëë enäh do ahub padëëk mä Jesus an'oo bä. 17 Tii da tawén d'oo hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot do paa takaja däk hyb n'aa:

"Ãã tedëëb wät ãã h'yyb nahejoonh do mahãnh.
Tado hõm ãã nahëëh", näng paa Isajas.†

Jesus sii hawät do karẽn do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' hajõk do ta w'oo hã kat'aa do Jesus bahapäh bä kä, taky hadoo mä tama metëëk do sa hã:

—Hamäh, ër atsëg hõm karaj'aa tamyyj jé —näng mäh.

19 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do see ky hadoo ta hã:

—Ma matëg, —näng mäh —õm ỹ hadaa had'yyt hẽ mahahõm hẽnh —näng mäh.

20 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Kanari tób näng, taw'ëëd maag enäh. Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, dooh tóp ỹỹ pé ỹ yd kameh'ããk péh —näng mäh.

21 Ti m' Jesus sii hawät do see ky hadoo ta hã:

—Õm da ỹ hada. Pooj jé dó ỹ abaaj hõm Ee wë ỹ bahag'ããs hyb n'aa. Tadajëp jawén paa bä kä, ỹ dakä jëng jawén paa bä kä õm ỹ bahadaa kän —näng mäh.

22 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Na hã ỹ h'yy kana'eeh doo, dejëp do hadoo doo, dakëë sa da hadoo doo —näng mäh. —Õm tii, ỹ mahadaa —näng mä Jesus.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahỹỹh

23 Tii kä, Jesus gatsëg so kän marakate gó, karaj'aa tamyyj jé rabatsëg hõm hyb n'aa. Ta sii m' ta ma matëg ragatsëg tooj kän. 24 Ti m' nayyw hẽ m' bah'ood bana kän tak'ëp. Tewëëp mä maadaka. Marakate m' tetaa m'. P'eets mä marakate bagyyb jëë paawä.

* **8:9** Hahỹỹ da warahén hanäng pé taher'oot do hã: "Ỹ mejũũ do ỹ raky daheeh doo da, õm karom ỹ nahëë ky daheeh da, dawëë naa né paawä mamejõ bä." † **8:17** Isajas 53.4

Jesus mä aã̄ sooh ti nuuj jé. 25 Ti m' ta ma
matëg ramebëë nyyh, ti m' raky hadoo:
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! Ãã
medëëb! Ër da ag'yyp! —näk mäh.
26 Ti m' taky hadoo sa hã:
—Hëd n'aa tak'ëp bë beỹỹm? Kanahën
d'os hẽ ub h'yy ka'eeh do bëëh! —näng mäh.
Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' bah'ood,
maadaka tameduuk. Ti m' bah'ood badoo
wät. Badatih däk mäh.
27 Ti m' tak'ëp rameuuj bong bä m' raky
hadoo:
—Ny hadoo do aj'yy ti hỹỹ eh? Bah'ood,
maadaka sii hẽ raky daheeh! —näk mä sa
kyyh.

Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed h'ũũm do panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ti m' karaj'aa tamyyj jé, Geras buuj
sa häj n'aa bä rakajaa bä kä, pawóp hẽ
ajyy mera doo, karap'aar h'yyb nesaa do
pahadëëk do ramamuun Jesus. Kamag pä
gó naa m' rabana. Tak'ëp rakawajããn do
hyb n'aa, dooh m' t'ĩĩ hẽnh tabës péh. 29 Ti
m' tak'ëp mä sa kyyh:
—H'ëëd makarẽn ãã wë, P'op Hagä Do
T'aah? P'op Hagä Do ky däng do ji tarejãã
do pooj jé makarẽn ãã marejãã? —näk mä
mera do sa kyyh.
30 Hajõng mä too yb dawë péj habëëh. Sa
waa rabahew'aa tii bä. 31 Ti m' karap'aar
h'yyb nesaa do rabetsẽẽ Jesus banoo hyb
n'aa rabajëë pëë too yb hã. Hahỹỹ d' mä sa
kyyh:
—Ãã mahabëë nä bä, man'oo ãã bajëë
pëë too yb hã —näk mä sa kyyh.
32 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë anäh! —näng mä Jesus sa hã.
Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kän
ajyy sa hã hanäng do paah, too yb hã m'
rabajëë pä kän. Ti m' too yb rapah'uud
bong, rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëënh
tame wajapëm doo hẽnh, tame m' rakejäg
bëënh. Ti m' t'õp mä rapehãs. 33 Ti m'
too yb hagã n'aa rawaj'aa jëk panang hẽnh.
T'ĩĩ hẽnh ramaher'oot mä sahõnh hẽ ra-
hapäh doo, ajyy karap'aar h'yyb nesaa do
pahadëëk do paa sa ky n'aa na-ããj hẽ. 34 Ti
m' sahõnh hẽ panang buuj rabana Jesus
rabaheg'ããs hyb n'aa. Ti m' Jesus raba-
hapäh bä m', rabetsẽẽ ta hã tabahõm hyb
n'aa sa häj n'aa bä naa.

9

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus gatsëg sooh marakate gó,
ti m' ta panang hẽnh, karaj'aa tamyyj jé
tabatsëg hõm. 2 Ti m' ajyy wób ramanaa
mä nahëë näng doo, nawät doo, ratóg nä
ta tyng jó. Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä
m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hã, taky
hadoo nawät do hã:
—Mahyb n'aa tón manäh, tah ỹỹ. Nesaa
do a h'yyb tym gó hanäng do kado hõm —
näng mäh.
3 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do raky hadoo sa h'yyb gó:
—P'op Hagä Do taky n'aa rejãã hahỹỹ hã
—näk mä sa h'yyb gó.
4 Jesus h'yyb hapäh mä sa h'yyb, ti hyb
n'aa m' taky hadoo sa hã:
—Hëd n'aa nesaa do bë hyb n'aa newëë
bë h'yyb gó? —näng mäh. 5 —Nyy da na-
hejooj bë hã? “Kado hõm nesaa do a h'yyb
tym gó hanäng do paah”, ji noo bä? “As'ëëg
g'ëëd, awäd däg”, ji noo bä? 6 Hỹỹ kä da, —
näng mäh —bë bahapäh hyb n'aa ỹỹh, Aj'yy
Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ hajaa sa
h'yyb gó hanäng do nesaa do ỹ ado hõm bä,
ỹ haso däk da nahëë näng doo —näng mä
Jesus kyyh.
Tii bä m' k'yy gadów däk do hã taky
hadoo:
—As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, ahõm kä
a tób hẽnh —näng mä Jesus ta hã.
7 Ti m' tabas'ëëg gëët, ahõm kän mä ta
tób hẽnh. 8 Sahõnh hẽ hap'ëëh do rameuuj
bong mäh. P'op Hagä Do hã raj'aa etsë, ta ti
hadoo do hejój ajyy sa hã tabanoo do hyb
n'aa.

Matew häd näng do Jesus naëënh do panyyg n'aa hahỹỹh

9 Ti m' tii b' n'aa Jesus bahõm bä kä, taba-
hapäh Matew häd näng doo, sa wahë n'aa
Roma buuj ky gabuuj dajẽẽr tagahed'aak
bä hasooh doo. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—B'ëëp ana wë ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo
hyb n'aa —näng mäh.

Ti m' Matew bas'ëëg gëët, ahõm kän mä ta sii.
10 Ta jawén, Matew tób bä Jesus bawëh bä m', hajõk dajẽẽr gahed'aak doo, Matew hep'ëëh doo,* ta wób sa hã pé nesaa do moo heb'ooh do na-ããj hẽ rabana rabawëh hyb n'aa Jesus sii, Jesus ma matëg sa sii. 11 Ti m' Parisẽw rabahapäh bä ta tii, rabeaanh Jesus ma matëg sa hã:
—Hëd n'aa bë ma matëg bawëh dajẽẽr gahed'aak do sa sii, ta wób na-ããj hẽ nesaa do moo heb'ooh do sa sii? —näk mä sa kyyh.
12 Ti m' reaanh do Jesus maa napäh bä, panyyg gó taky gadoo:
—Nahëë temah doo, dooh rahõm bä mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'ũũm ta wë. 13 Taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa newë nyy da P'op Hagä Do hanäng pé hahỹỹ da ta kyy kerih doo gó taher'oot do hã: “Dooh rama ejuu do had'yyt hẽ tado bä ti ỹ karẽn doo. Ỹ gahëën sa hã, rat'yyd mehĩĩn sa da hadoo doo”,† näng kerih doo.
Ti m' Jesus ky hado kän:
—Dooh ỹ ahyy bä hỹ pong jé naa P'op Hagä Do karẽn doo da habok red'oo do ỹ naëënh hyb n'aa. Ỹ ahyng, nesaa do moo heb'ooh do ỹ naëënh hyb n'aa.‡

Jesus hã reaanh do ratayy do ky n'aa hahỹỹh

14 Ti m' Jowãw nu gahem'uun do ma matëg rabana Jesus wë, ti m' reaanh ta hã:
—Ta see pé noo gó ããh, Parisẽw na-ããj hẽ, noo kanawa doo me ãã weh'ëëh P'op Hagä Doo. Hëd n'aa a ma matëg tii d' ranad'oo? —näk mäh.
15 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Ket'ëë do jäm n'aa hẽnh ji ats'yyt doo, dooh ratabëëj bä rahyb n'aa tón do heen n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëëd bä. Ti awät da ti noo gó sa najiis, ta patug pan'aa, rado hõm sa mahãnh. Ti noo gó da ratay kän§ —näng mäh.
16 Ti m' panyyg wób ky n'aa gó Jesus ky gadoo nä reaanh doo. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Dooh ji gas'yyb bä pããn papuuj bäh me saroor säg noo eh doo. Tii d' ji adoo bä, papuuj bäh tsawyy däg bä, ta säg tanes'ëëm, kawah'oob hõm tii bä. Ti bahãnh tanoo ee däk tii. 17 Ti hadoo né hẽ uwa bëë hã. Dooh ji gedu bä uwa bëëh papuuj hegän sooh do pan'aa ta hood b'éé byy säg gó. Tii d' ji adoo bä, uwa bëëh egän so bä, ta hood säg ganabäh hõm. Tii bä kä, uwa bëë waho bëëh da, ta hood kä karejã kän —näng mäh. —Uwa bëëh papuuj ji geduuh ta hood papuuj gó. Uwa bëëh egän so bä, ta hood papuuj keh'ũũs nä. Tii bä uwa bëëh, ta hood na-ããj hẽ dooh takarejã bä** —näng mä Jesus.

Ỹỹnh has'oo däk do ky n'aa, karapee h'yy ganä däk do ky n'aa daheeh hahỹỹh

18 Ti m' ta ti Jesus baher'oot nä bä, aj'yy hyb n'aa jawyk doo, Judah buuj sa wahë n'aa see ana Jesus wë. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wë. Ti m' taky hadoo ta hã:
—Tok ỹ h'yy gakog hõm —näng mäh. —Ti hadoo né hẽ b'ëëp si ỹỹ, ta hã moo dëë, tii bä da tok ỹ awäd däk da p'aa hẽnh —näng mäh.
19 Ti m' Jesus ta ma matëg daheeh rabahõm kän ta sii. 20 Tamahõm me m' ỹỹnh nahëë näng do ta jó gadäk hẽnh tabana ta wë. Majyyw mä ta nahëëh. 12 m' ta baab ta nahëë badäk. Ti m' ta jó gadäk hẽnh mä tabana ta wë, Jesus saroor noo hã m' tamoo däng. 21 Tii d' tawén d'oo mä ta h'yyb gó m' taky hadoo: “Ta saroor hã ỹ moo dëë bä, ỹ d' ahub däk tii bä”, näng mä ta h'yyb gó.
22 Ti m' Jesus ty kaw'õõd däk ta wë, ti m' taky hadoo:
—Eỹỹm manäh, tok ỹỹ —näng mäh. —Õm has'oo däk, P'op Hagä Do hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa —näng mäh.
Tii bä kä m', nayyw hẽ tabahas'oo däk.

* **9:10** Judah buuj sa wób né ti dajẽẽr gahed'aak doo. Roma buuj hã kahepak do rabataa. Ta see pé noo gó ta ti dajẽẽr n'aa gahed'aak do rawedii sa wakããn. Ta bahãnh ragahëën dajẽẽr, sa wë ta uuh baym hyb n'aa. Ti hyb n'aa Judah buuj wób dooh ragenaag bä dajẽẽr gedaag n'aa. † **9:13** Osejas 6.6 ‡ **9:13** Jesus wén naëënh, nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. § **9:15** Hahỹỹ d' Jesus hanäng pé ta tii: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratay bä. Sa mahang Jesus badoh bä, tii bä da ratay kän. ** **9:17** Dooh ji mekuuj bä papuuj tama metëëk do ji h'yyb paa me, tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũũm doo.

23 Ti m' Jesus kajaa bä m' hyb n'aa jawyk
do tób bä, tabajëë suun bä m', tabahapäh bä
m' manarapéw hadoo do ragamehỹỹh doo,
séd dó m' raräb bä rabë bä, 24 taky hadoo
mä sa hã:
—Bë anäh! Karapee dooh tadajëb bä.
Aỹỹh tii —näng mäh.
Tii bä m' rakawew'aam ta kyyh. 25 Ti m'
hajõk do raban'yyh tan'oo bä do jawén paa
bä, Jesus bajëë suun tób gawakõ gó, ti m'
karapee tamoo maso däk, ti m' nayyw mä
karapee bas'ëëg gëët. 26 Ti m' jé pad'yyt hẽ
m' ta ti häj n'aa bä rapanyyg enä hõm kän
mä ta tii bä tamoo wät do ky n'aa.

Ty temaa bong do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' tii b' naa Jesus tsyym kadoo bä,
pawóp hẽ ajyy ty temaa bok do ta jawén
rabana. Ti m' rageëëj bong. Hahỹỹ da m'
sa kyyh:
—Mat'yyd mehĩĩn ããh, Jesus, Dawi
panaa!†† —näk mäh.
28 Ti m' ta tób gó tabajëë suun bä m', ty
temah do rabana ta wë, ti m' Jesus beaanh
sa hã:
—Bë ky daheeh g'eeh ỹ haja bä bë ty enä
padëëk doo? —näng mäh.
Ti m' raky hadoo:
—Ỹỹ. Ãã ky daheeh né hẽ, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Doo —näk mäh.
29 Ti m' Jesus moo däng sa matym hã, ti
m' taky hadoo:
—Bë heso padäg, bë h'yy ka'eeh do hyb
n'aa —näng mäh.
30 Ti m' nayyw hẽ m' p'aa hẽnh mä raba-
hapëë padëëk. Ti m' Jesus ge'ỹỹm sa hã
ranaher'oot hyb n'aa sa hã tamoo wät doo.
Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Bë her'ood manä ta wób sa hã —näng
mäh.
31 Ti m' ta ky geãm né paawä m', jé
pad'yyt hẽ rapanäk Jesus moo wät do ky
n'aa.
32 Ty temaa bok do paa ratsyym kasog sii
hẽ m', ramanaa Jesus wë aj'yy karap'aar
h'yyb nesaa do hadäk doo, ner'oot doo.
33 Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus habëë
hõm jawén paa bä, aj'yy er'ood däg kän p'aa
hẽnh. Hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa do rahyb
n'aa meuunh mäh. Ti m' raky hadoo:
—Dooh noo gó hapäh pé hahỹ hadoo pé
Isaraéw buuj mahang —näk mä sa kyyh.
34 Pariséw kä m' raky hadoo:
—Dooh. Karap'aar h'yyb nesaa do wahë
n'aa kyy gó ti tabahebë karap'aar h'yyb
nesaa doo —näk mä sa kyyh.
35 Ti m' sahõnh hẽ sa panang bä Jesus
bewäd nä. Sa tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot do yt hã tama metëëk P'op Hagä Do
bag'ããs do ky n'aa hanäm doo. Sahõnh hẽ
hedoo pé sa nahëë Jesus hahëën hõm mäh.
36 Ti m' hajõk do tabahapäh bä, tat'yyd
mehĩĩn mä sa hã. B'éé hagã n'aa tamah do
hadoo mä ta hã. Hajõng baad nadoo do
rahoop. Dooh rad'oo péh, dooh masa pé sa
hã. 37 Ti m' panyyg gó m' tamaher'oot mä
ta ma matëg sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Hajõng ti anyy däg paawä joom ag
wah'ëë däk do ji ataa do pan'aa, pawóp its
ta taa n'aa‡‡ —näng mäh. 38 —Ti hyb n'aa
taw'ããts hẽ joom danäh hã, P'op Hagä Do
hã, bë ky n'aa ets'ẽẽ tamejõ nä ta wób joom
hã ramoo bok hyb n'aa —näng mä Jesus
kyyh.

10

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejũũ do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma
matëg ta wë. Ti m' tabanoo mä sa hã
karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa raba-
hebë hyb n'aa, sahõnh hẽ hedoo pé sa
nahëë rahehëën hõm hyb n'aa na-ããj hẽ.
2 Hahỹỹ m' 12 tamejũũ do sa häd: Simaw
mäh, Peed ramaneëënh doo. Ta jawén
mä Ãn-Deréh, Simaw hỹỹj. Ta jawén mä
Sebedew taah, Tsijaag, Jowãw häd enäh
doo. 3 Ta jawén Pirip, Batoromẽw, Toméh,
Matew (Roma buuj hã Judah buuj rahepak
do gedaag n'aa paah), Tsijaag Aw-Pew
t'aah, Tadéw, 4 Simaw Serot,* Judas Ikarijot
kä m', Jesus haëëj däk do majĩĩ hã.

†† **9:27** Dawi panaa rawén maneëënh, ti né hẽ ti sa hã P'op Hagä Do p'ooj ub taky n'aa eno wät do hyb n'aa. ‡‡ **9:37** Hahỹỹ d' Jesus hanäng péh: Hajõk ta hã h'yy ka'eeh do pan'aa paawä, pawóp its ta ky n'aa sa hã her'oot do pan'aa.

* **10:4** Judah buuj sa häj n'aa bä Roma buuj ramejũũ noo gó, Judah buuj wób rakarẽn rakamaj'ĩĩ Roma buuj sa wë. Dooh rakarẽn bä Roma buuj mejõ bä sa hã. Roma buuj wë kamaj'ĩĩ do ramaneëënh Serot . Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw, rawén maneëënh "Simaw Serot".

5 Ti m' Jesus mejũũ ta wób sa panang hẽnh rabahõm hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä tamejũũ sa hã:

—Bë ahõm manä Judah buuj nadoo do wë. Bë ajëë pä manä Samarija buuj sa panang bä. 6 Taw'ããts hẽ Isaraéw buuj sa h'yyb gó dawëë P'op Hagä Do mahãnh habong do wë bë ahõm, b'éé kanapëë bong do hadoo do sa wë. 7 Bë mahõm me hahỹ panyyg bë maher'ood sa hã: "Edaa däk hỹ pong jé hawät do ji tabag'ããs doo", näk da bë kyyh. 8 Taw'ããts hẽ sa nahëë bë hahëën hõm, dejëp do ragenä bong bë an'oo bä, rog manahuuh do sa nahëë bë ado hõm, karap'aar h'yyb nesaa do sa hã padëëk do bë hebëë hõm. Bag hẽnh ỹ ban'oo däk bë hã ta ti bë bahajaa hyb n'aa. Ti hyb n'aa bag hẽnh bë masaa sa hã. 9 Dooh d' bë mahũũm pé ta säm hadoo péh. 10 Dooh d' bë mahũũm ta hood hadoo péh, tatu hadoo péh, bë tsyym suun see hadoo péh, bë saroor see hadoo péh. Dooh bë mahũũm pé ỹ wén näng, moo bok do sa hã ramoo bok do säm ji banoo do hyb n'aa. Bë masa do bë hã ranoo da bë wë badoh doo.

11 —Panang bä bë kajaa bä, bë esóts jé ky en'yym doo, bë gad'oo doo. Tii bä ta ti hedoo do tób bä bë ayyw panang bë beréd hõm bä kä. 12 Ta tób bä bë ajëë pä bä, bë ky n'aa edëë ta yt hã haj'eenh doo. 13 Ta tii bä haj'eenh do ky en'yym do rado bä, hanäm gó bë ragado bä, bë ky n'aa edëng do aym da sa wë. Hanäm gó bë raganado bä, bë ado hõm sa hã bë ky n'aa edëng do paah. 14 Bë raganado bä, bë ramaa nanewë bä bë her'oot doo, bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ããts, ta ti tób bä naa, ta ti panang bä naa bë tsyym kasok bä.† 15 Baad bë ỹ maher'oot. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Sodoma panang buuj, Gomoha panang buuj ta säm bahãnh P'op Hagä Do anoo da nesaa doo, bë ganadoo do panang buuj hã.‡ Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh.

16 —Sa mahang bë ỹ mejũũ b'éé tabanas'aa mahang habëëh do hadoo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ baad bë matakä sa hã, aw'yy matakëë do hadoo. Taw'ããts hẽ na-ããj hẽ kaja hẽ denaa hẽ bë h'yyb bë mahũũm sa mahang bë aboo bä. Hanäm gó bë aboo sa wë, gurii-i bawät do hadoo.§ 17 Baad bë kanä sa mahãnh. Bë da rahaëënh panang enäh do sa wahë n'aa sa moo gó, bë raky n'aa etyy hyb n'aa. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo gó bë da rahewyyh. 18 Hëp ỹ n'aa bë da ramahũũm sa wahë n'aa wë, hëëj bagã n'aa sa wë na-ããj hẽ, sa matym gó bë raky n'aa tapaa hyb n'aa. Këh ỹ n'aa bë her'ood kän da tii bä sa hã, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ, raky n'aa napäh hyb n'aa këh ỹ n'aa. 19 Bë ramoo maso däg bä, bë hyb n'aa tón manä bë her'oot do pan'aa hã, nyy da bë her'oot do hã. Ti noo gó kan'oo däk da bë hã bë her'oot do pan'aa. 20 Bë nado ti noo gó her'oot doo. Bë Yb hỹ pong jé hawät do Sahee er'oot da bë her'oot do hã —näng mä Jesus.

21 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hỹỹj näng doo, ta hỹỹj tan'oo däk da ta wób sa moo gó radaj'ëëp hyb n'aa. Ti hadoo né da t'aah näng do bad'oo ta t'aah hã. Sa taah da h'yy kawereem sa yb wë, sa ỹỹn wë. Rahaëënh da sa yb sa ỹỹn ta wób sa moo gó radej'ëëp hyb n'aa. 22 Tak'ëp da sahõnh hẽ rakawajããn da bë wë hëp ỹ n'aa. Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hã ỹỹ, tadajëb bä kä, edëb had'yyt hẽ da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. 23 Panang s'ee hẽnh bë rarejã bä, bë kejën hõm panang s'ee hẽnh. Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Bë bahajaa do pooj jé panang haw'ããts hẽ Isaraéw häj n'aa bä bë moo bok bë ỹ mejũũ doo, ỹỹh, Áj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do matëëh da. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo.

24 —Dooh ma kametëëk do ta ma matëg bahãnh tado bä. Dooh na-ããj hẽ sa karom sa kariw n'aa bahãnh rado bä. 25 Sa ma

† **10:14** Tii da Jesus mejũũ rabad'oo, dooh baad tado bä P'op Hagä Do panyyg panang buuj raky nadaheeh doo, panang buuj rabahapäh hyb n'aa. ‡ **10:15** Dooh Sodoma, Gomoha panang buuj ramaa newë bä baad hadoo do Róh sa hã tamaher'oot do paah. Jesus ma matëg hyb n'aa jewyk Róh bahãnh, ti hyb n'aa sa kyyh maa nanew'ëë do ta bahãnh ragadoo da nesaa do ta säm. Sodoma panang buuj ragadoo do bahãnh ragadoo ti ta säm nesaa doo. § **10:16** Judah buuj sa hã aw'yy kamatakëë. Gurii-i kaja hẽ ta h'yyb tamahũũm sa hã.

matëg hajaa do pénh ma kamet'ëëk do rahaja däg bä kä, taw'ããts hẽ ratsebé. Sa kariw n'aa pénh sa karom rahyb n'aa jewyg däg bä kä, taw'ããts hẽ ratsebé. Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé ti ta tii: Ỹỹh, bë wahë n'aa hadoo doo, “Beresebu,** karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa” ỹ ramaneëëj bä, ti bahn̄h tii bä bë da raky n'aa rejãã karapé haa bë bahadoo do hyb n'aa. 26 Tii d' radoo né paawä bë hã, bë jeỹỹm manä sa hã. Sahõnh hẽ ta wób nahapäh nä doo, sahõnh hẽ sa hã kejën doo, ta jawén rabahapäh da. 27 Ta wób ramaa nanapäh bä bë hã ỹ her'oot doo, sahõnh hẽ maa napäh bä bë her'ood. Kaja hẽ bë ỹ hesëënh doo, tak'ëp bë her'ood da sahõnh hẽ ramaa napäh hyb n'aa. 28 Bë jeỹỹm manä ji majĩĩ ji daj'ëëp do hã. Jããm né ji hub rahajaa radaj'ëëp. Ji h'yyb tym dooh rahaja bä. Taw'ããts hẽ bë jeỹỹm P'op Hagä Doo. Ti ti hajaa tarejãã ji hub ji h'yyb tym na-ããj hẽ tabanesaa hẽnh. 29 Pawóp hẽ taw'ëëd taah, kanahën d'os hẽ rabesëëm is, ky n'aa ganebats. Ti hado né paawä, dooh sa see dajëp pé bë Yb hỹ pong jé hawät do nan'oo bä. 30-31 Ti hyb n'aa bë eỹỹm manäh. Hajõng taw'ëëd takamahn̄ do bahn̄h bë P'op Hagä Do kamahn̄. Sahõnh hẽ ji sëën sii hẽ P'op Hagä Do betsén. Baad ji tabahag'ããs ỹ hanäng péh —näng mäh.

32 —Këh ỹ n'aa najejën pé ta wób sa hã, ỹ na-ããj hẽ dooh ỹ ky n'aa jejën bä ta tii, Ee hỹ pong jé hawät do matym gó. 33 Këh ỹ n'aa jejën péh, ỹ na-ããj hẽ da ỹ ky n'aa jejën tii d' ẽnh, Ee hỹ pong jé hawät do matym gó.

34 —Ỹ ahyy wät babä, bë ed'oo apäh, h'yyb nyyw gó badäk hahỹỹ hã habong do rababok hyb n'aa sa da hadoo do wë ỹ an'oo bä do hyb n'aa. Tii d' bë edoo manäh. Ti hyb n'aa nado ỹ wén hyng. Wawẽẽ hẽ ỹ bahyy wät do hyb n'aa ta wób rakamaj'ĩĩ da ta wób sa wë. 35 Ỹ ahyy wät do hyb n'aa, ajyy wób rah'yy kawereem da sa yb wë. Ỹ ahyy wät do hyb n'aa, sa toog wób rah'yy kawereem da sa ỹỹn wë, sa takaanh wób rah'yy kawereem da sa mayyn wë. 36 Tii bä da sa wakããn sa tób yt hã haj'eenh do sa majĩĩ däg da.†† 37 Ỹ bë kamahn̄ do bahn̄h bë yb, bë ỹỹn bë kamahn̄ bä, dooh bë haja bä hëp ỹ hata bë do bä. Ỹ bë kamahn̄ do bahn̄h bë taah, bë toog bë kamahn̄ bä, dooh bë haja bä hëp ỹ hata bë do bä. 38 Jé hëp ỹ n'aa tamo n'aa tahoop do tajeỹỹm bä, h'yyb nahedoo do nemon ỹỹ, dooh tahaja bä hëp ỹ hata tado bä. 39 Jé badäk hahỹỹ hã ji hawät do hã tak'ëp kamahn̄ doo, dooh da tanu dëë bä P'op Hagä Do wë. Hëp ỹ n'aa, hã ỹ taky daheeh do hyb n'aa dajëp péh, baad tabawäd had'yyt da P'op Hagä Do wë.

40 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Jé bë gadoo doo, ỹ na-ããj né tagadoo. Ỹ gadoo doo, hã ỹ mejũũ do tagadoo. 41 Jé P'op Hagä Do ky n'aa rod gadoo doo, P'op Hagä Do ky n'aa taher'oot do hyb n'aa, tagadoo da P'op Hagä Do hanaa ta ky n'aa rod hã tanoo do pénh ta säm. Jé ta da hadoo do gadoo doo, baad hawät do ta da hadoo do bahadoo do hyb n'aa, tagadoo da P'op Hagä Do hanaa baad hawät do hã tanoo do pénh ta säm. 42 Jé naëng dagäp do hanyy is pé hanoo pé hahỹ hyb n'aa sakog is do see hã tabeëëk hyb n'aa, hata ỹỹ tabahadoo do hyb n'aa, ta ti tagadoo né hẽ da baad hadoo do ta säm P'op Hagä Do hanaa. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo.

11

Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do Jesus reaanh do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus bahajaa bä kä 12 hedoo do ta ma matëg hã tamaher'oot doo, tatsyym kadoo mä tii b' naa, panang haw'ããts hẽ Garirej häj n'aa bä, panyyg hanäm do tama metëëk hyb n'aa. 2 Ti m' Kristo moo wät do radawäts gëët bä Jowãw nu gahem'uun do ky n'aa napäh bä, tamejũũ mä ta ma matëg Jesus wë rabahõm.

3 Hahỹỹ da bë eaaj Jesus hã —näng mäh: “Õm né hẽ tii, P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wë hana doo, ta see ti ãã gada?”, denoo da —näng mä Jowãw nu gahem'uun doo.

4 Ti m' Jowãw mejũũ do hã Jesus ky hadoo:

** **10:25** Nesaa Do Yb né ti Beresebu. †† **10:36** P'op Hagä Do ky n'aa rod Mika häd näng do kyy gó Jesus beh'ũũm ta ti taher'oot doo. Mika 7.6 hã takerii däk sa hã hẽ né hẽ sa wakããn kamaj'ĩĩ do ky n'aa. Rawén kamaj'ĩĩ, Jesus hã h'yy kana'eeh do rah'yy kawereem ta hã h'yy ka'eeh do wë.

—Bë ahõm nä, bë maher'ood Jowãw hã hahỹ bë maa newëë doo, hahỹ bë bahapäh do na-ããj hẽ: 5 Ty temah do paah, rahapëë padëëk. Nabong do paah, aboo padëëk p'aa hẽnh. Rog manahuuh doo, ahub padëëk p'aa hẽnh. Nabuuj gatemah do paah, ramaa napëë padëëk. Dejëp do wób genä bong ỹ an'oo bä. P'op Hagä Do panyyg hanäm do na-ããj hẽ kaher'ood däk kas'uut do sa hã. 6 Ky n'aa kedëng da jé ỹ moo wät do hyb n'aa, ỹ her'oot do hyb n'aa tah'yy kaneréd bä hã ỹ tah'yy ka'eeh doo. Tii d' bë her'ood Jowãw hã —näng mä Jesus kyyh Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do sa hã.

7 Ti m' Jowãw mejũũ do rababaaj hõm bä kä, hajõk do hã Jesus her'ood kän Jowãw nu gahem'uun do ky n'aa. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—H'ëëd ti bë heg'ããs paa tabanawäng hẽnh? Jawii bah'ood ahëm do g'eeh bë heg'ããs? 8 Ti tanado bä, h'ëëd ti bë heg'ããs t'ĩĩ hẽnh? Aj'yy saroor ky n'aa gebah do dadäk do bë heg'ããs t'ĩĩ hẽnh? Dooh. Saroor ky n'aa gebah do dadäk do dooh raboo bä tabanawäng bä. Sa wahë n'aa tób hanäm doo gó rababok tii. 9 Ti tanado bä, h'ëëd ti bë heg'ããs t'ĩĩ hẽnh? P'op Hagä Do ky n'aa rod bë heg'ããs? Ỹỹ. Ti né hẽ ti bë heg'ããs. P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh tii.* 10 Ta ti né hẽ ta ti aj'yy ky n'aa näng do P'op Hagä Do kyy kerih do hã. Hahỹỹ da ta ky n'aa: "Ỹ mejũũ da panäk ỹ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa tabenyyw däk hyb n'aa a pooj jé"†, näng kerih doo.

11 —Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Badäk hahỹỹ bä habong do sa mahang, dooh Jowãw bahãnh nu gadäk péh. Ti tahado né paawä, hỹ pong jé hawät do bag'ããs do karapee hedoo do sa mahang, jããm hẽ hyb n'aa sakog its né paawä, Jowãw bahãnh tanu gadäk hỹỹ kä. 12 Jowãw nu gahem'uun do du doo noo gó naa tanu gemuun doo, da hẽ kä na-ããj hẽ, hỹ pong jé hawät do bag'ããs do tak'ëp takah'ũũm. Tak'ëp ta wób h'yyb hedoo, P'op Hagä Do bag'ããs do karapee rabahadoo hyb n'aa. 13 Jowãw nu gahem'uun do kajaa do pooj jé Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod na-ããj hẽ raher'oot mä P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa, takajaa do pooj jé. 14 Bë gado bä, bë gadoo né hẽ hahỹ bë ỹ maher'oot doo: Jowãw né hẽ ti Eriij, kajaa da P'op Hagä Do ky däng do paa‡ ta kyy kerih doo gó. 15 Jé karẽn pé ỹ her'oot do tamaa newë bä, taw'ããts hẽ tahyb n'aa matakëë.

16 —Nyy gó da ỹ baher'oot da, da hẽ badäk hahỹỹ hã habong do panyyg ky nadah'eeh do sa ky n'aa? Hahỹ hadoo tii: Karepé wahoo gó hab'ëëh do ramas'uunh do hadoo. Hahỹỹ da karepé wób sa kyyh ta wób sa hã: 17 "Raketëë do pud n'aa ãã gamehỹỹh bë tsebé hyb n'aa paawä, dooh masunh do bë as'ããw bä. Tii bä dajëp do heen n'aa ãã wareem, masuuj gó bë h'yy ketón hyb n'aa paawä. Ti na-ããj dooh bë karẽn bä. Dooh h'yy katón gó bë masuuj bä", näk karepé ta wób sa hã. 18 Ti hadoo né hẽ da hẽ habong doo —näng mäh. —Tabad'op hẽ ji raky dahé bä. Jowãw nu gahem'uun doo, dooh uwa s'ëëb mahỹỹnh do teëg bä. Ta see pé noo gó noo kanawa doo me P'op Hagä Do tah'yyb en'yym. Ti hyb n'aa, "Karap'aar h'yyb mahũũm mä tii", näk sa kyyh Jowãw ky n'aa hã. Dooh Jowãw ragado bä. 19 Ỹỹ kä, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ eëëk, ỹ awa. Ti hyb n'aa ỹ ramaneëënh, tahawaa, heëëk do men, dajẽẽr gahed'aak doo, nesaa do moo heb'ooh do sa najiis. Ãã raganado né paawä, P'op Hagä Do né hẽ tii, ỹỹh, Jowãw na-ããj hẽ h'yy gan'yyh doo. Ãã ma met'ëëg wät do ky dah'eeh do baad rababok do hã takametä däk tii —näng mä Jesus.

20 Ta wób sa panang bä tapehuuj wät do bahãnh Korasĩn, Betsaj-Da häd enäh doo bä Jesus pehuuj wät. Ti hado né paawä dooh rah'yy kawereem bä ta ti panang häd enäh do buuj. Ti hyb n'aa Jesus ky n'aa tapaa mä sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

* **11:9** P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh Jowãw Jesus wén edoo, Jesus kajaa do pooj jé panäg n'aa tabahadoo do hyb n'aa. † **11:10** Marakijas 3.1 ‡ **11:14** P'op Hagä Do ky n'aa rod Marakijas häd näng do erii wät do hã P'op Hagä Do ky däng, Mesijas kajaa do pooj jé Eriij kajaa da. P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub hawät do ti Eriij makũũh. Dooh Eriij Jowãw hã takas'ee bä. Dooh tii d' tahanäng péh. Eriij makũ bawät do paa hadoo Jowãw bawäd wät. Ti hyb n'aa Jowãw né hẽ ti Eriij Jesus wén her'oot.

21 —Nesaa do P'op Hagä Do anoo da bë hã Korasĩn, Betsaj-Da panang buuj. Hajõng ỹ pehuunh do paa bë mahang. Dooh ỹ bë ky dahé bä. Panang Tiir, Sidõn häd enäh doo bä ỹ pehuuj wäd bä paawä rababong noo gó bë mahang ỹ pehuuj wät doo, p'ooj ub paawä ti buuj nesaa do hã rat'yyd kamehĩĩn paawä, P'op Hagä Do hã rah'yy kawereem paawä. P'ooj ub paawä saroor hebaan doo, hejooh doo, rapadadäg däg paawä, rehaa paawä sa nuu hã tëëg ooj rat'yyd kamehĩĩn do heen n'aa. 22 Bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Tiir Sidõn buuj p'ooj ub habong doo, nesaa do ta säm bahãnh P'op Hagä Do banoo da bë hã nesaa doo, bë t'yyd kamanehĩĩn do hyb n'aa, bë h'yy kawanereem do hyb n'aa.

23 —Bëëh, Kapar-Naũm panang buuj, hỹ pong jé has'ëëk do bë ed'oo g'eeh bëëh? Dooh. Tabanesaa hẽnh bë bahyk da P'op Hagä Do an'oo bä. Panang Sodoma häd näng doo bä ỹ pehuuj wäd bä paawä rababong noo gó bë mahang ỹ pehuuj wät doo, da hẽ ti badäk nä paawä panang Sodoma.§ 24 Bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Sodoma buuj p'ooj ub habong doo, nesaa do ta säm bahãnh P'op Hagä Do banoo da bë hã nesaa doo, bë t'yyd kamanehĩĩn do hyb n'aa, bë h'yy kawanereem do hyb n'aa —näng mä Jesus.

25 Ti noo gó kä m' Jesus ky hadoo:

—Ee, P'op Hagä Doo, a hã ỹ j'aa etsë. Sahõnh hẽ hỹ pong jé, badäk hahỹỹ hã hanäng do na-ããj hẽ mabag'ããs. Majejën hahỹ mamoo wät do haj'ap do sa mahãnh, tak'ëp ma kamet'ëëk do sa mahãnh. Mametä wät sa h'yyb gó karapee hadoo pé hã, baad h'yy ka'eeh pé hã. 26 Ta tii da magen'aak Ee —näng mäh.

27 Ti m' taky hadoo:

—Sahõnh hẽ Ee banoo ta hejój hã ỹỹ. Dooh baad hapäh pé ỹỹh, P'op Hagä Do T'aah. Jããm né Ee hapäh ỹỹh. Dooh Ee, P'op Hagä Doo, baad hapäh péh. Jããm né ỹỹh, ta T'aah hapäh. Jããm né hẽ sa hã ỹ metëëh do hapäh Ee —näng mäh.

28 Ti m' taky hado kän:

—B'ëëp wë ỹ sahõnh hẽ bëëh, hakaaj padëëk do hedoo doo, h'yy ketón do hedoo doo, tii bä da ỹ anoo bë kameh'ããk hyb n'aa. 29 Kaja hẽ hëp ỹ mahũũm. Hanäm gó ỹ bawät sahõnh hẽ sa wë. Dooh ỹ h'yy kasabé bä. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë ky dahé ỹỹh. Taw'ããts hẽ bë ma kamet'ëëg hã ỹ bë hapäh doo. Tii bä da bë baw'yyt da bë h'yyb kameh'ããk doo, bë h'yyb näw. 30 Nahejooj bë hã ỹ ma metëëk doo. Tahajaa bë ky dahé bä. Nahejooj bë ỹ mejũũ doo —näng mä Jesus kyyh.

12

Saab ky n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó m', Saab hã m', Judah buuj rakamehehãk do noo gó m', Jesus ta ma matëg sa sii joom tiriig banäng doo me m' ratabës. As'aah mä ta ma matëg, ti hyb n'aa m' tiriig ag mä rateh'yyp rabawa hyb n'aa. 2 Ti m' rateh'yyp do Parisẽw wób rabahapäh bä, raky hadoo Jesus hã:

—Mahegãã! Dooh a ma matëg raky dahé bä ër ky n'aa jaw'yyk do Saab ky n'aa hã. Saab hã ramoo bok —näk mä sa kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bë ner'ood bä g'eeh nyy da ër wahë makũ Dawi bad'oo, tii, ta hataa rabas'aah bä? 4 Dawi ajëë suun mä P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã, ti m' ta hataa daheeh rabawa pãw P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã hatoonh doo, jããm hẽ né paawä ta ti tób yt hã moo heb'ooh do haw'aa ta ti pãw Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa. Dawi dooh rahaja bä paawä rawa bä ta ti pãw. 5 Dooh bë ner'ood bä g'eeh ër ky n'aa jaw'yyk do hã, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa ky n'aa? Saab hã ramoo bok né paawä ta tób n'aa yt hã, dooh P'op Hagä Do ky n'aa tapa bä sa hã. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh doo, rahajaa Saab hã ramoo boo bä. 6 Hỹỹ kä, baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: P'op Hagä Do tób n'aa ky n'aa jawyg né paawä, ti bahãnh hyb n'aa jawyk do kajaa

§ **11:23** Da hẽ ti badäk nä paawä panang Sodoma Jesus wén näng, rat'yyd kamehĩĩn do hyb n'aa paawä. Tii bä, dooh p'ooj ub P'op Hagä Do gawatsiig bä paawä sa panang.

bë mahang.* 7 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh: “Dooh rama ejuu do had'yyt tado bä ti ỹ karẽn doo. Ỹ gahëën sa hã rat'yyd mehĩĩn sa da hadoo doo”,† näng kerih doo. Bë hapëë bä paawä nyy d' tahanäng pé ta tii, dooh daap hẽ bë ky n'aa ety bä paawä nesaa do hã moo nahadoo doo. Dooh daap hẽ bë ky n'aa ety bä paawä ma matëk ỹỹ. 8 Ta ti ỹ wén her'oot, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ né hẽ ti Saab ky n'aa hã mejũũ doo —näng mä Jesus Parisẽw sa hã.

Moo gadóm do panyyg n'aa hahỹỹh

9 Ti m' tii b' naa Jesus tsyym kado kän. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh tabajëë suun. 10 Ti yt hã m' tabasooh aj'yy moo gadóm doo. Ti m' ta wób rakarẽn paawä m' Jesus raky n'aa tapaa, Jesus ky nadaheeh do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa m' rabeaanh ta hã:

—Ër ky n'aa jaw'yyk do anoo Saab hã ji haso däg bä nahëë näng doo? —näk mäh.

11 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë mas'ãã b'éé tadëë hyy bä t'õp gadarong doo gó Saab hã, dooh g'eeh nayyw hẽ bë ej'ooj nä bä, Saab hã né paawä? 12 Ji masããh ji kamahãn do bahãnh tak'ëp ji kamahãn ji da hadoo doo! Ti hyb n'aa ër ky n'aa jaw'yyk do anoo né hẽ baad hadoo do ji moo wäd bä Saab hã —näng mäh.

13 Ti m' aj'yy hã kä taky hadoo:

—Madajoow a mooh! —näng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow däk. Ahub däg kän mäh, baad däg mä ta moo kä. Hahup doo, ta moo see hado däk. 14 Ti m' nayyw hẽ m' Parisẽw raban'yyh. Ti m' rahyb n'aa newëë mäh, kaner'oot mäh, nyy d' rabad'oo Jesus radaj'ëëp hyb n'aa.

15 Jesus h'yyb hap'ëëh mä rakarẽn radaj'ëëp doo. Ti hyb n'aa ta s'ee hẽnh tabahõm kän. Hajõk mä ta jawén hah'ũũm. Ti m' sahõnh hẽ sa mahang habong do nahëë enäh do sa nahëë tasog hõm mäh. 16 Jesus ky ge'ỹỹm mä sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ky n'aa ta wób sa hã. 17 Tii d' tawén mejũũ, P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'ood wät do paa kametä däk hyb n'aa ta hã. Hahỹỹ da tii, P'op Hagä Do kyyh Isajas erii wät do paah:

18 “Hahỹ karom ỹỹ, ỹ asëëw däk doo, ỹ
kamahãn doo.
Baad ỹ h'yy gadajang ta wë.
Ỹ anoo da Sahé ỹỹ, ta h'yyb gó tabawät hyb
n'aa.
Tamaher'oot da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã
habong do hã
nyy da ỹ bad'oo baad had'op rabahadoo
hyb n'aa matym ỹỹ gó.
19 Dooh da taky gedag bä. Tak'ëp nado da
ta kyyh.
Dooh da tak'ëp ter'ood bä hajõk do sa ma-
hang.
20 Baad hadoo doo me da tagadoo sa h'yyb
gó nahejoonh doo.
Dooh da tahajẽẽw bä h'yyb nahed'oo doo.
Tii da tabad'oo da sa hã baad had'op do j'aa
ketsë bä kä nesaa do hã tan'oo bä.
21 Ta hã badäk hahỹỹ hã habong do radaab
yyp,
rabedëp hyb n'aa nesaa do mahãnh.”‡

Nesaa Do Yb ky gabuuj Jesus moo wät rahanäng do panyyg n'aa hahỹỹh

22 Ti m' ramanaa mä Jesus wë aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hadäk doo, ty tamah doo, ner'oot doo. Ti m' Jesus habëë hõm karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hã hadäk do paah. Ti m' aj'yy er'ood däg kän p'aa hẽnh. P'aa hẽnh mä tabahapëë däk. 23 Hajõk doo, ta ti hap'ëëh doo, rahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' raky hadoo:

—Hahỹ g'eeh Dawi panaa P'op Hagä Do Ky Däng Doo? —näk mäh.

24 Ti m' reaanh do Parisẽw ramaa napäh bä, raky hadoo:

—Beresebu, karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó ti hỹỹ tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo! —näk mä sa kyyh.

25 Jesus hapäh mä sa h'yyb, ti m' panyyg ky n'aa me taky hadoo sa hã:

—Sa da hadoo do wë sa häj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bä, gawatsik tii bä sahõnh hẽ —näng mäh. —Panang buuj sa

* **12:6** Ta daaj hẽ, ta ky n'aa né hẽ Jesus her'oot. Ky n'aa jawyg né paawä P'op Hagä Do tób n'aa, ti bahãnh Jesus hyb n'aa jawyk. Ti hyb n'aa tahajaa tan'oo bä ta ma matëg tiriig ag ratehyyb bä Saab hã. † **12:7** Osejas 6.6 ‡ **12:21** Isajas 42.1-4

hã hẽ rah'yy kawereem bä, sa wakããn na-ããj hẽ sa hã hẽ rahyb n'aa wareem bä, sahõnh hẽ kahäj jëng tii bä —näng mäh. 26 —Ti hadoo ẽnh Nesaa Do Yb hã kä. Ta daaj hẽ takahabëë bä, ta hã hẽ paawä ti tah'yy kawareem däk.§ Te hub tado bä paawä ta tii, nayyw hẽ tabahëëj jëë paawä Nesaa Do Yb bag'ããs doo. 27 Bë her'oot doo da tado bä, Beresebu kyy gó ỹ hebëë bä paawä karap'aar h'yyb nesaa doo, jaa ky gabuuj bë karapee hebë do karap'aar h'yyb? Bë karapee né da bë raky n'aa etyy daap bë menyyh do hyb n'aa bë her'oot do hã. 28 P'op Hagä Do Sahee hejój gó né hẽ ti ỹ hebë do karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do ji tabag'ããs do kaja doo kä bë wë, ta ti metëëh bë hã —näng mäh.

29 —Panyyg see gó bë ỹ metëëh: Dooh aj'yy hejoonh do tób gó hajëë suun pé ta ma tado hõm hyb n'aa, pooj jé tób danäh moo tamanaw'yyd bä. Ta moo kamaw'yyd bä tahajaa ta ma tado hõm bä.**

30 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hëp ỹ hata nadoo doo, majẽ ỹ tii. Ỹ manasa do P'op Hagä Do wë ỹ ataa doo, dawëë rabehũũm tii bä tan'oo bä. 31 Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät do P'op Hagä Do mabaan né paawä, ta hã ji ky n'aa rejãã do P'op Hagä Do mabaan né paawä na-ããj hẽ ji hã, dooh P'op Hagä Do mabaan bä P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã pé kä. 32 Jé Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé Hana Do ky n'aa rejãã péh, P'op Hagä Do mabaan ti ta hã. P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã pé kä, dooh P'op Hagä Do mabaan bä. Badäk hahỹỹ bä rababok nä bä, ta jawén na-ããj hẽ, dooh P'op Hagä Do mabaan bä tii —näng mäh.

33 —Joom baad hadoo do tado bä, baad ta ag. Baad nadoo do tado bä joom, baad nado na-ããj hẽ ta ag. Ta ti ỹ wén her'oot, joom ag hã ji bahapäh joom ỹỹn. 34 Aw'yy p'yym näng do taah hadoo bëëh! Baad nadoo do bëëh. Ti hyb n'aa dooh bë haja bä baad hadoo do bë her'ood bä. Ji h'yyb tym gó ji hyb n'aa newë had'yyt doo, ti né ji her'oot. 35 Baad hawät doo, baad hadoo do ta h'yyb gó hanäng do taher'oot. Baad nawät doo, baad nadoo do ta h'yyb gó hanäng do taher'oot. 36 Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Sahõnh hẽ ta säm baj P'op Hagä Do banoo noo gó da, P'op Hagä Do matym gó ji kawoom da sahõnh hẽ ji her'oot do paa daap hadoo doo. 37 Baad tado bä ji her'oot do paah, dooh P'op Hagä Do ji taky n'aa ety bä nesaa do hã. Baad tanado bä ji her'oot do paah, ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy da nesaa do hã.

Paréw ramejũũ Jesus pahuunh sa matym haj'aa panyyg n'aa hahỹỹh

38 Ti m' Paréw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ããj mä raky hadoo ta hã:

—Ma matëg, —näk mäh —ãã karẽn ãã ba-hapäh mapahuunh doo, ãã matym haj'aa†† —näk mä sa kyyh.

39 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Da hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo, nes'aa sa h'yyb. P'op Hagä Do hã rahyb n'aa eréd hõm ta see hã rah'yy kawereem hyb n'aa. Tii d' né paawä sa h'yyb, ỹ ramejũũ ỹ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa. Dooh da ỹ metä bä sa hã. Jããm né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng do ta metëë n'aa hadoo sa hã kametëëh. 40 Tamawoob hẽ adëb bä, tamawoob hẽ ta ãh, tah'ỹỹb yb wog gó Jonas basuun doo da, ti hadoo, tamawoob hẽ adëb bä, tamawoob hẽ ta ãh, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do bakëë da k'ããts gó. 41 Niniwéh buuj raky n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó da hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä. Jonas maher'oot noo gó, rat'yyd kamehĩĩn nesaa do ramoo bok do hã. Nesaa do reréd hõm. Jonas bahãnh ỹ ti hỹỹh. Ti hado né paawä, dooh bë t'yyd

§ **12:26** Jesus wén her'oot ta tii, Beresebu, karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó tabahebë karap'aar h'yyb nesaa do raher'oot do hyb n'aa. Nesaa Do Yb häd see ti Beresebu. ** **12:29** Hahỹỹ d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũũm doo: Aj'yy hejoonh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejoonh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejoonh do ma hadoo, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebë karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejoonh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahãnh. †† **12:38** Sa hã Jesus dooh P'op Hagä Do hanaa tado bä. Ti hyb n'aa rakarẽn Jesus pahuunh sa matym haj'aa, Jesus rametyy hyb n'aa.

kamehĩĩn bä nesaa do bë moo bok do hã, dooh bë eréd bä, ti hyb n'aa né hẽ Niniwéh buuj bë da raky n'aa tapaa. 42 Seba häd näng do häj n'aa sa wahë n'aa ỹỹnh, da hẽ badäk hahỹỹ hã habong do taky n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä. Dawëë naa paa m' tabana tii, tamaa newëë hyb n'aa Saromãw hajaa doo, P'op Hagä Do anoo do ta hã. Saromãw bahn̄nh ỹ ti hahỹ bë hapäh doo. Ti hado né paawä, dooh bë karẽn bä bë maa newë bä hahỹỹh —näng mä Jesus kyyh.

43 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã hadäk do paa ahõm wäd bä ta mahn̄nh, tabanawäng hẽnh tabahew'ëët, ta tób tabesoos takameh'ããk hyb n'aa. Ti dooh tawyyd bä. 44 Ti ta h'yyb gó taky hadoo: “Ỹ abaaj hõm p'aa hẽnh ỹ hadäk do paa hã, tóp ỹỹ hẽnh”, näng. Tii bä ta tób paa bä takajaa bä, dooh ta yt hagä péh, yd kabak'ood däk tabahapäh, baad takabenäm ta hã. 45 Tii bä tats'yyt 7 karap'aar h'yyb nesaa do wób ta hataa, ta bahn̄nh nesaa doo. Tii bä rabajëë pëë ta tób paa gó. Tii bä rabanyy kän ta hã kä. Ta hã hanäng do paa bahn̄nh tii kä. Tak'ëp tii kä ta hã kä nesaa doo kä. Tii da né da bë hã kä, bëëh, nesaa do moo heb'ooh doo‡‡ —näng mä Jesus kyyh sa hã.

Jesus wakããn heh'äät do panyyg n'aa hahỹỹh

46 Ti m' hajõk do hã Jesus maher'oot nä bä ta ỹỹn kajaa, ta wakããn sii hẽ m'. Ta w'oo hã m' rababë däk. Rakarẽn paawä ta sii raber'oot. 47 Ti m' rë tanyy ky hadoo ta hã:

—A ỹỹn, a wakããn ta w'oo hã rabab'ëëh. Rakarẽn mä õm rasii er'oot —näng mäh.

48 Ti m' her'oot do hã Jesus ky hadoo:

—Jaa ti ëën, jaa ti wakãn haa? —näng mäh.

49 Ti m' teheet mä ta ma matëg sa wë, ti m' taky hadoo:

—B'ëëh hahỹỹh, ãn ỹ hedoo doo, wakãn haa hedoo doo —näng mäh. 50 —Sahõnh hẽ Ee hỹ pong jé hawät do karẽn do moo heb'ooh doo, ti né hẽ wakãn haa hadoo, ti né hẽ ãnh ỹ hadoo, ti né hẽ ëën hadoo —näng mä Jesus.

13

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ti noo gó né hẽ Jesus banyyh tób bä naa, ti m' karaj'aa hẽnh tabawëënh. Ta nabyy me tabahyy sooh. 2 Hajõk kata b'ëëh ta hã. Ti hyb n'aa m' marakate gó tagatsëg sooh. Hajõk doo m' ayyw b'ëëh ta takëën hã. 3 Ti m' hajõõ m' tama metëëk mä sa hã panyyg ky n'aa me m'. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Hỹ hadoo joom hejóm do bejoom joom tym. 4 Tatsawyh hõm joom tym. Joom tym tatsawyh hõm do wób ta tyw n'aa me takajäk, ti taw'ëëd rabajóh jëng. 5 Joom tym wób kajäk pä ta yt hẽ tabahadoo do jó. Kanahën its k'ããts tii bä. Ti nayyw hẽ taganyyh, kanahën d'os do k'ããts ta h'yyb. 6 Tabajuu bä nayyw hẽ tatsawyy jëng, dooh ta kóm ta h'yyb. 7 Ta tym wób kajäk sasëng kóm banäng bä. Sasëng gajewäng bä kä, dooh tawëë wäd bä. 8 Ta tym wób kajäg kän baad tabadoo bä. Taganyyh, baad tabawäng, baad tabeaak. 100 nuu me tabejoom do bahn̄nh tabeag kän baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób. 60 nuu me tabejoom do bahn̄nh tabeag kän ta tym wób. 30 nuu me tabejoom do bahn̄nh tabeag kän baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób kä —näng mä Jesus, panyyg ky n'aa me m' tabaher'oot.

9 Ti m' taky hadoo:

—Jé karẽn pé ỹ her'oot do tamaa newë bä, taw'ããts hẽ tahyb n'aa matakëë —näng mäh.

10 Ti m' ta ma matëg rabana Jesus wë ti m' rabeaanh ta hã:

—Hëd n'aa mamaher'oot sa hã panyyg ky n'aa me? —näk mäh.

11 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hã P'op Hagä Do an'oo däk bë ba-hapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa hã, ta wób sa hã dooh. 12 Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahn̄nh P'op Hagä Do banoo nä ta hã ta h'yy ganäng doo. Baad tabahapëë kän tii

‡‡ **12:45** Hahỹỹ d' Jesus hanäng péh: Tak'ëp ta bahn̄nh nesaa doo kä sa hã, Jesus raganadoo do hyb n'aa.

bä. Jé kanahën d'os hẽ h'yy ganäng doo, P'op Hagä Do ado hõm da ta hã kanahën had'os doo.* 13 Rahegãã né paawä m', dooh m' rah'yy genä bä. Ramaa newë né paawä m', dooh m' ramaa napëë bä, dooh m' tagah'ood bä sa hã. Ti hyb n'aa né hẽ ỹ wén her'oot sa hã panyyg ky n'aa me. 14 Sa hã kametä däk hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erii wät do paa P'op Hagä Do kyyh Judah buuj sa hã:

"Bë maa newë had'yyt hẽ né paawä, dooh da tagah'ood bä bë hã.
Bë hegãã had'yyt hẽ né paawä, dooh bë h'yy ganyy bä."
15 "Ta ti ỹ wén her'oot Judah buuj sa ky n'aa hã", näng mä P'op Hagä Do Isajas hã,
"Dooh rah'yy kadawuung wäd bä baad hadoo do hã, hajõõ nuu me raky nadaheeh do hyb n'aa.
Sa nabuuj ragetsëë hõm do hadoo.
Raty gatsëë däk sa matym ranahapäh hyb n'aa.
Tii d' tanado bä paawä rahapäh né paawä,
ramaa napäh né paawä,
h'yy kadewuung né paawä,
wë ỹ rah'yy kawereem né paawä hã ỹ rah'yy ka'eeh hyb n'aa.
Tii d' radoo bä paawä ỹ h'yyb wareem paawä baad rababok hyb n'aa kä."†

16 Ti m' ta ma matëg hã Jesus ky hadoo:

—Ky n'aa kedëng bëëh, bë matym kä rahapäh do hyb n'aa, bë nabuuj kä ramaa napäh do hyb n'aa. 17 Né hup ỹ né hẽ hahỹ bë hã ỹ her'oot doo: Rababong noo gó, hajõk P'op Hagä Do ky n'aa rod makũũh, hajõk baad habok do makũũh, rakarẽn paawä raheg'ããs bë hapäh doo, dooh paa rahapëë bä. Rakarẽn paawä ramaa newëë bë maa newëë doo, dooh paa ramaa napëë booh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

18 Ti m' taky hadoo:

—Bë maa newë nyy d' tahanäng pé joom tym parar'aah do panyyg: 19 P'op Hagä Do bag'ããs do hã rah'yy ganenä bä ta ky n'aa ramaa newëë bä, tii bä Nesaa Do Yb asog hõm sa h'yyb tym gó kejoom do hadoo doo. Joom tym ta tyw n'aa me takajäk hadoo do tii. 20 Joom tym pä banäng bä kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, h'yy gadajaa gó gad'oo doo. 21 H'yy gadajaa gó ragado né paawä, nayyw hẽ rah'yy gejë hõm, joom kóm nanäng nä do hadoo sa hã. Hejoonh do kametä bä sa hã, sa hã rarahejã bä na-ããj hẽ P'op Hagä Do panyyg metëëk doo da rababok do hyb n'aa, nayyw hẽ rah'yy gejë hõm. 22 Joom tym sasëng mahang kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób. P'op Hagä Do kyyh ramaa napëë né paawä, rahyb n'aa newë had'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã ji bawät do hã.‡ Dajẽẽr hã, sa ma ji tawadii do hã rahyb n'aa h'ũũm. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahõm. Joom neaak do hedo padëëk tii. 23 Joom tym baad tabadoo bä kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, P'op Hagä Do panyyg hã h'yy gah'oot doo. P'op Hagä Do karẽn do baad ramoo bok tii kä. Joom 100 nuu me, 60 nuu me, 30 nuu me takejoom do bahãnh tabeaak do hadoo do tii —näng mä Jesus.

Jawii tiriig mahang joom danäh majĩĩ hejoom do panyyg n'aa hahỹỹh

24 Ti m' panyyg see ky n'aa me Jesus maher'oot mä sa hã. Hahỹỹ da ta kyyh:

—Hahỹ panyyg ky n'aa hadoo hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa: Ti awät aj'yy joom tym baad hadoo do ta gëëw gó hejoom doo. 25 Tii kä, sahõnh hẽ raba'ỹỹh bä, ta majĩĩ bana. Jawii tym tatsawyyh mä tiriig mahang. Ti tabahõm kän. 26 Ti tiriig tym ganyyh. Ti tiriig ag ganyyh bä, raty gepëë kän jawii mahang tabahëë däk.§

27 Ti joom danäh karom rabahõm ta wë, ti raky hadoo ta hã:

—Kariw n'aa, —näk —baad hadoo do joom tym mabejoom wät. N'yy hẽnh naa jawii ta mahang ganyyh doo? —näk sa kyyh.

28 Tii bä sa kariw n'aa ky hadoo sa hã:

—Majẽ ỹ see tii, ti tsawyh häng doo —näng.

---

* **13:12** Ta ti tawén kado hõm sa hã, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bä P'op Hagä Do panyyg hã. † **13:15** Isajas 6.9-10 ‡ **13:22** Ta ti hedoo do raty kanewad had'yyt hẽ. Rahyb n'aa tón had'yyt hẽ sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo. § **13:26** Jawii hadoo rawén hapäh, taneaak do hyb n'aa. Tiriig ti heaak doo.

Ti ta karom rabeaanh:
—Makarẽn ãã asog hõm jawii? —näk mäh.
29 —Dooh —näng sa kariw n'aa. —Jawii
bë basok bä, tiriig tëëg wób bë asog hõm
ta mahang —näng. 30 —Na mabëë dó tiriig
mahang, tiriig ji bataa bä kä. Tiriig ag ji
bataa noo gó ỹ mejũũ da tiriig ag hat'aa
do sa hã, jawii pooj jé rasiip, ta natuu hã
ramaw'yyd däk hyb n'aa ji ajuu hyb n'aa.
Tii bä ỹ mejũũ tiriig ag rabataa, joom tób
n'aa yt hã rabenäm —näng joom danäh ta
karom sa hã —näng mä Jesus panyyg gó
tabeh'ũũm.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metëëh hahỹỹ hã P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa

31 Ti m' panyyg see ky n'aa gó Jesus ma-
her'oot mä sa hã. Hahỹỹ da ta kyyh:
—Joom motaad häd näng do tym nad'ëëd
is do aj'yy ejoom do ky n'aa hadoo, hỹ
pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa.
32 Jããm nad'ëëd its né paawä motaad tym
bë joom tym mahang, ji waa ty gamabuuj
see bahãnh tabawäng. P'op tanu däk. Tii
bä kä, taw'ëëd batooj kän ta hã kä** —näng
mäh.
33 Ti m' panyyg see ky n'aa me Jesus
maher'oot mä sa hã. Hahỹỹ da ta kyyh:
—Pãw makuj n'aa ỹỹnh ado däk doo,
hajõng tiriig s'ëëb mahang tamekuuj däk do
ky n'aa hadoo hỹ pong jé hawät do bag'ããs
do ky n'aa. Baad ỹỹnh bajõõts däk, baad
takamekuuj wät bä kä sahõnh hẽ tiriig
s'ëëb mahang†† —näng mäh.
34 Sahõnh hẽ ta ti Jesus her'ood wät sa hã
panyyg ky n'aa me m'. Sahõnh taher'oot
do sa hã, panyyg ky n'aa me né hẽ m'
tamaher'oot. 35 Tii da tawén d'oo hahỹ P'op
Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod erii wät do paa
kametä däk hyb n'aa:

“Ỹ maher'oot da panyyg ky n'aa me.
Ỹ maher'oot da sa hã
badäk hahỹ tadu dahäng do noo gó naa
kejën wät do paah.”‡‡

Jesus maher'oot nyy d' tahanäng pé jawii joom mahang hawäng do ky n'aa hahỹỹh

36 Ti m' hajõk do hã Jesus kedëë hõm. Ti
m' tób gó tabajëë suun mäh. Ti m' ta ma
matëg rabana ta wë ti m' raky hadoo:
—Nyy d' mahanäng pé jawii joom ma-
hang hawäng do panyyg n'aa hã? —näk mä
sa kyyh.
37 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Joom tym baad hadoo do hejoom doo,
ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo.
38 Joom banäng bä, badäk hahỹỹ hã habong
doo. Joom tym baad hadoo doo, P'op Hagä
Do bag'ããs do karapee. Jawii, Nesaa Do
Yb karapee. 39 Joom danäh majĩĩ, jawii
tym tsawyyh doo, Dijab tii. Tiriig ag ra-
bataa noo gó, badäk hahỹỹ hã ji bawät do
gawatsig hõm noo gó tii. Tiriig ag taa n'aa,
ããs tii. 40 Jawii rasok doo da, tëëg hõõ gó
kadawäts toonh do hadoo da, badäk hahỹỹ
hã ji bawät do gawatsig hõm noo gó. 41 Ti
noo gó Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana
Do mejũũ da ta ããs rasog hõm hyb n'aa
tabag'ããs doo bä naa sahõnh hẽ nesaa do
wë ji tah'yyb tatuk doo, nesaa do ji moo
wät hanoo doo, sahõnh hẽ nesaa do moo
heb'ook doo na-ããj hẽ. 42 Tëëg hõõ gó,
tak'ëp haju doo gó da radawäts toonh tii.
A'oot da tii bä. Sa tëg kamegëëj padëëk da
tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa. 43 Tii
bä da baad habok do tak'ëp rakawehëë däk
da sa Yb bag'ããs doo bä. Papỹỹj bag däk doo
da, hanäm do sa hã. Jé karẽn pé ỹ her'oot
do tamaa newë bä, taw'ããts hẽ tahyb n'aa
matakëë —näng mä Jesus.

Tak'ëp ji karẽn do hadoo hỹ pong jé hawät do bag'ããs do panyyg n'aa hahỹỹh

44 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Tak'ëp ky n'aa gebah doo, joom banäng
bä kejën këë do ky n'aa hadoo hỹ pong jé
hawät do bag'ããs do ky n'aa. Tak'ëp ky n'aa
gebah do aj'yy see baw'yyt joom banäng
doo bä. Ti p'aa hẽnh tajeh'aa këë. Tii bä,
sahõnh hẽ tabesëëm hõm ta wë hanäng doo,
tak'ëp tah'yy gadajang do hyb n'aa. Tii kä,
ta ma paa säm me tametsẽẽ joom banäng
doo, ky n'aa gebah do bakëë bä —näng mäh.

** **13:32** Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëëh nyy da P'op Hagä Do bag'ããs do kah'ũũm, ny hadoo ta hã h'yy ka'eeh do kah'ũũm. †† **13:33** Pãw makuj jé pad'yyt hẽ tiriig s'ëëb mahang kamekuuj däk doo da, jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ bä P'op Hagä Do bag'ããs do bawäd däg da. ‡‡ **13:35** Saaw-Mo 78.2

45 —Aj'yy hetsẽ doo, hesäm doo, tak'ëp nu gabarëëh do perora häd näng do hesoos do ky n'aa hadoo na-ããj hẽ hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa. 46 Perora tak'ëp hetsooh doo, ky n'aa gebah do tabaw'yyt bä kä ta ti hedoo do hes'ëëm do sa wë, tabahõm, tabesëëm hõm sahõnh hẽ ta ma ta wë hanäng doo. Tii kä ta säm me tametsẽẽ perora tak'ëp hetsooh doo.§§

Karahi panyyg n'aa gó Jesus eh'ũũm do hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa

47 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Karahi me tah'ỹỹb rames'aak do ky n'aa hadoo na-ããj hẽ, hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa. Karaj'aa me radatu karahi. Hajõng hedoo pé sa mo haj'aa. 48 Ramo haj'aa enäh bä kä, rej'ooj nä kän ta takëën hã. Ahyy t'oonh mäh. Tii bä arook gó rabataa rasëëw hõm doo. Baad nadoo doo, ji nawëh doo, radewäts bëënh tii bä. 49 Ti hadoo da badäk hahỹỹ hã ji bawät do gawatsig hõm noo gó ããs rabad'oo da. Ããs rabana, tii bä rasëëw hõm da badäk hahỹỹ hã habong doo. Tsyt hẽ rabasëm da nesaa do moo bok doo, P'op Hagä Do karẽn doo da habok do sa mahãnh. 50 Tii kä tëëg hõõ gó, tak'ëp haju doo gó radewäts bëënh da nesaa do moo bok doo. A'oot da tii bä. Sa tëg kamegëëj padëëk da tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa —näng mäh.

51 Ti m' Jesus eaanh mäh:

—Bë maa napäh sahõnh hẽ ta ti ỹ her'ood wät doo? —näng mäh.

—Ãã maa napäh —näk mäh.

52 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa hã na-ããj hẽ ma kamet'ëëg wät doo, tób danäh ta tób bä naa ky n'aa gebah do manyyh do hadoo ta wób hã tametëëh hyb n'aa. Ta gawakõ gó naa, aj'yy manyyh ky n'aa gebah do tenäm do paah. Ky n'aa gebah do papuuj hedoo do tamanyyh ta mahang, ky n'aa gebah do pooj nä ta mahang*** —näng mäh.

Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahỹỹh

53 Ti m' Jesus bahajaa bä kä panyyg gó tama metëëk doo, tatsyym kado kän ta tii bä naa. 54 Ti m' panang tabawäng do paa bä takajaa bä, ta du doo mä tama metëëk tób panang bä hasooh do P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hẽ. Maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mä taher'oot do sa hã. Ti m' raky hadoo:

—N'yy hẽnh naa hahỹ aj'yy tah'yy ganäng doo? N'yy hẽnh naa ta hejój tamapehuunh doo? —näk mäh. 55 —B'aa bäh gaheh'õõk do t'aah nado ti hahỹỹh? Marija nado ta ỹỹn? Tsijaag, Joséh, Simaw, Judas nado ta wakããn? 56 Sahõnh hẽ ta ãnh, bä ab'ëëh ër pa. N'yy hẽnh naa tahapäh doo, ta hejój? —näk mä tabawäng do babuj n'aa sa kyyh.

57 Ti m' rakawajããn ta wë. Raty n'aa gesyyg däk mäh. Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Sahõnh hẽ sa panang bä raweh'ëëh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Jããm hẽ tabawäng do panang bä, ta tób bä, dooh rawehëë bä —näng mäh.

58 Ti m', ta hã rah'yy kana'eeh do hyb n'aa, dooh denaa hẽ m' Jesus pehuuj bä ta tii bä.

14

Jowãw nu gahem'uun do dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ti noo gó né hẽ Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa napäh mä Jesus moo wät doo, Jesus ma metëëk doo. 2 Ti m' ta masa n'aa hã taky hadoo:

—Jowãw nu gahem'uun do paa né tii. Ganä wät dejëp do paa mahang! Ti hyb n'aa tawén kabaj'aa —näng mä Eróts.

3 Eróts mejũũ paa ramoo maso däk, ramoo maw'yyd däk, radawäts gëët Jowãw nu gahem'uun doo. Tii d' Eróts wén d'oo mä

§§ **13:46** Hahỹỹ d' tahanäng pé pawóp hadoo do panyyg gó Jesus eh'ũũm doo: P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa ji ky n'aa napäh bä, dooh ji hyb n'aa p'eed wäd bä pooj jé ji wë hanäng doo. Dooh ji hyb n'aa hũũm wäd bä badäk hahỹỹ bä ji karẽn doo, tak'ëp hetsooh do hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa ji karẽn do hyb n'aa. *** **13:52** Hahỹỹ d' apäh tahanäng pé tii: Jé P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerih do baad ma kamet'ëëg wät doo, papuuj Jesus met'ëëg wät do na-ããj hẽ baad tamaa napëë bä, taky dahé bä, tahajaa tama met'ëëg bä ta wób sa hã baad hadoo doo, hetsooh do pooj jé kerih do hã, papuuj hã na-ããj hẽ hanäng doo.

Erodija, ta hỹỹj Pirip häd näng do ỹỹm hyb n'aa. 4 Hahỹỹ d' paa Jowãw kyyh Eróts hã:

—Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä magat'ëë bä a hỹỹj ỹỹm —näng paa Jowãw nu gahem'uun do kyyh Eróts hã.

5 Eróts karẽn né paawä m' tadaj'ëëp Jowãw, tajeỹỹm mä hajõk doo. Hajõk do tawén jeỹỹm, P'op Hagä Do ky n'aa rod ti Jowãw sa hã.

6 Ti m' Eróts ta yd enäng do heen n'aa noo gó, jäm ta heen n'aa ramoo bok noo gó, Erodija toog bajäm sa matym gó. Ti m' tak'ëp mä Eróts tsebee kän ta wë. 7 Ti hyb n'aa taky däng tabanoo maruus hã, maruus karẽn do né hẽ. P'op Hagä Do häd gó m' ta ky däng, dooh taky kahỹỹd bä maruus bahapäh hyb n'aa. 8 Ti m' maruus ỹỹn ta hã taky mejũũ do hyb n'aa taky hadoo:

—Na, ỹ karẽn ta hood gó mabanoo hã ỹỹ Jowãw nu gahem'uun do nu gabóg —näng mäh.

9 Ti m' tak'ëp mä sa wahë n'aa hyb n'aa tón wät. Ti hadoo né hẽ, ta ky bajawaa hyb n'aa m', tatsyyd bong do taky däng do ramaa napäh do hyb n'aa tagadoo maruus ets'ẽẽ wät doo. 10 Ti m' tamejũũ tadawäts gëët doo gó ranu gahõg hõm hyb n'aa Jowãw. 11 Ti m' ta hood gó ramanaa ta nu gabóg maruus wë. Ti m' maruus an'oo däg kän mä ta ỹỹn hã kä. 12 Ti m' Jowãw ma matëg rabana rabehëën hyb n'aa ta hub. Ti m' radakä jëng. Ti m' Jesus rapanäk.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' Jowãw radaj'ëëp Jesus ky n'aa napäh bä m', ta m'aa hẽnh mä ta ma matëg daheeh rabahõm kän marakate gó ta wób rabedoh hẽnh paawä. Ta wób, hajõk do raky n'aa napäh bä m' n'yy hẽnh Jesus rabah'ũũm, sa jawén mä rabah'ũũm sa panang bä naa ta takëën hã. Sa pooj jé m' rakajaa. 14 Ti m' Jesus basoop bä, hajõk do tabahapäh bä m', tat'yyd mehĩĩn mä sa hã. Nahëë enäh do sa mahang habong do taheso hõm mäh.

15 Tũũh däg kä m', ta ma matëg rabana ta wë, ti m' raky hadoo ta hã:

—Tũũh däg —näk mäh. —Dawëë hỹỹh. Mamejõ hajõk do panang banäng hẽnh rabahõm sa waa retsẽẽ hyb n'aa —näk mäh.

16 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Na mayw babä. Bë né hẽ hanoo sa waa —näng mäh.

17 Ti m' raky hadoo:

—Jããm hẽ ti hanyy is ãã wë ji ma poo oow pé pãw, pawóp its tah'ỹỹb —näk mäh.

18 —Na b'ëëp. Bë mana wë ỹỹ —näng mä Jesus.

19 Ti m' Jesus mejũũ hajõk do rabehyy b'ëëh hyb n'aa jawii jó. Ti m' tabasog däk mä pãw, tah'ỹỹb na-ããj mäh. Hỹ pong jé taty däng bä m', P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Õm taw'ããts hẽ Ee. Man'oo däk ãã tä, man'oo däk ãã waa —näng mäh.

Ti m' pãw taganebäh bong, tets'ëë hõm mä ta ma matëg sa hã, rabets'ëë hõm hyb n'aa hajõk do hã kä. 20 Tii bä kä m', sahõnh hẽ m' rabawëë bong. Wog enä hõm mä sahõnh hẽ. Ti m' mad'aak do ta ma matëg rata hõm kawaju gó. 12 m' kawaju gedẽ hõm mäh. 21 Hawëë bong doo, 5 miw mä ajyy. Ỹỹj, karepé na-ããj hẽ, dooh m' taketsén bä.

Tamii pong jó Jesus bawät do panyyg n'aa hahỹỹh

22 Ti m' nayyw hẽ ta ma matëg Jesus mejũũ ragatsëg t'oonh marakate gó, ta pooj jé tamyyj däk hẽnh rabatsëg hõm hyb n'aa. Ti nuuj jé m' takedëë hõm hajõk do sa hã. 23 Takedëë hõm do jawén paa bä m', tabasëëk ta mab hẽ waëë jó, P'op Hagä Do sii taber'oot hyb n'aa. Tabadajuu däk bä m', ta mab hẽ m' Jesus bayyw gëët. 24 Dawëë péj mä ta ma matëg rababoo däg kän mä ti nuuj jé karaj'aa me. Tak'ëp maadaka be-taam marakate hã. Dooh m' tahõm rahëë doo. Bah'ood ty gahëm mäh.

25 Ti m' tapaj'ëë pooj jé Jesus bahõm kän sa wë tamii pong jó. 26 Ti m' rabahapäh tamii pong jó hana doo, tak'ëp mä rabeỹỹm bong.

—Wät ta ti dajëp do saw'ëëng paah! —näk mäh.

Awaaw bong mäh, tak'ëp rabeỹỹm bong do hyb n'aa m'.

27 Ti m' nayyw hẽ m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë eỹỹm manäh! Ỹ ti hỹỹh —näng mäh.
28 Ti m' Peed ky hadoo:
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, õm tado bä, ỹ mamejõ tamii pong jó a wë ỹ bahõm hyb n'aa —näng mäh.
29 —Ej. B'ëëp ana —näng mä Jesus ta hã.
Ti m' Peed gatsëg nyyh, ti m' tamii pong jó tabahõm kän mä Jesus wë. 30 Ti m' tak'ëp bah'ood bahëm do tabahapäh bä m', tabeỹỹm wät mäh. Ti m' ta du doo bä m' tadasug jëng bä, tak'ëp mä tageëënh Jesus hã:
—Ỹ medëëb Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! —näng.
31 Ti m' nayyw hẽ m' Jesus moo maso däk Peed. Ti m' taky hadoo:
—Kanahën d'os hẽ h'yy ka'eeh do õm! —näng mäh. —Hëd n'aa mah'yy ganahoot? —näng mä ta kyyh Peed hã.
32 Ti m' marakate gó ragatsëg t'oonh bä m', bah'ood badoo wät. 33 Ti m' marakate gó hat'oonh do Jesus mä raj'aa etsë. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—P'op Hagä Do T'aah né hẽ õm —näk mäh.
34 Rabatsëg hõm bä m', Genesaréh häj n'aa bä m' marakate badëë jad kän. 35 Ti m' ta ti babuj n'aa rabahapäh bä Jesus né ti kajaa doo, ramejũũ jé pad'yyt hẽ hëëj ta ti w'oo hã hanäng doo bä rapanäk hyb n'aa. Ti m' ramenaa nahëë enäh do sa mahang habong do Jesus wë. 36 Ti m' rabetsẽẽ ta hã tabanoo nahëë enäh do ramoo kejäk hyb n'aa ta saroor noo byyh hã. Ti m' sahõnh hẽ nahëë enäh do ta hã moo kajäk doo, heso padäg kän mäh.

15

Ji h'yyb gó naa né hẽ nesaa do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Parisẽw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ããj mäh, Jerusarẽnh bä naa han'aa do rabana Jesus wë, ti m' rabeaanh ta hã:
2 —H'ëëd hyb n'aa a ma matëg raky nadaheeh ër wahë makũ metëëk doo? Rawa do pooj jé, dooh ramoo ketsyyd bä ër wahë makũ rabahed'oo doo da! —näk mä sa kyyh.
3 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Ỹ eaanh bë hã —näng mäh. —Tii ẽnh bë ky nadaheeh ẽnh P'op Hagä Do mejũũ doo? Bë wahë makũ mejũũ do bë ky daheeh? —näng mäh. 4 —Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh: "Bë wehëë bë yb, bë wehëë bë ỹỹn."* "Ji daj'ëëp ta yb, ta ỹỹn ky n'aa wasee doo."† 5 Tii d' né paawä ta kyyh, ta see hado däk bë metëëk doo —näng mä Jesus. —Hahỹỹ da bë kyyh: "Jé ta yb, ta ỹỹn hã taky hado bä, 'Hã ỹ naa magadoo do pan'aa paawä, P'op Hagä Do matym n'aa däg tii. Dooh bë hã ỹ an'oo wäd bä', taky hado bä, 6 tii bä, ta tii d' ky hadoo doo, dooh ji mejõ wäd bä ta tii me ta yb taweh'ëëh hyb n'aa", näk bë kyyh. Bë wahë makũ ma metëëk do bë ky sũũt do hyb n'aa bë eréd hõm P'op Hagä Do mejũũ doo. 7 J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëëh! Baad né paa hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do kyyh bë ky n'aa: 8 "J'ooj madäk doo me ỹ raweh'ëëh. Sa kyyp tii. Dawëë sa h'yyb bawät mahãnh ỹỹ. 9 Dooh këh ỹ tado bä ti rama metëëk doo. Raky n'aa jawyyg ub tii. Ti hyb n'aa daap hẽ ti ta ti ỹ rahyb n'aa jew'yyk doo"‡ —näng mä Jesus Isajas her'oot do paa P'op Hagä Do kyyh.

10 Ti m' hajõk do ta tii bä hab'ëëh do Jesus naëënh ta wë. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë maa newë da, bë h'yy genä da ỹ her'oot do hã. 11 Ji noo me hajëng do hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. Ji noo me hanyyh do tii, hanoo ji nas'aa däk do P'op Hagä Do hã —näng mäh.

12 Ti m' badah peej ta ma matëg raky hadoo ta hã:

—Mahapäh a kyyh, dooh taw'ããts hẽ tado Parisẽw sa hã? —näk mä sa kyyh.

13 Ti m' panyyg gó m' Jesus ky gadoo:

—Kasog hõm da sahõnh hẽ joom Ee hỹ pong jé hawät do nejoom hõm doo —näng mäh. 14 —Na manäh. Na kamawejãn. Ta wób sa h'yyb mahũũm n'aa ty temah do tii. Ty tamah do ta da ty hadoo do tamahũũm bä, gadarong doo hẽnh rakajäk séd hã —näng mäh.

15 Ti m' Peed ky hadoo:

* **15:4** Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16 † **15:4** Esodo 21.17, Rewitikos 20.9 ‡ **15:9** Isajas 29.13

—Ãã mamaher'ood. Nyy d' mahanäng pé ta ti ji noo me hajëng do panyyg? —näng mäh.
16 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë h'yy ganah'ood nä? —näng mäh. 17 —Ji hã hajëng doo, ji wog gó ti tabajëng, ta jawén anyyh p'aa hẽnh. 18 Tii d' nado ji noo me henyyh do hã. T'õp naa, ji h'yyb tym gó tabana tii. Ti né hẽ ti P'op Hagä Do hã ji nas'aa däg hanoo doo. 19 Ji h'yyb tym gó naa tabana nesaa do ji hyb n'aa newëë doo. Ji h'yyb gó naa né hẽ tabana ji da hadoo do ji daj'ëëp doo. Ji h'yyb gó naa tabana ji karẽn do ji bagä do ji ỹỹm nadoo do sii, ji patug nadoo do sii. Ji h'yyb gó naa né hẽ tabana ti ji ets'ëëk doo, daap hẽ ji da hadoo do ji ky n'aa tapaa doo, ji da hadoo do ji ky n'aa rejãã doo kä. 20 Ta ti hadoo do hyb n'aa P'op Hagä Do hã ji nas'aa däg. Ji moo kanets'yyt doo me ji awa do hyb n'aa nado ji nas'aa däg P'op Hagä Do hã§ —näng mä Jesus kyyh ta ma matëg sa hã.

Ỹỹnh ta s'ee hẽnh naa ta toog ky n'aa her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

21 Ti m' ta tii b' naa Jesus bahõm hëëj panang Tiir häd näng doo, Sidõn häd näng do nedaa bä badäk doo hẽnh. 22 Ti m' ỹỹnh, Kanaãh buuj, Isaraéw buuj nado, ta tii bä hawät do ana kän Jesus wë. Ti m' tak'ëp mä ta kyyh Jesus hã tabetsẽẽ bä. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —Dawi makũ panaa, —näng mäh — ỹ mat'yyd mehĩĩn! Tak'ëp nesaa do tok ỹ bahoop karap'aar h'yyb nesaa do ta hã hadäk do hyb n'aa —näng mäh.
23 Ti m' dooh Jesus ky gado bä. Ti m' ta ma matëg rabana ta wë, ti m' tak'ëp mä rabetsẽẽ ỹỹnh tamejõ hõm hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—Mamejõ hõm. Ër jawén tabana. Tageëëj had'yyt hẽ —näk mäh.
24 Ti m' ỹỹnh hã Jesus ky hadoo:
—Jããm hẽ Isaraéw buuj dawëë P'op Hagä Do mahãnh habong do sa wë ỹ P'op Hagä Do mejũũ —näng mäh.
25 Ti m' Jesus wë ta taron nu paa me ỹỹnh bahyy häng. Ti m' taky hadoo:
—Ỹ mamasaa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! —näng mäh.
26 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo:
—Taw'ããts hẽ nado karepé sa waa ji ado hõm bä ji banoo hyb n'aa sa masããh awaar taah hã —näng mä Jesus kyyh ỹỹnh hã.
27 Ti m' ỹỹnh ky gadoo. Jesus kyy gó né hẽ m' taky hõm:
—Ehub né hẽ õm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Ti hado né paawä, awaar sii hẽ rabawa sa danäh waa hyyj tũũ kajäk doo —näng mäh.
28 Ti m' Jesus ky hado kän ta hã:
—Tak'ëp né hẽ mah'yy ka'eeh! Ti hyb n'aa ỹ an'oo däk hã ỹ metsẽẽ doo —näng mä Jesus ta hã.
Ti m' ti noo gó né hẽ tabahub däk ỹỹnh toog.

Hajõng sa nahëë Jesus asog hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

29 Ti m' Jesus tsyym kado kän. Karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me tatabës. Ti m' tabasoop. Waëë hã m' tabasëëk, ti m' tabahyy sooh. 30 Hajõk rabana ta wë. Ramenaa ta wë nabong doo, ty temah doo, moo gedóm doo, tsyym gedóm doo, nabuuj gatemah doo, hajõk nahëë enäh do wób. Ti m' sa nahëë Jesus basog hõm. 31 Ti m' tsyym gedóm do aboo padëëk, nabong do paa aboo padëëk, ty temah do paa ty enä padëëk, ner'oot do paa er'ood padëëk, ta tii bä hab'ëëh do rabahapäh bä, rahyb n'aa meuuj kän mäh. Ti m' raj'aa etsëë kän P'op Hagä Doo, Isaraéw buuj h'yy kaha'eeh doo.

Jesus pahuunh do 4 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

32 Ti m' Jesus naëëj nä ta ma matëg, tamaher'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:
—Ỹ t'yyd mehĩĩn hahỹ ër wë kata pad'ëëk doo. Tamawoob däg ta ãh si ỹ rababok. Dooh sa waa péh. Dooh ỹ karẽn bä sah me rabaaj hõm bä. Naheba padäg da, degõn jëng da sah mahỹỹj ta hõõ bä —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

§ **15:20** Pariséw, sahõnh hẽ Judah buuj wób sii hẽ, dooh rawëë bä, dooh rawa bä ramoo kanetsyyd bä pooj jé, sa wahë makũ mahetëk doo da. Baad ub né paawä ji moo ketsyyd bä ji awa, ji awëh do pooj jé, ta bahãnh Pariséw ran'oo bä. Dooh ragenaag bä, hajõõ nuu me, sa wahë makũ mahetëk doo da ta wób sa moo ranahetsyyd bä.

33 Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Hajõk né hahỹỹh. Nyy bä ãã baw'yyt babä sa waa? Dawëë bä. Dooh ta nawaa babä —näk mäh.

34 Ti m' Jesus beaanh:

—Nyy hẽ pãw bë wë? —näng mäh.

—Ti anäng setsi pãw, pawóp its tah'ỹỹb ned'ëëd is doo —näk mäh.

35 Ti m' Jesus mejũũ hajõk do rabehyy b'ëëh tũũ. 36 Ti m' tabasog däk pãw, tah'ỹỹb na-ããj mäh. Ti m' taky n'aa etsẽẽ sa waa hyb n'aa. Tii bä m' taganebäh boo kän, tets'ëë hõm mä ta ma matëg sa hã, rabets'ëë hõm hyb n'aa hajõk do sa hã kä. 37 Tii bä kä m', sahõnh hẽ m' rabawëë bong. Wog enä hõm mä sahõnh hẽ. Ti m' rabawëh do jawén paa bä m' mad'aak do ta ma matëg rabata däk arook gó. Setsi m' arook gedẽ hõm doo. 38 4 miw mä ajyy ti hawëë bong doo. Ỹỹj, karepé na-ããj hẽ m', dooh m' taketsén bä. 39 Ti m' hajõk do hã Jesus kedëë hõm jawén paa bä, tagatsëg sooh mä marakate gó. Ti m' tabahõm kän hëëj panang Magadãn häd näng do nedaa bä badäk doo hẽnh.

16

1 Ti m' Parisẽw, Sadusẽw daheeh rabana Jesus wë. Ti m' Jesus rametyy hyb n'aa ramejũũ mä tapahuuj bä sa matym haj'aa wë hã.*

2 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Papỹỹj badëë hyng bä, “Jati d' banäm”, bë ky hetëg, bahiin do hyb n'aa wë puh. 3 Bäp paah, “Ti awät da bah'ood. Adoos da”, näk bë kyyh, tabahiin do hyb n'aa naëng pooh. Bë h'yy genä né paawä naëng hadoos do heen n'aa hã, banäm do heen n'aa hã wë hã kametëëh doo, dooh bë h'yy genä bä da hẽ ta heen n'aa bë hã kametëëh do hã.† 4 Da hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo, nes'aa sa h'yyb. P'op Hagä Do hã rahyb n'aa eréd hõm ta see hã rah'yy kawereem hyb n'aa. Tii d' né paawä sa h'yyb, ỹ ramejũũ ỹ pahuunh hyb n'aa ta metëë n'aa sa matym haj'aa. Dooh da ỹ metä bä sa hã. Jããm né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng do ta metëë n'aa hadoo sa hã kametëëh da —näng mä Jesus.

Ti m' Jesus bahõm kän sa mahã̄nh. Panang s'ee hẽnh mä tabahõm.

Parisẽw, Sadusẽw rama metëëk do mahã̄nh ji hyb n'aa matakëë do ky n'aa hahỹỹh

5 Ti m' karaj'aa ta ma matëg rabatsëg hõm bä, ramabaan sa waa pãw. 6 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad bë kanä da Parisẽw, Sadusẽw sa pãw makuj n'aa mahã̄nh —näng mäh.

7 Ti m' ta ma matëg rakaner'ood bong Jesus her'oot do ky n'aa. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Dooh ër mana pãw. Tii d' tawén edoo —näk mä sa kyyh.

8 Ti m' Jesus hapäh ti raky n'aa hajẽm doo. Ti m' tabeaanh sa hã:

—Kanahën d'os hẽ h'yy ka'eeh do bëëh. H'ëëd hyb n'aa bë hyb n'aa tón pãw bë mabaan doo? 9 Dooh tagah'ood nä bä bë hã? Bë mabaan hõm 5 pãw ỹ etyn bong do 5 miw sa hã? Bë mabaan hõm nyy hẽ kawaju bë gedẽ hõm mad'aak doo? 10 Bë mabaan hõm setsi pãw ỹ etyn bong do 4 miw sa waa? Nyy hẽ arook bë gedẽ hõm mad'aak doo? 11 Hëd n'aa bë h'yy ganenä nä pãw ky n'aa nado bë ỹ maher'oot doo? “Bë hyb n'aa matakä da Parisẽw, Sadusẽw sa pãw makuj n'aa”, näng këh ỹỹ —näng mäh.

12 Ti m' rah'yy kadawuung kän nyy d' tahanäng péh. Dooh pãw makuj n'aa mahã̄nh rakan'yyh do pan'aa tado bä. Dooh. Parisẽw, Sadusẽw rama metëëk do mahã̄nh Jesus karẽn rakan'yyh.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' hëëj panang Sesareja Pirip häd näng do nedaa badäk doo hẽnh Jesus kajaa bä, tabeaaj kän mä ta ma matëg sa hã:

—Jaa m' ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, sa nooh?

14 Ti m' raky hadoo:

* **16:1** Jesus wë Parisẽw, Sadusẽw daheeh rakamaj'ĩĩ. Dooh raky dahé bä P'op Hagä Do mejũũ do Jesus tado bä. Sa hã péh, dooh Jesus haja bä wë hã tapahuuj bä, rawén mejũũ sa matym haj'aa Jesus pahuunh wë hã. J'ooj madäk doo me ramejũũ do hyb n'aa, Jesus wén manetëëh sa hã rakarẽn do paawä. † **16:3** Hajõng Jesus pehuuj né paawä, dooh rah'yy genä nä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä.

—Ta wób noo m' õm mä Jowãw nu ga-hem'uun do paah. Ta wób noo m' õm mä Eriij makũũh. Ta wób noo m' õm mä Jeremiij makũũh. Ta wób noo m' õm mä P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do see paah —näk mä sa kyyh ta hã.

15 —Bë hã ẽnh? Jaa ỹ bë hã ẽnh? —näng mä Jesus sa hã.

16 Ti m' Simaw Peed ky hadoo:

—Õm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. P'op Hagä Doo, hedëb had'yyt do T'aah õm —näng mäh.

17 Ti m' Jesus ky hadoo:

—P'op Hagä Do ky n'aa edëng do õm, Simaw, Jonas t'aah. Õm wén ky n'aa kedëng, dooh aj'yy tado bä a hã metëëh do ta ti maher'oot doo. Ee, hỹ pong jé hawät do né tii, ta ti a hã metä wät doo. 18 Ti hyb n'aa ỹ ti her'oot hahỹỹh: Õm Peed, pä tahanäng doo. Pä tób ta jó ji tama sooh do hadoo da õm. Õm da hã ỹ h'yy ka'eeh do du n'aa doo. Dooh da Ades häd näng doo, dajëb hejój, haja bä hã ỹ h'yy ka'eeh doo, kahũũm had'yyt da. 19 Ỹ anoo da a hã hỹ pong jé hawät do bag'ããs doo gó mabag'ããs hyb n'aa.‡ Badäk hahỹỹ bä mananoo doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do nanoo do né tii. Badäk hahỹỹ bä manoo doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do anoo do né tii —näng mä Jesus kyyh Peed hã.

20 Ti m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa ta wób sa hã Kristo tado bä.

Jesus her'oot do tadajëp do ky n'aa hahỹỹh

21 Ti m', ti noo gó naa Jesus du doo tamaher'oot ta ma matëg sa hã nesaa do tabahoop do pan'aa ky n'aa. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—P'op Hagä Do karẽn Jerusarẽnh hẽnh ỹ bahõm ër wahë n'aa moo gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa moo gó na-ããj hẽ hajõng ỹ bahoop hyb n'aa, ỹ radaj'ëëp hyb n'aa, tamawoob hẽ ta ãh tabado däk bä ỹ ganä wät p'aa hẽnh hyb n'aa —näng mä ta ma matëg sa hã.

22 Ti m' Peed naëënh dawë hã. Ti m' taky ge'ỹỹm Jesus, tii d' tanaher'oot hyb n'aa.

—Dooh. Tii d' edo manäh, Hyb N'aa Jawyk Doo! Dooh ỹ karẽn tii d' a hã —näng mäh.

23 Ti m' Jesus ty kaw'õõd däk ta wë. Ti m' Peed taky geãm wät:

—J'eep! Ahõm mahãnh ỹỹ, Nesaa Do Yb!§ —näng mäh. —Ỹ mah'yyb panas'ëëh. Dooh mah'yyb dëë bä P'op Hagä Do karẽn do hã. Ajyy rakarẽn do hã ti mah'yyb däk —näng mäh.

24 Ti m' sahõnh hẽ ta ma matëg hã Jesus ky hadoo:

—Jé karẽn pé hëp ỹ hata tabahadoo hyb n'aa, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã hẽ tah'yy ka'eeh doo, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã hẽ tahyb n'aa newëë doo. Taw'ããts hẽ da tagado had'yyt hẽ tahoop do hëp ỹ n'aa. Taw'ããts hẽ tagadoo hëp ỹ n'aa radajëëb bä na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ ỹ taky daheeh, taw'ããts hẽ ỹ bawät doo da da ti bawät. 25 Tii d' ỹ wén edoo, badäk hahỹỹ hã ji hawät do tak'ëp kamahãn doo, jé tahoop do hëp ỹ n'aa jeỹỹm doo, dooh da P'op Hagä Do wë tanu dëë bä. Jé hëp ỹ n'aa tahoop do gadoo péh, hëp ỹ n'aa tadajëb bä, ta h'yyb tym P'op Hagä Do wë da tanu däng. 26 Hëd n'aa ji karẽn sahõnh hẽ badäk hahỹ ji ta danäh, ji h'yyb tym banesaa hẽnh tahõm bä? Dooh ta säm ji ad'oo pé ta s'ee hẽnh ji h'yyb tym nahõm hyb n'aa. 27 Ta ti ỹ wén her'oot, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ bahyng da Ee bag tak'ëp gabarëëh doo gó, ta ããs sa daheeh. Tii bä da ramoo bok do pénh da ỹ banoo sahõnh hẽ sa hã ta säm. 28 Baad bë ỹ maher'oot. Ta wób babä ër mahang habong doo, rahapäh nä da ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ỹ du doo noo gó ỹ bag'ããs do hã ỹ bag'ããs doo. Radejëp do pooj jé rahapäh nä da tii.

‡ **16:19** Hahỹỹ da Gereg kyy me pooj jé hahỹ kerih do kyyh: “Ỹ anoo da a hã hỹ pong jé hawät do bag'ããs doo bä ta noo tëg. Badäk hahỹỹ bä mamaw'yyd däk doo, hỹ pong jé kamaw'yyd däk né d' tii. Badäk hahỹỹ hã masood hõm doo, hỹ pong jé kasood hõm né d' tii.” P'ooj ub, sa kariw n'aa ta s'ee hẽnh rabok bä ranoo sa kaser n'aa sa tób tëg, sahõnh hẽ rabaheg'ããs hyb n'aa ti nuuj jé. Dooh P'op Hagä Do bag'ããs do noo nyy bä, dooh ta noo tëg nyy bä. Panyyg gó Jesus maher'oot Peed. § **16:23** Jesus h'yyb hapäh Nesaa Do Yb kyy gó m' Peed her'oot doo. Ti hyb n'aa tii da Peed tawén ky geãm wät.

Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus kyyh.

17

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ji moo oow see pé sa ã̈ jawén paa bä m', Jesus mahũũm ta sii Peed, Tsijaag, Jowãw daheeh. Tsijaag hỹỹj mä ti Jowãw. Ti m' rabas'ëëg kän waëë p'op nu däk do hã. Sa mab hẽ m' rabasëëk. 2 Ti m' Jesus kawareem däk sa matym gó. Ta see hado däk mäh. Papỹỹj bag hadoo mä Jesus mamets gabar'ëëng däk. Tak'ëp mä ta saroor bahawag däk, ta bag hadoo mäh. 3 Ti m' p'ooj ub habong do paa Eriij, Mosees häd enäh do rakas'ee b'ëëh sa matym gó. Jesus sii m' raber'oot.

4 Ti m' Peed ky hadoo Jesus hã:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —taw'ããts hẽ babä ër hã! —näng mäh. —Makarẽn bä tamawoob hẽ ta tób n'aa ỹ temaa toonh. Sét hẽ a tób, sét hẽ Mosees tób, sét hẽ Eriij tób —näng mäh.

5 Ti m' Peed ber'oot nä bä nayyw mä wë puh gabarëëh do tabadäng sahõnh hẽ sa hã. Wë puh gó m' P'op Hagä Do ber'oot. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Hahỹ tah ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahã̈n doo. Baad ỹ h'yy gadajang ta wë. Bë maa newë, bë ky dahé ta kyyh —näng mäh.

6 P'op Hagä Do kyyh Jesus ma matëg ramaa napäh bä m', tũũ m' rabehyy b'ëëh tak'ëp rabe'ỹỹm do hyb n'aa. Tũũ m' sa maboor me rabehyy b'ëëh. 7 Ti m' Jesus bana sa wë, ti m' sa hã tamoo däng bä m' taky hadoo:

—Bë as'ëëg bëh! Bë eỹỹm manäh! —näng mäh.

8 Ti m' rabaheg'ããs bä m', jããm hẽ Jesus rahapäh. Dooh boo m' Jesus pa hab'ëëh do paah.

9 Ti m' rabahyk bä m' Jesus mejũũ rana-her'oot hyb n'aa rahapäh doo. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Bë her'ood manä ta wób hã bë hapäh doo, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ganä wät bä kä dejëp do mahang —näng mäh.

10 Ti m' rabeaanh ta hã:

—Hëd n'aa, Kristo kajaa do pooj jé Eriij m' matëëh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do raher'ood bä? —näk mä sa kyyh.

11 Ti m' Jesus ky gadoo:

—Se hub né hẽ. Eriij matëëh né da sahõnh hẽ tabenäm hyb n'aa —näng mäh. 12 —Ti hadoo né hẽ, bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Eriij ewäd hyng né hẽ. Ewäd hyy né paawä, dooh rah'yy genä bä ta hã, dooh ramepëë bä. Rah'yy kajäk doo da né hẽ rabad'oo paa ta hã. Ta hã rabad'oo doo da, sa moo gó ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ ahoop da na-ããj hẽ —näng mä Jesus kyyh.

13 Tii bä m' ta ma matëg rah'yy kadawu-ung kän: Jowãw nu gahem'uun do paa ky n'aa Jesus her'oot wät.*

Pahëëw Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

14 Ti m' Jesus rakajaa bä kä m' hajõk do rabab'ëëh bä, sa see ana ta wë. Ta taron nu paa me m' tabahyy häng ta wë. 15 Ti m' taky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Mat'yyd mehĩĩn tah ỹỹ —näng mäh. —Mera. Tũũ takepëëd had'yyt hẽ, tsanamäts däk. Tak'ëp nesaa do tabahoop. Ta hã ta nahëë adëë bä, hajõõ nuu me tëëg hõõ gó takadewëës. Ta me tabahop na-ããj hẽ —näng mäh. 16 —Ỹ mana wät a ma matëg sa wë. Dooh rahaja bä rado hõm bä ta nahëëh —näng mä aj'yy kyyh.

17 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do bëëh, da hẽ badäk hahỹỹ bä habok doo! Baad nado bë h'yyb tym —näng mäh. —Hajõõ nuu me ỹ bawät nä g'eeh bë mahang bë ky dahé däk hyb n'aa kä? Ỹ hãd h'yyb napan däg bë hã, hã ỹ bë h'yy kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh. —Bë mana b'ëëp pahëëw —näng mäh.

18 Ti m' karap'aar h'yyb nesaa doo, pahëëw hã hadäk doo, Jesus geã̈m wät ta-banyyh hyb n'aa. Ti m' karap'aar h'yyb banä kän pahëëw hã hadäk do paah. Ti noo gó né hẽ karapee bahas'oo däk.

* **17:13** Rukas 1.17 hã na-ããj hẽ takerii däk hahỹ ky n'aa. Eriij makũ bawäd wät doo da Jowãw bawät paah. Ti hyb n'aa ti né hẽ ti Eriij Jesus wén näng, Eriij tanado né paawä. Dooh Jowãw hã Eriij makũ kesog bä, jããm hẽ tabawäd wät doo da tabawäd wät.

19 Ti m' sa m'aa hẽnh mä ta ma matëg rabeaanh ta hã:
—H'ëëd hyb n'aa ãã wén nahajaa ãã habëë hõm bä karap'aar h'yyb nesaa doo? —näk mäh.
20 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Dooh baad P'op Hagä Do hã bë h'yy kae nä do hyb n'aa bë wén nahajaa —näng mäh. —Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Motaad häd näng do tym nu nad'ëët do ta tym. Ti tahanyy bä paawä bë h'yy ka'eeh doo, tii b' bë haja paawä hahỹ waëë bë mejũũ takahỹỹd häng hyb n'aa. Bë paawä taky daheeh. Kanahën d'os hẽ né paawä baad bë h'yy kae bä, dooh paawä bë nahajaa péh —näng mäh. [21 —Jããm hẽ P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsẽẽ doo me, ji noo kanawa doo me, ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do banyyh —näng mäh.]
22 Ta jawén mäh, Garirej häj n'aa bä m' rakataa bä m', Jesus ky hadoo sa hã:
—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó. 23 Ỹ radaj'ëëp da. Tamawoob hẽ ta ã̃ jawén paa bä, ỹ ganä wät da p'aa hẽnh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.
Ti m' rah'yy ketón bong mä taher'oot do hyb n'aa.

P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa ji hepak do panyyg n'aa hahỹỹh

24 Tii kä m', Kapar-Naũm bä Jesus rakajaa do jawén paa bä m', P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa Judah buuj rahepak do taa n'aa rabana Peed wë, ti m' rabeaanh:
—Äkä? Dooh bë ma matëg epaag bä P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa ër hepak doo? —näk mäh.
25 —Tahepak né hẽ —näng mä Peed kyyh sa hã.
Ti m' badah, tób gó Peed bajëë suun bä kä, Peed ky ganyyh do pooj jé, Jesus eaanh mä ta hã:
—Nyy da a hã, Simaw? —näng mäh. —Sa wahë n'aa hedoo do häj n'aa bä, jaa hã ramejũũ rabep'aak häj n'aa wahë n'aa hã kahepak doo? Sa taah hã ramejũũ rep'aak, ta wób ta s'ee hẽnh naa ramejũũ g'eeh hep'aak? —näng mäh.
26 Ti m' Peed ky hadoo:
—Ta s'ee hẽnh naa ti hep'aak —näng mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—Tii d' tado bä, sa taah, sa karapee, dooh rep'aak péh† —näng mäh. 27 Ti hado né paawä, hahỹỹ d' mabad'oo dajẽẽr gedaag n'aa rakawanaj'ããn hyb n'aa: Awëëj karaj'aa majat bä. Tah'ỹỹb matakyg. Mado däg pooj jé a mo haj'aa tah'ỹỹb, manoo gegãã, tii b' ta noo gó maw'yyt da moweed tëg hawak do s'ëëb. Tii me mepaag sa hã, hã ỹ naa, a hanaa rakarẽn doo —näng mä Jesus kyyh Peed hã.

18

Sa bahã̃nh hyb n'aa jawyk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ti noo gó ta ma matëg rabana Jesus wë ti m' rabeaanh:
—Ny hadoo do sa bahã̃nh hyb n'aa jawyk doo, hỹ pong jé hawät do bag'ããs doo bä? —näk mäh.
2 Ti m' karapee t'aah Jesus naëënh, ti m' tamaher'oot mä sa mahang tabag'ëëd däk hyb n'aa. 3 Ti m' taky hadoo:
—Bë h'yyb bë wanereem bä, hahỹ karapee hadoo bë bahadoo hyb n'aa bë h'yyb gó,* dooh tabad'op hẽ bë haja bä hỹ pong jé hawät do bag'ããs do karapee bë do bä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 4 Ti hyb n'aa jé ta daaj hẽ kadaduu doo, hahỹ karapee hyb n'aa sakog is doo da tabahadoo hyb n'aa, ti né hẽ ti sahõnh hẽ sa bahã̃nh hyb n'aa jawyk do hỹ pong jé hawät do bag'ããs doo bä —näng mä Jesus.
5 Ti m' ahõm nä ta kyyh:
—Hät ỹỹ gó hahỹ karapee t'aah hadoo do see gadoo péh, ỹ né ti tagadoo —näng mäh.
6 Ti m' taky hado kän:
—Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hã ranu hũũ däg bä, ji radawäts tu tame t'õp ji pahã̃s hyb n'aa, ti bahã̃nh tak'ëp baad

† **17:26** Panyyg gó Jesus beh'ũũm P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa rahepak do ky n'aa. Jesus, ta ma matëg na-ããj hẽ, dooh paawä repaag bä P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa. P'op Hagä Do T'aah né ti Jesus. Ti né P'op Hagä Do tób n'aa danäh paawä. Ti hyb n'aa dooh paawä ji mejõ bä tepaag hõm bä P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa. * **18:3** Taw'ããts hẽ karepé h'yy ka'eeh doo da ji h'yy ka'eeh. Karepé taah dooh raky sëëw bä. Baad ragadoo ji her'oot doo. Rah'yy ka'eeh ji hã nayyw hẽ. Jesus karẽn karepé h'yyb hadoo ji h'yyb hado däk P'op Hagä Do wë.

nado ji hã da, ky n'aa netsëëh do seeh, hahỹ karapee hedoo doo, hã ỹ h'yy ka'eeh do ji h'yyb tatug bä nesaa do tamoo wät hyb n'aa —näng mäh.

7 —Tak'ëp da rabahoop nesaa do ta säm, badäk hahỹỹ hã habong doo, nesaa do ta wób ramoo bok do du n'aa doo! Tanyy had'yyt né hẽ nesaa do hã ji tah'yyb tatuk doo. Ti hado né paawä da, tak'ëp nesaa do ahoop da nesaa do hã h'yyb tatuk do du n'aa doo! 8 Ti hyb n'aa, a moo hyb n'aa, a tsyym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ããts hẽ paawä magakyd hõm a mooh. Madawäts hõm. Taw'ããts hẽ mabasëëk hỹ pong jé P'op Hagä Do wë sét a mooh, sét hẽ a tsyym, tëëg hõõ gó, nadëëk doo gó, õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahm̃nh, pawóp hẽ tado bä a mooh, a tsyym. 9 A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ããts hẽ paawä a matym mado nyyh. Madawäts hõm. Taw'ããts hẽ mabasëëk hỹ pong jé P'op Hagä Do wë sét hẽ a matym, tabanesaa hẽnh tëëg hõõ gó, õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahm̃nh, pawóp hẽ tado bä a matym —näng mä Jesus kyyh.

B'éé kanapëë wät do panyyg n'aa hahỹỹh

10 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Ee hỹ pong jé hawät do wë had'yyt hẽ rahajaa rakajaa ããs, hahỹ hyb n'aa sakog is do sa hagã n'aa. Ti hyb n'aa bë ty n'aa gesyyg manä hahỹ hyb n'aa sakog is do seeh. [11 Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo ỹ ahyng babä ỹ bed'ëëp hyb n'aa ta s'ee hẽnh habong do paa P'op Hagä Do mahm̃nh —näng mäh.]

12 Ti m' panyyg gó tamaher'oot mäh:

—100 b'éé aj'yy masããh see takanapëë wäd bä, dooh g'eeh ta danäh eréd dó 99 hadoo do ta masããh waëë hẽnh, kanapëë wät do tabesoos hyb n'aa? 13 Ti tabaw'yyt bä kä, tak'ëp da tatsebé ta mas'ãã kanapëë wät do paa hyb n'aa. B'éé 99 hadoo do hyb n'aa tatsebee né paawä, ta bahm̃nh tatsebé kanapëë wät do paa hyb n'aa. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 14 Masããh danäh bad'oo doo da, dooh bë Yb hỹ pong jé hawät do karẽn bä dawëë ta mahm̃nh hahỹ hyb n'aa sakog is do see tawäd bä.

Ji hỹỹj ky n'aa hadoo do ji maher'oot do ky n'aa hahỹỹh

15 —A hỹỹj ky n'aa hadoo doo, a nemuun P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh doo, baad nadoo do tamoo wäd bä [a wë], ahõm ta wë a mab hẽ. Tsyt hẽ, bë m'aa hẽnh mamaher'ood baad nadoo do tamoo wäd wät doo. Õm taky dahé bä, bë h'yyb hata däg p'aa hẽnh ta tii. 16 Õm taky nadahé bä, takanarẽn bä tamaa newë bä ta hã maher'oot doo, matsyyd tii bä P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do seeh. Makarẽn bä, sét hẽ matsyyd, makarẽn bä pawóp hẽ matsyyd, a sii rabahõm hyb n'aa ta wë, pawóp hẽ, tamawoob hẽ ky n'aa maa napäh do tabanäng hyb n'aa sahõnh hẽ ta ti hedoo pé ji kaner'oot bä.† 17 A sii mamahũũm do sa kyyh na-ããj hẽ takanarẽn bä tamaa newë bä, taky nadahé bä, tii bä mamaher'ood sahõnh hẽ hã ỹ h'yy ka'eeh do sa hã. Hajõk do sa kyyh tamaa nanewë bä, taky nadahé nä bä, tii bä P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do see hado däk bë hã bë hỹỹj ky n'aa hedoo do paah. Ër uuh dajẽẽr gedaag n'aa Roma buuj hã ji hepak doo, raty n'aa ges'yyk do hado däk tii bä bë hã bë hỹỹj ky n'aa hedoo do paah —näng mä Jesus.

18 Ti m' taky hadoo ẽnh ta ma matëg sa hã:

—Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Badäk hahỹỹ bä bë nanoo doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do nanoo do né hẽ tii. Badäk hahỹỹ bä bë anoo doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do anoo né tii d' ẽnh. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus.

19 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Ta see bë ỹ maher'oot nä: Badäk hahỹỹ bä, pawóp hẽ bë wób séd hã bë h'yyb hedo bä bë ky n'aa etsẽẽ do hã, Ee hỹ pong jé hawät do anoo né da bë hã. 20 Bë hã tawén noo, pawóp hẽ, tamawoob hẽ hëp ỹ n'aa rakahet'aa bä, sa mahang ỹ bawät do hyb n'aa —näng mäh.

Ta kaser n'aa ta da hadoo do tat'yyd manehĩĩn do panyyg n'aa hahỹỹh

21 Ti m' Peed bana kän Jesus wë, ti m' teaanh mäh:

† **18:16** Tii da né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ ji bad'oo. Dew-Teronom 19.15 hã kerii däk doo da.

—Ma matëg, nyy hẽ nuu me makarẽn ỹ hyb n'aa mabaan hãj ỹ ky n'aa hedoo doo, baad nadoo do tamoo wäd bä hã ỹỹ? Setsi nuu me apäh ỹ hyb n'aa mabaan? —näng mäh.

22 Ti m' Jesus ky gadoo:

—Setsi nuu me nado mamabaan —näng mäh. —Taw'ããts hẽ hahỹỹ d' mabad'oo: Mahyb n'aa mabaan hõm had'yyt hẽ‡ —näng mäh.

23 —Ta tii da ỹ wén mejũũ, hahỹ panyyg ky n'aa hadoo do hyb n'aa hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa: Ti awät hëëj bagã n'aa. Kũũt enäh ta karom ta wë. Tii bä tanaëënh ta wë ta karom sa kũũt rabep'aak hyb n'aa. 24 Tii bä, tadu doo bä sa sii taber'oot doo, ramanaa ta wë ta karom see tak'ëp kũũt eh doo. 10 miw moweed tak'ëp ky n'aa gebah do ta kũũt. 25 Tanahajaa do hyb n'aa tepaag bä, tak'ëp ta bahn̄nh haeh do hyb n'aa ta kũũt, ta kariw n'aa mejũũ rabesëëm hõm hyb n'aa ta ti ta karom, ta karom ỹỹm, ta taah, sahõnh hẽ ta wë hanäng do na-ããj hẽ, ta kũũt säm hata.

26 —Tii bä, ta taron nu paa me ta karom bahyy häng ta wë, ti m' tak'ëp tabetsẽẽ ta hã. Hahỹỹ d' ta kyyh: “Nayyw hẽ kawaj'ããn manä wë ỹỹ”, näng. “Magadaa bä, sahõnh hẽ kũt ỹỹ ỹ ep'aak da a hã”, näng. 27 Ti ta kariw n'aa t'yyd mehĩĩn kän. Ti tabawug hõm sahõnh hẽ ta kũũt, ti m' tabanoo baad tabahõm hyb n'aa.

28 —Ti ta karom anyyh ta kariw n'aa tób bä naa. Tamahõm me takataa ta da hadoo do see ta wë kũũt näng doo. 100 moweed its ta kũũt. Ti tamaso däk ta da hadoo doo, ta garagoor gamaso däk, ti taky hadoo: “Nayyw hẽ mepaag a kũũt!”, näng.

29 —Ti ta taron nu paa me ta da hadoo do bahyy häng ta wë, ti tak'ëp tabetsẽẽ ta hã: “Nayyw hẽ kawaj'ããn manä wë ỹỹ”, näng. “Magadaa bä, sahõnh hẽ kũt ỹỹ ỹ ep'aak da a hã”, näng.

30 —Tii bä, tak'ëp tabets'ẽẽ né paawä, dooh takarẽn bä tamaa newë bä ta da hadoo do etsẽẽ doo. Ti tamejũũ ta da hadoo do radawäts gëët hyb n'aa ta kũũt tabep'aak bä kä. 31 Ti tak'ëp häj n'aa wahë n'aa karom wób rah'yy kawaj'ããn bong nyy da ta ti karom bad'oo ta da hadoo do wë rabahapäh bä. Tii bä rabahõm kän sa kariw n'aa wë, ti ramaher'oot ta ti karom ky n'aa.

32 —Tii bä sa kariw n'aa mejũũ ranaëënh ta ti ta karom. Ti taky hadoo ta hã: “Karom ky nesaa do õm!”, näng. “Sahõnh hẽ a kũũt ỹ bawug hõm tak'ëp hã ỹ mabetsẽẽ do hyb n'aa. 33 Taw'ããts hẽ mat'yyd mehĩĩn wäd paawä a da hadoo doo, õm ỹ t'yyd mehĩĩn wät doo da”, näng. 34 Tii bä kawaj'ããn gó ta kariw n'aa bahaëëj däk ta karom ragadahew'ëës doo bä hagã n'aa sa hã, karom rarejãã hyb n'aa sahõnh hẽ ta kũũt tabepaag hõm bä kä —näng mä Jesus. Panyyg gó tabeh'ũũm.

35 Ti m' taky hado kän:

—Sa kariw n'aa bad'oo doo da, tii da Ee hỹ pong jé hawät do bad'oo da sahõnh hẽ bë hã, bë h'yyb gó naa bë hyb n'aa manabaan bä bë hỹỹj ky n'aa hedoo doo —näng mä Jesus kyyh.

19

Dooh ji ỹỹm ji eréd hõm bä do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus bahajaa bä kä ta ti taher'oot doo, teréd hõm Garirej häj n'aa. Ti m' Judah häj n'aa hẽnh tabahõm, tamii Joradãn tamyyj däk hã hadäk do hëëj. 2 Hajõk mä ta jawén hah'ũũm. Nahëë enäh do sa mahang habok do taheso hõm.

3 Ti m' Pariséw wób rabana ta wë rametyy hyb n'aa m'. Hahỹỹ da m' rake'aanh:

—Ër ky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh daap hẽ né hẽ aj'yy eréd hõm bä ta ỹỹm, dooh hyb n'aa pé né paawä? —näk mäh.

4 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh bë ner'ood bä g'eeh P'op Hagä Do kyy kerih do hã, nyy da sahõnh hẽ tadu dahäng noo gó P'op Hagä Do aj'yy ỹỹnh daheeh tapehuunh? 5 Hahỹỹ da takerih P'op Hagä Do kyyh: “Ti hyb n'aa kä aj'yy kä ta yb, ta ỹỹn mahn̄nh kä sa m'aa hẽnh kä, tagatëë hyb n'aa ta ỹỹm kä. Takatëë jawén paa bä sét rabahado padëëk ta ỹỹm daheeh”,* näng mäh. 6 Ti hyb n'aa pawóp hẽ ranado bong. Sét hado däg kän. Ti hyb n'aa séd hã P'op Hagä Do ata däk doo, dooh

‡ **18:22** Hahỹỹ da Gereg kyy me takerii däk: “Taw'ããts hẽ 77 nuu me mahyb n'aa mabaan.” Ji hyb n'aa mabaan had'yyt hẽ tahanäng pé m' tii. * **19:5** Genesis 2.24

tahaja bä ji etyn bä —näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hã.
7 Ti m' raky hadoo:
—Tii d' tado bä, h'ëëd hyb n'aa Mosees mejũũ ji erii däk ji ỹỹm ji eréd hõm do heen n'aa, tii b' ji mejõ hõm tabahõm hyb n'aa? —näk mä Pariséw sa kyyh.
8 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ta tii da Mosees wén n'oo däk bë hã, bë nabuj keh'ũũm do hyb n'aa. Tadu dahäng noo gó dooh ta tii da tahado bä. 9 Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot hahỹỹ da: Jé ta ỹỹm heréd hõm doo, dooh né paawä ta patug tawad'ii bä, tii bä ỹỹnh see hã takat'ëë däg bä, nesaa do tamoo wät, ta ỹỹm h'yyb tarejãã tii kä —näng mä Jesus kyyh.
10 Ti m' ta ma matëg raky hadoo ta hã:
—Tii d' tahado bä ji ỹỹm ji patug ky n'aa hã, taw'ããts hẽ dooh ji kat'ëë bä —näk mäh.
11 Ti m' Jesus ky gadoo:
—Dooh sahõnh hẽ rahaja bä ragado bä tii. Jããm né hẽ P'op Hagä Do anoo do gadoo rakanetëë doo. 12 Ajyy wób dooh tahaja bä rakat'ëë bä pooj jé rabenäng bä ta nyy né hẽ tii. Ajyy wób dooh rahaja bä rakat'ëë bä ta wób ramoo bok do hyb n'aa sa hã.† Ta wób rakanetëë hỹ pong jé hawät do bag'ããs do hyb n'aa. Jé hajaa do ji kanatëë do tagado bä, taw'ããts hẽ tagadoo —näng mä Jesus.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' ta wób ramenaa karepé ned'ëëd is do Jesus wë, sa hã Jesus moo däng hyb n'aa, P'op Hagä Do hã taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa sa hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'ỹỹm mä karepé men'aa doo. 14 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Na ramena karepé wë ỹỹ. Bë geãm manäh. Hahỹ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hẽ hỹ pong jé hawät do bag'ããs do karapee hedo padëëk doo —näng mäh.
15 Tii bä m' sa nu gad'oo bä m' tamoo däng, ta ky n'aa edëë bong mäh. Ti m' tatsyym kadoo, tabahõm.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahỹỹh

16 Ti m' aj'yy see bana Jesus wë, teaanh Jesus hã:
—Ma matëg! —näng mäh. —H'ëëd baad hadoo do ỹ moo wät da edëb had'yyt do ỹ gadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do pa ỹ bawät hyb n'aa kä? —näng mä aj'yy kyyh.
17 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Hëd n'aa baad hadoo do ky n'aa, hã ỹ meaanh? —näng mäh. —Jããm hẽ sét hẽ baad hadoo doo, P'op Hagä Doo. Taw'ããts hẽ maky dahé ta ky n'aa jaw'yyk doo, makarẽn bä magadoo edëb had'yyt doo —näng mäh.
18 —Ny hadoo doo? —aj'yy eaanh mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—"Manaboh manä a da hadoo doo. Aã manä a ỹỹm nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Etsëëg manäh. Daap hẽ maky n'aa tapa manä ta wób. 19 Mawehëë a yb, mawehëë a ỹỹn.‡ Makamahãn a da hadoo doo, a hã makamahãn doo da"§ —näng mä Jesus.
20 Ti m' aj'yy ky hadoo:
—Ỹ panyyg kadeheeh né hẽ tii hã —näng mäh. —H'ëëd ti hawät ỹ moo wät? —näng mäh.
21 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Makarẽn bä baad had'op doo da mawäd bä P'op Hagä Do matym gó, abaaj hõm, mesëëm hõm a wë hanäng doo. Man'oo ta säm paa kas'uut do sa hã. Tii d' madoo bä hỹ pong jé magadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti jawén ana kä wë ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh ta hã.
22 Ti m' aj'yy maa napäh bä Jesus her'oot doo, ahõm kän Jesus mahãnh. H'yy katón wät mäh, tak'ëp tawekãp do hyb n'aa. 23 Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:
—Hejoonh né hẽ wekãp do sa hã hỹ pong jé hawät do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh. 24 —Hejooj né paawä kameer hã tatabëëj bä gats'uus doo gó, ta bahãnh tabahejoonh wekãp do sa hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.
25 Ta ti ta ma matëg ramaa napäh bä m', tak'ëp mä rameuuj bong, ti m' raky hadoo:
—Jaa ẽnh ti P'op Hagä Do wë hasëëk ẽnh? —näk mäh.

† **19:12** Ta wób rah'ëëd ehõk do hyb n'aa tahanäng pé tii. Tii da p'ooj ub sa kariw n'aa wób rabad'oo sa karom hã.
‡ **19:19** Esodo 20.12-16, Dew-Teronom 5.16-20 § **19:19** Rewitikos 19.18

26 Ti m' Jesus ty gadäg däk sa wë, ti m' taky
hadoo:
—Ji daaj hẽ dooh né ji haja bä P'op Hagä
Do wë ji as'ëëg bä. Ti hadoo né hẽ, dooh
P'op Hagä Do nahajaa péh. Ti hajaa ta wë
ji tamasäk —näng mäh.
27 Ti m' Peed ky hadoo:
—Sahõnh hẽ ãã beréd hõm a hataa ãã
bahadoo hyb n'aa. H'ëëd da ãã gadoo ta
säm? —näng mäh.
28 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Sahõnh hẽ papuuj tabahadoo bä kä, sa
wahë n'aa heh'äät do tyng n'aa jó, tak'ëp
hetsooh do jó, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong
Jé Hana Do basooh bä kä, tadu doo bä kä
tabag'ããs doo, bëëh, 12 hedoo doo, hëp ỹ
hata hadoo doo, bë na-ããj da bë at'oonh da
12 bagã n'aa tyng n'aa jó, 12 Isaraéw taah
panaa bë bag'ããs hyb n'aa, bë ky n'aa etyy
hyb n'aa. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot
doo. 29 Hëp ỹ n'aa heréd hõm pé ta tób,
heréd hõm do ta wakããn, ta ãnh, ta yb, ta
ỹỹn, ta taah, ta joom banäng doo, 100 nuu
me bahãnh do hajõng do tagadoo da baad
hadoo do ta mabaj. Ta jawén kä, hỹ pong jé
kä tagadoo da edëb had'yyt doo. P'op Hagä
Do pa tabawäd had'yyt da. 30 Hajõk babä
hyb n'aa jewyk do wób, ta jawén kä hyb
n'aa sekog padäg its da hỹ pong jé. Hajõk
babä hyb n'aa sekog is do wób kä ti noo gó
kä hyb n'aa jewyg kän da —näng mä Jesus
kyyh.

20

Panyyg gó Jesus ma metëëk hahỹỹ hã hỹ pong jé ta säm ji gadoo do ky n'aa

1 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ta ti ỹ wén her'oot, joom danäh bad'oo
doo da hahỹ panyyg hã, ti hadoo hỹ pong
jé hawät do bag'ããs doo bä* —näng mäh.
—Bäp paa joom danäh bahõm kän ajyy
tabats'yyt hyb n'aa ta joom uwa häd näng
do mahang ramoo bok hyb n'aa. 2 Sét hẽ
moweed denaari häd näng do taky däng sa
hã ta säm, sét adëb bä ramoo bok do säm.
Baad ub mä ti sa hã. Tii bä ta joom banäng
hẽnh tamejũũ ramoo bok.
3 —Tii bä, p'op däg papỹỹj, p'aa hẽnh
tabahõm kän rabahesäm hẽnh ajyy wób
tabats'yyt hyb n'aa. Tii bä tabahapäh moo
nabok doo. 4 Ti taky hadoo sa hã: “Bë na-
ããj hẽ bë ahõm jóm ỹ uwa mahang bë moo
bok hyb n'aa. Baad hadoo do ỹ bep'aak
bë hã”, näng. 5 Ti rabahõm kän. Ti p'aa
hẽnh tabahõm wasyk, tug bä na-ããj hẽ, ta
wób tabats'yyt hyb n'aa ta wë ramoo bok
hyb n'aa. 6 Edah papỹỹj badëë hyng bä
kä, sét nuu me tabewäd nä. Ti anäng nä
ta wób moo nabok doo. Ti tabeaanh sa
hã: “Hëd n'aa adëb yd jé dooh bë moo boo
bä?”, näng. 7 “Dooh ãã hats'yyt pé sa sii ãã
moo bok hyb n'aa”, näk sa kyyh. Ti joom
danäh ky hadoo: “Bë na-ããj hẽ bë ahõm jóm
ỹ uwa mahang bë moo bok hyb n'aa”, näng
ta kyyh.
8 —Tii, papỹỹj badëë hyng bä kä, joom
danäh ky hadoo moo bok do sa wahë n'aa
hã: “Manaëëj sahõnh hẽ moo bok doo.
Man'oo sa hã ramoo bok do säm. Pooj jé
manoo tagadëëg ub kajaa do ramoo bok do
säm. Tagadëëg ub mabanoo pooj jé kaj'aa
do ramoo bok do säm”, näng.
9 —Ti tanaëënh tagadëëg ub kaj'aa doo.
Sét ken'yyh ragadoo sét hẽ moweed de-
naari häd näng do ramoo bok do säm. 10 Tii
bä kä, pooj jé kaj'aa doo, ti bahãnh red'oo
ragadoo. Ti hadoo né hẽ, séd pénh né hẽ
ragadoo. 11 Ragadoo do jawén paa bä kä,
raky n'aa hajẽm. Baad nado sa hã ta danäh
bad'oo doo da. 12 Hahỹỹ d' sa kyyh: “Hahỹ
ajyy tagadëëg ub matsyyd hõm doo, jããm
hẽ sét hẽ oor its ti ramoo bok”, näk. “Ãã
tak'ëp ãã moo boo paawä, tabajuu bä, ãã
gadoo do pénh ragadoo”, näk sa kyyh.
13 —Tii d' né paawä sa kyyh, ti sa kariw
n'aa ky hadoo sa kanatëë hã: “Najis ỹỹ”,
näng, “dooh õm ỹ wad'ii bä. Sét denaari né
paa maky däng mamoo wät do säm”, näng.
14 “Magado däg, ahõm kä. Tagadëëg ub ỹ
ats'yyt doo, magadoo do pénh né hẽ ỹ karẽn
ỹ anoo ta hã”, näng. 15 “Dooh g'eeh ỹ haja
bä ỹ karẽn doo da ỹ adoo bä dajẽr ỹỹ me?
Mahyb n'aa jewës apäh ỹ betsëëh do hyb
n'aa?”, näng joom danäh kyyh.

* **20:1** Hahỹ panyyg hã Jesus metëëh nyy da ta jawén hyb n'aa jewyk do wób hyb n'aa sekog padäg its hỹ pong jé, hyb n'aa sekog is do wób hyb n'aa jewyg padëëk na-ããj hẽ.

16 —Ti hyb n'aa kä —näng mä Jesus —hyb
n'aa sekog is doo, hyb n'aa jewyg kän da.
Hyb n'aa jewyk doo, ta jawén kä hyb n'aa
sekog padäg its —näng mä Jesus kyyh.

P'aa hẽnh Jesus her'oot tadajëp do ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' Jerusarẽnh hẽnh Jesus rabahõm
bä, sa m'aa hẽnh Jesus naëënh 12 hedoo do
ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hã:

18 —Ër ah'ũũm Jerusarẽnh hẽnh —näng
mäh. —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé
Hana Doo, ỹ da rahaëëj däk da P'op Hagä
Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa
sa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do sa moo gó na-ããj da. Dajëb hã
raky n'aa etyy da ỹỹh. 19 Ỹ rahaëëj däk da
Judah buuj nadoo do sa moo gó, ỹ raky n'aa
ej'ees hyb n'aa da, ỹ rabahewyyh hyb n'aa
da, b'aa kajatsëk do hã ỹ rabepëëm däk hyb
n'aa kä ỹ dajëp hyb n'aa. Tii bä, tamawoob
hẽ ãh ỹ tabahadoo bä da, ỹ d' ganä wäd kän
—näng mä Jesus.

Tsijaag, Jowãw sa ỹỹn etsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

20 Ti m' aj'yy Sebedew häd näng do taah
ỹỹn ana Jesus wë. Ta sii ta taah rabana. Ti
m' ta taron nuu me m' sa ỹỹn bahyy häng ta
wë, ti m' tetsẽẽ Jesus banoo hyb n'aa tetsẽẽ
doo.

21 Ti m' Jesus eaanh ta hã:

—H'ëëd ti makarẽn? —näng mäh.

Ti m' ỹỹnh ky hadoo:

—Ỹ karẽn paawä, a hub hadäk hẽnh tah
ỹ see basooh man'oo bä, s'ỹỹ me ta seeh,
mabag'ããs doo bä kä† —näng mä Tsijaag
Jowãw sa ỹỹn kyyh.

22 Ti m' Jesus ky hadoo ỹỹnh taah hã:

—Dooh bë hapëë bä ti bë etsẽẽ doo —näng
mäh. —Bë hajaa da bë ahob bä ỹ ahoop
doo? —näng mä Jesus sa hã.

—Ãã hajaa! —näk mäh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë ahoop né da ỹ d' ahoop do hadoo
doo —näng mäh. —Hỹỹ kä, ta ti bë etsẽẽ do
hã ỹỹ, ỹ nado ti hanoo. Ee anoo da hup
ỹỹ hẽnh, sã̄ ỹỹ hẽnh rabat'oonh, ta pooj jé
tabenäm do tah'yyb däng do sa hyb n'aa —
näng mäh.

24 Ti m' ta ma matëg wób, ji moo sahõnh
hẽ hadoo do raky n'aa napäh bä retsẽẽ doo,
rah'yy kawaj'ããn bong ta hỹỹj daheeh sa
wë. 25 Ti m' Jesus naëëj nä ta wë sahõnh hẽ
ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hapäh né hẽ, ta ti Judah buuj nadoo
do sa wahë n'aa, tak'ëp ramejũũ sa hã. Bë
hapäh né hẽ ti hyb n'aa jew'yyk doo, tak'ëp
ramejũũ sa karapee n'aa —näng mäh. 26 —
Bë mahang taw'ããts hẽ dooh tii d' tado
bä. Bë mahang karẽn pé kaweh'ëëh péh,
taw'ããts hẽ da ta wób sa karom hadoo taba-
hado däk, ta wób tamasa. 27 Bë mahang
karẽn pé ta wób sa bahã̄nh nu gadäk péh,
taw'ããts hẽ bë wë takadad'uuh. Taw'ããts
hẽ da bë masa n'aa, bë karom kanep'aak
do hado däk tii. 28 Taw'ããts hẽ ỹỹh, Aj'yy
Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, bad'oo doo
da tabad'oo. Ỹ ahyng babä ỹ rahyb n'aa
jew'yyk do jawén nado. Ỹ ahyng babä ỹ
masa hyb n'aa ta wób, ỹ ky n'aa en'yym hyb
n'aa ta wób sa hã, ỹ dajëp hyb n'aa hajõk do
nesaa do sa mo haj'aa säm hyb n'aa —näng
mä Jesus kyyh.

Ty temaa bong do panyyg n'aa hahỹỹh

29 Ti m' panang Jerikó häd näng doo bä
naa Jesus ratsyym kasok bä, hajõk ta jawén
hah'ũũm. 30 Ti m' ti ab'ëëh mä ta tyw n'aa
nabyy me pawóp hẽ ajyy ty temaa bong
doo. Ti m' ta tii bä Jesus tabës do raky n'aa
napäh bä m', tak'ëp mä rageëëj bong:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus,
Dawi panaa, mat'yyd mehĩĩn ããh! —näk
mäh.

31 Ti m' hajõk do Jesus sii hah'ũũm do
raky ge'ỹỹm mäh, bag hẽnh rabab'ëëh hyb
n'aa. Raky geã̄m né paawä m', tak'ëp
rageëëj magyys hẽ:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus,
Dawi panaa, mat'yyd mehĩĩn ããh! —näk
mäh.

32 Ti m' Jesus baym. Ti m' tanaëënh ta wë.
Ti m' tabeaanh sa hã:

—H'ëëd ti bë karẽn ỹ moo wät bë hã? —
näng mäh.

† **20:21** Sa wahë n'aa hub hẽnh, s'ỹỹ me na-ããj hẽ rabat'oonh tak'ëp hyb n'aa jew'yyk doo, ta sii bag'ããs doo. Jesus sii rabag'ããs Jesus an'oo bä sa ỹỹn karẽn paawä.

33 —Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näk mäh. —Ãã karẽn p'aa hẽnh ãã begãã padëëk —näk mäh.
34 Jesus t'yyd mehĩĩn mä sa hã. Ti m' sa matym hã tamepaa. Ti m' nayyw hẽ rabahapëë padëëk p'aa hẽnh. Ti m' Jesus rabahadaa kän.

21

Baad Jerusarẽnh bä Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jerusarẽnh bedaa däk bä m', panang Betapagéh häd näng doo hẽnh rakajaa bä, waëë joom oriib häd näng do banäng bä, pawóp hẽ ta ma matëg Jesus mejũũ sa pooj jé m' rabahõm hyb n'aa. 2 Hahỹỹ d' mä ta kyyh sa hã:
—Bë ahõm panang hẽnh bë pooj jé badäk doo hẽnh ti nuuj jé. Bë kajaa bä da, nayyw hẽ da bë baw'yyt jumeto ỹỹnh. Ta pa d' ta t'aah bahäng. Ta tyd hã d' rababëëh. Bë asood hõm da, séd hã bë manaa wawẽẽ hẽ —näng mäh. 3 —"Hëd n'aa ti bë as'oot jumeto?", raky hado bä, tii bä hahỹỹ da bë kyyh: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn. Badah takatajooh p'aa hẽnh da", näk da bë kyyh —näng mä Jesus pawóp hadoo do sa hã.
4 Tii d' taher'oot, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh ta ky n'aa rod hã taher'ood wät do paa kaja däk hyb n'aa. Hahỹỹ da paa m' ta ky n'aa rod kyyh:

5 "Hahỹỹ da d' mamaher'ood Sijõn* buuj:
Bë hegãã! Bë wahë n'aa ti awät da.
Kaja hẽ da ta h'yyb tamahũũm sahõnh hã.
Jumeto t'aah jó d' tabana, näng da a kyyh."†

Ti né hẽ P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod hã, Jerusarẽnh buuj hã tamaher'oot do pan'aa.
6 Ti m' pawóp hadoo do ta ma matëg rabahõm kän. Jesus mejũũ doo da né hẽ m' rabad'oo. 7 Ti m' ramanaa mä jumeto ỹỹnh, ta t'aah daheeh Jesus wë. Ti m' sa hatsë sa hã padëëk do paa radatoonh jumeto sa jó. Ti m' Jesus bas'ëëg so kän jumeto t'aah jó hatsë jó. 8 Hajõk ta tii bä. Ti m' hajõk do sa hatsë sa hã padëëk do paa rat'ëëg hõm ta tyw n'aa me tamahõm doo me, raweh'ëëh hyb n'aa. Ta wób mä ragekyyt mä bag'aad, rat'ëëg hõm mä ta tyw n'aa me.‡ 9 Ti m' sahõnh hẽ pooj jé hah'ũũm doo, duu hẽnh han'aa do na-ããj mä tak'ëp mä sa kyyh:

—Õm ãã j'aa etsë, Dawi panaa!
Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do kyy gó hana doo!§
Hỹ pong jé hawät do hã ãã j'aa etsë! —näk
mä sa kyyh.

10 Ti m' Jerusarẽnh bä Jesus bajëë suun bä kä, tak'ëp mä sahõnh hẽ panang buuj ratsebee kän, sa wób reaanh mäh:
—Jaa ti hỹỹ? —näk mäh.
11 Ti m' hajõk doo, Jesus sii kaj'aa do raky gadoo:
—Jesus ti hỹỹh, P'op Hagä Do ky n'aa rod Nasaréh panang bä naa, Garirej häj n'aa bä naa —näk mäh.

P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'ëëm do Jesus hebëë bong do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' Jesus bajëë suun mä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã, kahadë doo gó, wahoo gó. Ti m' tabahabëë bong hes'ëëm doo, hets'ẽẽ do na-ããj mäh. Ti m' tabaũũj bëëh dajẽẽr rabaheb'aanh do tyng n'aa. Gurii-i hes'ëëm do tyng n'aa na-ããj mä taũũj bëëh. 13 Ti m' taky hadoo:
—Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do kyyh: "Tóp ỹỹ ji maneëënh da P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsẽẽ do tób n'aa"** —näng mäh. —Hỹỹ kä baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bä! —näng mä Jesus sa hã.
14 Ti m' ty temah doo, nabong do na-ããj hẽ ramenaa ta wë, P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Ti m' sa nahëë Jesus basog hõm. 15 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ rakawajããn mäh, baad hadoo do Jesus moo wät do rabahapäh bä. Rawén kawajããn na-ããj hẽ karepé sa kyyh P'op Hagä Do tób n'aa kahadë doo gó hab'ëëh do ramaa napäh bä. Hahỹỹ d' mä karepé sa kyyh:

* **21:5** Jerusarẽnh panang ti Sijõn . Isaraéw buuj na-ããj hẽ kä ramaneëëj kän Sijõn . † **21:5** Sakarija 9.9 ‡ **21:8** Tii d' né paa m' rabahed'oo sa wahë ragado bä. § **21:9** Saaw-Mo 118.26 ** **21:13** Isajas 56.7

—Õm ãã j'aa etsë, Dawi panaa! —näk mäh,
hajõõ nuu me rageëënh.
16 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hẽ moo
heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ ra-
hajẽm mä Jesus, karepé sa kyyh hyb n'aa.
Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—Dooh mamaa napëë bä karepé a hã
raj'aa etsë doo? —näk mäh.
—Ỹỹ. Ỹ maa napäh —näng mä Jesus. —
Dooh g'eeh bë ner'ood nä bä hahỹ P'op
Hagä Do kyyh hahỹ ky n'aa hã? Hahỹỹ
d' paa ta kyyh: “Karepé, karepé taah its
na-ããj hẽ õm raj'aa etsë man'oo bä”†† —
näng mä Jesus kyyh P'op Hagä Do hã Dawi
her'oot do paah.
17 Ti m' Jesus bahõm sa mahãnh. Taberéd
däk mä Jerusarẽnh. Panang Betanija häd
näng doo hẽnh tabahõm. T'ĩĩ hẽnh mä
tabaỹỹh.

Joom Jesus ky n'aa was'ee häng do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' jati pé bäp paa Jerusarẽnh hẽnh
tamatëëh bä, asa däk mäh. 19 Ti m' ta tyw
n'aa nabyy me tahapäh mä joom wiigo häd
näng doo. Taheg'ããs mä teag bä. Dooh m' ta
hã ta ag. Ta g'aad had'yyt hẽ m'. Ti m' joom
hã taky hadoo:
—Dooh da meag wäd bä! —näng mäh.
Ti m' nayyw hẽ joom tsawyy häng. 20 Ti
m' nayyw hẽ tatsawyy häng do ta ma matëg
rabahapäh bä, raky hadoo:
—Nyy da nayyw hẽ joom wén tsawyy
häng? —näk mä sa kyyh.
21 Ti m' Jesus ky gadoo mäh:
—Baad bë h'yy kae bä, P'op Hagä Do ky
däng do bë ky nasëëw bä, bë na-ããj hẽ bë
hajaa bë moo boo bä hahỹ joom hã ỹ moo
wäd wät doo. Ti bahãnh bë hajaa bë moo
boo bä. Hahỹỹ da bë hajaa tii bä bë mejõ
bä hahỹ waëë hã: “Ahõm, ahob tame”, bë
d' taky daheeh tii bä. Né hup ỹ né hẽ ta ti
ỹ her'oot doo. 22 Baad bë ky dahé bä, bë ky
nasëëw bä, bë gadoo né da P'op Hagä Do hã
bë ky n'aa etsẽẽ doo —näng mä Jesus kyyh.

Jesus hã reaanh doo, jaa ky gabuuj rahanäng do panyyg n'aa hahỹỹh

23 Ti m' Jesus bajëë suun kahadë doo gó,
P'op Hagä Do tób n'aa basooh bä. Ti m'
tama metëëk bä kä, rakajaa mä ta wë P'op
Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa
wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo
do sii hẽ. Ti m' raky hadoo ta hã:
—Jaa kyy gó mabad'oo hahỹ mabad'oo
doo? Jaa ky gabuuj?‡‡ —näk mä sa kyyh.
24 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Ỹ eaanh bë hã ẽnh. Bë her'ood bä, tii bä
ỹ baher'oot bë hã jaa ky gabuuj hahỹ ỹ moo
wät doo, hahỹ ỹ bad'oo doo —näng mäh.
25 —Jaa ky gabuuj Jowãw nu gahem'uun do
nu gemuun paah? Hỹ pong jé hawät do kyy
gó, sa ky gabuuj hẽ paah? —näng mäh.
Tii bä m' sa m'aa hẽnh mä raky n'aa
hajẽẽw bong. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—Hỹ pong jé hawät do kyy gó ër noo bä,
teaanh da ër hã tii bä: “Hëd n'aa paa ti bë
ky nadaheeh ẽnh?”, näng da. 26 Ajyy kyy gó
ër noo bä, hajõk do kawaj'ããn da tii bä ër
wë, hajõk do hã m' P'op Hagä Do ky n'aa rod
paa m' sa h'yyb Jowãw —näk mä sa kyyh sa
m'aa hẽnh raky n'aa hajẽm bä.
27 Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hã:
—Dooh ãã hapëë bä —ken'ooh mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Ỹ na-ããj né hẽ dooh ỹ her'ood bä ky
gabuuj näng do hã ỹỹ, tii da ỹ bad'oo doo
—näng mä ta kyyh sa hã.

Aj'yy pawóp hẽ taah näng do panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ti m' Jesus eaanh sa hã:
—Nyy d' bë hã hahỹ panyyg? —näng mäh.
—Ti awät aj'yy pawóp hẽ taah näng doo.
Ta see pé noo gó wah'ëëh hadoo do hã
tamejũũ sa joom uwa häd näng do mahang
tamoo wät hyb n'aa ta ti noo gó. 29 Ti
wah'ëëh hadoo do ky hadoo: “Dooh. Dooh
ỹ ahõm bä”, näng. Tii d' né paawä ta kyyh,
nayyw hẽ ta h'yyb tabah'ỹỹt, ti tabahõm
tamoo wät hyb n'aa. 30 Tii bä ta gad'oo
hadoo do wë sa yb bahõm. Tamejũũ sa
joom mahang tamoo wät hyb n'aa. Ti ta
gad'oo hadoo do ky hadoo: “Ej. Ỹ né ahõm”,

†† **21:16** Saaw-Mo 8.2 ‡‡ **21:23** Hes'ëëm do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajõk do tama metëëk do hyb n'aa na-ããj hẽ rawén eaanh. Jesus hã he'aanh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëëm do rabehes'ëëm. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo.

näng. Tii d' né paawä ta kyyh, dooh tahõm bä.
31 Ti m' Jesus beaanh:
—Ny hadoo do ky daheeh ta yb karẽn doo? —näng mäh.
Ti m' raky gadoo:
—Pooj jé tamejũũ doo —näk mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Roma buuj hã kahepak do gahed'aak doo, ỹỹj hajõk do sii haỹỹh do na-ããj hẽ, bë pooj jé da rabajëë p'ëë da P'op Hagä Do bag'ããs doo hẽnh. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 32 Ta tii d' ỹ wén edoo ta tii hã, Jowãw kajaa bä, nyy da baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó bë tametëëh hyb n'aa, dooh bë ky dahé bä ta hã. Roma buuj hã kahepak do gahed'aak doo, ỹỹj hajõk do sii haỹỹh do na-ããj hẽ, ti ti ky dah'eeh. Bë hapëë né paawä nyy da ti raky daheeh, dooh bë h'yy kawareem bä bë ky daheeh hyb n'aa paawä Jowãw metëëk doo —näng mä Jesus kyyh P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa sa hã, Judah buuj sa wahë n'aa sa hã na-ããj hẽ.

Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'ũũm do panyyg n'aa hahỹỹh

33 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:§§
—Bë maa newë hahỹ panyyg seeh —näng mäh. —Hỹ hadoo aj'yy bejoom hõm uwa häd näng do ta joom. Tahedëë hõm. Ti tagagoos uwa bëëh hood tagatsi hyb n'aa. Ti tamoo wäd sooh p'op nu däk do joom hagã n'aa tyng. Tii b' tabahaëëj däk ta joom banäng do ta kaser n'aa sa hã. Ti ta danäh bahõm dawëë. 34 P'eets hẽ joom ag wah'ëë däk bä kä, ta danäh mejũũ ta sii moo heb'ook do wób ta kaser n'aa sa wë, tagadoo hyb n'aa paawä ta joom ag. 35 Ti rakajaa bä kä, ta danäh mejũũ do ta kaser n'aa rameso padëëk. Ta mejũũ do see rahewyh wät, ta see radaj'ëëp, ta see radaj'ëëp pä me ramakut do haj'aa. 36 Tii bä ta karom wób joom danäh mejũũ, pooj jé tamejũũ do hawób bahãnh. Ti hadoo né hẽ, tii d' né rabad'oo tii d' ẽnh sa hã. Rarahejãã né tii d' ẽnh. 37 Tii bä, tagadëëg ub tamejũũ ta t'aah. “Tah ỹ raweh'ëëh da”, näng mä ta h'yyb gó.
38 —Tii bä ta t'aah ta kaser n'aa rabahapäh bä, raky hadoo: “Ta danäh t'aah hahỹỹh. Tii d' ta danä däg ta yb jawén buuj däg”, näk mäh. “Ti bä, ër dajëëb! Ër ado hõm ta ma pan'aa paah”, näk mä sa kyyh. 39 Tii d' né kä, ramejõ hõm joom bahãnh, ti ranaboh jad kän —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ũũm sa hã.
40 Ti m' teaanh sa hã:
—Nyy da joom danäh bad'oo sa hã takajaa bä? —näng mäh.
41 Ti m' raky gadoo:
—Tadej'ëëp da ta kaser n'aa ky nes'aa doo. Dooh d' tat'yyd mehĩĩn bä sa hã. Tii bä, ta kaser n'aa wób hã tabahaëënh da ta joom, joom wah'ëë däk bä kä ta ag wób ta hã hanoo do sa hã —näk mäh.
42 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Dooh noo gó g'eeh bë ner'ood bä hahỹ P'op Hagä Do kyy kerih doo? “Pä tób n'aa tehem'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hỹỹ kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa däg.*** Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa né tii. Taw'ããts hẽ ër hã tii”,††† näng kerih doo —näng mäh. 43 —Ti hyb n'aa —näng mä Jesus —bë ỹ maher'oot hahỹỹh: P'op Hagä Do bag'ããs do kado hõm da bë mahãnh. Kan'oo däk da ta wób sa hã, ta ag hadoo hanoo do sa hã.‡‡‡ 44 Sahõnh hẽ hahỹ pä hadoo do ty n'aa ges'yyk péh, rahoop da nesaa doo. Ji jó ta ti pä tadëë bä, sahõnh hẽ ji gawatsik —näng mä Jesus.
45 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Pariséw na-ããj hẽ ramaa napäh bä panyyg gó Jesus metëëk doo, rah'yy genäh mä Jesus pes'ããp mä panyyg ky n'aa gó sa hã. 46 Ratyw n'aa esoos mä ramaso däk hyb n'aa m' Jesus. Ti hadoo né hẽ, e'ỹỹm mä hajõk do Jesus maa new'ëë do sa hã. Rawén e'ỹỹm, P'op Hagä Do ky n'aa rod ti Jesus hajõk do sa hã.

§§ **21:33** Ta wë kamaj'ĩĩ do sa hã ti tabaher'oot. *** **21:42** Ta ky n'aa hẽ né hẽ Jesus her'oot. Jesus né ti pä hadoo doo. Judah buuj sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do na-ããj, dooh rakarẽn bä Jesus, tób tahem'aa do ty n'aa ges'yyk do hadoo nanäng pä. Raty n'aa gesyyg né paawä, tak'ëp hyb n'aa jawyg däk Jesus, P'op Hagä Do an'oo bä. ††† **21:42** Saaw-Mo 118.22-23 ‡‡‡ **21:43** P'op Hagä Do mejũũ do ramoo boo had'yyt hẽ tahanäng pé m' ti ta ag hadoo rabanoo.

22

Hỹ pong jé jäm haeh do hadoo panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus maher'oot mä sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

2 —Hahỹ panyyg ky n'aa hadoo hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa —näng mäh. —Ti awät hëëj bagã n'aa ta t'aah katëë do waa n'aa, ta tä n'aa tamoo wät doo. 3 Sahõnh hẽ ta waa n'aa ta tä n'aa tabahajaa bä, tamejũũ ta karom wób rabahõm hyb n'aa pooj jé tatsyyd bong do rabats'yyt hyb n'aa. Ratsyyd né paawä, dooh rakarẽn bä rana bä.

4 —Tii bä ta karom pooj jé tamejũũ do hawób bahãnh tamejõ kän. Hahỹỹ d' ta kyyh sa hã: “Bë maher'ood ỹ atsyyd bong do sa hã, kaja toonh ta tä n'aa, ta waa n'aa. Bë maher'ood, masãh ỹ booj yb ajyy, booj yb tak'ëp hesynh do na-ããj hẽ ỹ naboh jat jäm tä n'aa. Sahõnh hẽ takaja däk. Bë maher'ood ỹ ats'yyt do sa hã, tah ỹ katëë do jäm n'aa hẽnh rabana hyb n'aa”, näng häj n'aa bagã n'aa.

5 —Tii bä, rapanäg né paawä, dooh rah'yy kap'eed bä. Kats'yyt do paa ah'ũũm ta s'ee hẽnh. Ta joom banäng hẽnh ta see bahõm, tamoo wät doo hẽnh ta see bahõm. 6 Kats'yyt do wób rameso padëëk häj n'aa bagã n'aa karom, rarahejãã, ti radejëëb kän. 7 Tii bä, tak'ëp hëëj bagã n'aa kawaj'ããn kän ta ti taky n'aa napäh bä. Tii b' tamejũũ ta warahén sa wë. Ti ragawats'iik ta ti ji da hadoo do dahej'ëëp doo. Ti ragatang sa panang paah.

8 —Ti taky hado kän ta karom wób sa hã: “Kaja däg né paawä tah ỹ katëë do tä n'aa ta waa n'aa, pooj jé ỹ atsyyd wät doo, dooh ỹ gado wäd bä jäm hẽnh. Ta ti hedoo do dooh né hẽ ji atsyyd bä. 9 Hỹỹ kä, bë ahõm panang tyw n'aa kajatsëk doo hẽnh hajõk do rabab'ëëh hẽnh. Bë atsyyd nä sahõnh hẽ bë aw'yyt doo”, näng hëëj bagã n'aa. 10 Tii bä ta karom rabahõm kän panang tyw n'aa me, ti rabats'yyt sahõnh hẽ ta tii bä raw'yyt doo. Baad habok do rats'yyt, baad nabok do na-ããj hẽ. Tii bä kä, gabad'ẽẽ däk jäm tób n'aa.

11 —Tii bä kä, hëëj bagã n'aa, jäm noo gana do bajëë suun, rats'yyt do tabedëng hyb n'aa. Tii bä tabahapäh aj'yy jäm katëë do saroor n'aa nadadäk doo. 12 Ti taky hadoo ta hã: “Najis ỹỹ”, näng, “dooh paawä ta tii da majëë suun bä manadadäk do hyb n'aa jäm saroor n'aa”, näng. Bag hẽnh aj'yy maa new'ëp. Dooh ta kyy péh. 13 Tii bä ta karom hã hëëj bagã n'aa ky hadoo: “Bë moo maw'yyd däg, bë tsyym maw'yyd däg hahỹ aj'yy. Bë dawäts nä gadagyp doo hẽnh. A'oot da tii bä. Sa tëg kamegëëj däk da tii bä tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa”, näng hëëj bagã n'aa kyyh.

14 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Hajõõ né paawä P'op Hagä Do ats'yyt doo, pawóp its ta wób tasëëw hõm doo* —näng mä Jesus kyyh.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

15 Ti m' Parisẽw rakata padëëk raky n'aa her'oot hyb n'aa nyy da rabad'oo Jesus rano n'aa masoo taher'oot do hyb n'aa. 16 Ti m' ramejũũ mä Jesus wë sa ma matëg, Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do karapee sii hẽ, ky ken'yym doo gó rake'aanh hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä sa kyyh Jesus hã:

—Ma matëg! —näk mäh. —Ãã hapäh õm. Baad ub mabawät. Dooh daap mamenä bä. Ehub né hẽ P'op Hagä Do karẽn do hã mama metëëk doo —näk mäh. —Dooh mahyb n'aa p'eed bä ky n'aa etsëëh do hã, hyb n'aa jawyk do hã mama metëëk bä. Dooh maky n'aa ehỹỹd bä sa hyb n'aa ma metëëk doo. 17 Ti hyb n'aa, —näk mäh —ãã mamaher'ood nyy da a hã. Taw'ããts hẽ a hã ji epaag bä Roma buuj sa wahë hã rahepak doo, Sesa hã? Nyy d' a hã? Ji ep'aak g'eeh ta tii?† —näk mä sa kyyh.

* **22:14** Panyyg metëëh doo da né da, hỹ pong jé hawät do bag'ããs doo bä. Judah buuj né hẽ ti pooj jé P'op Hagä Do ats'yyt do ta karapee rabahadoo hyb n'aa. Hajõk sa wób dooh rakarẽn bä ragado bä Jesus. Judah buuj mahang pawóp its gadoo Jesus. Judah buuj nadoo do mahang, hajõk gad'oo. † **22:17** Tii da rawén eaanh, rakarẽn paawä Jesus her'oot do hã rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ta hã. “Dooh ji epaag bä Sesa hã” taky hado bä paawä, Eróts karapee raky n'aa tapa paawä Jesus Roma buuj sa hã. “Ji ep'aak né hẽ” Jesus ky hado bä paawä, hajõk do maa new'ëë doo, dooh ragenaag bä ta tii. Tii b' rakawaj'ããn paawä ta wë. Hejoonh né hẽ ta hã reaanh doo.

18 Jesus hapäh mä sa h'yyb nesaa doo. Ti
m' taky hadoo sa hã:
—J'ooj madäk doo me ky ken'yym do
bëëh! Hëd n'aa tii da bë ke'aanh, këh ỹ hyb
n'aa ỹ bë no n'aa maso paawä? —näng mäh.
19 —Bë metäh hã ỹỹ moweed ji mahepak
doo —näng mäh.
Ti m' raban'oo däk ta hã moweed de-
naari häd näng doo. 20 Ti m' tabeaanh sa hã:
—Jaa heen n'aa hahỹỹh? Jaa häd hahỹ
kerih do ta hã? —näng mäh.
21 Ti m' raky hadoo:
—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.
Ti m' Jesus ky hado kän sa hã:
—Bë an'oo Sesa hã ta no n'aa, ta heen n'aa
hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hã ta no
n'aa hẽ —näng mäh.
22 Ti m' rahyb n'aa meuunh mä Jesus
her'oot do ramaa napäh bä m'. Ti m'
rabahõm kän mä ta mahãnh.

Sadusév Jesus hã rake'aanh do panyyg n'aa hahỹỹh

23 Ti m', ti noo gó né hẽ rakajaa Jesus wë
Sadusév häd enäh doo, ta hã rake'aanh hyb
n'aa m'. Sa hã m' dooh m' ji ganä wäd bä ji
dajëb bä. 24 Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub
Mosees mejũũ ër hã, aj'yy dajëb bä, ta ỹỹm
teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä m' ta
hỹỹj mä gat'ëë däk tii, ta hỹỹj makũ panaa
näng hyb n'aa m' —näk mäh. 25 —Panyyg
gó õm ãã maher'oot —näk mäh. —Hỹ hadoo
aj'yy 6 ta hỹỹj ãã mahang habok do paah.
Tagat'ëë däk mä ta ỹỹm. Dooh m' teta nä
bä, aj'yy dajëp. Ti hyb n'aa ta hỹỹj seeh, ta
jawén näh, gat'ëë däk mä ta hỹỹj makũ ỹỹm
paah. 26 Ti na-ããj mä dajëp né tii d' ẽnh.
Dooh m' reta nä bä tadajëp. Ti hadoo né
m' ta wób ẽnh. Sahõnh hẽ m' raget'ëë bok
ta ti ỹỹnh. Sahõnh hẽ m' dooh reta nä bä
radejëp. Tagadëëg ub ta gad'oo hadoo do
kat'ëë däk ta hã. Ti na-ããj hẽ dajëp. 27 Tii
kä m' ỹỹnh dajëb kän —näk mä Sadusév.
28 Ti m' rabeaaj kän Jesus hã:
—Ji genyyh bä kä ẽnh, dejëp do paa ji? —
näk mäh. —Ny hadoo do ỹỹm kä ta ti ỹỹnh
ti noo gó kä? Sahõnh hẽ paa ta ti ta pat'uuk
—näk mä sa kyyh.
29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Dooh bë h'yy genä bä baad hadoo do
hã, P'op Hagä Do kyy kerih do bë nahapäh
do hyb n'aa, P'op Hagä Do hejój bë nahapäh
do hyb n'aa na-ããj hẽ —näng mäh. 30 —
Dejëp do ragenyyh bä kä, dooh ji kat'ëë
wäd bä. Ããs hỹ pong jé habong do kanetëë
do hadoo da ji tii bä kä —näng mäh. 31 —
Dejëp do genyyh doo kä, dooh bë ner'ood
bä hahỹ bë hã P'op Hagä Do her'oot doo?‡
32 "Abaraãm hagã ỹỹh, Isak hagã ỹỹh, Jakóh
hagã ỹỹh." Dooh, "Abaraãm makũ hagã,
Isak makũ hagã, Jakóh makũ hagã",§ tanoo
bä. Dejëp do hagã n'aa nado P'op Hagä Doo.
Hedëp do sa hagã n'aa tii —näng mä Jesus
kyyh.
33 Ti m' hajõk do ramaa napäh bä ta
ti taher'oot doo, rahyb n'aa meuunh mä
tama metëëk do hã.

Tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk do panyyg n'aa hahỹỹh

34 Ti m', Parisév raky n'aa napäh bä,
dooh m' Sadusév sa kyy wät pé sa hã Je-
sus her'oot do hyb n'aa, séd hã m' rakata
padëëk nyy d' rabad'oo rahyb n'aa newëë
hyb n'aa. 35 Ti m' sa seeh, baad Mosees ky
n'aa jaw'yyk do hapäh do metyy mä Jesus
teaanh doo me. Hahỹỹ d' mä teaanh doo:
36 —Ma matëg —näng mäh. —P'op Hagä
Do ky n'aa jaw'yyk do mahang, ny hadoo
do tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk? —näng mäh.
37 Ti m' Jesus ky hadoo:
—"Taw'ããts hẽ tak'ëp bë kamahãn Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, bë
h'yy kaha'eeh doo. Taw'ããts hẽ tak'ëp bë
h'yyb padäg ta hã. Taw'ããts hẽ bë h'yyb
tym gó naa né hẽ bë kamahãn ta hã."**
38 Ti né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
do tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk doo. Ti né hẽ
P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, tak'ëp
ky n'aa jawyk do ta wób bahãnh. 39 Hahỹ
ta ky n'aa jaw'yyk do seeh, ta ti hadoo né
hẽ: "Makamahãn a da hadoo doo, a hã
makamahãn doo da"†† —näng mäh. 40 —Ji

‡ **22:31** Mosees hã né paawä P'op Hagä Do maher'oot do paa ta tii, sa hã na-ããj hẽ taher'oot ta kyy kerih do raner'oot bä, ti hyb n'aa bë hã P'op Hagä Do her'oot doo, Jesus wén näng. § **22:32** Esodo 3.6 ** **22:37** Dew-Teronom 6.5
†† **22:39** Rewitikos 19.18

kamahãn do hã tabana né hẽ sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do paa na-ããj né hẽ —näng mä Jesus.

Jesus eaanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

41 Séd hã m' Pariséw rakataa nä bä, Jesus eaanh sa hã:
42 —Nyy da bë hã Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo? Jaa t'aah bë hã? —näng mäh.
—Dawi t'aah, Dawi panaa —näk mäh.
43 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Tii d' tado bä, h'ëëd hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee hejój gó Dawi ber'oot noo gó, ta wahë n'aa tamaneëënh ti Kristo? Ti ỹ wén eaanh, hahỹỹ d' paa Dawi kyyh:

44 "Wahë ỹ n'aa hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do ky hadoo:
'Aso hup ỹỹ hẽnh,
si ỹ mabag'ããs hyb n'aa
a majĩĩ ỹ nes'ëëm bä kä.' "‡‡

45 Hỹỹ kä, "Wahë ỹ n'aa" Dawi maneëëj bä ti Kristo, nyy da ti ta t'aah tabahadoo? —näng mä Jesus.
46 Dooh m' sa kyy péh. Dooh m' reaaj boo bä kä ti bahãnh kä. H'yyb e'ỹỹm mä reaaj bä kä.

23

J'ooj madäk do ky ken'yym do Jesus nabuuj gedoo do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m' hajõk do sa hã, ta ma matëg hã na-ããj hẽ Jesus ky hadoo:
2 —Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Pariséw na-ããj né hẽ rama metëëk ky n'aa jawyk do ky n'aa ji hã. Ji ramaher'oot ta ky n'aa. 3 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë ky daheeh sahõnh hẽ bë hã ramejũũ doo. Ramejũũ do bë ky dahé né paawä, rabad'oo doo da bë adoo manäh. Ta ti ỹ wén her'oot, dooh rama metëëk doo da rabooh, ta see da rababok. Dooh né raky dahé bä ta wób hã ramejũũ doo. 4 Tak'ëp ramejõ né paawä ji hã, P'op Hagä Do ji h'yyb en'yym hyb n'aa sa hã, tabad'op pé hẽ ji ramasa ramejũũ do ji bahajaa hyb n'aa.
5 —Ta wób raj'aa etsë hyb n'aa sa hã ti sahõnh hẽ rabahed'oo doo. Gaeh ran'oo bä P'op Hagä Do kyy kerih do bód hood* ji maboor hã, ji moo hã ji ahũũ däk doo, ta wób rabahapäh hyb n'aa. Dawëët ran'oo bä ta tyd sa saroor noo hã ragasyyp doo.† Rakametëëh do hyb n'aa tii da rawén d'oo. 6 Ratsebé do tä n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëëh do rabahetonh bä ratooj bä. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä ragen'aak ratooj bä hyb n'aa jewyk do rabahetonh bä. 7 Rakarẽn ji bedëng hajõk do mahang rabahesäm bä. Rakarẽn ji maneëënh "ãã ma matëg".
8 —Bëëh, bë an'oo manä bë ramaneëënh sa "ma matëg". Ta tii d' ỹ wén her'oot, jããm né hẽ sét ub bë Wahë N'aa. Bë tii, bë hỹỹj had'yyt hẽ. 9 "Ee" bë maneëëj manä ta wób.‡ Jããm hẽ sét ub bë yb. Hỹ pong jé tabawät tii. 10 Bë an'oo manä sa h'yyb mahõm n'aa bë tii d' ramaneëëj bä. Ta tii d' ỹ wén her'oot, sét hẽ bë h'yyb mahõm n'aa do hyb n'aa: Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. 11 Bë mahang karẽn pé ta wób sa mahãnh ky n'aa etsëëh péh, taw'ããts hẽ sa karom hadoo da tii. 12 Tii d' tawén d'oo, jé kaweh'ëëh doo, kadad'uu däk da P'op Hagä Do an'oo bä. Jé ta daaj hẽ kadaduu doo, kawehëë däk da tii, P'op Hagä Do an'oo bä.
13 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do hã, Pariséw hã na-ããj hẽ Jesus ky hadoo:
—Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —Bë gatsë hỹ pong jé hawät do bag'ããs doo, ta bag'ããs do karapee ta wób ranadoo hyb n'aa. Bëëh,

‡‡ **22:44** Saaw-Mo 110.1 * **23:5** Ta byy me Judah buuj ramoo bok paa ta hood t'aah sa maboor hã, sa moo s'ỹỹ hã na-ããj hẽ ramawyyt doo. Ta ti ta hood gó rabenäm P'op Hagä Do kyy kerih do bód. Tii d' rawén d'oo, raky n'aa ets'ẽẽ bä, ramanabaan hyb n'aa P'op Hagä Do mejũũ doo. Gaeh Pariséw rawén moo bok P'op Hagä Do kyy kerih do bód hood, sa daaj hẽ rakametëëh hyb n'aa. † **23:5** Sa saroor noo bä Judah buuj ragesyyp ta tyd jabaruut doo. Tii da né paa P'op Hagä Do mejũũ rabad'oo, ta ky n'aa jaw'yyk do ramanabaan hyb n'aa. ‡ **23:9** Ta see pé noo gó ta wób ramaneëënh sa see "ee", sa yb nadoo do hã. Tii d' rawén maneëënh raweh'ëëh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa Jesus wén her'oot ta tii. Jããm hẽ sét ub ji yb, P'op Hagä Doo, tak'ëp ji weh'ëëh doo.

dooh bë karẽn bä tabag'ããs do karapee bë do bä. Jé karẽn do hã bë gatsë sa mahãnh.
[14 Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Parisẽw. J'ooj madäk do bë h'yyb. Patug tema bong do sa wë hanäng do bë esok. Ti bäp peej hadoo doo me bë ky n'aa etsẽẽ, bë hã ta wób raj'aa etsë hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta bahãnh tak'ëp P'op Hagä Do rajãã da bëëh.]
15 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Parisẽw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —Dawëë, jé pad'yyt hẽ bë ahõm, sét ub né paawä Judah buuj nadoo do bë h'yyb wareem do hyb n'aa, bë ma metëëk do tagadoo hyb n'aa. Tii bä, bë karapee tabahado däk bä kä, tak'ëp nes'aa däg, bë nesaa do bahãnh däg bë an'oo bä. Bë nemuun tabanesaa hẽnh tabahõm bë an'oo bä.§
16 —Baad nado bë hã, sa h'yyb mahõm n'aa ty temah do hadoo! Hahỹỹ da bë ky hetëg: “P'op Hagä Do tób n'aa hã ta see ky dëë bä, te hub né hẽ taky däng do tametëëh hyb n'aa, dooh ji gado bä ti ta tii. K'ããts tëg gabarëëh do P'op Hagä Do tób n'aa yt hã hanäng do hã ji ky dëë bä kä, tii bä dooh tahaja bä ji ky kahỹỹd bä. Ji moo wät né hẽ ji ky däng doo”, näk bë kyyh. 17 H'yy gatamah doo, ty temah do hadoo na-ããj hẽ bëëh! P'op Hagä Do tób n'aa tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk k'ããts tëg gabarëëh do ta gó hanäng do bahãnh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do tób n'aa né hẽ tii, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk hanoo do hyb n'aa k'ããts tëg gabarëëh doo. 18 Hahỹỹ d' bë kyyh seeh: “P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng hã ta see ky dëë bä, te hub né hẽ taky däng do tametëëh hyb n'aa, dooh ji gado bä ta tii. P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng jó kan'oo däk do hã ji ky dëë bä kä, tii b' dooh tahaja bä ji ky kahỹỹd bä ji ky däng doo. Ji moo wät né hẽ ji ky däng doo”, näk bë kyyh. 19 H'yy ganehot do né hẽ bëëh! P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk ta jó kanoo do bahãnh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do hã ji ma ejuu do tyng hyb n'aa tsyt hẽ P'op Hagä Do wë takasëëw däk ta jó kan'oo däk doo. 20 P'op Hagä Do hã ji ma ejuu do tyng hã ky däng doo, sahõnh hẽ ta jó kan'oo däk do hã na-ããj hẽ taky däng. 21 P'op Hagä Do tób n'aa hã ky däng doo, ta gó hanäng do hã, P'op Hagä Do hã na-ããj hẽ taky däng né hẽ tii. 22 Hỹ pong jé hã ky däng doo, P'op Hagä Do bag'ããs do tyng hã taky däng tii. P'op Hagä Do hã, tabag'ããs do tyng jó hasooh do hã na-ããj hẽ taky däng né hẽ tii.
23 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Parisẽw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —Bë waa ty gam-abuuj men-ta, anis, komino häd enäh do uuh sii hẽ né paawä bë banoo P'op Hagä Do matym n'aa, dooh paawä bë ky dahé bä tak'ëp ky n'aa jaw'yyk do P'op Hagä Do mejũũ doo. Dooh baad hadoo do bë moo boo bä bë da hadoo do hã. Dooh bë t'yyd mehĩĩn bä bë da hadoo doo. Dooh baad had'yyt hẽ bë h'yy kae bä P'op Hagä Do hã, ỹ hanäng pé tii. Taw'ããts hẽ né paawä P'op Hagä Do hã bë banoo bë wë hanäng do uuh, taw'ããts hẽ dooh bë mabaan bä tak'ëp ky n'aa jaw'yyk do tamejũũ doo. 24 Sa h'yyb mahõm n'aa ty temah do hadoo bëëh! Bë asõõ né paawä bë eëëk doo, ta babo n'aats bë karëëb jëë mahãnh, nepäh bë hã bë karëëb jëng kameer** —näng mäh.
25 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Parisẽw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —Ji waa hood ta gó hasus doo, ta jó ub ji hets'yyt do hadoo bëëh. Baad bë babok P'op Hagä Do matym gó ji ed'oo. J'ooj madäk doo me tii. T'õp, bë h'yyb gó, tak'ëp bë karẽn do jawén bë babok. Ta wób sa ma hã bë h'yyb pad'ëëk. 26 H'yy ganehot do bë Parisẽw. Taw'ããts hẽ paawä pooj jé

§ **23:15** Banesaa hẽnh sa karapee rabahõm ran'oo bä, dooh P'op Hagä Do karẽn do tado bä do hyb n'aa sa hã rama metëëk doo. Sa daaj hẽ rahyb n'aa jaw'yyk do ti rama metëëk do sa hã. ** **23:24** Parisẽw rasõng paa sa waa reëëk doo. Tii d' rawén d'oo, dooh rakarẽn bä rakarëëb jëë bä ta babo n'aats ji nawëh doo, “Bë awëë manäh” P'op Hagä Do mejũũ do hyb n'aa. Ti sii hẽ ramatakä né paawä, dooh tagah'ood bä sa hã ramabaan tak'ëp ky n'aa jawyk do P'op Hagä Do mejũũ doo. Ti hyb n'aa bë karëëb jëng kameer Jesus wén näng. Kanahën d'os do hã rahyb n'aa matakëë. Tak'ëp P'op Hagä Do karẽn do hã dooh rahyb n'aa matakä bä.

ta gó bë benäm baad ub bë kanek. Tii bä kä, sahõnh hẽ baad däg†† —näng mäh.
27 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —Kamag hood hawak doo me rahewyk do hadoo bëëh. J'ooj hẽ tabanäm. T'õp, ta gó, séd dó dajëp do k'yy. Séd dó hasaats jëng doo. 28 Ti hadoo bëëh. J'ooj hẽ, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do bëëh, ji ed'oo. Bë h'yyb gó, j'ooj madäk do had'yyt hẽ bëëh. Heh'äät nado bë h'yyb. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do bëëh —näng mäh.
29 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do sa kamag n'aa hood pä s'ëëb bë tema. Ta hetsó n'aa bë moo bok baad habok do makũ sa kamag n'aa paa bakëë bä. 30 Hahỹỹ da bë kyyh, ta tii d' bë wén d'oo: “Ãã wahë makũ rababong noo gó ãã aboo bä paawä, dooh paawä ãã masaa bä ãã wahë makũ sa hã P'op Hagä Do ky n'aa rod dej'ëëp doo”, näk bë kyyh. 31 Ta ti bë her'oot do hã bë hã hẽ bë ky n'aa katepaa. P'op Hagä Do ky n'aa rod dahej'ëëp do sa panaa bëëh, bë nooh. Bë daaj hẽ bë kaher'oot ta ti ky n'aa hã. 32 Ti b' hãã éh. Bë hajaa nesaa doo, bë wahë makũ du doo do paah!‡‡ —näng mäh.
33 —Aw'yy hadoo bëëh! Aw'yy taah né hẽ bëëh! Nyy da bë ed'oo bë ked'ëëp tabanesaa doo hẽnh bë P'op Hagä Do ky n'aa etyy do mahãnh? 34 Taw'ããts hẽ bë maa newë hahỹỹh: Ỹ mejũũ da bë mahang P'op Hagä Do ky n'aa rod. Ỹ mejũũ da ajyy tak'ëp hajaa doo. Ỹ mejũũ da P'op Hagä Do kyyh ma mehetëk doo. Sa wób bë dej'ëëp da, sa wób bë epëëm da b'aa kajatsëk do hã. Ỹ mejũũ do wób bë hewyyh da tób P'op Hagä Do panyyg bë yd naherot do yt hã. Sa wób bë no n'aa masoo da badäk hahỹ haw'ããts hẽ. 35 Ti hyb n'aa bë hã kä P'op Hagä Do anoo da sahõnh hẽ baad habok do badäk hahỹỹ hã radej'ëëp do paa säm baj. Abéw ranabooh noo gó du däk do né hẽ tii. Tii kä tagadëëg ub Sakarija, Berekija t'aah, radaj'ëëp doo kä. Ti bë daj'ëëp paa m' ji ma ejuu do tyng, P'op Hagä Do tób n'aa ganahaang gó. 36 Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Bë hã kä, da hẽ habong do sa hã, P'op Hagä Do anoo da sahõnh hẽ radej'ëëp do säm baj nesaa doo —näng mäh.
37 Ti m' taky hado kän:
—Jerusarẽnh, Jerusarẽnh! A babuuj ranaheb'ooh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Pä me ramahek'uut bë wë P'op Hagä Do mejũũ doo, radejëp hyb n'aa. Hajõõ nuu me ỹ karẽn paawä ỹ bataa a babuuj nesaa do mahãnh ỹ mo n'aa jesuu hyb n'aa sa hã, karaak ta taah ỹỹn ta këg yt hã tata bëëh do mo n'aa me. Tii da ỹ badoo paawä sa hã, dooh tii d' rakarẽn bä.
38 —Bë hegãã da Jerusarẽnh buuj, P'op Hagä Do beréd hõm bë panang. P'op Hagä Do mak'yyts däk bë panang. 39 Hahỹ hyb n'aa ỹ wén her'oot ta tii: Dooh da ỹ bë hapëë wäd bä kä. Jããm né da p'aa hẽnh ỹ bë bahapäh da bë h'yy kawareem bä, hahỹỹ da bë her'ood bä: “Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!”§§

24

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ratsyym kasok bä m' P'op Hagä Do tób n'aa bä naa, ta ma matëg rabana ta wë, ti m' rametëëh mä ta hã P'op Hagä Do tób n'aa. Anäm mä sa hã. 2 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë hapäh sahõnh hẽ hahỹỹh? Dooh da hahỹ pä ta see jó haso wät pé da. Sahõnh hẽ da rabakud bëëh tũũ. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh.
3 Ti m' waëë joom oriib banäng doo hẽnh Jesus rabahõm kän. Ta tii bä Jesus bahäng bä, sa m'aa hẽnh ta ma matëg rabana ta wë, ti m' raky n'aa eaanh:
—Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do tadu däk? H'ëëd hado da õm kajaa do heen n'aa,

†† **23:26** Kanek ky n'aa me Jesus ma metëëk sa h'yyb ky n'aa. Taw'ããts hẽ pooj jé ji benäm t'õp ji h'yyb, tii bä sahõnh hẽ ji hã, ji moo wät doo, ji her'oot doo, baad däg na-ããj hẽ. Ti né hẽ tahanäng pé né ti kanek ky n'aa me teh'ũũm doo. ‡‡ **23:32** Jesus h'yyb hapäh rakarẽn do radaj'ëëp. Ti hyb n'aa tii d' tawén her'oot sa hã. Takarẽn paawä rah'yy kadaw'uuh rahyb n'aa newëë do hã. §§ **23:39** Saaw-Mo 118.26

badäk hahỹ bahëëj jëng do heen n'aa? —näk mäh.
4 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Baad bë matakä da bë rawanadii hyb n'aa. 5 Hajõk da han'aa ji hã wad'ii doo. Hät ỹỹ gó rabana, sa nooh. “Ỹ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, näk da sa kyyh. Hajõk da rawedii. 6 Kaneb'ooh do ky n'aa bë ky n'aa napäh da. Ti hadoo né hẽ bë eỹỹm manäh. Ti awät né da ta ti hedoo doo. Ti hadoo né hẽ, dooh takaja nä bä badäk hahỹ bahëëj jëng doo. 7 Häj n'aa see babuuj rakaneb'ooh da häj n'aa see babuuj sa daheeh. Häj n'aa sa wahë n'aa, rah'yy kawereem da häj n'aa see sa wahë n'aa wë. Hajõng häj n'aa bä as'aah da. Hajõng häj n'aa bä k'ããts katajuus da. 8 Sahõnh hẽ tii, badäk hahỹ bahëëj jëng do du däk do metëë n'aa. Ajãn pooj jé ta mahỹỹj ganyyh do hadoo da tii.
9 —Ti noo gó bë da rahaëënh bë majĩĩ moo gó bë rarejãã, bë radej'ëëp hyb n'aa. Tak'ëp da sahõnh hẽ häj n'aa buuj rakawajããn da bë wë hëp ỹ n'aa. 10 Hajõk da ti noo gó h'yy gejë hõm doo. Dooh hã ỹ rah'yy kae boo bä da. Ta ti hedoo doo, rahaëënh da sa da hadoo do sa majĩĩ moo gó. Tak'ëp da rakawajããn sa da hadoo do wë. 11 Hajõk da ti anäng ti noo gó daap men'yyh doo, “P'op Hagä Do ky n'aa rod ỹỹh”, hanäk doo. Hajõk da rawedii. 12 Tak'ëp däg do hyb n'aa nesaa do ti noo gó, hajõk dooh rakamahãn wäd bä sa da hadoo doo. 13 Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hã ỹỹ, tadajëb bä kä, edëb had'yyt hẽ da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. 14 Hahỹ ji P'op Hagä Do bag'ããs do panyyg hanäm doo, jé pad'yyt hẽ da rabaher'ood hõm, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do raky n'aa napäh hyb n'aa. Tii bä kä, badäk hahỹ bahëëj jëng do kaja kän da —näng mäh.
15-16 —Ti hyb n'aa, nanäng tak'ëp nasaa doo, P'op Hagä Do tób n'aa rejãã doo, P'op Hagä Do tób n'aa rahyb n'aa eréd hõm hanoo doo, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk doo bä tahëë däg bä bë hapëë bä, ta ky n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod Daniéw häd näng do erii wät do paa bë hapëë bä, taw'ããts hẽ Judah häj n'aa bä haj'eenh do rakejën hõm da waëë banäng hẽnh. (Bë hyb n'aa matakä Daniéw erii wät do hã.) 17 Ta ti bë bahapäh bä, taw'ããts hẽ jajé p'op tób gadäk do jó hasooh péh, nayyw hẽ da takejën hõm, dooh da pooj jé tób gó tehëën péh. 18 Ti hadoo né da ta joom hood hẽnh hawät doo. Taw'ããts hẽ dooh da tajëë bä ta hatsë tabehëën hyb n'aa paawä —näng mäh. 19 —Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah nebii do sa hã kä ti noo gó kä!* —näng mäh. 20 —Taw'ããts hẽ bë ky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä Do hã, bë kejën hõm do tabahahëëm noo gó, tak'ëp naëng badoos noo gó tanadoo hyb n'aa, Saab hã tanadoo hyb n'aa na-ããj hẽ.† 21 Tak'ëp né da ji bahoop ti noo gó. Badäk hahỹ du däk noo gó naa, dooh nä paa ti hadoo pé tak'ëp rabahoop. Ti jawén kä dooh ti tahado wäd bä kä. Ti hyb n'aa da taw'ããts hẽ bë ky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä Do hã, tabahahëëm noo gó, Saab noo gó ta ti tanadoo hyb n'aa, ỹ wén näng. 22 P'op Hagä Do bód gakog hõm da nanäng ji ahoop doo. Tii d' tanado bä paawä, dooh paawä hedëp péh. Ta wë tasëëw hõm do sa hyb n'aa tawén bód gakog hõm ti noo gó rahoop doo —näng mäh. 23 —Ti noo gó, “Wät hahỹ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, “Jajé tahawät”, ranoo bä, bë ky dahé manä da raher'oot doo. 24 Ta ti ỹ wén her'oot, ti abok da hajõk “Ỹ Kristo” ken'ooh do hyb n'aa. Ti abok né da “P'op Hagä Do ky n'aa rod ỹỹh” ken'ooh doo, noo kanesa doo. Tak'ëp hadoo do ta heen n'aa rametëëh da, rapehuunh da, ta wë P'op Hagä Do asëëw hõm do sii hẽ rawedii hyb n'aa paawä. 25 Bë hyb n'aa matakä! Ta pooj jé ỹ baher'ood däk bë hã.
26 —Ta wób daap bë rapanäg bä, “Tabanawäng bä tabawät”, ranoo bä, bë ahõm manä t'ĩĩ hẽnh. “Gëët nanäng, tób gawakõ gó”, ranoo bä, bë ky dahé manäh. 27 Hawyp do wë hã naa jé pad'yyt hẽ ji hapäh do hadoo da ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa doo. Sahõnh hẽ da rabahapäh ỹ kajaa doo. 28 Wyt ta maab hẽ da

* **24:19** Tak'ëp tawén nesaa ti noo gó sa hã, dooh tahaja rawaj'aa bä do hyb n'aa. † **24:20** Saab noo gó P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tan'oo bä dawëë Judah buuj raboo bä. Ti hyb n'aa Saab tado bä paawä rakejën hõm doo, dooh paawä rahaja bä dawëë rakejën hõm bä.

ỹ kajaa doo, dajëp do bajat bä wyt ta maab hẽ hadoo doo, kuruj-du ta tii bä rakataa do hyb n'aa —näng mäh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Ti noo gó tak'ëp rabahoop do jawén paa bä né hẽ, nayyw hẽ, papỹỹj da badagyb däk. Kamarab da, dooh ta bag nyy wäd bä. Sagõõh wë hã naa kejäk da. Wë hã habong do ta bag keh'ỹỹt da jé pad'yyt hẽ, ta see hedo hõm da P'op Hagä Do an'oo bä.‡ 30 Ti noo gó kä da sahõnh hẽ rabahapäh da Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kaja hyng do metëë n'aa wë puh mahang. Tii bä rah'yy ketón bong da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo. Rahapäh da ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ỹ bahyng bä wë puh mahang, P'op Hagä Do hejój me, ta bag tak'ëp gabarëëh do hadoo doo gó. 31 Ti noo gó ỹ mejũũ da ãs ỹỹ, torõm-bet häd näng do tak'ëp ragamehỹỹh hyb n'aa, ta naëj n'aa. Tii bä da rabataa jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã habong do ỹ asëëw hõm doo —näng mä Jesus.

32 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë hyb n'aa matakä joom wiigo häd näng do ky n'aa hã —näng mäh. —Wiigo tëëg tadu doo bä tagajewäng doo, bë hapäh tabanyyw edaa däk.§ 33 Ti hadoo né da, sahõnh hẽ ta ti bë ỹ maher'ood wät do kaja däk bä bë bahapäh bä, edaa däk ỹ kajaa do bë bahapäh da. 34 Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Da hẽ habong do rahapäh nä da sahõnh hẽ** ỹ her'ood wät do bawäd kän. 35 Badäk hahỹỹh, wë na-ããj da, ahëëj jëë né paawä, këh ỹỹ da dooh tahëëj bä.

36 Ti m' ahõm nä Jesus her'oot doo:

—Dooh d' hapäh pé ny noo gó ta ti bawät. Ããs, hỹ pong jé habok do dooh rahapëë bä. Ỹỹh, P'op Hagä Do T'aah, na-ããj hẽ dooh ỹ hapëë bä. Jããm né hẽ Ee hapäh. 37 P'ooj ub, Nowéh häd näng do hawät noo gó habong doo da né hẽ da rababok da, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé. 38 Sahõnh hẽ tabag'yyp do pooj jé, h'yy kanap'eed gó rababok. Ratsebé do waa n'aa rawa, ratsebé do waa n'aa reëëk. Rakehet'ëë doo da raketëë. Dooh rahyb n'aa peet péh. Tii d' né rabad'oo marakate gó Nowéh rabajëë p'ëë bä kä. 39 Dooh rahapëë bä sa pooj jé hawät doo, hag'yyp do kaja kän. Ti m' hag'yyp do kaja kän, dejëb kän sahõnh hẽ. Ti hadoo da Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé. 40 Ti noo gó, pawóp hẽ hedoo pé ajyy gëëw gó moo bok doo, sa see da ỹ mahũũm si ỹỹ, ta see da keréd hõm. 41 Pawóp hẽ hedoo pé ỹỹj tiriig ramoo bok doo, sa see da ỹ mahũũm si ỹỹ, ta see da ỹ eréd gëët.††

42 —Ti hyb n'aa baad bë hyb n'aa matakä da, baad bë gadaa. Dooh bë hapëë bä ny noo gó Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, bë h'yy kaha'eeh do kajaa. 43 Bë hyb n'aa newë hahỹ panyyg gó bë ỹ maher'oot doo: Tób danäh hapëë bä paawä nyy b' akëë atsëm hets'ëëk do kajaa, baad paawä tamatakëë, baad paawä tagada. Dooh paawä tan'oo bä hets'ëëk do ta tób tanoo eë nä bä. 44 Ti hadoo bë hã. Taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa matakä, baad bë gadaa ta pooj jé. Ta ti ỹ wén her'oot, bë ganadaa bä Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa da p'aa hẽnh —näng mäh.

45 —Ti hyb n'aa, jaa bë mahang ta kaser n'aa baad had'yyt hẽ ta kariw n'aa mejũũ do moo wät do hadoo? Jaa bë mahang ta kaser n'aa h'yy ganäng do hadoo doo, ta hã ta kariw n'aa hanoo do ta wób tabahag'ããs hyb n'aa, ta ãh had'yyt hẽ baad ta wób sa waa tabetsëëh hyb n'aa sa hã, ta s'ee hẽnh ta kariw n'aa awäd nuuj jé? 46 Taw'ããts hẽ ta kaser n'aa hã, ta kariw n'aa awyyd bä tamejũũ do hã moo wät doo, ta kariw n'aa matëëh bä. 47 Ta kariw n'aa weh'ëëh da ta ti hadoo doo. Sahõnh hẽ tahaëënh ta hã ta ma, ta ma hagã n'aa tabahado däk hyb n'aa kä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 48 Hỹỹ kä, baad ta kaser n'aa moo nawäd bä paawä, ta h'yyb gó taky hado bä: “Dooh nayyw hẽ kariw ỹ n'aa kaja bä”, tanoo bä, 49 karom wób tahewyh had'yyt bä kä, tadu do bä jarakë he'ëëk do sii tawa bä, teëg

‡ **24:29** Isajas kyy gó Jesus beh'ũũm ta ti taher'oot doo. Isajas 13.10, 34.4 hã takerii däk ta ti ky n'aa. § **24:32** Tagajewäng doo, tabanyyw heen n'aa. ** **24:34** Sahõnh hẽ Jerusarẽnh ky n'aa sa hã Jesus maher'ood wät do né hẽ tii, ti noo gó habong do rahapäh doo. Dooh badäk hahỹ bahëëj jëng do tado bä rahapäh doo. †† **24:41** Ta wób ta sii tamahũũm, ta wób ti ha'yym tahanäng pé tii. Dooh jããm hẽ pawóp hẽ tado bä ti taw'yyt doo. Baad gada do ti tamahũũm, h'yy kanapeet doo, ta hã h'yy kana'eeh do ti ha'yym.

bä, 50 ti taganada bä né kä ta kariw n'aa kajaa da. Tahyb n'aa napeet bä kä takajaa. 51 Tii bä tak'ëp da ta kariw n'aa rejã kän da. Tanoo da ta kaser n'aa paa ahoop j'ooj madäk doo me, ky ken'yym doo gó habok do nesaa do rabahoop doo da. A'oot da tii bä. Sa tëg kamegëëj däk da tii bä tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa —näng mä Jesus takajaa do pooj jé ky n'aa hã.

25

Maruus sa bag yt hã gad'aa do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Hahỹ panyyg ky n'aa hadoo hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do matëëh noo gó: Atsëm ji moo sahõnh hẽ maruus rabahõm sa najiis patug pan'aa hã rakataa hyb n'aa ta ỹỹm pan'aa tabehëën hẽnh. Sa moo gó sa bag rapatsëë. 2 Sa wób, ji ma poo oow péh, h'yy gatemah. Ta wób h'yy genäh. 3 H'yy gatemah doo, sa bag ramahũũm né paawä, dooh m' ramahũũm ta syyj sa bag waa. 4 H'yy genäh do ti ramahũũm sa bag waa. 5 Tii bä, nayyw hẽ sa najiis patug pan'aa kanajaa do hyb n'aa, ji moo sahõnh hẽ hadoo do raty jewyk, tii b' rabaã jëk.

6 —Tii bä atsëm ub rë tanyy naëënh: “Wät ta ti ta patug pan'aa!”, näng. “B'ëëp, bë gado!”, näng ta kyyh.

7 —Tii bä maruus raty gewëëj padëëk. Ti raty enäm sa bag hõ n'aa. 8 Ti h'yy gatemah do raky hadoo h'yy genäh do sa hã: “Na bë bag waa uuh. P'eets hẽ tabahänh ãã bag waa”, näk.

9 —“Dooh”, näk ta wób, “ãã bag waa uuh ãã an'oo bä bë hã, dooh da tahaja bä tii bä”, näk. “Bë ahõm nä ji bag waa rabahesäm hẽnh ta waa bë betsẽẽ hyb n'aa” —näk.

10 —Ti rabahõm nuuj jé sa bag waa hets'ẽẽ doo, takajaa sa najiis patug pan'aa. Tii bä maruus baad gad'aa do rabahõm kän ta sii. Ket'ëë do jäm hẽnh rabahõm ta sii. Tii bä noo gatsëë däk jäm tób n'aa.

11 —Ta jawén rakaja kän hets'ẽẽ doo. “Ãã wahë n'aa, manoo gasëëts tób ãã bajëë p'ëë hyb n'aa”, näk.

12 —Tii bä jäm noo gana do ky gadoo: “Né hup ỹ né hẽ tii, dooh bë ỹ hapëë bä”, näng jäm noo gana doo —näng mä Jesus panyyg gó teh'ũũm doo.

13 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Ti hyb n'aa, baad bë gadaa ta pooj jé, bë nahapäh do hyb n'aa ny noo gó ỹ matëëh. Dooh bë hapëë bä nyy b' akëë ỹ kajaa —näng mä Jesus kyyh.

Dajẽẽr karom sa hã aj'yy ets'ëë hõm do rabahag'ããs hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

14 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Hahỹ panyyg ky n'aa hadoo na-ããj hẽ hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa noo gó. Aj'yy dawëë tabahõm do pooj jé ta dajẽẽr ta karom hã tets'ëë hõm do rabahag'ããs hyb n'aa ta s'ee hẽnh tawäd nuuj jé hadoo tii. Tabahõm do pooj jé, aj'yy naëënh ta karom ta wë. 15 Ta see hã tabanoo ji ma poo oow pé ta hood moweed k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb. Ta see hã tabanoo pawóp hẽ ta hood, ta see hã sét hẽ. Rahajaa do pénh ramoo bok doo, tets'ëë däk sa hã. Ti tabahõm kän dawëë. 16 Tii bä nayyw hẽ ji ma poo oow pé gadoo do du do kän ta tii me tamoo wät doo, dajẽẽr kah'ũũm hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ji ma poo oow pé jó tagadoo ji ma poo oow pé wób. 17 Tii d' né hẽ pawóp hẽ dajẽẽr hood gadoo do bad'oo. Pawóp hẽ hadoo do jó tagadoo pawóp hẽ ta wób. 18 Tii d' nado sét gadoo doo. Ta kariw n'aa dajẽẽr tagadoo do jawén paa bä tabahõm, ti tadakä jëng ta dajẽẽr. Séd debaa hẽ tabado nyyh ta kariw n'aa matëëh bä kä.

19 —Tii bä hajõõ ta baab jawén paa bä sa kariw n'aa kaja kän. Tii b' tanaëënh ta wë ta karom dajẽẽr tahanoo do paah, tabahapäh hyb n'aa nyy da rabad'oo ti dajẽẽr kä. 20 Ji ma poo oow pé dajẽẽr hood gadoo do ky hadoo ta hã: “Kariw ỹ n'aa”, näng, “ji ma poo oow pé ta hood man'oo däk hã ỹỹ, ta tii me ỹ moo wät hyb n'aa”, näng. “Mahegãã. Ta jó ỹ gado däk ji ma poo oow pé ta hood wób gedẽ hõm doo”, näng.

21 —Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Taw'ããts hẽ mamoo wät doo. Karom baad hadoo do õm. Baad had'yyt hẽ maban'yyh a hã ji anoo doo”, näng. “Kanahën d'os hẽ né paawä, baad maban'yyh. Ti hyb n'aa ti bahãnh ỹ anoo a hã hỹỹ kä mabag'ããs hyb

n'aa kä. B'ëëp, tsebee si ỹỹ”, näng ta kariw n'aa kyyh.
22 —Tii bä pawóp hẽ dajẽẽr hood gadoo do ky hadoo: “Kariw ỹ n'aa”, näng, “pawóp hẽ ta hood man'oo däk hã ỹỹ, ta tii me ỹ moo wät hyb n'aa”, näng. “Mahegãã. Ta jó ỹ gado däk pawóp hẽ ta hood wób gedẽ hõm doo”, näng.
23 —Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Taw'ããts hẽ mamoo wät doo. Karom baad hadoo do õm. Baad had'yyt hẽ maban'yyh a hã ji anoo doo”, näng. “Kanahën d'os hẽ né paawä, baad maban'yyh. Ti hyb n'aa ti bahm̃nh ỹ anoo a hã hỹỹ kä mabag'ããs hyb n'aa kä. B'ëëp, tsebee si ỹỹh”, näng ta kariw n'aa kyyh.
24 —Ti ta karom seeh, sét dajẽẽr hood gad'ẽẽ däk do gadoo do tabana, ti taky hadoo: “Kariw ỹ n'aa”, näng, “tak'ëp mamejũũ ji hã, hëp ỹỹ. Manu gekãã joom ag manejoom doo. Joom ag manejoom do mataa. 25 Ti hyb n'aa õm ỹ jeỹỹm”, näng. “Tii bä k'ããts gó ỹ jeh'aa këë a dajẽẽr”, näng. “Hỹỹh, a dajẽẽr hã ỹ manoo do paah”, näng.
26 —Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Karom nesaa do õm! Moo nahũũj õm!”, näng. “Mahapäh mä a nooh, joom ag ỹ nejoom do ỹ nu gekãã, näng a kyyh. Joom ag ỹ nejoom do ỹ bataa, näng a kyyh”, näng. 27 “Hëd n'aa dajẽẽr manan'oo däk dajẽẽr me moo heb'ooh do sa hã? Tii bä kä, ỹ kajaa bä kä, ta bahm̃nh ỹ gadoo paawä dajẽr ỹỹ”, näng ta kariw n'aa ta hã.
28 —Ti sa kariw n'aa ky hadoo: “Bë ado hõm sét hadoo do ta wë hanäng doo. Bë an'oo ji moo sahõnh hẽ wë näng do hã”, näng. 29 “Jé wë näng do hã, ti bahm̃nh takan'oo däk ta hã. Hajõng da anäng ta wë.* Kanahën d'os hẽ wë näng doo, kanahën d'os do ta wë hanäng do kado hõm da ta mahm̃nh”, näng. 30 “Bë dawäts nä ta w'oo hã gadagyp doo hẽnh karom nahũũnh doo. A'oot da tii bä. Sa tëg kamegëëj däk da tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa”, näng sa kariw n'aa kyyh —näng mä Jesus panyyg gó teh'ũũm doo.

Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do ky n'aa kety däk do ky n'aa hahỹỹh

31 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ta kabaj'aa doo gó, ta bag tak'ëp gabarëëh doo gó sahõnh hẽ ããs sa daheeh tabahyng bä kä, sa wahë wahë tyng n'aa jó, tsyt hẽ kasëëw däk do tyng n'aa jó tabasooh da. 32 Tii bä sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do rakata padëëk da ta wë tan'oo bä. Tii bä tsyt hẽ tabasëëw hõm da sa mahang, b'éé hagã n'aa tsyt hẽ tabasëm doo da b'éé kabara mahm̃nh. 33 Hub hẽnh tabasëëw hõm da b'éé, s'ỹỹ hẽnh da kabara. 34 Tii bä ta bagã n'aa ky hadoo da ta hub hadäk hẽnh hab'ëëh do sa hã: “B'ëëp bëëh, Ee ky n'aa edëng doo. Bë gado badäk hahỹ tadu dahäng noo gó naa bë hyb n'aa tenyyw hõm doo, ta bag'ããs doo. 35 Bë ỹ wén ts'yyt, ỹ paa asaah, wa ỹ paa bë anoo hã ỹỹ. Ỹ paa hoo kaanh, bë anoo paa naëng ỹỹ. Ta s'ee hẽnh naa paa ỹỹh, bë gadoo paa ỹ bë tób bä. 36 Ỹ paa saroor tamaah, bë anoo paa saror ỹỹ. Ỹ paa nahëë näng, bë heg'ããs paa ỹỹh. Ragadahew'ëës doo gó paa ỹ bagëët, ỹ paa bë hehëën”, näng da ta kyyh sa hã.
37 —Tii bä baad habok do reaanh da ta hã: “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ny noo gó ãã bahapäh mabasaah doo, ny noo gó a waa ãã banoo? Ny noo gó mahoo kaanh, a naëng ãã banoo? 38 Ny noo gó ta s'ee hẽnh naa õm ãã bahapäh, õm ãã gadoo? Ny noo gó õm saroor tamaah, õm ãã saroor noo? 39 Ny noo gó õm ãã bahapäh manahëë näng doo, radawäts gëët do õm? Ny noo gó õm ãã bahehëën?”, näk da baad habok do sa kyyh.
40 —Tii bä ta bagã n'aa ky hadoo da hahỹỹ da: “Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Sahõnh hẽ hãj ỹ hedoo do hã, hã ỹ h'yy ka'eeh do hã bë bad'oo do paah, rahyb n'aa sekog its né paawä, hã ỹ né hẽ ti tii d' bë bad'oo doo. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo”, näng da ta bagã n'aa baad habok do sa hã.
41 —Tii bä ta s'ỹỹ hẽnh hab'ëëh do sa hã taky hadoo da: “Bëëh, ky n'aa kawas'ee bong doo, bë ahõm mahm̃nh ỹỹ tëëg hõõ nadëëk doo hẽnh, Dijab, ããs nesaa do Dijab karom sa daheeh sa hyb n'aa P'op Hagä Do benyyw däk doo hẽnh. 42 T'ĩĩ hẽnh bë wén hõm, ỹ né asaah paah, dooh paa wa ỹ bë an'oo bä. Ỹ paa hoo kaanh, dooh paa naëng ỹ bë an'oo bä. 43 Ta s'ee hẽnh naa paa ỹỹh,

* **25:29** Baad taban'yyh do hyb n'aa tii.

dooh paa ỹ bë gado bä bë tób bä. Ỹ paa saroor tamaah, dooh paa saror ỹ bë an'oo bä. Ỹ paa nahëë näng, ragadahew'ëës doo gó paa ỹ bagëët, dooh paa ỹ bë hegãã bä", näng da ta kyyh.

44 —Tii bä kä, ti na-ããj da reaanh da. Hahỹỹ da da sa kyyh: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ny noo gó paa õm ãã bahapäh mabasaah doo, mahoo kaanh doo, ta s'ee hënh naa do õm, saroor tamah do õm, manahëë näng doo, ragadahew'ëës doo gó mabagëët doo? Ny noo gó õm ãã manasa?", näk da sa kyyh.

45 Tii d' taky hadoo: "Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Hahỹ hyb n'aa sakog its do see hã bë manasa doo, ỹ né hẽ ti bë manasa. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo", näng da ta bagã n'aa baad nabok do sa hã.

46 —Tii bä, ah'ũũm da rahoop do had'yyt doo hënh. Baad habok doo, dooh t'ĩĩ hënh rahõm bä. Hỹ pong jé ji edëb had'yyt do ragadoo tii hã —näng mä Jesus.

26

Ratyw n'aa esoos do nyy da radaj'ëëp Jesus panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus bahajaa bä sahõnh hẽ ta ti taher'oot doo, taky hadoo mä ta ma matëg sa hã:

2 —Bë hapäh, edaa däk Pas-kowa. Pawóp nä ta ãh. Ti noo gó Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ran'oo däk da ta majĩĩ sa moo gó b'aa kajatsëk do hã takepëëm däk hyb n'aa —näng mäh.

3 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa na-ããj mä séd hã m' rakata padëëk P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób bä. Kajapas mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do häd. 4 Ti m' ratyw n'aa esoos mä Jesus ramoo maso hõm hyb n'aa ta wób raky n'aa nanapäh bä m', radaj'ëëp hyb n'aa kä m'. 5 Rakaner'oot bä m' raky hadoo:

—Dooh da ër dajëëb bä Pas-kowa noo gó, hajõk do ër wë rah'yy kawereem mahãnh —näk mäh.

Buu benyym do ỹỹnh ahoog wät do Jesus nuu gó panyyg n'aa hahỹỹh

6 Ti m' panang Betanija häd näng doo bä m', Simaw saraa hã däk do paa tób bä, 7 sa waa tyng hã m' Jesus basooh bä m', ana mä ta wë ỹỹnh. Buu benyym do hood mä ta moo gó m' tabadäk. Pä s'ëëb mä ta hood. Tak'ëp mä taky n'aa gebah ta ti gó hanäng do buu benyym doo. Ti m' Jesus nuu gó m' tabahah'ook.

8 Dooh m' Jesus ma matëg ragenaag bä ta ti tabad'oo doo.

—Hëd n'aa tarejãã tii? —näk mäh. 9 —Taw'ããts hẽ paawä takes'ëëm. Tak'ëp paawä ji ky n'aa geb'aah. Ta säm ji an'oo paawä kas'uut do sa hã —näk mäh.

10 Jesus maa napäh bä sa kyyh, taky hadoo:

—Bë hajẽẽw manä hahỹ ỹỹnh! Tak'ëp baad hadoo do tamoo wäd wät hã ỹỹ. 11 Kas'uut do aboo had'yyt hẽ bë mahang. Ỹ ti hỹỹh, dooh bë mahang had'yyt hẽ ỹ awäd wäd bä. 12 Ỹ radakä jëng noo gó buu benäw n'aa tii d' nuh ỹỹ gó tah'ook doo. 13 Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm do rabaher'ood hõm bä, raher'oot da na-ããj hẽ hã ỹ tamoo wäd wät do ky n'aa, ji hyb n'aa esee hyb n'aa ta hã —näng mäh.

Judas taky n'aa enooh Jesus tahaëënh do ky n'aa hahỹỹh

14 Ti m' 12 hedoo do Jesus ma matëg seeh, Judas Ikarijot häd näng do bahõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë. 15 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Nyy hẽ ta säm bë anoo da hã ỹỹ, Jesus ỹ haëëj bä bë hã? —näng mäh.

Ti m' ranoo ta hã 30 moweed k'ããts tëg hawak do s'ëëb ta säm. 16 Ti m', ti noo gó naa Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kän tabahaëënh hyb n'aa kä sa hã.

Jesus ta ma matëg daheeh Pas-kowa tä n'aa rabawëh do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' pãw makuj n'aa tamah do rataheb'ëës do du däk noo gó m', Jesus ma matëg rabana ta wë, ti m' rabeaanh ta hã:

—Nyy bä makarẽn ãã benäm Pas-kowa tä n'aa, matab'ëës hyb n'aa? —näk mäh.

18 Ti m' taky hadoo:

—Bë ahõm nä panang hẽnh, aj'yy tób hẽnh. Hahỹỹ da da bë maher'ood ta hã: "Hahỹỹ da ãã ma matëg kyyh a hã, 'Kaja

däk ỹ hajaa do noo gó ỹ jawén hyng doo. A tób hẽnh da ỹ tab'ëës Pas-kowa tä n'aa ma matëk ỹ sa daheeh' ", näk da bë kyyh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

19 Jesus mejũũ doo da né hẽ m' ta ma matëg rabad'oo. Ti m' ramoo boo kän tii bä kä Pas-kowa tä n'aa kä.

20 Papỹỹj badëë hyng bä kä, Jesus bahyy sooh mä 12 hedoo do sii hẽ sa waa tyng pa. 21 Sa tä rabawëh bä kä m' taky hadoo sa hã:

—Bë see ỹ tahaëënh da majĩĩ moo gó. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng Jesus sa hã.

22 Ti m' rah'yy ketón bong. Ti m' sét ken'yyh mä raky hadoo:

—Hã ỹỹ, dooh ỹ tado bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! —näk mäh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë see né da. Nemon ỹ hehoots wät do pãw, ti né da ỹ haëënh doo —näng mäh. 24 —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da dajëp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né hẽ —näng mäh. —Ti hadoo né hẽ, baad nado da aj'yy hã, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do majĩĩ moo gó han'oo däk do hã! Taw'ããts hẽ paawä ta ti aj'yy hã tanenyyts bä paawä! —näng mä Jesus kyyh.

25 Ti m' Judas, Jesus haëëj däk do pan'aa, ky hadoo ta hã:

—Hã ỹỹ, dooh ỹ tado bä ma matëg! —näng mäh.

Ti m' Jesus ky gadoo:

—A daaj hẽ ti makaher'ood däk —näng mäh.

26 Ti m' rabawëh bä, Jesus bado däk pãw, ti m' P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk pãw ãã hã —näng mäh.

Ti m' taganabäh däk pãw, tan'oo däk mä ta ma matëg sa hã. Ti m' taky hadoo:

—Bë gado däg, bë awa. Hup ỹ heen n'aa hahỹỹh —näng mäh.

27 Ti m' Jesus bado däk uwa bëëh hood, ti m' P'op Hagä Do hã ta ky hadoo:

—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk uwa bëëh ãã hã —näng mäh.

Ti m' tan'oo däk mä sa hã, ti m' taky hadoo:

—Bë sahõnh hẽ, bë eëg ta uuh —näng mäh. 28 —Majyw ỹỹ ỹ anoo do ỹ dajëp noo gó heen n'aa hahỹỹh. Papuuj sahõnh hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kä. Hỹ jawén majyw ỹ hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do ky däng. Hajõk do sa hyb n'aa takan'oo däk majyw ỹỹ, ỹ dajëp noo gó, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do kawug hõm hyb n'aa —näng mäh. 29 —Hahỹỹ d' bë ỹ maher'oot: Hỹ jawén dooh ỹ eëg wäd bä hahỹ uwa s'ëëb. Jããm hẽ p'aa hẽnh papuuj däg ỹ eëëk da bë sii Ee bag'ããs doo bä —näng mäh.

30 Ti m' Saaw-Mo hã hanäng do see me P'op Hagä Do rama ejäm do jawén paa bä m', rabahõm kän waëë joom oriib häd näng do banäng hẽnh.

31 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Badah, atsëm, hã ỹ rabad'oo do bë bahapäh bä, bë sahõnh hẽ da ỹ bë beréd hõm —näng mäh. —Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih do hã ti ky n'aa: "B'éé hagã ỹ daj'ëëp da. Tii bä da jé pad'yyt hẽ b'éé rabehũũm bong"* —näng mäh.

32 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Ta tii d' né paawä da hã ỹỹ, ỹ ganä wät jawén paa bä da, bë pooj jé da ỹ bahõm Garirej hẽnh —näng mäh.

33 Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõnh hẽ õm reréd hõm bä, a wë ramoo bok do rabahapäh bä, ỹ ti dooh noo gó õm ỹ eréd bä —näng mä Peed.

34 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Badah né hẽ, atsëm, karaak bahỹỹh do pooj jé, tamawoob nuu me da ỹ maky n'aa jejën da. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus Peed hã.

35 Ti m' Peed ky kah'ũũm mä ta hã:

—Dooh! —näng mäh. —Ỹ radajëëb bä naããj hẽ a sii, dooh noo gó da õm ỹ hyb n'aa eréd bä! —näng mäh.

Ti ky hedoo né hẽ m' Jesus ma matëg wób.

Getsemani bä Jesus ky n'aa ketsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

36 Ti m' ta ma matëg daheeh Jesus bahõm joom banäng hẽnh Getsemani häd näng doo hẽnh. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Babä bë ayyw dó jajé ỹ ky n'aa ets'ẽẽ nuuj jé —näng mäh.

* **26:31** Sakarija 13.7

37 Ti m' Peed, Sebedew taah pawóp
hadoo do daheeh tamahũũm ta sii dawë
hã. Ti m' Jesus h'yyb gó tak'ëp mä tah'yy
katón wät. Dooh baad tado wäd bä ta h'yyb.
38 Ti m' tamawoob hẽ hadoo do sa hã taky
hadoo:
—Tak'ëp ỹ h'yy katón. Ỹ h'yyb dajëp do
hadoo —näng mäh. —Babä bë ayyw. Bë
matakä si ỹỹ. Bë aa̱ manä da! —näng mäh.
39 Ti m' tabahõm dawë hã. Ti m' ta taron
nu paa me tabahyy häng, tũũ m' ta maboor
hyy jat, ti m' taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do
hã. Hahỹỹ da m' ta kyyh:
—Ee —näng mäh. —Tahaja bä paawä,
mado hõm maha̱nh ỹỹ wät hahỹ ỹ ahoop
do pan'aa. Ta tii d' né ỹ bets'ẽẽ paawä,
makarẽn doo d' né hẽ mabad'oo, ỹ karẽn
doo da nado —näng mäh.
40 Tabana bä m' ta ma matëg tamawoob
hẽ hadoo do rahab'ëëh hẽnh, taheg'ããs
mäh, aa̱ b'ëëh mäh. Ti m' Peed hã tabeaanh:
—Dooh bë haja bä kanahën d'os hẽ bë
ty gapadäg bä si ỹỹ? —näng mäh. 41 —Bë
matakä, P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ẽẽ,
nesaa do h'yyb natatuk hyb n'aa bëëh, ỹ bë
eréd hõm maha̱nh —näng mäh. —Ji h'yyb
karẽn né paawä baad hadoo do ji moo wät,
nahejooj ji, ti hyb n'aa bë ky n'aa ets'ẽẽ ỹ
wén näng —näng mäh.
42 Ahõm ẽnh mä p'aa hẽnh, ti m' taky n'aa
etsẽẽ ẽnh p'aa hẽnh. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Ee —näng mäh. —Tanahaja bä ỹ ahoop
do pan'aa kado hõm maha̱nh ỹỹ, ỹ mamo
n'aa najesu bä ta maha̱nh, tii bä, makarẽn
doo da né hẽ ỹ karẽn hã ỹ kametëëh —näng
mäh.
43 Ti m' p'aa hẽnh tabana bä ẽnh, aa̱ b'ëëh
ẽnh mäh, tak'ëp mä raty jewyk sa h'yyb.
44 Ahõm ẽnh p'aa hẽnh, taky n'aa etsẽẽ do
paa taky n'aa etsẽẽ ẽnh p'aa hẽnh.
45 Ti m' tamatëëh ta ma matëg tamawoob
hẽ hadoo do wë, ti m' taky hadoo sa hã:
—Bë kameh'ããk nä? Bë aa̱ magyys hẽ?
—näng mäh. —Bë hegãã. Edaa däk Aj'yy
Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do nesaa do
moo heb'ooh do sa moo gó rabahaëëj däk
doo. 46 Bë as'ëëg bëh! Hamäh, ër ah'ũũm!
Wät ta ti ỹ han'oo däk do majẽ ỹỹ hã —näng
mä Jesus kyyh.

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

47 Jesus ber'oot nä bä m', takajaa Judas,
12 hedoo do see paah. Hajõk mä han'aa ta
sii. Sẽn-jeer yt hã m', boh yt hã m' rabana.
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh
do sa wahë n'aa kyy gó m', Judah buuj sa
wahë n'aa hedoo do sa kyy gó m' na-ããj hẽ
ti rabana. 48 Haëënh doo, baad ub mä taky
n'aa her'ood däk. Hahỹỹ da m' ta kyyh sa
hã:
—Ta ti ỹ tapa tsanetsup doo da, ti né hẽ
tii. Tii d' bë maso däk, bë maso hõm —tii da
m' ta kyyh dó sa hã.
49 Ti m' nayyw hẽ Judas bana Jesus wë, ti
m' tedëng:
—Taw'ããts hẽ õm, ma matëg? —näng mäh.
Ti m' ta tapa tsanetsup mäh.
50 Ti m' Jesus ky hadoo Judas hã:
—Ti bä, mamoo wäd ti majawén na doo,
najis ỹỹ —näng mäh.
Ti m' ta hã rakajäk, ramaso däg kän mä
Jesus. 51 Ti m' Jesus hata see bado däk ta
sẽn-jeer, tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa yt
hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do
karom. Ta nabuuj gakyd hõm mäh.
52 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Menyyw däg a sẽn-jeer —näng mäh. —
Sẽn-jeer me ta wób hekyyt doo, sẽn-jeer me
tadajëp. 53 Ỹ nahaja med'oo, ỹ karẽn bä
paawä, Ee hã ỹ ky n'aa etsẽẽ 12 ken'yyh
kata däk do tak'ëp kanekan do ããs nayyw
hẽ tamejũũ hyb n'aa, ỹ ramo n'aa jesuu hyb
n'aa? 54 Tii d' tado bä paawä, ỹ ramo n'aa
jesu bä paawä, dooh paawä takaja bä tii
bä P'op Hagä Do kyy kerih doo, hahỹ né hẽ
kametëëh doo kä hã ỹ taher'oot doo —näng
mä Jesus ta ma matëg hã, sẽn-jeer hado däk
do hã.
55 Ti m' hajõk do hã kä Jesus ky hadoo:
—Ër wahë n'aa wë h'yy kawereem do sa
h'yyb mahũũm n'aa bë ed'oo g'eeh ỹỹh, bë
wén n'aa wë ỹỹ sẽn-jeer yt hã, boh yt hã, ỹ bë
masoo hyb n'aa? —näng mäh. —P'op Hagä
Do tób n'aa wahoo gó ỹ awäd had'yyt hẽ ỹ
ma metëëk bä. Dooh ẽnh ỹ bë maso bä tii
bä ẽnh? —näng mäh. 56 —Hỹỹ kä, taw'ããts
hẽ —näng mäh. —Ỹ hapäh, sahõnh hẽ tii
da tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa rod
rerii bong do paah, hã ỹ kametä däk hyb
n'aa —näng mä Jesus.

Ti m' sahõnh hẽ kä ta ma matëg rawaj'aa bong. Reréd hõm mä Jesus.

Judah buuj sa wahë n'aa wë Jesus ramahũũm do ky n'aa hahỹỹh

57 Ti m' Jesus ramaso däk do ramahũũm kän Kajapas häd näng do tób hẽnh. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ti Kajapas. Kata b'ëëh mä ta tii bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hẽ m'. 58 Peed bahõm mä Jesus sa jawén. Dawëë m' tagadäk. Ajëë suun mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób w'oo hã. Ti m' warahén sa pa m' tabahyy häng, tabaheg'ããs hyb n'aa nyy d' rabad'oo Jesus hã.

59 P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hedoo doo, sahõnh hẽ Sinedirijo häd näng do ajyy n'aa sii hẽ m' resoos mä Jesus hã rap'ãã daj'ëëp péh. Resoos mä daap hẽ Jesus raky n'aa tapaa doo. 60 Hajõõ né paawä m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã, dooh m' raw'yyt pé rap'ãã daj'ëëp pé Jesus.

Ti m' tagadëëg ub kä pawóp hẽ han'aa, 61 ti m' raky hadoo:

—Hahỹỹ da hahỹ aj'yy kyyh: “Ỹ hajaa ỹ gawatsiig hõm bä P'op Hagä Do tób n'aa”, näng. “Tamawoob hẽ ta ãh, ỹ tamaa sooh p'aa hẽnh”, näng ta kyyh —näk mä sa hã.

62 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do p'op mä tabas'ëëg gëët. Ti m' taky hadoo mä Jesus hã:

—Dooh maher'oot pé õm raky n'aa tapaa do hã? —näng mäh.

63 Dooh m' Jesus ky gado bä. Bag hẽnh mä tabagëët.†

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ky hadoo ẽnh mä ta hã:

—P'op Hagä Do hedëb had'yyt do matym gó kä õm ỹ mejũũ, ãã mamaher'oot hyb n'aa ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do T'aah mado bä! —näng mäh.

64 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Õm né tii, ti tii d' her'oot —näng mäh. —Ti hadoo né hẽ, hahỹỹ da bë sahõnh hã ỹ maher'oot: Hỹ jawén bë hapäh né da Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do, Sahõnh Sa Bahãnh Hado Do hub hẽnh tabasooh bä, ta hã P'op Hagä Do weh'ëëh doo bä. Bë hapäh né da ẽnh tabahyng bä wë puh mahang —näng mä Jesus kyyh sa hã.

65 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do kawaj'ããn gó tawén s'ẽẽd hõm ta daaj hẽ ta saroor. Ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do taky n'aa rejã däk! Jããm hẽ. Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh. Bë maa napäh né hẽ ta kyyh, P'op Hagä Do taky n'aa rejãã doo. 66 Nyy da bë hã? —näng mäh.

—Taw'ããts hẽ tadajëp! —näk mä ta wób sa kyyh.

67 Ti m' ta mamets rabahetsoos, ti m' rabetuu sa moo me. Ta wób ratapa ewyyh mäh, 68 ti m' raky hadoo ta hã:

—Maher'ood mahapëë bä, Kristo, jaa mo haj'aa? —näk mäh.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahỹỹh

69 Ti noo gó, tób w'oo hã Peed bahäng bä, tób danäh karom ỹỹnh ana ta wë, ti m' taky hadoo:

—Õm na-ããj hẽ Jesus Garirej buuj sii hawät doo —näng mäh.

70 Ti m' Peed ky n'aa jejën wät sahõnh hẽ sa matym gó.

—Dooh ỹ heen n'aa nyy bä ta ti maher'oot doo —näng mä ta kyyh.

71 Ti m' Peed bahõm ta hadë noo bä. T'ĩĩ hẽnh tób danäh karom ỹỹnh see bahapäh bä m', taky hadoo sa pa hab'ëëh do sa hã:

—Jesus Nasaréh buuj sii hawät do hahỹỹh —näng mäh.

72 Ti m' Peed jejën ẽnh mä p'aa hẽnh. P'op Hagä Do hã m' taky däng, raky daheeh hyb n'aa paawä:

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti aj'yy —näng mäh.

73 Ti noo gó né hẽ badawëd däk mäh, ta pa hab'ëëh do p'op raky hadoo ta hã:

† **26:63** Dooh Jesus kawaj'ããn bä. Daap hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ke'aanh, Jesus wén ky ganadoo.

—Sa hata see né hẽ õm —näk mäh. —Garirej buuj raber'oot doo da né hẽ ti maber'oot —näk mä sa kyyh.

74 Ti m' Peed ta daaj hẽ taky n'aa kawas'ee kän. Ti m' P'op Hagä Do hã taky däng:

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti aj'yy! —näng mä ta kyyh sa hã.

Ti m' nayyw hẽ m' karaak bah'ỹỹ kän. 75 Tii bä m' Peed hyb n'aa newë däk Jesus her'oot do paa kä ta hã: “Karaak bahỹỹh do pooj jé, tamawoob nuu me ỹ maky n'aa jejën da.” Ti né paa kä m' Jesus her'oot do paa kä ta hã. Ti m' Peed banyyh wahoo gó naa. Tak'ëp tabaód g'ëëd kän mä taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

27

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũũm kän do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Bäp paa m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj wahë n'aa wób, rahyb n'aa eno däk Jesus radaj'ëëp hyb n'aa. 2 Ramoo maw'yyd däk, ramahũũm Pirato häd näng do wë, Roma buuj Judah häj n'aa bä bag'ããs doo.

3 Ti m' dajëb hã Jesus raky n'aa ety däk do Judas, Jesus haëëj däk do ky n'aa napäh bä m', t'yyd kamehĩĩn wät mä tamoo wät do paa hã. Ti m' moweed k'ããts tëg hawak do s'ëëb tabaj hõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, sa wahë n'aa wób hã.

4 —Nesaa do ỹ moo wäd wät —näng mä sa hã. —Mo haj'aa kad'oo do nado dajëb hã ỹ haëëj däk doo —näng mä Judas kyyh sa hã.

Ti m' sa wahë n'aa hedoo do raky gadoo:

—Dooh hyb n'aa ãã hyb n'aa peet pé ta tii. A ky gabuuj hẽ ti ta tii —näk mä sa kyyh.

5 Ti m' Judas dawäts bëëh tũũ moweed P'op Hagä Do tób n'aa yt hã, ti m' tabahõm kän, nu kasagĩĩw däk mä tyd me.

6 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa rabata däk moweed tũũ kajäk doo, ti m' raky hadoo:

—Dooh ër ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa tabahado däk hyb n'aa hahỹ dajẽẽr. Majyyw dajẽẽr n'aa ti hỹỹh —näk mäh.

7 Ti hyb n'aa m' rahyb n'aa newë däk ramametsẽẽ hyb n'aa hew'yyt do joom banäng doo, Judah buuj nadoo do kamag kadebong do pan'aa. 8 Ti hyb n'aa, da hẽ na-ããj nä ta häd ramaneëënh “ta majyyw hood”, hew'yyt do joom hood paah. 9 Tii d' né kä m' kametä däk P'op Hagä Do ky n'aa rod Jeremiij häd näng do erih do paa kä. Hahỹỹ d' paa m' ta kyyh: “Rado däk 30 he-doo do moweed k'ããts tëg hawak do s'ëëb. Sa moo gó rahaëëj däk do säm Isaraéw buuj raky kajäk do tii. 10 Ta säm me rabets'ẽẽ hõm hew'yyt do joom banäng doo. Tii d' né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mejũũ hã ỹỹ”,* näng paa Jeremiij erii wät do kyyh.

11 Ti nuuj jé m' Roma buuj Judah häj n'aa bä bag'ããs do pooj jé m' Jesus bagëët. Ti m' Jesus hã ta bagã n'aa eaanh mäh:

—Õm né Judah buuj sa wahë n'aa? —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹỹ. Tii d' né hẽ, maher'oot doo d' né hẽ —näng mä Jesus.

12 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj wahë n'aa wób Jesus raky n'aa tapaa bä kä Pirato hã, dooh m' Jesus ky gedag bä. 13 Ti m' Pirato ky hadoo ta hã:

—Nepäh a hã õm raky n'aa tapaa doo? —näng mä Pirato.

14 Dooh né paawä Jesus kawaj'ããn bä, dooh m' taky gedag bä raky n'aa tapaa doo. Ti hyb n'aa m' tak'ëp Pirato hyb n'aa meuuj wät.

15 Pas-kowa noo gó m' Pirato bahed'oo doo da taberéd hõm radewëës do seeh. Teréd hõm hajõk do retsẽẽ doo. 16 Ti noo gó m' ragadahew'ëës doo gó m' tabagëët Jesus Barabas häd näng doo, moo nesaa do ky n'aa etsëëh doo. 17 Ti m' hajõk do rakat'aa bä kä ta tób hẽnh, Pirato beaanh sa hã:

—Ny hadoo do bë karẽn ỹ eréd hõm: Jesus Barabas, Jesus ramaneëënh do P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo? —näng mäh.

18 Tii d' tawén eaanh, tahapäh mäh, ta hã rahaëëj däk Jesus, rah'yy kajew'ëës do hyb n'aa ta hã.

19 Ti m' ti noo gó né hẽ m', ji ky n'aa etyy n'aa tyng jó Pirato basooh bä kä m', Pirato

* **27:10** Jeremiij 19.1-13, 32.6-9. Taw'ããts hẽ ji ner'oot na-ããj hẽ Sakarija 11.12-13.

ỹỹm mejũũ mä Pirato rapanäk hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Marejã manä ta ti aj'yy mo haj'aa kanadoo doo. Ta ti hyb n'aa tak'ëp ỹ bahob wät säh ỹỹ gó naga hẽ atsëm —näng mä ta ỹỹm kyyh Pirato panäk do hã.

20 Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa na-ããj hẽ m' ramejũũ mä hajõk doo, Barabas rabetsẽẽ hyb n'aa Pirato hã. Ramaher'oot na-ããj hẽ Pirato ramejũũ Jesus tadaj'ëëp hyb n'aa.

21 Ti m' Pirato beaanh sa hã:

—Ny hadoo do bë karẽn ỹ eréd hõm? —näng mäh.

—Barabas —näk mä hajõk do sa kyyh.

22 Ti m' Pirato ky hadoo:

—Tii d' tado bä, nyy da ỹ bad'oo Jesus hã, Kristo ramaneëënh do hã? —näng mäh.

—Mepëëm däg b'aa kajatsëk do hã! —näk mä sahõnh hẽ sa kyyh.

23 —Hëd n'aa? —näng mä Pirato. —Dooh mo haj'aa kad'oo do tado bä —näng mäh.

Taher'ood né paawä m' tak'ëp rageëëj bong tii bä:

—Mepëëm däg! Mepëëm däg! —näk mäh.

24 Pirato bahapäh bä m' sa h'yyb rawanareem doo, Pirato hapäh mä rah'yy kawereem do ta wë, tado däk naëng, ti m' ta moo tabahetsyyd wät hajõk do matym gó.†

—Hëp ỹ n'aa nado hahỹ aj'yy dajëp doo —näng mäh. —Bë né hẽ ti ta tii d' karẽn doo —näng mäh.

25 —Taw'ããts hẽ —näk mä sahõnh hẽ. —Ããh, ãã panaa na-ããj hẽ, ãã gadoo ta majyyw hyb n'aa ãã raky n'aa tapa bä —näk mä Pirato hã.

26 Ti m' Pirato beréd hõm Barabas häd näng doo. Ti m' tamejũũ rabahewyyh Jesus. Ti m' tahaëëj däk warahén sa hã rabepëëm däk hyb n'aa b'aa kajatsëk do hã.

Jesus warahén rarejãã do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' bag'ããs do warahén n'aa ramahũũm Jesus sa wahë n'aa tób wahoo hẽnh. Tii bä m' ranaëëj nä sahõnh hẽ sa hataa, séd hã rakata padëëk hyb n'aa Jesus w'oo hã. 28 Ti m' rakabo nyyh ta saroor, ti m' radasuun jëng ta hã ta hatsë hahiin doo. 29 Ti m' hetëk do moo m' ramap'õõd däk, ta nuu gó m' radasooh. Ti m' ranoo ta tatu hub hẽnh tamasoo hyb n'aa.‡ Ti m' sa taron nuu me m' ramehyy bëëh ta wë. Raweh'ëëh doo gó m' raky n'aa mes'uunh. Ti m' raky n'aa ej'ees. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Kaweh'ëëh Judah buuj sa wahë n'aa! —näk mäh.

30 Ti m' rabahetsoos sa matsós me. Hajõõ nuu me m' ranu gewyyh tatu me. 31 Raky n'aa ej'ees jawén paa bä m' rado nyyh mä ta hatsë hahiin doo, radasuun jëng mä ta saroor hẽ. Ti m' ramahũũm rabepëëm däk hyb n'aa.

Jesus rabepëëm däk do panyyg n'aa hahỹỹh

32 Panang bä naa raban'yyh bä m' rakataa aj'yy panang Sirené häd näng doo bä naa, Simaw häd näng do hã. Ti m' warahén ramejũũ mä tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepëëm däk do b'aa n'aa. 33 Ti m' rakajaa Gogota häd näng doo bä. (Gogota häd näng doo m' ji nu gabóg k'yy rahanäng pé m' tii.) 34 Ti m' ramenoo ta hã joom uwa häd näng do s'ëëb hejoonh doo. Kamekuunh mä ti datsäng doo me.§ Ti m' tameëëk kanahën d'os hẽ, dooh teëg bä. 35 Ti m' rabepëëm däk do jawén paa bä m', ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wë ym doo.** 36 Ti m' rabehyy b'ëëh Jesus rabahag'ããs hyb n'aa.

37 P'op, ta nu gad'oo pong jé m', warahén rabepëëm däk kerih do Jesus moo p'ãã tadajëp do heen n'aa. Hahỹỹ da m' kerih do hã: "Jesus hahỹỹh, Judah buuj sa wahë n'aa", näng mä kerih do hã. 38 B'aa kajatsëk do wób hã rabepëëm padëëk na-ããj hẽ pawóp hẽ ajyy baretsëk doo. Hub hẽnh ta see hahäng, s'ỹỹ hẽnh ta see hahäng. Hõõ gó Jesus kahepëëm däk do bahäng. 39 Ta tii

† **27:24** Tii d' tawén d'oo, ta ky gabuuj gó nadoo do radaj'ëëp doo, tametëëh hyb n'aa sa hã. ‡ **27:29** Ta hatsë rawén dadäk, sa wahë n'aa ky n'aa hadoo ramanes'uunh hyb n'aa. Ti hadoo hetëk do kapõõs doo. Tëg gabarëëh do sa wahë n'aa nuu gó radasooh do ky n'aa hadoo ramanes'uunh. Ti hadoo na-ããj hẽ ta tatu. Ta moo gó sa wahë n'aa atón tatu n'aa hedoo do k'ããts tëg hawak do s'ëëb rahyb n'aa jew'yyk do metëë n'aa. Ta tii me ramanes'uunh. § **27:34** Datés do biin tii. Tii d' né hẽ rabahed'oo radej'ëëp do hã. ** **27:35** Saaw-Mo 22.18

me teb'ëës do raky n'aa rejãã mä Jesus, sa nuu m' rewõnh Jesus wë. 40 Hahỹỹ d' m' sa kyyh:
—Magawats'iik mäh, a nooh, P'op Hagä Do tób n'aa. Tamawoob mä ta ãh mamoo wäd sooh p'aa hẽnh, a nooh. A daaj kedëëb! Ahyy b'aa hã hadäk do õm, P'op Hagä Do T'aah mado bä! —näk mä sa kyyh.
41 P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa na-ããj hẽ raky n'aa ej'ees mäh:
42 —Ta wób ted'ëëp —näk mäh. —Dooh tahaja bä ta daaj hẽ takedëëb bä! Isaraéw buuj sa wahë n'aa m', tanooh. Taw'ããts hẽ tabahyng b'aa kajatsëk do hã tahadäk do hã naa, tii bä ãã ky daheeh da! 43 P'op Hagä Do hã m' tah'yy kasadä, tanooh. Na P'op Hagä Do edëëb hãã, P'op Hagä Do genaag bä ta hã. P'op Hagä Do T'aa m', tanooh —näk mä sa wahë n'aa sa kyyh.
44 Baretsëk do ta pa pad'ëëk do ti na-ããj raky n'aa rejãã mäh.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

45 Wasyk mä ta bag badoo wät, badagyb däk mä badäk hahỹỹ hã. Jããm hẽ tug bä tabawag däk p'aa hẽnh. 46 Tug bä m', tak'ëp mä Jesus geëëj wät:
—Eroj, Eroj, rama sabakatani? —näng mäh.
"P'op Hagä Doo, ỹ h'yy kasahadä doo, hëd n'aa ỹ mamakyys?",†† tahanäng pé m' tii.
47 Ta tii bä p'eets hẽ hab'ëëh do wób ramaa napäh bä m' ta kyyh, raky hadoo:
—Eriij‡‡ ti tanaëënh —näk mäh.
48 Ti m' nayyw hẽ sa see waj'aa däk, sapum do tehoots däk uwa s'ëëb oow me, b'aa hã m' tagadahäng, tamenoo mä Jesus hã tabeëëk hyb n'aa. 49 Ti m' ta wób raky hadoo:
—Na madëëg! —näk mäh. —Ti b' ër heg'ããs Eriij ana bä tabed'ëëp hyb n'aa —näk mäh.
50 Ti m' tak'ëp mä Jesus geëëj wät, ti m' h'yy keréd hõm mäh.
51 Tii bä m', P'op Hagä Do tób n'aa t'õp ta gó noo gatsë hebaan do kas'ẽẽd hyng mäh. Hëëj katajus wät mäh, pä ganebäh bong P'op Hagä Do an'oo bä. 52 Noo kesëëts hõm mä kamag hood. Hajõk mä baad habok do paa genä bok mäh. Edëb bë kän mäh. 53 Genä bok do raban'yyh sa kamag hood paa bä naa. Ti m' Jesus ganä wät do jawén paa bä, rabajëë p'ëë panang Jerusarẽnh hẽnh. Kas'ee bok mä hajõk do hã.
54 Ti m' hëëj katajuus doo, sahõnh hẽ hawäd wät do warahén sa wahë n'aa, ta warahén n'aa Jesus hag'ããs do rabahapäh bä m', raky hadoo:
—P'op Hagä Do T'aah né paa ti hỹỹh! —näk mä sa kyy kä.
55 Hajõk ỹỹj tii b' hab'ëëh. Dawëë naa m' rabaheg'ããs. Garirej häj n'aa bä naa rahada mä Jesus. Jesus karẽn do hã, ta waa hedoo do hã m' ramasa. 56 Sa mahang mä rabab'ëëh Marija Madarẽn häd näng doo, Marija see Tsijaag Joséh sa ỹỹn, Sebedew taah sa ỹỹn. Tamawoob hẽ ỹỹj.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahỹỹh

57-58 Tũũh däg bä m' papỹỹj, aj'yy tak'ëp ma näng do bahõm Pirato wë. Joséh mä ta häd. Arimatsija hẽnh naa m' tii. Jesus ma matëg see hado däk mäh. Ti m' tabahõm Pirato wë. Tetsẽẽ mä Jesus kamag n'aa tabado hyng hyb n'aa. Ti m' Pirato mejũũ rahaëëj däk ta hã tadakä jëng hyb n'aa. 59 Ti m' Joséh bado hyy kän Jesus kamag n'aa, ti m' tahabën däk mä pããn hanäm doo me, rino häd näng do s'ëëb. 60 Ti m' tadasuun jëng pä gabaho doo gó. Papuuj mä ta ti kamag hood pan'aa. Joséh kamag hood paawä ti ragagots däk doo. Ti m' pä gatsabak do tepëëd nä, taty gatsëë däk mä ta me. Ti m' tabahõm kän. 61 Marija Madarẽn, Marija see Jesus kamag hood pa m' rabat'oonh.
62 Ti m' jati péh, Saab hã, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Pariséw sa daheeh rabahõm Pirato wë.
63 —Hyb n'aa jawyk doo —näk mä Pirato hã. —Ãã hyb n'aa es'ee däk ta ti aj'yy noo kanesa do ky hadoo do paah. Hahỹỹ d' paa ta kyyh: "Tamawoob hẽ tabahado däk bä kä ãh ỹỹ, ỹ d' ganä wät p'aa hẽnh", näng paa ta kyyh. 64 Ti hyb n'aa ãã karẽn paawä

†† **27:46** Saaw-Mo 22.1 hã takerii däk doo hã tabeh'ũũm. ti Eriij.

‡‡ **27:47** P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub hawät do paa

mamejũũ warahén rabahag'ããs hyb n'aa ta kamag hood tamawoob hẽ ta ãh. Ta kamag hood ranahagãã bä, ta ma matëg an'aa da ta kamag rabado nyyh hyb n'aa. Jesus ganä wät, näk da tii bä. Hajõk paa tawedii. Jesus makũ ganä wät ranoo bä, ti bahn̄nh kawad'ii padëëk hajõk do tii bä —näk mä sa kyyh Pirato hã.

65 Ti m' Pirato ky hadoo:

—Taw'ããts hẽ bë mahũũm warahén kamag hood rabahag'ããs hyb n'aa. Baad bë enyyw. Bë hapäh né hẽ nyy d' bë bad'oo —näng mäh.

66 Ti m' ta kamag hood noo bä rabats'aa däk ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa, ta ma matëg ranoo gasëëts hõm mahn̄nh. Ti m' ramejũũ warahén rabahag'ããs hyb n'aa.

28

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', Saab bahëëj jëng bä m', bäp paah, met'uuh hã, papỹỹj ty ganä këë bä, Marija Madarẽn, Marija see daheeh rabahõm Jesus kamag hood rabaheg'ããs hyb n'aa.

2 Ti m' nayyw hẽ, tak'ëp k'ããts katajus këë. Tak'ëp tawén katajus wät P'op Hagä Do ããs bahyng do hyb n'aa, ti m' pä kepëëd hõm ta noo gatsë paah, ti m' ta jó tabaso däk. 3 Tak'ëp mä ããs gabarëëh, hawyp do gabarëëh doo da. Tak'ëp mä ta saroor bahawak. 4 Tak'ëp mä warahén, Jesus kamag hood hag'ããs do paah, rajeỹỹm bong mä ããs. Kajajãn b'ëëh mä ỹỹm haj'aa, dejëp do hedo padëëk mäh.

5 Ti m' ããs ky hadoo ỹỹj sa hã:

—Bë eỹỹm manäh! —näng mäh. —Ỹ hapäh, Jesus repëëm däk do paa bë esoos. 6 Dooh wäd bä. Ganä wät, bë tamaher'ood wät doo da né paah! B'ëëp, bë hegãã nyy bä takadasuun jëng do paa bä —näng mäh. 7 —Nayyw hẽ bë ahõm, ta ma matëg bë maher'oot hyb n'aa. Hahỹỹ da d' bë kyyh: "Ganä wät dejëp do sa mahang. Ahõm da bë pooj jé Garirej hẽnh. Bë hapäh da t'ĩĩ hẽnh", näk da bë kyyh. Tii d' këh ỹ bë hã —näng mä ããs kyyh ỹỹj sa hã.

8 Ti m' rawaj'aa jëk ta ma matëg ramaher'oot hyb n'aa. Rajeỹỹm né paawä m' tseb'ee mä ti hyb n'aa. 9 Ti m' rabajëk bä m', nayyw hẽ m' Jesus kas'ee wät sa hã, ti m' takedëng sa hã. Ti m' ta wë rabana, ti m' rabehyy b'ëëh tũũ, ta tsyym hã ramoo kajäk ta hã raweh'ëëh hyb n'aa. 10 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë eỹỹm manäh. Bë ahõm, bë maher'ood hãj haa sa hã Garirej hẽnh rabahõm hyb n'aa. Tii bä da ỹ rabahapäh —näng mä Jesus.

Warahén ramaher'oot do rahapäh do panyyg n'aa hahỹỹh

11 Ti m' Jesus ma matëg wë ỹỹj rahõm nuuj jé m', warahén wób rabajëk mä panang hẽnh P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë. Ti m' ramaher'oot mä sa hã sahõnh hẽ rahapëë wät doo. 12 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa rakataa Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sa sii, rahyb n'aa newëë nyy d' rabad'oo hyb n'aa. Ti m' hajõng dajẽẽr rabanoo warahén sa hã, 13 ti m' raky hadoo sa hã:

—Taw'ããts hẽ hahỹỹ da bë maher'ood ta wób sa hã: "Atsëm, ãã aã̄ nuuj jé ta ma matëg rabana, tii b' retsëëg hõm ta kamag", näk da bë kyyh —näk mä sa wahë n'aa hedoo do sa kyyh.

14 Ti m' raky hadoo ẽnh:

—Pirato, babä bagã n'aa ky n'aa napäh bä panyyg bë her'ood hõm doo, ãã h'yyb en'yym da, dajëb hã bë taky n'aa ety mahn̄nh* —näk mä sa kyyh.

15 Ti m' warahén ragado däk dajẽẽr, ti m' sa hã ramejũũ doo da né hẽ m' ramaher'ood hõm daap men'yyh do panyyg. Ti m' jé pad'yyt hẽ m' Judah buuj mahang kaher'ood däk ta ti panyyg. Da hẽ na-ããj nä kaher'oot.

Jé pad'yyt hẽ ta ky n'aa ji maher'ood hõm Jesus mejũũ do ky n'aa hahỹỹh

16 Ti m' 11 hedoo do rabahõm kän Garirej hẽnh, waëë hẽnh, Jesus mejũũ do paa hẽnh. 17 Ti m' Jesus rabahapäh bä, raj'aa etsëë kän mä ta hã. Ti hadoo né hẽ dooh baad tagah'ood nä bä ta wób sa hã. 18 Ti m' Jesus bana kän p'eets hẽ sa wë. Hahỹỹ d' mä ta kyyh sa hã:

* **28:14** Roma buuj sa warahén n'aa raã̄ bä rabahag'ããs bä, radej'ëëp ta säm. Ti hyb n'aa "ãã h'yyb en'yym da bë wahë n'aa" rawén näng.

—Sahõnh hã, hỹ pong jé hawät do hã, badäk hahỹỹ bä hawät do hã na-ããj hẽ P'op Hagä Do an'oo däk ỹ mejũũ hyb n'aa. Sahõnh hẽ sa bahãnh ỹ hyb n'aa jawyg däk tan'oo bä. 19 Ti hyb n'aa, bë ahõm. Ma matëk ỹỹ rabahado padëëk bë an'oo bä sahõnh hẽ häj n'aa babuuj. Bë nu gemuun hõm da ta ti Ee häd gó, ta T'aah häd gó, P'op Hagä Do Sahee häd gó. 20 Bë ma met'ëëg sa hã sahõnh hẽ bë ỹ mejũũ do paa raky daheeh hyb n'aa. Hahỹ ỹ ky däng bë hã: Ỹ awäd had'yyt hẽ da bë sii badäk hahỹ gawatsik bä kä.† Jããm hẽ kä.

† **28:20** Sahõnh hẽ badäk hahỹ bahëëj jëng do jawén paa bä, hỹ pong jé Jesus pa ër aboo had'yyt hẽ.

Maah-Ko
Jesus ky n'aa hanäm do
Maah-Ko erii wät do hahÿÿh

Jowãw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Hahÿ tadu doo Jesus Kristo, P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm doo.
2 Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do mo haj'aa hã:

"Ÿ mejũũ da panäk ÿ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa tabenyyw däk hyb n'aa a pooj jé."*

3 "Hahÿÿ da tabanawäng bä her'oot do kyyh:
Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah",† näng mä takerii däk do hã.‡

4 Nanäng panäk doo, Jowãw nu gahem'uun do paa m' tii. Tabanawäng bä paa m' tabawät. Tanu gemuun hõm paa m' hajõk. Taher'oot sa hã raberéd hõm hyb n'aa nesaa doo, ranu kemuun hõm hyb n'aa nesaa do raberéd hõm do heen n'aa, P'op Hagä Do awug hõm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng doo.
5 Ti m' hajõk Judah häj n'aa buuj, panang Jerusarẽnh häd näng do babuj n'aa naããj né hẽ m' rabahõm Jowãw wë. Nesaa do rakawoom bä, Jowãw nu gemuun hõm tamii Joradãn häd näng doo me. 6 Jowãw saroor mä kameer wii s'ëëb ta pan'aa. Ta baa wyd paa m' ta byyh. Sabakar paa m' tawëh ta tä, mabaa bëëh paa m' ta waa.
7 Hahÿ d' paa ta kyy sa hã:
—Ti awät da jawén ÿÿ tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahn̄h ÿÿ. Hã ÿÿ, ÿ hyb n'aa sakog its ta hã. Ti hyb n'aa dooh ÿ haja bä ta tsyym suun kabo n'aa ÿ do bä§ —näng mäh.
8 —Ÿ ti hÿÿh, bë ÿ nu gemuun naëng me. Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabajëë suun bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa —näng mä Jowãw nu gahem'uun do kyyh sa hã.

Jesus Jowãw nu gemuun wät do panyyg n'aa hahÿÿh

9 Ti noo gó kä m' Jesus bana panang Nasaréh häd näng doo bä naa. Garirej häj n'aa bä ta ti Nasaréh panang. Jesus Jowãw nu gemuun wät doo kä tamii Joradãn häd näng doo me. 10 Ti m' Jesus nu ganä däk bä m' tabaheg'ããs wë hã, wë kabasëëts däk. Ti m' P'op Hagä Do Sahee tabahapäh, ahyng mä ta wë gurii-i hadoo mäh. 11 Ti m' hÿ pong jé naa tamaa ena kän P'op Hagä Do kyyh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:
—Õm tah ÿÿ, tak'ëp ÿ kamahn̄ãn up doo. Baad ÿ mah'yyb n'yym —näng mäh.
12 Ti m' nayyw hẽ tabanawäng hẽnh, rabanabok hẽnh, Jesus P'op Hagä Do Sahee mahũũm kän. 13 T'ĩĩ hẽnh mä Jesus baym 40 m' ta ãh. Tii bä m' Nesaa Do Yb, Satanas häd näng doo, mety paawä m'. Ta tii bä m', Jesus baym bä, ti abong mä tababo n'aa. Ããs rahag'ããs mä Jesus.

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahÿÿh

14 Ti m', Jowãw nu gahem'uun do radawäts gëët do jawén paa bä kä m', Jesus bahõm kän Garirej häj n'aa hẽnh kä. T'ĩĩ hẽnh kä P'op Hagä Do panyyg hanäm do tamet'ëëg kän. 15 Hahÿÿ da m' ta kyyh:
—Kaja däg kän ji P'op Hagä Do bag'ããs doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë eréd hõm nesaa doo. P'op Hagä Do hã bë h'yy kawareem. Bë ky dahé ti panyyg hanäm doo —näng mä Jesus.
16 Ti noo gó m', tabawät bä m' karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me, tabahapäh mä pawóp hẽ ta hÿÿj daheeh habok doo. Simaw, Ãn-Deréh mä sa häd. Tah'ÿÿb mä res'aak karahi me. Tah'ÿÿb sag né hẽ m' tii.
17 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

* **1:2** Marakijas 3.1 hã takerii däk hahÿ bód t'aats. P'op Hagä Do kyyh ta T'aah hã tabedoo do tii. Ta bód see ti Isajas erii wät do paah. † **1:3** Ji h'yyb tym ji enäm, baad P'op Hagä Do T'aah ji gadoo ji h'yyb gó, tahanäng pé m' ti ji tyw n'aa ji bak'ood däk, ji tyw n'aa ji daj'aah. ‡ **1:3** Isajas 40.3 § **1:7** P'ooj ub sa karom rakeboo paa m' sa kariw n'aa tsyym suun. Tii bä sa kariw n'aa tsyym rahets'yyt. Tak'ëp hyb n'aa sakog its Jowãw Jesus matym gó, ta hã hẽ Jowãw hegãã bä. Ti hyb n'aa, dooh tahaj'as pé Jesus wë tamoo wäd bä, ta hã hẽ tahegãã bä, tahanäng pé tii.

—B'ëëp bë ana, si ỹ bë abooh. Tah'ỹỹb sag nado boo da bë hỹỹ kä. Ajyy, ỹỹj sag hadoo da bë hỹỹ kä P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

18 Ti m' nayyw hẽ m' raberéd hõm karahi. Ah'ũũm kän mä ta sii.

19 Ti bahãnh mä tabahapäh Sebedew häd näng do taah, Tsijaag, Jowãw daheeh. Marakate gó m' rabat'oonh. Karahi m' renäm. 20 Jesus ats'yyt né m' tii d' ẽnh. Ti m' nayyw hẽ m' raberéd sooh sa yb sa hataa sii hẽ m'. Ti m' Jesus sii rabahõm kän mäh.

Jesus habëë hõm do mera do hadäk do panyyg n'aa hahỹỹh

21 Ti m' Jesus bahõm panang Kapar-Naũm häd näng doo hẽnh. Ti m' Saab, Judah buuj rakamehehãk do hã, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh tabahõm. Tii bä m' tama metëëk P'op Hagä Do panyyg. 22 Ti m' maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mäh. Rawén meuuj bong mäh, hyb n'aa jawyk do ky n'aa me tama metëëk do hyb n'aa m'. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa nahado m' tii. 23 Tii bä m' tabasooh sa mahang aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hadäk doo, mera doo. Ti m' tak'ëp mä ta kyyh:

24 —H'ëëd makarẽn ãã wë Jesus, Nasaréh buuj? Ãã marejãã mawén na! —näng mäh. —Ỹ hapäh õm baad ub. Õm P'op Hagä Do hanaa, tak'ëp hanäm doo, baad hadoo do moo wëëd õm —näng mä ta kyyh.

25 Ti m' Jesus ky geãm wät mä karap'aar h'yyb nesaa doo. Ti m' taky hadoo:

—Er'ood manäh! Bag hẽnh! Ahõm aj'yy mahãnh! —tah'eed hõm mäh.

26 Tii bä m' aj'yy tak'ëp karap'aar h'yyb nesaa do behats wät. Tii bä m' awaaw wät mäh, ti m' tabahõm kän ta mahãnh. 27 Ti m' ta wób rameuuj bong mäh, raky n'aa jõg bong mäh. Ti m' raky hadoo:

—H'ëëd hỹỹ éh? Ta see ky n'aa hadoo hỹỹh. Tametëëk mä hyb n'aa jawyk do ky n'aa me. Karap'aar h'yyb nesaa do sii hẽ tamejũũ. Raky daheeh né hẽ —näk mä sa kyyh.

28 Ti hyb n'aa m' dawëë Jesus ky n'aa däg däk Garirej häj n'aa bä.

Jesus nahëë sog hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

29 Tii kä m' Jesus raban'yyh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Ti m' Tsijaag, Jowãw daheeh Jesus bahõm kän Simaw, Ãn-Deréh sa tób hẽnh. 30 Asooh mä Simaw mayyn. Oom ta hã. Ti m' Jesus hã rabaher'oot taoom. 31 Ti m' Jesus bajëë suun tahasooh hẽnh, tamoo ej'ooj sëëk mäh. Ti m' oom keréd hõm. Nayyw hẽ m' Peed mayyn moo wäd däk sa waa.

32 Tug bä kä, papỹỹj badëë hyng jawén paa bä, Kapar-Naũm buuj ramenaa sahõnh hẽ nahëë enäh doo, karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk do sii hẽ. 33 Hajõk Kapar-Naũm buuj kata padëëk Simaw tób w'oo hã, Jesus yt gä do w'oo hã. 34 Hajõk mä sa nahëë Jesus hahëën hõm. Hajõõ m' nahëëh. Hajõng mä karap'aar h'yyb nesaa do tahebëë bong mera do sa hã hanäng doo. Dooh m' Jesus an'oo bä karap'aar h'yyb nesaa do rer'ood bä, rahapäh do hyb n'aa, Jesus P'op Hagä Do T'aah né hẽ.

P'op Hagä Do hã Jesus ky n'aa etsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

35 Ti m' jati péh, bäp paah, badajung nä, tabas'ëëg gëët, ti m' tabahõm dawë hã, ranabok hẽnh, P'op Hagä Do sii taber'oot hyb n'aa. 36 Ti m' Simaw ta hataa daheeh raty gawëëj padëëk bä m' rabahõm Jesus rabesoos hyb n'aa. 37 Ramamuun bä m' raky hadoo ta hã:

—Hajõk õm hes'oos! —näk mä ta hã.

38 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Hamäh! Ta s'ee hẽnh ër bahõm, ta wób panang hẽnh ỹ baher'oot hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg hanäm do sa hã na-ããj né hẽ. Ti hyb n'aa né hẽ ỹ wén na —näng mä Jesus kyyh.

39 Tii d' paa tabawät jé pad'yyt hẽ Garirej häj n'aa bä. Sahõnh hẽ m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do hã tabaher'oot, tametëëk P'op Hagä Do ky n'aa. Tahebë mä karap'aar h'yyb nesaa doo.

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

40 Ti m' aj'yy rog manahuuh do hanäng do ana mä Jesus wë. Ti m' tabahyy häng mä ta taron nu paa me, tetsẽẽ mä Jesus bado hõm hyb n'aa ta nahëëh. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Makarẽn bä mahajaa né hẽ nahäh ỹ mado hõm —näng mä ta kyyh.

41 Ti m' Jesus t'yyd mehĩĩn mäh. Ti m' tamoo däng ta hã, ti m' taky hadoo:

—Ej. Ỹ karẽn —näng mäh. —Has'oo däg! —näng mä ta kyyh.

42 Ti m' nayyw hẽ kä m' ta nahëë badoo wät. Has'oo däg kän mäh.

43 Ti m' baad tabaher'oot ta hã:

44 —Maher'ood manä ta wób sa hã —näng mäh. —Ahõm jajé naga hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo wät do wë. Mametä ta hã õm has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejũũ do paah, ta ti hedoo pé ji nahëë badoo wät do heen n'aa, p'aa hẽnh baad mabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa õm has'oo däk doo —näng mä Jesus ta hã.

Ti m' tamejõ hõm.

45 Tii d' né paawä Jesus maher'oot, dooh m' taky dahé bä. Taher'oot mä tamahõm me. Jé pad'yyt hẽ rapanyyg enä hõm mäh. Ti hyb n'aa kä m' dooh Jesus haja wäd bä sa panang hẽnh tahõm bä rabahapäh bä kä. Dawë hã kä m' takan'oo kän. Ti hadoo né hẽ m' jé pad'yyt hẽ naa rabena ta wë.

2

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' pawóp hẽ ta ã̄ jawén paa bä, Jesus matëëh p'aa hẽnh panang Kapar-Naũm häd näng doo hẽnh. Tii bä m' rapanyyg enä däk, p'aa hẽnh mä Jesus bagëë däk tób ta yd nu hed'ëëh bä. 2 Hajõk mä t'ĩĩ hẽnh hah'ũũm. Hajõk mä rakata padëëk tób bä. Du daa m' ta tyw n'aa wät pé tób w'oo hã na-ããj hẽ. Ti m' Jesus met'ëëg kän P'op Hagä Do panyyg. 3 Ti m' ji meheet pé ajyy ramanaa mä nahëë näng doo, nawät doo, ratóg nä ta tyng jó. 4 Du daa m' rakad'oo pé ramajë suun paawä m' Jesus wë, gatag'uu däk do hyb n'aa m' hajõk doo. Ti m' p'op ramasäk. Ratyw n'aa gas'ëës mä Jesus bagëët nemuun. Ti m' ramahy kän Jesus wë kä ta tyng jó. 5 Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hã, taky hadoo nawät do hã:

—Tah ỹỹ,* nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do kado hõm —näng mäh.

6 Ti m' rabat'oonh sa mahang Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Ti m' sa h'yyb gó raky hadoo:

7 —Hëd n'aa m' ti hỹỹ ti d' tabaher'oot? P'op Hagä Do taky n'aa rejãã ti hỹỹh —näk mä sa h'yyb gó. —Jããm né hẽ P'op Hagä Do hajaa nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do tado hõm bä —näk mä sa h'yyb gó.

8 Nayyw hẽ m' Jesus h'yyb hapäh mä sa h'yyb, ti hyb n'aa m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa tii da bë hyb n'aa newëë bë h'yyb gó? —näng mäh. 9 —Nyy da nahejooj bë hã? “Kado hõm nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do paah”, ji noo bä? “As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, awäd däg”, ji noo bä nawät do hã? —näng mäh.

Ti m' taky hadoo ẽnh sa hã:

10 —Hỹỹ kä da —näng mäh. —Bë bahapäh hyb n'aa ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ hajaa sa hã hanäng do nesaa do ỹ ado hõm bä, ỹ haso däk da nahëë näng doo —näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów däk do hã taky hadoo:

11 —As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, ahõm kä a tób hẽnh —näng mä Jesus ta hã.

12 Ti m' tabas'ëëg gëët, tabado däk mä ta tyng, ahõm kän mä hajõk do matym gó. Tii bä kä m', rameuuj kän sa h'yyb gó. Ti m' P'op Hagä Do hã raj'aa etsë. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Dooh ãã hapäh pé hỹ hedoo péh —näk mä sa kyyh.

Rewi häd näng do Jesus naëënh do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' Jesus bahõm ẽnh karaj'aa Garirej häd näng doo hẽnh. Hajõk mä han'aa ta wë. Ti m' Jesus ma metëëk sa hã. 14 Ti m' ta jawén, Jesus bawät bä kä, tabahapäh Rewi häd näng doo, sa wahë n'aa Roma buuj ky gabuuj dajẽẽr tagahed'aak bä hasooh doo. Aw-Pew t'aa m' ti Rewi. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—B'ëëp ana wë ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

* **2:5** Dooh Jesus t'aah tado bä. “Tah ỹỹ, najis ỹỹ” Judah buuj raher'oot sa da hadoo do hã ramaher'oot bä. Tii d' né hẽ sa kyyh.

Ti m' Rewi bas'ëëg gëët, ahõm kän mä ta sii.
15 Ta jawén, Rewi tób bä Jesus bawëh
bä m', hajõk dajẽẽr gahed'aak doo,† ta wób sa hã pé nesaa do moo
heb'ooh do na-ããj hẽ rabana rabawëh hyb
n'aa Jesus sii, Jesus ma matëg sa sii. Hajõk
né hẽ m' Jesus sii heb'ooh doo. 16 Ti m'
Pariséw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do rabahapäh bä m' ta ti hedoo do
sa sii Jesus bawa doo, Jesus ma matëg hã
rabeaanh:
—Hëd n'aa dajẽẽr gahed'aak do sa sii, ta
wób na-ããj hẽ nesaa do moo heb'ooh do sa
sii tabawëh? —näk mä sa kyyh.
17 Ti m' reaanh do Jesus maa napäh bä,
panyyg gó taky gadoo:
—Nahëë temah doo, dooh rahõm bä
mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'ũũm ta
wë. Dooh ỹ ahyy bä hỹ pong jé naa P'op
Hagä Do karẽn doo da habok red'oo do ỹ
naëënh hyb n'aa. Ỹ ahyng, nesaa do moo
heb'ooh do ỹ naëënh hyb n'aa‡ —näng mä
Jesus kyyh Pariséw sa hã.

Jesus hã reaanh do ratayy do ky n'aa hahỹỹh

18 Ti anäng paa m' ta heen n'aa Jowãw
nu gahem'uun do ma matëg, Pariséw na-
ããj mäh, ranoo kanawa doo me raweh'ëëh
P'op Hagä Doo. Ti m' ta wób reaanh mä
Jesus hã:
—Jowãw ma matëg, Pariséw ma matëg
na-ããj hẽ ranawa P'op Hagä Do rahyb n'aa
esee hyb n'aa. Hëd n'aa a ma matëg tii d'
ranad'oo? —näk mäh.
19 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo.
Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Ket'ëë do jäm n'aa hẽnh ji ats'yyt doo,
dooh ratabëëj bä ranoo kanawa do heen
n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëëd bä.
Jäm bawät nä bä rawëë had'yyt hẽ. Dooh
ratay bä. 20 Ti awät da ti noo gó sa najiis, ta
patug pan'aa, rado hõm sa mahãnh. Ti noo
gó da ratay kän§ —näng mäh.
21 Ti m' panyyg wób ky n'aa gó Jesus ky
gadoo nä reaanh doo. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Dooh ji gas'yyb bä saroor säg noo eh
do pããn papuuj bäh me. Tii d' ji adoo bä,
papuuj bäh tsawyy däg bä, ta säg tanes'ëëm,
kawah'oob hõm tii bä. Ti bahãnh tanoo ee
däk tii.
22 Ti hadoo né hẽ uwa bëëh hã. Dooh
ji gedu bä uwa bëëh papuuj hegän sooh
do pan'aa ta hood b'éé byyh säg gó. Tii
d' ji adoo bä, uwa bëëh egän so bä, ta
hood säg ganabäh hõm. Tii bä kä, uwa bëë
waho bëëh da, ta hood kä karejã kän —näng
mäh. —Uwa bëëh papuuj ji geduuh ta hood
papuuj gó, keh'ũũs doo gó —näng mä Jesus
kyyh sa hã.**

Saab ky n'aa hahỹỹh

23 Saab hã m', Judah buuj rakamehehãk
do noo gó m', Jesus ta ma matëg sa sii joom
tiriig banäng doo me m' ratabës. Ramahõm
me m', ta ma matëg tiriig ag mä rateh'yyp
rabawa hyb n'aa. 24 Ti m' Pariséw sa sii
habong do raky hadoo Jesus hã:
—Mahegãã! Hëd n'aa a ma matëg raky
nadaheeh ër ky n'aa jaw'yyk do Saab ky
n'aa hã? Saab hã ramoo bok†† —näk mä sa
kyyh.
25 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Dooh bë ner'ood bä g'eeh nyy da ër
wahë makũ Dawi bad'oo, tii, ta hataa
rabas'aah bä, sa waa tamah bä? 26 Abijatah
P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt
moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do
tabahadoo noo gó, Dawi ajëë suun P'op
Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã, ti m'
tabawa ti pãw P'op Hagä Do sa hã kahesé do
tób n'aa yt hatoonh doo. Ti m' tanoo mä ta
hataa rabawa. Jããm né paawä ta ti tób yt hã

† **2:15** Judah buuj sa wób né ti dajẽẽr gahed'aak doo. Roma buuj hã kep'aak do rabataa. Ta see pé noo gó dajẽẽr gahed'aak do rawedii sa wakããn. Ta bahãnh ragahëën dajẽẽr, sa wë ta uuh baym hyb n'aa. Ti hyb n'aa Judah buuj wób dooh ragenaag bä dajẽẽr gedaag n'aa. ‡ **2:17** Jesus wén naëënh, nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. § **2:20** Hahỹỹ d' Jesus hanäng pé ta tii hã: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratay bä. Sa mahãnh Jesus badoh bä, tii bä da ratay kän. ** **2:22** Dooh ji mekuuj bä papuuj tama metëëk do ji h'yyb säg paa me, tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũũm doo. †† **2:24** Dooh ji moo wäd bä Saab hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ. Tak'ëp Pariséw rahyb n'aa jew'yyk Saab. Sa hã m' Jesus ma matëg ramoo bok, tiriig ag rateh'yyp do hyb n'aa. ‡‡ **2:26** Jããm né paawä P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do haw'aa ta ti pãw, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa anoo Dawi rabawa, Dawi tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa.

moo heb'ooh do haw'aa ta ti pãw Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä‡‡ —näng mä Jesus sa hã.
27 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Ji kameh'ãã̈k do hyb n'aa P'op Hagä Do wén pahuuj wät paa ji kameh'ãã̈k do heen n'aa. Dooh ji tapahuuj bä ji kameh'ãã̈k do heen n'aa hyb n'aa —näng mäh.
28 —Ti hyb n'aa, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, Saab ky n'aa hã sii hẽ ỹ mejũũ —näng mä Jesus Parisé̈w sa hã.

3

Moo gadóm do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ta see pé noo gó Jesus bahõm ẽnh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh. Ti yt hã m' tabasooh aj'yy moo gadóm doo. 2 Tii bä m' ta wób ramatakëë mä Jesus aj'yy moo tahaso däg bä Saab hã. Ta moo tahaso däg bä, Jesus moo wät né hẽ Saab hã kä sa hã. Rakarẽn paawä m' Jesus raky n'aa tapaa Jesus ky nadaheeh do Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. 3 Ti m' Jesus ky hadoo aj'yy hã:
—Ag'ëëd däg sa mahang.
4 Ti m' taky hadoo ta wób sa hã:
—Nyy da ër ky n'aa jaw'yyk do metëëk Saab ky n'aa hã? H'ëëd ti taw'ããts hẽ ji moo wät Saab hã? Baad hadoo do ji moo wät, nesaa do ji moo wät? Ji da hadoo do ji ed'ëëp Saab hã, ji da hadoo do ji daj'ëëp Saab hã? —näng mä Jesus kyyh sa hã.
Rahapëë né paawä m', dooh m' raky gado bä. 5 Ti m' kawaj'ããn gó Jesus ty kawõõt sa wë. Tahyb n'aa tón mä sa h'yyb tym ganahoot do hyb n'aa m'. Ti m' aj'yy hã kä taky hadoo:
—Madajoow a mooh! —näng mäh.
Ti m' ta moo tadajoow däk. Ahub däg kän mäh, baad däg mä ta moo kä. 6 Ti m' nayyw hẽ m' Parisé̈w raban'yyh. Eróẗs karapee sii hẽ m' rakaner'oot mä nyy d' rabad'oo Jesus radaj'ëëp hyb n'aa.

Hajõk mä Jesus gen'aak do hah'ũũm do ta sii panyyg n'aa hahỹỹh

7 Ti m' karaj'aa hẽnh Jesus ta ma matëg sii hẽ m' rabawëëj kän. Hajõk mä Garirej häj n'aa hẽnh naa Jesus jawén hah'ũũm. 8 Raky n'aa napäh bä m' sahõnh hẽ Jesus moo wät doo, rabana Judah häj n'aa hẽnh naa, panang Jerusarẽnh häd näng doo hẽnh naa, Idumeej häj n'aa hẽnh naa, tamii Joradãn tamyyj däk hẽnh naa. Ta wób mä Tiir, Sidõn panang häd enäh do häj n'aa hẽnh naa. 9 Hajõk do hyb n'aa m', Jesus mejũũ ta ma matëg rabenäm hyb n'aa marakate ta pooj jé, ragatatug däk do hyb n'aa ta hã. 10 Hajõk sa nahëë heso hõm do hyb n'aa m', nahëë enäh do rawén gatatug kän ta wë. Rakarẽn mä ramoo kajäk ta hã. 11 Jesus karap'aar h'yyb nesaa do hã hadäk do rabahapäh bä m', tũũ m' rakajäk ta matym gó. Tak'ëp mä rageëënh:
—Õm P'op Hagä Do T'aah! —näk mäh.
12 Jesus ky ge'ỹỹm mä karap'aar h'yyb nesaa doo, ranaher'oot hyb n'aa m' ta ky n'aa.

Jesus asëm do 12 hedoo do tamejũũ do pan'aa panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' Jesus basëëk waëë jó. Tanaëënh mä ta wë tah'yyb däng doo. Ti m' rabahõm ta wë. 14 Sa mahang tasëm mä 12 ta hataa, ta sii rababok hyb n'aa, tamejũũ hyb n'aa ta ky n'aa rabaher'oot hyb n'aa. 15 Tanoo mä sa hã karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa rabahebë hyb n'aa. 16 Hahỹỹ m' 12 hedoo do tamejũũ doo: Simaw mäh, "Peed" ta häd n'oo däk doo. 17 Ta jawén mä Sebedew taah, Tsijaag, Jowãw häd enäh doo, "Darung Do Taah" tamaneëënh doo. 18 Ta jawén mä Ãn-Deréh, Pirip, Batoromé̈w, Matew, Toméh, Tsijaag see Aw-Pew t'aah, Tadé̈w, Simaw Serot,* 19 Judas Ikarijot kä m', Jesus haëëj däk do majĩĩ hã.

Nesaa Do Yb ky gabuuj gó Jesus moo wät rahanäng do panyyg n'aa hahỹỹh

20 Ti m' Jesus ta ma matëg sii hẽ rabajëë p'ëë tób gó. P'aa hẽnh mä rakata padëëk hajõk doo. Du daa m' rabawa pé hajõk do hyb n'aa. 21 Ta ỹỹn, ta wakããn rapanyyg enä däg bä m', rabahõm t'ĩĩ hẽnh rahahëën

* **3:18** Judah buuj sa häj n'aa bä Roma buuj ramejũũ noo gó, Judah buuj wób rakarẽn rakamaj'ĩĩ Roma buuj sa wë. Dooh rakarẽn bä Roma buuj mejõ bä sa hã. Roma buuj wë kamaj'ĩĩ do ramaneëënh Serot . Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw rawén maneëënh "Simaw Serot".

paawä m'. Sa hã m' baad nado wäd Jesus h'yyb.†

22 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do Jerusarẽnh hẽnh naa han'aa doo, hajõk do mahang hab'ëëh doo, raky hadoo ta wób sa hã:

—Beresebu,‡ karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa ti adäk ta hã. Ti kyy gó ti tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo —näk mä sa kyyh.

23 Ti m' tii d' ky hedoo do Jesus naëënh ta wë. Ti m' panyyg ky n'aa gó tabaher'oot sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Ta daaj hẽ g'eeh Nesaa Do Yb takahabë? —näng mäh. 24 —Sa da hadoo do wë sa häj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bä, gawatsik tii bä sahõnh hẽ —näng mäh. 25 —Sa wakããn sa hã hẽ rahyb n'aa wareem bä, kahäj jëng tii bä. 26 Ti hadoo ẽnh Nesaa Do Yb hã kä. Ta hã hẽ takawareem bä, ta karapee hã tahyb n'aa wareem bä, ahëëj jëng né hẽ tii bä ta hejój. Gawatsik da tii bä —näng mä Jesus kyyh.

27 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Dooh aj'yy hejoonh do tób gó hajëë suun pé ta ma tado hõm hyb n'aa, pooj jé tób danäh moo tamanaw'yyd bä. Ta moo kamaw'yyd bä, tahajaa ta ma tado hõm bä —näng mä Jesus sa hã.§

28 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät doo, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ji ky n'aa rejãã do na-ããj hẽ P'op Hagä Do mabaan hõm da ji hã. 29 P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã doo kä, dooh P'op Hagä Do mabaan bä tii. Ta ti hedoo péh, dooh tahëëj bä nesaa do ta hã. Tadajëp jawén paa bä na-ããj hẽ nesaa do adäg had'yyt hẽ ta hã —näng mä Jesus kyyh sa hã.

30 Tii d' tawén edoo mä sa hã, P'op Hagä Do Sahee kyy gó tawén hebë. Sa hã m' Nesaa Do Yb ky gabuuj mäh. Raher'oot do hã P'op Hagä Do Sahee raky n'aa rejãã.

Jesus wakããn heh'äät do panyyg n'aa hahỹỹh

31 Ti m' Jesus ỹỹn, ta wakããn sii hẽ m' rakajaa. Ta w'oo hã m' rababë däk. Ti m' ramejũũ ranaëënh Jesus. 32 Hajõk mä ta pa hat'oonh. Ti m' raky hadoo ta hã:

—A ỹỹn, a wakããn, ta w'oo hã rabab'ëëh. Õm mä resoos —näk mäh.

33 —Jaa ti ëën, jaa ti wakãn haa? —teaanh mäh.

34 Ti m' taty kawõõt ta w'oo gadäk hẽnh rahat'oonh hẽnh. Ti m' taky hadoo:

—T'oonh hahỹ ãn ỹỹ, wakãn haa —näng mäh. 35 —Sahõnh hẽ P'op Hagä Do karẽn do moo heb'ooh doo, ti né hẽ wakãn haa hadoo, ti né hẽ ãnh ỹ hadoo, ti né hẽ ëën hadoo —näng mä Jesus kyyh sa hã.

4

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ma metëëk ẽnh karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me. Hajõk do nu sabuk mä ta hã. Ti hyb n'aa m' marakate gó tagatsëg sooh. Hajõk do ayyw b'ëëh mä ta takëën nabyy me. 2 Ti m' hajõõ m' tama metëëk mä sa hã panyyg ky n'aa me m'. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

3 —Bë hyb n'aa matakä hahỹ panyyg! Hỹ hadoo joom hejóm do bejoom joom tym. 4 Tatsawyh hõm joom tym. Joom tym tatsawyh hõm do wób ta tyw n'aa me takajäk, ti taw'ëëd rabajóh jëng. 5 Joom tym wób kajäk pä ta yt tabahadoo do jó. Kanahën its k'ããts tii bä. Ti nayyw hẽ taganyyh, kanahën d'os do k'ããts ta h'yyb. 6 Tabajuu bä, nayyw hẽ tatsawyy jëng, dooh ta kóm ta h'yyb. 7 Ta tym wób kajäk sasëng kóm banäng bä. Sasëng gajewäng bä kä, dooh tawëë wäd bä. Ti hyb n'aa dooh teag bä. 8 Ta tym wób kajäg kän baad tabadoo bä. Taganyyh, baad tabawäng, baad tabeaak. 30 nuu me tabejoom do bahãnh tabeag kän baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób. 60

† **3:21** Baad nado wäd Jesus h'yyb rawén ed'oo, ta bahãnh däg sa hã Jesus moo wät doo. Hajõk do ta wë hehũũm do tagado had'yyt hẽ, nahëë enäh do tabaheso, ta see pé noo gó dooh tawa wäd bä tak'ëp taty kanewaat do hyb n'aa. Dooh rah'yy genä nä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä. ‡ **3:22** Nesaa Do Yb né hẽ ti Beresebu. § **3:27** Hahỹỹ d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũũm doo: Aj'yy hejoonh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejoonh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejoonh do ma hadoo, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebë karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejoonh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahãnh.

nuu me tabejoom do bahã̄nh tabeag kän ta tym wób. 100 nuu me tabejoom do bahã̄nh tabeag kän baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób kä —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ũũm.

9 Ti m' taky hadoo:

—Jé karẽn pé ỹ her'oot do tamaa newë bä, taw'ããts hẽ tahyb n'aa matakëë —näng mäh.

10 Ta jawén kä m', ta mab hẽ 12 hedoo do ta ma matëg hẽ kä, ta wób hẽ kä, rabeaanh ta hã nyy d' tahanäng pé m' ti panyyg. 11 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hã P'op Hagä Do an'oo däk bë ba-hapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa hã. Ta wób sa hã, sa h'yyb gó naa maa new'ëë kanarẽn doo, sahõnh hẽ takaher'oot da panyyg ky n'aa me —näng mäh. 12 —Tii d' tawén hadoo, —näng mäh —"Rahegãã had'yyt né paawä m', dooh m' rah'yy genä bä. Ramaa newë had'yyt hẽ né paawä m', dooh m' tagah'ood bä sa hã. Dooh né rakarẽn bä P'op Hagä Do hã rah'yy kawereem hõm, P'op Hagä Do nawug hõm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo"* —näng mä Jesus kyyh sa hã.

13 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Taganah'ood bä bë hã hahỹ panyyg, nyy d' tagahoot panyyg wób bë hã? —näng mäh. 14 —P'op Hagä Do kyyh herot doo, aj'yy joom tym hejóm do hadoo. 15 Joom tym ta tyw n'aa me kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. Ramaa newë sii hẽ, nayyw hẽ, P'op Hagä Do panyyg Nesaa Do Yb asog hõm sa h'yyb gó naa. 16 P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób, pä banäng bä kajäk do hadoo sa hã. P'op Hagä Do panyyg ramaa newë sii hẽ, nayyw hẽ, h'yy gadajaa gó ragadoo. 17 H'yy gadajaa gó ragado né paawä, nayyw hẽ rah'yy gejë hõm, joom kóm nanäng nä do hadoo sa hã. Hejoonh do kametä bä sa hã, sa hã rarahejã bä na-ããj hẽ P'op Hagä Do panyyg metëëk doo da rababok do hyb n'aa, nayyw hẽ rah'yy gejë hõm. 18 P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób, joom tym sasëng mahang kajäk do hadoo sa hã. 19 P'op Hagä Do panyyg ramaa napëë né paawä, rahyb n'aa newë had'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã ji bawät do hã.† Dajẽẽr hã, sa ma ji tawadii do hã rahyb n'aa h'ũũm. Rah'yy karẽn do jawén rababok. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahõm. Joom neaak do hado däk tii. 20 P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób, joom tym baad tabadoo bä kajäk do hadoo sa hã. Ti ramaa newëë P'op Hagä Do panyyg, baad ragadoo, baad rabenäm sa h'yyb gó. P'op Hagä Do karẽn do baad ramoo bok tii kä. Joom 30 nuu me, 60 nuu me, 100 nuu me takejoom do bahã̄nh tabeaak do hadoo tii —näng mä Jesus.

21 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Bë gataa sooh bë bag, ji waa hood yt hã, ji jó ỹỹh do yt hã bë bejën hyb n'aa apäh? Dooh. Ta bag bë dasooh ta tyng jó, baad ta bag däk hyb n'aa. 22 Ta ti hadoo da ỹ ma metëëk do hã: Sahõnh hẽ sa hã da hẽ kejën nä doo, sahõnh hẽ rah'yy ganenäh nä doo, kametä däk né da sa hã. 23 Jé karẽn pé ỹ her'oot do tamaa newë bä, taw'ããts hẽ tahyb n'aa matakëë —näng mäh.

24 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Taw'ããts hẽ baad bë matakä ti bë maa newëë doo. Bë matakëë do pénh, bë maa newëë do pénh, bë da P'op Hagä Do h'yy gan'yyh. Ti bahã̄nh baad bë da tah'yy gan'yyh. 25 Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahã̄nh P'op Hagä Do banoo nä ta hã ta h'yy ganäng doo. Jé kanahën d'os hẽ h'yy ganäng doo, P'op Hagä Do ado hõm da ta hã kanahën had'os doo‡ —näng mä Jesus.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metëëh hahỹỹ hã P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa

26 Ti m' taky hadoo:

—Aj'yy joom tym hejóm do ky n'aa hadoo né hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa. 27 Ta ã̄h tatebëj nuuj jé, adëb bä, atsëm, ta ti joom tym ganyyh, tabawäng. Dooh joom hejóm do hapëë bä nyy da tabawäng ti joom. 28 Ta daaj né hẽ joom k'ããts baw'ëëh. Pooj jé tagajewäng, tii b' tabaee däk, tii b' tabeag

* **4:12** Isajas erii wät doo gó Jesus beh'ũũm. Isajas 6.9-10 hã takerii däk tii. † **4:19** Ta ti hedoo do raty kanewad had'yyt hẽ. Rahyb n'aa tón had'yyt hẽ sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo. ‡ **4:25** Ta ti tawén kado hõm sa hã, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bä P'op Hagä Do panyyg hã.

kän. 29 Ta ag wah'ëë däk bä kä, ta heen n'aa hã, tii bä kä joom näng do bak'ããd kän ta joom, joom ji nu gekãã do nahëë me —näng mä Jesus kyyh.

30 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Panyyg see ky n'aa me ỹ her'oot bë hã P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa —näng mäh. 31 —Joom motaad häd näng do tym nad'ëëd is do hadoo né hẽ P'op Hagä Do bag'ããs doo, tadu doo noo gó. 32 Jããm nad'ëëd its né paawä ta tym, ji waa ty gamabuuj see bahãnh tabawäng. Tak'ëp ta moo bawäng. Tii hã kä taw'ëëd batooj kän ta hã kä, tabadahẽẽm bä§ —näng mä Jesus kyyh.

33 Hajõng ta ti hedoo pé panyyg ky n'aa gó Jesus baher'oot sa hã P'op Hagä Do panyyg n'aa. Jesus her'oot mä sa hã rahyb n'aa hajaa doo. 34 Sahõnh taher'oot do sa hã, panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot. Sa mab hẽ, rabedoh bä m', Jesus baher'oot ta ma matëg sa hã nyy d' tahanäng pé panyyg gó teh'ũũm doo.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahỹỹh

35 Ti noo gó m', tug bä kä m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:

—Hamäh, ër atsëg hõm karaj'aa tamyyj jé.

36 Ti m' raberéd b'ëëh hajõk doo, ti m' ragatsëg t'oonh marakate gó Jesus gasooh doo gó. Ti m' rabatsëg kän. Marakate wób an'aa sa jawén. 37 Ti m' tak'ëp bah'ood bana. Tewëëp mä maadaka. Marakate tetaa m'. P'eets mä marakate bagyyb jëë paawä. 38 Marakate duu hẽnh mä Jesus baỹỹh. Ta nu tyng jó m' ta nu sooh.

Ti m' ta ma matëg ramebëë nyyh, ti m' raky hadoo:

—Ma matëg! Õm h'yy kanap'eed! Ër da ag'yyp! —näk mäh.

39 Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' bah'ood tameduuk. Ti m' maadaka hã taky hadoo:

—Bag hẽnh!

Ti m' bah'ood badoo wät. Badatih däk mäh.

40 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa tak'ëp bë beỹỹm? Dooh P'op Hagä Do hã bë h'yy kae nä bä? —näng mäh.

41 Ti m' tak'ëp mä rabeỹỹm bong, ti m' rakaner'oot sa mab hẽ:

—Jaa ti hỹỹ éh? Bah'ood, maadaka sii hẽ raky daheeh! —näk mä sa kyyh.

5

Karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hã hadäk do Jesus ah'eed hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' rakajaa Geras buuj sa häj n'aa bä, karaj'aa tamyyj jé. 2 Ti m' Jesus gatsëg nyyh jawén paa bä m', aj'yy karap'aar h'yyb nesaa doo, mera doo, nayyw hẽ m' tabana ta wë. Pä gabaho doo gó, panang buuj dejëp do sa kamag n'aa radebong doo bä naa tabana. 3 Tii b' né hẽ m' tabahe'ỹỹh. Dooh m' hajaa pé moo mawyyt péh. Haak sapuuw hadoo doo me né hẽ m' ramoo maw'yyd né paawä m', dooh m' rahaja bä. 4 Hajõõ nuu me m' haak sapuuw hadoo doo me ramoo mawyyt, ratsyym maw'yyd paawä m'. Ti m' tagahet'ëëh mä haak sapuuw hadoo doo. Sapaar ta tsyym pëm tagahet'ëëh né m' tii d' ẽnh. Dooh ta hã hajaa meduuk péh. 5 Adëb bä, atsëm na-ããj mä tabahew'ëët kamag habong hẽnh, waëë jó na-ããj hẽ. Tak'ëp mä tageëënh, ta daaj hẽ m' takahej'ooh pä bäh me.

6 Dawëë naa m' Jesus tabahapäh bä m', waj'aa däk mä ta wë. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy häng Jesus wë. 7 Ti m' tak'ëp mä ta kyyh:

—H'ëëd makarẽn wë ỹỹ, Jesus, P'op Hagä Do T'aah, Sahõnh hẽ Bahãnh Hadoo Do T'aah? Maky dëë P'op Hagä Do häd gó, dooh da ỹ marejã bä! —näng mäh.

8 Tii d' tawén edoo mäh, karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed hõm do hyb n'aa m'. Hahỹỹ da m' Jesus kyyh:

—Meréd hõm hahỹ aj'yy! —näng mä karap'aar h'yyb nesaa do hã.

9 Ti m' Jesus beaanh ta hã:

—Nyy d' a häd? —näng mäh.

—"Hajõk Doo" ãã häd, —näng mäh —hajõk do hyb n'aa ããh —näng mäh.

10 Ti m' tets'ẽẽ had'yyt mä Jesus hã tanah'eed hõm hyb n'aa dawëë karap'aar h'yyb nesaa do ta tii bä naa.

§ **4:32** Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëëh nyy da P'op Hagä Do bag'ããs do kah'ũũm, ny hadoo ta hã h'yy ka'eeh do kah'ũũm.

11 Hajõng mä too yb tii b' habëëh karaj'aa takëën hã, wajapëm doo bä. Ta tii b' mä sa waa rabahew'aa. 12 Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do rabetsẽẽ Jesus hã:

—Man'oo ãã ajëë pëë too yb hã —näk mäh.

13 Ti m' Jesus banoo tii d' sa hã. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kän aj'yy hã hanäng do paah, too yb hã m' rabajëë pä kän. Hajõng mä ti too yb. 2 miw mäh. Ti m' rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëënh tame, tame m' rakejäg bëënh. Ti m' t'õp mä rapehãs.

14 Ti m' too yb hagã n'aa waj'aa bong mäh. Sa panang bä, panang nedaa bä na-ããj mä ramaher'oot sahõnh hẽ rahapäh doo. Ti m' panang buuj raban'yyh t'ĩĩ hẽnh, rabaheg'ããs hyb n'aa ky n'aa näng doo. 15 Ti m' Jesus wë rakajaa bä kä, rabahegãã kän aj'yy hajõng do karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paah. Asooh mäh, saroor näng mäh, baad däg mä ta h'yyb tym. Ti m' rabeỹỹm bong. 16 Ti m', ta ti hap'ëëh do paa rabaher'ood kän han'aa do sa hã kä ta ti aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paa ky n'aa. Too yb ky n'aa na-ããj mäh. 17 Ti m' han'aa do rabetsẽẽ Jesus hã, tabahõm hyb n'aa sa häj n'aa bä naa. 18 Ti m' Jesus gatsëg sooh bä m', aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paa betsẽẽ Jesus hã, Jesus sii tabahõm hyb n'aa. 19 Dooh m' Jesus karẽn bä ta sii aj'yy ahõm bä. Hahỹỹ d' mä Jesus kyyh ta hã:

—Ahõm nä a yb, a ỹỹn, a wakããn wë. Maher'ood sa hã sahõnh hẽ taw'ããts hẽ hadoo do a hã Tak'ëp Hyb n'aa Jawyk Do bad'oo doo. Maher'ood sa hã nyy da õm tat'yyd mehĩĩn doo —näng mä Jesus kyyh ta hã.

20 Ti m' aj'yy bahõm kän. Hëëj bód, Dekaporis häd näng doo bä taher'oot mä tak'ëp hanäm do Jesus bad'oo do ta hã. Ti m' sahõnh hẽ maa nap'ëëh do rahyb n'aa meuunh mäh.

Ỹỹnh has'oo däk do ky n'aa, karapee h'yy ganä däk do ky n'aa daheeh hahỹỹh

21 Ti m' Jesus batsëg hõm bä p'aa hẽnh karaj'aa ta myyj jé, tabag'ëëd däk bä ta takëën hã, hajõk nu sabug däk. 22 Ti m' aj'yy Jaj-Ro häd näng do bana Jesus wë. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do sa wahë n'aa see m' tii. Ti m' Jesus tabahapäh bä, ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wë. 23 Ti m' tak'ëp mä tabetsẽẽ ta hã. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—Edah tok ỹ tadajëp. B'ëëp ỹ karẽn paawä. Moo dëë ta hã tabahub däk hyb n'aa, tabedëp hyb n'aa —näng mäh.

24 Ti m' Jesus bahõm ta sii. Tabahõm bä hajõk mä hah'ũũm ta sii, gatat'uuk mä ta hã. 25 Sa mahang ti awät mä ỹỹnh. Majyyw mä ta nahëëh. 12 m' ta baab ta nahëë badäk. 26 Hajõk mä mediko hegãã bong do ta nahëëh. Mediko moo m' tahoop. Dooh m' rahaja bä. Ta wë hanäng do tahäj jëë né paawä m', dooh m' tahas'oo däg bä. Teg'yys mä tii bä ta nahëëh. 27 Jesus taky n'aa napäh bä m', ta jó gadäk hẽnh mä tabana ta wë hajõk do mahang. Ta saroor hã m' tamoo däng. 28 Tii d' tawén d'oo mäh, ta h'yyb gó m' taky hadoo: "Ta saroor hã ỹ moo dëë bä, ỹ d' ahub däk tii bä", näng mä ta h'yyb gó. 29 Tii bä kä m', nayyw hẽ m' dooh wäd mä ta hã ta nahëëh. Ta hã m' tahegãã bä, ta h'yyb gó, has'oo däk mäh. 30 Tii bä m' nayyw hẽ m' Jesus hegãã bä m' ta hã naa anyyh ta ky gabuuj. Ti m' ta jawén p'aa hẽnh tabegãã wät hajõk do mahang, ti m' teaanh:

—Jaa saror ỹỹ hã moo däng? —näng mäh.

31 Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Nepäh a hã hajõk gatat'uuk do a hã? —näk mäh. —Hëd n'aa ti meaanh?

32 Ti m' ty kaneréd had'yyt hẽ hajõk do sa wë, tabaheg'ããs hyb n'aa jaa ti ta hã moo däng doo. 33 Ti m' ỹỹnh hegãã bä kä m' ta hã has'oo däk mäh, ana mä Jesus wë, ti m' tabahyy häng mä ta taron nuu me ta wë. Kajajãn mä ta ãm n'aa. Ti m' sahõnh hẽ m' tabaher'ood jëng ta hã. 34 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Tok ỹỹ, õm has'oo däk P'op Hagä Do hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahõm kä h'yyb näm doo me. Dooh wäd a nahëë kä —näng mäh.

35 Jesus ber'oot nä bä m', rakajaa ajyy Jaj-Ro tób bä naa. Ti m' raky hadoo Jaj-Ro hã:

—A toog h'yy gakog hõm —näk mäh. —Hëd n'aa ti mah'yyb panas'ëëh ma matëg? —näk mäh.

36 Dooh m' Jesus hyb n'aa p'eed bä panäk do sa kyy hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh Jaj-Ro hã:

—Mahyb n'aa tón manäh. Hã ỹ h'yy kasadëë!
37 Ti ta bahã̄nh mä dooh m' tan'oo bä hajõk do rahõm ta sii. Jããm mä takarẽn Peed, Tsijaag, Tsijaag hỹỹj Jowãw häd näng doo. 38 Jesus rakajaa bä m' Jaj-Ro tób bä kä tahapäh mä séd dó m' raräb bä rabë bä. A'oot mä ta wób. 39 Ti m' tabajëë suun tób gó, ti m' taky hadoo sa hã:
—H'ëëd ti bë haräp? H'ëëd ti bë ha'oot? Karapee dooh tadajëb bä. Aỹỹh tii —näng mäh.
40 Tii bä m' Jesus raky kawew'aam.
Jesus mejũũ raban'yyh jawén paa bä m', tats'yyt mä karapee yb, karapee ỹỹn, ta ma matëg ta sii han'aa doo, ti m' rabajëë p'ëë karapee hasooh hẽnh. 41 Ti m' tamoo maso däk, ti m' taky hadoo ta hã:
—Tabita kũm —näng mä ta kyyh. (“Maruus, as'ëëg g'ëëd!”, tahanäng pé m' tii.)
42 Tii bä m', nayyw mä tabas'ëëg gëët, awäd däk mäh. (12 m' ta baab n'aa.) Tii bä m', tak'ëp mä rameuuj bong. 43 Ti m' tak'ëp Jesus mejũũ sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa. Ti m' tamaher'oot sa hã rabanoo hyb n'aa maruus awa.

6

Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta tii bä naa Jesus ta ma matëg daheeh rabahõm panang tabawäng do paa hẽnh. 2 Saab hã kä m' tama metëëk tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hẽ. Hajõk maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mä taher'oot do sa hã. Ti m' raky hadoo:
—N'yy hẽnh naa taher'oot do P'op Hagä Do ky n'aa? —näk mäh. —N'yy hẽnh naa tah'yy ganäng doo? —näk mäh. —Nyy da tabad'oo tapehuunh doo? —näk mä sa kyyh. 3 —B'aa bäh gaheh'õõk do nado ti hahỹỹh? Marija t'aah nado ti hỹỹh? Tsijaag, Josés, Judas, Simaw nado ta wakããn? Ta ãnh, bä ab'ëëh ër pa —näk mä sa kyyh.
Ti m' rakawajããn ta wë. Raty n'aa gesyyg däk mäh. 4 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Sahõnh hẽ sa panang bä raweh'ëëh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Jããm hẽ tabawäng do panang bä, ta wakããn mahang, ta tób bä, dooh rawehëë bä —näng mä Jesus kyyh.
5 Dooh denaa hẽ m' Jesus pehuuj bä ta tii bä. Jããm né hẽ m' pawóp its nahëë enäh do hã ta moo tadasooh rabaheso padëëk hyb n'aa. 6 Tahyb n'aa meuunh mäh, dooh panang buuj rah'yy kae bä tahegãã bä.

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejũũ do panyyg n'aa hahỹỹh

Ti m' sét panang ken'yyh bä m' Jesus ma metëëk. 7 Ti m' tanaëënh 12 hedoo do ta ma matëg ta wë. Ti m' Jesus anoo mä sa hã karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa rabahebë hyb n'aa. Pawóp hẽ ken'yyh mä tamejũũ rabahõm Jesus bad'oo doo da rabad'oo hyb n'aa. 8 Hahỹỹ da m' tamejũũ:
—Dooh d' bë mahũũm péh, pãw hadoo péh, ta hood hadoo péh, ta säm hadoo péh. Jããm hẽ da bë mahũũm tatu —näng mäh. 9 —Jããm ub da bë saroor bë hã hadäk do bë gahõm. Bë tsyym suun hẽ kä bë padedëëk —näng mä ta kyyh. 10 Bë nu kajäg bä ta wób tób bä, tii bä da bë ayyw dó sa panang bë beréd hõm bä kä. 11 Jé bë raganado bä, bë ramaa nanewë bä bë her'oot doo, bë ahõm sa mahã̄nh. Sa panang bä naa bë ahõm bä bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ããts. Tii da bë bad'oo, rabahapäh hyb n'aa dooh baad tado bä P'op Hagä Do panyyg raky nadaheeh doo —näng mä ta kyyh sa hã.
12 Ti m' rabahõm kän. Raketyn hõm. Jé pad'yyt hẽ m' rabaher'oot reréd hõm hyb n'aa nesaa doo. 13 Hajõng karap'aar h'yyb nesaa do rahebëë hõm mäh. Hajõk nahëë enäh do ta syyj me m' ratahed'yyd hõm, heso hõm mäh.

Jowãw nu gahem'uun do dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

14 Ti m' Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa napäh tii. Dawëë m' Jesus raky n'aa napëë däk. Hahỹỹ d' mä ta wób sa kyyh:
—Jowãw nu gahem'uun do paa né tii, dejëp do mahang ganä wät doo. Ti hyb n'aa tawén kabaj'aa —näk mä sa kyyh.
15 —Ta ti Eriij p'ooj ub hawät do paah —näk mä ta wób sa kyyh.
Ti m' ta wób hẽ raky hadoo:
—P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do paa hadoo pé ta tii —näk mä sa kyyh.

16 Eróts ky n'aa napëë däk bä kä ta wób
her'oot doo, taky hadoo:
—Jowãw nu gahem'uun do tii, ỹ mejũũ do
paa ranu gahõg hõm. Ganä wät dejëp do
paa mahang! —näng mä Eróts kyyh.
17 Eróts né ti mejũũ do paa ramoo maso
däk, ramoo maw'yyd däk, radawäts gëët
Jowãw nu gahem'uun doo. Tii d' Eróts wén
d'oo mäh, Erodija, ta hỹỹj Pirip häd näng do
ỹỹm hyb n'aa. Eróts gat'ëë däk mä Erodija,
ta hỹỹj ỹỹm. 18 Ti hyb n'aa m' Jowãw ky
hadoo paa ta hã:
—Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do
an'oo bä magat'ëë bä a hỹỹj ỹỹm.
19 Jowãw kyyh hyb n'aa m' Erodija ty
n'aa gesyyg kän, tawén kawaj'ããn kän ta
wë. Takarẽn paawä m' tamejũũ radaj'ëëp
Jowãw. Du daa m'. 20 Eróts mo n'aa je-
suu mä Jowãw. Eróts mä eỹỹm Jowãw hã.
Tahapäh mäh, baad ub né hẽ ti Jowãw
bawät P'op Hagä Do matym gó. Tsyt hẽ P'op
Hagä Do wë Jowãw bawät tahapäh. Eróts
maa newëë bä m' Jowãw her'oot doo, dooh
m' baad tado ta h'yyb gó. Ti hadoo né hẽ,
tamen mä Jowãw her'oot do tamaa newë
bä.
21 Tii bä kä m', ti bahãnh kä m', Erodija
bawyyd kän nyy d' tabad'oo. Eróts ta yd
enäng do heen n'aa noo gó m' Eróts moo
wät jäm. Tatsyyd bong mä ta karapee
sa wahë n'aa, ta warahén sa wahë n'aa,
sahõnh hẽ m' ky n'aa etsëëh do Garirej
häj n'aa bä naa. 22 Ti m', jäm noo gó
m', Erodija toog bana tabajäm hyb n'aa sa
matym gó. Baad mä maruus sa matym gó,
Eróts matym gó na-ããj mäh. Ti hyb n'aa m'
Eróts ky hadoo ta hã:
—Mets'ẽẽ hã ỹ makarẽn péh. Ỹ anoo né
da a hã —näng mä ta kyyh.
23 P'op Hagä Do häd gó m' ta ky däng:
—Metsẽẽ pé hã ỹỹ, ỹ anoo né da a hã. Wë
ỹ hanäng do uuh ỹ anoo da a hã, makarẽn
bä. Né hup ỹ né hẽ tii —näng mä Eróts kyyh.
24 Ti m' maruus banyyh ta ỹỹn wë
tabeaanh hyb n'aa tetsẽẽ pé Eróts hã. Ti m'
ta ỹỹn ky hadoo:
—Mets'ẽẽ Jowãw nu gahem'uun do nu
gabóg —näng mäh.
25 Ti m' nayyw hẽ m' maruus matëëh p'aa
hẽnh. Ti m' tabets'ẽẽ kän:
—Na, ỹ karẽn nayyw hẽ mabanoo hã ỹỹ
Jowãw nu gahem'uun do nu gabóg
ta hood gó —näng mä maruus kyyh
Eróts hã.
26 Ti m' tak'ëp sa wahë n'aa hyb n'aa
tón wät mäh. Ti hadoo né hẽ, ta ky ba-
jawaa do hyb n'aa m', tatsyyd bong do
taky däng do ramaa napäh do hyb n'aa
m', tawén wanadii. 27 Ti m' nayyw hẽ m'
tamejũũ warahén see Jowãw tadaj'ëëp hyb
n'aa, tamanaa hyb n'aa ta nu gabóg. Ti m'
warahén bahõm Jowãw ragadahew'ëës doo
hẽnh, tadaj'ëëp mä Jowãw, tanu gahõg hõm
mäh. 28 Tamanaa mä ta hood gó, tan'oo
däk mä maruus hã. Ti m' maruus gado
däk, tan'oo däg kän mä ta ỹỹn hã kä. 29 Ti
m' Jowãw ma matëg ky n'aa napëë däk bä
m', rabana rabehëën ta hub. Ti m' ti m'
radasuun jëng gabaho doo gó, kamag hood
n'aa gó.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

30 Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ do
rababaaj nä Jesus wë. Ti m' rabaher'oot
ta hã sahõnh hẽ rametëëk doo, ramoo bok
doo. 31 Ta tii bä m' séd dó m' ta wë heg'ããs
doo. Séd bä m' ranu kejäk do hyb n'aa, du
daa m' Jesus ta hataa daheeh rabawa péh.
Ti hyb n'aa m' Jesus ky hadoo ta hataa sa
hã:
—Hamäh, ër ah'ũũm ta wób rabedoh
hẽnh, bë kameh'ããk hyb n'aa —näng mäh.
32 Ti m' sa mab hẽ m' rabahõm marakate
gó ta wób rabedoh bä paawä. 33 Ta wób
mä rahapäh raban'yyh. Ti m' sahõnh hẽ
panang bä naa rabahõm ta takëën hã sa
pooj jé. Sa pooj jé m' rakajaa. 34 Ti m'
Jesus basoop bä, hajõk do tabahapäh bä m',
tat'yyd mehĩĩn mä sa hã. B'éé hagã n'aa
tamah do hadoo mä ta hã. Ti m' hajõng ky
n'aa tama met'ëëg kän sa hã.
35 Tũũh däg bä kä m' ta ma matëg rabana
ta wë, ti m' raky hadoo ta hã:
—Tũũh däg —näk mäh. —Dawëë hỹỹh.
36 Mamejõ hõm hajõk doo, panang ta-
banäng bä, sét ken'yyh rabaj'eenh hẽnh na-
ããj hẽ, sa waa rabetsẽẽ hyb n'aa —näk mä
sa kyyh.
37 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë né hẽ hanoo sa waa —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Ta ti 8 kamarab ji moo wät ta säm —näk mäh. —Ãã né hẽ g'eeh ti hets'ẽẽ ta ti sa waa pãw? —reaanh mäh.

38 Ti m' Jesus beaanh:

—Nyy hẽ ti hanäng bë wë pãw? Bë hegãã —näng mä ta kyyh.

Ti m' rabaheg'ããs, ti m' raky hadoo:

—Ti anäng ji ma poo oow pé pãw. Pawóp its tah'ỹỹb —näk mä sa kyyh.

39 Ti m' Jesus mejũũ ramejũũ hajõk do rabehyy b'ëëh hyb n'aa jawii jó. 40 Ti m' rabehyy b'ëëh, 50 ken'yyh mä ta wób, 100 ken'yyh mä ta wób ketyn hõm doo.

41 Ti m' Jesus basog däk pãw, tah'ỹỹb na-ããj mäh. Hỹ pong jé taty däng bä m', P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Õm taw'ããts hẽ Ee. Man'oo däk ãã tä, ãã waa —näng mäh.

Ti m' pãw taganebäh bong, tets'ëë hõm mä ta ma matëg sa hã, rabets'ëë hõm hyb n'aa hajõk do sa hã kä. Tah'ỹỹb na-ããj né hẽ m' pawóp had'os do tetyn hõm né hẽ m' tii d' ẽnh. 42 Tii bä kä m', sahõnh hẽ m' rabawëë bong. Wog enä hõm mä sahõnh hẽ. 43 Ti m' mad'aak do ta ma matëg rata hõm kawaju gó. 12 m' kawaju gedẽ hõm mäh. 44 Hawëë bong doo, 5 miw mä ajyy.*

Tamii pong jó Jesus bawät do panyyg n'aa hahỹỹh

45 Ti m' nayyw hẽ ta ma matëg Jesus mejũũ ragatsëg t'oonh marakate gó, ta pooj jé rabahõm hyb n'aa Betsaj-Da häd näng do panang nemuun. Ti nuuj jé m' takedëë hõm hajõk do sa hã. 46 Takedëë hõm do jawén paa bä m' tabasëëk mä waëë jó P'op Hagä Do sii taber'oot hyb n'aa.

47 Tabadajuu däk bä m', karaj'aa hoo gad'oo bä kä m' ta ma matëg rababoo däk. Ta mab hẽ m' Jesus bayyw gëët. 48 Ti m' tabaheg'ããs, dooh m' tahõm rahëë doo. Bah'ood ty gahëm mäh. Ti m' tapaj'ëë pooj jé Jesus bahõm kän sa wë tamii pong jó. Jesus tabëëj paawä m', 49-50 rabahapäh tamii pong jó hana doo. Tak'ëp mä rabeỹỹm bong. Awaaw bong mäh. Dajëp do saw'ëëng paa red'oo mäh.

Ti m' nayyw hẽ m' Jesus ber'oot sa sii:

—Bë eỹỹm manäh! Ỹ ti hỹỹh —näng mäh.

51 Ti m' tagatsëg sooh sa sii. Ti m' bah'ood badoo wät. H'yy gabedo bong mäh. Rameuuj bong mäh. 52 Dooh rah'yy gah'ood nä bä Jesus hã, pãw tapehuuj né paawä. Dooh rah'yy genä bä.

53 Rabatsëg hõm bä m', Genesaréh häj n'aa bä m' marakate badëë jad kän. Tii bä m' rabahũũ jad kän. 54 Ragatsëg bë sii hẽ m' pong hẽnh, ti babuj n'aa rabahapëë kän Jesus. 55 Tak'ëp mä raty gapedäg bong ramenaa hyb n'aa nahëë enäh do Jesus wë. Jé pad'yyt hẽ hëëj Genesaréh w'oo hã hanäng doo bä naa ramenaa nahëë enäh doo. 56 Jé pad'yyt hẽ Jesus nu kejäk bä m', panang rakahet'aa bä m' ramena bëëh nahëë enäh doo. Ti m' rabetsẽẽ nahëë enäh do ramoo kejäk hyb n'aa ta saroor noo byyh hã. Ti m' sahõnh hẽ nahëë enäh do moo kejäk doo, heso padäg kän mäh.

7

Ji h'yyb gó naa né hẽ nesaa do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Pariséw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ããj mä rakajaa Jerusarẽnh hẽnh naa. Ti m' rakata däk Jesus wë. 2 Ti m' rabahapäh, Jesus ma matëg wób rawëh mä ta si n'aa hẽ. Dooh m' ramoo ketsyyd wäd rabahed'oo doo da. Sa hã m' nesaa do ta ti P'op Hagä Do hã. 3 (Pariséw, sahõnh hẽ Judah buuj wób na-ããj hẽ, dooh rawëë bä, dooh rawa bä, sa wahë makũ mahetëk doo da ramoo kanetsyyd pooj jé. 4 Rabana bä jé sa waa hets'ẽẽ do paah, dooh rawa bä, dooh rawëë bä, ramoo kanetsyyd bä, rabahed'oo doo da. Hajõõ tamo n'aa tii da rabahed'oo doo. Sarej ragejõs, sa waa hood ragets'yyt sa wahë makũ mahetëk doo da.)*

5 Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj mä rabeaanh Jesus hã:

—Hëd n'aa a ma matëg ranad'oo ãã wahëh metëëk doo da? Hëd n'aa dooh ramoo ketsyyd bä ër wahë makũ rabahed'oo doo da? —näk mä sa kyyh.

* **6:44** Dooh m' taketsén bä ỹỹj, karepé. * **7:4** Mosees ma metëëk do paa bahãnh rakarẽn rabawëëd däk. Sa hã, tii da ji adoo bä, baad ub ji P'op Hagä Do gadoo.

6 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëëh! Baad né paa ti P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do kyyh, bë ky n'aa. Hahỹỹ d' paa m' takerii däk P'op Hagä Do kyyh bë ky n'aa: "J'ooj madäk doo me ỹ raweh'ëëh. Sa kyyp tii. Dawëë sa h'yyb bawät mahãnh ỹỹ. 7 Dooh këh ỹ tado bä ti rama metëëk doo. Raky n'aa jawyyg ub tii. Ti hyb n'aa daap hẽ ti ta ti ỹ rahyb n'aa jew'yyk doo"† —näng mä Jesus, Isajas her'oot do paa P'op Hagä Do kyyh.

8 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Bë eréd hõm P'op Hagä Do mejũũ doo. Bë wareem däg bë wahë makũ metëëk do hã —näng mäh.

9 Ti m' Jesus ej'ees sa hã:

—Baad né ta ti bë hã P'op Hagä Do mejũũ do bë eréd hõm doo, bë wahë makũ mejũũ doo da bë bad'oo hyb n'aa kä. 10 Hahỹỹ da Mosees metëëk do paa P'op Hagä Do mejũũ doo: "Bë wehëë bë yb, bë wehëë bë ỹỹn."‡ "Ji daj'ëëp ta yb, ta ỹỹn ky n'aa wasee doo."§ 11 Tii d' né paawä ta kyyh, ta see hado däk bë metëëk doo —näng mä Jesus. —Hahỹỹ da bë kyyh: "Jé ta yb, ta ỹỹn hã taky hado bä, 'Hã ỹ naa magadoo do pan'aa paawä, P'op Hagä Do matym n'aa däg tii. Dooh bë hã ỹ an'oo wäd bä', taky hado bä, 12-13 tii bä, ta tii d' ky hadoo doo, dooh ji mejõ wäd bä ta ỹỹn, ta yb tamasa", näk bë kyyh. Hajõng nä tii d' bë bad'oo doo —näng Jesus. —Bë wahë makũ ma metëëk do bë ky sũũt do hyb n'aa bë eréd hõm P'op Hagä Do mejũũ doo —näng mä Jesus Parisẃ, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa hã.

14 Ti m' p'aa hẽnh hajõk do ta tii bä hab'ëëh do Jesus naëënh ta wë. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë sahõnh hẽ, bë maa newë da, bë h'yy genä da ỹ her'oot do hã: 15-16 Ji noo me hajëng pé hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. T'õp ji h'yyb gó naa hanyyh do ti hanoo ji nas'aa däk do P'op Hagä Do hã —näng mäh.

17 Ti m' Jesus kedëë hõm hajõk do sa hã. Ti m' tób gó tabajëë suun jawén paa bä ta ma matëg rabeaanh ta hã ta ti taher'oot do ky n'aa. 18 Ti m' Jesus baher'oot sa hã:

—B'ës h'yy ganah'ood éh? —näng mäh. —Ji hã hajëng pé hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. 19 Ta ti dooh tajëë bä ji h'yyb tym gó. Ji wog gó ti tabajëng, ta jawén anyyh p'aa hẽnh. Ti hyb n'aa dooh ji nas'aa bä P'op Hagä Do hã ji noo gó hejëng do hyb n'aa —näng mäh.

(Ta ti m' Jesus her'oot do ky n'aa m', taw'ããts mä sahõnh hẽ baad ub ji waa. Dooh m' ti haj'aa tado bä ji nas'aa bä.)

20 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ta ti ji h'yyb gó naa henyyh do hyb n'aa ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. 21 Tii d' ỹ wén her'oot, t'õp naa, ji h'yyb tym gó naa tabana do hyb n'aa nesaa do ji hyb n'aa newëë doo. Ji h'yyb gó naa tabana ji karẽn do ji bagä do ji ỹỹm nadoo do sii, ji patug nadoo do sii. Ji h'yyb gó naa tabana ti ji ets'ëëk doo. Ji h'yyb gó naa né hẽ tabana ji da hadoo do ji daj'ëëp doo. 22 Ji h'yyb gó naa né hẽ tabana ti ji hyb n'aa h'ũũm do ji ma, sahõnh hẽ ji moo nesaa doo, ji noo kanesa doo, nu meby n'aa näng doo, ji hyb n'aa jewës doo, ji da hadoo do ji ky n'aa rejãã doo, ji kasab'ee doo, daap hadoo do ji moo wät doo kä. 23 Sahõnh hẽ ta ti hedoo doo, ji h'yyb gó naa had'yyt tabana. Ta ti hyb n'aa ti ji wén nas'aa däk P'op Hagä Do hã —näng mä Jesus kyyh ta ma matëg sa hã.

Ỹỹnh ta s'ee hẽnh naa ta toog ky n'aa her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

24 Ti m' ta tii b' naa Jesus bahõm panang Tiir häd näng do nemuun. Ajëë suun mä tób gó. Dooh m' takarẽn raky n'aa napëë bä tii b' tabagä doo. Ti hadoo né hẽ, dooh m' tahaja bä tajejën bä. 25-26 Ti m' ỹỹnh, Gereg buuj, Siro-Penisija bä m' henäng doo, ky n'aa napäh Jesus. Judah buuj nadoo do m' tii. Ỹỹnh toog hã mera do badäk. Ti m' tabana Jesus wë. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng Jesus wë. Ti m' tak'ëp mä tabetsẽẽ Jesus bahabëë hõm hyb n'aa karap'aar h'yyb nesaa do ta toog hã hadäk doo.

27 Ti m' Jesus ky hadoo:

† **7:7** Isajas 29.13 ‡ **7:10** Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16 § **7:10** Esodo 21.17, Rewitikos 20.9

—Na rawa dó sa waa rakarẽn do sa taah hã —näng mäh. —Taw'ããts hẽ nado sa waa ji ado hõm bä ji banoo hyb n'aa sa masããh awaar taah hã —näng mä Jesus kyyh ỹỹnh hã.**

28 Ti m' ỹỹnh ky gadoo Jesus. Jesus kyy gó né hẽ m' taky hõm:

—Ehub né hẽ õm, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Ti hado né paawä, awaar sii hẽ rawa sa taah waa hyyj sa noo m' kejäk doo —näng mä ỹỹnh kyyh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Abaaj hõm. H'yy ka'eeh doo me ỹ maky gadoo do hyb n'aa, dooh wäd karap'aar h'yyb nesaa do a toog hã —näng mä Jesus ta hã.

30 Ỹỹnh babaaj hõm bä kä m', takajaa ta toog wë, ahub däk ta toog. H'yy kamehããg sooh mäh. Karap'aar h'yyb nesaa do ahõm ta hã hadäk do paah.

Aj'yy Jesus nabuuj genä däk do panyyg hahỹỹh

31 Ti m' Jesus raberéd hõm Tiir häj n'aa. Sidõn häd näng do hëëj, Dekaporis häd näng do häj n'aa na-ããj hẽ ratabës. Ti m' karaj'aa Garirej häd näng doo hẽnh rabaw'ëënh. 32 Jesus rakajaa bä m', ramanaa mä ta wë aj'yy nabuuj gatamah doo, hebä doo. Ti m' rabetsẽẽ Jesus moo däng ta hã tabahub däk hyb n'aa.

33 Ti m' Jesus mahũũm mä dawë hã, hajõk do sa mahãnh. T'ĩĩ hẽnh kä m' ta nabuuj gó m' tamoo jëë pëë. Ti m' ta mo poo hã Jesus betsós wät, tii bä kä m' aj'yy nag'aad hã m' tamoo däng. 34 Hỹ pong jé m' taty dëë wät, tak'ëp mä tah'yy kawabaag wät, ti m' taky hadoo:

—Epata! —näng mäh. (“Genä däg”, tahanäng pé m' tii.)

35 Tii bä m' nayyw hẽ m' aj'yy nabuuj genä padëëk, ta nag'aad na-ããj mä nahe-jooj wäd mäh. Baad ub mä taber'ood däg kän.

36 Ti m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa ta wób sa hã. Nabuj keh'ũũm mä tii. Tak'ëp mä Jesus mejõ paawä ranaher'oot hyb n'aa, tak'ëp mä tii bä rabaher'oot Jesus mo haj'aa. 37 Sahõnh hẽ m' rameuunh Jesus mo haj'aa hã. Ti m' raky hadoo:

—Baad sahõnh hẽ tamo haj'aa —näk mäh. —Nabuuj gatemah do sii hẽ nabuuj genä padëëk, ner'oot do sii hẽ er'ood padëëk tan'oo bä —näk mä sa kyyh Jesus mo haj'aa ky n'aa hã.

8

Jesus pahuunh do 4 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó hajõk do rakata padëëk p'aa hẽnh ẽnh. Dooh m' sa waa péh. Ti hyb n'aa m' Jesus naëënh ta ma matëg, sa sii taber'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

2 —Ỹ t'yyd mehĩĩn hahỹ ër wë kata pad'ëëk doo. Tamawoob däg ta ãh si ỹ rababok. Dooh sa waa péh —näng mäh. 3 —Dawëë naa ta wób rabana. Ỹ mejõ bä rababaaj hõm sa gó, naheba padäg da, degõn jëng da sah mahỹỹj ta hõõ bä —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

4 Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Nyy bä ji baw'yyt babä sa waa? Dawëë bä. Dooh ta nawaa babä —näk mäh.

5 Ti m' Jesus beaanh:

—Nyy hẽ pãw bë wë? —näng mäh.

—Ti anäng setsi —näk mä sa kyyh.

6 Ti m' Jesus mejũũ hajõk do rabehyy b'ëëh tũũ. Ti m' tabasog däk pãw, ti m' taky n'aa etsẽẽ sa waa hyb n'aa. Tii bä m' taganebäh boo kän, tets'ëë hõm mä ta ma matëg sa hã, rabets'ëë hõm hyb n'aa hajõk do sa hã kä. 7 Tah'ỹỹb na-ããj mä ti anäng mä sa wë. Ned'ëëd its mä ti tah'ỹỹb. Tii da né hẽ m' taky n'aa d'oo ẽnh tii. Ti m' tamejũũ ta ma matëg rabets'ëë hõm hajõk do sa hã. 8 Tii bä kä m', sahõnh hẽ m' rabawëë bong. Wog enä hõm mä sahõnh hẽ. Ti m' rabawëh do jawén paa bä m' mad'aak do ta ma matëg rabata däk arook gó. Setsi m' arook gedẽ hõm doo. 9 4 miw mä ajyy tahyb n'aa pé ti hawëë bong doo.

Hajõk do hã Jesus kedëë hõm jawén paa bä m', 10 tagatsëg sooh mä marakate gó ta ma matëg sa sii hẽ m'. Ti m' rabahõm Daramut häd näng do häj n'aa hẽnh.

** **7:27** Tii da Jesus wén her'oot, tametyy hyb n'aa ỹỹnh baad ta hã tah'yy kae bä. Panyyg gó taky n'aa her'oot, tahyb n'aa newëë hyb n'aa baad tado bä tamasaa bä Judah buuj nadoo do sa hã. Jesus ky n'aa eh'ũũm Judah buuj sa taah. Awaar taah gó taky n'aa ed'oo Judah buuj nadoo doo.

11 Rakajaa bä m', Parisẽw rabana ta wë. Hajõng mä reaanh ta hã. Jesus rametyy hyb n'aa ramejũũ mä tapahuuj bä sa matym haj'aa wë hã.* 12 Ti m' tak'ëp mä tah'yy kawabaag wät, j'ooj madäk doo me ramejũũ do hyb n'aa m'. Ti m' taky hadoo:

—Daap hẽ da hẽ habong do rabetsẽẽ hã ỹỹ ỹ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa —näng mäh. —Dooh ỹ metëëh pé ta heen n'aa hahỹ sa hã. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä ta kyyh.

13 Tii bä m' Parisẽw taberéd b'ëëh, ti m' p'aa hẽnh tagatsëg sooh marakate gó, ti m' rabatsëg hõm karaj'aa ta myyj jé.

Parisẽw, Eróts daheeh raher'oot do mahãnh ji hyb n'aa matakëë do ky n'aa hahỹỹh

14 Ta ma matëg ramabaan mä ramahũũm sa waa pãw. Jããm hẽ sét its mä pãw marakate gó. 15 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad bë kanä da Parisẽw, Eróts sa pãw makuj n'aa mahãnh —paa tamaher'oot mäh.

16 Ti m' ta ma matëg rakaner'ood bong Jesus her'oot do ky n'aa. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Dooh ër wë pãw. Tii d' tawén edoo† —näk mä sa kyyh.

17 Ti m' Jesus hapäh ti raky n'aa hajẽm doo. Ti m' tabeaanh sa hã:

—H'ëëd hyb n'aa pãw bë mabaan hõm bë banäng? —näng mäh. —Dooh tagah'ood nä bä bë hã? Dooh bë h'yy kadawuung nä bä? —näng mä ta kyyh sa hã. 18 —Bë matym enä né paawä, dooh bë hapëë bä. Bë nabuuj genä né paawä, dooh bë maa napëë bä. Bë mabaan 19 5 pãw ỹ etyn bong do 5 miw sa hã? Nyy hẽ kawaju bë gedẽ hõm mad'aak doo?

—12 kawaju mad'aak —näk mä sa kyyh.

20 Ti m' Jesus eaanh ẽnh:

—Setsi pãw ỹ etyn bong do 4 miw sa waa, nyy hẽ arook bë gedẽ hõm mad'aak doo?

—Setsi arook mad'aak —näk mäh.

21 Ti m' Jesus bedoo sa hã:

—Dooh bë h'yy genä nä bä? —näng mä ta kyyh ta ma matëg sa hã.

Aj'yy ty gadajuu däk do Jesus ty nä däk do panyyg n'aa hahỹỹh

22 Ti m' Jesus rakaja kän Betsaj-Da häd näng doo bä panang bä. Ti m' ramanaa mä ta wë aj'yy ty gadajuu däk doo. Retsẽẽ mä Jesus moo däng ta hã tabahub däk hyb n'aa. 23 Ti m' Jesus maso däk ta moo hã, tamahũũm mä dawë hã panang bahãnh. Ti m' Jesus ty hetsós wät, ti m' tamoo däng ta hã. Ti m' tabeaanh ta hã:

—Äkä, mahapëë däk? —näng mäh.

24 Ti m' tabeg'ããs, ti m' taky hadoo:

—Dooh baad ỹ hapëë nä bä. Ỹ hapäh habong doo. B'aa hadoo hã ỹỹ.

25 Ti m' p'aa hẽnh Jesus moo däng ta matym hã ẽnh. Ti m' ta matym baad däg kä. Baad mä tabahapäh tii kä. Dooh m' taty gadajuu wäd bä kä. 26 Ti m' Jesus mejũũ tababaaj hõm ta tyw n'aa see me ta tób hẽnh. Dooh m' takarẽn myyj hẽnh tajëë wäd.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' Jesus rabahõm panang wób Sesareja Pirip panang häd näng nedaa badäk doo hẽnh. Ti m' ramahõm me tabeaanh ta ma matëg sa hã:

—Jaa m' ỹỹh, sa nooh?

28 Ti m' raky hadoo:

—Ta wób noo m', õm mä Jowãw nu gahem'uun do paah. Ta wób noo m', õm mä Eriij makũũh. Ta wób noo m', õm mä P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do paa seeh —näk mä sa kyyh ta hã.

29 —Bë hã ẽnh? Jaa ỹ bë hã ẽnh? —näng mä Jesus sa hã.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Õm ti Kristo,‡ P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo —näng mä Peed kyyh ta hã.

* **8:11** Jesus wë Parisẽw rakamaj'ĩĩ. Dooh raky dahé bä P'op Hagä Do mejũũ do Jesus tado bä. Sa hã péh, dooh Jesus haja bä wë hã tapahuuj bä, rawén mejũũ sa matym haj'aa Jesus pahuuj bä wë hã. J'ooj madäk doo me ramejũũ do hyb n'aa Jesus wén manetëëh sa hã rakarẽn do paawä. † **8:16** Dooh rah'yy kadawuung bä panyyg gó Jesus her'oot do hã. Jesus hã Parisẽw Eróts daheeh ranu mer'oot. Dooh m' raky dahé bä Jesus P'op Hagä Do t'aah tado bä. Nayyw hẽ jé pad'yyt hẽ takah'ũũm ranu mer'oot do ky n'aa. Pãw makuj nayyw hẽ takamekuunh tiriig mahang hadoo do tii. ‡ **8:29** Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëënh Mesijas . Gereg kyy me ramaneëënh Kristo. “P'op Hagä Do h'yyb däng doo” , tahanäng pé m' ti.

30 Ti m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa
ta wób sa hã ta ky n'aa.

Jesus her'oot do tadajëp do ky n'aa hahỹỹh

31 Ti m' Jesus du doo tama metëëk do ta
hataa. Tama metëëk bä m' taky hadoo:

—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana
Doo, hajõng da ỹ ahoop. Ër wahë n'aa,
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh
do sa wahë n'aa na-ããj da, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ, ỹ da
rahyb n'aa wareem. Ỹ da dajëp ran'oo bä.
Tamawoob hẽ ta ã̄ jawén paa bä, ỹ ganä
wät da p'aa hẽnh —näng mä ta kyyh.

32 Baad mä ta ky n'aa tabaher'oot. Ti m'
Peed naëënh dawë hã. Ti m' taky ge'ỹỹm,
Jesus tii d' tanaher'oot hyb n'aa.

33 Ti m' Jesus ty kaw'õõd däk ta ma matëg
wób sa wë. Ti m' Peed taky geã̄m wät.

—J'eep! Ahõm mahã̄nh ỹỹ, Nesaa Do Yb
—näng mäh.§ —Dooh mah'yyb dëë bä P'op
Hagä Do karẽn do hã. Ajyy rakarẽn do hã ti
mah'yyb däk —näng mä Jesus kyyh.

34 Ti m' hajõk do ta wë kata däk doo, ta
ma matëg na-ããj hẽ Jesus naëëj wät ta wë.
Ti m' taky hadoo sa hã:

—Jé karẽn pé hëp ỹ hata tabahadoo hyb
n'aa, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã hẽ tah'yy
ka'eeh doo, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã
hẽ tahyb n'aa newëë doo. Taw'ããts hẽ da
tagado had'yyt hẽ tahoop do hëp ỹ n'aa.
Taw'ããts hẽ tagadoo hëp ỹ n'aa radajëëb
bä na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ ỹ taky daheeh,
taw'ããts hẽ ỹ bawät doo da da ti bawät.
35 Tii d' ỹ wén edoo, badäk hahỹỹ hã ji
hawät do tak'ëp kamahã̄n doo, jé tahoop do
hëp ỹ n'aa jeỹỹm doo, dooh da P'op Hagä
Do wë tanu dëë bä. Jé hëp ỹ n'aa, panyyg
hanäm do hyb n'aa na-ããj hẽ, tahoop do
gadoo péh, hëp ỹ n'aa tadajëb bä, panyyg
hanäm do hyb n'aa tadajëb bä, ta h'yyb tym
P'op Hagä Do wë da tanu däng —näng mä ta
kyyh.

36 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hëd n'aa ji karẽn sahõnh hẽ badäk hahỹ
ji ta danäh, ji h'yyb tym banesaa hẽnh
tahõm bä? —näng mäh. 37 —Dooh ta säm
ji ad'oo pé ta s'ee hẽnh ji h'yyb tym nahõm
hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh. 38 —Hëp ỹ
n'aa, ỹ ma metëëk do hyb n'aa na-ããj hẽ
nu mebyng pé P'op Hagä Do hã hyb n'aa
eréd hõm do sa matym gó, nesaa do moo
heb'ooh do sa matym gó, ỹỹh, Aj'yy Hadoo
Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ d' nu mebyng
ẽnh ta hyb n'aa, Ee hejój gó, ta bag tak'ëp
gabarëëh doo gó ỹ bahyng noo gó ããs tak'ëp
baad hedoo do sa daheeh —näng mä ta
kyyh.

9

1 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ta wób babä ër mahang habong do
rahapäh nä da ỹ du doo noo gó sahõnh hẽ
ỹ bag'ããs P'op Hagä Do hejój me. Radejëp
do pooj jé rahapäh nä da tii. Né hup ỹ né
hẽ ta ti ỹ her'oot doo.

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahỹỹh

2 Ti m' ji moo oow see pé sa ã̄ jawén
paa bä m', Jesus mahũũm ta sii Peed, Tsi-
jaag, Jowãw daheeh. Ti m' rabas'ëëg kän
waëë p'op nu däk do hã. Sa mab hẽ m'
t'ĩĩ hẽnh rabaym dó. Ti m' Jesus kawa-
reem däk sa matym gó. Ta see hado däk
mäh. 3 Tak'ëp mä ta saroor gabar'ëëng däk,
tak'ëp mä tabahawag däk. Dooh m' badäk
hahỹỹ bä hajaa pé saroor ti hadoo pé tak'ëp
hawak péh. 4 Ti m' p'ooj ub habong do paa
Eriij, Mosees häd enäh do rakas'ee b'ëëh sa
matym gó. Jesus sii m' raber'oot.

5 Ti m' Peed ky hadoo Jesus hã:

—Ma matëg! —näng mäh. —Taw'ããts hẽ
babä ër hã! —näng mäh. —Taw'ããts hẽ
tamawoob hẽ ta tób n'aa ãã temaa toonh.
Sét hẽ a tób, sét hẽ Mosees tób, sét hẽ Eriij
tób —näng mäh.

6 (Dooh m' tadoo wät pé tak'ëp rabeỹỹm
bong do hyb n'aa m', tii d' tawén edoo.) 7 Ti
m' nayyw mä wë puh ganyyh, sahõnh hẽ sa
hã m' tabadäng. Wë puh gó m' P'op Hagä Do
ber'oot. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Hahỹ tah ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahã̄n doo. Bë
maa newë, bë ky dahé ta kyyh —näng mäh.

8 Ti m', nayyw hẽ m', raty kaw'õõd bong
bä m', rabaheg'ããs bä m', jãã̄m hẽ Jesus
rahapäh. Dooh boo m' Jesus pa hab'ëëh do
paah.

§ **8:33** Tah'yyb hapäh, Satanas kyy gó m' Peed ber'ood wät tawén ky geã̄m wät.

9 Ti m' rabahyk bä m' Jesus mejũũ rana-
her'oot hyb n'aa rahapäh doo, Aj'yy Hadoo
Do Hỹ Pong Jé Hana Do ganä wät bä kä
dejëp do mahang. 10 Ti m' sa h'yyb gó m'
rabenäm. Sa mab hẽ m' rakaner'ood bong.
Hahỹỹ da m' sa kyyh:
—H'ëëd ky n'aa tii, dajëp do ganä wät do
taher'oot doo? —näk mä sa kyyh.
11 Ti m' rabeaanh ta hã:
—Hëd n'aa Kristo kajaa do pooj jé Eriij
m' matëëh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do raher'oot? —näk mä sa kyyh.
12-13 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Se hub né hẽ. Eriij matëëh né da sahõnh
hẽ tabenäm hyb n'aa —näng mäh. —Ti
hadoo né hẽ, bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Eriij
ewäd hyng né hẽ. Tii bä rah'yy kajäk doo da
né hẽ rabad'oo paa ta hã. Tii d' né hẽ takerii
däk ta ky n'aa P'op Hagä Do kyy kerih do
hã* —näng mäh.
Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana
Do ky n'aa ẽnh? Nyy da këh ỹ n'aa kerih do
P'op Hagä Do kyyh? Ỹ na-ããj da hajõng ỹ
ahoop da. Ỹ rahyb n'aa wareem da na-ããj
hẽ —näng mä Jesus kyyh.

Pahëëw Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

14 Ti m' Jesus rakajaa bä kä m' ta ma
matëg wób rabab'ëëh bä, hajõk mä ranu
sabug däk sa pa rabahapäh. Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do ky ked'aak mä
sa daheeh. 15 Tii bä m', nanäng nu sabuk
do rabahapäh bä m' Jesus, raty ge-ee bong.
Ti m' rawaj'aa nä ta wë rabedëng hyb n'aa
m' Jesus.
16 Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg wób
sa hã:
—H'ëëd p'ãã ti bë ky ked'aak sa wë? —
näng mäh.
17 Tii bä m' hajõk do see ky ganyyh. Ti m'
taky hadoo:
—Ma matëg! —näng mäh. —Ỹ manaa a
wë paawä tah ỹỹ. Karap'aar h'yyb nesaa
do ta hã adäk —näng mäh. —Dooh ter'ood
wäd tan'oo bä. 18 Ta hã tabadäng bä, tũũ
tadewëës. Ti tah ỹ gadów däk, tëg kamatsëë
däk, tsanamäts däk tan'oo bä —näng mäh.
—Ỹ eaaj wät a ma matëg sa hã rabahabëë
hõm hyb n'aa. Dooh rahaja bä —näng mä ta
kyyh Jesus hã.
19 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Baad P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh
do bëëh, da hẽ badäk hahỹỹ bä habok doo!
—näng mäh. —Hajõõ nuu me ỹ bawät nä
g'eeh bë mahang bë ky dahé däk hyb n'aa
kä? Ỹ hãd h'yyb napan däg bë hã, hã ỹ bë
h'yy kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh.
—Bë mana b'ëëp pahëëw —näng mäh.
20 Ti m' pahëëw ramanaa ta wë. Ti
m' karap'aar h'yyb nesaa do bahapäh bä
m' Jesus, pahëëw tabahehats wät. Ti m'
tadawäts jat tũũ. Tũũ m' takawereem,
kawereem, kawereem jat mäh. Tsanamäts
jat mäh.
21 Ti m' Jesus beaanh ta yb hã:
—H'ëëd pénh tabadäk ta hã? —näng mäh.
—P'ooj ub takarapee noo gó tadäg né hẽ
ta hã —näng mä ta yb kyyh. 22 Hajõõ nuu
me karap'aar h'yyb nesaa do dahew'ëës
tũũ tëëg hõõ me, tame na-ããj hẽ. Takarẽn
tadaj'ëëp. Mahaja bä, mado hõm. Mat'yyd
mehĩĩn ããh —näng mäh.
23 —Ỹ haja bä? —näng mä Jesus kyyh.
—Dooh hejoonh pé P'op Hagä Do hã h'yy
ka'eeh pé hã —näng mäh.
24 Ti m' nayyw hẽ pahëëw yb ky hadoo:
—Ỹ h'yy ka'eeh né hẽ —näng mäh. —
Man'oo tak'ëp ỹ h'yy ka'eeh hyb n'aa, ỹ ky
nasëm hyb n'aa! —näng mäh.
25 Ti m' hajõk waj'aa padëëk sa wë raba-
heg'ããs hyb n'aa Jesus hapäh bä m', nayyw
hẽ m', hajõk do kaj'aa do rabaheg'ããs do
pooj jé, karap'aar h'yyb nesaa do tageãm
wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo
ta hã:
—Karap'aar h'yyb nesaa doo, ky tamah
doo, nabuuj gatamah doo, anä pahëëw hã
hadäk doo! Dooh da ta hã madëë wäd bä!
—näng mä Jesus kyyh.
26 Ti m' tak'ëp mä karap'aar h'yyb nesaa
do geëëj wät. Ti m' tak'ëp tabahehats wät,
ti m' tabanä kän pahëëw hã hadäk do paah.
Ta wób sa hã m' pahëëw dajëp. Bag hẽnh
mä tabajad hõm, ti hyb n'aa m' dajëp rawén
ed'oo. 27 Ti m' Jesus moo takyg sëëk. P'op
mä tabag'ëëd däg kän.

* **9:12-13** Eriij tahanäng doo, Jowãw nu gahem'uun do né hẽ tii.

28 Ti m' Jesus tób gó tabajëë suun jawén paa bä, sa m'aa hẽnh mä ta ma matëg rabeaanh ta hã:
—H'ëëd hyb n'aa ãã wén nahajaa ãã habëë hõm bä karap'aar h'yyb nesaa doo? —näk mäh.
29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Jããm hẽ P'op Hagä Do ji ky n'aa etsẽẽ doo me, [ji noo kanawa doo me na-ããj hẽ] ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do tabanyyh —näng mä Jesus.
30 Ti m' ratsyym kasok ta tii b' naa. Garirej häj n'aa me m' ratabës. Dooh m' Jesus karẽn bä ta wób raky n'aa napëë bä rabaym doo, 31 ta ma matëg tama metëëk do hyb n'aa m'. Ti m' taky hadoo sa hã:
—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó. Ỹ radaj'ëëp da. Tamawoob hẽ ta ã̄ jawén paa bä ỹ ganä wät da p'aa hẽnh —näng mä Jesus ta ky n'aa hã.
32 Dooh m' rah'yy genä bä ti taher'oot do sa hã. H'yyb e'ỹỹm mä rawén neaanh.

Raky ked'aak doo, jaa sa bahã̄nh hadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

33 Ti m' rakajaa Kapar-Naũm häd näng panang bä. Tób bä tabajëë suun bä m' teaanh mä ta ma matëg sa hã. Ti m' taky hadoo:
—H'ëëd p'ãã ti bë ky ked'aak ta tyw n'aa me, ër mana me? —näng mäh.
34 Dooh m' raky gado bä. Raky n'aa meb'yyh mäh. Tyyw me rababoo däk bä raky kedag bong ny hadoo do sa mahang hyb n'aa jawyk ta wób sa bahã̄nh. Ti hyb n'aa m' rawén ky n'aa meb'yyh.
35 Ti m' Jesus bahyy sooh, ti m' ta ma matëg tanaëënh ta wë. Ti m' taky hadoo sa hã:
—Jé karẽn pé ta wób sa bahã̄nh hadoo doo, taw'ããts hẽ da sa yd jé tanu gadäk. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ sa karom hadoo tabahadoo —näng mä Jesus kyyh sa hã.
36 Ti m' karapee t'aah ta moo takyg gëët sa mahang, ti m' tabado däk, ti m' taky hadoo:
37 —Hëp ỹ n'aa hahỹ karapee t'aah hadoo pé gadoo péh, ỹ né ti tagadoo —näng mäh. —Ỹ gadoo péh, ỹ had'yyt nado tagadoo, hã ỹ mejũũ do ti na-ããj né hẽ tagadoo —näng mä Jesus sa hã.
38 Ti m' Jowãw ky hadoo:
—Ma matëg! —näng mäh. —Ãã hapäh aj'yy a häd tabesok bä tahebë karap'aar h'yyb nesaa doo. Ër h'yyb hata nado tii, ti hyb n'aa ãã ge'ỹỹm tii d' tanad'oo hyb n'aa —näng mä Jowãw kyyh Jesus hã.
39 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë geã̄m manäh! —näng mäh. —Dooh hät ỹỹ gó pahuunh pé ta jawén ỹ tanu mer'oot tii bä —näng mäh. 40 —Ti hyb n'aa, ër wë h'yy kawanereem doo, ër h'yyb hata tii —näng mäh.
41 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Jé naëng han'oos pé hät ỹỹ gó bë hã, hata ỹỹ bë bahadoo do hyb n'aa, ta ti gadoo né da ta säm baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Né hup ỹ né hẽ ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus sa hã.
42 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hã ranu hũũ däg bä ji radawäts tu tame t'õp ji pahã̄s hyb n'aa, ti bahã̄nh tak'ëp baad nado ji hã da, ky n'aa netsëëh do seeh, hahỹ karapee hedoo doo, hã ỹ h'yy ka'eeh do ji h'yyb tatug bä nesaa do tamoo wät hyb n'aa —näng mäh.
43 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—A moo hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ããts hẽ paawä magakyd hõm a mooh. Taw'ããts hẽ mabasëëk hỹ pong jé P'op Hagä Do wë sét a mooh, mahõm mahã̄nh ta s'ee hẽnh, tabanesaa hẽnh, pawóp hẽ tado bä a mooh. T'ĩĩ hẽnh mahõm bä, tëëg hõõ nadëëk do mahoop da had'yyt hẽ. [44 T'ĩĩ hẽnh madoh-ro ji hawëh doo, dooh radejëb bä. T'ĩĩ hẽnh tëëg hõõ dooh tadäg bä —näng mäh.] 45 —A tsyym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ããts hẽ paawä magakyd hõm. Taw'ããts hẽ mat-syym gahet mabasëëk hỹ pong jé P'op Hagä Do wë, ta s'ee hẽnh, tabanesaa hẽnh, õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahã̄nh, pawóp hẽ tado bä a tsyym. [46 T'ĩĩ hẽnh madoh-ro ji hawëh doo, dooh radejëb bä. T'ĩĩ hẽnh tëëg hõõ dooh tadäg bä —näng mäh.] 47 —A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ããts hẽ paawä a matym mado nyyh. Taw'ããts hẽ mabasëëk hỹ pong jé,

P'op Hagä Do ji tabag'ããs doo hẽnh, sét a matym, jé ta s'ee hẽnh, tabanesaa hẽnh, õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahã̄nh pawóp hẽ tado bä a matym. 48 “T'ĩĩ hẽnh madohro ji hawëh doo, dooh radejëb bä. T'ĩĩ hẽnh tëëg hõõ dooh tadäg bä”† —näng mä Jesus.

49 Ti m' taky hadoo ẽnh:

Sahõnh hẽ ma matëk ỹỹ P'op Hagä Do metyy da ji ahoop do hã, sa h'yyb tym banyyw däk hyb n'aa ta hã, ta dab P'op Hagä Do hã ji ma ejuu do jukiir me ji enyyw däk doo da.

50 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Taw'ããts hẽ ti jukiir. Ti hadoo né hẽ, tanadah'ëëd wäd bä, taw'ããts hẽ nado wäd. Ti hadoo né da bë hã. Taw'ããts hẽ baad had'yyt hẽ bë babok bë da hadoo do wë. Baad bë babok do bë da hadoo do wë gawatsiig bä, taw'ããts hẽ nado wäd —näng mäh. —Taw'ããts hẽ h'yyb nyyw gó bë baboo had'yyt hẽ bë da hadoo do wë —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

10

Dooh ji ỹỹm ji eréd hõm bä do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus raberéd däk Kapar-Naũm, atsëg hõm mä tamii Joradãn häd näng doo. Tamyyj däk hã m', ta tyw n'aa me m' ramahyk Judah häj n'aa hẽnh. Ti m' p'aa hẽnh hajõk mä ta wë han'aa. Ti m', tabahed'oo doo d' né hẽ m' tama metëëk mä sa hã.

2 Ti m' Pariséw wób rabana ta wë rametyy hyb n'aa m'. Hahỹỹ da m' rake'aanh:

—Ër ky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh aj'yy eréd hõm bä ta ỹỹm? —näk mäh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Nyy da Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'ood bä ẽnh? —näng mä Jesus sa hã.

4 Ti m' raky hadoo:

—Mosees anoo ji erii däk ji ỹỹm ji eréd hõm do heen n'aa, tii b' ji mejõ hõm tabahõm hyb n'aa —näk mä Pariséw sa kyyh.

5 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë nabuj keh'ũũm do hyb n'aa tii d' Mosees wén erii wät ta ti ky n'aa jawyk do ky n'aa —näng mäh. 6 —P'ooj ub dooh ta tii da tahado bä. Sahõnh hẽ tadu dahäng noo gó P'op Hagä Do pahuunh aj'yy ỹỹnh daheeh. 7 “Ti hyb n'aa kä, aj'yy kä, ta yb, ta ỹỹn mahã̄nh kä, sa m'aa hẽnh kä, tagatëë hyb n'aa ta ỹỹm kä. 8 Takatëë jawén paa bä sét rabahado padëëk ta ỹỹm daheeh”,* näng mäh. Ti hyb n'aa pawóp hẽ ranado bong. Sét hado däg kän. 9 Ti hyb n'aa séd hã P'op Hagä Do ata däk doo, dooh tahaja bä ji etyn bä —näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hã.

10 Tób bä kä m' ta ma matëg rabeaanh ta ti ky n'aa. 11 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jé ta ỹỹm heréd hõm doo, tii bä ỹỹnh see hã takat'ëë däg bä, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ỹỹm sii he'ỹỹh do hado däk tii. Ta ỹỹm paa tah'yyb rejãã —näng mäh. 12 —Jé ta patug heréd hõm do ta see tagat'ëë däg bä, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see patug sii he'ỹỹh do hado däk tii —näng mä Jesus kyyh.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' ta wób ramenaa karepé ned'ëëd is do Jesus wë, sa hã Jesus moo däng hyb n'aa, taky n'aa edëng hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'ỹỹm mäh. 14 Ti m' dooh Jesus genaag bä ta ma matëg rabad'oo doo. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Na ramena karepé wë ỹỹ. Bë geã̄m manäh! Hahỹ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do karapee hedo padëëk doo —näng mäh.

15 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Karapee t'aah ky daheeh do hadoo ky nadaheeh péh, dooh P'op Hagä Do bag'ããs do karapee tado bä da. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus.

16 Ti m' karepé tabasog däk ta hã, tii bä m' sa nu gad'oo bä m' tamoo däng, taky n'aa edëë boo kän mäh.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' ta tii b' naa Jesus tsyym kadoo bä m', ana mä aj'yy ta wë. Ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wë. Ti m' taky hadoo:

—Baad õm, ma matëg! —näng mäh. —Nyy da ỹ bad'oo edëb had'yyt do ỹ gadoo hyb

† **9:48** T'ĩĩ hẽnh ji ahob had'yyt hẽ, tahanäng pé tii. Isajas 66.24 hã takerih do hã tabeh'ũũm.

* **10:8** Genesis 2.24

n'aa, P'op Hagä Do pa ỹ bawät hyb n'aa kä? —näng mä aj'yy kyyh.

18 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hëd n'aa baad ub hã ỹ mabanäng? —näng mäh. —Jããm hẽ P'op Hagä Doo, baad hadoo doo. Dooh ta see pé baad hadoo péh. 19 Mahapäh hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo: “Manaboh manä a da hadoo doo. Aã̄ manä a ỹỹm nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Etsëëg manäh. Daap hẽ maky n'aa tapa manä ta wób. Mawad'ii manäh. Mawehëë a yb, mawehëë a ỹỹn”† —näng mä Jesus kyyh ta hã.

20 —Ma matëg! —näng mä aj'yy kyyh. —P'ooj ub, ỹ karapee noo gó ỹ panyyg kadeheeh né hẽ ta tii hã —näng mä ta kyyh Jesus hã.

21 Ti m' Jesus ty däng ta wë, takamahã̄n wät mäh. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Sét hẽ ti hawät a hã —näng mäh. —Abaaj hõm, mesëëm hõm sahõnh hẽ a wë hanäng doo. Man'oo ta säm paa kas'uut do sa hã. Tii d' madoo bä hỹ pong jé magadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti jawén ana wë ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh ta hã.

22 Ti m' aj'yy h'yy katón gëët. Ti m' ahõm mä Jesus mahã̄nh. H'yy katón wät mäh, tak'ëp tawekãp do hyb n'aa.

23 Ti m' Jesus ty däg ta ma matëg sa wë, ti m' taky hadoo:

—Hejoonh né hẽ wekãp do sa hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

24 Ti m' sa h'yyb gó ta ma matëg rameunh mä Jesus her'oot do hyb n'aa. Ti m' p'aa hẽnh Jesus ky hadoo sa hã:

—Tah haa —näng mäh. —Hejoonh né hẽ ji hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji bahadoo hyb n'aa —näng mäh. 25 —Hejooj né paawä kameer hã tatabëëj bä gats'uus doo gó, ta bahã̄nh tabahejoonh wekãp do sa hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

26 Ti m' ti bahã̄nh mä ta ma matëg rameuuj bong mäh. Sa mab hẽ m' rakaner'oot. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Jaa ẽnh ti P'op Hagä Do wë hasëëk ẽnh? —näk mäh.

27 Ti m' Jesus ty gadäg däk sa wë, ti m' taky hadoo:

—Ji daaj hẽ dooh né hẽ ji haja bä P'op Hagä Do wë ji as'ëëg bä. Ti hadoo né hẽ, dooh P'op Hagä Do nahajaa péh. Ti hajaa ta wë ji tamasäk —näng mäh.

28 Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõnh hẽ ãã beréd hõm a hataa ãã bahadoo hyb n'aa —näng mäh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Hëp ỹ n'aa, P'op Hagä Do panyyg hanäm do hyb n'aa na-ããj hẽ heréd hõm pé ta tób, heréd hõm do ta wakãã̄n, ta ã̄nh, ta yb, ta ỹỹn, ta taah, ta joom banäng doo, 30 ta bahã̄nh hajõng tagadoo da badäk hahỹỹ bä ta mabaj. Tagadoo da tób, ta wakãã̄n, ta ã̄nh, ta ỹỹn, ta taah, ta joom banäng doo. Ta no n'aa na-ããj da tagadoo. Ta jawén kä, hỹ pong jé kä, tagadoo da edëb had'yyt doo. P'op Hagä Do pa tabawäd had'yyt da. 31 Hajõk babä hyb n'aa jewyk do wób, ta jawén kä hyb n'aa sekog padäg its da hỹ pong jé. Babä hyb n'aa sekog is do wób kä ti noo gó kä hyb n'aa jewyg kän da —näng mä Jesus kyyh sa hã.

P'aa hẽnh Jesus her'oot tadajëp do ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

32 Ti m' Jesus rabahõm Jerusarẽnh hẽnh. Jesus mä sa pooh. Ti m' ta ma matëg rahyb n'aa newëë mä t'ĩĩ hẽnh Jesus bahõm doo.‡ Ta wób mä sa sii hah'ũũm do e'ỹỹm mäh. Ti m' sa m'aa hẽnh Jesus naëënh ẽnh 12 hedoo do ta ma matëg. Ti m' tamaher'oot sa hã ta mo n'aa. 33 Ti m' taky hadoo:

—Ër ah'ũũm Jerusarẽnh hẽnh —näng mäh. —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da rahaëëj däk da P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa sa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa moo gó na-ããj da. Dajëb hã raky n'aa etyy da ỹỹh. Ỹ da rahaëëj däk Judah buuj nadoo do sa moo gó —näng mäh. 34 —Ta ti ỹ da raky n'aa ej'ees, ỹ da rahetsoos. Ỹ da rahewyyh. Ỹ da radajëëb

† **10:19** Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16-20 ‡ **10:32** Ta ma matëg rawén hyb n'aa newëë Jerusarẽnh hẽnh Jesus bahõm doo, t'ĩĩ hẽnh Jesus majĩĩ rababok sa h'yyb.

kän —näng mäh. —Tamawoob hẽ ãh ỹ jawén paa bä, ỹ d' ganä wäd kän —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

Tsijaag, Jowãw daheeh retsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

35 Ti m' Sebedew taah hedoo doo, Tsijaag, Jowãw daheeh, rabana Jesus wë. Ti m' raky hadoo ta hã:

—Ãã karẽn paawä manoo ãã etsẽẽ do a hã —näk mäh.

36 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—H'ëëd ti bë karẽn hã ỹỹ? —näng mäh.

37 Ti m' raky hadoo:

—Ãã karẽn paawä tak'ëp makabaj'aa doo me mabag'ããs doo bä, a hub hadäk hẽnh ãã see basooh man'oo bä, s'ỹỹ me ãã see§ —näk mä sa kyyh.

38 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bë hapëë bä ti bë etsẽẽ doo —näng mäh. —Bë hajaa da ỹ ahoop do bë ahob bä? Bë hajaa da bë dajëb bä ỹ dajëp doo da? —näng mä Jesus sa hã.

39 —Ãã hajaa! —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ahoop né da ỹ ahoop do hadoo doo. Ỹ dajëp do hadoo né da bë dejëp —näng mäh. 40 —Hỹỹ kä, ta ti bë etsẽẽ do hã ỹỹ, ỹ nado ti hanoo. P'op Hagä Do anoo da hup ỹỹ hẽnh, sã̄ ỹỹ hẽnh rabat'oonh, ta pooj jé tabenäm do tah'yyb däng do sa hyb n'aa —näng mäh.

41 Ti m' ta ma matëg wób, ji moo sahõnh hẽ hadoo do raky n'aa napäh bä retsẽẽ doo, rah'yy kawaj'ããn bong Tsijaag Jowãw sa wë.

42 Ti m' Jesus naëëj nä ta wë sahõnh hẽ ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hapäh né hẽ, ta ti Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa ky n'aa hedoo doo, tak'ëp ramejũũ sa hã. Bë hapäh né hẽ ti hyb n'aa jew'yyk doo, tak'ëp ramejũũ sa karapee n'aa —näng mäh. 43 —Bë mahang taw'ããts hẽ dooh tii d' tado bä. Bë mahang karẽn pé kaweh'ëëh péh, taw'ããts hẽ da ta wób sa karom hadoo tabahado däk, ta wób tamasa. 44 Bë mahang karẽn pé ta wób sa bahãnh nu gadäk péh, taw'ããts hẽ takadad'uuh sahõnh hẽ sa wë. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ sa masa n'aa, sa karom kanep'aak do hado däk tii —näng mäh. 45 —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ na-ããj né hẽ. Ỹ ahyng babä ỹ rahyb n'aa jew'yyk do jawén nado. Ỹ ahyng babä ỹ masa hyb n'aa ta wób, ỹ ky n'aa en'yym hyb n'aa ta wób sa hã, ỹ dajëp hyb n'aa hajõk do nesaa do sa mo haj'aa säm hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

Baritsimẽw häd näng do panyyg n'aa hahỹỹh

46 Ti m' rakajaa panang Jerikó häd näng doo bä. Ti m', ta jawén, panang bä naa Jesus, ta ma matëg, hajõk do wób ratsyym kasok bä, ta tyw n'aa nabyy me m' tabahäng ty tamah doo. Baritsimẽw mä ta häd. Tsimẽw häd näng do t'aa m' tii. Ta tyw n'aa me tabahäng dajẽẽr tetsẽẽ hyb n'aa m' ta tii me tebës do sa hã. 47 Ti m', Jesus, Nasaréh buuj ramaneëënh do né hẽ ti ta tii bä tabës taky n'aa napäh bä m', tak'ëp mä tageëëj wät. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—Mat'yyd mehĩĩn ỹỹh, Jesus, Dawi panaa!** —näng mäh.

48 Ti m' ta wób raky ge'ỹỹm mäh, bag hẽnh tabahäng hyb n'aa. Raky geãm né paawä m', tak'ëp tageëëj wät tii bä:

—Mat'yyd mehĩĩn ỹỹh, Dawi panaa! —näng mäh.

49 Ti m' Jesus baym.

—Bë naëëj! —näng mäh.

Ti m' raky hadoo Baritsimẽw hã:

—Tsebee wäd! P'op as'ëëg g'ëëd! Õm tanaëënh! —näk mäh.

50 Ti m' ta hatsë taw'oong jat mäh, gatsëg gëët, ahõm mä Jesus wë.

51 Ti m' Jesus beaanh ta hã:

—H'ëëd ti makarẽn ỹ moo wät a hã? —näng mäh.

—Ma matëg! Ỹ karẽn ỹ begãã däk —näng mäh.

52 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

§ **10:37** Tak'ëp hyb n'aa jewyk do tii, sa wahë n'aa basooh do pa hat'oonh doo. Rakarẽn paawä ta wób sa wahë n'aa rabahadoo Jesus sii. ** **10:47** Sa h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëënh Mesijas . Dawi panaa mahang ta ti ganyyh P'op Hagä Do ky däng do paa hyb n'aa, “Dawi panaa” ramaneëënh na-ããj hẽ P'op Hagä Do Ky Däng Doo. Tii da Jesus Baritsimẽw wén maneëënh, ta hã pé Jesus né hẽ ti P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa kaja däk doo.

—Ahõm nä. Hã ỹ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa õm has'oo däk —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ m' tabahapëë däk. Ti m' tabahõm Jesus sa jawén.

11

Baad Jerusarẽnh bä Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus rabahõm. Ti m' Jerusarẽnh bedaa däk bä m', panang Betapagéh, Betanija häd enäh do w'oo hã rakajaa bä, waëë joom oriib häd näng do banäng bä, pawóp hẽ ta ma matëg Jesus mejũũ sa pooj jé m' rabahõm hyb n'aa. 2 Hahỹỹ d' mä ta kyyh sa hã:

—Bë ahõm panang hẽnh bë pooj jé badäk doo hẽnh ti nuuj jé. Bë kajaa bä, bë hapäh da jumeto t'aah ji najasooh nä doo. Ta tyd hã da tabahäng —näng mäh. —Bë asood hõm da, bë manaa wawẽẽ hẽ —näng mäh. 3 —"Hëd n'aa ti bë as'oot?", ranoo bä, "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn, bada m' tamejũũ rababaj nä", näk da bë kyyh —näng mä Jesus pawóp hadoo do sa hã.

4 Ti m' rabahõm, ti m' jumeto t'aah rabawyyd kän tób w'oo hã. Tób noo hã m' takahõ. 5 Ti m' rabas'oot bä m', p'eets hẽ hab'ëëh do rabeaanh:

—H'ëëd ti bë hab'ëëh? Hëd n'aa ti bë as'oot? —näk mä sa kyyh.

6 Ti m' Jesus ma matëg raky hadoo Jesus bedoo doo d' né hẽ m'. Ti m' rabanoo ramahũũm. 7 Ti m' Jesus ma matëg ramana kän Jesus wë. Ti m' sa hatsë sa hã padëëk do paa radatoonh jumeto jó. Ti m' Jesus bas'ëëg sooh ta jó. 8 Hajõk mä sa hatsë sa hã padëëk do paa rat'ëëg hõm ta tyw n'aa me, tamahõm doo me, raweh'ëëh hyb n'aa. Ta wób mä ragekyyt mä bag'aad, rat'ëëg hõm mä ta tyw n'aa me.* 9 Ti m' sahõnh hẽ pooj jé hah'ũũm doo, duu hẽnh han'aa do na-ããj mä tak'ëp mä sa kyyh:

—P'op Hagä Do ãã j'aa etsë! —näk mäh. —Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!† —näk mäh. 10 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng da ër wahë makũ Dawi bag'ããs do paa hadoo bag'ããs doo‡ —näk mäh. —Hỹ pong jé hawät do hã ãã j'aa etsë! —näk mä sa kyyh.

11 Ti m' Jerusarẽnh bä Jesus bajëë suun kän. Ti m' tabahõm P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Tabegãã däk mäh. Tug bä däg do hyb n'aa m', 12 hedoo do sa sii hẽ m' tabahõm ta s'ee hẽnh, Betanija häd näng doo hẽnh, raba'ỹỹh hyb n'aa m' tii bä.

P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'ëëm do Jesus hebëë bong do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' jati péh, Betanija bä naa ratsyym kasok bä, Jesus asa däk. 13 Dawëë naa m' tabahapäh joom wiigo häd näng doo. Taheg'ããs mä teag bä. Dooh m' ta hã, ta ag noo gó nado m' ta h'yyb.§ 14 Ti m' joom hã taky hadoo:

—Dooh da meag wäd bä! Dooh d' a ag repoo wäd bä! —näng mäh.

Ta ma matëg ramaa napäh mä ta kyyh joom hã.

15 Ti m' rakajaa bä kä m' p'aa hẽnh Jerusarẽnh bä, Jesus bajëë suun mä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã, kahadë doo gó, wahoo gó. Ti m' Jesus bahabëë bong tii bä hes'ëëm doo, hets'ẽẽ do na-ããj mäh. Ti m' tabaũũj bëëh dajẽẽr rabaheb'aanh do tyng n'aa. Gurii-i hes'ëëm do tyng n'aa na-ããj mä taũũj bëëh. 16 Dooh m' tan'oo bä ramatabëj bä wak'ããb ta tii me, P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó. 17 Sa hã tama metëëk bä m' taky hadoo:

—Nepäh bë hã kerih do P'op Hagä Do kyyh? —näng mäh. —Hahỹỹ da takerih P'op Hagä Do kyyh: "Tóp ỹỹ ji maneëënh da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do P'op Hagä Do hã raky n'aa etsẽẽ do tób n'aa"** —näng mä Jesus. —Hỹỹ kä, baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bä! —näng mä Jesus kyyh sa hã.

18 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj mä raky n'aa napëë kän mä ta tii. Ti m' ratyw n'aa esoos mä radaj'ëëp hyb n'aa m' Jesus, Jesus

* **11:8** Tii d' né paa m' rabahed'oo sa wahë n'aa ragadoo bä. Ratsebé, raweh'ëëh do heen n'aa tii. † **11:9** Saaw-Mo 118.25-26 hã takerii däk do hã rabeh'ũũm. ‡ **11:10** Tii d' rawén her'oot, sa hã pé edaa däk Jesus du doo do Isaraéw buuj tabag'ããs doo. § **11:13** Ta ag noo gó nado né paawä, joom baad hadoo do hã ji aw'yyt né hẽ pawóp its ta ag tabeaak do pooj jé ganyyh doo. Kas'uut do sa waa tii. Ti ti Jesus esoos do tabepóh hyb n'aa paawä. ** **11:17** Isajas 56.7

rajeÿÿm do hyb n'aa m'. Rawén jeÿÿm mäh, hajõk mä gen'aak Jesus metëëk do hã.

19 Ti m' tug bä kä m' Jerusarẽnh Jesus raberéd däg kän, ah'ũũm kän mäh.

Baad ji h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahÿÿh

20 Jati pé bäp paa m', Jerusarẽnh hẽnh rabahõm bä m', joom wiigo häd näng doo me m' ratabës. Tsawyy häng mä sahõnh hẽ m' rabahapäh. 21 Ti m' Peed hyb n'aa newë däk mä Jesus ky hadoo do paa joom hã. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! Mahegãã! —näng mäh. —Tsawyy häng joom mawas'ee häng doo —näng mäh.

22 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh —näng mäh. 23 —Né hup ÿ né hẽ hahÿ ÿ her'oot doo: Hahÿ waëë hã ky hadoo péh: "Ahõm, ahob tame", hanäng péh, P'op Hagä anoo ti ta hã, ta hã baad tah'yy kae bä, P'op Hagä Do ky däng do taky nasëëw bä ta h'yyb gó. 24 Ti hyb n'aa bë ÿ maher'oot hahÿÿ da: Bë gadoo né da sahõnh hẽ P'op Hagä Do hã bë ky n'aa etsẽẽ doo, baad bë ky dahé bä, bë ky nasëëw bä bë hã tanoo do hã —näng mäh. 25 —Bë ky n'aa ets'ẽẽ bä, tanyy bä bë h'yyb gó baad nadoo do bë da hadoo do wë, taw'ããts hẽ pooj jé bë hyb n'aa mabaan hõm tii, bë Yb hÿ pong jé hawät do hyb n'aa mabaan hyb n'aa nesaa do bë hã na-ããj hẽ. [26 Bë hyb n'aa manabaan hõm bä, dooh na-ããj hẽ bë Yb hÿ pong jé hawät do hyb n'aa mabaan bä nesaa do bë moo bok do paah —näng mä Jesus kyyh.]

Jesus hã reaanh doo, jaa ky gabuuj ra-hanäng do panyyg n'aa hahÿÿh

27 Ti m' rakajaa Jerusarẽnh hẽnh. Jesus bawät bä m' P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, kahadë doo gó, kajaa mä ta wë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hẽ. 28 Ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa kyy gó mabad'oo hahÿ mabad'oo doo? Jaa ky gabuuj gó hahÿ mamoo wät doo?†† —näk mä sa kyyh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ÿ eaanh bë hã ẽnh. Bë her'ood bä, tii bä ÿ baher'oot bë hã jaa ky gabuuj hahÿ ÿ moo wät doo, hahÿ ÿ bad'oo doo —näng mäh. 30 —Jaa ky gabuuj Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun paah? Hÿ pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj hẽ paah? Bë her'ood hã ÿÿ —näng mäh.

31 Tii bä m' sa m'aa hẽnh mä raky n'aa hajẽẽw bong. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Hÿ pong jé hawät do kyy gó ër noo bä, teaanh da ër hã tii bä: "Hëd n'aa paa ti bë ky nadaheeh ẽnh?", näng da. 32 Ajyy kyy gó ër noo bä, hajõk do kawaj'ããn da ër wë —näk mä sa kyyh sa m'aa hẽnh raky n'aa hajẽm bä.

(Rawén jeÿÿm mäh, hajõk do hã m' P'op Hagä Do ky n'aa rod né hẽ paa m' sa h'yyb Jowãw.) 33 Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hã:

—Dooh ãã hapëë bä —ken'ooh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ÿ na-ããj né hẽ, dooh ÿ her'ood bä ky gabuuj näng do hã ÿÿ, tii da ÿ bad'oo doo —näng mä ta kyyh sa hã.

12

Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'ũũm do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' Jesus baher'oot panyyg ky n'aa me sa hã.* Hahÿÿ da m' tabaher'oot:

—Hÿ hadoo aj'yy bejoom hõm uwa häd näng do ta joom. Tahedëë hõm. Ti tagagoos uwa bëëh hood tagatsi hyb n'aa. Ti tamoo wäd sooh p'op nu däk do joom hagã n'aa tyng. Ti tabahaëëj däk ta joom banäng do ta kaser n'aa sa hã. Ti ta danäh bahõm dawëë. 2 Joom ag wah'ëë däg bä kä, ta danäh mejũũ ta sii moo heb'ooh do see ta kaser n'aa sa wë, tagadoo hyb n'aa paawä joom ag wób. 3 Ti takajaa bä kä, ramaso däk, rahewyyh, ramejõ hõm p'aa hẽnh bag hẽnh. 4 Tii bä ta danäh mejũũ ẽnh ta seeh. Tii kä ranu ganabooh, rarahejãã tii. 5 Ti tamejũũ ẽnh ta

†† **11:28** Hes'ëëm do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajõk do tama metëëk do hyb n'aa na-ããj hẽ rawén eaanh. Jesus hã he'aanh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëëm do rabehes'ëëm. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo. * **12:1** Ta hã kamaj'ĩĩ doo, ta hã he'aanh do sa hã ti tabaher'oot.

seeh. Radajëëb kän tii. Ti ta danäh mejũũ nä hajõk. Tii b' sa wób rahewyh bong, sa wób raneboh bëëh. 6 Sét hẽ mad'aak ta pa. Ta t'aah takamahã̄n do tii. Ti tamejũũ. Ta h'yyb gó m' taky hadoo: “Tah ỹ raweh'ëëh da”, näng mä ta h'yyb gó. 7 Ti ta kaser n'aa rabahapäh bä raky hadoo: “Ta danäh t'aah hahỹỹh. Ti d' ta danä däg ta yb jawén buuj däg”, näk mäh. “Ti bä, ër dajëëb! Ër ma däg da tii bä kä hahỹ joom banäng doo”, näk mä sa kyyh. 8 Tii d' né kä, ranaboh jad kän. Dawëë radawäts hõm joom bahã̄nh —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ũũm sa hã.

9 Ti m' teaanh sa hã:

—Nyy da joom danäh bad'oo hỹỹ kä? —näng mäh. —Ana da, tadej'ëëp da ta kaser n'aa, ta wób hã da tabahaëënh tii bä —näng mäh.

10 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh sa hã:

—Dooh bë ner'ood bä g'eeh hahỹ P'op Hagä Do kyy kerih doo? “Pä tób n'aa tehem'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hỹỹ kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa däg. 11 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa né tii. Taw'ããts hẽ ër hã tii”,† näng kerih doo —näng mäh.‡

12 Tii bä kä m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do na-ããj mäh, ratyw n'aa esoos mä ramaso däk hyb n'aa m' Jesus. H'yy genäh mä Jesus pes'ããp mä panyyg ky n'aa me sa hã. Ti hadoo né hẽ, e'ỹỹm mä hajõk do Jesus maa new'ëë do sa hã, ti hyb n'aa m' Jesus mahã̄nh rabahõm.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ta jawén kä m' ramejũũ Pariséw wób, Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do karapee wób na-ããj mä Jesus wë. Rakarẽn paawä rano n'aa masoo taher'oot do hyb n'aa. 14 Ti hyb n'aa m' ky ken'yym doo gó rake'aanh:

—Ma matëg! —näk mäh. —Ãã hapäh õm. Baad ub mabawät. Dooh daap mamenä bä. Dooh mahyb n'aa p'eed bä ky n'aa etsëëh do hã, hyb n'aa jawyk do hã mama metëëk bä. Dooh maky n'aa ehỹỹd bä sa hyb n'aa ma metëëk doo. Ehub né hẽ P'op Hagä Do karẽn do hã mama metëëk doo —näk mäh. —Ti hyb n'aa —näk mäh —ãã mamaher'ood. Taw'ããts hẽ a hã, ji epaag bä Roma buuj sa wahë hã rahepak doo, Sesa hã?§ —näk mäh. 15 —Ji ep'aak g'eeh, dooh apäh ji epaag bä? Nyy da a hã? —näk mä sa kyyh.

Jesus hapäh mä ti sa h'yyb, j'ooj madäk doo me ti raky hadoo. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa tii da bë ke'aanh, këh ỹ hyb n'aa ỹ bë no n'aa maso paawä? —näng mäh.

Ti m' taky hadoo sa hã:

—Na moweed denaari ramaneëënh doo. Ỹ megãã —näng mäh.

16 Ti m' raban'oo däk ta hã. Ti m' tametëëh, ti m' tabeaanh sa hã:

—Jaa heen n'aa hahỹỹh? Jaa häd hahỹ kerih do ta hã? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.

17 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë an'oo Sesa hã ta no n'aa, ta heen n'aa hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hã ta no n'aa hẽ** —näng mäh.

Ti m' sa h'yyb gó rameuuj b'ëëh ta kyyh hyb n'aa.

Sadusév Jesus hã rake'aanh do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' rakajaa Jesus wë Sadusév häd enäh doo, rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hã m' dooh m' ji ganä wäd bä ji dajëb bä. 19 Ti m' raky hadoo Jesus hã:

—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub Mosees erii däk do paa ër hã, aj'yy dajëb bä, ta ỹỹm teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä m' ta hỹỹj mä gat'ëë däk tii, ta hỹỹj makũ panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh. 20 —Panyyg gó õm ãã maher'oot —näk mäh. —Hỹ hadoo aj'yy, 6 ta hỹỹj. Tagat'ëë däk mäh. Dooh m' teta nä bä, aj'yy dajëp. 21 Tii bä ta hỹỹj seeh, ta jawén näh, gat'ëë däk mä ta

† **12:11** Saaw-Mo 118.22-23 ‡ **12:11** Ti pä tahanäng péh, ta daaj hẽ né m' ti takaher'oot. § **12:14** Tii da rawén eaanh, rakarẽn paawä Jesus her'oot do hã rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ta hã. “Dooh ji epaag bä Sesa hã” taky hado bä paawä, Eróts karapee raky n'aa tapa paawä Jesus Roma buuj sa hã. “Ji ep'aak né hẽ” Jesus ky hado bä paawä, hajõk do maa new'ëë doo, dooh ragenaag bä ta tii. Tii b' rakawaj'ããn paawä ta wë. Hejoonh né hẽ ta hã reaanh doo.

** **12:17** Ji né hẽ ti P'op Hagä Do karẽn doo.

hỹỹj makũ ỹỹm paah. Ti na-ããj mä dajëp
né tii d' ẽnh. Dooh m' reta nä bä tadajëp.
Ti hadoo né m' ta wób ẽnh. 22 Sahõnh hẽ
m' raget'ëë bok ta ti ỹỹnh. Sahõnh hẽ m'
radejëp ranetaa nä bä. Tagadëëg ub kä
ỹỹnh dajëb kän.
23 Ti m' rabeaaj kän Jesus hã:
—Ji genyyh bä kä ẽnh, dejëp do paa ji? —
näk mäh. —Ny hadoo do ỹỹm kä ta ti ỹỹnh ti
noo gó kä? Sahõnh hẽ paa m' ta ti ta pat'uuk
—näk mä sa kyyh.
24 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Dooh bë h'yy genä bä baad hadoo do
hã, P'op Hagä Do kyy kerih do bë nahapäh
do hyb n'aa, P'op Hagä Do hejój bë nahapäh
do hyb n'aa na-ããj hẽ —näng mäh. 25 —
Dejëp do ragenyyh bä kä, dooh ji kat'ëë wäd
bä. Ããs hỹ pong jé habong do kanetëë do
hadoo da ji tii bä kä —näng mä Jesus.
26 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Dejëp do genyyh doo kä, dooh bë
ner'ood bä Mosees mo haj'aa kerih do hã,
b'aa kadoo do panyyg n'aa gó, ji ganä wäd
do ky n'aa? —näng mäh. —Tii gó naa P'op
Hagä Do ber'oot Mosees hã. Hahỹỹ d' mä
ta kyyh: "Abaraãm hagã ỹỹh, Isak hagã ỹỹh,
Jakóh hagã ỹỹh",†† näng mäh. 27 —Dooh,
"Abaraãm makũ hagã, Isak makũ hagã,
Jakóh makũ hagã", tanoo bä. Dejëp do hagã
n'aa nado P'op Hagä Doo. Hedëp do sa
hagã n'aa tii —näng mäh. —Tak'ëp bë h'yy
gatemah —näng mä Jesus kyyh Sadusév sa
hã.

Tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk do panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do see bana. Tamaa napäh mä
raky kedag bong do Jesus daheeh. Ta hã
m', baad mä Jesus ky gadoo sa hã rake'aanh
doo. Ti hyb n'aa m' teaanh mäh:
—Ny hadoo do P'op Hagä Do mejũũ do
see tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk tamejũũ do
wób bahãnh? —näng mäh.
29 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Hahỹ tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk: "Bë
maa newë da hahỹỹh, Isaraéw buuj. Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk doo, P'op Hagä Doo, ër
hagã n'aa, sét né hẽ. 30 Taw'ããts hẽ
tak'ëp bë kamahãn Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo, P'op Hagä Doo, bë h'yy kaha'eeh
doo. Taw'ããts hẽ tak'ëp bë h'yyb padäg
ta hã. Taw'ããts hẽ bë h'yyb tym gó naa
né hẽ bë kamahãn ta hã, sahõnh hẽ bë
hajaa doo me",‡‡ näng mäh. 31 —Hahỹ ta
seeh: "Makamahãn a da hadoo doo, a hã
makamahãn doo da"§§ —näng mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Dooh tak'ëp ky n'aa jawyk pé ta ti
pawóp hadoo do bahãnh —näng mä Jesus ta
hã.
32 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do ky hadoo:
—Baad ti a kyyh, ma matëg —näng mäh.
—Sét né hẽ ti P'op Hagä Doo. Dooh ta see
péh —näng mäh. 33 —P'op Hagä Doo tak'ëp ji
kamahãn, tak'ëp ji h'yyb däk ta hã. Ji h'yyb
tym gó naa né hẽ, sahõnh hẽ ji hajaa doo me
né hẽ ji kamahãn ta hã. Ji kamahãn né hẽ
ji da hadoo, ji hã ji kamahãn doo da —näng
mäh. —Ji ajuu doo, ji anoo do P'op Hagä Do
hã bahãnh ti ta tii.
34 Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä baad ta
kyyh, ta h'yy ganäng doo me tabedoo, ti m'
taky hadoo:
—P'eets hẽ paawä P'op Hagä Do hã
mah'yy ka'eeh takarẽn doo da. P'eets hẽ
paawä P'op Hagä Do bag'ããs do karapee
n'aa mabahadoo —näng mäh.
Ti bahãnh kä m' dooh m' reaaj boo bä kä.
H'yyb e'ỹỹm mä reaaj bä kä.

Jesus eaanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

35 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó
Jesus ma metëëk bä m' taky hadoo:
—Dawi panaa m' ti Kristo, P'op Hagä Do
H'yyb Däng Doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ma mehetëk do sa nooh. Nyy da tii?
36 Hahỹỹ d' mä P'op Hagä Do Sahee hejój
gó Dawi baher'oot paa m' Kristo ky n'aa:
"Wahë ỹ n'aa hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo ky hadoo, 'Aso hup ỹỹ hẽnh, si ỹ
mabag'ããs hyb n'aa a majĩĩ ỹ nes'ëëm bä
kä' ",*** näng paa Dawi. 37 Hỹỹ kä, "Wahë

†† **12:26** Esodo 3.6 ‡‡ **12:30** Dew-Teronom 6.4-5 §§ **12:31** Rewitikos 19.18 *** **12:36** Saaw-Mo 110.1
††† **12:37** Dawi panaa né hẽ ti Jesus aj'yy gó tabahyng do hyb n'aa. Dawi wahë ỹ n'aa tamaneëënh do paah, P'op Hagä Do T'aah tabahadoo do hyb n'aa na-ããj hẽ ti Jesus.

ỹ n'aa” Dawi maneëëj bä ti Kristo, nyy d' ti ta t'aah tabahadoo?††† —näng mä Jesus.

Baad mä hajõk do sa hã Jesus kyyh.

38 Jesus ma metëëk bä m' taky hadoo:

—Baad da bë kanä ta ti Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa mahãnh —näng mäh. Baad ub raken'yym, baad rakametëëh saroor henyym doo me, ky n'aa gebah doo me —näng mäh. —Rakarẽn ji bedëng hajõk do sa mahang —näng mäh. 39 —Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä ragen'aak ratooj bä hyb n'aa jewyk do rabahetonh bä. Ratsebé do tä n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëëh doo bä rabahetonh bä ratooj bä —näng mäh. 40 —Patug tema bong do radajẽẽr esok, rama esok. Tii bä h'yy kamep'ëëh, bäp péj hadoo doo me raky n'aa ets'ẽẽ bä —näng mäh. —Ta ti hedoo do tak'ëp P'op Hagä Do rejãã da —näng mä Jesus kyyh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa ky n'aa.

Patug tamaa wäd is do tanoo do dajẽẽr panyyg n'aa hahỹỹh

41 Ti m' Jesus bahyy sooh dajẽẽr radahet'oonh do dawëë bä. Ti m' tabaheg'ããs hajõk do radatoonh do dajẽẽr tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do dajẽẽr n'aa. Hajõk mä dajẽẽr enäh doo, hajõng mä radatoonh. 42 Ti m' tabana patug tamaa wäd is doo, tadatooj is mä pawóp its moweed. Kanahën its mä tii. 43 Ti m' Jesus naëënh ta ma matëg ta wë, ti m' taky hadoo sa hã:

—Hahỹ ỹỹnh patug tamaa wäd is doo, sa bahãnh tabanoo. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh. 44 —Sahõnh hẽ ta wób ranoo sa wë mad'aak do uuh —näng mäh. —Hahỹ ỹỹnh, kasuud its né paawä, sahõnh hẽ taban'oo däg is ta wë hanäng do paats —näng mä Jesus.

13

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ratsyym kasok bä m' P'op Hagä Do tób n'aa bä naa, ta ma matëg see ky hadoo ta hã:

—Mahegãã, ma matëg! Ewëëh hỹ pä tób pan'aa. Anäm hahỹ tatama n'aa! —näng mäh.

2 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahapäh hahỹ tób yb —näng mäh. —Dooh da hahỹ pä ta see jó haso wät pé da. Sahõnh hẽ da rabakud bëëh tũũ —näng mäh.

3 Ti m' waëë joom oriib banäng doo hẽnh Jesus rabahõm kän. P'op Hagä Do tób n'aa nu masee me tii. Ta tii bä Jesus bahäng bä, sa m'aa hẽnh Peed, Tsijaag, Jowãw, Ãn-Deréh rabana ta wë, ti m' raky n'aa eaanh:

4 —Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do tadu däk? H'ëëd hado da tabedaa däk do heen n'aa? —näk mäh.

5 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Baad bë matakä da bë rawanadii hyb n'aa. 6 Hajõk da han'aa ji hã wad'ii doo. Hät ỹỹ gó rabana, sa nooh. “Ỹ Kristo”, näk da sa kyyh. Hajõk da rawedii —näng mäh. 7 —Bë eỹỹm manä da kaneb'ooh do bë ky n'aa napäh bä. Ti awät né da ta ti hedoo doo. Ti hadoo né hẽ, dooh takaja nä bä badäk hahỹ bahëëj jëng doo —näng mäh. 8 —Häj n'aa see babuuj rakaneb'ooh da häj n'aa see babuuj sa daheeh. Häj n'aa sa wahë n'aa, rah'yy kawereem da häj n'aa see sa wahë n'aa wë. Hajõng häj n'aa bä k'ããts katajuus da, sah na-ããj da anäng. Badäk hahỹ bahëëj jëng do du däk do metëë n'aa d' tii. Ajãn pooj jé ta mahỹỹj ganyyh do hadoo da tii —näng mä Jesus.

9 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Baad bë kanä sa mahãnh —näng mäh. —Bë da rahaëënh panang enäh do sa wahë n'aa sa moo gó, bë raky n'aa etyy hyb n'aa. Bë da rahewyyh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo gó. Hëp ỹ n'aa bë da ramahũũm sa wahë n'aa wë, hëëj bagã n'aa sa wë na-ããj hẽ, sa matym gó bë raky n'aa tapaa hyb n'aa. Këh ỹ n'aa bë her'ood kän da tii bä sa hã —näng mäh. 10 —Badäk hahỹ gawatsig pooj jé, P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm do jé pad'yyt hẽ da rabaher'ood hõm sahõnh hẽ häj n'aa babuuj sa hã —näng mäh. 11 —Bë ramoo maso hõm bä, bë raheaaj bä bë raky n'aa etyy hyb n'aa, bë hyb n'aa tón manä bë her'oot péh. Bë her'oot bä, bë her'ood bë hã P'op Hagä Do anoo do ti noo gó. Bë h'yyb gó naa nado da ti bë her'oot doo. P'op Hagä Do Sahee da ti her'oot doo —näng mä Jesus sa hã.

12 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hÿÿj näng do ta hÿÿj tan'oo däk da ta wób sa moo gó, radaj'ëëp hyb n'aa. Ti hadoo né da t'aah näng do bad'oo ta t'aah hã. Sa taah da h'yy kawereem da sa yb wë, sa ÿÿn wë. Rahaëënh da ta wób sa moo gó radej'ëëp hyb n'aa. 13 Tak'ëp da sahõnh hẽ rakawajããn da bë wë hëp ÿ n'aa. Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hã ÿÿ, tadajëb bä kä, edëb had'yyt hẽ da hÿ pong jé P'op Hagä Do pa —näng mä Jesus kyyh.

14 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Tak'ëp nasaa doo, P'op Hagä Do tób n'aa rejãã doo, P'op Hagä Do tób n'aa rahyb n'aa eréd hõm hanoo doo, P'op Hagä Do tób n'aa bä tahëë däg bä bë hapëë bä, taw'ããts hẽ Judah buuj häj n'aa bä haj'eenh do rakejën hõm da waëë banäng hẽnh. (Sahõnh hẽ hahÿ ner'oot doo, taw'ããts hẽ ramatakëë tagahoot hyb n'aa sa hã nyy d' Jesus hanäng pé ti tak'ëp nesaa doo.)* 15 Ta ti bë bahapäh bä, taw'ããts hẽ jajé p'op tób gadäk do jó hasooh péh, nayyw hẽ da takejën hõm, dooh da pooj jé tób gó tehëën péh. 16 Ti hadoo né da ta joom hood hẽnh hawät doo. Taw'ããts hẽ dooh da tajëë bä ta hatsë tabehëën hyb n'aa paawä —näng mäh. 17 —Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah nebii do sa hã kä ti noo gó kä!† —näng mäh.

18-19 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Tak'ëp né da ji bahoop ti noo gó. Badäk hahÿ P'op Hagä Do pahuuj wät noo gó naa, dooh nä paa ti hadoo pé tak'ëp rabahoop. Ti jawén kä dooh ti tahado wäd bä kä. Ti hyb n'aa da, bë ky n'aa ets'ëẽ P'op Hagä Do hã, bë kejën hõm do tabahahëëm noo gó, tak'ëp naëng badoos noo gó, tanahadoo hyb n'aa —näng mäh. 20 —P'op Hagä Do bód gakog hõm da nanäng ji ahoop doo. Tii d' tanado bä paawä, dooh paawä hedëp péh. Ta wë tasëëw hõm do sa hyb n'aa tawén bód gakog hõm ti noo gó rahoop doo —näng mäh. 21 —Ti noo gó, "Wät hahÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo", "Jajé tahawät", ranoo bä, bë ky dahé manä da raher'oot doo. 22 Ta ti ÿ wén her'oot, ti abok da hajõk "Ÿ Kristo" ken'ooh do hyb n'aa. Ti abok né da "P'op Hagä Do ky n'aa rod ÿÿh" ken'ooh doo, noo kanesa doo. Tak'ëp hadoo do ta heen n'aa rametëëh da, rapehuunh da, ta wë P'op Hagä Do asëëw hõm do rawedii hyb n'aa paawä. 23 Ti hyb n'aa, bë hyb n'aa matakä! Ta pooj jé ÿ baher'ood däk bë hã —näng mä Jesus kyyh.

24 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Ta ti rahoop do jawén paa bä, papÿÿj da badagyb däk, kamarab da dooh ta bag nyy wäd bä. 25 Sagõõh wë hã naa kejäk da. Wë hã habong do ta bag keh'ÿÿt da jé pad'yyt hẽ, ta see hedo hõm da P'op Hagä Do an'oo bä.‡ 26 Ti noo gó kä da sahõnh hẽ da rabahapäh ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ bahyng bä kä wë puh mahang. Ÿ ahyng da tak'ëp P'op Hagä Do hejój me, ta bag tak'ëp gabarëëh do hadoo doo me. 27 Ti noo gó ÿ mejũũ da ãs ÿÿ rabata hõm hyb n'aa jé pad'yyt hẽ badäk hahÿÿ hã habong do ÿ asëëw hõm doo —näng mä Jesus kyyh.

28 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë hyb n'aa matakä joom wiigo häd näng do ky n'aa hã —näng mäh. —Wiigo tëëg tadu doo bä tagajewäng doo, bë hapäh tabanyyw edaa däk.§ 29 Ti hadoo né da, sahõnh hẽ ta ti bë ÿ maher'ood wät do kaja däk bä bë bahapäh bä, edaa däk ÿ kajaa do bë bahapäh da —näng mäh.

30 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Né hup ÿ né hẽ hahÿ ÿ her'oot doo: Da hẽ habong do rahapäh nä da sahõnh hẽ ÿ her'ood wät do bawäd kän.** 31 Badäk hahÿÿh, wë na-ããj da, ahëëj jëë né paawä, këh ÿÿ da dooh tahëëj bä —näng mäh.

32 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Dooh d' hapäh pé ny noo gó ta ti bawät. Ããs, hÿ pong jé habong doo, dooh rahapëë bä. Ÿÿh, P'op Hagä Do T'aah, na-ããj hẽ dooh

* **13:14** Maah-Ko erii wät ta tii, Daniéw erii wät do hã Jesus beh'ũũm do hyb n'aa. † **13:17** Tak'ëp tanesaa sa hã, du daa d' rawaj'aah pé do hyb n'aa. ‡ **13:25** Isajas kyy gó Jesus beh'ũũm ta ti taher'oot doo. Isajas 13.10, 34.4 hã kerii däk ta ti ky n'aa. § **13:28** Tabahahëm noo gó, hajõng do häj n'aa bä ti anäng joom ti noo gó barak doo. P'aa hẽnh tagajewäng tabanyyw bedaa däk bä. Ti hyb n'aa ta ti ky n'aa gó Jesus beh'ũũm ta panyyg. ** **13:30** Jesus hã reaaj wät ny noo gó P'op Hagä Do tób n'aa rarejãã. 37 ta baab jawén paa bä, hahÿ Jesus her'oot do jawén paa bä, Roma buuj sa warahén n'aa rarejãã P'op Hagä Do tób n'aa Jerusarẽnh bä hasooh do paah. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do tób n'aa pan'aa pä kepyyj hyng Roma buuj sa warahén ran'oo bä.

ỹ hapëë bä. Jããm né hẽ Ee hapäh. 33 Dooh da bë hapëë bä ny noo gó ta ti bawät. Ti hyb n'aa baad ub da bë gadaa ta pooj jé, baad ub da bë matakä. 34 Aj'yy karom näng do ta s'ee hẽnh hahõm do hadoo tii. Tabahõm pooj jé tamejũũ ta karom sahõnh hẽ rabahag'ããs hyb n'aa. Tamaher'ood hõm sa hã ramoo bong do hã. Tamejũũ na-ããj hẽ tób noo hag'ããs doo, baad tabahag'ããs hyb n'aa. Dooh raheen n'aa enä bä ny noo gó sa kariw n'aa matëëh. 35 Ti hadoo bë hã kä. Taw'ããts hẽ baad da bë gadaa, baad bë hyb n'aa matakä da. Dooh da bë hapëë bä ỹ matëëh bä, tób danäh matëëh do ta karom nahapäh do hadoo da. Dooh ji hapëë bä tób danäh kajaa bä, tug bä, atsëm, atsëm ub, tapaj'ëë bä. 36 Dooh taw'ããts hẽ tado bä bë h'yy gatemah bä tób danäh nayyw hẽ takaja bä —näng mäh. 37 —Ti hyb n'aa ỹ bedoo bë hã, sahõnh hẽ sa hã: Baad bë gadaa, baad bë matakä! —näng mä Jesus.

14

Buu benyym do ỹỹnh ahoog wät do Jesus nuu gó panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' pawóp nä m' ta ãh Pas-kowa* häd näng do bawät, pãw makuj tamah do rabawa noo gó. Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj mä ratyw n'aa esoos mä Jesus ramoo maso hõm hyb n'aa ta wób raky n'aa nanapäh bä m', radaj'ëëp hyb n'aa kä m'. 2 Rakaner'oot bä m' raky hadoo:

—Dooh da ër dajëëb bä Pas-kowa noo gó, hajõk do ër wë rah'yy kawereem mahãnh —näk mäh.

3 Ti m' panang Betanija häd näng doo bä m', Simaw saraa hã däk do paa tób bä, sa waa tyng hã m' Jesus basooh bä m', ana mä ta wë ỹỹnh. Buu benyym do hood mä ta moo gó m' tabadäk. Pä s'ëëb mä ta hood. Tak'ëp mä taky n'aa gebah, joom nah-do häd näng do s'ëëb heh'äät ta ti gó hanäng do buu benyym doo. Ti m' tanoo gatëh hõm, ti m' tabahah'ook Jesus nuu gó m'. 4 Ti m' Jesus pa hat'oonh do wób rakawaj'ããn bong, ti m' raky hadoo sa da hadoo do sa hã:

—Hëd n'aa tarejãã tii? 5 Taw'ããts hẽ paawä takes'ëëm. Tak'ëp paawä ji ky n'aa geb'aah. Ta säm ji anoo paawä kas'uut do sa hã —näk mäh.

Ti m' rabahajẽẽw wät ti ỹỹnh.

6 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë hajẽẽw manäh! Na magëd ti ỹỹnh —näng mäh. —Tak'ëp baad hadoo do tamoo wäd wät hã ỹỹ. 7 Kas'uut do aboo had'yyt hẽ bë mahang. Bë h'yy kajäk bä bë banoo sa hã. Ỹ ti hỹỹh, dooh bë mahang had'yyt hẽ ỹ awäd wäd bä —näng mäh. 8 —Tahajaa do né hẽ ti tamoo wät hã ỹỹ. Ỹ radakä jëë pooj jé buu benäw n'aa tii d' nuh ỹỹ gó tah'ook doo —näng mäh.

9 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm do rabaher'ood hõm bä, raher'oot da na-ããj hẽ hã ỹỹ hahỹ ỹỹnh moo wäd wät do ky n'aa, ji hyb n'aa esee hyb n'aa ta hã —näng mäh.

10 Ti m' Judas Ikarijot häd näng doo, 12 hedoo do ta ma matëg sa seeh, bahõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë, Jesus tahaëënh hyb n'aa sa hã. 11 Ti m' rah'yy gadejah Judas Ikarijot kyy hã. Ti m' ta säm raky kajäk mä ta hã. Ti m' Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kän tabahaëënh hyb n'aa kä sa hã.

Jesus ta ma matëg daheeh Pas-kowa tä n'aa rabawëh do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' pãw makuj n'aa tamah do rataheb'ëës do du däk bä m', b'éé t'aah aj'yy P'op Hagä Do matym n'aa ranaheb'ooh noo gó m', Jesus ma matëg rabeaanh ta hã:

—Nyy bä makarẽn ãã benäm Pas-kowa tä n'aa, matab'ëës hyb n'aa? —näk mäh.

13 Ti m' tamejũũ pawóp hẽ ta ma matëg, ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë ahõm nä panang hẽnh. Bë kajaa bä, bë kataa da aj'yy hã naëng hes'ooh do hã. Ta jawén bë ahõm da. 14 Ti bajëë suun bä tób gó, bë eaaj da tób danäh hã hahỹỹ da: “Ãã ma matëg mejũũ ãã beaanh nyy bä

* **14:1** Pas-kowa ramaneëënh do noo gó Isaraéw buuj rahyb n'aa esee P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn doo, Esit bä naa rabah'ũũm noo gó. Pas-kowa ratab'ëës noo gó ranaheb'ooh b'éé t'aah aj'yy. Rahyb n'aa esee do heen n'aa tii. Ti noo gó m' ratab'ëës né hẽ pãw makuj tamah doo. Séd hã rataheb'ëës.

tagadäk ta gawakõ, tatab'ëës hyb n'aa Paskowa ta ma matëg sa daheeh", denoo da.
15 Tii bä da ta gawakõ gaeh doo, p'op gadäk doo, tametëëh da bë hã. Ta tii bä tyng n'aa näng da. Kabenyyw däk da —näng mäh. —Ta tii bä bë moo boo ta tä n'aa, ta waa n'aa ër tab'ëës hyb n'aa —näng mä Jesus sa hã.
16 Ti m' pawóp hẽ ta ma matëg rabahõm panang hẽnh. Rakajaa bä m' panang bä, Jesus her'oot do hadoo né kä m'. Ti m' ramoo boo kän tii bä kä Pas-kowa tä n'aa kä.
17 Papỹỹj badëë hyng bä kä Jesus kajaa 12 hedoo do sa sii. 18 Sa waa tyng pa rabat'oonh bä kä m', rabawëh bä kä m', taky hadoo sa hã:
—Bë see ỹ tahaëënh da majĩĩ moo gó. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh.
19 Ti m' rah'yy ketón bong. Ti m' sét ken'yyh mä raky hadoo:
—Hã ỹỹ, dooh ỹ tado bä! —näk mäh.
20 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bëëh, 12 hedoo do see né da, nemon ỹ heh'oos do pãw né da —näng mäh. 21 —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da dajëp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né hẽ —näng mäh. —Ti hadoo né hẽ, baad nado da aj'yy hã, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do majĩĩ moo gó han'oo däk do hã! Taw'ããts hẽ paawä ta ti aj'yy hã tanenyyts bä paawä! —näng mä Jesus kyyh.
22 Ti m' rabawëh bä, Jesus bado däk pãw, ti m' P'op Hagä Do hã taky hadoo:
—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk pãw ãã hã —näng mäh.
Ti m' taganabäh däk, tan'oo däk mä ta ma matëg sa hã. Ti m' taky hadoo:
—Bë gado däk. Hup ỹ heen n'aa hahỹỹh —näng mäh.
23 Ti m' Jesus bado däk uwa bëëh hood, ti m' P'op Hagä Do hã ta ky hadoo:
—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk uwa bëëh ãã hã —näng mäh.
Ti m' taban'oo däk sa hã. Ti m' rabeëg pëë uwa bëëh.
24 Ti m' taky hadoo sa hã:
—Majyw ỹỹ, ỹ anoo do ỹ dajëp noo gó hajõk do sa hyb n'aa heen n'aa hahỹỹh. Papuuj sahõnh hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kä. Hỹ jawén majyw ỹ hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do ky däng† —näng mä ta kyyh sa hã.
25 Ti m' taky hadoo ẽnh sa hã:
—Dooh ỹ eëg wäd bä hahỹ uwa s'ëëb. Jããm hẽ p'aa hẽnh papuuj däg ỹ eëëk da P'op Hagä Do bag'ããs doo bä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh.
26 Ti m' Saaw-Mo wób me P'op Hagä Do rama ejäm do jawén paa bä m', rabahõm kän waëë joom oriib häd näng do banäng hẽnh.
27 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë sahõnh hẽ ỹ bë beréd hõm da —näng mäh. —Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih do hã ti ky n'aa: "B'éé hagã ỹ daj'ëëp da. Tii bä da jé pad'yyt hẽ b'éé rabehũũm bong"‡ —näng mäh.
28 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Ta tii d' né paawä da hã ỹỹ, ỹ ganä wät jawén paa bä da, bë pooj jé da ỹ bahõm Garirej hẽnh —näng mäh.
29 Ti m' Peed ky hadoo ta hã:
—Sahõnh hẽ õm reréd hõm bä, ỹ dooh õm ỹ eréd bä —näng mäh.
30 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Badah né hẽ, atsëm, pawóp nuu me karaak bahỹỹh do pooj jé ỹ maky n'aa jejën da. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus Peed hã.
31 Ti m' Peed ky kah'ũũm mä ta hã:
—Dooh! —näng mäh. —Ỹ radajëëb bä naããj hẽ a sii, dooh noo gó da õm ỹ hyb n'aa eréd bä! —näng mäh.
Ti ky hedoo né hẽ m' ta ma matëg wób.

Getsemani bä Jesus ky n'aa ketsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

32 Ti m' Jesus rabahõm joom banäng hẽnh Getsemani häd näng doo hẽnh. Ti m' taky hadoo sa hã:
—Babä bë ayyw dó ỹ ky n'aa ets'ẽẽ nuuj jé —näng mäh.
33 Ti m' Peed, Tsijaag, Jowãw daheeh tamahũũm ta sii dawë hã. Ti m' Jesus h'yyb gó tak'ëp mä tah'yy katón wät. Dooh baad

† **14:24** P'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'oot do nahado hahỹỹh. P'ooj ub b'éé t'aah majyyw rakaner'oot do heen n'aa. Papuuj däk hỹỹ kä. Jesus majyyw hyb n'aa, sét nuu me sahõnh hẽ sa hyb n'aa dajëp doo, P'op Hagä Do gadoo hỹỹ kä ta wë sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh doo. ‡ **14:27** Sakarija 13.7

tado wäd bä ta h'yyb. Ti m' taky hadoo sa hã:
34 —Tak'ëp ỹ h'yy katón. Ỹ h'yyb dajëp
do hadoo —näng mäh. —Babä bë ayyw, bë
matakä. Bë aã manä da! —näng mäh.
35 Ti m' tabahõm dawë hã. Ti m' ta taron
nu paa me tabahyy häng, ti m' taky n'aa
etsẽẽ P'op Hagä Do hã tanahoop hyb n'aa
tamo n'aa, tahaja bä. 36 Hahỹỹ da m' ta
kyyh:
—Ee —näng mäh. —Dooh hejoonh pé a
hã. Ti hyb n'aa ỹ karẽn paawä mado hõm
mahãnh ỹỹ wät hahỹ ỹ ahoop do pan'aa. Ta
tii d' né ỹ bets'ẽẽ paawä, makarẽn doo d' né
hẽ mabad'oo, ỹ karẽn doo da nado —näng
mäh.
37 Tabana bä m' ta ma matëg tamawoob
hẽ hadoo do rahab'ëëh hẽnh, taheg'ããs
mäh, aã b'ëëh mäh. Ti m' tanaëëj nyyh Peed
ta häd heh'äät doo me:
—Simaw! —näng mäh. —Õm aã jëng? —
näng mäh. —Dooh mahaja bä kanahën d'os
hẽ maty gadäg bä si ỹỹ? —näng mäh. 38 —Bë
matakä, P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ẽẽ,
nesaa do h'yyb tatug mahãnh bëëh, ỹ bë
eréd hõm mahãnh —näng mäh. —Ji h'yyb
karẽn né paawä baad hadoo do ji moo wät,
nahejooj ji, ti hyb n'aa bë ky n'aa ets'ẽẽ ỹ
wén näng —näng mäh.
39 Ahõm ẽnh p'aa hẽnh, taky n'aa etsẽẽ do
paa taky n'aa etsẽẽ ẽnh p'aa hẽnh. 40 Ti m'
p'aa hẽnh tabana bä ẽnh, aã b'ëëh ẽnh mäh,
tak'ëp mä raty jewyk sa h'yyb. Dooh m' sa
kyyh pé ta hã.
41 Tamawoob nuu me m' tabahado däk
bä m' taky hadoo sa hã:
—Bë kameh'ããk nä? Bë aã magyys hẽ?
Jããm hẽ dó! —näng mäh. —Kaja däk ỹ ran'oo
däk doo. Bë hegãã. Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong
Jé Hana Do nesaa do moo heb'ooh do sa
moo gó rabahaëëj däk hỹỹ kä —näng mäh.
42 —Bë as'ëëg bëh! Hamäh, ër ah'ũũm. Wät
ta ti ỹ han'oo däk do majẽ ỹỹ hã —näng mä
Jesus kyyh sa hã.

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

43 Jesus ber'oot nä bä m', takajaa Judas,
12 hedoo do see paah. Hajõk mä han'aa ta
sii. Sẽn-jeer yt hã m', boh yt hã m' rabana.
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh
do sa wahë n'aa kyy gó m', Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do sa kyy gó m',
Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sa kyy
gó m' na-ããj hẽ ti rabana.
44 Haëënh do baad ub mä taky n'aa
her'ood däk. Hahỹỹ da m' ta kyyh sa hã:
—Ta ti ỹ tapa tsanetsup doo da, ti né hẽ
tii. Tii d' bë maso däk, bë maso hõm baad
ub —tii da m' ta kyy dó sa hã.
45 Ti m' nayyw hẽ Judas bana Jesus wë, ti
m' taky hadoo:
—Ma matëg! —näng mäh.
Ti m' ta tapa tsanetsup mäh. 46 Ti m' ta
hã rakajäk, ramaso däg kän mä Jesus. 47 Ti
m' Jesus pa hagëët do seeh, bado däk ta sẽn-
jeer, tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do
karom. Ta nabuuj gakyd hõm mäh.
48 Ti m' han'aa do hã Jesus ky hadoo:
—Ër wahë n'aa wë h'yy kawereem do sa
h'yyb mahũũm n'aa bë ed'oo g'eeh ỹỹh, bë
wén n'aa wë ỹỹ sẽn-jeer yt hã, boh yt hã, ỹ
bë masoo hyb n'aa? —näng mäh. 49 —P'op
Hagä Do tób n'aa wahoo gó ỹ awäd had'yyt
hẽ bë sii ỹ ma metëëk bä. Dooh ẽnh ỹ bë
maso bä tii bä ẽnh? —näng mäh. —Hỹỹ kä,
taw'ããts hẽ —näng mäh. —Ỹ hapäh, tii da
tawén hadoo, P'op Hagä Do kyy kerih do hã
ỹ kaja däk hyb n'aa —näng mä Jesus.
50 Ti m' sahõnh hẽ kä ta hata rawaj'aa
bong. Reréd hõm mä Jesus.
51 Jããm hẽ sét hẽ wanajaah, pahëëw. Sét
mä tadadäk ta hatsë pããn rino s'ëëb. Jesus
jawén paawä tabahõm, ti m' ramaso däg bä
paawä m', 52 teréd däk mä ta hatsë. Hahót
mä tawaj'aa hõm.

Judah buuj sa wahë n'aa wë Jesus ramahũũm do ky n'aa hahỹỹh

53 Ti m' Jesus ramahũũm kän P'op Hagä
Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë
n'aa heh'äät do wë kä. Ti m' rakata padëëk
t'ĩĩ hẽnh sahõnh hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt
hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees
ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah
buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hẽ m'. 54 Ti
m' Peed bahõm mä Jesus sa jawén. Dawëë
m' tagadäk. Ajëë suun mä P'op Hagä Do
tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa
heh'äät do tób wahoo gó. Ti m' warahén sa
pa m' tabahyy häng. Katëng mä sa nemuun
tëëg me.

55 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hedoo doo, sahõnh hẽ Sinedirijo§ häd näng do ajyy n'aa sii hẽ m' resoos mä Jesus hã rap'ãã daj'ëëp péh. Resóts né paawä m' Jesus raky n'aa tapaa doo, dooh m' raw'yyt pé rap'ãã daj'ëëp péh. 56 Hajõõ né paawä m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã, dooh m' séd gó rer'ood bä. Raky n'aa eh'ỹỹt mäh. Ta see ky n'aa hadoo mä ta see an'oo bä.

57 Ti m' p'op mä ta wób rabes'ëëg b'ëëh, ti m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

58 —Ãã maa napäh taher'oot doo. Hahỹỹ da ta kyyh: "Ỹ gawatsiig hõm da hahỹ P'op Hagä Do tób n'aa, ajyy sa mo haj'aa. Tii bä, tamawoob hẽ ta ãh, ỹ moo wäd sooh P'op Hagä Do tób n'aa seeh, ajyy mo haj'aa nadoo doo", näng ta kyyh —näk mä sa hã.

59 Tii d' né paawä m' sa kyyh, ti na-ããj mä dooh m' séd gó rer'ood bä.

60 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do p'op mä tabas'ëëg gëët sa mahang. Teaanh Jesus hã:

—Dooh maher'oot pé õm raky n'aa tapaa do hã? —näng mäh.

61 Dooh m' Jesus ky gado bä. Bag hẽnh mä tabagëët.**

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do beaaj kän ta hã:

—Õm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo? Õm P'op Hagä Do T'aah? —näng mä ta kyyh.

62 —Ỹỹ. Ỹ né hẽ —näng mä Jesus. —Bë hapäh né da Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do Sahõnh Sa Bahãnh Hado Do hub hẽnh tabasooh bä, ta hã P'op Hagä Do weh'ëëh doo bä. Bë hapäh né da ẽnh tabahyng bä wë puh mahang —näng mä Jesus kyyh sa hã.

63 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do kawaj'ããn gó tawén s'ẽẽd hõm ta daaj hẽ ta saroor. Ti m' taky hadoo:

—Jããm hẽ. Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh —näng mäh. 64 —Bë maa napäh né hẽ ta kyyh, P'op Hagä Do taky n'aa rejãã doo —näng mäh. —Nyy da bë hã? —näng mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do kyyh.

Ti m' sahõnh hẽ raky hadoo:

—Taw'ããts hẽ tadajëp! —näk mäh.

65 Ti m' ta wób rabahetsoos, ti m' raty maw'yyd däk tanahapäh hyb n'aa, ti m' rabetuu sa moo me, ti m' rabeaanh ta hã:

—Maher'ood mahapëë bä! Jaa mo haj'aa? —näk mäh.

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa ramahũũm kän, ti m' rahewyyh mä Jesus.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahỹỹh

66 Ti m' Peed bahäng bä m' tób w'oo hã, tabës mä tii bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom ỹỹnh. 67 Tahapäh bä m' Peed katëng tëëg noo pa, tabaheg'ããs ta hã. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Õm na-ããj hẽ Jesus Nasaréh buuj sii hawät do paa õm —näng mäh.

68 Ti m' Peed ky n'aa jejën wät.

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti maher'oot doo. Dooh ỹ heen n'aa nyy bä —näng mäh.

Ti m' Peed bahõm ta hadë noo bä. 69 T'ĩĩ hẽnh ỹỹnh bahapäh bä m', taky hadoo sa pa hab'ëëh do sa hã:

—Hahỹ sa hata see né hẽ —näng mäh.

70 Ti m' Peed jejën ẽnh mäh.

Badah peej hadoo mä kä, ta pa hab'ëëh do p'op, raky hadoo ta hã:

—Sa hata see né hẽ õm —näk mäh. —Garirej hẽnh naa né hẽ õm —näk mä sa kyyh.

71 Ti m' Peed ta daaj hẽ taky n'aa kawas'ee kän. Ti m' P'op Hagä Do hã taky däng:

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti aj'yy bë ky n'aa her'oot doo —näng mäh.

§ **14:55** Sinedirijo ramaneëënh doo, ta ti m' 71 ajyy rakaheta padëëk do raber'oot hyb n'aa nyy d' rabad'oo Judah buuj sa mahang ji da hadoo do moo nesaa doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do na-ããj mäh. Ta ti m' ta wób mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wób, ta wób mä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób, ta wób sa wahë n'aa na-ããj mäh. ** **14:61** Dooh Jesus kawaj'ããn bä. Daap hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ke'aanh Jesus wén ky ganadoo.

72 Ti m' nayyw hẽ m' karaak bah'ỹỹ kän pawóp nuu me däg kä. Tii bä m' Peed hyb n'aa newë däk Jesus her'oot do paa ta hã kä: “Pawóp nuu me karaak bahỹỹh do pooj jé, tamawoob nuu me ỹ maky n'aa jejën da.” Ti né paa kä m' Jesus her'oot do paa kä ta hã.

Ti m' tak'ëp Peed baód kän taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

15

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũũm kän do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Bäp paa m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa, sahõnh hẽ Sinedirijo ajyy n'aa sii hẽ m' rahyb n'aa n'oo däk Jesus. Ramoo maw'yyd däk, ramahũũm Pirato häd näng do wë.*

2 Ti m' Pirato beaanh Jesus hã:

—Õm né Judah buuj sa wahë n'aa? —näng mäh.

—Ỹỹ. Tii d' né hẽ, maher'oot doo d' né hẽ —näng mä Jesus.

3 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hajõng mä Jesus raky n'aa tapaa Pirato hã. 4 Ti m' Pirato ky hadoo ta hã:

—Dooh maky gado bä? Hajõng do hã õm raky n'aa tapaa —näng mä Pirato.

5 Dooh m' Jesus ky gedag bä.† Ti hyb n'aa m' Pirato hyb n'aa meuuj wät.

6 Pas-kowa noo gó m' Pirato bahed'oo doo da taberéd hõm radewëës do seeh. Teréd hõm hajõk do retsẽẽ doo. 7 Ti noo gó m' ragadahew'ëës doo gó m' tabagëët Barabas häd näng doo, ta hataa sa daheeh. Ta see tadaj'ëëp paa ta wób sa sii m' Roma buuj wë rah'yy kawereem noo gó. 8 Ti m' hajõk do rabana Pirato wë, ti m' rabetsẽẽ ragadahew'ëës doo gó hab'ëëh do see tamanyyh hyb n'aa, Pas-kowa noo gó tabahed'oo doo da.

9 Ti m' Pirato beaanh sa hã:

—Bë karẽn ỹ ado nyyh bë matym n'aa Judah buuj wahë n'aa ramaneëënh doo? —näng mäh.

10 Tii d' tawén eaanh, tahapäh mäh, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa ta hã rahaëëj däk Jesus, Jesus hã rah'yy kajew'ëës do hyb n'aa. 11 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa ky mejũũ mä hajõk do rabetsẽẽ hyb n'aa Pirato hã Barabas häd näng do Jesus jawén buuj.

12 Ti m' Pirato ky hadoo:

—Tii d' tado bä, nyy da ỹ bad'oo hỹ Judah buuj sa wahë n'aa bë maneëënh do hã? —näng mäh.

13 Tii bä m' tak'ëp rageëëj bong:

—Mepëëm däg b'aa kajatsëk do hã! —näk mäh.

14 —Hëd n'aa? —näng mä Pirato. —Dooh mo haj'aa kad'oo do tado bä —näng mäh.

Taher'ood né paawä m' tak'ëp rageëëj bong tii bä:

—Mepëëm däg! Mepëëm däg! —näk mäh.

15 Hajõk do Pirato h'yyb en'yym hyb n'aa m' taberéd hõm mä Barabas häd näng doo. Ti m' tamejũũ rabahewyyh Jesus. Ti m' tahaëëj däk warahén sa hã rabepëëm däk hyb n'aa b'aa kajatsëk do hã.

Jesus warahén rarejãã do panyyg n'aa hahỹỹh

16 Ti m' warahén ramahũũm Jesus sa wahë n'aa tób wahoo hẽnh. Tii bä m' ranaëëj nä sahõnh hẽ sa hataa, séd hã rakata padëëk hyb n'aa. 17 Ti m' radasuun jëng ta hã ta hatsë hahiin doo. Ti m' hetëk do moo m' ramap'õõd däk, ta nuu gó m' radasooh. 18 Tii bä m' radu doo raky n'aa ej'ees do ta hã. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Kaweh'ëëh Judah buuj sa wahë n'aa! —näk mäh.

19 Hajõõ nuu me m' ranu gewyyh tatu me, rabahetsoos sa matsós me. Ti m' sa taron nuu me m' ramehyy b'ëëh ta wë, raweh'ëëh doo gó m' raky n'aa mes'uunh hyb n'aa. 20 Ti m' raky n'aa ej'ees jawén paa bä m' rado nyyh mä ta hatsë hahiin doo, radasuun jëng mä ta saroor hẽ. Ti m' ramanyyh rabepëëm däk hyb n'aa.

Jesus rabepëëm däk do panyyg n'aa hahỹỹh

* **15:1** Pirato häd näng doo, Roma buuj. Ta ti Judah häj n'aa bagã n'aa. † **15:5** Dooh Jesus kawaj'ããn bä. Daap hẽ raky n'aa tapaa Jesus wén ky ganadoo.

21 Ti m' ramanyyh bä m', aj'yy Simaw häd näng doo, panang hẽnh hajëng doo, tabëëj paawä m' sa hã. Panang Sirené häd näng doo bä naa m' tii. Aresãn, Rupu häd enäh do sa yb tii. Jerusarẽnh panang hẽnh tabajëë paawä. Ti m' warahén ramejũũ mä tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepëëm däk do b'aa n'aa. 22 Ti m' Jesus ramahũũm Gogota häd näng doo hẽnh. (Gogota häd näng doo m', ji nu gabóg k'yy rahanäng pé m' tii.) 23 Ti m' ramenoo ta hã joom uwa häd näng do s'ëëb hejoonh doo. Kamekuunh mä ti datés do biin me, miir häd näng do s'ëëb. Dooh Jesus eëg bä. 24 Tii bä kä m', repëëm däg kän mäh. Ti m' ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wë ym doo.

25 P'op däg mä papỹỹj, 9 oor däg mä ti rabepëëm däk. 26 Hahỹỹ da m' takerii däk Jesus moo p'ãã tadajëp do heen n'aa hã: "Judah buuj sa wahë n'aa hahỹỹh", näng mä kerih do hã.‡

27 B'aa kajatsëk do wób hã rabepëëm padëëk na-ããj hẽ pawóp hẽ ajyy baretsëk doo. Hub hẽnh ta see hahäng, s'ỹỹ hẽnh ta see hahäng. Hõõ gó Jesus kahepëëm däk do bahäng. [28 Ta tii hã kaja däk P'op Hagä Do kyy kerih do paa hahỹỹ d' her'oot doo: "P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do h'yyb hata däk ran'oo bä P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo."§] 29 Ta tii me teb'ëës do raky n'aa rejãã mä Jesus, sa nuu m' rewõnh Jesus wë. Hahỹỹ d' m' sa kyyh:

—Magawats'iik mäh, a nooh, P'op Hagä Do tób n'aa. Tamawoob mä ta ãh mamoo wäd sooh p'aa hẽnh, a nooh. 30 Ahyy b'aa hã hadäk do õm! A daaj kedëëb! —näk mäh.

31 P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ raky n'aa ej'ees mäh. Sa daaj hẽ m' rakaner'oot:

—Ta wób ted'ëëp —näk mäh. —Dooh tahaja bä ta daaj hẽ takedëëb bä! 32 Hahỹ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hanäng doo, Isaraéw buuj sa wahë n'aa hanäng doo, taw'ããts hẽ tabahyng b'aa kajatsëk do hã tahadäk do hã naa, ãã baheg'ããs hyb n'aa, ãã ky daheeh hyb n'aa! —näk mä sa kyyh.

Ta pa habëëh do b'aa hã pad'ëëk doo, ti na-ããj hẽ raky n'aa rejãã mäh.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

33 Wasyk mä ta bag badoo wät, badagyb däk mä badäk hahỹỹ hã. Jããm hẽ tug bä tabawag däk p'aa hẽnh. 34 Tug bä m', tak'ëp mä Jesus geëëj wät:

—Eroj, Eroj, rama sabakatani? —näng mäh.

"P'op Hagä Doo, ỹ h'yy kasahadä doo, hëd n'aa ỹ mamakyys?",** tahanäng pé m' tii.

35 Ta tii bä p'eets hẽ hab'ëëh do wób ramaa napäh bä m' ta kyyh, raky hadoo:

—Bë maa newë! —näk mäh. —Eriij ti tanaëënh —näk mäh.

36 Ti m' sa see waj'aa däk, sapum do tehoots däk uwa s'ëëb oow me, b'aa hã m' tagadahäng, tamenoo mä Jesus hã tabeëëk hyb n'aa. Ti m' ti ky hadoo:

—Na madëëg! —näng mäh. —Ti b' ër heg'ããs Eriij ana bä tamahyyh hyb n'aa —näng mäh.

37 Ti m' tak'ëp mä Jesus geëëj wät, ti m' tadajëb kän.

38 Tii bä m', P'op Hagä Do tób n'aa t'õp ta gó noo gatsë hebaan do kas'ẽẽd hyng mäh. 39 Ti m' warahén sa wahë n'aa Jesus ty gadäk hẽnh hab'ëëh doo, tamaa napäh bä Jesus geëëj wät doo, tahapäh bä m' nyy da Jesus dajëp doo, taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah né paa ti hỹ aj'yy! —näng mäh.

40 Dawëë naa m' ỹỹj wób rabaheg'ããs. Sa mahang mä ab'ëëh Marija Madarẽn häd näng doo, Sarome häd näng doo, Marija seeh. Tsijaag, ta jawén nä ramaneëënh doo, Josés ta hỹỹj daheeh sa ỹỹn ti Marija. 41 Jesus hep'ëëh né hẽ m' ti ta tii. Garirej häj n'aa bä Jesus hataa né paa m' tii. Sa tä moo bo n'aa né paa m' tii. Hajõk mä ỹỹj ta sii han'aa do Jerusarẽnh hẽnh, ti na-ããj mä tii bä m' rabab'ëëh ẽnh.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahỹỹh

‡ **15:26** P'op ta nu gad'oo pong jé m' rabepëëm däk kerih doo. § **15:28** Isajas 53.12 ** **15:34** Saaw-Mo 22.1 hã takerii däk do hã tabeh'ũũm.

42 Saab pooj jé m' ti tabahadoo. Saab pooj
jé né hẽ m' ta ti Judah buuj rabahenyyw
hõm Saab hã rakamehehãk hyb n'aa. Tug
bä kä m', 43 Joséh, panang Arimatsija häd
näng do buuj, bahõm Pirato wë. Sinedirijo
ajyy n'aa see ky n'aa etsëëh do m' ti Joséh.
Tagada né hẽ m' P'op Hagä Do bag'ããs do
du däk. Ti m' tabahõm Pirato wë. Dooh m'
tah'yyb eỹỹm bä. Tetsẽẽ mä Jesus kamag
n'aa. 44 Ti m' Pirato hyb n'aa meuuj wät mä
Jesus nayyw hẽ dajëp tahanäng doo. Ti m'
tamejũũ ranaëënh warahén sa wahë n'aa
tabeaanh hyb n'aa ta hã te hub tado bä.
45 Ti m' ta heen n'aa nyy däk bä warahén
sa wahë n'aa her'oot doo, ti m' tabahaëëj
däg kän Joséh hã. 46 Ti m' Joséh etsẽẽ mä
pããn hawak doo, rino häd näng do s'ëëb.
Ti m' tabado hyy kän Jesus kamag n'aa, ti
m' tahabën däk mä hawak doo me. Ti m'
tadasuun jëng pä gabaho doo gó, kamag
hood n'aa ragagots däk doo gó. Ti m' pä
gatsabak do tepëëd nä, taty gatsëë däk mä
ta me. 47 Marija Madarẽn, Marija see Josés
ỹỹn raheg'ããs. Rahapäh mä ragadasuun
jëng do Jesus kamag n'aa.

16

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' papỹỹj badëë hyng jawén paa
bä, Saab bahëëj jëng bä, Marija Madarẽn,
Sarome, Marija Tsijaag ỹỹn ah'ũũm mä
buu benyym doo m' retsẽẽ. Jesus kamag
n'aa hahog pan'aa m' tii. 2 Ti m' bäp
paah, met'uuh hã, papỹỹj ty ganä këë bä,
rabahõm kän pä gabaho doo hẽnh, Jesus ka-
mag n'aa radasuun jëng hẽnh. 3 Ramahõm
me, tyyw me, rakaner'oot:

—Jaa da pä jawyk do ty gas'ëës? —näk
mäh.

4 Ti m' raty kajäk, pä kepëëd hõm taty
gatsë. Aeh mä ti pä. 5 Ti m' rabajëë p'ëë
gabaho doo gó. Ti m' rabahapäh, asooh mä
pahëëw hadoo. Hawak mä ta saroor taga-
sooh. Hub tabanäng hẽnh mä tabasooh. Ti
m' rah'yyb e'ỹỹm bong.

6 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë eỹỹm manäh! —näng mäh. —Bë
esoos Jesus Nasaréh buuj, repëëm däk do
paah. Dooh wäd bä. Ganä wät! B'ëëp, bë
hegãã radasuun jëng do paa bä —näng mäh.
7 —Bë ahõm nä, bë maher'ood ta ma matëg
sa hã, Peed hã sii hẽ. Hahỹỹ da da bë kyyh:
“Ahõm da bë pooj jé Garirej hẽnh. Bë hapäh
da t'ĩĩ hẽnh, bë tamaher'oot do paa da” —
näng mäh.

8 Ti m' rawaj'aa hõm, kaj'uun mäh, h'yyb
manepëë boo m'. Dooh m' raher'ood bä sa
hã rabeỹỹm bong do hyb n'aa.

[9 Ti m' met'uuh hã bäp paah, Jesus ganä
wät. Pooj jé Marija Madarẽn hã m' takas'ee
wät. Ta ti m' Marija setsi karap'aar h'yyb
nesaa do hanäng do tahebëë bong do paa
m'. 10 Ti m' tabahõm Jesus sii habok do
paa wë. A'oot mä tii. H'yy ketón bong mä
Jesus hyb n'aa. 11 Ti m' Marija Madarẽn
baher'oot bä m' sa hã Jesus ganä wät doo,
Jesus tahapäh doo, dooh m' raky dahé bä.

12 Ta jawén kä Jesus kas'ee wäd kän ta
see hado däk mä pawóp hẽ ajyy panang
s'ee hẽnh hah'ũũm do sa hã, ta tyw n'aa me
rababok bä. 13 Ti m' ajyy mat'ëëh p'aa hẽnh,
raher'oot mä ta wób sa hã. Ti sa hã na-ããj
mä dooh raky dahé bä.

14 Tii bä kä m', Jesus kas'ee wäd kän 11 he-
doo do ta ma matëg sa hã kä sa tä rabawëh
bä m'. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa ti bë nabuj keh'ũũm bë ky
nadaheeh ỹ hap'ëëh do ỹ ganä wät jawén
paa bä? —näng mä Jesus kyyh sa hã.

15 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Bë ahõm jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã.
Bë maher'ood hõm sahõnh sa hã hanäm
do panyyg këh ỹ n'aa —näng mäh. 16 —
Panyyg ky dah'eeh doo, nu kemuun bong
doo, P'op Hagä Do ed'ëëp da ta wë. Panyyg
ky nadah'eeh doo, P'op Hagä Do ky n'aa
etyy da banesaa hẽnh —näng mäh.

17-18 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Panyyg këh ỹ n'aa ky dah'eeh do hã
P'op Hagä Do anoo da hahỹ tak'ëp rahajaa
doo: Karap'aar h'yyb nesaa do rahebë da
hät ỹỹ gó. Ta wób kyyh rer'oot da. Aw'yy
rameso bä da, p'yym reëg bä da, dooh da
ramahỹỹj hob bä. Sa moo radatoonh da
nahëë enäh do nu gad'oo bä, heso padëëk
da nahëë enäh doo. Ta heen n'aa ti ta tii, te
hub né hẽ këh ỹ n'aa ta wób rabahapäh hyb
n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hã.

19 Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
ber'oot jawén paa bä sa sii, P'op Hagä Do

masäg kän hỹ pong jé. P'op Hagä Do hub hẽnh, takaweh'ëëh doo bä tabaso däg kän.
20 Ti m' ta ma matëg rabahõm kän, ti m' jé
pad'yyt hẽ rabaher'ood hõm kän mä Jesus
ky n'aa kä. Jesus, p'op naa né hẽ tamasa
sa hã tapehuunh doo me, sahõnh hẽ raba-
hapäh hyb n'aa te hub né hẽ ta ti ta ky n'aa.]
Jããm né hẽ hahỹ Jesus P'op Hagä Do
T'aah panyyg kä.

Rukas
Jesus ky n'aa hanäm do Rukas erii wät do hahỹỹh

Rukas Teopiro tamaher'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Õm ỹ ma erih hahỹỹh, Teopiro.

Hajõk herii bong ãã häj n'aa bä hawäd wät do ky n'aa, Jesus ky n'aa. 2 Sahõnh hẽ tadu däk bä hap'ëëh doo, P'op Hagä Do panyyg hanäm do her'ood hõm do raher'oot sa hã raberih hyb n'aa. Tii d' né paa raberih. 3 Hỹỹ kä, Teopiro, hyb n'aa jawyk doo, sahõnh hẽ baad ỹ ma kamet'ëëg wät jawén paa bä ta ti ky n'aa, ỹ na-ããj hẽ hỹỹ kä ỹ erih ta ky n'aa. Sét ken'yyh ỹ ma erih doo. 4 Ta tii da ỹ wén erih, õm rama met'ëëg wät do Jesus ky n'aa hã, se hub né hẽ baad mabahapäh hyb n'aa ỹ erii wät do hã maner'ood bä.

Ããs ky n'aa her'oot Jowãw nu gahem'uun do benäng do ky n'aa hahỹỹh

5 Ti m' sa wahë n'aa Eróts häd näng do Judah häj n'aa bä tabag'ããs noo gó, ti awät mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do seeh. Sakarija m' ta häd. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wahë n'aa see Abijah makũ panaa né m' tii. Ta ỹỹm häd mä Isabew. Sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë wahë n'aa makũ Arãw häd näng do panaa né m' tii ẽnh. 6 Baad ub mäh, P'op Hagä Do karẽn doo da rababok. Baad ub né hẽ raky daheeh sahõnh hẽ P'op Hagä Do mejũũ doo, ta ky n'aa jaw'yyk do kerih doo. 7 Dooh m' rataah nyy bä. Dooh m' Isabew eta bä. Wehëh padäg mä ta patug daheeh.

8 Ti m' ta see pé noo gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wób, Abijah makũ karapee, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã ramoo bok noo gó, Sakarija moo wät mä tii bä. 9 Sakarija hã m' rah'yy kajäk t'õp gadäk doo gó tabajëë suun hyb n'aa, buu benyym do in-sijẽẽn häd näng do tabajuu hyb n'aa.* 10 Ti m' buu benyym do tabajuu bä m', hajõk mä ta noo bä hab'ëëh. P'op Hagä Do hã m' raky n'aa etsẽẽ. 11 Ti m' P'op Hagä Do ããs kasee Sakarija hã m'. Buu benyym do rabahej'uu do tyng hẽnh, hub hẽnh mäh, ããs bag'ëëd däk. 12 Tak'ëp mä Sakarija beỹỹm wät. H'yy gabadoo wät mäh. 13 Ti m' ããs ky hadoo ta hã:

—Eỹỹm manäh, Sakarija —näng mäh. —P'op Hagä Do maa napäh metsẽẽ do ta hã —näng mäh. —Etaah da a ỹỹm. Aj'yy da bë t'aah. Man'oo da ta häd Jowãw —näng mäh. 14 —Tak'ëp da bë h'yyb tsebé ta hyb n'aa. Hajõk ratsebé tabenäng bä, 15 hyb n'aa jawyk P'op Hagä Do matym gó tabahadoo do hyb n'aa da —näng mäh. —Taw'ããts hẽ dooh d' teëg da uwa bëëh hejoonh doo, ta wób na-ããj hẽ mahỹỹnh doo. P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm da a t'aah ta ỹỹn wog gó tabasuun nä bä na-ããj hẽ —näng mäh. 16 —Hajõk da Isaraéw buuj tah'yyb wapëën hõm p'aa hẽnh P'op Hagä Do wë, sa hagã n'aa wë, ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mäh. 17 —Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do pooj jé da Jowãw bawäd däk da, Isaraéw buuj sa h'yyb tym tabenäm hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë. P'op Hagä Do Sahee hejój gó tabawät da, P'op Hagä Do ky n'aa rod Eriij makũ hawäd wät do paa hadoo da, sa yb sa taah rah'yyb en'yym hyb n'aa sa wë, nabuj keh'ũũm do rah'yy kawapëën hyb n'aa, rah'yy genäh hyb n'aa kä baad P'op Hagä Do karẽn doo da habok do rah'yy genäh doo da —näng mä ããs kyyh Sakarija hã.

18 Ti m' Sakarija ky hadoo:

—Nyy d' ỹ bahapäh ta ti te hub tado bä? —näng mäh. —Wah'ëë däg ỹ ti hỹỹh. Wah'ëë däg ãm ỹ né tii ẽnh —näng mäh.

19 Ti m' ããs ky hadoo Sakarija hã:

—Gabirijéw häd näng do ỹ ti hỹỹh —näng mäh. —P'op Hagä Do pa hegët do ỹ hỹỹh. Ta ti né hẽ ti ỹ tamejũũ hahỹ hanäm do ky n'aa õm ỹ maher'oot hyb n'aa —näng mäh. 20 —Hỹỹ kä, —näng mä —dooh d' mer'ood wäd bä a t'aah benäng bä kä, ỹ maky nadaheeh do hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yyb däng noo gó da ti awät né da a hã ỹ her'oot do a t'aah ky n'aa —näng mä ããs kyyh Sakarija hã.

* **1:9** Jããm né sét né hẽ sa ky n'aa rod hajëë suun t'õp gadäk doo gó, taber'oot hyb n'aa P'op Hagä Do wë, P'op Hagä Do tah'yyb en'yym hyb n'aa.

21 Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa
noo bä kata b'ëëh doo, ky n'aa ets'ëẽ doo,
ragada mä Sakarija banyyh. “H'ëëd hyb
n'aa ti tabadoh?”, näk mä sa h'yyb gó. 22 Ti
m' tabanyyh bä kä m', dooh m' tahaja wäd
ter'ood bä. Ta moo me m' tameh'eed däg
up. Ti hyb n'aa rah'yy genäh. P'op Hagä Do
metëëh do tahapäh sa hã.
23 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa gó tamoo
wät do bahänh bä kä, tababaaj hõm kän mä
ta tób hẽnh. 24 Ti m' nayyw hẽ denaa hẽ kä
m', ta ỹỹm Isabew häd näng do beta däg kän
mäh. Ji ma poo oow pé kä m' ta kamarab
n'aa ta ỹỹm gada ta tób bä, dooh m' tawäd
bä ta s'ee hẽnh. Ti m' Isabew ky hadoo:
25 —Hahỹ P'op Hagä Do anoo hã ỹỹ —näng
mäh. —Ỹ tat'yyd mehĩĩn. Tado hõm hã ỹỹ
ỹ nu mebyng doo, ỹ netaah doo —näng mä
Isabew kyyh.

Ããs ky n'aa her'oot do Jesus benäng do ky n'aa hahỹỹh

26 6 kamarab tabahado däk bä m', P'op
Hagä Do mejũũ ããs, Gabirijéw häd näng
doo, tabahõm hyb n'aa panang Nasaréh
häd näng doo hẽnh, Garirej häj n'aa bä.
27 Tamejũũ mä tabeg'ããs hyb n'aa maruus
wë, Joséh häd näng do ỹỹm pan'aa wë.
Dawi panaa né m' ti Joséh. Dooh m' aj'yy
tamepëë nä bä ti maruus. Ta häd mä Mar-
ija. 28 Ti m' ããs bahõm ta wë, ti m' taky
hadoo:
—Ỹ ana a wë õm ỹ panäk hyb n'aa. P'op
Hagä Do ky enyym a wë. A hã hẽ tabawät
—näng mä ããs Gabirijéw häd näng do kyyh.
29 Ti m' Marija hyb n'aa tón gëët mä ããs
her'oot do hã. Ti m' tahyb n'aa newëë. Ta
h'yyb gó m' tabedoo:
—H'ëëd ky n'aa ti hỹỹ éh? —näng mä
Marija ta h'yyb gó.
30 Ti m' ããs ky hadoo ta hã:
—Eỹỹm manä Marija! —näng mäh. —A
hã P'op Hagä Do h'yyb däng. 31 Õm da eta
däk, enyy däg da a t'aah. Mahäd n'oo däk da
Jesus. 32 Ky n'aa etsëëh da. P'op Hagä Doo,
Sahõnh Hẽ Sa Bahãnh Hadoo Do T'aah da
ramaneëënh —näng mäh. —P'op Hagä Do
anoo da ta wahë makũ Dawi häd näng do
jawén buuj tabahadoo hyb n'aa, sa wahë
n'aa tabahadoo hyb n'aa. 33 Jakóh panaa
sa wahë pan'aa da had'yyt da. Tabagãã
had'yyt da —näng mä ããs kyyh.
34 Ti m' Marija ky hadoo ããs hã. Teaanh
mäh:
—Nyy d' mä tii? Dooh aj'yy ỹ mepëë bä
—näng mäh.
35 Ti m' ããs ky hadoo:
—P'op Hagä Do Sahee da ahyng a wë —
näng mäh. —P'op Hagä Doo, Sahõnh Hẽ Sa
Bahãnh Hadoo Do hejój a hã da tabadäng.
Ti hyb n'aa da hahỹ karapee hã P'op Hagä
Do h'yyb däng. Ramaneëënh da P'op Hagä
Do T'aah —näng mä ããs kyyh Marija hã.
36 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—A wakããn, Isabew häd näng doo, ti na-
ããj hẽ etaah ta wah'ëë gó. Raher'oot né paa
ti netah. Hỹỹ kä eta däk —näng mäh. —Ji
ma poo oow see pé däg ta kamarab n'aa.
37 Dooh hejoonh pé P'op Hagä Do hã —näng
mä ããs kyyh Marija hã.
38 Ti m' Marija ky hadoo:
—P'op Hagä Do karom né ỹỹh. Tamejũũ
do ỹ moo wät da —näng mäh. —Taw'ããts hẽ
ta ti tahado bä, maher'oot do hã ỹỹ —näng
mäh.
Ti m' ããs ahõm kän mä p'aa hẽnh ta
mahãnh.
39-40 Ti m' nayyw hẽ denaa hẽ Marija
bahõm kän mä panang hẽnh, Isabew hagä
hẽnh, waëë habëë hẽnh, Judah häj n'aa bä.
Ta tsym n'aa kaw'aat mä tabahõm. Ti m'
tób gó m' tabajëë suun. Isabew mä tedëng.
41 Ti m' takedëë sii hẽ m' ajãn Isabew wog
gó hasuun do kahasyyg wät mä ta wog gó.
Baad mä P'op Hagä Do Sahee badäg däk
Isabew h'yyb gó. 42 Ti m' Isabew ky hadoo
Marija hã, tak'ëp mä ta kyyh:
—Baad õm P'op Hagä Do ky n'aa edëng ỹỹj
wób sa mahãnh. Ajãn hã na-ããj né hẽ baad
hadoo do tah'yyb däng —näng mäh.
43 Ti m' Isabew ky hadoo ẽnh:
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ta hã ỹ
h'yy kaha'eeh do ỹỹn pan'aa mabahado
né paawä mabana ỹ mabaheg'ããs. Ỹ
maweh'ëëh ta ky n'aa hã. 44 Ỹ medëë sii
hẽ, wok ỹỹ gó ajãn kahasyyg wäd is, tsebee
wät —näng mäh. 45 —Baad õm P'op Hagä
Do ky n'aa edëng maky daheeh do hyb n'aa
a hã taher'oot doo —näng mä Isabew kyyh
Marija hã.

46 Ti m' Marija ky hadoo:

—Hëp ỹ tym P'op Hagä Do taj'aa etsë.
47 Hëp ỹ tym tsebee kän P'op Hagä Doo, hëp
ỹ tym dëëb wë.
48 Ta wë hëp ỹ tym wén tsebé, ỹ ta karom its
tahyb n'aa esee do hyb n'aa.
Hỹ jawén sahõnh hẽ ỹ ramaneëënh da ỹỹnh
ky n'aa kedëng doo,
49 tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Doo,
sahõnh haj'ap do banoo do hyb n'aa
hã ỹỹ.
Tsyt hẽ, sahõnh hẽ nesaa do mahãnh né tii.
Baad had'op do né tii.
50 Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo,
sa panaa na-ããj né hẽ,
ta hã hyb n'aa jew'yyk doo,
P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn had'yyt hẽ.
51 Tak'ëp hejoonh do P'op Hagä Do mo
haj'aa.
Hahỹỹ da tamo haj'aa:
Jé pad'yyt hẽ dawë hã tabetyn hõm h'yy
kasab'ee doo gó sa hã hẽ h'yy kasadä
doo,
P'op Hagä Do karẽn do raty n'aa ges'yyk
doo.
52 Tasog hõm hyb n'aa jewyk do sa hejój,
ti taban'oo kän hyb n'aa sakog is do sa hã.
53 Baad taban'oo kän sa tä, sa waa, has'aah
do sa hã.
Tan'oo kän ta si n'aa hẽ rababaaj hõm tak'ëp
ma enäh do paah.
54 Tamasaa wät Isaraéw buuj, ta karom.
Ta t'yyd mehĩĩn had'yyt sa hã.
55 Dooh tamabaan bä Abaraãm hã,
Abaraãm panaa† hã taky n'aa enooh
doo.
Nahëëj sa hã taky n'aa enooh do paah —
näng mä Marija kyyh.

56 Ti m' tamawoob hẽ kamarab Mar-
ija bayyw kän mä Isabew tób bä. Ti m'
tababaaj hõm kän ta tób hẽnh.

Jowãw nu gahem'uun do henäng do panyyg n'aa hahỹỹh

57 Ti m' Isabew t'aah benyy däk bä kä,
enäng mä kä aj'yy. 58 Isabew pa haj'eenh
doo, ta wakããn na-ããj mä rapanyyg enä
hõm bä kä, ratsebee kän mä ta sii. Isabew
P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn, rahegãã bä.

59 Ti m' ta t'aah 8 ta ãh tabahado däk
bä, sa wakããn, sa pa haj'eenh do na-ããj
hẽ rabana ta t'aah masuuj noo byyh kahõg
hõm do raheg'ããs. Rakarẽn mä ta häd
ramaneëënh Sakarija, ta yb häd. 60 Ti m'
Isabew ky hadoo:
—Dooh —näng mäh. —Ta häd da Jowãw —
näng mäh.
Ti m' raky hadoo ta hã:
61 —Hëd n'aa ta tii d' ta häd? —näk mäh.
—Dooh ta tii da Jowãw häd näng pé bë
wakããn —näk mäh.
62 Ti m' sa moo me rameaanh ta yb hã
nyy da ta t'aah häd. 63 Ti m' ta moo me
Sakarija metsẽẽ ta hã rabanoo raher'iih
doo. Ti m' rahyb n'aa meuuj bong terih
do hã. “Jowãw” mä terii däk. 64 Tii bä
kä m', taber'ood däg kän p'aa hẽnh kä. Ti
m' Sakarija j'aa etsëë kän mä P'op Hagä
Doo. 65 Ti m' sa pa haj'eenh do rahyb n'aa
meuuj bong mä tak'ëp. Jé pad'yyt hẽ waëë
habëëh hẽnh mä Judah häj n'aa bä ta ky
n'aa raher'ood hõm kän mäh. 66 Sahõnh hẽ
ta ti maa new'ëë do panyyg hã, rahyb n'aa
newëë, rahyb n'aa tón. Sa h'yyb gó m' raky
hadoo:
—Hyb n'aa jawyk da ta ti karapee —näk
mä sa h'yyb gó.
Tii da sa h'yyb gó rawén her'oot, P'op
Hagä Do hejój karapee hã tabawät do hyb
n'aa.

Hahỹ Sakarija her'oot do ta jawén hawät do ky n'aa P'op Hagä Do metëëh doo

67 Ti m' baad mä Sakarija h'yyb gó P'op
Hagä Do Sahee badäng. Ti m' tadu doo
tabaher'oot ta jawén hawät doo, P'op Hagä
Do metëëh doo. Ti m' taky hadoo:

68 —Taw'ããts hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
hã,
Isaraéw buuj rah'yy kaha'eeh do ër j'aa
etsë.
Tabahyng ta karapee tabed'ëëp hyb n'aa
nesaa do mahãnh.
69-70 P'ooj ub, ta ky n'aa rod tsyt hẽ ta wë
kasëëw bong do hã taky n'aa enooh
doo,
tii da P'op Hagä Do bad'oo hỹỹ kä.
Tamejõ kän hỹỹ kä ër mahang tak'ëp ta
hejój me ër hed'ëëp doo,

† **1:55** Isaraéw buuj né hẽ ti Abaraãm panaa.

ta karom Dawi makũ panaa hã.
71 Ër da ted'ëëp ër majĩĩ mahãnh,
ër wë h'yy gaẽẽnh do mahãnh.
72 Tat'yyd mehĩĩn paa ër wahë makũũh.
Tahyb n'aa esee baad had'op do sa hã taky
däng do paah,
73 Abaraãm makũũ hã taky n'aa enooh do
paah.
74 Ër ted'ëëp da ër majĩĩ mahãnh,
h'yyb neỹỹm doo me ër moo bok hyb n'aa
P'op Hagä Do wë.
75 Tsyt hẽ nesaa do mahãnh,
takarẽn doo da ër baboo had'yyt hyb n'aa
ta matym gó.

76 Ti m' ta t'aah hã Sakarija ky hadoo:

—Õm da ramaneëënh P'op Hagä Doo,
Sahõnh Hẽ Sa Bahãnh Hadoo Do ky
n'aa rod.
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa do pooj jé
panäg n'aa da õm.
Õm da henäm sa h'yyb tym, baad ragadoo
hyb n'aa takajaa bä.
77 P'op Hagä Do karapee hã mamaher'oot
da nyy da sa h'yyb tym tabed'ëëp
hỹ pong jé ta pa rababoo had'yyt hyb n'aa,
nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng do
tabawug hõm do hyb n'aa da.
78 Tii da P'op Hagä Doo, ër h'yy kaha'eeh do
wén d'oo, taky enyym do hyb n'aa.
Ji tat'yyd mehĩĩn.
Ti hyb n'aa Tah'yyb Däng Doo, ta bag hadoo
ër hã,
papỹỹj bag hadoo doo, p'op tabana ër hã.
79 Ta bag tanoo da gadagyp do hadoo doo
gó habok do sa hã,
dajëb gó habok do sa hã.
Ër hã tanoo da h'yyb nyyw gó ër babok hyb
n'aa —näng mä Sakarija kyyh.

80 Ti m' karapee bawëë gëët. H'yyb hejooj
g'ëëd kän. Tabanawäng bä kä tabawäd
had'yyt hẽ. Tii bä kä, tadu do kän tama
metëëk do Isaraéw buuj.

2

Jesus benäng do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó m', hajõng häj n'aa sa wahë
n'aa Aw-Kus häd näng do tamejũũ rabetsén
hyb n'aa sahõnh hẽ ta karapee jé pad'yyt
hẽ habok doo, sa häj n'aa had'yyt bä habok
doo, Roma buuj ramejũũ doo bä. 2 Jããm
né hẽ ti pooj jé rabetsén doo. Kirinijo häd
näng doo, hëëj Sirija häd näng do babuuj sa
wahë n'aa noo gó m' tii. 3 Tii bä m' sahõnh
hẽ rabebanh sa wahë makũ panang p'aa
hẽnh, ta heen n'aa hã sa häd raberih hyb
n'aa.

4 Ti hyb n'aa m' panang Nasaréh, Garirej
häj n'aa bä badäk doo bä naa Joséh ratsyym
kasog kän, Judah häj n'aa hẽnh, panang
Berẽnh häd näng doo hẽnh rabahõm hyb
n'aa. Dawi häd näng do panang paa né
hẽ m' ti Berẽnh. Dawi panaa see m' Joséh.
5 T'ĩĩ hẽnh tawén hõm mä Marija, ta ỹỹm
pan'aa daheeh, retsén do heen n'aa hã sa
häd raberih hyb n'aa m'. Etaah mä ti Mar-
ija. 6 Ta tii bä rabajeej bong noo gó kä m'
karapee benyy däg kän. 7 Ti m' pooj jé ta
t'aah, aj'yy m'. Ti m' tabahabën däk. Ta wób
sa masããh tób n'aa yt hã m', b'éé waa hood
gó m' tadasooh. Du daa m' dawëë hena do
tób ranu kahej'ëëk doo bä m', gabad'ẽẽ däk
do hyb n'aa m'.

8 Ti noo gó kä m', atsëm, b'éé hagã n'aa
rabaj'eenh p'eets hẽ. B'éé mä rahag'ããs. 9 Ti
m' P'op Hagä Do ããs kasee sa hã. Ti m' P'op
Hagä Do hejój tametëëh sa pa. Ta bag tak'ëp
gabarëëh do hadoo mäh. Ti m' b'éé hagã
n'aa tak'ëp mä rabeỹỹm bong. 10 Ti m' ããs
ky hadoo sa hã:

—Bë eỹỹm manäh! Ỹ manaa tak'ëp ji
tsebé do panyyg, sahõnh hẽ panyyg pan'aa
—näng mäh. 11 —Naga hẽ enyy däk bë ma-
hang, Dawi panang paa bä, bë h'yyb tym
dëëb. Kristo,* P'op Hagä Do H'yyb Däng
Doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tii —näng
mä ããs kyyh.

12 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hahỹỹ da da bë heen n'aa: Bë aw'yyt
da kahabën is karapee. B'éé waa hood gó
da tabasooh —näng mä ããs kyyh b'éé hagã
n'aa sa hã.

* **2:11** Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëënh Mesijas . Gereg kyy me ramaneëënh Kristo. “P'op Hagä Do h'yyb däng doo” , tahanäng pé m' ti.

13 Ti bä m' nayyw hẽ m' ragenä b'ëëh
hajõk do ããs ta see pa. Tii bä m' P'op Hagä
Do hã rama ejäm. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

14 —Taw'ããts hẽ hỹ pong jé tak'ëp
raweh'ëëh,
tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk P'op Hagä Doo.
Badäk hahỹỹ bä, ta hã habong do hã,
takamahãn do hã,
P'op Hagä Do anoo da h'yyb näw n'aa —näk
mä ããs sa kyyh.

15 Ããs rabedo bong bä m', p'aa hẽnh hỹ
pong jé rabasëëk bä m', b'éé hagã n'aa
rakaner'ood kän, ti m' raky hadoo:
—Hamäh, Berẽnh hẽnh ër hegãã ti P'op
Hagä Do her'oot do ããs hã. Hamäh, hamäh
—näk mäh.
16 Ti m' nayyw hẽ m' rah'yy kabawaad
bong. Resoos mäh. Ti m' rabawyyd kän
Joséh, Marija, karapee kä. Karapee ba-
sooh mä b'éé waa hood gó. 17 Karapee
rabahapäh jawén paa bä kä m', jé pad'yyt
mä rabaher'ood hõm karapee t'aah ky n'aa,
sa hã ããs panäk doo. 18 Sahõnh hẽ maa
nap'ëëh do rameuunh mä ta ky n'aa. 19 Ti
m' Marija enyyw hõm mä ta ti ta h'yyb gó.
Ta h'yyb gó m' tahyb n'aa newëë mäh. 20 Ti
m' b'éé hagã n'aa rababaaj hõm. P'op Hagä
Do raky n'aa ejäm hõm mäh. P'op Hagä
Do raj'aa etsë mäh. Ti rawén ky hadoo
rahapäh mäh, ramaa napäh mä sa h'yyb.
Baad né hẽ m', ããs her'oot doo d' né hẽ kä
m'.
21 8 ta ãh tabahado däk bä m' karapee,
ta masuuj noo byyh kahõg hõm bä kä m',
rahäd n'oo däk mä Jesus, tabasuun däk do
pooj jé ããs häd n'oo däk doo d' né hẽ ta häd
karapee hã.
22 Ti m' takaja kän mä ti noo gó Marija ta
patug daheeh sa h'yyb rabenäm hyb n'aa
P'op Hagä Do matym gó, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do mejũũ doo da ji t'aah benäng
do jawén paa bä.† Ti m' ramahũũm Jesus
Jerusarẽnh hẽnh, P'op Hagä Do wë ram-
etëëh hyb n'aa ta tób n'aa gó. 23 Tii da
rawén d'oo, hahỹỹ da m' P'op Hagä Do ky
n'aa jaw'yyk do kerih do tamejũũ do hyb
n'aa: "Taw'ããts hẽ pooj jé ji t'aah wah'ëëh
ji ky n'aa enooh P'op Hagä Do hã tsyt
hẽ."‡ 24 T'ĩĩ hẽnh rabahõm na-ããj hẽ, P'op
Hagä Do hã rama ejuu hyb n'aa pawóp hẽ
taw'ëëd, h'ooh its hadoo doo, gurii-i hadoo
doo. Tii d' né hẽ ta ky n'aa jaw'yyk do
mejũũ rabad'oo sa h'yyb rabenäm hyb n'aa
P'op Hagä Do matym gó.

Simijãw häd näng do her'oot do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

25 Ti m' ti awät mä Jerusarẽnh bä aj'yy
wah'ëë däk doo, P'op Hagä Do karẽn doo
da hawät doo, P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do ky daheeh doo. Simijãw mä ta
häd. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb
mahũũm. Tagada mä Isaraéw buuj hed'ëëp
doo. 26 P'op Hagä Do Sahee metëëh mä
ta hã, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng
Doo, tahapäh nä né hẽ m' tadajëb pooj jé.
27 Ti m' ti noo gó né hẽ m' P'op Hagä Do
Sahee mahũũm mä Simijãw P'op Hagä Do
tób n'aa hẽnh. Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa
hẽnh Marija Joséh daheeh ramanaa bä m'
karapee t'aats, Jesus, sa ky n'aa jaw'yyk do
mejũũ doo da ramoo bok hyb n'aa ta hyb
n'aa, 28 ti agëët mä Simijãw tób w'oo hã. Ti
m' karapee tabado däk ta moo gó, ti m' P'op
Hagä Do taj'aa etsë. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

29 —Hỹỹ kä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk doo,
sahõnh hẽ mabag'ããs doo,
man'oo ỹỹh, a karom, h'yyb näm doo me ỹ
dajëp.
Man'oo däk maky däng do ỹ bahapäh.
30 Hỹỹ kä matym ỹỹ me baad ỹ bahapäh ji
h'yyb tym dëëb,
31 sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa
matym gó manoo doo.
32 Judah buuj nadoo do sa h'yyb bag hadoo,
sa h'yyb kadawuung n'aa P'op Hagä Do hã.
Isaraéw buuj ky n'aa etsëëh da ta hyb
n'aa —näng mä Simijãw kyyh kara-
pee t'aah ky n'aa hã.

33 Marija Joséh daheeh rahyb n'aa meuuj
bong mä Simijãw her'oot do sa t'aah ky n'aa
hã. 34 Ti m' Simijãw taky n'aa edëë bong

† **2:22** Isaraéw buuj sa taah benäng jawén paa bä, 40 ta ãh noo gó ajãn ỹỹn dooh tahaja bä P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh tahõm bä. Dooh na-ããj hẽ tahaja bä tamep'aa bä tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk doo. ‡ **2:23** Esodo 13.2, 12

sa hã. Ti m' Marija hã, Jesus ỹỹn hã, ta ky hadoo:

—Hajõk Isaraéw buuj wób raty n'aa ges'yyk da hahỹ karapee tawah'ëë däk bä. Ti hyb n'aa banesaa hẽnh rabahõm da P'op Hagä Do an'oo bä. Ta wób da baad ragadoo. P'op Hagä Do ed'ëëp ta tii —näng mäh. —Ta heen n'aa hadoo da hahỹ karapee. Tametëëh da P'op Hagä Do gen'aak doo. Ti hyb n'aa hajõk da h'yy kawereem ta wë. 35 Tii bä da kametä däk da rahyb n'aa newëë doo —näng mäh. —Õm da Marija, tak'ëp da mah'yy katón da ta hã ramoo bok do hyb n'aa da —näng mä Simijãw kyyh.

36 Ti noo gó né hẽ m' ti agëët mä t'ĩĩ hẽnh ỹỹnh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Ãn mä ta häd. Wah'ëë däg né m' tii. Panuéw mä ta yb makũ häd, Aseer makũ panaa see m'. Patug tamaa wäd, marahud wäd mäh. Raket'ëë däk do jawén paa bä, 7 ta baab tabahado däk bä m' Ãn patug maa badoo wät mäh. 37 Wah'ëë däk mäh. 84 däg mä ta baab n'aa. P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh had'yyt mä tabeheh'ũũm. Adëb bä, atsëm na-ããj mä P'op Hagä Do tahyb n'aa jaw'yyk. Ta hã taky n'aa etsẽẽ mäh. Kas'aah mä taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa P'op Hagä Do hã. 38 Ti m' Marija, Joséh wë tabana bä m', taky n'aa tsebee wäd kän P'op Hagä Doo. Ti m' Jesus ky n'aa taher'ood kän t'ĩĩ hẽnh hab'ëëh do mahang Isaraéw buuj P'op Hagä Do ed'ëëp do gad'aa do sa hã.

39 Ti m' Joséh Marija rabahajaa bä kä m' sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo, rababaaj hõm kän sa panang hẽnh Nasaréh häd näng doo, Garirej häj n'aa hẽnh. 40 Awëë däg kän mä karapee. Hejooj däg kän mäh. P'op Hagä Do h'yy gan'yyh. Baad P'op Hagä Do hag'ããs ta hã.

P'op Hagä Do tób n'aa yt hã Jesus baym dó panyyg n'aa hahỹỹh

41 Ta heen n'aa hẽ had'yyt hẽ Jesus ỹỹn ta patug daheeh rabahõm Jerusarẽnh hẽnh, Pas-kowa häd näng do ratab'ëës hyb n'aa. 42 12 m' Jesus ta baab däg rabahõm Pas-kowa ratab'ëës hyb n'aa rabahed'oo doo da. Jesus ahõm sa sii. 43 Pas-kowa ratab'ëës do tabahëëj jëng bä m', rababaaj nä sa panang hẽnh. Jesus mä aym Jerusarẽnh bä. Dooh m' rahapëë bä ta ỹỹn hã tabaym. 44 Sa wakããn mahang hawät red'oo mäh. Ti m' tug bä kä rabaheg'ããs, dooh m' Jesus. Resoos mä sa wakããn mahang. 45 Dooh m' rawyyd bä. Ti m' rabaheg'ããs p'aa hẽnh Jerusarẽnh hẽnh. 46 Tamawoob däg kän mä sa ãh Pas-kowa jawén paa bä m', rabawyyd kän P'op Hagä Do tób n'aa yt hã m'. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do mahang mä tabasooh. Tamaa newëë mäh, teaanh mä sa hã. 47 Sahõnh hẽ Jesus maa napäh do rahyb n'aa meuunh mä tahapäh do hã m', tah'yy ganäng do hã m'. 48 Ti m' ta ỹỹn ta patug daheeh rabahapäh bä m' rah'yy gabedo bong mäh. Ti m' ta ỹỹn ky hadoo:

—Hëd n'aa tii d' mabahadoo ãã hã, tah ỹỹ? —näng mäh. —Õm ãã esoos, õm ãã hyb n'aa tón —näng mäh.

49 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hëd n'aa ỹ bë esoos? Nepäh bë hã Ee tób bä né paawä ti ỹ bë baw'yyt? —näng mä Jesus.

50 Dooh m' ta ỹỹn rah'yy genä bä tii d' tahanäng do hã. 51 Ti m' tababaaj hõm kän sa sii. Baad mä taky daheeh sa hã. Baad mä Marija benäm ta ti ta h'yyb gó. 52 Awëë gëët mä Jesus. Anäng mä ta hã kä tahapäh doo. P'op Hagä Do kamahãn ta hã, ta wób na-ããj rakamahãn.

3

Jowãw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahỹỹh

1-2 Ti m' 15 ta baab tabahado däk bä m' Tiberijo häd näng do Roma bä tabag'ããs noo gó, tabanawäng hẽnh P'op Hagä Do ban'oo kän mä ta panyyg Jowãw hã, ta wób tamaher'oot hyb n'aa. Sakarija m' Jowãw yb. Ti noo gó, Judah häj n'aa bä Pon-Sijo Pirato häd näng do sa wahë n'aa. Garirej häj n'aa bä, Eróts häd näng do sa wahë n'aa. Eróts hỹỹj mä Pirip häd näng doo, Itureej, Tarakonit häd enäh do häj n'aa bä m' sa wahë n'aa. Risããn häd näng doo, Abirẽn häj n'aa bä sa wahë n'aa.* Anas, Kajapas häd enäh doo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã

* **3:1-2** Roma buuj had'yyt nado Tiberijo bag'ããs. Hajõng ta wób sa häj n'aa na-ããj hẽ tabag'ããs. Pon-Sijo Pirato, Eróts, Pirip, Risããn na-ããj hẽ Tiberijo karom tii, Tiberijo kyy gó ta wób sa häj n'aa bä rabag'ããs doo.

moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ti noo gó. 3 Ti m', P'op Hagä Do panyyg Jowãw gado däk jawén paa bä kä m', tamaher'ood hõm mä sahõnh hẽ tamii Joradãn nabyy me habong doo. Taher'oot sa hã raberéd hõm hyb n'aa nesaa doo, ranu kemuun hõm hyb n'aa nesaa do raberéd hõm do heen n'aa, P'op Hagä Do awug hõm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng doo.

4 Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erih do paa Jowãw ky n'aa:

"Hahỹỹ da tabanawäng bä her'oot do kyyh:
Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo.
Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah.
5 Bë geh'aa hõm gaderoh doo.
Bë epug hõm wajau doo, waëë na-ããj hẽ.
Bë deja hõm ta tyw n'aa gajeroh doo.
Bë benyyw däg baad ta tyw n'aa.
6 Tii bä da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã
habong do rahapäh da
nyy da P'op Hagä Do ji tabed'ëëp nesaa do
mahãnh."†

7 Ti m' hajõk rakata däk Jowãw wë ranu kemuun hyb n'aa. Ti m' Jowãw ky hadoo sa hã:

—Aw'yy p'yym näng do taah hadoo bëëh! —näng mäh. —Nyy da bë ed'oo bë kejën nesaa do bë hã P'op Hagä Do banoo do mahãnh? J'ooj madäk doo me bë ed'oo bë nu kemuun nesaa do mahãnh. 8 Taw'ããts hẽ pooj jé bë metäh te hub tado bä nesaa do bë eréd hõm bä. Bë metäh hanäm do hã bë moo bok do hã. Bë daab yb manä Abaraãm panaa bë hanäk do hã. Bë edoo manäh: "Ãã P'op Hagä Do gadoo Abaraãm panaa ãã bahadoo do hyb n'aa." P'op Hagä Do karẽn bä, tahajaa hahỹ pä tawareem bä Abaraãm panaa rado padäg bä —näng mäh. 9 Edaa däk h'yy kawanereem do P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Aj'yy myym joom kóm pa tadahëë däk do tabagëëm hyb n'aa hadoo tii. Sahõnh hẽ joom tëëg neaak do tagëëw jat da, ti tabaju hõm da —näng mä Jowãw kyyh.

10 Ti m' rabeaanh ta hã:

—Nyy d' ãã bad'oo hỹỹ kä?

11 Ti m' Jowãw ky hadoo:

—Pawóp hẽ saroor näng péh, sét tanoo saroor tamah pé hã. Waa näng doo, tanoo waa tamah do waa ta waa uuh —näng mä Jowãw kyyh.

12 Ti m' sa wahë n'aa dajẽẽr n'aa gedaag n'aa an'aa mä Jowãw wë tanu gemuun hyb n'aa.

—Ma matëg —näk mäh. —Ãã ẽnh, nyy d' ãã bad'oo?

13 Ti m' Jowãw ky hadoo sa hã:

—Bë wad'ii manä ta wób —näng mäh. —Dooh ta bahãnh bë ets'ẽẽ sa hã dajẽẽr. Jããm hẽ bë ets'ẽẽ Roma buuj ky kajäk doo —näng mäh.

14 Ti m' warahén reaanh:

—Ãã ẽnh? Nyy d' ãã bad'oo? —näk mä warahén sa kyyh.

Ti m' Jowãw ky hadoo:

—Bë eãm manä ta wób dajẽẽr rabanoo hyb n'aa bë hã. Bë ky n'aa tapa manä daap hẽ ta wób. Bë h'yy gadeja dajẽẽr bë wahë n'aa bë hã rep'aak do hã, bë hyb n'aa hũũm manä ti bahãnh —näng mä Jowãw sa hã.

15 Ti m' hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa do rah'yy kahas'ããp Jowãw hyb n'aa. Sa h'yyb gó m' rahyb n'aa newëë. Sa h'yyb gó m' raky hadoo: "Hahỹ né g'eeh P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Kristo häd näng doo?" 16 Ti m' Jowãw ky hadoo sa hã:

—Ỹ ti hỹỹh, bë ỹ nu gemuun naëng me. Ti awät da tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahãnh ỹỹ. Hã ỹỹ, ỹ hyb n'aa sakog its ta hã. Ti hyb n'aa dooh ỹ haja bä ta tsyym suun kabo n'aa ỹ do bä‡ —näng mäh. —Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabanoo da bë hã, tabajëë suun hyb n'aa bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa. Tëëg hõõ hadoo me baad tabanäw däk bë h'yyb tym, bë d' tametyy —näng mäh. 17 Tsyt hẽ tabetyn hõm da P'op Hagä Do karẽn do moo heb'ook doo, tsyt hẽ ta wób. P'op Hagä Do karẽn do moo b'ook doo, banäm doo hẽnh tabetyn hõm, tabanesaa hẽnh ta wób, aj'yy ta nahëë me tetyn hõm do hadoo tiriig ta bóg mahãnh.

† **3:6** Isajas 40.3-5 ‡ **3:16** P'ooj ub sa karom rakeboo paa m' sa kariw n'aa tsyym suun. Tii bä sa kariw n'aa tsyym rahets'yyt. Tak'ëp hyb n'aa sakog its Jowãw Jesus matym gó, ta hã hẽ Jowãw hegãã bä. Ti hyb n'aa dooh tahaj'as pé Jesus wë tamoo wäd bä ta hã hẽ tahegãã bä, tahanäng pé tii.

Ta joom ag tiriig tabataa ta tób n'aa yt hã. Ta bóg taju toonh tëëg hõõ me, nadëëk doo me —näng mä Jowãw kyyh Kristo ky n'aa hã.
18 Hajõng mä Jowãw her'oot sa hã. Panyyg wób gó tabeh'ũũm. Baad tametëëk sa hã. Panyyg hanäm do taher'oot mä sa hã.
19 Ti m' Jowãw nabuuj gedoo mä Garirej häj n'aa wahë n'aa Eróts häd näng doo, ta hỹỹj ỹỹm, Erodija, tagat'ëë däk do hyb n'aa. Hajõng baad nadoo do wób Eróts moo wät do hyb n'aa na-ããj hẽ Jowãw nabuuj gedoo mä Eróts. 20 Ti m' ti bahãnh tabegyyts wät. Tamejũũ mä Jowãw radawäts gëët ragadahew'ëës doo gó.

Jesus Jowãw nu gemuun do panyyg n'aa hahỹỹh

21 Ti m' ragadahew'ëës doo gó radawäts g'ëëd pooj jé m', hajõk do Jowãw nu gemuun bong bä m', Jesus na-ããj mä tanu gemuun wät. Tanu gemuun bä m', Jesus ky n'aa etsẽẽ bä m', wë kabasëëts wät. 22 Ti m' P'op Hagä Do Sahee ahyng mä ta wë gurii-i hadoo mäh. Ti m' hỹ pong jé naa tamaa ena kän P'op Hagä Do kyyh. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—Õm tah ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahãn up doo. Baad ỹ mah'yyb n'yym —näng mäh.

23 30 ta baab Jesus bahado däk bä m' tadu doo tamoo wät do sa mahang.

Jesus wahë makũ sa häd ketsén do hahỹỹh

Joséh t'aah red'oo mä Jesus.
Joséh yb makũ häd Eri.
24 Eri yb makũ häd Matat.
Matat yb makũ häd Rewi.
Rewi yb makũ häd Mew-Ki.
Mew-Ki yb makũ häd Janaj.
Janaj yb makũ häd Joséh.
25 Joséh yb makũ häd Matatijas.
Matatijas yb makũ häd Amos.
Amos yb makũ häd Naũm.
Naũm yb makũ häd Eseri.
Eseri yb makũ häd Nakaj.
26 Nakaj yb makũ häd Maat.
Maat yb makũ häd Matatijas.
Matatijas yb makũ häd Semej.
Semej yb makũ häd Josek.
Josek yb makũ häd Jodah.
27 Jodah yb makũ häd Jowanan.
Jowanan yb makũ häd Resa.
Resa yb makũ häd Serubab.
Serubab yb makũ häd Saratijéw.
Saratijéw yb makũ häd Neri.
28 Neri yb makũ häd Mew-Ki.
Mew-Ki yb makũ häd Adih.
Adih yb makũ häd Kosãn.
Kosãn yb makũ häd Ew-Madãn.
Ew-Madãn yb makũ häd Eer.
29 Eer yb makũ häd Josuwéh.
Josuwéh yb makũ häd Erijés.
Erijés yb makũ häd Jorĩm.
Jorĩm yb makũ häd Matat.
Matat yb makũ häd Rewi.
30 Rewi yb makũ häd Simijãw.
Simijãw yb makũ häd Judah.
Judah yb makũ häd Joséh.
Joséh yb makũ häd Jonam.
Jonam yb makũ häd Erijakĩm.
31 Erijakĩm yb makũ häd Mereja.
Mereja yb makũ häd Mena.
Mena yb makũ häd Matatah.
Matatah yb makũ häd Natãn.
Natãn yb makũ häd Dawi.
32 Dawi yb makũ häd Jesé.
Jesé yb makũ häd Obed.
Obed yb makũ häd Buwas.
Buwas yb makũ häd Saramon.
Saramon yb makũ häd Nasõm.
33 Nasõm yb makũ häd Aminadab.
Aminadab yb makũ häd Adimih.
Adimih yb makũ häd Rãm.
Rãm yb makũ häd Eserõm.
Eserõm yb makũ häd Peres.
Peres yb makũ häd Judah.
34 Judah yb makũ häd Jakóh.
Jakóh yb makũ häd Isak.
Isak yb makũ häd Abaraãm.
Abaraãm yb makũ häd Terah.
Terah yb makũ häd Nahóh.
35 Nahóh yb makũ häd Serug.
Serug yb makũ häd Rakaw.
Rakaw yb makũ häd Pereg.
Pereg yb makũ häd Eber.
Eber yb makũ häd Serah.
36 Serah yb makũ häd Kaj-Nan.
Kaj-Nan yb makũ häd Apasad.
Apasad yb makũ häd Sẽm.
Sẽm yb makũ häd Nowéh.

Nowéh yb makũ häd Ramék.
37 Ramék yb makũ häd Metusarẽm.
Metusarẽm yb makũ häd Enók.
Enók yb makũ häd Jaréd.
Jaréd yb makũ häd Marareew.
Marareew yb makũ häd Kenan.
38 Kenan yb makũ häd Enós.
Enós yb makũ häd Seet.
Seet yb makũ häd Adãw.
P'op Hagä Do t'aah hadoo Adãw makũũh,
P'op Hagä Do pahuunh do hyb n'aa.

4

Jesus Dijab metyy do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus basoop pong hẽnh tamii Joradãn häd doo me naa. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm. Ti m' P'op Hagä Do Sahee mahũũm kän Jesus tabanawäng hẽnh, rabanabok hẽnh. 2 40 m' ta ãh Dijab* metyy mä Jesus. Tabanawäng hẽnh tabaym bä, dooh Jesus awa bä. 40 ta ãh tabahado däk bä m' Jesus mä asa däk tak'ëp.

3 Ti m' Dijab ky hadoo ta hã:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, mamejõ hahỹ pä takawareem däk pãw —näng mäh.

4 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Ji waa hã had'yyt nado ji bedëp"† —näng mä Jesus.

5 Ti m' Jesus Dijab masäk waëë jó. Tii b' naa m' nayyw hẽ tametëëh ta hã sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã hanäng do häj n'aa rabag'ããs doo. 6 Ti m' taky hadoo ta hã:

—Mahegãã! —näng mäh. —Sahõnh hẽ ta ti ỹ anoo da a hã. Sa wahë wahëh mabahadoo ỹ an'oo bä. Sahõnh hẽ hanäm doo, hetsooh do ta hã hanäng do ỹ anoo da a hã —näng mäh. —Ỹ ti ta ti gadoo. Ỹ ta danäh. Ti hyb n'aa ỹ anoo ỹ karẽn pé hã —näng mäh. 7 —Sahõnh hẽ ỹ banoo a hã, wë ỹỹ, tũũ, a taron nuu me ỹ mawehëë bä —näng mä Dijab kyyh.

8 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Jããm hẽ P'op Hagä Doo, bë hagã n'aa, bë wehëë. Jããm hẽ ta ti bë hyb n'aa jew'yyk, bë ky daheeh"‡ —näng mä Jesus.

9 Ti m' Jesus Dijab mahũũm kän Jerusarẽnh hẽnh. Ti m' tabatsyyd hõm P'op Hagä Do tób n'aa jó p'op nu däk doo hẽnh tabasëëk hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng mäh —keréd hyy tũũ babä naa. 10 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Dijab kyyh: "P'op Hagä Do mejũũ da ta ããs baad õm rabahag'ããs hyb n'aa. 11 Õm da ragadoo p'op pä hã a tsyym taganadas hyb n'aa",§ näng P'op Hagä Do kyyh —näng mä Dijab.

12 Ti m' Jesus ky gadoo:

—Hahỹỹ da na-ããj hẽ P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Mamety manä P'op Hagä Doo, a hagã n'aa"** —näng mä Jesus.

13 Ti m' Dijab bahajaa bä kä Jesus tametyy doo, tabahõm dó Jesus mahãnh.

Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahỹỹh

14 Ti m' Garirej häj n'aa hẽnh Jesus babaaj hõm kän. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm mä Jesus. Jé pad'yyt hẽ Garirej häj n'aa bä rapanyyg enä hõm kän mä ta ky n'aa. 15 Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã tama metëëk mäh. Sahõnh hẽ m' raj'aa etsë ta hã.

16 Ti m' panang Nasaréh hẽnh tabahõm, tabawäng do paa hẽnh. Saab hã kä m' tabahõm tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh, tabehed'oo doo da. Ti m' tabas'ëëg gëët P'op Hagä Do kyy kerih do taner'oot hyb n'aa. 17 Ran'oo däk mä ta hã P'op Hagä Do ky n'aa rod, Isajas makũ erii wät do paah, ta heen n'aa. Kapõõs mä ta ti ma kahé bäh. Tii b' mä tabapyn, taw'yyt mä ta hã kerih doo. Hahỹỹ da m' takerih:

18 "Hã ỹ P'op Hagä Do Sahee banäng.
Ỹ tasëëw hõm tsyt hẽ, P'op Hagä Do Panyyg Hanäm Do
kasuud is do sa hã ỹ maher'oot hyb n'aa.
Ỹ tamejũũ ỹ bed'ëëp hyb n'aa ta wób moo gó naa.
Ỹ tamejũũ ty temah do ỹ matym nä padëëk hyb n'aa.

* **4:2** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng péh ti Dijab. † **4:4** Dew-Teronom 8.3 ‡ **4:8** Dew-Teronom 6.13 § **4:11** Saaw-Mo 91.1, 12 ** **4:12** Dew-Teronom 6.16

Ỹ tamejũũ tak'ëp rarejãã do ỹ bed'ëëp hyb n'aa sa moo gó naa, rabahõm hyb n'aa.
19 Ỹ tamejũũ hahỹỹ da ỹ maher'oot hyb n'aa sahõnh hẽ sa hã:
Kaja kän P'op Hagä Do ji tat'yyd mehĩĩn doo.”††

20 Ti m' tabahëëj jëng bä taner'oot doo, tap'õõj däk mä p'aa hẽnh kerih doo. Tan'oo däk mä p'aa hẽnh tób kaser n'aa hã. Sahõnh hẽ m' tii b' hat'oonh do baad mä rabahag'ããs Jesus wë. Ragada mä taber'oot. 21 Ti m' taky hadoo:

—Naga hẽ, bë hapëë kän tadu dahëë kän kerih do ỹ ner'ood wät doo kä —näng mäh.

22 Ti m' sahõnh hẽ tii b' hat'oonh do baad mä raj'aa etsë ta hã. Rahyb n'aa meuunh mä baad taher'oot do hã. Ti m' rakaner'oot jé hat'oonh doo. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Nyy d' tii éh? Joséh t'aah nado ti hỹỹh? —näk mäh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹ hapäh né tii, hahỹỹ da bë kyyh bë ky hetëg hã: “A daaj hẽ makebiin mediko mado bä”, näk da bëëh —näng mäh. —Hahỹỹ da d' bë kyyh: “Taw'ããts hẽ mamoo wäd meuj n'aa näng doo, babä, a panang bä, Kapar-Naũm bä mapahuunh doo da, ãã ky n'aa napäh doo da raher'oot doo”, näk da bëëh —näng mä Jesus sa hã.

24 Ti m' taky hadoo ẽnh sa hã:

—Ta panang bä, tabawäng doo bä, dooh P'op Hagä Do ky n'aa rod ragado bä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 25 Eriij hawät noo gó m', hajõk mä Isaraéw häj n'aa bä patug tema bong do kas'uut doo, tak'ëp sahõnh hẽ rabas'aah noo gó m', tamawoob hẽ ta baab bahãnh tanadots wät do hyb n'aa. 26 Ti hadoo né hẽ m', dooh m' P'op Hagä Do mejõ bä Eriij sa wë tamasa hyb n'aa. Tamejũũ ta s'ee hẽnh ỹỹnh patug tamah do bawät bä. Panang Sarep-Ta häd näng doo bä tabawät. Häj n'aa Sidõn häd näng doo bä tii. Baad mä tamasa tii. 27 Ta jawén mäh, P'op Hagä Do ky n'aa rod seeh, Erisew häd näng do hawät noo gó m', hajõk mä nahëë enäh doo, rog manahuuh do Isaraéw häj n'aa bä. Ti hadoo né hẽ m', dooh m' sa nahëë Erisew ado hõm bä. Jããm né m' sét hẽ tanahëë do hõm, Namah häd näng doo. Sirija häd näng do buuj mä tii —näng mä Jesus sa hã.

28 Ti m' tii b' hat'oonh do ramaa napäh bä m', tak'ëp mä rakawaj'ããn kän ta wë.‡‡ 29 P'op mä rabes'ëëg b'ëëh. Kawaj'ããn gó m' Jesus ramahũũm panang bä naa, p'op tabadoo hẽnh. Gadarong doo gó m' rakarẽn radawäts hyy paawä tadajëp hyb n'aa. 30 Ti m' Jesus bahõm sa mahãnh, sa mahang mä tatabës.

Jesus habëë hõm mera do hadäk do panyyg n'aa hahỹỹh

31 Ti m' Jesus bahyng panang Kapar-Naũm häd näng doo hẽnh, häj n'aa Garirej häd näng doo bä. Ti m' Saab hã kä tadu doo tama metëëk sa hã P'op Hagä Do panyyg. 32 Ti m' maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mäh. Rawén meuuj bong mäh, hyb n'aa jawyk do ky n'aa me tama metëëk do hyb n'aa m'. 33 Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo gó m' tabasooh aj'yy karap'aar h'yyb nesaa doo, mera doo. Ti m' tak'ëp mä ta kyyh:

34 —Ej! H'ëëd makarẽn ãã wë Jesus Nasaréh buuj? Ãã marejãã mawén na! —näng mäh. —Ỹ hapäh õm baad ub. Õm P'op Hagä Do hanaa, tak'ëp hanäm doo, baad hadoo do moo wëëd õm —näng mä ta kyyh.

35 Ti m' Jesus geãm wät karap'aar h'yyb nesaa do ta hã hadäk doo. Ti m' taky hadoo:

—Er'ood manäh! Bag hẽnh! Ahõm aj'yy mahãnh —tah'eed hõm mäh.

Tii bä m' aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do dawäts jat tũũ sahõnh hẽ sa matym gó. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do bahõm kän, ta hã hadäk do paah. Tabanyyh bä dooh tarejã bä aj'yy. 36 Ti m' tii bä kata b'ëëh do rameuuj bong mäh, raky n'aa jõg bong mäh. Ti m' raky hadoo:

—H'ëëd pé ti tama metëëk hahỹỹ hã? Hyb n'aa jawyk doo me, hejoonh doo me tamejũũ karap'aar h'yyb nesaa do rabanyyh hyb n'aa. Raky daheeh né hẽ —näk mä sa kyyh.

†† **4:19** Isajas 61.1-2 ‡‡ **4:28** Rawén kawaj'ããn bong, rahapäh do hyb n'aa nyy d' Jesus hanäng pé Eriij, Erisew sa panyyg gó sa hã tamaher'oot doo. Ta ti sa hã Eriij, Erisew masa do paah, dooh sa häj n'aa babuuj rado bä. Dooh m' Jesus pahuuj bä sa matym haj'aa rakarẽn doo da, tahanäng péh.

37 Ti hyb n'aa m' dawëë Jesus ky n'aa däg
däk Garirej häj n'aa hẽnh.

Jesus nahëë sog hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

38 Tii kä m' Jesus banyyh tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot doo bä naa.
Simaw tób hẽnh mä tabahõm. Ti m' Simaw
mayyn asooh mäh. Tak'ëp oom ta hã. Ti
m' Jesus hã rabaher'oot tamasa hyb n'aa.
39 Ti m' p'eets hẽ tabana gëët Simaw mayyn
hasooh hẽnh. Tameduuk mä oom keréd
hõm hyb n'aa. Ti m' oom keréd hõm. Nayyw
hẽ m' Peed mayyn moo wäd däk sa waa.
40 Ti noo gó né hẽ, tug bä kä m', papỹỹj
badëë hyng bä kä m', Saab bahëëj jëng
jawén paa bä, Kapar-Naũm buuj ramenaa
sahõnh hẽ nahëë enäh doo. Hajõk mä sa
nahëëh. Ti m' sét ken'yyh hã tamoo däng.
Sa nahëë tahehëën hõm mäh. Ahub padëëk
mäh. 41 Karap'aar h'yyb nesaa doo, ta wób
sa hã hanäng do enä kän mä sa hã hanäng
do paah. Raban'yyh bä m' tak'ëp mä sa
kyyh:

—P'op Hagä Do T'aah né hẽ õm —näk mä
karap'aar sa kyyh.

Ti m' Jesus ky ge'ỹỹm mäh. Dooh m'
Jesus an'oo bä karap'aar h'yyb nesaa do
rer'ood bä, rahapäh do hyb n'aa m', Jesus
ta ti Kristo P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo.
42 Ti m' jati pé tapaj'ëë bä, Jesus bahõm
dawë hã, rabanabok hẽnh. Ti m' Jesus
rabesoos jé pad'yyt hẽ. Ti m' Jesus rama-
muun bä kä m' retsẽẽ ta hã sa panang bä
tabaym hyb n'aa. 43 Ti m' taky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa hanäm
do ỹ karẽn ỹ her'oot panang wób hẽnh na-
ããj né hẽ. Ti hyb n'aa ỹ P'op Hagä Do mejõ
hyng —näng mä Jesus kyyh.

44 Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot do yt hã m', sahõnh hẽ Judah häj
n'aa panang bä tama met'ëëg kän mäh.

5

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó m' karaj'aa Gene-
saréh* häd näng do nabyy me Jesus ma
metëëk. Hajõk doo, P'op Hagä Do ky n'aa
maa new'ëë doo, gatat'uuk mä ta hã. 2 Ti
m' pawóp hẽ marakate tabahapäh ta nabyy
me, tah'ỹỹb h'oo n'aa. Karahi rahets'yyt mä
marakate danäh hã. 3 Ti m' tagatsëg sooh
marakate see gó. Simaw mä marakate
danäh. Ti m' tabetsẽẽ taũũj hõm hyb n'aa
dawë hã marakate. Tii b' naa m' tama
met'ëëg kän.

4 Ti m' tabahajaa bä kä tama metëëk
doo, tamejũũ Simaw tabadajong hẽnh
marakate t'ĩĩ hẽnh radatu hyb n'aa tah'ỹỹb
nahëëh.

—T'ĩĩ hẽnh bë mo haj'aa enäh da —näng
mä Jesus Simaw hã.

5 Ti m' Simaw ky hadoo:

—Wahëh ỹỹ, —näng mäh —atsëm had'yyt
hẽ ãã baboo paawä, dooh ãã mo haj'aa péh.
Ti hadoo né hẽ, mamejũũ do hyb n'aa ỹ
datu p'aa hẽnh karahi —näng mäh.

6 Ti m' tii d' rabad'oo bä kä m', hajõng
mä tah'ỹỹb karahi gó. Tak'ëp hajõng do
hyb n'aa karahi gekog bong. 7 Ti m'
marakate see gó hat'oonh do ranaëënh ra-
masa hyb n'aa. Ti m' tah'ỹỹb rabata tooj
kän marakate gó. Pawóp hẽ marakate
gad'ẽẽ däk mäh. P'eets hẽ paawä m'
tabagyyb paawä marakate tah'ỹỹb jawyg
hã.

8 Ti m' Simaw Peed bahapäh bä m' Jesus
ky haj'aa, ta taron nu paa me tabahyy häng
mä Jesus wë. Ti m' taky hadoo:

—Ahõm mahãnh ỹỹ, wahë ỹỹ. Dooh ỹ
haja bä a matym gó ỹ ag'ëëd bä, nesaa do
moo hew'ëët do hyb n'aa ỹỹh —näng mäh.

9 Simaw ta hataa daheeh rameuuj bong
mä hajõng do hyb n'aa tah'ỹỹb. 10 Sebedew
taah, Tsijaag, Jowãw häd enäh doo, Simaw
kanatëë, ti na-ããj mä rameuuj bong. Ti m'
Jesus ky hadoo Simaw hã:

—Eỹỹm manäh —näng mäh. —Ajyy, ỹỹj
sag hadoo da õm hỹỹ kä, P'op Hagä Do hã
rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä Jesus.

11 Ti m' hood jó kä ratakyg jat marakate
kä. Sahõnh hẽ raberéd hõm. Ah'ũũm kän
mä ta sii.

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' panang s'ee hẽnh Jesus mamuun
mä aj'yy rog manahuuh do hanäng doo.
Tak'ëp mä ta hã däg ta rog. Jesus tabahapäh

* **5:1** Karaj'aa häd see Garirej.

bä m', ahyy häng mä tũũ, tetsẽẽ mä Jesus bado hõm hyb n'aa ta nahëëh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —makarẽn bä mahajaa né hẽ nahäh ỹ mado hõm —näng mä ta kyyh.

13 Ti m' Jesus moo däg ta hã. Ti m' taky hadoo:

—Ej. Ỹ karẽn —näng mäh. —Has'oo däg! —näng mä ta kyyh.

Ti m' nayyw hẽ kä m' ta nahëë badoo wät. Has'oo däg kän mäh.

14 Ti m' Jesus baher'oot ta hã:

—Maher'ood manä ta wób sa hã —näng mäh. —Ahõm jajé naga hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo wät do wë. Mametä ta hã õm has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejũũ do paah, ta ti hedoo pé ji nahëë badoo wät do heen n'aa, p'aa hẽnh baad mabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa õm has'oo däk doo —näng mä Jesus ta hã.

15 Ti m' Jesus mejõ né paawä m' ta wób tamanaher'oot hyb n'aa, jé pad'yyt hẽ nayyw hẽ rapanyyg enä hõm mä Jesus ky n'aa hã. Ti hyb n'aa m' hajõk han'aa ta wë ramaa newëë hyb n'aa tama metëëk doo. Ta wób nahëë enäh do na-ããj hẽ an'aa ta wë tabaheso hõm hyb n'aa sa nahëëh. 16 Ti m' Jesus, ta see pé noo gó, tabehũũm takabanawät hẽnh taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa P'op Hagä Do hã.

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Hỹ hadoo mäh, ta see pé noo gó, tób gó Jesus ma metëëk bä kä, Parisẽw ra-maneëënh doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj mäh, ti at'oonh mä maa new'ëë do sa mahang. Jé pad'yyt hẽ naa rabena. Garirej, Judah häd enäh do häj n'aa bä naa rabana. Jerusarẽnh hẽnh naa ta wób rabana. Baad ub P'op Hagä Do hejój Jesus h'yyb gó tabawät nahëë enäh do sa nahëë tawén do hõm. 18 Ti m' ajyy wób ramanaa mä nahëë näng doo, nawät doo. Ratóg nä ta tyng jó. Rakarẽn paawä m' ramajëë suun tób gó Jesus wë. 19 Du daa m' rakad'oo pé gatag'uu däk do hyb n'aa m' hajõk doo. Ti m' p'op ramasäk. Ratyw n'aa gas'ëës mäh, ti m' tii b' naa m' ramahy kän kata däk do mahang Jesus bagëët bä. 20 Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hã, nawät do hã taky hadoo:

—Najis ỹỹ —näng mäh. —Nesaa do a h'yyb tym gó hanäng kado hõm —näng mäh.

21 Ti m' Parisẽw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ raky hadoo sa h'yyb gó:

—Nyy d' mä hỹ ta hã! —näk mäh. —P'op Hagä Do taky n'aa rejãã hahỹỹ hã. Jããm né hẽ P'op Hagä Do hajaa nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do tado hõm bä —näk mä sa h'yyb gó.

22 Jesus h'yyb hap'ëëh mä sa h'yyb. Ti hyb n'aa m' tabeaanh sa hã:

—Hëd n'aa tii da bë hyb n'aa newëë bë h'yyb gó? —näng mäh. —Bë ỹ h'yyb hapäh —näng mäh. 23 —Nyy da nahejooj bë hã? "Kado hõm nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do paah", ji noo bä? "As'ëëg g'ëëd, awäd däg", ji noo bä? —näng mä Jesus sa hã.

24 Ti m' taky hadoo ẽnh sa hã:

—Hỹỹ kä da —näng mäh. —Bë bahapäh hyb n'aa ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ hajaa sa hã hanäng do nesaa do ỹ ado hõm bä, ỹ haso däk da nahëë näng doo —näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów däk do hã taky hadoo:

—As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, ahõm kä a tób hẽnh —näng mä Jesus ta hã.

25 Ti m' nayyw hẽ kä tabas'ëëg g'ëëd kän, tabado däk ta tyng kä, ahõm kän sahõnh hẽ m' rabahapëë kän. P'op Hagä Do hã taj'aa etsë mä tababaaj hõm bä kä. 26 Sahõnh hẽ hap'ëëh do rameuuj bong mäh. P'op Hagä Do hã m' raj'aa etsë. Ti m' rah'yyb e'ỹỹm bong. Ti m' raky hadoo:

—Meuj n'aa näng do ãã hapäh naga hẽ —näk mä sa kyyh.

Rewi häd näng do Jesus naëënh do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' ta jawén Jesus bahõm bä kä panang bä naa, taw'yyt mä Rewi häd näng doo. Roma buuj ky gabuuj dajẽẽr raga-hed'aak bä m' tabasooh. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—B'ëëp ana wë ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

28 Ti m' Rewi bas'ëëg gëët, sahõnh mä
taberéd hõm, ti m' ahõm kän mä ta sii.
29 Ti m' Rewi moo wät mä ta tób bä sa
tä, sa waa Jesus tatsebé do ky n'aa, Jesus
taweh'ëëh do ky n'aa. Hajõk dajẽẽr ga-
hed'aak doo, Rewi hep'ëëh doo, ta wób na-
ããj mä tatsyyd bong do rabana rabawa hyb
n'aa ta sii. 30 Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do Pariséw wób
hedoo doo, hãd kawaj'ããn gó m' rabeaanh
Jesus ma matëg sa hã:
—Hëd n'aa bë bawëh, bë beëëk dajẽẽr
gahed'aak do sa sii, ta wób na-ããj hẽ nesaa
do moo heb'ooh do sa sii? —näk mä sa kyyh.
31 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Nahëë temah doo, dooh rahõm bä
mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'ũũm ta
wë. 32 Dooh ỹ ahyy bä hỹ pong jé naa P'op
Hagä Do karẽn doo da habok red'oo do ỹ
naëënh hyb n'aa. Ỹ ahyng, nesaa do moo
heb'ooh do ỹ naëënh hyb n'aa, nesaa do
raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã
rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä —näng mä Jesus
kyyh, Pariséw sa hã.

Jesus hã reaanh do ratayy do ky n'aa hahỹỹh

33 Ti m' h'yy gaẽẽj gó raky hadoo ta hã:
—Jowãw nu gahem'uun do ma matëg
ranawa P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do
heen n'aa, P'op Hagä Do hã raky n'aa et-
sẽẽ. Tii da na-ããj hẽ Pariséw ma matëg
rabad'oo. Tii d' nado a ma matëg. Ti rawa
had'yyt hẽ. Reëg had'yyt hẽ —näk mäh.
34 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo.
Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Ket'ëë do jäm n'aa hẽnh ji ats'yyt doo,
dooh tahaja bä ji mejõ bä ratabëëj bä ranoo
kanawa do heen n'aa ta patug pan'aa sa
mahang tag'ëëd bä. Jäm bawät nä bä ji
ats'yyt do rawëë had'yyt hẽ. Dooh ratay bä.
35 Ti awät da sa najiis, ta patug pan'aa, rado
hõm sa mahãnh. Ti noo gó da ratay kän† —
näng mäh.
36 Ti m' panyyg see ky n'aa gó taky hadoo:
—Dooh ji as'ẽẽd bä ji saroor papuuj bäh
ta säg hã ji gasyyp hyb n'aa. Tii d' ji adoo
bä ji rejãã ji saroor papuuj. Papuuj bäh
dooh baad tado bä saroor säg hã —näng mä
ta kyyh. 37 —Ti hadoo né hẽ uwa bëëh hã.
Dooh ji gedu bä uwa bëëh papuuj hegän
sooh do pan'aa ta hood b'éé byy säg gó. Tii
d' ji adoo bä, uwa bëëh egän so bä, ta hood
säg ganabäh hõm. Tii bä kä, uwa bëë waho
bëëh da, ta hood kä karejã kän‡ —näng mäh.
38 —Uwa bëëh papuuj ji geduuh ta hood
papuuj gó, keh'ũũs doo gó —näng mäh.
39 Ti m' taky hadoo ẽnh ta see ky n'aa gó:
—Jé uwa bëëh mahỹỹnh do hajõõ ta baab
haso däk do heëëk doo, papuuj dooh tage-
naag bä. "Taw'ããts hẽ pooj näh", näk sa
kyyh§ —näng mä Jesus.

6

Saab ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹ hadoo mä Saab, Judah buuj rakame-
hehãk do noo gó, Jesus ta ma matëg sa
sii joom tiriig banäng doo me m' ratabës.
Ramahõm me m', ta ma matëg tiriig ag
mä raberik ta byyh banyyh hyb n'aa, tiriig
rabawa hyb n'aa. 2 Ti m' Pariséw sa sii
habok do raky hadoo sa hã:
—Hëd n'aa bë ky nadaheeh ër ky n'aa
jaw'yyk do Saab ky n'aa hã? Saab hã bë
moo bok* —näk mä sa kyyh.
3 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Dooh bë ner'ood bä g'eeh nyy da ër
wahë makũ Dawi bad'oo, tii, ta hataa
rabas'aah bä? 4 Dawi ajëë suun P'op Hagä
Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã, ti m'
tabadoo pãw P'op Hagä Do sa hã kahesé do
tób n'aa yt hã hatoonh doo, ti m' tabawa.
Ti m' tanoo mä ta hataa rabawa. Jããm né
hẽ paawä ta ti tób yt hã moo heb'ooh do
haw'aa ta ti pãw Mosees ky n'aa jaw'yyk do
an'oo bä† —näng mä Jesus sa hã.
5 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh sa hã:

† **5:35** Hahỹỹ d' Jesus hanäng pé ta tii: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratay bä. Sa mahang Jesus badoh bä, tii bä da ratay kän. ‡ **5:37** Hahỹỹ da Jesus hanäng péh: Dooh ji mekuuj bä papuuj tama metëëk doo, pooj jé rabahed'oo do paa da. § **5:39** Dooh papuuj Jesus ma metëëk do rakarẽn bä, tahanäng pé m' tii. Ragenaag däk pooj jé rabahed'oo doo. Dooh rakarẽn bä reréd bä tii. * **6:2** Dooh ji moo wäd bä Saab hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ. Tak'ëp Pariséw rahyb n'aa jew'yyk Saab. Sa hã m' Jesus ma matëg ramoo bok tiriig ag rateh'yyp do hyb n'aa. † **6:4** Jããm né hẽ paawä P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do haw'aa ta ti pãw, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa anoo Dawi rabawa, Dawi tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa.

—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ né hẽ ti Saab ky n'aa hã mejũũ doo —näng mä Jesus kyyh sa hã.

Moo gadóm do panyyg n'aa hahỹỹh

6 Ta see pé noo gó m', Saab see hã m', Jesus bahõm ẽnh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh. Ti m' tama met'ëëg kän P'op Hagä Do ky n'aa. Ti yt hã m' tabasooh aj'yy moo gadóm doo. Ta hub mä ti gadóm. 7 Ti m' Parisέw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ m' ramatakëë mä Jesus aj'yy moo tahaso däg bä Saab hã. Ta moo tahaso däg bä Jesus moo wät né hẽ Saab hã kä sa hã. Rakarẽn paawä m' Jesus raky n'aa tapaa Jesus ky nadaheeh do Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. 8 Jesus hapäh mä sa h'yyb. Ti m' Jesus ky hadoo aj'yy moo gadóm do hã:

—Ag'ëëd däg sa mahang —näng mäh.

Ti m' aj'yy as'ëëg g'ëëd kän. 9 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹ eaanh bë hã —näng mäh. —Nyy da ër ky n'aa jaw'yyk do metëëk Saab ky n'aa hã? H'ëëd ti taw'ããts hẽ ji moo wät Saab hã? Baad hadoo do ji moo wät, nesaa do ji moo wät? Ji da hadoo do ji ed'ëëp Saab hã, ji da hadoo do ji daj'ëëp Saab hã? —näng mä Jesus kyyh sa hã.

10 Ti m' taty kaw'õõd däg kän sa wë. Ti m' aj'yy hã kä taky hadoo:

—Madajoow a mooh —näng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow däk. Ahub däg kän mäh, baad däg mä ta moo kä. 11 Ti m' tak'ëp mä Parisέw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ m' rakawaj'ããn kän Jesus wë. Kaner'oot mä nyy d' rabad'oo ta hã.

Jesus asëm do 12 hedoo do tamejũũ do pan'aa panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' ta jawén Jesus basëëk waëë jó taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa. Taky n'aa ets'ẽẽ had'yyt hẽ m' atsëm. 13 Ti m' tabawag hõm bä kä tanaëënh mä ta wë sahõnh hẽ ta ma metëëk doo. Tasëëw hõm mä 12 sa mahang habong doo, tamejũũ do rabahadoo hyb n'aa. 14 Hahỹỹ d' mä tasëëw hõm do sa häd: Simaw mäh, Peed ta häd n'oo däk doo. Ta jawén mä Ãn-Deréh, Simaw hỹỹj. Ta jawén mä Tsijaag, Jowãw, Pirip, Batoromέw, 15 Matew, Toméh, Tsijaag Aw-Pew t'aah, Simaw "Serot" ra-maneëënh doo,‡ 16 Judas (Tsijaag t'aah), Judas Ikarijot kä m', Jesus haëëj däk do majĩĩ hã.

Jesus metëëk do nyy da P'op Hagä Do bad'oo ji hã panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' Jesus ta ma matëg daheeh rabahyng waëë jó naa. Ta hõõ bä m' rabaym dó tabasatẽ bä. Hajõk ta hataa wób tii bä hab'ëëh. Hajõk né hẽ m' ta wób tii bä m' rakata padëëk. Judah häj n'aa bä naa m' rabana ta wób. Jerusarẽnh bä naa m' ta wób. Panang Tiir, Sidõn häd enäh doo, akajar nabyy me badäk doo bä naa m' ta wób. 18 Tii bä m' rabana Jesus ma metëëk do ramaa newëë hyb n'aa. Nahëë enäh do na-ããj mä rabena Jesus basog hõm hyb n'aa sa nahëëh. Sa mahang ti abong karap'aar h'yyb hã hadäk doo. Jesus hebëë hõm mä karap'aar h'yyb nesaa do sa hã hanäng do paah. Heso padëëk mäh. 19 P'op Hagä Do anoo ta hejój tabahajaa hyb n'aa sahõnh hẽ sa nahëë tasog hõm hyb n'aa. Ti hyb n'aa m' sahõnh hẽ rakarẽn mä ta hã ramoo kajäk.

20 Ti m' ta ma matëg wë Jesus ty däng, ti m' taky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëëh, kas'uut doo,
P'op Hagä Do bag'ããs do karapee bë ba-hadoo do hyb n'aa.
21 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëëh, hỹỹ kä has'aah doo,
ta jawén kä bë waa enäh do hyb n'aa.
—P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëëh, hỹỹ kä h'yy kame'oot doo,
ta jawén bë kawew'aam bë tsebé do hyb n'aa.

22 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëëh, hëp ỹ n'aa, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do hyb n'aa, bë wë rah'yy gaẽẽj bä, bë raty n'aa gesyyg bä, bë raky n'aa rejã bä, nesaa do bë ky n'aa ran'oo bä. 23 Baad had'op do P'op Hagä Do anoo da bë hã ta säm hỹ pong jé.

‡ **6:15** Judah buuj sa häj n'aa bä Roma buuj ramejũũ noo gó, Judah buuj wób rakarẽn rakamaj'ĩĩ Roma buuj sa wë. Dooh rakarẽn bä Roma buuj mejõ bä sa hã. Roma buuj wë kamaj'ĩĩ do ramaneëënh Serot . Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw rawén maneëënh "Simaw Serot".

Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë tseb'ee tii d' bë hã radoo bä. Bë getsëg da tak'ëp bë tsebé do hyb n'aa. Tii d' né paa sa wahë makũ rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hã, rarejãã na-ããj hẽ sa hã —näng mä Jesus.

24 —Ta wób dooh da rah'yy gadajaa bä.
Baad nado da bë hã da hẽ tak'ëp ma näng
doo,
ta jawén kä dooh bë gado wäd bä do hyb
n'aa hanäm doo.
Sahõnh hẽ bë gado wät paah.
25 —Baad nado bë hã da, da hẽ tak'ëp waa
enäh doo,
ta jawén bë basaah do hyb n'aa da.
—Baad nado bë hã da, da hẽ bë kawew'aam
doo,
ta jawén bë h'yy kame'oot do hyb n'aa da,
bë h'yy katón do hyb n'aa da.
26 —Baad nado bë hã da sahõnh hẽ bë hã
raj'aa etsëë bä.
Tii d' né paa sa wahë makũ raj'aa etsë P'op
Hagä Do ky n'aa rod heh'äät nadoo
doo.§

Ji majĩĩ ji kamahã̄n do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bëëh, ỹ her'oot do maa new'ëë doo, ỹ maher'oot hahỹỹ da: Bë kamahã̄n da bë majĩĩ. Bë moo bok baad hadoo do bë wë h'yy gaẽẽnh do hã. 28 Bë ky n'aa edëë bë ky n'aa wasee do hã. P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ẽẽ bë hã rejãã doo —näng mäh. 29 —Õm rapa ewyh bä manu mebyng hyb n'aa paawä, mamabaaj manäh. Man'oo a ta pa s'ee hẽnh rabewyyh hyb n'aa. A hatsë a hã hadäk do rado hõm bä, na ramahũũm a saroor na-ããj hẽ. 30 Man'oo a hã retsẽẽ doo. A ma rado hõm bä, mamejõ manä ragabaanh. 31 Taw'ããts hẽ bë moo boo ta wób sa hã baad hadoo doo, bë karẽn do bë hã ramoo bok doo —näng mä Jesus kyyh.

32 —Jããm né hẽ bë kamahã̄n bä bë hã kamahã̄n doo, dooh P'op Hagä Do bë taj'aa etsëë bä tii d' bë bad'oo do hyb n'aa. Nesaa do moo heb'ooh doo, ti na-ããj hẽ rakamahã̄n sa hã kamahã̄n doo. Ti hyb n'aa bë hã kamahã̄n do bë kamahã̄n bä, dooh sa bahã̄nh bë ado bä. 33 Baad hadoo do bë moo boo bä bë hã baad hadoo do moo bok do sa hã, dooh P'op Hagä Do bë taj'aa etsëë bä tii d' bë bad'oo do hyb n'aa. Nesaa do moo heb'ooh doo, tii d' né hẽ rabad'oo ẽnh. 34 Jããm né hẽ bë an'oo bä bë dajẽẽr uuh hedoo doo, bë waa hedoo doo, p'aa hẽnh hab'aanh do hã, dooh P'op Hagä Do bë taj'aa etsëë bä tii d' bë bad'oo do hyb n'aa. Nesaa do moo heb'ooh doo, ti na-ããj né hẽ tii da né hẽ rabad'oo ẽnh sa da hadoo do hã. Ragahëën p'aa hẽnh rabaj hõm doo. 35 Dooh tii d' bë adoo bä —näng mäh. —Bë kamahã̄n bë majĩĩ. Baad hadoo do bë moo boo sa hã. Bë an'oo retsẽẽ doo. Bë gadaa manä p'aa hẽnh rabaj bä. Tii bä da baad had'op do P'op Hagä Do banoo bë hã ta säm. Sahõnh Hẽ Sa Bahã̄nh Hadoo Do taah bë tii bä. P'op Hagä Do ky enyym tamasa do baad ganadoo do sa hã, ky nes'aa do sa hã na-ããj hẽ. 36 Taw'ããts hẽ ta wób kamahã̄n gó bë t'yyd mehĩĩn bë Yb, P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn doo da.

Ji da hadoo do ji ky n'aa netyy do panyyg n'aa hahỹỹh

37 —Bë ky n'aa ety manä ta wób, dooh tii bä bë P'op Hagä Do ky n'aa ety bä kä. Baad nadoo do hã bë ky n'aa ety manä bë da hadoo do sa mo haj'aa p'ãã, dooh bë tii bä P'op Hagä Do ky n'aa ety bä bë mo haj'aa p'ãã. Bë hyb n'aa mabaan sa hã taw'ããts hẽ nadoo do sa mo haj'aa hã, tii bä da P'op Hagä Do mabaan nesaa do bë mo haj'aa hã. 38 Bë an'oo ta wób sa hã, tii bä da P'op Hagä Do banoo bë hã. Baad P'op Hagä Do banoo da bë hã. Panyyg gó bë ỹ maher'oot nyy da P'op Hagä Do banoo bë hã: Ky en'yym doo, baad tiriig tym hes'ëëm doo, baad ta hood gad'ẽẽ däk do hanoo do hadoo P'op Hagä Doo. Baad ub bë hã tabanoo, dooh tabaa es'ĩĩ bä. Ta wób hã bë anoo do pénh da, tii da né da P'op Hagä Do banoo bë hã.

39 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh. Panyyg gó m' tabeh'ũũm:

—Ty tamah do dooh tahaja bä ta da ty hadoo do tamahũũm bä ta tyw n'aa hẽnh. Ta s'ee hẽnh, gadarong doo hẽnh rakajäk séd hã —näng mäh. 40 —Dooh ma kametëëk do ta ma matëg bahã̄nh tado bä. Ma

§ **6:26** Baad nado sa hã Jesus wén her'oot, P'op Hagä Do rejãã do hyb n'aa da sa hã, ta ky n'aa rod heh'äät nadoo do tarejãã do paa hadoo.

kametëëk do tahaja däk bä tama kametëëk doo, ta ma matëg da hado däk, séd demuun rabahaja padëëk —näng mäh.

41 —Hëd n'aa mamatakëë b'aa hyyj its a da hadoo do matym me hahop doo, b'aa haeh do a matym gó anäng? 42 Hëd n'aa, “Na b'aa hyyj a matym gó hatu do ỹ ado hõm”, mabanäng, dooh b'aa haeh do mamatakä bä a matym gó hanäng doo? J'ooj madäk do ti a h'yyb. Mado nä pooj jé b'aa a matym gó hakëë doo. Tii bä da mabahapäh baad ub mabado hõm hyb n'aa a da hadoo do matym gó hatu do b'aa hyyj —näng mä Jesus.

Ji bawät do hã ji h'yyb gó hanäng do kametëëh do panyyg n'aa hahỹỹh

43 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Joom baad hadoo doo, baad ub ta ag, dooh ta ag nes'aa bä. Ti hadoo né hẽ joom see baad nadoo doo. Ta hẽnh hẽnh ta ag hahõm. Dooh baad hadoo do ta ag. 44 Joom ag hã ji bahapäh joom ỹỹn. Dooh ji awyyd bä wiigo ag sasëng tëëg hedoo do hã. Dooh na-ããj hẽ ji awyyd bä uwa ag hetëk do hã. 45 Ti hadoo ji hã. Baad hawät doo, baad hadoo do ta h'yyb gó hanäng do taher'oot. Baad nawät doo, baad nadoo do ta h'yyb gó hanäng do taher'oot. Ji h'yyb tym gó ji hyb n'aa newë had'yyt doo, ti né hẽ ji her'oot —näng mä Jesus kyyh.

Tób tema do ky n'aa gó Jesus beh'ũũm do ky n'aa hahỹỹh

46 Hëd n'aa ỹ bë maneëënh “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo”, dooh ỹ bë ky dahé bä ẽnh? 47 Ỹ metëëh da ny hadoo ỹ ma metëëk do maa newëë doo, ky daheeh doo. 48 Tób tama do hadoo da tii. T'õp tagagoos ta tu n'aa tyw n'aa tababang bä, pä banäng bä. Tamii bag'yyp bä ta tób hã, wän n'aa hejoonh do badäng bä ta hã, dooh ta tób tatë hyy bä, baad ta tób ta tu n'aa babang bä tabejëh do hyb n'aa. 49 Ti nado këh ỹ maa newëë do ky nadaheeh doo. Tób tama doo, j'ooj ta tu n'aa tabetuu daap hẽ, dooh tahej'oonh péh. Tamii bag'yyp bä ta tób hã, wän n'aa hejoonh do adäng ta hã, tii b' tabatë hyng. Sahõnh hẽ takarejãã ta tób.

7

Warahén sa wahë n'aa see Jesus hã h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus bahajaa bä kä ta ti sa hã taher'oot doo, tababaaj hõm kän panang Kapar-Naũm häd näng doo hẽnh. 2 Tii bä panang bä ti awät mä Roma buuj warahén n'aa sa wahë n'aa seeh. Nahëë näng mä ta karom. P'eets mä tadajëp ta nahëë mahỹỹj. Baad mä ta kariw n'aa kamahãn tii. 3 Ti m' ta kariw n'aa, warahén sa wahë n'aa, ky n'aa napäh mä Jesus. Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa wób tamejũũ mä Jesus wë, ramaher'oot hyb n'aa tabana hyb n'aa, ta karom tabahaso däk hyb n'aa m'. 4 Ti m' rakajaa bä kä, tak'ëp mä Jesus ramaher'oot rats'yyt doo. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Taw'ããts hẽ maky dahé õm tats'yyt doo —näk mäh. 5 —Takamahãn né hẽ ëër, Judah buuj. Taky gabuuj ratama tób P'op Hagä Do panyyg ãã yd naherot doo —näk mä sa kyyh Jesus hã.

6 Ti m' Jesus bahõm kän sa sii. Ti m' warahén tób bedaa däk bä m' warahén mejũũ ta najiis wób ragadoo hyb n'aa Jesus, ramaher'oot hyb n'aa. Hahỹỹ da m' rapanäk Jesus hã warahén kyyh:

—Wahëh ỹ n'aa, hã ỹỹ ỹ hyb n'aa sakog its a hã. Ti hyb n'aa mahyb n'aa tón manä tóp ỹỹ gó mabajëë suun do hã. Jããm né hẽ mabana. 7 Ỹ hyb n'aa sakog its a hã. Ti hyb n'aa a wë ỹ nahõm. Taw'ããts hẽ babä naa mamejũũ ta nahëë hã, tii bä karom ỹ bahas'oo däk da. 8 Tii d' ỹ wén edoo ỹ na-ããj né hẽ ỹ ky daheeh wahëh ỹ n'aa ramejũũ do ỹỹh. Ỹ na-ããj hẽ, warahén ỹ n'aa ỹ mejũũ, ỹ raky daheeh. Ta see ỹ mejõ bä, “Ahõm”, ỹ noo bä, ahõm né hẽ. Ta see ỹ mejõ bä, “Ana”, ỹ noo bä, ana né hẽ. Karom ỹỹ ỹ mejõ bä, “Hahỹ mamoo wäd”, ỹ noo bä, ỹ taky daheeh né hẽ —tii da m' sa kyyh, warahén kyyh hã.

9 Ti m' Jesus maa napäh bä m' warahén mejũũ do raher'oot do warahén kyyh, tahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' taty kaw'õõd däk hajõk ta sii han'aa do sa wë, ti m' taky hadoo sa hã:

—Baad bë ỹ maher'oot —näng mäh. —P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh sa noo né paawä, dooh ỹ hapäh nä pé Isaraéw buuj sa

mahang tak'ëp hã ỹ h'yy ka'eeh doo, hahỹ aj'yy, Isaraéw buuj nadoo doo, h'yy ka'eeh do hadoo —näng mä Jesus.

10 Ti m' warahén Jesus wë tamejũũ do rababaaj nä bä m' warahén tób hẽnh, has'oo däg kän mä ta karom kä ta hã ra-hegãã bä kä.

Jesus h'yyb tym ganä däk do dajëp do paa panyyg n'aa hahỹỹh

11 Ti m' ta jawén kä m' Jesus bahõm kän mä panang Naĩn häd näng doo hẽnh. Ta ma matëg, hajõk ta wób na-ããj hẽ Jesus rahada mäh. 12 Panang noo bä m' Jesus kajaa bä kä m' tamamuun mä ti buuj. Ramanaa mä dajëp doo. Radakä paawä m'. Jããm né m' sét né hẽ m' ta ti patug tamaa wät do t'aah. Hajõk ta tii bä buuj rahadaa nä ta ỹỹn. 13 Ti m' Jesus baheg'ããs bä m' ta ỹỹn, tat'yyd mehĩĩn mä ta ti ỹỹnh.

—Aód manäh —näng mä ta hã.

14 Ti m' Jesus bahõm rabatook hẽnh ta tyng jó, ti m' ta tyng hã tamoo däng. Ti m' kamag hat'ook do rabaym. Ti m' Jesus ky hadoo:

—Pahëëw —näng mäh. —A hã ỹ mejũũ: Nu gas'ëëg gahëë! —näng mä Jesus kamag hã.

15 Ti m' tanu gas'ëëg gahäng dajëp do paah. Ti m' taber'ood däg kän. Ti m' Jesus bahaëëj däg kän ta ỹỹn hã.

16 Ti m' sahõnh hẽ rameuuj bong mäh, P'op Hagä Do hã m' raj'aa etsë mäh.

—P'op Hagä Do ky n'aa rod tak'ëp haj'ap do kas'ee kän ër mahang —näk mä sa kyyh. —P'op Hagä Do bahyng ta karapee tamasa hyb n'aa —näk mäh.

17 Ti m' Jesus mo haj'aa hã kä sahõnh hẽ rapanäg hõm ta wób, Judah häj n'aa haw'ããts hẽ m', Judah häj n'aa pa hẽ habong do na-ããj mäh.

Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do Jesus reaanh do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' Jowãw nu gahem'uun do ma matëg ramaher'oot mä ta hã sahõnh hẽ Jesus moo wät do ky n'aa. Ti m' Jowãw naëënh ta wë pawóp hẽ ta ma matëg. 19 Ti m' tamejũũ mä Jesus wë rabahõm.

—Hahỹỹ da bë eaaj Jesus hã: "Õm né hẽ ti P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wë hana doo, ta see ti ãã gada?", denoo da —näng mä Jowãw nu gahem'uun doo.

20 Ti m' Jesus wë rakajaa bä kä m' raky hadoo ta hã:

—Jowãw nu gahem'uun do ãã tamejũũ, õm ãã eaanh hyb n'aa õm né tado bä P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wë hana doo, ta see apäh ti ãã gada doo? —näk mä sa kyyh.

21 Ti noo gó né hẽ hajõk sa nahëë Jesus asog hõm doo. Hajõng nahëë Jesus asog hõm doo. Ta see hedoo ta seeh, ta see hedoo ta seeh, ta see hedoo ta seeh. Sahõnh ta ti nahëë tabasog hõm. Karap'aar h'yyb nesaa do ta wób hã hanäng do tahebëë hõm. Ty tsehẽt doo, sahõnh hẽ taty enä hõm, baad rabahapëë padëëk Jesus mo haj'aa. 22 Ti m' Jowãw mejũũ do hã Jesus ky hadoo:

—Bë ahõm nä, bë maher'ood Jowãw babä bë hapäh doo, bë maa newëë doo: Ty temah do paah, rahapëë padëëk. Nabong do paah, aboo padëëk p'aa hẽnh. Rog manahuuh doo, ahub padëëk p'aa hẽnh. Nabuuj gatemah doo, ramaa napëë padëëk. Dejëp do wób genä bong ỹ an'oo bä. P'op Hagä Do panyyg hanäm do na-ããj hẽ kaher'ood däk kas'uut do sa hã. 23 Ky n'aa kedëng da jé ỹ moo wät do hyb n'aa, ỹ her'oot do hyb n'aa tah'yy kaneréd bä hã ỹ tah'yy ka'eeh doo. Tii d' bë her'ood Jowãw hã —näng mä Jesus kyyh Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do sa hã.*

24 Ti m' Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do rababaaj hõm jawén paa bä kä, hajõk do hã Jesus her'ood kän Jowãw nu gahem'uun do ky n'aa. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—H'ëëd ti bë heg'ããs tabanawäng hẽnh? Jawii bah'ood ahëm do g'eeh bë heg'ããs? 25 Ti tanado bä, h'ëëd ti bë heg'ããs t'ĩĩ hẽnh? Aj'yy saroor ky n'aa gebah do dadäk do bë heg'ããs t'ĩĩ hẽnh? Dooh. Saroor ky n'aa gebah do hanäm do dadäk doo, sahõnh hẽ rah'yy karẽn do sa wë hanäng doo, dooh raboo bä tabanawäng bä. Sa wahë n'aa tób hanäm doo gó rababok tii. 26 Ti tanado bä, h'ëëd ti bë heg'ããs t'ĩĩ hẽnh? P'op Hagä Do ky n'aa rod bë heg'ããs? Ỹỹ. Ti né ti bë

* **7:23** Jesus moo wät do hã wyt ta maab hẽ P'op Hagä Do hanaa. Ti hyb n'aa tamejũũ Jowãw ramaher'oot tamoo wät do hã. Isajas 61.1 hã takerii däk ti P'op Hagä Do ky däng do ky n'aa.

heg'ããs. P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh tii.† 27 Ta ti né hẽ ta ti aj'yy ky n'aa näng do P'op Hagä Do kyy kerih do hã. Hahỹỹ da ta ky n'aa: “Ỹ mejũũ da panäk ỹ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa tabenyyw däk hyb n'aa a pooj jé”,‡ näng kerih doo.

28 —Baad bë ỹ maher'oot —näng mä Jesus. —Badäk hahỹỹ bä habong do sa mahang, dooh Jowãw bahãnh nu gadäk péh. Ti tahado né paawä, P'op Hagä Do bag'ããs do karapee hedoo do sa mahang, jããm hẽ hyb n'aa sakog its né paawä, Jowãw bahãnh tanu gadäk hỹỹ kä —näng mä Jesus.§

29 Ti m' hajõk doo, dajẽẽr gahed'aak do sii hẽ né hẽ m', ramaa napäh bä m' Jesus her'oot doo, P'op Hagä Do hã m' raky kajäk. Baad ub sa hã P'op Hagä Do moo wät doo. Jesus her'oot do rawén gen'aak, Jowãw nu gemuun hõm do hyb n'aa p'ooj ub sa hã. 30 Pariséw, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do hap'ëëh do na-ããj hẽ, dooh m' ragado bä sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Rawén ganadoo mäh, dooh paa m' rakarẽn Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun.

31 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Nyy gó da ỹ baher'oot da, da hẽ badäk hahỹỹ hã habong do panyyg ky nadah'eeh do sa ky n'aa? —näng mäh. 32 Hahỹ hadoo tii: Karepé wahoo gó hab'ëëh do ramas'uunh do hadoo. Hahỹỹ da karepé wób sa kyyh ta wób hã: “Raketëë do pud n'aa ãã gamehỹỹh bë tsebé hyb n'aa paawä, dooh masunh do bë as'ããw bä. Tii bä dajëp do heen n'aa ãã wareem, masuuj gó bë ba'oot hyb n'aa paawä. Ti na-ããj dooh bë karẽn bä. Dooh h'yy ketón gó bë masuuj bä”, näk karepé ta wób sa hã. 33 Ti hadoo né hẽ da hẽ habong doo. Tabad'op hẽ ji raky dahé bä, dooh na-ããj hẽ ragenaag bä ji moo wät doo. Jowãw nu gahem'uun doo, dooh uwa s'ëëb mahỹỹnh do teëg bä. Ta see pé noo gó noo kanawa doo me P'op Hagä Do tah'yyb en'yym. Ti hyb n'aa, “Karap'aar h'yyb mahũũm mä tii”, bë nooh. 34 Ỹỹ kä, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ eëëk, ỹ awa. Ti hyb n'aa ỹ bë maneëënh, tahawaa, heëëk do men, dajẽẽr gahed'aak doo, nesaa do moo heb'ooh do sa najiis. 35 Ãã raganado né paawä, P'op Hagä Do né hẽ ti ỹỹh, Jowãw na-ããj hẽ h'yy gan'yyh doo. Ãã ma met'ëëg wät do ky dah'eeh do baad rababok do hã takametä däk tii.

Buu benyym do Jesus tsyym hã ỹỹnh ahoog wät do panyyg n'aa hahỹỹh

36 Ti m' Pariséw see Jesus tabats'yyt ta tób hẽnh tabawëh hyb n'aa ta sii. Ti m' Jesus bahõm kän ta tób hẽnh. Ti m' tabahyy sooh ta tyng hã rabahed'oo doo da, ta jawén p'aa hẽnh mä ta tsyym bëëh. Ti m' rabawëë kän. 37 Ti m' ta ti panang bä ti awät mä ỹỹnh nesaa do moo hew'ëët do paah. Ti m' taky n'aa napäh bä m', Pariséw tób hẽnh Jesus bawëh bä m', t'ĩĩ hẽnh mä tabahõm. Buu benyym do ta moo gó. Pä s'ëëb, buu benyym do hood. 38 Ti m' Jesus tsyym hã m' ta taron nu paa me tabahyy häng. Ti m' tabaoot. Ta ty nabëëh Jesus tsyym hã takajäk. Ti m' tabahawuuk ta sëën me. Jesus mä tatsyym tsanetsup, ta hã taweh'ëëh do heen n'aa. Buu benyym do tah'ook mä Jesus tsyym hã.

39 Ti m' Pariséw Jesus hats'yyt do bahapäh bä m' ta tii, ta h'yyb gó m' taky hadoo: “P'op Hagä Do ky n'aa rod tado bä paawä hahỹ aj'yy, tahapäh paawä jaa ti ta ti ỹỹnh. Tahapäh paawä ti nesaa do moo hew'ëët doo. Tabahapäh bä paawä, dooh tagado bä ỹỹnh ta hã moo wät doo”, näng mä Pariséw ta h'yyb gó.

40 Ti Jesus h'yyb hapäh mä ta ti Pariséw. Ti m' taky hadoo:

—Simaw —näng mä ta hã. —Ỹ karẽn paawä õm ỹ maher'oot —näng mäh.

—Éj. Ỹ mamaher'ood ma matëg —näng mäh.

† **7:26** P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh Jowãw Jesus wén edoo, Jesus kajaa do pooj jé panäg n'aa Jowãw bahadoo do hyb n'aa. ‡ **7:27** Marakijas 3.1 § **7:28** Jesus kajaa do pooj jé Isaraéw buuj P'op Hagä Do bag'ããs. Sa hã tabanoo ta ky n'aa jaw'yyk doo, raky daheeh hyb n'aa. Ti noo gó Isaraéw buuj P'op Hagä Do ky dah'eeh do ramaneëënh P'op Hagä Do karapee. Ti see né hẽ Jowãw nu gahem'uun doo. Sa mahang dooh hanäng pé Jowãw bahãnh pé hyb n'aa jawyg ub doo. Jesus du doo tabag'ããs do sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh doo, Isaraéw buuj, Isaraéw buuj nadoo do na-ããj hẽ. Ta ti tamaneëënh ta karapee, tabag'ããs doo. Sahõnh hẽ ta ti Jowãw bahãnh kä. Ky n'aa netsëëh do sa mahang habong doo, ti na-ããj hẽ Jowãw nu gahem'uun do bahãnh ranu gapad'ëëk hỹỹ kä.

41 Ti m' Jesus ky hadoo, panyyg gó m' tabenaa wät:

—Ti abong pawóp hẽ ajyy. Kũũt enäh sa kariw n'aa wë. Ta see kũũt 50, ta see kũũt 500. 42 Dooh rahaja bä repaag bä sa kũũt. Ti hyb n'aa sa kariw n'aa bawug hõm sa kũũt. Hỹỹ kä, ỹ eaanh a hã —näng mä Simaw hã. —Ny hadoo do sa kariw n'aa tak'ëp takamahã̄n up a hã péh? —näng mä Jesus.

43 Ti m' Simaw ky hadoo:

—Hã ỹỹ, kũũt eh do paah —näng mäh.

—Ti né hẽ —näng mä Jesus. —Baad a kyyh —näng mäh.

44 Ti m' ỹỹnh wë taty kaw'õõd däk. Ti m' Simaw hã ta ky hadoo:

—Mahegãã hahỹ ỹỹnh —näng mäh. —A tób gó ỹ bajëë suun bä, dooh naëng ỹ man'oo bä ji bahed'oo doo da, tsym ỹ hetsyd. Hahỹ ỹỹnh kä, tsym ỹ ta ty nabëë me tatsahë däk, ti tabawug hõm ta sëën me —näng mäh. 45 —Ỹ kajaa bä, dooh ỹ matsanetsub bä makedëng do heen n'aa ji bahed'oo doo da. Hahỹ ỹỹnh kä, dooh teréd bä tatsanetsup do tsym ỹỹ hã, ỹ kajaa bä tadu dahäng do né hẽ. 46 Dooh mahawug bä ta syyj buu benyym do nuh ỹỹ gó ji bahed'oo doo da. Hahỹ ỹỹnh, buu benyym do tahah'ook tsym ỹỹ hã. 47 Tak'ëp ỹ tawén kamahã̄n, hajõng nesaa do ta wë hanäng do paa P'op Hagä Do mabaan hõm do hyb n'aa. Kanahën hadoo do nesaa do hã näng do P'op Hagä Do awug hõm doo, kanahën doo hẽ P'op Hagä Do takamahã̄n —näng mä Jesus Simaw hã.

48 Ti m' ỹỹnh hã kä Jesus ky hadoo:

—Nesaa do a hã hanäng do paa kado hõm —näng mäh.

49 Ti m' Simaw atsyyd bong do wób sa h'yyb gó m' rabedoo:

—Jaa ti hỹỹh? Tahajaa g'eeh nesaa do tado hõm bä? Jããm né hẽ P'op Hagä Do hajaa tii —näk mä sa h'yyb gó.

50 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh ỹỹnh hã:

—Õm P'op Hagä Do wén ed'ëëp nesaa do mahã̄nh, hã ỹ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahõm kä h'yyb näm doo me —näng mä Jesus.

8

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti jawén mä sét panang ken'yyh bä m' Jesus her'ood hõm mä P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa hanäm doo. 12 hedoo do ta ma matëg rahada mä Jesus. 2 Ah'ũũm mä naããj hẽ ta sii ỹỹj wób, karap'aar h'yyb nesaa do sa hã padëëk do paa Jesus habëë hõm do sa hã, sa nahëë tado hõm do sa hã. Sa mahang ti awät mä Marija Madarẽn häd näng doo, 7 karap'aar h'yyb ta hã henyyh do paa Jesus habëë hõm doo. 3 Ta see häd mä Jowãn, Kusa häd näng do ỹỹm. Häj n'aa wahë n'aa Eróts häd näng do kaser n'aa m' ti ta patug. Ta see häd mä Susããn. Hajõk mä ỹỹj wób rahada Jesus. Sa dajẽẽr me ramasa Jesus ta ma matëg daheeh sa waa hã.

4 Ti m' hajõk ta wób kata padëëk mä Jesus wë. Jé pad'yyt hẽ naa rabena. Ti m' ta ma matëg hã tamaher'oot hahỹ panyyg:

5 —Hỹ hadoo joom hejóm do bejoom joom tym. Tatsawyh hõm joom tym. Joom tym tatsawyh hõm do wób ta tyw n'aa me takajäk. Ta wób ratsabeeb hõm, ta wób taw'ëëd rabajóh jëng. 6 Joom tym wób kajäk pä ta yt tabahadoo do jó. Kanahën its k'ããts tii bä. Ti taganyyh bä nayyw hẽ tatsawyy jëng, dooh tabatsahëë ta h'yyb. 7 Ta tym wób kajäk sasëng kóm banäng bä. Ta nemuun sasëng gajewäng. Tii bä kä, dooh tawëë wäd bä kä sasëng hyb n'aa. 8 Ta tym wób kajäg kän baad tabadoo bä. Genyyh, baad tabawäng, baad tabeaak. 100 nuu me tabejoom do bahã̄nh tabeag kän baad tabadoo bä kajäk doo —näng mä Jesus, panyyg ky n'aa me m' tabaher'ood kän.

Ti m' tabahajaa bä panyyg taher'oot doo, taky hadoo:

—Jé karẽn pé ỹ her'oot do tamaa newë bä, taw'ããts hẽ tahyb n'aa matakëë —näng mäh.

9 Ti m' ta ma matëg beaanh ta hã nyy d' tahanäng pé m' ti panyyg. 10 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hã P'op Hagä Do an'oo däk bë bahapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do P'op Hagä Do bag'ããs do hã. Ta wób sa hã, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hã, ỹ maher'oot panyyg ky n'aa me —näng mäh.

—Ti hyb n'aa, “rahegãã né paawä m', dooh m' rah'yy genä bä. Ramaa newë né paawä, dooh tagah'ood bä sa hã”* —näng mä Jesus kyyh sa hã.

11 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Hahỹỹ d' tahanäng pé panyyg ky n'aa: Joom tym, P'op Hagä Do kyyh. 12 Joom tym wób ta tyw n'aa me kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. P'op Hagä Do kyyh sa h'yyb gó kajäk do Dijab asog hõm raky nadaheeh hyb n'aa, ranedëp hyb n'aa nesaa do mahãnh. 13 Joom tym wób pä banäng bä kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. Ramaa newëë bä h'yy gadajaa gó ragado né hẽ paawä, nayyw hẽ rah'yy gejë hõm. Joom kóm nanäng nä do hadoo sa hã. Pooj jé dó raky daheeh. Tii bä, hejoonh doo me P'op Hagä Do metyy bä baad rah'yy kae bä, nayyw hẽ rah'yy gejë hõm. 14 Joom tym wób sasëng mahang kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. P'op Hagä Do kyyh ramaa napëë né paawä, rahyb n'aa newë had'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã ji bawät do hã.† Dajẽẽr hã, sa ma hã, rakarẽn do hã rahyb n'aa hũũm had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahõm. Joom neaak do hado däk tii. 15 Joom tym wób baad tabadoo bä kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. Baad ub sa h'yyb, t'õp madäk doo me ramaa newëë. P'op Hagä Do kyyh ramaa napäh bä, baad rabenäm sa h'yyb gó. Rahyb n'aa matakä had'yyt hẽ ta hã. Tabad'op hẽ rah'yy gejë hõm. P'op Hagä Do karẽn do baad ramoo bok tii kä. Joom he'aak do hadoo tii —näng mä Jesus.

16 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ta bag dooh ji gataa so bä ji bejën hyb n'aa manajuu yt hã, ji bejën hyb n'aa ji jó ỹỹh do yt hã. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng jó, tób gó hajëë pëë do rabahapäh hyb n'aa. 17 Ta ti hadoo da ỹ ma metëëk do hã: Sahõnh hẽ kejën nä doo, ji nahapäh nä doo, ta jawén kä da sahõnh hẽ da rabahapäh, wyt ta maab däg da sa hã. 18 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa matakä bë maa newëë do hã. Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahãnh P'op Hagä Do banoo nä ta hã ta h'yy ganäng doo. Jé kanahën d'os hẽ h'yy ganäng doo, tahajaa do ted'oo doo, P'op Hagä Do ado hõm da ta hã kanahën d'os hadoo doo‡ —näng mä Jesus.

Jesus wakããn heh'äät do panyyg n'aa hahỹỹh

19 Ti m' ta see pé noo gó Jesus ỹỹn, ta wakããn sii hẽ m' rabana, Jesus raheg'ããs. Du daa m' rakad'oo pé hajõk do hyb n'aa ta w'oo hã hab'ëëh doo. 20 Ti m' rë tanyy ky hadoo ta hã:

—A ỹỹn, a wakããn ta w'oo hã rabab'ëëh. Õm mä raheg'ããs —näng mäh.

21 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahõnh hẽ P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, ky dah'eeh doo, ti né hẽ ëën hadoo, ti né hẽ wakãn haa hadoo —näng mäh.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahỹỹh

22 Ti m' ta see pé noo gó m' Jesus baher'oot ta ma matëg sa hã:

—Ti bä, ër atsëg hõm karaj'aa tamyyj jé.

Ti m' ragatsëg t'oonh marakate gó. 23 Ti m' rabatsëk bä kä m' Jesus aã sooh mäh. Ti m' bah'ood bana kän tak'ëp. Tewëëp mä maadaka. Marakate m' tetaa m'. Ãm n'aa näng. P'eets mä marakate bagyyb jëë paawä.

24 Ti m' ta ma matëg ramebëë nyyh, ti m' raky hadoo:

—Ãã Wahë N'aa! —näk mäh. —Ër ag'yyp da! —näk mäh.

Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' bah'ood, maadaka tameduuk. Ti m' bah'ood badoo wäd. Badatih däk mäh.

25 —Dooh hã ỹ bë h'yy kasadëë bä? —näng mäh.

Ti m' tak'ëp mä rabeỹỹm bong, tak'ëp mä rameuuj bong. Ti m' rakaner'oot sa mab hẽ:

—Jaa ti hỹỹ éh? Bah'ood, maadaka sii hẽ raky daheeh! —näk mä sa kyyh.

* **8:10** Isajas 6.9 † **8:14** Ta ti hedoo do hã raty kanewad had'yyt hẽ. Rahyb n'aa tón had'yyt hẽ sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo. ‡ **8:18** Ta ti tawén kado hõm sa hã, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bä P'op Hagä Do panyyg hã.

Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

26 Ti m' rakajaa Geras buuj sa häj n'aa
bä, karaj'aa tamyyj jé, Garirej häj n'aa nu
masee me. 27 Ti m' Jesus gatsëg nyyh bä kä
m', nayyw hẽ m' tabana ta wë aj'yy mera
doo, karap'aar h'yyb hã näng doo, ta tii bä
babuuj. Bäp peej mä tabawät ta si n'aa hẽ.
Bäp peej däg mä tanaã̄ wät tób yt hã. Pä
gabaho doo gó, panang buuj dejëp do sa
kamag n'aa radebong doo bä tabahe'ỹỹh.
28 Ti m' Jesus tabahapäh bä m' tak'ëp mä
tageëëj wät. Jesus matym gó m' tabadëë
hyng. Tak'ëp mä ta kyyh:

—H'ëëd makarẽn wë ỹỹ, Jesus, P'op Hagä
Do T'aah, Sahõnh hẽ Bahã̄nh Hadoo Do
T'aah? Ỹ d' marejã manäh! —näng mäh.

29 Tii d' tawén edoo mäh, karap'aar h'yyb
nesaa do Jesus ah'eed hõm do hyb n'aa m'.
Hajõõ nuu me m' karap'aar h'yyb bejëng ta
hã tamera doo. Haak sapuuw hadoo doo
me né hẽ m' ramoo maw'yyd né paawä m',
ratsyym mew'yyd hõm paawä m', hagã nyy
né paawä m', tagahet'ëëh mä haak sapuuw
hadoo doo. Tabanawäng hẽnh daap mä
tawajaah karap'aar h'yyb an'oo bä.

30 Ti m' Jesus beaanh ta hã:

—Nyy d' a häd? —näng mäh.

—"Hajõk Doo" ãã häd —näng mäh.

Hajõk karap'aar h'yyb ta hã hanäng, tii
d' ta häd tawén hadoo. 31 Ti m' karap'aar
h'yyb nesaa do rets'ẽẽ had'yyt mä Jesus hã
tanah'eed hyng hyb n'aa tabanesaa hẽnh.

32 Hajõng mä too yb tii b' habëëh karaj'aa
takëën hã, wajapëm doo bä. Tii b' mä sa
waa rabahew'aa. Ti m' karap'aar h'yyb
rabetsẽẽ Jesus banoo hyb n'aa rabajëë pëë
too yb hã. Ti m' Jesus banoo t'ĩĩ hẽnh sa hã
kä. 33 Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä
kän aj'yy hã hanäng do paah, too yb hã m'
rabajëë pä kän. Ti m' too yb rapah'uud
bong, rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëënh
tame wajapëm doo hẽnh, tame m' rakejäg
bëënh. Ti m' t'õp mä rapehã̄s.

34 Ti m' too yb hagã n'aa rabahapäh bä
m' ta tii, waj'aa bong mäh. Sa panang bä,
panang nedaa bä na-ããj mä ramaher'oot
sahõnh hẽ rahapäh doo. 35 Ti m' t'ĩĩ hẽnh
buuj rabana t'ĩĩ hẽnh rabaheg'ããs hyb n'aa
ky n'aa näng doo. Ti m' Jesus wë raka-
jaa bä kä, rabahegãã kän aj'yy hajõng do
karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paah.
Asooh mä Jesus tsyym pa. Saroor näng
mäh, baad däg mä ta h'yyb tym. Ti m'
rabeỹỹm bong. 36 Ti m', ta ti hap'ëëh
do rabaher'ood kän han'aa do sa hã kä,
ta ti aj'yy ky n'aa, Jesus ahub däk do ky
n'aa. 37 Ti m' ta ti babuuj rabetsẽẽ Jesus
hã, tabahõm hyb n'aa sa häj n'aa bä naa.
Tak'ëp mä rabeỹỹm bong rawén eaanh
tabahõm hyb n'aa. Ti m' Jesus gatsëg so kän
marakate gó, ti m' tabahõm kän.

38 Aj'yy kä m' karap'aar h'yyb nesaa do
hadäk do paa m' betsẽẽ Jesus hã, Jesus sii
tabahõm hyb n'aa. Ti m' Jesus baher'oot ta
hã tabahõm hyb n'aa. Hahỹỹ da m' taky
hadoo ta hã:

39 —Abaaj hõm a tób hẽnh, a wakããn
rababong hẽnh. Maher'ood sa hã sahõnh
hẽ taw'ããts hẽ hadoo do a hã P'op Hagä Do
mo haj'aa, õm tahuub däk doo —näng mä
Jesus kyyh ta hã.

Ti m' aj'yy bahõm kän. Taher'oot mä
sahõnh hẽ panang buuj hanäm do Jesus mo
haj'aa ta hã.

Ỹỹnh has'oo däk do ky n'aa, karapee h'yy ganä däk do ky n'aa daheeh hahỹỹh

40 Ti m' Jesus batsëg hõm bä p'aa hẽnh
karaj'aa tamyyj jé, hajõk baad ragadoo. Je-
sus mä ragadaa b'ëëh. 41 Ti m' aj'yy Jaj-Ro
häd näng do bana Jesus wë. Tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot do sa wahë n'aa
see m' tii. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy
häng ta wë. Ti m' tak'ëp mä tabetsẽẽ ta hã ta
tób hẽnh tabahõm hyb n'aa ta sii. 42 Jãã̄m né
m' sét its mä ta toog. P'eets mä tadajëp. 12
m' ta hyb n'aa pé ta baab n'aa.

Ti m' Jesus bahõm ta sii. Tamahõm me
m', hajõk do ta sii hah'ũũm do gatat'uuk
mä ta hã. 43 Sa mahang ti awät mä ỹỹnh.
Majyyw mä ta nahëëh. 12 m' ta baab ta
nahëë badäk. Dooh m' hajaa pé masa pé ta
hã. 44 Ti m' Jesus jó gadäk hẽnh mä tabana
ta wë. Ta saroor noo hã m' tamoo däng. Tii
bä kä m', nayyw hẽ m', dooh wäd mä ta hã
ta nahëëh. Ti m' Jesus beaanh:

45 —Jaa hã ỹ moo däng? —näng mäh.

—Ỹ ti dooh —näk mä sahõnh hẽ ta pa
hab'ëëh doo.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Ma Matëg —näng mäh. —Hajõk gatat'uuk a hã. Hajõk a hã moo kajäk —näng mäh.

46 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Dooh. Hã ỹỹ pé ỹ hapäh hã ỹỹ moo däng doo. Hã ỹ naa anyyh hejój ỹ ky gabuuj —näng mäh.

47 Ti m' ỹỹnh hegãã bä kä du daa m' takejën péh, ana mä Jesus wë. Kajajãn mä ta ãm n'aa gó m', tabahyy häng mä ta wë ta taron nuu me. Sahõnh hẽ ramaa napäh bä m' tamaher'oot h'ëëd hyb n'aa tawén moo däng ta hã. Taher'oot mä nyy d' tabahas'oo däk nayyw hẽ. 48 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Tok ỹỹ, õm has'oo däk P'op Hagä Do hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahõm kä h'yyb näm doo me —näng mäh.

49 Jesus ber'oot nä bä m', takajaa aj'yy Jaj-Ro tób hẽnh naa. Ti m' taky hadoo Jaj-Ro hã:

—A toog h'yy gakog hõm —näng mäh. —Dooh mah'yyb panasä wäd bä ma matëg —näng mäh.

50 Jesus maa napäh bä m' ta kyyh, ta ky hadoo Jaj-Ro hã:

—Mahyb n'aa tón manäh. Hã ỹ h'yy kasadëë. Tii bä da a toog da has'oo däk! —näng mäh.

51 Ti m' Jaj-Ro tób bä rakajaa bä m', dooh m' Jesus an'oo bä hajõk rabahõm ta sii. Jããm né hẽ m' tanoo hajëë p'ëë Peed, Tsijaag, Jowãw, dajëp do yb, dajëp do ỹỹn. 52 Séd dó m' tób yt hã raräb bä rabë bä. A'oot mä ta wób. Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jããm hẽ ti bë kyyh —näng mäh. —Bë aód manäh. Karapee dooh tadajëb bä. Aỹỹh tii —näng mäh.

53 Tii bä m' rakawew'aam ta kyyh. Dajëp né hẽ m' sa hã. 54 Ti hadoo né hẽ dooh m' Jesus hyb n'aa p'eed bä sa kyy hã. Ti m' karapee hã tamoo maso däk, ti m' taky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëëd tok ỹỹ! —näng mäh.

55 Tii bä m' h'yy ganä däk mä p'aa hẽnh. Nayyw mä tabas'ëëg gëët. Ti m' Jesus maher'oot sa hã rabanoo hyb n'aa maruus awa. 56 Tii bä m' ta yb, ta ỹỹn rameuuj bong mäh. Ti m' tak'ëp Jesus mejũũ sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa.

9

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejũũ do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó m' Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma matëg ta wë. Ti m' tabanoo mä sa hã karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa rabahebë hyb n'aa, nahëë näng do rabaheso hyb n'aa na-ããj hẽ. 2 Ti m' tamejũũ mä rabahõm, ji P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa rabaher'ood hõm hyb n'aa, nahëë enäh do rabaheso hõm na-ããj né hẽ. 3 Hahỹỹ da m' tamejũũ:

—Dooh d' bë mahũũm péh. Ji tatu hadoo péh, pãw hadoo péh, ta hood hadoo péh, ta säm hadoo péh, bë saroor see hadoo péh —näng mäh. 4 —Bë nu kajäk bä ta wób tób bä, tii bä da bë baym dó panang bë beréd hõm bä kä. 5 Bë raganado bä, bë ahõm sa mahãnh. Sa panang bä naa bë ahõm bä bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ããts. Tii da bë bad'oo, rabahapäh hyb n'aa dooh baad tado bä P'op Hagä Do panyyg raky nadaheeh doo —näng mä ta kyyh sa hã.

6 Ti m' rabahõm kän. Sét ken'yyh panang bä m' rabaher'oot mä P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Jé pad'yyt hẽ heso hõm mä nahëë enäh doo.

7 Ti m' Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa napëë däk mä tii. H'yyb manepëë wäd mä Eróts Jesus ky n'aa raher'oot do hã.

—Jowãw nu gahem'uun do paa ti ta ti dejëp do mahang ganä wät doo —näk mä ta wób.

8 —Eriij p'ooj ub hawät do paa kas'ee wät do tii —näk mä ta wób.

—P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habok do paa see ganä wät do ti ta tii —näk mä ta wób.

9 Ti m' Eróts ky hadoo:

—Jowãw nu gahem'uun doo, ỹ mejũũ paa ranu gahõg hõm. Jaa ti ta tii, hã ỹ ramaher'oot do ta ky n'aa? —näng mä Eróts kyyh.

Takarẽn paawä m' taheg'ããs Jesus.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

10 Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, rababaaj nä bä m' Jesus wë, ramaher'oot mä ta hã sahõnh hẽ ramoo bok doo. Ti m' 12

hedoo do Jesus mahũũm sa m'aa hẽnh kä, panang Betsaj-Da häd näng doo hẽnh. 11 Ta wób, hajõk doo, raky n'aa napäh bä m' n'yy hẽnh Jesus rabahõm, ah'ũũm mä sa jawén. Rakajaa bä Jesus gadoo mä hajõk doo, ti m' tama metëëk sa hã ji P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa. Nahëë enäh do heso hõm mäh.

12 Tũũh tabado däk bä kä m' 12 hedoo do rabana Jesus wë, ti m' raky hadoo ta hã:

—Mamejõ hõm hajõk do panang tabanäng bä, sét ken'yyh rabaj'eenh hẽnh naããj hẽ, sa waa rabetsẽẽ hyb n'aa, t'ĩĩ hẽnh raba'ỹỹh hyb n'aa. Dawëë hahỹ babä —näk mä sa kyyh.

13 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë né hẽ hanoo sa waa —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Dooh tahaja bä —näk mäh. —Jããm hẽ ti hanyys ji ma poo oow pé pãw, pawóp its tah'ỹỹb —näk mäh. —Makarẽn ãã bahõm ãã betsẽẽ hajõk do sa waa? —näk mäh.

14 (5 miw ajyy tahyb n'aa pé m' tii bä hab'ëëh doo.) Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë mejõ rabehyy b'ëëh tũũ, 50 ken'yyh ketyn hõm doo —näng mäh.

15 Ti m' Jesus mejũũ doo da né hẽ m' rabad'oo. Sahõnh hẽ m' rabehyy b'ëëh. 16 Ti m' Jesus asog däk mä pãw, tah'ỹỹb na-ããj mäh. Hỹ pong jé taty däng bä m', P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Õm taw'ããts hẽ Ee. Man'oo däk ãã tä, man'oo däk ãã waa —näng mäh.

Ti m' pãw, tah'ỹỹb na-ããj né hẽ taganebäh bong mäh, tets'ëë hõm mä ta ma matëg sa hã, rabets'ëë hõm hyb n'aa hajõk do hã kä. 17 Tii bä kä m', sahõnh hẽ m' rabawëë bong. Wog enä hõm mä sahõnh hẽ. Ti m' mad'aak doo m' ta ma matëg rata hõm mä kawaju gó. 12 m' kawaju gedẽ hõm mäh.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' ta see pé noo gó ta m'aa hẽnh Jesus ky n'aa etsẽẽ mäh. P'eets hẽ m' ta ma matëg rabab'ëëh. Ti m' tabahajaa bä kä m' taky n'aa etsẽẽ doo, tabeaanh ta ma matëg sa hã:

—Jaa m' ỹỹh, sa nooh?

19 Ti m' raky hadoo:

—Ta wób noo m' õm mä Jowãw nu gahem'uun do paah. Ta wób noo m' õm mä Eriij makũũh. Õm mä P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do paa see ganä wät do m', ta wób sa nooh —näk mä sa kyyh ta hã.

20 —Bë hã ẽnh? Jaa ỹ bë hã ẽnh? —näng mä Jesus sa hã.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Õm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo —näng mäh.

21 Ti m' Jesus mejũũ tak'ëp sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ti ta wób sa hã. 22 Ti m' taky hadoo:

—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, hajõng da ỹ ahoop. Ër wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa na-ããj da, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ ỹ da rahyb n'aa wareem. Ỹ da dajëp ran'oo bä. Tamawoob hẽ ta ãh, ỹ ganä wät da p'aa hẽnh —näng mä ta kyyh.

23 Ti m' taky hadoo sahõnh hẽ sa hã:

—Jé karẽn pé hëp ỹ hata tabahadoo hyb n'aa, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã hẽ tah'yy ka'eeh doo, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã hẽ tahyb n'aa newëë doo. Taw'ããts hẽ da tagado had'yyt hẽ tahoop do hëp ỹ n'aa. Taw'ããts hẽ tagadoo hëp ỹ n'aa radajëëb bä na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ ỹ taky daheeh, taw'ããts hẽ ỹ bawät doo da da ti bawät. 24 Tii d' ỹ wén edoo, badäk hahỹỹ hã ji hawät do tak'ëp kamahãn doo, jé tahoop do hëp ỹ n'aa jeỹỹm doo, dooh da P'op Hagä Do wë tanu dëë bä. Jé hëp ỹ n'aa tahoop do gadoo péh, hëp ỹ n'aa tadajëb bä, ta h'yyb tym da P'op Hagä Do wë da tanu däng. 25 Hëd n'aa ji karẽn sahõnh hẽ badäk hahỹ ji ta danäh, ji h'yyb tym ta s'ee hẽnh tahõm bä? —näng mä ta kyyh.

26 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Hëp ỹ n'aa, ỹ ma metëëk do hyb n'aa na-ããj hẽ nu mebyng péh, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ d' nu mebyng ẽnh ta hyb n'aa hejój ỹỹ hã ỹ bahyng bä ta bag tak'ëp gabarëëh doo gó, Ee hejój gó, ããs tak'ëp baad hedoo do sa hejój gó na-ããj hẽ ỹ bahyng noo gó —näng mäh. 27 —Baad bë ỹ maher'oot. Ta wób babä ër mahang habong do rahapäh nä da ỹ du doo noo gó sahõnh hẽ ỹ bag'ããs P'op Hagä Do hejój me. Radejëp do pooj jé rahapäh nä da tii. Né

hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ti m' 8 ta hyb n'aa pé sa ã̄ jawén paa bä m', Jesus mahũũm ta sii Peed, Tsijaag, Jowãw daheeh. Ti m' rabas'ëëg kän waëë jó taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa. 29 Ti m' taky n'aa etsẽẽ bä m', Jesus mamets kawareem däk sa matym gó. Ta see hado däk mäh. Tak'ëp mä ta saroor gabar'ëëng däk, hawyp do gabarëëh doo da. 30 Ti m' pawóp hẽ ajyy, p'ooj ub habong do paah, Eriij, Mosees häd enäh do 31 rakas'ee b'ëëh sa matym gó, ta bag gabarëëh doo gó. Er'oot mä Jesus sii. Er'oot mä ta sii Jerusarẽnh bä Jesus dajëp do ky n'aa hã. 32 Ty jaw'yyk mä Peed ta najiis daheeh. Ti hyb n'aa aã̄ b'ëëh mäh. Ti m' raty gawëëj padëëk bä m', Jesus bag tak'ëp gabarëëh do rabahapäh. Ti m' ajyy ta pa ab'ëëh mä rabahapäh. 33 Ti m' ajyy rabahõm bä Jesus mahã̄nh, Peed ky hadoo mä Jesus hã:

—Ma Matëg! —näng mäh. —Taw'ããts hẽ babä ër hã! —näng mäh. —Taw'ããts hẽ tamawoob hẽ ta tób n'aa ãã temaa toonh. Sét hẽ a tób, sét hẽ Mosees tób, sét hẽ Eriij tób —näng mäh.

(Dooh m' tadoo wät pé tak'ëp rabeỹỹm bong do hyb n'aa m', tii d' tawén edoo.) 34 Ti m' Peed ber'oot nä bä m' wë puh ganyyh. Sahõnh hẽ sa hã wë puh hadoo do badäng bä m' Jesus ma matëg rabeỹỹm bong mäh. 35 Wë puh gó m' P'op Hagä Do ber'oot. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Hahỹ tah ỹỹ, ỹ h'yyb däng doo. Bë maa newë, bë ky dahé ta kyyh —näng mäh.

36 Tii bä m', kyyh hadoo do ky dawuh bä m', rabaheg'ããs, dooh boo m' Jesus pa hab'ëëh doo. Ta mab hẽ m' tabayyw gëët. Ti m' sa h'yyb gó m' rabenäm ta ti rahapäh doo, ramaa napäh doo. Dooh m' raher'ood bä ta wób sa hã.

Pahëëw Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

37 Ti m' jati pé Jesus rabahyk bä kä m' waëë jó naa, hajõk kataa sa hã. 38 Ti m' hajõk do see ky ganyyh. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh. —Mahegãã tah ỹỹ. Jããm né hẽ sét had'os do tah ỹỹ. 39 Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk. Ta hã tadëë bä tak'ëp tah ỹ geëënh, tak'ëp tameraa wät, tũũ takepëëd had'yyt hẽ, tsanamäts däk tan'oo bä. Dooh tahyb n'aa eréd bä, tak'ëp tarejãã —näng mäh. 40 —Ỹ eaaj wät a ma matëg sa hã rabahabëë hõm hyb n'aa. Dooh rahaja bä —näng mä ta kyyh Jesus hã.

41 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do bëëh, da hẽ badäk hahỹỹ bä habok doo! Baad nado bë h'yyb tym —näng mäh. —Hajõõ nuu me ỹ bawät nä g'eeh bë mahang bë ky dahé däk hyb n'aa kä? Ỹ hãd h'yyb napan däg bë hã, hã ỹ bë h'yy kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh. —Mamana b'ëëp a t'aah —näng mä aj'yy hã.

42 Ti m' ramanaa bä m', karap'aar h'yyb nesaa do pahëëw tadawäts jat tũũ. Meraa wät mäh. Tũũ m' takawereem, kawereem, kawereem jat mäh. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do Jesus geã̄m wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' pahëëw tabahaso däk. Ti m' Jesus bahaëëj gëët ta yb hã. 43 Tak'ëp mä sahõnh hẽ rameuunh P'op Hagä Do mo haj'aa hã.

Jesus mo haj'aa hã sahõnh hẽ rameuuj bong bä m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:

44 —Baad bë hyb n'aa matakä da bë ỹ maher'oot doo: Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó —näng mä Jesus ta ky n'aa hã.

45 Dooh m' rah'yy genä bä ta ti Jesus edoo do sa hã. Dooh m' rahapëë bä ta ti tedoo do sa hã. Kejën do hadoo mä sa hã. H'yyb e'ỹỹm mä rawén neaanh.

Raky ked'aak doo, jaa sa bahã̄nh hadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

46 Ti m' ta ma matëg ky ked'aak mä ny hadoo do sa mahang hyb n'aa jawyk ta wób sa bahã̄nh. 47 Jesus h'yyb hap'ëëh mä sa h'yyb, ti hyb n'aa m' karapee t'aah ta moo takyg gëët ta pa. 48 Ti m' taky hadoo:

—Hëp ỹ n'aa hahỹ karapee t'aah gadoo péh, ỹ né ti tagadoo —näng mäh. —Ỹ gadoo péh, hã ỹ mejũũ do tagadoo. Tii d' ỹ wén

edoo, tak'ëp hyb n'aa sakog is do bë mahang, ti né da hyb n'aa jawyk P'op Hagä Do matym gó —näng mä Jesus sa hã.

49 Ti m' Jowãw ky hadoo:

—Ma Matëg! —näng mäh. —Ãã hapäh aj'yy a häd tabesok bä tahebë karap'aar h'yyb nesaa doo. Ër h'yyb hata nado tii, ti hyb n'aa ãã ge'ỹỹm tii d' tanad'oo hyb n'aa —näng mä Jowãw kyyh Jesus hã.

50 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë geãm manäh! —näng mäh. —Bë wë h'yy kawanereem doo, bë h'yyb hata tii —näng mäh.

Samarija buuj wób Jesus raganadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

51 Tabedaa däk bä m' p'aa hẽnh Jesus basëëk do hỹ pong jé, Jerusarẽnh hẽnh tabahõm tah'yyb däng mäh, tahapëë né paawä m' rarejãã t'ĩĩ hẽnh. 52 Ramahõm me m' tamejũũ ta panäg n'aa ta pooj jé, takajaa hyb n'aa ta tii bä. Tamejũũ mä Samarija häj n'aa panang s'ee hẽnh rabenäm hyb n'aa ta pooj jé, takajaa hyb n'aa tii bä. 53 Dooh m' panang buuj ragado bä, Jerusarẽnh hẽnh Jesus bahõm do hyb n'aa. 54 Ti m' Tsijaag Jowãw daheeh raky n'aa napäh bä Jesus raganadoo do ky n'aa, raky hadoo Jesus hã:

—Ãã wahë n'aa —näk mäh. —Makarẽn p'op naa tëëg hõõ ãã mejõ hyng ragawatsik hyb n'aa? —näk mäh, reaanh mäh.

55 Ti m' duu hẽnh Jesus ty kawareem wät, ti m' taky geãm bong tii d' rahyb n'aa newëë do hyb n'aa. 56 Ti m' panang s'ee hẽnh kä Jesus bahõm kän.

Jesus sii ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

57 Ti m' ta tyw n'aa me ramahõm me aj'yy see ky hadoo ta hã:

—Õm ỹ hadaa had'yyt hẽ mahahõm hẽnh —näng mäh.

58 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Kanari tób näng, taw'ëëd maag enäh. Ỹỹh Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, dooh tóp ỹỹ pé ỹ yd kameh'ããk péh —näng mäh.

59 Ti m' aj'yy see Jesus bats'yyt:

—B'ëëp ana si ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Pooj jé dó ỹ abaaj hõm Ee wë ỹ bahag'ããs hyb n'aa. Tadajëp jawén paa bä kä, ỹ dakä jëng jawén paa bä kä õm ỹ bahadaa kän —näng mäh.

60 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Na hã ỹ h'yy kana'eeh doo, dejëp do hadoo doo, dakëë sa da hadoo doo —näng mäh. —Õm tii kä, ỹ karẽn maher'ood ta wób sa hã P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa —näng mä Jesus.

61 Ti m' aj'yy see ky hadoo:

—Õm da ỹ hada wahë ỹ n'aa. Pooj jé ỹ karẽn paawä ỹ babaaj hõm wakãn haa, ee, ëën ỹ kedëë wät hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

62 Ti m' panyyg gó m' Jesus ky gadoo:

—K'ããts wapën n'aa booj yb takyyk doo me du doo do moo wät doo, ta jawén p'aa hẽnh tahegãã bä, nas'aa däg tamo haj'aa. Ti hadoo né hẽ jé du doo do ỹ hada doo, tii bä ta see hã tahyb n'aa newë bä, dooh tahaja bä tamoo wäd bä P'op Hagä Do bag'ããs do hã —näng mä Jesus kyyh.

10

Jesus mejũũ 72 hadoo do ta ma matëg panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta ti jawén paa bä 72 ta ma matëg wób Jesus asëëw hõm mäh. Pawóp hẽ ken'yyh mä tamejũũ ta pooj jé, ta wób sa panang hẽnh tabahõm doo hẽnh. 2 Rabahõm do pooj jé taky hadoo sa hã, panyyg gó m' tamaher'oot:

—Hajõng ti anyy däg paawä joom ag wah'ëë däk do ji ataa do pan'aa, pawóp its ta taa n'aa* —näng mäh. —Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ joom danäh hã, P'op Hagä Do hã, bë ky n'aa ets'ẽẽ tamejõ nä ta wób joom hã ramoo bok hyb n'aa. 3 Sa mahang bë ỹ mejũũ, b'éé tabanas'aa mahang habëëh do hadoo† —näng mäh. 4 —Dooh d' bë mahũũm dajẽẽr hadoo doo, ta hood hadoo, tsyym suun ta gó bë gawät do jawén buuj hadoo

* **10:2** Hahỹỹ d' Jesus hanäng péh: Hajõk ta hã h'yy ka'eeh do pan'aa paawä, pawóp its ta ky n'aa sa hã her'oot do pan'aa. † **10:3** Ta wób rakawajããn da sa wë rakanarẽn do hyb n'aa P'op Hagä Do wë rah'yy kawereem bä, tahanäng pé tii.

doo —näng mäh. —Bë kehewad manä bë kedëng do hã ta hõõ bä —näng mä sa hã.

5 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Bë nu kajäg bä ta wób tób bä, hahỹỹ da bë edëë ta yt hã haj'eenh doo: “Bë P'op Hagä Do h'yyb n'yym”, denoo da. 6 Tii bä haj'eenh do baad rado bä, hanäm gó bë ragado bä, P'op Hagä Do h'yyb n'yym do aym sa wë bë kedëng doo. Hanäm gó bë raganado bä, dooh da P'op Hagä Do h'yyb enäw bä tii. 7 Panang bä bë kajaa bä, bë kahỹỹd manä tób wób hẽnh. Bë ayyw jeej da bë gadoo do tób bä. Taw'ããts hẽ bë eëëk, bë awa, bë awëë bë hã ranoo doo. Taw'ããts hẽ moo bok do sa hã ramoo bok do säm ji banoo. Ti hyb n'aa, bë nu mebyy manä bë gadoo do hã —näng mäh.

8 —Panang bä bë kajaa bä kä, bë ragado bä, bë hyb n'aa sëëw manä bë waa. Taw'ããts hẽ bë awa, bë awëë bë hã ranoo doo. 9 Nahëë enäh doo, bë nahëë sog hõm. Hahỹỹ da bë her'oot sa hã: “Edah bë hã P'op Hagä Do bag'ããs doo”, denoo da —näng mäh. 10 —Panang bä bë kajaa bä, bë raganado bä, bë ahõm panang tyw n'aa me. Hahỹỹ da bë maher'ood sa hã: 11 “Ãã tsyym suun ãã tepyng padëëk bë panang k'ããts, P'op Hagä Do bë ganadoo do heen n'aa tii. Bë ãã maher'oot hỹỹ kä: P'eets hẽ paawä P'op Hagä Do bag'ããs do bë wë, dooh paawä bë gado bä.” Tii da bë kyyh sa hã —näng mäh. 12 —Baad bë ỹ maher'oot. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Sodoma panang buuj sa säm bahãnh P'op Hagä Do anoo da nesaa doo, bë ganadoo do panang buuj hã —näng mäh.

13 Ti m' panang Korasĩn, Betsaj-Da häd enäh do buuj ky n'aa taher'oot mäh:

—Nesaa do P'op Hagä Do anoo da bë hã Korasĩn, Betsaj-Da panang buuj. Hajõng ỹ pehuunh do paa bë mahang. Dooh ỹ bë ky dahé bä. Panang Tiir, Sidõn häd enäh doo bä ỹ pehuuj bä paawä bë mahang ỹ pehuuj wät doo, p'ooj ub paawä ti buuj nesaa do hã rat'yyd kamehĩĩn paawä, P'op Hagä Do hã rah'yy kawereem paawä. P'ooj ub paawä saroor hebaan do hejooh do rapadadäg né paawä. Rehaa paawä sa nuu hã tëëg ooj rat'yyd kamehĩĩn do heen n'aa paawä ti ta tii. 14 Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Tiir Sidõn buuj p'ooj ub habong do nesaa do ta säm bahãnh P'op Hagä Do anoo da bë hã nesaa doo, bë t'yyd kamanehĩĩn do hyb n'aa, bë h'yy kawanereem do hyb n'aa —näng mäh.

15 Bëëh, Kapar-Naũm panang buuj, hỹ pong jé has'ëëk bë ed'oo g'eeh bëëh? Dooh. Tabanesaa hẽnh bë bahyk da P'op Hagä Do an'oo bä —näng mä Jesus.

16 Ti m' ta ma matëg sa hã taky hadoo:

—Bë her'oot do maa new'ëë doo, ỹ né hẽ ti tamaa newëë. Bë ty n'aa ges'yyk doo, ỹ né hẽ ti taty n'aa ges'yyk. Ỹ ty n'aa ges'yyk doo, hã ỹ mejũũ do taty n'aa ges'yyk —näng mäh.

17 Tii bä m' 72 hadoo do rababaaj nä bä m' Jesus wë, h'yyb tseb'ee doo me m' ramaher'oot ta hã rabeboo nä do ky n'aa.

—Ma matëg —näk mäh. —Karap'aar h'yyb nesaa do sii hẽ m' ãã raky daheeh a ky gabuuj gó —näk mä sa kyyh.

18 —Ỹỹ. Ỹ hapäh —näng mä Jesus. —Matym ỹỹ gó Nesaa Do Yb het'oom do hadoo tabadëë hyng ỹ hegãã bä. 19 Bë hã ỹ an'oo däk bë bahajaa hyb n'aa aw'yy, sëëj bë tseb'eep hyb n'aa. Bë hã ỹ an'oo däk bë bahajaa bë nes'ëëm hyb n'aa Nesaa Do Yb, ji majĩĩ. Dooh tahaja bä nesaa do tan'oo bä bë hã. 20 Taw'ããts hẽ bë tsebee manä karap'aar h'yyb nesaa do bë raky daheeh do hyb n'aa. Taw'ããts hẽ bë tsebé bë häd kerii däk do hyb n'aa hỹ pong jé, P'op Hagä Do karapee sa häd kerih do heen n'aa hã —näng mä Jesus 72 hadoo do sa hã.

21 Ti noo gó kä m', baad Jesus P'op Hagä Do Sahee h'yyb tsebee kän. Tsebee gó m' taky hadoo:

—Ee, P'op Hagä Doo, a hã ỹ j'aa etsë. Sahõnh hẽ hỹ pong jé, badäk hahỹỹ hã hanäng do na-ããj hẽ mabag'ããs. Majejën hahỹ mamoo wät do haj'ap do sa mahãnh, tak'ëp ma kamet'ëëk do mahãnh. Mametä wät sa h'yyb gó karapee hadoo pé hã, baad h'yy ka'eeh pé hã. Ta tii da magen'aak Ee —näng mä Jesus.

22 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Sahõnh hẽ Ee banoo ta hejój hã ỹỹ. Dooh baad hapäh pé ỹỹh, P'op Hagä Do

T'aah. Jããm né hẽ Ee hapäh ỹỹh. Dooh Ee, P'op Hagä Do baad hapäh péh. Jããm né hẽ ỹỹh, ta T'aah hapäh. Jããm né hẽ sa hã ỹ metëëh do hapäh Ee —näng mäh.

23 Ti m' ta ma matëg wë taty kawõõt. Ta m'aa hẽnh tamaher'oot:

—Ky n'aa kedëng bëëh, hahỹ bë ba-hapäh do hyb n'aa. 24 Baad bë ỹ maher'oot: Rababong noo gó, hajõk P'op Hagä Do ky n'aa rod makũũh, hajõk sa wahë n'aa hedoo do makũũh, rakarẽn paawä raheg'ããs bë hapäh doo, dooh paa rahapëë bä. Rakarẽn paawä ramaa newëë bë maa newëë doo, dooh paa ramaa napëë booh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

Samarija buuj ky en'yym do panyyg n'aa hahỹỹh

25 Ti m' ta see pé noo gó baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh do as'ëëg gëët mä Jesus tametyy hyb n'aa.

—Ma matëg —näng mäh. —Nyy da ỹ bad'oo edëb had'yyt do ỹ gadoo hyb n'aa, hỹ pong jé P'op Hagä Do pa ỹ bawäd had'yyt hyb n'aa ỹ dajëp bä? —näng mäh.

26 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ny hadoo P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã takerih ti ky n'aa? —näng mäh. —Nyy da ta hã maner'oot doo? —Jesus eaanh mäh.

27 Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Hahỹỹ da takerii däk: “Taw'ããts hẽ tak'ëp bë kamahã̄n Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, bë h'yy kaha'eeh doo. Taw'ããts hẽ tak'ëp bë h'yyb padäg ta hã. Taw'ããts hẽ bë h'yyb tym gó naa né hẽ bë kamahã̄n ta hã, sahõnh hẽ bë hajaa doo me.”‡ Hahỹỹ da na-ããj takerii däk —näng aj'yy: “Makamahã̄n a da hadoo doo, a hã makamahã̄n doo da”§ —näng mä aj'yy kyyh.

28 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad ub a kyyh, baad maky gadoo —näng mäh. —Taw'ããts hẽ tii d' né hẽ madoo, tii bä baad mabawäd kän hỹ pong jé kä —näng mä Jesus.

29 Ti m' aj'yy karẽn paawä tajejẽn ta h'yyb j'ooj madäk doo me m' ti takeaj wäd paawä. Ti hyb n'aa m' Jesus hã tabeaanh ta seeh:

—Jaa tii da ỹ hadoo doo? —näng mä ta kyyh.

30 Ti m' panyyg ky n'aa me m' Jesus ky gadoo:

—Ti awät aj'yy panang Jerikó hẽnh hahõm doo. Jerusarẽnh bä naa tabana. Ta tyw n'aa me tamahõm me takataa moo nes'aa do sa hã. Ramaso däk, rarahejãã mäh. Rasaroor kabo nyyh mäh, rahewyyh mäh. Tii bä m' radejaad hõm ta tyw n'aa noo däk bä. P'eets mä tadajëb paawä sa moo gó. 31 Ti m' aj'yy P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do see tii me m' tamahõm. Aj'yy tabahapäh bä m', dawëë takenaa wät ta mahã̄nh. Ta tyw n'aa nu masee me m' tatabës. Dooh m' tat'yyd mehĩĩn bä. 32 Ti hadoo né m' ta seeh. Rewi häd näng do panaa né tii. Tii me né m' tamahõm tii d' ẽnh. Ti na-ããj mä dooh tat'yyd mehĩĩn bä aj'yy tyyw me hajad hõm doo. 33 Ti m' tagadëëg ub aj'yy, Samarija buuj, bana. Ti m' ti t'yyd mehĩĩn kän aj'yy. 34 Ta wë m' tabahõm, ti m' ta rog taty mebiin ta syyj hadoo doo me, uwa s'ëëb hadoo doo me. Ti m' ta rog maw'yyd däk mäh. Ti m' aj'yy batóg sooh ta mas'ãã jó. Ti m' tamahũũm kän dawëë hena do tób n'aa bä. Tii bä m' aj'yy tabahagãã kän. 35 Jati pé kä m' tets'ëë däk mä tób danäh hã pawóp hẽ moweed k'ããts hawak do s'ëëb. Ti m' taky hadoo ta hã: “Mahagãã hahỹ aj'yy. Hỹ ta säm. Ta säm nahaja bä, ỹ matëëh bä sahõnh hẽ ỹ ep'aak a hã”, näng Samarija buuj kyyh tób danäh hã —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabaher'oot ta tii hã.

36 Ti m' Jesus eaanh:

—Ny hadoo do ky enyym a hã, ta ti rarejãã do hã? Ny hadoo do ta da hadoo a hã? —näng mä Jesus.

37 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh do ky hadoo:

—T'yyd mehĩĩn doo —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ahõm nä, tii d' né hẽ mabadoo kän a da hadoo do hã —näng mäh.

Maah-Ta Marija daheeh Jesus heg'ããs do panyyg n'aa hahỹỹh

38 Ti m' Jerusarẽnh hẽnh Jesus ramahõm me, panang see bä m' ranu kajäg kän. Ta

‡ **10:27** Dew-Teronom 6.5 § **10:27** Rewitikos 19.18

tii bä m' ỹỹnh Maah-Ta häd näng do gadoo. Tats'yyt mä ta tób hẽnh Jesus ta ma matëg daheeh. 39 Maah-Ta ãnh, Marija häd näng do asooh mäh. Jesus ma metëëk do tamaa newëë mäh. 40 Maah-Ta m' ty kanewaat. Ta waa n'aa m' tamoo wät Jesus rawa do pan'aa. Ti m' Jesus wë tabana ti m' taky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Nepäh a hã, dooh ãnh ỹỹ ỹ tamoo masaa bä? Mamaher'ood ỹ tamoo masa hyb n'aa —näng mä Maah-Ta.

41 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Maah-Ta, —näng mäh —hajõng do hã maty kanewaat. Tii hã mah'yyb däk —näng mäh. 42 —Mahyb n'aa tón manä ta tii hã. Jããm né hẽ sét hẽ ti taw'ããts hẽ. Ta tii hã Marija h'yyb däk. Dooh da ỹ mejõ bä ta ti teréd hõm —näng mä Jesus Maah-Ta hã.

11

Jesus ma metëëk ji ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó Jesus ky n'aa etsẽẽ mä P'op Hagä Do hã. Tabahajaa bä kä m' taky n'aa etsẽẽ doo, ta ma matëg see ky hadoo ta hã:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Ãã mama met'ëëg nyy da ër ky n'aa etsẽẽ, Jowãw nu gahem'uun do ta ma matëg tama metëëk doo da —näng mäh.

2 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë ky n'aa ets'ẽẽ bä, taw'ããts hẽ hahỹỹ da d' bë kyyh:

“Ee, ãã karẽn sahõnh hẽ õm rahyb n'aa jew'yyk.
Ãã etsẽẽ a hã, sahõnh hẽ mabag'ããs do nayyw hẽ takajaa hyb n'aa ãã wë.
3 Man'oo had'yyt hẽ ãã waa.
4 Mamabaan hõm nesaa do ãã moo bok do paah.
Ãã na-ããj hẽ ãã mabaan hõm ãã wë moo bong do nesaa doo.
Man'oo manä nesaa do ãã tah'yyb tatug”, näk da bëëh, bë ky n'aa ets'ẽẽ bä —näng mä Jesus.

5 Ti m' panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot sa hã ji ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa:

—Bë see ahõm bä atsëm ub ta najiis tób hẽnh, pãw tets'ẽẽ bä paawä ta wë, ta wë heg'ããs do waa n'aa paawä, hahỹỹ da ta kyyh ta najiis hã: “Na a waa uuh, pãw uuh. Tamawoob hẽ paawä ỹ karẽn. 6 Najis ỹ kajaa nag'aap hẽ wë ỹỹ atsëm ub. Dooh wë ỹ ta waa péh”, näng da.

7 Tii bä da ta najiis tób gó ta gawakõ gó hagä do ky gedak ta hã: “Ỹ maty hasyyg manäh. Baad tób noo gatsëë däk ta tëg me. Ãã aj'eenh tah haa daheeh. Dooh ỹ haja bä ỹ an'oo bä a hã metsẽẽ doo”, näng da ta najiis ta hã.

8 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ỹ maher'oot —näng mäh. —Tii d' edo né paawä as'ëëg gëët né hẽ, pãw tabanoo hyb n'aa ta najiis hã. Ta najiis tabadoo do hyb n'aa nado ti tabas'ëëg gëët. Tawén s'ëëg g'ëëd kän, tanaëëj had'yyt ta h'yyb.

9 Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot: Bë ets'ẽẽ, tii bä P'op Hagä Do anoo bë hã. Bë esóts, tii bä bë aw'yyt da.* Bë naëëj tób noo bä naa, tii bä da ta danäh noo gas'ëës.† 10 Jé hetsẽẽ do gadoo da P'op Hagä Do hanaa. Jé hesoos pé taw'yyt P'op Hagä Do hanaa. Jé tób noo bä naa naëënh péh, tób noo kas'ëës da ta hã P'op Hagä Do hanaa.

11 Ti m' Jesus eaanh sa hã:

—Bë t'aah ets'ẽẽ bä tah'ỹỹb, bë anoo ta hã aw'yy? 12 Karaak tyb bë hã tets'ẽẽ bä, sëëj bë anoo ta hã? Dooh. 13 Nesaa do moo heb'ook do né paawä bëëh, baad hadoo do bë heno bë taah hã. Ti bahãnh bë Yb hỹ pong jé hawät do anoo da ta Sahee, ta hã hetsẽẽ do hã —näng mä Jesus.

Nesaa Do Yb ky gabuuj Jesus moo wät rahanäng do panyyg n'aa hahỹỹh

14 Ti m' ta see pé noo gó, karap'aar h'yyb nesaa do Jesus habëë hõm ner'oot do hã hadäk do paah. Aj'yy karap'aar h'yyb beréd hõm bä, aj'yy er'ood däg kän p'aa hẽnh. Hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa do rahyb n'aa meuunh mäh. 15 Ta wób raky sëm Jesus. Ti m' raky hadoo:

* **11:9** Baad ji hyb n'aa matakëë ji ky n'aa etsẽẽ do hã tahanäng pé m' ti bë esóts, tii bä bë aw'yyt. † **11:9** Ji ky padäg had'yyt hẽ P'op Hagä Do hã ji etsẽẽ doo, tahanäng pé m' ti tób noo bä naa ji naëënh doo.

—Beresebu,‡ karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó ti tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo —näk mä sa kyyh.

16 Ta wób rakarẽn mä Jesus rametyy, P'op Hagä Do hejój me tado bä tamoo wät doo. Ti hyb n'aa rabetsẽẽ mä Jesus hã, tapahuuj bä sa matym haj'aa wë hã.

17 Jesus hapäh mä sa h'yyb, ti m' panyyg ky n'aa me taky hadoo sa hã:

—Nesaa do Yb kyy gó ỹ hebë karap'aar h'yyb nesaa doo, bë nooh. Nyy d' tii éh? Sa da hadoo do wë sa häj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bä, gawatsik tii bä sahõnh hẽ —näng mäh. —Sa wakããn sa hã hẽ rahyb n'aa wareem bä, sahõnh hẽ kahäj jëng tii bä —näng mäh. 18 —Ti hadoo ẽnh Nesaa Do Yb hã kä. Ta hã hẽ takawareem bä, ta karapee hã tahyb n'aa wareem bä, nayyw hẽ tabahëëj jëë paawä tii bä Nesaa Do Yb bag'ããs doo. Ta ti ỹ wén her'oot, Beresebu kyy gó ỹ hebë karap'aar h'yyb nesaa do bë her'oot do hyb n'aa. 19 Bë her'oot doo da tado bä, Beresebu kyy gó ỹ hebëë bä paawä karap'aar h'yyb nesaa doo, jaa ky gabuuj bë karapee hebë do karap'aar h'yyb? Bë karapee né da bë raky n'aa etyy, daap bë menyyh do hyb n'aa bë her'oot do hã. 20 P'op Hagä Do ky gabuuj gó né hẽ ti ỹ hebë do karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do ji tabag'ããs do kaja doo kä bë wë, ta ti metëëh bë hã —näng mäh.

21 Ti m' panyyg ky n'aa see me m' Jesus maher'oot sa hã:

—Aj'yy hejoonh do hajõng ta kuman yt hã ta tób tahagãã bä, dooh ta ma hado hõm péh. 22 Ti aj'yy seeh, ta bahã̄nh hejoonh do kajaa bä ta wë, ta säm tam'aah tii, ta hã taj'aa ketsë. Ta kuman paa tasog hõm, ta mejój paah. Tii bä kä, ta ma paa tabasog hõm kän, tets'ëë bong ta wób hã kä§ —näng mä Jesus.

23 —Hëp ỹ hata nadoo doo, majẽ ỹ tii. Ỹ manasa doo, P'op Hagä Do wë ỹ ataa doo, dawëë rabehũũm tii bä tan'oo bä —näng mäh.

24 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hã, ỹỹnh hã hadäk do paa ahõm wäd bä ta mahã̄nh, tabanawäng hẽnh tabahew'ëët. Ta tób tabesoos takameh'ããk hyb n'aa. Ti dooh tawyyd bä. Ti ta h'yyb gó taky hadoo: “Ỹ abaaj hõm p'aa hẽnh ỹ hadäk do paa hã, tóp ỹỹ hẽnh”, näng. 25 Tii bä ta tób paa bä takajaa bä, yd kabak'ood däk tabahapäh, baad takabenäm ta hã.** 26 Tii bä tats'yyt 7 karap'aar h'yyb nesaa do wób ta hataa, ta bahã̄nh nesaa doo. Tii bä rabajëë pëë ta tób paa gó. Tii bä rabanyy kän ta hã kä. Ta hã hanäng do paa bahã̄nh tii kä. Tak'ëp tii kä ta hã kä nesaa doo kä —näng mä Jesus.

27 Ti m' Jesus ber'oot bä m', hajõk do mahang ỹỹnh see ky ganyyh:

—Ky n'aa kedëng ta ti a ỹỹn õm haw'ëëh doo —näng mäh.

28 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ta bahã̄nh ky n'aa kedëng, P'op Hagä Do kyyh maa newëë doo, ky daheeh doo —näng mä Jesus ta hã.

Jonas Jesus beh'ũũm do ky n'aa hahỹỹh

29 Ti m' hajõk do gatat'uuk bä m' ta hã, Jesus ky hadoo:

—Da hẽ, badäk hahỹỹ hã habong doo, nes'aa sa h'yyb. Ti hadoo né hẽ, ỹ ramejũũ ỹ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa.†† Dooh da ỹ metä bä sa hã. Jããm né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng do ta metëë n'aa hadoo sa hã kametëëh da. 30 Jonas hã P'op Hagä Do bad'oo do hã, Niniwéh buuj rah'yy genä hõm, P'op Hagä Do né ti mejũũ. Ti hadoo né da hã ỹỹ, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do hã rah'yy genä hõm da, P'op Hagä Do né hẽ ti ỹ tamejũũ doo. 31 Seba häd näng do häj n'aa sa wahë n'aa ỹỹnh, da hẽ, badäk hahỹỹ hã habong do taky n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä. Dawëë naa paa m' tabana tii, tamaa newëë hyb n'aa Saromãw hajaa doo, P'op Hagä Do anoo do ta hã. Saromãw

‡ **11:15** Nesaa Do Yb né ti Beresebu. § **11:22** Hahỹỹ d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũũm doo: Aj'yy hejoonh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejoonh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejoonh do ma, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebë karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejoonh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahã̄nh. ** **11:25** Ta tób paah, aj'yy, ỹỹnh hã hadäk do paa tii. †† **11:29** Rawén karẽn Jesus pahuunh sa matym haj'aa, rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa Jesus tado bä.

bahãnh ỹ ti hahỹỹh, bë hapäh doo. Ti hado né paawä, dooh bë karẽn bä bë maa newë bä hahỹỹh. 32 Niniwéh buuj na-ããj da raky n'aa tapaa né tii da ẽnh ti noo gó kä, da hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo. P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas sa hã taher'oot noo gó, rat'yyd kamehĩĩn nesaa do ramoo bok do hã. Nesaa do reréd hõm. Hahỹỹh, Jonas bahãnh ti ỹ hỹỹh. Bë tii, dooh bë t'yyd kamehĩĩn bä nesaa do bë moo bok do hã, dooh bë eréd bä —näng mä Jesus hajõk do sa hã.‡‡

Ji bag hadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

33 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh ji bag ji gataa bä ji jejën hyb n'aa. Dooh ji daso bä ji waa hood yt hã. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng jó, tób gó hajëë p'ëë do rabahapäh hyb n'aa. 34 Ji h'yyb bag hadoo ji matym —näng mäh. —Baad tado bä ji matym, ta bag hado däk sahõnh hẽ ji hã. Baad tanado bä ji matym, badagyp hadoo ji hã. 35 Baad bë hyb n'aa matakä, ta bag hadoo bë hã hanäng bë ed'oo doo, badagyp do tanadoo hyb n'aa. 36 Bë h'yyb tym gó ta bag hadoo do baad tabawag däg bä, badagyp do hadoo do tanado wäd bä, sahõnh hẽ tii bä tabawag däk ji hã, ta bag hadoo do mehãnh ji hã§§ —näng mä Jesus kyyh. Panyyg gó m' tabeh'ũũm.

J'ooj madäk do ky ken'yym do Jesus nabuuj gedoo do ky n'aa hahỹỹh

37 Ti m' Jesus baher'oot do bahänh bä kä, Pariséw see ats'yyt mäh, ta tób hẽnh tabawëh hyb n'aa. Ti m' Jesus bahõm kän mä ta tób hẽnh, ti m' tabasooh, sa sii tabawëh hyb n'aa. 38 Ti m' tób danäh hyb n'aa meuunh mä Jesus basooh do hyb n'aa, tabawa hyb n'aa ta si n'aa hẽ. Dooh m' ta moo tahetsyyd bä sa wahë makũ rabahed'oo doo da. 39 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Bë Pariséw —näng mäh. —Ji waa hood ta gó hasus doo, ta jó ub ji hets'yyt do hadoo bëëh. Baad bë babok P'op Hagä Do matym gó ji ed'oo. J'ooj madäk doo me tii. T'õp, bë h'yyb gó, tak'ëp bë karẽn do jawén bë babok. T'õp bë h'yyb tym gó, hajõng nesaa doo. 40 Bë h'yy gatemah —näng mäh. —Ji hub pahuunh doo, ji h'yyb tym na-ããj hẽ tapahuunh. 41 Taw'ããts hẽ bë h'yyb gó naa, t'õp naa, bë masaa kas'uut do sa hã, tii bä kä, P'op Hagä Do hã baad ub tabanäm sahõnh hẽ bë hã*** —näng mäh.

42 —Baad nado bë hã da, Pariséw —näng mäh. —Bë waa ty gamabuuj uuh sii hẽ né paawä bë banoo P'op Hagä Do matym n'aa, dooh paawä baad hadoo do bë moo boo bä bë da hadoo do hã, bë mabaan P'op Hagä Do hã bë kamahãn doo. Taw'ããts hẽ paawä dooh bë mabaan bä ta tii. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do matym n'aa bë banoo na-ããj hẽ —näng mä Jesus.

43 —Baad nado bë hã da, Pariséw —näng mäh. —Bë gen'aak hyb n'aa jewyk do bat'oonh bä bë atooj bä, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä. Bë gen'aak bë redëng, bë raweh'ëëh, hajõk do mahang rakahet'aa bä, rabahesäm bä —näng mäh.

44 —Baad nado bë hã da, Pariséw —näng mäh. —Kamag hood ta jó ji tsab'eep bä ji nahapäh do hadoo bëëh††† —näng mä Jesus.

45 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh do see ky hadoo ta hã:

—Ma matëg —näng mäh. —Ta ti mapes'ããp doo, ãã na-ããj hẽ mapes'ããp —näng mäh.

46 Ti m' Jesus ky hadoo:

‡‡ **11:32** Jonas, tah'ỹỹb haeh do wog gó tabasuun wät doo, tamawoob hẽ ta ãh. Ti hadoo né hẽ Jesus, tamawoob hẽ né hẽ ta ãh tabakä wät k'ããts gó. Tii da tahanäng pé m' ti Jesus her'oot do sa hã. §§ **11:36** Ta bag ky n'aa nado ti Jesus hedoo. Panyyg ky n'aa me tabaher'oot. Ta wób sa hã dooh m' tagah'ood nä bä. Ti hyb n'aa rakarẽn p'aa hẽnh Jesus pahuunh, baad rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do T'aah tado bä. Sa hã kejën Jesus hejój. Ti hyb n'aa Jesus ky n'aa eh'ũũm ta bag ky n'aa me tama metëëk doo. Dooh kejën do tado bä ti tametëëk doo. Baad ji karẽn bä baad hadoo do ji bahapäh bä, baad tagahoot ji h'yyb tym gó Jesus metëëk doo. Ji hã ta bag hado däk. Ji kanarẽn bä baad hadoo do ji bahapëë bä, dooh tagah'ood bä ji hã Jesus metëëk doo. Badagyp do hadoo ji hã. *** **11:41** Hahỹỹ da na-ããj hẽ tahajaa ji tab'ëës ta tii: "Taw'ããts hẽ bë waa hood gó hanäng do bë anoo kas'uut do sa hã, tii bä kä baad ub tabanäm sahõnh hẽ bë hã, P'op Hagä Do hã." ††† **11:44** Kamag hood banäng bä tsab'eep doo, hasuts däk hadoo P'op Hagä Do hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'ood bä. Ti hadoo né sa hã ẽnh, Pariséw sii raboo bä. J'ooj madäk doo me raky ken'yym do hyb n'aa, dooh ji h'yy ganyy bä baad tanado bä sa h'yyb tym.

—Baad nado bë hã da Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hap'ëëh doo —näng mäh. —Hajõng hejoonh do bë mejũũ ta wób raky daheeh hyb n'aa. Ti bahãnh bë bawëëd däk Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hadoo né hẽ, dooh tabad'op hẽ bë masaa bä bë mejũũ do rabahajaa hyb n'aa —näng mäh.

47 —Baad nado bë hã —näng mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa rod, p'ooj ub habong do bë wahë makũ radej'ëëp do sa kamag n'aa hood pä s'ëëb, bë tema. 48 Ta ti tametëëh, bë wahë makũ h'yyb hadoo bëëh. Bë wahë makũ né hẽ dej'ëëp P'op Hagä Do ky n'aa rod paah. Hÿÿ kä bë temaa toonh ji hyb n'aa esee do heen n'aa sa kamag n'aa hood jó.‡‡‡ 49 Hahÿÿ d' né hẽ P'op Hagä Do baher'oot ta hapäh doo gó bë ky n'aa: “Sa mahang ỹ mejũũ da këh ỹ n'aa rod, panäk ỹ na-ããj né hẽ. Sa wób né da radej'ëëp, ta wób da rarejãã”, näng paa m' P'op Hagä Do kyyh —näng mä Jesus.

50 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh sa hã:

—Ti hyb n'aa da bë hã, da hẽ habong do hã kä, P'op Hagä Do ban'oo kän sahõnh hẽ ta ky n'aa rod radej'ëëp do paa säm kä. P'ooj ub, badäk hahỹ tadu dahäng jawén paa bä radej'ëëp doo, 51 Abéw Kaĩh nabooh noo gó du däk do né hẽ. Tii kä, tagadëëg ub, Sakarija radaj'ëëp doo kä. Ti radaj'ëëp paa m' rama ejuu do tyng, P'op Hagä Do tób n'aa ganahaang gó. Baad ỹ her'oot bë hã, da hẽ habong do sa hã kä P'op Hagä Do ban'oo kän sahõnh hẽ radej'ëëp do säm kä —näng mäh.

52 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh doo —näng mäh. —Dooh bë karẽn bä ta wób raky n'aa napëë bä P'op Hagä Doo. Tób noo tëg ji jejën do hadoo sa mahãnh, ranajëë p'ëë hyb n'aa hadoo bëëh. Bë né hẽ, dooh bë karẽn bä bë ajëëh, dooh P'op Hagä Do bë hapëë bä. Ta wób, karẽn do hajëng doo, bë ge'ỹỹm ranajëng hyb n'aa, P'op Hagä Do ranahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hã.

53 Ti m' Jesus banyyh bä kä m', tak'ëp mä Parisév, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ rakawajããn ta wë. Hajõk mä gatatug däk, tak'ëp mä rabeaanh. Kawaj'ããn gó m' rabeaanh ta hã. 54 Rakarẽn paawä m' raw'yyt taher'oot do hã raganen'aak doo, raky n'aa tapaa hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã.

12

J'ooj madäk doo me raky ken'yym do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó m', hajõk rakata b'ëëh mä Jesus wë. Hajõk né hẽ ti kahet'aa doo. Hajõk do hyb n'aa, ta wób sa tsyym mä rabep. Ti m' ta ma matëg sa hã Jesus ky hadoo:

—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad bë kanä da Parisév sa pãw makuj n'aa mahãnh, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym do mahãnh, ỹ hanäng péh tii —näng mäh. 2 —Dooh ji haja bä ji jejën bä ji h'yyb. Sahõnh hẽ ji h'yyb P'op Hagä Do hapäh. Ti awät da ti noo gó, sahõnh hẽ ji jejën doo P'op Hagä Do metëëh.* 3 Atsëm, kejën do hadoo ta wób ramaa nanapäh bä bë her'oot doo, adëb bä kä, sahõnh hẽ maa napäh bä takaher'oot da ta jawén, P'op Hagä Do an'oo bä. Kaja hẽ ta gawakõ gó kahesëënh do ta see hã, tak'ëp da takaher'oot tii kä, sahõnh hẽ ramaa napäh hyb n'aa. Ti hyb n'aa, bë hyb n'aa matakä ti bë her'oot doo!

4 —Najis haa, bë jeỹỹm manä ji majĩĩ ji daj'ëëp do hã. Jããm né hẽ ji hub rahajaa radajëëb bä. Ji h'yyb tym dooh rahaja bä. 5 Ỹ maher'oot bëëh, ny hadoo do bë jeỹỹm. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ji jeỹỹm. Ti ti hajaa ji tadaj'ëëp do jawén paa bä, ji h'yyb tym taw'oong hõm kän tabanesaa hẽnh. Ti hyb n'aa, ji hyb n'aa jaw'yyk, ji jeỹỹm P'op Hagä Doo —näng mäh.

6 —Ji moo oow pé taw'ëëd taah, kanahën d'os hẽ rabesëëm is, ky n'aa ganebats. Ti hado né paawä, dooh sét had'os do sa see P'op Hagä Do mabaan bä. 7 Ti hyb n'aa, bë eỹỹm manäh. Hajõng taw'ëëd takamahãn do bahãnh bë P'op Hagä Do kamahãn. Sahõnh hẽ ji sëën sii hẽ P'op

‡‡‡ **11:48** Dooh sa wahë makũ rapanyyg kadehé bä P'op Hagä Do ky n'aa hã, P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do paah. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób, rawehëë né paawä P'op Hagä Do ky n'aa rod makũũh, dooh raky dahé bä sa kyyh paah. J'ooj madäk doo me raky kenäw ub tii. * **12:2** Tii d' Jesus wén her'oot, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym mahãnh Parisév rabad'oo doo da.

Hagä Do betsén. Baad ji tabahag'ããs ỹ hanäng péh —näng mä Jesus.

8 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Këh ỹ n'aa najejën pé ta wób sa hã, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé Hana Doo, ỹ na-ããj hẽ, dooh ỹ ky n'aa jejën bä ta tii, ããs P'op Hagä Do pa hab'ëëh do sa hã. 9 Këh ỹ n'aa jejën péh, ỹ na-ããj da ỹ ky n'aa jejën tii d' ẽnh, ããs P'op Hagä Do pa hab'ëëh do sa matym gó. 10 Jé Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé Hana Do ky n'aa rejãã péh, P'op Hagä Do mabaan ti ta hã. P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã pé kä, dooh P'op Hagä Do mabaan bä, dooh tat'yyd mehĩ̈n bä kä tii kä —näng mäh.

11 —Bë ramoo maso däg bä, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh bë ramahũ̈m bä, sa wahë n'aa wób wë bë ramahũ̈m bä, hyb n'aa jewyk do wë na-ããj né hẽ, bë hyb n'aa tón manä bë her'oot do hã bë ky n'aa. 12 P'op Hagä Do Sahee anoo da bë her'oot do pan'aa —näng mä Jesus.

H'yy gatamah doo, tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' hajõk do mahang ta see ky ganyyh:

—Ma matëg —näng mäh. —Mamaher'ood hãj ỹỹ, tabetyn hyb n'aa ãã yb wë naa —näng mä aj'yy kyyh.

14 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Najis ỹỹ, ỹ nado ti hetyn bë hã bë yb ma paah —näng mäh.

15 Ti m' sahõnh hẽ sa hã Jesus ky hadoo:

—Bë hyb n'aa matakä da, bë hyb n'aa nah'ũ̈m hyb n'aa bë ma, bë dajẽẽr. Ji ma tak'ëp hajõng do nado ji h'yy gadajang hanoo do babä ji awät bä —näng mäh.

16 Ti m' panyyg ky n'aa gó m' tabeh'ũ̈m ta ti ky n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Hỹ hadoo aj'yy tak'ëp wekãp doo. Baad ta gëëw bä. Ti hyb n'aa baad né hẽ ta joom beaak. 17 Ti ta h'yyb gó taky hadoo: "N'yy d' ỹ bad'oo hỹỹ kä?", näng. "Gedẽ hõm joom ag tób n'aa", näng ta kyyh. "N'yy hẽnh hỹỹ kä ta wób ỹ bataa?", näng ta h'yyb gó. 18 Ti taky hado kän: "Ỹ hapäh. Hahỹỹ da ỹ bad'oo", näng ta kyyh. "Ỹ apyn hõm dó joom ag tób n'aa", näng ta kyyh. "P'aa hẽnh da ỹ tamaa sooh. Aeh da hỹỹ kä joom s'ëëb tób n'aa, ma ỹ tób n'aa na-ããj né hẽ", näng. 19 "Ỹ bahajaa bä kä", näng, "hahỹỹ da d' këh ỹỹ hã ỹỹ hẽ", näng "Hajõng wakãp ỹỹ. Dooh d' nayyw tahëëj bä. Hajõng da ta baab teh'ëënh wakãp ỹỹ hã", näng. "Taw'ããts hẽ hỹỹ kä, ỹ kameh'ããk hỹỹ kä. Baad ỹ hỹỹ kä. Baad ỹ beëëk hỹỹ kä, baad ỹ bawa hỹỹ kä, ỹ tsebé hỹỹ kä", näng ta ti aj'yy h'yyb gó.

20 Ti P'op Hagä Do ky hadoo ta hã: "H'yy gatamaa õm", näng. "Badah atsëm da madajëp! Jaa wë tabayyw kän a ma paah?", näng P'op Hagä Do kyyh aj'yy hã kä —tii d' mä Jesus baher'oot ji ma ky n'aa, ji dajẽẽr ky n'aa.

21 Ti m' Jesus ky hado kän sa hã:

—Ti hadoo né kä ta ti tak'ëp sa wak'ããb hyb n'aa h'ũ̈m do hã, P'op Hagä Do dooh rahyb n'aa es'ee bä —näng mä Jesus.

Ji P'op Hagä Do kamahã̄n do ky n'aa hahỹỹh

22 Ti m' ta ma matëg hã Jesus ky hadoo:

—Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Bë hyb n'aa tón had'yyt manä bë babok do hã, bë waa hã, bë saroor hã. 23 Tii d' ỹ wén edoo, ji awa do bahã̄nh ti ji edëp doo. Ji saroor bahã̄nh ji. 24 Bë hegãã taw'ëëd. Dooh rejoom bä joom tym. Dooh rata bä joom ag. Dooh sa waa tób n'aa rayd taa péh. Ti hado né paawä P'op Hagä Do anoo sa waa. Taw'ëëd P'op Hagä Do kamahã̄n do bahã̄nh bë takamahã̄n! 25 Tak'ëp bë hyb n'aa newë had'yyt né paawä, dooh bë haja bä bë aboo dawëd bä ta tii da. 26 Ta ti bë nahaja bä, nahejooj né paawä, h'ëëd hyb n'aa bë hyb n'aa newë had'yyt hẽ ta wób.

27 —Bë hegãã tabawä n'aa ts'ooh —näng mäh. —Dooh né paawä ramoo boo bä, dooh né paawä sa saroor rages'yyb bä, Saromãw saroor anyyw né paawä, gabar'ëëng né paawä, ti bahã̄nh tabanäm ti tabawä n'aa ts'ooh. 28 Tii da baad ub P'op Hagä Do adoo bä tabawä n'aa hã, nayyw hẽ tsawyy jëng do hã, ji gatang do hã, ti bahã̄nh da P'op Hagä Do bahag'ããs bëëh. Tanoo né da bë hã bë saroor. H'ëëd hyb n'aa P'op Hagä Do hã baad bë h'yy kana'eeh? 29 Bë hyb n'aa newë had'yyt manä bë eëëk doo, bë awa doo, bë awëh doo. Bë hyb n'aa tón had'yyt

manä ta tii. 30 P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do ti tii, ti hã h'yyb pad'ëëk doo. Bë ti dooh tii d' bë adoo bä. P'op Hagä Doo, bë Yb, hapäh bë wë bedoh doo. 31 Taw'ããts hẽ baad bë h'yyb padäg bë Yb bag'ããs do hã. Tii bä kä, tanoo da bë hã sahõnh hẽ bë wë bedoh doo —näng mäh.

32 —Bë eỹỹm manä b'éé taah nahejooj is doo. Hanäm gó bë Yb, hỹ pong jé hawät do tabanoo bë hã, ta sii bë bag'ããs hyb n'aa. Ti hyb n'aa, bë eỹỹm manäh, ỹ wén näng. 33 Taw'ããts hẽ bë esëëm hõm bë wë hanäng doo. Kas'uut do hã bë banoo bë ma paa säm. Tii bä kä, bë ma näng hỹ pong jé kä. Ta ti dooh tahëëj bä. T'ĩĩ hẽnh dooh retsëëg bä kä bë ma. T'ĩĩ hẽnh dooh kamera rejã bä kä bë ma. 34 Ta tii d' ỹ wén her'oot, tak'ëp bë kamahãn do banäng bä, tii bä bë h'yyb bawät —näng mä Jesus.

Baad ji gada do Jesus bahyng do panyyg n'aa hahỹỹh

35 Ti m' taky hadoo:

—Taw'ããts hẽ bë h'yy kahasããb bë moo bok hyb n'aa, baad ub da bë gadaa had'yyt da, atsëm na-ããj hẽ bë gada, p'aa hẽnh ỹ bahyng bä. 36 Taw'ããts hẽ tób danäh karom, atsëm sa kariw n'aa raket'ëë hẽnh jäm n'aa baad gad'aa do hadoo da bëëh. Ta bag ahõõ had'yyt hẽ ran'oo bä. Ty gapad'ëëk ragada sa kariw n'aa, tanaëënh bä, nayyw hẽ ragas'ëës hyb n'aa tób, sa kariw n'aa bajëë suun hyb n'aa. 37 Baad da gad'aa do sa hã, sa kariw n'aa kajaa bä kä raty gapad'ëëk do hyb n'aa —näng mä Jesus. —Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Sa kariw n'aa ats'yyt da, rabat'oonh, rabawëh hyb n'aa. Tii bä da ta saroor see tah'ỹỹt, tii bä sa tä, sa waa taban'oo kän sa hã. 38 Taw'ããts hẽ da sa kariw n'aa awyyd bä ty gapad'ëëk do sa hã, atsëm ub takaja bä, tapaj'ëë bä takaja bä na-ããj hẽ —näng mäh.

39 Ti m' tabaher'oot ẽnh panyyg see ky n'aa me sa hã:

—Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Tób danäh hapëë bä paawä hets'ëëk do kajaa bä, dooh paawä tan'oo bä hets'ëëk do ta tób tanoo eë nä bä. Baad paawä tagada. 40 Ti hadoo bë hã. Taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa matakä, baad bë gadaa ta pooj jé. Ta ti ỹ wén her'oot, bë ganadaa bä Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa da p'aa hẽnh —näng mä Jesus.

41 Ti m' Peed beaanh ta hã:

—Ãã wahë n'aa —näng mäh. —Ãã hã ub ti mabaher'oot ta ti panyyg? Sahõnh hã ti mabaher'oot? —näng mäh.

42 Ti m' Jesus ky gadoo panyyg see ky n'aa me m':

—Ta ti ỹ maher'oot, sahõnh hẽ bë mahang ta kaser n'aa baad had'yyt hẽ ta kariw n'aa mejũũ do moo wät doo, h'yy ganäng do hadoo rabahadoo doo. Ta tii hã ta kariw n'aa banoo, ta karom tabahag'ããs hyb n'aa, sa waa tabetsëëh hyb n'aa sa hã, ta s'ee hẽnh ta kariw n'aa awäd nuuj jé. 43 Taw'ããts hẽ ta kaser n'aa hã, ta kariw n'aa awyyd bä ta mejũũ do hã moo wät doo, ta kariw n'aa matëëh bä. 44 Ta kariw n'aa weh'ëëh da ta ti hadoo doo. Sahõnh hẽ tahaëënh ta hã ta ma, ta ma hagã n'aa tabahado däk hyb n'aa kä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 45 Hỹỹ kä, baad ta kaser n'aa moo nawäd bä paawä, ta h'yyb gó taky hado bä: “Dooh nayyw hẽ kariw ỹ n'aa kaja bä”, tanoo bä, karom wób tahewyh had'yyt bä kä, tatsebé do waa n'aa tamoo hewëëd bä, taoom bä jarakë hedoo do mahỹỹj, 46 ti taganada bä né kä ta kariw n'aa kajaa da. Tahyb n'aa napeet bä kä takajaa. Tii bä, tak'ëp da ta kariw n'aa rejã kän da. Tanoo da ta kaser n'aa paa ahoop, P'op Hagä Do ky nadah'eeh do nesaa do rahoop doo da.

47 —Jé karom ta kariw n'aa ganada doo, ta kariw n'aa karẽn do tamoo nawät doo, tahapëë né paawä baad ub ta kariw n'aa mejũũ doo, tak'ëp da rabahewyyh ta mabaj. 48 Jé nesaa do moo wät doo, ta kariw n'aa mejũũ do nahapäh doo, dooh denaa hẽ rahewyh ta mabaj. Ti hyb n'aa kä, ji hã P'op Hagä Do anoo do pénh, ti pénh né takarẽn ji moo wät ta wë. Hajõng do hã kahanoo doo, hajõng na-ããj takarẽn tamoo wät ta wë, hajõng takarẽn ta mabaj. Ta bahãnh kahanoo do hã, ta pénh né ta mabaj.

Jesus hyb n'aa raketyn hõm do ky n'aa hahỹỹh

49 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hỹ pong jé naa ỹ bahyng, tëëg hadoo ỹ gahõ jat hyb n'aa, badäk hahỹỹ hã habong

do sa mahang tetyn hõm hyb n'aa. Ỹ karẽn paawä nayyw hẽ tabahõõ jat ti tëëg hadoo doo. 50 Tak'ëp da nesaa do ỹ bahoop da. Tak'ëp ỹ h'yy katón ta ti ỹ bahajaa bä kä. 51 Ỹ ahyy wät babä, bë ed'oo apäh, h'yyb nyyw gó badäk hahỹỹ hã habong do rababok hyb n'aa sa da hadoo do wë, ỹ an'oo bä do hyb n'aa. Tii d' bë hyb n'aa newë manäh. Ỹ ahyy wät do hyb n'aa, hëp ỹ n'aa raketyn bong da. 52 Hỹ jawén da, sa wakããn hedoo do ketyn hõm da hëp ỹ n'aa. Sa wakããn tamawoob hẽ hadoo do ragadoo da këh ỹ n'aa. Pawóp hẽ, dooh d' ragado bä. Ky kedak da hëp ỹ n'aa. 53 Ta wób da, sa yb sa taah daheeh ketyn bong da hëp ỹ n'aa. Ti hadoo né da sa ỹỹn sa toog daheeh, raketyn bong da hëp ỹ n'aa. Sa mayyn sa takaanh na-ããj da —näng mä Jesus ta ma matëg hã.

54 Ti m' hajõk do hã taky hadoo:

—Papỹỹj badëë hyng hẽnh naa naëng poo wäd bä, “Badah tabadoos”, näk bë kyyh. Te hub né hẽ, adoos né hẽ. 55 Ta karawaa me tagahëm bä, “Badah banäm”, näk bëëh. Te hub né hẽ, banäm né kä, baju né hẽ kä. 56 J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëëh! Bë h'yy genä né paawä naëng hadoos do heen n'aa hã, banäm do heen n'aa hã, dooh bë h'yy genä bä, da hẽ kä, ta heen n'aa bë hã kametëëh do hã† —näng mäh.

57 —Hëd n'aa bë hyb n'aa nanewëë bë daaj hẽ, baad hadoo do ji moo wät doo? 58 Bë ky n'aa tapaa pé sii bë ahõm bä, hyb n'aa jawyk do wë õm taky n'aa etyy hyb n'aa, taw'ããts hẽ ta hõõ bä, bë sii hõm do sii baad bë ber'oot, taberéd hõm hyb n'aa ta ti bë ky n'aa tamahũũm do hyb n'aa jawyk do wë. Tii d' bë nadoo bä, bë d' tamahũũm hyb n'aa jawyk do wë. Ta tii kä, warahén hã bë tabahaëënh, bë tadewäts bëëh hyb n'aa kä. 59 Baad bë ỹ maher'oot: Dooh d' bë anä bä kä tii bä, sahõnh hẽ bë nepaag bä —näng mä Jesus.‡

13

Nesaa do ji neréd bä, ji da P'op Hagä Do rejãã do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó m' ta wób rabana Jesus wë. Jesus mä ramaher'oot Pirato häd näng do warahén n'aa radej'ëëp do Garirej buuj wób, P'op Hagä Do hã rama ejuu bä. 2 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Garirej buuj wób sa mahn̄nh nesaa do ramoo bok, rawén dejëp, bë ed'oo? 3 Dooh. Tak'ëp nesaa do sa hã, ta wób sa mahn̄nh hyb n'aa nado. Bë hã na-ããj hẽ da tabadäng P'op Hagä Do mo haj'aa nesaa do bë moo bok do säm, nesaa do bë neréd bä. Tabanesaa hẽnh bë da tah'eed hõm. 4 Ta ti 18 hedoo doo, Siroéh häd näng do tób yb sa jó hatëh hyng doo ẽnh? Radejëp bë ed'oo g'eeh, tak'ëp ranesaa do hyb n'aa Jerusarẽnh buuj wób sa mahn̄nh? 5 Dooh. Ti hyb n'aa nado. Bë hã na-ããj hẽ da tabadäng P'op Hagä Do mo haj'aa, nesaa do bë moo bok do säm, nesaa do bë neréd bä. Tabanesaa hẽnh bë da tah'eed hõm —näng mä Jesus.

6 Ti m', panyyg gó m' Jesus baher'oot nyy da P'op Hagä Do bad'oo ji hã, baad hadoo do ji moo nawäd bä. Ti m' taky hadoo:

—Hỹ hadoo aj'yy bejoom joom wiigo häd näng doo, uwa tyd mahang. Hajõõ nuu me tabahõm tabaheg'ããs hyb n'aa ta joom teag bä. Dooh tawyyd bä ta ag ta hã. 7 Tii kä, tagadëëg ub, ta joom mahang moo wät do hã taky hadoo: “Tamawoob hẽ ta baab ỹ gadaa wät teag bä. Dooh teag bä. Tabad'op hẽ ta ag ỹ aw'yyt péh. Ỹ karẽn mabagëëw jat”, näng mäh. “Daap tabewaat”, näng mäh. “Joom see ër ejoom paawä tabasooh bä”, näng joom danäh ta sii moo wät do hã. 8 Ti m' ta sii moo wät do ky hadoo: “Taw'ããts hẽ sét hẽ ta baab ër gamedaa wät”, näng mäh. “Baad ỹ bahag'ããs hỹỹ kä”, näng mäh. “Baad ỹ w'oo eh'aa këë k'ããts baad hadoo doo me”, näng mäh. 9 “Wät hahỹỹ hã ta baab teag bä, taw'ããts hẽ. Taneag bä kä, tii bä kä mamejõ ỹ bagëëw hyng”, näng aj'yy ta kariw n'aa hã —näng mä Jesus.

Ỹỹnh jadatog is do panyyg n'aa hahỹỹh

10 Ti m' Saab hã kä, Judah buuj rakame-hehãk bä kä m', tób P'op Hagä Do panyyg

† **12:56** Naëng badoos do pooj jé, rahapäh ta heen n'aa. Tabanäm do pooj jé, rahapäh na-ããj hẽ ta heen n'aa. Hajõng Jesus pehuunh né paawä, dooh rah'yy genä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä né hẽ. ‡ **12:59** Ji da hadoo do ji ky n'aa tapaa do ky n'aa had'yyt nado hahỹỹh. Hahỹỹ d' tahanäng pé na-ããj hẽ: Taw'ããts hẽ nayyw hẽ, ji hajaa nä bä, ji h'yyb tym ji benäm P'op Hagä Do wë, ta jawén ji tanarej'ãã hyb n'aa.

rayd naherot do yt hã m' Jesus ma metëëk bä kä m', 11 tahapäh mä tii bä ỹỹnh jadatog is doo, karap'aar h'yyb nesaa do ta hã hadäk do haj'aa. Dooh m' tahaja tada-joow bä. 12 Ti m' ỹỹnh Jesus bahapäh bä, tanaëënh mä ta wë. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Tok ỹỹ, õm has'oo däk! —näng mäh.

13 Ti m' ta hã tamoo däng. Ta hã tamoo dëë sii hẽ m', takadajoow gëët. Tak'ëp mä ỹỹnh j'aa etsëë kän P'op Hagä Doo.

14 Ti m', dooh m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa genaag bä Saab hã ỹỹnh nahëë Jesus ado hõm doo.

—Ti anäng ji moo oow see pé ji moo wät do pan'aa ta ãh —näng mä tób hagã n'aa tób gó kahet'aa do sa hã. —Taw'ããts hẽ tii hã bë bana, bë nahëë kado hõm hyb n'aa. Saab hã ti dooh! —näng mä ta kyyh.

15 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—J'ooj madäk do ta ti bë h'yyb! —näng mäh. —Bë na-ããj hẽ bë moo bok Saab hã. Dooh g'eeh bë asood hõm bä bë masããh booj yb, jumeto, sa tób n'aa yt hã habëëh do Saab hã, bë mahũũm hyb n'aa rabeheëk doo hẽnh? 16 Dooh g'eeh taw'ããts hẽ tado bä, Saab noo gó ỹ asood hõm bä hahỹ Abaraãm panaa paa seeh, 18 ta baab taka-mawyyt do Nesaa Do Yb moo gó? —näng mä Jesus kyyh.

17 Ta ti tabedoo bä kä m', ta majĩĩ m' nu mebyy bong. Hajõk do tii bä hab'ëëh do ratsebé mä sahõnh hẽ hanäm doo, Jesus moo wät do hã.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metëëh hahỹỹ hã P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa

18 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Panyyg ky n'aa me ỹ her'oot bë hã P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa —näng mäh. 19 —Joom motaad häd näng do tym nad'ëëd is do hadoo né hẽ P'op Hagä Do bag'ããs doo, tadu doo noo gó. Motaad tym aj'yy ejoom ta joom wób babëëh bä. Ti tabawëë kän, ti tabaee hëë kän. Tii hã kä taw'ëëd batooj kän ta hã kä* —näng mä Jesus kyyh.

20 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Panyyg see ky n'aa me ỹ her'oot bë hã P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa —näng mäh. 21 —Pãw makuj ỹỹnh ado däk doo, tiriig s'ëëb hajõng do mahang tamekuuj däk do hadoo né tii. Baad tabajõõts däk, baad takamekuuj wät hyb n'aa sahõnh hẽ tiriig s'ëëb mahang† —näng mä Jesus panyyg gó m' tabeh'ũũm.

Hỹ pong jé, P'op Hagä Do panang bä, ji bajëë suun do panyyg n'aa hahỹỹh

22 Ti m' Jesus bahõm Jerusarẽnh hẽnh. Ti m' tamahõm me, tama metëëk panang ta hõõ bä habong do sa hã. 23 Ti m' aj'yy see eaanh ta hã:

—Hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. —Jããm hẽ pawóp its g'eeh ked'ëëp P'op Hagä Do wë? —näng mä aj'yy kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hã. Panyyg gó m' tabeh'ũũm:

24 —Noo nad'ëëd its do hadoo hỹ pong jé ji bajëë suun doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ tak'ëp bë hyb n'aa eréd manäh, bë bahajaa hyb n'aa bë bajëng do t'ĩĩ hẽnh. Ta jawén, hajõk né paawä da karẽn hajëë p'ëë, dooh da rahaja wäd bä. 25 Tób danäh noo gatsëë däg bä, dooh ji haja wäd bä ji ajëë suun ta gó. Tób w'oo hã bë wób rababë hõm tii bä. Tak'ëp bë wób ranaëënh da tagas'ëës hyb n'aa: “Ãã wahë n'aa, manoo gasëëts a tób, ãã bajëë p'ëë hyb n'aa”, näk da bë wób kyyh ti noo gó. Ti d' taky hadoo: “Jaa bëëh? Dooh bë ỹ hapëë bä”, näng da bë wób hã. 26 Ti d' bë wób raky gedak: “A sii paa ãã beëëk, a sii paa ãã bawa. Ãã panang bä, ta tyw n'aa me, mama metëëk do paa ããh.” 27 Ti d' bë wób hã taky hadoo: “Dooh bë ỹ hapëë bä. Bë ahõm mahãnh ỹỹ, nesaa do moo heb'ooh doo”, näng da ta kyyh —näng mä Jesus ta hã h'yy kana'eeh do ky n'aa.

28 Ti m' taky hadoo:

—Tak'ëp bë wób ba'oot da. Sa tëg kamegëëj däk da. Tak'ëp bë wén oot da, bë hapäh do hyb n'aa da hỹ pong jé P'op Hagä Do bag'ããs bä Abaraãm, Isak, Jakóh, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod, bëë kä, dooh ran'oo bä t'ĩĩ hẽnh kä. 29 Badäk hahỹỹ hã jé pad'yyt hẽ naa rabena da, P'op Hagä Do bag'ããs doo bä ratsebé do jäm n'aa tyng n'aa jó rabat'oonh hyb n'aa. 30 Babä hyb

* **13:19** Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëëh nyy da P'op Hagä Do bag'ããs do kah'ũũm, ny hadoo ta hã h'yy ka'eeh do kah'ũũm. † **13:21** Pãw makuj, jé pad'yyt hẽ tiriig s'ëëb mahang kamekuuj däk doo da, jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ bä P'op Hagä Do bag'ããs do bawäd däk da.

n'aa sekog is do wób kä, ti noo gó kä, hyb n'aa jewyg kän da. Babä hyb n'aa jewyk do paa wób kä, ti noo gó kä, hyb n'aa sekog padäg its tii kä —näng mä Jesus.

Jerusarẽnh panang hyb n'aa Jesus h'yy katón do panyyg n'aa hahỹỹh

31 Ti noo gó né hẽ m' Pariséw wób rabana Jesus wë. Ti m' raky hadoo:

—Ahõm ta s'ee hẽnh. Õm da Eróts daj'ëëp —näk mä sa kyyh.

32 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë ahõm nä. Bë maher'ood ta ti aj'yy ji rahejãã do yb. Bë her'ood ta hã, pawóp nä ta ãh karap'aar h'yyb sa hã hanäng do ỹ bahebë nä. Pawóp nä ta ãh nahëë enäh do ỹ asog hõm nä sa nahëëh. Tii bä kä, ỹ haja kän da ỹ moo wät doo kä badäk hahỹỹ bä. Tii da bë kyyh ta hã. 33 Jerusarẽnh bä né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod ranaheb'ooh. Ti hyb n'aa, t'ĩĩ hẽnh né hẽ ỹ bahõm, ỹ dajëp hyb n'aa sa nemuun —näng mä Jesus ta ky n'aa hã.

34 Ti m' taky hadoo:

—Jerusarẽnh, Jerusarẽnh! A babuuj ranaheb'ooh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Pä me ramahek'uut bë wë P'op Hagä Do mejũũ doo, radejëp hyb n'aa. Hajõõ nuu me ỹ karẽn paawä ỹ bataa a babuuj, nesaa do mahm̃nh ỹ mo n'aa jesuu hyb n'aa sa hã, karaak ta taah ỹỹn ta këg yt hã tata bëëh do mo n'aa me. Tii da ỹ badoo paawä sa hã, dooh tii d' rakarẽn bä. 35 Bë hegãã da Jerusarẽnh buuj, P'op Hagä Do beréd hõm da bë panang. P'op Hagä Do mak'yyts däk bë panang. Dooh da ỹ bë hapëë bä kä. Jããm né da p'aa hẽnh ỹ bë bahapäh da, bë h'yy kawareem bä, hahỹỹ da bë her'ood bä: "Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!"‡

14

Saab hã Jesus nahëë do hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', ta see pé noo gó Saab hã, Pariséw hyb n'aa jawyk do see tób bä Jesus bawëh bä m', baad mä Jesus ramatakëë. 2 Tii bä m' ti anäng mä aj'yy nahëë näng doo. Dehepung bëëh mä ta tsyym, ta mooh. Rakarẽn mä raheg'ããs Jesus ado hõm bä ta nahëë Saab hã, ratayy do hã. 3 Ti m' Pariséw hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hap'ëëh do hã na-ããj mä Jesus beaanh:

—Mosees ky n'aa jaw'yyk do anoo, nahëë näng do sa nahëë ji ado hõm Saab hã? Dooh g'eeh tan'oo bä? —näng mä Jesus.

4 Dooh m' raky gedag bä. Bag hẽnh mä rabab'ëëh. Ti m' Jesus moo däng nahëë näng do hã. Ta nahëë do hõm. Ti m' tamejũũ tababaaj hõm hyb n'aa. 5 Ti m' tabeaanh ta wób sa hã:

—Bë t'aah, bë mas'ãã booj yb t'aah, tadëë hyy bä t'õp naëng gajat doo gó Saab hã, dooh g'eeh nayyw hẽ bë ej'ooj nä bä, Saab hã né paawä? —näng mä Jesus.

6 Dooh m' sa kyy péh.

Jesus metëëk ji kanasab'ee do panyyg n'aa hahỹỹh

7 Ti m', sahõnh hẽ Pariséw atsyyd wät do resoos mä ta tyng n'aa baad hadoo doo bä, ji weh'ëëh do tyng n'aa. Ta ti Jesus bahapäh bä m' taky hadoo, panyyg gó m' tabeh'ũũm:

8 —Ket'ëë do jäm n'aa hẽnh ji ratsyyd bä, bë esóts manä baad hadoo doo, hyb n'aa jawyk do tyng bë tyng. Hyb n'aa jawyk do tyng n'aa bë esóts bä, hyb n'aa jawyk do bë mahm̃nh tatsyyd wät do kajaa bä, 9 kat'ëë do noo gana do ky hadoo da bë hã: "Man'oo hahỹỹ hã ta tyng majasooh doo", näng da. Tii bä kä da, sa matym gó da bë da nu mebyy bong. Tii bä kä, bë kahỹỹd kän ky n'aa nets'äs do tyng jó kä. 10 Bë ratsyyd bä, taw'ããts hẽ bë atooj dawë hã, hyb n'aa najewyk do tyng jó. Ti m' jäm no gana do kajaa bä, hahỹỹ da ta kyyh bë hã: "B'ëëp dana, p'eets hẽ, baad hadoo doo bä bë atooj." Tii bä kä, tats'yyt do wób sa matym gó bë kawehëë däk da. 11 Jé ta daaj hẽ kaweh'ëëh doo, nu mebyy wät da, ta wób sa yd jé tanu gadäg hõm. Jé ta daaj hẽ kawaneh'ëëh doo, raweh'ëëh da, P'op Hagä Do an'oo bä —näng mä Jesus.

12 Ti m' tób danäh hã Jesus baher'oot:

—A waa, a tä mamoo wäd bä a sii ratsebé, a sii rabawa hyb n'aa, matsyyd manä a najiis hedoo doo, a hỹỹj hedoo doo, a wakããn hedoo doo, a pa haj'eenh do tak'ëp ma enäh doo. Ti matsyyd bä, õm da rats'yyt

‡ **13:35** Saaw-Mo 118.26

ta mabaj. 13 Taw'ããts hẽ matsyyd kasuud is do hedoo doo, k'yy gedóm do hedoo doo, nabong do hedoo doo, ty tsehẽt do hedoo doo. 14 Tii bä kä da õm P'op Hagä Do ky n'aa edëng. Dooh né paawä rahaja bä rabaj bä, P'op Hagä Do tii kä hanoo a hã ta mabaj, baad habong do paa ragenä bong noo gó —näng mäh.

Hỹ pong jé jäm haeh do hadoo panyyg n'aa hahỹỹh

15 Ti m' Parisẽw ats'yyt do see Jesus her'oot do tamaa napäh bä m', taky hadoo:

—Ky n'aa kedëng da jé hỹ pong jé, P'op Hagä Do bag'ããs do jäm n'aa bä ta waa n'aa tawa bä sa sii —näng mä aj'yy kyyh.

16 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo:

—Hỹ hadoo aj'yy ratsebé do waa n'aa, ta tä n'aa tamoo wät. Hajõk tats'yyt ta sii ratab'ëës hyb n'aa ta ti jäm. 17 Sahõnh hẽ ta waa n'aa, ta tä n'aa, tabahaja däk bä, tamejũũ ta karom tabahõm, pooj jé tatsyyd bong do tabats'yyt hyb n'aa. 18 Ti m' sahõnh hẽ tats'yyt do raky kamep'ëëh. Ta see ky hadoo: "Nag'aap hẽ ỹ bets'ẽẽ hõm hëëj. Ỹ karẽn ỹ heg'ããs", näng. "Dooh ỹ haja bä ỹ ahõm bä", näng. "Mamaher'ood a kariw n'aa, du daa ỹ bahõm péh", näng ta kyyh.

19 Ti ta see ky hadoo: "Nag'aap hẽ ỹ bets'ẽẽ wät 10 booj yb. Hỹỹ kä ỹ metyy, baad rado bä. Ti hyb n'aa, dooh tahaja bä ỹ ahõm bä", näng ta kyyh. "Mamaher'ood a kariw n'aa, du daa ỹ bahõm péh", näng ta kyyh.

20 Ti ta see ky hadoo: "Nag'aap hẽ ỹ gat'ëë däk ãm ỹỹ. Dooh tahaja bä ỹ ahõm bä", näng ta kyyh.

21 Ti ta karom babaaj hõm kän, tamaher'oot mä ta kariw n'aa sa kyyh. Tii bä kä, jäm no gana do kawaj'ããn wäd kän sa wë, ti taky hado kän ta karom hã kä: "Nayyw hẽ, ahõm nä. Panang tyw n'aa me matsyyd hõm kas'uut doo, k'yy gedóm doo, ty tsehẽt doo, nabong do sii hẽ", näng ta hã.

22 Ti tabahajaa bä sahõnh hẽ tamejũũ doo, taky hadoo ta kariw n'aa hã: "Sahõnh hẽ ỹ bahajaa mamejũũ doo da. Ti hadoo né hẽ, ti anäng nä ta tyng n'aa, ti anäng nä ta waa n'aa", näng ta karom kyyh ta kariw n'aa hã.

23 Ti ta kariw n'aa ky hadoo ta hã: "Ahõm panang bahãnh. Sahõnh maw'yyt do matsyyd. Ỹ karẽn tóp ỹ gabad'ẽẽ däk. 24 Baad ỹ her'oot a hã. Pooj jé katsyyd bong doo, dooh da ỹ an'oo bä sa tä, dooh ỹ an'oo bä sa waa", näng ta kariw n'aa kyyh* —näng mä Jesus sa hã.

Nyy da ji bawät Jesus h'yyb hata ji karẽn bä ji hado bä do ky n'aa hahỹỹh

25 Hajõk mä Jesus had'aa doo, Jerusarẽnh hẽnh tabahõm bä. Ti m' ta jawén p'aa hẽnh taty kaw'õõd däk, ti m' taky hadoo:

26 —Bë karẽn bä hëp ỹ hata bë hado bä, taw'ããts hẽ bë yb, bë ỹỹn, bë ỹỹm, bë taah, bë hỹỹj, bë ãnh bë kamahãn do bahãnh ỹ bë kamahãn. Taw'ããts hẽ bë kamahãn do bë hã bahãnh ỹ bë kamahãn. Sahõnh hẽ sa bahãnh ỹ bë kamanahãn bä, dooh bë haja bä hëp ỹ hata bë do bä. 27 Jé hëp ỹ n'aa tamo n'aa tahoop do tajeỹỹm bä, h'yyb nahedoo do nemon ỹỹ, dooh tahaja bä hëp ỹ hata tado bä —näng mä Jesus.

28 Ti m', panyyg gó m' tabaher'oot, pooj jé m' baad mä ji hyb n'aa newëë, ji haja bä ta h'yyb hata ji ado bä. Ti taky hadoo:

—Tób pä s'ëëb haeh do tama doo, pooj jé dó taw'ããts hẽ tahyb n'aa newëë tahaja bä ta wë hanäng do ta säm, sahõnh hẽ tahaja so bä ta tób. 29 Daap tadu do bä, tanetsén nä bä ta säm, dooh ji hapëë bä ta baa bä tabawäd däk bä, ta säm bahëëj jëng. Tii bä ta wób rawajehëët ta hã: 30 "Wät ta ti tób tama doo. Ahëëj jëng ta wë ta säm, kanaja nä tób", näk da.

31 Hahỹ panyyg see bë maa newëë: Kaneb'ooh do du doo pooj jé, dooh g'eeh sa wahë n'aa hyb n'aa newë, rahaja bä sa majĩĩ hã raj'aa ketsë, sa yd jé né paawä ta warahén n'aa? 20 miw ta majĩĩ warahén n'aa, 10 miw ta warahén tanyy bä? 32 Tahyb n'aa newë bä tanahajaa doo, nayyw hẽ tamejũũ rapanäk ta majĩĩ wë, dawëë nä rababok nä ta majĩĩ, raky n'aa her'oot rakananeb'ooh hyb n'aa —näng mä Jesus.

33 Ti m' taky hadoo:

* **14:24** P'op Hagä Do bag'ããs do jäm n'aa hẽnh, ji P'op Hagä Do bats'yyt do ky n'aa hahỹỹh.

—Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ ta wë hanäng doo, hëp ỹ n'aa tanerét doo, dooh tahaja bä hëp ỹ hata tado bä —näng mäh.

34 Ti m' taky hado kän:

—Taw'ããts hẽ ti jukiir. Ti hadoo né hẽ, tanadah'ëëd wäd bä, taw'ããts hẽ nado wäd.† 35 Dooh hyb n'aa ji karẽn wät péh. Ji aw'oong hõm tii. Jé karẽn pé ỹ ma metëëk do tamaa newë bä, taw'ããts hẽ tamatakëë —näng mä Jesus kyyh.

15

B'éé kanapëë wät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ma metëëk bä m', sa wahë n'aa dajẽẽr gedaag n'aa, nesaa do moo heb'ooh do na-ããj hẽ rabana, Jesus metëëk do ramaa newëë hyb n'aa. 2 Ti hyb n'aa m', Parisẽw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ, raky hadoo:

—Hahỹ aj'yy nesaa do moo heb'ooh do tagadoo. Awëh na-ããj hẽ sa sii —näk mä sa kyyh.

3 Ti m' Jesus baher'oot panyyg sa hã:

4 —Bë see tanyy bä 100 b'éé, ta masããh, ti m' 100 hedoo do see takanapëë wäd bä, dooh g'eeh teréd dó 99 hedoo do ta masããh, kanapëë wät do tabesoos hyb n'aa? 5 Ti tabaw'yyt bä kä, tatsebee wät do hyb n'aa tatóg sooh ta nu k'yy hã, tamajëëh hyb n'aa kä. 6 Tób bä takajaa bä kä, tanaëënh da ta najiis, tanaëënh ta wób ta pa haj'eenh doo, ratsebé hyb n'aa ta sii, ta mas'ãã see taw'yyt do hyb n'aa kä, kanapëë wät do paah. 7 Bë ỹ maher'oot hahỹỹh —näng mä Jesus: Ti hadoo né da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa habong doo, tak'ëp da ratsebé baad nadoo do paa see h'yy kawareem bä P'op Hagä Do hã. 99 hadoo baad habong doo, dooh hyb n'aa rah'yy kawereem pé sa hyb n'aa ratsebee né paawä, ta bahãnh ratsebé, sét hẽ baad nadoo do paa P'op Hagä Do wë h'yy kawareem do hyb n'aa —näng mä Jesus.

Moweed nepä wät do panyyg n'aa hahỹỹh

8 Ti m' tabaher'oot ẽnh panyyg see gó. Ti m' taky hadoo:

—Ỹỹnh see wë tanyy bä 10 moweed k'ããts tëg hawak do s'ëëb, tii bä, ta see badoo wäd bä, tagataa däk ta bag, tabakoot tób, baad tabesoos da. 9 Tabaw'yyt bä kä, tanaëënh ta najiis, tanaëënh ta pa haj'eenh doo, ta sii ratsebé hyb n'aa moweed nepä wät do taw'yyt do hyb n'aa. 10 Ta ti hadoo, P'op Hagä Do ããs ta pa hab'ëëh do ratsebé nesaa do moo hew'ëët do paa see P'op Hagä Do hã tah'yy kawareem bä.

Aj'yy ta yb wë matëëh do panyyg n'aa hahỹỹh

11 Ti m' Jesus baher'oot ẽnh panyyg seeh. Ti m' taky hadoo:

—Ti awät aj'yy ma näng doo. Pawóp hẽ ta taah. 12 Ta see pé noo gó, ta t'aah tagad'oo hadoo do ky hadoo ta yb hã: “Na ỹ karẽn no n'aa ỹỹ, madajëb nuuj jé no n'aa paah. Nayyw hẽ ỹ karẽn ỹ gadoo”, näng ta t'aah. Tii bä sa yb betyn hõm ta ma ta taah sa hã.

13 Dooh tahajõõ nä bä ta ãh, tagad'oo hadoo do bata hõm kän sahõnh hẽ ta ma, ta yb mo haj'aa kä. Ti tabahõm kän dawëë, hëëj s'ee hẽnh. T'ĩĩ hẽnh kä tabahäj kän sahõnh hẽ ta wë hanäng do paah. Tah'yyb däng do hã tabeh'ëënh. 14 Ti bahãnh kä ta dajẽẽr bahëëj jëë kän. Dooh wäd ta dajẽẽr kä. Tii bä awäd kän sah. Asa kän. Dooh tadoo wät péh. 15 Ti ta tyw n'aa esóts kän ta-moo wät doo. Ti awät aj'yy too yb masããh näng doo. Ti hã tabetsẽẽ tamoo wät doo. Ti tamoo wäd kän, too yb tahagãã kän. Too yb tanejë kän. 16 Tak'ëp ta ti aj'yy basa kän. Takarẽn paawä too yb waa tabawa. Dooh hanoo pé ta hã ta waa.

17 Tii bä tat'yyd kamehĩĩn kän. Ta h'yyb gó taky hadoo: “Jajé, sahõnh hẽ ee sii moo bong doo, ee karom, dooh rasa bä. Anäng sa waa. Mad'aak né sa waa. Ti ỹ bas'as babä”, näng. 18 “Taw'ããts hẽ ỹ babaaj hõm ee wë”, näng ta kyyh. “Ỹ maher'oot ta ti ee”, näng. “ ‘Ee’, näng da këh ỹỹ”, näng, “ ‘nesaa do ỹ moo wäd wät P'op Hagä Do hã, a hã na-ããj hẽ’, näng da këh ỹỹ”, näng ta kyyh ta h'yyb gó. 19 Ti tahyb n'aa newëë ta h'yyb gó: “Ỹ etsẽẽ da ỹ moo wät doo. ‘A karom däg da ỹỹh. Dooh a t'aah ỹ doo wäd bä’, näng da

† **14:34** Jukiir nadah'ëëd wät do hadoo, Jesus hã h'yy ka'eeh do h'yy gejë hõm doo.

ỹỹh”, näng ta h'yyb gó. 20 Ti tababaaj nä kän p'aa hẽnh kä ta yb wë kä.

Takajaa bä kä ta yb wë, dawëë naa ta yb gadoo. Baad ta yb gadoo. Dawëë naa tabahapäh bä, tat'yyd mehĩĩn. Ti tawaj'aa däk ta wë, takedëng hyb n'aa. Tawaké däk, ta tapa tsanetsub wät takedëng do heen n'aa. 21 Ti ta t'aah ky hadoo: “Ee”, näng, “nesaa do ỹ moo wäd wät P'op Hagä Do hã, a hã na-ããj hẽ”, näng. “Dooh a t'aah ỹ mamaneëëj wäd bä”, näng ta kyyh.

22 Ti ta yb ky hadoo ta karom hã: “Nayyw hẽ, bë mana saroor tak'ëp hanäm doo, ta hã bë dadäg. Ta ma poo heen n'aa, ta tsyym suun sii hẽ bë mana. 23 Bë naboh booj yb t'aah hepuh doo, ër nejë häng doo, ër tsebé do tä n'aa”, näng. “Ër tsebé da, p'aa hẽnh tah ỹ kajaa do hyb n'aa”, näng. 24 “Dajëp do hadoo hahỹ tah ỹỹ. Edëb wät p'aa hẽnh hỹỹ kä. Nepä wäd paah. Hỹỹ kä kaw'yyt p'aa hẽnh”, näng ta yb kyyh ta karom hã. Tii kä ratsebee kän, rabajäm kän ta hyb n'aa kä.

25 Ta t'aah seeh, wah'ëëh hadoo do moo wät sa joom banäng bä. Ti nuuj jé takajaa. Wah'ëëh hadoo do bajëng bä kä, tamaa newë däk ketẽn doo, kejäm doo. 26 Ti tanaëënh sa karom seeh. Tabeaanh hëd n'aa ta tii. 27 “A hỹỹj kaja nä p'aa hẽnh”, näng. “A yb mejũũ ãã naboh jat booj yb t'aah hepuh doo, ër tsebé do tä n'aa, baad takajaa do hyb n'aa”, näng sa karom kyyh ta hã.

28 Ti wah'ëëh hadoo do kawaj'ããn kän. Dooh takarẽn bä tajëë suun tób gó. Ti ta yb banyyh tamaher'oot hyb n'aa, tabajëë suun hyb n'aa. 29 Dooh ta t'aah karẽn bä tamaa newë bä ta ti taher'oot doo. “Hajõõ ta baab tak'ëp ỹ moo wäd wät a sii”, näng ta yb hã. “Dooh noo gó õm ỹ ky nadaheeh péh”, näng. “Dooh noo gó tabad'op hẽ man'oos pé b'éé t'aah, najis ỹ daheeh ãã tsebé do tä n'aa”, näng ta kyyh. 30 “Hỹỹ kä a t'aah mahanäng doo, ỹỹj hajõk sii he'ỹỹh do hã tabahäj jëng do a dajẽẽr tababaaj nä bä kä, mamejũũ ranabooh booj yb hepuh doo!”, näng wah'ëëh hadoo do ta yb hã.

31 Ti ta yb ky hadoo: “Tah ỹỹ”, näng, “pa ỹ had'yyt ti õm bagä”, näng ta yb kyyh. “Sahõnh hẽ wë ỹ haym doo, a ma had'yyt né hẽ tii”, näng. 32 “A hỹỹj ti hỹ dajëp do paa hadoo. Hỹỹ kä edëb wät p'aa hẽnh. Nepä wät do hadoo, p'aa hẽnh takaw'yyt”, näng. “Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ né hẽ tii d' ër tsebé, taw'ããts hẽ né hẽ jäm ji moo wät”, näng ta yb kyyh wah'ëëh hadoo do hã —näng mä Jesus panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot.

16

Ta kaser n'aa kamatakëë do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta ma matëg hã Jesus maher'oot hahỹ panyyg:

—Ti awät aj'yy tak'ëp ma näng doo. Ta see pé noo gó ramaher'oot ta kaser n'aa ky n'aa. Dooh m' baad tanä ta kariw n'aa ma, tah'ëënh mä ta ma. 2 Ti hyb n'aa tanaëëj kän ta wë. Teaanh ta hã: “Nyy d' ti a ky n'aa ỹ ky n'aa napäh doo?”, näng. “Taw'ããts hẽ maheen n'aa eta hõm dajẽẽr n'aa hã, ma ỹỹ hã na-ããj hẽ. Dooh da kaser ỹ n'aa mado wäd bä”, näng ta kariw n'aa kyyh.

3 Ti ta h'yyb gó ta kaser n'aa ky hadoo: “Nyy d' ỹ bad'oo hỹỹ kä?”, näng. “Kariw ỹ n'aa dooh da takarẽn wäd bä ỹ moo wäd wät ta sii. Dooh ỹ haja bä tak'ëp hadoo do ỹ moo wäd bä. Ỹ nu mebyng na-ããj ỹ ets'ẽẽ ub bä dajẽẽr”, näng ta kyyh ta h'yyb gó. 4 Ti taky hadoo ẽnh ta h'yyb gó: “Ỹ hapëë däk hỹỹ kä nyy d' ỹ bad'oo, sa tób hẽnh ỹ ragadoo hyb n'aa, ỹ moo wät do bahëëj jëng bä”, näng ta kaser n'aa ta h'yyb gó.

5 Ti tanaëënh ta wë sét ken'yyh ta kariw n'aa wë kũũt enäh doo. Pooj jé kajaa do hã tabeaanh: “Nyy hẽ a kũũt kariw ỹ n'aa wë?”, näng.

6 “100 ta hood joom syyj”, näng aj'yy.

Ti ta kaser n'aa ky hadoo: “Hahỹ a kũũt heen n'aa. Nayyw hẽ, merii däg ta heen n'aa papuuj”, näng. “Merii däg a kũũt 50”, näng ta kyyh ta hã. 7 Ta see hã tabeaanh ẽnh: “A kũũt ẽnh kariw ỹ n'aa wë?”, näng ta kaser n'aa. “100 wog tiriig s'ëëb”, näng kũũt näng do see kyyh. Ti ta kaser n'aa ky hadoo: “Hahỹ a kũũt heen n'aa. Papuuj merii däg. 80 wog da merii”, näng ta kyyh. Tii d' had'yyt tabedoo hõm ta wób sa hã.

8 Tii bä ta kariw n'aa hyb n'aa meuunh ta hã, kamatakëë do hyb n'aa ta kaser n'aa paa kä, ta ma baad nan'yyh do paah —näng mä Jesus her'oot do panyyg.

—Te hub né hẽ —näng Jesus. —P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, baad rakamatakëë ta wób sa hã rabahed'oo do hã̄. P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do sa mahã̄nh rakamatakëë ta tii hã —näng mä Jesus.

9 Ti m' Jesus baher'ood kän ta ma matëg sa hã panyyg ky n'aa kä:

—Bë ỹ maher'oot —näng mäh. —Taw'ããts hẽ badäk hahỹỹ bä hanäng do hã bë wë hanäng doo me ta wób bë masaa, bë najiis rabahadoo hyb n'aa kä. Tii bä da, ta jawén, bë wë hanäng do badoo wät bä kä, ti anyy kän bë gadoo do hỹ pong jé. P'op Hagä Do gadoo da bë t'ĩĩ hẽnh —näng mäh.

10 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Kanahën d'os hẽ ji ma hedoo doo, ji dajẽẽr hedoo doo, baad han'yyh doo, hajõng do na-ããj hẽ baad taban'yyh. Kanahën d'os hẽ hadoo do baad nan'yyh doo, hajõng do na-ããj hẽ dooh baad tanä bä. 11 Ti hyb n'aa, badäk hahỹỹ bä bë wë hanäng do baad bë nanä bä, dooh da P'op Hagä Do an'oo bä bë hã bë ma heh'äät do hỹ pong jé. 12 Badäk hahỹỹ bä bë hã P'op Hagä Do anoo do baad bë nanä bä, dooh bë ma hanoo pé bë hã hỹ pong jé —näng mäh.

13 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Dooh sa karom haja bä pawóp ta kariw n'aa sii tamoo wäd bä séd noo gó. Tii d' tahado bä, ta kariw n'aa see dooh takamahã̄n bä, ta see ti takamahã̄n. Ta see wë da baad tamoo wät da, ta see taty n'aa ges'yyk da. Ti hadoo bë hã. Dooh bë haja bä bë h'yy keséj bä. Dooh bë haja bä P'op Hagä Do hã bë h'yyb däg bä, dajẽẽr hã na-ããj hẽ bë h'yyb däng bä —näng mä Jesus.

14 Pariséw dajẽẽr mä ragen'aak. Ti hyb n'aa Jesus her'oot do ramaa napäh bä m', raky n'aa rejãã mä Jesus. 15 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—J'ooj madäk doo me bë ky ken'yym ta wób sa matym gó. Ti hado né paawä bë h'yyb, P'op Hagä Do hapäh bë h'yyb tym. P'op Hagä Do mak'yyts däk badäk hahỹỹ bä hanäng do tak'ëp rakamahã̄n doo.

P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hahỹỹh

16 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Jowãw nu gahem'uun do kajaa do pooj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa kametëëk paah. Hỹỹ kä, P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa hanäm do kamet'ëëg däg kän. Hajõk tak'ëp rah'yyb hedoo, P'op Hagä Do bag'ããs do karapee rabahadoo hyb n'aa. 17 Ti hado né paawä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tahëëj bä. Wë, badäk hahỹ hëëj gawatsig né paawä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tagawatsig bä. Dooh ta bód had'os pé gawatsik péh. 18 Ti hyb n'aa, jé ta ỹỹm heréd hõm doo, tii bä ỹỹnh see hã takat'ëë däg bä, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ỹỹm sii he'ỹỹh do hado däk tii. Aj'yy see gat'ëë däg bä ỹỹnh ta patug heréd hõm doo, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ỹỹm sii he'ỹỹh do hado däk tii —näng mä Jesus.

Tak'ëp ma näng do Rasaro daheeh panyyg n'aa hahỹỹh

19 Ti m' panyyg gó m' Jesus tabeh'ũũm. Ti m' taky hadoo:

—Hỹ hadoo aj'yy tak'ëp wekãp doo. Tak'ëp ky n'aa gebah, hetsooh, ta saroor ta hã hadäk doo. Tak'ëp hanäm doo gó tabawäd had'yyt hẽ. 20 Ta tób noo bä tabahäng aj'yy kasuud is doo, ta waa hets'ẽs doo. Nahëë nyy is ta tii. Rog manahuuh do tii. Rasaro ta häd. 21 Tak'ëp takarẽn paawä tabawëh, tak'ëp wekãp do tä hyyj kajäk do tũũ. Awaar rahedẽp ta rog, ta tii bä tabahëës bä.

22 Ti aj'yy hets'ẽs do dajëp bä kä, ããs ramasäg kän ta h'yyb tym hỹ pong jé kä, Abaraãm pa. Ti tak'ëp wekãp do dajëb kän na-ããj hẽ. Ti radakä jëng, tabanesaa hẽnh kä tabahõm. 23 Tabanesaa hẽnh tak'ëp tabahoop bä kä nesaa doo, dawëë naa tabahapäh Abaraãm, Rasaro häd näng doo kä, ta pa. 24 Ti wekãp do ky hadoo Abaraãm hã, tak'ëp ta kyyh: “Wahëh ỹỹ, Abaraãm”, näng, “ỹ mat'yyd mehĩĩn”, näng ta kyyh. “Mamaher'ood Rasaro ta moo poo tadatu naëng taheh'oos, nagat ỹ tadah'ẽẽm hyb n'aa”, näng. “Tak'ëp ỹ bahoop baju doo, hahỹ tëëg hõõh”, näng wekãp do paa kyyh.

25 Ti Abaraãm ky hadoo ta hã: “Tah ỹỹ”, näng, “mahyb n'aa es'ee baad mabawät do paah. Sahõnh paa tabanäng makarẽn doo”, näng. “Rasaro paa ti dooh. Nesaa do

tagadoo paah. Hỹỹ kä baad ta hã kä. Hỹỹ kä h'yy gadajaa kän. Õm hỹỹ kä hahoop nesaa doo", näng Abaraãm kyyh. 26 "Ti anäng gaeh gadarong doo, t'õp gajëng do ta baa besuu. Babä naa karẽn pé t'ĩĩ hẽnh tahõm bä, dooh tahaja bä. T'ĩĩ hẽnh naa naããj hẽ, dooh tahaja bä ẽnh", näng Abaraãm kyyh tak'ëp ma näng do paa hã.

27 Ti aj'yy betsẽẽ Abaraãm hã tak'ëp, ti m' taky hadoo: "Wahëh ỹỹ", näng, "mamejõ Rasaro tabahyng ee tób hẽnh", näng. 28 "Ti abong nä ji ma poo oow pé wakãn haa tii bä", näng ta kyyh. "Mamejõ baad tamaher'oot, babä tak'ëp ji ahoop doo bä ranana hyb n'aa nemon ỹỹ", näng tak'ëp ma näng do paa kyyh.

29 Tii bä Abaraãm ky hadoo: "Dooh. Ti anäng Mosees erii wät do paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah. Taw'ããts hẽ ti né ramaa newë raner'oot bä. Tii hã rapanyyg enä kän", näng Abaraãm.

30 "Dooh, wahë ỹ n'aa", näng aj'yy. "Sét hẽ dejëp do mahang ganä wäd bä, sa wë tahõm bä, tii bä kä da rah'yy kawereem P'op Hagä Do wë", näng aj'yy kyyh.

31 Ti Abaraãm ky hadoo: "Mosees erii wät do paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paa ramaa nanewë bä, tii bä naããj da dooh ramaa newë bä ganä wät doo", näng Abaraãm kyyh tak'ëp wekãp do paa hã.

17

Nesaa do hã ta see ji h'yyb tatuk do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg hã:

—Tanyy had'yyt né hẽ nesaa do hã ji tah'yyb tatuk doo. Ti hado né paawä da, P'op Hagä Do rejãã da nesaa do hã h'yyb tatuk do du n'aa doo —näng mäh. 2 —Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hã ranu hũũ däg bä, ji radawäts tu tame t'õp ji pahs̃ hyb n'aa, ti bahn̄h tak'ëp baad nado ji hã da, ky n'aa netsëëh do seeh, hahỹ karapee hedoo doo, hã ỹ h'yy ka'eeh doo, ji h'yyb tatug bä, nesaa do tamoo wät hyb n'aa —näng mäh. 3 —Ti hyb n'aa, baad bë hyb n'aa matakä, ji h'yyb tanatuk hyb n'aa ta seeh —näng mäh.

Ji hyb n'aa mabaan do ky n'aa hahỹỹh

—A da hadoo doo, hã ỹ h'yy ka'eeh do seeh nesaa do tamoo wäd bä, mageãm, tamoo nawät hyb n'aa baad nadoo doo. Nesaa do hã tat'yyd kamehĩĩn bä, taw'ããts hẽ mahyb n'aa mabaan hõm ta hã tii bä. 4 Séd noo gó né hẽ 7 nuu me nesaa do a wë tamoo wäd bä, 7 nuu me tets'ẽẽ bä mamabaan hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad mahyb n'aa mabaan hõm né hẽ —näng mä Jesus.

Ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hahỹỹh

5 Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ do raky hadoo ta hã:

—Tak'ëp man'oo magyys hẽ P'op Hagä Do hã ãã h'yy ka'eeh hyb n'aa —näk mäh.

6 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Motaad häd näng do tym, nu nad'ëët do ta tym. Ti tahanyy bä paawä bë h'yy ka'eeh doo, tii b' bë haja paawä hahỹ b'aa bë mejũũ takadawäts nyyh, takadawäts tu ta me akajar me. Bë paawä taky daheeh —näng mäh.

7 Ti m' panyyg gó m' tabeh'ũũm. Ti m' taky hadoo:

—Ji karom kanep'aak do gëëw gó tamoo wät do jawén paa bä tabajëng bä kä, b'éé tahagãã wät do jawén paa bä tabajëng bä kä, dooh ta kariw n'aa an'oo nä bä nayyw hẽ ta waa tabawa. 8 Tabawëh pooj jé ta kariw n'aa mejũũ da tamoo wät ta tä n'aa, tii bä tamana kän ta kariw n'aa tä kä. Tii bä kä, ta kariw n'aa bahajaa bä kä tawëh doo, tii bä kä ta karom bawëë kän. 9 Ta karom moo hew'ëët ub né tii. Ti hyb n'aa, "taw'ããts hẽ" ta kariw n'aa naher'oot ta hã. 10 Ti hado kän bë hã kä. Sahõnh hẽ bë bahaja däk bä bë P'op Hagä Do mejũũ doo, taw'ããts hẽ hahỹỹ da da bë kyyh: "Ãã moo heb'ooh do né hẽ tii. Dooh ãã gahëën bä ãã hã P'op Hagä Do j'aa etsë doo, tamejũũ do ãã bahajaa do hyb n'aa", bë noo da —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

Ajyy rog maneh'uuh do Jesus heso hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

11 Ti m' Jerusarẽnh hẽnh Jesus bahõm bä, Samarija häd näng do häj n'aa, Garirej häj n'aa baa besuu n'aa me tamahõm. 12 Panang see bä takajaa bä kä, tamamuun 10 ajyy, rog maneh'uuh do sa nahëëh. Dawë mä rabab'ëëh. 13 Ti m' tak'ëp mä ranaëënh:

—Jesus, ãã Wahë N'aa —näk mäh. —Mat'yyd mehĩĩn ããh! —näk mäh.
14 Ti m' Jesus bahapäh bä m' taky hadoo sa hã:
—Bë ahõm nä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wë, bë hã raheg'ããs hyb n'aa bë heso padäg bä —näng mäh.
Ti m' rabahõm. Ramahõm me m' rameheso padëëk.
15 Ti m' sét hẽ m' matëh nä Jesus wë, tahapäh do hyb n'aa has'oo däk doo. Tak'ëp mä ta kyyh. P'op Hagä Do taj'aa etsëë kän.
16 Tũũ takadawäts hyng Jesus bagëët bä, taweh'ëëh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:
—Taw'ããts hẽ Jesus. Ỹ mahaso däk! —näng mäh.
Samarija buuj mä ta tii.
17 Ti m' Jesus ky hadoo:
—N'yy hẽnh ta wób? —näng mäh. —Ỹ heso hõm sahõnh hẽ. Hëd n'aa sahõnh hẽ ranana? —näng mäh. 18 —Ta wób dooh ramatëh bä. Jããm hẽ hahỹ Judah buuj nadoo do matëëh p'aa hẽnh, P'op Hagä Do hã taj'aa etsë hyb n'aa —näng mä Jesus.
19 Ti m' aj'yy hã taky hadoo:
—As'ëëg g'ëëd! Õm has'oo däk ỹ maky daheeh do hyb n'aa —näng mäh.

P'op Hagä Do bag'ããs do panyyg n'aa hahỹỹh

20 Ti m' ta see pé noo gó, Parisẽw reaanh Jesus hã:
—Ny noo gó sahõnh hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do du däk? —näk mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—Sahõnh hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do du däk doo, dooh da ji hapëë bä ji matym me ta heen n'aa —näng mäh. 21 —Dooh da raky hado bä: "Wät nanäng, wät hahỹỹh", ranoo bä takajaa bä. Ji hapäh do nado ta ti ji matym me. Ji matym me ji wén napäh, ji h'yyb tym gó da P'op Hagä Do bag'ããs do banäng —näng mäh.
22 Ti m' taky hadoo ta ma matëg sa hã:
—Ti awät da ti noo gó tak'ëp nesaa do ji wë. Ti noo gó da tak'ëp da bë karẽn ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do bë bahapäh. Sét nuu me hadoo pé da bë karẽn bë baheg'ããs. Dooh da bë haja nä bä bë hegãã bä. 23 Ta wób da daap da bë rapanäk ỹ kajaa doo. "Wät hahỹỹh", näk da ta wób. "Wät nanäng", näk da ta wób. Bë ky dahé manä ta ti hedoo doo. 24 Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa bä, sahõnh hẽ da ỹ rabahapäh. Hawyp doo, wë hã naa jé pad'yyt hẽ sahõnh hẽ tabawag hõm do ji hapäh do hadoo da ỹ kajaa do rabahapäh.
25 Ti pooj jé da ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, hajõng da tak'ëp ỹ ahoop näh. Badäk hahỹỹ bä da hẽ habong do ỹ raty n'aa ges'yyk da.
26 P'ooj ub, Nowéh häd näng do hawät noo gó habong doo da né da rababok da ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé. 27 Sahõnh hẽ tabag'yyp do pooj jé, h'yy kanap'eed gó rababok. Ratsebé do waa n'aa reëëk, ratsebé do waa n'aa rawa. Rakehet'ëë doo da raketëë. Dooh rahyb n'aa peet péh. Tii d' né rabad'oo marakate gó Nowéh rabajëë p'ëë bä kä. Ti m' rabagyyb kän, ti m' sahõnh hẽ radejëb kän.
28 Ti hadoo né hẽ m' Róh häd näng do hawät noo gó ẽnh. H'yy kanap'eed né hẽ m' ti noo gó ẽnh. Ramoo heb'ooh paa m' ratsebé do wa n'aa, reëëk ratsebé do waa n'aa. Rahesäm paa m', rahetsẽ paa m', rahejóm paa m', ratahem'aa sa tób. 29 Sa panang, Sodoma häd näng do Róh beréd hõm bä kä m', tëëg hõõ, saw'aak do mahỹỹnh doo, kajäk sa jó. Ti mahỹỹj mä sahõnh hẽ ragawatsig hõm Sodoma panang buuj.
30 Ti hadoo né da, dooh rah'yy kap'eed bä, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé. 31 Ti noo gó kä, p'op tób gadäk do jó hasooh péh, taw'ããts hẽ da dooh tajëë suun bä tób gó, ta h'ëëd tabehëën hyb n'aa paawä. Taw'ããts hẽ nayyw hẽ takejën hõm, tabedëp hyb n'aa. Ti hadoo né da ta joom hood hẽnh hawät doo. Taw'ããts hẽ nayyw hẽ da takejën hõm. Taw'ããts hẽ dooh tajëë bä, tehëën bä ta h'ëëd hedoo doo. 32 Bë hyb n'aa newë Róh ỹỹm ti noo gó.* 33 Jé badäk hahỹỹ hã ji hawät do hã tak'ëp kamahãn doo, ta ma hyb n'aa hawät péh, dooh da P'op Hagä Do wë tanu dëë bä. Jé ta wë hanäng do heréd hõm péh, dooh ta hã tabaa es'ĩĩ bä, edëp da, P'op Hagä Do wë da tanu däng. 34 Ỹ kajaa bä kä, pawóp

* **17:32** Róh ỹỹj wén dajëp, ta wak'ããb takamahãn do hyb n'aa!

hẽ ha'ỹỹh do sa see da ỹ mahũũm si ỹỹ, ta see da kerétd hõm. 35 Pawóp hẽ hedoo pé ỹỹj tiriig ramoo bok do sa see da ỹ mahũũm si ỹỹ, ta see da ỹ erétd gëët. [36 Pawóp hẽ hedoo pé ajyy gëëw gó moo bok do sa see ỹ mahũũm, ta see dooh ỹ mahũũm bä —näng mä Jesus.]†

37 Ti m' ta ma matëg rabeaanh:

—Nyy bä ti bawät maher'oot doo? —näk mäh.

Ti m' panyyg gó m' Jesus ky hadoo:

—Dajëp do bajat bä, tii bä da kuruj-du rakata padëëk —näng mä Jesus.‡

18

Patug tamah do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' panyyg gó m' Jesus ma metëëk ta ma matëg hã, raky n'aa ets'ẽẽ had'yyt hyb n'aa, ranerét hyb n'aa raky n'aa etsẽẽ doo. 2 Ti m' taky hadoo:

—Sa panang bä ti awät aj'yy tak'ëp hyb n'aa jawyk doo, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa. Dooh P'op Hagä Do hã tah'yy kae bä ti aj'yy. Dooh tawehëë bä ta wób. 3 Ti ỹỹnh patug tamah do tets'ẽẽ had'yyt hẽ, tamasa hyb n'aa ta majĩĩ ky n'aa.

4 Pooj jé dó, dooh tahyb n'aa p'eed bä, dooh taky dahé bä ỹỹnh her'oot doo. Ti ta jawén kä, taky hadoo ta h'yyb gó: “Dooh né paawä P'op Hagä Do hã ỹ h'yy kae bä, dooh né paawä ta wób ỹ wehëë bä, 5 ỹ masa dó hỹỹ kä, ỹ mo n'aa jesuu hỹỹ kä. Ỹ mo n'aa najesu bä, ỹ ky nap'eed bä, ỹ d' h'yyb napan däg, ỹ tah'yyb panasä had'yyt do hyb n'aa”, näng aj'yy hyb n'aa jawyk do kyyh ta h'yyb gó —näng mä Jesus.

6 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë hyb n'aa newë aj'yy ky n'aa kaher'oot do hã. Bë hyb n'aa newë ta ti kametëëk doo —näng mäh. 7 —Ky nes'aa né paawä ta ti aj'yy hyb n'aa jawyk doo, ta jawén kä tamasaa kän. Ti bahãnh P'op Hagä Do ky enyym. Baad P'op Hagä Do masa, baad tamo n'aa jesuu ta wë tasëëw hõm doo, ta hã had'yyt hẽ ky n'aa etsẽẽ doo. Dooh bäp peej ji gadaa bä P'op Hagä Do an'oo bä. Nayyw hẽ tagadoo ji ky n'aa etsẽẽ doo. 8 Nayyw hẽ baad hadoo do tabanoo ji hã —näng mäh.

Ti m' tabeaanh:

—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa bä, ỹ aw'yyt g'ee da badäk hahỹỹ bä hã ỹ h'yy ka'eeh doo? —näng mä Jesus.

Pariséw, dajẽẽr gahedak do daheeh panyyg n'aa hahỹỹh

9 Ti m' Jesus ma metëëk do maa new'ëë do mahang ti abong mä ta wób, baad ub, P'op Hagä Do karẽn doo da rababok red'oo doo, sa hã hẽ rahegãã bä. Kasab'ee do me ta wób ramakyys. Sa hã m' Jesus baher'oot hahỹ panyyg:

10 —Ti abong pawóp hẽ ajyy P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh hah'ũũm doo, P'op Hagä Do hã raky n'aa etsẽẽ hyb n'aa. Sét hẽ Pariséw, ta see sa wahë n'aa dajẽẽr n'aa gahedak doo.* 11 Ti Pariséw, ta m'aa hẽnh mä tabag'ëëd däk, ti m' taky n'aa etsẽẽ. “P'op Hagä Doo”, näng, “a hã ỹ h'yyb tsebé, dooh ta wób nesaa do moo heb'ooh do ỹ hado bä do hyb n'aa. Dooh wahed'ii do ỹ do bä. Dooh nesaa do moo hed'oo do ỹ do bä. Dooh ta wób sa ỹỹm sii he'ỹỹh do ỹ do bä. Dooh hahỹ dajẽẽr gahedak do hadoo ỹ hado bä”, näng. 12 “Pawóp nuu me sét semaan ken'yyh õm ỹ hyb n'aa esee ỹ noo kanawa doo me. Sahõnh hẽ ỹ gadoo do uuh ỹ an'oo had'yyt a hã”, näng Pariséw kyyh P'op Hagä Do hã.

13 Dajẽẽr gahedak doo, dawëë tabagëët. Dooh hỹ pong jé taty däg bä, rabahed'oo doo da raky n'aa etsẽẽ bä. Ta h'yyb tagedyyk t'yyd kamehĩĩn do ky n'aa. Ti taky hadoo: “P'op Hagä Doo, ỹ mat'yyd mehĩĩn”, näng. “Nesaa do moo hew'ëët do ỹỹh”, näng ta kyyh —näng mä Jesus panyyg gó taher'oot doo.

14 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ỹ maher'oot baad ub —näng mäh. —Sa tób hẽnh rababaaj hõm bä kä, dajẽẽr gahedak do ky n'aa etsẽẽ do P'op Hagä Do gadoo. Ta ti tii, baad hado däk ta h'yyb tym P'op Hagä Do an'oo bä. Pariséw, ti dooh P'op Hagä Do gado bä. Sahõnh hẽ sa daaj hẽ kaweh'ëëh doo, nu mebyy bong da, ta wób

† **17:36** Ta hã h'yy ka'eeh do tamahũũm, ta wób ta hã h'yy kana'eeh do rabaym da, tahanäng pé m' tii. ‡ **17:37** Wyt ta maab hẽ, ji bahapäh da ti ta tii, tahanäng pé m' Jesus her'oot doo. * **18:10** Dooh m' ragenaag bä dajẽẽr Roma buuj hã kan'oo däk do gahedaag n'aa.

sa yd jé da ranu gapadäg hõm. Jé ta daaj hẽ kawaneh'ëëh doo, raweh'ëëh da P'op Hagä Do an'oo bä —näng mä Jesus.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahỹỹh

15 Ti m' ta wób ramenaa sa taah ned'ëëd is do Jesus wë, sa hã Jesus moo däng hyb n'aa, taky n'aa edëng hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'ỹỹm mäh. 16 Ti m' karepé Jesus naëënh ta wë, ti m' taky hadoo ta ma matëg sa hã:

—Na ramena karepé wë ỹỹ. Bë geãm manäh! Hahỹ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do karapee hedo padëëk doo —näng mäh.

17 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Karapee t'aah ky daheeh do hadoo ky nadaheeh péh, dooh P'op Hagä Do bag'ããs do karapee tado bä da. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' aj'yy sa wahë n'aa see eaanh mä Jesus hã. Ti m' taky hadoo:

—Baad õm ma matëg! —näng mäh. —Nyy da ỹ bad'oo edëb had'yyt do gadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do pa ỹ bawät hyb n'aa kä? —näng mä aj'yy kyyh.

19 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hëd n'aa baad ub hã ỹ mabanäng? —näng mäh. —Jããm hẽ P'op Hagä Doo, baad hadoo doo. Dooh ta see pé baad hadoo péh —näng mäh. 20 —Mahapäh hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo: “Aã manä a ỹỹm nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Manaboh manä a da hadoo doo. Etsëëg manäh. Daap hẽ maky n'aa tapa manä ta wób. Mawehëë a yb, mawehëë a ỹỹn”† —näng Jesus ta hã, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã.

21 —P'ooj ub, ỹ karapee noo gó ỹ panyyg kadeheeh né hẽ tii hã —näng mä aj'yy Jesus hã.

22 Ti m' taher'oot do Jesus maa napäh bä kä, taky hadoo ta hã:

—Sét hẽ ti hawät a hã —näng mäh. —Mesëëm hõm sahõnh hẽ a wë hanäng doo. Man'oo ta säm paa kas'uut do sa hã. Tii d' madoo bä, hỹ pong jé magadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti jawén, ana wë ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh ta hã.

23 Ti m' ta hã Jesus her'oot do aj'yy maa napäh bä m', h'yy katón wät mäh, tak'ëp tawekãp do hyb n'aa.

24 Ti m' Jesus ty gadäk ta wë, ti m' taky hadoo:

—Hejoonh né hẽ wekãp do sa hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh. 25 —Hejooj né paawä kameer hã tatabëëj bä gats'uus doo gó, ta bahãnh tabahejoonh wekãp do sa hã, P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

26 Tii bä m', ta ti maa nap'ëëh do raky hadoo:

—Jaa ẽnh ti P'op Hagä Do wë hasëëk ẽnh? —näk mäh.

27 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ji daaj hẽ ji nahaja bä paawä P'op Hagä Do wë ji as'ëëg bä, P'op Hagä Do hajaa ta wë ji tamasäk —näng mäh.

28 Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõnh hẽ ãã wë hanäng do paa ãã beréd hõm, a hataa ãã bahadoo hyb n'aa —näng mäh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: P'op Hagä Do bag'ããs do hyb n'aa heréd hõm pé ta tób, heréd hõm do ta ỹỹm, ta wakããn, ta yb, ta ỹỹn, ta taah, 30 ta bahãnh hajõng da tagadoo badäk hahỹỹ bä ta mabaj. Ta jawén kä, hỹ pong jé kä tagadoo da edëb had'yyt doo. P'op Hagä Do pa tabawäd had'yyt da —näng mä Jesus kyyh.

P'aa hẽnh Jesus her'oot tadajëp do ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

31 Ti m' sa m'aa hẽnh Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Ër ah'ũũm Jerusarẽnh hẽnh —näng mäh. —Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ky n'aa hã, kametä däg kän hỹỹ kä hã ỹỹ —näng mäh. 32 —Ỹ da rahaëëj däk Judah buuj nadoo do sa moo gó —näng mäh. —Ỹ da raky n'aa ej'ees. Ỹ da raky n'aa rejãã. Ỹ da rahetsoos. Ỹ da rahewyyh. Ỹ da radajëëb kän —näng mäh. 33 —Tamawoob

† **18:20** Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16-20

hẽ ãh ỹ jawén paa bä, ỹ d' ganä wäd kän —näng mä Jesus.

34 Dooh m' Jesus ma matëg rah'yy genä bä Jesus her'oot do hã. Kejën Jesus hanäng pé ta ti sa hã. Dooh m' rah'yyb mepëë bä Jesus her'oot do hã.

Ty tamah do panyyg n'aa hahỹỹh

35 Ti m' panang Jerikó häd näng doo bä Jesus kajaa bä kä m', ti ahäng mä ta tyw n'aa nabyy me ty tamah doo. Tahetsẽ mä dajẽẽr ta tii me tebës do sa hã. 36 Ti m' hajõk do ta tii me m' tab'ëës do tamaa napäh bä m', teaanh sa hã h'ëëd ta tii. 37 Ti m' raky hadoo ta hã:

—Jesus, Nasaréh hẽnh naa, ti ti tabës —näk mä ta hã.

38 Ti m' tageëëj wät. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—Mat'yyd mehĩĩn ỹỹh, Jesus, Dawi panaa! —näng mäh.

39 Ti m' poo hẽnh hah'ũũm do raky ge'ỹỹm, bag hẽnh tabahäng hyb n'aa. Raky geãm né paawä m', tak'ëp tageëëj wät tii bä:

—Mat'yyd mehĩĩn ỹỹh, Dawi panaa! —näng mäh.

40 Ti m' Jesus baym. Ti m' tamejũũ ramanaa ta wë. P'eets hẽ Jesus wë tabag'ëëd däk bä m', Jesus beaanh ta hã:

41 —H'ëëd ti makarẽn ỹ moo wät a hã? —näng mäh.

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Ỹ karẽn ỹ begãã däk —näng mäh.

42 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Mabegãã däg —näng mäh. —Hã ỹ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa õm has'oo däk‡ —näng mäh.

43 Ti m' nayyw hẽ m' tabahapëë däk. Ti m' tabahõm kän Jesus sa jawén. P'op Hagä Do hã m' taj'aa etsëë kän. Hajõk do na-ããj mäh, rabahapäh bä m', raj'aa etsë né hẽ m' tii d' ẽnh.

19

Sakéw häd näng do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus bajëë suun panang Jerikó häd näng do noo bä. Ti m' panang me m' tatabës. 2 Tii bä m' ti awät mä aj'yy Sakéw häd näng doo. Dajẽẽr gahed'aak do wahë n'aa see m' ta ti Sakéw. Tak'ëp mä ta ma näng. 3 Takarẽn paawä m' Jesus taheg'ããs. Dooh m' tahaja bä, tũũ tanu däg is do hyb n'aa, hajõk do raty gasuu do hyb n'aa m'. 4 Ti m' sa pooj jé tawaj'aa hõm, b'aa hã m' tabas'ëëg sooh, tabaheg'ããs hyb n'aa baad ub Jesus hana doo.

5 B'aa basooh bä m' Jesus kajaa bä m', tabaheg'ããs p'op b'aa hã, ti m' taky hadoo Sakéw hã:

—Nayyw hẽ ahyyh —näng mäh. —Badah a tób bä ỹ nu däng —näng mäh.

6 Ti m' tabahy gëët, h'yyb tsebé doo me tagadoo Jesus ta tób bä.

7 Sahõnh hẽ m' rabahapäh bä m' ta tii, baad nadoo doo me m' ramaher'oot. Baad nado m' ti sa hã. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Nesaa do moo hew'ëët do tób hẽnh tabajëë suun. Tawëh ta sii —näk mäh.

8 Ti m' Sakéw bas'ëëg gëët, ti m' Jesus hã taky hadoo:

—Hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. —Ỹ anoo hỹỹ kä wakãp ỹ bód, ỹ gakook kas'uut do sa hã —näng mäh. —Ỹ wad'ii bä ta wób, 4 nuu me ỹ banoo ỹ ab'aanh doo.

9 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Naga hẽ hahỹỹ bä tób bä haj'eenh do P'op Hagä Do bed'ëëp, Abaraãm panaa heh'äät, Abaraãm karapee hahỹ aj'yy tabahadoo do hyb n'aa —näng mäh. 10 —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ ahyng babä ỹ besoos hyb n'aa, ỹ bed'ëëp hyb n'aa ta s'ee hẽnh habong do paa P'op Hagä Do mahãnh —näng mä Jesus kyyh.

Ji moo sahõnh hẽ hadoo do karom panyyg n'aa hahỹỹh

11 Ti m', ta ti taher'oot do maa napäh do hã Jesus baher'oot panyyg. Edaa däk Jerusarẽnh panang. Nayyw hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do tadu doo red'oo mäh. Ti hyb n'aa Jesus baher'oot sa hã hahỹ panyyg:

12 —Ti awät aj'yy sa wahë n'aa t'aah. Dawëë, häj n'aa s'ee hẽnh takarẽn tabahõm, t'ĩĩ hẽnh hajõng häj n'aa bagã n'aa ta hã tamejũũ hyb n'aa, ta häj n'aa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa. Tii b' naa da tababaaj nä p'aa hẽnh ta häj n'aa hẽnh. 13 Ti m',

‡ **18:42** Dawi makũ panaa mahang ti ganyyh da ji h'yyb tym dëëb, P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa p'ooj ub Dawi hã. Jesus né hẽ tii, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa aj'yy ty tsahẽt do ky daheeh. Ti hyb n'aa "õm has'oo däk hã ỹ mah'yy kae däk do hyb n'aa", Jesus wén näng.

tabahõm pooj jé, tatsyyd bong ta wë 10 ta karom wób. Sét moweed k'ããts tëg gabarëëh do tabanoo sét ken'yyh sa hã. Ti tamejũũ ta tii me ramoo bok hyb n'aa, ta dajẽẽr kah'ũũm hyb n'aa ta s'ee hẽnh tawäd nuuj jé. Ti tabahõm kän.

14 Ta karapee wób dooh ragenaag bä ta ti aj'yy. Ti hyb n'aa ramejũũ ta rod n'aa, ta jawén rabahõm hyb n'aa, hajõng häj n'aa bagã n'aa hã ramaher'oot hyb n'aa, rakanarẽn do ta ti aj'yy sa wahë n'aa tado bä.

15 Tii kä m', ta wób dooh né paawä ragenaag bä, ti né sa wahë n'aa däg. Ti ta häj n'aa hẽnh tababaaj hõm kän. Takajaa bä kä tamejũũ ranaëënh ta wë ta karom, dajẽẽr tahanoo do paah, tahapäh hyb n'aa nyy da rabad'oo ta ti dajẽẽr kä.

16 Ti m' pooj jé hana do ky hadoo: "Wahë ỹ n'aa", näng, "a dajẽẽr jó ana 10", näng ta kyyh.

17 Ti ta kariw n'aa ky hadoo: "Baad ub mamoo wäd wät", näng. "Karom baad hadoo do õm", näng. "Baad maban'yyh, kanahën d'os hẽ né paawä, ti hyb n'aa da ỹ anoo hỹỹ kä a hã 10 panang mabag'ããs hyb n'aa", näng ta kariw n'aa kyyh.

18 Ti ta see bana ta wë, ti taky hadoo: "Wahëh ỹ n'aa", näng, "a dajẽẽr jó ana 5", näng ta kyyh.

19 Ti ta kariw n'aa ky hadoo: "A hã kä ỹ anoo 5 panang bagã n'aa õm kä", näng.

20 Ti ta see bana ta wë, ti taky hadoo: "Wahë ỹ n'aa", näng, "hỹ a dajẽẽr hã ỹ manoo do paah", näng. "Saroor me ỹ bahabën däk, ti ỹ benyyw däk mamatëëh bä kä", näng. 21 "Tak'ëp mamejũũ a karom sa hã. Ti hyb n'aa õm ỹ jeỹỹm", näng. "Mado hõm a ma nadoo doo. Mataa joom manejoom doo", näng ta karom kyyh.

22 Ti ta kariw n'aa ky hadoo ta hã: "Karom ky nesaa do õm", näng. "A kyy hyb n'aa õm ỹ ky n'aa etyy hỹỹ kä", näng. "Mahapäh mä, a nooh, tak'ëp baad ỹ ban'yyh karom ỹ moo bok doo, ma ỹ nadoo do ỹ ado hõm mäh, joom ỹ nejoom do ỹ ataa, a nooh", näng. 23 "Mahapäh mäh, a nooh. Hëd n'aa dajẽẽr manan'oo däk dajẽẽr me moo heb'ooh do sa hã? Tii bä kä, ỹ kajaa bä kä, ta bahãnh paawä ỹ gadoo dajẽr ỹỹ", näng ta kariw n'aa ta hã.

24 Ti ta pa hab'ëëh do hã taky hadoo: "Bë ado hõm sét hẽ moweed ta wë hanäng doo. Bë an'oo 10 moweed wë näng do hã", näng ta kyyh.

25 Ti raky hadoo: "Ãã wahë n'aa", näk. "Ti anyy däk ẽnh 10 ta wë."

26 Ti taky hadoo: "Bë ỹ maher'oot", näng. "Jé wë näng do sa hã, ti bahãnh takan'oo däk sa hã.* Kanahën d'os hẽ wë näng doo, kanahën had'os do sii hẽ ta wë hanäng do kado hõm da",† näng. 27 "Hỹỹ kä majẽ ỹỹ hã kä, ỹ rakanarẽn do sa wahë n'aa ỹ nahadoo hyb n'aa, bë manaa babä. Bë dajëëb matym ỹỹ gó", näng hëëj wahë n'aa kyyh —näng mä Jesus panyyg gó m' tabeh'ũũm sa hã.

Baad Jerusarẽnh bä Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ti m' Jesus bahajaa bä kä panyyg taher'oot doo, tabahõm kän mä Jerusarẽnh hẽnh. 29 Ti m' tabedaa däk bä panang Betapagéh, Betanija häd enäh doo, waëë joom oriib häd näng do banäng bä, pawóp hẽ ta ma matëg Jesus mejũũ mä sa pooj jé. Hahỹỹ d' mä ta kyyh sa hã:

30 —Bë ahõm panang hẽnh bë pooj jé badäk doo hẽnh ti nuuj jé. Bë kajaa bä, bë hapäh da jumeto t'aah ji najasooh nä doo. Ta tyd hã da tabahäng —näng mäh. —Bë asood hõm da, bë mana wawẽẽ hẽ —näng mäh. 31 —"Hëd n'aa ti bë as'oot?", ranoo bä, "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn", näk da bë kyyh —näng mä Jesus pawóp hadoo do sa hã.

32 Ti m' rabahõm, ti m' Jesus maher'oot doo da né hẽ m' rabawyyd kän. 33 Ti m' rabas'oot bä kä m', ta danäh rabeaaj kän:

—H'ëëd ti bë hab'ëëh? Hëd n'aa ti bë as'oot? —näk mäh.

34 Ti m' raky hadoo:

—Ãã wahë n'aa karẽn —näk mäh.

35 Ti m' ramana kän Jesus wë. Ti m' sa hatsë sa hã padëëk do paa radatoonh jumeto jó. Ti m' ramasa, Jesus bas'ëëg so kän ta jó. 36 Jumeto jó tabahõm me m', hajõk do sa hatsë sa hã padëëk do paa rat'ëëg hõm ta tyw n'aa me, tamahõm doo me,

* **19:26** Tii d' tawén hadoo, baad raban'yyh do hyb n'aa tii. Baad ramoo bok do hyb n'aa. † **19:26** Tii d' tawén hadoo, baad tanan'yyh do hyb n'aa ta hã kan'oo däk doo. Baad tamoo nawät do hyb n'aa.

raweh'ëëh hyb n'aa. 37 Ti m' ta tyw n'aa waëë Oriib häd näng doo hẽnh naa ta poo hyng bä kä rakajaa bä kä m', hajõk do ta ma matëg h'yyb tsebé doo me P'op Hagä Do hã m' raj'aa etsëë kän. Tak'ëp mä sa kyyh. Raj'aa etsëë kän, sahõnh hẽ Jesus pahuunh do paa rahapäh do hyb n'aa. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

38 —Ky n'aa kedëng hahỹ ër wahë n'aa,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!‡ —näk mäh. —Ãã karẽn sahõnh hẽ hỹ pong jé h'yyb nyyw gó raky daheeh P'op Hagä Doo. —Hỹ pong jé hawät do hã ãã j'aa etsë —näk mäh.

39 Ti m' Parisẽw, sa mahang habong doo, raky hadoo:

—Ma matëg! —näk mäh. —Maky geãm a ma matëg —näk mäh.

40 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bag hẽnh rabë bä paawä, hã ỹ raj'aa netsëë bä paawä, hahỹ pä paawä ỹ raj'aa etsëë kän sa jawén buuj —näng mäh.

Jerusarẽnh hyb n'aa Jesus baoot do panyyg n'aa hahỹỹh

41 Ti m' tabedaa däk bä Jerusarẽnh hẽnh, panang tabahapäh bä m', Jesus p'ãã oot mäh. 42 Ti m' taky hadoo:

—Tak'ëp ỹ karẽn paawä hahỹỹ hã, a babuj n'aa, rabahapäh hyb n'aa paawä nyy d' rabaw'yyt sa h'yyb näw. Dooh rah'yy genä bä ta hã. Kejën sa hã —näng mäh. 43 —Ti awät da a majĩĩ ramoo bok do a hadë rabehaa doo, tii me ramajëë p'ëë hyb n'aa. Õm da ranu get'ëë däk. Õm da ranoo gatsëë hõm. 44 Õm da ranes'ëëm, a babuj n'aa radej'ëëp da. Dooh paa a babuj n'aa rakarẽn ragado P'op Hagä Do mejũũ do sa mahang. Ti hyb n'aa a majĩĩ da dooh da a babuuj tób n'aa pä hadoo pé rerét pé ta see jó. Sahõnh hẽ takepyyj hyng —näng mä Jesus Jerusarẽnh hã.

P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'ëëm do Jesus hebëë bong do panyyg n'aa hahỹỹh

45 Ti m' Jesus bajëë suun mä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã, kahadë doo gó, wahoo gó. Ti m' Jesus bahabëë bong tii bä hes'ëëm doo. 46 Ti m' taky hadoo:

—Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do kyyh: “Tóp ỹỹ da, P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsẽẽ do tób n'aa da”§ —näng mäh. —Hỹỹ kä baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bä!** —näng mä Jesus sa hã.

47 Ti m' tama met'ëëg had'yyt hẽ m' P'op Hagä Do tób n'aa bä. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, ta wób sa wahë n'aa na-ããj mä rakarẽn mä Jesus radaj'ëëp. 48 Du daa m' rabad'oo pé hajõk do Jesus manew'ëë do hyb n'aa m'.

20

Jesus hã reaanh doo, jaa ky gabuuj rahanäng do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, kahadë doo gó, panyyg hanäm do Jesus ma metëëk bä kä m', kajaa mä ta wë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, na-ããj mä Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo. 2 Ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa kyy gó mabad'oo hahỹ mabad'oo doo? Jaa ky gabuuj?* —näk mä sa kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹ eaanh bë hã ẽnh —näng mäh. —Bë her'ood hã ỹỹ —näng mäh. 4 —Jaa kyy gó Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun paah? Hỹ pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj hẽ paah? —näng mäh.

5 Tii bä m' sa m'aa hẽnh mä raky n'aa hajẽẽw bong. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Hỹ pong jé hawät do kyy gó ër noo bä, teaanh da ër hã tii bä: “Hëd n'aa paa ti bë ky nadaheeh ẽnh?”, näng da. 6 Ajyy kyy gó ër noo bä, hajõk do ër da rakut pä me ër dejëp hyb n'aa, sa hã m' P'op Hagä Do ky n'aa rod paa m' sa h'yyb Jowãw —näk mä sa kyyh.

7 Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hã:

—Dooh ãã hapëë bä jaa kyy gó —ken'ooh mäh.

---

‡ **19:38** Saaw-Mo 118.26 § **19:46** Isajas 56.7 ** **19:46** Baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bä Jesus wén näng, tak'ëp taky n'aa gebah rabes'ëëm do hyb n'aa. Tak'ëp rabetsëëg häng tii. * **20:2** Hes'ëëm do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajõk do tama metëëk do hyb n'aa na-ããj hẽ rawén eaanh. Jesus hã he'aanh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëëm do rabehes'ëëm. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo.

8 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Ỹ na-ããj né hẽ dooh ỹ her'ood bä ky gabuuj näng do hã ỹỹ, tii da ỹ bad'oo doo —näng mä ta kyyh sa hã.

Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'ũũm do panyyg n'aa hahỹỹh

9 Ti m' Jesus baher'ood kän panyyg ky n'aa me sa hã.† Hahỹỹ da m' tabaher'oot:
—Hỹ hadoo aj'yy bejoom hõm uwa häd näng do ta joom. Tii b' tabahaëëj däk ta joom banäng do ta kaser n'aa sa hã. Ti ta s'ee hẽnh ta danäh bahõm hajõõ ta baab n'aa. 10 Joom ag wah'ëë däk bä kä, ta danäh mejũũ ta sii moo wät do see ta kaser n'aa sa wë, tagadoo hyb n'aa joom ag wób. Ti takajaa bä kä, rabahewyh wät, ramejõ hõm p'aa hẽnh bag hẽnh. 11 Ti ta danäh mejũũ ẽnh ta seeh. Rahewyh wät né tii d' ẽnh, rarahejãã, ramejõ hõm né tii d' ẽnh bag hẽnh. 12 Ti tamejõ kän ta seeh. Rog näng sa mo haj'aa tii kä, ti radawäts nyyh joom bahãnh.
13 Ti joom danäh ky hadoo ta h'yyb gó: “Nyy d' ỹ bad'oo hỹỹ kä”, näng mäh. “Tah ỹỹ, ỹ kamahãn do ỹ mejũũ hỹỹ kä. Tah ỹ apäh da raweh'ëëh”, näng mä ta h'yyb gó.
14 Ti tamejõ kän. Ta kaser n'aa rabahegãã däk bä kä, sa mab hẽ rakaner'oot. Hahỹỹ da sa kyyh: “Ta danäh t'aah hahỹỹh. Ti d' ta danä däg ta yb jawén buuj däg”, näk mäh. “Ti bä, ër dajëëb! Ër ma däg da tii bä kä hahỹ joom banäng doo”, näk mä sa kyyh. 15 Tii d' né kä, ramejõ hõm joom bahãnh, ti ranaboh jad kän —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ũũm sa hã.
Ti m' teaanh sa hã:
—Nyy da joom danäh bad'oo hỹỹ kä sa hã? —näng mäh. 16 —Ana da, tadej'ëëp da ta kaser n'aa, ta wób hã da tabahaëënh tii bä —näng mä Jesus.
Ti m' maa new'ëë do raky hadoo:
—Dooh paawä tii d' ãã karẽn P'op Hagä Do an'oo bä‡ —näk mäh.
17 Ti m' Jesus ty däng sa hã, ti m' tabeaanh:
—Nyy da bë hã ẽnh hahỹ P'op Hagä Do kyy kerih doo? “Pä tób n'aa tehem'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hỹỹ kä pä ta ba n'aa däg, mesoo n'aa däg”§ —näng mäh.
18 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Sahõnh hẽ pä hadoo do ty n'aa ges'yyk péh, rahoop da nesaa doo. Ji jó ta ti pä tadëë bä, sahõnh hẽ ji gawatsik —näng mä Jesus.**
19 Tii bä kä m', Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa na-ããj mäh, ratyw n'aa esoos mäh, nayyw hẽ ramaso däk hyb n'aa paawä m' Jesus. H'yy genäh mä Jesus pes'ããp mä panyyg ky n'aa me sa hã. E'ỹỹm mä hajõk do Jesus maa new'ëë do sa hã.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

20 Ti m' baad mä ramatakä had'yyt hẽ Jesus. Ti hyb n'aa m' ramejũũ ta wób ky ken'yym doo gó rake'aanh Jesus hã. Rakarẽn paawä rano n'aa masoo taher'oot do hyb n'aa, rahaëënh hyb n'aa Roma buuj ta tii bä hagã n'aa hã. 21 Ti m' j'ooj madäk doo me raky hadoo Jesus hã:
—Ma matëg! —näk mäh. —Ãã hapäh baad hadoo do né hẽ ti mama metëëk, baad hadoo do né hẽ ti maher'oot —näk mäh. —Dooh maky n'aa ehỹỹd bä ta wób sa hã, séd gó mabaher'oot sahõnh hẽ sa hã. Ehub né hẽ P'op Hagä Do karẽn do hã mama metëëk doo —näk mäh. —Ti hyb n'aa —näk mäh —ãã mamaher'ood. 22 Taw'ããts hẽ a hã ji epaag bä Roma buuj sa wahë hã rahepak doo, Sesa hã? —näk mäh. —Ji ep'aak a hã? —näk mä sa kyyh.
23 Jesus hapäh mä ti sa h'yyb. J'ooj madäk doo me ti raky hadoo doo. Ti m' taky hadoo sa hã:
24 —Bë metäh hã ỹỹ moweed denaari ra-maneëënh doo —näng mäh. —Jaa heen n'aa hahỹỹh? Jaa häd hahỹ kerih do ta hã? —näng mäh.
25 Ti m' raky hadoo:

† **20:9** Ta hã he'aanh do sa hã ti tabaher'oot. ‡ **20:16** Tii da maa new'ëë do rawén ky hadoo, rahapäh do hyb n'aa Jesus hanäng péh. Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do Jesus pes'ããp. Ti né ti joom danäh kaser n'aa hadoo. § **20:17** Saaw-Mo 118.22 ** **20:18** Ta ky n'aa hẽ né hẽ Jesus her'oot. Jesus né ti pä hadoo doo. Judah buuj sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do na-ããj, dooh rakarẽn bä Jesus, tób tehem'aa do rakanarẽn do hadoo nanäng pä. Rakanarẽn né paawä, tak'ëp hyb n'aa jawyg däk Jesus, P'op Hagä Do an'oo bä.

—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë an'oo Sesa hã ta no n'aa, ta heen n'aa hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hã ta no n'aa hẽ†† —näng mäh.
26 Dooh m' raw'yyt pé ta hã ta s'ee hẽnh taher'oot pé hajõk do maa napäh bä. Rahyb n'aa meuunh mä ta kyyh hyb n'aa, ti hyb n'aa dooh radoo wät péh. Bag hẽnh rababë hõm.

Sadusév Jesus hã rake'aanh do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' rakajaa Jesus wë Sadusév häd enäh do wób, rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hã m' dooh m' ji ganä wäd bä ji dajëb bä. 28 Ti m' raky hadoo Jesus hã:
—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub Mosees erii däk do paa ër hã, aj'yy dajëb bä, ta ỹỹm teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä m' ta hỹỹj mä gat'ëë däk tii, ta hỹỹj makũ panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh. 29 —Panyyg gó õm ãã maher'oot —näk mäh. —Hỹ hadoo aj'yy 6 ta hỹỹj. Tagat'ëë däk mä ta ỹỹm paah. Dooh m' teta nä bä, aj'yy dajëp. 30 Tii bä ta hỹỹj seeh, ta jawén näh, gat'ëë däk mä ta hỹỹj makũ ỹỹm paah. 31 Ta jawén mä ta hỹỹj seeh. Ti hadoo né m' ta wób ẽnh. Sahõnh hẽ m' raget'ëë bok ta ti ỹỹnh. Sahõnh hẽ m' dooh reta nä bä radejëp. 32 Tii kä m' ỹỹnh dajëb kän —näk mä Sadusév panyyg gó m' rabeh'ũũm Jesus hã.
33 Ti m' rabeaaj kän Jesus hã:
—Ji genyyh bä kä ẽnh, dejëp do paa ji? —näk mäh. —Ny hadoo do ỹỹm kä ta ti ỹỹnh ti noo gó kä? Sahõnh hẽ paa ta ti ta pat'uuk —näk mä sa kyyh.
34 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Ji ketëë badäk hahỹỹ bä tii. 35 Tii d' nado hỹ pong jé hasëëk do hã. P'op Hagä Do anoo do ragenä bong doo, dooh raket'ëë boo bä. 36 Ããs kanetëë do hadoo da tii kä. P'op Hagä Do anoo ragenä bong hyb n'aa, ti hyb n'aa P'op Hagä Do taah kä —näng mäh. 37 —Mosees mo haj'aa kerih do hã, b'aa kadoo do panyyg n'aa gó, ji ganä wät Mosees metëëk. Hahỹỹ da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh Mosees erii wät do hã: "P'op Hagä Doo, Abaraãm hagã n'aa, Isak hagã n'aa, Jakóh hagã n'aa ỹ ti hỹỹh."‡‡ 38 Dooh, "Abaraãm makũ hagã, Isak makũ hagã, Jakóh makũ hagã" tanoo bä. P'op Hagä Do hã ti edëp. Dejëp do hagã n'aa nado P'op Hagä Doo. Hedëp do sa hagã n'aa tii —näng mä Jesus kyyh.
39 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób raky hadoo:
—Baad mabaher'oot, baad a kyyh, ma matëg! —näk mäh.
40 Ti bahãnh kä m' dooh m' reaaj boo bä kä. H'yyb e'ỹỹm mä reaaj bä kä.

Jesus eaanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

41 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Dawi panaa mä ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, sa nooh. Nyy da tii? 42 Hahỹỹ da paa m' Dawi kyyh Saaw-Mo hã: "Wahë ỹ n'aa hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky hadoo, 'Aso hup ỹỹ hẽnh, 43 si ỹ mabag'ããs hyb n'aa a majĩĩ ỹ nes'ëëm bä kä' ",§§ näng paa Dawi. 44 Hỹỹ kä, "Wahë ỹ n'aa" Dawi maneëëj bä ti Kristo, nyy da ti ta t'aah tabahadoo?*** —näng mä Jesus.
45 Ti m' sahõnh hẽ maa new'ëë bä m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:
46 —Baad da bë kanä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo da bë nad'oo hyb n'aa —näng mäh. —Baad ub da raken'yym, baad rakametëëh saroor henyym doo me, ky n'aa gebah doo me —näng mäh. —Rakarẽn ji bedëng hajõk do sa mahang —näng mäh. —Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä ragen'aak ratooj bä hyb n'aa jewyk do rabahetonh bä. Ratsebé do tä n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëëh do rabahetonh bä ratooj bä —näng mäh. 47 —Patug tema bong do sa wë hanäng do bë esok. Ti bäp peej hadoo doo me bë ky n'aa etsẽẽ, bë hã ta wób raj'aa etsë hyb n'aa. Ta ti hedoo do ta bahãnh tak'ëp P'op Hagä Do rajãã da —näng mä Jesus kyyh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa.

†† **20:25** Ji né hẽ ti P'op Hagä Do karẽn doo. ‡‡ **20:37** Esodo 3.6 §§ **20:43** Saaw-Mo 110.1 *** **20:44** Dawi panaa né hẽ ti Jesus, aj'yy gó tabahyng do hyb n'aa. Dawi wahë ỹ n'aa tamaneëënh do paah, P'op Hagä Do T'aah do hyb n'aa na-ããj ti Jesus.

21

P'op Hagä Do matym n'aa patug tamah do an'oos do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa bä Jesus bagëët bä, tahapäh tak'ëp dajẽẽr enäh do radatoonh do dajẽẽr, tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do dajẽẽr n'aa. 2 Ti m' tabana ỹỹnh, patug tamaa wäd is doo. Tadatooj is mä pawóp its moweed. Kanahën its mä tii. 3 Ti m' Jesus bahapäh bä ta tii, taky hadoo:

—Hahỹ ỹỹnh, patug tamaa wäd is doo, sahõnh hẽ sa bahãnh tabanoo. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh. 4 —Sahõnh hẽ ta wób ranoo do tii, hajõng do sa wë mad'aak do uuh —näng mäh. —Hahỹ ỹỹnh, kasuud its né paawä, sahõnh hẽ taban'oo däg is ta wë hanäng do paats —näng mä Jesus.

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahỹỹh

5 Ti m' Jesus ma matëg wób raher'oot mä pä s'ëëb P'op Hagä Do tób n'aa. Hetsooh mä sa hã. Raher'oot na-ããj mä ta wób sa mo haj'aa ta hetsó wób, P'op Hagä Do matym n'aa retsëëh doo. Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

6 —Ti awät da ti noo gó kä, ta ti pä jé pad'yyt hẽ takajäg jëng. Dooh da ta see jó haso wät pé hahỹ bë hapäh do pä. Sahõnh hẽ da rabakud bëëh tũũ —näng mäh.

7 Ti m' ta ma matëg rabeaanh:

—Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do tadu däk? H'ëëd hado da tabedaa däk do heen n'aa? —näk mäh.

8 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Baad bë matakä da, bë rawanadii hyb n'aa. Hät ỹỹ gó rabana, sa nooh. "Ỹ Kristo", näk da sa kyyh. "Edaa däk sahõnh hẽ tagawatsik doo", näk da. Bë ky dahé manä tii —näng mäh. 9 —Bë eỹỹm manä da kaneb'ooh do bë ky n'aa napäh bä, ta wób sa wahë n'aa wë rah'yy kawereem do bë ky n'aa napäh bä na-ããj hẽ. Badäk hahỹ gawatsik do pooj jé, ti hadoo né da. Ti hado né hẽ paawä, dooh nayyw hẽ takaja bä badäk hahỹ bahëëj jëng doo —näng mäh.

10 Ti m' taky hadoo ẽnh sa hã:

—Häj n'aa see babuuj rakaneb'ooh da häj n'aa see babuuj sa daheeh. Häj n'aa sa wahë n'aa, rah'yy kawereem da häj n'aa see sa wahë n'aa wë. 11 Hajõng häj n'aa hẽnh da tak'ëp né da hëëj katajuus. Sah na-ããj da anäng. Hajõk da tak'ëp ranahëë enäh da. Ãm n'aa näng do ti awät da. Ãm n'aa näng do heen n'aa ganyyh da wë hã. 12 Ti pooj jé da bë da rano n'aa masoo. Bë da rarejãã. Bë da rahaëënh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa sa moo gó, bë raky n'aa etyy hyb n'aa. Bë da radewäts b'ëëh. Bë da ramahũũm hëëj bagã n'aa sa wë, sa wahë n'aa wób wë na-ããj hẽ, bë raky n'aa tapaa hyb n'aa sa hã. Hëp ỹ n'aa tii da rabad'oo da bë hã —näng mäh. 13 —Këh ỹ n'aa bë her'ood kän da tii bä sa hã —näng mäh. 14 —Bë hyb n'aa tón manäh, bë ky n'aa sa hã bë her'oot do hã. 15 Ỹ anoo da bë hã bë er'oot do pan'aa. Tak'ëp da bë ỹ h'yy gan'yyh. Ti hyb n'aa bë majĩĩ dooh da bë rahaja bä, dooh d' sa kyy péh —näng mäh. 16 —Bë yb, bë ỹỹn, bë wakããn, bë najiis na-ããj né hẽ bë né rahaëëj padëëk bë majĩĩ sa hã. Radej'ëëp da bë wób. 17 Tak'ëp da sahõnh hẽ rakawajããn da bë wë, hëp ỹ n'aa. 18 Ti hadoo né hẽ, dooh P'op Hagä Do mabaan bëëh. Sahõnh hẽ bë hã tahapäh. 19 Bë h'yy kaneréd bä hã ỹ bë h'yy ka'eeh do hã, P'op Hagä Do wë da bë baboo had'yyt hẽ kä —näng mä Jesus.

20 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Jerusarẽnh nu kat'ëë däk ta majĩĩ warahén n'aa ran'oo bä bë bahapäh bä, edaa däk da bë bahapëë kän tagawatsik doo. 21 Tii bä da taw'ããts hẽ Judah häj n'aa bä haj'eenh do rakejën hõm da waëë banäng hẽnh. Jerusarẽnh bä haj'eenh do taw'ããts hẽ rakejën hõm sa panang bä naa. Panang bahãnh habong do taw'ããts hẽ da dooh rana bä p'aa hẽnh panang hẽnh. 22 Ti noo gó da P'op Hagä Do anoo da Isaraéw buuj ta säm baanh. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do kametä kän sa hã kä —näng mäh. 23 —Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah nebii do sa hã kä ti noo gó kä!* Tak'ëp nesaa do rabahoop Isaraéw häj n'aa bä. Tak'ëp da P'op Hagä Do banoo sa hã

* **21:23** Du daa m' rakejën péh.

nesaa doo —näng mäh. 24 —Ta wób da dejëp sa majĩĩ kuman haj'aa. Ta wób da ramoo maw'yyd hõm ta s'ee hẽnh, jé pad'yyt hẽ häj n'aa hẽnh. Panang kä, Jerusarẽnh, rababep da Judah buuj nadoo do hã. Tii da rabad'oo P'op Hagä Do h'yyb däng do peej kä —näng mä Jesus.

25 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Ta jawén, papỹỹj hã, kamarab hã, sagõõh sa hã ji hapäh da meuj n'aa näng do heen n'aa, ãm n'aa näng do heen n'aa. Sahõnh hẽ häj n'aa babuuj rahyb n'aa tón da, h'yy gabedo bong da, hewëëh do hyb n'aa akajar maadaka, tak'ëp hadoo do hyb n'aa akajar maadaka kyyh. 26 Tak'ëp rajeỹỹm do hyb n'aa da ti noo gó, ta wób degõn jëng da. H'yyb e'ỹỹm bong da, tak'ëp nesaa do ti hawät do hã rahyb n'aa newëë do hyb n'aa. Wë hã habong do ta bag keh'ỹỹt da jé pad'yyt hẽ, ta see hedo hõm da P'op Hagä Do an'oo bä. 27 Ti noo gó kä da sahõnh hẽ rabahapäh da ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo kä, ỹ bahyng bä kä wë puh mahang. Ỹ ahyng da P'op Hagä Do hejój me, ta bag tak'ëp gabarëëh do hadoo doo gó —näng mäh. 28 —Bë h'yy kahasããb kä ta ti ta heen n'aa bë bahapäh bä kä, edaa däk do hyb n'aa kä bë P'op Hagä Do ed'ëëp do nesaa do mahãnh —näng mä Jesus.

29 Ti m' panyyg gó m' tabaher'oot sa hã. Ti m' taky hadoo:

—Ta heen n'aa ỹ her'oot doo, joom wiigo häd näng doo, joom wób ky n'aa hadoo naããj hẽ tii —näng mäh. 30 —Joom tadu doo bä tagajewäng doo, baad bë bahapäh, edaa däk tabanyyw. 31 Ti hadoo né da, sahõnh hẽ ta ti bë ỹ maher'ood wät do kaja däk bë bahapäh bä, edaa däk P'op Hagä Do bag'ããs doo —näng mäh.

32 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Da hẽ habong do rahapäh nä da sahõnh hẽ ỹ her'ood wät do bawäd kän.† 33 Badäk hahỹỹh, wë na-ããj da, ahëëj jëë né paawä, këh ỹỹ da dooh tahëëj bä —näng mäh.

34 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Bë hyb n'aa matakä da, ta s'ee hẽnh bë h'yyb nawät hyb n'aa. Bë h'yyb padäg manä jarakë hedoo do hã. Bë an'oo manä badäk hahỹỹ hã ji hyb n'aa tón do bë hyb n'aa hũũm bä, ta s'ee hẽnh bë h'yyb nawät hyb n'aa. Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa matakä bë h'yy ganatemah hyb n'aa ỹ kajaa bä. 35 Ỹ kajaa do heen n'aa, nayyw hẽ da, raganada bä, takajaa sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa wë —näng mäh. 36 —Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa matakä had'yyt hẽ. Bë ky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä Do hã, bë ked'ëëp hyb n'aa ta ti ỹ her'oot do paa nesaa do mahãnh. Bë ky n'aa ets'ẽẽ na-ããj hẽ, bë bahajaa hyb n'aa matym ỹỹ gó, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do matym gó, bë bab'ëëh hyb n'aa, baad bë ỹ gadoo hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

37 Jesus ma met'ëëg had'yyt mä P'op Hagä Do tób n'aa bä. Tug bä hadoo tabaheh'ũũm panang bahãnh, waëë Oriib häd näng doo hẽnh, t'ĩĩ hẽnh mä tabahe'ỹỹh hyb n'aa. 38 Bäp paa m' hajõk do rabaheh'ũũm, ramaa newëë hyb n'aa Jesus P'op Hagä Do tób n'aa yt hã.

22

Judas taky n'aa enooh Jesus tahaëënh do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m', edaa däk Pas-kowa häd näng do bawät, pãw makuj tamah do rabawa noo gó. 2 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj mä ratyw n'aa esoos mä Jesus radaj'ëëp hyb n'aa. Rahyb n'aa newëë nyy d' rabad'oo, hajõk do rakawaj'ããn bä sa wë rajeỹỹm do hyb n'aa. 3 Ti m' Judas Ikarijot häd näng do h'yyb gó Nesaa Do Yb bajëë suun. 4 Ti m' Judas bahõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë, P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa sa wahë n'aa wë na-ããj hẽ, séd hã rakaner'oot hyb n'aa nyy da sa hã Jesus tabahaëënh. 5 Ti m' rah'yy gadejah Judas Ikarijot kyy hã. Ti m' ta säm raky kajäk ta hã. 6 Ti m' Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kän, tabahaëënh hyb n'aa kä sa hã rabanahajõk bä.

† **21:32** Sahõnh hẽ Jerusarẽnh ky n'aa sa hã Jesus maher'ood wät do né hẽ tii, ti noo gó habong do rahapäh doo. Dooh badäk hahỹ bahëëj jëng do tado bä rahapäh doo.

Jesus ta ma matëg daheeh Pas-kowa tä n'aa rabawëh do panyyg n'aa hahỹỹh

7 Ti m' pãw makuj n'aa tamah do rata-
heb'ëës do du däk. Ti noo gó b'éé t'aah aj'yy
ranaheb'ooh P'op Hagä Do matym n'aa,
Pas-kowa rahyb n'aa esee do hyb n'aa. 8 Ti
m' Jesus mejũũ Peed Jowãw daheeh, ti m'
taky hadoo sa hã:

—Bë ahõm nä Pas-kowa tä n'aa bë moo
bok hyb n'aa, ër tab'ëës hyb n'aa —näng
mäh.

9 Ti m' rabeaanh ta hã:

—Nyy bä makarẽn ãã benäm Pas-kowa tä
n'aa? —näk mäh.

10 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ahõm nä panang hẽnh. Panang
bä bë kajaa bä, bë kataa da aj'yy hã,
naëng hes'ooh do hã. Ta jawén bë ahõm
da. Ta ti bajëë suun bä tób gó, 11 bë
eaaj da tób danäh hã hahỹỹ da: “Ãã ma
matëg mejũũ ãã beaanh, nyy bä tagadäk
ta gawakõ, tatab'ëës hyb n'aa Pas-kowa, ta
ma matëg sa daheeh”, denoo da. 12 Tii bä
da ta gawakõ gaeh doo, p'op gadäk doo,
tametëëh da bë hã. Ta tii bä tyng n'aa näng
da. Kabenyyw däk da —näng mäh. —Tii bä
bë moo boo Pas-kowa tä n'aa, ta waa n'aa
—näng mä Jesus sa hã.

13 Ti m' rabahõm kän. Rakajaa bä m'
panang bä, Jesus her'oot do hadoo né kä m'.
Ti m' ramoo boo kän tii bä kä Pas-kowa tä
n'aa kä.

14 Ti m' Pas-kowa tä n'aa kajaa bä kä m',
Jesus bahyy sooh mä 12 hedoo do tamejũũ
do sii hẽ sa waa tyng pa. 15 Ti m' Jesus ky
hadoo sa hã:

—Baad ỹ h'yyb däng né hẽ hahỹ ỹ awëh bë
daheeh, ỹ rarejãã do ỹ ahoop do pooj jé —
näng mäh. 16 —Dooh ỹ awëë wäd bä kä hahỹ
ta jawén. Séd debaa hẽ ỹ bawëë kän Pas-
kowa heh'äät doo kä hỹ pong jé, P'op Hagä
Do bag'ããs bä kä —näng mäh.

17 Ti m' tabado däk uwa bëëh hood, ti m'
P'op Hagä Do hã ta ky hadoo:

—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk uwa
bëëh ãã hã —näng mäh.

Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë gadoo, bë ets'ëëh bë hã —näng mäh.
18 —Hahỹỹ d' bë ỹ maher'oot: Hỹ jawén
dooh ỹ eëg wäd bä uwa s'ëëb. Jããm hẽ p'aa
hẽnh ỹ eëëk da P'op Hagä Do bag'ããs do
kajaa bä kä —näng mäh.

19 Ti m' tabado däk pãw, ti m' P'op Hagä
Do hã taky hadoo:

—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk pãw ãã
hã —näng mäh.

Ti m' taganabäh däk, tan'oo däk mä ta ma
matëg sa hã. Ti m' taky hadoo:

—Hup ỹỹ, bë hyb n'aa ỹ an'oo däk do heen
n'aa hahỹỹh —näng mäh. —Hỹ jawén hahỹỹ
d' bë bad'oo, ỹ bë hyb n'aa esee do hyb n'aa
—näng mäh.

20 Ti hadoo ẽnh, rabawëh, rabawa do
jawén paa bä, Jesus bado däk ẽnh uwa bëëh
hood, ti m' taky hadoo:

—Majyw ỹỹ, ỹ anoo do ỹ dajëp noo gó bë
hyb n'aa heen n'aa hahỹỹh. Papuuj sahõnh
hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kä.
Hỹ jawén majyw ỹ hyb n'aa ji tagadoo, P'op
Hagä Do ky däng* —näng mä Jesus.

21 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Bë maa newë! —näng mäh. —Ër ma-
hang ti asooh majẽ ỹ moo gó ỹ tahaëënh
doo —näng mäh. 22 —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do
Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da dajëp P'op Hagä
Do kyy kerih do her'oot doo da né hẽ —näng
mäh. —Ti hadoo né hẽ, baad nado da aj'yy
hã, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do
majĩĩ moo gó han'oo däk do hã! —näng mäh.

23 Ti m' sa mahang rabeaanh:

—Jaa g'eeh tii? —näk mäh.

24 Ti m' sa bahn̄h hadoo do p'ãã m' raky
ked'aak. 25 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa, hyb
n'aa jewyk hedoo doo, tak'ëp ramejũũ sa
karapee n'aa. “Sa masa n'aa” sa daaj hẽ
rakamaneëënh —näng mäh. 26 —Bë mahang
taw'ããts hẽ dooh tii d' tahado bä —näng
mäh. —Bë mahang karẽn pé ta wób sa
bahn̄h hyb n'aa jawyk péh, taw'ããts hẽ da
ta wób sa yd jé da tanu gadäk. Bë wahë n'aa
hadoo doo, taw'ããts hẽ ta wób sa karom
hado däk —näng mäh. 27 —Ny hadoo pé
hyb n'aa jawyk? Ta tyng n'aa jó hasooh
doo, ta tyng jó hasoo do waa manaa doo?
Ny hadoo pé hyb n'aa jawyk? Ta tyng jó
hasooh do né hẽ —näng mäh. —Ỹ tii, dooh

* **22:20** P'ooj ub Mosees sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, b'éé majyyw ta heen n'aa. Papuuj hahỹ ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

tii da ỹ adoo bä. Sa karom sa tä manaa do hadoo ỹ bë mahang, ỹ hyb n'aa jawyg né paawä bë bahn̄h —näng mäh. 28 —Hëp ỹ hata had'yyt hẽ bëëh, nesaa do ỹ ahoop noo gó. 29 Ti hyb n'aa hã ỹ Ee banoo do hadoo ỹ bag'ããs doo, tii da ẽnh bë ỹ banoo bë bag'ããs si ỹỹ. 30 Ti hyb n'aa bë awëh da, bë eëëk da si ỹỹ, ỹ bag'ããs do noo gó, bë ỹ weh'ëëh do ky n'aa. Bë da at'oonh wahë n'aa tyng jó, 12 hedoo do Isaraéw taah panaa bë bag'ããs hyb n'aa, bë ky n'aa etyy hyb n'aa —näng mä Jesus.

31 Ti m' Jesus ky hadoo Peed hã:

—Simaw, Simaw —näng mäh. —Nesaa Do Yb ets'ẽẽ wät tak'ëp bë tametyy hyb n'aa. Takarẽn paawä bë beréd hõm hã ỹ bë h'yy ka'eeh doo. 32 Ti hado né paawä, P'op Hagä Do hã ỹ ky n'aa ets'ẽẽ wät õm, manerét hyb n'aa hã ỹ mah'yy ka'eeh doo —näng mäh. —Mah'yy kawareem bä, p'aa hẽnh tak'ëp hã ỹ mah'yy kae bä, mah'yyb enäw ta wób hã ỹ h'yy ka'eeh doo —näng mä Jesus Peed hã.

33 Ti m' Peed ky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Dooh ỹ h'yy keréd bä a hã —näng mäh. —Ỹ radawäts g'ëëd bä, na radawäts g'ëëd ỹ a sii. Ỹ radajëëb bä, na ỹ radajëëb a nemuun, näng mäh.

34 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Baad õm ỹ maher'oot Peed —näng mä —Badah, atsëm, karaak bahỹỹh do pooj jé, tamawoob nuu me da ỹ maky n'aa jejën da —näng mä Jesus Peed hã.

35 Ti m' Jesus beaanh ta ma matëg sa hã:

—Bë ỹ mejũũ noo gó P'op Hagä Do ky n'aa bë baher'ood hõm hyb n'aa, dooh ỹ an'oo bä bë mahũũm pé dajẽẽr hadoo péh, ta hood hadoo péh, bë tsyym suun bë wareem péh. Bedoh bë wë ti noo gó? —näng mäh.

—Dooh —näk mäh. —Dooh badoh pé ãã wë —näk mä sa kyyh.

36 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hỹỹ kä bë mahũũm bë wë tanyy bä dajẽẽr, bë h'ëëd hood na-ããj hẽ. Bë wë tananyy bä bë kuman mariij, taw'ããts hẽ bë esëëm hõm bë hatsë bë hã hadäk doo, bë kuman bë betsẽẽ hyb n'aa ta säm† —näng mäh. 37 —Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do këh ỹ n'aa hã: “P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do h'yyb hata däk ran'oo bä P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”,‡ näng P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Jesus. —Sahõnh hẽ këh ỹ n'aa kerih doo gó her'oot doo, ta ti hadoo né kä —näng mä Jesus.

38 Ti m' ta ma matëg raky hadoo ta hã:

—Ma matëg! —näk mäh. —Pawóp hẽ ãã wë kuman mariij —näk mäh.

—Jããm tii —näng mäh.§

Getsemani bä Jesus ky n'aa ketsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

39 Ti m' tabahed'oo doo da, waëë joom oriib banäng doo hẽnh Jesus bahõm kän. Ta ma matëg had'aa mäh. 40 Rakajaa bä m' Jesus ky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ẽẽ, nesaa do h'yyb tatug mahn̄h bëëh, ỹ bë eréd hõm mahn̄h —näng mäh.

41 Ti m' tabahõm dawë hã. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng, ti m' taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

42 —Ee, —näng mäh —makarẽn bä mado hõm mahn̄h ỹỹ wät hahỹ ỹ ahoop do pan'aa. Ta tii d' né hẽ ỹ bets'ẽẽ paawä, makarẽn doo da né hẽ mabad'oo, ỹ karẽn doo da nado —näng mäh.

[43 Ti m' hỹ pong jé naa ããs see kasee ta hã, tah'yyb hej'oonh hyb n'aa. 44 Ti m' tak'ëp mä taky n'aa etsẽẽ, tak'ëp tah'yy katón do hyb n'aa. Baad nado ta h'yyb tym. Majyyw hadoo mä tahehud. Tũũ m' tabatõõm.] 45 Ti m' tabas'ëëg gëët jawén paa bä m', taky n'aa etsẽẽ do jawén paa bä, tabahõm ta ma matëg rahab'ëëh hẽnh. Aã b'ëëh mä tii. Tak'ëp mä raty jewyk rah'yy ketón do hyb n'aa. 46 Ti m' taky hadoo sa hã:

† **22:36** Kuman ky n'aa nado ti Jesus her'oot. Kuman ky n'aa me tamaher'oot. Kaneb'ooh do du doo do pooj jé ji benäm ji kuman, baad ji gada hyb n'aa ji wë ji majĩĩ kajaa bä. Ti noo gó né tadu doo Jesus, ta ma matëg na-ããj hẽ rano n'aa masoo doo. Ti hyb n'aa ta ma matëg Jesus maher'ood wät, baad rahyb n'aa matakëë hyb n'aa baad nadoo do hã, sa h'yyb rabenäm hyb n'aa, edaa däk do hyb n'aa sa hã rarejãã doo. ‡ **22:37** Isajas 53.12 § **22:38** “Jããm tii” Jesus wén her'oot, dooh ta ti tado bä do hyb n'aa tahanäng doo. Dooh kuman ky n'aa tado bä sa hã tamaher'oot doo.

—Hëd n'aa bë ba'ỹỹh? —näng mäh. —Bë as'ëëg bëh! P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ẽẽ, bë nesaa do h'yyb tatug mahãnh, ỹ bë eréd hõm mahãnh —näng mäh.

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

47 Jesus ber'oot nä bä m', rakaja kän hajõk do ta wë. Judas, ta ma matëg 12 hedoo do see paah, sa pooj jé tabana. Ti m' Jesus wë Judas bana. Ta tapa tsanetsub wät. Kedëng do ky n'aa né paawä tii. 48 Ti m' Jesus beaanh ta hã:

—Judas, —näng mäh —matsanetsup doo me ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do maban'oo däk? —näng mä Jesus Judas hã.**

49 Ti m' Jesus sii habok do rabahapäh bä m' hajõk do rakarẽn ramasoo, raky hadoo ta hã:

—Makarẽn ër gadoo kuman me?

50 Ti m' Jesus sa hata see tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom. Ta nabuuj hub hẽnh hadäk do tagakyd hõm mäh. 51 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ti moo hado manäh —näng mäh.

Ti m' Jesus moo däng aj'yy rog hã. Has'oo däk mäh.

52 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hã, P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sa wahë n'aa hã, Judah buuj sa wahë n'aa hã na-ããj hẽ, Jesus ramaso däk hyb n'aa ta no n'aa han'aa do sa hã Jesus ky hadoo:

—Ër wahë n'aa wë h'yy kawereem do sa h'yyb mahũũm n'aa bë ed'oo g'eeh ỹỹh, bë wén n'aa wë ỹỹ sẽn-jeer yt hã, boh yt hã? —näng mäh. 53 —P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó ỹ awäd had'yyt hẽ bë sii. Dooh ẽnh ỹ bë maso bä tii bä ẽnh? —näng mäh. —Hỹỹ kä, taw'ããts hẽ —näng mäh. —Ỹ hapäh, da hẽ né kä ỹ bë bahajaa. Da hẽ né hẽ Nesaa Do Yb mejũũ —näng mä Jesus.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahỹỹh

54 Ti m' ramaso däk Jesus, ti m' ramahũũm kän P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób hẽnh kä. Peed bahõm sa jawén. Dawëë m' tagadäk. 55 Ti m' warahén ragahõ jat tëëg tób w'oo hã, ti m' rabehyy b'ëëh tëëg noo pa. Sa pa m' Peed bahyy häng. 56 Ti m' ỹỹnh, sa karom, bahapäh Peed tëëg bag hã m' tabahäng bä. Ti m' baad tabaheg'ããs ta hã. Ti m' taky hadoo:

—Hahỹ Jesus hata seeh —näng mäh.

57 Ti m' Peed ky n'aa jejën wät.

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti aj'yy —näng mäh.

58 Badah peej däg kä m', ta see baheg'ããs Peed hã, ti m' taky hadoo:

—Ta hata see né hẽ õm —näng mäh.

—Dooh. Dooh sa see ỹ do bä —näng mä Peed.

59 Badah peej däg kä m', sét oor tabahado däk bä m', ta see ky hadoo:

—Jesus ma matëg see né ti hỹỹh. Garirej buuj né ti hỹỹh —näng mäh.

60 Ti m' Peed ky hadoo:

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti maher'oot doo —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ, taher'oot nä bä m', karaak ky ganä kän, tabah'ỹỹ kän. 61 Ti m' Jesus ty kaw'õõd däk Peed wë. Tii bä m' Peed hyb n'aa newë däg kän Jesus her'oot do paa ta hã kä: “Karaak bahỹỹh do pooj jé da ỹ maky n'aa jejën tamawoob nuu me.” Tii d' né paa kä m', Jesus her'oot do paa kä ta hã. 62 Ti m' Peed banyyh wahoo gó naa. Tak'ëp tabaód g'ëëd kän mäh, taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

Jesus warahén rarejãã do panyyg n'aa hahỹỹh

63 Ti m', warahén Jesus hag'ããs do raky n'aa ejeets kän mäh, rarejãã mä tak'ëp. 64 Ti m' raty maw'yyd däk, tanahapäh hyb n'aa. Ti m' rabahewyyh bä m' raky hadoo:

—Maher'ood mahapëë bä! Jaa mo haj'aa? —näk mäh.

65 Hajõng nä m' sa kyyh, raky n'aa rejãã doo.

Judah buuj sa wahë n'aa Jesus hã rake'aanh do panyyg n'aa hahỹỹh

66 Ti m', bäp paa m', rakata padëëk Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk

** **22:48** Tsanetsup doo me Judas metëëh ta wób sa hã Jesus, ti né hẽ ramaso däk hyb n'aa.

doo. Ti m' ramahũũm kän Jesus sa wë, 67 ti m' raky hadoo:

—Mamaher'ood ãã hã, õm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do mado bä —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ỹ maher'ood bä paawä, dooh paawä ỹ bë ky dahé bä. 68 Bë ỹ eaaj bä, dooh bë ky gedag bä —näng mäh. 69 —Ti tahado né paawä, hỹ jawén Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do asooh da P'op Hagä Doo, Sahõnh Sa Bahänh Hado Do hub hẽnh, ta hã P'op Hagä Do weh'ëëh doo bä —näng mä Jesus.

70 Ti m' sahõnh hẽ kata däk do raky hadoo:

—Õm mä P'op Hagä Do T'aah, a nooh? —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë né tii, ti tii d' her'oot. Baad ub ti bë kyyh —näng mäh.

71 Ti m' raky hadoo:

—Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh. Ta daaj né hẽ ti taky n'aa kaher'oot —näk mäh.

23

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũũm kän do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', sahõnh hẽ ajyy kata däk do ramahũũm kän Jesus Pirato häd näng do wë.* 2 Ti m' radu doo Jesus raky n'aa tapaa Pirato hã. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Hahỹ aj'yy h'yyb mahũũm Judah buuj, raky nadahé wät hyb n'aa sa wahë n'aa, Roma buuj. Tamoo ge'ỹỹm ranep'aak hyb n'aa Sesa hã ji hepak doo, Roma buuj sa wahë n'aa hã ji hepak doo. "Ỹ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. Häj n'aa wahë n'aa ỹỹh", näng mä ta kyyh —näk mä ta ti ajyy Pirato hã.

3 Ti m' Pirato beaanh Jesus hã:

—Õm né Judah buuj sa wahë n'aa? —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹỹ. Tii d' né hẽ, maher'oot doo da né hẽ —näng mä Jesus.

4 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hã, hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa do hã na-ããj mä Pirato ky hadoo:

—Dooh ỹ aw'yyt pé ta hã ta säm ỹ anoo péh —näng mä Pirato.

5 Ti m' raky kah'ũũm Pirato hã:

—Sahõnh Judah häj n'aa bä, sa wahë n'aa wë rah'yy kawereem tan'oo bä tama metëëk do hã. Garirej häj n'aa bä tadu doo tama metëëk doo. Hỹỹ kä babä Jerusarẽnh bä tama met'ëëg kän —näk mä sa kyyh.

Eróts häd näng do wë Jesus ramahũũm do panyyg n'aa hahỹỹh

6 Garirej häj n'aa bä Jesus du doo paa tama metëëk do Pirato ky n'aa napäh bä m', teaaj wät sa hã:

—Garirej häj n'aa babuuj ti hỹ aj'yy? —näng mäh.

7 Ti m' Pirato ky n'aa napäh bä m' Jesus t'ĩĩ hẽnh naa, tamejũũ ramahũũm Eróts Ãn-Tipas häd näng do wë, Garirej häj n'aa wahë n'aa tabadoo do hyb n'aa. Jerusarẽnh panang bä Eróts bag'ããs dó ti noo gó.

8 Ti m' Eróts tsebee wät Jesus tahapäh bä. P'ooj né hẽ m' takarẽn paawä m' Jesus tabahapäh. Ta ky n'aa napëë däk paa m' Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa m' takarẽn paawä m' tabaheg'ããs Jesus pahuunh doo. 9 Ti m' Jesus ramanaa bä m', hajõng mä teaanh ta hã. Dooh m' Jesus ky gedag bä.† 10 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ, tak'ëp mä raky n'aa tapaa ta ky n'aa Eróts hã. 11 Ti m' Eróts, Eróts warahén n'aa sii hẽ m' raky n'aa ej'ees mäh, raky n'aa rejãã mä Jesus. Ti m' radadäk ta hã saroor tak'ëp hanäm doo, sa wahë n'aa hedoo do saroor n'aa, raweh'ëëh doo gó m' raky n'aa manes'uunh hyb n'aa. Ti m' Jesus Eróts mejõ hõm p'aa hẽnh Pirato wë. 12 Ti pooj jé m' Eróts Pirato daheeh ta majĩĩ dó m'. Ti noo gó kä m' ta najiis hado däg kän mäh.

13 Ti m' Pirato mejũũ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa, hajõk do na-ããj

* **23:1** Pirato häd näng doo, Roma buuj ta ti Judah häj n'aa bagã n'aa. † **23:9** Jesus wén ky ganadoo Eróts, j'ooj madäk doo me Eróts eaanh do hyb n'aa.

rakataa hyb n'aa ta wë. 14 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë mana wät hahỹ aj'yy wë ỹỹ —näng mäh. —“Hahỹ aj'yy h'yyb mahũũm Judah buuj raky nadahé wät hyb n'aa sa wahë n'aa, Roma buuj”, bë nooh —näng mäh. —Baad ỹ beaaj wät bë matym gó ta ky n'aa bë her'oot doo. Dooh ỹ aw'yyt pé ta hã nesaa do bë her'oot doo. 15 Ti hadoo né hẽ Eróts. Dooh taw'yyt pé nesaa do ta hã, ti hyb n'aa tamejũũ p'aa hẽnh ãã wë —näng mäh. —Dooh tamo haj'aa pé ta p'ãã dajëp péh. 16 Ti hyb n'aa ỹ mejũũ da rahewyyh hyb n'aa, ti jawén da ỹ eréd hõm tabahõm hyb n'aa —näng mä Pirato kyyh.

[17 Pas-kowa noo gó né m' Pirato mahen'yyh radewëës do seeh, hajõk do retsẽẽ doo.] 18 Ti m' hajõk doo, séd hã m' raky hadoo, tak'ëp mä sa kyyh:

—Manaboh hỹ aj'yy. Ãã karẽn maberéd hõm Barabas häd näng doo —näk mä sa kyyh.

19 Ragadahew'ëës doo gó m' tabagëët ta ti Barabas häd näng doo, Jerusarẽnh panang bä Roma buuj sa hã tah'yy kawareem do hyb n'aa ta h'yyb hataa sa daheeh, ta see tadaj'ëëp do hyb n'aa na-ããj mäh. 20 Pirato karẽn paawä taberéd hõm Jesus, ti hyb n'aa p'aa hẽnh taky kah'ũũm sa hã. 21 Ti m' rageëëj bong:

—Mepëëm däg! Mepëëm däg! Mepëëm däg! —näk mä hajõk do sa kyyh.

22 Ti m' tamawoob nuu me däg mä Pirato ky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa? —näng mäh. —Dooh mo haj'aa kad'oo do tado bä —näng mäh. —Dooh ỹ aw'yyt pé ta hã ta p'ãã dajëp péh. Ti hyb n'aa ỹ mejũũ da rahewyyh hyb n'aa, ti jawén da ỹ eréd hõm tabahõm hyb n'aa —näng mä Pirato kyyh.

23 Ti m' raky kah'ũũm Pirato hã. Tak'ëp rageëëj bong, Jesus tabepëëm hyb n'aa. Ti m' sa kyy me m' rahaja kän Pirato. 24 Ti hyb n'aa kä m' Pirato ban'oo kän rakarẽn doo da. 25 Tado nyyh mä Barabas, Jerusarẽnh panang bä Roma buuj sa wë tah'yy kawareem do hyb n'aa radawäts gëët do paah, ta see tadaj'ëëp do paah. Ti né m' ti retsẽẽ Pirato hã. Ti m' Pirato mejũũ Jesus rabepëëm däk b'aa hã, rakarẽn doo d' né hẽ m'.

Jesus rabepëëm däk do panyyg n'aa hahỹỹh

26 Jesus warahén ramahũũm bä rabepëëm hyb n'aa, ramaso däk mä aj'yy Simaw häd näng doo. Panang Sirené häd näng doo bä naa m' tii. Jerusarẽnh panang hẽnh tabajëë paawä. Ti m' warahén ramejũũ mä tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepëëm däk do b'aa n'aa. Ti m' ramejũũ Jesus jawén tabahõm. 27 Hajõk mä hah'ũũm sa jawén. Ỹỹj na-ããj mä ah'ũũm sa sii. A'oot mäh. Sa h'yyb mä ragedyyk. Rah'yy ketón do ky n'aa m' ta tii. 28 Ti m' Jesus ty kaw'õõd däk sa wë, ti m' taky hadoo sa hã:

—Ỹỹj, Jerusarẽnh buuj —näng mäh. —Ỹ had'yyt nado bë p'ãã ód. Bë daaj hẽ bë p'ãã kaód, bë taah na-ããj hẽ bë p'ãã ód, tak'ëp nesaa do bë wë hana do hyb n'aa. 29 Ti awät da ti noo gó hahỹỹ da d' bë kyyh: “Taw'ããts hẽ ỹỹj taah nanäng do hã, ỹỹj netaah do hã, ỹỹj nanebii do hã”, tak'ëp nesaa do taah enäh do rabahoop do hyb n'aa. 30 Ti noo gó Judah buuj raky hadoo da waëë hã: “Keréd hyy ãã jó, nayyw hẽ ër dejëp hyb n'aa.” Wajapëm do hã raky hadoo da: “Ãã jó wamii hyyh”,‡ näk da. 31 Hahỹỹ da hã ỹ ran'oo bä, b'aa tsahë do hadoo do ỹỹh, nesaa do nahanäng doo, ta bahãnh da ti P'op Hagä Do bad'oo sa hã, b'aa hawoonh do hadoo, hajõng nesaa sa hã hanäng doo. Sahõnh hẽ haooj jëng do hadoo sa hã —näng mä Jesus ỹỹj sa hã.

32 Pawóp hẽ ajyy moo nesaa do ramahũũm, Jesus sii rabepëëm padëëk hyb n'aa sa moo p'ãã. 33 Ti m' rakajaa Ji Nu Gabóg K'yy ramaneëënh doo bä. Ti m' rabepëëm däk Jesus b'aa kajatsëk do hã kä. B'aa kajatsëk do wób hã rabepëëm padëëk moo nesaa do Jesus pa. Ta hub hẽnh ta see hahäng, s'ỹỹ hẽnh ta see hahäng.

34 [Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ee, —näng mäh —mamabaan sa hã hahỹ nesaa doo, hã ỹ ramoo bok doo. Dooh

‡ **23:30** P'op Hagä Do ky n'aa rod pooj jé hawät doo, Osejas häd näng do erih do hã Jesus ky däng. Osejas 10.8 hã takerii däk tii. § **23:34** Dooh rah'yy genä P'op Hagä Do T'aah tado bä ti radaj'ëëp doo.

rah'yy genä bä ramoo bok do hã§ —näng mä Jesus.]

Ti m' warahén ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wë ym doo.

35 Hajõk do rabaheg'ããs bä m', Judah buuj sa wahë n'aa raky n'aa ej'ees mäh, rakawew'aam mä Jesus. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Ta wób ted'ëëp —näk mäh. —Taw'ããts hẽ ta daaj hẽ taked'ëëp Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do asëëw hõm do tado bä? —näk mä sa kyyh.

36 Ti ky hadoo né hẽ m' warahén ẽnh. Ramenoo ta hã uwa s'ëëb oow, ramanes'uunh do heen n'aa. 37 Ti m' raky hadoo:

—A daaj hẽ kedëëb, Judah buuj sa wahë n'aa mado bä! —näk mä sa kyyh.

38 P'op, ta nu gad'oo pong jé m', warahén rabepëëm däk kerih doo. Hahỹỹ da m' kerih do hã: "Judah buuj sa wahë n'aa hahỹỹh", näng mä kerih do hã.

39 Ti m' moo nesaa do see Jesus pa hahäng do ky n'aa rejãã mä Jesus. Hahỹỹ da m' taky n'aa ej'ees:

—Õm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do õm? Ti bä, a daaj hẽ kedëëb, ãã na-ããj né hẽ! —näng mä ta kyyh.

40 Ti m' ta see ky geãm wät:

—Dooh P'op Hagä Do majeỹỹm bä? Õm na-ããj né da dajëp ta nemuun —näng mä ta hã. 41 —Taw'ããts hẽ ti ãã radej'ëëp, nesaa do ãã moo bok do hyb n'aa —näng mäh. —Hahỹ aj'yy dooh nesaa pé tamo haj'aa —näng mä ta hã.

42 Ti m' Jesus hã kä taky hadoo:

—Mahyb n'aa es'ee ỹỹh, mabag'ããs doo hẽnh, hỹ pong jé makajaa bä —näng mäh.

43 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ a hã ỹ her'oot doo: Badah mabasëëk da si ỹỹ hỹ pong jé, P'op Hagä Do wë —näng mä Jesus.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

44 Wasyg däk mä ti nuuj jé. Ti m' ta bag badoo wät, badagyb däk mä badäk hahỹỹ hã. Jããm hẽ tug bä tabawag däk p'aa hẽnh. 45 Dooh m' papỹỹj bag wät péh. Tii bä m', P'op Hagä Do tób n'aa t'õp ta gó noo gatsë hebaan do kas'ẽẽd hyng mäh. 46 Tii bä m' tak'ëp mä Jesus geëëj wät:

—Ee, —näng mäh —a moo gó ỹ banoo hëp ỹ tym —näng mäh.

Ti m' ta ti taky hadoo bä m', tadajëb kän mäh.

47 Ti m' sahõnh hẽ ta ti warahén sa wahë n'aa hapäh bä m', P'op Hagä Do hã taj'aa etsëë kän. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Te hub né hẽ, —näng mäh —baad hadoo do né paa ti hỹ aj'yy —näng mäh.

48 Ti m' hajõk doo, kepëëm do heg'ããs doo, sahõnh hẽ ta ti rabahapäh bä m', sa h'yyb ragedyyk rabajëk, rah'yy ketón do heen n'aa. 49 Dawëë naa m' Jesus najiis rabaheg'ããs. Sa mahang mä ab'ëëh mä ỹỹj Garirej häj n'aa bä naa, Jesus hataa paah.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahỹỹh

50-51 Ti awät mä aj'yy ky enyym doo, P'op Hagä Do karẽn doo da hawät doo, Judah häj n'aa, panang Arimatsija häd näng doo bä naa. Joséh mä ta häd. Tagada né hẽ m' P'op Hagä Do bag'ããs do du däk. Judah buuj sa wahë n'aa see né paawä m' tii, dooh m' ta h'yyb hedo bä sa sii, Jesus hã rabad'oo do hã. 52 Ti m' ti Joséh bahõm Pirato wë, Jesus kamag n'aa tabetsẽẽ hyb n'aa. 53 Ti m' tabado hyy kän Jesus kamag n'aa, ti m' tahabën däk mä pããn hawak doo me rino häd näng do s'ëëb. Ti m' tadasuun jëng pä gabaho doo gó, kamag hood n'aa ragagots däk doo gó. Papuuj mä ta ti kamag hood. 54 Saab pooj jé m' ti ta tii. Saab pooj jé né hẽ m' ta ti Judah buuj rabahenyyw hõm, Saab hã rakamehehãk hyb n'aa. Tũũh däg mä papỹỹj. Edaa däk Saab du däk doo.**

55 Ỹỹj Garirej häj n'aa bä naa, Jesus had'aa do paah, rabahõm Joséh jawén. Rahapäh mä gabaho doo. Rahapäh mä na-ããj hẽ ragadakä jëng do Jesus kamag n'aa. 56 Ti m' rabajëk myyj hẽnh. Ti m' rabenyyw däk bag'aad, buu benyym do bëëh, Jesus kamag n'aa hahog pan'aa m'. Rabenyyw däk do rabahajaa bä m', Saab däg mäh. Ti hyb n'aa ragada mä Saab tabëëj hõm hyb n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk mejũũ doo da.

** **23:54** Judah buuj sa hã, papỹỹj badëë hyng do jawén paa bä Saab du däg däk.

24

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' bäp paah, met'uuh hã, ÿÿj
rabahõm kän pä gabaho doo hẽnh, Jesus
kamag n'aa radasuun jëng hẽnh. Buu
benyym do renyyw däk do paa ramahũũm.
2 Kepëëd hõm mä pä gabaho do ty gatsë
paah, rakajaa bä. 3 Ti m' rabajëë p'ëë ta gó.
Dooh m' tii bä Jesus kamag n'aa. 4 Rahyb
n'aa newë b'ëëh bä m', nayyw hẽ kasee sa
pa pawóp hẽ ajyy. Gabarëëh mä sa saroor,
hawyp do gabarëëh doo da. 5 Tak'ëp mä
ÿÿj rah'yyb e'ÿÿm bong. Ti hyb n'aa, tũũ
rabehyy b'ëëh. Ti m' ããs raky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa hawät do bë esoos dejëp do
mahang? —näk mäh. 6 —Dooh wäd bä.
Ganä wät! Dooh bë hyb n'aa es'ee wäd bë
hã taher'oot do Garirej häj n'aa bä? 7 Hahÿÿ
d' paa ta kyyh bë hã: “Ran'oo däk da Aj'yy
Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do nesaa do
moo heb'ook do sa moo gó, rabepëëm däk
hyb n'aa. Tamawoob däg bä kä ta ãh, ganä
wät da p'aa hẽnh”, näng bë hã —näk mä ããs
kyyh sa hã.

8 Ti m' rahyb n'aa es'ee kän Jesus her'oot
do paa kä. 9 Ti m' rabajëk, 11 hedoo do Jesus
mejũũ do hã, ta wób na-ããj hã, rapanäk
hyb n'aa. 10 Marija Madarẽn, Jowãn, Marija
Tsijaag ÿÿn, ÿÿj wób mä na-ããj hẽ m', ti
panäk do sa hã. 11 Dooh m' Jesus ma matëg
raky dahé bä. Daap hẽ red'oo mä ti ÿÿj
raher'oot doo. 12 Ti hadoo né hẽ m', Peed
as'ëëg gëët, ti m' waj'aa hõm Jesus kamag
n'aa hood gadäk hẽnh. Gabaho do tageg'ããs
bä m', jããm né hẽ m' pããn hawak do rino
häd näng do s'ëëb tahapäh. Ti m' tabajëng.
Tahyb n'aa newëë mä ta tii.

Pawóp hẽ ajyy hã Jesus kasee do panyyg n'aa hahÿÿh

13 Ti noo gó né hẽ, pawóp hẽ Jesus ma
matëg wób rabahõm panang Emaus häd
näng doo hẽnh. Dawëë péj tii, Jerusarẽnh
bä naa. 14 Ramahõm me raher'oot mä Jesus
dajëp do ky n'aa. 15 Ti bahãnh mä Jesus
kataa sa hã. Sa sii m' tabahõm. 16 Dooh m'
rah'yy genä bä Jesus tado bä, P'op Hagä Do
an'oo bä. 17 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—H'ëëd ti bë her'oot? —näng mäh.

Ti m' rabayyw b'ëëh dó. Rahyb n'aa tón
mäh. 18 Ti m' sa seeh, Kerew-Pas häd näng
do ky hadoo:

—Jããm né hẽ õm Jerusarẽnh bä heg'ããs
do ky n'aa nanapäh do t'ïï hẽnh hawäd wät
doo? —näng mä ta kyyh.

19 —H'ëëd ky n'aa? —näng mä Jesus.

—Nasaréh buuj, Jesus häd näng do ky
n'aa —näk mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa
rod né tii. Tak'ëp ta hejój gó tama metëëk,
tapehuunh na-ããj hẽ. Baad ub ti P'op Hagä
Do matym gó. Baad ub na-ããj hẽ ta wób sa
matym gó —näk mäh. 20 —Tii bä P'op Hagä
Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë
n'aa, ër wahë n'aa wób na-ããj hẽ, raban'oo
kän Roma buuj sa moo gó, radaj'ëëp hyb
n'aa. Tii bä rabepëëm däk b'aa hã —näk
mäh. 21 —Kristo, ër majïï moo gó naa ëër,
Isaraéw buuj ted'ëëp do paawä, ãã ed'oo.
Tamawoob däg mä ta ãh tadajëp —näk mäh.
22 —Ti anäng nä ta ky n'aa —näk mäh. —
Bäp paa ÿÿj wób, ãã h'yyb hataa, rabeboo
nä Jesus kamag n'aa hood hẽnh. Ãã h'yyb
gabedo bong ran'oo bä. 23 Dooh wäd mä ta
kamag n'aa ta gó, sa nooh. Ããs kas'ee bong
mä sa hã, sa nooh. Jesus mä ganä wät ããs
her'ood bä, ÿÿj sa nooh. 24 Tii bä ãã wób
rawaj'aah rabaheg'ããs hyb n'aa. Se hub
né hẽ m' ÿÿj sa kyyh. Dooh wäd mä Jesus
kamag n'aa tii bä. Dooh né hẽ m' rahapëë
bä Jesus —näk mä ajyy kyyh.

25 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—H'yy gatemah bëëh! —näng mäh. —
Nayyw hẽ nado bë ky daheeh sahõnh hẽ
P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do paah
—näng mäh. 26 —Kristo, P'op Hagä Do H'yyb
Däng Do ahoop do pan'aa né hẽ sahõnh hẽ
ta tii, hÿ pong jé, raweh'ëëh hẽnh, tabasëëk
do pooj jé. Baad né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa
rod rerii bong paa ta tii —näng mä Jesus sa
hã.

27 Ti m' Jesus ma met'ëëg wät mä sa hã
sahõnh hẽ ta ky n'aa, P'op Hagä Do kyy
kerih do hã hanäng doo. Mosees erii wät
do hã tadu doo ta ky n'aa tama metëëk doo.
Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii
bong do ta ky n'aa, Jesus her'oot né m' tii
kä.

28 Ti m' edaa däk mä panang Emaus
häd näng doo. Panang bahãnh mä Jesus

kateb'ëës. 29 Ti m' tak'ëp rabetsẽẽ sa pa tabaym hyb n'aa, tũũh däg do hyb n'aa papỹỹj. Badajuu däk mäh. Ti m' Jesus bahõm kän sa sii. Sa pa m' tabayyw kän. 30 Rabehyy t'oonh bä kä rabawa hyb n'aa kä, Jesus bado däk pãw, ti m' P'op Hagä Do hã taky n'aa etsẽẽ ta hyb n'aa, ti m' taganabäh hõm, ti m' tabanoo sa hã kä. 31 Tii bä kä m', rah'yy kadaw'uuh Jesus hã. Rah'yy kadawuung sii hẽ m' Jesus dawuh.

32 Ti m' sa daaj hẽ rakaner'oot. Ti m' raky hadoo:

—Mahapäh né hẽ, ti baad ër h'yyb tym tsebé do hadoo ër sii taber'oot bä, P'op Hagä Do kyy kerih do hã ër tamaher'oot bä ër mana me —näk mä sa kyyh.

33 Ti m' nayyw hẽ kä rabajëë kän Jerusarẽnh hẽnh, 11 hedoo do Jesus ma matëg, ta wób na-ããj hẽ rakata padëëk bä. Rakajaa bä kä m', kata b'ëëh do raky hadoo sa hã:

34 —Se hub né hẽ. Ganä wät né hẽ ër Wahë N'aa! —näk sa kyyh. —Simaw hã takas'ee wät! —näk mä kata b'ëëh do sa kyyh.

35 Ti m', panang Emaus häd näng doo hẽnh naa han'aa do rabaher'oot sa hã nyy da Jesus kasee sa hã ta tyw n'aa ramahõm me, nyy da rah'yy kadaw'uuh ta hã pãw taganebëëh bä.

36 Tii bä kä m', rabaher'oot nä bä m', Jesus ganä g'ëëd kän mä sa mahang. Ti m' takedëng sa hã:

—Taw'ããts hẽ bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh.

37 Ti m' tak'ëp rabeỹỹm bong. H'yy gabedo bong mäh. Maëts red'oo mäh. 38 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa bë beỹỹm? —näng mäh. —Hëd n'aa bë panyyg ky nadaheeh hahỹ bë hapäh do hã? —näng mäh. 39 —Bë hegãã moh ỹỹ, tsym ỹỹ, atapuwa tyw n'aa paah. Ỹ né ti hỹỹh. Maës ỹ nado ti hỹỹh. Bë mep'aa hã ỹỹ, maëts nado ỹỹh, bë bahapäh hyb n'aa. Maëts dooh ta dab nyy bä, dooh ta k'yy nyy bä, baad bë hapäh do ỹỹh —näng mä Jesus sa hã.

40 Ti m' tametä däg kän mä sa hã ta mooh, ta tsyym. 41 Dooh m' raky dahé nä bä, tak'ëp rah'yyb tsebé do hyb n'aa, tak'ëp rah'yyb meuunh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa Jesus ky hadoo sa hã:

—Ti anyy ji awa péh? —näng mäh.

42 Ti m' rabanoo tah'ỹỹb dab. 43 Ti m' tabawëë kän sa matym gó.

44 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë mahang ỹ bawät nä bä, ỹ dajëp do pooj jé, “Kametä däk da hã ỹ sahõnh hẽ këh ỹ n'aa Mosees erii wät do paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah, Saaw-Mo hã kerih do na-ããj hẽ”, bë ỹ maher'ood bong paah —näng mäh.

45 Ti m' rah'yy genä padëëk P'op Hagä Do kyy kerih do hã, Jesus an'oo bä. 46 Ti m' taky hadoo ẽnh sa hã:

—Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do këh ỹ n'aa: Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ahoop né da dajëb. Ta jawén kä da, tamawoob hẽ ta ãh tabado däk bä, taganä wät da p'aa hẽnh. 47 Kristo ky gabuuj sahõnh hẽ häj n'aa babuuj sa hã rabaher'ood hõm da hahỹ ky n'aa: P'op Hagä Do awug hõm da sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät do paah, ta hã ji h'yy kawareem bä. Jerusarẽnh bä naa da radu doo raher'ood hõm doo —näng mä Jesus.

48 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Bë hapäh sahõnh hẽ ta ti nesaa do ỹ ahoop doo, ỹ dajëp doo, ỹ ganä wät doo, ti hyb n'aa ỹ karẽn bë baher'oot ta ti këh ỹ n'aa ta wób sa hã —näng mäh. 49 —Ỹ mejũũ da bë wë P'op Hagä Do Sahee, Ee ky n'aa enooh doo —näng mäh. —Ti hyb n'aa bë ayyw dó Jerusarẽnh bä, bë gado däk bä kä p'op naa P'op Hagä Do Sahee hejój —näng mä Jesus.

Hỹ pong hẽnh Jesus basëëk do ky n'aa hahỹỹh

50 Ti m' ta ma matëg Jesus mahũũm kän panang bahãnh, panang Betanija häd näng doo hẽnh. Ti m', p'op ta moo tagadabë sëëk, ti m' taky n'aa edëë bong sa hã. P'op Hagä Do hã taky n'aa etsẽẽ sa hyb n'aa. 51 Ta ky n'aa edëng bä m', P'op Hagä Do masäg kän hỹ pong jé. 52 Ti m', sa taron nu paa me m' ta ma matëg ramehyy b'ëëh, Jesus raweh'ëëh do ky n'aa, Jesus hã raj'aa etsë hyb n'aa. Ti m' tak'ëp rah'yy gadejah doo gó m', rah'yyb tsebé doo gó m' rabajëk. 53 P'op Hagä Do tób n'aa bä m' P'op Hagä Do hã

raj'aa etsëë had'yyt hẽ m'. Jããm hẽ kä hahỹ Jesus panyyg.

Jowãw
Jesus ky n'aa Jowãw erih do hahỹỹh

P'op Hagä Do kyyh Jesus hã takesok do ky n'aa hahỹỹh

1 P'ooj ub, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé, tawäd né hẽ P'op Hagä Do Kyyh häd näng doo.* P'op Hagä Do sii tabawät. P'op Hagä Do né hẽ tii. 2 Sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé, P'op Hagä Do sii tabawät tii. 3 Sahõnh hẽ tamo haj'aa hanäng doo. Dooh tapanahuunh péh. 4 Ji edëb had'yyt up doo, P'op Hagä Do Kyyh häd näng do hã né hẽ tabana. Ji h'yyb tym bag hadoo né hẽ ta ti edëb had'yyt ub doo. 5 Badagyp doo gó, nesaa do badäk hahỹỹ hã hanäng doo gó ta ti bag kadaw'uuh. Dooh badagyp do haja bä ta hã.

6 Ti m' ti awät mä aj'yy P'op Hagä Do kyy gó hana doo. Ta häd mä Jowãw.† 7 P'op Hagä Do mejũũ ta hã, ta wób tamaher'oot hyb n'aa ta ti ji h'yyb tym bag ky n'aa, ta tii hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. 8 Dooh Jowãw tado bä ta ti ji h'yyb tym bag. Ta bag ky n'aa rod ub ti Jowãw. 9 Ahyy kän badäk hahỹỹ bä, ta bag heh'äät ub doo, Jesus Kristo, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb tym bag.‡

10 Badäk hahỹỹ bä paa tabawäd wät. Badäk hahỹỹ hã habong do tapehuuj né paawä, dooh ragado bä tii, dooh rah'yy genä bä ta hã. 11 Ta karapee, Isaraéw buuj wë tabahyng, ti hadoo né hẽ, dooh ragado bä. 12 Sahõnh hẽ gad'oo doo, ta hã h'yy ka'eeh do sa hã P'op Hagä Do banoo ta taah rabahadoo hyb n'aa. 13 P'op Hagä Do taah ti rawén hedo padëëk, aj'yy karẽn do jawén nado, aj'yy panaa ji bahadoo do hyb n'aa nado. P'op Hagä Do taah rawén hedo padëëk, P'op Hagä Do tii d' tabanoo do hyb n'aa sa hã. Sa yb hado däk P'op Hagä Doo.

14 Ti m' aj'yy gó P'op Hagä Do Kyyh häd näng do kesok. Ãã mahang paa tabawäd wät. Ãã hapäh né hẽ tak'ëp hadoo do ta hejój, sét ub P'op Hagä Do T'aah tak'ëp hadoo do hejój. Tak'ëp né hẽ taky enyym. Heh'äät ub had'yyt né hẽ ta tii.

15 Baad ub Jowãw nu gahem'uun do paa baher'oot paa ta ti ky n'aa. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—Hahỹ ti ỹ ky n'aa her'oot doo, hahỹỹ da ỹ baher'oot bä: "Jawén ỹ hana doo, hyb n'aa jawyk ti bahẵnh ỹỹ, tawäd däg né hẽ pój ỹỹ jé do hyb n'aa" —näng mä Jowãw kyyh.

16 Tak'ëp né hẽ P'op Hagä Do Kyyh häd näng do ky enyym. Ti hyb n'aa ër hã taky enyyw had'yyt hẽ. Baad hadoo do ër hã tametä had'yyt hẽ. 17 Mosees makũ anoo paa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Jesus Kristo kä metä kän P'op Hagä Do ji takamahẵn doo, ky n'aa heh'äät ub do na-ããj hẽ. 18 Dooh noo gó hapäh pé P'op Hagä Doo. Tii d' né paawä, jããm né sét hadoo do ta T'aah, ta da hadoo doo, ta pa hawät doo, ër tamaher'oot ta ky n'aa. Ta hã hẽ takametëëh P'op Hagä Doo.

Jowãw nu gahem'uun do ky n'aa hahỹỹh

19 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa panang Jerusarẽnh bä habong do ramejũũ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wób, t'ĩĩ hẽnh ramoo heb'ook do Rewi panaa wób na-ããj hẽ, Jowãw hã rabeaanh hyb n'aa Kristo, P'op Hagä Do Ky Däng Do tado bä. 20 Baad ub mä Jowãw baher'oot sa hã, dooh taky n'aa jejën bä. Hahỹỹ da m' Jowãw kyyh sa hã:

—Dooh Kristo,§ P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ỹ do bä —näng mä sa hã.

21 Ti m' rabeaanh:

—Õm Eriij, p'ooj ub hawät do paah? —näk mäh.

—Dooh —näng mä Jowãw.

P'aa hẽnh mä rabeaaj wät ẽnh:

---

* **1:1** Jesus né ti P'op Hagä Do Kyyh häd näng doo. † **1:6** Jowãw nu gahem'uun do tii. Hajõk ti noo gó Jowãw häd enäh doo. Hahỹ Jesus panyyg hanäm do herii wät doo, Jowãw seeh, Jesus ma matëg seeh. ‡ **1:9** Jesus ji tah'yy gan'yyh baad hadoo do hã, P'op Hagä Do karẽn do hã, tahanäng pé m' ti ji h'yyb tym bag. § **1:20** Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëënh Mesijas . Gereg kyy me ramaneëënh Kristo. "P'op Hagä Do h'yyb däng doo" , tahanäng pé m' ti.

—Õm nanäng P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng doo? —näk mäh.

—Dooh ỹ ti tado bä —näng mäh.

22 Ti m' tagadëëg ub rabeaanh:

—Jaa ti õm? —näk mäh. —Ãã mama-her'ood, ãã panäk hyb n'aa ãã hã mejũũ doo. Jaa õm, a nooh? —näk mä sa kyyh.

23 Ti m' Jowãw ky hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa rod, Isajas häd näng do her'oot doo da:

—"Ỹ né hẽ hahỹỹ da tabanawäng bä her'oot doo: Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo."**

24 Ti m' sa wób, Pariséw ramaneëënh doo, 25 rabeaaj wät ta hã:

—Hëd n'aa manu gemuun, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do nadoo do õm? Hëd n'aa manu gemuun Eriij p'ooj ub hawät do paa nadoo do õm, nanäng P'op Hagä Do ky n'aa rod nadoo do na-ããj hẽ õm? —näk mä sa kyyh.

26 Ti m' Jowãw ky hadoo:

—Ỹ ti hỹỹh, bë ỹ nu gemuun naëng me —näng mäh. —Ti awät bë mahang bë na-hapäh doo. 27 Ti né ti jawén ỹ hana doo, tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahắnh ỹỹ. Hã ỹỹ, ỹ hyb n'aa sakog its ta hã. Ti hyb n'aa dooh ỹ haja bä ta tsyym suun kabo n'aa ỹ do bä —näng mäh.

28 Ta ti reaanh doo, panang Betanija häd näng doo bä tii, tamii Joradãn häd näng do ta myyj jé. Tii bä m' Jowãw nu gemuun bong mä ta wë han'aa doo.

Jowãw nu gahem'uun do her'oot do Jesus ky n'aa hahỹỹh

29 Ti m' jati péh, Jesus Jowãw nu gahem'uun do hapäh ta wë hana doo. Ti m' Jowãw ky hadoo:

—Bë hegãã, —näng mäh —P'op Hagä Do mas'ãã b'éé t'aah hadoo, badäk hahỹỹ hã habong do nesaa do sa hã hanäng do hado hõm doo†† —näng mä Jowãw Jesus ky n'aa hã. 30 —Hahỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot do paa kä, hahỹỹ da ỹ baher'oot noo gó: "Jawén ỹ hana doo, hyb n'aa jawyk ti bahắnh ỹỹ, tawäd däg né hẽ pój ỹỹ jé do hyb n'aa", ỹ hanäng do paah. 31 —Dooh paa ỹ hapëë nä bä nanäng hyb n'aa jawyk do hahỹ tado bä. Ỹ wén nu gemuun bong tame, takametëëh hyb n'aa Isaraéw buuj sa hã —näng mä Jowãw.

32 Ti m' Jowãw ky hado kän:

—P'op Hagä Do Sahee ỹ hapäh hỹ pong jé naa tabahyng ta wë gurii-i hadoo. Ta hã tabaym. 33 Pooj jé, dooh ỹ hapëë nä bä ti tado bä. Hahỹỹ da paa ỹ P'op Hagä Do maher'oot, ỹ paa tamejũũ tame ỹ nu gemuun hyb n'aa: "Aj'yy wë Sahé ỹ ahyy bä, ta wë tabaym mabahapäh bä", näng P'op Hagä Doo, "ti né hẽ tii kä tabanoo sa hã Sahé ỹỹ kä sa h'yyb tym gó tabajëë suun hyb n'aa, Sahé ỹỹ h'yyb mahũũm hyb n'aa kä sa hã", näng P'op Hagä Do hã ỹỹ. 34 Ỹ hapäh ta ti Jesus wë kä. Ti hyb n'aa baad ỹ baher'oot ta ky n'aa kä: P'op Hagä Do T'aah né hẽ ti hỹỹh —näng mä Jowãw nu gahem'uun doo.

Pooj jé Jesus sii habok do sa ky n'aa hahỹỹh

35 Ti m' jati péh, p'aa hẽnh mä Jowãw nu gahem'uun do tii bä tabawät. Pawóp hẽ m' ta ma matëg rahada. 36 Jesus tabës bä Jowãw bahapäh bä m', taky hadoo ta ma matëg sa hã:

—Bë hegãã! P'op Hagä Do mas'ãã b'éé t'aah hadoo —näng mä Jowãw.

37 Ti m' ta ma matëg ramaa napäh bä m' Jowãw her'oot doo, Jesus sii m' rababoo kän. 38 Ta jawén p'aa hẽnh Jesus baheg'ããs bä m', ta jawén han'aa do tabahapäh bä m', tabeaanh sa hã:

—H'ëëd bë karẽn? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Rabi‡‡ —näk mäh, —nyy bä mabagä? —näk mä sa kyyh.

39 Ti m' Jesus ky hadoo:

—B'ëëp, bë hegãã —näng mäh.

** **1:23** Isajas 40.3 †† **1:29** P'ooj ub, Jesus hewäd hyng do pooj jé, P'op Hagä Do mejũũ b'éé t'aah radaj'ëëp nesaa do sa mo haj'aa säm. B'éé t'aah majyyw hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan hõm nesaa do ramoo bong do paah. B'éé t'aah jawén buuj däg Jesus. Jesus dajëp nesaa do ër moo bok do hyb n'aa. Ta majyyw hyb n'aa kä P'op Hagä Do bawug hõm sahõnh hẽ nesaa do ër moo bok doo. Ti hyb n'aa, b'éé t'aah gó Jowãw wén eh'ũũm Jesus ky n'aa. ‡‡ **1:38** "Ãã ma matëg" rahanäng pé m' ti Rabi. Raweh'ëëh do ky n'aa tii.

Ti m' rabahõm ta sii, ti m' rabaheg'ããs tabahe'ỹỹh doo. Ti m' rabaym ta pa, tũũh däg do hyb n'aa papỹỹj, 4 oor m'.

40 Aj'yy Ãn-Deréh häd näng doo, Simaw Peed häd näng do hỹỹj, Jowãw nu gahem'uun do her'oot do maa napäh do seeh, Jesus sii hawäd däk do seeh. 41 Ti m' nayyw hẽ Ãn-Deréh bahõm ta hỹỹj tesoos, Simaw. Ti m' tabaw'yyt bä kä, taky hadoo ta hã:

—Ãã aw'yyt Mesijas rahanäng doo —näng mäh. (Kristo, P'op Hagä Do h'yyb däng doo, tahanäng pé ti Mesijas.)

42 Ti m' Ãn-Deréh mahũũm kän Simaw Jesus wë kä. Ti m' Jesus begãã däk Simaw wë, ti m' taky hadoo ta hã:

—Õm né Simaw. Jowãw häd näng do t'aah õm§§ —näng mäh. —Hỹ jawén Sepas a häd kä —näng mäh. (Peed rahanäng pé ti ta tii, sa kyy me ti Sepas. “Pä” rahanäng pé m' tii.)

Pirip, Natanajéw daheeh Jesus naëënh do panyyg n'aa hahỹỹh

43 Ti m' jati pé Jesus h'yyb däng Garirej häj n'aa hẽnh tabahõm. Tabahõm pooj jé tahapäh mä aj'yy Pirip häd näng doo.

—Hata ỹ õm hỹỹ kä —näng mä Jesus ta hã.

44 Betsaj-Da panang häd näng doo bä naa ti Pirip. Ti né hẽ na-ããj hẽ Ãn-Deréh Peed sa panang. Sét panang buuj né tii. 45 Ti m' aj'yy seeh, Natanajéw häd näng do hã Pirip kataa. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Ãã awyyd kän Mosees erii wät do paa gó kaher'oot doo kä, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paa gó kaher'oot do na-ããj hẽ —näng mäh. —Jesus né ti ta tii, Nasaréh häd näng do panang hẽnh naa, Joséh t'aah —näng mä Pirip Natanajéw hã.

46 —Nasaréh hẽnh naa? —näng mä Natanajéw. —Nasaréh bä naa dooh baad hadoo do ana bä —näng mä Natanajéw.

Ti m' Pirip ky hadoo ta hã:

—Hamäh, ër hegãã —näng mä Pirip.

47 Ti m' rabahõm. Ti m' Jesus bahapäh bä Natanajéw kaja nä bä, taky hadoo:

—Wät ta ti Isaraéw buuj heh'äät ub doo. Dooh tawad'ii bä, dooh tajejën bä —näng mäh.

48 Ti m' Natanajéw ky hadoo:

—Nyy d' ỹ mabahapäh? —näng mä Jesus hã.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Õm Pirip aw'yyt do pooj jé, õm ỹ bahapäh joom wiigo häd näng do yt hã —näng mä Jesus.

49 Ti m' Natanajéw hyb n'aa meuuj wät, ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh —Õm né P'op Hagä Do T'aah. Õm né hẽ Isaraéw buuj sa wahë n'aa —näng mäh.

50 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hã ỹ mah'yy ka'eeh, joom wiigo yt hã õm ỹ bahapäh ỹ banäng do hyb n'aa? —näng mäh. —Ti bahắnh da mabahapäh da meuj n'aa näng doo —näng mäh.

51 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Wë gasëëts hõm do bë bahapäh da. P'op Hagä Do ããs rabehyng rabesëëk Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do wë, bë hapäh da —näng mä Jesus sa hã.

2

Naëng kawapëën däk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', jati hawät hadoo hã, panang Kanah häd näng doo bä, Garirej häj n'aa bä, ramoo bong ket'ëë do jäm waa n'aa, ta tä n'aa. Jesus ỹỹn awät tii bä, raket'ëë do jäm noo gó. 2 Jesus, ta ma matëg sii hẽ, rabats'yyt jäm hẽnh. 3 Ti bahắnh, tabahëëj jëng uwa bëëh hejoonh doo. Ti m' Jesus ỹỹn ky hadoo Jesus hã:

—Ahëëj jëng uwa bëëh hejoonh doo —näng mä Jesus ỹỹn.

4 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hëd n'aa tii hã ỹ mamaher'oot? —näng mäh. —Dooh takaja nä bä hejój ỹỹ ỹ metëëh doo —näng mäh.

5 Tii bä m', ta ti tób yt moo bo n'aa hã m' Jesus ỹỹn ky hadoo:

—Bë moo boo da sahõnh hẽ bë tamejũũ doo —näng mä ta ỹỹn kyyh sa hã.

6 Tób yt hã ti abëëh ji ma poo oow see pé naëng hood pä s'ëëb. Sa moo hetsyd, sa waa hood getsyd naëng n'aa. Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do ky n'aa né tii.

§§ **1:42** Jowãw see ta ti Simaw yb. Dooh Jowãw nu gahem'uun do paa tado bä. Dooh na-ããj hẽ ti Jesus ma metëëk do seeh, Jowãw häd näng do tado bä. Hajõk Jowãw häd enäh doo.

Tamawoob hẽ raat ken'yyh tahyb n'aa pé ta ti ta gabuuj. 7 Ti m', tii b' moo heb'ooh do sa hã Jesus ky hadoo:

—Bë gedu bëh naëng ta hood gó —näng mä Jesus.

Ti m' ragedu bëëh sahõnh hẽ. 8 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë agób ta uuh. Bë mahũũm jäm kaser n'aa wë —näng mä ta kyyh.

Ti m' ramahũũm kän ta wë ta uuh. 9 Ti m' jäm kaser n'aa tameëëk naëng paah, uwa bëëh hejooj däk doo. Dooh tahapëë bä n'yy hẽnh naa tii. Tii bä moo heb'ooh doo, ti rahapäh ta tii. Ti m' dawë hã aj'yy katëë do tanaëënh, 10 ti taky hadoo ta hã:

—Pooj jé ji heno uwa bëëh hejoonh do baad hadoo doo. Ta jawén, baad rabeëg bong bä kä, rahãd kanahapëë bong bä kä, ji heno baad nadoo doo. Õm tii, dooh tii d' madoo bä. Menyyw hõm baad had'op do tagadëëg ub —näng mä ta kaser n'aa kyyh aj'yy katëë do hã.

11 Pooj jé Jesus du doo do tapahuunh do ta tii. Ta tii hã kä tametä kän tak'ëp hadoo do ta hejój, ti hyb n'aa ta ma matëg ta hã rah'yy kae padäg kän. Panang Kanah häd näng doo bä, Garirej häj n'aa bä ti ta tii.

P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó hes'ëëm do Jesus hebëë bong do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti jawén mäh, panang Kapar-Naũm häd näng doo hẽnh Jesus rabahõm ta ỹỹn, ta hỹỹj, ta ma matëg sa daheeh. T'ĩĩ hẽnh mä tabaym pawóp hẽ ta ăh.

13 Tabedaa däk bä Pas-kowa* häd näng do Judah buuj rahyb n'aa esee doo, Jesus bahõm kän mä Jerusarẽnh hẽnh. 14 P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã, kahadë doo gó, wahoo gó, tabahapäh mä booj yb, b'éé, gurii-i hes'ëëm doo. Dajẽẽr meb'aanh doo, tii b' né rabat'oonh, Jesus hapäh. 15 Ti m' tabarig däk ta tyd tamehewyyh hyb n'aa. Ti m' tabahabëë bong booj yb, b'éé sii hẽ. Ti m' tabaũũj bëëh mä dajẽẽr rabaheb'aanh do tyng n'aa. Jé pad'yyt hẽ taparara bong mä moweed, Jesus mo haj'aa. 16 Ti m' taky hadoo gurii-i hes'ëëm do hã:

—Bë manä ti j'eep! —näng mäh. —Ji es'ëëm do tób n'aa bë adoo manä Ee tób! —näng mä Jesus kyyh sa hã.

17 Ti m' ta ma matëg rahyb n'aa es'ee däg kän P'op Hagä Do kyy kerih do hã kerih doo: "Ỹ gawats'iik da tak'ëp ỹ kamahắn do hyb n'aa a tób n'aa."†

18 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa rabana Jesus wë, ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa kyy gó hahỹỹ d' mabad'oo? —näk mä sa kyyh. —Mametä ãã hã meuj n'aa näng do heen n'aa, P'op Hagä Do ky gabuuj tado bä —näk mä sa kyyh.

19 —Ej —näng mä Jesus. —Bë karẽn bä, bë apyn hõm hahỹ P'op Hagä Do tób n'aa. Tamawoob hẽ tabado däk bä ta ăh, ỹ tamaa sooh p'aa hẽnh —näng mä Jesus.

20 —Nyy d' ti ta tii? —näk mä Judah buuj wahë n'aa sa kyyh. —46 ta baab ramoo bok rabahaja sooh hyb n'aa. Tamawoob mä ta ăh matamaa sooh p'aa hẽnh? —näk mä sa kyyh Jesus hã.

21 Dooh P'op Hagä Do tób n'aa Jerusarẽnh bä hasooh do paa tado bä, Jesus hanäng péh. Ta daaj hẽ, ta ky n'aa né hẽ ti taher'oot. 22 Ta jawén, Jesus ganä wät jawén paa bä kä m', ta ma matëg rahyb n'aa newë kän ta ti taher'oot doo. Tii bä kä m' raky dahé kän Jesus her'oot do paa kä. Raky daheeh naããj hẽ P'op Hagä Do kyy kerih doo kä.

23 Ti m', Pas-kowa rahyb n'aa esee noo gó, Jerusarẽnh bä Jesus baym bä, hajõk h'yy kae kän ta hã, hajõng tapehuunh do rahapäh do hyb n'aa. 24 Dooh Jesus h'yyb dahé bä sa hã, baad tabahapäh do hyb n'aa sa h'yyb. 25 Dooh hyb n'aa rabaher'oot pé Jesus hã badäk hahỹỹ hã habong do sa ky n'aa, baad Jesus bahapäh do hyb n'aa sa h'yyb.

3

Aj'yy Nikodẽm häd näng do sii Jesus ber'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

* **2:13** Pas-kowa ramaneëënh doo, Isaraéw buuj rahyb n'aa esee do P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn doo, rabah'ũũm do Esit bä naa. Pas-kowa ratab'ëës noo gó m' ranaheb'ooh mä b'éé t'aah aj'yy. Rahyb n'aa esee do heen n'aa m' tii. Ti noo gó m' ratab'ëës né hẽ m' pãw makuj tamah doo. Séd hã m' rataheb'ëës. † **2:17** Saaw-Mo 69.9 hã takerii däk tii. Dawi kyy gó Jesus beh'ũũm. Tak'ëp Jesus kamahắn P'op Hagä Do tób n'aa. Baad takarẽn P'op Hagä Do rahyb n'aa esee ta ti yt hã. Dooh tagenaag bä ta see hyb n'aa tii bä ramoo bong doo.

1 Ti m', ti awät mä aj'yy Nikodẽm häd näng doo, Parisẽw sa seeh, Judah buuj sa wahë n'aa see m'. 2 Atsëm tabana Jesus wë, ti taky hadoo ta hã:

—Ma matëg, —näng mäh —ãã hapäh, õm P'op Hagä Do mejũũ, ãã mama metëëk hyb n'aa. Ta ti ãã wén hapäh, dooh hajaa pé ta tii d' mapahuunh doo da P'op Hagä Do nawäd bä ta sii —näng mä Nikodẽm kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Dooh hajaa pé P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji do bä, p'aa hẽnh ji nenyy bä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus Nikodẽm hã.

4 Ti m' Nikodẽm ky hadoo:

—Nyy d' tii? —näng mäh. —Nyy da p'aa hẽnh ji benäng, wah'ëë däk do ji? Ny daa p'aa hẽnh ji bajëë suun ji ỹỹn wog gó, p'aa hẽnh ji benäng hyb n'aa? —näng mä Nikodẽm kyyh.

5 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh ji haja bä P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji do bä, ji h'yyb ji nenyyw bä nesaa do mahãnh, P'op Hagä Do Sahee ji h'yyb gó tanajëë suun bä na-ããj hẽ.* Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh. 6 —Aj'yy hã hana doo, ta da hadoo né hẽ tii. P'op Hagä Do Sahee hã hana doo, P'op Hagä Do taah hedo padëëk tii. 7 Ti hyb n'aa mahyb n'aa meuuj manäh, "Taw'ããts hẽ p'aa hẽnh bë benäng do hadoo", ỹ hanäng do hã —näng mä Jesus.

8 Ti m' taky hadoo:

—Tabahëm do ky n'aa gó õm ỹ maher'oot p'aa hẽnh ji benäng do ky n'aa. Tabahëm do tabahëm takarẽn hẽnh. Ji maa napëë né paawä ta kyyh, dooh ji hapëë bä n'yy hẽnh tahana, dooh ji hapëë bä nyy bä tabaym. Ti hadoo P'op Hagä Do Sahee gó p'aa hẽnh henäk do sa hã† —näng mä Jesus Nikodẽm hã.

9 Ti m' Nikodẽm ky hadoo:

—Nyy d' tii?

10 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Isaraéw buuj sa ma matëg né paawä õm, dooh tagah'ood bä a hã? —näng mäh. 11 —Né hup ỹ né hẽ hahỹ õm ỹ maher'oot doo: Ãã her'oot ãã hapäh do ky n'aa, ãã hapäh do ãã matym me na-ããj hẽ. Ti hadoo né hẽ, dooh bë gado bä ãã her'oot doo —näng mäh. 12 —Õm ỹ maher'ood wät badäk hahỹỹ bä ky n'aa, dooh ỹ maky dahé bä. Nyy da da ỹ bë ky daheeh hỹ pong jé ky n'aa ỹ her'ood bä? —näng mäh. 13 —Dooh hewäd sëëk pé hỹ pong jé. Dooh ta ky n'aa her'oot péh. Jããm né hẽ hawät t'ĩĩ hẽnh Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo. 14 P'ooj ub, tabanawäng bä, aw'yy heen n'aa Mosees gadahäng p'op, b'aa hã, ta wë rahegãã bä ranadejëp hyb n'aa. Ti hadoo né da b'aa hã, p'op, rabepëëm däk da Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, 15 sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do redëb had'yyt hyb n'aa hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. 16 Tak'ëp badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do kamahãn. Ti hyb n'aa taban'oo däg kän sét hadoo do ta T'aah, sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do tabanesaa hẽnh ranahõm hyb n'aa, rabedëb had'yyt hyb n'aa hỹ pong jé P'op Hagä Do pa kä. 17 Taky n'aa etyy hyb n'aa nado nesaa do sa hã P'op Hagä Do wén mejõ hyng ta T'aah badäk hahỹỹ bä. Tawén mejõ hyng, ta hã rabedëp hyb n'aa nesaa do mahãnh —näng mä Jesus kyyh.

18 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Dooh P'op Hagä Do ky n'aa ety bä nesaa doo hẽnh, ta T'aah hã h'yy ka'eeh doo. P'op Hagä Do h'yyb gó tabanyy däk taky n'aa etyy do sa hã nesaa doo hẽnh, ta T'aah hã h'yy kana'eeh do sa hã. Ta wén ky n'aa etyy nesaa doo hẽnh sa hã, sét had'os do ta T'aah hã rah'yy kana'eeh do hyb n'aa —näng mäh. 19 —Hahỹ hyb n'aa P'op Hagä Do rejãã da sa hã: Ta t'aah, ji h'yyb tym bag, baad hadoo do P'op Hagä Do gen'aak do ji hã tametëëh doo, kajaa badäk hahỹỹ hã habong do sa mahang. Ti hado né paawä, dooh rakamahãn bä ta ti bag. Rakamahãn badagyp do hadoo doo, nesaa do ramoo bong do hyb n'aa. 20 Nesaa do moo heb'ook doo, dooh rakamahãn bä ta bag. Dooh

* **3:5** Hahỹỹ d' Gereg kyy me, Jowãw erih doo me: "Dooh ji haja bä P'op Hagä Do bag'ããs doo gó ji ajëë suun bä, naëng me ji nenyy bä, P'op Hagä Do Sahee me ji nenyy bä na-ããj hẽ." Hahỹỹ da ta ti naëng ky n'aa: Ji kahetsyyd wät do hadoo naëng me hasus do mahãnh, ji h'yyb ji benäm nesaa do mahãnh. † **3:8** Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Dooh né paawä ji hapëë bä nyy d' ti p'aa hẽnh rabenäng do hadoo, wyt ta maab hẽ sa h'yyb tym kawareem kän P'op Hagä Do Sahee an'oo bä.

rakarẽn bä ta bag hadoo doo gó rabooh, nesaa do ramoo bok do kamanetëëh hyb n'aa. 21 Baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do metëëk doo da habok doo, tabawak bä hadoo doo gó rababok, P'op Hagä Do ky gabuuj né ta ti ramoo bong doo, takametä däk hyb n'aa —näng mä Jesus Nikodẽm hã.

Jesus ky n'aa Jowãw nu gahem'uun do her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

22 Ta jawén mäh, Jesus, ta ma matëg daheeh raberéd hõm mä Jerusarẽnh panang. Panang bahẵnh, Judah häj n'aa bä tabaym dó ta ma matëg daheeh. Ta tii bä tanu gemuun bong ta wë han'aa doo. 23 Ti noo gó Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun wät panang Anon häd näng doo bä, panang Sarĩm häd näng do nedaa bä, tamii maeh do hyb n'aa tii bä. Hajõk Jowãw wë han'aa ranu kemuun hyb n'aa. 24 (Jowãw nu gahem'uun do radawäts gëët do pooj jé tii.) 25 Ti m' Jowãw nu gahem'uun do ma matëg raky ked'aak Judah buuj see sii. Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do mejũũ nyy da ji behop ji h'yyb enyyw däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ti p'ãã raky ked'aak. Ti m' Jowãw nu gahem'uun do ma matëg rabana ta wë, ti m' raky hadoo ta hã:

26 —Ãã ma matëg —näk mä Jowãw hã. —Aj'yy tamyyj däk hã makahataa doo, maky n'aa her'oot do paah, ta ti na-ããj hẽ nu gemuun hỹỹ kä. Sahõnh hẽ rabahõm kän ta wë. Dooh ãã wë rana boo bä —näk mä Jowãw nu gahem'uun do ma matëg ta hã.

27 Ti m' Jowãw ky hadoo:

—P'op Hagä Do né hẽ ti hanoo ji hã ji moo wät do pan'aa. P'op Hagä Do ky gabuuj né hẽ ti tamoo wät doo. 28 Bë hapäh né hẽ, bë maa napäh né hẽ bë hã ỹ her'oot do paah. P'op Hagä Do H'yyb Däng Do nado ỹ hỹỹh, näng paa ỹỹh. P'op Hagä Do mejũũ ỹ ta pooj jé, näng paa ỹỹh. 29 —Raketëë do jäm n'aa rabajäm noo gó, ta patug pan'aa wë né ta ỹỹm pan'aa bahõm. Aj'yy najiis, jäm h'yyb mahũũm n'aa, tsebee kän katëë do pan'aa kyyh hã. Katëë do najiis tsebé do hadoo ỹ hỹỹh —näng mä Jowãw. —Baad ỹ tsebee kän sahõnh hẽ rabahõm do hyb n'aa ta wë. 30 Taw'ããts hẽ rahyb n'aa jawyyg magyys hẽ ta tii. Ti yd jé taw'ããts hẽ ỹ rahyb n'aa sakog magyys hẽ —näng mä Jowãw.

31 Ti m' Jowãw ky hadoo ẽnh:

—Hỹ pong jé hana doo, sahõnh hẽ sa bahẵnh ta tii. Badäk hahỹỹ bä naa ỹ ti hỹỹh. Badäk hahỹỹ bä naa ti ỹ hajaa ỹ her'ood bä. Hỹ pong jé hana doo, sahõnh hẽ bahẵnh hadoo doo, 32 ti né hẽ sahõnh hẽ tabaher'oot t'ĩĩ hẽnh tahapäh doo, tamaa napäh do ky n'aa. Ti hado né paawä, dooh ragado bä taher'oot doo. 33 Ỹ gadoo ti hỹ pong jé hana do her'oot doo. Te hub né hẽ P'op Hagä Doo, baad ỹ ky däng. 34 Ỹ P'op Hagä Do mejũũ ta ky n'aa ỹ baher'oot hyb n'aa. Baad tabanoo hã ỹ ta Sahee. Ti hyb n'aa, te hub né hẽ bë hapäh Jesus ky n'aa ỹ her'oot doo. 35 —P'op Hagä Do kamahẵn ta T'aah. Sahõnh hẽ bagã n'aa tabahadoo ta Yb an'oo bä. 36 P'op Hagä Do T'aah hã h'yy ka'eeh doo, edëb had'yyt da P'op Hagä Do pa hỹ pong jé. Nabuj keh'ũũm doo, ta hã h'yy kana'eeh doo, dooh da t'ĩĩ hẽnh raboo bä. Rahob had'yyt hẽ da nesaa doo, P'op Hagä Do an'oo bä —näng mä Jowãw kyyh.

4

Samarija häj n'aa buuj ỹỹnh panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', hajõõ däk Jesus ma matëg, Jowãw nu gahem'uun do ma matëg bahẵnh däg, Jowãw bahẵnh däg na-ããj hẽ Jesus ranu gemuun doo, Parisẽw raky n'aa napëë kän. 2 (Dooh m' Jesus nu gemuun bä. Ta ma matëg ti nu gemuun Jesus wë han'aa doo.) 3 Jesus heen n'aa nyy däk bä m', Parisẽw raky n'aa napäh bä kä, teréd hõm Judah häj n'aa. Garirej häj n'aa hẽnh tabahõm kän p'aa hẽnh. 4 Ta tyw n'aa Samarija häj n'aa tabës doo me m' tabahõm.

5 Ramahõm me m', rakajaa panang Sikar häd näng doo bä, Samarija häj n'aa bä. Hëëj Jakóh ta t'aah Joséh hã tanoo do paa nedaa hẽnh ti panang. 6 Tii bä ti majat mä naëng Jakóh gagots däk do paah. Jesus akaaj däk mäh, dawëë rababok do hyb n'aa. Ti m' Jesus baso däk naëng majat do pa. Wasyg këë mäh.

7-8 Ti nuuj jé ta ma matëg rabahõm panang hẽnh, sa waa rabetsẽẽ hyb n'aa. Ti m' naëng majat bä ỹỹnh, Samarija buuj, kajaa mä naëng tabagóp hyb n'aa. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Na ỹ eëg naëng uuh —näng mäh.
9 Ti m' ỹỹnh hyb n'aa newëë teaanh do
hyb n'aa. Dooh Judah buuj raherod bä
Samarija buuj sa sii.* Ti hyb n'aa m' taky
hadoo:
—H'ëëd hyb n'aa mabetsẽẽ hã ỹ naëng? —
näng mäh. —Õm Judah buuj, ỹ ti Samarija
buuj —näng mäh.
10 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Mahapëë bä paawä ji matym n'aa P'op
Hagä Do anoo do ji hã, mahapëë bä paawä
hahỹ naëng hetsẽẽ do a hã, metsẽẽ paawä
ta hã naëng. Ji h'yyb ed'ëëp do naëng n'aa
paawä tanoo a hã —näng mä Jesus.
11 Ti m' ỹỹnh ky hadoo:
—Ny ta hood? T'õp hahỹ naëng majat.
N'yy hẽnh naa mabagóp ti naëng menooh
doo? —näng mäh. 12 —Ër wahë makũ Jakóh
gagots jat hahỹ naëng. Ti mo haj'aa paah,
ti ti hanoo paa ãã hã. Ti ti heëëk paah, ta
taah reëëk paah, ta masããh reëëk paa hahỹ
naëng. Ër wahë makũ bahẵnh g'eeh õm? —
näng mä ỹỹnh kyyh.
13 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Majat hahỹ naëng heëëk doo, p'aa hẽnh
da tahoo kaaj däk —näng mäh. 14 —Naëng ỹ
anoo do heëëk doo, dooh da tahoo kaaj wäd
bä. Naëng ỹ anoo do tawäd had'yyt hẽ da sa
h'yyb tym gó.† Tanoo sa hã hỹ pong jé, P'op
Hagä Do pa sa h'yyb tym edëb had'yyt hẽ —
näng mä Jesus.
15 Ti m' ỹỹnh ky hadoo:
—Na ta ti naëng ỹ karẽn, ỹ hoo nakaaj wät
hyb n'aa, ỹ nana wät hyb n'aa, ỹ nagób wät
hyb n'aa hahỹ naëng —näng mä ỹỹnh kyyh.
16 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Abaaj hõm! Mahahëën nä a patug —
näng mä Jesus.
17 —Dooh ỹ patug nyy bä —näng mä ỹỹnh
kyyh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ehub né hẽ õm, “Dooh ỹ patug nyy bä”,
hanäng do õm —näng mäh. 18 —Ji ma poo
oow pé paa a pat'uuk. Hỹỹ kä mapa gä doo,
dooh né hẽ a patug tado bä. Ehub né hẽ õm
ti hedoo doo —näng mä Jesus.
19 Ti m' ỹỹnh ky hadoo ẽnh ta hã:
—P'op Hagä Do ky n'aa rod ti õm —näng
mäh. 20 —Sooh nanäng waëë jó ãã wahë
makũ rahyb n'aa jew'yyk P'op Hagä Doo.
Bëëh, Judah buuj, Jerusarẽnh bä m' ji hyb
n'aa jaw'yyk, bë nooh. Nyy da a hã? —näng
mäh.
21 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Baad ỹ baher'oot a hã, ỹ maky dahé.
Ti awät da ti noo gó, dooh da P'op Hagä
Do ji Yb ji hyb n'aa jewyyg wäd bä nanäng
waëë jó, Jerusarẽnh bä na-ããj né da —näng
mäh. 22 —Bëëh, Samarija buuj, dooh bë
hapëë bä ta ti bë hyb n'aa jew'yyk doo. Ãã
hahỹ Judah buuj, ãã hapäh ta ti ãã hyb n'aa
jew'yyk doo. Ããh, Judah buuj, ãã mahang
né hẽ ti taganyyh sahõnh hẽ sa h'yyb tym
dëëb —näng mäh. 23 —Ti awät da ti noo gó
kä, da hẽ né hẽ ta du däk, baad P'op Hagä
Do ji Yb hyb n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä
Do Sahee hejój gó, tak'ëp baad hadoo doo
gó na-ããj hẽ rahyb n'aa jew'yyk da. Ta ti
hedoo do P'op Hagä Do ji Yb karẽn. 24 Sahee
né hẽ ti P'op Hagä Doo. Ti hyb n'aa taw'ããts
hẽ ta hã hyb n'aa jew'yyk doo, ta Sahee
hejój gó, tak'ëp baad hadoo doo gó na-ããj
hẽ P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk —näng
mä Jesus ỹỹnh hã.
25 Ti m' ỹỹnh ky hadoo:
—Ỹ ky n'aa napäh ti awät da Mesijas
(Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ra-
maneëënh doo) —näng mäh. —Takajaa bä,
sahõnh hẽ da ër tamaher'oot —näng mä
ỹỹnh kyyh.
26 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ỹ né ti hỹ Mesijas, a sii her'oot do né hẽ
—näng mä Jesus.
27 Tii bä kä m', Jesus ma matëg raka-
jaa. Rahyb n'aa meuunh mä ỹỹnh sii Jesus
ber'oot do hyb n'aa. Rahyb n'aa meuuj
né paawä, dooh m' reaaj bä ta hã ỹỹnh hã
taher'oot doo.
28 Ti m' ỹỹnh beréd häng ta naëng hood,
myyj hẽnh tabajëng. Takajaa bä m' taba-
her'ood kän myyj bä haj'eenh do sa hã. Ti
m' taky hadoo:

* **4:9** Dooh Judah panaa heh'äät do Samarija buuj rado boo bä. Ti hyb n'aa, dooh Judah buuj ragado bä sa mahang, dooh raherod bä sa sii. Dooh Judah buuj ragenaag bä Samarija buuj. Dooh na-ããj hẽ Samarija buuj ragenaag bä Judah buuj. † **4:14** P'op Hagä Do Sahee tii, naëng hadoo do Jesus anoo doo.

29 —Hamäh, ër hegãã aj'yy sahõnh hẽ ỹ
moo wät do paa ỹ tamaher'oot doo —näng
mäh. —Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do
hyb n'aa hadoo ti ta tii —näng mäh.
30 Ti m' rabahõm kän rabaheg'ããs hyb
n'aa kä.
31 Ti nuuj jé Jesus ma matëg ramejõ bong
tabawa wät hyb n'aa ta waa:
—Mawa wäd a waa, ma matëg! —näk mä
sa kyyh.
32 Ti Jesus ky hadoo sa hã:
—Ti anäng wa ỹ bë nahapäh doo —näng
mä ta kyyh.
33 Ti m' sa da hadoo do hã ta ma matëg
rabeaanh:
—Ramana wät g'eeh ta waa? —näk mä sa
kyyh.
34 Ti m' Jesus baher'oot sa hã:
—Ta ti hã ỹ mejõ hyng do karẽn do ỹ moo
wät. Ỹ karẽn ỹ bahajaa hã ỹ tamejũũ doo.
Ti né hẽ wa ỹ hadoo doo, ỹ hanäng doo. Ti
né hẽ hëp ỹ hejój —näng mäh. 35 —Hahỹỹ da
bë ky hetëg: “4 nä ta kamarab n'aa takata
däk hyb n'aa joom tym”, bë nooh. —Bë
hegãã, bok ta ti hajõk wë ỹ han'aa doo.
Joom ag hahõõ däk do hadoo tii. Kaja kän
ji ataa P'op Hagä Do wë, joom ag ji ataa
do hadoo. 36 Ta ti wë ỹ hataa do gadoo da
tamoo wät do säm. Hỹ pong jé, P'op Hagä
Do pa ragadoo da edëb had'yyt doo, wë ỹ
hata däk doo. Jé P'op Hagä Do kyyh sa h'yyb
tym gó hejoom do hadoo doo, hã ỹ h'yy
ka'eeh do taa n'aa na-ããj né hẽ, séd hã da
rah'yy gadejah. 37 Te hub né hẽ hahỹ sa ky
hetëg: “Ta see tejóm n'aa, ta see tataa n'aa.”
38 Tii da da bë hã kä. Bë ỹ mejũũ bë bataa
hyb n'aa bë nejoom doo. Ta wób ti moo
bong tii.‡ Ta wób ramoo bok do säm bë gado
kän —näng mä Jesus ta ma matëg hã.

Hajõk Samarija buuj Jesus hã h'yy kae padëëk do ky n'aa hahỹỹh

39 Ti m', hajõk Samarija buuj, ta ti panang
buuj, rah'yy kae padäg kän mä Jesus hã,
ỹỹnh maher'oot do hyb n'aa sa hã. Hahỹỹ
d' mä ỹỹnh kyyh sa hã: “Sahõnh hẽ ỹ tama-
her'oot ỹ moo wät do paah”, näng paa m'
ỹỹnh sa hã. 40 Ti m', Jesus wë panang buuj
rakajaa bä, rabetsẽẽ ta hã sa panang bä
tabaym hyb n'aa. Tii bä kä, pawóp hẽ ta
ãh tabayyw wät. 41 Ti bahãnh kä, hajõk
panang buuj rah'yy kae kän, sa hã Jesus
her'oot do hyb n'aa. 42 Ti m' ỹỹnh hã raky
hadoo:
—Maher'oot do hyb n'aa nado wäd ãã
wén ky daheeh. Ãã wén ky daheeh hỹỹ kä,
ta kyyh ãã maa napäh do hyb n'aa. Sahõnh
hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb tym
dëëb né hẽ ti hahỹỹ kä, ãã hapäh hỹỹ kä —
näk mä sa kyyh ỹỹnh hã.

Aj'yy hyb n'aa jawyk do t'aah nahëë näng do panyyg n'aa hahỹỹh

43 Pawóp däg kä m' ta ã̃ kä sa panang bä
tatab'ëës doo, Jesus bahõm kän Garirej häj
n'aa hẽnh. 44 Hahỹỹ d' mä Jesus her'oot do
paah: “Ta häj n'aa bä dooh ragado bä P'op
Hagä Do ky n'aa rod.” 45 Ti m', Garirej häj
n'aa bä takajaa bä, ragadoo Jesus. Rawén
gadoo, sahõnh hẽ Jesus pahuunh doo, Pas-
kowa Jerusarẽnh bä ratab'ëës noo gó, raba-
hapäh do hyb n'aa paah.
46 P'aa hẽnh mä Jesus bahõm ẽnh panang
Kanah häd näng doo hẽnh, naëng, uwa bëëh
matsing do tawareem paa bä. Ti awät aj'yy
hyb n'aa jawyk doo, sa häj n'aa wahë n'aa
kaser n'aa. Nahëë näng ta t'aah. Kapar-
Naũm panang bä m' tabagä ti ta t'aah. 47 Ti
m' aj'yy ky n'aa napäh bä Jesus kajaa do
Garirej häj n'aa bä, Judah häj n'aa bä naa,
panang Kanah hẽnh tabahõm Jesus wë. Ti
m' Jesus hã tabetsẽẽ ta sii tabahõm, ta t'aah
nahëë tabahahëën hõm hyb n'aa. P'eets mä
ta t'aah dajëb paawä.
48 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë nahapëë bä tak'ëp hadoo do ji pehu-
unh doo, dooh né da bë ky dahé bä ẽnh —
näng mä Jesus kyyh.
49 —Hyb n'aa jawyk doo, —näng mä aj'yy
—hamä si ỹỹ, tah ỹ nadajëp hyb n'aa —näng
aj'yy kyyh.
50 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Abaaj hõm. Has'oo däk da a t'aah.
Nadajëb da a t'aah —näng mä Jesus.
Aj'yy ky dahé kän Jesus her'oot doo, ti
hyb n'aa tababaaj hõm kän. 51 Ti m' ta tyw
n'aa me, ta hõõ bä, takata däk mä ta karom
sa hã, ta tób hẽnh han'aa doo.
—Has'oo däk a t'aah —näk mä ta hã.
52 Ti m' tabeaanh sa hã:

‡ **4:38** Ta wób paa ti rer'oot sa hã P'op Hagä Do kyyh, tahanäng pé tii.

—Nyy b' akëë papÿÿj, ta nahëë badoo wät? —näng mäh.

—Tsém né hẽ, atëh këë —näk mä sa kyyh.

53 Ti m' aj'yy hyb n'aa newëë, tii b' akä däk né hẽ m' Jesus baher'oot ta hã: “Has'oo däk da a t'aah”, tabanäng. Ti m' aj'yy, ta tób yt hã haj'eenh do na-ããj mä rah'yy kae padäg kän Jesus hã.

54 Pawóp däg kä m' Jesus pahuunh do Garirej häj n'aa bä takajaa bä, Judah häj n'aa hẽnh naa.

5

Aj'yy nawät do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m', ta jawén Jesus bahõm kän Jerusarẽnh hẽnh, Judah buuj rahyb n'aa esee do ratab'ëës hyb n'aa. 2 Kahadë panang Jerusarẽnh häd näng doo. Panang noo seeh, B'éé Sa Tyw N'aa häd näng do pa ti majat karaj'aa bä mahan'yyts its. Betés-Da mä karaj'aa häd. Eberew* kyy me tii. Ta w'oo hã 4 tób hatoonh kawõõt doo, sét hẽ ta hoo gad'oo bä hasooh. 3 Ta ti yt hã hajõk nahëë enäh. Sa mahang ty temah doo, nabong doo, k'yy gedóm doo. [Ta tii bä ragada mä naëng ketaam doo. 4 Ta see pé noo gó m' P'op Hagä Do ããs bahyng mäh, tabetaam hyb n'aa naëng. Tabetaam jawén paa bä, pooj jé tame hahop do has'oo däk mä nahëë näng do paah.] 5 Nahëë enäh do sa mahang ti asooh mä aj'yy, 38 däg ta baab ta nahëëh. Nawäd tii. 6 Ti m' Jesus bahapäh bä aj'yy hasooh doo, taky n'aa napäh bä p'ooj däg ta nahëëh taky hadoo ta hã:

—Makarẽn mabahas'oo däk? —näng mäh.

7 Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Dooh ỹ haja bä —näng mäh. —Dooh ỹ masa pé naëng ketaam jawén paa bä, ỹ bahop hyb n'aa. Ỹ kakoon nuuj jé, ta see bahop pój ỹỹ jé. Ti hedo had'yyt hẽ —näng mä aj'yy kyyh.

8 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh. —Mado däg a tyng. Awäd däg —näng mä Jesus kyyh aj'yy hã.

9 Nayyw hẽ m' tabas'ëëg g'ëëd kän, tado däk ta tyng kä, awäd däg kän mäh.

Saab noo gó m' ta tii, Judah buuj rakame-hehãk do hã. 10 Ti hyb n'aa Judah buuj sa wahë n'aa raky hadoo aj'yy hã:

—Saab naga hẽ. Dooh ër ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä ji tyng ji atón bä Saab hã —näk mä sa kyyh.

11 Ti m' aj'yy ky hadoo sa hã:

—Aj'yy ỹ haso däk do ky hadoo hã ỹỹ: “Mado däg a tyng. Awäd däg”, näng hã ỹỹ —näng mä aj'yy.

12 Ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa ti ta ti a hã hedoo doo? —näk mäh.

13 Dooh m' aj'yy hapëë bä. Dooh wäd mä tii bä Jesus. Hajõk do mahang tabawäd däk.

14 Ti noo gó né hẽ m', badawëd däk, Jesus hapëë kän aj'yy P'op Hagä Do tób n'aa bä. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Mahegãã. Õm has'oo däk —näng mäh. —Mamoo wäd wäd manä nesaa doo, ti bahẵnh tanahadoo hyb n'aa nesaa do a hã —näng mä Jesus kyyh aj'yy hã.

15 Ti m' aj'yy bahõm kän. Tamaher'oot mä Judah buuj sa wahë n'aa sa hã, Jesus ta ti haso däk doo.

16 Tii bä kä m' Jesus raky n'aa hajẽẽw kän, ranu mer'ood kän, Saab hã tahaso däk do hyb n'aa aj'yy. 17 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ee moo wäd had'yyt hẽ. Ỹ na-ããj né hẽ ỹ moo wäd had'yyt hẽ —näng mäh.

18 Ta tii d' tabedoo do hyb n'aa, tak'ëp kä Judah buuj sa wahë n'aa rakarẽn radajëëb kän. Pooj jé, dooh Saab tatay bä sa hã, ta jawén kä P'op Hagä Do m' ta yb mäh, tanooh. Sa hã, P'op Hagä Do hadoo mäh, tanooh.

P'op Hagä Do T'aah hyb n'aa jawyk do ky n'aa hahÿÿh

19 Ti m' Jesus ky hadoo Judah buuj sa wahë n'aa hã:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Ỹÿh, P'op Hagä Do T'aah, dooh daj ỹỹ hẽ ỹ hajaa péh. Jããm né hẽ ỹ moo wät Ee, P'op Hagä Do moo wät do ỹ hapäh doo. Ee moo wät do né hẽ ti ỹ moo wät. 20 Ee, P'op Hagä Doo, ỹ takamahẵn. Sahõnh hẽ tamoo wät doo, hã ỹ tametëëh. Hahỹ aj'yy ỹ haso däk do bahẵnh da, hã ỹ P'op Hagä Do banoo ỹ moo wät hyb n'aa. Bë hyb n'aa meuunh

* **5:2** Judah buuj sa kyyh ji maneëënh Eberew. Badäk hahỹỹ hã Jesus bawät noo gó, tamawoob hẽ kyyh raher'ood Judah häj n'aa bä: Eberew kyyh, Aramew kyyh, Gereg kyyh. Eberew kyyh ti sa kyyh heh'äät doo.

da ta tii. 21 Dejëp do genä bong, Ee an'oo bä. Rabedëb had'yyt doo kä, tanoo. Ti hadoo né ỹỹh, P'op Hagä Do T'aah, ỹ anoo rabedëp, ỹ h'yyb däng do sa hã. 22 Ee nado ta wób ky n'aa etyy. Hã ỹỹ, T'aah hã, Ee banoo sahõnh hẽ ỹ ky n'aa etyy hyb n'aa. 23 Ta tii d' tawén d'oo ỹ raweh'ëëh, ỹ rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa ta hã raweh'ëëh doo da, ta hã rahyb n'aa jew'yyk doo da. P'op Hagä Do T'aah waneh'ëëh doo, dooh né hẽ tawehëë bä ẽnh Ee P'op Hagä Doo, hã ỹ mejõ hyng doo —näng mä Jesus sa hã.

24 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Ỹ her'oot do gad'oo doo, hã ỹ mejũũ do hã h'yy ka'eeh doo, edëb had'yyt do ta hã däg, tawäd had'yyt hẽ da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. Dooh nesaa do hã taky n'aa kety däk da. Dooh banesaa doo hẽnh tahõm wäd bä. Edëb had'yyt hẽ kä ta h'yyb tym. P'op Hagä Do pa da tabawäd had'yyt hẽ kä —näng mä ta kyyh.

25 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Ti awät da ti noo gó, da hẽ né hẽ tadu däk, P'op Hagä Do hã h'yy gatemah doo, dejëp do hadoo doo, ramaa napäh da këh ỹỹ, P'op Hagä Do T'aah kyyh. Këh ỹ ky dah'eeh doo, edëb had'yyt hẽ da sa h'yyb tym. 26 Ee, P'op Hagä Do hanaa né hẽ ji edëp doo. Ti hadoo né hẽ ta T'aah hã hana doo, P'op Hagä Do an'oo bä. 27 Hã ỹỹ, T'aah hã P'op Hagä Do banoo ỹ hyb n'aa jawyk hyb n'aa, sahõnh hẽ sa hã ỹ ky n'aa etyy hyb n'aa, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ỹ bahadoo do hyb n'aa. 28 Bë hyb n'aa meuuj manä ta ti ỹ her'oot do hã. Ti awät da ti noo gó, P'op Hagä Do T'aah kyyh sahõnh hẽ dejëp do paa ramaa napäh da.† 29 Tii bä da ragenä bong. Baad hadoo do moo heb'ooh do paah, hỹ pong jé da, P'op Hagä Do pa raboo had'yyt hẽ da. Nesaa do moo heb'ooh do paah, tabanesaa hẽnh da raky n'aa kety däk.

30 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Dooh ỹ hajaa pé ti daj ỹỹ hẽ. P'op Hagä Do ỹ tamaher'oot doo da né hẽ ỹ bad'oo sa hã. Ti hyb n'aa baad ub had'yyt hẽ ta ti sa hã ỹ ky n'aa etyy doo. Hã ỹ mejũũ do karẽn doo da ỹ bad'oo. Ỹ karẽn do jawén nado —näng mä Jesus.

31 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh Judah buuj wahë n'aa sa hã:

—Daj ỹỹ hẽ këh ỹ n'aa ỹ her'ood bä paawä, dooh paawä baad tado bä tii. 32 Ti awät nä ta seeh baad ub këh ỹ n'aa her'oot doo. P'op Hagä Do né tii. Te hub né hẽ këh ỹ n'aa taher'oot doo, ỹ hapäh. 33 Bë mejũũ paa raky n'aa eaanh Jowãw wë. Baad Jowãw nu gahem'uun do baher'oot sa hã këh ỹ n'aa. 34 Dooh hyb n'aa ỹ karẽn pé badäk hahỹỹ bä naa këh ỹ n'aa rod, tii d' ỹ wén her'oot. Ỹ wén ky däng Jowãw nu gahem'uun do her'oot do paa hã këh ỹ n'aa, taher'ood wät do bë ky daheeh hyb n'aa, bë h'yyb tym bedëp hyb n'aa nesaa do mahắnh. 35 Ji bag bawag däk do hadoo Jowãw nu gahem'uun do ma metëëk doo. Pooj jé dó, bë tsebee bong tama metëëk do hã —näng mä Jesus kyyh sa hã.

36 Ti m' taky hadoo:

—Baad ub né paawä Jowãw nu gahem'uun do baher'ood wät këh ỹ n'aa, ti anäng ta bahắnh hadoo do këh ỹ n'aa metëëh doo. Hã ỹ Ee P'op Hagä Do anoo do ỹ pehuunh do pan'aa né tii. Ỹ pehuunh do hã ji bahapäh ỹ P'op Hagä Do mejõ hyng do ỹ ti hỹỹh. 37 Ee, P'op Hagä Doo, hã ỹ mejõ hyng doo, baad ub na-ããj hẽ taher'oot këh ỹ n'aa. Dooh noo gó bë maa napäh pé ta kyyh. Dooh noo gó ta mamets bë ty gahapäh péh. 38 Dooh bë h'yyb tym gó tayyw bä ta kyyh, tamejũũ do hã bë ky nadaheeh do hyb n'aa. 39 Baad né paawä bë ma kametëëk P'op Hagä Do kyy kerih do hã. Tii d' bë wén ma kametëëk, tii hã bë aw'yyt bë ed'oo bë edëb had'yyt do P'op Hagä Do wë. Hajõõ nuu me né hẽ bë ner'ood paawä, dooh bë h'yy ganyy bä këh ỹ n'aa hã ta hã taher'oot do hã! 40 Këh ỹ n'aa ti taher'ood né paawä, dooh bë ana bä wë ỹỹ, edëb had'yyt do ỹ banoo hyb n'aa bë hã.

41 Ti m' taky hadoo:

—Ỹ raj'aa etsë do jawén nado ỹ bawät. 42 Ỹ h'yyb hapäh bëëh! Dooh bë kamahắn bä P'op Hagä Do bë h'yyb gó. 43 Ee kyy gó né paawä ỹ bahyng, dooh ỹ bë gado bä. Ta seeh, ta daaj hẽ ta ky gabuuj gó hana

† **5:28** Ta jawén tii, p'aa hẽnh Jesus bahyng bä.

doo, ti paawä bë gadoo. 44 Bë gen'aak bë da hadoo do bë hã raj'aa etsëë bä. Dooh bë hyb n'aa p'eed bä bë ky n'aa, P'op Hagä Doo, sét had'op do her'oot do hã. Ti hyb n'aa bë nahajaa hã ỹ bë h'yy ka'eeh doo.

45 —Bë ỹ ky n'aa tapaa bë edoo manä Ee, P'op Hagä Do wë. Ỹ nado tii, bë hã ky n'aa tapaa doo. Mosees hã ti bë h'yy kejäg ub. Ti né hẽ da bë taky n'aa tapaa. 46 Mosees bë ky dahé bä paawä, ỹ né paawä bë ky daheeh. Mosees né hẽ këh ỹ n'aa herih do paah. 47 Dooh bë ky dahé bä ti terih do paah. Ti hyb n'aa bë wén ky nadaheeh ỹ her'oot doo —näng mä Jesus kyyh Judah buuj sa wahë n'aa sa hã.

6

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ta jawén kä m', karaj'aa Garirej häd näng do Jesus batsëg hõm. Tiberijas karaj'aa häd seeh. 2 Hajõk Jesus jawén habok, hajõng tapehuunh doo, nahëë enäh do taheso padëëk do na-ããj hẽ rabahapäh do paa hyb n'aa. 3 Ti m', Jesus ta ma matëg daheeh rabasëëk waëë hã. Tii b' rabaym, ti m' rabehyy b'ëëh. 4 Edaa däk mä Judah buuj Pas-kowa rataheb'ëës doo. 5 Ti m' Jesus baheg'ããs, hajõk ti han'aa doo. Ti m' Pirip hã taky hadoo:

—N'yy hẽnh da ër betsẽẽ hajõk do sa waa? 6 —näng mä Jesus, Pirip tametyy hyb n'aa. Jesus hapäh ta h'yyb gó nyy d' tabad'oo.

7 Ti m' Pirip ky hadoo:

—8 kamarab ji moo wät do säm dooh tahaja nä bä sa waa säm —näng mä Pirip.

8 Ti m' ta ma matëg seeh, Ãn-Deréh, Simaw Peed hỹỹj, ky hadoo mäh:

9 —Gëët hỹ karapee. Ti anäng ta wë its ji ma poo oow pé pãw ned'ëëd is doo, sewada häd näng do s'ëëb. Tah'ỹỹb pawóp hẽ. Tahaj'as mä ti hajõk do hã? —näng mä ta kyyh.

10 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë mejõ rabehyy b'ëëh jawii jó —näng mäh.

Baeh jawii tii bä. Ti m' rabehyy b'ëëh. 5 miw ajyy tahyb n'aa pé tii bä hab'ëëh doo. 11 Ti m' Jesus basog däk pãw, P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Õm taw'ããts hẽ Ee. Man'oo däk ãã waa —näng mäh.

Ti m' taban'oo kän hab'ëëh do sa hã. Ti hadoo né tah'ỹỹb ẽnh. Wog enä hõm mä sahõnh hẽ. 12 Rabahajaa bä kä rawëh doo, Jesus ky hadoo:

—Bë ata däg mad'aak doo, takanerejãã hyb n'aa —näng mä Jesus.

13 Ti m' mad'aak do ta ma matëg rata hõm kän kawaju gó. 12 m' kawaju gedẽ hõm doo. Ji ma poo oow hadoo do paa madaag kän hajõng pãw bód.

14 Ti m' hajõk do rabahapäh bä Jesus pahuunh doo, raky hadoo:

—Hahỹ né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod badäk hahỹỹ hẽnh hana doo, kerih do hã taher'oot doo —näk mä sa kyyh.

15 Jesus h'yyb gó tabahapäh bä, tak'ëp rah'yyb tatug paawä sa häj n'aa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa, ta mab hẽ kä p'op tabasëëk waëë jó sa mahẵnh.

Tamii pong jé Jesus bawät do panyyg n'aa hahỹỹh

16 Tũũh däg kä m', Jesus ma matëg rabawëëj kän karaj'aa hẽnh. 17 H'oo gó m' ragatsëg t'oonh, Kapar-Naũm häd näng do panang nemuun rabatsëg paawä. Badajuu däk mäh. Dooh m' Jesus awëëj nä bä sa wë. 18 Ti m', tak'ëp bah'ood ty gahëm. Tewëëp maadaka. 19 Dawëë péj rababoo däk bä kä, Jesus rahapäh. Tamii pong jó tabana sa wë. Ti m' tak'ëp rabeỹỹm bong. 20 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë eỹỹm manäh! Ỹ ti hỹỹh —näng mäh.

21 Ti m' rah'yyb tsebee kän tagatsëg sooh bä sa sii. Ti m', nayyw hẽ rakaja kän jajé raty gapad'ëëk hẽnh.

Ji h'yyb tym dëëb panyyg n'aa Jesus hanäng do hahỹỹh

22 Ti m' jati péh, hajõk do tamyyj däk hã ha'yym do Jesus mä resoos. Tsém hadoo, sét né h'oo tii bä hajat. Ti gó né hẽ Jesus ma matëg rabatsëg hõm. Dooh m' Jesus gatsëg so bä sa sii, sa hã. Ti hyb n'aa m' tii bä aym, red'oo. 23 Ti noo gó né hẽ panang Tiberijas häd näng doo bä naa marakate wób ranu kajäk, pãw rabawa p'aa hẽnh tabanäng hẽnh. Tsém hadoo pãw rabawa do paah, Jesus P'op Hagä Do hã taky n'aa etsẽẽ do jawén paa bä. 24 Ti m' rah'yy

kadaw'uuh, dooh né hẽ m' Jesus tii bä, dooh ta ma matëg tii bä. Ti m' ragatsëg tooj kän marakate gó. Panang Kapar-Naũm tabanäng hẽnh rabatsëg hõm kän mäh, t'ĩĩ hẽnh Jesus rabesoos hyb n'aa.

25 Karaj'aa ta myyj jé Jesus rabaw'yyt bä kä m' raky hadoo ta hã:

—Ma matëg, —näk mäh —nyy b' akä makajaa? —näk mäh.

26 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Ỹ pehuunh do hã bë h'yy genä däk do hyb n'aa nado ỹ bë wén esoos. Ỹ bë wén esoos, pãw hã bë wog enä padëëk do hyb n'aa. 27 Taw'ããts hẽ dooh bë waa hã had'yyt hẽ bë h'yyb padäg. Nayyw hẽ takarejãã tii. Taw'ããts hẽ bë h'yyb padäg had'yyt hẽ ji h'yyb tym edëb had'yyt do hanoo do hã. Kanarejã tii. Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ né hẽ bë hã hanoo tii. Ee, P'op Hagä Do ky gabuuj gó ỹ moo wät —näng mä Jesus sa hã.

28 Ti m' rabeaanh Jesus hã:

—H'ëëd ti P'op Hagä Do karẽn ãã moo bok? —näk mä sa kyyh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hahỹỹ da P'op Hagä Do karẽn bë hã: Takarẽn bë h'yy ka'eeh tamejõ hyng do hã —näng mä Jesus.

30 Ti m' raky hadoo:

—Ãã karẽn mametä ta heen n'aa. Mapahuunh do ãã bahapäh bä kä, õm ãã ky daheeh. H'ëëd mametëëh ãã hã? 31 Ër wahë makũ na-ããj hẽ rawa paa pãw hadoo do Manah häd näng doo, tabanawäng hẽnh rahabok noo gó. Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do ta ky n'aa hã: "Tanoo sa hã hỹ pong jé hana do pãw."* Ti bahắnh ti ãã karẽn mametëëh —näk mä sa kyyh Jesus hã.

32 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Mosees nado ti hanoo ta ti pãw hỹ pong jé hana doo. Ee mo haj'aa ti ta ti pãw. Ee né hẽ ti hỹỹh, bë hã han'oo kän pãw heh'äät do hỹ pong jé hana doo. 33 Badäk hahỹỹ bä hahyng doo, badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb hed'ëëp doo, ti né kä ta ti Pãw heh'äät kä P'op Hagä Do anoo doo.

34 Ti m' raky hadoo Jesus hã:

—Man'oo had'yyt hẽ ta ti ãã hã, maky däng doo —näk mä sa kyyh.

35 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹ né ti pãw hadoo do edëb had'yyt hẽ hanoo doo. Wë ỹ hana doo, dooh tasa wäd bä. Hã ỹ h'yy ka'eeh doo, dooh tahoo kaaj wäd bä —näng mäh. 36 —Ỹ her'ood wät né paa bë hã, dooh hã ỹ bë h'yy kae bä, ỹ bë hapëë né paawä. 37 Ti hadoo né hẽ, wë ỹ rabana da sahõnh hẽ Ee anoo do hã ỹỹ. Dooh da ỹ mak'yyts bä wë ỹ han'aa doo. 38 Baad ỹ wén gadoo sa hã, P'op Hagä Doo, hã ỹ mejõ hyng do karẽn do ỹ moo wät hyb n'aa. Dooh daj ỹỹ hẽ ỹ karẽn do jawén nado. 39 Hahỹỹ da P'op Hagä Do karẽn hã ỹỹ: Dooh takarẽn bä hã ỹ tanoo do see tabanesaa hẽnh tahõm bä, ỹ an'oo bä. Takarẽn ỹ genyy bong sahõnh hẽ hã ỹ tanoo doo, hỹ pong jé, P'op Hagä Do pa rababoo had'yyt hyb n'aa, sahõnh hã ta säm tabanoo noo gó. 40 Ee P'op Hagä Do karẽn sahõnh hẽ ta T'aah hã h'yyb padëëk doo, ta T'aah hã ky dah'eeh doo, redëb had'yyt hẽ kä hỹ pong jé ta pa. Sahõnh hẽ ta säm ragadoo bä kä, ỹ genyy boo kän P'op Hagä Do wë, hã ỹ h'yy ka'eeh doo —näng mä Jesus.

41 Ti m' hajõk do raky n'aa hajẽm, "Ỹ pãw hadoo doo, hỹ pong jé naa hahyng doo", tahanäng do hyb n'aa. 42 Hahỹỹ d' mä sa kyyh rabaher'oot bä:

—Hahỹ ta see nado ti hỹỹh. Joséh t'aah né hẽ ti hỹỹh —näk mäh. —Ãã hep'ëëh ti ta yb, ãã hep'ëëh ti ta ỹỹn. H'ëëd hyb n'aa, "Hỹ pong jé naa ỹỹh", tabanäng? —näk mä sa kyyh.

43 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jããm ti bë kyyh, bë ky kak'ëë doo —näng mäh. 44 —Dooh hajaa pé wë ỹ hana péh, hã ỹ h'yy ka'eeh péh, Ee, mejõ hyng do ỹỹh, wë ỹ tanatsyyd bä sa h'yyb tym. Jããm hẽ hajaa wë ỹ rana bä, Ee h'yyb tatug bä wë ỹỹ. Hã ỹ h'yy ka'eeh do ỹ genyy bong da, P'op Hagä Do wë ranu kajäk hyb n'aa, sahõnh hã ta säm ỹ banoo noo gó. 45 Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong paa ji ta h'yyb tatuk do ky n'aa: "Sahõnh hẽ sa hã P'op Hagä Do ma metëëk da."† Ti

* **6:31** Esodo 16.4, Nemijas 9.15, Saaw-Mo 78.24-25 † **6:45** Isajas 54.13

hyb n'aa, sahõnh hẽ Ee ma metëëk do maa new'ëë doo, sa h'yyb gó renäm doo, wë ỹỹ da rabana, hã ỹỹ da rah'yy ka'eeh. 46 Dooh hapäh pé Ee, P'op Hagä Doo. Jããm né hẽ ỹỹh, P'op Hagä Do wë naa hahyng do hapëë wät —näng mä Jesus hajõk do sa hã.

47 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Hã ỹ ky dah'eeh do redëb had'yyt da hỹ pong jé, P'op Hagä Do pa. 48 Ỹ né ti pãw hadoo do edëb had'yyt hẽ hanoo doo. 49 Tabanawäng hẽnh pãw hadoo Manah häd näng do bë wahë makũ rawa né paawä, dejëp né hẽ. 50 Hahỹ pãw hadoo do hỹ pong jé naa hahyng do hawa doo, dooh tadajëb bä ta h'yyb tym, dooh tabanesaa hẽnh tahõm bä. 51 Ỹ né hẽ ta ti pãw hadoo do ji hed'ëëp doo, hỹ pong jé naa hahyng doo. Sahõnh hẽ hahỹ pãw hawa doo, raboo had'yyt hẽ da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. Hup ỹ ta ti pãw ỹ anoo do ỹ dajëp bä, badäk hahỹỹ hã habong do hỹ pong jé rabedëb had'yyt hyb n'aa P'op Hagä Do pa —näng mä Jesus.

52 Ti m' tak'ëp Judah buuj raky kakä bong, tii da Jesus edoo do hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Nyy da hahỹ aj'yy banoo ër bawëh hyb n'aa ta dab? —näk mä sa kyyh.

53 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do dab bë nawëë bä, ta majyyw bë neëg bä, dooh bë haja bä hỹ pong jé bë nu kajäg bä P'op Hagä Do pa. 54 Jé dap ỹ hawëh doo, majyw ỹ heëëk doo, hỹ pong jé edëb had'yyt da P'op Hagä Do pa. Ỹ ganyy wät da P'op Hagä Do wë, sahõnh hã ta säm ỹ banoo noo gó kä. 55 Tanawë heh'äät hadoo dap ỹỹ. Ji heëk do heh'äät hadoo majyw ỹỹ. 56 Jé dap ỹ hawëh doo, majyw ỹ heëëk doo, séd hã däg ta h'yy kata däk hã ỹỹ. Ỹ na-ããj da ta h'yyb gó ỹ bawäd kän. 57 Ee hã tabana hedëp doo. Ti né hẽ ỹ tamejũũ. Ta hyb n'aa ỹ bedëp. Ti hadoo né hẽ, hã ỹ h'yy kamasoo doo, edëp da hëp ỹ n'aa. 58 Gëët hahỹ pãw hadoo do hỹ pong jé hana doo. P'ooj ub bë wahë makũ rawa do paa nahado ti hỹỹh. Rawa né paawä ti dejëp. Hahỹ pãw hawa doo, tawäd had'yyt hẽ da P'op Hagä Do pa 59 —näng mä Jesus, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã tama metëëk noo gó, Kapar-Naũm panang bä.

Hajõk Jesus heréd hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

60 Ta ti Jesus her'oot do ramaa newë däk bä, hajõk Jesus ma matëg wób raky hadoo mäh:

—Ti bahắnh hëëh ta ti taher'oot doo. Dooh ky daheeh pé ta ti hedoo doo —näk mä sa kyyh.

61 Ta ma matëg wób kawaj'ããn gó raba-her'oot ta kyyh p'ãã Jesus bahapäh bä m' ta h'yyb gó m', taky hadoo sa hã:

—Ỹ her'oot do hã bë h'yy kejắg bong? 62 Bë h'yy kejắg bong tan'oo bä, nyy da da bë baher'oot ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do bë bahapäh bä, p'aa hẽnh hỹ pong jé tabasëëk bä? 63 P'op Hagä Do Sahee ti ji h'yyb tym hed'ëëp doo. Ji daaj hẽ ji hejój me dooh ji hajaa péh. P'op Hagä Do Sahee hã naa né hẽ ti ta ti këh ỹỹ, bë hã ỹ her'oot doo, hỹ pong jé, P'op Hagä Do pa ji edëb had'yyt hẽ hanoo doo. Te hub né hẽ këh ỹỹ. 64 Ti hadoo né hẽ, bë mahang dooh raky dahé bä —näng mä Jesus.

Ta tii da Jesus wén her'oot, pooj jé Jesus hapëë däk do hyb n'aa ta h'yyb gó sa ma-hang ky nadah'eeh doo. Tahapëë däk né hẽ ẽnh ta majĩĩ moo gó haëënh do pan'aa.

65 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Ti hyb n'aa bë hã ỹ bedoo, dooh hajaa pé wë ỹ hana pé Ee natatug bä —näng mä Jesus.

66 Ti noo gó né kä m' hajõk heréd hõm Jesus. Dooh ta sii raboo boo bä. 67 Ti m' 12 hedoo do ta ma matëg hã Jesus beaaj wät:

—Bë na-ããj bë karẽn bë bahõm mahắnh ỹỹ? —näng mäh.

68 Ti m' Simaw Peed häd näng do ky hadoo ta hã:

—Hyb n'aa jawyk doo, —näng mäh —jaa sii ãã bahõm kän? Õm ti her'oot ji h'yyb tym hedëb had'yyt do ky n'aa hã. 69 Õm né hẽ baad had'op doo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ãã ky daheeh. Ãã hapëë däk né hẽ tii —näng mä Peed kyyh.

70 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹ né hẽ, bëëh, 12 hedoo doo, wë ỹỹ ỹ asëëw hõm doo. Sét hẽ bë mahang Dijab‡ karom!

71 (Judas, Simaw Ikarijot häd näng do t'aah ky n'aa ti taher'oot. 12 hedoo do see né tii, ta jawén Jesus taky n'aa her'ood däk do pan'aa kä majĩĩ hã.)

7

Judah buuj rahyb n'aa esee do rataheb'ëës doo hẽnh Jesus bahõm do ky n'aa hahỹỹh

1 Ta jawén kä Jesus bawäd kän mä Garirej häj n'aa hẽnh. Dooh m' takarẽn tahõm bä Judah häj n'aa hẽnh, ta tii bä wahë n'aa rakarẽn radaj'ëëp do hyb n'aa. 2 Tabedaa däk bä m', bag'aad me tób Judah buuj rabahemak do rataheb'ëës doo,* 3 Jesus hỹỹj raky hadoo mä ta hã:

—Ayyw manä babä. Taw'ããts hẽ Judah häj n'aa hẽnh mabahõm, mapahuunh do a hataa rabahapäh hyb n'aa. 4 Ji karẽn bä ji raky n'aa ets'ëëh, dooh ji jejën bä ji moo wät doo. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ rabaheg'ããs ti mapahuunh doo —näk mä sa kyyh.

5 Ta hỹỹj na-ããj hẽ dooh m' rah'yy kae bä ta hã, tii d' rawén edoo.

6 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh takaja nä bä ti noo gó ỹ bahõm doo. Bëëh, bë h'yyb karẽn do noo gó né hẽ bë bahõm. 7 Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, dooh bë hã rakamajẽ bä. Wë ỹ rawén kamaj'ĩĩ, nesaa do ramoo heb'ooh do ky n'aa, nesaa do rahyb n'aa nahew'ëë do ky n'aa ỹ her'oot do hyb n'aa. 8 Bë ahõm ta ti rataheb'ëës hẽnh. Dooh ỹ ahõm nä bä ta t'ĩĩ hẽnh. Dooh takaja nä bä ti noo gó ỹ bahõm doo —näng mä Jesus kyyh ta hỹỹj sa hã.

9 Ta ti taher'oot do jawén paa bä m', Jesus baym dó Garirej häj n'aa bä.

10 Ti m', ta hỹỹj rabahõm jawén paa bä, Jesus bahõm kän. Kejën do hadoo tabahõm, ta wób ranahapäh bä. 11 Ti m' rahyb n'aa esee do rataheb'ëës hẽnh Judah buuj sa wahë n'aa resoos mä Jesus. Rabesoos bä m' rabeaanh n'yy hẽnh Jesus.

12 Jé pad'yyt hẽ hajõk do wób raher'oot mä Jesus ky n'aa hã.

—Ky enyym —näk mä ta wób.

—Dooh —näk mä ta wób. —Ji tawadii tii —näk mäh.

13 Kaja hẽ m' rabahesëënh ta ky n'aa, sa wahë n'aa rajeỹỹm do hyb n'aa.

14 Rataheb'ëës do hõõ bä, 4 ta ǎ däg, Jesus bahõm kän mä P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Tii bä tama met'ëëg kän. 15 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa rahyb n'aa meuunh, ti m' raky hadoo:

—Nyy d' hajõng tabahajaa, ma kamanet'ëëg né paawä hahỹ aj'yy? —näk mä sa kyyh.

16 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Hã ỹ naa nado ti ỹ ma metëëk doo. Hã ỹ mejũũ do hanaa né tii. 17 P'op Hagä Do gen'aak do karẽn moo wät doo, ti tahapäh da ta h'yyb gó, P'op Hagä Do hanaa tado bä, hana ỹ tado bä ỹ ma metëëk doo. 18 Jé ta daaj hẽ, ta ky gabuuj her'oot doo, ta hã raweh'ëëh do hyb n'aa tii. Ti hadoo nado ta hã mejũũ do raweh'ëëh karẽn doo. Dooh ji tawad'ii bä ta tii hã. Dooh j'ooj madäk do tado bä ta h'yyb. Baad had'op do tii —näng mä Jesus.

19 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Mosees né hẽ bë hã hanoo P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hado né paawä, dooh bë ky dahé bä. H'ëëd hyb n'aa ti bë karẽn ỹ bë daj'ëëp? Ta ky n'aa bë ky dahé bä paawä, dooh paawä bë karẽn bä ỹ bë dajëëb bä —näng mä Jesus kyyh Judah buuj sa wahë n'aa sa hã.

20 Ti m' ta wób raky hadoo:

—Karap'aar h'yyb nesaa do a hã anäng! Dooh õm daj'ëëp péh —näk mä sa kyyh.

21 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sét hẽ ỹ pahuunh do hyb n'aa Saab hã, bë h'yy kejǎg bong. 22 Bë na-ããj né hẽ Saab hã né bë moo bok. Bë taah masuuj noo byyh kahõk do heen n'aa Saab noo gó tado bä, tii hã né hẽ bë moo bok, Mosees mejũũ do hyb n'aa. (Mosees nado du n'aa tii. Mosees pooj jé habong do paa ër wahë makũũh, ti ti du n'aa.) 23 Hỹỹ kä bë hã ỹ beaanh: Saab hã bë an'oo bä ji t'aah

‡ **6:70** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng péh ti Dijab. * **7:2** Sét ta baab ken'yyh Judah buuj rabahemak tób bag'aad me, tabanawäng hẽnh sa wahë makũ rababok do paa rahyb n'aa esee hyb n'aa.

masuuj noo byyh ji gahõg bä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, h'ëëd hyb n'aa ti bë kawajããn wë ỹỹ, Saab hã aj'yy baad ỹ ahub däk do hyb n'aa? 24 Daap hẽ ỹ bë ky n'aa ety manäh. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã bë baheg'ããs ta ky n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hã.

Rahyb n'aa newëë P'op Hagä Do H'yyb Däng do Jesus tado bä ky n'aa hahỹỹh

25 Ti m' Jerusarẽnh panang buuj wób raky hadoo:

—Hahỹ nado aj'yy radaj'ëëp rahanäng doo? 26 Ti babä tabagëët ẽnh. Hajõõ mahang tabaher'ood né paawä, dooh sa kyy pé ta hã. Ër wahë n'aa rahyb n'aa newë däk apäh, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Kristo häd näng do tado bä tii? 27 Nyy d' ti hỹỹ éh? Ãã hapäh ti hahỹ aj'yy n'yy hẽnh naa. Kristo häd näng do kajaa bä, dooh ji hapëë bä n'yy hẽnh tahana —näk mä sa kyyh.

28 Ti hyb n'aa m', P'op Hagä Do tób n'aa bä Jesus ma metëëk bä taky hadoo, tak'ëp mä ta kyyh:

—Bë hapäh mä ỹỹ, bë nooh. Bë hapäh mä n'yy hẽnh naa ỹỹ, bë nooh. Dooh këh ỹ gabuuj tado bä hỹ ỹ bahyng. Ti awät né hẽ ta ti hã ỹ mejõ hyng doo. Te hub né hẽ ta tii. Tahajaa ji h'yy kasadëë bä taky däng do hã. Ti dooh bë hapëë bä. 29 Ỹ ti hapäh. Ỹ wén hapäh, ta wë naa ỹ bahyng. Ỹ tamejõ hyng —näng mä Jesus sa hã.

30 Tii d' tabedoo do hyb n'aa m', sa wahë n'aa rakarẽn ramoo maso däg paawä. Dooh hajaa pé ta hã, dooh nä tadajëp do noo gó tado nä bä do hyb n'aa. 31 Sa wahë n'aa rakarẽn ramaso däg né paawä, hajõk mä ta hã h'yy kae padëëk. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Kristo, P'op Hagä Do Ky Däng Do kajaa bä, dooh tapehuuj da hahỹ pehuunh do bahắnh† —näk mä sa kyyh.

32 Ti m' Pariséw ramaa napäh bä ta tii da Jesus ky n'aa rabaher'oot bä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa daheeh ramejũũ, P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa Jesus ramasoo hyb n'aa.

33 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹ aym nä bë pa, ta jawén ỹ babaaj hõm hã ỹ mejõ hyng do wë. 34 Ỹ da bë esoos tii bä. Dooh da ỹ bë awyyd bä, bë nahajaa do hyb n'aa bë ahõm bä ỹ hawät hẽnh —näng mä Jesus.

35 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa rabaher'oot ta tii d' tedoo do ky n'aa. Dooh tagah'ood nä bä sa hã taher'oot doo. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—N'yy hẽnh g'eeh tabahõm ãã naw'yyt, tahanäng doo? Gereg sa panang hẽnh g'eeh ti tahahõm, ër wakããn wób rahabong hẽnh? Gereg buuj g'eeh tama met'ëëg kän? 36 Nyy d' tahanäng pé ti: "Ỹ da bë esoos tii bä. Dooh da ỹ bë awyyd bä, bë nahajaa do hyb n'aa bë ahõm bä ỹ hawät hẽnh", tahanäng doo? —näk mä sa kyyh.

37 Tagadëëg ub rataheb'ëës do ắ n'aa, tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk. Tii bä kä m', ti noo gó kä m' Jesus bas'ëëg gëët. Ti m' taky hadoo, tak'ëp mä ta kyyh:

—Taw'ããts hẽ hoo kaanh do hadoo do ta hã, wë ỹ tabana tabeëëk do hadoo hyb n'aa. 38 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Hã ỹ h'yy ka'eeh do h'yyb gó naa ganyyh da ji h'yyb bed'ëëp do naëng n'aa" —näng mä Jesus.

39 P'op Hagä Do Sahee tahanäng pé tii, Jesus hã h'yy ka'eeh do ta jawén ragadoo doo kä. Dooh Jesus an'oo nä bä ti noo gó P'op Hagä Do Sahee, dooh tadajëb nä bä, dooh taganä wäd nä bä, dooh P'op Hagä Do wë takawehëë däk doo hẽnh tas'ëëg nä bä do hyb n'aa.

40 Jesus her'oot do ta wób ramaa napäh bä m', raky hadoo:

—Hahỹ né ti P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do Ky Däng Doo —näk mä sa kyyh.

41 Ta wób mä raky hadoo:

—Hahỹ né hẽ Kristo häd näng doo —näk mä sa kyyh.

—Dooh. Garirej häj n'aa hẽnh naa nado Kristo bana —näk mä ta wób. 42 —Dawi panaa da ta ti Kristo. Panang Berẽnh häd näng doo bä naa, Dawi panang paa bä naa

† **7:31** Sa hã m', Jesus né hẽ ti Kristo.

Kristo bana da, näng P'op Hagä Do kyy kerih do hã‡ —näk mä sa kyyh.

43 Sa h'yyb retyn hõm kän mä Jesus ky n'aa hã. 44 Ta wób rakarẽn paawä Jesus ramaso däk. Ti hadoo né hẽ m', dooh ta hã moo däng péh.

45 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa, ramejõ nä do Jesus ramasoo hyb n'aa paawä, abaaj h'ũũm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa sa wë, Parisẽw sa wë na-ããj hẽ. Ti m' rabeaanh sa hã:

—Hëd n'aa bë manana wät? —näk mä sa kyyh warahén sa hã.

46 Ti m' warahén raky hadoo:

—Dooh noo gó her'oot pé ta ti aj'yy her'oot doo da —näk mä sa kyyh.

47 Ti m' Parisẽw raky hadoo warahén sa hã:

—Bë na-ããj hẽ tawadii? —näk mäh. 48 —Dooh ër wahë n'aa raky dahé bä ta hã. Ãã Parisẽw, ãã na-ããj hẽ dooh ãã ky dahé bä ta hã. 49 H'yy gatemah ti hajõk do ta hã ky dah'eeh doo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do rahapëë bä, ti rawén sũũt. P'op Hagä Do was'ee bong ti ta ti hajõk doo —näk mä Parisẽw sa kyyh warahén sa hã.

50 Ti m' sa seeh, Nikodẽm häd näng doo, Jesus wë hegãã wät doo, ky hadoo ta wób sa hã:

51 —Dooh ër ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä daap hẽ ër ky n'aa ety bä ër da hadoo doo. Taw'ããts hẽ pooj jé ër beaanh ta hã tamoo wät doo, tama metëëk doo, ër ky n'aa napäh hyb n'aa —näng mä Nikodẽm.

52 Ti m' ta wób raky n'aa rejã kän, ti m' raky hadoo ta hã:

—Õm na-ããj né hẽ apäh Garirej hẽnh naa? —näk mäh. —P'op Hagä Do kyy kerih do hã mahegãã bä, mabahapäh, P'op Hagä Do ky n'aa rod dooh Garirej häj n'aa hẽnh naa tana bä —näk mä sa kyyh Nikodẽm hã.

[53 Ti m' sahõnh hẽ rabahõm sa tób hẽnh.

8

Ỹỹnh ta patug nadoo do sii haỹỹh do raky n'aa tapaa do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus baym panang bahȁnh péj, waëë Oriib häd näng doo bä. 2 Jati péh, bäp paah, Jesus bahõm ẽnh p'aa hẽnh P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Hajõk kata däk ta wë, P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã. Ti m' tabahyy sooh, ti m' tama met'ëëg kän. 3 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Parisẽw sa daheeh, ramanaa ỹỹnh ta patug nadoo do sii haỹỹh doo, ta wób raw'yyt doo. Ti m' ỹỹnh ramejũũ hajõõ gó tabag'ëëd däk hyb n'aa. 4 Ti m' Jesus hã raky hadoo:

—Ma matëg, —näk mäh —hahỹ ỹỹnh raw'yyt ta patug nadoo do sii tabaỹỹh bä —näk mäh. 5 —Ër ky n'aa jaw'yyk do hã ër Mosees mejũũ, pä me ji daj'ëëp ta ti hedoo do hyb n'aa. Nyy da a hã pé ji bad'oo? —näk mä sa kyyh.

6 Ta tii da rawén ke'aanh, rakarẽn Jesus kyyh hã rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ky n'aa. Ti m' Jesus nu wajakoo sooh, tama poo me tũũ taberih. 7 Raky n'aa h'ũũm do hyb n'aa, as'ëëg gëët, ti m' taky hadoo sa hã:

—Taw'ããts hẽ bë mahang nesaa do h'yyb gó nanäng doo, ti pooj jé hakut pä me —näng mä Jesus sa hã.

8 Ti m' p'aa hẽnh tanu wajakoo sooh ẽnh. Tũũ m' taberih p'aa hẽnh. 9 Ta tii d' Jesus bedoo bä sa hã, rabahõm kän sét kenäh hõm. Wahëh hedoo do ti pooj jé hah'ũũm. Jããm né hẽ haym Jesus. Ỹỹnh hayyw gëët ta pa. 10 Ti m' Jesus as'ëëg gëët, ti m' ỹỹnh hã taky hadoo:

—N'yy hẽnh ta wób? Dooh õm ky n'aa etyy péh? —näng mä Jesus ta hã.

11 —Dooh. Tabad'op hẽ —näng mä ỹỹnh kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ỹ na-ããj hẽ, dooh õm ỹ ky n'aa ety bä. Ahõm kä. Meréd hõm hỹỹ kä nesaa do sahõnh hẽ —näng mä Jesus ta hã.]

Jesus badäk hahỹỹ bä habong do sa h'yyb tym bag hadoo do ky n'aa hahỹỹh

12 Ti m' p'aa hẽnh Jesus baher'oot kata b'ëëh do sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

‡ **7:42** Se hub né hẽ raher'oot doo. Berẽnh panang bä né hẽ Kristo häd näng do benäng, P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng. Rawén ky nadah'eeh, dooh rahapëë bä do hyb n'aa Berẽnh panang bä né hẽ Jesus benäng. Sa hã m' Garirej häj n'aa bä naa Jesus, tii bä tabawëë gëët do hyb n'aa.

—Badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb bag hadoo ỹỹh. Hã ỹ ky dah'eeh doo, dooh tabad'op hẽ badagyp do hadoo doo gó, nesaa doo gó, raboo bä tii. Ti anäng da sa wë sa h'yyb bag, P'op Hagä Do wë ji ted'ëëp doo, ta pa ji bawäd had'yyt hẽ hanoo doo —näng mä Jesus kyyh.

13 Ti m' Parisẽw raky hadoo ta hã:

—A mab hẽ, a daaj hẽ maky n'aa her'oot a ky n'aa —näk mäh. —Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä ji mab hẽ, ji daaj hẽ, ji ky n'aa ji her'ood bä. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ nado ta ti maher'oot doo —näk mä sa kyyh.

14 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Map ỹỹ hẽ, daj ỹỹ hẽ, këh ỹ n'aa ỹ her'ood né paawä, né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. Ỹ hapäh ti n'yy hẽnh ỹ bana, ỹ hapäh ti n'yy hẽnh ỹ bahõm, né hup ỹ né hẽ ỹ wén näng. Bë tii, dooh bë hapëë bä n'yy hẽnh ỹ hana, n'yy hẽnh ỹ bahõm. 15 Ỹ bë ky n'aa tapaa j'ooj hanäng do hã bë hapäh do hã. Ỹ dooh ỹ ky n'aa tapaa péh. 16 Sa hã ỹ ky n'aa ety bä paawä, baad paawä ỹ ky däng sa hã, map ỹỹ hẽ nadoo do hyb n'aa ỹ ky n'aa etyy. Ti anäng hã ỹ ky masa doo. Ee, hã ỹ mejõ hyng doo, ti né hẽ ỹ taky masa —näng mäh. 17 —Pawóp hẽ ajyy séd demuun raher'ood bä, baad ub tii, ji ky daheeh sa kyyh, bë ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo. 18 Tii d' né hẽ ãã bad'oo. Ỹ her'oot këh ỹ n'aa. Ee, hã ỹ mejõ hyng doo, ỹ taky masa këh ỹ n'aa hã —näng mä Jesus kyyh Parisẽw sa hã.

19 Ti m' rabeaaj kän:

—N'yy hẽnh a yb? —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh ỹ bë hapëë bä. Dooh né hẽ Ee bë hapëë bä ẽnh —näng mäh. —Ỹ bë hapëë bä paawä, Ee na-ããj hẽ paawä bë hapäh —näng mä Jesus kyyh.

20 P'op Hagä Do matym n'aa rabeheno do hood basooh do pa Jesus baher'oot tii, tama met'ëëk bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã. Rakarẽn né paawä ramasoo, dooh ta hã moo däng péh. Rawén moo nadäng, dooh takaja nä bä tadajëp do heen n'aa kä.

21 Ti m' p'aa hẽnh Jesus baher'ood wät sa hã:

—Ỹ da ahõm bë mahẵnh. Ỹ d' bë esoos. Nesaa do anäng nä da bë hã bë dejëp. Ỹ hahõm hẽnh, dooh bë haja bä bë ahõm bä —näng mä Jesus.

22 Ta tii d' tabedoo do hyb n'aa rakeaj kän mä sa hã hẽ né hẽ. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Nyy d' tahanäng pé g'eeh: “Ỹ hahõm hẽnh dooh bë haja bä bë ahõm bä”, tahanäng doo? Ta daaj hẽ g'eeh takadaj'ëëp? —näk mä sa kyyh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh sa hã:

—Babä naa bë ti hỹỹh. P'op naa ỹ ti hỹỹh. Badäk hahỹỹ bä naa bë ti hỹỹh. Ỹ ti dooh. Dooh badäk hahỹỹ bä naa tado bä ỹỹh. 24 Nesaa do anäng nä da bë hã bë dejëp, näng ỹỹh. Ỹ né hẽ ti hawäd had'yyt do bë ky nadahé bä, bë da dejëp né hẽ nesaa do bë h'yyb tym gó anäng nä —näng mä Jesus.

25 Ti m' raky gakog hõm:

—Jaa ẽnh õm? —näk mä sa kyyh.

—Pooj jé bë ỹ maher'oot do né hẽ —näng mä Jesus.

26 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ti anäng nä wë ỹỹ hajõng nä bë ỹ ky n'aa tapaa do pan'aa —näng mäh. —Te hub né hẽ hã ỹ mejõ hyng do her'oot doo. Tahajaa ji h'yy kasadëë bä taky däng do hã. Ỹ tamaher'oot do né hẽ ti ỹ her'oot do badäk hahỹỹ hã habong do sa hã —näng mä Jesus.

27 Dooh m' rah'yy genä bä ta Yb ky n'aa Jesus her'oot bä. 28 Ti hyb n'aa m' Jesus ky hadoo sa hã:

—P'op, b'aa hã Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do bë basäg häng do jawén paa bä, ỹ né hẽ ti hawäd had'yyt do tii bä bë h'yy genä kän. Dooh daj ỹỹ hẽ ỹ moo wät péh, ỹ her'oot péh, ti noo gó kä bë bahapäh. Ti noo gó kä bë bahapëë kän hahỹỹh: Jããm hẽ ỹ her'oot bë hã, Ee ỹ tama metëëk doo. 29 Hã ỹ mejõ hyng do awäd had'yyt hẽ si ỹỹ. Dooh ỹ teréd bä, tagen'aak do ỹ moo wäd had'yyt do hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

30 Ta ti tabaher'oot bä m', hajõk h'yy kae padäg kän ta hã.

Nesaa do moo wät doo, nesaa do karom, ky n'aa hahỹỹh

31 Ti m' Judah buuj ta hã h'yy kae padëëk do hã Jesus ky hadoo:

—Ỹ ma metëëk do bë ky dahé had'yyt bä, hëp ỹ hata heh'äät padäg bë tii bä. 32 Bë hapäh da tii bä baad hadoo do ky n'aa. Baad hadoo do ky n'aa bë da ted'ëëp, baad bë babok hyb n'aa kä —näng mä Jesus sa hã.

33 Ti m' raky hadoo:

—H'ëëd hyb n'aa tii da mabaher'oot? Abaraãm panaa né hẽ ti ããh. Dooh noo gó ta wób sa karom kanep'aak do ãã ado bä. Nyy d' mahanäng pé ta ti maher'oot doo? —näk mä sa kyyh.

34 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Nesaa do moo wät doo, nesaa do karom né kä tii. 35 Dooh da ta kariw n'aa tób yt hã ta karom awäd had'yyt hẽ. Jããm né hẽ ta t'aah hadoo do ti haym ta tób bä. 36 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do T'aah bë tedëëb bä, baad né tii bä bë baboo kän, nesaa do karom nado boo bëëh —näng mäh. 37 Ỹ hapäh, Abaraãm panaa né ti bëëh. Ti hado né paawä, ỹ bë karẽn ỹ bë daj'ëëp, baad takanejäk do hyb n'aa bë h'yyb gó ỹ ma metëëk doo. 38 Bë ỹ ma metëëk Ee metëëk do hã ỹỹ. Bë tii, bë yb wë bë ma kametëëk doo, ti bë moo bok —näng mä Jesus sa hã.

39 Ti m' raky hadoo:

—Abaraãm ti ãã wahë makũũh —näk mä sa kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Abaraãm panaa bë do bä paawä, Abaraãm bad'oo doo da paawä bë bad'oo —näng mä Jesus. 40 —Baad hadoo do ky n'aa, hã ỹ P'op Hagä Do an'oo däk do bë ỹ maher'oot. Tii d' né paawä ỹ metëëk bë hã, bë karẽn ỹ bë daj'ëëp. Dooh paa ta tii da Abaraãm adoo bä. 41 Bë yb moo wät do ti ta ti bë moo bok doo —näng mä Jesus sa hã.

Ti m' raky hadoo:

—Ãã yb daap nado. Jããm né hẽ P'op Hagä Do ãã Yb. Ta taah heh'äät ãã —näk mä sa kyyh.

42 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do tado bä paawä bë Yb, bë kamahẵn paawä ỹỹh, P'op Hagä Do wë ỹ bana do hyb n'aa. Dooh këh ỹỹ gó tado bä ỹ bahyng. Ti né hẽ ti hã ỹ mejõ hyng doo. 43 Hëd n'aa ti taganahoot bë hã, ỹ her'oot doo? Bë h'yyb gó tawén ganahoot, këh ỹ bë ganadoo do hyb n'aa. 44 Dijab taah bëëh. Takarẽn do bë karẽn bë moo bok. P'ooj ub, tadu däk noo gó, dahej'ëëp do né paa tii. Dooh baad hadoo doo, heh'äät ub do ky n'aa tagenaag bä. Dooh baad hadoo do ky n'aa ta h'yyb gó tabawäd bä. Daap tamenyyh bä, ta kyyh né hẽ ti taher'oot doo. Daap menyyh do tii. Daap menyyh do yb né tii. 45 Baad hadoo doo, heh'äät ub do ky n'aa ỹ her'oot do hyb n'aa ỹ bë ky nadaheeh. 46 Jaa bë mahang hajaa pé nesaa do hã ỹ taky n'aa tapa bä? Baad hadoo do ky n'aa ỹ her'oot. H'ëëd hyb n'aa ỹ bë ky nadaheeh? 47 P'op Hagä Do taah hedoo do ramaa newëë P'op Hagä Do her'oot doo. Bë tii, dooh P'op Hagä Do taah bë do bä, ti hyb n'aa bë wén maa nanewëë ta kyyh —näng mä Jesus kyyh sa hã.

48 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa raky hadoo Jesus hã:

—Baad né ãã ky kajäk. Samarija buuj né õm!* Karap'aar h'yyb nesaa do a hã adäk! —näk mä sa kyyh Jesus hã.

49 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Dooh karap'aar h'yyb nesaa do adäg bä hã ỹỹ —näng mäh. Ỹ ti hỹỹh, ỹ weh'ëëh Ee. Bë tii, ỹ bë ky n'aa rejãã. 50 Dooh ỹ as'ũũd bä ỹ raweh'ëëh doo. Sét hẽ ti hawät ỹ raweh'ëëh karẽn doo. Ti né hẽ ti taky däng ji hã baad ji hado bä, baad ji nado bä. Bë nado ti ky kajäk doo. 51 Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Ỹ ma metëëk do ky daheeh doo, dooh tadajëb wäd bä —näng mä Jesus sa hã.

52 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa raky hadoo:

—Ãã hapäh né hẽ hỹỹ kä, karap'aar h'yyb nesaa do a hã adäk né hẽ —näk mäh. —Abaraãm dajëp paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod dejëp né paah, ti hadoo né hẽ, jé mama metëëk do ky daheeh doo, dooh tadajëb bä, näng õm. 53 Ãã wahë makũ Abaraãm bahẵnh g'eeh õm? Abaraãm dajëp paah, ti hadoo ẽnh P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habok do paah. Jaa õm a hã péh? —näk mä sa kyyh.

54 Ti m' Jesus ky hadoo:

* **8:48** Sa majĩĩ hadoo Samarija buuj. Dooh ragenaag bä Samarija buuj. Samarija buuj né õm Jesus hã rawén her'oot, raky n'aa ej'ees hyb n'aa.

—Daj ỹỹ hẽ ỹ kawehëë bä paawä, dooh taw'ããts hẽ tado bä ta tii. Ee, bë h'yy kaha'eeh bë hanäk doo, ti né ti ỹ taweh'ëëh.
55 Dooh bë hapëë bä tii. Ỹ ti hapäh. “Dooh ỹ hapëë bä”, ỹ noo bä paawä, ỹ paawä noo kanesa bë nemuun. Ỹ hapäh né hẽ ti P'op Hagä Doo. Ỹ ky daheeh ta kyyh.
56 Abaraãm, bë wahë makũũh, tsebee wät ỹ kajaa noo gó tabahapäh bä. Tahapäh né paah† —näng mä Jesus.

57 —Õm ky kew'oonh ta ti maher'oot do hã —näk mä Judah buuj sa wahë n'aa. —Dooh mawah'ëë nä bä, dooh 50 ta baab mado nä bä, mahapäh mä Abaraãm a nooh —näk mä sa kyyh.

58 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Abaraãm benäng do pooj jé ỹ awäd däg né hẽ! —näng mä Jesus sa hã.

59 Ti m' ta ti ramaa napäh bä, rabasog padëëk pä, ta hã radewëës hyb n'aa paawä, radajëëb paawä. Ti Jesus kejën hõm. Ahõm P'op Hagä Do tób n'aa bä naa.

9

Ty tamah do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Tamahõm me tabahapäh aj'yy ty tamah doo. Ta hã d' né hẽ m' tabenäng bä. 2 Ti m' ta ma matëg rabeaanh:

—Ma matëg —näk mäh. —H'ëëd hyb n'aa hahỹ aj'yy tawén ty tamah tabenäng? Ta yb, ta ỹỹn nesaa do ramoo bok do hyb n'aa, ta daaj hẽ apäh nesaa do tamoo wät do hyb n'aa? —näk mä sa kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh, ti hyb n'aa nado ti hahỹ tabahadoo —näng mäh. —Ty tamaa gó tawén enäng, ta hã P'op Hagä Do hejój kametëëh hyb n'aa —näng mäh. 4 —Taw'ããts hẽ tabawak nä bä ër moo bok, hã ỹ mejõ hyng do karẽn doo. Ti awät tabadajuuh, du daa d' ji moo wät péh.* 5 Badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb tym bag hadoo ỹỹh, badäk hahỹỹ hã ỹ bawät nä bä —näng mä Jesus kyyh.

6 Ta ti taky hadoo do jawén paa bä, tũũ tabetsós wät. K'ããts me tamekuuj wät, ti m' aj'yy matym hã tahawug hõm mä ta uuh.
7 —Ahõm kä —näng mä aj'yy hã. —Mahetsyyd a matym naëng majat do Siroéh häd näng doo me —näng mä Jesus aj'yy hã.

(“Mejũũ doo”, tahanäng pé ti Siroéh.) Ti m' aj'yy bahõm kän, tahetsyyd wät mäh, tabahapëë däg kän mäh. Ti m' tababaaj hõm kän ta tób hẽnh.
8 Ti m', ta tób pa haj'eenh doo, pooj jé dajẽẽr tabehetsẽ bä hep'ëëh do paa m' rahapäh mä aj'yy. Ti m' raky hadoo:

—Hahỹ nado dajẽẽr hetsẽ do paah? —näk mä sa kyyh.

9 Ti né m' ta wób sa hã. Ta wób raky hadoo:

—Dooh ti tado bä —näk mäh. —Ta da hed'op —näk mäh.

—Ỹ né tii —näng mä aj'yy ty tamah do paa kyyh.

10 Ti m' rabeaaj kän:

—Nyy da mabahapëë däk? —näk mä sa kyyh.

11 Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Aj'yy, Jesus ramaneëënh doo, mekuuj wät k'ããts, tii bä matym ỹỹ hã tahawug hõm ta uuh. Siroéh hẽnh ỹ tamejũũ, ỹ bahets'yyt hyb n'aa. Ỹ ahõm, ỹ hetsyyd wät, ti ỹ bahapëë däg kän —näng mä aj'yy kyyh.

12 —Ny tawät ti aj'yy? —näk mä ta hã.

—Dooh ỹ hapëë bä —näng mä aj'yy kyyh.

Parisẽw rabeaanh do aj'yy ty tamah do paa hã ky n'aa hahỹỹh

13 Ti m' ramahũũm mä aj'yy ty tamah do paa Parisẽw sa wë. 14 Saab né hẽ paa m' k'ããts Jesus mekuuj wät, aj'yy taty nä däk.
15 Ti m' aj'yy hã Parisẽw rabeaanh nyy da ta matym nyy däg kän. Ti m' aj'yy ky hadoo:

—K'ããts me matym ỹ tabahawug wät. Ỹ hetsyyd wät. Hỹỹ kä ỹ bahapëë däk —näng mäh.

16 Ti m' Parisẽw wób raky hadoo:

—Dooh P'op Hagä Do mejũũ do tado bä ta ti aj'yy. Dooh Saab hã ky n'aa kajew'yyk do taky dahé bä —näk mä sa kyyh.

Ti m' ta wób raky gadoo:

† **8:56** 2.000 ta baab Jesus bewäd hyng do pooj jé Abaraãm bawät paah. P'op Hagä Do metëëh paa Abaraãm hã, badäk hahỹỹ bä tabawät nä bä. * **9:4** Taw'ããts hẽ ji moo wät ji bahajaa nä bä, tahanäng pé m' tii.

—Nesaa do moo hew'ëët do tado bä paawä, dooh paawä tahaja bä hahỹ hadoo do meuj n'aa näng do tapahuuj bä —näk mä ta wób sa kyyh.

Séd h'yyb nehedo boo m' Jesus hã.

17 Ti m' p'aa hẽnh rabeaaj wät aj'yy hã:

—Nyy d' mabaher'oot ta ti aj'yy ky n'aa? Õm né ti tamatym nä däk —näk mä sa kyyh.

Ti m' aj'yy ky hadoo:

—P'op Hagä Do ky n'aa rod né hẽ tii —näng mäh.

18 Dooh nä Judah buuj sa wahë n'aa raky dahé nä bä aj'yy ty tamah doo, dooh né hẽ m' raky dahé nä bä aj'yy ty nyy däk doo. Ti hyb n'aa m' ta yb, ta ỹỹn ranaëëj kän. 19 Ti m' rabeaanh sa hã:

—Bë t'aah né hahỹỹh? —näk mäh. —Hahỹ né hẽ ti ty tamah do bë hanäk doo, tabenäng noo gó? Nyy da tabahapëë däk hỹỹ kä? —näk mä sa kyyh ta yb sa hã.

20 Ti m' ta yb raky hadoo:

—Ãã t'aah né ti ta tii. Ta hã d' né hẽ tabenäng —näk mäh. 21 —Dooh ãã hapëë bä nyy da taty nyy däk, jaa ty nä däk. Ta hã bë eaaj. Wah'ëë tii, karapee nado. Tahajaa taher'ood bä ta daaj hẽ ta ky n'aa —näk mä sa kyyh.

22 Hahỹỹ d' paa m' Judah buuj sa wahë n'aa sa kyyh: “Ãã ado nyyh da, Jesus ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hanäng doo. Dooh da ãã gado wäd bä tób P'op Hagä Do panyyg ãã yd naherot do yt hã”, näk mä sa kyyh. Ti hyb n'aa m' ta yb tii da rawén edoo. Judah buuj sa wahë n'aa rajeỹỹm. 23 Ti hyb n'aa m', “Wah'ëë däg. Ta daaj hẽ tabaher'oot”, rawén näng.

24 Ti m' p'aa hẽnh ẽnh ranaëënh sa wë ty tamah do paah. Ti m' raky hadoo ta hã:

—P'op Hagä Do hã maky dëë te hub tado bä! Baad maher'ood! —näk mäh. —Ãã hapäh né hẽ, nesaa do moo hew'ëët do ti ta ti aj'yy —näk mä sa kyyh.

25 Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Dooh ỹ hapëë bä nesaa do moo hew'ëët do tado bä, nesaa do moo hew'ëët do tanado bä. Sét hẽ ti ỹ hapäh: Ty tamaa né paa ỹỹh, ỹ taty nä däk —näng mä aj'yy Pariséw sa hã.

26 Ti m' p'aa hẽnh rabeaanh ẽnh:

—Nyy da tabad'oo? Nyy da õm taty nä däk? —näk mäh.

27 —Bë ỹ maher'ood wät. Dooh ỹ bë ky dahé bä. Hëd n'aa bë karẽn p'aa hẽnh ỹ baher'oot? Bë na-ããj né hẽ bë karẽn ta ma matëg bë bahadoo? —näng mä aj'yy sa hã.

28 Ti m' raky n'aa rejãã aj'yy. Ti m' raky hadoo ta hã:

—Õm ti ta ma matëg! Mosees ma metëëk do ãã ti hỹỹh! 29 P'op Hagä Do her'oot paa Mosees hã. Ti ti ãã hapäh, ãã ky n'aa napäh. Ta ti aj'yy, dooh ãã hapëë bä n'yy hẽnh naa tii —näk mä sa kyyh.

30 Ti m' aj'yy ky hadoo:

—B'ës ky kewooj éh. Ỹ né matym nyy däg paawä tamo haj'aa, dooh m' bë hapëë bä, bë nooh. 31 Ji hapäh né ti hahỹỹh: Dooh P'op Hagä Do maa newë bä nesaa do moo heb'ooh doo. P'op Hagä Do weh'ëëh doo, takarẽn do moo heb'ooh doo, ti né hẽ ti tamaa newëë. 32 Pooj jé tadu dahäng noo gó, dooh ji ky n'aa napäh pé ty tamah doo gó henäng do hapëë däk doo —näng mäh. 33 —P'op Hagä Do wë naa tanado bä paawä, dooh paawä tahajaa péh, tabad'op hẽ —näng mä aj'yy kyyh sa wahë n'aa sa hã.

34 Ti m' raky gadoo:

—Nesaa do a hã anäng mabenäng, ãã mama metëëk? —näk mä sa kyyh aj'yy hã.

Ti m' rah'eed nyyh mä P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Dooh m' ran'oo wäd bä tajëë wäd bä p'aa hẽnh t'ĩĩ hẽnh.

H'yy ganehot do sa ky n'aa hahỹỹh

35 Ti m' Jesus ky n'aa napäh aj'yy rah'eed nyyh doo. Aj'yy tamamuun bä, taky hadoo ta hã:

—Õm h'yy ka'eeh Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do hã? —teaanh mä ta hã.

36 Ti m' aj'yy ty tamah do paa ky hadoo:

—Jaa tii? Ỹ mamaher'ood, ta hã ỹ h'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

37 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Mahapäh paah. Ỹ tii, a sii her'oot doo —näng mäh.

38 Ti m' aj'yy ky hadoo:

—A hã ỹ h'yy kae däg kän, hyb n'aa jawyk doo —näng mäh.

Ti m' ta taron nuu me m' aj'yy bahyy häng Jesus wë, Jesus taweh'ëëh hyb n'aa.

39 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹ wén hyng babä, ỹ ky n'aa etyy hyb n'aa sa hã, ty temah do ỹ ty nä padëëk hyb n'aa, matym enäh do ranahapäh hyb n'aa, rah'yy ganahoot hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

40 Ti m' Parisέw wób ta sii habong do ramaa napäh taher'oot doo. Ti m' rabeaanh ta hã:

—Nyy d' mahanäng pé tii? Ãã sii hẽ ty temah mahanäng? —näk mä sa kyyh.

41 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ty temah do bë hado bä paawä, bë h'yy ganah'ood bä paawä, bë h'yyb haj'aa hẽ nado tii, hã ỹ bë h'yy kana'eeh doo —näng mäh. “Ãã hapäh, ãã h'yy ganäng a hã”, bë hanäk do hyb n'aa, bë h'yyb haj'aa hẽ né hẽ hã ỹ bë h'yy kana'eeh doo —näng mä Jesus kyyh Parisέw sa hã.

10

B'éé hagã n'aa heh'äät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh, panyyg ky n'aa gó tabenaa wät:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: B'éé hood kahadë do noo me najëë suun doo, ta hadë pong jé gatsëk doo, baretsëk do tii, kamaj'ĩĩ do tii. 2 Ta noo me hajëë suun doo, ti né hẽ ta masãäh b'éé hagã n'aa. 3 B'éé hagã n'aa kajaa bä kä, ta noo hagã n'aa tagas'ëës ta nooh tabajëë suun hyb n'aa. Ta masãäh hã ramaa napäh ta kyyh, sét ken'yyh tanaëënh bä sa häd me. Ti tamahũũm kän ta masãäh ta w'oo hã. 4 Sahõnh hẽ ta masãäh tamanyyh do jawén paa bä kä, sa pooj jé tabahõm, tamahũũm kän. Ta masãäh ah'ũũm sa hagã n'aa jawén, ta kyyh ramepäh do hyb n'aa. 5 Tabad'op hẽ rahõm ramanepäh do jawén. Waj'aa bong ta mahắnh, raky manepäh do hyb n'aa.

6 Ta ti ky n'aa me Jesus baher'oot sa hã. Dooh m' tagah'ood bä Parisέw sa hã taher'oot doo. 7 Ti hyb n'aa m', p'aa hẽnh Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Ỹ né hẽ b'éé hood noo hadoo. 8 Sahõnh hẽ pój ỹỹ jé heboo nä doo, ma matëg oow hedoo doo, P'op Hagä Do H'yyb Däng do hanäk do na-ããj, baretsëg paa tii, kamaj'ĩĩ paa tii.* Dooh paa raky dahé bä sa kyyh, b'éé ky nadah'eeh do hadoo sa hagã n'aa nadoo doo. 9 Ỹ né hẽ b'éé hood noo hadoo. Wë ỹ nu däng doo, edëb had'yyt hẽ kä nesaa do mahắnh. P'op Hagä Do wë da tanu däng. Baad tabajëng, baad tabanyyh, tawyyd had'yyt hẽ baad hadoo doo, sa waa b'éé raw'yyt do hadoo. H'yyb nyyw gó, neỹỹm doo gó, tabawäd kän P'op Hagä Do matym gó kä. 10 Hets'ëëk do rabana rabets'ëëk hyb n'aa, radej'ëëp hyb n'aa, ragawats'iik hyb n'aa. Ti no n'aa rabana. Dooh ti ỹ hado bä. Ỹ ahyng babä ỹ bed'ëëp hyb n'aa, baad hadoo doo gó rababoo had'yyt hyb n'aa —näng mä Jesus.

11 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ỹ né hẽ b'éé hagã n'aa baad hadoo doo. B'éé hagã n'aa baad hadoo do kan'oo däk da, tadajëp ta masãäh hyb n'aa. 12 Sa karom, b'éé tabahag'ããs ramejũũ doo, ta säm tagadoo hyb n'aa, dooh b'éé hagã heh'äät tado bä. B'éé danäh nado tii. Eỹỹm wät tii, waj'aa wät tabanas'aa b'éé hek'ook do tabahapäh bä. Teréd bëëh b'éé. Tii bä awad japuk b'éé seeh, tii bä ta wób jé pad'yyt hẽ rawaj'aa bong ta ti hyb n'aa. 13 Ta säm hyb n'aa paa ti sa karom bahag'ããs b'éé. Dooh b'éé tahyb n'aa p'eed bä. Ti hyb n'aa tawajaah. 14-15 Ỹ ti hỹỹh, b'éé hagã n'aa heh'äät hadoo. Ee, P'op Hagä Doo, ỹ tamepäh, ỹ na-ããj hẽ ỹ mepäh Ee, P'op Hagä Doo. Ti hadoo né hẽ baad ỹ mepäh masãh haa. Masãh haa na-ããj né hẽ, baad né hẽ ỹ ramepäh. Daj ỹỹ hẽ ỹ kan'oo däk, ỹ dajëp hyb n'aa masãh haa sa hyb n'aa. 16 Ti abong nä masãh haa hedoo do wób, bong hahỹ wób nado tii.† Ti na-ããj né da ỹ manaa wë ỹỹ. Raky daheeh né da ỹỹh. Séd hã däg da rakata padëëk, hã ỹ h'yy ka'eeh doo. Sét né hẽ da ỹỹh, sa hagã n'aa. 17 Ỹ Ee kamahắn. Ỹ tawén kamahắn, daj ỹỹ hẽ ỹ kan'oo däk ỹ dajëp hyb n'aa, p'aa hẽnh ỹ bedëb wät hyb n'aa. 18 Dooh hajaa

* **10:8** Jesus ewäd hyng do pooj jé, hajõk rawad'ii paawä Judah buuj. “Ỹ ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, näk paa sa kyyh. Daap ramenyyh tii. Sa ky n'aa né hẽ Jesus her'oot hahỹỹ hã. † **10:16** Judah buuj wób nadoo doo, ta jawén ta hã h'yy ka'eeh do tii.

pé ỹ daj'ëëp péh. Daj ỹỹ hẽ ti ỹ kan'oo däk
dajëb hã. Ỹ hajaa ỹ kan'oo däg bä dajëb hã.
Ỹ hajaa p'aa hẽnh ỹ ganä wät p'aa hẽnh ỹ
edëb wät hyb n'aa. Tii d' né hẽ Ee mejũũ ỹ
bad'oo —näng mä Jesus kyyh.

19 Ti m' p'aa hẽnh séd h'yyb nehedo boo
Jesus hã, Jesus kyyh hyb n'aa. 20 Hahỹỹ da
hajõk do wób sa kyyh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk.
Baad h'yyb nado. Hëd n'aa bë maa newëë
ti ta kyyh? —näk mä sa kyyh.

21 Ti m' ta wób raky hadoo:

—Dooh. Dooh ti taky hado bä karap'aar
h'yyb nesaa do hadäk doo. Dooh karap'aar
h'yyb ta ti hadoo do taher'ood bä. Dooh
karap'aar h'yyb haja bä ty tsehẽt do raty nä
padäg bä —näk mä ta wób sa kyyh.

Jesus kyyh raganadoo do ky n'aa hahỹỹh

22 Ti m', Jerusarẽnh bä P'op Hagä Do tób
n'aa hyb n'aa ratsebé do rataheb'ëës do
kajaa. Tabahahëëm bawät noo gó m' tii.
23 Jesus awät P'op Hagä Do tób n'aa yt hã,
Saromãw häd näng doo bä. 24 Ti m' Judah
buuj sa wahë n'aa ranu get'ëë däk Jesus. Ti
m' raky hadoo ta hã:

—Jããm hẽ, ãã mah'yyb manepä wäd
manäh! Baad ub ãã mamaher'ood hỹỹ kä
õm P'op Hagä Do H'yyb Däng Do mado bä
—näk mä sa kyyh.

25 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ỹ maher'ood wät, dooh bë ky dahé
bä —näng mäh. —Ee ky gabuuj ta ti ỹ pehu-
unh doo. Ti ti metëëh këh ỹ n'aa. 26 Baad
këh ỹ n'aa rametä né paawä bë hã, dooh
bë ky dahé bä. Bë wén ky nadaheeh, dooh
masãh haa b'éé wób bë do bä. 27 Masãh
haa b'éé raky daheeh ỹỹh. Ỹ mepäh masãh
haa. Ỹ rahadaa had'yyt hẽ. 28 Sa hã ỹ banoo
edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa. Tabad'op
hẽ rahob bä tabanesaa hẽnh. Dooh hajaa
pé masãh haa moh ỹỹ gó naa tado hõm
bä. 29 Ee, masãh haa hanoo doo, tak'ëp
takabaj'aa sahõnh hẽ sa bahẵnh. Ti hyb
n'aa, dooh hajaa pé masãh haa tado hõm bä
Ee moo gó naa. 30 Ỹỹh, Ee, sét ãã —näng mä
Jesus.

31 Ti m', p'aa hẽnh Judah buuj wób, Jesus
majĩĩ hedoo doo, rabasog padëëk pä, ta hã
radewëës hyb n'aa paawä, tadajëp hyb n'aa
paawä. 32 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hajõng baad hadoo do Ee ky gabuuj ỹ
pehuunh do ỹ metä wät bë hã. Ny hadoo do
ỹ pahuunh do p'ãã bë karẽn ỹ bë daj'ëëp? —
näng mä Jesus sa hã.

33 Ti m' Judah buuj wahë n'aa raky
hadoo:

—Baad hadoo do mamoo wäd wät do hyb
n'aa nado õm ãã daj'ëëp pä me. Õm a wén
kut pä me, P'op Hagä Do maky n'aa rejãã do
hyb n'aa. Aj'yy né paawä õm, "Ỹ P'op Hagä
Doo", mabanäng —näk mä sa kyyh.

34 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Hahỹỹ da P'op Hagä Do her'oot paa sa
hã, bë ky n'aa jaw'yyk do hã takerih: "P'op
Hagä Do hadoo bëëh."‡ 35 Ti né hẽ P'op
Hagä Do kyyh. Bë hapäh né hẽ, dooh P'op
Hagä Do kyy kerih do ji haja bä ji ahỹỹd
bä. Ti hyb n'aa, ajyy tamejũũ do hã P'op
Hagä Do ky n'aa hadoo ta häd n'oo däg
bä, 36 hëd n'aa, "P'op Hagä Do maky n'aa
rejãã", bë banäng hã ỹỹ, "Ỹ P'op Hagä Do
T'aah", ỹ hanäng do hyb n'aa? Ỹ né hẽ, Ee
P'op Hagä Do asëëw hõm doo, tah'yyb däng
doo, wawẽẽ hẽ tamejõ hyng doo. 37 Ỹ moo
nawäd bä paawä Ee, P'op Hagä Do moo wät
doo, bë ky dahé manä ỹỹh. 38 Ee moo wät
do ỹ moo wäd bä, ỹ bë ky nadahé nä bä,
taw'ããts hẽ bë ky daheeh ỹ pehuunh do
metëëh do hã, hëp ỹỹ gó Ee bawät, Ee h'yyb
gó ỹ bawät, baad bë bahapäh hyb n'aa —
näng mä Jesus kyyh sa hã.

39 Ti m' p'aa hẽnh rakarẽn ramoo maso
däk Jesus ta kyyh p'ãã. Dooh m' rahaja bä.
Jesus ahõm sa mahẵnh.

40 Ti m' Jesus batsëg hõm p'aa hẽnh tamii
Joradãn häd näng do ta myyj jé. Ta myyj däk
hã, Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun
wät paa bä tabaym dó. 41 Hajõk an'aa ta wë.
Ti m' raky hadoo:

—Dooh né paawä Jowãw nu gahem'uun
do pehuuj bä, te hub né hẽ sahõnh hẽ
hahỹ aj'yy ky n'aa Jowãw nu gahem'uun do
her'oot do paah —näk mä sa kyyh.

42 Tii bä m', hajõk rah'yy kae däk Jesus hã.

‡ **10:34** Saaw-Mo 82.6

11

Aj'yy Rasaro häd näng do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', ti awät aj'yy Rasaro häd näng doo. Nahëë näng mä Rasaro. Panang Betanija häd näng doo bä tabawät ta ănh Maah-Ta, Marija daheeh. 2 Ta ti né hẽ Marija, Jesus tsyym hah'ook do buu benyym doo me, ta sëën me tahawug hõm doo. 3 Ti m', Rasaro ănh ramejũũ Jesus rapanäk. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Mahegãã, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk doo. Nahëë näng a najiis makamahăn doo —näk mäh.

4 Ti m' Jesus maa napäh bä kä ta ky n'aa taky hadoo:

—Rasaro madajëp do nado ti ta nahëëh. Rasaro wén nahëë näng, P'op Hagä Do kabaj'aa do kametëëh hyb n'aa, P'op Hagä Do T'aah kabaj'aa do kametëëh hyb n'aa na-ããj hẽ da ta hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

5 Maah-Ta, Maah-Ta ănh, Rasaro, Jesus kamahăn né paawä, 6 dooh nayyw hẽ tahyb n'aa jóh bä. Pawóp nä ta ăh tatab'ëës, Rasaro nahëë näng do taky n'aa napäh bä. 7 Ta jawén kä Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:

—Hamäh, p'aa hẽnh ër bah'ũũm Judah häj n'aa hẽnh, Rasaro rahabok hẽnh —näng mä Jesus kyyh.

8 Ti m' Jesus ma matëg raky hadoo ta hã:

—Ma matëg, —näk mäh —nag'aap hẽ Judah buuj sa wahë n'aa rakarẽn õm radaj'ëëp. Hëd n'aa t'ĩĩ hẽnh makarẽn mababaaj hõm? —näk mä sa kyyh.

9 Ti m' panyyg gó Jesus ky hadoo:

—Badawëët adëb bä tabawag. Adëb bä ji awäd bä, baad ji bawät. Dooh ji tsyym poo däng péh, badäk hahỹ bag n'aa yt ji bawät do hyb n'aa —näng mäh. 10 —Badagyp doo gó ji awäd bä, daap ji tsyym poo kejäk, ta bag badoh do hyb n'aa ta hã —näng mä Jesus kyyh.*

11 Ti m', ta ti Jesus her'oot do jawén paa bä, taky hadoo ẽnh:

—Ër najiis Rasaro aă jëng. Ỹ ahõm dó t'ĩĩ hẽnh ỹ mebëë nyy hyb n'aa —näng mä Jesus.

12 Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Ãã wahë n'aa, —näk mäh —tabaỹỹh bä, has'oo däk da —näk mä sa kyyh.

13 Dajëp né hẽ Rasaro, näng Jesus. Aỹỹh ta ma matëg red'oo. 14 Ti m' baad ub Jesus baher'ood kän sa hã:

—Dajëp Rasaro ỹ hanäng doo —näng mäh. 15 —Baad tanyy ỹ badoh t'ĩĩ hẽnh tadajëp do hã, hã ỹ bë h'yy kae kän hyb n'aa kä —näng mäh. —Hamäh, ër ah'ũũm t'ĩĩ hẽnh —näng mä Jesus kyyh.

16 Ti m', Toméh, “Kawareeh” ra-maneëënh doo, ky hadoo ta wób sa hã:

—Hamä ta sii, ta sii ër dejëp hyb n'aa† —näng mä Toméh kyyh.

17 Ti m' panang Betanija bedaa däk bä, Jesus ky n'aa napäh, ji meheet pé däg mä ta ăh Rasaro pä gabaho doo gó radakä jëng doo.

18 Edah panang Betanija, Jerusarẽnh bä naa. 19 Ti hyb n'aa hajõk Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo, ta wób na-ããj mä an'aa Maah-Ta wë, Marija wë rah'yyb en'yym hyb n'aa, rahyb n'aa natón hyb n'aa sa hỹỹj makũũh. 20 Ti m' Maah-Ta ky n'aa napäh bä Jesus kajaa, anyyh mä ta tób bä naa, ahõm ta wë. Marija ahäng mä sa tób yt hã.

21 Ti m' Maah-Ta kajaa Jesus wë kä, ti m' taky hadoo ta hã:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —babä magëë bä paawä, dooh paawä hăj ỹ dajëb bä —näng mäh. 22 —Ti hadoo né hẽ paawä, ỹ hapäh, P'op Hagä Do anoo né da a hã sahõnh hẽ ta hã maky n'aa etsẽẽ doo —näng mä Maah-Ta kyyh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ganä wät da a hỹỹj —näng mäh.

24 Ti m' Maah-Ta ky hadoo:

* **11:10** Dooh Jesus majĩĩ rahaja bä, dooh na-ããj hẽ Nesaa Do Yb haja bä Jesus hã raj'aa ketsëë bä Jesus moo wät do nahänh nä bä, tahanäng pé m' tii. Ta see ky n'aa Jesus her'oot na-ããj hẽ ta tii da. Jesus né ti badäk hahỹỹ hã habong do bag n'aa hadoo. Jesus sii ji nawäd bä, gadagyp doo gó hawät do hadoo ji. Nesaa do j'aa ketsë tii bä ji hã. † **11:16** Dooh tahajõõ nä bä ta ăh, t'ĩĩ hẽnh Jesus majĩĩ rakarẽn radaj'ëëp Jesus. T'ĩĩ hẽnh Jesus matëëh do hyb n'aa, Jesus radaj'ëëp Toméh ed'oo. Ti hyb n'aa tii da tawén edoo sa hã.

—Ỹ hapäh, ganä wät né da sahõnh hẽ ragenä bong do hã kä P'op Hagä Do betyn bong do hã kä banäm doo hẽnh, banesaa doo hẽnh —näng mä Maah-Ta.

25 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ỹ né da hanoo ta ti genyy bong doo. Ỹ né ti hedëb had'yyt hanoo doo. Hã ỹ h'yy ka'eeh doo, dajëb né paawä, tawäd had'yyt hẽ da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. 26 Hahỹ hedëp nä doo, hã ỹ h'yy ka'eeh doo, tabad'op hẽ da tadajëp ta h'yyb tym. P'op Hagä Do pa had'yyt hẽ da tabawäd kän —näng mä Jesus.

Ti m' Maah-Ta hã tabeaaj kän:

—Maky daheeh ta ti ỹ her'oot doo? —näng mäh.

27 —Ỹỹ, Hyb N'aa Jawyk Doo. Ỹ ky daheeh õm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do T'aah, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah —näng mä Maah-Ta kyyh Jesus hã.

28 Ti m' ta ti tabaher'oot do jawén paa bä kä m' Maah-Ta bahõm, ta ắnh Marija tanaëënh hyb n'aa. Ta m'aa hẽnh mä tanaëënh, ti m' taky hadoo:

—Ma matëg kajaa. Ta kyy gó õm ỹ naëënh —näng mä Maah-Ta ta ắnh hã.

29 Ti m', Marija maa napäh bä ta tii, nayyw hẽ m' tabas'ëëg gëët, ahõm kän mä Jesus wë. 30 Dooh Jesus ajëë suun nä bä panang bä. Ta hã Maah-Ta mamuun doo bä tabagëët nä. 31 Ti m' Judah buuj tób bä hat'oonh doo, Marija h'yyb en'yym doo, rabahapäh bä nayyw hẽ Marija bas'ëëg gëët bä, tabanyyh bä, rabahõm kän ta jawén. Kamag hakëë hẽnh hahõm red'oo mäh. T'ĩĩ hẽnh haoot red'oo mäh.

32 Ti m', Marija kajaa bä kä Jesus bagëët bä, ta taron nu paa me tabahyy häng ta wë. Ti m' taky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —babä magëë bä paawä, hắj ỹ dooh paawä tadajëb bä —näng mäh.

33 Ti m' Jesus bahapäh bä Marija haoot doo, Judah buuj Marija sii han'aa do naããj hẽ ha'oot doo, baad nado wäd ta h'yyb, tak'ëp tahyb n'aa tón wät. Tahyb n'aa esów wät. 34 Ti m' tabeaaj kän:

—Nyy bä bë dakä jëng? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—B'ëëp, mahegãã, Hyb N'aa Jawyk Doo —näk mä sa kyyh.

35 Ti m' Jesus baód wät.

36 Ti m' Judah buuj raky hadoo:

—Bë hegãã, tak'ëp paa takamahắn —näk mä sa kyyh.

37 Ti m' ta wób raky hadoo:

—Ty tamah do taty nä däk, tanoo. Hëd n'aa tananoo hahỹ tanadajëp hyb n'aa? —näk mä sa kyyh.

38 P'aa hẽnh ẽnh baad nado wäd Jesus h'yyb. Tak'ëp tahyb n'aa tón takajaa bä kamag basuun bä. Pä gabaho doo gó radakä jëng. Pä gatsabak doo me ranoo gatsëë däk.

39 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë noo gatsë do hõm —näng mäh.

Ti m' Maah-Ta, dajëp do ắnh, ky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —buu banes'aa däg. Ji meheet pé däg ta ắh tadajëp —näng mä Maah-Ta kyyh.

40 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hã ỹ mah'yy kae bä, mahapäh da P'op Hagä Do kabaj'aa doo —näng mä Jesus Maah-Ta hã.

41 Ti m' ranoo gasëëts hõm kän. Ti m', p'op Jesus ty dëë wät taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa P'op Hagä Do hã. Ti m' taky hadoo:

—Taw'ããts hẽ Ee. Mamaa napäh, maky daheeh ỹ ky n'aa etsẽẽ doo. 42 Ỹ hapäh né hẽ ỹ mamaa napäh, ỹ maky dahé had'yyt hẽ. Ta tii d' ỹ wén edoo, babä hab'ëëh do sa hyb n'aa, õm né hẽ ti ỹ mejõ hyng do raky daheeh hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh P'op Hagä Do hã.

43 Ti m' ta ti tabedoo do jawén paa bä kä, tak'ëp tanaëëj kän mäh:

—Rasaro! —näng mäh. —Anäh! —näng mäh.

44 Ti m' dajëp do paa anä kän. Kahapõõs ta mooh, ta tsyym sii hẽ pããn hawak doo me. Ta matym na-ããj mä kahabën pããn me.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë apyn hõm pããn, baad tabahõm hyb n'aa kä —näng mä Jesus.

45 Ti m' hajõk Judah buuj Marija heg'ããs do Jesus pahuunh do hapäh doo, ta hã rah'yy kae padäg kän. 46 Ta wób ah'ũũm mä Pariséw sa wë, ramaher'oot mä Jesus mo haj'aa ky n'aa hã.

Jesus hã Parisẽw rakamaj'ĩĩ do panyyg n'aa hahỹỹh

47 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Parisẽw daheeh ratsyyd bong Sinedirijo ajyy n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo, séd hã rakata padëëk hyb n'aa. Rakata däk bä kä m', raky hadoo mäh:

—Nyy d' ër bad'oo? Bë hegãã! Hajõng hahỹ aj'yy pehuunh doo. 48 Ër hyb n'aa nap'eed had'yyt bä tapehuunh do hã, sahõnh hẽ da rah'yy kae padëëk ta hã, sa wahë n'aa tabahado däk hyb n'aa. Roma buuj warahén n'aa kamajẽ bong da ãã hã tii bä. Rado hõm da P'op Hagä Do tób n'aa. Rado hõm da ãã häj n'aa —näk mä sa kyyh.

49 Ti m' sa seeh, Kajapas häd näng doo, ti noo gó P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ky hadoo sa hã:

—Dooh bë hapäh péh —näng mäh. 50 —Dooh bë h'yy genä bä? Taw'ããts hẽ ta ti sét né hẽ dajëp, sahõnh hẽ Judah buuj ranadejëp hyb n'aa —näng mä Kajapas kyyh.

51 Ta daaj hẽ tahajaa do hyb n'aa nado ta tii d' tabaher'oot. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tado hyb n'aa, P'op Hagä Do banoo ta hã ti tabaher'oot hyb n'aa, ta pooj jé Jesus ky n'aa hã. Jesus dajëp da Judah buuj sa hyb n'aa tahanäng pé m' tii d' taher'oot doo. 52 Tadajëp Judah buuj sa hyb n'aa had'yyt nado. Tata däk séd hã da na-ããj hẽ sahõnh hẽ P'op Hagä Do taah hedoo do jé pad'yyt hẽ habong doo.

53 Ti jawén paa bä kä m', Kajapas her'oot jawén paa bä kä m', Judah buuj wahë n'aa rabaher'ood kän nyy da da Jesus radaj'ëëp.

54 Ti hyb n'aa, dooh Jesus awäd wät bä sahõnh hẽ mahang kä. Ti hyb n'aa ahõm kän mä ta ma matëg sa sii kä panang Eparajĩm häd näng do tabanäng hẽnh, tabanawäng do nab'yy hẽnh kä. T'ĩĩ hẽnh rabaym dó.

55 Tabedaa däk bä Pas-kowa häd näng do Judah buuj rataheb'ëës doo, hajõk hah'ũũm mä Jerusarẽnh hẽnh, t'ĩĩ hẽnh ratab'ëës hyb n'aa. Pas-kowa pooj jé rabahõm, sa h'yyb rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad ratab'ëës hyb n'aa.‡ 56 Jesus mä resoos P'op Hagä Do tób n'aa yt hã rabab'ëëh bä. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Nyy da bë hã? Ana g'eeh da Pas-kowa ër tab'ëës bä? —näk mäh.

57 Tii da rawén edoo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Parisẽw sa daheeh ramejũũ do hyb n'aa ramaher'oot hyb n'aa Jesus rahapëë bä. Rakarẽn paawä ramaher'oot ramaso däk hyb n'aa.

12

Buu benyym do Marija ah'ook do Jesus tsyym hã panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ji moo oow see pé ta ãh Pas-kowa häd näng do pooj jé, Jesus matëh kän panang Betanija häd näng doo hẽnh, Rasaro taganyy wät do panang bä. 2 Takajaa bä kä m', Jesus najiis ramoo bok Jesus raweh'ëëh do tä n'aa. Maah-Ta manaa ti hat'oonh do sa waa, sa tä. Rasaro asooh sa mahang. 3 Ti m' Marija bado däk buu benyym do hood. Hãd eh ta hood.* Tak'ëp ky n'aa gebah, heh'äät, joom nah-do häd näng do s'ëëb ti buu benyym doo. Ti m' tabahah'ook Jesus tsyym hã. Ti m' tatsyym hawug hõm ta sëën me. Jé pad'yyt hẽ däg tób yt hã buu benyym do buu bewäd däk.

4 Ti m' Judas Ikarijot häd näng doo, Jesus ma matëg seeh, ta jawén Jesus tahaëëj däk doo, ky hadoo:

5 —Hëd n'aa buu benyym do takanes'ëëm? 300 moweed k'ããts tëg hawak paawä ta säm. Ta säm ji an'oo paawä kas'uut do sa hã —näng mä Judas kyyh.

6 Kas'uut do tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa nado ta tii da tawén her'oot. Baretsëg tii. Jesus sa dajẽẽr hagã n'aa Judas. Tahes'ook mä ta gó radahep'ëë doo.

7 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Na magëd ti ỹỹnh. Ỹ radakä jëng noo gó buu benäw n'aa tii d' tabad'oo. 8 Kas'uut do aboo had'yyt hẽ bë mahang. Ỹ ti hỹỹh, dooh bë mahang ỹ awäd wäd bä had'yyt hẽ —näng mä Jesus Judas hã.

9 Ti nuuj jé m' hajõk Judah buuj raky n'aa napëë däk Betanija bä Jesus bawäd

‡ **11:55** Tii da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ paah. * **12:3** Riit gó ji ety bä, ta baa bä tagadäk.

däk doo. Ti m' rabana kän Jesus rabaheg'ããs hyb n'aa. Rasaro, dajëp do paah, Jesus ganyy wät do rabaheg'ããs hyb n'aa na-ããj né hẽ. 10-11 Rasaro hyb n'aa hajõk Judah buuj rahyb n'aa eréd hõm sa wahë n'aa. Jesus hã m' rah'yy kae padäg kän. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa Rasaro sii hẽ rakarẽn radaj'ëëp.

Baad Jesus ragadoo Jerusarẽnh bä panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m', jati pé hajõk doo, Pas-kowa hyb n'aa Jerusarẽnh hẽnh han'aa doo, Jesus raky n'aa napäh hana do Jerusarẽnh hẽnh. Ta hõõ bä tabawäd däk. 13 Madyyk g'aad hadoo do rakekyyt mäh, an'yyh mä panang bä naa, Jesus ragadoo hyb n'aa. Ti m' raky hadoo, tak'ëp sa kyyh:

—P'op Hagä Do ãã j'aa etsë! —näk mäh. —Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo![†] —näk mäh. —Ky n'aa kedëng, Isaraéw buuj sa wahë n'aa! —näk mä sa kyyh.

14 Ti m' jumeto t'aah jó Jesus baso kän. Tii d' né paa ta ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih doo. Hahỹỹ da takerih:

15 “Bë eỹỹm manä Sijõn[‡] buuj.
Bë hegãã! Bë wahë n'aa ti awät da.
Jumeto t'aah jó tabana.”[§]

16 Pooj jé dó, dooh Jesus ma matëg rah'yy genä nä bä ta ti P'op Hagä Do kyy kerih do Jesus hã kametä wät ti noo gó. Ta jawén, Jesus dajëp, Jesus ganä wät, Jesus basëëk do jawén paa bä kä, rahyb n'aa es'ee däg kän ta ti ta ky n'aa kerih doo, ta hã kametëëh doo.

17 Ti m' hajõk do wób, hap'ëëh do Rasaro Jesus ganyy wät doo, raher'oot mä ta wób sa hã. 18 Ti hyb n'aa kä m', ta ti Jesus pahuunh do raky n'aa napäh do hyb n'aa, hajõk an'yyh panang bä naa Jesus ragadoo hyb n'aa. 19 Ti m' Pariséw raky n'aa jõg bong sa da hadoo do hã. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Bë hegãã! Dooh ãã haja bä hahỹỹh. Sahõnh hẽ ta wë rabahõm kän —näk mä sa kyyh.

Gereg buuj wób rakarẽn do raheg'ããs Jesus panyyg n'aa hahỹỹh

20 Ti m' Pas-kowa noo gó, P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa han'aa do sa mahang ti abong mä Gereg buuj wób. 21 Pirip wë rabana. Betsaj-Da panang bä, Garirej häj n'aa bä naa ti Pirip. Ti m' raky hadoo:

—Hyb n'aa jawyk doo, —näk mäh —ãã karẽn Jesus ãã bahegãã paawä —näk mäh.

22 Ti m' Pirip ahõm Ãn-Deréh wë, tamaher'oot hyb n'aa. Ti m' Ãn-Deréh bahadaa hõm Pirip. Jesus wë rabahõm ramaher'oot hyb n'aa Gereg buuj rakarẽn doo. 23 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Kaja däk hỹỹ kä ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do dajëp doo, baad ỹ P'op Hagä Do wén weh'ëëh da —näng mäh. 24 —Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Tiriig ag k'ããts gó takanajäg bä, k'ããts gó ta bóg nadajëb bä, ta mab hẽ, sét hẽ had'yyt hẽ tabaym ti ta ag. Ta bóg dajëb bä, papuuj ganyyh bä, tii bä hajõng ta ag ganä kän ta hanaa[**] —näng mäh. 25 —Jé badäk hahỹỹ hã ji hawät do hã tak'ëp kamahẵn doo, dooh da tanu dëë bä P'op Hagä Do wë. Badäk hahỹỹ hã ji hawät do hã kamanahẵn doo, edëb had'yyt da P'op Hagä Do pa. 26 Jé karẽn pé wë ỹ moo wät péh, taw'ããts hẽ hëp ỹ hata had'yyt hẽ. Ỹ bawät bä tabawäd had'yyt hẽ da wë ỹ moo wät doo. Ee weh'ëëh da tii —näng mäh.

27 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hỹỹ kä, taw'ããts hẽ nado hëp ỹỹ. Nyy da da këh ỹỹ P'op Hagä Do hã? “Ee, ỹ medëëb nesaa do ỹ ahob mahẵnh, ỹ dajëb mahẵnh”, näng g'ee d' ỹỹh? Dooh. Ỹ dajëp hyb n'aa né hẽ ỹ bahyng —näng mä Jesus.

28 Ti m' Jesus ky hadoo P'op Hagä Do hã:

—Ee, mametä baad had'op do õm, tak'ëp kabaj'aa do sahõnh hã —näng mä Jesus kyyh.

[†] **12:13** Saaw-Mo 118.25-26 [‡] **12:15** Jerusarẽnh panang ti Sijõn . Isaraéw buuj na-ããj hẽ kä ramaneëëj kän Sijõn . [§] **12:15** Sakarija 9.9 [**] **12:24** Ta ky n'aa hã né hẽ Jesus her'oot ta tii. Jesus né hẽ tiriig ag hadoo. Jesus nadajëb bä paawä, dooh takahũũm boo tii bä ta hã h'yy ka'eeh doo, tahanäng pé tii.

Ti m', hỹ pong jé naa tamaa ena kyyh. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—Ỹ metä wät. P'aa hẽnh da ỹ metëëh ẽnh —näng mäh.

29 Darung mä hajõk do tii bä hab'ëëh do sa hã.

—Ãã̈s ti her'oot ta sii —näk mä ta wób sa kyyh.

30 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hëp ỹ n'aa nado ti kyy ber'oot. Bë hyb n'aa ti taber'oot, bë ky daheeh hyb n'aa —näng mä Jesus.

31 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hỹỹ kä kajaa däk P'op Hagä Do ky n'aa etyy do badäk hahỹỹ hã habong do ta hã h'yy kana'eeh doo. Da hẽ kä Nesaa Do Yb, badäk hahỹỹ hã habong do hã mejũũ do kahabëë hõm kän. 32 Ỹỹ kä, p'op kajatsëk do hã, b'aa hã, ỹ radahëë däk bä, ỹ naëënh da wë ỹỹ sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo —näng mä Jesus.

33 Ta tii d' tawén her'oot, tametëëh hyb n'aa nyy da tadajëp.

34 Ti m' hajõk do raky hadoo:

—Ãã ky n'aa napäh P'op Hagä Do kyy kerih doo. Kristo häd näng doo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, awäd had'yyt hẽ m', dooh tadajëb bä takerih doo gó taher'ood bä. Hëd n'aa Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do p'op radahäng, mabanäng? —näk mä sa kyyh.

35 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus baher'oot sa hã:

—Kanahën doo nä ta bag bawät nä bë mahang.†† Taw'ããts hẽ bë babok tabawak nä bä, badajung do‡‡ adëë pooj jé bë hã. Ta tii d' ỹ wén her'oot bë hã, tabadajuu gó hawät doo, dooh tabahapëë bä do hyb n'aa n'yy hẽnh tahahõm. 36 Bë mahang ta bag bawät nä bä, taw'ããts hẽ bë h'yy ka'eeh ta hã tabahajaa nä bä, ta bag taah§§ bë bahadoo hyb n'aa —näng mä Jesus hajõk do sa hã.

Ta ti taher'oot do jawén paa bä kä m', Jesus bahõm kän hajõk do sa mahẵnh. Ta m'aa hẽnh mä tabawäd däk, ta ma matëg ta sii.

Hëd n'aa Jesus hã rah'yy kana'eeh do panyyg n'aa hahỹỹh

37 Hajõng ta metëë n'aa Jesus pehuuj né paawä sa matym gó, ta wób dooh rah'yy kae padäg bä ta hã. 38 Rawén h'yy kana'eeh, Isajas, P'op Hagä Do ky n'aa rod makũ her'oot do paa kametëëh hyb n'aa. Hahỹỹ da Isajas baher'oot paa P'op Hagä Do H'yyb Däng Do kyyh:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
dooh raky dahé bä ër her'oot doo.
Dooh rah'yy genä bä Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk do hejój sa hã kametëëh
doo.”***

39 Rawén nahajaa rah'yy ka'eeh, hahỹỹ da Isajas erii wät do paa hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh:

40 “P'op Hagä Do gatsëë däk sa matym,
ranahapäh hyb n'aa.
P'op Hagä Do gatsëë däk sa h'yyb tym,
rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa,
rah'yy kawanareem hyb n'aa.
Rah'yy kadawuung bä paawä hã ỹỹ,
rah'yy kawereem bä paawä,
ỹ h'yyb wareem paawä, baad rababok hyb
n'aa kä.”†††

41 Ta tii da Isajas wén her'oot paah, Jesus hejój, Jesus bag tak'ëp gabarëëh do tabahapäh do hyb n'aa dawëë naa. Ti m' ta ky n'aa né m' ti taher'oot, Isajas hã.

42 Dooh né paawä hajõk do raky dahé bä, hajõk Judah buuj wahë n'aa sii hẽ rah'yy kae padäg kän Jesus hã. Dooh raher'ood bä Jesus hã rah'yy ka'eeh doo, Pariséw rajeỹỹm do hyb n'aa. Rahabëë nyyh tii bä sa h'yyb, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Sa h'yyb gó ub rah'yy ka'eeh. 43 Sa hã baad ub sa da hadoo rawehëë bä sa hã. Dooh denaa hẽ ragenaag bä P'op Hagä Do ji taweh'ëëh do hã.‡‡‡

†† **12:35** Ta daaj hẽ, ta ky n'aa né hẽ ti taher'oot. Jesus né hẽ ti ji bag hadoo. ‡‡ **12:35** Tabadajung doo, Nesaa Do Yb hejój ji tamasoo doo. Jesus, sa bag hadoo, edaa däk ti noo gó takado hõm, P'op Hagä Do wë tamatëëh. Jesus hã rah'yy kanae bä, Nesaa Do Yb moo gó rababok tii bä. Tabadajuu gó ji bawät do hadoo tii. §§ **12:36** Jesus né hẽ ti ta bag hadoo. Ta hã h'yy ka'eeh doo, ta karapee, ta bag taah. *** **12:38** Isajas 53.1 ††† **12:40** Isajas 6.10 ‡‡‡ **12:43** Ti hyb n'aa rajejën Jesus hã rah'yy ka'eeh doo, ta wób rakawanajãã̈n hyb n'aa sa wë.

44 Ti m' Jesus ky hadoo, tak'ëp ta kyyh:
—Jé hã ỹ h'yy ka'eeh doo, hã ỹ had'yyt nado tah'yy ka'eeh. Hã ỹ mejũũ do hã né hẽ tah'yy ka'eeh tii. 45 Ỹ hapäh doo, hã ỹ mejũũ do na-ããj né hẽ tahapäh. 46 Hỹ pong jé naa ỹ bahyng, badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb bag ỹ bahadoo hyb n'aa, sahõnh hẽ hã ỹ h'yy ka'eeh do badagyp doo gó ranaym hyb n'aa. 47 Dooh ỹ tado bä hã ỹ ky nadah'eeh do ky n'aa etyy doo. Ỹ wén hyng babä, nesaa do ỹ ky n'aa etyy do jawén nado badäk hahỹỹ hã habong do sa hã. Ỹ wén hyng ỹ bed'ëëp hyb n'aa nesaa do mahắnh. 48 Ti anäng né hẽ ỹ ty n'aa ges'yyk doo, ỹ her'oot do ganadoo do sa ky n'aa etyy n'aa. Këh ỹỹ, sa hã ỹ her'ood wät do né hẽ ti sa ky n'aa etyy n'aa. Këh ỹỹ, sa hã ỹ her'ood wät do paa ky n'aa etyy sa hã, P'op Hagä Do banoo noo gó sahõnh hã ta säm. 49 Ta ti ỹ ma metëëk doo, këh ỹ gabuuj nado. Ee, ỹ mejõ hyng doo, ti né hẽ hanoo hã ỹỹ, ỹ tamejũũ ỹ her'oot doo. Ti hyb n'aa, “sa ky n'aa etyy n'aa däg, ỹ her'ood wät doo”, ỹ wén näng. 50 Ỹ hapäh né hẽ hahỹỹh: Ee kyyh ji ted'ëëp, ji bawäd had'yyt hẽ hyb n'aa. Ti hyb n'aa ỹ tamejũũ do ỹ her'oot do pan'aa, ti né hẽ ỹ her'ood had'yyt hẽ.

13

Ta ma matëg sa tsyym Jesus hets'yyt do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' sét wäd Pas-kowa ratab'ëës do ắh. Jesus hapäh ta h'yyb gó, kaja däk ti noo gó taberéd däk hyb n'aa badäk hahỹỹh, ta Yb wë tabasëëk hyb n'aa kä. Jesus kamahắn bong né paa ta ma matëg badäk hahỹỹ hã ta sii habok doo. Ta tii d' né kä m' tametëëh sa hã tak'ëp takamahắn doo.

2 Atsëm mä Pas-kowa tä n'aa rabawëh. Dijab h'yyb tatug däk mä Simaw t'aah, Judas Ikarijot, Jesus tabahaëënh hyb n'aa. 3 Jesus hã ta Yb an'oo däk sahõnh hẽ ta hejooj, Jesus hapäh. P'op Hagä Do hã tabana, p'aa hẽnh tamatëëh ta wë Jesus hapäh na-ããj hẽ. 4 Ti m' Jesus bas'ëëg gëët, tado nyyh ta saroor j'ooj hadäk doo. Tawaho däk mä ta baa bä pããn ji kamehewuuk doo. 5 Ti m' naëng tagedu jat ta hood gó, ti m' ta ma matëg sa tsyym tahetsyyd kän. Ti m' tabawug hõm ta hã hadäk doo me.

6 Simaw Peed wë takajaa bä kä m', Peed ky hadoo:
—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh — tsym ỹ sii hẽ mabahets'yyt? —näng mäh.

7 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Dooh mah'yy ganyy nä bä hahỹ ỹ moo wät doo. Ta jawén da mabahapäh —näng mäh.

8 Ti m' Peed ky hadoo:
—Dooh. Tabad'op hẽ tsym ỹ mahetsyyd* —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—A tsyym ỹ nahetsyyd bä, dooh hëp ỹ hata mado wäd da —näng mä Jesus ta hã.

9 Ti m' Simaw Peed ky hado kän:
—Tii d' madoo bä, ỹ karẽn paawä sahõnh hẽ ỹ mabahets'yyt! —näng mä Peed kyyh.

10 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Hehob wät doo, baad däg ta hã sahõnh hẽ. Jããm né hẽ ta tsyym tahets'yyt nä. Baad däg bë hã. Jããm né hẽ sét hẽ bë see baad nadoo —näng mä Jesus.

11 Jesus hapäh mä ta hã haëënh doo. Ti hyb n'aa, “Dooh sahõnh hẽ baad tado bä”, tawén näng.

12 Jesus bahaja däk bä sa tsyym tahets'yyt doo, p'aa hẽnh tadadäk ta saroor j'ooj hadäk doo, ahyy sooh p'aa hẽnh, ti m' taky hadoo:
—Bë hapäh nyy d' tahanäng pé ta ti ỹ moo wät do bë hã? —näng mäh. 13 —Ỹ bë maneëënh “Ma matëg”, “Hyb N'aa Jawyk Doo”, näk bëëh. Baad né ti bë kyyh. Ti né hẽ ỹỹh. 14 Ỹỹh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, bë ma matëg né paawä, bë tsyym ỹ hetsyyd wät. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë na-ããj hẽ da bë hetsyyd bë h'yy kanatëë tsyym. 15 Taw'ããts hẽ ỹ metä wät doo da da bë bad'oo.† 16 Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Dooh sa karom sa kariw n'aa bahắnh tanu gadäg bä. Dooh sa panäg sa hã mejũũ

* **13:8** Peed wén ganadoo paawä, ji karom moo heb'ooh do mo n'aa me Jesus bad'oo sa hã. Hyb n'aa jawyk Jesus, Peed matym gó. † **13:15** Ji da hadoo do ji masa, tahanäng pé tii. Dooh ji daaj hẽ ji kawehëë bä. Dooh hahỹỹ da ji kyyh: “Dooh ta ti ỹ moo wäd bä. Ta karom nado ỹỹh.” Dooh tii da ji kyyh. Ji da hadoo do ji masa sahõnh hã. ‡ **13:16** Dooh Jesus bahắnh rado bä, tahanäng pé tii.

do sa bahãnh tado bä.‡ 17 Bë hapëë däg kän
ta tii. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do bë taky n'aa
edëng da ta tii da bë moo hedo bä.

Ta majĩĩ moo gó rahaëënh do ky n'aa Jesus her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Dooh sahõnh hẽ bë ky n'aa had'yyt tado
bä ta ti ỹ her'ood wät doo. Ỹ hapäh ta ti
sahõnh hẽ ỹ asëëw däk doo. Hahỹỹ da P'op
Hagä Do kyy kerih do ỹ asëëw hõm do see
ky n'aa: "Si ỹ hawa do ỹ tahyb n'aa wareem
däk."§ Kametä kän ta ti kerih doo gó ta ky
n'aa kä. 19 Ta pooj jé ta ti bë ỹ maher'oot,
kametëëh do pooj jé, takametä däg bä, ỹ
né hẽ Hawäd Had'yyt Do bë ky daheeh hyb
n'aa. 20 Jé ỹ mejũũ do gadoo doo, ỹ na-ããj
né hẽ tagadoo. Ỹ gadoo doo, hã ỹ mejũũ do
tagadoo. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo
—näng mäh.
21 Jesus bahajaa bä kä m' ta ti taher'oot
doo, baad nado wäd ta h'yyb. Ti m' baad
tabaher'oot sa hã:
—Bë see ỹ tahaëënh da majĩĩ moo gó. Né
hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä
Jesus sa hã.
22 Ti m' sa daaj hẽ ta ma matëg raky kakä
bong. Dooh rahapëë bä jaa ky n'aa ta ti
taher'oot doo. 23 Sa kanatëë, Jesus tak'ëp
kamahãn do asooh p'eets hẽ Jesus pa.**
24 Ti m' ta moo me Simaw Peed häd näng
do beheet, p'eets hẽ hasooh do hã tabeaanh
hyb n'aa ta hã jaa ti tahedoo doo. Ti m' taky
hadoo ta hã:
—Mameaaj ta hã jaa péh —näng mä Peed
kyyh.
25 Ta ti Peed mejũũ doo, p'eets hẽ
takatahã däk ta hã, tabeaanh hyb n'aa. Ti
m' tabeaanh:
—Jaa tii, Hyb N'aa Jawyk Doo? —näng
mäh.
26 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Hahỹ pãw ỹ heh'oos do ỹ hanoo doo. Ti
né kä —näng mä Jesus.††
Ti m' tabehoots kän, tan'oo kän Judas
Ikarijot hã, Simaw t'aah hã kä.‡‡ 27 Judas
gado däg sii hẽ m', Nesaa Do Yb bajëë suun
ta h'yyb tym gó.
Ti m' Judas hã Jesus ky hadoo:
—Nayyw hẽ mamoo wäd mamoo wät doo
kä —näng mä Jesus kyyh ta hã.
28 Tii bä hat'oonh doo, dooh m' rah'yy
genä bä tii d' Jesus bedoo do Judas hã. 29 Sa
dajẽẽr wë näng do ta ti Judas. Ti hyb n'aa
Jesus mejõ hõm Pas-kowa waa n'aa hata
hetsẽẽ, red'oo mäh. Kasuud is do sa hã
dajẽẽr tanoo, ta wób red'oo mäh. 30 Ti m',
pãw tagadoo do jawén paa bä, Judas bahõm
kän. Badajuu däk.

Papuuj ky n'aa jawyk do ky n'aa hahỹỹh

31 Judas banyyh do jawén paa bä kä Jesus
ky hadoo ta wób sa hã:
—Kametä däg kän hỹỹ kä Aj'yy Hadoo Do
Hỹ Pong jé Hana Do tak'ëp hadoo do ta
kabaj'aa doo, tak'ëp raweh'ëëh doo. P'op
Hagä Do tak'ëp ta kabaj'aa doo, raweh'ëëh
doo, kametä däk Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong
Jé Hana Do hyb n'aa. 32 P'op Hagä Do tak'ëp
ta kabaj'aa doo, raweh'ëëh doo, ta hyb n'aa
kametä däg bä, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé
Hana Do tak'ëp ta kabaj'aa doo, raweh'ëëh
doo, kametä däk da P'op Hagä Do an'oo bä.
Nayyw hẽ ỹ P'op Hagä Do weh'ëëh.
33 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Tah haa hedoo doo, dooh tabadawëd
wäd bä bë mahang ỹ bawät doo. Bë esóts
né paawä da ỹỹh, dooh bë haja nä bä bë
ahõm bä ỹ hawät hẽnh. Tii d' né hẽ ti ỹ
her'oot do paa Judah buuj sa wahë n'aa hã
—näng mäh. 34 Papuuj ky n'aa jawyk do bë
hã ỹ mejũũ: Taw'ããts hẽ bë kamahãn ta
wób. Taw'ããts hẽ bë ỹ kamahãn doo da bë
kamahãn ta wób. 35 Ta wób bë kamahãn do
hã, ma matëk ỹỹ bëëh, tii hã da sahõnh hẽ
rabahapäh —näng mäh.
36 Ti m' Simaw Peed ky hadoo ta hã:
—N'yy hẽnh mabahõm, Hyb N'aa Jawyk
Doo? —näng mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—Dooh tahaja nä bä ỹ hahõm hẽnh
mahõm bä nag'aap hẽ. Ta jawén da, jawén
ỹ mabana kän —näng mä Jesus Peed hã.
37 Ti m' Peed ky hadoo:
—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —hëd
n'aa tanahajaa nayyw hẽ ỹ ahõm bä a sii?

§ **13:18** Saaw-Mo 41.9 ** **13:23** Jowãw tii. †† **13:26** Kaja hẽ apäh Jesus her'oot ta ti Jowãw hã. Ta wób apäh dooh ramaa napëë bä Jowãw hã Jesus her'oot doo, ti hyb n'aa dooh rah'yy genä bä Jesus bedoo do Judas hã. ‡‡ **13:26** Simaw see ti Judas Ikarijot yb. Simaw Peed nado.

—näng mäh. —Ỹ radajëëb bä a hyb n'aa, na madajëëb its ỹỹh. A hyb n'aa né hẽ ỹ kan'oo däk —näng mä Peed.

38 —Õm dajëp né da hëp ỹ n'aa? —näng mä Jesus. —Karaak bahỹỹh do pooj jé, tamawoob nuu me da ỹ maky n'aa jejën da. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus kyyh Peed hã.

14

Ta ma matëg Jesus h'yyb en'yym do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' sahõnh hẽ ta ma matëg sa hã Jesus ky hadoo:

—Bë hyb n'aa tón manäh. Taw'ããts hẽ bë h'yy kae had'yyt hẽ P'op Hagä Do hã. Hã ỹ na-ããj hẽ taw'ããts hẽ bë h'yy kae had'yyt hẽ. 2 Hỹ pong jé, Ee tób bä, tabawät bä, ti anäng hajõng bë baym doo. T'ĩĩ hẽnh ỹ basëëk bë pooj jé, ỹ benäm hyb n'aa bë baym do hood. Tii d' tanado bä paawä ỹ her'oot paawä bë hã. 3 Ỹ basëëk bë tyw n'aa ỹ benäm hyb n'aa. Tii bä ỹ matëëh da bë ỹ mahũũm hyb n'aa wë ỹỹ, ỹ bawät bä bë babok hyb n'aa na-ããj hẽ. 4 Bë hapäh né hẽ ta tyw n'aa ỹ mahõm doo —näng mä Jesus kyyh.

5 Ti m' Toméh ky hadoo ta hã:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh — dooh ãã hapëë bä n'yy hẽnh mabahõm. Ti hyb n'aa nyy da ãã bahapäh ta ti ta tyw n'aa? —näng mä Toméh kyyh.

6 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹ né hẽ ta tyw n'aa, ỹ né hẽ ta hub her'oot doo, ỹ né hẽ hanoo hedëb had'yyt do P'op Hagä Do pa. Jããm né hẽ hëp ỹ n'aa Ee wë ji nu däng. 7 Baad ub ỹ bë mepëë bä, bë mepäh na-ããj hẽ Ee. Sét né hẽ ããh. Hỹỹ kä bë mepëë däk, bë ty gepëë däk na-ããj hẽ Ee —näng mä Jesus sa hã.

8 Ti m' Pirip ky hadoo:

—Mametä ãã hã a Yb. Jããm né ti ãã karẽn, Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mä Pirip.

9 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bäp peej né paawä ỹ bawäd däk bë sii, dooh ỹ mamepëë nä bä, Pirip? —näng mäh. —Tahapëë däk do ỹỹh, Ee na-ããj hẽ tahapëë däk. H'ëëd hyb n'aa ti mabedoo, “Mametä ãã hã a Yb”, mabanäng? 10 Dooh maky dahé bä? Ee h'yyb gó ỹ bawät, hëp ỹỹ gó Ee bawät. Bë hã ỹ her'ood wät doo, këh ỹ gabuuj had'yyt nado tii. Ee kyyh né hẽ tii. Ỹ moo wät doo, Ee, hëp ỹỹ gó had'yyt hawät doo, ti né hẽ moo wät tii. 11 Taw'ããts hẽ bë ky daheeh, Ee h'yyb gó ỹ bawät, hëp ỹỹ gó Ee bawät, ỹ hanäng doo. Bë ky nadahé nä bä, taw'ããts hẽ bë ky daheeh ỹ pehuunh do hyb n'aa. 12 Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Hã ỹ h'yy ka'eeh do tamoo wät da ỹ moo wät do paah. Ỹ moo wät do paa bahắnh da tamoo wät tii kä, Ee wë ỹ basëëk do hyb n'aa kä.* 13 Sahõnh hẽ hät ỹỹ gó bë etsẽẽ do ỹ moo wät da bë hã, ỹ moo wät do hã Ee kawehëë däk hyb n'aa. 14 Sahõnh hẽ hät ỹỹ gó hã ỹ bë ets'ẽẽ bä, ỹ ky daheeh né hẽ, ỹ anoo né hẽ.

P'op Hagä Do Sahee Jesus ky n'aa enooh do panyyg n'aa hahỹỹh

15 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Ỹ bë kamahắn bä, bë ky daheeh da ỹ mejũũ doo —näng mäh. 16-17 —Ee hã ỹ etsẽẽ da, tii bä da bë hã taban'oo kän bë masa n'aa seeh, bë sii tabawäd had'yyt hyb n'aa. P'op Hagä Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metëëh do né tii. Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do dooh rahaja bä ragado bä ta Sahee, ranahapäh do hyb n'aa, ramaa nanapäh do hyb n'aa na-ããj hẽ. Bë ti bë mepäh, bë sii tabawät do hyb n'aa, ta jawén kä bë h'yyb gó tabajëë suun kän. 18 Dooh bë ỹ eréd bä. Dooh da kabarii boo bë do bä. P'aa hẽnh da ỹ bana bë wë.† 19 Dooh tabadawëd nä bä, tii bä badäk hahỹỹ hã dawëë P'op Hagä Do mahắnh habong do dooh ỹ rahapëë wäd bä. Bë hapäh da ỹ tii. Ỹ awäd had'yyt do hyb n'aa, bë na-ããj hẽ bë aboo had'yyt hẽ da. 20 Ỹ ganä wät noo gó, Sahé ỹỹ ỹ mejũũ noo gó, tii bä da bë bahapäh Ee h'yyb gó ỹ

* **14:12** Ta yb wë Jesus basëëk do jawén paa bä, tamejõ hyng P'op Hagä Do Sahee, ta hã h'yy ka'eeh do h'yyb tym gó tabawät hyb n'aa. Jé pad'yyt hẽ rabaher'ood hõm kän Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa hajõk h'yy kae padäg kän Jesus hã, P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. Ti hyb n'aa, ỹ moo wät do paa bahắnh da tamoo wät tii kä, Jesus wén näng. † **14:18** P'op Hagä Do Sahee gó Jesus bana sa wë p'aa hẽnh, tahanäng pé m' tii.

bawät. Hëp ỹỹ gó bë babok, bë h'yyb gó ỹ bawät bë bahapäh na-ããj né hẽ ti noo gó. Séd ër h'yyb hedoo. 21 Këh ỹ gadoo doo, ky daheeh doo, ti né hẽ ta ti hã ỹ kamahẵn doo. Hã ỹ kamahẵn doo, Ee kamahẵn da. Ỹ na-ããj hẽ ỹ kamahẵn tii. Ta hã ỹ banoo, tah'yy gahoot hyb n'aa hã ỹỹ.

22 Ti m' Judas see (Ikarijot nadoo doo), ky hadoo ta hã:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh — h'ëëd hyb n'aa ãã hã had'yyt hẽ mabanoo a hã ji h'yy ganäng doo, ta wób sa hã dooh? —näng mä Judas see kyyh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hã ỹ kamahẵn do ky daheeh né hẽ ỹ ma metëëk doo. Ee kamahẵn ti ta tii. Ãã an'aa da ta wë. Ta h'yyb tym gó da ãã babok. Jããm hẽ hã ỹ kamahẵn do hã ỹ banoo tah'yy ganäng hyb n'aa hã ỹỹ. 24 Hã ỹ kamanahẵn doo, dooh taky dahé bä ỹ ma metëëk doo. Ti hyb n'aa, dooh sa hã ỹ an'oo bä hã ỹ rah'yy genäh hyb n'aa. Këh ỹ nado ta ti bë maa newëë doo. Ee, hã ỹ mejũũ do kyy né tii.

25 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Ta ti bë ỹ maher'ood wät, babä bë sii ỹ bawät nä bä. 26 Bë masa n'aa, P'op Hagä Do Sahee, këh ỹỹ gó Ee P'op Hagä Do mejũũ doo, ti né da bë tama metëëk sahõnh hã. Sahõnh hẽ bë hã ỹ her'ood wät do paah, bë hyb n'aa newëë tan'oo bä bë hã.

27 H'yyb n'yym do ỹ banoo bë hã. Bë wë da tabaym. Ỹ anoo hëp ỹ näw bë hã. Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do nahapäh do ranoo do nahado tii. Bë h'yy ketón manäh. Bë eỹỹm manäh —näng mä Jesus kyyh.

28 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Bë maa napëë bok hahỹ bë hã ỹ her'ood wät doo: “Ỹ da ahõm, tii bä p'aa hẽnh ỹ bana bë wë”, näng ỹỹh. Ỹ bë kamahẵn bä paawä, bë paawä tseb'ee Ee wë ỹ basëëk do hyb n'aa. Ỹ hyb n'aa jawyk do bahẵnh Ee hyb n'aa jawyk. 29 Ta pooj jé bë ỹ maher'ood wät, tametëëh bä kä bë h'yy ka'eeh hyb n'aa hã ỹỹ. 30 P'eets däg Nesaa Do Yb, badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã mejũũ doo. Ti hyb n'aa, dooh tabadawëd wäd bä ỹ her'oot bë hã. Dooh Nesaa Do Yb haja bä hã ỹỹ. 31 Daj ỹỹ hẽ ỹ kan'oo däk dajëb hã, sahõnh hẽ hã ỹ Ee mejũũ do ỹ ky daheeh do hyb n'aa, Ee ỹ kamahẵn do hyb n'aa. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ dawëë P'op Hagä Do mahẵnh habong do rabahapäh ỹ ky daheeh Ee, ỹ kamahẵn Ee.

Ti m' Jesus ky hado kän:

—Hamäh, ër ah'ũũm ta s'ee hẽnh.

15

Jesus joom uwa häd näng do hadoo do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Joom uwa patuuh heh'äät hadoo ỹỹh. Ee, uwa danäh, ta hã moo wät doo. Uwa tyd hadoo hã ỹ h'yy ka'eeh doo. 2 Uwa tyd, tyt ỹ hadoo do neaak do Ee gakyd hõm da. Uwa tyd, tyt ỹ heaak do baad taban'yyh. Ta poo gekyd hõm, baad tabeaak hyb n'aa ta bahẵnh kä. 3 Baad däg bëëh. Tabenyyw däk bëëh, bë ỹ ma metëëk do hyb n'aa. 4 Ỹ karẽn séd hã bë h'yy kata däg had'yyt hã ỹỹ, tii bä ỹ h'yy kata däg had'yyt hẽ bë hã kä. Dooh uwa tyd haja bä ta m'aa hẽnh teag bä. Taw'ããts hẽ ta patuuh hã tadäg had'yyt hẽ. Ti hadoo bë hã. Dooh bë haja bä joom heaak do bë hado bä, dooh bë haja bä P'op Hagä Do gen'aak do bë moo boo bä, hã ỹ bë h'yy kanata bä.

5 —Ỹ né hẽ uwa patuuh hadoo. Tyt ỹ hadoo bëëh. Hã ỹ had'yyt h'yy kata däk doo, ta hã ỹ h'yy kata däk doo, ti ti ta ti baad heaak do hadoo. Ta tii d' ỹ wén her'oot, dooh bë daaj hẽ bë hajaa péh. Hã ỹ bë nayyw bä, dooh bë hajaa péh. 6 Hã ỹ h'yy kanata wät doo, uwa tyd kaw'oong hõm, tsawyy bëëh do hadoo da tii. Ti hedoo do rabataa, tëëg hõõ gó radewäts toonh, tii bä tabahõõ jëng. 7 Hã ỹ had'yyt hẽ bë h'yy kata däg bä, ỹ ma met'ëëg wät do bë h'yyb gó tayyw bä, bë ky dahé bä, bë ky n'aa ets'ẽẽ bë karẽn do né hẽ, tii bä bë gadoo né hẽ. 8 Baad bë beaak do hadoo do hã Ee kaweh'ëëh. Bë eaak do hadoo do hã bë kametëëh hëp ỹ hata hadoo bëëh.*

9 —Ee ỹ takamahẵn doo da bë ỹ kamahẵn. Taw'ããts hẽ ỹ kamahẵn do bë

* **15:8** Ji da hadoo do ji masa, ji da hadoo do ji kamahẵn, P'op Hagä Do karẽn do ji moo wät, ji heaak do ky n'aa.

h'yyb gó tabawäd had'yyt hẽ. Bë eréd manä tii hã. 10 Bë hã ỹ mejũũ do bë ky dahé bä, ỹ kamahẵn do awäd had'yyt da bë h'yyb tym gó. Dooh bë eréd bä tii bä. Bë gado had'yyt hẽ tii bä bë ỹ kamahẵn doo. Taw'ããts hẽ ỹ bad'oo doo da bë bad'oo: Hã ỹ Ee mejũũ do ỹ ky daheeh. Ti hyb n'aa Ee kamahẵn do awäd had'yyt hẽ hëp ỹ tym gó. Ti hyb n'aa, dooh ỹ eréd bä takamahẵn do hã. 11 Ta ti bë hã ỹ her'ood wät, ỹ tsebé doo da bë tsebé hyb n'aa, baad bë tsebee had'yyt hẽ hyb n'aa. 12 Hahỹ ti ỹ mejũũ doo: Bë kamahẵn bë da hadoo doo, bë ỹ kamahẵn doo da. 13 Jããm né hẽ tak'ëp kamahẵn doo, jé ta najiis sa hyb n'aa dajëp doo, ỹ bad'oo doo da. 14 Najis haa né hẽ bëëh, ỹ mejũũ do bë ky dahé bä. 15 Dooh "karom ỹỹ" ỹ maneëëj wäd bëëh. Dooh sa karom rahapëë bä sa kariw n'aa h'yyb. "Najis haa" bë ỹ wén maneëënh, sahõnh hẽ hã ỹ Ee maher'oot do ỹ tabëj däk do hyb n'aa bë hã. 16 Bë nado ti ỹ hasëëw wät doo. Ỹ ti hasëëw bong bëëh. Bë ỹ wén sëëw hõm, ỹ mejũũ joom heaak do hadoo bë bahadoo hyb n'aa. Joom ag kanarejãã do hadoo ti ỹ karẽn bë hã.† Tii bä da sahõnh hẽ hät ỹỹ gó bë ky n'aa etsẽẽ doo, Ee anoo da bë hã. 17 Bë ỹ mejũũ bë kamahẵn bë da hadoo doo.

18 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do bë wë rakamajẽ bä, bë hyb n'aa es'ee, pooj jé hã ỹ rakamajẽ bong. 19 Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do wób bë ado bä paawä, bë paawä rakamahẵn, sa da hadoo do rakamahẵn doo da. Dooh sa wób bë ado boo bä. Bë ỹ asëëw hõm sa mahẵnh. Ti hyb n'aa bë hã rakamaj'ĩĩ. 20 Bë hyb n'aa es'ee bë hã ỹ her'oot do paah. Dooh sa karom ta kariw n'aa bahẵnh tanu gadäg bä, näng paa ỹ bë hã. Ta wób ỹ rano n'aa masoo paah. Bë na-ããj né da rano n'aa masoo né da. Ta wób, këh ỹ raky dahé wät paah. Bë na-ããj da raky daheeh. 21 Hëp ỹ n'aa da bë rano n'aa masoo, hã ỹ mejõ hyng do ranahapäh do hyb n'aa. 22 Ỹ nahyy bä paawä, sa hã ỹ naher'ood bä paawä, dooh P'op Hagä Do ky n'aa ety bä sa hã nesaa do sa mo haj'aa hyb n'aa. Hỹỹ kä, ỹ ahyy wät do hyb n'aa, panyyg hanäm do ỹ maher'ood wät do hyb n'aa sa hã, dooh da sa kyy pé sa hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó. Sa h'yyb haj'aa hẽ tii d' rabad'oo. 23 Hã ỹ kamaj'ĩĩ doo, Ee hã na-ããj hẽ takamaj'ĩĩ. 24 Sa mahang tak'ëp ỹ pehuuj wät. Dooh hajaa pé ta tii da pehuunh péh, ỹ pehuunh doo. Ta ti ỹ panehuuj bä paawä, dooh paawä P'op Hagä Do ky n'aa ety bä sa hã, nesaa do sa mo haj'aa hyb n'aa. Hỹỹ kä, rahapëë wät né hẽ ỹ pehuunh doo. Ti hadoo né hẽ hã ỹỹ, Ee hã na-ããj hẽ rakamajẽ bong. 25 Ta tii da rawén d'oo, P'op Hagä Do kyy kerih do kametä däk hyb n'aa. Hahỹỹ da takerih: "Daap hẽ hã ỹỹ rakamajẽ däk",‡ näng mä kerih doo gó.

26 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë masa n'aa, P'op Hagä Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metëëh do kajaa bä kä, taher'oot da këh ỹ n'aa. Ee hanaa ỹ mejũũ da bë wë. 27 Bë na-ããj hẽ ỹ karẽn bë her'ood hõm këh ỹ n'aa, pooj jé, ỹ du doo noo gó bë baboo had'yyt do hyb n'aa si ỹỹ.

16

1 —Sahõnh hẽ ta ti bë hã ỹ wén her'oot, bë h'yy kanerét hyb n'aa hã ỹ bë h'yy ka'eeh doo. 2 Bë da rahabëë nyyh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Ta ti bahẵnh da ti awät nä. Ti awät ti noo gó, P'op Hagä Do rah'yyb en'yym red'oo da bë radejëëb bä. 3 Ta ti hedoo do ramoo bong da, Ee daheeh ỹ ranahapäh do hyb n'aa sa h'yyb gó. 4 Hahỹ ỹ wén her'ood wät bë hã, takametä wät bä kä, bë hyb n'aa esee hyb n'aa bë ỹ maher'ood wät do paah. Ỹ wén naher'oot nä paah, ỹ awät nä do hyb n'aa bë sii.

P'op Hagä Do Sahee ji hã metëëh do ky n'aa hahỹỹh

5 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hỹỹ kä ỹ basëëk hã ỹ mejõ hyng do wë. Ti hado né paawä, dooh ỹ bë eaaj bä n'yy hẽnh ỹ bahõm. 6 Bë h'yy ketón up ta ti bë hã ỹ her'ood wät do hyb n'aa. 7 Né hup ỹ né hẽ hahỹ bë ỹ maher'oot doo: Baad

† **15:16** Hahỹ joom ag kanarejãã do hedoo do ji hã: Ji da hadoo do ji kamahẵn doo, ji tsebé doo, baad ji bawät doo, P'op Hagä Do karẽn do ji moo wät doo. P'op Hagä Do matym gó dooh tahëëj bä tii. ‡ **15:25** Saaw-Mo 35.19, 69.4

tanyy bë hã Ee wë ỹ basëëk. Ỹ nas'ëëg bä, dooh paawä bë masa n'aa, P'op Hagä Do Sahee ana bä bë wë. Ỹ basëëk bä kä ỹ mejõ hyng bë wë. 8 Takajaa bä kä, badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã baad tametëëh ta s'ee hẽnh rahyb n'aa newëë nesaa do ramoo bok do hã. Tametëëh da ta s'ee hẽnh rahyb n'aa newëë baad had'op do hã. Tametëëh da ta s'ee hẽnh rahyb n'aa newëë sa hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy do hã sa mo haj'aa p'ãã. 9 Ta s'ee hẽnh rahyb n'aa newëë nesaa do ramoo bok do hã, hã ỹ rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. 10 P'op Hagä Do Sahee metëëh da sa hã, ta s'ee hẽnh rahyb n'aa newëë baad had'op do hã, Ee wë ỹ basëëk hyb n'aa, ỹ bë nahapäh hẽnh kä. 11 P'op Hagä Do Sahee metëëh da ta s'ee hẽnh rahyb n'aa newëë sa hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy do hã sa mo haj'aa p'ãã, Nesaa Do Yb, sa hã mejũũ do hã, P'op Hagä Do ky n'aa ety däg kän do hyb n'aa nesaa doo.

12 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hajõng nä paawä ỹ her'oot bë hã, dooh bë haja nä bä bë gado bä. 13 P'op Hagä Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metëëh do kajaa bä kä, sahõnh hẽ baad hadoo do ky n'aa bë da tametëëk. Dooh ta ky gabuuj tado bä taher'oot doo. Hana ỹ naa tamaa napäh do bë d' tamaher'oot. Taher'oot na-ããj da ta jawén hana do ky n'aa. 14 Ỹ da tahyb n'aa jaw'yyk. Ỹ tawén hyb n'aa jaw'yyk, hana ỹỹ tagadoo, tatab'ëës hyb n'aa bë hã. 15 Sahõnh hẽ Ee wë hanäng doo, ma ỹ had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee gadoo ma ỹỹ, bë hã tatab'ëës hyb n'aa, ỹ wén näng —näng mä Jesus kyyh.

16 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Nayyw hẽ denaa hẽ, dooh da ỹ bë hapëë wäd bä kä. Nayyw hẽ denaa hẽ da, p'aa hẽnh ỹ bë bahapäh ẽnh —näng mä Jesus.

17 Ti m' ta ma matëg wób raky hadoo sa da hadoo do sa hã:

—Nyy d' tahanäng pé tii éh, “Nayyw hẽ denaa hẽ m', dooh da ỹ bë hapëë wäd bä kä. Nayyw hẽ denaa hẽ da, p'aa hẽnh ỹ bë bahapäh ẽnh”, tahanäng doo? Nyy d' tahanäng péh, “Ee wë ỹ basëëk hyb n'aa”, tahanäng doo? —näk mä sa kyyh.

18 Ti m' sa m'aa hẽnh rakaner'ood kän:

—Nyy d' tahanäng pé g'eeh, “Nayyw hẽ denaa hẽ”, tahanäng doo? Dooh ãã h'yyb mepëë bä ti taher'oot do hã —näk mä sa kyyh.

19 Jesus hapäh rakarẽn reaanh ta hã. Ti m' taky hado kän:

—Bë karẽn paawä bë eaanh ta ti ỹ her'oot do hã? Hahỹỹ da paawä bë kyy bë h'yyb gó: “Nyy d' tahanäng pé tii éh, ‘Nayyw denaa hẽ dooh da ỹ bë hapëë wäd bä kä. Nayyw hẽ denaa hẽ da p'aa hẽnh ỹ bë bahapäh ẽnh’, tahanäng doo”, näk bë kyyh. 20 Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Bë da a'oot, bë da h'yy ketón. Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do tseb'ee da ti noo gó kä. Bë h'yy ketón né paawä da, bë h'yy katón do kawareem da tsebé do hã. 21 Ỹỹnh wog mahỹỹnh ajãn henäng doo kä, kajaa do hyb n'aa ti noo gó tabenäng doo. Ta t'aah henäng do jawén paa bä kä, tamabaan hõm tak'ëp ta mahỹỹj tahoop do paah, tak'ëp tatsebé do hyb n'aa kä. 22 Ti hadoo né da bë hã: Hỹỹ kä bë d' h'yy ketón. Ỹ bë bahapäh bä p'aa hẽnh kä, tii bä bë tsebee kän. Dooh hado hõm pé ta ti bë tsebé doo. 23 Ti noo gó kä, dooh hã ỹ bë ets'ẽẽ wät péh. Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Ee, P'op Hagä Do banoo da bë hã sahõnh hẽ hät ỹỹ gó bë etsẽẽ doo. 24 Dooh bë etsẽẽ nä pé hät ỹỹ gó. Bë ets'ẽẽ da. Bë gadoo né hẽ da, tii bä baad da bë tsebee kän.

25 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Panyyg ky n'aa gó bë ỹ maher'ood bong paah. Ti awät da ti noo gó, dooh da bë ỹ maher'ood wäd bä ta tii da. Baad ub, kejën do hadoo nado da bë ỹ maher'ood kän Ee ky n'aa hã. 26 Ti noo gó bë etsẽẽ da hät ỹỹ gó. Dooh hyb n'aa da bë ỹ ky masa pé ta hã. 27 Ta daaj hẽ bë Ee kamahẵn. Ti hyb n'aa, dooh hyb n'aa bë ỹ ky masa péh, ỹ wén näng. Bë Ee wén kamahẵn, ỹ bë kamahẵn do hyb n'aa, P'op Hagä Do hanaa ỹ bahyng bë ky daheeh do hyb n'aa na-ããj hẽ. 28 Ee, P'op Hagä Do wë naa ỹ bahyng badäk hahỹỹ bä. Badäk hahỹỹ hã ỹ bawäd wät. Hỹỹ kä ỹ beréd däk badäk hahỹỹh. Ee wë ỹ basëëk p'aa hẽnh —näng mä Jesus kyyh.

29 Ti m' Jesus ma matëg raky hadoo:

—Baad hỹỹ kä mabaher'ood wät. Panyyg gó nado wäd. 30 Sahõnh hẽ mabahapäh, ãã hapäh hỹỹ kä. Ji eaanh do pooj jé mabahapëë däk ji karẽn do ji eaanh doo. P'op Hagä Do hanaa õm tii hã ãã bahapäh, ãã wén ky daheeh —näk mä sa kyyh.

31 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë ky dahé däg né hỹỹ kä. 32 Ti awät da ti noo gó, kaja kän, bë waj'aa bong doo kä bë tób hẽnh. Map ỹỹ hẽ da ỹ bë beréd wät. Tii d' né paawä, map ỹỹ hẽ nawäd ỹỹh. Ee si ỹ awät. 33 Ta ti P'op Hagä Do Sahee ky n'aa bë ỹ wén maher'ood wät, h'yyb nyyw gó bë babok hyb n'aa, si ỹỹ séd bë h'yyb hedoo do hyb n'aa. Badäk hahỹỹ hã bë ahoop né da nesaa doo. Ti hado né paawä, bë h'yy gadeja da, badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã ỹ j'aa ketsë do hyb n'aa.*

17

Jesus ky n'aa etsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus bahajaa bä kä ta ti taher'oot doo, wë hã taty däg, ti m' P'op Hagä Do hã taky n'aa ets'ẽẽ kän:

—Ee, —näng mäh —kaja kän ỹ dajëp doo kä sahõnh hẽ sa hyb n'aa. Mametä a T'aah tak'ëp ta makamabaj'aa doo. Ỹ mawehëë, õm a T'aah weh'ëëh hyb n'aa, makabaj'aa do tametëëh hyb n'aa. 2 Hã ỹ maban'oo däk sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do ỹ bag'ããs hyb n'aa, ỹ bedëëb had'yyt hẽ hyb n'aa a wë, hã ỹ manoo doo. 3 Hahỹ hedëb had'yyt hadoo do rawén gadoo: Õm, jããm hẽ sét had'op doo, P'op Hagä Do heh'äät do rabahapäh do hyb n'aa. Jesus Kristo, mamejõ hyng do rabahapäh do hyb n'aa na-ããj né hẽ. 4 Ỹ haja däk sahõnh hẽ hã ỹ mamejũũ doo. Tii hã õm ỹ wehëë däk badäk hahỹỹ bä. 5 Hỹỹ kä Ee, man'oo tak'ëp ỹ kabaj'aa hyb n'aa a matym gó, p'ooj ub, badäk hahỹ madu dahäng do pooj jé, a pa ỹ bawät noo gó, ỹ kabaj'aa doo da.

6 A ky n'aa ỹ metä wät badäk hahỹỹ hã habong do wób hã, hã ỹ manoo do sa hã. A karapee paa tii, ti man'oo däk do hã ỹỹ. A ky n'aa raky dahé däk. 7 Sahõnh hẽ hã ỹ man'oo däk doo, a hanaa né ti rabahapëë däk hỹỹ kä. 8 Ti rawén hapäh, sa hã ỹ tab'ëës do hyb n'aa a kyyh hã ỹ manoo do paah, ti ragadoo. Baad rabahapäh, a wë naa né hẽ ỹỹh. Õm né hẽ ỹ mejõ hyng doo, raky daheeh.

9 A hã ỹ ky n'aa etsẽẽ sa hyb n'aa. Dooh ỹ ky n'aa ets'ẽẽ bä badäk hahỹỹ hã dawëë a mahắnh habong do sa hyb n'aa. Hã ỹ manoo do sa hyb n'aa ỹ ky n'aa etsẽẽ, a karapee rabahadoo do hyb n'aa. 10 Sahõnh hẽ karapé haa, a karapee né tii. A karapee, karapé haa. Sa hyb n'aa ỹ kawehëë däk. 11 Dooh da badäk hahỹỹ bä ỹ ayyw wäd bä, a wë da ỹ bas'ëëg kän. Ti d' hayyw kän badäk hahỹỹ bä. Ti hyb n'aa, Ee, tsyt hẽ hawät do õm nesaa do mahắnh, mamo n'aa jesu da a hejój me, hã ỹ manoo doo me né hẽ, séd hã rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd hã ër h'yyb hedoo doo da. 12 Sa mahang ỹ hawät noo gó, ỹ mo n'aa jesu bong a hejój me, hã ỹ manoo doo me. Dooh h'yy kawareem pé nesaa do hã. Jããm hẽ sét hẽ nesaa do hã h'yy kawareem. Karejãã do pan'aa né tii. Ti tawén hadoo, a kyy kerih do kametëëh hyb n'aa. 13 Hỹỹ kä da, dooh sa mahang ỹ awäd wät bä kä. A wë da ỹ bas'ëëg kän. Badäk hahỹỹ bä ỹ bawät nä bä ỹ her'oot nä ta tii, ỹ tsebé do baad sa h'yyb gó tabawät hyb n'aa. 14 Ỹ an'oo däk sa hã a kyyh. Badäk hahỹỹ hã habong do a hã h'yy kana'eeh do kamajẽ däk sa hã, sa wób ranahado bong do hyb n'aa, sa see ỹ nahadoo do hadoo né tii. 15 Dooh ỹ ets'ẽẽ bä mabasog hõm hyb n'aa badäk hahỹỹ bä habong do sa mahắnh. Jããm né hẽ ỹ etsẽẽ a hã, mamo n'aa jesuu hyb n'aa Nesaa Do Yb mahắnh. 16 Badäk hahỹỹ hã habong do a hã h'yy kana'eeh do wób nado tii, ta ti see ỹ nahadoo doo da. 17 Tsyt hẽ mabetyn däk hanäm do ky n'aa me, magen'aak do ramoo bok hyb n'aa. A kyyh né hẽ ti hanäm do ky n'aa. 18 Badäk hahỹỹ bä mamejõ hyng doo da ỹỹh, tii da ỹ mejũũ sa hã badäk hahỹỹ hã habong do sa mahang. 19 Sa hyb n'aa ỹ kan'oo däk, tsyt hẽ magen'aak do ỹ moo wät hyb n'aa, ta ti na-ããj hẽ baad tsyt hẽ

* **16:33** Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã Jesus j'aa ketsëë kän. Nesaa do Yb hã, sa hã mejũũ do hã Jesus j'aa ketsëë kän na-ããj hẽ.

magen'aak do ramoo bok hyb n'aa. 20 Sa hyb n'aa had'yyt nado ỹ ky n'aa etsẽẽ. Ỹ ky n'aa etsẽẽ na-ããj né hẽ ta jawén hã ỹ h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, hahỹ sa kyyh hyb n'aa h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa. 21 Ỹ ky n'aa etsẽẽ sahõnh hẽ hã ỹ h'yy ka'eeh doo, séd hã rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd hã ër h'yyb hedoo doo da. Hëp ỹỹ gó mabawät, a h'yyb gó ỹ bawät doo da. Ỹ karẽn séd hã rah'yy kata däk ër hã, badäk hahỹỹ hã habong do rabahapäh hyb n'aa õm né hẽ hã ỹ mejõ hyng doo. 22 Tak'ëp baad hadoo do hã ỹ man'oo däk do paa ỹ an'oo däk né sa hã, séd hã rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd hã ër h'yyb hedoo doo da. 23 Sa h'yyb gó ỹ bawät. Hëp ỹỹ gó mabawät. Ỹ karẽn baad ub, séd hã rah'yyb hedoo, ỹ mamejõ hyng ta wób rabahapäh hyb n'aa, hã ỹ h'yy ka'eeh do hã makamahẵn ỹ makamahẵn do hadoo, ta wób rabahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus taky n'aa etsẽẽ bä.

24 Ti m' taky hado kän ta yb hã:

—Ee, —näng mäh —ỹ karẽn ỹ bawät bä rababok hã ỹ manoo doo. Ỹ karẽn rabahapäh ỹ kabaj'aa doo, bak ỹ tak'ëp gabarëëh doo, badäk hahỹ madu dahäng noo gó pooj jé, ỹ makamahẵn do hyb n'aa hã ỹ man'oo däk do paah. 25 Ee, baad had'op do had'yyt moo wät do õm. Badäk hahỹỹ hã dawëë a mahẵnh habong doo, dooh né paawä õm rahapëë bä sa h'yyb gó, ỹ ti hapäh õm. B'ëëh hahỹ rahapäh ỹ mamejõ hyng doo. 26 A ky n'aa ỹ metä wät sa hã. A ky n'aa ỹ metä had'yyt hẽ da sa hã, ỹ makamahẵn do sa h'yyb gó tabawät hyb n'aa, ỹ na-ããj hẽ sa h'yyb gó ỹ bawät hyb n'aa.

18

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', Jesus bahajaa bä kä taky n'aa etsẽẽ doo, ahõm kän mä ta ma matëg sa daheeh. Kapỹỹj madarong doo, Kidorõn häd näng do rabatsëg hõm. Tii bä tabanäng joom Oriib häd näng doo. Tii bä, joom banäng bä Jesus baym.

2 Judas, Jesus haëëj däk do tahapäh mä Jesus bahe'yym doo. Hajõõ nuu me ta tii bä Jesus bahew'ëët ta ma matëg sa daheeh. 3 Ti m' Judas bahõm kän joom banäng bä. Warahén, ta wób P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa ramejũũ doo, Pariséw ramejũũ do na-ããj hẽ tamanaa. Bag enäh rabana. Kuman yt hã m' rabana.

4 Jesus hapäh ta h'yyb gó sahõnh hẽ ta hã rabad'oo doo. Ti hyb n'aa m' sa wë tabahõm, ti m' tabeaaj kän:

—Jaa no n'aa bë ban'aa? —näng mäh.

5 Ti m' raky hadoo:

—Jesus, Nasaréh buuj no n'aa —näk mä sa kyyh.

—Ỹ né hỹỹh —näng mä Jesus sa hã.

(Sa mahang Judas, ky ken'yym doo gó haëëj däk do bagëët.) 6 "Ỹ né hỹỹh" Jesus her'ood sii hẽ, sa jawén p'aa hẽnh rakajäk tũũ.

7 Ti m' Jesus beaanh ẽnh p'aa hẽnh:

—Jaa no n'aa bë ban'aa? —näng mäh.

—Jesus, Nasaréh buuj no n'aa —näk mäh p'aa hẽnh sa kyyh.

8 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹ né hỹỹh, ỹ hanäng do bë hã —näng mäh. —No na ỹ tado bä, bë an'oo hata haa rabahõm hyb n'aa —näng mä Jesus sa hã.

9 (Ta tii d' Jesus wén edoo, "Dooh h'yy kawareem pé nesaa do hã", ta yb hã taher'ood wät do paa kametëëh hyb n'aa.)

10 Ti m' Simaw, Peed häd näng do bado däk ta sẽn-jeer, ta nabuuj hub hẽnh hadäk do tagakyd hõm mä aj'yy Maw-Kó häd näng doo. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom tii. 11 Ti m' Jesus ky hadoo Peed hã:

—Menyyw däg a sẽn-jeer. Dooh g'eeh ỹ gado bä ỹ ahoop doo, Ee anoo doo? —näng mä Jesus ta hã.

Anas wë Jesus ramahũũm do ky n'aa hahỹỹh

12 Ti m' warahén sa wahë n'aa, ta warahén n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sii hẽ ramaso däk Jesus. Ramoo maw'yyd däg kän, 13 tii bä pooj jé ramahũũm aj'yy Anas häd näng do wë. Kajapas mayb ti Anas. Ti noo gó P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ti Kajapas. 14 Ta ti Kajapas né hẽ ta ti her'oot do paa Judah buuj sa wahë n'aa sa hã, "Taw'ããts hẽ sét hẽ dajëp sahõnh sa hẽ hyb n'aa", hanäng doo.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahỹỹh

15 Simaw, Peed häd näng doo, Jesus ma matëg see sii tabahõm warahén sa jawén. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do hep'ëëh do ta ti ta ma metëëk do seeh. Ti hyb n'aa rabanoo tabajëë suun tób wahoo gó, kahadë doo gó, Jesus ramajë sun doo gó. 16 Peed gada ta noo bä. Jesus ma matëg seeh, tób danäh hep'ëëh doo, anyyh p'aa hẽnh maruus ta noo hagã n'aa wë tabetsẽẽ hyb n'aa Peed bajëë suun hyb n'aa. Ti m' tamajë sun kän Peed.

17 Ti m' maruus, ta hadë noo hagã n'aa ky hadoo Peed hã:

—Nanäng aj'yy ma matëg see nado õm? —näng mäh.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Dooh ta ma matëg see ỹ do bä —näng mäh.

18 Tak'ëp tabahahëëm ti atsëm. Ti hyb n'aa tób danäh karom, P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sii hẽ ragahõ sooh tëëg sëh. Tëëg noo pa rabab'ëëh rakatëng hyb n'aa. Peed agëët katëng sa pa.

Sa wahë n'aa Jesus hã teaanh do panyyg n'aa hahỹỹh

19 Ti nuuj jé m', tób gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do eaanh mä Jesus ta ma matëg ky n'aa, tametëëk do ky n'aa na-ããj hẽ. 20 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahõnh hẽ ramaa napëë had'yyt hẽ ỹ her'ood wät doo —näng mäh. —Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hẽ, P'op Hagä Do tób n'aa yt hẽ na-ããj hẽ ỹ ma met'ëëg wät paah. Dooh kejën gó ỹ her'ood bä —näng mäh. 21 —Hëd n'aa hã ỹ bë beaanh? Bë eaaj këh ỹ maa new'ëë do sa hã. Ta ti rahapäh ỹ her'ood wät doo —näng mä Jesus kyyh.

22 Ta tii d' Jesus baher'oot do hyb n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa see Jesus ta tapa ewyh wät, ti taky hadoo:

—Tii da ji kyyh P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do hã? —näng mäh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Mametä nesaa do ky n'aa ỹ her'ood bä. Baad hadoo do ỹ her'oot do p'ãã ỹ matapa ewyyh? —näng mä Jesus ta hã.

24 Ti m' Anas mejũũ mä ramahũũm Jesus, Kajapas, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do wë. Moo kamewyyt nä m' Jesus.

P'aa hẽnh Peed ky n'aa jejën do Jesus panyyg n'aa hahỹỹh

25 Ti m' tëëg noo pa Peed katëng bä, rabeaaj kän mä ta hã:

—Ta ma matëg see nado õm? —näk mäh.

Ti m' Peed ky n'aa jejën:

—Dooh. Ta ma matëg see nado ỹỹh —näng mäh.

26 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom seeh, Peed nabuuj gakyd hõm do wakããn ky hadoo:

—Õm nado ta ti ỹ hapäh do ta sii, joom mahang? —näng mä ta kyyh.

27 Ti m' p'aa hẽnh Peed ky n'aa jejën ẽnh. Tii bä karaak ky ganä kän, tabah'ỹỹ kän.

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũũm kän do panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ti m', Kajapas tób bä naa ramahũũm kän Jesus aj'yy Roma buuj Judah häj n'aa bagã n'aa tób hẽnh, Pirato häd näng do wë. Jati pé bäp paa m' tii. Judah buuj wahë n'aa Jesus man'aa doo, dooh rajëë pä bä Roma buuj tób gó. Rakarẽn mä baad ratayy rabawëh nä do hyb n'aa Pas-kowa tä n'aa.* 29 Ti hyb n'aa Pirato banyyh sa wë, ti m' taky hadoo:

—H'ëëd p'ãã bë ky n'aa tapaa hahỹ aj'yy? —näng mäh.

30 Ti m' raky hadoo:

—Moo nesaa do tanado bä, dooh paawä ãã haëëj bä a hã —näk mä sa kyyh.

31 Ti m' Pirato ky hadoo:

—Bë né hẽ ky n'aa etyy ta hã bë ky n'aa jaw'yyk do banoo doo da —näng mäh.

—Dooh ãã haja bä ãã dajëëb bä. Dooh Roma buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä —näk mä sa kyyh Pirato hã.

* **18:28** Dooh Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä, Judah buuj nadoo do tób bä rabajëë pä bä. Hasus do hadoo sa hã P'op Hagä Do matym gó red'oo, tii d' radoo bä. Ta ti hedoo doo, dooh rahaja bä Pas-kowa tä n'aa rawëë bä.

32 Tii d' tawén hado kän, nyy d' tadajëp
Jesus her'ood wät do paa kametä wät hyb
n'aa.†
33 P'aa hẽnh Pirato bajëë suun tób gó,
Jesus tanaëënh mä ta wë, teaaj kän:
—Õm Judah buuj sa wahë n'aa? —näng
mäh.
34 Ti m' Jesus ky hadoo:
—A ky gabuuj hẽ ti meaanh? Õm ta
wób ramaher'oot do këh ỹ n'aa hyb n'aa
mabeaanh? —näng mä Jesus.
35 Ti m' Pirato ky hadoo:
—Judah buuj nado ỹ hỹỹh —näng mäh. —
A wakããn, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa ti õm haëënh hã ỹỹ.
H'ëëd p'ãã? —näng mä Pirato.
36 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Badäk hahỹỹ bä nado ỹ bag'ããs doo.
Badäk hahỹỹ bä tado bä paawä, karapé
haa ỹ ramo n'aa jesu paawä Judah buuj
sa wahë n'aa sa mahẵnh. Badäk hahỹỹ bä
nado ỹ bag'ããs doo —näng mäh.
37 Ti m' Pirato ky hadoo:
—Tii d' tado bä, õm né hẽ häj n'aa wahë
n'aa? —teaanh mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ehub né hẽ õm tii d' hanäng. Baad
hadoo doo, heh'äät do ky n'aa ỹ her'oot hyb
n'aa ỹ benäng, ti hyb n'aa né hẽ ỹ bahyng
badäk hahỹỹ bä. Baad hadoo do ky n'aa
gen'aak do ky daheeh ỹ her'oot doo —näng
mä Jesus Pirato hã.
38 Ti m' Pirato ky hadoo:
—H'ëëd ti baad hadoo do mahanäng? —
näng mäh.
Ti m' nayyw hẽ Pirato banyyh Judah
buuj sa wë. Ti m' taky hadoo sa hã:
—Dooh ỹ aw'yyt pé ta hã ky n'aa ketyy
doo —näng mäh. 39 —Pas-kowa bë teheb'ëës
do hã bë mehejõ ỹ bado nyyh ỹ dawäts gëët
do seeh. Bë karẽn ỹ ado nyyh bë matym
n'aa Judah buuj wahë n'aa ramaneëënh
doo? —näng mäh.
40 Ti m' raky hadoo, tak'ëp mä rageëënh:
—Ta ti nado ãã karẽn! —näk mäh. —
Barabas häd näng do ti ãã karẽn! —näk mäh.
Roma buuj wë h'yy kawereem do see paa
ti Barabas.

19

Jesus raky n'aa ety däk do b'aa hã tadajëp hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Pirato mejũũ Jesus rabahewyyh.
2 Ti m' hetëk do moo m' warahén ramap'õõd
däk, ta nuu gó m' radaso kän. Ti m' rada-
suun jëng ta hã ta hatsë hahiin doo.* 3 Ti
m' hajõõ nuu me m' rabena ta wë raky n'aa
ej'ees hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—Kaweh'ëëh Judah buuj sa wahë n'aa! —
näk mäh.
Ti m' ratapa ewyyh hajõõ nuu me.
4 Ti m' p'aa hẽnh Pirato ber'oot Judah
buuj sa sii:
—Ỹ manyyh da hỹỹ kä bë wë ta w'oo hã,
dooh ỹ aw'yyt pé ta hã ky n'aa ketyy do hã
bë bahapäh hyb n'aa —näng mäh.
5 Ti m' ta nu gaheen n'aa hetëk do mooh,
ta hatsë hahiin doo gó tabanyyh bä, Pirato
ky hadoo sa hã:
—Bë hegãã! Gëët hahỹ aj'yy —näng mäh.
6 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób
n'aa hagã n'aa Jesus rabahapäh bä, nayyw
hẽ rageëëj bong:
—Mepëëm däg, mepëëm däg! —näk mäh.
Ti m' Pirato ky hadoo:
—Bë né hẽ hepëëm däk. Ỹ ti dooh ỹ aw'yyt
pé ta hã ky n'aa ketyy do hã —näng mä
Pirato.
7 Ti m' Judah buuj wahë n'aa raky
kah'ũũm ta hã:
—Ãã ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hyb n'aa
taw'ããts hẽ tadajëp né hẽ, P'op Hagä Do
T'aah tabanäng do hyb n'aa —näk mä sa
kyyh.
8 Pirato maa newë däk bä tii da, tak'ëp mä
tabeyym tii bä kä. 9 Ti m' p'aa hẽnh tabajëë
suun tób gó, ti m' Jesus hã tabeaanh:
—N'yy hẽnh naa õm? —näng mäh.
Jesus kawanaj'ããn né paawä, dooh m'
taky gado bä. 10 Ti m' Pirato ky hadoo ta hã:

† **18:32** Judah buuj radajëëb bä paawä, pä me paawä ramakut. Roma buuj radej'ëëp, b'aa kajatsëk do hã rabepëëm däk. B'aa kajatsëk do hã Jesus dajëp, ta daaj hẽ paa tabaher'oot. * **19:2** Raky n'aa mes'uunh do ky n'aa m' ti hetëk do moo ramap'õõd däk do ta nuu gó radasooh doo. Sa wahë n'aa soog ky n'aa ti ta tii. Ti hadoo né hẽ ẽnh ta hatsë hahiin doo. Sa wahë n'aa hatsë ky n'aa né ti ta tii ẽnh.

—Dooh maky gado bä? Mahapäh né hẽ, ỹ hajaa ỹ mejõ bä õm raberéd hõm hyb n'aa, ỹ hajaa na-ããj hẽ ỹ mejõ bä õm rabepëëm däk —näng mä Pirato.

11 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Dooh paawä mahaja bä hã ỹỹ, P'op Hagä Do nan'oo bä. Ti hyb n'aa, ỹ haëëj däk do sa hã, a hã hanäng do nesaa do bahȁnh sa hã —näng mä Jesus Pirato hã.

12 Ti m' ta ti Pirato maa newë däk bä takarẽn paawä taberéd hõm Jesus. Tak'ëp mä Judah buuj rageëëj had'yyt hẽ tii bä:

—Ta ti aj'yy meréd hõm bä, dooh Sesa, sahõnh hẽ bä wahë n'aa h'yyb hata mado bä. Häj n'aa wahë n'aa hanäng doo, Sesa tahyb n'aa wareem —näk mä sa kyyh.

13 Ti m' Pirato maa napäh bä m' ta tii, tamanyyh Jesus, ahyy sooh mä ji ky n'aa etyy n'aa tyng jó. Pä ta yt ta tii bä. (Eberew kyy me ramaneëënh ta ti Gabatah.) 14 Paskowa rataheb'ëës do pooj jé noo gó m' tii. Wasyk mäh. Ti m' Pirato ky hadoo Judah buuj sa hã:

—Gëët hahỹ bë wahë n'aa —näng mäh.

15 Ti m' raky hadoo tak'ëp:

—Mado hõm, mado hõm, mepëëm däg! —näk mäh.

—Bë wahë n'aa ỹ epëëm däk g'eeh? —näng mä Pirato.

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa raky hadoo:

—Jããm né hẽ sét hẽ ãã wahë n'aa, Sesa! —näk mäh.

16 Ti m' tagadëëg ub kä, Jesus Pirato bahaëëj däg kän sa hã takepëëm däk hyb n'aa.

Jesus rabepëëm däk do panyyg n'aa hahỹỹh

Ti m' warahén sa hã kä takahaëëj däk Jesus. 17 Ta daaj hẽ Jesus besoo hõm b'aa rahepëëm däk do pan'aa ta hã. Ji Nu Gabóg K'yy ramaneëënh doo hẽnh ramahũũm. (Eberew kyy me ramaneëënh ta tii bä Gogota.) 18 Tii bä rabepëëm däk b'aa kajatsëk do hã kä. B'aa kajatsëk do wób hã rabepëëm däk na-ããj hẽ pawóp hẽ ajyy. Hub hẽnh ta see hahäng, s'ỹỹ hẽnh ta see hahäng. Hõõ gó Jesus kahepëëm däk do bahäng.

19 Pirato kyy gó raberii bong ta heen n'aa, ti m' p'op, Jesus nu gad'oo pong jé, rabepëëm däk. Hahỹỹ da m' takerih ta hã: “Jesus, Nasaréh buuj, Judah buuj wahë n'aa hahỹỹh.” 20 Edah tii, Jerusarẽnh bä naa. Ti hyb n'aa hajõk ner'ood bong kerih doo. Tamawoob hẽ kyyh takamerih doo: Eberew kyy me, Ratĩn kyy me, Gereg kyy me. 21 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa rabahõm kän Pirato wë, ti m' raky hadoo:

—Merii manäh: “Judah buuj sa wahë n'aa”, hanäng doo da. Taw'ããts hẽ merii: “Ta daaj hẽ Judah buuj sa wahë n'aa tabanäng hahỹ aj'yy” —näk mä sa kyyh.

22 Ti m' Pirato ky hadoo:

—Taw'ããts hẽ ỹ erii wät doo. Dooh ỹ ahỹỹd wäd bä —näng mä sa hã.

23 Ti m' Jesus warahén rabepëëm däk do jawén paa bä m', rabasog hõm ta saroor. Retyn hõm ji meheet pé hadoo do sa hã. Sét hẽ, ta hatsë, mad'aak kanasuuh doo. 24 Ti m' raky hadoo:

—Dooh ër as'ẽẽd bä hahỹỹh. Hamäh, masuuj ër moo bong ër bahapäh hyb n'aa jaa wë tabaym —näk mä sa kyyh.

Ti tawén hadoo, P'op Hagä Do kyy kerih do kametëëh hyb n'aa. Hahỹỹ da takerih ta ti ky n'aa:

“Rabetyn hõm sa hã hẽ saror ỹỹ.
Masuuj ramoo bong saror ỹ hyb n'aa.”†

Tii da né hẽ warahén ramoo boo kän.

25 B'aa kajatsëk do Jesus hadäk do dewë hã, ti ab'ëëh ta ỹỹn, ta kaat, Keropas häd näng do ỹỹm Marija häd näng doo, Marija Madarẽn häd näng do daheeh. 26 Ti m' Jesus bahapäh bä ta ỹỹn, ta ma matëg seeh, tak'ëp takamahȁn do rabab'ëëh bä, Jesus ky hadoo ta ỹỹn hã:

—Gëët ta ti a t'aah —näng mäh.

27 Ti m' ta ma matëg hã m' taky hadoo:

—Gëët ti a ỹỹn —näng mä Jesus ta ỹỹn ky n'aa hã.

Tii bä kä, ta ti tagado kän Jesus ỹỹn ta tób bä kä, tabahag'ããs hyb n'aa kä.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ta jawén kä, sahõnh hẽ tabahaja däk bä kä tamoo wät do paah, P'op Hagä Do kyy

† **19:24** Saaw-Mo 22.18

kerih do kametëëh hyb n'aa kä taky hado kän: “Ỹ hoo kaanh”, näng mäh. 29 Ti asooh tii bä uwa s'ëëb oow. Ti m' raheh'oos sapum doo, Jesus hã rabanoo hyb n'aa. B'aa isop häd näng do hã radadäk, ti rabanoo p'op, Jesus beëëk hyb n'aa ta naëng hadoo. 30 Jesus beëëk do jawén paa bä, taky hadoo:

—Jããm né kä ỹ moo wät doo —näng mäh.

Ti m' ta nu wakoo däg kän, ti m' h'yy keréd hõm mäh.

31 Saab pooj jé m' ti ta tii. Saab pooj jé né hẽ m' ta ti Judah buuj rabahenyyw hõm Saab hã rakamehehãk hyb n'aa. Tak'ëp ratayy ti noo gó, Pas-kowa noo gó tabadoo do hyb n'aa. Dooh Judah buuj rakarẽn bä Saab hã rapadäg nä bä kepëëm padëëk doo. Ti hyb n'aa rabetsẽẽ Pirato hã tamejũũ hyb n'aa warahén ragetëh bong hyb n'aa sa tsyym k'yy, nayyw hẽ radejëp hyb n'aa. Rabetsẽẽ rasog hyk hyb n'aa sa kamag Saab du doo do pooj jé. 32 Ti m' Pirato mejũũ warahén sa tsyym k'yy ragetëh bong hyb n'aa. Ti m' Jesus pa hadäk do ragetëh bong ta tsyym k'yy, ta jawén mä ta see tsyym k'yy. 33 Jesus tsyym k'yy ragetëh paawä, tii bä rabahapäh Jesus dajëp. Dooh Jesus ratsyym k'yy getëh boo bä. 34 Ti warahén bejóh kän ta baa bä. Ti m' majyyw banyyh naëng mahang. Dajëp né kä m'. 35 Aj'yy ta ti hapäh doo, baad tabaher'oot ta ti ky n'aa. Dooh daap tamenä bä. Ta ti aj'yy hapäh né hẽ, te hub né hẽ taher'oot doo. Ta ti tawén erii wät hahỹỹ hã, bë na-ããj bë ky daheeh hyb n'aa, bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. 36 Jesus tsyym wén ganetëëh, P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerih do kametëëh hyb n'aa. Hahỹỹ d' paa m' takerih ta ky n'aa: “Dooh da ta k'yy gatëh is péh.”‡ 37 Rawén baa ejooh, hahỹ kerih do paa kametëëh hyb n'aa: “Raheg'ããs da rabaa ejooh do wë.”§

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahỹỹh

38 Tii bä kä, Jesus kamag n'aa paa Joséh, panang Arimatsija häd näng do buuj hadoo doo, bets'ẽẽ kän Pirato hã. Jesus h'yyb hata ta ti Joséh. Dooh tametä bä ta h'yyb, ta hã tah'yy ka'eeh doo, tajeỹỹm do hyb n'aa Judah buuj sa wahë n'aa wób. Ti m' Pirato bahaëëj däk ta hã. Ti m' Joséh bana, tado hyy kän mä Jesus kamag n'aa paah. 39 Nikodẽm Joséh hata. Nikodẽm né hẽ tii, p'ooj ub Jesus heg'ããs do atsëm. Nikodẽm manaa mä 35 m' ta nu jawyg b'aa s'ëëb buu benyym doo. Aroé ramaneëënh do s'ëëb, miir ramaneëënh do s'ëëb ta ti buu benyym. 40 Ti m' Jesus kamag n'aa paa rahabën däk pããn me, hawak doo me, rino häd näng do s'ëëb. Buu benyym mä ta hã. Judah buuj rabahed'oo doo da né hẽ rabad'oo Jesus kamag n'aa hã. 41 Jesus rabepëëm däk doo bä ti anäng joom. Ti mahang tagadäk papuuj kamag hood, pä gó ragagots däk doo. 42 Saab pooj jé, Judah buuj rabahenyyw hõm noo gó tado hyb n'aa, p'eets hẽ ta ti kamag n'aa hood tagadäk do hyb n'aa na-ããj hẽ, tii b' né radasuun jëë kän Jesus kamag n'aa.

20

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' bäp paah, met'uuh hã, badajung nä, Marija Madarẽn häd näng do bahõm kän pä gabaho doo hẽnh, Jesus kamag n'aa radasuun jëng hẽnh. Taheg'ããs mäh, noo gasëëts hõm gabaho do ty gatsë. 2 Ti m' tawaj'aa jëng Peed, Jesus ma matëg baad Jesus kamahẵn do daheeh rabab'ëëh hẽnh. Ti m' taky hadoo pawóp hadoo do sa hã:

—Rado nyyh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kamag n'aa. Dooh ãã hapëë bä n'yy hẽnh ramahũũm —näng mä ta kyyh.

3 Ti m' Peed, Jesus ma matëg see daheeh ah'ũũm mä Jesus kamag n'aa hood gadäk hẽnh. 4 Waj'aa h'ũũm. Tak'ëp Jesus ma matëg see wajaah ta pooj jé. Peed pooj jé takajaa. 5 Ta noo bä takajaa bä, dooh tajëë suun bä. Nu hyy däk, tabaheg'ããs ta gó. Tahapäh pããn hewak doo, rino häd näng do s'ëëb. 6 Ti m' Peed, duu hẽnh hana do kaja nä. Gabaho doo gó tabajëë suun. Pããn hewak doo, Jesus kamag n'aa ramahabën däk do paah, tahapäh. 7 Pããn hawak doo, ta mamets jesuu n'aa paah, tahapäh na-ããj hẽ. Ti asooh tsyt hẽ, baad takamatëh däk. 8 Tii bä m' Jesus ma matëg seeh, pooj jé

‡ **19:36** Esodo 12.46, Numeros 9.12, Saaw-Mo 34.20 § **19:37** Sakarija 12.10 hã takerii däk tii. Dooh warahén raky n'aa napëë bä ta ti kerih doo. P'op Hagä Do né hẽ hanoo, kerih do kametëëh hyb n'aa.

kajaa doo, bajëë suun kän. Ta ti tabahapäh bä kä, Jesus ganä wät do taky dahé kän. 9 (Dooh tagah'ood nä bä sa hã P'op Hagä Do kyy kerih doo gó taher'oot doo, Jesus ganä wät da hanäng doo.)

Marija Madarẽn hã Jesus kasee do panyyg n'aa hahỹỹh

10 Ti m' rabajëk sa tób hẽnh. 11 Marija Madarẽn baym kamag hood paa noo bä. Aoot mäh. Ta ód gó tanu hyy däk gabaho doo gó tageg'ããs hyb n'aa. 12 Tii bä m' pawóp hẽ ããs tabahapäh. Hewak mä sa saroor. At'oonh mä Jesus kamag n'aa basooh do paa bä m'. Ta nuu hẽnh tabanäng hẽnh mä ta seeh, ta tsyym tabanäng hẽnh ta seeh. 13 Ti m' ããs rabeaanh ta hã:

—H'ëëd p'ãã mabaoot? —näk mäh.

Ti m' taky hadoo:

—Rado hõm wahë ỹ n'aa. Dooh ỹ hapëë bä n'yy hẽnh rahed'oo —näng mä Marija Madarẽn.

14 Ti m' ta jawén p'aa hẽnh tabegãã wät. Taheg'ããs mä Jesus tii bä hagëët. Dooh m' tah'yy ganyy bä Jesus tado bä. 15 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—H'ëëd p'ãã mabaoot? Jaa ta ti mesoos doo? —näng mäh.

Ta tii bä joom mahang moo hew'ëët do ted'oo mäh. Ti hyb n'aa taky hadoo ta hã:

—Õm tado bä ti hado nyyh, maher'ood hã ỹ n'yy hẽnh mamahũũm, ỹ behëën hyb n'aa ta kamag n'aa —näng mä Marija Madarẽn.

16 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Marija! —näng mäh.

Ti m' Marija ty kaw'õõd däk ta wë, ti m' Eberew kyy me* taky hadoo:

—Raboni! —näng mäh. (“Ma matëg”, tahanäng pé m' tii.)

17 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Moo dëë manä hã ỹỹ —näng mäh. —Dooh Ee wë ỹ ewäd s'ëëg nä bä. Ahõm hăj haa hedo padëëk do sa wë. Hahỹỹ da maher'ood sa hã këh ỹ n'aa: “Ỹ asëëk Yp ỹ wë, bë Yb na-ããj, P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh doo, bë h'yy kaha'eeh do wë”, tii da a kyyh —näng mä Jesus ta hã.

18 Ti m' Marija Madarẽn bajëng Jesus ma matëg sa wë. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tahapäh mä tanooh. Tapanäk sa hã Jesus kyyh.

Ta ma matëg hã Jesus kasee do panyyg n'aa hahỹỹh

19 Ti noo gó né hẽ m', met'uuh hã, atsëm, séd hã Jesus ma matëg rakata padëëk. Baad ranoo gatsëë däk ta tëg me tób nooh, sa wahë n'aa rajeỹỹm do hyb n'aa. Ti m' Jesus kas'ee g'ëëd kän sa mahang, ti m' takedëng sa hã:

—Taw'ããts hẽ bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh.

20 Takedëng do jawén paa bä tametëëh sa hã ta mooh, ta baa. Tak'ëp ta ma matëg ratsebee bong Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rabahapäh bä kä.

21 P'aa hẽnh Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh. —Ee ỹ tamejũũ doo da, bë ỹ mejũũ hỹỹ kä —näng mäh.

22 Ti m' tapahuunh sa wë, ti m' taky hadoo:

—Bë gado P'op Hagä Do Sahee —näng mäh. 23 —Bë hyb n'aa mabaan bä nesaa do sa mo haj'aa, P'op Hagä Do mabaan né sa hã. Bë hyb n'aa manabaan bä sa hã, dooh P'op Hagä Do mabaan bä sa hã —näng mäh.

24 12 hedoo do sa seeh, Toméh häd näng doo, “Kawareeh” ramaneëënh doo, dooh sa mahang Jesus kasee bä. 25 Ti m' ta wób rabaher'oot bä Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rahapäh doo, dooh taky dahé bä.

—Atapuwa tyw n'aa ỹ nahapëë bä ta moo hã, moh ỹỹ me ỹ manep'aa bä atapuwa tyw n'aa ta moo hã, ta baa rejooh do tyw n'aa na-ããj hẽ, dooh ỹ ky dahé bä! —näng mä Toméh.

26 Ti m' met'uuh see hã, p'aa hẽnh ta ma matëg rakata p'ëë tób gó. Toméh sa sii kä. Noo gatsëë né paawä tób, Jesus kas'ee g'ëëd kän sa mahang, ti m' takedëng sa hã:

—Bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh.

27 Ti m' Toméh hã taky hadoo:

—Mamep'aa hahỹỹh —näng mäh. —Mahegãã moh ỹỹ. Magadahëë a mooh, mamep'aa bah ỹỹ bä —näng mäh. —Maky sëëw manäh! Maky dahé! —näng mä Jesus Toméh hã.

* **20:16** Judah buuj sa kyyh ti Eberew kyyh.

28 Ti m' Toméh ky hadoo:

—Wahëh ỹ n'aa, P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh do õm! —näng mä Toméh kyyh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ỹ mahapäh do hyb n'aa mawén ky daheeh. P'op Hagä Do ky n'aa edëng da jé ỹ ranahapëë né paawä ky dah'eeh doo —näng mä Jesus.

30 Hajõng nä Jesus pehuunh ta ma matëg rabahapäh bä. Dooh ta ti takerii bä hahỹỹ hã. 31 Hahỹỹ hã kerih do wén kerii wät, Jesus ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do T'aah bë ky daheeh hyb n'aa. Ta hã bë h'yy kae bä, bë d' edëb had'yyt hẽ P'op Hagä Do wë Jesus hyb n'aa.

21

Karaj'aa nabyy hã Jesus kas'ee wät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ta jawén Jesus kas'ee wät p'aa hẽnh ta ma matëg sa hã karaj'aa Tiberijas* häd näng do nabyy me. Hahỹỹ d' paah: 2 Simaw Peed häd näng doo, Toméh (“Kawareeh” ramaneëënh doo), Natanajéw häd näng doo (panang Kanah, Garirej häj n'aa bä hana doo), Sebedew häd näng do taah, pawóp hẽ Jesus ma matëg wób, séd hã rababoo däk. 3 Ti m' Simaw Peed ky hadoo sa hã:

—Tah'ỹỹb ỹ es'aak —näng mäh.

—Ej. A sii ãã bah'ũũm —näk mä ta wób sa kyyh.

Ti m' rabaw'ëënh. H'oo yb gó ragatsëg t'oonh. Ti m' rabesaag kän. Resaag had'yyt hẽ paawä atsëm, dooh sa mo haj'aa péh.

4 Bäp paa Jesus bag'ëëd kän karaj'aa takëën hã. Dooh ta ma matëg rah'yy genä bä Jesus tado bä.

5 Ti m', tii b' naa Jesus naëënh:

—Najis haa —näng mäh. —Äkä, bë mo haj'aa? —näng mäh.

—Tabad'op hẽ ãã mo haj'aa —näk mä sa kyyh.

6 Ti m' taky hadoo:

—Taw'ããts hẽ hub hẽnh tabanäng hẽnh bë datu karahi, tii bä bë mo haj'aa enäh da —näng mäh.

Tii d' rabad'oo bä kä, hajõng tah'ỹỹb karahi gó. Dooh rahaja bä rej'ooj nä bä, tak'ëp hajõng do hyb n'aa tah'ỹỹb.

7 Ti m' Jesus ma matëg baad Jesus kamahắn do ky hadoo Peed hã:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do né tii —näng.

Ti m' Simaw Peed häd näng do maa napäh bä kä Jesus tii, tahanäng doo, nayyw hẽ tadadäg däk ta hatsë pooj jé tado nyyh dó. Ti tabahop tame, Jesus wë tabatsóm hõm hyb n'aa. 8 Ta wób ah'ũũm ta jawén h'oo gó. Edah ta nabyyh. 100 meet tahyb n'aa péh. Ti hyb n'aa karahi rabejoonh tame naa. 9 Rakajaa bä kä ta nabyy me, tëëg sëh hahõng do rahapäh. Tah'ỹỹb kejä ta jó. Pawóp na-ããj pãw tii b' hatoonh.

10 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë mana tah'ỹỹb bë mo haj'aa wób —näng mäh.

11 Ti m' Simaw Peed gatsëk h'oo gó. Tii b' naa tabej'ooj nä kän karahi. Hajõng tah'ỹỹb hew'äp do ta gó. 153 tah'ỹỹb. Jawyg né paawä, dooh karahi gekog boo bä. 12 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—B'ëëp bë ana, bë awëëh —näng mäh.

H'yyb e'ỹỹm “Jaa õm?” rawén neaanh. Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do né sa hã. 13 Ti m' Jesus bado däk pãw, tah'ỹỹb daheeh, ti m' taban'oo däk sa hã. 14 Tamawoob nuu me däg tii, Jesus kasee do sa hã, taganä wät do jawén paa bä.

Peed sii Jesus her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

15 Rabahaja däk bä rawëh doo, Jesus ky hadoo mä Simaw Peed hã:

—Simaw, Jowãw t'aah, ta wób ỹ rakamahắn do bahắnh ỹ makamahắn? —näng mäh.

—Ỹỹ —näng mä Peed. —Mahapäh né hẽ õm ỹ gen'aak —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahagãã masãh ỹ b'éé taah hedo padëëk doo —näng mäh.

16 P'aa hẽnh Jesus beaanh ta hã:

—Simaw, Jowãw t'aah, ỹ né makamahắn? —näng mäh.

Ti m' Peed ky hadoo:

* **21:1** Karaj'aa häd see Garirej, ta häd see Genesaréh. Tamawoob hẽ ta häd.

—Ỹỹ —näng mäh. —Mahapäh né hẽ õm ỹ gen'aak —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahagãã masãh ỹ b'éé hedo padëëk doo —näng mäh.

17 Ti m' tamawoob nuu me däg kä tabeaanh ẽnh:

—Simaw, Jowãw t'aah, ỹ né magen'aak? —näng mäh.

Peed hyb n'aa tón wät mä tamawoob nuu me, “Ỹ makamahắn?” tahanäng do hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —sahõnh hẽ mabahapäh. Mahapäh né hẽ õm ỹ gen'aak doo —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahagãã masãh ỹ b'éé hedo padëëk doo —näng mäh. 18 —Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Mapapunh nä bä mabehen'yyh, mabaheh'ũũm mah'yyb däng doo hẽnh. Mawah'ëë däk bä kä, madajoom da a mooh, õm da ramaw'yyd däk, makanarẽn hẽnh õm da ramahũũm —näng mä Jesus ta hã.

19 (Ta tii d' tawén her'oot, tametëëh hyb n'aa nyy da Peed dajëp, tadajëp do hã P'op Hagä Do kawehëë däk hyb n'aa.)

Ti m' Jesus ky hadoo Peed hã:

—Hamäh, jawén ỹ ahõm —näng mäh.

Jesus ma matëg baad Jesus kamahắn do panyyg n'aa hahỹỹh

20 Dawë hã Jesus sii Peed bawät bä kä, ta jawén p'aa hẽnh tabegãã wät. Tahapäh Jesus ma matëg baad Jesus kamahắn do sa jawén hana doo. (Ti né hẽ ta ti Jesus ma matëg Pas-kowa tä n'aa rabawëh noo gó p'eets hẽ takatahã däk Jesus hã, “Jaa ti õm haëënh doo, Hyb N'aa Jawyk Doo”, heaanh doo.) 21 Ta ti Peed bahapäh bä, tabeaanh mä Jesus hã:

—H'ëëd hado da ër jawén hana do hã? —näng mäh.

22 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹ karẽn bä paawä tanadajëb bä, p'aa hẽnh hỹ pong jé naa ỹ bahyng bä kä, hëd n'aa ti a hã? Ỹ karẽn ti õm hëp ỹ hata had'yyt hẽ —näng mä Jesus Peed hã.

23 Ta tii d' Jesus her'oot do hyb n'aa, raher'ood hõm kän Jesus ma matëg sa mahang, dooh m' ta ti Jesus ma matëg dajëb bä. Dooh tii d' Jesus edo bä. Jããm hẽ hahỹỹ da Jesus kyyh: “Ỹ karẽn bä paawä tanadajëb bä, p'aa hẽnh hỹ pong jé naa ỹ bahyng bä kä, hëd n'aa ti a hã”, näng paa m' Jesus ta hã.

24 Ỹ né hẽ ti ta ti ta ma matëg. Ỹ né hẽ ta ti Jesus ky n'aa her'oot doo. Ỹ né hẽ hahỹ ta ky n'aa herii wät doo. Baad ỹ bahapäh, te hub né hẽ sahõnh hẽ ta ky n'aa ỹ erii wät doo.

25 Hajõng Jesus moo wäd wät do ỹ nerii wät doo. Hã ỹỹ, ji erii bä paawä sahõnh hẽ, dooh paawä badäk hahỹ tahaja wäd bä ta tyw n'aa, ji erii bä sahõnh hẽ. Jããm hẽ kä.

Atos
Jesus mejũũ do ramoo bok do paa panyyg n'aa hahỹỹh

P'op Hagä Do Sahee Jesus ky n'aa enooh do panyyg n'aa hahỹỹh

1-2 Teopiro, õm ti ỹ ma erih. Pooj jé ỹ erii wät doo gó, ỹ erii wät sahõnh hẽ Jesus mo haj'aa paah, tama metëëk do paa na-ããj hẽ, hỹ pong jé Jesus bas'ëëg kän P'op Hagä Do an'oo bä. Hỹ pong jé tabasëëk do pooj jé, P'op Hagä Do Sahee kyy gó, tamejũũ do sa hã, tasëëw hõm do sa hã, Jesus maher'ood hõm nyy d' rabad'oo da. Sahõnh hẽ ti ỹ erii wät, pooj jé ỹ erih do hã.*

3 Ti m' Jesus dajëp jawén paa bä kä m', Jesus kas'ee wät sa hã. Baad takas'ee wät sa hã. Baad tametëëh sa hã rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa, edëb wät né hẽ rabahapäh hyb n'aa. Hajõõ nuu me takametëëh sa hã. 40 m' ta ăh takas'ee wät sa hã. Taher'oot mä sa hã ji P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa, ji tah'yyb mahũũm do ky n'aa. 4 Ti m', ta see pé noo gó m', sa sii tabawëh noo gó m', hahỹỹ d' mä tamejũũ sa hã:

—Panang Jerusarẽnh bä bë ayyw dó. T'ĩĩ hẽnh da bë gada Ee ky n'aa enooh doo, ta Sahee, bë hã ỹ her'oot do paah. 5 Hahỹ né hẽ ti ỹ her'oot do paah: "Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun wät naëng me. Dooh ta ăh hajõõ bä, bë hã P'op Hagä Do banoo ta Sahee bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa" —näng mä Jesus ta mejũũ do sa hã.

6 Ti m' ta see pé noo gó, rakata padëëk bä séd hã, tamehej'ũũ do reaanh Jesus hã. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Hahỹỹ hã mabanoo ãã hã, Isaraéw buuj hã, ãã wahë n'aa, ãã tabahag'ããs hyb n'aa? —näk mä sa kyyh ta hã.

7 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bë panyyg enäh do jawén tado bä, Ee ky däng do heen n'aa ta hejój hã. Dooh ti hyb n'aa tado bä. 8 P'op Hagä Do Sahee bajëë suun bä bë h'yyb tym gó, tii bä da bë h'yyb tym hejoonh, këh ỹ n'aa bë baher'oot hyb n'aa. Këh ỹ n'aa bë her'ood da panang Jerusarẽnh bä, Judah häj n'aa bä, Samarija häj n'aa bä na-ããj da. Badäk hahỹ haw'ããts hẽ da bë baher'oot këh ỹ n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hã.

9 Ti m' ta ti taher'oot do jawén paa bä kä m', P'op Hagä Do masäg kän hỹ pong jé. Sa matym gó né hẽ tabasëëk. Wë puh ejën wät mä rawén nahapëë wäd kän. 10 Rabahag'ããs bä Jesus hasëëk doo, nayyw hẽ m' rakasee pawóp hẽ ajyy sa pa. Hewak mä sa saroor. Ããs mä tii. 11 Ti m' ããs raky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa babä bë bab'ëëh, wë hã bë baheg'ããs, Garirej buuj? —näk mäh. —Ti né hẽ Jesus bë mahang hawät doo, hỹ pong jé hasëëk doo, ti né hẽ da paa me hahyng. Bë hapäh do hadoo tabasëëk, ti hadoo né da tabahyng p'aa hẽnh —näk mä ããs sa kyyh sa hã.

Judas Ikarijot jawén buuj resoos do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m', tii b' naa, waëë joom oriib banäng doo bä naa, rababaaj nä Jerusarẽnh panang hẽnh. Dawëë nado m' tii. Judah buuj sa hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do tanoo do rabeheb'ooh do Saab hã, ti pénh mä tii. 13 Ti m' rakajaa bä m', rabajëë p'ëë mä ta gawakõ p'op gadäk doo gó, rabahej'eenh doo hẽnh. Hahỹỹ d' paa m' kata j'eenh do sa häd: Peed, Jowãw, Tsijaag, Ãn-Deréh, Pirip, Toméh, Batoromẽw, Matew, Tsijaag Aw-Pew t'aah, Simaw Serot, Judas Tsijaag t'aah. 14 Sahõnh hẽ ta ti rakahet'aa, Jesus wakããn, Marija (Jesus ỹỹn), ỹỹj wób sa sii, séd hã raky n'aa etsẽẽ hyb n'aa.

15-16 Ti m', ta see pé noo gó Jesus hã h'yy ka'eeh do rakataa séd hã. (120 hyb n'aa hadoo mä ti kata pad'ëëk doo.) Ti m' Peed bas'ëëg gëët sa mahang, ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë maa newë këh ỹỹ, wakãn haa —näng mäh. —P'ooj ub ër wahë makũ Dawi häd näng doo, P'op Hagä Do Sahee kyy gó taher'oot Judas Ikarijot makũ ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do paa gó. Dawi erih do paah, P'op Hagä Do kyy kerih doo gó, ti d' né paa Judas ky n'aa. Jesus maso

* **1:1-2** Rukas ti mo haj'aa hahỹ kerih doo. Jesus ky n'aa hanäm do tii, pooj jé terii wät doo.

däk do metëë n'aa ti Judas Ikarijot. 17 Ãã see paa né tii, ãã kanatëë paah. 18 (Jesus majĩ sa moo gó tan'oo däk do säm n'aa me tamets'ẽẽ hõm tób hood pan'aa. Ti m' ta jawén tabadëë hyng p'op naa ta nuu paa me. Sahõnh mä taganabäh hõm. Ta j'aa tyd mä gatsëk. 19 Ti m' sahõnh hẽ Jerusarẽnh buuj raky n'aa napäh bä m', ta häd ramaneëënh "ta majyyw hood" ta tób hood paah. Sa kyy me ramaneëënh Akaredãm) —näng mä Peed kyyh.

20 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—P'op Hagä Do kyy kerih do paa hã, Saaw-Mo hã, takerii däk Judas Ikarijot ky n'aa. Hahỹỹ da takerii däk:

"Ta tób paah, dooh ta yt hagëë wät pé."†

Saaw-Mo see hã takerii däk hahỹỹ da:

"Taw'ããts hẽ ta see ta jawén buuj",‡ näng mä Peed kyyh, P'op Hagä Do kyyh taher'oot do Saaw-Mo hã.

21-22 Ti m' Peed ky hadoo:

—Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër esoos hapäh do seeh, Jesus Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun noo gó, Jesus hawät noo gó ãã mahang, tabasëëk jawén paa bä hapäh doo. Ti né hẽ da ãã ky hata. Ãã sii her'oot do pan'aa, Jesus ganä wät do tadajëp jawén paa bä ky n'aa —näng mä Peed kyyh sa hã.

23 Ti m' rah'yy kajäk pawóp hẽ ajyy. Hahỹỹ d' paa m' sa häd: Joséh, Bar-Saba ramaneëënh doo (ta häd see ramaneëënh Jus-To). Ta see häd mä Matsijas. 24-25 Ti m' hahỹỹ da Jesus hã h'yy ka'eeh do raky n'aa etsẽẽ:

—Jesus, baad mah'yyb hapäh ãã sahõnh hẽ —näk mäh. —Mametä jaa ta ti masëëw däk do Judas jawén buuj, mamejũũ do see tabadoo hyb n'aa ta jawén buuj. Dooh Judas makũũ mamejũũ do see tado wäd bä. Ahõm nesaa do tamoo wät do säm tagadoo hẽnh —näk mä sa kyyh Jesus hã.

26 Ti m' pä taah hã raberii padëëk sa häd. Ti m' ramekuuj bong pä taah, ti m' pä t'aah adëë hyng tũũ. Ti m' rabaheg'ããs. Matsijas häd mä ta hã. Ti hyb n'aa 12 rabado däg kän p'aa hẽnh Jesus mejũũ doo.

† **1:20** Saaw-Mo 69.25 ‡ **1:20** Saaw-Mo 109.8

2

Jäm Pẽn-Tekos häd näng do noo gó P'op Hagä Do Sahee bahyng do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', jäm Pẽn-Tekos häd näng do noo gó m', séd hã m' sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do rakata padëëk sét tób yt hã. 2 Ti m' nayyw hẽ, hỹ pong jé naa ky ganä däk bah'ood tak'ëp hana do ky hadoo mäh. Tób rayd t'oonh do haw'ããts hẽ m' maa ena ta ti kyyh. 3 Ti m' rabahapäh, tëëg hõõ hadoo mä tabehũũm sa hã. 4 Ti m' sahõnh hẽ kat'aa do sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee bajëng, tabanyy däk hyb n'aa. Baad mä sa h'yyb tamahũũm. Ti m' radu doo ta wób sa kyy me rer'oot doo. P'op Hagä Do Sahee anoo do hadoo sa hã, ti hadoo né m' rer'oot.

5 Ti noo gó m' ti abong mä Jerusarẽnh panang bä Judah buuj, P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo, badäk hahỹ haw'ããts hẽ häj n'aa bä naa han'aa doo. 6 Ti m' bah'ood hadoo do kyyh ramaa napäh bä m', séd hã m' rakata padëëk. Ramaa napäh Jesus hã h'yy ka'eeh do ramer'oot mä sa kyy me. Sahõnh hẽ häj n'aa s'ee hẽnh han'aa do sa kyy me m' ramer'oot. Ti hyb n'aa m' rameuuj bong. 7 Tak'ëp rameuuj bong mäh. Ti m' raky hadoo:

—H'ëëd hado hỹỹ éh? —näk mäh. —Sahõnh hẽ her'oot doo, Garirej häj n'aa buuj né ti hỹỹh —näk mäh. 8 —H'ëëd hyb n'aa ti rabahajaa sahõnh hẽ ër kyyh rer'ood bä? Ër maa napäh rer'oot do ër kyyh —näk mä sa kyyh. 9 —Ër mahang ti abong Par-Tos häj n'aa babuj n'aa, Medija häj n'aa bä naa, Mesopotãm babuj n'aa, Judah häj n'aa bä naa, Kapados häj n'aa babuuj, Põn-Tus häj n'aa babuuj, Asija häj n'aa babuuj, 10 Pirikija häj n'aa bä naa, Pam-Pirija häj n'aa bä naa, Esit häj n'aa bä naa, Ribija häj n'aa Sirené nedaa bä naa ta wób —näk mäh. —Ti abong na-ããj hẽ panang Roma häd näng doo bä naa ta wób. 11 (Ër mahang ti abong Judah buuj heh'äät ub doo. Ta wób Judah buuj nadoo do né paawä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh Judah buuj rabahed'oo doo da.) Tsyt dëëg hã, Keret häd näng doo bä naa ta wób. Arab häj n'aa

babuuj ta wób. Ër sahõnh hẽ ër maa napäh ër kyy me P'op Hagä Do tak'ëp haj'ap do mo haj'aa rer'oot doo —näk mä sa kyyh.
12 Ti m' sahõnh hẽ rah'yyb manepëë bong. Rameuuj bong mäh. Ti m' sa da hadoo do hã rabeaanh:
—H'ëëd hado hahỹỹ éh? —näk mäh.
13 Dooh. Ti a'oom sa h'yyb —näk mä ta wób. Raky n'aa ej'ees mäh.
14 Ti m' Peed, 11 hedoo do Jesus mejũũ do wób, sa sii tabas'ëëg gëët. Ti m' kata pad'ëëk do sa hã tabaher'oot. Tak'ëp mä ta kyyh. Ti m' taky hadoo:
—Judah buuj, wakãn haa, Jerusarẽnh buuj na-ããj hẽ, baad bë maa newë bë ỹ maher'oot doo —näng mäh. —Ỹ her'oot bë hã hahỹ bë hapäh do ky n'aa —näng mäh.
15 —Ha'oom doo, bë ed'oo hahỹ ajyy. Dooh raoom bä. Bäp paa nä. Dooh ji aoom bä nayyw hẽ bäp paah. 16 Hahỹ bë hapäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod Jowéw häd näng do her'oot do paah. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

17 “Sahõnh hẽ tagawatsig pooj jé,
näng mä P'op Hagä Doo,
ỹ anoo da Sahé ỹỹ sahõnh hẽ badäk hahỹ
haw'ããts hẽ habong do sa hã.
Bë taah, bë toog na-ããj hẽ raher'oot da ta
jawén ganyyh do ky n'aa.
S'ëëh hadoo da pahëëw sa hã.
Wahëh s'ëëh enäh da.
18 Wë ỹ moo bok do sa hã né da ỹ banoo da
ti noo gó Sahé ỹỹ.
Ỹ anoo ajyy sa hã, ỹỹj sa hã na-ããj hẽ.
Ti hyb n'aa ta jawén ganyyh do pan'aa
raher'oot da.
19 Wë hã ỹ pehuunh da tak'ëp had'op doo.
Tũũ ta heen n'aa ỹ metëëh da.
Majyyw, tëëg hõõh, atsyg na-ããj hẽ ỹ
metëëh da.
20 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ahyng do pooj
jé,
ti noo gó né hẽ, papỹỹj badagyb däk da.
Kamarab ty hahiin majyyw hado däk da.
Tak'ëp da tabanäm, hetsooh né hẽ da,
gabarëëh do bag hadoo, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hahyng noo gó.
21 Sahõnh hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã
ky n'aa etsẽẽ doo,
wë ỹỹ da sa h'yyb tym edëp ỹ an'oo bä.”*

22 Ti m' Peed ky hadoo ẽnh:
—Isaraéw buuj, bë maa newë hahỹỹh —näng mäh. —Jesus Nasaréh buuj pehuunh tak'ëp hadoo doo. Tametëëh P'op Hagä Do hejój. P'op Hagä Do né hẽ ti hanoo ta ti ta hã, baad P'op Hagä Do h'yyb däng ta hã ji bahapäh hyb n'aa. Bë hapäh né hẽ tii. 23 Ti né hẽ Jesus ran'oo däk do bë moo gó, p'ooj ub P'op Hagä Do h'yyb däng do hadoo né hẽ. Ti né hẽ Jesus bë daj'ëëp doo, bë epëëm däk doo. Ajyy P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do bë mejũũ repëëm däk.
24 Tii da bë badoo né paawä, Jesus ganä wät dejëp do mahang P'op Hagä Do an'oo bä. Tadajëp jawén paa bä, edëb wät P'op Hagä Do an'oo bä. Tii d' tawén d'oo, dooh dajëb haja bä taj'aa ketsëë bä Jesus hã. 25 Hahỹỹ da ër wahë makũ Dawi her'ood däk do paa Jesus ky n'aa:

“Matym ỹỹ gó Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ỹ
hapäh had'yyt hẽ,
pój ỹỹ jé tabahõm. Hup ỹỹ hẽnh tabawät do
hyb n'aa, dooh ỹ h'yyb eỹỹm bä.
26-27 Ti hyb n'aa ỹ h'yy gadajang,
ti hyb n'aa ỹ ma ejäm ỹ tsebé do hyb n'aa.
Dooh kamak ỹ n'aa meréd bä ỹ radakä jëng
doo hẽnh.
Dooh man'oo bä a karom tsyt hẽ a wë moo
wät do ta kamag n'aa karejã bä.
Ti hyb n'aa, dooh ỹ eỹỹm bä ỹ dajëb né
paawä.
28 Hã ỹ mametëëh ta tyw n'aa hỹ pong jé
hahõm doo,
ji awäd had'yyt doo hẽnh.
Tak'ëp ỹ tsebé a matym gó man'oo bä”,† näng mä Dawi Jesus ky n'aa hã.

29 Ti m' Peed baher'oot ẽnh sa hã:
—Wakãn haa —näng mäh. —Wyt ta maab hẽ ti ỹ her'oot do bë hã. Ër wahë makũ Dawi, ta ti her'oot do paah, dajëp. Radakä jëng. Da hẽ ti anäng nä ër panang bä ta kamag n'aa paa hood. 30 Noo ese ti Dawi makũũh, P'op Hagä Do ky n'aa rod seeh. Dooh ta daaj hẽ ta ky n'aa taher'ood bä. Tahapäh né hẽ ky kaneh'ỹỹt doo me P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa ta hã. Ti

* **2:21** Jowéw 2.28-32 † **2:28** Saaw-Mo 16.8-11

awät, P'op Hagä Do ky n'aa enooh ta hã, Dawi panaa see ër wahë pan'aa tabahadoo hyb n'aa ta jawén buuj. 31 Ta jawén hawät do tahapäh do hyb n'aa Dawi makũ wén her'ood däk, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa, Kristo dajëp do jawén paa bä ganä wät do ky n'aa. Dooh P'op Hagä Do H'yyb Däng Do radakä jëng doo hẽnh tayyw bä, tanooh. Dooh ta kamag n'aa karejã bä, tanooh. 32 Ta ti Jesus, ta ky n'aa bë hã ỹ her'oot doo, ti né hẽ P'op Hagä Do an'oo bä edëb wät p'aa hẽnh. Taganä wät jawén paa bä, ãã sahõnh hẽ ãã bahapäh, ta ky n'aa ãã wén maher'oot. 33 Hỹ pong jé tabasëëk P'op Hagä Do an'oo bä. P'op Hagä Do hub hẽnh tabasooh P'op Hagä Do an'oo bä, ta sii tabag'ããs hyb n'aa. Tii bä ta Yb an'oo däk ta Sahee ta hã, ër hã taky n'aa enooh do paah. Ti né hẽ hỹỹ kä tanoo do ãã hã kä. Ti né hẽ ti bë maa newëë doo, babä bë hapäh doo. 34 Dooh Dawi makũ hỹ pong jé hasëëk do tado bä. Ti hadoo né hẽ hahỹỹ da ta kyyh:

"Wahëh ỹỹ hã P'op Hagä Do ky hadoo:
'Aso hup ỹỹ hẽnh, si ỹ mabag'ããs hyb n'aa.
35 Tii bä kä da a majĩĩ da ỹ nes'ëëm,
õm da raky daheeh ỹ an'oo bä.' "‡

Tii da né Peed kyyh Dawi erih do paa hã P'op Hagä Do kyyh.

36 Ti m' Peed ky hado kän sa hã:

—Isaraéw buuj, wakãn haa, bë ỹ maher'oot baad ub, bë sahõnh hẽ baad bë bahapäh hyb n'aa ti hahỹỹh: Ta ti Jesus, bë epëëm däk doo, P'op Hagä Do an'oo däk tak'ëp hyb n'aa jawyk tabado däk hyb n'aa, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do tabado däk hyb n'aa na-ããj hẽ —näng mä Peed kyyh.

37 Ti m' kat'aa do ramaa napäh bä m' Peed kyyh, tak'ëp mä rah'yy ketón bong. Ti m' rabeaanh Peed sa hã:

—Wakãn haa, —näk mäh —nyy da ër bad'oo hỹỹ kä?

38 Ti m' Peed ky hadoo:

—Taw'ããts hẽ bë h'yy kawareem P'op Hagä Do wë. Taw'ããts hẽ Jesus Kristo häd gó bë ranu gemuun hõm, ta ti heen n'aa. Tii da nesaa do bë h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do awug hõm da. Tii bä da tanoo da ta Sahee bë hã —näng mäh. 39 —Bë hã, bë panaa hã, ta wób hã na-ããj hẽ dawëë habong do P'op Hagä Do mahẵnh taky n'aa enooh paa ta Sahee. Sahõnh hẽ tanaëënh do sa hã taky n'aa enooh ta tii —näng mä Peed kyyh kata padëëk do sa hã.

40 Ti m' hajõng Peed her'oot nä sa hã. Tak'ëp tabetsẽẽ sa hã rah'yy kawereem hyb n'aa. Hahỹỹ da ta kyyh:

—Bë kedëëb, ky nes'aa do sa nemuun bë P'op Hagä Do narejãã hyb n'aa —näng mäh.

41 Ti m' ranu gemuun hõm mä Peed her'oot do gad'oo doo. Kata däg kän mä P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do sa hã. Kata däk doo kä ti noo gó tahyb n'aa pé 3 miw. 42 Baad mä rahyb n'aa matakëë 12 hedoo do Jesus mejũũ do rama metëëk do hã. Séd hã had'yyt hẽ rababong. P'op Hagä Do sii raber'oot, ta hã raky n'aa etsẽẽ. Raganebäh hõm pãw, sahõnh hẽ rabawa, Jesus sa hyb n'aa dajëp do rahyb n'aa esee hyb n'aa.

43 Hajõk do rameuuj bong mä Jesus mejũũ do rametëëk doo, rapehuunh do hyb n'aa. Tak'ëp né hẽ rapehuunh mäh. 44 Séd hã rababok Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Sahõnh hẽ sa ma sa hã né hẽ rabetyn. 45 Ti m' res'ëëm sa ma sa wë hanäng doo. Ta säm retyn hõm mä sahõnh hã, wë bedoh do sa hã. 46 P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, séd hã Jesus hã h'yy ka'eeh do rakahet'aa had'yyt hẽ. Sa tób yt hã séd hã sa tä rabawëh, sa waa rabawa, rah'yyb tsebé do hyb n'aa, baad tabahadoo do hyb n'aa sa h'yyb. 47 P'op Hagä Do rama ejäm, P'op Hagä Do raj'aa etsë do ky n'aa raher'oot. Sahõnh hẽ ta wób ragen'aak Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Ti m' Jesus an'oo bä ta hã h'yy ka'eeh do kahũũm magyys hẽ.

3

K'yy gadóm do Peed haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó, tug bä, Peed Jowãw daheeh rabah'ũũm P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh, P'op Hagä Do hã Judah buuj raky n'aa hetsẽ do heen n'aa gó m'. 2 Tób wahoo n'aa hadë noo bä aj'yy k'yy gadóm do bahäng. Ta hã d' né hẽ tahenäng noo gó. Ta noo "Hanäm Doo" ramaneëënh doo

‡ **2:35** Saaw-Mo 110.1

bä tabahäng. T'ïï hẽnh ramana had'yyt hẽ, dajẽẽr tabetsẽẽ hyb n'aa hejëng do sa hã. 3 Ti m' tabahapäh bä Peed Jowãw daheeh hajëë p'ëë doo, tetsẽẽ mä sa hã. 4 Ti m' rabaheg'ããs ta hã, ti m' Peed ky hadoo:

—Mahegãã ãã wë —näng mäh.

5 Ti m' aj'yy hyb n'aa matakä däk mäh. Ranoo ted'oo dajẽẽr ta hã. 6 Ti m' Peed ky hadoo ta hã:

—Dooh wë ỹ hanäng pé k'ããts tëg gabarëëh doo, hewak do na-ããj hẽ. Wë ỹ hanäng do ỹ anoo da Jesus Kristo, Nasaréh buuj ky gabuuj: Awäd däg! —näng mäh.

7 Tii bä m' Peed moo ej'ooj sëëk mäh. Ta hub me m' tamoo ej'ooj sëëk. Ti m' nayyw hẽ ta tsyym bahub däk. 8 Tabas'ëëg gëët bä getsëg wät mäh. Ti m' tadu doo tabawäd däk. Ajëë suun kän mä sa sii P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, awäd däk mäh, getsëk mä tawäd bä. P'op Hagä Do m' taj'aa etsëë wät. 9 Ti m' sahõnh hẽ rabahapäh bä hawäd däk doo, P'op Hagä Do taj'aa etsëë däk bä, 10 raky hadoo:

—Ti né paa ër hep'ëëh doo, tób noo bä "Hanäm Do" häd näng doo bä hahäng doo, dajẽẽr hetsẽ doo —näk mä sa kyyh.

Ti m' rahyb n'aa meuuj bong mä hawäd däk do hyb n'aa.

11 Ti m' ta tii kä aj'yy hawäd däk doo, dooh m' teréd bä Peed Jowãw daheeh. Ti m' sahõnh hẽ t'ïï hẽnh rawaj'aa padëëk, raheg'ããs hyb n'aa. Saromãw häd näng doo bä rabab'ëëh. 12 Ti m' Peed rabab'ëëh bä m' ranu sabug däk. Ti hyb n'aa m' Peed ky hadoo sa hã:

—Isaraéw buuj —näng mäh. —H'ëëd hyb n'aa bë meuunh? H'ëëd hyb n'aa ãã wë bë baheg'ããs? Ãã ky gabuuj bë ed'oo, baad P'op Hagä Do hã ãã h'yy kasadä do hyb n'aa bë ed'oo, ti aj'yy bawäd däk —näng mäh. 13 —P'op Hagä Doo, Abaraãm, Isak, Jakóh rah'yy kaha'eeh doo, ër wahë makũ rah'yy kaha'eeh doo, ti hanoo tak'ëp Jesus kawehëë däk hyb n'aa. Ti né hẽ bë an'oo däk paa ta wób sa moo gó tadajëp hyb n'aa. Baad né paawä Pirato beréd hõm tabahõm, bë ty n'aa ges'yyk. 14 Bë h'yy kawareem baad had'op do wë, P'op Hagä Do karẽn doo da hawät do wë. Bë mejũũ Pirato beréd hõm ta da hadoo do dahej'ëëp doo, Jesus jawén buuj. 15 Bë daj'ëëp paa ji hed'ëëp doo. Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Do an'oo bä taganä wät p'aa hẽnh. Ãã sahõnh hẽ, baad ub ãã bahapäh ta tii, ta ky n'aa ãã wén maher'oot. 16 Jesus häd gó ãã h'yy ka'eeh do hyb n'aa, hahỹ aj'yy bë hep'ëëh do wén k'yy hub däk. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus häd gó né hẽ tawén has'oo däk, baad ub bë bahapäh doo kä —näng mä Peed sa hã.

17 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Wakãn haa —näng mäh. —Ỹ hapäh, dooh bë h'yy ganyy bä, bë wahë n'aa na-ããj hẽ, tii da bë bad'oo do paa Jesus bë rejãã noo gó. 18 Tii da né hẽ takaja däk P'op Hagä Do an'oo bä, ta pooj jé sahõnh hẽ ta ky n'aa rod raher'oot do paa Kristo ky n'aa hã. Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ahoop mä da dajëb, raher'oot paah. 19 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë t'yyd kamehĩĩn bë bad'oo do hã. Bë h'yy kawareem, P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh, nesaa do bë h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm hyb n'aa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë tah'yyb en'yym hyb n'aa, 20 Jesus, Kristo, p'ooj ub bë hyb n'aa tasëm do P'op Hagä Do mejũũ hyb n'aa bë mahang —näng mäh.

21 Ti m' Peed ky hadoo ẽnh:

—Hỹ pong jé Jesus bagä nä, takajaa bä kä sahõnh hẽ P'op Hagä Do benäm doo. Tii da né hẽ p'ooj ub taky däng tabad'oo ta ky n'aa rod tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do raher'oot do hã. 22 Hahỹỹ da m' taky n'aa enooh do Mosees her'oot do hã: "P'op Hagä Do ky n'aa rod ỹ hadoo doo da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do bë h'yy kaha'eeh do an'oo bä bë mahang ganyyh da. Bë ky dahé da ta kyyh taher'oot doo. 23 Jé ta hã ky nadaheeh doo, dooh né hẽ P'op Hagä Do gado wäd bä ta karapee mahang",* näng Mosees kyyh —näng mä Peed.

24 Ti m' Peed ky hadoo ẽnh:

—Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod, Samuéw, P'op Hagä Do ky n'aa rod wób na-ããj hẽ Samuéw jawén her'oot doo, raher'oot paah, da hẽ ër mahang Jesus bad'oo doo. 25 Bë né hẽ ti gadoo do pan'aa P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa ta ky n'aa rod sa hã. Bë né hẽ ti gadoo do pan'aa

* **3:23** Dew-Teronom 18.15, 18, 19

ër wahë makũ sii P'op Hagä Do kaner'oot doo. Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky däng do paa ër wahë makũ Abaraãm hã: “Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do raky n'aa kedëng da a panaa see† hyb n'aa”,‡ näng mäh.

26 Ti m' taky hado kän:

—Ta t'aah P'op Hagä Do ganyy wät jawén paa bä, pooj jé tamejũũ bë wë, bë taky n'aa edëng hyb n'aa, bë tah'yyb wareem hyb n'aa nesaa do bë moo bok do mahẵnh.

4

Sinedirijo ajyy n'aa raky ge'ỹỹm do Peed Jowãw daheeh panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh doo, P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sa wahë n'aa, Saduséw häd enäh do na-ããj hẽ, an'aa Peed Jowãw daheeh rabaher'oot bä hajõk do mahang. 2 Tii kä m', han'aa do tak'ëp mä rakawajããn, Peed Jowãw daheeh rama metëëk do hyb n'aa ti Jesus edëb wät dajëp do paa P'op Hagä Do an'oo bä.* 3 Ti m' rameso padëëk Peed Jowãw daheeh. Tũũh däg mä papỹỹj rawén dewäts bëëh dó, jat'iip hadoo rabaher'oot hyb n'aa. 4 Ti hadoo né hẽ, hajõk raky daheeh Jesus ky n'aa Peed raher'oot doo. Kahũũm magyys hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh doo. 5 miw däk mä tahyb n'aa péh.

5 Ti m' jati pé Judah buuj sa wahë n'aa, sa wahë n'aa wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ, Jerusarẽnh bä rakata padëëk rabaher'oot hyb n'aa. 6 Ti abok sa mahang P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do Anas häd näng doo, Kajapas, Jowãw, Aresãn, ajyy wób na-ããj hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wakããn. 7 Ti m' ramejũũ ramena b'ëëh Peed Jowãw daheeh sa wë. Ti m' radu doo reaanh doo. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—H'ëëd hejój me, jaa kyy gó aj'yy k'yy gadóm do bë haso däk? —näk mä sa kyyh.

8 Ti m' baad mä Peed P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm. Ti m' Peed ky gadoo:

—Bëëh, Judah buuj bag'ããs doo, bëëh, sa wahë n'aa hedoo doo —näng mäh 9 —ãã bë eaanh nahëë näng do hã baad ãã moo bok do ky n'aa. Bë karẽn mä bë bahapäh nyy da tabahas'oo däk. 10 Ỹ her'oot baad ub bë hã, baad bë bahapäh hyb n'aa, sahõnh hẽ Isaraéw buuj na-ããj hẽ: Jesus Kristo, Nasaréh buuj, bë epëëm däk do paah, P'op Hagä Do an'oo bä ganä wät do hejój gó né hẽ tabahas'oo däk hahỹ aj'yy bë mahang hag'ëëd däk doo —näng mäh. 11 —Jesus né hẽ ti pä hadoo, bëëh, tób n'aa tehem'aa do hedoo do ty n'aa ges'yyk doo, hỹỹ kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa hado däk doo —näng mä Peed kyyh, P'op Hagä Do kyy kerih do paa hã.†

12 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Jããm hẽ Jesus häd gó ji P'op Hagä Do bed'ëëp nesaa do mahẵnh ta wë ji basëëk hyb n'aa. Dooh ta see pé badäk hahỹ haw'ããts hẽ ji h'yyb tym hed'ëëp doo —näng mäh.

13 Ti m' sa wahë n'aa rameuuj bong, h'yyb neỹỹm doo me Peed Jowãw daheeh raher'oot rabahapäh bä, dooh né paawä tak'ëp rama kamet'ëëg bä, ky n'aa netsä né paawä. Peed raher'oot do hã, Jesus sii rababong do paa sa wahë n'aa rahapäh. 14 Sa mahang né hẽ aj'yy has'oo däk do bagëët. Baad rabahapäh ti has'oo däk né hẽ, ti hyb n'aa dooh sa kyy péh. 15 Ti m' ramejũũ Peed Jowãw daheeh raban'yyh dó. Ti m' sa wahë n'aa rakaner'oot nyy d' rabad'oo. 16 Ti m' raky hadoo:

—Nyy d' ër bad'oo sa hã? Sahõnh hẽ Jerusarẽnh buuj raheen n'aa enä hahỹ baad rapahuunh doo. Dooh tahaja bä ër ky n'aa jejën bä —näk mäh. 17 —Taw'ããts hẽ ër meduuk sa hã, ranaher'ood bong hyb n'aa ta wób sa hã Jesus häd gó, rapahuunh do ky n'aa kanah'ũũm hyb n'aa —näk mä Judah buuj sa wahë n'aa sa kyyh, sa daaj hẽ rakaner'ood bä.

18 Ti m' ramejũũ Peed Jowãw daheeh rabajëë p'ëë p'aa hẽnh. Ti m', tak'ëp ramejũũ sa hã ranaher'oot hyb n'aa, rama manetëëk hyb n'aa Jesus häd gó.

19 Ti m' Peed raky hadoo:

—Bë daaj hẽ bë hyb n'aa newë baad hadoo do P'op Hagä Do matym gó. Bë

† **3:25** Jesus né hẽ ti Abaraãm panaa see , taky däng doo. ‡ **3:25** Genesis 22.18, 26.4 * **4:2** Saduséw sa hã ji dajëp jawén paa bä, dooh ji ganä wäd bä p'aa hẽnh. † **4:11** Saaw-Mo 118.22 hã takerii däk tii, Peed ky däng doo.

mejũũ do hã ãã ky daheeh, P'op Hagä Do mejũũ do hã ãã ky daheeh? 20 Dooh ãã haja bä ãã ky n'aa eréd bä ãã her'oot do ãã maa napäh do hã, ãã hapäh do hã —näk mä Peed sa kyyh.

21 Ti m' p'aa hẽnh rage'ỹỹm sa hã. Rage'ỹỹm jawén paa bä m', raberéd hõm rabah'ũũm hyb n'aa. Dooh rahapëë bä nyy d' rabad'oo Peed Jowãw daheeh rarejãã hyb n'aa, hajõk do P'op Hagä Do raj'aa etsë do hyb n'aa, aj'yy has'oo däk do hyb n'aa. 22 Aj'yy has'oo däk doo, 40 bahắnh däg ta baab n'aa.

Jesus hã h'yy ka'eeh do raky n'aa etsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

23 Ti m' Peed Jowãw daheeh raberéd hõm jawén paa bä kä m', rabahõm sa najiis he-doo do sa wë, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wë. Ti m' rabaher'oot sa hã sahõnh hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wób sa kyyh. 24 Ti m' raky n'aa napäh bä m', séd hã m' raky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hẽ mabag'ããs doo —näk mäh. —A mo haj'aa sahõnh hẽ badäk hahỹỹh, wë, akajar na-ããj hẽ, sahõnh hẽ ta hã habong do na-ããj hẽ. 25 Hahỹỹ da maher'ood wät paa a Sahee kyy gó, a karom kyy hã, Dawi, ãã wahë makũ kyy hã, a wë rah'yy kawapëën do ky n'aa:

“H'ëëd hyb n'aa badäk hahỹ haw'ããts hẽ
habong doo,
Judah buuj nadoo doo, rakawajããn?
H'ëëd hyb n'aa daap hẽ rahyb n'aa newëë
nyy d' rah'yy kawereem P'op Hagä Do wë,
ta hã raky nadaheeh hyb n'aa.
26 Badäk hahỹ haw'ããts hẽ häj n'aa sa wahë
n'aa rakataa séd hã,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë,
Kristo, Tah'yyb Däng Do wë na-ããj hẽ,
rakamaj'ĩĩ hyb n'aa.”‡

27 —Te hub né hẽ —näk mäh. —Babä panang bä, ãã wahë n'aa Eróts häd näng do kataa Pirato sii, Isaraéw buuj nadoo do sii, Isaraéw buuj sii na-ããj hẽ rah'yy kawapëën hyb n'aa a karom tsyt hẽ a wë kasëëw däk do wë, Jesus wë, mah'yyb däng do wë. 28 P'ooj ub maky däng do paa hadoo doo da né hẽ rabad'oo. 29 Mahapäh né hẽ ãã rage'ỹỹm doo. A karom né hẽ ããh. Man'oo baad ub, h'yyb neỹỹm doo me, a ky n'aa ãã baher'oot hyb n'aa. 30 Man'oo ãã hã a hejój, nahëë enäh do ãã baheso hyb n'aa, ãã pehuunh hyb n'aa, ãã moo bok hyb n'aa ji hyb n'aa meuunh doo, Jesus a karom tsyt hẽ a wë kasëëw däk do häd gó —näk mä sa kyyh raky n'aa etsẽẽ bä.

31 Rabahajaa bä raky n'aa etsẽẽ doo, rabab'ëëh bä katajus wät mä k'ããts. Tii bä kä m', P'op Hagä Do Sahee sahõnh hẽ sa hã tak'ëp mä sa h'yyb tamahũũm. Ti m' h'yyb neỹỹm doo me rabaher'ood kän P'op Hagä Do ky n'aa.

Séd rah'yyb hedo padëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

32 Ti m', séd rah'yyb hedoo sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Jé ma enäh do ky en'yym ta wób sa hã. Dooh sa mab hẽ sa ma tado bä, sahõnh hẽ sa ma hadoo. 33 Tii kä m' 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, P'op Hagä Do hejój me raher'oot mä Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do ganä wät do ky n'aa. Baad P'op Hagä Do moo wät sa hã, baad tabahag'ããs sa hã. 34 Dooh kas'uut pé sa mahang. Ta see pé noo gó ken'yyh, jé tób see enäh doo, tób hood pan'aa enäh do na-ããj hẽ, resëëm hõm mä tii. 35 Ta säm ramanaa Jesus mejũũ do sa wë, rabets'ëë hõm hyb n'aa wë bedoh do sa hã.

36 Sa mahang ti awät Rewi panaa, tsyt dëëg hã Tsi-Peré häd näng doo bä henäng doo. Joséh mä ta häd. Jesus mejũũ do rahäd n'oo däk Béh-Nabéh. (“Ji h'yyb en'yym doo”, tahanäng pé ti Béh-Nabéh.) 37 Béh-Nabéh besëëm hõm tób hood pan'aa ta ma paah, ti m' ta säm tamanaa Jesus mejũũ do sa wë, rah'yyb däng doo da rabad'oo hyb n'aa ta me.

5

Ananijas Sapira daheeh rawad'ii paawä do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Sa mahang ti awät mä aj'yy seeh. Ta häd mä Ananijas. Ta ỹỹm Sapira häd näng do daheeh resëëm hõm mä na-ããj hẽ tób

‡ **4:26** Saaw-Mo 2.1-2

hood pan'aa, sa ma paah. 2 Ta ỹỹm daheeh rakaner'oot jawén paa bä m', Ananijas manaa mä ta säm uuh Jesus mejũũ do sa wë. Ta uuh sa wë tabaym.

3 Ti m' Peed ky hadoo ta hã:

—Ananijas, —näng mäh —ny hadoo Satanas, Nesaa Do Yb, õm tah'yyb mahũũm P'op Hagä Do Sahee mawadii hyb n'aa paawä? A wë tabaym tób hood pan'aa a ma paa säm, a hã rep'aak do uuh. 4 A h'ëëd né hẽ paa ti tób hood pan'aa. Ta säm, mesëëm hõm do jawén paa bä, a ma né hẽ paawä. H'ëëd hyb n'aa, sahõnh hẽ a hã rep'aak do mets'ëë däk maken'ooh? Dooh ãã tado bä ti mawadii doo, P'op Hagä Do ti mawad'ii paawä —näng mä Peed kyyh ta hã.

5 Ananijas maa napäh bä m' Peed her'oot doo, adëë hyng mä tũũ, dajëp mäh. Ti m' sahõnh hẽ raky n'aa napäh bä m' ta tii, rajeỹỹm bong mä tak'ëp. 6 Ti m' pahëëw wób rabana, rahabën däk mä ta hub, ti m' radakä jëng mäh.

7 Nayyw hẽ denaa hẽ Ananijas makũ ỹỹm bajëë suun mä tób gó, Peed rabab'ëëh bä. Dooh m' ta heen n'aa nyy bä ta patug dajëp doo. 8 Ti m' Peed eaanh ta hã:

—Baad maher'ood hã ỹỹ —näng mäh. —Jããm né hẽ hahỹ tób säm, a patug daheeh bë gadoo doo? —näng mäh.

—Ỹỹ. Ti né hẽ ta säm —näng mä ỹỹnh.

9 Ti m' Peed ky hadoo ta hã:

—H'ëëd hyb n'aa bë kaner'oot bë metyy hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee? —näng mäh. —Mahegãã, bok ta ti a patug dakä jëk doo. Õm da ramahũũm hỹỹ kä —näng mä Peed Sapira hã.

10 Ti m' Sapira badëë hyng Peed bagëët bä, dajëp mäh. Pahëëw hedoo do rabajëë p'ëë bä, rahapäh mä Sapira dajëp doo. Ti m' ramanyyh, radakä jëng ta patug makũ pa. 11 Ti m' sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ta wób heen n'aa enäh do na-ããj hẽ rajeỹỹm bok mäh.

Jesus mejũũ do hajõng ranahëë esog hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' Jesus mejũũ doo, 12 hedoo doo, hajõng mä rapehuunh. Meuj n'aa näng do ramoo bok hajõk do sa mahang. Jesus hã h'yy ka'eeh do rakahet'aa mä tób P'op Hagä Do rayd hyb n'aa esee do yt hã, Saromãw häd näng doo bä. 13 Ta wób, ragenaag né paawä Jesus hã h'yy ka'eeh doo, dooh sa sii rakata bä, h'yyb e'ỹỹm do hyb n'aa. 14 Ti hadoo né hẽ m' ajyy, ỹỹj, Jesus hã h'yy ka'eeh do ka'oot. 15 Ti m' nahëë enäh do ramenaa tyw n'aa hahãd hã. Sa tyng jó m' radatoonh, Peed tabës bä, ta wób sa hã ta maëts badäng hyb n'aa. 16 Hajõk panang Jerusarẽnh nedaa bä haj'eenh do han'aa. Ramenaa nahëë enäh doo, karap'aar h'yyb nesaa do pahad'ëëk do na-ããj hẽ. Ti m' sahõnh hẽ rabaheso hõm.

Jesus mejũũ do Judah buuj wahë n'aa rarejãã do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, Saduséw häd enäh do ta sii habong do na-ããj hẽ rah'yy kajewëëts kän Jesus mejũũ do sa wë. 18 Ti m' rameso padëëk, ti m' ragadahew'ëës doo gó m' radewäts b'ëëh. 19 Ti m' atsëm, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do ããs tanoo gasëëts nyyh mä Jesus mejũũ doo. 20 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë ahõm nä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã. T'ĩĩ hẽnh bë her'ood hajõk do sa hã hahỹ ji bawät do papuuj ky n'aa, ji h'yyb näm do Jesus an'oo däk do ky n'aa. Sahõnh hẽ bë her'ood sa hã —näng mä ããs kyyh.

21 Ti m' tabawag hõm bä kä rabahõm P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã, ããs mejũũ doo da sa hã. Ti m' radu doo rama metëëk doo.

Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, ta sii habong doo, ranaëënh sahõnh hẽ Isaraéw buuj sa wahë n'aa, séd hã rakata padëëk hyb n'aa. Sahõnh hẽ sa wahë n'aa ramaneëënh Sinedirijo. Tii bä m' ramejũũ rahahëën Jesus mejũũ do radewäts b'ëëh do paa bä. 22 Ti m' warahén rakaja hõm bä t'ĩĩ hẽnh, dooh m' rawyyd bä. Ti m' rababaaj nä, raky n'aa manaa. 23 Ti m' raky hadoo:

—Ãã kaja hõm bä, baad tanoo katsë. Ta noo bä warahén rabab'ëëh. Ãã noo gasëëts hõm bä, dooh ta gó hab'ëëh péh! —näk mä sa kyyh.

24 P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wób raky n'aa

napäh bä m' tii, h'yyb manepëë boo m'. Ti m' rakaner'oot:

—Nyy d' tii éh? —näk mäh.

25 Ti nuuj jé m' ta see kajaa, ti m' taky hadoo:

—Ajyy bë dewäts b'ëëh do paa ti ab'ëëh P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã. Hajõk do hã rama metëëk —näng mäh.

26 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sa wahë n'aa, ta sii moo bok do daheeh rahahëën mä 12 hedoo do Jesus mejũũ doo. Rakaja hõm bä, baad raber'oot sa sii, dooh m' rarahejã bä. Rajeỹỹm hajõk doo, Jesus mejũũ do sa kyyh maa new'ëë doo. Pä me ramakut red'oo do hyb n'aa, 12 hedoo do rarahejã bä paawä. 27 Ti m' rakaja hõm bä, ramenaa Sinedirijo ajyy n'aa rabat'oonh bä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do beaanh hyb n'aa sa hã. Ti m' ta ti ky hadoo sa hã:

28 —Tak'ëp bë ãã mejũũ paa ãã ky n'aa jaw'yyk doo me, bë ma manetëëk hyb n'aa ta ti aj'yy ky n'aa. “Tabad'op hẽ da bë her'ood”, näk paa ãã kyyh bë hã. Ti hadoo né hẽ bë nabuj keh'ũũm. Sahõnh hẽ Jerusarẽnh buuj sa hã bë met'ëëg hõm nanäng Jesus ky n'aa. Ãã daj'ëëp ta ti aj'yy bë ky n'aa h'ũũm. Ãã hã bë ky n'aa tapaa —näng mä ta kyyh.

29 Ti m' Peed, ta wób Jesus mejũũ do naããj hẽ raky hadoo:

—Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do kyyh ti ãã ky daheeh. Dooh tahaja bä ajyy sa kyyh ãã ky dahé bä, ãã hã ramejũũ do baad tanu nadëë bä P'op Hagä Do mejũũ do hã —näk mäh. 30 —P'op Hagä Doo, ër wahë makũ rah'yy kaha'eeh doo, Jesus ganä wät dejëp do sa mahang tan'oo bä. Ti d' né hẽ Jesus bë epëëm däk do paa b'aa kajatsëk do hã. 31 P'op Hagä Do wehëë däk tii. Hỹ pong jé tabasëëk tan'oo bä. P'op Hagä Do hub hẽnh tabasooh ta sii sahõnh hẽ tabag'ããs hyb n'aa tan'oo bä. Ji h'yyb tym dëëb tabahadoo P'op Hagä Do an'oo bä, P'op Hagä Do hã Isaraéw buuj rah'yy kawereem hyb n'aa Jesus an'oo bä, nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo tabasog hõm hyb n'aa. 32 Ãã sahõnh hẽ ãã bahapäh ta tii. P'op Hagä Do Sahee, ta hã ky dah'eeh do sa hã P'op Hagä Do an'oo däk doo, ti na-ããj hẽ tahapäh sahõnh hẽ tii —näk mä Peed sa kyyh.

33 Ti m' ramaa napäh bä m' Peed raher'oot doo, tak'ëp mä rakawajããn. Rakarẽn mä radej'ëëp. 34 Ti m' Pariséw see sa mahang hawät do as'ëëg gëët mäh. Ti m' tabaher'oot sa hã. Gamarijéw mä ta häd. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do seeh. Hyb n'aa jawyk Isaraéw buuj sa mahang. Ti m' tamejũũ 12 hedoo do raman'yyh dó. 35 Ti m' taky hadoo ta da hadoo do sa hã:

—Bë maa newë këh ỹỹ, Isaraéw buuj —näng mäh. —Baad bë hyb n'aa newë bë bad'oo do sa hã —näng mäh. 36 —Bë hyb n'aa newë p'ooj ub du n'aa doo, Tew-Das häd näng doo. Ky n'aa etsëëh paa m', tanooh. 400 ajyy tahyb n'aa pé ta sii habok do paah. Ti m' radajëëb kän. Radaj'ëëp jawén paa bä m', ta sii habok do paa ketyn bong. Tadajëp bä, ahëëj jëng sahõnh hẽ. 37 Ta jawén, sahõnh hẽ häj n'aa babuuj rabetsén noo gó, du n'aa do ta see Judas häd näng doo, Garirej buuj. Ti hadoo né hẽ tii. Ta wób ta sii rababok. Ti na-ããj hẽ radajëëb kän. Ti m' ta sii habok do paa ketyn bong mä na-ããj hẽ. 38 Ti hyb n'aa ỹ baher'oot bë hã: Na maboh. Bë eréd rabahõm hyb n'aa. Aj'yy du n'aa do tado bä ti rametëëk doo, ti ramoo bok doo, tii b' gawatsik da —näng mäh. 39 —P'op Hagä Do du n'aa do tado bä, dooh bë haja bä bë medug bä sa hã —näng mäh. —Baad bë matakä, ji hapäh mä ti P'op Hagä Do hã bë kamaj'ĩĩ —näng mä Gamarijéw kyyh sa hã.

40 Ti m' raky daheeh ta kyyh. Ti hadoo né hẽ, 12 hedoo do ramenaa, ti m' ramejũũ rabahewyyh. Ti m' ramejũũ mä sa hã ranaher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa. Ti m' raberéd hõm rabahõm hyb n'aa.

41 Ti m' Jesus mejũũ do raban'yyh Sinedirijo sa mahang hab'ëëh do paah. Tseb'ee mä rabahewyyh jawén paa bä, P'op Hagä Do hyb n'aa gadoo rabahoop hyb n'aa Jesus hyb n'aa. 42 Ti m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hã, sa tób hẽnh na-ããj hẽ raher'oot ta ăh hã had'yyt hẽ, rama metëëk Jesus, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa.

6

Resoos do 7 ajyy Jesus mejũũ do ramoo masa hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó Jesus hã h'yy ka'eeh do kah'ũũm. Sa mahang ti abong mä Judah buuj, ta s'ee hẽnh hena doo, Gereg kyyh her'oot doo. Ta ti m' ramaher'oot mä Jesus mejũũ do sa hã ta tii bä babuuj sa ky n'aa. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Patug tema bong do sa waa rabahetsëh doo bä, dooh ran'oo bä ãã sii habok do sa hã —näk mä sa kyyh.

2 Ti m' 12 hedoo do ramejũũ sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do rakata padëëk séd hã, sa hã rabaher'oot hyb n'aa. Ti m' raky hadoo:

—Dooh baad tado bä ãã eréd bä P'op Hagä Do kyyh ãã metëëk doo, sa waa ãã betsëëh hyb n'aa paawä. 3 Ti hyb n'aa, wakãn haa, ãã karẽn bë esoos bë mahang ajyy bë hep'ëëh do h'yy genäh doo, P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm doo. Ti ãã mejũũ sa hã rabetsëëh hyb n'aa sa waa. 4 Ãã né hẽ, ãã ky n'aa etsẽẽ, P'op Hagä Do sii ãã ber'oot. Ãã né hẽ ãã ma metëëk P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä sa kyyh.

5 Ti m' baad mä sa hã raher'oot doo. Tii bä m' rasëm mä Es-Tew häd näng doo. Tak'ëp paa m' tah'yy ka'eeh P'op Hagä Do hã. Baad P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm mä tii. Hahỹỹ d' mä rasëm do wób sa häd: Pirip, Porokoro, Nikanóh, Timom, Paramenas, Nikoraw. Ãn-Tijoka panang häd näng doo hẽnh naa ta ti Nikoraw. Jesus hã tah'yy ka'eeh do pooj jé, Judah buuj nado né paawä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do taky dahé däk Judah buuj rabahed'oo doo da. 6 Ti m' rabasëm jawén paa bä, ramehũũm kän mä Jesus mejũũ do sa wë. Tii bä kä m', Jesus mejũũ do sa moo radatoonh sa nuu gó, raky n'aa etsẽẽ sa hyb n'aa.

7 Ti m' P'op Hagä Do ky n'aa kah'ũũm. Nayyw hẽ Jerusarẽnh bä takah'ũũm Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Hajõk P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wób rah'yy kae kän Jesus hã.

Es-Tew ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

8 Ti m', baad mä P'op Hagä Do hejój awät Es-Tew häd näng do h'yyb gó. Baad mä P'op Hagä Do ky n'aa edëng. Es-Tew pehuunh, meuj n'aa näng do heen n'aa tamoo wät hajõk do sa mahang. 9 Ti m' Judah buuj wób, ta wób sa karom paah, radu doo Es-Tew raky gedak. Ti asooh tsyt hẽ sa tób P'op Hagä Do panyyg ti rayd naherot do yt hã. Sa sii ti abong Sirené panang buuj wób, Aresãn-Dirija panang buuj wób, Siris häj n'aa buuj wób, Asija häj n'aa buuj wób. 10 Es-Tew mä raky hũũm paawä, dooh m' rahaja bä. Es-Tew P'op Hagä Do Sahee h'yy gan'yyh do hyb n'aa rawén nahajaa.

11 Ti m' ramaher'oot ajyy wób sa hã, daap ramenyyh hyb n'aa Es-Tew ky n'aa.

—Hahỹỹ da bë her'ood —näk mäh. —"Ãã maa napäh Mosees, P'op Hagä Do na-ããj hẽ Es-Tew ky n'aa rejãã doo", denoo da —näk mä sa kyyh.

12 Ti m' Judah buuj, Judah buuj sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ rakawajããn Es-Tew wë ta ti ajyy sa kyyh hyb n'aa. Ti m' ramaso däk, ti m' ramahũũm Sinedirijo ajyy n'aa sa wë, sa wahë n'aa wë. 13 Ti m' ramejũũ ta wób, noo kanesa doo, daap ramenyyh hyb n'aa Es-Tew ky n'aa sa wahë n'aa hã. Ti m' daap mehen'yyh do raky hadoo:

—Dooh hahỹ aj'yy eréd bä taky n'aa rejãã do P'op Hagä Do tób n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do na-ããj hẽ —näk mäh. 14 —Ãã maa napäh ta kyyh. P'op Hagä Do tób n'aa Jesus Nasaréh buuj ahäj jëng da, tanooh. Ky n'aa jaw'yyk do Mosees metëëk do Jesus ahỹỹd hõm da, tanooh —näk mä noo kanesa do sa kyyh.

15 Ti m' sahõnh hẽ Sinedirijo ajyy n'aa, t'ĩĩ hẽnh hat'oonh doo, baad mä raty padëëk Es-Tew wë. Ta mamets, ããs mamets hado däk mä sa hã.

7

Es-Tew kyyh Sinedirijo ajyy n'aa sa hã panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do eaanh Es-Tew hã:

—Äkä, se hub né hẽ ta ti raher'oot do a ky n'aa? —näng mäh.

2 Ti m' Es-Tew ky hadoo:

—Wakãn haa, yp ỹ hyb n'aa hed'oo doo, bë maa newë këh ỹỹ —näng mäh. —P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ sa bahẵnh hadoo doo, kas'ee wät ër wahë makũ Abaraãm hã, Mesopotãm häd näng do häj n'aa bä Abaraãm bawät nä bä, Arãn panang hẽnh takahỹỹd gä do pooj jé. 3 Hahỹỹ d' paa m' P'op Hagä Do kyyh ta hã: “Maberéd däg mabawät do paah, a wakããn, a yb tób paah. Ahõm da hëëj s'ee hẽnh, õm ỹ metëëh hẽnh”,* näng mä P'op Hagä Do ta hã. 4 Ti m' taberéd däk Kaw-Dew sa häj n'aa, Mesopotãm häd näng doo, ti m' tabahõm Arãn panang häd näng doo hẽnh. Ta yb dajëp do jawén paa bä, P'op Hagä Do manaa wawẽẽ hẽ ër babong do häj n'aa bä. 5 Dooh P'op Hagä Do an'oos pé ta hã, hëëj uuh hadoo pé paawä, taky n'aa enooh né hẽ paawä hahỹ hëëj ta panaa pan'aa sa häj n'aa pan'aa, Abaraãm dajëp jawén paa bä. Tii d' taky n'aa enooh ta hã, dooh nä né paawä Abaraãm t'aah nyy nä bä ti noo gó. 6 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh ta hã: “Sa häj n'aa nadoo hẽnh da a panaa rababok da. Tak'ëp da ramejũũ sa hã 400 ta baab noo gó. Ta si n'aa hẽ da ramoo bok da t'ĩĩ hẽnh. Rarahejãã da t'ĩĩ hẽnh a panaa. 7 Ỹ abaanh da ta säm ta tii d' moo hed'oo do sa hã. Ỹ rahejãã da. Ti jawén paa bä, tii b' naa a panaa rababaaj nä bä wawẽẽ hẽ. Babä ỹ rahyb n'aa jew'yyk da”,† näng mä P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hã —näng mä Es-Tew kyyh.

8 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ti m' Abaraãm P'op Hagä Do mejũũ sa taah ramasuuj noo byyh ehõk, P'op Hagä Do karapee rabahadoo do heen n'aa. Ti hyb n'aa m' Abaraãm t'aah, Isak häd näng doo, 8 tabado däk bä ta ẵh, Abaraãm masuuj noo byyh hõg hõm. Tii d' né hẽ kä Isak Jakóh yb. Jakóh kä, ta häd see Isaraéw, 12 hedoo do radu na do Isaraéw buuj sa panaa. 9 Ti né hẽ Jakóh taah, ër wahë makũũh, rahyb n'aa jewës do sa hỹỹj Joséh. Ti hyb n'aa rabesëëm hõm Esit häj n'aa hẽnh, ta si n'aa hẽ tamoo wät hyb n'aa t'ĩĩ hẽnh. Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Do hagãã had'yyt hẽ Joséh. 10 Joséh P'op Hagä Do ed'ëëp sahõnh hẽ nesaa do mahẵnh. Tah'yy gan'yyh. Baad Esit häj n'aa wahë n'aa, Paraóh ramaneëënh do gadoo, P'op Hagä Do an'oo bä. Ti hyb n'aa Paraóh an'oo bä kä sahõnh hẽ Esit häj n'aa hagã n'aa, ta tób hagã n'aa na-ããj hẽ tabahadoo hyb n'aa. 11 Ta jawén ji hasaah do bawäd kän Esit häj n'aa bä, Kanaãh häj n'aa bä na-ããj hẽ. Sahõnh hẽ m' rabahoop sah. Dooh m' ër wahë makũ sa waa rawyyd bä. 12 Tii bä kä, Jakóh ky n'aa napäh bä joom s'ëëb Esit bä hanäng doo, tamejũũ ër wahë makũ t'ĩĩ hẽnh sa waa rabetsẽẽ hyb n'aa. 13 Ti m', ta jawén, p'aa hẽnh t'ĩĩ hẽnh rabahõm bä kä sa waa hets'ẽẽ doo, Joséh baher'ood kän sa hã sa hỹỹj né hẽ. Tii bä Paraóh na-ããj hẽ heen n'aa nyy däk Joséh wakããn hã, Joséh yb hã. 14 Tii bä kä m', Joséh mejũũ ramanaa ta yb, ta wakããn had'yyt hẽ Esit hẽnh. 75 sahõnh hẽ han'aa do paah. 15 Ti m' Jakóh rakahỹỹd j'eenh Esit bä. T'ĩĩ hẽnh tadajëb kän. Tii b' né paa m' ër wahë makũ radejëb kän. 16 Sa kamag paa ramahũũm p'aa hẽnh Sikẽm panang hẽnh. Gabaho doo gó, Sikẽm bä Amoor taah sa hã Abaraãm ets'ẽẽ hõm do paa radaboo jëng sa kamag n'aa —näng mä Es-Tew kyyh.

17 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Tabedaa däk bä kä Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do kajaa doo, tak'ëp ër wahë makũ panaa rakaood bong Esit häj n'aa bä. 18 Ti m' ta see pé noo gó Esit häj n'aa wahë n'aa see tadu doo tabag'ããs doo. Dooh m' ta ti ky n'aa napëë bä Joséh makũũh. 19 Ta ti sa wahë n'aa tawedii ër wahëh makũũh, tarejãã na-ããj hẽ. Tamejũũ sa taah papuuj henyys do raberéd is, radejëp hyb n'aa. 20 Ti noo gó m' tabenäng Mosees häd näng doo. Anäm ti karapee. Ta yb, ta ỹỹn rawä wät, rejën sa tób bä tamawoob hẽ kamarab. 21 Ranahaja wäd bä rejën doo, raberéd tu ta hood gó jawii mahang. Tii bä kä, Paraóh toog rabawyyd kän, taw'ëëh mäh, ta t'aah hadoo tan'oo bä. 22 Sahõnh hẽ Esit buuj rahajaa do rama metëëk ta hã. Tak'ëp tii bä kä tahyb n'aa jawyk taher'oot do hã, tamoo wät do hã. 23 40 ta baab Mosees bahado däk bä, takarẽn tabaheg'ããs ta wakããn, Isaraéw buuj. 24 Takajaa bä, tahapäh ta wakããn

* **7:3** Genesis 12.1 † **7:7** Genesis 15.13-14

see Esit buuj see rejãã. Ti hyb n'aa ta säm baanh. Tanaboh jat Esit buuj. 25 Ta h'yyb gó Mosees ed'oo, ta wakããn raheen n'aa enäh P'op Hagä Do ti mejũũ tabed'ëëp sa hã Esit buuj sa moo gó naa. Dooh rah'yy genä bä. 26 Jat'iip hadoo tabahapäh pawóp hẽ Isaraéw buuj kep'uuk doo. Mosees karẽn paawä dooh ti d' radoo bä. “Wakããn haa”, näng, “bë wakããn had'yyt hẽ. H'ëëd hyb n'aa bë kamaj'ĩĩ?”, näng. 27 Ta see rejãã do aũũj hõm mä Mosees, ti m' taky hadoo ta hã: “Jaa g'eeh hanoo ãã wahë n'aa, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa mabahadoo hyb n'aa? 28 Ỹ makarẽn manaboh jat Esit buuj tsém hẽ manaboh jat doo da?”,‡ näng mäh. 29 Ti m' aj'yy kyyh Mosees maa napäh bä, kejën hõm Midijãn häj n'aa hẽnh. T'ĩĩ hẽnh tabag'ëëd däg kän ta wakããn nadoo do sa mahang. T'ĩĩ hẽnh takat'ëë däk. Pawóp hẽ ta taah.

30 Ti m' Es-Tew ky hadoo ẽnh:

—40 ta baab jawén paa bä P'op Hagä Do ããs kasee Mosees hã tëëg hõõ gó, b'aa tũũ nu däg is do kadoo doo gó naa. Banawäng bä, waëë Sinaih häd näng do nedaa bä tii. 31 B'aa kado né paawä, dooh m' taooj jëë bä Mosees bahapäh bä, tahyb n'aa meunh mäh. T'ĩĩ hẽnh tabahõm bä, p'eets hẽ tabaheg'ããs hyb n'aa, tamaa napäh mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh her'oot do ta hã: 32 “Ỹ né hẽ P'op Hagä Doo, a yb h'yy kaha'eeh doo. Ỹ né hẽ P'op Hagä Doo, Abaraãm, Isak, Jakóh rah'yy kaha'eeh doo”,§ näng mäh. Mosees kajajãn wät mä tak'ëp tabeỹỹm wät do hyb n'aa. Dooh tahegãã bä t'ĩĩ hẽnh, eỹỹm wät do hyb n'aa m'. 33 Ti m' P'op Hagä Do ky hadoo ta hã: “Makabo nä a tsyym suun, majó gëët do k'ããts ma ỹ hadoo do hyb n'aa, tsyt hẽ takasëëw däk ti wë ỹỹ. 34 Ỹ hapäh né hẽ ny hadoo karapé haa rarejãã do Esit häj n'aa bä. Ỹ maa napäh sa kyyh rah'yy kame'oot doo. Ti hyb n'aa hỹ pong jé naa ỹ bahyng ỹ bed'ëëp hyb n'aa Esit buuj sa moo gó naa. Ti hyb n'aa kä, Esit hẽnh õm ỹ mejũũ, karapé haa t'ĩĩ hẽnh naa mabasog nyyh hyb n'aa”,** näng mä P'op Hagä Do kyyh Mosees hã, näng mä Es-Tew.

35 Ti m' Es-Tew ky hadoo ẽnh:

—Ti né hẽ ti Mosees ta wakããn raty n'aa ges'yyk do paah. “Jaa hanoo ãã wahë n'aa, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa mabahadoo hyb n'aa?”, näk paa sa kyyh ta hã. Ããs b'aa kadoo doo gó Mosees hã kasee do kyyh hã P'op Hagä Do mejũũ sa wahë n'aa pan'aa Mosees bahadoo hyb n'aa, Esit buuj sa moo gó naa ta wakããn tabed'ëëp hyb n'aa. 36 Ti né hẽ Mosees ër wahë makũ manyyh do Esit häj n'aa bä naa. Tapahuunh paa m', hyb n'aa meuj n'aa näng do tametëëh Esit bä, akajar Hahiin Do häd näng doo bä, tabanawäng bä na-ããj hẽ 40 ta baab noo gó m'. 37 Ti né hẽ ti Mosees hahỹỹ da Isaraéw buuj hã ky hadoo doo: “P'op Hagä Do ky n'aa rod ỹ hadoo do P'op Hagä Do an'oo bä bë mahang ganyyh da.”†† 38 Ti né hẽ ti Mosees Isaraéw buuj sa mahang hawät do paa tabanawäng bä rakata padëëk noo gó, waëë Sinaih häd näng doo bä ããs her'oot do gadoo doo. Ti né hẽ ti ër wahë makũ sa mahang hawäd wät doo. Ti né hẽ gadoo do paa P'op Hagä Do kyyh ji edëb had'yyt hẽ hanoo doo, ër wahë makũ sa hã tama metëëk hyb n'aa. 39 Ti hadoo né paa m', dooh paa m' ër wahë makũ raky dahé bä Mosees. Raty n'aa gesyyg wät mä Mosees. Rakarẽn mä rababaaj hõm p'aa hẽnh Esit hẽnh. 40 Ti m' ta hỹỹj hã, Arãw häd näng do hã ramejũũ: “Mamoo wäd ër h'yy kaha'eeh do pan'aa, ër pooj rababok hyb n'aa. Dooh ji hapëë bä h'ëëd hado ta ti aj'yy Mosees hã, Esit häj n'aa bä naa ër manyyh doo”,‡‡ näk mä sa kyyh. 41 Ti noo gó m' ramoo wäd kän kabariih, booj yb t'aah heen n'aa. Tii bä m' sa masããh wób raneboh bëëh, raju toonh kabarii sa mo haj'aa raweh'ëëh hyb n'aa. 42 Ti hyb n'aa m' dawë hã P'op Hagä Do wén kanä däk sa mahãnh. Tanoo mä wë hã habong do rahyb n'aa jew'yyk. Ti hadoo né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod rerih do hã:

“Isaraéw buuj,
hã ỹ g'eeh ti bë banoo ta ti bë ejuu doo
40 ta baab banawäng hẽnh bë babok noo
gó?

‡ **7:28** Esodo 2.14 § **7:32** Esodo 3.6 ** **7:34** Esodo 3.5, 7, 8, 10 †† **7:37** Dew-Teronom 18.15 ‡‡ **7:40** Esodo 32.1

43 Hã ỹ nado ti bë banoo.
Bë kabarii Morók häd näng do tób n'aa its ti
bë mahang bë manaa doo.
Kabarii Repã häd näng do sagõõh n'aa hã bë
h'yy kaha'eeh.
Ta ti né hẽ kabarii bë mo haj'aa, sa hã bë
h'yy ka'eeh hyb n'aa.
Ti hyb n'aa bë ỹ ah'eed n'yyh da bë häj n'aa
bä naa.
Bë ỹ mejũũ da Babirõn panang bahắnh."§§

Tii da né hẽ P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod rerih do hã —näng mä Es-Tew kyyh.

44 Ti m' Es-Tew ky hadoo ẽnh:

—Tabanawäng bä ër wahë makũ rababok noo gó, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa ramahũũm mä sa sii. P'op Hagä Do mejũũ doo da Mosees hã, P'op Hagä Do metëëh do hadoo ta hã waëë hã, tii d' né paa ratama. 45 Josuwéh sa wahë n'aa tabahadoo noo gó, ër wahë makũ ramanaa sa sii ta ti tób hahỹ häj n'aa bä. Ti noo gó Josuwéh bado hõm ta wób sa häj n'aa, P'op Hagä Do habëë n'yyh do sa häj n'aa. Tii bä kä, ta ti tób ër häj n'aa bä aso had'yyt hẽ. Asooh nä paa m' na-ããj hẽ Dawi ër wahë makũ sa wahë n'aa tabahadoo noo gó. 46 Baad P'op Hagä Do hyb n'aa gadoo mä Dawi. Ti tetsẽẽ mä P'op Hagä Do hã, tanoo hyb n'aa P'op Hagä Do Jakóh panaa rah'yy kaha'eeh do tób n'aa pä s'ëëb tatamaa sooh hyb n'aa. 47 Tii d' Dawi karẽn né paawä, ta t'aah Saromãw häd näng do tii, P'op Hagä Do tób n'aa tatamaa sooh doo. 48 Ta tób n'aa tamoo wäd né paawä, dooh P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ Sa Bahắnh Hadoo Do agëë bä tób ji tamaa sooh do yt hã. Tii d' né hẽ ta ky n'aa rod see her'oot paa P'op Hagä Do kyyh:

49 "Wë, ỹ bag'ããs do tyng.
Badäk hahỹ hëëj, tsym ỹ tyng hadoo.
Tii d' tahadoo do hyb n'aa,
ny hadoo pé tóp ỹ pan'aa ti bë karẽn ti bë
tamaa sooh doo?
Ny yt hã bë ed'oo ỹ kameh'ããk?
50 Ỹ né hẽ sahõnh hẽ mo haj'aa näng
doo",*** näng mä P'op Hagä Do
kyyh, näng mä Es-Tew.

51 Ti m' Es-Tew ky hado kän Sinedirijo ajyy n'aa sa hã:

—Nabuj keh'ũũm bëëh! Ganah'ood bë hã. P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do h'yyb hadoo bë h'yyb. P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, ta kyyh maa nanapäh do hadoo bëëh. Bë wahë makũ hadoo né bëëh. P'op Hagä Do Sahee hã bë kamaj'ĩĩ, bë wahë makũ rabad'oo do paa hadoo né hẽ. 52 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do bë wahë makũ rarejãã. P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do karẽn doo da hawät do kajaa do ky n'aa her'oot doo, bë wahë makũ radej'ëëp paah. Hỹỹ kä, Baad Had'op Do kajaa bä kä, bë h'yy kawareem ta wë, bë dajëëb kän. 53 Ããs an'oo däg né paawä bë hã P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, dooh bë ky dahé bä —näng mä Es-Tew kyyh Sinedirijo ajyy n'aa sa hã.

54 Ti m' Es-Tew kyyh ramaa napäh bä m', tak'ëp mä rah'yy gaẽẽj bong. Kawaj'ããn bong mä ta wë. 55 Ti m' Es-Tew P'op Hagä Do Sahee baad tah'yyb mahũũm. Ti m' wë hã tabaheg'ããs, ti m' tabahapäh P'op Hagä Do hejój, ta bag tak'ëp gabarëëh do hadoo doo. Tahapäh Jesus hagëët do P'op Hagä Do hub hẽnh, takaweh'ëëh doo bä. 56 Ti m' taky hadoo:

—Bë hegãã! —näng mäh. —Wë kas'ëës do ỹ hapäh. Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ỹ hapäh na-ããj hẽ, P'op Hagä Do hub hẽnh —näng mäh.

57 Ti m' sa nabuuj ragetsëë padëëk sa moo me. Tak'ëp mä rageëënh. Ta wë m' rawaj'aa padëëk. 58 Ti m' Es-Tew rabado nyyh panang bä naa. Ti m' rabakut pä me, tadajëp hyb n'aa. Ti m' Es-Tew ky n'aa daap menyyh do sa hatsë hebaan doo, sa hã padëëk doo, rakebo bëëh rabakut hyb n'aa pä Es-Tew hã. Aj'yy wanehëh nä doo, Saw-Ru häd näng doo, enäm ti nuuj jé sa saroor hebaan doo.

59 Ti m' rabakut bä, Es-Tew ky n'aa etsẽẽ mäh. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo, magado hëp ỹ tym —näng mäh.

60 Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng. Ti m' tak'ëp mä taky hadoo:

§§ **7:43** Amos 5.25 *** **7:50** Isajas 66.1-2

—Jesus hyb n'aa jawyk doo, säm ỹ mabaaj manä sa hã —näng mäh.

Ti m' tadajëb kän.

8

1 Taw'ããts mä Saw-Ru hã Es-Tew dajëp doo.

Jesus hã h'yy ka'eeh do Saw-Ru rejãã do panyyg n'aa hahỹỹh

Ti noo gó né hẽ m' radu doo rarejãã do Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Jerusarẽnh panang bä. Ti hyb n'aa m', sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do raketyn bong Judah häj n'aa bä, Samarija häj n'aa bä na-ããj hẽ. Jããm hẽ Jerusarẽnh bä ha'yym 12 hedoo do Jesus mejũũ doo. 2 Ti m', Es-Tew radaj'ëëp jawén paa bä m', ta wób P'op Hagä Do weh'ëëh do rabahõm, radakä jëng hyb n'aa Es-Tew kamag n'aa. Tak'ëp mä rabaód bong ta hyb n'aa. 3 Saw-Ru kä, tarahejãã Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Sahõnh hẽ tabaheg'ããs tób yt hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do tabesoos hyb n'aa. Tamejũũ mä radewëës Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ajyy ỹỹj sii hẽ.

Samarija buuj raky n'aa napäh do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

4 Ti m' ketyn bok do rabaher'oot Jesus ky n'aa ramahõm me. 5 Ti m' sa seeh, Pirip häd näng doo, bahõm kän panang hẽnh Samarija häd näng do häj n'aa bä. T'ĩĩ hẽnh tabaher'oot sa hã Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa. 6 Ti m' panang buuj rabahapäh bä Pirip pehuunh doo, baad mä ramatakëë ta kyyh. 7 Pirip hebë karap'aar h'yyb nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo. Rabenyyh bä sa hã hanäng doo, tak'ëp mä rageëënh. Hajõk k'yy gedóm doo, seãk do heso hõm. 8 Ti hyb n'aa tak'ëp panang buuj ratsebé.

9 Pirip kaja pooj jé sa mahang ti awät aj'yy Simaw häd näng doo, mehëm do paah. Hajõk mä tawahed'ii Samarija buuj. Ta daaj hẽ, ta hã hẽ takasab'ee, ta hã hẽ tahyb n'aa jawyk do hyb n'aa. 10 Sahõnh hẽ, hyb n'aa jewyk doo, hyb n'aa sekog is do na-ããj hẽ raky daheeh mä ta kyyh. Hahỹỹ d' mä sa kyyh ta ky n'aa:

—Ta ti aj'yy gó P'op Hagä Do hejój tak'ëp hadoo do kametëëh —sa nooh.

11 Bäp peej däg tamehëm doo me panang buuj Simaw wedii, rawén ky sũũt. 12 Pirip kajaa bä kä, taher'oot mä sa hã P'op Hagä Do ji tabag'ããs do ky n'aa hanäm doo, Jesus Kristo ky n'aa hanäm do na-ããj hẽ. Ti m' raky daheeh bä Jesus ky n'aa, ranu gemuun hõm ajyy ỹỹj na-ããj hẽ. 13 Mehëm do paa na-ããj hẽ taky daheeh Jesus ky n'aa. Ti sii hẽ ranu gemuun wät. Ti m' jé pad'yyt hẽ tabawäd däg kän Pirip sii. Tameuunh tak'ëp Pirip pehuunh doo, hyb n'aa meuj n'aa näng do tahapäh do hyb n'aa.

14 Ti m' Jesus mejũũ do Jerusarẽnh bä haj'eenh do raheen n'aa enäh bä m' Samarija buuj raky daheeh do P'op Hagä Do ky n'aa, ramejũũ mä Peed Jowãw daheeh, t'ĩĩ hẽnh rabaheg'ããs hyb n'aa. 15 Rakaja hõm bä t'ĩĩ hẽnh, raky n'aa etsẽẽ Samarija buuj Jesus hã rah'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do banoo hyb n'aa ta Sahee sa h'yyb gó. 16 Dooh nä P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó, ranu gemuun up Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do häd gó. 17 Ti m' Peed Jowãw daheeh moo tooj wät mä sa nuu gó. Ti m' P'op Hagä Do Sahee bajëë suun kän mä sa h'yyb tym gó.

18 Ti m' Simaw mehëm do paa bahapäh bä P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb tym gó hajëng do ramoo toonh bä sa nuu gó, takarẽn paawä m' tanoo sa hã dajẽẽr, tii d' ranoo tabahajaa hyb n'aa. 19 Hahỹỹ d' mä ta kyyh Peed sa hã:

—Bë an'oo hã ỹỹ, tii da ỹ bahajaa hyb n'aa, ỹ moo sooh bä sa nuu gó, P'op Hagä Do Sahee bajëng hyb n'aa sa h'yyb tym gó —näng mä mehëm do paa kyyh.

20 Ti m' Peed ky hadoo:

—Taw'ããts hẽ paawä õm a dajẽẽr daheeh P'op Hagä Do aw'oong hõm baad tanadoo hẽnh, ji matym n'aa ji hã P'op Hagä Do anoo do makarẽn metsẽẽ do hyb n'aa dajẽẽr me —näng mäh. 21 Baad nado a h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa dooh ãã sii mamoo wäd bä —näng mäh. 22 —Meréd hõm ta ti nesaa doo, tii d' mabahed'oo doo da. Maky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä Do hã. Tii bä da apäh õm tat'yyd mehĩĩn, tii bä da apäh nesaa do mahyb n'aa newëë do tado hõm. 23 Ỹ hapäh né hẽ a h'yyb gó hanäng doo. Õm h'yy gaẽẽnh mah'yy kajew'ëës do hyb n'aa. Nesaa do õm tah'yyb mahũũm.

24 Ti m' Simaw ky hadoo:
—Ỹ karẽn paawä bë ky n'aa ets'ẽẽ hëp ỹ n'aa, bë her'oot do tanadäng hyb n'aa hã ỹỹ —näng mäh.
25 Ti m' Jesus ky n'aa raher'oot jawén paa bä, P'op Hagä Do kyyh rametëëk jawén paa bä, Peed Jowãw daheeh rababaaj hõm kän Jerusarẽnh hẽnh. Samarija buuj sa panang bä ramabaaj hõm me, ranu kejäk doo bä, raher'oot Jesus panyyg hanäm doo.

Etsijop häj n'aa buuj hã Pirip her'oot do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

26 Ti m', ta jawén Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ããs see her'ood kän mä Pirip hã. Ti m' ããs ky hadoo:
—Ahõm banawäng do tyw n'aa me Gasa hẽnh hahyng do Jerusarẽnh bä naa —näng mäh.
27 Ti m' Pirip bahõm kän. Ta tyw n'aa me takataa mä aj'yy hã, Etsijop häj n'aa buuj. Hyb n'aa jawyk ti aj'yy. Etsijop buuj sa wahë n'aa ỹỹnh, Kãn-Das häd näng do kaser n'aa. Sa wahë n'aa dajẽẽr hagã n'aa ti aj'yy. Jerusarẽnh hẽnh tahewäd nä, P'op Hagä Do tahyb n'aa esee do hyb n'aa. 28 Tamabaaj nä me kä, ta hood gó kawaaro takyyk doo gó tabasooh bä, taner'oot P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erih do paah.
29 Ti m' P'op Hagä Do Sahee ber'oot Pirip h'yyb gó:
—Ahõm nä ta wë —näng mäh.
30 Ti m' takata däk bä ta hã, tamaa napäh taner'oot do Isajas erih do paah. Ti m' tabeaanh ta hã:
—Äkä, mamaa napäh ti maner'oot doo? —näng mäh.
31 Ti m' aj'yy hadoo do ky hadoo Pirip hã:
—Nyy da ti ỹ maa napäh? Dooh metëëk pé hã ỹ ta ky n'aa —näng mäh.
Ti m' tabatsyyd kän Pirip gatsëg sooh hyb n'aa ta pa.
32 Hahỹỹ d' ti aj'yy ner'oot doo:

“B'éé radaj'ëëp do hadoo ta tii.
B'éé t'aah hadoo, dooh ta kyy pé ta wii ragekãã bä.
Ti hadoo tii. Dooh ter'ood bä.
33 Rarejãã, rej'ees ta ky n'aa.
Sahõnh hẽ tak'ëp baad nadoo do ramoo bok ta hã.
Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo da tado bä ti ramoo bok ta hã.
Dooh da her'oot pé ta panaa ky n'aa, radaj'ëëp do hyb n'aa.”*

34 Ti m' aj'yy beaanh Pirip hã:
—Jaa ky n'aa Isajas her'oot? Ta daaj hẽ ta ky n'aa, ta see ky n'aa apäh? —näng mäh.
35 Ti m' Pirip du doo taher'oot do taner'oot do hã, P'op Hagä Do kyyh see hã, sahõnh hẽ Jesus panyyg hanäm do ky n'aa.
36 Ti m' ratabës bä naëng banäng bä aj'yy ky hadoo:
—Babä ti majat naëng —näng mäh. —Tahajaa ỹ manu gemuun? —näng mäh.
[37 Ti m' Pirip ky hadoo:
—Tak'ëp mah'yy kae bä, tahajaa —näng mäh.
Ti m' aj'yy ky hadoo:
—Ỹ ky daheeh. P'op Hagä Do t'aah né hẽ Jesus Kristo —näng mäh.]
38 Ti m' aj'yy mejũũ ta sii habok do rabaym hyb n'aa. Tii bä kä m', rabawëëj bëëj kän tame. Ti m' Pirip nu gemuun wäd kän. 39 Ti m' rabas'oob n'yyh bä tame naa Pirip P'op Hagä Do Sahee mahũũm kän. Dooh aj'yy hapëë wäd bä. Ahõm kän mä tahahõm hẽnh. Tsebé mä tahõm bä. 40 Ti m' Pirip ganä wät panang Asot häd näng doo bä. Ti m' tabahõm kän Sesareja hẽnh. Tamahõm me m' taher'oot Jesus panyyg hanäm do sahõnh hẽ panang bä.

9

Saw-Ru hã Jesus kasee do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó né hẽ Saw-Ru h'yy kaneréd tahehõ Jesus hã h'yy ka'eeh doo, tadej'ëëp hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do hã 2 tetsẽẽ rerih do raky n'aa jaw'yyk doo, tabahõm hyb n'aa panang Damas-Ko häd näng doo hẽnh. T'ĩĩ hẽnh takarẽn paawä tametëëh kerih doo, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã, tamoo mesoo hyb n'aa paawä, tamanaa hyb n'aa paawä Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh hẽnh. Takarẽn paawä tamanaa ajyy ỹỹj sii

* **8:33** Isajas 53.7-8

hẽ. 3 Ti m' tabedaa däk bä Damas-Ko, tii bä
gabarëëh do ta bag p'op naa gabar'ëëng wät
ta hahãd hã. 4 Tũũ m' tabadëë jat tii bä. Ti
m' tamaa napäh kyyh ta hã her'oot doo:
—Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëëd hyb n'aa ỹ
marejãã?
5 —Jaa õm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo? —
näng mä Saw-Ru.
—Ỹ né hẽ, Jesus marejãã doo —näng mäh.
6 —As'ëëg g'ëëd! Ahõm nä panang hẽnh. T'ĩĩ
hẽnh rabaher'oot a hã nyy da mabad'oo do
pan'aa —näng mä Jesus kyyh.
7 Ta sii habok do ramaa napëë né paawä
ta ti kyyh, dooh m' rahapäh péh. Ti hyb n'aa
rah'yyb panado bong. 8 Tii bä m' Saw-Ru
as'ëëg gëët. Tahegãã paawä, dooh tahapëë
wäd bä.* Ti hyb n'aa ramoo maso hõm
tabawät hyb n'aa. Ti m' ramahũũm kän
Damas-Ko panang hẽnh. 9 T'ĩĩ hẽnh nawa
wäd, neëg wäd, ty tamaa wäd, tamawoob
hẽ m' ta ãh.
10 Ti m', Damas-Ko bä ti awät mä Jesus hã
h'yy ka'eeh do seeh, Ananijas häd näng doo.
Ti m' Jesus kasee ta hã ta s'ëëh hadoo doo
gó. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ananijas —näng mäh.
—H'ëëd? Bä agëët ỹỹh, Jesus, Hyb N'aa
Jawyk Doo —näng mäh.
11 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ahõm aj'yy Judas häd näng do tób hẽnh.
Ta tyw n'aa "Dajang Doo" häd ramaneëënh
do hahãd hã ta tób basooh. T'ĩĩ hẽnh
mameaaj aj'yy Saw-Ru häd näng doo, Tas
hẽnh naa. P'op Hagä Do hã taky n'aa et-
sẽẽ. 12 Ta s'ëëh hadoo doo gó tahapäh aj'yy
Ananijas häd näng do hajëë suun doo, ta
nuu gó ta mooh tadasooh doo, p'aa hẽnh
tabahapëë däk hyb n'aa —näng mä Jesus
Ananijas hã.
13 Ti m' Jesus kyyh tamaa napäh bä m',
Ananijas ky hadoo:
—Wahëh ỹ n'aa, hajõng ta ky n'aa ra-
her'oot hã ỹỹ. Sahõnh hẽ ỹ ky n'aa napäh
nesaa do tamoo wät do Jerusarẽnh bä, a
hã h'yy ka'eeh do sa hã —näng mäh. 14 —
Wawẽẽ hẽ tabana hỹỹ kä. P'op Hagä Do
tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa
raky n'aa jaw'yyk doo me tabana, tadewäts
bëëh hyb n'aa a häd gó h'yy ka'eeh doo —
näng mä Ananijas kyyh.
15 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ahõm nä. Ahõm né hẽ t'ĩĩ hẽnh. Ỹ asëëw
däk panäk ỹ n'aa tabahadoo hyb n'aa, këh
ỹ n'aa tabaher'oot hyb n'aa Judah buuj
nadoo do sa hã, sa wahë n'aa sa hã, Isaraéw
buuj sa hã na-ããj hẽ —näng mäh. 16 —Ỹ
metëëh da ta hã tak'ëp tabahoop do pan'aa
hëp ỹ n'aa —näng mä Jesus.
17 Ti m' Ananijas bahõm kän Saw-Ru yt gä
doo hẽnh. Tabajëë suun jawén paa bä m', ta
moo tadasooh Saw-Ru nuu gó. Ti m' taky
hadoo ta hã:
—Saw-Ru, wakãn ỹ hado däk õm hỹỹ kä
—näng mäh. —Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo,
ta tyw n'aa me a hã kasee doo, ti né hẽ ỹ
tamejũũ a wë ỹ bana hyb n'aa, p'aa hẽnh
mabahapëë däk hyb n'aa, P'op Hagä Do
Sahee a h'yyb tym gó tabajëng hyb n'aa —
näng mäh.
18 Ti m' nayyw hẽ m' Saw-Ru matym
gó naa kajäg bëëh tah'ỹỹb päd hadoo. Ti
m' p'aa hẽnh tabahapëë däg kän. Ti m'
tabas'ëëg gëët, ti m' ranu gemuun wät. 19 Ti
m' tabawëh jawén paa bä m', h'yyb hejooj
däg kän p'aa hẽnh. Ti m' Damas-Ko panang
bä tabaym dó Jesus hã h'yy ka'eeh do sa
mahang.
20 Ti m', nayyw hẽ Saw-Ru du doo
taher'oot do tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot do yt hã. P'op Hagä Do T'aah
né hẽ Jesus, tamaher'oot mä kat'aa do sa
hã. 21 Sahõnh hẽ maa new'ëë do rahyb
n'aa meuunh mäh. Hahỹỹ d' mä raky n'aa
her'ood bong:
—Ti né pa doo aj'yy Jesus häd gó h'yy
ka'eeh do rejãã do Jerusarẽnh bä. Ti né paa
wawẽẽ hẽ hana doo, Jesus hã h'yy ka'eeh
do Jerusarẽnh hẽnh tamahũũm hyb n'aa,
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do
sa wahë n'aa sa moo gó tahaëënh hyb n'aa?
—näk mäh.
22 Ky n'aa jawyk doo me Saw-Ru her'ood
magyys hẽ tii bä sa hã. Jesus né hẽ ti P'op
Hagä Do Ky Däng Doo, baad ub tametëëh
sa hã. Ti hyb n'aa Judah buuj Damas-Ko bä
haj'eenh do h'yyb manepëë bong ta kyyh
hã.

* **9:8** Tawén nahapëë wät, Jesus bag gabarëëh do tahapäh do hyb n'aa.

23 Ti m', hajõõ ta ǎ jawén paa bä Judah
buuj rakaner'oot radaj'ëëp hyb n'aa Saw-
Ru. 24 Ti hadoo né hẽ, Saw-Ru ky n'aa
napäh rakaner'oot doo. Adëb bä, atsëm
na-ããj hẽ ta majĩĩ ragada sa panang tyw
n'aa noo bä, radaj'ëëp hyb n'aa paawä m'.
25 Ti m' Saw-Ru Jesus hã h'yy ka'eeh do
rabah'yyh ta hadë n'aa hã naa arook gó. Tii
bä kä m' tabahõm kän.
26 Takaja hõm bä Jerusarẽnh hẽnh,
takarẽn paawä m' Jesus hã h'yy ka'eeh do
sa mahang tabawäd däk. Sahõnh hẽ Jesus
hã h'yy ka'eeh do rajeỹỹm mä ta hã. Dooh
raky dahé bä te hub tado bä Jesus hã Saw-
Ru h'yy ka'eeh doo. 27 Ti m' Jesus hã h'yy
ka'eeh do seeh, Béh-Nabéh häd näng doo,
mahũũm mä Saw-Ru, tametëëh hyb n'aa
Jesus mejũũ do sa hã. Béh-Nabéh her'oot sa
hã Jesus kasee do Saw-Ru hã ta tyw n'aa
me Damas-Ko hẽnh tahahõm noo gó ky
n'aa, Saw-Ru hã Jesus her'oot do ky n'aa na-
ããj hẽ. Béh-Nabéh her'oot na-ããj hẽ sa hã,
nyy da h'yyb neỹỹm doo me Jesus ky n'aa
Damas-Ko bä Saw-Ru her'ood wät. 28 Ti
m' Saw-Ru bayyw kän Jerusarẽnh hẽnh.
Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang tabawäd
däg kän. Neỹỹm doo me Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk do häd gó tabaher'oot Jesus ky n'aa.
29 Ti m' tabaher'oot Judah buuj ta s'ee hẽnh
hena doo, Gereg kyyh her'oot do sa hã.
Ky kedak sa sii. Ti m' rakarẽn paawä m'
radaj'ëëp. 30 Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do
raky n'aa napäh bä radaj'ëëp rakarẽn doo,
ramahũũm kän Saw-Ru panang Sesareja
häd näng doo hẽnh. Tii b' naa ramejũũ
panang Tas häd näng doo hẽnh.
31 Ti m' baad rababok Jesus hã h'yy
ka'eeh doo, Judah häj n'aa bä, Garirej häj
n'aa bä, Samarija häj n'aa bä habong doo.
Dooh rarejã bä. Ti m' baad rah'yy kae kän,
dooh rah'yyb eỹỹm bä P'op Hagä Do Sahee
an'oo bä. Jesus hã h'yy ka'eeh do kah'ũũm
P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. P'op Hagä Do
hã raweh'ëëh baad rababok do hã.

Enejas Peed haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

32 Ti m' sahõnh hẽ panang Peed beg'ããs,
Jesus hã h'yy ka'eeh do tabahehëën hyb
n'aa. Tamahõm me tabeg'ããs Jesus hã h'yy
ka'eeh doo, panang Rida häd näng do bä
habong doo. 33 T'ĩĩ hẽnh tamamuun aj'yy
Enejas häd näng doo. K'yy gadóm mä tii. 8
ta baab tabasooh ta tyng jó. 34 Ti m' Peed ky
hadoo ta hã:

—Enejas, Jesus Kristo õm tahaso däk —
näng mäh. —As'ëëg g'ëëd, menyyw a tyng
majasooh doo —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ Enejas bas'ëëg gëët. 35 Ti
m' Rida panang buuj, Sarõn panang buuj
na-ããj hẽ, rabahapäh bä kä Enejas has'oo
däk doo, rah'yy kae kän Jesus hã.

Doh-Kas panyyg n'aa hahỹỹh

36 Ti noo gó, panang Jopéh häd näng doo
bä, ti awät ỹỹnh Jesus hã h'yy ka'eeh doo.
Ta häd mä Tabita. Gereg kyyh ramaneëënh
mä Doh-Kas. Baad mä tamoo wät, tamasaa
had'yyt hẽ kas'uut doo. 37 Ti noo gó kä ta
nahëë näng, ti tadajëp. Ti m' rabahets'yyt
ta kamag n'aa paah, ti m' ramasäg kän ta
gawakõ p'op gadäk doo gó. 38 Ti m' Rida
panang bä Peed bawät Jopéh buuj Jesus hã
h'yy ka'eeh do raky n'aa napäh bä, ramejũũ
pawóp hẽ ajyy Peed rabats'yyt hyb n'aa.
Jopéh nedaa bä ti Rida panang. Ti m' raka-
jaa bä raky hadoo Peed hã:

—Nayyw hẽ ãã karẽn mabahõm Jopéh
hẽnh —näk mäh.

39 Ti m' Peed bahõm kän sa sii. Takajaa
bä m' ramasäg kän kamag hasooh hẽnh. Ti
m' ỹỹj patug tema bok do Peed hã ranu
sabug däk. Raba'oot bä m' rametëëh ta hã
tamo haj'aa paa sa saroor tahedëp noo gó.
40 Ti m' Peed mejũũ mä raban'yyh dó. Ta
taron nu paa me m' tabahyy häng, taky n'aa
etsẽẽ mäh. Taheg'ããs kamag wë, ti m' taky
hadoo:

—Tabita, as'ëëg g'ëëd! —näng mä Peed.

Tabita begãã däk mä tii bä. Peed taba-
hapäh bä, nu gas'ëëg sooh. 41 Ti m' Peed
moo ej'ooj sëëk. Ti m' tanaëëj kän mä
Jesus hã h'yy ka'eeh doo, patug tema bok
doo. Tametëëh sa hã tabedëb däk bä kä.
42 Jé pad'yyt hẽ Jopéh panang bä raky n'aa
napäh ta tii, ti hyb n'aa m' hajõk rah'yy kae
kän mä Jesus hã. 43 Ti m' Peed bayyw g'ëëd
kän hajõng ta ǎh ta ti panang bä, Simaw, sa
masããh byyh s'ëëb tahem'aa do tób bä.

10

Aj'yy Kóh-Nerijo häd näng do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Panang Sesareja häd näng doo bä m' ti awät mä aj'yy Kóh-Nerijo häd näng doo. Isaraéw buuj nado m' tii. Roma buuj warahén n'aa 100 hadoo do sa wahë n'aa. Itarija warahén n'aa t'ïï hënh kat'aa do sa häd. 2 P'op Hagä Do hã Kóh-Nerijo h'yy ka'eeh, Judah buuj rah'yy ka'eeh do hadoo. Sahõnh hë ta tób yt haj'eenh do rah'yy ka'eeh na-ããj hë P'op Hagä Do hã. Kóh-Nerijo heno mä dajëër kas'uut do Judah buuj sa mahang habong do sa hã. P'op Hagä Do hã m' taky n'aa hetsë. 3 Ti m', ta see pé noo gó m', tug bä m', ta s'ëëh hadoo do tabahapäh. Ta s'ëë gó baad mä tabahapäh P'op Hagä Do ããs ta wë hana doo. Hahÿÿ d' ããs kyyh ta hã:

—Kóh-Nerijo —näng mäh.

Ti m' h'yyb eÿÿm doo me Kóh-Nerijo heg'ããs ããs wë, ti m' taky hadoo:

—H'ëëd, tak'ëp hyb n'aa jawyk doo? —näng mäh.

4 Ti m' ããs ky hadoo:

—P'op Hagä Do gadoo a kyyh ta hã maky n'aa hetsë doo. Tahapäh na-ããj hë kas'uut do sa matym n'aa sa hã maheno doo —näng mäh. 5 —Mamejõ a sii moo heb'ooh do wób Jopéh hënh rabahõm hyb n'aa, aj'yy Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa. 6 Simaw, sa masãäh byy s'ëëb tahem'aa do tób bä tabagä. Akajar nabyy me ta tób basooh —näng mä ããs kyyh ta hã.

7 Ti m' ããs dawuh jawén paa bä kä m', Kóh-Nerijo naëënh pawóp hë ta sii moo heb'ook doo, warahén see sii hë P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh doo. Ta karom see né hë m' ti warahén. 8 Ti m' taher'oot sa hã sahõnh hë tahapäh doo. Ti m' tamejüü Jopéh panang hënh rabahõm hyb n'aa.

9 Ti m' jati péh, Kóh-Nerijo mejüü do rabedaa däk bä Jopéh hënh, Peed basëëk tób jó, basatë doo bä, taky n'aa etsëë hyb n'aa. Wasyk mäh. 10 Asa däk mäh. Takarën paawä m' ta tä tabawëh. Ta tä ramoo boo nuuj jé m' s'ëëh hadoo tahapäh. 11 Ti m' ta s'ëëh hadoo doo gó m' tahapäh wë noo kas'ëës doo. Ti m' hÿ pong jé naa ta hood pãän hadoo do bahyng tabagëët bä. Ta sasu hã ta hood pãän kamewyyt. 12 Ta gó tabanäng mä har'ëëng, tababo n'aa, taw'ëëd sii hë. Ta mahang ti anäng Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa ranawëh doo. 13 Ti m' tamaa napäh kyyh her'oot do ta hã:

—As'ëëg g'ëëd. Manaboh a tä —näng mäh.

Ti m' Peed ky hadoo:

14 —Dooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Dooh ÿ hewë bä nesaa doo, maganen'aak doo —näng mäh.

15 Ti m' kyyh ber'oot p'aa hënh:

—Mamaneëëj manä nesaa doo me, baad tabahado däk P'op Hagä Do anoo doo —näng mäh.

16 Tamawoob nuu me m' ta ti kyy ber'oot ta hã. Ti m' nayyw hë hÿ pong jé pãän hadoo do basëëk p'aa hënh. 17 Ti m' Peed hyb n'aa newëë nyy d' tahanäng pé ti ta s'ëëh. Ti nuuj jé né hë m' Kóh-Nerijo mejüü do rakajaa Simaw häd näng do tób noo bä. Ramana me m' rabeaanh Simaw tób. 18 Ti m' rabeaaj kän Peed tagëë bä.

19 Ti m' Peed hyb n'aa newëë nä bä ta s'ëëh hadoo doo, P'op Hagä Do Sahee ky hadoo ta hã ta h'yyb gó:

—Tamawoob hë ajyy õm resoos —näng mäh. 20 —As'ëëg g'ëëd, ahyy sa wë. Ahõm né hë sa sii, ÿ né hë mejüü a wë rabana hyb n'aa —näng mä P'op Hagä Do Sahee.

21 Ti m' Peed bahyy kän sa wë. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Ÿ né hë bë eaanh doo —näng mäh. —H'ëëd hyb n'aa bë wén n'aa? —näng mäh.

22 Ti m' ajyy raky hadoo:

—Kóh-Nerijo häd näng doo, 100 hedoo do warahén sa wahë n'aa seeh, ãã tamejüü —näk mäh. —P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh. Baad hadoo do moo hew'ëët do ta ti aj'yy. Sahõnh hë Judah buuj raj'aa etsë ta hã. P'op Hagä Do ããs see kas'ee wät mä ta hã. Ta hã tamejüü mä õm ranaëënh hyb n'aa, ta tób hënh mabeg'ããs hyb n'aa, ta hã mabaher'oot hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä sa kyyh.

23 Ti m' Peed batsyyd kän tób hënh, t'ïï hënh rabawëh, raba'ÿÿh hyb n'aa. Ti m' jati pé Peed bahõm kän sa sii. Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, Jopéh panang bä habong do rahada mäh.

24 Ti m' jat'iip hadoo rakajaa Sesareja panang bä. T'ĩĩ hẽnh Kóh-Nerijo, ta wakããn, ta najiis tats'yyt do ragada mäh. 25 Ti m' Peed kajaa bä Kóh-Nerijo tób bä, Kóh-Nerijo ahyy häng tũũ ta taron nu paa me, Peed taweh'ëëh hyb n'aa. 26 Ti m' Peed mejũũ tabas'ëëg gëët hyb n'aa, ti m' taky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh. —Aj'yy ỹỹh. A da hadoo do né hẽ ỹỹh. P'op Hagä Do nado ỹ hỹỹh —näng mäh.

27 Ti m' Peed ber'oot bä m' ta sii, ajëë suun mä tób gó. Ti m' hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa do tabahapäh. 28 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hapäh né hẽ, Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do dooh tan'oo bä Judah buuj nadoo do mahang Judah buuj raboo bä. Dooh tan'oo bä sa tób yt hã Judah buuj ajëë suun bä. Ti hadoo né hẽ, s'ëëh hadoo doo gó ỹ P'op Hagä Do metëëk ỹ mananeëënh hyb n'aa baad nadoo doo, P'op Hagä Do ganadoo doo, ta wób —näng mäh. 29 —Ti hyb n'aa ỹ ranaëëj bä, ỹ gadoo ỹ rats'yyt doo. Nayyw hẽ ỹ bana —näng mäh. —Maher'ood h'ëëd hyb n'aa ỹ maneëënh —näng mä Peed kyyh.

30 Ti m' Kóh-Nerijo ky hadoo:

—Ji meheet pé ta ǎ däg, da hẽ, tug bä ỹ ky n'aa etsẽẽ bä, tii bä pój ỹỹ jé takasee aj'yy. Gabarëëh ta saroor. 31 Ti taky hadoo hã ỹỹ: “P'op Hagä Do maa napäh a kyyh ta hã maky n'aa hetsẽ doo. Tahapäh na-ããj hẽ kas'uut do sa matym n'aa sa hã maheno doo”, näng. 32 “Mamejõ a sii moo heb'ooh do wób Jopéh hẽnh rabahõm hyb n'aa, aj'yy Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa. Simaw, sa masããh byy s'ëëb tahem'aa do tób bä tabagä. Akajar nabyy me ta tób basooh”, näng ããs kyyh hã ỹỹ. 33 Ti hyb n'aa nayyw hẽ ỹ mejũũ õm ranaëënh hyb n'aa. Baad tanyy né hẽ ti mabana —näng mäh. —Sahõnh hẽ ãã kata däk P'op Hagä Do matym gó, ãã matakëë hyb n'aa P'op Hagä Do mejũũ do maher'oot do ãã hã —näng mä Kóh-Nerijo kyyh.

34-35 Ti m' Peed du do kän taher'oot do sa hã:

—Baad ỹ bahapäh hỹỹ kä, sahõnh hẽ badäk hahỹ haw'ããts hẽ häj n'aa babuuj ta hã h'yy ka'eeh doo, baad hadoo do moo b'ook do P'op Hagä Do gadoo. Séd hã ji P'op Hagä Do gadoo —näng mä Peed.

36 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Bë ky n'aa napäh P'op Hagä Do taher'oot do ãã hã, Isaraéw buuj sa hã: Jesus Kristo dajëp ji hyb n'aa. Ti hyb n'aa dooh P'op Hagä Do majĩĩ ji do boo bä. Tahajaa ta najiis ji hado däg bä hỹỹ kä. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa wahëh ti Jesus. 37 Bë ky n'aa napäh né hẽ Jesus moo wäd wät do Judah häj n'aa bä, Jowãw nu gahem'uun do her'oot do jawén paa bä Garirej häj n'aa bä ji nu gemuun hõm do ky n'aa. 38 P'op Hagä Do hejój, ta Sahee na-ããj hẽ Jesus Nasaréh buuj tah'yyb mahũũm, P'op Hagä Do an'oo bä. Jé pad'yyt hẽ baad hadoo do Jesus moo wäd wät. Taheso sahõnh hẽ Dijab* rejãã doo. Sahõnh hẽ ta ti Jesus bahajaa, ta sii P'op Hagä Do bawät do hyb n'aa. Bë ky n'aa napäh né hẽ ta tii. 39 Baad ãã bahapäh sahõnh hẽ Jesus moo wäd wät do Judah buuj sa häj n'aa bä, Jerusarẽnh panang bä na-ããj hẽ. Ti hyb n'aa ãã wén her'oot ãã hapäh doo. Ta jawén kä rabepëëm däk b'aa hã kajatsëk do hã, tadajëp hyb n'aa. 40 Tadajëp jawén paa bä, tamawoob däg ta ǎh, taganä wät P'op Hagä Do an'oo bä. Ta jawén takas'ee kän ãã hã P'op Hagä Do an'oo bä. 41 Dooh sahõnh hẽ Judah buuj sa hã takas'ee bä. Jããm hẽ ãã hã takasee, ããh, P'op Hagä Do asëëw bong doo, ta t'aah ky n'aa ãã baher'oot hyb n'aa. Ãã awëë bong, ãã eëg bong Jesus sii taganä wät do jawén paa bä —näng mä Peed.

42 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ãã tamejũũ ta ky n'aa ãã baher'oot hyb n'aa ta wób sa hã. Ãã tamejũũ ãã maher'oot hyb n'aa, ti né hẽ ti sahõnh hẽ hedëp doo, dejëp do paa na-ããj hẽ sa ky n'aa etyy n'aa P'op Hagä Do an'oo bä. 43 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'ood wät paa ta ky n'aa. Hahỹỹ da raher'oot doo: Jé ta hã h'yy ka'eeh do sa h'yyb tym gó hanäng do nesaa do P'op Hagä Do awug hõm da, sa hyb n'aa Jesus dajëp do hyb n'aa.

* **10:38** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

44 Ti m' Peed er'oot nä m', sahõnh hẽ
ta kyyh maa new'ëë do sa h'yyb tym gó
P'op Hagä Do Sahee bajëng. 45 Ti m' Judah
buuj Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Peed sii
han'aa doo, rameuuj bong mäh, P'op Hagä
Do Sahee Judah buuj nadoo do sa h'yyb
gó tabajëng do hyb n'aa. 46 Ramaa napäh
mä kyy wób me rer'oot doo, P'op Hagä Do
raj'aa etsë doo. 47 Ti m' Peed ky hadoo:
—Dooh hewaat pé ranu kemuun hyb
n'aa, P'op Hagä Do Sahee bajëng do hyb
n'aa sa h'yyb gó, ër hã tabajëng do hadoo
—näng mä Peed.
48 Ti m' Peed mejũũ ranu gemuun hyb
n'aa Jesus Kristo häd gó. Ti m' retsẽẽ sa sii
Peed baym hyb n'aa dó.

11

Peed maher'oot do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m', Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy
ka'eeh do Judah häj n'aa bä habok do na-
ããj hẽ raky n'aa napäh Judah buuj nadoo
do na-ããj hẽ ragadoo do P'op Hagä Do
panyyg. 2 Ti m' Peed kaja hõm bä kä
Jerusarẽnh hẽnh, Judah buuj wób Jesus hã
h'yy ka'eeh doo, masuuj noo byyh kehõk
doo, ranabuuj gedoo mä Peed. 3 Hahỹỹ d'
mä sa kyyh ta hã:
—Hëd n'aa mabajëë suun Judah buuj
nadoo do sa tób gó? Hëd n'aa mabawëh sa
sii? —näk mäh.
4 Ti m' baad Peed baher'oot sa hã sahõnh
hẽ tahapäh do tahewäd nä hẽnh. Hahỹỹ d'
mä ta kyyh:
5 —Panang Jopéh häd näng doo bä ỹ bagëë
wät bä, ỹ ky n'aa etsẽẽ bä, s'ëëh hadoo hã
ỹỹ. Ỹ hapäh hỹ pong jé naa tabahyng, ỹ
bagëët bä, ta hood pããn hadoo doo. Ta sasu
hã pããn kamewyyt. 6 Baad ỹ baheg'ããs
h'ëëd ta gó hanäng péh. Tii bä har'ëëng,
tababo n'aa, taw'ëëd sii hẽ ỹ hapäh ta gó. Ta
mahang ti anäng ër ky n'aa jaw'yyk do hyb
n'aa ër nawëh doo. 7 Ti ỹ maa napäh kyyh
her'oot do hã ỹỹ: “As'ëëg g'ëëd. Manaboh a
tä”, näng mä hã ỹỹ. 8 Ti ỹ ky hadoo: “Dooh
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Dooh ỹ hewë
bä nesaa doo, maganen'aak doo”, näng këh
ỹỹ. 9 Tii bä hỹ pong jé naa kyyh her'oot p'aa
hẽnh hã ỹỹ: “Mamaneëëj manä nesaa doo
me, baad tabahado däk P'op Hagä Do anoo
doo”, näng mä ta kyyh. 10 Tamawoob nuu
me ta ti kyyh ber'oot hã ỹỹ. Ti m' nayyw
hẽ hỹ pong jé pããn hadoo do basëëk p'aa
hẽnh. 11 Ti noo gó né hẽ tamawoob hẽ ajyy,
Sesareja hẽnh naa ramejũũ doo, rakajaa ỹ
bagä bä. Ỹ rahahëën rawén n'aa. 12 Tii bä
P'op Hagä Do Sahee ỹ tamejũũ sa sii né hẽ
ỹ bahõm hyb n'aa. Ti ãã bahõm kän. B'ëëh
hahỹ ji ma poo oow see pé ajyy ër hỹỹj
hedoo doo, si ỹ rabahõm. Séd hã ãã bajëë
p'ëë aj'yy tób yt hã. 13 Ti aj'yy baher'oot ãã
hã ta tób yt tahapäh do ããs, hahỹỹ da m'
ta sii her'oot doo: “Mamejõ Jopéh panang
hẽnh Simaw Peed häd näng do ramanaa
hyb n'aa. 14 Taher'oot da a hã nyy da bë
P'op Hagä Do bed'ëëp nesaa do mahãnh, ta
sii bë baboo had'yyt hyb n'aa hỹ pong jé,
õm, a tób yt haj'eenh doo”, näng ããs ta hã
—näng mä Peed kyyh tamaher'oot do sa hã.
15 Ti m' ahõm nä Peed kyyh:
—Ỹ du doo bä ỹ her'oot do sa hã, sa h'yyb
tym gó P'op Hagä Do Sahee bajëng, pooj jé
ër h'yyb gó tabajëng do hadoo. 16 Ti ỹ hyb
n'aa esee Jesus her'oot do paah: “Jowãw
nu gahem'uun do nu gemuun wät naëng
me. Hỹỹ kä bë hã P'op Hagä Do anoo da
ta Sahee bë h'yyb tym gó.” 17 Sa hã P'op
Hagä Do an'oo däk ta Sahee, ër hã tan'oo
däk doo da, Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hã ãã h'yy ka'eeh noo gó. Ti hyb
n'aa, P'op Hagä Do hã ỹ hajẽm g'eeh tamo
haj'aa hadoo do hyb n'aa? —näng mä Peed
sa hã.
18 Ti m' ramaa napäh bä m' Peed her'oot
doo, dooh m' ranabuuj gedo boo bä kä.
Ti m' radu doo P'op Hagä Do raj'aa etsë.
Hahỹỹ da m' sa kyyh:
—Judah buuj nadoo do hã na-ããj hẽ P'op
Hagä Do anoo ta hã rah'yy kawapëën, ta
hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, edëb had'yyt do
ragadoo hyb n'aa kä P'op Hagä Do pa —näk
mä sa kyyh.

Ãn-Tijoka bä habong do Jesus hã h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahỹỹh

19 Jesus hã h'yy ka'eeh do rarejãã doo,
Es-Tew radaj'ëëp noo gó, raketyn bong. Sa
wób Penisija häd näng do häj n'aa hẽnh
rabahõm, ta wób tsyt dëëg hã Tsi-Peré häd
näng doo hẽnh rabahõm, ta wób panang

Ãn-Tijoka häd näng doo hẽnh rabahõm. T'ĩĩ hẽnh jããm hẽ Judah buuj hã ramaher'oot Jesus ky n'aa. 20 Ti hadoo né hẽ, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, Tsi-Peré, Sirené häd enäh doo bä naa, ah'ũũm Ãn-Tijoka hẽnh. T'ĩĩ hẽnh rabaher'oot Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hã kä. 21 P'op Hagä Do hejój sa hã tabawät, ti hyb n'aa hajõk raky dahé däk panyyg hanäm doo. Jesus hã rah'yy kae padäg kän.

22 Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh bä habong do raky n'aa napäh bä ta tii, ramejũũ Béh-Nabéh, Ãn-Tijoka hẽnh tabaheg'ããs hyb n'aa. 23 Ti m', t'ĩĩ hẽnh Béh-Nabéh kajaa bä, tahapäh P'op Hagä Do ky n'aa edëë bong hanäm doo me Judah buuj nadoo doo. Ti hyb n'aa tatsebee wät. Ti m' baad tabaher'oot sa hã, t'õp madäk doo me rahyb n'aa hũũm had'yyt hẽ hyb n'aa Jesus. 24 Ky enyym mä ti Béh-Nabéh. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm, baad tah'yy ka'eeh Jesus hã. Hajõk t'ĩĩ hẽnh rah'yy kae kän Jesus hã.

25 Ti m' Béh-Nabéh bahõm kän Tas hẽnh, Saw-Ru hesoos doo. 26 Tabaw'yyt bä m' tamana kän Ãn-Tijoka panang hẽnh. Ti m' sét ta baab rababoo kän ta tii bä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang. Hajõk do sa hã rama metëëk Jesus ky n'aa. Ãn-Tijoka bä né kä pooj jé radu doo ramaneëënh do Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Kristo karapee.

27 Ti noo gó P'op Hagä Do ky n'aa rod rabana Ãn-Tijoka hẽnh, Jerusarẽnh hẽnh naa. 28 Sa seeh, Agab häd näng doo, as'ëëg gëët, P'op Hagä Do Sahee kyy gó taher'oot sa hã, ana ji hasaah do pan'aa sahõnh hẽ hëëj Roma buuj rabag'ããs doo bä. Te hub né hẽ, Roma buuj sa wahë n'aa Karaw-Dijo häd näng do bag'ããs noo gó rabas'aah né hẽ. 29 Tii kä m', Jesus hã h'yy ka'eeh do Ãn-Tijoka bä habok do ramasaa kän Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Judah häj n'aa bä habong doo. Sahõnh hẽ ranoo rahajaa do pénh. 30 Ti m' ramejũũ Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh ramahũũm ramasa doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do Judah häj n'aa bä habong do sa wahë n'aa wë.

12

Eróts mejũũ radaj'ëëp paawä Peed panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', ti noo gó Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do du doo tarejãã do Jesus hã h'yy ka'eeh do wób. 2 Tamejũũ mä radaj'ëëp Tsijaag sẽn-jeer me. Jowãw hỹỹj mä ti Tsijaag. 3 Ti m' Eróts bahapäh bä kä ti Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do ragen'aak Tsijaag tadaj'ëëp doo, tamejũũ na-ããj hẽ ramaso däk Peed. Pãw makuj temah do rabawa do ratab'ëës noo gó m' tii. 4 Ti m' ramaso däk jawén paa bä tamejũũ radawäts gëët. Ti m' tamejũũ 16 warahén, ji meheet pé ken'yyh raketyn hõm, rabahag'ããs hyb n'aa Peed. Takarẽn né paawä Pas-kowa ratab'ëës jawén paa bä tamejũũ Peed ramanaa, hajõk do sa matym gó ta hã taky n'aa etyy hyb n'aa. 5 Ti m' ragadahew'ëës doo gó Peed ag'ëëd nuuj jé, tak'ëp né hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do P'op Hagä Do hã raky n'aa etsẽẽ ta hyb n'aa.

6 Ti m' atsëm, Eróts ky däng do pooj jé, hajõk do sa matym gó Peed taky n'aa etyy do paawä, Peed aỹỹh mä warahén sa hõõ gó. Hub hẽnh warahén seeh, s'ỹỹ hẽnh ta seeh. Pawóp hẽ haak sapuuw hadoo doo me Peed ramoo maw'yyd däk. Warahén sa hã tatyd padëëk. Warahén wób ragadahew'ëës do noo bä rabab'ëëh rabahag'ããs hyb n'aa. 7 Ti m', nayyw hẽ m' P'op Hagä Do ããs kas'ee wät. Ragadahew'ëës doo gó m' ta bag ganyyh. Ti m' ããs mebë Peed karapa hã, taty gawëëj däk hyb n'aa. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Nayyw hẽ, h'yy kabawaad wäd! As'ëëg g'ëëd! —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ haak sapuuw hadoo doo, ta moo hã padëëk do paah, keréd bëëh tũũ. 8 Ti m' ããs ky hadoo ta hã:

—Madadäg a saroor, a tsyym suun —näng mäh.

Ti m' Peed dadäk ta saroor, ta tsyym suun. Ti m' ããs ky hadoo ẽnh:

—Madadäg a hatsë a hã, jawén ỹ ana! —näng mäh.

9 Ta jawén Peed banä kän ragadahew'ëës doo gó naa. Dooh tah'yy ganyy bä te hub tado bä né hẽ ããs moo wät doo. Ta s'ëëh hadoo tahapäh ted'oo. 10 Ratab'ëës pooj jé hab'ëëh do warahén. Ta jawén hab'ëëh do ratab'ëës né hẽ m' tii d' ẽnh. Ti m'

rakajaa bä ta noo sapaar s'ëëb ty katsë doo, panang hẽnh ji bahõm bä kä, ta daaj hẽ tanoo kasëëts hõm. Ti m' ratabëëj nä kän mäh. Dawëë péj rababoo däk bä kä m', ããs badoo wäd kän, ta pooj jé hawät doo.

11 Ti m' Peed h'yy kadaw'uuh. Ta h'yyb gó m' taky hadoo:

—Hỹỹ kä baad ub ỹ bahapëë kän. P'op Hagä Do mejũũ ta ããs ỹ tabed'ëëp hyb n'aa Eróts moo gó naa, ỹ rarejãã do paawä Judah buuj sa mahǎnh —näng mä ta h'yyb gó.

12 Ti m' Peed h'yy kadaw'uuh bä m', tabahõm Marija häd näng do tób hẽnh. T'ĩĩ hẽnh hajõk kata b'ëëh raky n'aa etsẽẽ hyb n'aa. Marija häd näng doo, Jowãw Maah-Ko häd näng do ỹỹn. 13 Ti m' sa tób nooh, ta tyw n'aa tabës bä nasooh doo me Peed naëënh. Tanoo edas mäh. Ti m' maruus, sa karom Rode häd näng do banyyh tabaheg'ããs hyb n'aa. 14 Tamaa napäh bä Peed noo ged'op, tsebee wät do hyb n'aa p'aa hẽnh tamatëh hõm tapanäk hyb n'aa ta wób sa hã Peed ti agëët tób noo bä. H'yyb manepëë wät do hyb n'aa, dooh m' tanoo gasëëts wäd tób nooh. 15 Ti m' ta wób raky hadoo maruus hã:

—Õm ky kew'oonh —näk mäh.

—Dooh. Né hup ỹ né hẽ. Peed né hẽ —näng mä maruus.

—Dooh Peed tado bä —näk mäh. —Ããs ta hã hag'ããs do apäh —näk mäh.

16 Ti nuuj jé m' Peed naëënh nä tób noo bä. Ti m' ranoo gasëëts kän, ti m' Peed rahapäh, ti m' h'yy gabedo bong mäh. 17 Ta moo me m' Peed meduuk, bag hẽnh rabab'ëëh hyb n'aa. Ti m' taher'oot sa hã ny hadoo P'op Hagä Do manyyh ragadahew'ëës doo gó naa. Ti m' taky hadoo:

—Bë maher'ood Tsijaag, ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do sii hẽ —näng mäh.

Ti m' sa hã tabaher'oot jawén paa bä, ahõm kän ta s'ee hẽnh.

18 Ti m' tabawag hõm bä kä, tak'ëp warahén rah'yyb manepëë bong, h'yyb e'ỹỹm b'ëëh mä Peed badoo wät do hyb n'aa m'. 19 Ti m' Eróts mejũũ rabesoos hyb n'aa. Dooh m' rawyyd bä. Ti m' hajõng Eróts eaanh warahén sa hã, ti m' tamejũũ radej'ëëp sahõnh hẽ warahén hag'ããs do paah.* Ti m' ti jawén paa bä Eróts beréd däk dó Judah häj n'aa. Sesareja panang hẽnh tabeg'ããs dó.

Eróts dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

20 Eróts paa kamajẽ wät Tiir panang, Sidõn panang babuj n'aa sa hã. Ti m' Tiir panang, Sidõn panang babuj n'aa, baad ub rakaner'oot rabaher'oot hyb n'aa Eróts sii, Eróts kamanajẽ wät hyb n'aa sa hã. Tii d' rawén d'oo sa waa hyb n'aa, Eróts häj n'aa bä retsẽẽ do hyb n'aa. Ti m' pooj jé rakaner'oot Baras häd näng do sii, Eróts hã tabetsẽẽ hyb n'aa tan'oo bä ta sii raber'oot hyb n'aa. Eróts karom, ta masa n'aa Eróts weh'ëëh do ti Baras. 21 Ti m' Eróts ky däng sa hã, ta sii raber'oot hyb n'aa. Ti m' ti noo gó tadadäk sa wahë n'aa saroor n'aa, ti m' tabaher'oot hajõk do sa hã. 22 Ti m' maa new'ëë do tak'ëp mä sa kyyh:

—Ta ti her'oot doo, dooh aj'yy tado bä! P'op Hagä Do hadoo né hẽ tii! —näk mä sa kyyh.

23 Ti m' Eróts gadoo sa kyyh, "P'op Hagä Do õm", hanäk doo. Tsebee wät ti hyb n'aa. Dooh tawehëë bä P'op Hagä Doo. Ti hyb n'aa ti noo gó né hẽ kä, nayyw hẽ, P'op Hagä Do ããs an'oo bä ta nahëë nyy kän. Tii bä m', tadajëb kän as'ood no haj'aa.

24 P'op Hagä Do ky n'aa ahõm tii bä. Jé pad'yyt hẽ tii bä rabaher'oot.

25 Ti m' Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh rabahaëëj däk jawén paa bä dajẽẽr Ãn-Tijoka buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do mejũũ doo, rababaaj nä kä Ãn-Tijoka hẽnh. Sa sii ramahũũm kän Jowãw Maah-Ko häd näng doo.

13

Jesus ky n'aa mahũũm do rasëm do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Ãn-Tijoka bä, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang ti anäng P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do kyyh ma metëëk doo. Hahỹỹ da m' sa häd: Béh-Nabéh, Simijãw "byyh hasus doo" ramaneëënh doo, Rusijo (panang Sirené häd näng doo hẽnh naa),

* **12:19** Hajõng Eróts wén eaanh sa hã, tahapäh hyb n'aa ranoo kanesa bä. Peed ramasa ragadahew'ëës doo gó tabanyyh ted'oo apäh. Ti noo gó radej'ëëp né hẽ ragadahew'ëës doo gó hagëët do hagã n'aa, ta see kejën nä bä sa mahǎnh.

Manaẽn (Eróts Garirej häj n'aa wahë n'aa daheeh hawäng do paah), Saw-Ru kä. 2 Ti m' ta see pé noo gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rahyb n'aa jew'yyk bä, ranoo kanawa doo me Jesus rahyb n'aa esee bä, P'op Hagä Do Sahee ky hadoo sa h'yyb gó:

—Tsyt hẽ, wë ỹỹ bë asëëw Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh. Ti anäng ỹ karẽn do ramoo bok doo, ỹ wén naëënh —näng mä P'op Hagä Do Sahee.

3 Ti m' raky n'aa etsẽẽ jawén paa bä, ratayy do ji noo kanawa doo me Jesus ji hyb n'aa esee hyb n'aa jawén paa bä, sa moo radatooj kän Béh-Nabéh Saw-Ru* sa nuu gó.† Ti m' raky n'aa edëë wät rabahõm hyb n'aa kä.

Tsyt dëëg hã Jesus ky n'aa raher'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

4 Ti m' Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh rabahõm kän P'op Hagä Do Sahee mejũũ doo da. Ti m' panang Serew-Sija häd näng doo hẽnh rabaw'ëënh. Tii b' naa ragatsëg t'oonh marakate gó rabatsëg hõm hyb n'aa tsyt dëëg hã Tsi-Peré häd näng doo hẽnh. 5 Rakaja hõm bä panang Saramin häd näng doo bä, raher'oot mä P'op Hagä Do panyyg tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot do yt hã. Jowãw Maah-Ko sa sii m' tabawät, tamasa hyb n'aa sa hã.

6 Ti m' tsyt dëëg ratabëëj däk, Pap panang bä rakajaa. T'ĩĩ hẽnh ramamuun mä sëëw oow, Judah buuj seeh. Bar-Jesus mä ta häd. Gereg sa kyy me Erimas ramaneëënh. P'op Hagä Do panyyg rod mä tanooh. Noo kanesa do tii. 7 Sesijo Paw-Ro, tsyt dëëg hã buuj sa wahë n'aa sii tamoo wät. H'yy ganäng mä ti sa wahë n'aa Sesijo Paw-Ro häd näng doo. Ti m' tamejũũ ta wë ranaëënh hyb n'aa Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh, ta hã rabaher'oot hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh. 8 Ti m' ta ti aj'yy sëëw oow, Erimas häd näng doo, dooh tagenaag bä raher'oot doo. Takarẽn paawä dooh sa wahë n'aa h'yy kae bä Jesus hã. 9 Ti m' baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm Saw-Ru, Paw-Ro ramaneëënh doo. Ti m' baad Paw-Ro baheg'ããs sëëw oow wë. 10 Ti m' taky hadoo ta hã:

—Dijab t'aah õm! Baad hadoo do ganen'aak do õm. Ky nesaa õm, noo kanes'ats õm —näng mäh. —Mawareem had'yyt hẽ g'eeh baad hadoo do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do metëëk doo? —näng mäh.

11 Ti m' taky hadoo ẽnh ta hã:

—A wë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb wareem däk. Õm da ty tamaa wät dó. Ti noo gó dooh mahapëë wäd bä papỹỹj bag —näng mä Paw-Ro kyyh.

Ti m' nayyw hẽ Erimas ty tamaa wäd kän. Tesóts wät mä nayyw hẽ moo takyyk do pan'aa. 12 Ti m' sa wahë n'aa bahapäh bä aj'yy ty tamaa wät doo, Jesus hã tah'yy kae däg kän. Tameuuj wät mä Jesus ky n'aa hã.

Ãn-Tijoka s'ee hẽnh raheboo nä do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' Pap bä naa Paw-Ro rabatsëg hõm tamyyj däk hã, Peh-Ke häd näng doo hẽnh, Pam-Pirija häj n'aa bä. Ti m' panang Peh-Ke häd näng doo bä rakajaa bä, Jowãw Maah-Ko eréd bong mä Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh, Jerusarẽnh hẽnh tababaaj hõm hyb n'aa. 14 Peh-Ke bä naa Paw-Ro rabahõm panang Ãn-Tijoka s'ee hẽnh, Pisidija häj n'aa bä. Ti m' Saab hã, Judah buuj rakamehehãk do hã, rabahõm tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh. Ta yt hã m' rabat'oonh. 15 Ti m' tób yt hã kat'aa do see taner'oot mä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do bód, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do bód na-ããj hẽ. Taner'ood wät do jawén paa bä, tób sa wahë n'aa rabats'yyt Paw-Ro raher'oot hyb n'aa rakarẽn bä. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Ãã wakããn —näk mäh. —Tanyy bä bë wë bë her'oot pé babä hat'oonh do ratsebé hyb n'aa, bë her'ood —näk mäh.

16 Ti m' Paw-Ro bas'ëëg gëët. Ta moo me m' tameduuk, bag hẽnh rabab'ëëh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Bë maa newë këh ỹỹ, Isaraéw buuj, Isaraéw buuj nadoo do na-ããj hẽ P'op Hagä Do hã hyb n'aa es'ee doo —näng mäh. 17 —P'op Hagä Do Isaraéw buuj rah'yy kaha'eeh do tasëëw hõm paa ër wahë makũũh. Tak'ëp rakaood bong P'op Hagä Do an'oo bä Esit bä, sa wakããn nadoo do sa mahang

* **13:3** Saw-Ru häd see Paw-Ro. † **13:3** Sa moo radatooj bong, P'op Hagä Do Sahee hejój sa sii tabawät hyb n'aa.

rababong noo gó. Ti m' t'ĩĩ hẽnh häj n'aa bä
naa ta hejój me ër wahë makũ taman'yyh.
18 40 m' ta baab rababong tabanawäng bä,
P'op Hagä Do baad taheg'ããs sa hã. 19 Hëëj
Kanaãh häd näng doo bä 7 t'ĩĩ hẽnh habong
do paa sa wahë n'aa sa karapee sii hẽ ër
wahë makũ nu gad'eet, P'op Hagä Do an'oo
bä. Ër wahë makũũ hã tan'oo däk sa häj
n'aa paah. 20 450 ta baab tabado däk bä kä
ër wahë makũ tasëëw hõm do jawén paa bä
tii.

—Ta jawén P'op Hagä Do anoo sa hã ajyy
ky n'aa etsëëh do sa mahang ky n'aa etyy
doo. Tii d' tabahadoo, P'op Hagä Do ky
n'aa rod Samuéw bawäd däg bä kä. 21 Ti
m' ër wahë makũ rabetsẽẽ, P'op Hagä Do
anoo hyb n'aa sa wahë n'aa pan'aa. Ti m'
P'op Hagä Do banoo né hẽ Sauh häd näng
doo, Kis häd näng do t'aah, sa wahë n'aa
tabahadoo hyb n'aa. Bẽn-Jamih häd näng
do panaa ti Sauh. 40 ta baab Sauh bag'ããs.
22 Ta jawén tado hõm Sauh, Dawi ta jawén
buuj P'op Hagä Do an'oo bä, sa wahë n'aa
tabahadoo hyb n'aa. Hahỹỹ da m' P'op
Hagä Do kyyh Dawi ky n'aa: "Ỹ karẽn doo
da Dawi bawät ỹ hapäh. Tamoo wät da
sahõnh hẽ ỹ karẽn doo", näng mä P'op Hagä
Do kyyh Dawi ky n'aa hã —näng mä Paw-Ro
kyyh.

23 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dawi panaa see P'op Hagä Do mejõ
kän, Isaraéw buuj sa h'yyb tym dëëb, taky
n'aa enooh do paa hadoo. Jesus né hẽ tii.
24 Jesus du doo do pooj jé P'op Hagä Do ky
n'aa taher'oot doo, Jowãw nu gahem'uun
do häd näng do her'oot sahõnh hẽ Isaraéw
buuj sa hã, raberéd hõm hyb n'aa ta ti nesaa
doo. Tanu gemuun hõm nesaa do raberéd
hõm do heen n'aa. 25 Sahõnh hẽ ta hã
P'op Hagä Do mejũũ do tametëëk do pan'aa
tabahajaa bä, Jowãw nu gahem'uun do ky
hadoo: "Jaa ỹ bë hã?", näng mäh. "Dooh
bë hyb n'aa newëë do tado bä ỹỹh. Dooh
P'op Hagä Do H'yyb Däng Do tado bä ỹỹh.
Ti awät da jawén ỹỹ. Ỹ hyb n'aa sakog its
ta hã. Ti hyb n'aa, dooh ỹ haja bä ta tsyym
suun ỹ kabo nä bä", näng mä Jowãw nu
gahem'uun do kyyh —näng mä Paw-Ro sa
hã.

26 Ti m' ahõm nä Paw-Ro kyyh:

—Wakãn haa, Abaraãm panaa, Isaraéw
buuj nadoo do P'op Hagä Do hã hyb n'aa
hesé doo, bë na-ããj hẽ, bë sahõnh hẽ bë maa
newë. Ër hã né hẽ P'op Hagä Do an'oo däk
ër panyyg näng hyb n'aa nyy da ji h'yyb tym
Jesus bed'ëëp. 27 Jerusarẽnh panang buuj,
sa wahë n'aa na-ããj hẽ, dooh rah'yy ganyy
bä jaa ti Jesus. Dajëb hã Jesus raky n'aa ety
däk. Tii da takajaa Saab hã had'yyt hẽ tób
P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt
hã P'op Hagä Do ky n'aa rod sa kyy kerih
do raner'oot doo.‡ 28 Dooh rawyyd bä né
paawä dajëb hã Jesus raky n'aa etyy hyb
n'aa, retsẽẽ Pirato hã tamejũũ radaj'ëëp
hyb n'aa. 29 Sahõnh hẽ ta ky n'aa kerih
do paa P'op Hagä Do kyy kerih do hã ta
hã rabad'oo do jawén paa bä, rabado hyy
kän Jesus hub b'aa hã naa. Ti m' radasuun
jëng pä gabaho doo gó. 30 Ti m' taganä
wäd kän p'aa hẽnh, P'op Hagä Do an'oo
bä. 31 Tadajëb pooj jé, hajõk ta sii hah'ũũm
Garirej häj n'aa bä naa Jerusarẽnh hẽnh.
Sa hã né hẽ Jesus kas'ee wät hajõng ta ãh,
taganä wät do jawén paa bä. Ti né hẽ
rahapäh doo, hỹỹ kä raher'oot Jesus ky n'aa
Isaraéw buuj sa hã —näng mä Paw-Ro kyyh.

32-33 Hahỹ panyyg hanäm do ãã her'oot
bë hã. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ër
wahë makũũ hã, ti né hẽ hỹỹ kä tan'oo däk
ër sa panaa paa hã. Ti d' né hẽ tabad'oo
Jesus ganä wät tan'oo bä kä. Hahỹ hadoo
ta ky n'aa kerih do Saaw-Mo 2 hã:

"Tah ỹ õm. A yb ỹ hado däk naga hẽ."§

34 Ta pooj jé P'op Hagä Do her'ood däk ta
t'aah ganä wät do ky n'aa, ta kamag karejã
mahãnh. Hahỹỹ da takerii däk ta ti ky n'aa:

"Õm ỹ ky n'aa edëng, baad had'op doo me,
ky kaneh'ỹỹt doo me, Dawi hã ỹ ky n'aa
enooh do paa me."**

‡ **13:27** Raneherod né paawä P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji h'yyb tym dëëb ky n'aa, nyy da rarahejãã, nyy da radaj'ëëp, dooh rah'yy genä bä. Jesus radaj'ëëp noo gó kaja däk P'op Hagä Do maher'oot do paah. § **13:32-33** Saaw-Mo 2.7 ** **13:34** Isajas 55.3

35 Hahỹỹ da na-ããj hẽ takerii däk P'op
Hagä Do kyyh see hã:

"Dooh man'oo bä a karom,
tsyt hẽ a wë moo wät do ta kamag n'aa
karejã bä."††

36 Dooh Dawi ta daaj hẽ ta ky n'aa tado
bä ti taher'oot doo. P'op Hagä Do karẽn doo
da né hẽ sahõnh hẽ Dawi moo wät tahawät
noo gó. Ta jawén tadajëb kän. Ta wahë
makũ rahabong hẽnh tabas'ëëg kän. Karejã
däk ta kamag n'aa. 37 Tii d' nado dejëp do
mahang ganä wät P'op Hagä Do anoo do
hã. Dooh ta ti ta kamag n'aa karejã bä.
38 —Ti hyb n'aa wakãn haa, —näng mäh —
baad ỹ karẽn bë heen n'aa nyy däk hahỹ ỹ
her'oot do bë hã: Jesus dajëp do hyb n'aa,
taganä wät do hyb n'aa, P'op Hagä Do awug
hõm da sahõnh hẽ nesaa do ji h'yyb tym gó
hanäng doo. 39 Mosees ky n'aa jaw'yyk doo,
dooh tahaja bä baad ji hado däg bä tan'oo
bä P'op Hagä Do matym gó. Jé h'yy ka'eeh
do Jesus hã, baad tabahado däk hỹỹ kä P'op
Hagä Do matym gó —näng mäh. 40 —Baad
bë hyb n'aa matakä bë hã takanajaa hyb
n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do
paah. Hahỹỹ d' paa raher'oot P'op Hagä Do
kyyh:

41 "Bë maa newë këh ỹ ty n'aa ges'yyk doo.
Bë meuuj da! Bë dejëb kä!
Ỹ moo wät da bë habong do noo gó sét
hadoo doo,
tabad'op hẽ da bë ky dahé, bë rapanäg né
hẽ paawä ta ky n'aa."‡‡

—Tii d' né hẽ P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa
rod rerih do hã —näng mä Paw-Ro tób yt
hat'oonh do sa hã, Jesus ky n'aa raky nasëm
hyb n'aa.
42 Ti m' Paw-Ro bahajaa bä taher'oot doo,
anä kän mä Béh-Nabéh daheeh. Raban'yyh
bä m' tób gó naa, t'ĩĩ hẽnh hat'oonh do
rabatsyyd kän, Saab see hã p'aa hẽnh raba-
her'oot hyb n'aa ta ti panyyg. 43 Tób P'op
Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë
n'aa kat'aa do hã rakedëë hõm jawén paa
bä, sahõnh hẽ raban'yyh do jawén paa bä,
hajõk Judah buuj, Judah buuj nadoo do
P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk do na-ããj hẽ,
rahadaa hõm Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh.
Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh raky n'aa
jebaanh sa sii hah'ũũm do sa hã, rahyb n'aa
nerét hyb n'aa P'op Hagä Do ky enyym do
ky n'aa ramaa napëë wät doo.
44 Ti m' Saab see hã kä, hajõk panang
buuj kat'aa, P'op Hagä Do ky n'aa maa
new'ëë doo. 45 Ti m' Judah buuj rabahapäh
bä m' hajõk do kat'aa doo, h'yy kajewëëts
bong Paw-Ro sa hã. Ti m' raky hadoo:
—Dooh te hub tado bä Paw-Ro raher'oot
doo —näk mäh. —Noo kanesa tii —näk mä
sa kyyh.
Raky n'aa rejãã mä Paw-Ro Béh-Nabéh
daheeh. 46 Ti m' h'yyb neỹỹm doo me Paw-
Ro Béh-Nabéh daheeh raky gadoo:
—Ãã her'ood wät P'op Hagä Do panyyg
pooj jé bë hã. Dooh bë karẽn bä bë gado
bä. Dooh bë karẽn bä bë h'yyb tym hedëb
had'yyt doo. Ti hyb n'aa hỹỹ kä ãã bahõm
kän, ãã baher'ood kän Judah buuj nadoo do
sa hã kä —näk mäh. 47 —Tii d' né hẽ ãã P'op
Hagä Do mejũũ kerih do hã:

"Ỹ an'oo bä õm sahõnh hẽ Judah buuj nadoo
do sa h'yy ganä n'aa mabahadoo hyb
n'aa.
Tii d' ỹ bad'oo, mamahũũm hyb n'aa këh ỹ
n'aa dawëë habong do sa hã,
ỹ bed'ëëp hyb n'aa sa hã nesaa do mahåhnh,
si ỹ had'yyt hẽ rababok hyb n'aa kä."§§

48 Ti m' Judah buuj nadoo do ramaa
napäh bä ta tii, ratsebee bong.
—Baad ub P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä
sa kyyh.
Ti m' sahõnh hẽ P'op Hagä Do asëëw hõm
doo, edëb had'yyt do ragadoo hyb n'aa ta
pa, raky dahé kän Jesus ky n'aa. 49 Ti m'
raher'ood kän Jesus ky n'aa panang bä,
panang nedaa bä haj'eenh do sa hã na-
ããj hẽ. 50 Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy
kana'eeh do rabahõm kän ỹỹj ky n'aa et-
sëëh doo, P'op Hagä Do hyb n'aa esee do
wë, panang bä ky n'aa etsëëh do ajyy n'aa
sa wë na-ããj hẽ. Raher'ood had'yyt hẽ
sa hã rah'yy kawereem hyb n'aa Paw-Ro
Béh-Nabéh sa wë, rabah'eed h'ũũm hyb n'aa

†† **13:35** Saaw-Mo 16.10 ‡‡ **13:41** Habakuk 1.5 §§ **13:47** Isajas 49.6

ta s'ee hẽnh. Ti m' tii d' né hẽ rabad'oo. Rah'eed n'yyh sa panang bä naa. 51 Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh ratapyng hõm k'ããts sa tsyym suun hã padëëk doo. Tii d' rawén d'oo baad nado ta wób sa mo haj'aa sa hã, rahanäng péh. Ti m' rabahõm kän panang Ikonijo häd näng doo hẽnh. 52 Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do ratsebee bong. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm kän.

14

1 Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh rakajaa bä panang Ikonijo häd näng doo bä, rabahõm tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot do yt hã, rabahed'oo doo da. Baad rabaher'oot t'ĩĩ hẽnh Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa hajõk Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ, raky daheeh Jesus ky n'aa. 2 Ti m' Judah buuj Jesus ky n'aa ganadoo doo, rah'yyb metsëëh Judah buuj nadoo doo, rah'yy kawereem hyb n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wë. 3 Ti hyb n'aa Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rabaym ta tii bä hajõng ta ắh. H'yyb neỹỹm doo me rabaher'oot Jesus ky n'aa. Ti m' Jesus anoo sa hã rabahajaa hyb n'aa rapehuunh doo, ji hyb n'aa meuunh doo, sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do kyy gó né hẽ ti P'op Hagä Do ky enyym do ky n'aa raher'oot doo. 4 Ti m' panang buuj wób raky daheeh Paw-Ro raher'oot doo, ta wób raky daheeh Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo. 5 Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo, Judah buuj nadoo doo, sa wahë n'aa sii hẽ rakaner'oot Paw-Ro Béh-Nabéh rarejãã hyb n'aa, pä me rabakut hyb n'aa. 6 Ti m' Paw-Ro raky n'aa napäh bä m' tii, rakejën hõm hëëj bód Rikonikas häd näng doo hẽnh, panang Ris, Derebé häd enäh doo hẽnh, ta tii bä häj n'aa hẽnh. 7 T'ĩĩ hẽnh na-ããj mä raher'oot Jesus ky n'aa hanäm doo.

Paw-Ro rakut do pä me panyyg n'aa hahỹỹh

8 Ti m', Ris bä Paw-Ro her'oot do maa new'ëë do sa mahang aj'yy k'yy gadóm do bahäng. Ta hã d' né hẽ tahenäng noo gó. Dooh noo gó tabawäd bä. 9 Tamaa newëë mä Paw-Ro her'oot doo. Ti m' Paw-Ro baheg'ããs ta wë. Tah'yyb hapäh né hẽ, aj'yy h'yy ka'eeh Jesus hã tabahub däk hyb n'aa. 10 Ti m' taky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ tabas'ëëg gëët mäh. Ti m' tadu doo hawäd däk doo.

11 Ti m' hajõk do rahapäh bä Paw-Ro mo haj'aa, tak'ëp mä raky kakä bong. Sa kyy me raky hadoo:

—P'op habong doo, ër h'yy kaha'eeh do ahyy b'ëëh. Ajyy gó rakesok —näk mäh.

12 Béh-Nabéh ramaneëënh Sewus häd me, rah'yy kaha'eeh doo. Paw-Ro ramaneëënh Er-Mes häd me, rah'yy kaha'eeh do seeh, Paw-Ro ti her'ood ub do hyb n'aa. 13 Ti m' tób Sewus rahyb n'aa esee do yt hã moo hew'ëët do tamanaa booj yb, b'aa ts'ooh sii hẽ, sa panang noo bä. Panang babuj n'aa sii hẽ takarẽn paawä tajuu booj yb, Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa. Panang nedaa bä tób Sewus rahyb n'aa esee do basooh.

14 Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh raba-hapäh bä m', ras'ẽẽd hõm sa daaj hẽ sa saroor tii da raganen'aak do heen n'aa. Ti m' rawaj'aa bong sa mahang. Rawaj'aah bä m' tak'ëp mä rageëënh:

15 —H'ëëd hyb n'aa tii d' bë bad'oo? —näk mäh. —Ajyy né hẽ ããh, bë da hadoo doo! —näk mäh. —Bë ãã panäk ãã wén na, bë beréd hõm hyb n'aa hahỹ daap hẽ bë h'yy kaha'eeh doo. Dooh redëb bä tii. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do hã, hedëp do hã bë h'yy kawareem, sahõnh hẽ pahuunh do hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹh, wë, akajar na-ããj hẽ, sahõnh hẽ ta hã habong do na-ããj hẽ P'op Hagä Do mo haj'aa. 16 P'ooj ub rakarẽn doo da paa P'op Hagä Do banoo rababok sahõnh hẽ badäk hahỹ haw'ããts hẽ häj n'aa babuuj. 17 Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Do ta daaj hẽ takametëëh sa hã. Tametä had'yyt hẽ baad had'op do sa hã tanoo doo me. Ti né hẽ mejũũ naëng badoos doo. Ti né hẽ hanoo bë joom baad tawén eaak. Ti né hẽ bë waa hanoo. Ti né hẽ bë h'yyb tsebé tan'oo bä —näk mä Paw-Ro sa kyyh.

18 Ti m' raher'ood wäd né paawä, p'eets ub paawä raky nadaheeh. P'eets ub paawä rabajuu né hẽ booj yb sa hyb n'aa. 19 Ti m' rabaher'oot nä bä, Paw-Ro sa majĩĩ, Judah

buuj, kaja nä. Ãn-Tijoka, Ikonijo panang häd enäh doo bä naa rabana. Ti m' raher'oot hajõk do sa hã, rah'yy kawapëën hyb n'aa Paw-Ro sa wë. Ti m' hajõk do rakawaj'ããn bong Paw-Ro sa wë. Paw-Ro rakud kän pä me. Dajëp red'oo rawén takyg hõm panang bahånh. Tii b' raberéd jat. 20 Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do kata b'ëëh mä Paw-Ro pa. Ti m' Paw-Ro bas'ëëg gëët. P'aa hẽnh tabahõm ẽnh panang hẽnh. Ti m' jat'iip hadoo Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rabahõm kän panang Derebé häd näng doo hẽnh.

Paw-Ro rababaaj hõm do Ãn-Tijoka hẽnh panyyg n'aa hahỹỹh

21 Ti m', ta ti panang bä raher'oot Jesus ky n'aa hanäm doo. Hajõk mä Jesus hã h'yy kae kän raher'oot do hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rababaaj hõm kän Ris bä, Ikonijo hẽnh, Ãn-Tijoka hẽnh. 22 Ti m' ramabaaj nä me, panang buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã baad raky n'aa edëë däk, ranerét hyb n'aa Jesus hã rah'yy ka'eeh doo. Baad rabaher'oot ratsebé hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä na-ããj hẽ ramaher'oot sa hã: "Hajõng né da ji ahoop P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji bahadoo hyb n'aa." 23 Sahõnh hẽ panang ramatebës me, Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rasëëw hõm Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa. Ti m' raky n'aa etsẽẽ sa hyb n'aa. Ranoo kanawa doo me m' Jesus rahyb n'aa esee. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Baad mahagãã hahỹ a hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, baad ramoo bok hyb n'aa a hã h'yy ka'eeh do sa hã —näk mäh.

24 Ti m' ratabës Pisidija häj n'aa bä. Ti m' rakajaa Pam-Pirija häj n'aa bä. 25 Ti m' panang Peh-Ke häd näng doo bä raher'oot Jesus ky n'aa. Tii b' naa rabaw'ëënh mä panang Atarija häd näng doo hẽnh. 26 Tii bä ragatsëg tooj kän marakate gó. Ti m' rabatsëg hõm kän Ãn-Tijoka hẽnh, rahana doo hẽnh. Ãn-Tijoka bä né hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do raky n'aa ets'ẽẽ wät do paa Paw-Ro sa hyb n'aa, baad P'op Hagä Do bahag'ããs hyb n'aa sa hã. Tii b' naa né hẽ ti ramejũũ do paah, jé pad'yyt hẽ rabaher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa. Paw-Ro rabahajaa do hyb n'aa rababaaj nä kän. 27 Rakajaa bä kä m' Ãn-Tijoka bä, ramejũũ Jesus hã h'yy ka'eeh do rakata padëëk hyb n'aa. Ti m' raher'oot sa hã sahõnh hẽ P'op Hagä Do mo haj'aa sa hã raheboo nä hẽnh. Raher'oot na-ããj hẽ m', Judah buuj nadoo do sa hã Jesus an'oo däg kän ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. 28 Ti m' hajõng ta åh Ãn-Tijoka bä Paw-Ro rabaym Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang.

15

Jerusarẽnh bä Jesus hã h'yy ka'eeh do rakaner'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', ti noo gó ajyy wób rakajaa Ãn-Tijoka bä, Judah häj n'aa hẽnh naa. Ti m' radu doo rama metëëk Judah buuj nadoo do hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do hã. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Taw'ããts hẽ bë masuuj noo byyh ehõk Mosees ky n'aa jaw'yyk do metëëk doo da. Tii da bë moo naboo bä, dooh bë P'op Hagä Do edëëb bä ta wë —näk mäh.

2 Dooh Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh ragenaag bä raher'oot doo. Ky kedag bok sa sii ta ti hyb n'aa. Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Ãn-Tijoka bä habong do rabasëëw hõm Paw-Ro, Béh-Nabéh, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, Jerusarẽnh hẽnh rabahõm hyb n'aa. T'ĩĩ hẽnh ramejũũ rabahõm, masuuj noo byyh kahõk do ky n'aa rabeaanh hyb n'aa 12 hedoo do Jesus mejũũ do sa hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa t'ĩĩ hẽnh habong do sa hã.

3 Ti m' rabahõm kän. Ramahõm me m', Penisija häd näng do häj n'aa bä, Samarija häd näng do häj n'aa bä na-ããj hẽ raher'oot Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã nyy da Judah buuj nadoo do wób h'yy kae padëëk P'op Hagä Do hã. Jesus hã h'yy ka'eeh do panang bä habok do raky n'aa napäh bä tii, tak'ëp ratsebee bong.

4 Ti m' Paw-Ro rakaja hõm bä kä Jerusarẽnh hẽnh, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, sa wahë n'aa na-ããj hẽ, 12 hedoo do Jesus mejũũ do na-ããj hẽ baad ragadoo. Ti m' Paw-Ro raher'oot mä sa hã sahõnh hẽ ramoo bok do hã P'op Hagä Do mo haj'aa do ky n'aa raheboo nä hẽnh. 5 Ti m' Parisẽw wób Jesus hã h'yy ka'eeh do raky hadoo:

—Taw'ããts hẽ ji mejũũ Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy kae padëëk do sa hã, sa masuuj noo byyh ehõg hõm. Taw'ããts hẽ na-ããj hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh —näk mä sa kyyh.

6 Ti m', ti hyb n'aa m' 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa na-ããj hẽ rakata b'ëëh rabaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa. 7 Ti m' bäp peej däg raky n'aa her'oot do jawén paa bä, Peed as'ëëg gëët, ti m' taky hadoo:

—Wakãn haa —näng mäh. —Bë hapäh né hẽ p'ooj ub ỹ P'op Hagä Do asëm do ỹ baher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hã, rah'yy ka'eeh hyb n'aa Jesus hã. 8 P'op Hagä Doo, ji h'yyb tym hapäh doo, tametëëh tagadoo na-ããj hẽ Judah buuj nadoo doo. Tanoo ta Sahee sa h'yyb tym gó tabajëng doo, ër hã tanoo do hadoo. 9 Dooh ta see hadoo pé ër hã, sa hã na-ããj hẽ. P'op Hagä Do awug hõm sa h'yyb tym gó hanäng doo, Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, ër h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do awug hõm do hadoo, ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus hã. 10 Ti hyb n'aa, h'ëëd hyb n'aa bë gahëën Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy kae padëëk do ramoo bok hyb n'aa ta ti ër nahajaa doo, ër wahë makũ na-ããj hẽ ranahajaa doo? H'ëëd hyb n'aa bë karẽn P'op Hagä Do bë metyy? 11 Dooh taw'ããts hẽ tado bä —näng mäh. —Dooh ër moo bok do hyb n'aa tado bä ër h'yyb tym P'op Hagä Do bed'ëëp. Jesus hyb n'aa, ër Jesus kamahẵn do hyb n'aa tii. Ti hadoo né hẽ sa hã, Judah buuj nadoo do sa hã —näng mä Peed kyyh.

12 Ti m' sahõnh hẽ bag hẽnh rababë hõm ramaa newëë bä Béh-Nabéh Paw-Ro daheeh raher'oot doo. Paw-Ro raher'oot mä rapehuunh doo, ji hyb n'aa meuunh doo, P'op Hagä Do hejój me ramoo bok doo, Judah buuj nadoo do sa mahang. 13 Rabahajaa bä raher'oot doo, Tsijaag ky hadoo mäh:

—Bë maa newë këh ỹỹ, wakãn haa —näng mäh. 14 —Peed her'ood wät nyy da P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn wät Judah buuj nadoo doo, sa mahang P'op Hagä Do karapee rabadoo hyb n'aa. 15 Ta ti taher'oot do baad tanu däng P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa hã. Hahỹỹ da takerii däk:

16 “ ‘Ta ti jawén ỹ matëëh da.
Hajõõ ta baab né paawä dooh Dawi panaa
rabagãã boo bä,
p'aa hẽnh Dawi panaa see sa wahë n'aa
tabahado däk ỹ an'oo bä da.*
17-18 Tii da ỹ wén d'oo, Judah buuj wób,
sahõnh hẽ Judah buuj nadoo do sii hẽ,
karapé haa pan'aa hedoo doo,
ỹ rabesoos hyb n'aa’, näng mä Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Doo,
p'ooj ub taky däng do moo wät doo.”†

19 —Ti hyb n'aa, —näng mä Tsijaag —hã ỹỹ péh, taw'ããts hẽ dooh ta bahẵnh ër mejõ bä Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do hã h'yy kae padëëk do sa hã. 20 Taw'ããts hẽ ër erih ranawëh hyb n'aa P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëëh do tä n'aa. Taw'ããts hẽ ër erih ranaỹỹh hyb n'aa sa ỹỹm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii. Ranawëh hyb n'aa sa masããh dab, har'ëëng dab, ranaboh bä ta majyyw gatsëë däk doo. Taw'ããts hẽ ër erih na-ããj hẽ ranawëh hyb n'aa majyyw. 21 Tii d' ër wén erih, Mosees ky n'aa jaw'yyk do raner'ood had'yyt hẽ däg panang haw'ããts hẽ Saab hã had'yyt hẽ, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã. Ti hyb n'aa raheen n'aa nyy däk né hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã —näng mä Tsijaag kyyh sa hã.

Judah buuj nadoo do rama erih do panyyg n'aa hahỹỹh

22 Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh doo, rasëëw hõm sa wób, ramejũũ hyb n'aa Béh-Nabéh Paw-Ro sa sii, Ãn-Tijoka hẽnh. Rasëm do häd hahỹỹh: Judas Bar-Saba häd näng doo, Siras daheeh. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa

* **15:16** Tób hadëë hyng do paah, p'aa hẽnh ji tama sooh do ky n'aa gó tabeh'ũũm Gereg kyy me Dawi panaa ky n'aa. P'op Hagä Do hã Judah buuj raky nadaheeh do hyb n'aa, hajõõ ta baab noo gó dooh Dawi panaa rabagãã boo bä paa Judah häj n'aa bä. Tii bä kä, ta ky n'aa rod raber'oot do hã, ti awät da Dawi panaa seeh, p'aa hẽnh sa hã tabag'ããs doo, P'op Hagä Do ky däng. Jesus né ti ta ti Dawi panaa P'op Hagä Do ky däng doo. † **15:17-18** Amos 9.11-12

wób tii. 23 Ti m' sa hã ramejũũ rerih doo kä. Hahỹ ti rama erih doo:

"Ããh, 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa na-ããj hẽ, bë wakããn hedoo ããh. Bëëh, Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do Ãn-Tijoka panang bä habong doo, Sirija häj n'aa bä, Siris häj n'aa bä habok do na-ããj hẽ ãã ma erih. Ãã edëng bëëh.

24 "Ãã heen n'aa enäh babä naa t'ĩĩ hẽnh heboo nä doo. Ãã heen n'aa enäh, ajyy raher'oot doo me baad nado wäd bë h'yyb ran'oo bä. Bë h'yyb manepëë boo ran'oo bä. Dooh ãã kyy gó tado bä ta ti rama metëëk doo. 25 Ti hyb n'aa baad ub babä ãã kaner'oot, bë wë ãã mejũũ hyb n'aa ãã wób, Paw-Ro Béh-Nabéh ër najiis bë mejũũ do sa sii rabahõm hyb n'aa. 26 P'eets ub radejëëb paawä Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa rabaher'ood hõm do hyb n'aa, dooh Paw-Ro Béh-Nabéh rah'yyb eỹỹm bä, dooh rah'yy gejë hõm bä. 27 Ãã mejũũ Judas Siras daheeh raky masa hyb n'aa ãã erih do hã. 28 Baad ub né hẽ P'op Hagä Do Sahee metëëh ãã hã, ãã ganahëën hyb n'aa bë hã tak'ëp hejoonh doo. Ãã hã na-ããj hẽ baad ub P'op Hagä Do Sahee metëëh doo. Jããm hẽ bë tayy hahỹ ãã her'oot do bë hã: 29 Taw'ããts hẽ bë nawëh P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëëh do tä n'aa. Taw'ããts hẽ bë nawëh bë masããh dab, har'ëëng dab bë naboh bä ta majyyw gatsëë däk doo. Bë awëë manä ta majyyw. Bë aå manä bë ỹỹm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii. Ta ti bë ky dahé bä, taw'ããts hẽ. Jããm hẽ kä ãã erih doo."

30 Ti m' Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa daheeh ramejũũ Paw-Ro, Béh-Nabéh, Judas, Siras daheeh rabahõm hyb n'aa. Ti m' rabahõm kän. Ti m' rakajaa bä Ãn-Tijoka bä, ramejũũ sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do séd hã rakata padëëk hyb n'aa. Ti m' ranoo sa hã 12 hedoo do rama erih doo. 31 Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do t'ĩĩ hẽnh kata däk do raner'ood bong kerih doo. Ti m' ratsebee bong ta ky n'aa hyb n'aa. 32 Ti m' Judas, Siras daheeh, baad mä ramaher'oot Jesus hã h'yy ka'eeh doo, baad ub, tsebé doo gó rababok hyb n'aa, rah'yy ganejë hõm hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa rod né hẽ m' ti Judas, Siras daheeh. 33 Ti m', hajõng ta ắh t'ĩĩ hẽnh rabaym do jawén paa bä m', Jesus hã h'yy ka'eeh do kedëë bong, rababaaj hõm hyb n'aa Jerusarẽnh hẽnh. Sa hã rakedëë bong bä m' raky hadoo:

—Baad tanyy né hẽ ti bë bana. Baad ãã karẽn P'op Hagä Do bë taky n'aa edëng. H'yyb näm doo me ãã karẽn bë babaaj hõm —näk mäh.

Ti m' ta wób rababaaj hõm kän. [34 Siras aym dó.] 35 Ti m' Paw-Ro, Béh-Nabéh rabaym Ãn-Tijoka bä. T'ĩĩ hẽnh rama metëëk ta wób sa sii Jesus ky n'aa.

Jesus hã h'yy ka'eeh do rabeg'ããs panang raheboo nä doo hẽnh panyyg n'aa hahỹỹh

36 Ti m' ta see pé noo gó Paw-Ro ky hadoo Béh-Nabéh hã:

—Hamäh, ër ah'ũũm p'aa hẽnh ër heboo nä do paa hẽnh. Jesus hã h'yy ka'eeh do ër heg'ããs, jé pad'yyt hẽ Jesus ky n'aa ër her'oot do paa hẽnh. Ër heg'ããs baad raboo bä —näng mäh.

37 Ti m' Béh-Nabéh karẽn paawä Jowãw Maah-Ko bahõm sa sii. 38 Paw-Ro hã dooh baad tado bä, Pam-Pirija bä Jowãw Maah-Ko, sa sii hawät do paah, teréd bong do hyb n'aa. 39 Dooh rah'yyb däng do tado bä, ti hyb n'aa raketyn bong. Béh-Nabéh, Jowãw Maah-Ko daheeh rabatsëg hõm tsyt dëëg hã Tsi-Peré häd näng doo hẽnh. 40 Ti m' Paw-Ro hata kä Siras. Ti m' ratsyym kasok bä m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Ãn-Tijoka bä habong do raky hadoo sa hã:

—Baad ub bë P'op Hagä Do kamahắn. Baad ub bë tabahag'ããs —näk mäh.

41 Ti m' Sirija häd näng do häj n'aa bä, Siris häd näng do häj n'aa bä rakajetsëg hõm. Rakajetsëk me Paw-Ro maher'oot Jesus hã h'yy ka'eeh do panang bä habong do sa hã, baad rababok hyb n'aa, ratsebé hyb n'aa, rah'yy kae magyys hẽ hyb n'aa.

16

1 Ti m' panang Derebé häd näng doo hẽnh Paw-Ro rabeboo nä jawén paa bä, rabahõm panang Ris häd näng doo hẽnh. Tii bä

tamamuun Jesus hã h'yy ka'eeh do seeh, Tsimoot häd näng doo. Ta ỹỹn mä Judah buuj. Ta yb mä Gereg buuj. 2 Jesus hã h'yy ka'eeh do Ris bä habong doo, Ikonijo bä habong do na-ããj hẽ, baad mä rabaher'oot Tsimoot ky n'aa. 3 Ti m' Paw-Ro karẽn Tsimoot ahõm sa sii. Pooj jé tamejũũ ta masuuj noo byyh kahõg hõm, Judah buuj t'ĩĩ hẽnh häj n'aa bä habong do sa hyb n'aa, sahõnh hẽ rahapäh do hyb n'aa Gereg buuj Tsimoot yb. Dooh takarẽn bä Judah buuj rakawajããn ta hyb n'aa. 4 Ti m' sahõnh hẽ panang ramatebës me raher'oot rama erih do ky n'aa 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa na-ããj hẽ Jerusarẽnh bä habong doo, rerih doo. 5 Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh doo, panang haw'ããts hẽ habong doo, tak'ëp mä rah'yy kae kän Jesus hã. Jesus hã h'yy ka'eeh do kahũũm had'yyt hẽ.

Paw-Ro s'ëëh hadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

6 Ti m', dooh P'op Hagä Do Sahee an'oo bä raher'oot Jesus ky n'aa Asija häj n'aa bä. Ti hyb n'aa m' ratabës Pirikija, Garata häd enäh do häj n'aa. 7 Misija häj n'aa bahëëj jëng bä, rakarẽn paawä Bitinija häj n'aa hẽnh rabahõm. Ti hadoo né hẽ dooh m' Jesus Sahee an'oo bä.* 8 Ti hyb n'aa Misija häj n'aa bä rakajetsëg w'ëënh. Panang Torowas häd näng doo hẽnh mä rabaw'ëënh. 9 Tii bä, panang bä, atsëm, Paw-Ro s'ëëh hadoo mä ta hã. Ta s'ëë gó tahapäh mä aj'yy hagëët doo, Paw-Ro hats'yyt doo. Hahỹỹ d' mä aj'yy hagëët do kyyh: “B'ëëp Masedonija häj n'aa hẽnh. Ãã mamasaa”, näng mäh. 10 Paw-Ro s'ëëh hadoo do tahapäh do jawén paa bä, nayyw hẽ ãã benyyw hõm ãã h'ëëd, ãã tsyym kasok hyb n'aa Masedonija hẽnh hah'ũũm doo. Ãã hã, P'op Hagä Do ti ãã naëënh doo, Masedonija babuj n'aa hã ãã baher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa.†

Ỹỹnh Ridija häd näng do panyyg n'aa hahỹỹh

11 Ti m', tii b' naa ãã gatsëg t'oonh marakate gó. Ti m' nayyw hẽ ãã batsëg hõm tsyt dëëg hã Samotaras häd näng doo hẽnh. Ti m' jat'iip hadoo ãã kajaa panang Newaporis häd näng doo bä. 12 Tii b' naa ãã bahõm kän panang Pirip häd näng doo hẽnh. Jããm né hẽ ky n'aa etsëëh ta ti panang Masedonija häj n'aa bä. Hajõk Roma buuj t'ĩĩ hẽnh rababong. Tii bä ãã baym pawóp hẽ ta ắh. 13 Ti m' Saab hã, Judah buuj rakamehehãk do hã, panang bahắnh ãã babok. Tamii me ãã baw'ëënh. Ãã hã, tamii takëën hã Judah buuj rakat'aa P'op Hagä Do hã raky n'aa etsẽẽ hyb n'aa.‡ Ta tii bä kata b'ëëh do ãã mamuun bä, tũũ ãã bab'ëëh sa pa. Ti m' ãã du doo ãã her'oot do Jesus ky n'aa, ỹỹj tii bä kata b'ëëh do sa hã. 14 Sa mahang ti ahäng ỹỹnh Ridija häd näng doo, Panang Tijatira häd näng doo bä naa. Pããn hebaan do hahiin do hesäm do tii. Judah buuj nado né paawä, P'op Hagä Do tahyb n'aa jaw'yyk. Ti m' baad tahyb n'aa gadoo Paw-Ro her'oot doo, Jesus an'oo bä. 15 Ti m' ranu gemuun wät ta wakããn daheeh. Ti m' ãã tabats'yyt sa tób hẽnh. Ti m' Ridija ky hadoo:

—Bë hã ỹ h'yy kae bä né hẽ Jesus hã, ỹ karẽn paawä bë ayyw dó tóp ỹ yt hã —näng mäh.

Ky kah'ũũm ãã hã, ãã wén ym.

Paw-Ro, Siras daheeh, radewäts b'ëëh do panyyg n'aa hahỹỹh

16 Ti m' ta see pé noo gó Judah buuj raky n'aa hetsẽ hẽnh ãã bahõm bä, ãã mamuun maruus. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk. Noo ese karap'aar h'yyb nesaa do an'oo bä. Taher'oot ta wób sa hã h'ëëd hado ta jawén rababok doo. Ti hyb n'aa ta kariw n'aa hajõng dajẽẽr ragedak. 17 Paw-Ro sii hẽ, ãã sii hẽ, ta ti maruus bawäd had'yyt hẽ. Ãã sii tabawät bä tak'ëp tageëënh:

—P'op Hagä Doo, Sahõnh Hẽ Bahắnh Hadoo Do wë moo heb'ook do hahỹ ajyy. Raher'oot bë hã nyy da P'op Hagä Do bë tabed'ëëp nesaa do mahắnh, ta wë bë basëëk hyb n'aa! —näng mä maruus.

* **16:7** Sa h'yyb gó m' rabahapäh tii. † **16:10** Rukas ti hahỹ erii wät doo. Masedonija hẽnh Paw-Ro rabahõm do pooj jé Rukas kata däk sa hã. Sa sii tabawäd kän. ‡ **16:13** Pawóp its rado bä Judah buuj ta wób sa panang bä haj'eenh doo, dooh ratamaa bä P'op Hagä Do panyyg raneherót do tób n'aa. Tamii nabyy me rakahet'aa, P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa.

18 Hajõng ta ăh tii da tabed'oo. Ti m' Paw-Ro tah'yyb panas'ëëh do hyb n'aa taher'oot do hã, Paw-Ro ty kaw'õõd däk ta wë, ti m' taky hadoo karap'aar h'yyb nesaa do hã:

—Jesus Kristo häd gó õm ỹ mejũũ ma-banyyh hyb n'aa maruus hã hadäk doo —näng mäh.

Ti m', nayyw hẽ karap'aar h'yyb nesaa do ta hã hadäk do paa anä kän.

19 Ti m' ta kariw n'aa rabahapäh bä m', dooh ragedag wäd bä dajẽẽr,§ rameso padëëk Paw-Ro, Siras daheeh. Ti m' ramahũũm panang buuj rakahet'aa bä, hyb n'aa jew'yyk do sa wë. 20 Hyb n'aa jew'yyk doo, ji ky n'aa etyy do sa matym gó raky n'aa tapaa sa hã. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Hahỹ Judah buuj rametëëk ër panang buuj sa hã rakamaj'ĩĩ hyb n'aa. 21 Rametëëk na-ããj hẽ rabahed'oo doo da ër nahajaa doo. Dooh taw'ããts hẽ tado bä ër gado bä. Roma buuj ëër —näk mä sa kyyh.

22 Ti ky hedoo né hẽ hajõk do sa kyyh. Tii bä kä m', hyb n'aa jew'yyk do ramejũũ rakebo bëëh Paw-Ro Siras sa saroor rabahewyyh hyb n'aa. 23 Ti m' tak'ëp rabahewyyh do jawén paa bä, ramejũũ radewäts b'ëëh. Ti m' ragadahew'ëës do hagã n'aa hã ramejũũ, baad tabahag'ããs Paw-Ro Siras daheeh. 24 Ti m' ragadahew'ëës do hagã n'aa dewäts b'ëëh t'õp gadäg ub doo gó. Ti m' b'aa gó ji tsyym tyw n'aa ragegots padëëk doo gó tadabong sa tsyym.

25 Ti m' atsëm ub, gawak'aap, Paw-Ro Siras daheeh raky n'aa etsẽẽ mäh, P'op Hagä Do hã rama ejäm mäh. Ta wób radewäts b'ëëh do ramaa newëë sa kyyh. 26 Tii bä, nayyw hẽ, tak'ëp tabana k'ããts katajuus doo. Pä ragadahew'ëës do mesoo n'aa katajus wät na-ããj hẽ. Ti m' ragadahew'ëës do nooh, noo kasëëts hõm ta daaj hẽ katajuus do hyb n'aa. Haak sapuuw hedoo do radewäts b'ëëh do sa moo hã padëëk do paah, kajäg bëëh tũũ. 27 Ti m' ragadahew'ëës do hagã n'aa ty gawëëj däk bä, tahapäh bä ragadahew'ëës do noo gasëëts hõm doo, tado däk sẽn-jeer ta daaj hẽ takadaj'ëëp hyb n'aa paawä. Sahõnh hẽ raban'yyh ted'oo. 28 Ti m' tak'ëp Paw-Ro beëënh:

—Kadajëëb manä a daaj hẽ! —näng mäh.

—Sahõnh hẽ ããh, babä ãã bab'ëëh —näng mäh.

29 Ti m' aj'yy betsẽẽ ta bag, ti m' tawaj'aa suun, ti m' ahyy häng ta taron nu paa me Paw-Ro Siras sa wë. 30 Ti m' taman'yyh ragadahew'ëës doo gó naa. Teaanh mä tii bä:

—Nyy d' ỹ bad'oo hëp ỹ tym P'op Hagä Do bed'ëëp hyb n'aa nesaa do mahănh, ta wë ỹ basëëk hyb n'aa? —näng mäh.

31 Ti m' raky hadoo:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do hã mah'yy kae. Tii bä a h'yyb tym P'op Hagä Do ed'ëëp da, ta wë mabawät hyb n'aa da, õm a tób yt hã haj'eenh do na-ããj hẽ —näk mäh.

32 Ti m' raher'oot ta hã, ta tób yt habong do sa hã na-ããj hẽ Jesus ky n'aa. 33 Ti m' ti noo gó né hẽ, atsëm ub, Paw-Ro Siras sa rog rahewyyh do haj'aa paah, ragadahew'ëës do hagã n'aa hetsyyd hõm. Ti m' nayyw hẽ ranu gemuun wät ta wakããn daheeh. 34 Ti jawén Paw-Ro Siras daheeh tamahũũm mä ta tób hẽnh. Ti m' tanoo sa waa. Ti m' tak'ëp tatsebee kän ta wakããn daheeh, P'op Hagä Do hã rah'yy kae däk do hyb n'aa.

35 Ti m' jati péh, hyb n'aa jew'yyk do ramejũũ warahén wób, ragadahew'ëës do hagã n'aa wë, tabasog nyyh hyb n'aa ragadahew'ëës doo gó hab'ëëh do paah, Paw-Ro Siras daheeh raban'yyh hyb n'aa. 36 Ti m' ragadahew'ëës do hagã n'aa her'oot Paw-Ro hã:

—Hyb n'aa jew'yyk do ỹ ramejũũ, õm Siras daheeh ỹ basog nyyh ragadahew'ëës doo gó naa, baad bë bah'ũũm hyb n'aa —näng mäh. —Ti hyb n'aa bë anäh, h'yyb nyyw gó bë ahõm —näng mäh.

37 Ti m' Paw-Ro baher'oot warahén panäk do sa hã:

—Bë hapäh né hẽ Roma buuj ky n'aa jaw'yyk doo. Dooh tahaja bä Roma buuj rahewyh bä ranaher'oot nä bä raky kes'ëëm do ky n'aa. Roma buuj né paawä ããh, ãã

§ **16:19** Noo ese do paa hyb n'aa, ta wób rabena maruus wë, tamaher'oot hyb n'aa sa hã ny hadoo sa pooj jé hawät doo. Maruus kariw n'aa hã rep'aak sa hã tamaher'oot hyb n'aa. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã hadäk do paa anä kän do jawén paa bä, dooh maruus noo ese wäd bä. Ti hyb n'aa né hẽ ta kariw n'aa rakawajããn Paw-Ro sa wë.

rahewyyh sahõnh hẽ sa matym gó, dooh né paawä ãã hã ran'oo bä ãã her'oot ãã ky n'aa. Ãã radewäts b'ëëh tii bä ragadahew'ëës doo gó. Tii d' rabad'oo do jawén paa bä ãã hã, hỹỹ kä rakarẽn kejën do hadoo ãã bahõm. Dooh baad tado bä. Ãã karẽn rabana wawẽẽ hẽ, sa daaj hẽ ãã ramanyyh hyb n'aa —näng mä Paw-Ro kyyh panäk do sa hã.

38 Ti m' warahén rabahõm kän, raher'oot mä sa hã. Ti m' hyb n'aa jew'yyk do raky n'aa napäh bä, Paw-Ro Siras daheeh Roma buuj, tak'ëp mä rabeỹỹm bong.** 39 Ti m' rabahõm Paw-Ro sa wë, raber'oot hyb n'aa sa sii. Ti m' raky hadoo:

—Ãã karẽn bë hyb n'aa mabaan hõm ãã mo haj'aa bë hã. Bë kawaj'ããn manä ãã wë —näk mä sa kyyh.

Ti m' baad hadoo doo me retsẽẽ rabahõm hyb n'aa sa panang bä naa. 40 Paw-Ro raban'yyh bä ragadahew'ëës doo gó naa, Ridija tób hẽnh rabahõm. T'ĩĩ hẽnh rakat'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa sii. Baad ub mä rabaher'oot sa hã, rah'yyb neỹỹm doo me Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti m' rabahõm kän.

17

Jesus hã h'yy kana'eeh do radu n'aa kamaj'ĩĩ do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', Paw-Ro ramahõm me ratabës Ãm-Piporis häd näng do panang, Aporonija häd näng do panang na-ããj hẽ. Kaja hõm kän mä panang Tesaronika häd näng doo bä. Tii bä ti asooh tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo. 2-3 Ti m', t'ĩĩ hẽnh Paw-Ro rabahõm Judah buuj rakamehehãk do hã, rabahed'oo doo da. Tamawoob hẽ Saab noo gó P'op Hagä Do kyy kerih do paa hã Paw-Ro metëëh sa hã, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa. Tamaher'oot mäh, tametëëh Kristo dajëp né hẽ, ganä wät né hẽ tadajëp jawén paa bä, ta ky n'aa kerih däk doo da né hẽ. Ti m' taky hadoo:

—Jesus, ta ky n'aa ỹ her'oot do bë hã, ti né hẽ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo —näng mäh.

4 Ti m' Judah buuj wób raky daheeh Jesus ky n'aa. Séd rah'yyb hedo däg kän Paw-Ro sa hã. Hajõng Gereg buuj P'op Hagä Do hyb n'aa hes'ee do na-ããj hẽ raky dahé kän Jesus ky n'aa. Ti hadoo ẽnh hajõk ỹỹj ky n'aa etsëëh doo. 5 Ti hyb n'aa m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do rah'yy kajewëëts kän. Rah'yy kajew'ëës do hyb n'aa rabats'yyt panang bä habong do moo nesaa doo, ti m' radu n'aa kamaj'ĩĩ do panang bä. Ti m' rawaj'aa hõm Jasõn häd näng do tób hẽnh. Rakarẽn paawä Paw-Ro Siras daheeh tii bä haj'eenh do ramesoo, ramahũũm hyb n'aa panang buuj rakahet'aa bä. 6 Ti m' dooh rawyyd bä Paw-Ro Siras daheeh. Ti hyb n'aa ramaso däk Jasõn, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób na-ããj hẽ. Ramahũũm mä panang wahë n'aa sa wë. Tak'ëp mä rageëënh:

—Hahỹ ajyy badäk hahỹ haw'ããts hẽ kamaj'ĩĩ doo, hỹỹ kä babä rakaja nä —näk mäh. 7 —Gëët hahỹ Jasõn ats'yyt, ta tób yt hã rabaj'eenh hyb n'aa. Sahõnh hẽ hahỹ ajyy dooh raky dahé bä Sesa.* Sa noo m' ti anäng ji wahë n'aa seeh, Jesus ramaneëënh doo —näk mäh.

8 Ti m' ramaa napäh bä ta tii, hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa doo, panang wahë n'aa na-ããj hẽ rah'yy ganapõ kän. 9 Ti m' ramejũũ Jasõn, ta wób na-ããj hẽ, rep'aak raberéd hõm hyb n'aa. Reréd hõm mä tii bä.

Bereja häd näng doo hẽnh Paw-Ro rabahõm do panyyg n'aa hahỹỹh

10 Ti m' atsëm, Jesus hã h'yy ka'eeh do tii bä habong do sa kyyh gó Paw-Ro rabah'ũũm Bereja hẽnh. Rakajaa bä, rabahõm tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo hẽnh. 11 Ti m', Judah buuj Bereja bä habong do ky en'yym Tesaronika habong do sa mahắnh. Baad ragadoo Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot doo. P'op Hagä Do kyy kerih do hã raner'ood had'yyt hẽ, rabahapäh hyb n'aa te hub tado bä sa hã Paw-Ro her'oot doo. 12 Ti m' hajõk

** **16:38** Rawén jeỹỹm bong, rabahewyyh bä, dooh rahapëë bä Roma buuj rado bä. Daap hẽ ramejũũ rabahewyyh. Daap hẽ radewäts b'ëëh. Dooh tii da Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bä Roma buuj hã radoo bä. * **17:7** Roma buuj sa wahë n'aa hyb n'aa jawyk do ti Sesa .

Judah buuj rah'yy kae kän Jesus hã. Hajõk ỹỹj Gereg buuj ky n'aa etsëëh doo, ajyy na-ããj hẽ Gereg buuj, h'yy ka'eeh né hẽ tii da ẽnh. 13 Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo, panang Tesaronika habong doo, raky n'aa napäh bä Paw-Ro her'oot do P'op Hagä Do ky n'aa Bereja däg bä, Bereja hẽnh rabana. Ti m' radu n'aa Bereja buuj rakamaj'ĩĩ hyb n'aa Paw-Ro sa wë. 14 Ti m' nayyw hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do rame-jũũ Paw-Ro bawëënh akajar nabyy me. Ti hadoo né hẽ, Siras Tsimoot daheeh rabaym dó Bereja bä. 15 Paw-Ro sii hah'ũũm do paah, had'aa doo, panang Atẽn häd näng doo bä rabebë nä. Tii b' naa rababaaj nä. Rakajaa bä raher'oot Paw-Ro kyyh Siras, Tsimoot sa hã, nayyw hẽ rabah'ũũm hyb n'aa, Atẽn bä rakataa hyb n'aa Paw-Ro hã.

Atẽn bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

16 Ti m' Paw-Ro gadaa nuuj jé Atẽn bä, h'yy katón wät mä tahapäh do hyb n'aa hajõng Atẽn buuj sa kabariih. Sa panang haw'ããts hẽ anyy had'yyt hẽ. 17 Ti hyb n'aa m' tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot do yt hã Paw-Ro ky wõnh Judah buuj, Gereg buuj P'op Hagä Do hã hyb n'aa hes'ee do na-ããj hẽ. Panang buuj rakahet'aa bä, rabaheb'ëëh bä, Paw-Ro ky wõnh ta ắh hã had'yyt hẽ t'ĩĩ hẽnh kat'aa doo. 18 Ti m' Epikuréw häd enäh do ma matëg wób, Es-Toj-Ko häd enäh do ma matëg wób raky ked'aak mä Paw-Ro hã. Ti m' ta wób raky n'aa rejãã. Hahỹỹ d' mä reaanh:

—H'ëëd hahỹ tar'ood ỹỹn karẽn taher'oot? —näk mäh.

Ti m' ta wób raky hadoo:

—Häj n'aa s'ee hẽnh rah'yy kaha'eeh do sa ky n'aa taher'oot. Ta ti sa hã ji h'yy ka'eeh takarẽn, tahyb n'aa péh —näk mäh.

Tii d' rawén her'oot, Jesus ky n'aa hanäm doo, Jesus ganä wät do ky n'aa na-ããj hẽ Paw-Ro maher'oot do hyb n'aa sa hã.

19 Ti m' Paw-Ro rabatsyyd hõm Arejopak häd näng doo hẽnh, ma matëg sa wahë n'aa rakahet'aa doo hẽnh. Ti m' raky hadoo Paw-Ro hã:

—Ãã karẽn paawä ãã bahapäh mama metëëk do ky n'aa. Dooh ãã ky n'aa napëë nä bä ta tii —näk mäh. 20 —Õm ky kew'oonh maher'oot do hã. Ãã karẽn ãã hapäh h'ëëd ky n'aa tii —näk mäh.

21 (Atẽn buuj, ta s'ee hẽnh naa hena do panang bä habong do na-ããj hẽ maa kereed had'yyt hẽ papuuj hadoo do ky n'aa ramaa newë bä, raher'ood bä na-ããj hẽ. Ti hado had'yyt hẽ. Dooh ramoo boo bä. Ti hyb n'aa m' Paw-Ro rabats'yyt.)

22 Ti m' Paw-Ro bas'ëëg gëët Arejopak bä, ti m' taky hadoo sa hã:

—Atẽn buuj —näng mäh. —Ỹ hapäh ti bë maa ker'eet bë wehëë bä bë h'yy kaha'eeh doo —näng mäh. 23 —Ỹ hawät noo gó bë panang bä, ỹ hapäh sahõnh hẽ bë kabariih. Ỹ hapäh na-ããj hẽ bë h'yy kaha'eeh do hã bë ma heju do tyng n'aa. Ỹ hapäh sa mahang bë ma heju do tyng n'aa seeh, hahỹỹ da ta hã kerih doo: "P'op Hagä Do Ji Nahapäh Do Ji Ma Heju Do Tyng N'aa Hahỹỹh." Ta ti né hẽ P'op Hagä Doo, bë hyb n'aa esee doo, dooh né paawä bë hapëë bä, ti ky n'aa né hẽ ti ỹ her'oot bë hã —näng mäh.

24 —P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ badäk hahỹ mo haj'aa näng doo, badäk hahỹỹ hã habong do tamo haj'aa. Sahõnh hẽ badäk hahỹ haw'ããts hẽ habong do sa wahë n'aa tii. Sahõnh hẽ tabag'ããs. Dooh ta ti tagëë bä tób ji tama doo, ji yd hyb n'aa esee do yt hã. 25 Dooh hyb n'aa ta hã ji masa péh, sahõnh hẽ ji bahắnh tabahadoo do hyb n'aa. Ti né hẽ ti hanoo ër hã ër bedëp hyb n'aa. Ti né hẽ ti sahõnh hẽ hanoo do ër hã. 26 Sét hẽ aj'yy du na do sahõnh hẽ badäk hahỹ häj n'aa bä habong do P'op Hagä Do an'oo bä, badäk hahỹỹ hã rababong hyb n'aa. P'op Hagä Do né hẽ hanoo ny noo gó rababong doo, sa panang rababong do pan'aa na-ããj hẽ. 27 P'op Hagä Do wén d'oo tii da, P'op Hagä Do baad ji esóts bä né hẽ, apäh ji baw'yyt, baad ji hyb n'aa newë bä né hẽ tii. Dooh né paawä dawëë P'op Hagä Do awäd bä ër mahắnh. 28 P'op Hagä Do hyb n'aa ër bedëp. P'op Hagä Do hyb n'aa né hẽ ër babok. Tii d' né hẽ bë see erih do paah: "P'op Hagä Do panaa ëër", näng mäh.

29 Ti m' Paw-Ro ky hadoo ẽnh:

—P'op Hagä Do panaa hadoo do hyb n'aa ëër, ti hyb n'aa dooh taw'ããts hẽ tado bä

kabarii hadoo ji ed'oo P'op Hagä Doo. Dooh kabarii ji daaj hẽ ji moo wät do tahado bä. Dooh kabarii k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb, k'ããts tëg hawak do s'ëëb, pä s'ëëb hadoo do tahado bä P'op Hagä Doo. 30 P'ooj ub P'op Hagä Do hyb n'aa mabaan hõm tii da ji adoo bä. Hỹỹ kä ti dooh. Hỹỹ kä tamejũũ sahõnh hẽ badäk hahỹ haw'ããts hẽ habong do reréd hõm nesaa doo, ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. 31 Tii da tawén mejũũ, taky däng do hyb n'aa ti awät nä. Ti awät ti noo gó taky däng, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do ta matym gó rakata b'ëëh bä. Ti noo gó kä tamejũũ da aj'yy, tah'yyb däng doo, taky n'aa etyy hyb n'aa sahõnh hẽ badäk hahỹ haw'ããts hẽ habong doo. Baad ub né hẽ da tabaher'oot. Dooh tesõõts bä. Ti né hẽ ti ta h'yyb däng doo, sahõnh hẽ ky n'aa etyy doo, P'op Hagä Do metëëh sahõnh hẽ sa hã. Hahỹỹ da P'op Hagä Do metëëh ta tii: Tah'yyb Däng Do ganä wät dejëp do mahang, tan'oo bä —näng mä Paw-Ro kyyh.

32 Ti m' ganä wät do ky n'aa ramaa napäh bä tadajëp jawén paawä, ta wób raky n'aa ej'ees mä Paw-Ro. Ta wób kä raky hadoo:

—Taw'ããts hẽ. Jããm hẽ dó —näk mäh. —Ãã karẽn ta jawén ãã mamaher'oot p'aa hẽnh ta ti ky n'aa —näk mäh.

33 Ti m' Paw-Ro bahõm panang buuj ma mehetëk do sa wahë n'aa rakahet'aa doo bä naa. 34 Ta wób raky daheeh taher'oot doo, ti m' rahadaa hõm mä Paw-Ro. Sa mahang ti awät mä ma mehetëk do sa wahë n'aa seeh, Dijonis häd näng doo. Sa mahang ti awät mä na-ããj hẽ ỹỹnh, Damaris häd näng doo, ta wób na-ããj hẽ.

18

Korĩn bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', ti jawén paa bä, Paw-Ro bahõm kän Atẽn bä naa Korĩn hẽnh. 2 Ti m', t'ĩĩ hẽnh mä takataa Judah buuj seeh hã, Akira häd näng do hã. Panang Põn-Tus häd näng doo bä tabenäng paa tii. Akira, ta ỹỹm Pisiir häd näng do daheeh, papuuj nä rakajaa Itarija häj n'aa hẽnh naa. Itarija bä naa rawén n'yyh, Roma buuj sa wahë n'aa, Karaw-Dijo häd näng do ah'eed h'ũũm do hyb n'aa sahõnh hẽ Judah buuj, Roma bä habong doo. Ti m' Paw-Ro beg'ããs sa wë. 3 Ramoo bok doo péh, ti né hẽ Paw-Ro moo wät. Ti hyb n'aa sa pa tabagä, séd hã ramoo bok hyb n'aa. Tób pan'aa pããn s'ëëb, ji kah'ỹỹt bä ji mahũũm do ji sii, ratema. 4 Ti m' Saab had'yyt hẽ Paw-Ro ahõm had'yyt hẽ tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo hẽnh. T'ĩĩ hẽnh taky wõnh Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ. Takarẽn né paawä Jesus hã rah'yy ka'eeh.

5 Ti m' Siras Tsimoot daheeh rakaja nä bä m' Masedonija häj n'aa hẽnh han'aa doo, Paw-Ro moo yyw kän tamoo wät do paah, Jesus ky n'aa hanäm do tama met'ëëg had'yyt hẽ hyb n'aa. Judah buuj sa hã taher'ood had'yyt hẽ, sa hã tametëëh Jesus né hẽ ti P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. 6 Ti hadoo né hẽ m', dooh Judah buuj rakarẽn bä ramaa newë bä. Radu doo rakamaj'ĩĩ do ta hã. Raky n'aa rejãã mäh. Ti hyb n'aa ta tsapoog ta hã hadäk do tatapyng wät sa wë, rabahapäh hyb n'aa dooh baad tado bä tii d' rad'oo do heen n'aa. Ti m' ta ky hadoo sa hã:

—Bë h'yyb haj'aa hẽ né hẽ ti dawëë bë baboo hõm P'op Hagä Do mahãnh. Këh ỹ gabuuj nado —näng mäh. —Ỹ her'ood wät baad ub bë hã. Hỹỹ kä ỹ her'oot Jesus ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hã kä —näng mä Paw-Ro kyyh.

7 Ti m' Paw-Ro banä kän tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã naa. Ti m' tabahõm kän aj'yy Tisijo-Jus häd näng do tób hẽnh. Judah buuj nado m' tii. P'op Hagä Do m' tahyb n'aa esee tii hã. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do pa ta tób basooh. 8 Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa, Kiris-Po häd näng do h'yy kae kän Jesus hã. Ti hadoo né hẽ m' sahõnh hẽ ta tób yt haj'eenh doo. Ti m' hajõk na-ããj hẽ Korĩn babuj n'aa Jesus hã rah'yy ka'eeh, ta ky n'aa ramaa napäh jawén paa bä. Ti m' ranu gemuun bong.

9 Ti m' ta see pé noo gó, atsëm, s'ëëh hadoo Paw-Ro hã. S'ëëh hadoo doo gó Jesus ber'oot Paw-Ro sii. Hahỹỹ d' mä ta kyyh Paw-Ro hã:

—Eỹỹm manäh. Maher'ood had'yyt hẽ këh ỹ n'aa. Maky n'aa eréd manäh. 10 Ỹ awäd had'yyt hẽ a sii. Dooh da a hã moo

däng péh. Dooh da õm rarejã bä. Babä babuj n'aa sa mahang hajõk ỹ raky daheeh da —näng mä Jesus kyyh Paw-Ro hã.
11 Ti hyb n'aa sét hẽ ta baab, ji ma poo oow see pé ta kamarab n'aa ta jó, Paw-Ro bayyw kän Korĩn bä, P'op Hagä Do kyyh tama metëëk hyb n'aa.
12 Ti m', aj'yy Garijo häd näng doo, Akaja häj n'aa bä wahë n'aa noo gó, Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do rakamaj'ĩĩ Paw-Ro hã. Ti m' Paw-Ro ramaso däk, ramahũũm mä sa häj n'aa wahë n'aa Garijo häd näng do wë. Rakarẽn paawä m' Garijo ky n'aa etyy Paw-Ro. 13 Ti m' Garijo hã raky hadoo:
—Hahỹ aj'yy ky kah'ũũm ër panang bä habong do sa hã, P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa ãã ky n'aa jaw'yyk do nanoo doo da —näk mäh.
14 Ti m' Paw-Ro du do paawä taher'oot do raky n'aa tapaa do ky n'aa, Garijo ky hadoo Judah buuj sa hã:
—Tamo haj'aa kadoo bä paawä, tak'ëp nesaa do tamoo wäd wäd paawä, ỹ maa newë né paawä bë kyyh, Judah buuj. 15 Jããm hẽ kyyh p'ãã, sa häd p'ãã, bë ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa p'ãã bë ky ked'aak. Ti hyb n'aa bë daaj hẽ bë hyb n'aa newë nyy d' bë bad'oo. Dooh ỹ ky n'aa ety bä ta ti hedoo doo —näng mäh.
16 Ti m' tabah'eed n'yyh Judah buuj. 17 Ti m' aj'yy Sotenés, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa see wë rah'yy kawereem, rahewyh wät mä Garijo moo hew'ëët do tób n'aa w'oo hã. Dooh Garijo hyb n'aa p'eed bä rabahewyyh bä.

Ãn-Tijoka hẽnh Paw-Ro babaaj hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' ti jawén Paw-Ro aym nä hajõng ta ãh Korĩn bä. Ti m' Paw-Ro kedëë wät Jesus hã h'yy ka'eeh do Korĩn bä habong do sa hã. Ti m', Pisiir Akira sa daheeh ragatsëg t'oonh marakate gó häj n'aa Sirija häd näng doo hẽnh hahõm doo. Marakate atsëg pooj jé, Paw-Ro ahoo bëëh ta sëën, panang Sẽn-Kerej häd näng doo bä. Bäp peej däk tanahoh ta sëën, P'op Hagä Do hã taky däng do paa hyb n'aa.* 19 Ti m' atsëg hõm kän. Ti m' rakajaa panang Epeso häd näng doo bä. T'ĩĩ hẽnh Pisiir Akira daheeh rabayyw kän. Paw-Ro kä ahõm tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh. Ti m' taky wõnh Judah buuj t'ĩĩ hẽnh kat'aa doo. 20 Ti m' rabats'yyt bä sa sii tabaym dó, dooh m' takarẽn bä. 21 Tób yt naa tabanyyh bä taky hadoo sa hã:
—P'aa hẽnh da ỹ bana P'op Hagä Do karẽn bä —näng mäh.
Ti m' tagatsëg sooh marakate hatsëk doo gó, häj n'aa Sirija häd näng doo hẽnh hahõm doo gó. 22 Panang Sesareja häd näng doo bä rakaja hõm bä, Paw-Ro gatsëg nyyh. Ti m' tabas'oob kän Jerusarẽnh hẽnh, Jesus hã h'yy ka'eeh do t'ĩĩ hẽnh habong do taheg'ããs hyb n'aa m'. Tii b' naa Ãn-Tijoka hẽnh mä tabahõm. 23 Ti m' ta see pé noo gó Paw-Ro ahõm Pirikija, Garata häd enäh do häj n'aa hẽnh. Tamahõm me, panang banäng bä taheg'ããs sahõnh hẽ panang buuj Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Tah'yyb en'yym mä sa hã. Taher'oot mä sa hã, baad ub Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

Aj'yy Aporos häd näng do panyyg n'aa hahỹỹh

24 Ta see pé noo gó, aj'yy, Judah buuj, Aporos häd näng do kajaa panang Epeso häd näng doo bä, panang Pisiir Akira daheeh rabaym do paa bä. Panang Aresãn-Dirija häd näng doo bä tabenäng paa ti Aporos. Ky mepäh ter'ood bä. Baad tabahapäh P'op Hagä Do kyy kerih doo. 25 Heen n'aa näng né hẽ Jesus ky n'aa. Tak'ëp h'yyb hedoo doo me tabaher'oot sa hã, baad tama metëëk Jesus ky n'aa na-ããj hẽ, jããm né hẽ paawä tahapëë paawä Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun do ky n'aa. 26 Ti m' neỹỹm doo me tabaher'oot Jesus ky n'aa, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã. Ti m' taher'oot do Pisiir Akira daheeh ramaa napäh bä m', rabatsyyd kän sa tób hẽnh. T'ĩĩ hẽnh rabaher'oot baad ub né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa ta hã, tanahapäh nä doo.
27 Ti m' ta see pé noo gó Aporos karẽn tabatsëg hõm Akaja häj n'aa hẽnh. Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Epeso bä habong do raky hadoo:
—Taw'ããts né hẽ mabahõm —näk mäh.

* **18:18** Tabëëj däk ta ky däng do heen n'aa, tawén hoo bëëh ta sëën.

Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Akaja bä habong do hã rama erih, baad ragadoo hyb n'aa Aporos. Ti m' takajaa bä t'ĩĩ hẽnh Aporos masa Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Jesus hã rah'yy kae padëëk tii, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa sa wë. 28 Aporos ky wõnh Judah buuj. Sahõnh hẽ ramaa napäh bä baad tabaher'oot, baad tametëëh Judah buuj sa hã, Jesus né hẽ ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. P'op Hagä Do kyy kerih do hã tametëëh tii. Ti hyb n'aa, dooh Judah buuj sa kyy pé taher'oot do hã.

19

Epeso bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', Korĩn bä Aporos bawät noo gó, Paw-Ro bahõm panang Epeso häd näng doo hẽnh. Ta tyw n'aa waëë me tabës doo me tamahõm. T'ĩĩ hẽnh tamamuun Jesus ky n'aa ky dah'eeh do wób. 2 Ti m' teaanh sa hã:

—Äkä, bë gado däk P'op Hagä Do Sahee bë du doo noo gó bë ky daheeh doo? —näng mä Paw-Ro.

Ti m' raky hadoo:

—Dooh ãã ky n'aa napëë nä bä tanyy bä P'op Hagä Do Sahee —näk mäh.

3 Ti m' Paw-Ro eaanh mä sa hã:

—H'ëëd hadoo doo me ti bë ranu gemuun bong? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun doo da —näk mäh.

4 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Jowãw nu gemuun doo, nesaa do ji beréd hõm do heen n'aa, P'op Hagä Do hã ji h'yy ka'eeh do heen n'aa. Jowãw nu gahem'uun do maher'oot paa maa new'ëë do sa hã, ta jawén hana do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä Paw-Ro.

5 Ti m' raky n'aa napäh bä Paw-Ro her'oot doo, ranu gemuun hõm kän mä Jesus häd gó kä. 6 Ti m' Paw-Ro dasooh ta moo sa nuu gó, ti m' P'op Hagä Do Sahee bajëë kän sa h'yyb tym gó. Ti hyb n'aa kyy wób rer'ood wät dó. P'op Hagä Do ky n'aa m' raher'oot na-ããj hẽ. 7 12 m' ajyy tahyb n'aa pé m' tii.

8 Tamawoob hẽ ta kamarab Paw-Ro ahõm had'yyt hẽ tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh. H'yyb neỹỹm doo me baad tabaher'oot sa hã P'op Hagä Do ji tabag'ããs do ky n'aa.

9 Ti m' sa mahang ti abong nabuj keh'ũũm doo. Dooh m' rakarẽn bä raky dahé bä Jesus ky n'aa. Ti m' ta wób maa napäh bä, raky n'aa rejãã Jesus ky n'aa, papuuj hadoo do ky n'aa Paw-Ro her'oot doo. Ti m' Paw-Ro ahõm sa mahẵnh. Ti m' tatsyyd h'ũũm Jesus hã h'yy ka'eeh doo, tób Tirãn häd näng do yd ma mehetëk doo hẽnh. T'ĩĩ hẽnh tabaher'ood had'yyt hẽ sa hã Jesus ky n'aa. 10 Pawóp mä ta baab tabaher'oot t'ĩĩ hẽnh. Ti hyb n'aa m', sahõnh hẽ Judah buuj, Judah buuj nadoo do Asija häj n'aa bä habong doo, raky n'aa napäh Jesus ky n'aa. 11 P'op Hagä Do an'oo bä tak'ëp Paw-Ro pehuunh. 12 Paw-Ro saroor tapadedëëk do sii hẽ radaso bä nahëë näng do hã, has'oo däk tan'oo bä. Karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk do sii hẽ tabahebë Paw-Ro saroor hã.

13 Ti m' Judah buuj wób, jé pad'yyt hẽ karap'aar h'yyb nesaa do hebë doo, rakarẽn paawä karap'aar h'yyb nesaa do rahebë Jesus häd gó. Hahỹỹ da m' sa kyyh karap'aar h'yyb nesaa do sa hã:

—Jesus, Paw-Ro ky n'aa her'oot do häd gó, õm ãã mejũũ maberéd hõm hyb n'aa mahadäk doo —näk mäh.

14 Tii d' hed'oo do 7 ajyy, Judah buuj Sewah häd näng do taah. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa see m' ti Sewah. 15 Ti m' ta see pé noo gó karap'aar h'yyb nesaa do see ky gadoo mä sa hã:

—Ỹ hapäh ti Jesus. Ỹ ky n'aa napäh ta ti Paw-Ro —näng mäh. —Bë ti dooh. Dooh ỹ mepëë bä bëëh —näng mäh.

16 Ti m' aj'yy, karap'aar hã hadäk do her'oot doo, sa hã tawaj'aa däk. Tak'ëp tabahejoonh karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk do hyb n'aa, ti hyb n'aa taj'aa ketsë sa hã. Tarejãã tak'ëp sa hã, ti hyb n'aa rawaj'aa n'yyh bag hẽnh tób gó naa. Majyyw ratag nyyh raban'yyh bä. 17 Ti m' sahõnh hẽ Epeso bä habong do Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ raky n'aa napäh bä m' rabeỹỹm bong. Raweh'ëëh mä tak'ëp Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

18 Ti m' hajõk Jesus hã h'yy ka'eeh do wób,
sahõnh hẽ ramaa napäh bä rakawoom ne-
saa do sa mo haj'aa. 19 Hajõk mehëm do
paa ramenaa sa h'ëëd kerih doo. Ta hã
tabanäng ramehëm do ky n'aa paah. Ti m'
sahõnh hẽ rabahapäh bä m' rabaju toonh
sahõnh hẽ ta ti hedoo do kerih doo. Ta hyb
n'aa pé 50 miw moweed k'ããts tëg hawak
do s'ëëb raju toonh do säm paah. 20 Tii bä kä
m', ky n'aa etsä däg kän mä Jesus ky n'aa. Jé
pad'yyt däg kä ta ky n'aa tii bä. Hajõk h'yy
ka'eeh doo kä Jesus hã.

21 Ta ti jawén paa bä Paw-Ro h'yyb däng
tabeg'ããs Masedonija, Akaja häd enäh do
häj n'aa hẽnh. Tii b' naa takarẽn Jerusarẽnh
hẽnh tabahõm. Ti m' taky hadoo:

—Jerusarẽnh hẽnh ỹ bewäd nä jawén paa
bä, ỹ beg'ããs nä Roma panang —näng mäh.

22 Ti m' ta sii moo bok do wób, Tsimoot,
Eras häd enäh do tamejũũ Masedonija häd
näng do häj n'aa hẽnh rabahõm hyb n'aa ta
pooj jé. Ti nuuj jé m' Paw-Ro baym dó Asija
häj n'aa bä.

Demeet du n'aa do rakamaj'ĩĩ do Paw-Ro sa wë panyyg n'aa hahỹỹh

23 Ti m' ti noo gó Epeso bä hajõk kamaj'ĩĩ
Jesus ky n'aa hyb n'aa. 24 Aj'yy Demeet häd
näng do du n'aa rakamaj'ĩĩ doo. K'ããts tëg
hawak do moo hew'ëët do tii. Tób taah its
sa kabarii Dijããn* häd näng do tób n'aa mo
n'aa me tatema tób taah its. Demeet, ta
moo hataa daheeh ratehem'aa sa kabarii
tób n'aa its. Hajõng ta säm ragedak. 25 Ti m'
Demeet maher'oot ta sii moo heb'ook doo,
ta wób na-ããj hẽ k'ããts tëg hawak do s'ëëb
moo heb'ooh doo. Hahỹỹ d' mä ta kyyh sa
hã:

—Bë hapäh né hẽ ti baad ub ër gedak
ër moo bok do säm —näng mäh. 26 —Bë
ky n'aa napäh na-ããj hẽ Paw-Ro häd näng
do her'oot do hã. Taher'oot sa hã, kabarii
ji moo wät doo, dooh ji h'yy kaha'eeh do
pan'aa tado bä. Hajõk ky dah'eeh ta kyyh
hã, Epeso panang buuj had'yyt hẽ nado.
Asija häj n'aa bä, jé pad'yyt hẽ da raky
daheeh ta kyyh —näng mäh. 27 —Ji ãm n'aa
hoop da taher'oot do hã. Hajõõ magyys
hẽ ky dah'eeh da ta kyyh hã, dooh da ër
moo bok do hã raky dahé wäd bä. Dooh
da na-ããj hẽ Dijããn tób n'aa, tak'ëp haj'ap
doo, rawehëë wäd bä. Dijããn, Asija häj n'aa
bä, sahõnh hẽ häj n'aa bä rah'yy kaha'eeh
doo, ti na-ããj hẽ, dooh da rah'yy kae wäd
bä, dooh da rawehëë wäd bä. Ta häd ky
n'aa etsëëh do paa ahëëj jëng da —näng mä
Demeet kyyh.

28 Ti m' Demeet her'oot do ramaa napäh
bä m', tak'ëp mä rakawajããn Paw-Ro wë. Ti
m' radu doo rageëënh doo:

—Tak'ëp haj'ap do Dijããn, Epeso buuj
hag'ããs doo! Tak'ëp haj'ap do Dijããn, Epeso
buuj hag'ããs doo! —näk mä sa kyyh.

29 Ti m' ti hyb n'aa, nayyw hẽ sahõnh hẽ
Epeso buuj rageëënh mäh. Ky kak'ëë mä
tak'ëp. Ti m' rameso padëëk ajyy Gajo, Aris-
Tako häd enäh doo, Masedonija häj n'aa bä
naa Paw-Ro had'aa doo. Ti m' Epeso buuj
ramahũũm rakahet'aa doo bä. 30 Ti m' Paw-
Ro karẽn paawä t'ĩĩ hẽnh tabahõm, hajõk
do hã tabaher'oot hyb n'aa. Ti hadoo né
hẽ, dooh m' Jesus hã h'yy ka'eeh do ran'oo
bä tahõm bä t'ĩĩ hẽnh, ãm n'aa näng do hyb
n'aa. 31 Ta ti häj n'aa wahë n'aa wób sii hẽ,
Paw-Ro najiis, rapanäk ta hã tanahõm hyb
n'aa, takamanew'aa hyb n'aa sa mahang.†
32 Daap hẽ kat'aa do rageëënh. Ta see
hadoo ta wób sa kyyh, ta see hadoo ta wób
sa kyyh. Hajõk sa mahang dooh rahapëë
bä h'ëëd hyb n'aa t'ĩĩ hẽnh rakata padëëk
daap hẽ. 33 Ti m' Judah buuj sa mahang
kata padëëk do ramejũũ aj'yy Aresãn häd
näng doo, hajõk do hã tabaher'oot hyb n'aa.
Ti m' kata däk do wób raher'oot Aresãn hã
nyy da ta kyyh sa hã. Ti m' Aresãn moo me
tamedug paawä, bag hẽnh rabab'ëëh hyb
n'aa, sa hã tamaher'oot hyb n'aa paawä.
34 Ti m' Judah buuj rabahapäh bä Aresãn,
radu doo rageëënh doo:

—Tak'ëp haj'ap do Dijããn, Epeso buuj
hag'ããs doo! Tak'ëp haj'ap do Dijããn, Epeso
buuj hag'ããs doo! —näk mä sa kyyh.

Séd ky hedoo mä rageëënh, pawóp oor.
Dooh rakarẽn bä ramaa newë bä sa hã
Aresãn maher'oot do paawä.

35 Ti m' panang wahë n'aa hyb n'aa
jawyk do medug kän. Ti m' taky hadoo sa
hã:

* **19:24** Ta ti Dijããn häd näng doo, Epeso buuj sa kabarii rah'yy kaha'eeh doo. † **19:31** Rajeỹỹm mä Paw-Ro radajëë bä, kata b'ëëh doo hã.

—Bë maa newë këh ỹỹ, Epeso buuj —näng mäh. —Sahõnh hẽ häj n'aa buuj rahapäh ti Dijããn tób n'aa hagã n'aa ër panang buuj. Ër hag'ããs na-ããj hẽ ta heen n'aa hadoo doo, pä s'ëëb, wë hã naa hadëë jat doo. 36 Sahõnh hẽ raky n'aa napäh ta tii. Dooh ta ky n'aa jejën péh. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bag hẽnh bë bab'ëëh. Ti hyb n'aa dooh bë hyb n'aa jóh bä bë moo bok do hã sa hã. 37 Hahỹ ajyy bë manaa doo, dooh Dijããn tób n'aa yt hã retsëëg hõm péh. Dooh raky n'aa rejã bä ër h'yy kaha'eeh doo —näng mäh. 38 —Demeet wë, ta hataa ta sii moo b'ook do sa wë tanyy bä ta wób raky n'aa tapaa do ky n'aa, taw'ããts hẽ hyb n'aa jewyk do ji ky n'aa etyy n'aa wë rabahõm. Ti anäng na-ããj hẽ Roma buuj sa wahë n'aa seeh. Taw'ããts hẽ sa hã rabaher'oot. 39 Tanyy nä bä bë her'oot do seeh, taw'ããts hẽ bë her'oot sahõnh hẽ Epeso buuj rakahet'aa noo gó ër ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da. 40 Äm n'aa näng Roma buuj sa wahë n'aa ër raky n'aa tapaa, hajõõ gó bë ky ked'aak doo. Ër reaaj bä h'ëëd hyb n'aa tak'ëp bë geëënh, dooh ër her'oot péh, dooh hyb n'aa péh —näng mäh.

41 Ti m' taky hado kän sa hã:

—Jããm hẽ. Taw'ããts hẽ bë abaaj h'ũũm —näng mäh.

20

Masedonija häj n'aa hẽnh, Keres häj n'aa hẽnh Paw-Ro bahõm do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' kawejãn do paa rababaaj hõm jawén paa bä sa tób hẽnh, Jesus hã h'yy ka'eeh do Paw-Ro ats'yyt mä ta wë rabana hyb n'aa. Ti m' baad tabaher'ood däk sa hã, h'yyb neỹỹm doo me Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti m' takedëë hõm sa hã. Ahõm kän mä tii bä Masedonija häj n'aa hẽnh. 2 Tamahõm me panang bä taher'oot Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã, h'yyb neỹỹm doo me Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Hajõng baad hadoo do taher'ood däk sa hã. Ti m' Gereg buuj sa häj n'aa bä takajaa. 3 Tamawoob hẽ kamarab tabaym dó tii bä. Ti m' takarẽn tagatsëg so paawä marakate gó Sirija häj n'aa hẽnh hahõm doo gó. Tagatsëg so pooj jé, heen n'aa nyy däk Judah buuj rano n'aa masoo do hã. Ti hyb n'aa tahyb n'aa newë däk tababaaj hõm Masedonija häj n'aa bä tabës doo me ta tyw n'aa. 4 Ta sii habaaj h'ũũm do sa häd hahỹỹ da: Sopater (panang Bereja häd näng doo bä naa, Piho häd näng do t'aah), ta see Aris-Tako, ta see Sekũn (panang Tesaronika häd näng doo bä naa), ta see Gajo (panang Derebé häd näng doo bä naa), ta see Tsimoot, ta see Tikiko, ta see Toropimo (Asija häj n'aa hẽnh naa). 5 Ãã pooj jé rabahõm ti nuuj jé. Ãã ragadaa kän panang Torowas häd näng doo bä. 6 Tii bä, pãw makuj n'aa tamah do ãã tab'ëës jawén paa bä, ãã gatsëg t'oonh Pirip bä naa marakate gó. Ji moo séd hẽnh ta å jawén paa bä, ãã kataa sa hã panang Torowas häd näng doo bä. 7 ta åh ãã baym dó tii bä.

Hadëë hyng do panyyg n'aa hahỹỹh

7 Ti m' met'uuh hã ãã kata b'ëëh Jesus hã h'yy ka'eeh do sa sii, pãw ãã ganebäh hõm hyb n'aa, Jesus ãã hyb n'aa esee hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro baher'ood kän Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. Jati pé tatsyym kadoo do hyb n'aa, taher'oot do dawëët. 8 Ãã kata däk tób gó p'op gadäk doo gó, ta bag banäng hẽnh. 9 Ti m' atsëm ub, gawak'aap, pahëëw Ew-Tiko häd näng doo, tób noo bä hasooh doo, aå jëng tabasooh bä, Paw-Ro her'oot do dawëët do hyb n'aa, ty jawyg däk do hyb n'aa m'. Ti m' tabadëë hyng p'op naa. Dajëp. 10 Ti m' Paw-Ro bahyng, ahyy häng, tawaké däk dajëp do hã. Ti m' taky hadoo:

—Bë eỹỹm manäh. Edëp! —näng mäh.

11 Ti m' Paw-Ro rabas'ëëg kän p'aa hẽnh tób gawakõ p'op gadäk doo gó. Tii bä ãã hã Paw-Ro ganebäh hõm kän pãw, sahõnh hẽ ãã bawa. Ti m' p'aa hẽnh tabaher'oot, tabawag hõm bä kä taky yyw däk. Ti m' tatsyym kadoo. 12 Ti m' marahud hadëë hyng do paa ramahũũm kän ta tób hẽnh. Edëp tabahõm. Sahõnh hẽ rah'yy gadejah.

Epeso buuj sa hã Paw-Ro kedëë wät do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ta pooj jé tii bä ãã bah'ũũm marakate gó. Panang Asós häd näng doo hẽnh ãã bah'ũũm. Tii bä ãã gada Paw-Ro, tagatsëg sooh hyb n'aa ãã sii. Tii da ta kyyh ãã hã. Takarẽn mä takanaa hëëj hã. 14 Asós bä takajaa bä, ãã mahũũm kän marakate

gó. Panang Mitirẽn häd näng doo hẽnh ãã bahõm. 15 Jat'iip hadoo ãã tsyym kasok ẽnh, ãã kaja hõm kän tsyt dëëg hã Kiw häd näng do nedaa bä. Jat'iip hadoo ãã batsëg hõm kän tsyt dëëg hã, Samos häd näng doo hẽnh. Jati pé ãã kaja hõm kän panang Mirét häd näng doo bä kä. 16 Dooh Paw-Ro karẽn bä Epeso bä ãã nu kajäg bä. Nayyw hẽ takarẽn mä takaja hõm Jerusarẽnh hẽnh. Tahaja bä m' takarẽn Pẽn-Tekos ratab'ëës do pooj jé takajaa Jerusarẽnh hẽnh. 17 Ti m', Mirét bä naa Paw-Ro mejũũ ranaëënh hyb n'aa Epeso bä habong do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa. 18 Ti m', Mirét bä rakajaa bä, Paw-Ro ky hadoo sa hã:

—Bë hapäh né hẽ nyy da ỹ bawäd had'yyt hẽ bë mahang Asija häj n'aa bä ỹ kajaa noo gó naa —näng mäh. 19 —Jesus hã ỹ moo wäd had'yyt hẽ, ta ky n'aa ỹ her'ood had'yyt hẽ. Dooh né ỹ h'yy kasabé bä. Jesus ky n'aa ỹ her'oot bä, hajõõ nuu me ỹ h'yyb heoot Jesus hã rah'yy ka'eeh tak'ëp ỹ karẽn do hyb n'aa. Tii da né hẽ ỹ bad'oo, hajõõ nuu me né hẽ paawä ỹ bahoop Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do sa moo gó. 20 Dooh ỹ ky n'aa eréd bä ỹ her'oot do baad hadoo do ky n'aa bë hã. Sahõnh hẽ baad hadoo do bë ỹ ma met'ëëg wät. Bë tób yt hã bë ỹ metëëk, sahõnh hẽ ramaa napäh. 21 Judah buuj, Judah buuj nadoo do sa hã na-ããj hẽ ỹ baher'oot nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy kawereem hyb n'aa, Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. 22 Jerusarẽnh hẽnh ỹ bahõm hỹỹ kä ỹ P'op Hagä Do Sahee mejũũ. Dooh ỹ hapëë bä h'ëëd hado hã ỹ t'ĩĩ hẽnh. 23 Jããm né hẽ ỹ hapäh, sahõnh hẽ panang ỹ bewäd nä hẽnh, ỹ P'op Hagä Do Sahee maher'oot ỹ da radawäts gëët, tak'ëp da ỹ bahoop, tanooh. 24 Ti hadoo né hẽ paawä, dooh ỹ h'yyb n'aa p'eed bä ỹ hedëp do hã. Jããm hẽ ỹ karẽn ỹ bahajaa, Jesus Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ tamejũũ doo. Ỹ tamejũũ ỹ baher'oot hyb n'aa sahõnh hẽ sa hã P'op Hagä Do kamahẵn do ky n'aa —näng mä Paw-Ro kyyh.

25 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ỹ hapäh baad ub, dooh da ỹ bë hapëë wäd bä bë mahang her'oot do paa P'op Hagä Do ji tabag'ããs do ky n'aa —näng mäh. 26 —Ti hyb n'aa baad ỹ baher'oot bë hã. Këh ỹ gabuuj nado tii, ta wób sa h'yyb tym P'op Hagä Do wë tanas'ëëg bä. 27 Sahõnh hẽ bë hã ỹ her'ood wät sahõnh hẽ P'op Hagä Do karẽn doo. Dooh ỹ ky n'aa jejën péh. 28 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad ub bë bahag'ããs bë daaj hẽ, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã na-ããj hẽ, sa wahë n'aa bë bahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. Taw'ããts hẽ bë hagãã baad ub P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh doo. Sa hyb n'aa paa Jesus kan'oo däk, tadajëp sa hyb n'aa, ta karapee rabahado padëëk hyb n'aa. 29 Ỹ hapäh hahỹỹh: Ỹ bahõm jawén paa bä, bë mahang an'aa da ta wób. Tabanas'aa b'éé hek'ook do hadoo da. Dooh da rat'yyd mehĩĩn bä Jesus hã h'yy ka'eeh doo. 30 Bë mahang na-ããj né hẽ ta wób radu doo da rawareem do P'op Hagä Do kyyh, sa hã kä Jesus hã h'yy ka'eeh do raky sũũt hyb n'aa. 31 Ti hyb n'aa, baad bë hyb n'aa matakä da! Bë hyb n'aa es'ee nyy da tamawoob hẽ ta baab noo gó had'yyt hẽ ỹ ky n'aa jebaanh sahõnh hẽ bë hã sét ken'yyh. Ta see pé noo gó ỹ h'yyb heoot doo me ỹ ky n'aa jebaanh, baad ỹ karẽn do hyb n'aa paawä bë h'yy ka'eeh Jesus hã —näng mä Paw-Ro sa hã.

32 Ti m' taky hado kän:

—Ỹ karẽn P'op Hagä Do bë tahag'ããs. Ỹ karẽn P'op Hagä Do ji wë ky enyym do panyyg n'aa bë h'yyb gó tawäd had'yyt hẽ. Ti né hẽ tan'oo bä baad bë h'yy kae magyys hẽ Jesus hã. Tan'oo däk da bë hã baad hadoo doo, ta karapee tasëëw hõm do sa hã taky däng doo —näng mäh. 33 —Dooh hëp ỹỹ gó ỹ karẽn pé paa ta wób sa dajẽẽr, ta wób sa saroor —näng mäh. 34 —Bë hapäh né hẽ ny hadoo ỹ moo wät daj ỹỹ hẽ, ma ỹ säm hã, hata ỹ ma säm hã. 35 Sahõnh hẽ ỹ bad'oo do hã ỹ metëëh bë hã, bë bahapäh hyb n'aa, tak'ëp né hẽ ji moo wät ji masa hyb n'aa kas'uut doo. Bë hyb n'aa es'ee Jesus kyyh: "Ji tsebee né paawä ji hã ran'oo bä ji karẽn doo, ta bahẵnh ji tsebé da ta wób hã ji an'oo bä rakarẽn doo", näng mä Jesus —näng mä Paw-Ro kyyh.

36 Ta ti Paw-Ro her'oot do jawén paa bä m', ahyy häng ta taron nuu me, ta wób na-ããj hẽ m'. Ti m' taky n'aa etsẽẽ. 37 Sahõnh hẽ rabaód bong, rawaké wät, redëë wät.

38 Tak'ëp rawén h'yy ketón bong Paw-Ro her'oot do hã, dooh raty gepëë wäd bä taher'oot do hyb n'aa. Ti m' rabahadaa wëënh marakate gó tagatsëg sooh bä.

21

1 Ti m', ãã kedëë bong jawén paa bä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa Epeso bä naa han'aa do sa hã, ãã gatsëg tooj kän marakate gó. Ãã gagëd hõm ub tsyt dëëg hã, Kos häd näng doo hẽnh. Jat'iip hadoo ãã bahõm tsyt dëëg hã, Rodes häd näng doo hẽnh. Tii b' naa ãã bahõm panang Pataar häd näng doo hẽnh. 2 Pataar bä ãã baw'yyt marakate Penisija häj n'aa hẽnh hahõm doo. Ti m' ãã gatsëg tooj kän ta gó. 3 Ãã matsëk me ãã hapäh tsyt dëëg hã, Tsi-Peré häd näng doo, ji s'ỹỹ hadäk hẽnh. Ãã ahõm kän Sirija häj n'aa hẽnh. Marakate gabuuj ramesób nuuj jé, ãã as'oop panang Tiir häd näng doo hẽnh. 4 Tii bä ãã mamuun Jesus hã h'yy ka'eeh do tii bä habong doo. 7 ta ăh ãã baym dó sa pa. Ti m' P'op Hagä Do Sahee baher'oot Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã nyy d' rabad'oo Paw-Ro hã Jerusarẽnh hẽnh. Ti hyb n'aa m' raky hadoo Paw-Ro hã:

—Ahõm manä Jerusarẽnh hẽnh —näk mäh.

5 Ti m', 7 ta ăh tabado däk bä, ãã bawëëj kän. Jesus hã h'yy ka'eeh do ajyy, sa ỹỹm, sa taah ãã rahadaa w'ëënh hood jó. Hood jó ãã behyy bëëh ãã taron nu paa me, ti ãã ky n'aa etsẽẽ. 6 Ti m' ãã kedëë bong sa hã. Ti m' ãã gatsëg tooj kän marakate gó. Tii bä ãã hadaa w'ëënh do rabas'oob kän sa tób hẽnh.

7 Tiir bä naa marakate bahõm, Toremajida bä tanu däng. Ta tii bä ãã beg'ããs Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wë. Sét adëb bä ãã tab'ëës sa sii. 8 Jat'iip hadoo ãã kaja hõm panang Sesareja häd näng doo bä. Pirip, Jesus ky n'aa rod tób bä ãã ba'yym. 7 ajyy Jesus mejũũ do sa hata see ti Pirip. 9 Ji meheet pé Pirip toog, marahud. Rahajaa raher'ood bä ta jawén hawät doo, P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. 10 Hajõõ däk ãã ăh Pirip tób bä, takaja nä Judah häj n'aa hẽnh hana doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod seeh, Agab häd näng doo. 11 Ãã pa tabana gëët bä, tapyn hõm Paw-Ro baa wyd. Ti m' ta daaj hẽ ta mooh, ta tsyym takamaw'yyd gëët ta me. Ti m' taky hadoo:

—Hahỹ baa wyd näng do danäh, hahỹỹ da da Judah buuj ramaw'yyd däk Jerusarẽnh bä. Ran'oo däk da Judah buuj nadoo do sa moo gó, P'op Hagä Do Sahee her'oot —näng mä Agab kyyh.

12 Ta ti ãã maa napäh bä, ta wób na-ããj hẽ ta tii bä hab'ëëh doo, ãã sahõnh hẽ ãã ky kah'ũũm Paw-Ro hã, tanahõm hyb n'aa Jerusarẽnh hẽnh. 13 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Hëd n'aa bë ba'oot? Tak'ëp ỹ h'yy katón bë an'oo bä —näng mäh. —Dooh ỹ eỹỹm bä ỹ ramaw'yyd däk do hã. Rakarẽn bä ỹ radajëëb bä Jerusarẽnh bä, ỹ dajëp né hẽ Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa. Dooh ỹ eỹỹm bä —näng mäh.

14 Dooh ãã taky dahé bä. Ti hyb n'aa dooh ãã ky kahũũm boo bä ta hã. Ti m' ãã ky hadoo:

—Na manä Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb däng do hadoo ta hã —näk ããh.

15 Ti m' ãã benyyw hõm ãã h'ëëd, ti m' ãã tsyym kasog kän Jerusarẽnh hẽnh hah'ũũm doo. 16 Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, Sesareja bä habong doo, ah'ũũm ãã sii. Ãã ramahũũm aj'yy bäp peej Jesus hã h'yy kae däk do tób hẽnh, t'ĩĩ hẽnh ãã ba'ỹỹh hyb n'aa. Ta häd Masõn. Tsyt dëëg hã Tsi-Peré häd näng doo bä tabana.

Tsijaag wë Paw-Ro beg'ããs do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' ãã kaja hõm bä kä Jerusarẽnh bä, baad Jesus hã h'yy ka'eeh do ãã ragadoo. 18 Jat'iip hadoo ãã beg'ããs Paw-Ro sii Tsijaag tób hẽnh. T'ĩĩ hẽnh rakata b'ëëh sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa. 19 Ti m' Paw-Ro kedëng sa hã. Baad ub tabaher'oot sa hã sahõnh hẽ tamoo wät do hã P'op Hagä Do mo haj'aa Judah buuj nadoo do mahang. 20 Ta ti ramaa napäh bä m', raj'aa etsë P'op Hagä Do hã. Ti m' raky hadoo Paw-Ro hã:

—Mahapäh né hẽ, ãã wakããn, hajõk Judah buuj babä rah'yy kae padëëk Jesus hã. Ti hadoo né hẽ sahõnh hẽ raky kah'ũũm Mosees ky n'aa jaw'yyk doo da ji bad'oo hyb n'aa. 21 Raher'oot mä sa hã, mametëëk mä jé pad'yyt hẽ habong do Judah buuj sa hã, Judah buuj nadoo do sa mahang

habong do sa hã, Mosees kyy kerih do raky nadaheeh hyb n'aa. Raher'oot mä sa hã, dooh m' makarẽn bä sa taah masuuj noo byyh ranoo ehõg hõm. Raher'oot mä na-ããj hẽ, maher'oot mä sa hã ti dooh ër bad'oo doo da radoo bä —näk mä Tsijaag sa kyyh.

22 Ti m' raky hadoo ẽnh:

—Taw'ããts hẽ ër hyb n'aa newëë nyy da ër bad'oo. Raky n'aa napäh da õm kaja nä doo. 23 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ãã her'oot doo da mabad'oo —näk mä Paw-Ro hã. —Ti abong ji meheet pé ajyy ãã mahang sa sëën hehoh doo, P'op Hagä Do hã raky däng do ahëëj jëng do heen n'aa. 24 Sa sii ahõm P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Mamoo wäd sa sii ër ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da, bë h'yyb bë benäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Taw'ããts hẽ sa hyb n'aa mepaag hõm rama ejuu do pan'aa, sa sëën rabehoh hyb n'aa. Tii d' madoo bä, sahõnh hẽ rabahapäh da raher'oot do a ky n'aa dooh se hub tado bä. Rahapäh da maky daheeh né hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. 25 Judah buuj nadoo doo kä, ãã ma erii wät nyy da rabad'oo do pan'aa. Hahỹỹ da ãã kyy kerih doo: “Taw'ããts hẽ bë nawëh P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëëh do tä n'aa. Taw'ããts hẽ bë nawëh bë masããh dab, har'ëëng dab, bë naboh bä ta majyyw gatsëë däk doo. Bë awëë manä ta majyyw. Bë aå manä bë ỹỹm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii” —näk mä Tsijaag tób bä kata b'ëëh do sa kyyh.

P'op Hagä Do tób n'aa yt hã Paw-Ro ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

26 Ti m' jat'iip hadoo Paw-Ro mahũũm ta ti ajyy. Tamoo wät sa sii Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da, sa h'yyb rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ti m' tabahõm P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh, tapanäk hyb n'aa ta tii bä moo b'ook do sa hã, ny noo gó tabahänh P'op Hagä Do matym gó sa h'yyb rabenäm doo. Tapanäk mä na-ããj hẽ sa hã ny noo gó P'op Hagä Do hã rama ejuu doo.

27 P'eets ub paawä m' tabahëëj jëng bä ta ti 7 ta åh, Paw-Ro rabenyyw bong do å n'aa, Judah buuj wób, Asija häj n'aa hẽnh han'aa doo, rabahapäh mä Paw-Ro P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Ti m' hajõk do t'ĩĩ hẽnh kata b'ëëh do rah'yyb tatuk Paw-Ro wë rakamaj'ĩĩ hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro wë rawaj'aa padëëk. 28 Rageëënh bä m' raky hadoo:

—Ãã bë masaa Isaraéw buuj! —näk mäh. —Hahỹ né hẽ aj'yy jé pad'yyt hẽ hawät doo, tametëëk do kamaj'ĩĩ ãã hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã na-ããj hẽ, hahỹỹ hã na-ããj hẽ P'op Hagä Do tób n'aa hã. Hỹỹ kä na-ããj hẽ tamanaa Judah buuj nadoo do wawẽẽ hẽ, P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Ta yd rejãã tan'oo bä —näk mä sa kyyh.

29 Tii da rawén ky hadoo, pooj jé rabahapäh Paw-Ro sii Épeso buuj, Toropimo häd näng doo, panang bä rababong bä. Paw-Ro mahũũm red'oo P'op Hagä Do tób n'aa yt hã.

30 Ti m' sahõnh hẽ panang buuj rakawajããn. Jé pad'yyt hẽ rabana, rawaj'aa padëëk P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Ramaso däg kän mä tii bä Paw-Ro, ramahũũm mä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã. Ti m' nayyw hẽ ranoo gatsëë däk ta nooh. 31 Ranaboh nuuj jé paawä Paw-Ro, Roma buuj warahén n'aa wahë n'aa hã rapanäk mä Jerusarẽnh buuj kamaj'ĩĩ do ky n'aa. 32 Ti m' warahén sa wahë n'aa tanaëënh mä warahén wób, warahén sa wahë n'aa wób na-ããj hẽ. Ti m' rawaj'aah Jerusarẽnh buuj sa wë. Rabahapäh bä m' warahén sa wahë n'aa sa sii han'aa doo, moo yyw padëëk mä Paw-Ro rej'ãã doo. 33 Ti m' warahén sa wahë n'aa kaja nä bä tamaso däk Paw-Ro, ti m' tamejũũ ramoo maw'yyd däk haak sapuuw hadoo doo me. Ti m' teaanh mäh:

—Jaa hahỹ aj'yy? H'ëëd hado tamo haj'aa? —näng mäh.

34 Ti m' ta see hadoo ta wób rageëënh, ta see ky n'aa hadoo ta wób sa kyyh. Dooh m' warahén sa wahë n'aa h'yyb mepëë bä ta ky n'aa hã, tak'ëp rageëënh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa tamejũũ ramahũũm warahén tób n'aa yt hã. 35 T'ĩĩ hẽnh rakaja hõm bä, tób gó ji basëëk do tyng n'aa jó, warahén ratóg sëëk mä Paw-Ro, hajõk do ta hã rapahuut do hyb n'aa. 36 Ti m' hajõk do rageëëj nä:

—Ji daj'ëëp, ji daj'ëëp! —näk mäh.

37 Ti m' warahén ramajëë suun pooj jé Paw-Ro beaanh sa wahë n'aa hã Gereg kyy me:

—Ỹ karẽn paawä ỹ her'oot a hã —näng mäh.
Ti m' warahén sa wahë n'aa eaanh:
—Mer'oot Gereg kyyh? —näng mäh. 38 —Õm nado Esit buuj kamaj'ïï do du n'aa do nag'aap hẽ denaa hẽ? Õm nado ti mahũũm do 4 miw heb'ooh do banawäng doo hẽnh? —näng mäh.
39 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:
—Dooh. Ỹ nado tii —näng mäh. —Judah buuj ỹ ti hỹỹh. Panang Tas häd näng doo bä naa, Siris häj n'aa bä naa ỹỹh. Panang ky n'aa etsëëh do buuj ỹỹh —näng mäh. —Ỹ karẽn paawä man'oo ỹ baher'oot hyb n'aa sa hã —näng mäh.
40 Ti m' warahén sa wahë n'aa an'oo kän tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro bag'ëëd däk tsyym tyng n'aa jó. Ti m' tameduuk ta moo me, bag hẽnh rababë däk hyb n'aa. Ti m' bag hẽnh rababë däk bä, tadu doo taher'oot do Eberew kyy me.* Ti m' taky hadoo:

22

1 —Wakãn haa, yp ỹ hyb n'aa hedoo doo. Bë maa newë këh ỹỹ. Hã ỹ rakamaj'ïï do ky n'aa ỹ her'oot —näng mäh.
2 Ti m' ramaa napäh bä m' ter'oot do Eberew kyy me, sa kyy me, bag hẽnh rababë däg magyys hẽ tii bä. Ti m' Paw-Ro ky hadoo:
3 —Judah buuj né ỹ hỹỹh. Panang Tas häd näng doo bä, Siris häj n'aa bä ỹ benäng. Babä Jerusarẽnh bä ỹ bawäng. Gamarijéw* baad ub né hẽ ỹ tama metëëk ër wahë makũ ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa. Baad ub né hẽ ỹ karẽn paa ỹ h'yyb n'yym P'op Hagä Doo, da hẽ bë bad'oo doo da né hẽ. 4 Ỹ rejãã né paa Jesus hã h'yy ka'eeh doo, radejëp hyb n'aa. Ỹ mesoo paa ỹỹj, ajyy, ỹ dewëës ragadahew'ëës doo gó. 5 P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, ër wahë n'aa na-ããj hẽ rahapäh tii. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot do bë hã. Hã ỹ raban'oo däk paa kerih doo, ramejũũ do ky n'aa, ỹ banoo hyb n'aa ër wakããn, Judah buuj, panang Damas-Ko häd näng doo bä habong do sa hã. Ti t'ïï hẽnh ỹ bahõm paah, ỹ mena paawä Jesus hã h'yy ka'eeh doo, rarejãã hyb n'aa Jerusarẽnh hẽnh —näng mä Paw-Ro sa hã.
6 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Ti, wasyk, ỹ bedaa däk bä Damas-Ko, tii bä wë hã naa gabarëëh do ta bag gabar'ëëng wät hahãt ỹỹ. 7 Tũũ ỹ badëë jat tii bä. Ti ỹ maa napäh kyyh, hã ỹ her'oot doo: "Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëëd hyb n'aa ỹ marejãã?", näng mä kyyh hã ỹỹ. 8 "Jaa õm?", näng ỹỹh. "Ỹ né hẽ Jesus, Nasaréh buuj marejãã doo", näng mäh. 9 Si ỹ habok do rahapëë né paawä ta bag, dooh rah'yy ganyy bä kyyh hã, hã ỹ her'oot do hã. 10 Ỹ eaanh tii bä: "Nyy d' ỹ bad'oo, Hyb N'aa Jawyk Doo?", näng ỹỹh. Ti taky hadoo hã ỹỹ: "As'ëëg g'ëëd. Ahõm nä panang hẽnh. T'ïï hẽnh rabaher'oot a hã nyy da mamoo wät do pan'aa hã ỹỹ", näng mä Jesus kyyh hã ỹỹ. 11 Ỹ hapäh ta bag tak'ëp gabarëëh do hyb n'aa ỹ wén ty tamaa wät. Ti hyb n'aa hata haa ỹ ramoo maso hõm Damas-Ko hẽnh ãã bah'ũũm hyb n'aa.
12 —Aj'yy Ananijas häd näng do ỹ taheg'ããs. Baad ta ti Ananijas ky dahé had'yyt hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ta ti panang bä habong do Judah buuj raweh'ëëh ti Ananijas. 13 Pa ỹ tabag'ëëd däk bä taky hadoo: "Wakãn ỹỹ, Saw-Ru, mabegãã däk p'aa hẽnh!", näng mäh. Ỹ bahapëë däg kän nayyw hẽ tii bä. 14 Ti m' taky hadoo ẽnh hã ỹỹ: "P'op Hagä Do ër wahë makũ rah'yy kaha'eeh doo, ti né hẽ hasëëw wät õm, mabahapäh hyb n'aa takarẽn doo, mabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do karẽn doo da hawät doo,† mamaa napäh hyb n'aa ta ti ta kyyh. 15 Õm né hẽ da Baad Had'op Do rod n'aa sahõnh hẽ sa hã. Maher'ood da mamaa napäh doo, mahapäh do ky n'aa", näng mä ta kyyh hã ỹỹ. 16 Ti m' taky hadoo: "Magadaa wäd manäh. Ahõm nä õm ranu gemuun wät hyb n'aa. Õm ranu gemuun bä, Jesus hã mabetsẽẽ a hã hanäng do nesaa do

* **21:40** Judah buuj sa kyyh heh'äät do ramaneëënh Eberew kyyh. Judah buuj na-ããj hẽ rer'oot Aramew kyyh. Sa wób na-ããj hẽ rahajaa rer'ood bä Gereg kyyh. * **22:3** Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa etsëëh do ti Gamarijéw. Atos 5.34 hã takerii däk ta ky n'aa. † **22:14** Jesus né hẽ ti P'op Hagä Do karẽn doo da hawät doo.

tabawug hõm hyb n'aa", näng ta kyyh hã ỹỹ.

17 Ti m' Paw-Ro ky hadoo ẽnh:

—Jerusarẽnh hẽnh ỹ babaaj nä bä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã ỹ bahõm ỹ ky n'aa etsẽẽ hyb n'aa. Ta tii bä s'ëëh hadoo hã ỹỹ. 18 S'ëëh hadoo doo gó ỹ hapäh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Hahỹỹ da ta kyyh hã ỹỹ: "Nayyw hẽ! Ahõm nä Jerusarẽnh bä naa. Dooh da raky dahé bä këh ỹ n'aa maher'oot doo", näng mä hã ỹỹ. 19 Ti ỹ ky gadoo: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hẽ ajyy babä habong do rahapäh nyy da ỹ bahõm do paa sahõnh hẽ tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã, a hã h'yy ka'eeh do ỹ dewëës hyb n'aa, ỹ rejãã hyb n'aa. 20 Radaj'ëëp noo gó a ky n'aa rod paa Es-Tew häd näng doo, ỹ na-ããj hẽ sa da h'yyb hadoo. Ỹ né paa pä me hakut do sa saroor henäm", näng këh ỹ ta hã. 21 Ti taky hadoo hã ỹỹ: "Ahõm nä, õm ỹ mejũũ dawëë, Judah buuj nadoo do sa mahang", näng mäh.

22 Ti m', jããm né hẽ ramaa newëë do Paw-Ro her'oot doo. Judah buuj nadoo do sa mahang Paw-Ro Jesus mejũũ Paw-Ro her'oot hyb n'aa, radu doo mä rageëënh doo:

—Dooh taw'ããts hẽ tado tawäd bä badäk hahỹỹ hã! Taw'ããts hẽ tadajëp! —näk mä Paw-Ro majĩĩ sa kyyh.

23 Ti m' rageëënh. Sa hatsë sa hã padëëk do ratepyh, rakawajããn do heen n'aa. K'ããts rehaa p'op. 24 Ti hyb n'aa, warahén sa wahë n'aa mejõ kän Paw-Ro ramajëë suun warahén tób n'aa yt hã. Tamejũũ mä rahewyyh. Tamejũũ mä reaanh ta hã h'ëëd hyb n'aa ta majĩĩ tii da rawén geëënh. 25 Ti m' ramaw'yyd däk bä rahewyyh do pan'aa paawä, Paw-Ro eaanh warahén wahë n'aa see hã:

—Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh bë hewyh bä Roma buuj seeh, bë nahapëë nä bä tamo haj'aa kadoo bä? —näng mäh.

26 Ti m' warahén sa wahë n'aa see maa napäh bä Paw-Ro her'oot doo, nayyw hẽ tabahõm kän warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do wë. Ti m' teaanh ta hã:

—Nyy da mabad'oo hahỹ aj'yy hã? Roma buuj né hẽ ti hỹỹh —näng mäh.

27 Ti m' sa wahë n'aa heh'äät ub do bahõm Paw-Ro wë. Ti m' tabeaanh:

—Te hub né hẽ, Roma buuj né hẽ õm? —näng mäh.

—Ỹỹ. Roma buuj né hẽ ỹỹh —näng mä Paw-Ro kyyh.

28 Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do ky hadoo:

—Tak'ëp ỹ bepaag hõm paah, Roma buuj ỹ bahadoo hyb n'aa —näng mäh.

Ti Paw-Ro ky hadoo ta hã:

—Roma häj n'aa bä ỹ benäng, ti hyb n'aa ỹ benäng noo gó naa Roma buuj né ỹ hỹỹh —näng mäh.

29 Ti m' hewyyh do paawä nayyw hẽ m' raberéd gëët Paw-Ro. Sa wahë n'aa eỹỹm wät tah'yy ganyy bä Roma buuj né ti tamejũũ ramoo maw'yyd däk do haak sapuuw hadoo doo me.‡

Sinedirijo ajyy n'aa hã Paw-Ro her'oot do ky n'aa hahỹỹh

30 Ti m' jati pé warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do mejũũ ramanyyh Paw-Ro. Takarẽn mä ta heen n'aa näng baad ub h'ëëd p'ãã Judah buuj Paw-Ro hã raky n'aa tapaa. Ti m' tamejũũ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wób, rakata b'ëëh hyb n'aa, Sinedirijo häd enäh doo. Ti m' Paw-Ro tamanaa rabab'ëëh bä.

23

1 Ti m' baad ub mä Paw-Ro baheg'ããs Sinedirijo ajyy n'aa sa wë, ti m' taky hadoo sa hã:

—Wakãn haa —näng mäh. —P'ooj ub ỹ bawät do hadoo né hẽ ỹ da hẽ. Baad ub hëp ỹ tym P'op Hagä Do matym gó —näng mäh.

2 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, Ananijas häd näng doo, mejũũ mäh, Paw-Ro pa hab'ëëh do Paw-Ro ranoo gewyyh hyb n'aa. 3 Ti m' Paw-Ro ky hadoo ta hã:

‡ **22:29** Dooh Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bä Roma buuj see ramaw'yyd bä ranahapäh nä bä tamo haj'aa kadoo bä. Ti hyb n'aa warahén sa wahë n'aa wén eỹỹm wät. * **23:3** J'ooj madäk do ta h'yyb tym, Paw-Ro hanäng pé panyyg ky n'aa gó taher'oot doo.

—P'op Hagä Do õm hewyyh da! Ta hadë hawak doo me j'ooj hẽ rep'ees do hadoo õm!* Õm tii bä hasooh ỹ maky n'aa etyy hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'oot doo da. Ti hadoo né hẽ, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do maky dahé bä, ỹ mamejũũ ỹ rabahewyyh hyb n'aa. Dooh tii da Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä —näng mä Paw-Ro kyyh ta hã.

4 Ti m' Paw-Ro pa hab'ëëh do raky hadoo Paw-Ro hã:

—Õm ky neỹỹm maky n'aa rejã bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo! —näk mäh.

5 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Wakãn haa, dooh ỹ hapëë bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tado bä. P'op Hagä Do kyy kerih do hã hahỹỹ da takerih: "Maky n'aa rejã manä bë wahë n'aa"† —näng mäh.

6 Ti m' Paw-Ro hapäh do hyb n'aa ti anäng ta wób Sadusév, ta wób Parisév sa mahang, taky hadoo kat'aa do sa hã:

—Wakãn haa, —näng mäh —Parisév né ti ỹ hỹỹh. Parisév t'aah ỹỹh —näng mäh. —Hã ỹ rawén ky n'aa tapaa, ỹ gada do hyb n'aa dejëp do ragenä bong doo —näng mäh.

7 Tii da taher'oot do hyb n'aa, radu doo raky ked'aak do Parisév Sadusév sa mahang. Ti hyb n'aa raketyn b'ëëh mä sa wahë n'aa ta tii bä kata padëëk doo. 8 (Sadusév sa hã ji dajëp jawén paa bä, dooh ji ganä wäd bä. Sa hã, dooh ããs. Sa hã dooh na-ããj sahee péh. Parisév sa hã kä, ji dajëp jawén paa bä ji ganyyh nä p'aa hẽnh. Ti anäng na-ããj hẽ sa hã ããs, sahee na-ããj hẽ.)

9 Ti hyb n'aa raky ked'aak mä ta ti p'ãã. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób, Parisév wób as'ëëg b'ëëh mäh. Tak'ëp mä sa kyyh. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Dooh hahỹ aj'yy nesaa do tamoo wäd bä. Ji hapäh mä ããs her'ood bä ta hã. Ji hapäh mä tii, sahee her'ood bä ta hã —näk mä sa kyyh.

10 Ti m' Parisév Sadusév kamajẽ däg mä tak'ëp. Ti m' warahén sa wahë n'aa beỹỹm wät, rejes wät ted'oo Paw-Ro. Ti hyb n'aa tamejũũ warahén rabahõm rabej'ooj nyyh hyb n'aa Paw-Ro, warahén tób hẽnh ramahũũm hyb n'aa p'aa hẽnh.

11 Ti m' atsëm kä, Jesus kasee Paw-Ro hã. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Eỹỹm manäh! —näng mäh. —Maher'oot do hadoo këh ỹ n'aa babä Jerusarẽnh bä, ti hadoo né hẽ da maher'ood panang Roma häd näng doo bä —näng mä Jesus ta hã.

Paw-Ro Judah buuj wób radajëëb paawä panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' jati péh, Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do wób rakaner'oot Paw-Ro radaj'ëëp hyb n'aa. P'op Hagä Do hã raky däng radaj'ëëp né hẽ. Ti m' raky hadoo:

—Dooh d' ër awa bä, dooh d' ër eëg bä ër nanaboh nä bä Paw-Ro —näk mä sa kyyh.

13 Tahyb n'aa pé 40 ajyy ti h'yyb hedoo doo. 14 Ti m' rabahõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wë na-ããj hẽ. Ti m' raky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do hã ãã ky däng, dooh ãã awa bä, dooh ãã eëg bä Paw-Ro ãã nanaboh nä bä —näk mäh. 15 —Ãã karẽn paawä Sinedirijo ajyy n'aa sii hẽ bë ky n'aa etsẽë warahén sa wahë n'aa hã, Paw-Ro tamanaa hyb n'aa bë bab'ëëh bä. Taw'ããts hẽ bë her'oot bë karẽn baad bë ky n'aa napäh ta ky n'aa, bë keno da —näk mäh. —Ãã gadaa däk da ta baa bä, ãã daj'ëëp hyb n'aa bë hab'ëëh hẽnh takajaa do pooj jé —näk mä sa kyyh.

16 Ti m' Paw-Ro s'aah ky n'aa napäh ra-her'oot doo. Ti m' tabahõm kän warahén sa tób hẽnh, Paw-Ro tapanäk hyb n'aa. 17 Ti m' Paw-Ro naëënh warahén sa wahë n'aa seeh. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Mamahũũm hahỹ pahëëw bë wahë n'aa wë. Ti anäng panyyg taher'oot pé ta hã —näng mä Paw-Ro.

18 Ti m' warahén wahë n'aa see mahũũm kän pahëëw sa wahë n'aa heh'äät ub do wë. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Paw-Ro, ër maso gëët doo, ỹ tanaëëj nä, taher'oot hã ỹỹ, ỹ manaa hyb n'aa hahỹ pahëëw a wë. Ti anäng mä panyyg taher'oot pé pan'aa a hã —näng mäh.

† **23:5** Esodo 22.28

19 Ti m' pahëëw warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do moo takyg hõm ramaa nanapäh hẽnh. Teaanh mäh:

—H'ëëd ti makarẽn maher'oot hã ỹỹ? —näng mäh.

20 Ti m' pahëëw ky hadoo:

—Judah buuj kaner'ood bong a hã raky n'aa her'oot hyb n'aa Paw-Ro mamahũũm hyb n'aa Sinedirijo ajyy n'aa rakahet'aa hẽnh. Rakarẽn mä paawä raky n'aa napëë magyys hẽ Paw-Ro ky n'aa, ken'ooh da. 21 Maky dahé manä da. 40 ajyy tahyb n'aa pé ragadaa däk radaj'ëëp hyb n'aa. Kejën rabë bä. P'op Hagä Do hã raky däng dooh rawa bä, dooh reëg bä rananaboh nä bä Paw-Ro. Da hẽ ti abë padëëk. Ragadaa däk maher'oot do pan'aa sa hã —näng mä Paw-Ro s'aah kyyh warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do hã.

22 Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do edëë wät pahëëw. Ti m' taky hadoo:

—Maher'ood manä ỹ mapanäk doo —näng mäh.

23-24 Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do naëënh pawóp hẽ warahén sa wahë n'aa. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë etyn hõm da 200 warahén tsyym me hah'ũũm péh, 70 kawaaro jó hah'ũũm do ta wób, 200 jook yt hã hah'ũũm doo, kawaaro Paw-Ro jahõm pé sii hẽ da, atsëm rabahõm hyb n'aa panang Sesareja häd näng doo hẽnh —näng mä ta kyyh.

Ti m' tamejũũ baad ub ramahũũm hyb n'aa Paw-Ro, sa wahë n'aa Peris häd näng do wë. 25 Tamejũũ sa hã tama erih do Peris. Terih doo, hahỹỹ da m':

26 “Ỹ, Karaw-Dijo Risijas, ỹ edëng õm Peris, hyb n'aa jawyk doo, Sesa kyy gó babä bag'ããs do õm. 27 Õm ỹ panäk hahỹỹ da: Judah buuj ramaso däk hahỹ aj'yy. Rakarẽn paawä radaj'ëëp. Ti ỹ ky n'aa napäh bä Roma buuj tado bä, ỹ bahõm warahén sii hẽ ỹ bed'ëëp hyb n'aa sa moo gó naa. 28 Ỹ karẽn paawä ỹ heen n'aa näng h'ëëd hyb n'aa rakamaj'ĩĩ ta hã, ti hyb n'aa ỹ wén mahũũm paa Judah buuj wahë n'aa sa wë. 29 Tii bä ỹ heen n'aa nyy däk raky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa raky kes'ëëm. Dooh tamo haj'aa kadoo bä ji daj'ëëp hyb n'aa paawä. Dooh tamo haj'aa kadoo bä na-ããj hẽ ji dawäts gëët hyb n'aa. 30 Tii bä ỹ ky n'aa napäh rakarẽn radaj'ëëp. Ti hyb n'aa nayyw hẽ ỹ mejõ hõm a wë. Ỹ maher'oot da ta majĩĩ, a wë rabahõm a sii raber'oot hyb n'aa ta ky n'aa”, näng mä terih do hã.

31 Ti m' warahén sa wahë n'aa mejũũ doo da rabadoo kän. Ramahũũm kän mä atsëm Paw-Ro. Ti m' panang An-Tiparis häd näng doo bä rakajaa. 32 Tii b' naa, jati péh, warahén tsyym me hah'ũũm do rababaaj nä p'aa hẽnh sa tób hẽnh. Kawaaro jó hah'ũũm do ramahũũm kän tii bä Paw-Ro. 33 Rakaja hõm bä Sesareja bä, ran'oo däg kän sa wahë n'aa ma erih do Peris hã. Ti m' rahaëënh Paw-Ro ta hã. 34 Ti m' Peris ner'ood kän kerih doo, ti m' teaanh mä Paw-Ro hã ny hado tabanäng hẽnh tabana, Roma häj n'aa. Siris hẽnh naa tabana Paw-Ro her'oot bä m', 35 Peris ky hadoo ta hã:

—Ỹ maa newëë da a ky n'aa a hã kamaj'ĩĩ do rakaja nä bä —näng mäh.

Ti m' tamejũũ Eróts, Judah buuj sa wahë n'aa tób haeh do yt hã warahén rabahag'ããs hyb n'aa Paw-Ro.

24

Peris hã Paw-Ro her'oot do raky n'aa tapaa do ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' 5 ta ã jawén paa bä, Ananijas, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do kajaa nä Sesareja bä. Ta sii tamanaa mä Judah buuj sa wahë n'aa wób, sa ky n'aa rod Ter-Turus häd näng do na-ããj hẽ. Ti m' raky n'aa tapa kän Paw-Ro ta ti häj n'aa bagã n'aa matym gó. 2 Ti m' Paw-Ro ramana gëët bä, Ter-Turus häd näng do du doo taher'oot do Peris hã. Paw-Ro taky n'aa tapaa. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Baad tanyy né hẽ, a hyb n'aa baad ub ãã hã ãã häj n'aa bä. Dooh kamaj'ĩĩ péh. Õm h'yy ganäng do hyb n'aa, baad tawén hadoo ãã hã, ãã häj n'aa bä. 3 Jé pad'yyt hẽ ãã häj n'aa bä ãã h'yy gadajang a mo haj'aa hyb n'aa, Peris, tak'ëp hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. 4 —Dooh ãã karẽn bä õm ãã h'yyb panasä bä. Ti hyb n'aa ãã karẽn paawä kanahën d'os hẽ mamaa newë ãã her'oot doo. 5 Gëët hahỹ aj'yy, kamaj'ĩĩ do du na do tii, ãã hã. Jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ bä Judah buuj rakamaj'ĩĩ sa hã hẽ tan'oo bä. Aj'yy Nasaréh buuj ky s'ũũt doo, ta

wób sa wë h'yy kawereem hõm do sa wahë n'aa see hahỹỹh. 6 Takarẽn paawä tan'oo bä baad tanado wät P'op Hagä Do matym gó P'op Hagä Do tób n'aa. Ti hyb n'aa ãã wén maso däk. [7 Ãã karẽn paawä ãã ky n'aa etyy ãã ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da. Ti nuuj jé warahén sa wahë n'aa, Risijas häd näng doo, ta warahén sii hẽ tabana. Ãã hã rawaj'aa padëëk, Paw-Ro rabej'ooj hõm hyb n'aa ãã mahẵnh. 8 Tamejũũ ta hã ky n'aa tapaa do a wë rabahõm.] Baad hahỹ aj'yy hã meaaj bä, maheen n'aa näng da ãã ehub né hẽ ãã ky n'aa tapaa do hã —näng mä Ter-Turus kyyh Peris hã.

9 Ti m' Judah buuj, Jerusarẽnh bä han'aa doo, raky masa Ter-Turus. Raky n'aa tapaa ẽnh Paw-Ro. Te hub né hẽ m' Ter-Turus her'oot doo, sa nooh.

10 Ti m' sa wahë n'aa Peris häd näng do mejũũ Paw-Ro ber'oot hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Hajõõ däg ta baab ãã häj n'aa bä baad maky n'aa etyy. Ti hyb n'aa h'yyb neỹỹm doo me ỹ her'oot a hã këh ỹ n'aa hã ỹ raky n'aa tapaa do ky n'aa hã —näng mäh. 11 —12 ta ẵ nä ỹ kaja nä Jerusarẽnh bä, P'op Hagä Do ỹ hyb n'aa esee hyb n'aa. Makarẽn bä mameaaj ỹ kajaa noo gó ỹ rahapäh doo, te hub né hẽ ta ti ỹ her'oot do mabahapäh hyb n'aa. 12 B'ëëh hahỹỹ hã ỹ kamaj'ĩĩ doo, dooh noo gó ỹ rahapëë bä ỹ ky kedag bä P'op Hagä Do tób n'aa bä. Dooh noo gó ỹ rahapëë bä ỹ kamajẽ bä tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã, panang bä na-ããj hẽ. 13 Hahỹ ajyy dooh rahaja bä rametä bä te hub tado bä hã ỹ raky n'aa tapaa do ky n'aa.

14 Hỹỹ kä, dooh ỹ ky n'aa jejën bä, ỹ hyb n'aa jaw'yyk né hẽ P'op Hagä Doo, ãã wahë makũ rah'yy kaha'eeh doo. Ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë ky n'aa ỹ ky daheeh.* Ta wób wë ãã h'yy kawareem hõm ramaneëëj né paawä ta tyw n'aa papuuj, sahõnh P'op Hagä Do kyy kerih do ỹ ky daheeh. P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ỹ ky daheeh. 15 Hã ỹ kamaj'ĩĩ do ragada do hadoo né hẽ ỹ gada dejëp do ragenä bong doo, P'op Hagä Do mo haj'aa. P'op Hagä Do karẽn doo da habong do paah, baad nabok do paa na-ããj hẽ da ãã gada ragenä bong doo. 16 Sahõnh hẽ da ragenä bong do hyb n'aa, baad ub had'yyt hẽ ỹ karẽn ỹ bawät, hëp ỹỹ gó baad had'yyt hẽ tabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hã, ta wób sa hã na-ããj hẽ —näng mä Paw-Ro.

17 Ti m' Paw-Ro ky hadoo ẽnh:

—Hajõng ta baab häj n'aa s'ee hẽnh ỹ bewäd nä. Ta jawén ỹ babaaj hõm p'aa hẽnh Jerusarẽnh hẽnh, kasuud is do Judah buuj sa mahang habong do sa matym n'aa ỹ tajooh hyb n'aa, P'op Hagä Do hã ỹ ma ejuu do hyb n'aa na-ããj hẽ. 18-19 Ti né hẽ ỹ bad'oo P'op Hagä Do tób n'aa yt hã, sahõnh hẽ ỹ bahajaa jawén paa bä ãã ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da ji h'yyb banyyw däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Dooh hajõk do tado bä si ỹ habok doo. Dooh na-ããj hẽ ỹ kamajẽ bä ta wób sa wë. Daap ramenyyh hã ỹ raky n'aa tapaa doo. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã né hẽ ỹ bag'ëëd däk Judah buuj wób Asija häj n'aa hẽnh naa ỹ rabahapäh bä. Taw'ããts hẽ né hẽ paawä ta ti né hẽ ajyy wawẽẽ hẽ rabana, hã ỹ raky n'aa tapaa hyb n'aa tanyy bä sa wë hã ỹ raky kes'ëëm péh. Ti né hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã ỹ raky n'aa tapaa do paah. 20 Ta ti ranan'aa do hyb n'aa, na b'ëëh hahỹ raher'ood ny hadoo pé rahapäh ỹ mo haj'aa kadoo bä Sinedirijo ajyy n'aa raky kes'ëëm do hã ỹỹ. 21 Jããm né hẽ hahỹỹ da këh ỹỹ Sinedirijo ajyy n'aa sa hã: “Dejëp do ragenä bok do ỹ gada do hyb n'aa, hã ỹ raky n'aa etyy bë matym gó”, näng paa këh ỹ sa hã. Nepäh ta tii hã rawyyd bä sa hã baad nadoo do mo haja ỹỹ —näng mä Paw-Ro kyyh.

22 Ti m', baad Peris ky n'aa napäh né hẽ Jesus ky n'aa, ta tyw n'aa papuuj ramaneëënh doo. Paw-Ro her'oot do jawén paa bä taky hadoo:

—Jããm hẽ dó —näng mäh. —Warahén sa wahë n'aa Risijas häd näng do kajaa bä, ỹ baher'oot da nyy da ỹ bad'oo õm raky n'aa tapaa do hã —näng mä Peris kyyh.

23 Ti m' Peris mejũũ warahén sa wahë n'aa see rabaheg'ããs nä Paw-Ro. Hahỹỹ da m' ta kyyh sa hã:

* **24:14** Jesus ky n'aa né hẽ ti “ta tyw n'aa papuuj” ramaneëënh doo.

—Taw'ããts hẽ bë eréd tabawät hyb n'aa, tabeg'ããs hyb n'aa. Bë an'oo na-ããj hẽ ta najiis rabeg'ããs ta wë rabanoo hyb n'aa takarẽn doo —näng mäh.

24 Ti m' ta jawén, p'aa hẽnh Peris bana Paw-Ro wë. Ta ỹỹm sii hẽ tabana. Dusir mä Peris ỹỹm häd. Judah buuj mä ti ta ỹỹm. Ti m' tamejũũ Paw-Ro ranaëënh. Tamaa newëë mä Paw-Ro her'oot doo, ji h'yy ka'eeh do Kristo Jesus hã ky n'aa. 25 Ti m' Paw-Ro baher'oot bä baad ub ji bawät do ky n'aa, ji h'yy keb'aah do ky n'aa, ta jawén ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa na-ããj hẽ, Peris eỹỹm wät mäh. Ti m' taky hadoo:

—Jããm hẽ dó. Ahõm nä. Ỹ karẽn bä, ỹ mejũũ da õm ranaëënh p'aa hẽnh —näng mä ta kyyh Paw-Ro hã.

26 Peris karẽn paawä Paw-Ro anoo dajẽẽr ta hã, taberéd hõm hyb n'aa. Ti hyb n'aa m' hajõõ nuu me tanaëënh ta wë Paw-Ro sii taber'oot hyb n'aa. 27 Ti m' pawóp hẽ ta baab tabahado däk bä, Posijo-Pes Peris jawén buuj däg. Peris sa wahë n'aa tabadoo do paa tabanyyh bä, teréd gëët Paw-Ro, Judah buuj tah'yyb en'yym hyb n'aa.

25

Roma buuj sa wahë n'aa see sii Paw-Ro ber'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' tamawoob hẽ tabahado däg bä ta ãh Pes Peris jawén buuj tabahado däg bä, Jerusarẽnh hẽnh tabahõm kän Sesareja panang häd näng doo bä naa. 2 Ti m' Jerusarẽnh bä takajaa bä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wób na-ããj hẽ, rabahõm ta wë. Paw-Ro raky n'aa tapaa ta matym gó. 3 Ky kah'ũũm mä ta hã, rakarẽn doo da tabad'oo hyb n'aa. Rakarẽn né paawä Pes mejõ nä Paw-Ro Jerusarẽnh hẽnh. Rakarẽn né paawä radaj'ëëp Paw-Ro tana bä ta tyw n'aa me. 4 Ti m' Pes ky hadoo:

—Dooh —näng mäh. —Sesareja bä Paw-Ro bagëët. T'ĩĩ hẽnh da ỹ babaaj hõm p'aa hẽnh nayyw hẽ. 5 Taw'ããts hẽ né paawä bë wahë n'aa wób rabah'ũũm si ỹỹ, t'ĩĩ hẽnh raky kes'ëëm hyb n'aa tamo haj'aa kadoo bä —näng mäh.

6 Ti m' ji moo sahõnh hẽ ta ã jawén paa bä, Pes babaaj hõm kän Sesareja hẽnh. Ti m' jat'iip hadoo Pes bana sooh ji hã raky kes'ëëm do ky n'aa rabaherot bä. Ti m' tamejũũ ranaëëj nä Paw-Ro. 7 Paw-Ro bana gëët bä, Judah buuj, Jerusarẽnh bä naa han'aa do ranu sabug däk tabagëët bä. Ti m' radu doo tak'ëp Paw-Ro raky n'aa tapaa. Hajõng mä nesaa do tamo haj'aa, sa nooh. Daap mä ramenyyh. Dooh m' rahaja bä rametä bä se hub tado bä ti raher'oot doo.

8 Ti m' ta daaj hẽ Paw-Ro ky n'aa kaher'oot sa hã:

—Dooh ỹ mo haj'aa kad'oo pé Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do hã. Dooh ỹ mo haj'aa kadoo bä P'op Hagä Do tób n'aa hã. Dooh ỹ mo haj'aa kadoo bä Sesa, Roma buuj sa wahë n'aa heh'äät ub do hã —näng mä Paw-Ro kyyh.

9 Ti m', Pes h'yyb enäw paawä Judah buuj. Ti hyb n'aa hahỹỹ da m' ta kyyh Paw-Ro hã:

—Makarẽn mabahõm Jerusarẽnh hẽnh, t'ĩĩ hẽnh ỹ maa newëë hyb n'aa õm raky n'aa tapaa doo, õm ỹ ky n'aa etyy hyb n'aa? —näng mäh.

10 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Babä ỹ bagëët hỹỹ kä, raky kes'ëëm do ky n'aa rabaherot bä. Babä né hẽ ji ky n'aa etyy Sesa kyy gó, Roma buuj sa wahë n'aa heh'äät ub do kyy gó. Babä né hẽ ỹ maky n'aa etyy. Baad mabahapäh né hẽ, dooh ỹ mo haj'aa kadoo bä Judah buuj sa hã. 11 Ỹ mo haj'aa kadoo bä paawä, dajëb hã ỹ maky n'aa ety bä ta hyb n'aa, ỹ gadoo né da ỹ radaj'ëëp doo. Se hub tanado bä hã ỹ raky n'aa tapaa doo, dooh Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bä sa moo gó ỹ rahaëënh. Ỹ karẽn Sesa né hẽ ỹ taky n'aa etyy —näng mä Paw-Ro kyyh.

12 Ti m' Pes beaanh ta hã masa do sa hã nyy d' rabad'oo. Ti m' rakaner'oot do jawén paa bä Pes ky hadoo Paw-Ro hã:

—Makarẽn mä Sesa õm taky n'aa etyy. Ti hyb n'aa t'ĩĩ hẽnh né da mabahõm ta wë —näng mäh.

Judah buuj sa wahë n'aa hã Pes her'oot do Paw-Ro ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' ta jawén, ta see pé noo gó, Judah buuj sa wahë n'aa heh'äät ub do Agaripa häd näng doo, ta ånh Berenis häd näng do daheeh rabana, Sesareja hẽnh rabeg'ããs hyb n'aa Pes wë. 14 Hajõõ ta åh t'ĩĩ hẽnh rabajeej bong. Ti hyb n'aa Agaripa hã Pes baher'oot Paw-Ro ky n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Ti agëët babä aj'yy Peris eréd gëët do paah —näng mäh. 15 —Jerusarẽnh hẽnh ỹ bewäd nä noo gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa na-ããj hẽ raher'oot hã ỹỹ ta hã raky kes'ëëm do ky n'aa. Rakarẽn né paawä dajëb hã ji ky n'aa etyy —näng mäh.

16 —Ỹ her'oot sa hã, dooh Roma buuj ramejõ bä rarejã bä nayyw hẽ ji hã. Pooj jé ji ky naa etyy n'aa an'oo bä ta matym gó ji hã ky n'aa tapaa do ji ky gadoo. Tii d' né këh ỹ sa hã. 17 Ti m' wawẽẽ hẽ rakaja nä bä, nayyw hẽ, jati péh, ỹ mejũũ Paw-Ro ramanaa, ta hã ky kes'ëëm do rabab'ëëh bä. 18 Ta hã raky n'aa tapaa bä, dooh ỹ h'yyb däng do tado bä raky n'aa tapaa doo. 19 Raky n'aa hajẽm rah'yy kaha'eeh do ky n'aa hã. Raky n'aa hajẽm na-ããj hẽ dajëp do ky n'aa, Jesus häd näng doo. Paw-Ro her'ood bä edëp mäh, tanooh. 20 Dooh ỹ hapëë bä nyy da ỹ bad'oo ta ti hedoo do hã. Ti hyb n'aa ỹ beaanh ta hã takarẽn bä Jerusarẽnh hẽnh tabahõm, t'ĩĩ hẽnh raky n'aa etyy hyb n'aa. 21 Ti m' Sesa hã Paw-Ro ky däng. Takarẽn mä Sesa ky n'aa etyy ta hã. Ti hyb n'aa ỹ mejũũ rabahag'ããs nä Sesa wë ỹ manejõ nä bä —näng mä Pes kyyh.

22 Ti m' Agaripa ky hadoo:

—Ỹ karẽn paawä ỹ maa newëë ta ti aj'yy her'oot doo —näng mäh.

—Taw'ããts hẽ. Jat'iip né da mamaa newëë taher'oot doo —näng mä Pes.

23 Ti m' jat'iip hadoo Agaripa, Berenis daheeh rabajëë p'ëë ta gawakõ gaeh doo gó, raky n'aa tapaa do ky n'aa rabaherot bä. Rabajëë p'ëë bä, baad ub t'ĩĩ hẽnh kat'aa do raweh'ëëh Agaripa, Berenis daheeh. Sa sii m' rabajëë p'ëë warahén sa wahë n'aa ky n'aa etsëëh doo, ajyy panang buuj ky n'aa etsëëh do na-ããj hẽ. Ti m' Pes häd näng do mejũũ Paw-Ro ramanaa hyb n'aa. 24 Ti m' Pes ky hadoo:

—Agaripa, Judah buuj sa wahë n'aa heh'äät ub doo, bëëh, ãã mahang kata b'ëëh doo, bë hegãã hahỹ aj'yy —näng mäh. —Jerusarẽnh hẽnh, babä Sesareja bä na-ããj hẽ sahõnh hẽ Judah buuj hã ỹ raky n'aa her'oot ỹ daj'ëëp hyb n'aa. Tak'ëp sa kyyh rabetsẽẽ hã ỹỹ —näng mäh. 25 —Hã ỹỹ, dooh tamo haj'aa pé tadajëb bä. Ti hadoo né hẽ, Sesa ky n'aa etyy ta hã taky däng do hyb n'aa, ỹ h'yyb däng Roma hẽnh, Sesa wë né hẽ ỹ mejũũ. 26 Tii da né da ỹ bad'oo. Ti hadoo né hẽ, dooh wë ỹ ta ky n'aa ỹ ma erih pé Sesa hã. Ti hyb n'aa ỹ mana gëët bë matym gó. A wë né hẽ ỹ mana gëët Agaripa, hajõng ta hã ër eaanh do jawén paa bä, ỹ bahapäh hyb n'aa h'ëëd ỹ ma erih pé ta ky n'aa hã. 27 Dooh taw'ããts hẽ tado bä ta si n'aa hẽ ỹ mejõ bä Paw-Ro, ta hã ky n'aa tapaa do ky n'aa tamah doo me —näng mä Pes kyyh Agaripa sa hã.

26

1 Ti m' Agaripa ky hadoo Paw-Ro hã:

—Maher'ood a daaj hẽ a ky n'aa —näng mäh.

Ti m' Paw-Ro meduuk ta moo me, bag hẽnh rabab'ëëh hyb n'aa. Ti m' ta du doo taher'oot doo:

2 —Ỹ h'yy gadajang né hẽ Agaripa, naga hẽ ỹ her'oot do hyb n'aa Judah buuj hã ỹ raky n'aa tapaa do ky n'aa mamaa napäh bä —näng mäh. 3 —Ỹ h'yy gadajang na-ããj hẽ, baad mabahapäh do hyb n'aa nyy da ëër, Judah buuj, ër bahed'oo doo da. Mahapäh né hẽ h'ëëd p'ãã ëër, Judah buuj, ër ky ked'aak. Ti hyb n'aa ỹ karẽn paawä h'yyb jawyk doo me da ỹ mamaa newëë —näng mäh.

4 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Sahõnh hẽ Judah buuj rabahapäh nyy da ỹ bawäd wät ỹ karapee noo gó naa häj ỹ n'aa bä ỹ bawäng doo bä, Jerusarẽnh bä na-ããj hẽ. 5 Bäp peej däg ỹ rabahapäh né hẽ. Rakarẽn bä rahajaa raher'ood bä nyy da ỹ bawät paah. Baad had'op, ta wób sa bahånh Parisẽw raky daheeh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër mahang. Parisẽw sa see né hẽ paa ỹỹh. Rababok doo da ỹ bawäd

wät paah. 6 Hỹỹ kä hã ỹ raky n'aa etyy, ỹ gada do hyb n'aa ër wahë makũũ hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. 7 Isaraéw taah 12 hedoo do du na do sa panaa ragada P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, P'op Hagä Do rawén hyb n'aa jewyyg had'yyt hẽ. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ỹ gada do hyb n'aa né hẽ Judah buuj hã ỹ rawén ky n'aa tapaa —näng mäh.

8 Ti m' teaanh mäh:

—H'ëëd hyb n'aa bë mahang habong do sa hã dooh P'op Hagä Do haja bä dejëp do ragenä boo bä p'aa hẽnh tan'oo bä? —näng mä ta kyyh.

9 —P'ooj ub ỹ na-ããj hẽ sa da hadoo né paa ỹỹh. Ti noo gó hã ỹ taw'ããts hẽ sahõnh hẽ ỹ hajaa doo me ỹ karẽn ỹ rejãã Jesus Nasaréh buuj häd. 10 Tii d' né paa ỹ bad'oo Jerusarẽnh bä. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa kyy gó hajõk Jesus hã h'yy ka'eeh do ỹ dewäts b'ëëh. Radejëëb bä, ỹ karẽn né hẽ paa radejëp. 11 Hajõõ nuu me jé pad'yyt hẽ tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do basooh hẽnh ỹ bahõm paah, ỹ rejãã hyb n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang habong doo. Ỹ rejãã doo me ỹ karẽn né paawä Jesus hã raky n'aa rejãã. Tak'ëp né hẽ ỹ kawajããn paa sa wë. Ti hyb n'aa ỹ bahõm panang s'ee hẽnh, Judah buuj häj n'aa tanadoo hẽnh, ỹ rejãã hyb n'aa t'ĩĩ hẽnh —näng mäh.

12 —Ti ta see pé noo gó ỹ bahõm Damas-Ko hẽnh. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa kyy gó ỹ bahõm t'ĩĩ hẽnh, Jesus hã h'yy ka'eeh do ỹ rejãã hyb n'aa paawä. 13 Ti m' wasyk, ta tyw n'aa me ỹ bahõm bä, tii bä ỹ bahapäh wë hã naa ta bag tak'ëp gabarëëh do hahãt ỹỹ hã, hata haa sa hã na-ããj hẽ. Papỹỹj gabarëëh do bahẵnh ta ti bag. 14 Tũũ ãã kajäg b'ëëh tii bä. Ti ỹ maa napäh kyyh, hã ỹ her'oot do Eberew kyy me: "Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëëd hyb n'aa ỹ marejãã? A daaj né hẽ maker'ook ỹ maky nadahé bä, booj yb gasõõm do hã tedats bä ta jawén p'aa hẽnh hadoo." 15 Ti ỹ eaanh ta hã: "Jaa õm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo?", näng ỹỹh. Ti taky hadoo: "Ỹ né hẽ Jesus, marejãã doo. 16 As'ëëg g'ëëd! A hã ỹ wén kas'ee wät õm ỹ asëëw wät do hyb n'aa. Õm ỹ asëëw wät, hëp ỹ n'aa mamoo wät hyb n'aa, ta wób sa hã mabaher'oot hyb n'aa mahapäh do ỹ hỹỹ kä. Maher'ood sa hã na-ããj hẽ ỹ metëëk nä do a hã ky n'aa. 17 Õm da ỹ ed'ëëp Judah buuj, Judah buuj nadoo do sa moo gó naa õm rarejã bä. Judah buuj nadoo do sa mahang õm ỹ mejũũ hỹỹ kä, 18 mamaher'oot hyb n'aa sa hã. Ty temah do hadoo, gadagyp do hadoo doo gó habok do hadoo tii. Ỹ karẽn mabaher'oot sa hã këh ỹ n'aa, rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa, gadagyp do hadoo doo gó ranaboo bong hyb n'aa, Nesaa Do Yb manejõ wät hyb n'aa sa hã, P'op Hagä Do karẽn doo da rababok hyb n'aa, ta bag näng hẽnh hadoo gó rababoo däk hyb n'aa, hã ỹ rah'yy ka'eeh hyb n'aa, nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng do ỹ bawug hõm hyb n'aa. Tii bä da P'op Hagä Do karapee, hã ỹ rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tsyt hẽ ta wë tasëëw hõm do rabahado padëëk hyb n'aa da", näng Jesus kyyh hã ỹỹ.

19 Ti m' Paw-Ro ky hadoo ẽnh:

—Ti hyb n'aa, nayyw né hẽ ỹ ky daheeh Jesus mejũũ do wë hã naa, hã ỹ takasee bä. 20 Nayyw hẽ kä ỹ baher'ood kän Jesus ky n'aa Damas-Ko bä habong do sa hã, ta jawén Jerusarẽnh bä habong do sa hã, sahõnh hẽ Judah häj n'aa bä habong do sa hã kä. Ỹ maher'oot na-ããj hẽ Judah buuj nadoo do sa hã. Sa hã ỹ her'oot nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. Ỹ her'oot sa hã, baad rababok hyb n'aa, baad ub ji bahapäh hyb n'aa nesaa do reréd hõm doo, P'op Hagä Do hã rah'yy kae däk doo. 21 Ti hyb n'aa né hẽ, Jesus mejũũ do ỹ moo wät do hyb n'aa, ỹ Judah buuj ramaso däk P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã kahadë doo gó, ti ỹ radajëëb paawä.

22 Ti hadoo né hẽ ỹ P'op Hagä Do masaa had'yyt hẽ, da hẽ na-ããj hẽ. Ti hyb n'aa né hẽ babä ỹ wén gëët, ta ky n'aa ỹ baher'oot hyb n'aa ky n'aa etsëëh do sa hã, ky n'aa netsëëh do sa hã na-ããj hẽ. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa rod makũ rer'oot do paa bahẵnh, Mosees her'oot do paa bahẵnh ỹ her'ood bä. 23 Ti raher'oot né hẽ P'op Hagä Do H'yyb Däng Do dajëp do ky n'aa. Jããm né hẽ pooj jé dejëp do mahang taganä wät do hyb n'aa, tamaher'oot da Judah buuj sa hã,

Judah buuj nadoo do sa hã na-ããj hẽ, nyy da ta bag hadoo doo gó rababok hyb n'aa —näng mä Paw-Ro kyyh.

24 Ti m' Pes ky gakog hõm Paw-Ro. Ti m' taky hadoo:

—Õm ky bawad däk tak'ëp mama kametëëk do haj'aa! —näng mä Pes kyyh Paw-Ro hã.

25 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dooh —näng mäh. —Dooh ỹ ky bawad bä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. Baad tabadäng ji h'yyb gó baad ji hyb n'aa newë bä —näng mäh. 26 —Mameaaj paawä Agaripa hã. Baad ub tabahapäh ỹ her'oot do ky n'aa. Ti hyb n'aa tahajaa baad ỹ baher'oot ta hã. Hã ỹỹ, ta heen n'aa näng né hẽ ỹ her'oot do ky n'aa hã. Dooh kejën doo gó tawäd wäd hahỹ Jesus ky n'aa ỹ her'oot doo. Sahõnh hẽ raheen n'aa enäh —näng mä Paw-Ro.

27 Ti m' Paw-Ro beaanh Agaripa hã:

—Maky daheeh P'op Hagä Do ky n'aa rod n'aa raher'oot do paah? —näng mäh. —Maky daheeh né hẽ, hã ỹỹ —näng mäh.

28 Ti m' Agaripa ky hadoo:

—Nayyw hẽ med'oo g'eeh mahajaa ỹ mah'yyb tatug bä Kristo hã h'yy ka'eeh do see ỹ bahado däk hyb n'aa? —näng mäh.

29 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Nayyw hẽ tado bä, nayyw hẽ tanado bä, P'op Hagä Do hã ỹ ky n'aa etsẽẽ õm, ta wób ỹ ramaa newëë do na-ããj hẽ, da ỹ rabahado padëëk hyb n'aa. Dooh hahỹỹ da, ỹ moo kamewyyt doo da tado bä —näng mä Paw-Ro.

30 Ti m' Agaripa, Pes, Berenis, sahõnh hẽ sa pa hab'ëëh do as'ëëg b'ëëh. 31 Ti m' raban'yyh ta gawakõ gó naa. Sa m'aa hẽnh rakaner'oot bä raky hadoo:

—Dooh tamo haj'aa kadoo bä ji dajëëb bä. Dooh hyb n'aa ji dawäts gëët péh —näk mäh.

32 Ti m' Agaripa ky hadoo Pes hã:

—Taky nahado bä paawä Sesa ky n'aa etyy hyb n'aa ta hã raky n'aa tapaa do ky n'aa hã, taw'ããts hẽ paawä ji eréd hõm tabahõm hyb n'aa —näng mäh.

27

Paw-Ro ramejõ hõm do Roma hẽnh panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Itarija häj n'aa hẽnh, Roma panang hẽnh ãã ramejũũ raky däng do jawén paa bä, rahaëëj däk Paw-Ro, radewäts b'ëëh do wób na-ããj hẽ warahén sa wahë n'aa see Jurijo häd näng do moo gó, Roma hẽnh Paw-Ro tamahũũm hyb n'aa. “Sesa warahén n'aa” ramaneëënh do sa see ti Jurijo. 2 Ti m' panang Adaramit häd näng doo bä naa ãã gatsëg t'oonh marakate gó, Asija häj n'aa hẽnh hahõm doo gó. Ãã sii hahõm na-ããj hẽ aj'yy Aris-Tako häd näng doo. Masedonija häj n'aa bä, panang Tesaronika häd näng doo bä naa tii. 3 Ti m' jati pé ãã kajaa panang Sidõn häd näng doo bä. Ãã kajaa bä Sidõn bä, Jurijo ky enyym Paw-Ro hã. Tanoo tabeg'ããs hyb n'aa pong hẽnh ta najiis sa wë, ta hã rabanoo hyb n'aa ta wë badoh doo. 4 Ãã tsyym kasok bä, ãã habok hẽnh bah'ood ty gahëm. Ti hyb n'aa tsyt dëëg hã, Tsi-Peré häd näng do nu masee me ãã kenaa bong. 5 Ti m' ãã batsëk bä ãã tabës Siris, Pam-Pirija häd enäh do häj n'aa. Ti m' ãã kaja hõm panang Mira häd näng doo bä, Risija häj n'aa bä.

6 Ta tii bä warahén sa wahë n'aa baw'yyt marakate panang Aresãn-Dirija häd näng doo bä naa, Itarija häj n'aa hẽnh hahõm doo. Ti m' tamejũũ ãã gatsëg t'oonh, tii gó ãã bah'ũũm hyb n'aa. 7 Ti m', hajõng ta ǎh kaja hẽ ãã bahõm séd bä ãã karip do hyb n'aa, bah'ood ãã habok hẽnh taty gahëm do hyb n'aa. Tak'ëp né hẽ marakate gó moo b'ook do ramoo bok ãã kaja hõm hyb n'aa panang Kinid häd näng do nedaa bä. Dooh bah'ood an'oo bä ãã ty gahõm hẽnh ãã ahõm bä. Ti hyb n'aa s'ỹỹ tabanäng hẽnh ãã bah'ũũm. Tsyt dëëg hã Keret, Saramone häd enäh do hoo gad'oo bä ãã tabës. Tii da ãã wén d'oo, tsyt dëëg hã Keret häd näng do nu masee me ãã kenaa bong hyb n'aa. 8 Kaja hẽ ãã bahõm is Keret nabyy me. Tak'ëp né hẽ marakate gó moo b'ook do ramoo bok marakate bahõm hyb n'aa. Ti m' ãã kaja hõm kän Datyyw Banäm Do

* **27:9** Jõm Kipur häd näng do Judah buuj rataheb'ëës, nesaa do kawug hõm do rahyb n'aa esee hyb n'aa.

häd näng doo bä. Panang Raseja häd näng do nedaa bä däg tii.

9 Tabëëj hõm ta ǎh rakahej'aa do paawä Itarija häj n'aa hẽnh. Tabëëj hõm Jõm Kipur* rataheb'ëës doo. Ämn'aa nyy däk ji atsëg bä akajar, edaa däk do hyb n'aa tabahahëëm do bawät doo. Tabahahëëm do noo gó tak'ëp bah'ood bana. Ti hyb n'aa Paw-Ro ky hadoo mä sa hã:

10 —Hã ỹỹ pé da, dooh da baad tado bä ër hahỹ hah'ũũm doo. Ër da ta see hadoo, ër da kamana'uuh marakate hã, ta gabuuj hã, ër na-ããj hẽ da. Taw'ããts hẽ babä ër ba'yym dó —näng mä Paw-Ro.

11 Paw-Ro maher'ood né paawä sa hã, dooh warahén sa wahë n'aa karẽn bä tamaa newë bä ta kyyh. Taky daheeh marakate poo masoo n'aa, marakate danäh daheeh. 12 Dooh baad tado bä ratabëëj bä tabahahëëm do noo gó "Datyyw Banäm Do" häd näng doo bä. Ti hyb n'aa hajõk do rakarẽn rabah'ũũm, rakajaa hyb n'aa paawä panang Pënis häd näng doo bä, t'ĩĩ hẽnh ratab'ëës hyb n'aa paawä tabahahëëm do noo gó. Pënis bä marakate ranu kahej'ëëk, tsyt dëëg hã Keret häd näng doo bä. T'ĩĩ hẽnh dooh tabahëm bä tagajaroh hyb n'aa.

13 Tii bä, tadu doo bä tabahëm do raty gahõm hẽnh, ratsebee bong, h'yy kahasẽ bong. Rah'yyb däng doo da né hẽ red'oo mäh. Ti m' resäg toonh marakate mesoo n'aa. Ti m' rabahõm kän tsyt dëëg nabyy me. 14 Dawë péj rababoo däg bä kä tak'ëp bah'ood bana kän. Tsyt dëëg hadäk hẽnh naa tabana. Rahepëë däk ti bah'ood tak'ëp hen'aa doo. 15 Ti m' marakate bah'ood bahëm hõm. Dooh ãã haja bä ãã ahõm bä bah'ood gó. Ti hyb n'aa ãã beréd hõm bah'ood marakate tamahũũm hyb n'aa. 16 Ti m', tsyt dëëg nad'ëëd is doo, Kaw-Da häd näng do nu masee me ãã kenaa bong bä bah'ood an'oo bä, tii bä ãã bahaja kän ãã ej'ooj nä kän h'oo yb marakate duu me hadäk doo. T'ĩĩ hẽnh dooh denaa hẽ né paawä bah'ood tabahëm bä, ti hadoo né hẽ tak'ëp ãã bej'ooj nä kän. 17 Ti m' ta gó rabatóg so kän h'oo marakate agyyb jëë bä hood n'aa. Ti m' ta mawyd n'aa hewëëh doo me ramew'yyd hõm marakate hã tagananabëëh hyb n'aa, maadaka tak'ëp hejoonh do hyb n'aa. Rajeỹỹm na-ããj hẽ marakate adëë kä bä hood jó, hood Sirit häd näng do jó. Ti hyb n'aa rabaw'oong bëënh marakate yb mesoo n'aa sekeek doo. Tii bä raberéd hõm bah'ood ty gahëm hẽnh marakate bahõm. 18 Ti m', tak'ëp ketaam do hyb n'aa maadaka marakate hã, jat'iip hadoo rakud bëënh marakate gabuuj tagasakog däk hyb n'aa. 19 Tamawoob hẽ tabado däg bä ta ǎh, sa daaj hẽ rabaw'oong bëënh marakate gó ramoo mabok do nahëë paah. 20 Poo hajëë had'yyt hẽ. Dooh papỹỹj ty ganä wäd bä, sagõõh dooh ji hapëë boo bä, ny nemuun ãã bahõm ãã bahapäh hyb n'aa paawä. Kaneréd bah'ood. Ti hyb n'aa sahõnh hẽ ãã dejëp ãã ed'oo.

21 Hajõõ däg ta ǎh ranawa bong do jawén paa bä, Paw-Ro bas'ëëg gëët tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Taw'ããts hẽ né paawä ỹ bë ky dahé ỹ baher'ood wät bä ër nahõm hyb n'aa paawä Keret bä naa. Ỹ bë ky dahé bä paawä, dooh né hẽ paawä bë kamanau bä bë aw'oong bëënh do hã —näng mäh. 22 —Ti hado né hẽ paawä, bë h'yy ketón manäh. Dooh da dajëp pé ër seeh. Jããm hẽ marakate karejã hõm da —näng mäh. 23 —Naga hẽ, atsëm, P'op Hagä Doo, ỹ hyb n'aa jaw'yyk doo, mejũũ ããs, ta karom seeh, hã ỹ takasee hyb n'aa. 24 Hahỹỹ da ããs kyyh: "Eỹỹm manä Paw-Ro. Sesa hã da makametëëh nä. A hyb n'aa da P'op Hagä Do bed'ëëp sahõnh hẽ marakate gó habok doo", näng mä ããs kyyh. 25 Ti hyb n'aa bë tsebee, bë h'yy kahasẽ. Ỹ h'yy ka'eeh né hẽ P'op Hagä Do hã. Ỹ hapäh baad ub, hã ỹ ããs her'oot do hadoo né hẽ da ër hã. 26 Hood jó, tsyt dëëg hã bah'ood tapooh da marakate —näng mä Paw-Ro.

27 Ti m' 14 däg ãã ǎh, ãã bah'ood mahũũm akajar Adirijat häd näng doo bä. Ti atsëm ub, edaa däk hëëj badäk marakate gó moo b'ook do rahyb n'aa hapäh. 28 Ti m' ram-etyy tetyy n'aa me. 36 meet mä tahajaa rametyy bä. Ta bahǎnh rametyy p'aa hẽnh. Ta yd jé däg: 27 meet däg mäh. 29 Rajeỹỹm mä pä hã tatapóh bä. Ti hyb n'aa ji meheet pé raw'oong bëënh marakate mesoo n'aa, ta duu hẽnh kanehõ doo. Ti m' raky n'aa etsẽẽ nayyw hẽ tabawag hõm hyb n'aa

paawä. 30 Ti m' marakate gó moo b'ook do radawäts tuu paawä h'oo yb. Marakate poo hã rabahõ ta mesoo n'aa ken'ooh. Rakarẽn paawä rakejẽn hõm sa mahẵnh. 31 Tii bä warahén sa wahë n'aa hã, warahén sa hã na-ããj hẽ Paw-Ro ky hadoo mäh:

—Marakate gó moo b'ook do ranayyw bä, dooh da bë edëb bä —näng mäh.

32 Ti m' warahén ragekyd bong h'oo mesoo n'aa. Tame tabahop ran'oo bä.

33 Ti m' tapaj'ëë bä däg, Paw-Ro etsẽẽ sahõnh hẽ rabawa hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—14 ãã ẵ däg dooh bë awa boo bä, bë h'yy ketón padëëk do hyb n'aa. 34 Ti hyb n'aa, tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã bë bawa hyb n'aa bë waa. Taw'ããts hẽ bë h'yyb hejooj padäg bë bedëp hyb n'aa —näng mäh. —Edëp da bëëh, baad ub da sahõnh hẽ —näng Paw-Ro.

35 Ti m' Paw-Ro baher'ood wät jawén paa bä sa hã, tado däk pãw, ti m' taky n'aa ets'ẽẽ wät P'op Hagä Do hã sahõnh hẽ ramaa napäh bä. Taganabäh hõm tii bä, tii b' tabawa kän. 36 Ti m' ta wób rah'yy kahasẽ bong, rabawa kän tii bä. 37 Sahõnh hẽ marakate gó habok do 276 ajyy. 38 Ti m' rah'yy kajäk do pénh sahõnh hẽ rabawa bong do jawén paa bä, radewäts bëënh tiriig, marakate hãd gasakog däk hyb n'aa.

39 Ti m' tabawag hõm bä kä, marakate gó moo b'ook doo, dooh rahapëë bä tsyt dëëg. Tii b' rahapäh tagajaroh yb hood banäng bä. Rah'yy kajäk t'ĩĩ hẽnh marakate badäng hyb n'aa paawä. 40 Ti m' ragekyd bong ta mesoo n'aa. Ti m' rapyn hõm ta du ewõd n'aa ramaw'yyd däk do paah. Ti m' ragaj'eej däg kän pããn gaeh do tah'ũũm doo, ta poo bä hadäk doo. Tii bä kä, marakate bahõm kän hood hanäng hẽnh. 41 Ti m' hood wajau do hã marakate badëë këë. Hood jó ta poo baa këë. Ti hyb n'aa ta duu hẽnh takameb'ood wät maadaka an'oo bä.

42 Tii bä kä, warahén rakarẽn radejëëb paawä radewäts b'ëëh do paa ramahũũm do sa sii, ranatsóm hõm hyb n'aa sa mahẵnh. 43 Ti hadoo né hẽ dooh sa wahë n'aa an'oo bä radejëëb bä, Paw-Ro tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa. Ti m' warahén sa wahë n'aa mejũũ jé hatsóm do rakajäk hyb n'aa tame, rabatsóm hõm hyb n'aa hood hakëë hẽnh. 44 Ta wób, nats'oom do tamejũũ sekeek do hã rakamesoo hyb n'aa, rabahõm hyb n'aa hood hakëë hẽnh. Tii da né hẽ kä sahõnh hẽ ãã kaja nä kän hëëj hã.

28

Tsyt dëëg hã Maw-Ta häd näng doo bä rabaym dó panyyg n'aa hahỹỹh

1 Sahõnh hẽ ãã babë padëëk bä ta nabyy me, ãã heen n'aa enä däg Maw-Ta ta ti tsyt dëëg häd. 2 Ti m' tsyt dëëg bä habong do ky en'yym sahõnh hẽ ãã hã. Ti m' naëng adoos do hyb n'aa, bahahëëm do hyb n'aa, ragahõ jat tëëg, ãã rats'yyt ãã katëng hyb n'aa. 3 Paw-Ro kab'ood däk tëëg. Tadawäts toonh bä hahõng doo me, batëë däk do hyb n'aa aw'yy bana tadawäts toonh do mahang, ta moo hã tabegëëj däk bä adäg däk. 4 Ti m' tsyt dëëg bä habong do rabahapäh bä aw'yy ta moo hã kas'ëë däk doo, raher'oot rabab'ëëh bä:

—Hahỹ aj'yy tahyb n'aa pé ji naheb'ooh doo. Kedëëb wäd né hẽ paawä akajar me naa, hỹỹ kä da tadajëb kän ji säm heb'aanh do an'oo bä —näk mäh.

5 Ti m' aw'yy Paw-Ro tsawyh wät tëëg hõõ me ta moo hã kas'ëë däk doo. Dooh tadateej bä ta hã, baad tabawät. 6 Ti m' tsyt dëëg buuj ragada ta moo dap'uung s'ëëg bä, ragada na-ããj hẽ tadagõn jëë bä. Bäp peej ragada ta hã. Dooh tadateej bä ta hã, ti hyb n'aa m' ta see hado däk rahyb n'aa newë däk ta hã. Tak'ëp haj'ap do red'oo mäh.

7 Ta tii bä p'eets hẽ ti anäng hëëj uuh, Pubirijo häd näng do ma. Tsyt dëëg buuj sa wahë n'aa tii. Baad ãã tagadoo ta tób bä. Tamawoob hẽ ãã ẵh ta tii bä. 8 Ta yb nahëë näng tagëë bä. Oom ta hã, w'oo gatsëg ta hata. Ti m' Paw-Ro beg'ããs tahagä hẽnh. Ti m' taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã ta nahëë hyb n'aa. Taky n'aa ets'ẽẽ wät jawén paa bä ta moo tadasooh ta nuu gó. Ti m' aj'yy bahas'oo däk. 9 Ti jawén paa bä tsyt dëëg hã haj'eenh doo, nahëë en'ỹỹh doo, an'aa Paw-Ro wë. Heso hõm né m' tii d' ẽnh. 10 Baad ub ãã tsyt dëëg buuj raweh'ëëh. Ta jawén kä, ãã tsyym kasok bä, ãã hã rabanoo sahõnh hẽ ãã mahũũm doo, ãã batsëg hõm do waa n'aa na-ããj hẽ.

11 Tamawoob hẽ kamarab tsyt dëëg hã ãã baj'eenh do jawén paa bä, ãã gatsëg t'oonh

marakate gó Aresãn-Dirija hẽnh hana doo gó, tsyt dëëg hã tabahahëëm noo gó tab'ëës doo. Marakate poo hã sa kabarii kawareeh do sa heen n'aa badäk, Kas-Tor, Porus häd enäh doo. 12 Ti m' ãã kajaa panang Sirakus häd näng doo bä. Tamawoob hẽ ãã ǎh tii bä ãã tab'ëës. 13 Tii b' naa ãã bahõm ta nabyy me had'yyt hẽ. Ti m' ãã kajaa panang Resijo häd näng doo bä. Jati pé bah'ood bana, ãã ty gahõm hẽnh tabahëm. Ti m' jat'iip hadoo ãã kaja hõm panang Putewori häd näng doo bä. 14 Tii bä ãã kat'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. Ãã rats'yyt ãã baym hyb n'aa dó 7 ta ǎh sa pa. Tagadëëg ub kä Roma bä ãã kaja hõm kän. 15 Jesus hã h'yy ka'eeh do Roma bä habong do heen n'aa enä däk né hẽ ãã ky n'aa hã. Ti hyb n'aa rawén na, ãã ragadoo hyb n'aa panang Apijo häd näng doo bä, panang buuj rakahet'aa doo bä. Ta wób ãã ragadaa däk Tamawoob hẽ Taber-Nas häd näng doo bä. Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Paw-Ro bahapäh bä, tatsebee wät, ti m' P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Taw'ããts hẽ mamejõ nä do hyb n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh doo —näng mä ta kyyh.

16 Ãã kaja hõm bä Roma bä, ranoo ta m'aa hẽnh Paw-Ro bagä. Sét hẽ warahén ta hagã n'aa.

Roma bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' tamawoob hẽ däg mä ta ǎh, Paw-Ro mejũũ ranaëënh hyb n'aa sahõnh hẽ Judah buuj sa wahë n'aa, Roma bä habong doo. Ti m' rabana bä, Paw-Ro ky hadoo sa hã:

—Wakãn haa —näng mäh. —Dooh ỹ mo haj'aa kad'oo pé ër wakããn sa hã, ër wahë makũ rabahed'oo do paa hã na-ããj hẽ. Ỹ ramaso däk Jerusarẽnh bä, tii bä ỹ ran'oo däk Roma buuj sa moo gó. 18 Hã ỹ rabeaanh jawén paa bä, rakarẽn né hẽ paawä ỹ raberéd hõm. Dooh ỹ mo haj'aa kadoo bä ta hyb n'aa ỹ radaj'ëëp hyb n'aa paawä, ti hyb n'aa rakarẽn ỹ raberéd hõm. 19 Dooh Judah buuj, ër wakããn, rakarẽn ỹ reréd hõm bä. Ti hyb n'aa ỹ betsẽẽ, Sesa hã ỹ taky n'aa etyy, hã ỹ raky tapaa do ky n'aa hã. Ỹ ti dooh ỹ ky kes'ëëm pé ër wakããn sa hã. 20 Ti hyb n'aa ỹ mejũũ bë ranaëënh ỹ baher'oot hyb n'aa bë hã —näng mäh. —Isaraéw buuj sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragada do ỹ gada hyb n'aa né hẽ babä ỹ wén gëët ỹ moo kamewyyt haak sapuuw hadoo doo me —näng mä Paw-Ro.

21 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa Roma bä habong do raky hadoo Paw-Ro hã:

—Dooh ãã gadoo pé kerih do Judah häj n'aa bä naa a ky n'aa. Dooh na-ããj hẽ ër wakããn t'ĩĩ hẽnh naa han'aa do rer'ood bä baad nadoo pé a ky n'aa —näk mäh. 22 —Ãã karẽn paawä ãã maa napäh h'ëëd hado a hã pé papuuj hadoo do ky n'aa. Jé pad'yyt hẽ baad nadoo doo me rabaher'oot ta ti papuuj ky n'aa hã —näk mäh.

23 Ti m' raky kajäg däk Paw-Ro her'oot do pan'aa hã. Raky kajäk do noo gó hajõk mä kat'aa Paw-Ro hagä hẽnh. Tabaher'oot bä, bäp paa tadu doo, tug bä taky keréd hõm mäh. Taher'oot mä sa hã ji P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa. Baad ub mä tabaher'oot sa hã. Mosees erii wät do paa mahang, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa mahang na-ããj hẽ taner'oot sa hã, Jesus né hẽ P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, raky daheeh hyb n'aa. 24 Sa mahang raky daheeh mä Paw-Ro her'oot do hã. Ta wób mä dooh raky dahé bä. 25 Séd h'yyb nahedoo maa new'ëë do sa mahang. Paw-Ro her'oot do jawén paa bä Isajas erih do paa P'op Hagä Do Sahee kyyh, radu doo hah'ũũm doo. Hahỹỹ d' mä Paw-Ro her'oot sa hã P'op Hagä Do Sahee kyyh Isajas hã:

26 “Ahõm da sa wë. Hahỹỹ da da mama-
her'ood sa hã:
‘Bë maa napëë né paawä, dooh bë maa
newë bä.
Bë hegãã né paawä, dooh bë hapëë bä’, noo
da sa hã.
27 Sa h'yyb tym gó abaa padëëk do hado
däk.
Dooh d' rah'yy kadawuung wäd bä.
Sa nabuuj ragetsëë hõm.
Sa matym ty kajaǎ hõm.
Tii da tanado bä paawä,
rabahapäh né paawä,
ramaa napëë né paawä,
h'yy kadewuung né paawä,
wë ỹỹ rah'yy kawereem né paawä
hã ỹ rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

Hã ỹỹ rah'yy kasadëë bä paawä ỹ t'yyd
mehĩĩn sa hã.”*

28 Ti m' Paw-Ro ky hadoo ẽnh:

—Ỹ karẽn bë heen n'aa enäh hahỹỹ hã: Hỹỹ kä da, ji P'op Hagä Do ed'ëëp do ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hã da takaher'oot. Ti raky daheeh da —näng mä Paw-Ro.

[29 Ti m' ta tii da Paw-Ro baher'oot jawén paa bä sa hã, ah'ũũm mäh. Ky ked'aak mä ramahõm me sa da hadoo do hã.]

30 Ti m' pawóp hẽ ta baab sa tób bä Paw-Ro bagëë wät. Tepaag had'yyt mä ta säm tób danäh hã. Baad mä tagadoo sahõnh hẽ ta wë heg'ããs doo. 31 H'yyb neỹỹm doo me taher'oot P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa. Dooh hewaat péh ta hã. Tametëëk mä Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa. Jããm hẽ kä hahỹ panyyg.

* **28:27** Isajas 6.9-10

Roma
Jesus hã h'yy ka'eeh doo, panang Roma häd näng doo bä habong do hã, Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

1 Paw-Ro, Kristo Jesus karom ỹ ti hỹỹh. Hã ỹ P'op Hagä Do h'yyb däng, Jesus mejũũ do ỹ bahadoo hyb n'aa. Tsyt hẽ ỹ P'op Hagä Do asëëw däk, ta panyyg hanäm do panäg n'aa ỹ bahadoo hyb n'aa. 2-4 Ta T'aah, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa ky n'aa né hẽ ta ti panyyg hanäm doo. Jesus kajaa do pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk paa ta ti ta panyyg hanäm doo. Tak'ëp hanäm do ta kyy kerih do hã rerih paa ta tii. Ji da hadoo Jesus bahado däk noo gó, Dawi panaa né paa tii. P'op Hagä Do T'aah kabaj'aa do na-ããj hẽ Jesus, P'op Hagä Do Sahee, tak'ëp hanäm do metä wät. Dejëp do mahang Jesus ganä wät do hã tametä wät tii. 5 Jesus hyb n'aa P'op Hagä Do ky enyym wë ỹỹ. Ta hyb n'aa, hã ỹ taban'oo däk na-ããj hẽ Jesus mejũũ do ỹ bahadoo hyb n'aa, Judah buuj nadoo do mahang ta ky n'aa ỹ maher'oot hyb n'aa, ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus raky daheeh hyb n'aa kä. 6 Ti sa wób né hẽ bëëh, P'op Hagä Do naëëj wät doo, Jesus Kristo karapee rabahadoo hyb n'aa. 7 Ỹ edëng bë sahõnh hẽ, panang Roma häd näng doo bä habong doo, P'op Hagä Do kamahẵn doo, P'op Hagä Do naëëj wät doo, tsyt hẽ ta wë bë babok hyb n'aa. Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bë hã. Ỹ karẽn baad ub Kristo bë rah'yyb en'yym.

8 Pooj jé ỹ ky däng do hahỹỹh: Jesus Kristo häd gó, P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh do hã ỹ j'aa etsë, jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ bä rabaher'oot do hyb n'aa nyy da baad ub P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh. 9-10 Bë ỹ ky n'aa ets'ẽẽ had'yyt hẽ. P'op Hagä Do hapäh ỹ ky n'aa etsẽẽ bëëh. Ta wë t'õp hëp ỹỹ gó naa ỹ moo wät, ta T'aah ky n'aa ỹ maher'ood hõm. Ta hã ỹ ky n'aa etsẽẽ, takarẽn bä tabanoo hyb n'aa ta tyw n'aa, bë ỹ bahehëën hyb n'aa. 11 Ta ti ỹ wén her'oot, tak'ëp ỹ karẽn do hyb n'aa bë ỹ bahapäh, P'op Hagä Do Sahee hã hana doo me bë ỹ masa hyb n'aa baad bë h'yy kae had'yyt hẽ hyb n'aa. 12 Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé tii: Ỹ karẽn bë ỹ h'yyb en'yym, baad ỹ h'yy ka'eeh do bë bahapäh bä. Ỹ karẽn na-ããj hẽ ỹ bë h'yyb en'yym bë h'yy ka'eeh doo me, séd demuun ër h'yyb tsebé hyb n'aa kä. 13 Wakãn haa hedoo doo, ỹ karẽn bë bahapäh, hajõõ nuu me paa ỹ h'yyb däng bë ỹ bahehëën, baad Kristo hã bë panang buuj wób rah'yy ka'eeh ỹ anoo hyb n'aa, ta wób Judah buuj nadoo do mahang ỹ bad'oo do paa hadoo. Hajõõ nuu me ỹ paa h'yyb däng bë ỹ bahehëën paawä, dooh ỹ haja nä bä bë wë ỹ ahõm bä. Ti anyy had'yyt hẽ ỹ tahewaat doo.

14 Hã ỹ kamejõ däk, sahõnh hẽ sa hã Kristo ky n'aa ỹ baher'oot hyb n'aa, panang bä haj'eenh do rado bä, daap habong do rado bä, ma kamet'ëëk do rado bä, ma kamanet'ëëg do rado bä na-ããj hẽ. 15 Ti hyb n'aa, tak'ëp ỹ h'yyb hedoo, bë hã na-ããj hẽ Kristo ky n'aa hanäm do ỹ maher'oot hyb n'aa, bëëh, Roma bä haj'eenh do hã.

16 Dooh ỹ nu mebyy bä Kristo ky n'aa hã. Ỹ wén nu manebyng, ta ky n'aa hã kametä däk do hyb n'aa P'op Hagä Do hejój. Ta tii me tabed'ëëp sahõnh hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Pooj jé dó tabed'ëëp Judah buuj, tii bä tabed'ëëp na-ããj hẽ Judah buuj nadoo doo. 17 P'op Hagä Do hejój né hẽ ti ta ti ỹ wén her'oot, Kristo ky n'aa hanäm do metëëh do hyb n'aa nyy da baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó, jããm hẽ Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Tii da né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: “Jããm hẽ edëb had'yyt da, jé ta hã h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó”,* näng kerih doo.

18 Hỹ pong jé naa P'op Hagä Do metëëh takawajããn sahõnh hẽ ta panyyg kanadah'eeh do sa wë, nesaa do moo heb'ook do sa wë na-ããj hẽ. Baad hadoo do ky n'aa rah'yyb panas'ëëh nesaa doo gó rababok doo me. 19 P'op Hagä Do rajãã

* **1:17** Habakuk 2.4

da ta tii, rahapäh do hyb n'aa paawä P'op Hagä Do hã ji hapäh doo, sahõnh hẽ sa hã P'op Hagä Do metä wät do hyb n'aa. 20 Badäk hahỹ P'op Hagä Do pahuuj wät noo gó naa, P'op Hagä Do pehuuj wät do hã takametä däk P'op Hagä Do hã ji nahapäh doo. Ta hejój gawanatsik doo, sahõnh hẽ sa bahȁnh ta kabaj'aa do na-ããj hẽ kametä däk ỹ hanäng péh. Tamo haj'aa hã ji h'yy ganäng hyb n'aa ta hã. Ti hyb n'aa, dooh da tahaja bä ji ky hado bä, "Dooh P'op Hagä Do ỹ hapëë bä", ji noo bä. 21 Rahapëë né paawä P'op Hagä Doo, dooh rawehëë bä ta hã, dooh na-ããj hẽ raj'aa etsëë bä ta hã tanoo do hyb n'aa sa hã. Daap hadoo do ti rahyb n'aa newë däk. Dooh rah'yy kadawuung wäd bä baad hadoo do hã. 22 H'yy genäh redoo né paawä sa hã hẽ rahegãã bä, h'yy gatema padäg. 23 Dooh rakarẽn wäd bä rawehëë bä P'op Hagä Doo, kabaj'aa doo, hawäd had'yyt doo. P'op Hagä Do rahyb n'aa eréd hõm, tii bä kabarii ajyy nahejooj is do heen n'aa hã, taw'ëëd heen n'aa hã, ta babo n'aa heen n'aa hã na-ããj hẽ rah'yy kawereem kän, ta tii hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä.

24 Ti hyb n'aa kä P'op Hagä Do anoo nesaa doo, tak'ëp nu meby n'aa näng do sa h'yyb tym tak'ëp karẽn do ramoo bok sa hã hanäng doo me. Sa hub, sa hã hanäng doo, baad nado wäd ran'oo bä, tak'ëp nesaa do ta tii me sa da hadoo do sii hẽ ramoo bok do hyb n'aa. 25 Rahyb n'aa eréd hõm P'op Hagä Do ky n'aa baad hadoo doo, heh'äät ub doo, tii bä daap hadoo do hã rah'yy kawereem däk, P'op Hagä Do pehuuj wät do rawén hyb n'aa jewyyg kän. P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ mo haj'aa näng doo, dooh rahyb n'aa jewyyg wäd bä —ti né hẽ paawä ji j'aa etsëë had'yyt doo. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

26 Tii d' rabad'oo do hyb n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa ety däk tii, baad nadoo doo, nu meby n'aa näng doo, ramoo bok hyb n'aa kä sa h'yyb tym tak'ëp karẽn doo da. Ỹỹj sii hẽ reréd hõm baad hadoo do sa patug wë rababok doo, P'op Hagä Do karẽn doo da paawä. Ỹỹj wób ỹỹj wë rababoo däg kän. 27 Tii d' na-ããj hẽ ajyy wób rabad'oo. Reréd hõm sa ỹỹm wë rababok doo, P'op Hagä Do karẽn doo da paawä. Tak'ëp rah'yy karẽn ajyy wób wë rababok. Tak'ëp nu meby n'aa näng do ajyy wób ramoo bok ajyy wób sa sii. Ti hyb n'aa rahoop nesaa do ramoo bok do säm.

28 Tii d' had'yyt nado. Rakanarẽn do hyb n'aa P'op Hagä Do rabahapäh, ramakyys do hyb n'aa P'op Hagä Do hã ji hapäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa ety däk tii, baad nadoo do rahyb n'aa newëë hyb n'aa, nu meby n'aa näng do ji moo nawät do ramoo bok hyb n'aa kä. 29 Séd dó sa h'yyb gó nesaa péh. Tak'ëp rakarẽn nesaa do ramoo bok ta wób sa hã. Sa h'yyb karẽn do jawén rababok. Tak'ëp raky nes'aa däk. Tak'ëp ta wób sa ma rahyb n'aa jewëts däk. Ta wób wë rakarẽn rakamaj'ĩĩ. Sa h'yyb gó had'yyt hẽ kaj'õõk do bawät. Rakarẽn rawad'ii had'yyt hẽ ta wób. Nesaa do rahyb n'aa newë had'yyt hẽ ta wób sa wë. Ta wób na-ããj hẽ ranu mer'oot. 30 Ta wób raky n'aa rejãã. Tak'ëp rakamajẽ däk P'op Hagä Do wë. Ta wób sa bahȁnh ranu gapad'ëëk red'oo do hyb n'aa, ta wób raky n'aa rejãã, ta wób rarejãã. Ta wób sa bahȁnh ranu gapad'ëëk red'oo. H'yy kasab'ee. Rahyb n'aa newëë nyy da nesaa do ramoo bok. Dooh raky dahé bä sa yb, sa ỹỹn. 31 H'yy gatemah. Ky keh'ỹỹt. Dooh rakamahȁn bä ta wób. Dooh rat'yyd mehĩĩn bä ta wób. 32 Rahapëë né paawä dajëb hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy ta ti hedoo do nesaa do moo b'ook doo, dooh reréd bä ta tii. Tii d' had'yyt nado rabad'oo. Taw'ããts hẽ na-ããj hẽ sa hã, ta wób, sa nemuun baad nadoo do ramoo boo bä.

2

Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa hahỹỹh

1 Bëëh, Judah buuj wób, ta wób nesaa do moo heb'ooh do bë ky n'aa etyy. Ti hadoo né hẽ, dooh da bë kyy pé P'op Hagä Do matym gó ji taky n'aa etyy noo gó. Ta wób bë ky n'aa ety bä, bë daaj hẽ né hẽ bë ky n'aa ketyy, bë na-ããj hẽ bë moo bok do hyb n'aa ta wób bë p'ãã ky n'aa etyy doo. 2 Ër hapäh, daap hẽ hyb n'aa nado P'op Hagä Do ky n'aa etyy nesaa do moo b'ook doo. Tahapäh do hyb n'aa taky n'aa etyy

sahõnh hẽ. 3 Ti hyb n'aa, kabaj'aa nadoo do bëëh, nesaa do moo heb'ooh do ky n'aa etyy doo, bë na-ããj hẽ bë moo bok ta wób bë p'ãã ky n'aa etyy doo. Ti hyb n'aa, dooh né da bë kedëëb bä bë P'op Hagä Do ky n'aa etyy do mahẵnh. 4 Bë makyys apäh tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym do bë wë, ji tahyb n'aa b'aah doo? Dooh tagah'ood bä bë hã, bë wë tawén ky enyym, ta wë bë h'yy kawareem hyb n'aa paawä ta hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kä? 5 Bë nabuj keh'üüm do hyb n'aa, bë h'yy kawanareem do hyb n'aa na-ããj hẽ, bë an'oo bä tak'ëp bë P'op Hagä Do rejãã da takawajããn noo gó, sahõnh hẽ tanes'õõs doo me P'op Hagä Do ky n'aa etyy do kajaa bä kä. 6 Rabad'oo do pénh da P'op Hagä Do anoo da ta säm sahõnh hẽ sa hã. 7 Ti anäng tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hã hana do gada doo, ta wë rakaweh'ëëh gad'aa doo, h'yyb nadajëp do ragadoo rakarẽn doo. Ta tii hã rah'yy kajäk do hyb n'aa, h'yy kanerét doo me baad hadoo do ramoo boo had'yyt hẽ. Ta ti hedoo do sa hã P'op Hagä Do anoo da edëb had'yyt do ta pa. 8 Ti anäng ta wób. Sa hã hẽ ub rahyb n'aa newëë tii. Baad hadoo do P'op Hagä Do her'oot do raty n'aa ges'yyk. Nesaa do jawén rababok. Ta ti hedoo doo, ta kawaj'ããn gó tak'ëp P'op Hagä Do rejãã da. 9 Tak'ëp rabahoop da sahõnh hẽ nesaa do moo heb'ooh doo, Judah buuj pooj jé,* Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ. Tak'ëp baad nadoo do adäng da sahõnh hẽ sa hã. 10 Sahõnh hẽ baad hadoo do moo bok do hã, tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do anoo da. Rakawehëë däk da P'op Hagä Do matym gó. H'yyb näm do P'op Hagä Do anoo da sa hã. Pooj jé, Judah buuj baad hadoo do moo wät do hã tabad'oo da tii, tii bä Judah buuj nadoo do hã na-ããj hẽ. 11 Dooh P'op Hagä Do asëëw bä ji mahang. Judah buuj ji do bä, Judah buuj ji nado bä, sét né hẽ ji ta hã.†

12 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do nahapäh do nesaa do moo b'ook doo, dawëë da rababoo had'yyt hẽ P'op Hagä Do mahẵnh, ta ky n'aa jaw'yyk do dooh né paawä rahapëë bä. Hỹỹ kä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hapäh do nesaa do moo b'ook doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa etyy da sa hã. 13 Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do maa new'ëp do nado baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do tii, baad hedo padëëk do ta matym gó. 14 Ta see pé noo gó Judah buuj nadoo doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do nahapäh doo, ramoo bok ta ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo, dooh paawä rahapëë bä ta ky n'aa jaw'yyk doo. Tii da ta see pé noo gó rawén d'oo, sa h'yyb sa hã mejũũ do hyb n'aa. 15 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ramoo bong bä, rametëëh tii hã, ti anäng né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do sa h'yyb gó. Sa h'yyb ky n'aa tapaa sa hã hẽ, baad nadoo do ramoo boo bä. Sa h'yyb gó rahyb n'aa newëë do metëëh da sa hã, baad tado bä, baad tanado bä rabad'oo do paah. 16 Ta tii d' tabawät sahõnh hẽ ji h'yyb gó ji jejën do paa Kristo Jesus metyy noo gó, P'op Hagä Do ky gabuuj gó. Tii da né da tabahadoo, ta ky n'aa hanäm do ỹ maher'ood hõm do hã metëëh.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do Judah buuj raky nadaheeh do ky n'aa hahỹỹh

17 Bë m' Judah buuj, bë wób sa nooh. Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã bë daap yyp. P'op Hagä Do bë hapäh do hyb n'aa bë h'yy kasab'ee. 18 Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë ma kametëëk do hyb n'aa, P'op Hagä Do karẽn do bë bahapäh, tak'ëp baad hadoo do bë bahapäh na-ããj hẽ. 19 Ty temah do sa h'yyb mahũũm n'aa hadoo bëëh, bë hã péh.‡ Badagyp doo gó habok do sa bag hadoo bëëh, bë hã péh. 20 P'op Hagä Do nahapäh do hã bë metëëh baad hadoo doo. Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë hapäh do hyb n'aa, sahõnh hẽ bë bahapäh, sahõnh hẽ baad hadoo do bë bahapäh na-ããj hẽ. Ti hyb n'aa, nahapäh doo, karapee hadoo do

* **2:9** Pooj jé Judah buuj du d'oo da rahoop doo. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do rahapäh do hyb n'aa né paawä, dooh raky dahé bä. † **2:11** Baad hadoo do moo b'ook doo, baad hadoo do ragadoo né da ta hanaa. Nesaa do moo b'ook doo, nesaa do ragadoo né da ta hanaa. ‡ **2:19** Judah buuj nadoo do ramaneëënh “ty temah doo”. P'op Hagä Do karẽn paa Judah buuj rah'yyb mahũũm Judah buuj nadoo doo, ta ky n'aa rahapäh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ty temah do sa h'yyb mahũũm n'aa bëëh, Paw-Ro wén näng.

sa ma matëg hadoo bëëh. 21 Ti hyb n'aa kä, hëd n'aa bë hã hẽ bë ma manetëëk, ta wób ma metëëk do bëëh? Hëd n'aa bë bets'ëëk, ti bë baher'oot ta wób nets'ëëk? 22 Hëd n'aa bë ỹỹm nadoo do sii bë beỹỹh, sa ỹỹm nadoo do sii ranaỹỹh ta wób bë maher'ood bä? Hëd n'aa sa kabarii tób n'aa yt hã hanäng do bë bets'ëëk, tak'ëp kabarii ganen'aak do bëëh? 23 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do hã bë h'yy kasab'ee, ti hadoo né hẽ, dooh bë wehëë bä P'op Hagä Doo, bë ky nadaheeh do hyb n'aa ta ky n'aa jaw'yyk doo. 24 Ta tii d' bë bad'oo do hyb n'aa, bë hã kametä däk hahỹ P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii däk doo: "Bë hyb n'aa Judah buuj nadoo do raky n'aa rejãã P'op Hagä Doo."§

25 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do bë ky dahé bä, tii bä taw'ããts hẽ né hẽ ji masuuj noo byyh ji gahõk doo, P'op Hagä Do karapee ji ba-hadoo do heen n'aa. Hỹỹ kä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky nadahé bä, ji masuuj noo byyh kahõg hõm né paawä, dooh ji P'op Hagä Do gado bä. Masuuj noo byyh kanehõk do hado däk ji tii bä, Judah buuj né paawä ji. 26 Hỹỹ kä, ta wób, Judah buuj nadoo doo, masuuj noo byyh kanehõk doo, ramoo boo bä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo, tii bä sa masuuj noo byyh kehõk do hadoo rabahado padëëk tii, P'op Hagä Do hã. P'op Hagä Do gadoo né da tii. 27 Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo, ta masuuj noo byyh kanahõg né paawä, bë da taky n'aa etyy P'op Hagä Do matym gó. Bë tawén ky n'aa etyy da, bë ky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, bë hapëë né paawä ti ta ky n'aa jaw'yyk doo, anyy né paawä bë hã na-ããj hẽ ji masuuj noo byyh kahõk do heen n'aa. 28 Ta ti ỹ wén her'oot, dooh Judah buuj heh'äät ji do bä P'op Hagä Do matym gó, jããm hẽ j'ooj madäk doo me Judah buuj rabahed'oo doo da ji bad'oo do hyb n'aa. Ti hadoo P'op Hagä Do karapee ji hado däk do heen n'aa heh'äät do hã: Dooh j'ooj madäk doo me ji masuuj noo byyh kahõk do tado bä tii. 29 Jé ta h'yyb gó naa P'op Hagä Do karẽn do moo wät doo, ti né hẽ Judah buuj heh'äät doo. P'op Hagä Do Sahee baad hadoo do hã ji tah'yyb wareem däk doo, ti né hẽ P'op Hagä Do karapee ji hado däk do heen n'aa heh'äät doo. Jããm hẽ j'ooj madäk doo me tamejũũ doo da ji masuuj noo byyh ji gahõk doo, dooh ta karapee ji hado däk do heen n'aa heh'äät do tado bä. Ta wób raganado bä né paawä ta ti hedoo doo, P'op Hagä Do gadoo né da jé ta h'yyb gó naa P'op Hagä Do karẽn do moo wät doo.

3

Dooh P'op Hagä Do ky kahỹỹd bä taky däng do hã ky n'aa hahỹỹh

1 Nyy d' ỹ hanäng pé ta tii hã?* Daap hẽ g'eeh Judah buuj P'op Hagä Do asëëw hõm ta wób sa mahang? Daap hẽ g'eeh ji masuuj noo byyh ji kahõk do heen n'aa, Judah buuj hã tan'oo däk doo? 2 Dooh. Dooh tii d' tado bä ỹ hanäng péh. Hajõng baad hadoo do ti anäng né hẽ ãã Judah buuj wë, ta wób wë nanäng doo. Ta ti hajõng baad hadoo do mahang hahỹ ti ta bahănh baad hadoo doo: Judah buuj hã takan'oo däk P'op Hagä Do kyyh.

3 Hỹỹ kä, Judah buuj wób raky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh, dooh wäd g'eeh hỹỹ kä P'op Hagä Do moo wäd wäd bä sa hã taky däng doo? P'op Hagä Do ky kah'ỹỹt g'eeh hỹỹ kä sa hã taky däng doo? 4 Dooh. Dooh P'op Hagä Do ky kahỹỹd bä taky däng doo. Baad hadoo do taher'ood had'yyt hẽ. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do ti daap men'yyh doo. Tii da né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó, Dawi makũ kyyh P'op Hagä Do hã. Hahỹỹ da ta kyyh:

"Maher'oot bä, baad ub né a kyyh ji ba-
hapäh da.
Õm da j'aa ketsë õm raky n'aa tapaa bä"† —
näng Dawi kyyh.

5 Hỹỹ kä, baad nadoo do ër moo bok do hã wyt ta maab däg, dooh tii da P'op Hagä Do bad'oo. Baad had'op sahõnh hẽ P'op Hagä Do bad'oo doo, ji nahadoo do hyb

§ **2:24** Isajas 52.5, Esekijew 36.22 * **3:1** Tëg eh do 2, tëg nad'ëëd is do 25-29 hã terii wät do ky n'aa Paw-Ro ah'ũũm nä babä. † **3:4** Saaw-Mo 51.4

n'aa. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, nyy da ji kyyh tii bä nesaa do hã ji taky n'aa ety bä? “Taw'ããts hẽ nadoo do P'op Hagä Do bad'oo, ãã tarejãã do hyb n'aa”, näng g'eeh ji? (Badäk hahỹỹ bä habok do hyb n'aa newëë doo da, reaanh doo da, ỹ her'oot ti ỹ erih do hã.) 6 Dooh. Baad had'yyt hẽ P'op Hagä Doo. Tii d' tanado bä paawä, dooh P'op Hagä Do haja bä paawä badäk hahỹỹ hã habong do taky n'aa ety bä. 7 Hỹỹ kä, hahỹỹ da apäh da ỹ her'ood wät do maa newëë do see ỹ taky gadoo: “Ji nawäd bä baad hadoo do ky n'aa metëëh doo da, ta bahǎnh baad had'op P'op Hagä Do ji bahapäh tii hã. P'op Hagä Do kawehëë däg kän baad nadoo do ji moo wät do hyb n'aa. Ti hyb n'aa hëd n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy nesaa do ji moo wät do hyb n'aa”, näng mä ta kyyh. 8 “Taw'ããts hẽ nesaa do ër moo bok. Baad hadoo do du n'aa tii”, näk mä ta wób. “Baad had'op P'op Hagä Doo, kametëëh tii hã”, näk mäh. Tii d' mä ỹ ma mehetëk doo, sa nooh. Daap ramenyyh këh ỹ n'aa hã, ỹ raky n'aa rejãã. P'op Hagä Do rejãã né da tii da hyb n'aa newëë doo, tii da her'oot doo!

Dooh baad hadoo pé P'op Hagä Do matym gó ky n'aa hahỹỹh

9 Hỹỹ kä, ta wób sa bahǎnh g'eeh ããh, Judah buuj, P'op Hagä Do matym gó? Dooh, tabad'op hẽ. Nesaa do mejũũ sahõnh hẽ ji hã, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ. Ỹ metä däg kän ta tii. 10 Tii da né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih do hã:

“Dooh baad hawät pé P'op Hagä Do karẽn
doo da!
11 Dooh baad hadoo do hã h'yy kadaw'uuh
péh.
Dooh P'op Hagä Do hã hyb n'aa newëë péh.
12 Sahõnh hẽ dooh rahyb n'aa newë wäd
P'op Hagä Doo.
Dawë hã rababoo hõm ta mahǎnh.
Nes'aa padäg sahõnh hẽ.
Dooh baad hadoo do moo wät péh!
Dooh sét had'os pé baad hadoo do moo wät
péh.”‡
13 “Kamag hood noo gasëëts däk do hadoo
sa r'ood. Dajëb ta hanaa.
Ramer'oot doo me rawedii ta wób.”§
“Aw'yy p'yym mahỹỹj hadoo sa kyyh.”**
14 “Sa noo me raky n'aa was'ee had'yyt hẽ,
h'yy gaẽẽj gó rabaher'oot.”††
15 “Nayyw hẽ radej'ëëp ta wób.
16 Rahahõm hẽnh ragawats'iik sahõnh hẽ,
nesaa do ta wób rahoop ran'oo bä.
17 Dooh h'yyb nyyw gó ta wób wë raboo
bä.”‡‡
18 “Dooh P'op Hagä Do rawehëë bä,
dooh P'op Hagä Do rajeỹỹm bä sa h'yyb
gó.”§§

Tii d' P'op Hagä Do kyyh.

19 Hỹỹ kä, ër hapäh hahỹỹh: Sahõnh hẽ né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do her'oot doo, ta kyyh her'oot doo, ta ky n'aa jaw'yyk do gado däk do sa hã né hẽ ti tabaher'oot, Judah buuj hã ti tabaher'oot.*** Tii d' tawén hadoo, bag hẽnh sahõnh hẽ rababë däk hyb n'aa da P'op Hagä Do matym gó. Dooh da sa kyy péh. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy da. 20 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ji moo wät do hã, dooh da baad hadoo pé P'op Hagä Do matym gó. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do hã ji h'yy kadaw'uuh nesaa do ji h'yyb gó hanäng do hã.†††

Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji hado däk P'op Hagä Do matym gó ky n'aa hahỹỹh

21 Hỹỹ kä P'op Hagä Do metä däk nyy da ji hajaa baad ji bahado däk ta matym gó. Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ji ky daheeh do hyb n'aa nado tii. Ti hadoo né hẽ, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do na-ããj hẽ, raher'oot paa ta ti ky n'aa hã. 22 P'op Hagä Do anoo baad ji bahado däk ta matym

‡ **3:12** Saaw-Mo 14.1-3, 53.1-3, Ekeresijas 7.20 § **3:13** Saaw-Mo 5.9 ** **3:13** Saaw-Mo 140.3 †† **3:14** Saaw-Mo 10.7 ‡‡ **3:17** Isajas 59.8 §§ **3:18** Saaw-Mo 36.1 *** **3:19** Tëg nad'ëëd is do 10 hanaa kerii däk doo, Judah ky n'aa na-ããj hẽ. Ti na-ããj hẽ baad nadoo do ramoo bong do tii. ††† **3:20** Saaw-Mo 143, Garata 2.16 ‡‡‡ **3:22** Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä hahỹỹ da: “P'op Hagä Do anoo baad ji bahado däk ta matym gó, baad had'yyt hẽ Jesus Kristo bad'oo do hyb n'aa. Sahõnh hẽ né hẽ ta hã ky dah'eeh doo, baad rabahadoo da ta matym gó.”

gó, Jesus Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa kä. Sahõnh hẽ né hẽ ta hã ky dah'eeh doo, baad rabahadoo da ta matym gó.‡‡‡ Dooh P'op Hagä Do asëëw bä ji mahang Judah buuj ji do bä, Judah buuj ji nado bä. 23 Sahõnh hẽ né hẽ ramoo boo däk nesaa doo. Dawëë sahõnh hẽ rababoo däk tak'ëp baad hadoo do mahẵnh, sa hã P'op Hagä Do anoo do paawä.§§§ 24 Ti hado né paawä, bag hẽnh P'op Hagä Do banoo baad sahõnh hẽ rabahado padëëk hỹỹ kä ta matym gó, tak'ëp ji wë taky enyym do hyb n'aa, Kristo Jesus ër hyb n'aa dajëp do hyb n'aa ër tedëëb wät do hyb n'aa nesaa do mahẵnh. 25 Ta T'aah P'op Hagä Do an'oo wät, ër wë P'op Hagä Do kawajããn do ër hyb n'aa tabahoop hyb n'aa, ër hyb n'aa tadajëp hyb n'aa kä. Baad ër bahado däk hỹỹ kä P'op Hagä Do matym gó, ër hyb n'aa Jesus dajëp ër ky dahé bä. Tii da P'op Hagä Do wén d'oo, baad had'op sahõnh hẽ tamoo wät doo, tametëëh hyb n'aa. P'op Hagä Do sa hã tahyb n'aa b'aah do hyb n'aa, Kristo kajaa do pooj jé dooh tabaaj bä nesaa do ramoo bok do mabaj. 26 Ta T'aah P'op Hagä Do wén n'oo däk, baad had'op sahõnh hẽ tamoo wät doo, tametëëh hyb n'aa hỹỹ kä. Baad ub né hẽ P'op Hagä Doo. Ti hadoo, baad rabahado padëëk na-ããj hẽ ta matym gó tan'oo bä, Jesus hã h'yy ka'eeh doo.

27 Ti hyb n'aa, dooh hajaa pé ta hã hẽ tah'yy kasabé bä. Ji hã hẽ ji wén nahajaa ji h'yy kasab'ee doo, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tadoo do hyb n'aa baad ji bahado däk do P'op Hagä Do matym gó. Kristo bad'oo do hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji wén hado däk ta matym gó. Ti hyb n'aa dooh ji haja bä ji hã hẽ ji h'yy kasabé bä. 28 Ỹỹ. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tado bä. 29 Judah buuj had'yyt nado P'op Hagä Do bag'ããs. Sahõnh hẽ ta wób na-ããj hẽ né hẽ tabag'ããs. 30 Sét ub P'op Hagä Doo. Baad rabahado padëëk tan'oo bä ta matym gó Judah buuj ta hã h'yy ka'eeh doo, Judah buuj nadoo do ta hã h'yy ka'eeh do na-ããj hẽ. 31 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, dooh apäh ji karẽn wät ta ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do paa ỹ hanäng pé g'eeh? Dooh. Ti bahẵnh ër ky daheeh hỹỹ kä ta ky n'aa jaw'yyk doo.*

4

Abaraãm h'yy ka'eeh do ky n'aa hahỹỹh

1 Taw'ããts hẽ ër hyb n'aa newë nyy da Abaraãm, ãã Isaraéw buuj wahë makũũh, baad hado däk paa P'op Hagä Do matym gó. 2 Baad Abaraãm hado däg bä paawä P'op Hagä Do matym gó, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do tamoo wät do hyb n'aa paawä, tii d' tado bä paawä, tahajaa paawä ta hã hẽ tah'yy kasabé bä. Ta hã hẽ tah'yy kasabé bä paawä, dooh P'op Hagä Do matym gó tado bä paawä tii. 3 Hahỹỹ da né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do hã takerii däk Abaraãm ky n'aa: “Abaraãm ky dahé kän Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Taky daheeh do hyb n'aa né kä m', baad tawén hado däk P'op Hagä Do matym gó”,* näng kerih doo.

4 Hỹỹ kä, ji moo wät do ky n'aa gó bë ỹ maher'oot: Ji moo wäd wät do hyb n'aa ji gado bä ji moo wät do säm, tii bä ta säm ji gadoo doo, dooh daap hẽ ji gadoo do tado bä tii. Dooh bag hẽnh ji gadoo do tado tii. Ji moo wät do säm né hẽ tii. Ti hadoo baad ji hado däk do hã P'op Hagä Do matym gó. Baad ji bahado däg bä paawä baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa, tii bä dooh bag hẽnh tado wäd bä paawä tii. 5 P'op Hagä Do né hẽ ti hanoo, baad rabahado padëëk baad nadoo do paah. Ta hã h'yy ka'eeh doo, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ baad tabahado däk ti P'op Hagä Do matym gó, ta ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do tamoo wät do hyb n'aa nado. 6 Tii d' né hẽ Dawi makũ baher'oot paah. Ky n'aa kedëng mäh, baad hadoo do ramoo bok do hyb n'aa nado baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó. Hahỹỹ da m' Dawi kyyh Saaw-Mo hã kerih doo:

§§§ **3:23** Tak'ëp hanäm do P'op Hagä Do h'yyb däng Adãw hã tabanoo hyb n'aa, ta panaa hã na-ããj hẽ. Ta jawén, Adãw ky nadaheeh do hyb n'aa, dooh ta ti tagado wäd bä. * **3:31** Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji hajaa hỹỹ kä baad ji ky dahé bä ta ky n'aa jaw'yyk doo. * **4:3** Genesis 15.6

7 “Ky n'aa kedëng tii, sa hã P'op Hagä Do hyb
n'aa mabaan do ta ky n'aa jaw'yyk
do raky nadaheeh do paah,
baad nadoo do ramoo bok do paa P'op
Hagä Do awug hõm doo.
8 Ky n'aa kedëng tii, baad nadoo do ramoo
bok do paa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do netsén doo”, näng Dawi kyyh.†

9 Ỹ eaanh hỹỹ kä, jããm hẽ sa masuuj noo byyh kehõk do ti ky n'aa kedëng g'eeh? Dooh. Judah buuj nadoo doo, sa masuuj noo byyh kanehõk doo, ti na-ããj hẽ raky n'aa kedëng. Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ baad tawén hado däk P'op Hagä Do hã, ër ky hadoo paah. 10 Bë hyb n'aa newë, ny noo gó baad Abaraãm hado däk P'op Hagä Do matym gó? Ta masuuj noo byyh gahõk jawén paa bä, ta masuuj noo byyh tagahõk do pooj jé? Ti pooj jé né hẽ, dooh ta jawén tado bä. 11 Ta jawén tii, Abaraãm hã takan'oo däk sa masuuj noo byyh kahõk do heen n'aa. Ta masuuj noo byyh kanahõk nä bä, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad tabahado däk do metëë n'aa tii. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ sa masuuj noo byyh kanehõg né paawä, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad rabahado padëëk do P'op Hagä Do matym gó, sa wahë makũ hado däk Abaraãm. 12 Sahõnh hẽ sa masuuj noo byyh kehõk doo, Abaraãm masuuj noo byyh kanahõk nä bä h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ti na-ããj hẽ Abaraãm panaa.

13 Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh do hyb n'aa tado bä, Abaraãm hã, Abaraãm panaa hã na-ããj hẽ, P'op Hagä Do ky n'aa enooh sahõnh hẽ badäk hahỹ ta danäh rabahadoo hyb n'aa. Dooh. Ta ti P'op Hagä Do wén ky n'aa enooh sa hã, ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad rabahado padëëk P'op Hagä Do matym gó hyb n'aa tii.‡ 14 Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã daab 'yyp do rado bä paawä ti Abaraãm hã taky n'aa eno däk do gadoo doo, tii bä daap hẽ paawä ji h'yy ka'eeh doo, daap hẽ na-ããj hẽ paawä tii bä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. 15 Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji gadoo ỹ wén näng, nesaa do hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji taky n'aa etyy do hyb n'aa. Ji tawén ky n'aa etyy, baad ji nahajaa do hyb n'aa ji ky dahé bä. Tanyy bä ky n'aa jaw'yyk doo, ji ky nadahé had'yyt hẽ né hẽ ta mahang. 16 Ti hyb n'aa kä, ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji gadoo. Jããm hẽ tak'ëp ji wë P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa tii. Tii d' tawén hadoo, sahõnh hẽ Abaraãm panaa ragadoo hyb n'aa Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah. Tii bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh do Jesus hã h'yy ka'eeh do ragadoo tii. Ta wób, Judah buuj nadoo doo, Abaraãm h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ti na-ããj hẽ ragadoo. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do sa wahë makũ ti Abaraãm.

17 Tii da né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hã: “Hajõng häj n'aa buuj sa yb da õm ỹ an'oo bä”,§ näng mäh. Ër yb né hẽ ti Abaraãm, P'op Hagä Do Abaraãm h'yy kaha'eeh do matym gó. Ti né hẽ P'op Hagä Doo, dejëp do hed'ëëp doo. Ti né hẽ ky n'aa enooh badoh nä doo. 18 Tabëëj däg né paawä ta baab n'aa rabetaah do pan'aa, Abaraãm ky daheeh hyb n'aa tagadaa had'yyt hẽ ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa hajõng häj n'aa buuj sa yb tabahado däk, ta hã P'op Hagä Do her'oot doo da né paah: “Metsén sagõõh, mahaja bä. Ti hawób da a panaa”,** näng paa P'op Hagä Do ta hã. 19 Abaraãm hã péh, dajëp do hadoo ta hub, tahyb n'aa newë bä. P'eets däg 100 ta baab däg ti noo gó. Sarah wog dajëp hadoo na-ããj hẽ, Abaraãm hã. Ti hadoo né hẽ, baad ub Abaraãm h'yy ka'eeh P'op Hagä Do hã. 20 Dooh taky sëëw bä ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Tak'ëp P'op Hagä Do hã tah'yy kae däk. Ta hã tah'yy ka'eeh doo me tawehëë däk P'op Hagä Doo. 21 P'op Hagä Do hajaa né hẽ tamoo wäd bä taky däng doo, baad Abaraãm bahapëë däg kän ta h'yyb gó. 22 Ti hyb n'aa né hẽ baad tawén hado däk P'op Hagä Do matym gó P'op Hagä Do an'oo bä, takerii däk do

† **4:8** Saaw-Mo 32.1-2 ‡ **4:13** Genesis 17.4-6, Genesis 22.17-18 § **4:17** Genesis 17.5 ** **4:18** Genesis 15.5

né hẽ. 23 Abaraãm hyb n'aa had'yyt nado takerii däk ta tii. 24 Takerii däk ër hyb n'aa na-ããj hẽ, ëër, baad ta matym gó hado däk doo, P'op Hagä Do mo haj'aa. Takerii däk ër hyb n'aa, Jesus ër wahë n'aa dejëp do mahang taganä wät hanoo do hã h'yy ka'eeh doo. 25 Jesus né ti nesaa do ër h'yyb tym gó hanäng do hyb n'aa dajëb hã kan'oo däk do paah. Jesus né ti dejëp do mahang ganä wät do P'op Hagä Do an'oo bä, baad ër bahado däk hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó.

5

P'op Hagä Do najiis ër bahado däk do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa kä, baad ër bahado däk do hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó ta hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa, P'op Hagä Do najiis ër bahado däk hỹỹ kä. Dooh ta majĩĩ ër hado boo bä. Ër Wahë N'aa Jesus Kristo hyb n'aa tii. 2 Ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa Kristo an'oo däk, papuuj gó, h'yyb nyyw gó ër babok hyb n'aa kä, P'op Hagä Do ër wë ky enyym do matym gó. Tsebee gó baad ër gada P'op Hagä Do kabaj'aa do ër gadoo ta sii. 3 Ti hyb n'aa had'yyt nado ër tsebé. Baad nadoo do ër ahob bä, ër tsebé na-ããj hẽ. Ër hapäh, baad nadoo do ji ahoop doo, nayyw hẽ ji h'yy ganajëë hõm tan'oo bä. 4 Nayyw hẽ ji h'yy ganajëë hõm doo, baad P'op Hagä Do hã ji bawäd däg had'yyt hẽ tan'oo bä. Baad ji bawäd däk do hyb n'aa, baad ji gadaa kän baad hadoo do ji gadoo do ta jawén. 5 Ta jawén ër gadoo do baad ër gada do hyb n'aa, dooh da ër h'yy ketón bä ër gadoo do hã, baad ër h'yyb tym gó P'op Hagä Do kamahãn do bawäd däk do hyb n'aa. Ta Sahee ër h'yyb tym gó tabawäd däk P'op Hagä Do an'oo bä do hyb n'aa tii. 6 Bë hegãã, P'op Hagä Do h'yyb däng do noo gó, ër nahaja bä ër daaj hẽ ër kedëëb bä, Kristo dajëp nesaa do moo heb'ooh do sa hyb n'aa. 7 Dooh nayyw hẽ ji aw'yyt pé baad hawät do see hyb n'aa dajëp péh. Ti hado né paawä ji aw'yyt apäh ky enyym do see hyb n'aa dajëp péh. 8 Tii d' nado P'op Hagä Do hã! Hahỹỹ da P'op Hagä Do metëëh ër takamahãn doo: Kristo dajëp ër hyb n'aa, nesaa do ër bahadoo nä noo gó. 9 Hỹỹ kä, baad ër bahado däk do hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, Kristo ër hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa, baad né hẽ ër da ted'ëëp nesaa do hã ji taky n'aa etyy do mahãnh. 10 P'op Hagä Do majĩĩ ër bahadoo nä noo gó, ta najiis ër bahado däg kän tan'oo bä, ër hyb n'aa ta T'aah dajëp do hyb n'aa. Ti bahãnh hỹỹ kä ër da ted'ëëp banesaa hẽnh ër ahõm mahãnh, ta najiis ër bahado däk do hyb n'aa kä. Tii d' tawén hadoo, taganä wät do jawén paa bä, p'aa hẽnh Kristo bawäd däk do hyb n'aa. 11 P'op Hagä Do ãã j'aa etsë, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa. Jesus Kristo hyb n'aa né hẽ P'op Hagä Do najiis ër bahado däk. Ta hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do majĩĩ ër do boo bä.

Adãw ky n'aa Kristo ky n'aa daheeh hahỹỹh

12 Sét hẽ aj'yy nesaa do du n'aa badäk hahỹỹ bä.* Nesaa do hyb n'aa kä, dajëb du däk. Tii bä sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä haj'eenh do sa wë dajëb banyy däg kän, nesaa do sahõnh hẽ ramoo boo däk do hyb n'aa. 13 Ta ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã P'op Hagä Do an'oo däk do pooj jé tanyy däg né hẽ nesaa do badäk hahỹỹ bä. Nesaa do badäk hahỹỹ hã habong do ramoo boo däg né hẽ. Ti hadoo né hẽ, ta ky n'aa jaw'yyk takanan'oo nä bä do hyb n'aa sa hã, dooh P'op Hagä Do etsén nä bä sa hã nesaa doo. 14 Dooh né paawä taketsén bä nesaa do ti noo gó, radejëp né hẽ. Adãw bä naa, Mosees bawät bä kä, sahõnh hẽ radejëp. Dooh né paawä sa wób P'op Hagä Do mejũũ do raky nadahé bä Adãw bad'oo do paa da, radejëp né hẽ. Kristo, ta jawén kajaa do hãd hadoo ti Adãw, pawóp hadoo do radu n'aa do hyb n'aa ji wë ratab'ëës doo. 15 Tii d' tahado né paawä, baad hadoo doo, bag hẽnh ër gadoo do Kristo du n'aa doo, dooh Adãw ky nadaheeh do hyb n'aa tadu n'aa do hadoo tahado bä. Sét hẽ aj'yy ky nadaheeh do hyb n'aa hajõk do hã dajëb banyy däg kän. Ti bahãnh hỹỹ kä P'op Hagä Do ji wë taky enyym do tabës hajõk do sa wë. Ji matym n'aa bag hẽnh ji hã kanoo do na-ããj hẽ tabës hajõk do sa hã, sét hadoo doo, Jesus Kristo, ky enyym do hyb n'aa ër wë. 16 Bag hẽnh

* **5:12** Adãw tii.

P'op Hagä Do anoo do ji hã, dooh Adãw du n'aa do hadoo do tahado bä. Sét hẽ nesaa do Adãw moo wät doo, nesaa do hã ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy tan'oo bä. Tii d' nado bag hẽnh P'op Hagä Do ji hã tanoo do hã. Hajõõ nuu me badäk hahỹỹ bä habong do P'op Hagä Do raky nadaheeh do jawén paa bä, taky enyym doo gó bag hẽnh ji hã P'op Hagä Do anoo ji matym n'aa, baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó hanoo doo. 17 Sét hẽ hadoo do ky nadaheeh do hyb n'aa, dajëb j'aa ketsë paa ji hã. Hỹỹ kä sét hadoo do see hyb n'aa, Jesus Kristo hyb n'aa, baad ër da j'aa ketsë nesaa do hã kä badäk hahỹỹ bä ër babok bä. Ër tii kä tak'ëp ji wë P'op Hagä Do ky enyym do gadoo doo. Ër tii kä baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó kä.

18 Sét hẽ aj'yy ky nadaheeh do hyb n'aa, sahõnh hẽ raky n'aa kety däk paa dajëb hã. Ti hadoo na-ããj hẽ sét hẽ, Kristo, baad hadoo do tamoo wät do hyb n'aa,† sahõnh hẽ rahajaa baad rabahado padëëk P'op Hagä Do matym gó, rabedëb had'yyt hẽ hyb n'aa kä P'op Hagä Do pa kä. 19 Sét hẽ ky nadaheeh do hyb n'aa, sahõnh hẽ baad nadoo do moo heb'ooh do rabahado padëëk. Ti hadoo na-ããj hẽ, sét hẽ ky daheeh do hyb n'aa, hajõk baad rabahado padëëk da P'op Hagä Do matym gó.

20 Hỹỹ kä Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã. Ta ti tawén kan'oo däk, ji bahapäh hyb n'aa nyy da tak'ëp baad nadoo tabahadoo nesaa do ji moo wät doo. Nesaa do kah'ũũm noo gó, ti bahẵnh P'op Hagä Do ji wë taky enyym do kahũũm kän. 21 Nesaa do mejõ had'yyt hẽ paa ji hã. Dajëb tamanaa ji wë. Hỹỹ kä, ti bahẵnh P'op Hagä Do ji wë taky enyym do wén kahũũm kän, taky enyym do j'aa ketsë hyb n'aa kä. P'op Hagä Do ji wë taky enyym do ër tamejũũ hỹỹ kä, baad ër bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ër edëb had'yyt do tamanaa ër wë, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa.

6

Nesaa do hã ër dejëp Kristo sii ky n'aa hahỹỹh

1 Nesaa do kah'ũũm bä kä, ti bahẵnh P'op Hagä Do ji wë taky enyym do kahũũm kän, näng ỹỹh. Taw'ããts hẽ g'eeh nesaa do ër moo bok nä, ër wë P'op Hagä Do ky enyym do kah'ũũm hyb n'aa, ỹ hanäng pé g'eeh tii? 2 Dooh. Dooh né taw'ããts hẽ tado bä tii. Ër dajëp paa nesaa do hã. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ nado nesaa doo gó ër aboo nä bä. 3 Dooh g'eeh bë hapëë bä sahõnh hẽ Jesus häd gó ër nu kemuun bong doo, séd ër h'yyb hedo däk Kristo Jesus dajëp do hã? Ër dajëp hadoo ta sii. 4 Ti hyb n'aa, ër ranu gemuun bong doo me ër kadakä jëng hadoo Kristo sii. Ta tii d' tawén d'oo, papuuj gó ër babok hyb n'aa hỹỹ kä, dejëp do mahang ta Yb kabaj'aa doo me Kristo ganä wät do hadoo. 5 Tii da séd ër h'yyb hedo bä tadajëb hã, séd hã na-ããj né hẽ ër h'yyb hedoo da taganä wät do hã. 6 B'aa hã takepëëm däk Kristo sii ër h'yyb säg Adãw hana doo, ër h'yyb säg hejój gawatsig hõm hyb n'aa, nesaa do ër hã tamanejõ wät hyb n'aa kä sa kariw n'aa sa karom mejũũ doo da. 7 Tii d' tawén hadoo, dooh nesaa do haja wäd do hyb n'aa dejëp do hã tamejõ bä. 8 Hỹỹ kä, Kristo sii ër dejëp do hyb n'aa hadoo, ta sii ër babok na-ããj hẽ baad ër gada.* 9 Kristo ganä wät do hyb n'aa, dooh tadajëb wäd bä kä, ër bahapäh. Dooh dajëb haja wäd bä Kristo. 10 Sét nuu me paa Kristo dajëp, nesaa do ër moo bok do hejój tagawats'iik hyb n'aa. Dooh hyb n'aa tadajëb wät péh. Taganä wäd kän. Tawäd had'yyt hỹỹ kä, P'op Hagä Do taweh'ëëh hyb n'aa kä. 11 Ti hadoo né da bëëh. Taw'ããts hẽ hahỹỹ da bë hyb n'aa newë: “Ỹ dajëb wät nesaa do ji moo hew'ëët do hã. Kristo Jesus hã ỹ h'yy kata däk do hyb n'aa, P'op Hagä Do ỹ weh'ëëh hyb n'aa ỹ bawäd had'yyt hỹỹ kä”, näk da bëëh, bë h'yyb gó.

12 Ti hyb n'aa kä, bë an'oo manä nesaa do bë moo hew'ëët do paa badäk hahỹỹ bä bë hub n'aa tamejõ bä. Bë ky dahé manä nesaa do bë hub karẽn doo. 13 Bë an'oo manä nesaa do hã bë moo hedoo doo, bë tsyym hedoo doo, bë hub hedoo do na-ããj

† **5:18** Ji hyb n'aa tadajëp do tii, baad hadoo do tamoo wät doo.

* **6:8** Papuuj hadoo do ji bawät do Kristo sii, badäk hahỹỹ bä tadu doo né paawä ta hã ër h'yy ka'eeh noo gó naa, ti awät nä ër gadoo do hỹ pong jé ër hub papuuj nadajëp doo.

hẽ. Bë an'oo manä baad nadoo do ta tii me bë moo bok. Bë genä bong hadoo dajëb moo gó naa. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë daaj hẽ bë kan'oo däg P'op Hagä Do karẽn doo da bë babok hyb n'aa. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do hã bë an'oo bë moo hedoo doo, bë tsyym hedoo doo bë hub na-ããj hẽ, baad hadoo do ta tii me bë moo bok hyb n'aa kä. 14 Ta ti ỹ wén her'oot, dooh nesaa do ji h'yyb säg karẽn do bë hã tamejõ wäd bä, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë tah'yyb mahũũm wät do hyb n'aa. P'op Hagä Do ji wë taky enyym do ti bë tah'yyb mahũũm kän hỹỹ kä. 15 Hỹỹ kä ẽnh, tahajaa g'eeh nesaa do ër moo boo nä bä p'aa hẽnh, dooh wäd Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër tah'yyb mahũũm wäd do hyb n'aa, P'op Hagä Do ji wë taky enyym do ji tah'yyb mahũũm kän do hyb n'aa? Dooh. Dooh taw'ããts hẽ tado bä tii. 16 Baad bë bahapäh ti hahỹỹh: Ta hã bë ky daheeh doo, ta ti bë kariw n'aa hadoo. Ta karom bëëh. Nesaa do ji h'yyb säg karẽn do karom bë do bä, bë da dajëp.† P'op Hagä Do karom bë do bä, P'op Hagä Do bë da tagadoo ta wë, baad däg bë ta matym gó tan'oo bä. 17 P'op Hagä Do ỹ j'aa etsë, pooj jé nesaa do ji h'yyb säg karẽn do karom bë bahado né paawä, bë h'yyb gó naa bë ky dahé däk hỹỹ kä bë ãã ma met'ëëg wät doo. 18 Baad bë baboo däk. Dooh nesaa do ji h'yyb säg karẽn do bë hã tamejõ wäd bä. Baad hadoo do P'op Hagä Do karẽn do karom bë hỹỹ kä.

19 Sa kariw n'aa ky n'aa gó, sa karom ky n'aa gó, bë ỹ maher'oot, nayyw hẽ ganahoot do hyb n'aa bë hã, bë daaj hẽ bë h'yyb nahejooj nä do hyb n'aa. P'ooj ub, bë moo hedoo doo, bë tsyym hedoo doo, ta see hedoo do na-ããj hẽ bë anoo paah, nu meby n'aa näng doo, ky n'aa jaw'yyk do nanoo do bë moo bok hyb n'aa ta tii me. Nesaa do karom hadoo paa bëëh. Bë an'oo hỹỹ kä bë moo hedoo doo, bë tsyym hedoo doo, bë né hẽ, baad hadoo do P'op Hagä Do karẽn do bë moo bok hyb n'aa ta tii me, tsyt hẽ, nesaa do mahẅnh, P'op Hagä Do wë bë babok hyb n'aa kä. 20 Pooj jé, nesaa do ji h'yyb säg karẽn do karom bë bahadoo noo gó, dooh baad hadoo do P'op Hagä Do karẽn do mejõ bä bë hã. 21 H'ëëd baad hadoo do bë gadoo ti noo gó ta ti hedoo do hanaa, ta hyb n'aa hỹỹ kä bë nu mebyng doo? Dooh baad hadoo do bë gado bä ta ti hedoo do hanaa. Ji dajëp, banesaa hẽnh ji ahõm ta ti an'oo bä! 22 Hỹỹ kä, dooh nesaa do bë hã tamejõ wäd bä. Baad bë baboo däg kän. P'op Hagä Do karom bë bahado däk. Tsyt hẽ, baad P'op Hagä Do wë bë baboo däk ta ti an'oo bä. Ti hyb n'aa hỹ pong jé P'op Hagä Do pa kä bë da aboo had'yyt hẽ. 23 Banesaa hẽnh, dawëë P'op Hagä Do mahẅnh ji h'yyb tym bawäd had'yyt hẽ, baad nadoo do ji moo wät do säm. Tii d' nado ji matym n'aa P'op Hagä Do ji hã tanoo doo. Hỹ pong jé, ta pa had'yyt hẽ ji bawät P'op Hagä Do an'oo bä, ër wahë n'aa Kristo Jesus hã ër h'yy kata däk do hyb n'aa.

7

Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do tado wäd bä ër hã mejũũ do ky n'aa hahỹỹh

1 Wakãn haa hedoo doo, bëëh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh do hã ỹ maher'oot. Ti hyb n'aa bë hapäh né hẽ hahỹỹh: Ta ky n'aa jaw'yyk do jããm hẽ ji hã tamejũũ, ji edëp nä bä. 2 Ỹỹnh kat'ëë däk do ky n'aa gó bë ỹ maher'oot: Ta patug bawät nä bä, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä ta see hã takat'ëë bä. Ta patug dajëp bä kä, tii bä dooh ta ky n'aa jaw'yyk do geẅm wäd bä. 3 Ti hyb n'aa kä, aj'yy see hã takat'ëë bä paawä ta patug bawät nä bä, “Nesaa do moo hew'ëët doo, ta patug nadoo do sii haỹỹh doo”, ramaneëënh tii bä ta ti ỹỹnh. Tii d' nado ta patug dajëb bä. Ta patug dajëp jawén paa bä, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do geẅm wäd bä ta see tagat'ëë bä. Ta patug dajëp bä kä, dooh nesaa do moo hew'ëët doo, ta patug nadoo do sii haỹỹh do tado wäd bä, ta see hã ỹỹnh kat'ëë bä.*

4 Ti hyb n'aa kä, wakãn haa hedoo doo, bë na-ããj hẽ bë dajëp paa hadoo Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã Kristo sii, P'op Hagä Do an'oo bä. Tii d' tawén hadoo, ta see hã bë h'yy kata däk hyb n'aa hỹỹ kä. Kristo, dejëp

† **6:16** Nesaa do ji h'yyb säg karẽn do karom ji do bä, dooh P'op Hagä Do wë ji nu dëë bä, tahanäng pé ti bë da dajëp.

* **7:3** Jããm hẽ ji edëp nä bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji hã tamejũũ, Paw-Ro hanäng pé ta tii hã.

do mahang ganä wät do hã bë h'yy kata däk hyb n'aa, baad hadoo do P'op Hagä Do weh'ëëh do ër moo bok hyb n'aa kä. 5 Pooj jé, ër h'yyb säg karẽn doo da ër babok noo gó, nesaa do tak'ëp ër h'yyb karẽn doo, ta ky n'aa jaw'yyk do nanoo do hyb n'aa tak'ëp ji karẽn doo, awät né paa ër hã. Nesaa do dajëb hanoo do ër moo bok ti noo gó. 6 Hỹỹ kä, ër dajëb wät do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër tamesoo do paa hã, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër hã tamejõ wäd bä. Papuuj gó P'op Hagä Do wë ër moo bok hỹỹ kä, ta Sahee ër tah'yyb mahũũm do hyb n'aa. Dooh pooj jé ji bahed'oo doo da, ky n'aa jaw'yyk do hã takerii däk doo da tado wäd bä, P'op Hagä Do wë ër moo bok doo.

7 Nyy d' ỹ hanäng pé tii? Nesaa g'eeh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk doo? Dooh. Dooh nesaa do tado bä. Mosees ky n'aa jaw'yyk do tanado bä paawä, dooh ji hapëë bä paawä ny hadoo do nesaa do P'op Hagä Do matym gó. Dooh paawä ji hapëë bä baad nado ji h'ëëd nadoo do hã ji h'yyb däk doo, “Mah'yyb däg manä a da hadoo do ma hã”† ta ky n'aa jaw'yyk do naher'ood bä paawä. 8 Ti hadoo né hẽ, nesaa do tyw n'aa esóts kän, tii bä hajõng baad nadoo do ji h'yy karẽn do hedoo do hã ji h'yyb däg däk tan'oo bä, “Mah'yyb däg manä a h'ëëd nadoo do hã”, ta ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do hyb n'aa. Ky n'aa jaw'yyk do badoo bä nesaa do hã ji moo ge'ỹỹm doo, tii bä dooh nesaa do ji tah'yyb tatug bä. 9 Pooj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do hã ỹ h'yy ganahoot nä bä, dooh ỹ hyb n'aa p'eed bä ỹ bawät doo. Ta jawén, ta ky n'aa jaw'yyk do ỹ bahapäh bä kä, nesaa do banyy däg kän hëp ỹ tym gó. 10 Tii bä ỹ dajëb wät hadoo, dawëë P'op Hagä Do mahẵnh ỹ bawäd kän, ỹ hanäng pé tii. P'op Hagä Do mejũũ doo, ta hã ji edëb had'yyt hẽ paawä ji ky dahé bä, dajëb tamana kän wë ỹỹ, tii b' ỹ bahapëë däk. 11 Hahỹỹ da tii: Nesaa do ji h'yyb gó hanäng do ỹ tawadii. Ỹ hajaa, ỹ ed'oo, ỹ ky daheeh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk doo, P'op Hagä Do pa ỹ bawäd had'yyt hẽ hyb n'aa ta jawén. Tii bä, ỹ nahajaa do hyb n'aa tii, dajëb hã ỹ ky n'aa kety däg kän, dawëë P'op Hagä Do mahẵnh ỹ ketyn hõm. Ti hyb n'aa, nesaa do ỹ tawadii ta tii hã, ỹ wén näng. 12 Ti hyb n'aa kä, dooh nesaa do tado bä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk doo. Tsyt hẽ, nesaa do mahẵnh tii. Tsyt hẽ, nesaa do mahẵnh P'op Hagä Do mejũũ doo. Baad had'op do tii. Taw'ããts hẽ tii. 13 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, baad hadoo do an'oo bä g'eeh ỹ dajëb kän hadoo, dawëë P'op Hagä Do mahẵnh ỹ bawäd däk? Dooh. Dooh ta ti tado bä ta ti hanoo doo. Nesaa do tii, tahana ỹ dajëp, dawëë P'op Hagä Do mahẵnh ỹ bawäd däk doo. Baad hadoo do ỹ bahapäh bä kä, nesaa do ỹ tah'yyb tatug wät baad hadoo do ỹ ky nadaheeh hyb n'aa, nesaa do nas'aa né hẽ ji bahapëë däk hyb n'aa kä. Ti hyb n'aa kä, tak'ëp nas'aa né hẽ nesaa doo, P'op Hagä Do mejũũ do metä däk.

14 Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do hanaa tado bä nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hanaa né hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, ër hapäh. Tii d' nado ỹỹh. Badäk hahỹỹ bä naa ỹỹh, ji daaj hẽ ji karẽn do jawén hawät doo. Nesaa doo, kariw ỹ n'aa hadoo. Tak'ëp tamejõ had'yyt hẽ hã ỹỹ.‡ 15 Dooh ỹ h'yy ganyy bä ỹ bahed'oo do hã. Ỹ karẽn do ỹ moo wät doo, dooh ỹ moo hewëëd bä. Tak'ëp ỹ ganen'aak doo, ti né ti ỹ moo wät doo. 16 Ỹ kanarẽn do ỹ moo wät do tahadoo do hyb n'aa, tii bä, “Te hub né hẽ, baad ub P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo”, näng ỹỹh. 17 Dooh ỹ tado wäd bä ta ti baad nadoo do moo wät doo. Nesaa do hëp ỹ tym gó hawät do ti ta ti moo wät doo. 18 Ỹ hapäh né hẽ, dooh baad hadoo pé hëp ỹ säg gó hawät péh. Ta ti ỹ wén hapäh, ỹ karẽn né hẽ paawä baad hadoo do ỹ moo wät, dooh ỹ haja bä. 19 Baad hadoo do ỹ karẽn do nado ti ỹ moo hew'ëët doo. Ỹ kanarẽn doo, nesaa doo, ti ti ỹ moo wäd had'yyt hẽ. 20 Hỹỹ kä, ỹ kanarẽn do tado bä ti ỹ moo hew'ëët doo, dooh ỹ tado wäd bä ta ti moo wät doo. Nesaa do

† **7:7** Esodo 20.17, Dew-Teronom 5.21 ‡ **7:14** Tëg nad'ëëd is do 14 bä naa, tëg nad'ëëd is do 23 tadu däk bä, Paw-Ro her'oot doo, ti hadoo né hẽ sahõnh hẽ ji hã. Ër daaj hẽ, dooh ër haja bä ër moo boo bä P'op Hagä Do karẽn doo. Jããm hẽ Kristo hã ji h'yy kata däg bä, baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó.

hëp ỹ tym gó hawät do moo wät ti ta tii.
21 Ti hyb n'aa kä, hahỹỹ da hëp ỹỹ gó
awäd had'yyt hẽ ỹ bahapäh: Baad hadoo do
ỹ karẽn bä ỹ moo wäd paawä, nesaa do hëp
ỹỹ gó takametëëh, ỹ tahewaat, baad hadoo
do ỹ moo nawät hyb n'aa. 22 Hëp ỹỹ gó
P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ỹ gen'aak.
23 Ti hadoo né hẽ, hã ỹỹ hẽ awät na-ããj
hẽ, ỹ hapäh, hejój see péh, baad hadoo do
ỹ hyb n'aa newëë do ỹ gen'aak do majĩĩ
hadoo doo. Nesaa do hëp ỹỹ gó hanäng do ỹ
moo wäd had'yyt hẽ tan'oo bä tii. Ỹ tamaso
had'yyt hẽ tii hã. 24 Tak'ëp baad nado né hẽ
ỹỹh! Jaa ỹ hed'ëëp da dajëb hejój mahắnh
hup ỹỹ gó hawät doo? 25 P'op Hagä Do wë ỹ
tsebé. Ti né ti ỹ hed'ëëp doo, ër Wahë N'aa
Jesus Kristo hyb n'aa.
Ti hyb n'aa kä, hahỹỹ da ti hã ỹỹ ỹ hapäh
doo: Hëp ỹỹ gó ỹ karẽn ỹ ky daheeh P'op
Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hadoo né
hẽ, nesaa do ji moo hew'ëët do hejój karẽn
do hëp ỹ säg moo wät.

8

Baad ji bawäd had'yyt hẽ P'op Hagä Do wë ta Sahee an'oo bä ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa kä, dooh P'op Hagä Do ky
n'aa ety wäd bä kä banesaa hẽnh jé Kristo
Jesus hã h'yy kata däk doo. 2 Banesaa
hẽnh ër tawén ky n'aa nety wät, P'op Hagä
Do Sahee hejój, ji edëb heh'äät do hanoo
doo, ër tabedëëb wät do hyb n'aa nesaa
do ji moo hew'ëët do hejój mahắnh, dajëb
mahắnh* na-ããj hẽ. Kristo Jesus hyb n'aa
tii d' tabad'oo. 3 Nahejoonh do hyb n'aa ër
h'yyb säg, ër nahajaa do hyb n'aa Mosees
ky n'aa jaw'yyk do ër ky dahé bä, dooh
ta ky n'aa jaw'yyk do haja bä ër tedëëb
bä nesaa do hejój mahắnh. Ti hyb n'aa,
P'op Hagä Do ër tedëëb wät hỹỹ kä. Hahỹỹ
da tabad'oo tii: Ta T'aah tamejõ däk ër
mahang. Nahejoonh doo gó, ji hadoo doo
da né hẽ tabana. P'op Hagä Do mejõ däk
nesaa do mabaj tadajëp hyb n'aa. Dajëb hã
ta T'aah taky n'aa ety däk nesaa do ji moo
wät do hyb n'aa. 4 Tii d' tawén d'oo, baad
had'op, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do
mejũũ doo da, ër bahado däk hyb n'aa, ëër,
ta Sahee h'yyb mahũũm doo da habok doo,
ji h'yyb säg karẽn doo da nado.
5 Jé sa h'yyb säg karẽn doo da habok doo,
sa h'yyb säg karẽn do hã had'yyt hẽ rah'yyb
padëëk. Jé P'op Hagä Do Sahee karẽn doo
da habok doo, ta Sahee karẽn do hã rah'yyb
padëëk. 6 Ji da dajëp, dawëë P'op Hagä Do
mahắnh ji bawäd däg had'yyt hẽ ji h'yyb
säg an'oo bä. P'op Hagä Do Sahee kä ji
tah'yyb mahũũm bä, ji edëb had'yyt hẽ P'op
Hagä Do pa ta Sahee an'oo bä. H'yyb nyyw
gó ji bawät tan'oo bä na-ããj hẽ. 7 Ji h'yyb säg
nesaa do gen'aak doo, P'op Hagä Do majĩĩ.
Dooh taky dahé bä P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk doo. Dooh na-ããj hẽ tahaja bä taky
dahé bä. 8 Ti hyb n'aa, sa h'yyb säg karẽn
doo da habok doo, dooh rahaja bä ran'oo
bä P'op Hagä Do tsebé sa wë.
9 Tii d' nado bëëh. Dooh ji h'yyb säg tado
wäd bä bë tah'yyb mahũũm doo. P'op Hagä
Do Sahee ti bë tah'yyb mahũũm doo kä,
bë h'yyb gó ta Sahee awäd bä tii. Kristo
Sahee sa h'yyb gó badoh doo, dooh Kristo
karapee rado bä. 10 Bë h'yyb gó Kristo awäd
bä, bë hub dajëb né da paawä nesaa do hyb
n'aa, bë da edëb had'yyt hẽ hỹ pong jé P'op
Hagä Do Sahee an'oo bä, baad bë bahado
däk do hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó.
11 Dejëp do mahang Kristo ganä wät hanoo
do Sahee bë h'yyb gó tawäd bä, tii bä Kristo
ganä wät hanoo do genä hõm tan'oo bä na-
ããj hẽ badäk hahỹỹ bä bë hub n'aa paah.
Ta Sahee bë h'yyb gó hawät doo me tii d'
tabad'oo da.
12 Ti hyb n'aa kä wakãn haa hedoo doo,
taw'ããts hẽ dooh ër ky dahé boo bä ji h'yyb
säg ji hã mejũũ doo. Taw'ããts hẽ dooh ër
aboo boo bä ji h'yyb säg karẽn doo da. 13 Ta
ti ỹ wén her'oot, ji h'yyb säg karẽn doo da
bë aboo bä, bë da dajëp, dawëë da bë baboo
had'yyt hẽ tii bä P'op Hagä Do mahắnh.
Hỹỹ kä, P'op Hagä Do Sahee hejój me bë
medug bä nesaa do ji karẽn doo, tii bä bë da
aboo had'yyt hẽ P'op Hagä Do sii. 14 Sahõnh
hẽ P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm doo,
P'op Hagä Do taah tii. 15 Dooh sa karom sa
kariw n'aa tak'ëp sa hã mejũũ do jeỹỹm do
hadoo bë hado bä, ta Sahee bë gado däk do
an'oo bä. Ta Sahee, bë hã tan'oo däk doo,

* **8:2** Dawëë P'op Hagä Do mahắnh ji bawät do mahắnh ji tedëëb wät, tahanäng pé ti dajëb mahắnh ër tedëëb wät doo.

P'op Hagä Do taah däg bë tan'oo bä kä. Ti né hẽ ta Sahee an'oo bä, “Ee” ër maneëënh P'op Hagä Doo, ër Yb. 16 P'op Hagä Do taah né hẽ ëër, baad P'op Hagä Do Sahee metëëh ër h'yyb tym hã. 17 Ta taah ër bahadoo do hyb n'aa, ër gadoo da ta taah hã P'op Hagä Do ky däng doo. Kristo sii ër gadoo da ta hã P'op Hagä Do an'oo däk doo. Kristo sii ër ahob bä, ta sii da ër babok ta bag tak'ëp gabarëëh doo gó, ta sii da ër kabaj'aa.

Tak'ëp hetsooh do ta jawén ji gadoo do ky n'aa hahỹỹh

18 Da hẽ ër ahoop doo, dooh its tii hã ỹỹ péh, tak'ëp hetsooh doo, kabaj'aa do ta jawén ër hã kametä däk do matym gó. 19 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do pahuunh do paa tsebee gó ragada tak'ëp hetsooh doo, kabaj'aa do P'op Hagä Do taah ragadoo do noo gó kä. 20 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do pahuunh do ta ti tawén gada, P'op Hagä Do ky n'aa was'ee wät do hyb n'aa sahõnh hẽ tapehuunh doo, baad tawén nado wäd. P'op Hagä Do né hẽ tii, tii d' had'oo do paah.† Ti hadoo né hẽ, ti awät ti noo gó sahõnh hẽ baad tabahado däk da p'aa hẽnh, tapehuunh do gad'aa, P'op Hagä Do an'oo bä. 21 Ta ti kajaa bä kä, P'op Hagä Do ed'ëëp da sahõnh hẽ tapehuunh do paa takarejã mahẵnh. Tak'ëp hetsooh doo gó, kabaj'aa doo gó P'op Hagä Do taah rababok bä kä, sahõnh hẽ kapahuuj wät do na-ããj kä ragadoo baad hadoo do sa nemuun.

22 Ër hapäh, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä P'op Hagä Do pahuunh do paa ahoop ỹỹnh ajãn mahỹỹj tahoop do hadoo. 23 Ti had'yyt nado hahoop. Ër na-ããj hẽ ër ahoop. Ëër, ti nuuj jé P'op Hagä Do Sahee gadoo doo, ta jawén hỹ pong jé ër gadoo do metëë n'aa, ër ahoop baad ër gadaa nuuj jé ta wë P'op Hagä Do ër tagadoo bä kä. Ta taah ëër, ër gada. Ër gada papuuj ër hã däg. 24 Ër tedëëb wät do hyb n'aa ër gada né hẽ ta tii. Ër gado däg bä paawä ër hã taky n'aa enooh doo, dooh hyb n'aa ta ti ji gadaa wät péh. Dooh ji gadaa bä ji gado däk doo. 25 Ër ganadoo nä do hyb n'aa, baad ër gada sahõnh hẽ ër hã taky n'aa enooh do takajaa bä kä. Dooh ër h'yy gejë hõm bä.

26 Ër gadaa nuuj jé P'op Hagä Do Sahee ër tamasa, nahejoonh do hyb n'aa ër h'yyb. Dooh ër hapëë bä nyy da taw'ããts hẽ ji ky n'aa etsẽẽ. Ti hadoo né hẽ, ji kyyh nadoo doo me P'op Hagä Do Sahee taky n'aa etsẽẽ ër hyb n'aa. 27 P'op Hagä Doo, ër h'yyb tahapäh doo, tamaa napäh ta Sahee kyyh ër h'yyb gó naa. P'op Hagä Do karẽn doo da né hẽ ta Sahee ky n'aa etsẽẽ, P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw däk do sa hyb n'aa.

28 Ër hapäh, sahõnh hẽ né hẽ ji hã kametëëh doo, baad nadoo do sii hẽ, baad tabahado däk da P'op Hagä Do an'oo bä ta hã kamahẵn do sa hã, tanaëënh do sa hã. Ër tanaëëj wät, ji hã tah'yyb däng do takaja däk hyb n'aa kä. 29 Sahõnh hẽ tadu däng do pooj jé, P'op Hagä Do hapëë däk do sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng, ta T'aah hadoo rabahadoo hyb n'aa, hajõk do ta wakããn hedoo do sa hỹỹj wah'ëëh hadoo do ta T'aah tabahadoo hyb n'aa.‡ 30 P'op Hagä Do h'yyb däng do ta pooj jé, ti na-ããj hẽ tanaëëj kän. Tanaëëj wät doo, baad rabahado padëëk ta matym gó tan'oo bä. Baad hado däk do ta matym gó tan'oo däk doo, kabej'aa da, ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang rababoo däk da tan'oo bä.

31 Tii d' P'op Hagä Do bad'oo do hyb n'aa ji hã, wyt ta maab hẽ hahỹỹh: P'op Hagä Do bahag'ããs do hyb n'aa ëër, dooh hajaa pé ër hã. 32 Dooh P'op Hagä Do baa es'ĩĩ bä sét hadoo do ta T'aah. Dajëb hã tahaëënh paa ër sahõnh hẽ hyb n'aa. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, tanoo né da ji hã na-ããj hẽ sahõnh hẽ ta seeh, takarẽn doo da ër bahajaa ër babok hyb n'aa. 33 Jaa g'eeh hajaa P'op Hagä Do hasëëw hõm do hã taky n'aa tapa bä? P'op Hagä Do tii, baad rabahado padëëk tan'oo bä ta matym gó. 34 Kristo Jesus ër hyb n'aa dajëp do paah, p'aa hẽnh ganä wät doo, P'op Hagä Do hub hadäk hẽnh hasooh doo, ër hyb n'aa taky n'aa etsẽẽ. Ti hyb n'aa, dooh hajaa pé banesaa hẽnh ër taky n'aa ety bä. 35 Jaa g'eeh hajaa Kristo

† **8:20** Tapahuunh do paa P'op Hagä Do wén ky n'aa was'ee wät, Adãw, P'op Hagä Do pahuunh do hagã n'aa, tamejũũ do taky nadaheeh do paa hyb n'aa. ‡ **8:29** P'ooj ub, dooh nä badäk hahỹỹ bä habong pé né paawä, ji P'op Hagä Do hapëë däk né hẽ.

ër takamahẵn do mahẵnh ër tetyn bä? Ji ahoop doo, baad nadoo do ji wë kajaa doo, ji rarejãã doo, ji asaah doo, ji saroor tamah doo, ẵm n'aa näng doo, ji radaj'ëëp do na-ããj hẽ, dooh tabad'op hẽ tahaja bä Kristo ër takamahẵn do mahẵnh ër tetyn bä. 36 Hahỹ takerii däk doo da né hẽ P'op Hagä Do hã Dawi her'oot do kametëëh ër hã:

"A hyb n'aa dajëb gó had'yyt hẽ ãã babok,
b'éé radahej'ëëp doo hẽnh ramahũũm doo
da ran'oo bä ãã hã."§

37 Ta ti hedoo do bawäd bä né paawä ër hã, baad ër j'aa ketsëë had'yyt hẽ, P'op Hagä Doo, ër hã kamahẵn doo, an'oo bä. 38 Baad ỹ bahapäh hahỹ hëp ỹỹ gó: Dooh hajaa pé ër hã P'op Hagä Do kamahẵn do mahẵnh ër tetyn hõm bä. Dooh dajëb haja bä, dooh ji awät do haja bä, dooh ããs rahaja bä, dooh nesaa do hejój enäh do rahaja bä, dooh da hẽ ji wë hawät do haja bä, dooh ji pooj jé hawät do haja bä, dooh hejój n'aa enäh do rahaja bä, 39 dooh p'op habong do hejój enäh do rahaja bä, dooh tũũ habong do hejój enäh do rahaja bä, dooh na-ããj hẽ P'op Hagä Do pahuunh do see haja bä tii. Kristo Jesus, ër wahë n'aa hã takametëëh ër hã P'op Hagä Do kamahẵn doo. Dooh hajaa pé ër hã takamahẵn do mahẵnh ër tetyn hõm bä.

9

Isaraéw buuj ky n'aa hahỹỹh

1 Séd hã ỹ h'yy kata däk do hyb n'aa Kristo hã, né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot do hã. Dooh daap ỹ menä bä. Hëp ỹỹ gó P'op Hagä Do Sahee bawät do hyb n'aa, te hub né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo, baad hëp ỹ metëëh hã ỹỹ: 2 Tak'ëp né hẽ ỹ hyb n'aa tón, ỹ ahoop hëp ỹỹ gó 3-4 wakãn haa, Isaraéw buuj sa hyb n'aa. Tahaja bä paawä, ỹ gadoo paawä ỹ ky n'aa kawas'ee däk doo, ỹ gado paawä dawëë Kristo mahẵnh ỹ bawäd hõm doo, wakãn haa, Isaraéw buuj sa hyb n'aa, ti raky n'aa kawanas'ee bong hyb n'aa paawä, Kristo karapee rabahado padëëk hyb n'aa paawä. P'op Hagä Do asëëw hõm do tii, ta taah rabahadoo hyb n'aa paawä. Sa hã né hẽ P'op Hagä Do metä wät ta bag tak'ëp gabarëëh doo, ta kabaj'aa doo. Sa wahë n'aa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät paa nyy da tabad'oo sa hã. Sa hã paa taban'oo däk ta ky n'aa jaw'yyk doo. Sa hã P'op Hagä Do metëëh paa nyy da takarẽn ji hyb n'aa jaw'yyk ta hã. Sa hã né hẽ hajõng baad hadoo do P'op Hagä Do ky n'aa enooh paah. 5 Abaraãm, Isak, Jakóh né ti sa wahë makũũh. Isaraéw buuj sa see né hẽ ti Kristo, ji da hadoo tabahado däk do hyb n'aa. P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ sa bahẵnh hadoo doo, ji j'aa etsëë had'yyt do ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

6 Hỹỹ kä, Isaraéw buuj mahang hajõk raganadoo do hyb n'aa Jesus, dooh takaja bä g'eeh sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, Jesus raganadoo do metëëh apäh? Dooh. Tii d' bë edoo manäh. P'op Hagä Do moo wät né hẽ sa hã taky däng doo. Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Dooh sahõnh hẽ Isaraéw buuj panaa, Isaraéw buuj heh'äät rado bä P'op Hagä Do hã, dooh sahõnh hẽ P'op Hagä Do karapee rado bä. 7 Abaraãm panaa rabahado né paawä, dooh sahõnh hẽ Abaraãm panaa heh'äät do rado bä. Jããm hẽ ta wób tii, Abaraãm panaa heh'äät do P'op Hagä Do hã. Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky däng paa Abaraãm hã: "Isak hanaa da a panaa heh'äät."* 8 Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Dooh sahõnh hẽ Abaraãm hanaa P'op Hagä Do karapee rado bä. Jããm hẽ P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa henäk do P'op Hagä Do karapee heh'äät tii. 9 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hã taky däng do paah: "Wät hahỹỹ hã, ta baab, p'aa hẽnh da õm ỹ bahehëën. Õm ỹ bahehëën bä p'aa hẽnh, t'aah nyy däk da a ỹỹm Sarah",† näng mä P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hã taky n'aa enooh doo.

10 Ta ti hã had'yyt hẽ nado ji bahapäh nyy da P'op Hagä Do basëëw hõm ta karapee. Sét hẽ Rebéka taah sa yb, Isak ãã wahë n'aa makũũh. 11-12 Sét hẽ né paawä sa yb, ta taah kawareeh henäk do pooj jé, dooh nä baad hadoo do ramoo boo nä bä, dooh nä baad nadoo do ramoo boo nä bä na-ããj hẽ, P'op Hagä Do ky hadoo

§ **8:36** Saaw-Mo 44.22 * **9:7** Genesis 21.12 † **9:9** Genesis 18.10, 14 ‡ **9:11-12** Genesis 25.23

Rebéka hã: “Wah'ëëh hadoo doo, ta jawén nä karom da”,‡ näng mäh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do h'yyb däng do kaja däk hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yyb däng do né hẽ ti tanaëënh doo. Dooh ramoo bok do hyb n'aa tado bä sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng doo. 13 Tii da né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do bód see her'oot: “Jakóh ỹ kamahẵn wät. Esauh dooh ỹ genaag bä.”§

14 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, “Dooh baad hadoo do P'op Hagä Do moo wäd ji hã”, näng g'eeh ji kyyh? Dooh. Taw'ããts hẽ tii da dooh ji edo bä. 15 Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky hadoo Mosees hã: “Ỹ ky enyym da jé ỹ h'yyb däng do hã. Ỹ t'yyd mehĩĩn da jé ỹ h'yyb däng do hã”,** näng mä ta kyyh. 16 Ti hyb n'aa, ji karẽn do hyb n'aa nado ji tabasëm. Dooh tak'ëp ji hyb n'aa tam'aah do hyb n'aa tado bä na-ããj hẽ. Jããm hẽ ji tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa P'op Hagä Do ji tawén sëm. 17 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh Paraóh hã ta kyy kerih doo gó: “Õm ỹ asëëw hõm, hejój ỹỹ ỹ metëëh hyb n'aa né hẽ a hã, hät ỹ ky n'aa etsëëh hyb n'aa na-ããj hẽ badäk hahỹ haw'ããts hẽ”, näng mä ta kyyh. 18 Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn tah'yyb däng do hã, ranabuj keh'ũũm tan'oo bä tah'yyb däng doo.

19 “Tii d' tado bä, h'ëëd hyb n'aa ër P'op Hagä Do ky n'aa tapaa nä? Dooh ji haja bä P'op Hagä Do h'yyb däng do wë ji h'yy kawareem bä”, näng apäh bë kyyh hã ỹỹ. 20 Bë ỹ eaanh ẽnh: Jaa bë ajyy its, P'op Hagä Do bë ky gedag bä? “Hëd n'aa tii da ỹ mabewyd wät”, näng g'eeh apäh manajuu kyyh hewyt do hã?†† 21 Dooh. Takarẽn doo da né hẽ hewyt do moo wät tsäng me. Takarẽn bä, sét ta pan'aa me tabewyt hanäm do hood ta seeh, hanäm do hood nado ta seeh.

22 Ti hadoo P'op Hagä Do hajaa tamoo wäd bä ji hã takarẽn doo da. P'op Hagä Do karẽn bä tahajaa paawä tametëëh ta kawajããn do nesaa do sa wë, tahajaa paawä tametä bä ta hejój, sa hã tamoo wät do hã. Ti hadoo né hẽ tak'ëp h'yyb jawyg gó tagada, nayyw hẽ tanarejãã hyb n'aa sa wë takawajããn doo, ta jawén tarejãã doo. 23 Tii da P'op Hagä Do bad'oo tak'ëp ta kamabaj'aa do tametëëh hyb n'aa jé tat'yyd mehĩĩn do sa hã, ta pooj jé tenäm doo, tak'ëp hetsooh do ta jawén ragadoo hyb n'aa. 24 Ta ti sa wób né ëër, Judah buuj mahang, Judah buuj nadoo do mahang na-ããj hẽ ta wë tasëëw bong doo. 25 Tii d' né paa P'op Hagä Do ky n'aa rod Osejas häd näng do berii wät paa P'op Hagä Do kyyh. Hahỹỹ d' paa ta kyyh:

“Karapé haa ỹ maneëënh da, karapé haa
nadoo do paah.
Ỹ kamanahẵn do paa ỹ maneëënh da ỹ
kamahẵn doo”,‡‡ näng ta kyyh.

26 Hahỹỹ da na-ããj hẽ P'op Hagä Do her'oot paah:

“Ti awät da ti noo gó kä,
karapé haa ỹ nanäng do paa ỹ naëëj däk da
karapé haa däg.”§§

27 Isaraéw buuj hã kä, hahỹỹ d' paa P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot:

“Hood tëg hawób hado né paawä Isaraéw
buuj,
jããm né da sa wób P'op Hagä Do ed'ëëp.
28 Tii d' tawén hadoo,
nayyw hẽ né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
gawats'iik da sa häj n'aa buuj.
Jããm né da sa wób ked'ëëp”,*** näng mä
Isajas kyyh.

29 Isajas her'oot do paa hadoo né kä. Hahỹỹ d' paa ta kyyh:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
Sahõnh hẽ Haj'ap Do taneréd bä paawä ër
wób rabedëp hyb n'aa
ër panaa näng hyb n'aa,
Sodoma, Gomoha hado däg paawä ëër.
Ër paawä gawatsig jëng.”†††

30 Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Judah buuj nadoo doo, dooh né paawä resóts bä nyy da baad rabahado padëëk hyb n'aa P'op

§ **9:13** Marakijas 1.2-3 ** **9:15** Esodo 33.19 †† **9:20** Isajas 29.16, 45.9 ‡‡ **9:25** Osejas 2.23 §§ **9:26** Osejas 1.10 *** **9:28** Isajas 10.22-23 hanaa Paw-Ro erii wät doo. ††† **9:29** Isajas 1.9

Hagä Do matym gó, baad rawén hado däg kän hỹỹ kä ta matym gó, rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. 31 Isaraéw buuj kä, tak'ëp rah'yyb padäg né paawä Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da rababok hyb n'aa, baad rabahado padëëk hyb n'aa paawä P'op Hagä Do matym gó, dooh baad rahado padäg bä ta matym gó. 32 Hëd n'aa ti rawén nahajaa? Rawén nahajaa, dooh rah'yy ka'eeh doo me resóts bä tii. Jããm hẽ ramoo bok do hã rakarẽn baad rabahado padëëk ta matym gó. Ti hyb n'aa, ta tii hã tak'ëp rah'yyb padëëk do hyb n'aa, dooh tagah'ood bä sa hã h'ëëd hyb n'aa Kristo dajëp, Jesus rawén makyys. Ta see hã tak'ëp ji h'yyb däk do hyb n'aa pä hã ji tsyym poo heo, ji adëë hyng do hadoo tii. 33 Tii d' né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó:

"Bë hyb n'aa matakä.
Sijõn bä‡‡‡ ỹ daj'aat da pä, ta hã ratsyym
poo heo hyb n'aa.
Ta hã ratsyym poo heo da.
Ti hadoo né hẽ, ta tii hã h'yy kasadä doo,
dooh da tanu mebyy bä", näng ta kyyh.§§§

10

1 Wakãn haa hedoo doo, bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Tak'ëp paawä ỹ karẽn Isaraéw buuj rabedëp P'op Hagä Do wë. Tii d' né hẽ ỹ ky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã sa hyb n'aa. 2 Ỹ hapäh né hẽ sa ky n'aa ỹ wén her'oot hahỹỹh: Tak'ëp né hẽ rakarẽn paawä P'op Hagä Do rah'yyb en'yym. Ti hadoo né hẽ, dooh rah'yy gah'ood bä P'op Hagä Do h'yyb däng do hã. 3 Dooh rah'yy gah'ood bä nyy da P'op Hagä Do bad'oo baad ji bahado däk hyb n'aa ta matym gó. Ratyw n'aa esoos nyy da rabad'oo, sa daaj hẽ baad rabahado padëëk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa, dooh rakarẽn bä ragado bä P'op Hagä Do benyyw däk doo, baad ji bahado däk hyb n'aa ta matym gó. 4 Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do tado wäd bä ji tah'yyb mahũũm doo, Kristo an'oo bä. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh doo, baad rabahado padëëk hỹỹ kä P'op Hagä Do matym gó.*

5 Hahỹỹ da Mosees erii wät do paa ta ky n'aa jaw'yyk do hã hana do baad ji bahado däk do ky n'aa: "Jé hahỹỹ hã kamejũũ do moo wät doo, edëb né paawä da ta hyb n'aa",† näng ta kyyh. 6-7 Ta see hadoo Mosees kyyh seeh, ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad P'op Hagä Do matym gó ji bahado däk do ky n'aa. Hahỹỹ da ta kyyh: "Hahỹỹ da medoo manäh, 'Jaa hasëëk pé hỹ pong jé? Jaa hahyng pé t'õp dejëp do rababong bä?' " näng mäh. Hahỹỹ d' tahanäng pé Mosees kyyh: Dooh hyb n'aa pé Kristo bahyng ji an'oo bä.‡ Dooh hyb n'aa pé dejëp do mahang Kristo ganyyh ji an'oo bä.§ 8 Hahỹỹ da takerii däk: "Dawëë nado a mahắnh panyyg hanäm doo. A h'yyb gó tabawät, a kyyh hã tabawät",** näng kerih doo.†† Ta ti né hẽ ti panyyg hanäm do ji ky daheeh do pan'aa, ãã maher'ood hõm doo. 9 Hahỹỹ da ãã panäk sahõnh hã: T'õp, a h'yyb gó naa ta wób ramaa napäh bä, "Jesus né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo", manoo bä, dejëp do mahang ganä wät P'op Hagä Do an'oo bä baad a h'yyb gó maky dahé bä na-ããj hẽ, tii bä õm da P'op Hagä Do ed'ëëp nesaa do mahắnh, õm da ted'ëëp ta wë. 10 Ji tawén ed'ëëp, ji h'yyb gó né hẽ ji ky daheeh do hyb n'aa baad ji bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ji tawén ed'ëëp na-ããj hẽ, ji noo me ji her'oot do hyb n'aa, "Jesus né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo." 11 Tii da né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: "Sahõnh hẽ né hẽ ta hã h'yy kasadä doo,

‡‡‡ **9:33** Jerusarẽnh panang ti Sijõn . Isaraéw buuj na-ããj hẽ kä ramaneëëj kän Sijõn . §§§ **9:33** Isajas 8.14, 28.16 daheeh ta ti kerii däk. Jesus ky n'aa né ti pä ky n'aa gó teh'ũũm doo. Hajõk Isaraéw buuj sa hã, dooh paawä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do dajëb bä b'aa kajatsëk do hã. Ky n'aa kawas'ee däk sa hã b'aa hã dajëp doo. Ti hyb n'aa Jesus rawén makyys, rawén ganadoo. Panyyg gó Isajas erii wät doo da, hajõk Isaraéw buuj ratsyym poo heo do hadoo. * **10:4** Hahỹỹ da na-ããj hẽ tahajaa ji erii bä tii: "Kristo hã takaja däk Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh doo, baad rabahado padëëk hỹỹ kä P'op Hagä Do matym gó." † **10:5** Rewitikos 18.5 ‡ **10:6-7** Dooh hyb n'aa pé Kristo bahyng ji an'oo bä, Kristo ewäd hyng do hyb n'aa. § **10:6-7** Dooh hyb n'aa pé dejëp do mahang Kristo ganyyh ji an'oo bä, Kristo ganä wäd kän do hyb n'aa. ** **10:8** Nahejooj baad ji bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, kerih do hã ji bahapäh. †† **10:8** Dew-Teronom 30.14

dooh da ranu mebyy bä”,‡‡ näng P'op Hagä Do kyyh. 12 Séd hã P'op Hagä Do gadoo ta hã h'yy kasadä doo, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ. Sét né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hẽ sa wahë n'aa. Baad taky n'aa edëng sahõnh hẽ ta hã ky n'aa ets'ẽẽ doo. 13 Tii d' tawén hadoo, hahỹỹ da P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa: “Sahõnh hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ky n'aa ets'ẽẽ doo, wë ỹỹ da sa h'yyb tym edëp ỹ an'oo bä.”§§

14 Ti hado né paawä, nyy d' raky n'aa etsẽẽ g'eeh, dooh ta hã rah'yy kae bä? Nyy da Jesus Kristo hã rah'yy ka'eeh da g'eeh, dooh raky n'aa napëë bä ta ky n'aa? Nyy da raky n'aa napäh da, tananyy bä ta ky n'aa sa hã maher'oot doo? 15 Nyy da rabaher'oot P'op Hagä Do panyyg hanäm do ta wób sa hã, P'op Hagä Do manejõ bä ramaher'oot hyb n'aa? Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do hã ta ti ky n'aa: “Taw'ããts hẽ, baad ub ta ti panyyg hanäm do panäg n'aa kajaa doo”,*** näng kerih do hã.

16 Taw'ããts hẽ né paawä tii, dooh sahõnh hẽ Isaraéw buuj ragado bä P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Tii da né hẽ Isajas her'oot do paah. Hahỹỹ d' mä ta kyyh P'op Hagä Do hã: “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, dooh raky dahé bä ër her'oot doo”,††† näng mäh. 17 Ti hadoo né hẽ, ji h'yy ka'eeh doo, panyyg hanäm do ji maa newëë do hã tabana. Kristo kyyh né hẽ ti panyyg hanäm doo. 18 Hỹỹ kä, hajõk Isaraéw buuj rah'yy kana'eeh do hyb n'aa ỹ eaanh hahỹỹh: Dooh g'eeh rapanyyg enä hõm Kristo ky n'aa hã? Rapanyyg enä hõm né hẽ. Hahỹ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do hã rapanyyg enä hõm né hẽ ji bahapäh:

“Badäk hahỹỹ bä haw'ããts hẽ sa kyyh këh ỹ
n'aa bawäd däk.
Dawëë sa kyyh kaja däk këh ỹ n'aa hã.”‡‡‡

19 Hỹỹ kä, rapanyyg enä hõm né paawä, dooh apäh Isaraéw buuj rah'yy genä bä Kristo ky n'aa hã, rawén ganadoo? Dooh. Dooh tii d' tado bä. Pooj jé dó hahỹỹ da paa Mosees baher'oot P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj sa hã:

“Ta wób buuj hã da,
p'ooj ub karapé haa nadoo do hã,
bë da h'yy kajew'ëës ỹ an'oo bä.
Ỹ anoo da bë kawajããn ta wób buuj wë
bë hã h'yy gatemah doo”,§§§ näng mäh.

20 Ta jawén, baad ub Isajas baher'oot paa P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj nadoo do ky n'aa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

“Hã ỹ hyb n'aa napeet do paa ỹ d' rawyyd
kän sa h'yyb me.
Ỹ kametä däk hã ỹ hyb n'aa napeet do paa
hã”,* näng mäh.

21 Isaraéw buuj ky n'aa hã kä hahỹỹ da Isajas erii wät P'op Hagä Do kyyh:

“Moh ỹỹ ỹ an'oo had'yyt paa nabuj
keh'ũũm do sa wë,
hã ỹ h'yy kawereem do sa wë, ỹ masa do
hyb n'aa paawä.”†

11

Isaraéw buuj ta jawén P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn do ky n'aa hahỹỹh

1 Hahỹỹ da ỹ eaanh hỹỹ kä: P'op Hagä Do mak'yyts kän g'eeh ta karapee, Isaraéw buuj? Dooh. Dooh P'op Hagä Do mak'yyts bä. Bë hegãã ỹỹh. Ỹ na-ããj hẽ Isaraéw buuj, Abaraãm makũ panaa seeh, Bẽn-Jamih 12 hedoo do Isaraéw taah see panaa ỹỹh. 2 Dooh P'op Hagä Do mak'yyts bä ta karapee p'ooj ub tasëëw hõm doo. Bë hapäh né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih doo gó P'op Hagä Do hã Eriij her'oot do paah. Hahỹỹ da Eriij makũ kyyh P'op Hagä Do hã, Isaraéw buuj taky n'aa tapaa bä: 3 “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, radejëëb kän sahõnh hẽ a ky n'aa rod hedoo doo. Rarejã bëëh a wë ji ma ejuu do tyng. Sét né hẽ ỹ mad'aak a ky n'aa

‡‡ **10:11** Isajas 28.16 hã takerii däk tii. Dooh da ranu mebyy bä ta matym gó rabë bä, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó, tahanäng pé tii. §§ **10:13** Jowéw 2.32 *** **10:15** Isajas 52.7 ††† **10:16** Isajas 53.1 ‡‡‡ **10:18** Saaw-Mo 19.4 §§§ **10:19** Dew-Teronom 32.21 * **10:20** Isajas 65.1 † **10:21** Isajas 65.2. Isaraéw buuj rapanyyg enä né paawä, rah'yy genä né paawä, ranabuj keh'ũũm do hyb n'aa rawén ganadoo Kristo ky n'aa hanäm doo. * **11:3** 1 Reis 19.10, 14

rod sa see paah. Ỹ na-ããj hẽ hỹỹ kä rakarẽn radaj'ëëp",* näng mä Eriij kyyh. 4 Ti m' hahỹỹ da P'op Hagä Do ky gadoo Eriij: "Ỹ asëëw däk tsyt hẽ wë ỹỹ 7 miw ajyy. Ta ti dooh sa taron nuu me rehyy bë bä ta wób sa kabarii Baaw häd näng do wë",† näng mä P'op Hagä Doo. 5 Ti hadoo né hẽ da hẽ. P'op Hagä Do asëëw hõm Isaraéw buuj sa wób, sa wë taky enyym do hyb n'aa. 6 Hỹỹ kä, sa wë taky enyym do hyb n'aa tado bä P'op Hagä Do wén sëëw hõm tii, dooh sa daaj hẽ baad hadoo do ramoo bok do hyb n'aa tado bä. Ji moo wät do hyb n'aa tado bä paawä, tii bä dooh ji wë taky enyym do hyb n'aa had'yyt hẽ tado wäd bä.

7 Hahỹỹ da tabawät, da hẽ, Isaraéw buuj mahang: Dooh Isaraéw buuj rawyyd bä ti resoos doo.‡ Jããm hẽ sa wób, P'op Hagä Do asëëw hõm do rawyyd kän tii. Ta wób dooh rah'yy gah'ood bä. Abaa padëëk sa h'yyb P'op Hagä Do an'oo bä. 8 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh do hã takerii däk sa ky n'aa:

"Dooh rah'yy gah'ood bä P'op Hagä Do
an'oo bä.
Matym enä né paawä, dooh sa h'yyb gó
rahapëë bä.
Nabuuj enä né paawä, dooh ramaa napëë
bä." §

9 Dawi na-ããj hẽ her'oot paa Isaraéw buuj h'yy ganahoot do sa ky n'aa. Hahỹỹ da ta kyyh sa ky n'aa hã, P'op Hagä Do hã taky n'aa etsẽẽ bä:

"Man'oo sa tä, sa waa tak'ëp hanaak do na-
ããj hẽ,
h'yy kanap'eed gó rababok tan'oo bä,
raganadaa bä baad nadoo do rabahoop
hyb n'aa,
nesaa do ramoo bok do säm ragadoo hyb
n'aa kä.
10 Man'oo sa matym gabah'ũũd däk, rana-
hapäh hyb n'aa.
Man'oo ta wób karom rabahadoo hyb
n'aa."**

11 Isaraéw buuj rah'yy kana'eeh do hyb n'aa, dawëë P'op Hagä Do mahắnh raba-boo däg had'yyt hẽ g'eeh hỹ jawén? Dooh. Dooh da raboo däg had'yyt hẽ dawëë P'op Hagä Do mahắnh. Jesus ky n'aa raganadoo do hyb n'aa, resõõts hõm do hyb n'aa, ta wób, Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagä Do edëëb kän hỹỹ kä ta wë, sa wë Isaraéw buuj rah'yy kajew'ëës hyb n'aa.†† 12 Isaraéw buuj resõõts hõm do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa edëë kän hỹỹ kä badäk hahỹỹ bä habong do Isaraéw buuj nadoo doo. Isaraéw buuj raganadoo do hyb n'aa P'op Hagä Do sa hã tanoo do paawä, baad P'op Hagä Do ky n'aa edëë kän hỹỹ kä Isaraéw buuj nadoo doo. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, bë hyb n'aa newë nyy da tak'ëp ti bahắnh baad ub tabahadoo sahõnh hẽ ër hã, p'aa hẽnh P'op Hagä Do wë Isaraéw buuj rah'yy kawereem bä kä, Jesus hã rah'yy kae padëëk bä kä.

13 Bëëh, Isaraéw buuj nadoo do hã ỹ maher'oot hỹỹ kä. Ỹ Kristo asëëw hõm, ỹ tamejũũ, Isaraéw buuj nadoo do mahang ta ky n'aa ỹ ma metëëk hyb n'aa. Ti hyb n'aa tak'ëp ỹ kamahắn ta ti hã ỹ tamejũũ doo, tak'ëp ỹ wén hyb n'aa tam'aah. 14 Tii d' ỹ wén d'oo, ỹ karẽn ỹ an'oo bä paawä wakãn ỹ wób, Isaraéw buuj, bë wë rah'yy kajew'ëës. Bë wë rah'yy kajewëëts bä, rat'yyd kamehĩĩn, Jesus hã rah'yy ka'eeh ỹ karẽn paawä, sa wób rabedëp hyb n'aa. 15 Da hẽ hajõk Isaraéw buuj P'op Hagä Do etyn hõm ta mahắnh, Jesus raganadoo do hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ti nuuj jé, hajõk Isaraéw buuj nadoo do wób, ta majĩĩ hedoo do paah, tii kä ratyw n'aa nyy däk P'op Hagä Do najiis rabahadoo hyb n'aa kä. Ta jawén, Isaraéw buuj rat'yyd kamehĩĩn bä kä, Kristo hã rah'yy kae bä kä, p'aa hẽnh da P'op Hagä Do gadoo ti ta wë. Tak'ëp tabahetsooh da ti noo gó kä. Dejëp do paa genä bong do hadoo da tii! 16 Panyyg ky n'aa gó bë ỹ maher'oot Isaraéw buuj ky n'aa: Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däg bä pãw pan'aa uuh ta hã kan'oo däk doo, tii bä tsyt hẽ na-ããj hẽ ta wë kasëëw däk

† **11:4** 1 Reis 19.18 ‡ **11:7** Isaraéw buuj ratyw n'aa esoos, baad rabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. § **11:8** Dew-Teronom 29.4, Isajas 29.10 ** **11:10** Saaw-Mo 69.22-23 †† **11:11** Rah'yy kajew'ëës bä da rat'yyd kamehĩĩn, tii bä da Jesus ragadoo.

sahõnh hẽ mad'aak doo. Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk do tado bä joom patuuh, tii bä tsyt hẽ ta wë kasëëw däk na-ããj hẽ joom moo sahõnh hẽ.‡‡

17 Joom oriib häd näng do hadoo P'op Hagä Do karapee, Isaraéw buuj. P'op Hagä Do gekyd hõm joom moo wób. Tii bä bëë kä, Isaraéw buuj nadoo doo, oriib häd näng do daap hawäng do moo hadoo do tets'aa däk joom tëëg heh'äät hã, joom moo heh'äät do mahang. Ta täg, joom kóm hana doo, tabës hỹỹ kä bë hã na-ããj kä.§§ 18 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, bë mak'yyts manä joom moo hedoo do P'op Hagä Do gekyd hõm doo, Isaraéw buuj. Bë h'yy kasabé manäh. Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Dooh bë tado bä joom patuuh hej'oonh doo. Joom patuuh ti bë hã hej'oonh doo.

19 Hahỹỹ da apäh h'yy kasab'ee doo gó bë see ky hadoo hã ỹỹ: "P'op Hagä Do gakyd hõm joom moo wób, Isaraéw buuj, ỹỹh, Isaraéw buuj nadoo doo, joom hã tabats'aa däk hyb n'aa, ỹ tagadoo hyb n'aa", näng apäh bë see kyyh. 20 Te hub né paawä tii, P'op Hagä Do wén gekyd hõm tii, rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. Õm P'op Hagä Do wén gadoo Kristo hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ mahyb n'aa eãm, a hã hẽ h'yy kasabé manäh. 21 P'op Hagä Do t'yyd manehĩĩn bä joom mooh, Isaraéw buuj h'yy kana'eeh doo, õm na-ããj hẽ dooh da tat'yyd mehĩĩn bä P'op Hagä Do mahyb n'aa eréd hõm bä. 22 Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Ky enyyw né paawä P'op Hagä Do ji wë, dooh tahaja bä ji manesuj bä. P'op Hagä Do ky n'aa ety wät Isaraéw buuj Kristo ganadoo doo. Ky enyym bë hã Isaraéw buuj nadoo doo. Taky enyyw had'yyt hẽ bë hã, bë manabaan bä hahỹỹh: Jããm hẽ taky enyym do hyb n'aa bë tawén gadoo. Ta ti bë mabaan bä, bë hã hẽ bë du do bä bë h'yy ka'eeh, bë na-ããj hẽ P'op Hagä Do etyn hõm da, joom moo ji gakyd hõm do hadoo. 23 Isaraéw buuj h'yy kana'eeh do paa rah'yy kawereem bä, p'aa hẽnh rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä, tii bä P'op Hagä Do gadoo p'aa hẽnh tii, joom moo joom tëëg hã ji ets'aa däk doo da. P'op Hagä Do hajaa tii d' tadoo bä sa hã. 24 Bëëh, daap hawäng do b'aa oriib moo hedoo doo, P'op Hagä Do gakyd bëëh, tii bä bë tets'aa däk joom oriib häd näng do heh'äät do tëëg hã, joom moo nahado né paawä bë p'ooj ub. Ta tii da P'op Hagä Do haja bä tamoo wäd bä, ta bahãnh tahajaa Isaraéw buuj, joom oriib heh'äät do moo hedoo doo, p'aa hẽnh tets'aa bä ta tëëg hã.***

Ta jawén Isaraéw buuj P'op Hagä Do ed'ëëp do ky n'aa hahỹỹh

25 Wakãn haa hedoo doo, ỹ karẽn bë bahapäh hahỹ pooj jé ji nahapäh nä doo, bë hã hẽ bë h'yy kasabé mahãnh: Hajõk Isaraéw buuj wób nabuj keh'ũũm dó, dooh Jesus hã rah'yy gah'ood nä bä, sahõnh hẽ ta ti Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do pan'aa ta hã rah'yy kae padäg bä kä. 26 Ta ti kajaa bä kä, P'op Hagä Do ed'ëëp da ta wë sahõnh hẽ Isaraéw buuj. Tii da né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot:

"Panang Sijõn††† häd näng doo bä naa kajaa
da ji h'yyb tym dëëb.
Tado hõm da P'op Hagä Do ganen'aak do
Isaraéw panaa ramoo bok doo.
27 Hahỹ ti sa hã ỹ ky n'aa enooh doo, sa hã
ỹ bad'oo doo, nesaa do sa h'yyb gó
hanäng do ỹ ado hõm bä kä",‡‡‡ näng
P'op Hagä Doo.

28 Jesus Kristo ky n'aa hanäm do ra-ganadoo do hyb n'aa, P'op Hagä Do ma-jĩĩ dó ti Isaraéw buuj, bëëh, Isaraéw buuj nadoo doo, tyw n'aa enäh hyb n'aa, Kristo

‡‡ **11:16** Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk paa Abaraãm, Isak, Jakóh, Isaraéw buuj sa wahë n'aa. Ti hyb n'aa sa panaa na-ããj hẽ kasëëw bong tsyt hẽ ta wë. Hahỹ na-ããj hẽ: Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw padëëk jããm hẽ pooj jé Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Isaraéw buuj né tii. Ti hyb n'aa, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw padëëk sahõnh hẽ pooj jé h'yy ka'eeh do sa wakããn. §§ **11:17** Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: P'op Hagä Do asog hõm Isaraéw buuj wób. Isaraéw buuj nadoo do tagadoo sa jawén buuj. Hỹỹ kä ti ragado däk na-ããj hẽ sa sii Abaraãm hã, Abaraãm panaa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. *** **11:24** P'aa hẽnh P'op Hagä Do hajaa tagadoo ta wë Isaraéw buuj Jesus hã rah'yy kae bä kä, tahanäng pé tii. ††† **11:26** Jerusarẽnh häd see ti Sijõn . Isaraéw buuj ti na-ããj hẽ ramaneëënh Sijõn . ‡‡‡ **11:27** Isajas 59.20-21, 27.9, Jeremiij 31.33-34.

hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Do asëëw hõm do hyb n'aa sa wahë makũũh, P'op Hagä Do kamahẵn had'yyt hẽ Isaraéw buuj, sa wahë makũũ hã taky n'aa enooh do hyb n'aa. 29 Tii d' tawén hadoo, dooh P'op Hagä Do ado hõm bä sa hã tanoo do paah. Dooh na-ããj hẽ tah'yy kahỹỹd bä tasëëw hõm do sa hã. 30 Isaraéw buuj raky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn bëëh, p'ooj ub ta hã ky nadah'eeh doo. 31 Hỹỹ kä, Isaraéw buuj na-ããj hẽ raky nadaheeh do wób rabahado padëëk do hyb n'aa kä, P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn da sa hã, bë P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn doo da. 32 Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do nabuj keh'ũũm, P'op Hagä Do metä kän. Dooh sa daaj hẽ rahaja bä rakedëëb bä, ti hyb n'aa P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn sahõnh hẽ.

P'op Hagä Do Paw-Ro j'aa etsë do ky n'aa hahỹỹh

33 Tak'ëp né hẽ P'op Hagä Do ky enyym!
Tak'ëp baad ub sahõnh hẽ tamoo wät doo.
Sahõnh hẽ P'op Hagä Do hapäh.
Dooh ji haja bä ji h'yy ganyy bä nyy da
P'op Hagä Do h'yyb däng tamoo wät doo.
Dooh ji haja bä ji h'yy gah'ood bä h'ëëd hyb n'aa
P'op Hagä Do bad'oo tamoo wät doo.
34 “Dooh hapäh pé Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb.
Dooh maher'oot pé ta hã nyy da tabad'oo.”§§§
35 “Dooh hanoo pé P'op Hagä Do hã, tamab'aanh péh!”*
36 Tii d' tawén hadoo, sahõnh hẽ ta hanaa had'yyt hẽ.
Ti né hẽ sahõnh hẽ mo haj'aa näng doo.
Ta no n'aa had'yyt hẽ.
Taw'ããts hẽ ta hã ji j'aa etsëë had'yyt hẽ. Ỹỹ.
Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

12

Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë ji awät do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa kä wakãn haa, P'op Hagä Do ër tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa, tak'ëp ỹ betsẽẽ bë kan'oo däk hyb n'aa P'op Hagä Do hã, ta wë bë baboo had'yyt hẽ hyb n'aa. Taw'ããts hẽ tsyt hẽ, nesaa do mahẵnh, tagen'aak doo da bë babok. Tii da né hẽ P'op Hagä Do ji hyb n'aa jewyyg heh'äät doo. Tii da né hẽ ta Sahee karẽn P'op Hagä Do ji hyb n'aa jaw'yyk. 2 Bë aboo manä badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rababok doo da. Bë an'oo bë P'op Hagä Do h'yyb h'ỹỹt, papuuj, P'op Hagä Do karẽn do bë hyb n'aa newëë hyb n'aa. Tii bä bë hapäh da P'op Hagä Do karẽn doo. Taw'ããts hẽ, baad had'op, P'op Hagä Do tsebé hanoo do ti P'op Hagä Do karẽn doo. 3 Taky enyym doo gó ỹ P'op Hagä Do asëëw hõm do hyb n'aa ta mejũũ do ỹ bahadoo hyb n'aa, hahỹỹ da ỹ etsẽẽ bë hã: Bë kawehëë manä bë hã hẽ. P'op Hagä Do anoo do pénh bë h'yy ka'eeh doo, bë hyb n'aa newëë. 4 Hahỹ hyb n'aa ta ti ỹ etsẽẽ bë hã: Sét hẽ né paawä ji, hajõng ji hã hanäng doo, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo doo, ji matym hedoo doo. Ta see ti ji mooh moo wät doo. Ta see ti ji tsyym bad'oo doo. Ta see pan'aa ji matym, ta see pan'aa ji nabuuj. 5 Ti hadoo ër hã: Hajõk né paawä ëër, sét hẽ Kristo hub hadoo ëër, sét hẽ Kristo karapee ëër, ta hã ër h'yy kata däk do hyb n'aa. Hajõk né paawä ëër, séd hã ër kata däk ër da hadoo do hã, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo do séd hã ji hã takata däk doo da. Ti hyb n'aa, bë kawehëë manä bë hã hẽ ỹ wén näng. 6 Ta ky enyyw gó P'op Hagä Do an'oo däk ër hã ta Sahee hejój gó ji hajaa doo. Ër hã tetyn hõm ta Sahee ky gabuuj gó ër hajaa doo. Ti hyb n'aa kä, ër see hã P'op Hagä Do an'oo däg bä P'op Hagä Do metëëh do ta wób hã tamaher'oot hyb n'aa, taw'ããts hẽ ta h'yy ka'eeh do pénh tamaher'oot tii. 7 Ji hã tan'oo däg bä ta wób ji masa doo, tii bä taw'ããts hẽ ji masa né hẽ. Ji hã tan'oo däg bä ta wób ji ma metëëk hyb n'aa, taw'ããts hẽ ji ma metëëk né hẽ. 8 Ji hã tan'oo däg bä ta wób ji h'yyb en'yym hyb n'aa, tii bä taw'ããts hẽ ji h'yyb en'yym né hẽ ta wób. Ji hã tan'oo däg bä bedoh do sa hã ji masa hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad né hẽ ji masa. Ji hã tan'oo däg bä ta wób sa wahë n'aa ji bahadoo hyb n'aa, taw'ããts hẽ h'yyb hedoo doo me ji bag'ããs. Ji hã tan'oo däg bä ta wób ji t'yyd mehĩĩn hyb n'aa, taw'ããts hẽ

§§§ **11:34** Isajas 40.13 * **11:35** Jób 41.11

tsebee gó tii d' ji bad'oo.

9 Taw'ããts hẽ bë h'yyb gó naa bë
kamahẵn bë da hadoo doo. Bë kamahẵn
manä nesaa doo. Taw'ããts hẽ baad hadoo
do bë kamahẵn had'yyt hẽ. 10 Taw'ããts
hẽ ji wakããn baad ji kamahẵn doo da bë
kamahẵn bë da hadoo doo. Bë wehëë bë
da hadoo doo, bë hã hẽ bë kaweh'ëëh do
bahẵnh.

11 Taw'ããts hẽ tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah
P'op Hagä Do wë bë moo bok do hã.
Bë h'yyb nahũũj manäh, bë moo nahũũj
manäh. Taw'ããts hẽ bë h'yyb gó naa, h'yyb
hedoo doo me bë moo boo Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do wë.

12 Baad hadoo do bë gadoo da ta jawén
bë bahapäh do hyb n'aa, taw'ããts hẽ h'yyb
tsebee gó bë aboo had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ
h'yyb jawyg gó bë gadoo baad nadoo do bë
ahob bä. Bë eréd manä bë ky n'aa etsẽẽ
doo.

13 Bë masaa bë wë hanäng doo me P'op
Hagä Do karapee, tsyt hẽ ta wë kasëëw
bong doo, bedoh doo. Taw'ããts hẽ baad bë
gadoo bë tób yt nu kejäk doo.

14 Bë ky n'aa edëë bë hã rejãã doo.
Taw'ããts hẽ bë ky n'aa edëë tii. Bë ky n'aa
was'ee manäh.

15 Taw'ããts hẽ bë tsebee tsebé do sa sii.
Bë aód ha'oot do sa sii.

16 Taw'ããts hẽ baad bë babok ta wób
sa wë, séd bë h'yyb hedoo hyb n'aa. Sa
bahẵnh bë nu gadäk bë edoo manäh.
Taw'ããts hẽ ta wób sa yd jé had'os do sa da
bë h'yyb hedoo. Bë hajaa ta wób mahẵnh
bë edoo manäh.

17 Baad nadoo do bë hã ramoo boo bä,
bë mabaaj manä baad nadoo doo me.
Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa newë nyy da baad
hadoo do bë moo bok ta wób sa matym gó.
18 Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ bë hajaa doo me
bë tyw n'aa esoos nyy da bë bad'oo, hanäm
gó bë babok hyb n'aa sahõnh hẽ sa wë.
19 Wakãn haa hedoo do ỹ kamahẵn doo, bë
mabaaj manä baad nadoo do bë hã ramoo
bok bä. P'op Hagä Do ti hanoo ta ti hedoo
do säm. Tii da né hẽ kerih doo gó P'op Hagä
Do kyyh:

"Ỹ né hẽ ti ta säm habaanh doo.
Ỹ né hẽ ti baad nadoo do ta säm hanoo
doo",* näng mä P'op Hagä Doo.

20 P'op Hagä Do kyyh her'oot doo da né bë
bad'oo. Hahỹỹ da ta kyyh:

"A majĩĩ asa bä,
man'oo ta hã ta waa.
Tahoo kaaj bä,
man'oo ta naëng.
Nu mebyng da tii bä,
baad nadoo tamoo wät do paa hyb n'aa."†

21 Bë an'oo manä nesaa do j'aa ketsë bë hã.
Taw'ããts hẽ bë j'aa ketsë nesaa do hã baad
hadoo doo me.

13

Hyb n'aa jewyk do sa hã ji ky daheeh do ky n'aa hahỹỹh

1 Taw'ããts hẽ bë sahõnh hẽ bë ky daheeh
hyb n'aa jewyk do ji rabag'ããs doo. Ta ti ỹ
wén mejũũ, dooh P'op Hagä Do ky gabuuj
nadoo pé ji wahë n'aa. P'op Hagä Do né
hẽ ti hanoo ji wahë n'aa rabahadoo hyb
n'aa. 2 Ti hyb n'aa sa wahë n'aa wë h'yy
kawareem doo, P'op Hagä Do hanoo do wë
né hẽ tah'yy kawareem. Tii d' hedoo do sa
daaj hẽ raky n'aa katakyyk baad nadoo doo
me. 3 Baad moo bok doo, dooh hyb n'aa
rajeỹỹm pé hyb n'aa jewyk do hedoo doo.
Baad nadoo do moo bok do ti ti he'ỹỹm sa
hã. Baad ub, neỹỹm doo gó ji karẽn bä ji
awäd bä ji wahë n'aa wë, taw'ããts hẽ baad
hadoo do ji moo wät, tii bä ji wahë n'aa
tsebé da ji wë. Ji moo wät do hã da raj'aa
etsë tii bä. 4 P'op Hagä Do karom hadoo
ji wahë n'aa hedoo doo, baad hadoo do
ramoo bok hyb n'aa ji hã. Hỹỹ kä, baad
nadoo do ji moo wäd bä, taw'ããts hẽ ji eỹỹm
sa hã, rahajaa do hyb n'aa ji rarejãã. P'op
Hagä Do karom, nesaa do moo bok do rejãã
do hadoo tii. 5 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ji
ky daheeh né hẽ ji wahë n'aa. Ji ranarejãã
hyb n'aa had'yyt hẽ nado ji ky daheeh. Ji
wén ky daheeh na-ããj hẽ, ji h'yyb ji hã
taky n'aa tapa mahẵnh. 6 Ti hyb n'aa, ji
gadoo do uuh ji an'oo had'yyt hẽ ji häj n'aa
bag'ããs do sa hã. Sa hã ji wén noo ta tii,
P'op Hagä Do karom hadoo rabahadoo do

* **12:19** Dew-Teronom 32.35 † **12:20** Proweh-Bijos 25.21-22

hyb n'aa, raty kanewad had'yyt hẽ do hyb n'aa rabag'ããs do hã. 7 Taw'ããts hẽ bë an'oo né hẽ dajẽẽr ji häj n'aa bag'ããs do ramejũũ doo. Taw'ããts hẽ na-ããj hẽ baad ji weh'ëëh hyb n'aa jewyk do ji hã bag'ããs doo.

8 Bë kũũt enä manäh. Tabad'op hẽ bë kũũt enäh. Jããm hẽ ji da hadoo do ji kamahẵn do ti bë kũũt hado had'yyt hẽ sa wë. Ta ti ỹ wén her'oot, ta da hadoo do kamahẵn doo, taky dahé däk do hyb n'aa sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. 9 Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo: "Aẵ manä ta see ỹỹm sii. Madajëëb manä a da hadoo doo. Etsëëg manäh. H'yyb däg manä a da hadoo do h'ëëd hã."* Ta ti ta ky n'aa jaw'yyk doo, ta ky n'aa jaw'yyk do wób na-ããj hẽ, hahỹ sét hadoo do tamejũũ do hã takaja däk: "Makamahẵn a da hadoo doo, a hã makamahẵn doo da."† 10 Jé kamahẵn doo, dooh baad nadoo do tamoo wäd bä ta da hadoo do hã. Ti hyb n'aa, jé kamahẵn do ky dahé däg kän P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. 11 Taw'ããts hẽ bë ỹ maher'ood wät doo da bë babok, da hẽ ër babok bä Kristo matëëh do ji gadaa had'yyt hẽ bë hapäh do hyb n'aa. Bë h'yy kanap'eed manä ha'ỹỹh do rah'yy kanapeet doo da. Taw'ããts hẽ bë h'yyb hedoo, ji h'yyb näm do hadoo. Ër du doo noo gó Jesus hã ër h'yy ka'eeh doo, hãd badawëët nä ta wë ji Kristo ed'ëëp doo. Hỹỹ kä hãd edaa däk. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë h'yyb hedo bë ỹ maher'ood wät doo da bë babok hyb n'aa. 12 Panyyg ky n'aa gó bë ỹ maher'oot tii: Edaa däk atsëm bahänh doo, edaa däk tabawak, ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër erét badagyp hadoo do ji moo wät do paah.‡ Taw'ããts hẽ baad hadoo doo gó ër babok, ta bag gó ër babok do hyb n'aa. Ji kuman hadoo ti baad hadoo doo, ta me nesaa do hã ji j'aa ketsë doo. 13 Taw'ããts hẽ baad ër babok, adëb bä, ta bag gó, ji awät do hadoo. Taw'ããts hẽ dooh ji aoom bä jarakë hedoo do hã. Taw'ããts hẽ dooh ta bahẵnh ji awëë bä na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ dooh ër aẵ bä ji ỹỹm ji patug nadoo do sii. Taw'ããts hẽ dooh ër moo boo nu meby n'aa näng doo. Taw'ããts hẽ dooh ër aboo bä séd ji h'yyb nahedoo doo gó ji da hadoo do hã, dooh ta wób hã ër h'yy kajewëëts na-ããj hẽ. 14 Bë an'oo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus Kristo, bë h'yyb gó tabawäd had'yyt hẽ, bë tah'yyb mahũũm, Kristo bawät doo da bë babok hyb n'aa kä. Bë an'oo manä nesaa do ji h'yyb säg karẽn do bë h'yyb gó tawäd bä, nesaa do bë moo boo mahẵnh.

14

Nyy da ji bawät ji da hadoo do wë ky n'aa hahỹỹh

1 Taw'ããts hẽ bë gadoo ji hã P'op Hagä Do karẽn do hã baad h'yy ganehot nä doo. Bë ky kedag manä sa sii sa hã baad hadoo do p'ãã. 2 Ta wób sa hã tahajaa sahõnh hẽ ji awëë bä. Tii d' nado ta wób sa hã. Baad h'yy ganehot nä do sa hã, dooh ji awëë bä ta dab. 3 Sahõnh hẽ haw'aa doo, sahõnh hẽ hawëh doo, taw'ããts hẽ dooh ramak'yyts bä ta dab nawëh doo. Ti hadoo ẽnh ta dab naw'ëëh doo, taw'ããts hẽ dooh raky n'aa ety bä baad nadoo do hã ta dab haw'ëëh doo, P'op Hagä Do gado däk do hyb n'aa sahõnh hẽ haw'aa doo, sahõnh hẽ hewëh doo. 4 Karom ky n'aa gó bë ỹ maher'oot ta tii: Dooh taw'ããts hẽ tado bä ta see karom ji nabuuj gedo bä, baad tamoo nawäd bä ji edoo bä. P'op Hagä Doo, ta kariw n'aa ti taher'oot da baad tawäd bä, baad tanawäd bä. Baad däg da tabahadoo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hajaa do hyb n'aa baad had'yyt hẽ tabahado däk tan'oo bä.

5 Ta wób rahyb n'aa jew'yyk ta ẵh see ta ẵh wób mahẵnh. Ta wób sa hã, séd uuh had'yyt hẽ ji ẵh. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad bë bahapäh bë h'yyb gó h'ëëd hyb n'aa bë bad'oo bë bahed'oo doo. 6 Ta ẵ see hyb n'aa jaw'yyk doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëëh do hyb n'aa tii d' tabad'oo. Sahõnh hẽ hawëh doo, sahõnh hẽ hawa doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëëh do hyb n'aa tii d' tabad'oo na-ããj hẽ, ta waa, ta tä hyb n'aa P'op Hagä Do hã taj'aa etsë do hyb n'aa. Ta dab nawëh doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëëh do hyb n'aa tii d' tabad'oo na-ããj hẽ. P'op Hagä Do hã na-ããj hẽ taj'aa etsë tii. 7 Dooh ër daaj hẽ ër ta

* **13:9** Esodo 20.13-15, 17, Dew-Teronom 5.17-19, 21 † **13:9** Rewitikos 19.18 ‡ **13:12** Badagyp hadoo doo, sahõnh hẽ nesaa pé tii.

danäh ër do bä ër aboo bä, ër dajëb bä na-ããj hẽ. Dooh ji daaj hẽ ji h'yyb en'yym hyb n'aa ji awäd bä, ji dajëb bä. 8 Badäk hahỹỹ bä ër abok doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yyb en'yym hyb n'aa tii, ër dajëb na-ããj né hẽ. Ti hyb n'aa kä, badäk hahỹỹ bä ër abok bä, ër dajëb bä na-ããj hẽ, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ma had'yyt hẽ ëër. 9 Ti hyb n'aa né hẽ Kristo wén dajëp, tawén ganä wät, sahõnh hẽ sa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa, dejëp do sa wahë n'aa, edëp do sa wahë n'aa na-ããj hẽ.

10 Ti hyb n'aa, h'ëëd hyb n'aa bë ky n'aa etyy bë wakããn hadoo do ta dab tabawëh do hyb n'aa? Bëë kä, baad h'yy ka'eeh doo, h'ëëd hyb n'aa bë makyys bë wakããn hadoo do ta dab tanawëh do hyb n'aa? Ër sahõnh hẽ, ër da kametä däk P'op Hagä Do matym gó ër taky n'aa etyy hyb n'aa, ër hã tabaher'oot hyb n'aa tagado bä, taganado bä ër moo bok do paah. 11 Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó:

"Baad ỹ ky däng, dooh ỹ ky kahỹỹd bä",
näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
"sahõnh hẽ rabehyy b'ëëh da sa taron nu
paa me pój ỹỹ jé.
Sahõnh hẽ raj'aa etsë da P'op Hagä Doo",
näng mä P'op Hagä Do kyyh.*

12 Ti hyb n'aa kä, ër sahõnh hẽ, sét ken'yyh da P'op Hagä Do hã ër da kaner'oot ër babok do paa hã.

13 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ër erét ër da hadoo do ër ky n'aa etyy doo. Taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa matakä, tabad'op hẽ bë moo boo mahắnh, tabad'op hẽ bë her'ood mahắnh baad nadoo do hã h'yyb tatuk do bë seeh. 14 Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ h'yy kata däk do hyb n'aa, baad ub hëp ỹỹ gó ỹ bahapäh hahỹỹh: Ji awa do mahang, ji awëh do mahang, dooh ti hanäng pé baad nado wäd ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó hanoo doo. Baad ub ti sahõnh hẽ. Ti hadoo né hẽ, jé hahỹỹ da hyb n'aa newëë doo: "Hahỹ dooh ji awëë bä. Dooh P'op Hagä Do karẽn bä ji awëë bä", tanoo bä ta h'yyb gó, tii bä taw'ããts hẽ nado tawëë bä. Baad nado däk ti ta hã. 15 Bë awa do hyb n'aa, bë awëh do hyb n'aa bë wakããn hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do bë h'yyb rejã bä, tii bä dooh kamahắn gó bë aboo booh. Bë an'oo manä bë awëh do hyb n'aa bë wakããn hedoo doo, sa hyb n'aa Kristo dajëp doo, baad rawén h'yy kanae wät. 16 Ti hyb n'aa hahỹ ỹ etsẽẽ bë hã: Bë adoo manä bë wakããn hedoo do h'yyb rejãã doo, baad né paawä ti bë hã. Taw'ããts hẽ bë h'yyb bë meso, baad hadoo do bë hã hyb n'aa, ta wób Jesus hã h'yy kana'eeh do bë raky n'aa rejã mahắnh. 17 Ta ti ỹ wén etsẽẽ bë hã, ji awa do hyb n'aa nado, ji nawa do hyb n'aa nado, ji eëëk do hyb n'aa nado tabag'ããs doo bä ji P'op Hagä Do gadoo. Ti nado P'op Hagä Do karẽn do ji hã. P'op Hagä Do ji tabag'ããs bä, takarẽn ta Sahee ji tah'yyb mahũũm do hyb n'aa baad ji bawät ta matym gó, h'yyb nyyw gó ji bawät ji da hadoo do wë, tsebee gó ji bawät na-ããj hẽ. 18 Ta tii da Kristo wë moo bok do rah'yyb en'yym P'op Hagä Doo. Baad ub da na-ããj hẽ ta wób raher'oot ta tii d' hawät do sa ky n'aa.

19 Ti hyb n'aa kä, taw'ããts hẽ h'yyb nyyw gó ji bawät ji da hadoo do wë hanoo do hã ër h'yyb padëëk, ër moo booh. Taw'ããts hẽ ër h'yyb padëëk na-ããj hẽ ër moo bok ër da hadoo do masa do hã, Jesus hã ër h'yy ka'eeh do takah'ũũm hyb n'aa. 20 Bë rejã manä bë da hadoo do h'yyb gó P'op Hagä Do moo wät doo, bë awa do hyb n'aa, bë awëh do hyb n'aa sa hã baad nadoo doo. Tahaja né paawä sahõnh hẽ ji awa bä, ji awëë bä, dooh taw'ããts hẽ tado bä ji awëë bä, ji awa bä ta see h'yyb panas'ëëh doo, baad tah'yy kanae wät hanoo doo.† 21 Taw'ããts hẽ dooh ji eëg bä uwa s'ëëb, taw'ããts hẽ dooh ji awëë bä ji tä, ta ti ji da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do tah'yyb tatug bä. Taw'ããts hẽ tabad'op hẽ ër moo boo ër da hadoo do baad nadoo do hã tah'yyb tatuk doo.

22 Baad tado bä a hã sahõnh hẽ hedoo pé ji awëë bä, uwa s'ëëb ji eëg bä, taw'ããts hẽ

* **14:11** Isajas 45.23 † **14:20** Hahỹỹ d' apäh Paw-Ro hanäng péh: Ji awëë bä ji da hadoo do tayy doo, ji h'yyb tatuk tabawëh hyb n'aa ta hã pé ji nawëh doo. Tii bä ta hã hẽ, ta daaj hẽ ta h'yyb ky n'aa tapaa, tii d' tabad'oo do hyb n'aa. Tii bä teréd hõm Jesus hã tah'yy ka'eeh doo, ta daaj hẽ, ta hã hẽ ta h'yyb ky tapaa do hyb n'aa, baad nado tamoo wät ted'oo do hyb n'aa.

tii. P'op Hagä Do hapäh a h'yyb. Mamejõ manä ta wób ragadoo a hã pé baad hadoo doo. Ky n'aa kedëng jé ta hã hẽ ky n'aa kanatapaa doo, ta hã pé baad hadoo do p'ãã. 23 Tii d' nado h'yy ketyn doo gó ta tä tawëë bä, ta hã pé ji nawëh doo. P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ti hedoo doo, h'yy ka'eeh doo me tanadoo do hyb n'aa tabad'oo doo. Sahõnh hẽ ji h'yy ka'eeh doo me nadoo do ji moo wät doo, baad nado ti P'op Hagä Do matym gó.

15

1 Taw'ããts hẽ ëër, baad P'op Hagä Do hã h'yy kasadä doo, ër gadoo, ër masa ër da hadoo do baad nado nä P'op Hagä Do hã h'yy kasadä doo. Taw'ããts hẽ dooh ër karẽn do jawén ër abooh. 2 Taw'ããts hẽ ër sahõnh hẽ ër h'yyb en'yym ër wakããn hedoo doo, baad tabadoo hyb n'aa sa hã, baad P'op Hagä Do hã rah'yy kasadä hyb n'aa kä. 3 Kristo na-ããj hẽ, dooh ta daaj hẽ tah'yyb en'yym do jawén nado paa tabawät. Ta wób tamasa hyb n'aa paa ti tabawät, hahỹ kerih do paa metëëh doo da né hẽ: “Jó ỹỹ tabadäng õm raky n'aa rejãã doo. Ỹ né hẽ gado däk, a hã tanadäng hyb n'aa”,* näng kerih do paah. 4 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerii däk doo, takerii däk ër tama metëëk hyb n'aa, h'yy ganajëng doo me, ta kyy kerih doo gó hana do ji h'yyb näm doo me ër gada hyb n'aa baad hadoo do ër hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. 5 P'op Hagä Do hã, ji h'yy ganajëng do hanoo doo, ji tah'yyb en'yym doo, ỹ ky n'aa etsẽẽ, séd bë h'yyb hedo had'yyt hẽ tan'oo bä, Kristo Jesus bawäd wät doo da bë babok hyb n'aa, 6 sét hadoo doo me bë h'yyb, sét hadoo doo me bë kyyh, P'op Hagä Doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo Yb, bë j'aa etsë hyb n'aa kä.

7 Ti hyb n'aa kä, taw'ããts hẽ bë gadoo bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo, bë Kristo gado däk doo da. Taw'ããts hẽ tii da bë bad'oo P'op Hagä Do kawehëë däk hyb n'aa. 8 Bë hyb n'aa newë bë ỹ maher'oot doo: Kristo bana kän Judah buuj tamasa hyb n'aa, te hub né hẽ P'op Hagä Doo, tametëëh hyb n'aa, Judah buuj sa wahë makũũ hã P'op Hagä Do ky däng do takaja däk hyb n'aa, 9 Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa, sa wë tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa. Tii da né paa takerii däk ta ti ky n'aa:

“Ti hyb n'aa a hã ỹ j'aa etsë da Judah buuj
nadoo do mahang.
Õm ỹ ma ejäm da.”†

10 Hahỹỹ da na-ããj hẽ takerii däk:

“Bëëh, Judah buuj nadoo doo,
bë tsebee P'op Hagä Do karapee sa sii, Judah buuj sa sii.”‡

11 Hahỹỹ da na-ããj hẽ takerii däk:

“Bëëh, Judah buuj nadoo doo,
bë j'aa etsëë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo,
bë j'aa etsëë ta hã.”§

12 Hahỹỹ d' paa Isajas baher'oot:

“Ganyyh da Jesé panaa mahang
Judah buuj nadoo do bag'ããs doo.
Ta hã da rah'yy kasadä.”**

13 P'op Hagä Do hã, baad taky n'aa enooh do ji gada hanoo do hã ỹ ky n'aa etsẽẽ bë h'yy gadajang tan'oo bä, h'yyb nyyw gó bë babok tan'oo bä bë hã, ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ta ti ỹ wén ky n'aa etsẽẽ, ta Sahee hejój me tan'oo bä baad ub had'yyt hẽ bë gada hyb n'aa ër hã taky n'aa enooh doo.

14 Wakãn haa hedoo doo, baad ỹ bahapäh hahỹ hëp ỹỹ gó: Bë ky enyyw had'yyt né hẽ bë da hadoo do wë, baad bë bahapäh nyy da P'op Hagä Do karẽn ji bawät, baad bë bahajaa bë maher'oot bë da hadoo doo, baad rababok hyb n'aa. 15 Ti hadoo né hẽ, dooh né hẽ ỹ ky n'aa eắm bä bë ỹ ma erii wät do hã, ta ti bë mabaan mahắnh. Tii da bë ỹ wén ma erii wät, ta ky enyym

* **15:3** Saaw-Mo 69.9 hã takerii däk ti P'op Hagä Do hã kaher'oot do paah. † **15:9** 2 Samuéw 22.50, Saaw-Mo 18.49 ‡ **15:10** Dew-Teronom 32.43 § **15:11** Saaw-Mo 117.1 ** **15:12** Isajas 11.10. Dawi makũ yb ta ti Jesé. Jesus né ti Jesé panaa Judah buuj nadoo do bag'ããs doo.

doo gó P'op Hagä Do anoo do hyb n'aa hã ỹỹ, 16 Judah buuj nadoo do mahang Kristo Jesus panäg n'aa ỹ bahadoo hyb n'aa. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh doo, P'op Hagä Do matym n'aa manaa do hadoo ỹỹh. Judah buuj nadoo do hã ỹ maher'oot P'op Hagä Do panyyg hanäm doo, P'op Hagä Do matym n'aa hadoo P'op Hagä Do gen'aak do rabahadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó moo wät do hyb n'aa, tsyt hẽ nesaa do mahẵnh kasëëw hõm do rabahadoo hyb n'aa kä.

17 Ti hyb n'aa, ti anäng ỹ h'yy kasab'ee do pan'aa Kristo Jesus hejój gó P'op Hagä Do wë ỹ moo wät do hyb n'aa. 18 Ti hadoo né hẽ, jããm hẽ ỹ h'yy kasab'ee ỹ moo wät do hã Kristo moo wäd wät do hyb n'aa. Ta ky n'aa sa hã ỹ maher'oot do hyb n'aa, sa mahang ỹ moo wäd wät do hyb n'aa, Kristo an'oo bä Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do hã raky daheeh hyb n'aa. 19 Ta heen n'aa hejój gó, meuj n'aa näng do hejój gó, P'op Hagä Do Sahee hejój gó ỹ moo wäd wät sa mahang. Jerusarẽnh bä naa, Iririko häd näng do häj n'aa bód hẽnh kä baad ỹ baher'ood hõm sahõnh hẽ sa hã Kristo panyyg hanäm doo. 20 Hahỹỹ da had'yyt hẽ ỹ bahed'oo: Ỹ karẽn ỹ maher'oot Kristo ky n'aa ta wób ranaher'oot nä bä, ta wób ramoo bok do jó ỹ moo nawät hyb n'aa. 21 P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii däk doo da ỹ karẽn ỹ bad'oo. Hahỹỹ da takerii däk:

“Panyyg tamah do rahapäh da,
Ta ky n'aa nanapäh do h'yy kadew'uuh
da.”††

22 Raky n'aa nanapäh nä bä ỹ maher'ood hõm do hyb n'aa Kristo ky n'aa, dooh paa tahaja bä bë wë ỹ hegãã bä. 23 Hỹỹ kä, ỹ haja däk do hyb n'aa babä Kristo ky n'aa ỹ maher'oot doo, hajõõ däk hyb n'aa na-ããj hẽ ta baab ỹ karẽn do bë wë ỹ ba-heg'ããs, 24 ỹ karẽn paawä bë panang bä ỹ nu däng dó Es-Pãj häj n'aa bä ỹ mahõm me, bë ỹ bahehëën hyb n'aa. Bë ỹ bahehëën do jawén paa bä, banadawëd né paawä, ỹ karẽn paawä ỹ bë masa Es-Pãj hẽnh ỹ bahõm doo. 25 Jerusarẽnh hẽnh ỹ bahõm dó pooj jé, Jesus hã h'yy ka'eeh do t'ĩĩ hẽnh habong do sa matym n'aa ỹ tajooh hyb n'aa. 26 H'yyb tsebé doo me Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Masedonija, Akaja häd enäh do häj n'aa bä habong do rabata padëëk dajẽẽr, Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh bä habong do ramasa hyb n'aa. 27 Sa daaj hẽ, sa h'yyb gó naa ramasa. Taw'ããts hẽ né hẽ ti ramasa sa hã, rakũũt enäh do hadoo do hyb n'aa sa wë. Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh bä habong do sa hyb n'aa né hẽ Judah buuj nadoo do ragado däk sa h'yyb gó baad hadoo do P'op Hagä Do Sahee hã hana doo. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ti ramasa hỹỹ kä Judah buuj hã sa wë hanäng doo me, ramabaanh do hadoo. 28 Sa matym n'aa ỹ tajooh do jawén paa bä, baad sahõnh hẽ dajẽẽr ragado däk ỹ bahapäh bä kä, ỹ tsyym kadoo da Es-Pãj häj n'aa hẽnh ỹ bahõm doo. Ta hõõ bä ỹ nu däng dó bë panang bä, bë ỹ baheg'ããs hyb n'aa. 29 Baad ỹ bahapäh hahỹỹh: Bë wë ỹ kajaa bä, tak'ëp bë da Kristo ky n'aa edëng da hëp ỹ n'aa.

30 Hỹỹ kä wakãn haa hedoo doo, Jesus Kristo ër Wahë N'aa karapee ër bahadoo do hyb n'aa, ër da hadoo do ër kamahẵn P'op Hagä Do Sahee anoo do hyb n'aa na-ããj hẽ, tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã, si ỹỹ P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ẽẽ had'yyt hẽ hëp ỹ n'aa. 31 Bë ky n'aa ets'ẽẽ ỹ P'op Hagä Do mo n'aa jesuu hyb n'aa Judah häj n'aa bä habong do Jesus hã h'yy kana'eeh do sa mahẵnh.‡‡ Bë ky n'aa ets'ẽẽ na-ããj hẽ, baad Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh bä habong do ragadoo hyb n'aa sa matym n'aa sa wë ỹ mahũũm doo. 32 Taw'ããts hẽ tii da bë ky n'aa ets'ẽẽ, P'op Hagä Do karẽn bä, h'yy gadajaa gó bë wë ỹ kajaa hyb n'aa, bë mahang ỹ h'yy kameh'ããk hyb n'aa, p'aa hẽnh ỹ h'yyb hedo däk hyb n'aa kä. 33 Hỹỹ kä ỹ karẽn P'op Hagä Doo, ji tah'yyb en'yym doo, bë mahang tabawät. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

16

Sa hã Paw-Ro hyb n'aa esee do ky n'aa

†† **15:21** Isajas 52.15 ‡‡ **15:31** Tii d' tawén etsẽẽ sa hã, Judah buuj wób, Jesus hã h'yy kana'eeh doo, rakawajããn do hyb n'aa ta wë. Rano n'aa masoo Paw-Ro.

hahỹỹh

1 Bë ỹ maher'oot ër ắnh hadoo do Pëb häd näng do ky n'aa. Baad tabawät. Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Sẽn-Kerej häd näng doo bä habong do sa masa n'aa see tii. 2 Taw'ããts hẽ bë gadoo bë wë takajaa bä, bë nemuun Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã tah'yy kata däk do hyb n'aa. Taw'ããts hẽ baad bë gadoo Jesus hã h'yy ka'eeh doo, tsyt hẽ ta wë kasëëw däk do ji gadoo doo da. Taw'ããts hẽ bë masaa ta hã, hajõng do tamasaa wät do hyb n'aa. Ỹ na-ããj hẽ tamasaa wät.

3 Bë maher'ood Pisiir, ta patug Akira daheeh, ỹ hyb n'aa esee sa hã. Nemon ỹỹ Kristo Jesus wë ramoo bok tii. 4 Rahapëë né paawä dajëp sa hã péh, ti hadoo né hẽ ỹ ramasa. Ỹỹh, sahõnh hẽ Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do na-ããj hẽ, ãã tsebé sa wë, baad hadoo do ãã hã rabad'oo do hyb n'aa. 5 Taw'ããts hẽ hät ỹỹ gó bë edëë na-ããj hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do Akira sa tób bä kahet'aa doo.

Bë maher'ood najis ỹỹ, Epenet häd näng doo, ỹ hyb n'aa esee ta hã. Häj n'aa bód Asija häd näng doo bä, jããm hẽ pooj jé Kristo hã h'yy ka'eeh do ti Epenet. 6 Hät ỹỹ gó bë edëë Marija, tak'ëp bë hyb n'aa moo wät do paah. 7 Hät ỹỹ gó bë edëë nemon ỹỹ Isaraéw buuj hedoo doo, Ãn-Doroniko, Junijas häd enäh doo, si ỹỹ radewäts b'ëëh do paah. Ky n'aa etsëëh tii, Jesus mejũũ do sa mahang. Pój ỹỹ jé Kristo hã rah'yy kae padëëk tii.

8 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Ãm-Pijat häd näng doo, ỹ kamahắn doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã tah'yy kata däk do hyb n'aa. 9 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Uh-Bãn häd näng doo, ër sii Kristo wë moo wät doo. Hät ỹỹ gó bë edëë najis ỹỹ Es-Takis häd näng doo. 10 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Aperes häd näng doo, h'yy kanerét doo me baad had'yyt hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Aris-Tob häd näng do tób yt hã haj'eenh doo. 11 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Erodijõn häd näng doo, nemon ỹỹ Isaraéw buuj hedoo doo. Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Nar-Sis häd näng do tób yt hã haj'eenh do Jesus hã h'yy ka'eeh doo.

12 Hät ỹỹ gó bë edëë ỹỹj Tiripena, Tiriposa häd enäh doo. Tak'ëp ramoo bok do ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë. Hät ỹỹ gó bë edëë ỹỹnh Peh-Sid häd näng doo, najis ỹỹ, tak'ëp né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë moo wäd wät doo. 13 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Rupu häd näng doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë kasëëw hõm doo. Hät ỹỹ gó bë edëë na-ããj hẽ ta ỹỹn. Ta t'aah hadoo ỹ tagadoo paah. 14 Hät ỹỹ gó bë edëë ajyy Asĩn-Kirito, Peregõn, Er-Mes, Patorobas, Er-Mas häd enäh doo. Hät ỹỹ gó bë edëë na-ããj hẽ ër hỹỹj hedoo do P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa sa sii kahet'aa doo. 15 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Pirorogo häd näng doo, ỹỹnh Jurija häd näng doo, aj'yy Neru häd näng doo, ta ắnh daheeh. Hät ỹỹ gó bë edëë na-ããj hẽ aj'yy Orim-Pas häd näng doo, sahõnh hẽ P'op Hagä Do karapee wób sa sii kahet'aa do na-ããj hẽ.

16 Baad bë kedëë bë da hadoo do hã. Sahõnh hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do bë m' rahyb n'aa esee.

17 Wakãn haa hedoo doo, ỹ etsẽẽ bë hã, bë kanä séd ji h'yyb nahedoo hanoo do sa mahắnh, ji rah'yyb panas'ëëh do mahắnh na-ããj hẽ, ta see hadoo, bë gado däk do hadoo nado ma met'ëëk doo. Bë ky dahé manä sa hã. Dawëë bë kanä sa mahắnh. 18 Dooh Kristo, ër Wahë N'aa wë ramoo bok tii. Sa h'yyb karẽn do jawén rababok. Ky kamep'ëëh doo me, ji hã raj'aa etsë doo me rawedii baad manatakëë doo.

19 Kristo hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ habong do raky n'aa napëë däk baad bë ky dahé däk Kristo ky n'aa, ti hyb n'aa ỹ h'yy gadajang. Ti hadoo né hẽ, baad hadoo do hã ỹ karẽn paawä bë h'yy ganäng, taw'ããts hẽ bë nahapäh do hadoo nesaa doo. 20 Edaa däk P'op Hagä Doo, h'yyb nyyw gó ji bawät hanoo doo, bë j'aa ketsë tan'oo bä Nesaa Do Yb hã. Jesus, ër Wahë N'aa ky enyym da bë hã.

21 Tsimoot, si ỹ moo wät doo, bë m' tahyb n'aa esee. Nemon ỹỹ Isaraéw buuj hedoo doo, Rusijo, Jasõn, Sosipater häd enäh doo, ti na-ããj hẽ bë m' rahyb n'aa esee.

22 Ỹỹh, Tesijo häd näng doo, hahỹ Paw-Ro mejũũ do herih doo, bë sii Tak'ëp Hyb N'aa

Jawyk Doo hã h'yy kata däk doo, bë ỹ hyb n'aa esee.
23 Aj'yy Gajo häd näng do bë m' tahyb n'aa esee. Baad ta tób bä ỹ tagado had'yyt hẽ. Sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do babä habong doo, ti na-ããj hẽ baad tagadoo. Eras, panang dajẽẽr hagã n'aa, ër hỹỹj hadoo do Kuwar-To häd näng do na-ããj hẽ, bë m' rahyb n'aa esee. [24 Ỹ karẽn Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ky enyym sahõnh hẽ bë wë. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.]
25 Hỹỹ kä, taw'ããts hẽ ër j'aa etsë P'op Hagä Doo. Ti né hẽ tahajaa panyyg hanäm do ỹ maher'oot doo me, Jesus Kristo ky n'aa me, baad bë h'yy kae had'yyt hẽ tan'oo bä. P'ooj ub dooh rahapëë nä bä ta ti ky n'aa. 26 Hỹỹ kä, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa hã kametä däk P'op Hagä Do panyyg hanäm doo, sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa. P'op Hagä Do hedëb had'yyt do mejũũ do hyb n'aa, kaher'ood däk sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa hã, Kristo hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, raky daheeh hyb n'aa na-ããj né hẽ. 27 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Doo, sét hadoo do tak'ëp h'yy ganäng doo, ji j'aa etsëë had'yyt hẽ Jesus Kristo hyb n'aa. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ. Jããm hẽ kä.

1 Korĩn
Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Korĩn häd näng doo bä habong do hã pooj jé Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Ji matym n'aa ji hã Jesus anoo do ky n'aa hahỹỹh

1 Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Do karẽn do hyb n'aa ỹ tanaëënh doo, Kristo Jesus mejũũ do see ỹ bahado däk hyb n'aa, ta ky n'aa ỹ baher'ood hõm hyb n'aa kä. Ër hỹỹj hadoo do Sotenés häd näng do sii bë ỹ edëng, 2 bëëh, P'op Hagä Do karapee hedoo doo, Korĩn häd näng do panang bä habong doo. Tsyt hẽ, ta wë bë tabetyn hõm Kristo Jesus bad'oo do hyb n'aa.* Sahõnh hẽ jé pad'yyt hẽ ër Wahë N'aa Jesus Kristo hã j'aa hets'ëë do sii hẽ bë tabetyn hõm tsyt hẽ, ta wë had'yyt hẽ bë babok hyb n'aa. Sahõnh hẽ ër wahë n'aa né hẽ ti Jesus. Jé pad'yyt hẽ habong do sa Wahë N'aa, ër Wahë N'aa na-ããj hẽ. 3 Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bë hã. Ỹ karẽn baad bë rah'yyb en'yym.

4 P'op Hagä Do hã ỹ tsebee had'yyt hẽ bë hyb n'aa, baad bë wë taky enyym do hyb n'aa Kristo Jesus hyb n'aa. 5 Kristo hyb n'aa, baad tabanoo bë hã ta ky n'aa baad bë bahajaa bë baher'oot, baad tabanoo bë hã takarẽn do baad bë bahapäh hyb n'aa, baad tagahoot hyb n'aa bë hã. 6 Baad bë gado däk Kristo ky n'aa bë hã ãã her'ood wät do paah. Te hub né hẽ kä bë hã kä. 7 Ti hyb n'aa kä, hỹỹ kä bë h'yyb gó tabanyy däk sahõnh hẽ P'op Hagä Do Sahee ji hã hanoo do ji hajaa doo, baad bë gadaa nuuj jé Jesus Kristo, ër Wahë N'aa p'aa hẽnh tabahyng bä kä. 8 Baad had'yyt hẽ Jesus Kristo bë tah'yyb hej'oonh, baad bë baboo had'yyt hẽ hyb n'aa, tagadëëg ub, takajaa bä kä, baad had'yyt hẽ bë hã tabahapäh hyb n'aa, tanaw'yyt hyb n'aa bë hã taky n'aa tapaa do ky n'aa. 9 P'op Hagä Doo, bë tanaëënh do Jesus Kristo ër Wahë N'aa sii bë babok hyb n'aa, dooh bë teréd bä. Tamoo wät né hẽ ji hã taky däng doo.

Sa h'yyb gó raketyn hõm do ky n'aa hahỹỹh

10 Wakãn haa, ër Wahë N'aa Jesus Kristo kyy gó tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã, séd hã bë h'yyb hedoo hyb n'aa, bë h'yy kanetyn hyb n'aa, séd hã had'yyt hẽ bë babok hyb n'aa. 11 Ỹỹnh Korowéh häd näng do karapee ỹ rapanäk bë ky n'aa. Bë ky ked'aak bë mahang, sa nooh. 12 Hahỹỹ d' mä bë kyyh: “Paw-Ro karapee ããh”, näk mä bë wób sa kyyh. “Aporos karapee ããh”, näk mä bë wób. “Peed karapee ããh”, näk mä ta wób. “Kristo karapee ããh”, näk mä ta wób kä. H'yy kasab'ee doo gó ta tii d' bë kyyh. 13 Ketyn hõm g'eeh ti Kristo bë hã? Ỹ g'eeh, Paw-Ro, bë hyb n'aa b'aa kajatsëk do hã kepëëm däk do paah? Hät ỹỹ gó paa bë ranu gemuun? Dooh. 14 Taw'ããts hẽ hã ỹỹ, ỹ tsebé, dooh bë ỹ nu gemuun bä do hyb n'aa. Jããm hẽ ajyy Kiris-Po, Gajo häd enäh do ỹ nu gemuun paah. 15 Taw'ããts hẽ dooh bë ỹ nu gemuun boo bä ỹ wén näng, hät ỹỹ gó bë nu kemuun bë naher'oot hyb n'aa. 16 Ỹ hyb n'aa es'ee däk hỹỹ kä Es-Tepanas tób yt hẽ habong do na-ããj hẽ ỹ nu gemuun paah. 17 Dooh ta wób ỹ nu gemuun do hyb n'aa tado bä tii, Kristo mejũũ do hã ỹỹ. Ta ky n'aa hanäm do ỹ baher'ood hõm ti ỹ tamejũũ doo. Ta ky n'aa ỹ baher'oot bä, dooh ỹ her'ood bä badäk hahỹỹ hã hanaa ji hajaa doo me, b'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do hejój hã maa newëë do raj'aa etsë hyb n'aa. Dooh ỹ karẽn bä këh ỹ tak'ëp ỹ haj'ap do hã raj'aa etsëë bä.

18 B'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do ky n'aa, daap hadoo do ky n'aa banesaa hẽnh hahõm do sa hã. Ër hã kä, banesaa mahånh ted'ëëp do hã, P'op Hagä Do hejój kametä däk ta tii hã. 19 Tii da né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih doo gó. Hahỹỹ da ta kyyh:

“Ỹ ahäj jëng da tak'ëp hajaa do rahapäh doo.
H'yy ganäng do sa h'yyb ỹ makyys da”,† näng kerih do hã.

* **1:2** Ji hyb n'aa tadajëp, ji hyb n'aa taganä wät, tahanäng pé ti Kristo bad'oo doo. † **1:19** Isajas 29.14

20 Äkä, nyy da P'op Hagä Do h'yyb tak'ëp hep'ëëh do sa hã? Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa hã ẽnh? Badäk hahỹỹ hã tak'ëp h'yy ganäng doo gó her'oot do sa hã ẽnh? P'op Hagä Do wareem däk badäk hahỹỹ hã habong do ta hã h'yy kana'eeh do tak'ëp rahajaa doo. H'yy gatamah do h'yyb hado däk rahajaa do paa tan'oo bä. 21 Tak'ëp tabahajaa doo gó P'op Hagä Do anoo badäk hahỹỹ hã habong do ta hã h'yy kana'eeh do ta hã ranahapäh hyb n'aa sa h'yyb gó rahajaa doo me. P'op Hagä Do h'yyb däng ted'ëëp ta wë ta ky n'aa hyb n'aa ta hã h'yy ka'eeh doo, daap ta wób redoo né paawä Kristo ky n'aa.

22 Judah buuj rakarẽn kapehuunh doo, meuj n'aa näng doo, rabahapäh raky daheeh hyb n'aa. Judah buuj nadoo do resoos tak'ëp ji hajaa doo, raky daheeh hyb n'aa. 23 Tii d' né hẽ paawä rakarẽn, ãã maher'ood had'yyt hẽ Kristo b'aa kajatsëk do hã kepëëm däk do ky n'aa. Ta ti ky n'aa Judah buuj tah'yyb rejãã. Judah buuj nadoo do sa hã, daap mä ta ti Jesus dajëp do ky n'aa. 24 P'op Hagä Do h'yyb däng do sa hã kä, Judah buuj rado bä, Judah buuj nadoo do rado bä na-ããj hẽ, Kristo hã kametä däk P'op Hagä Do hejój, P'op Hagä Do hajaa do na-ããj hẽ. 25 Daap hedoo do P'op Hagä Do wë hanäng do red'oo doo, badäk hahỹỹ hã habong do tak'ëp rahajaa do bahắnh tii. P'op Hagä Do nahejooj red'oo doo, badäk hahỹỹ hã habong do tak'ëp sa hejój bahắnh né hẽ tii.

26 Bë hyb n'aa es'ee wakãn haa bë P'op Hagä Do asëëw hõm noo gó. Ti noo gó dooh tahajõõ bä bë mahang tak'ëp hajaa doo, badäk hahỹỹ hã habong do h'yy kasab'ee do sa matym gó. Ti noo gó dooh tahajõõ bä bë mahang hyb n'aa jew'yyk doo. Dooh bë mahang tahajõõ bä ky n'aa etsëëh do ti noo gó. 27 P'op Hagä Do asëëw hõm ta wë badäk hahỹỹ hã habong do sa hã h'yy gatemah doo. Ta tii d' tawén d'oo, tak'ëp haj'aa do rakadad'uu hyb n'aa P'op Hagä Do wë kä. P'op Hagä Do wén sëëw hõm ta wë badäk hahỹỹ hã habong do sa hã hyb n'aa sakog is doo, hejoonh do rakadad'uu hyb n'aa. 28 P'op Hagä Do asëëw hõm badäk hahỹỹ hã raty n'aa ges'yyk doo, hyb n'aa sekog is doo. P'op Hagä Do asëëw hõm ky n'aa nets'äs doo, ky n'aa etsëëh do ky n'aa netsä bong hyb n'aa ta hã. 29 Tii d' tawén d'oo, tabad'op hẽ ranahajaa hyb n'aa rah'yy kasabé bä sa hã hẽ P'op Hagä Do matym gó. 30 P'op Hagä Do né hẽ ti h'yyb ta däk bëëh, Kristo Jesus hã. Kristo hã kametä däk P'op Hagä Do hajaa doo. Kristo hyb n'aa né hẽ ji tabed'ëëp. Kristo hyb n'aa né hẽ baad tabahado däk ër h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Kristo hyb n'aa tsyt hẽ ër baboo kän P'op Hagä Do wë. Kristo né hẽ ti ër hed'ëëp do nesaa do mahắnh. 31 Ti hyb n'aa kä, “Jé h'yy kasab'ee doo, taw'ããts hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã takasab'ee.”‡ P'op Hagä Do kyy kerih do hã tii da ta kyyh.

2

B'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do ky n'aa hahỹỹh

1 Wakãn haa, bë wë ỹ kajaa noo gó P'op Hagä Do ky n'aa bë hã ỹ baher'oot hyb n'aa, dooh ỹ her'ood bä tak'ëp ma kamet'ëëk do rer'oot doo da. Dooh na-ããj hẽ ỹ her'ood bä tak'ëp hajaa do kyy da. 2 Tii d' ỹ wén d'oo, hahỹỹ da ỹ h'yyb däng bë mahang ỹ bawät noo gó do hyb n'aa: Jããm hẽ Jesus Kristo ky n'aa, b'aa kajatsëk do hã tadajëp do ky n'aa ỹ karẽn bë ỹ maher'oot. 3 Bë mahang ỹ bawät bä ỹ nahejooj its, ỹ kajajãn paa ỹ eỹỹm do hyb n'aa.*

4 Ta ky n'aa bë ỹ panäk noo gó, bë ỹ ma metëëk noo gó, dooh badäk hahỹỹ hã habong do tak'ëp hajaa do kyy me bë ỹ maher'ood bä bë ỹ h'yyb wareem hyb n'aa, bë ky daheeh hyb n'aa. Dooh. Bë ỹ maher'oot noo gó, P'op Hagä Do Sahee hejój tametëëh bë h'yyb gó te hub né hẽ ta ky n'aa ỹ her'oot doo. 5 Tii da ỹ wén d'oo paah, P'op Hagä Do hejój hyb n'aa bë h'yy ka'eeh hyb n'aa, dooh badäk hahỹỹ hã habok do hajaa do hyb n'aa nado.

Ta Sahee hyb n'aa ji hapäh P'op Hagä Do ji h'yyb gó ky n'aa hahỹỹh

‡ **1:31** Jeremiij 9.24 * **2:3** Paw-Ro wén eỹỹm apäh sa mahang tabawät noo gó, dooh takarẽn bä tesõõts bä P'op Hagä Do ta hã mejũũ do hã. Dooh Paw-Ro karẽn bä ta hã raj'aa etsëë bä. Jesus hã takarẽn raj'aa etsë.

6 Ti hado né paawä, baad Jesus Kristo ky
n'aa hapäh doo, ky dah'eeh do sa mahang
ãã her'oot né hẽ kyyh tak'ëp hajaa doo.
Dooh badäk hahỹỹ hã hanäng do hajaa do
tado bä, dooh badäk hahỹỹ hã habong do sa
wahë n'aa hajaa do tado bä ãã ma metëëk
doo. Ahëëj jëës da ta ti sa wahë n'aa hejój.
Edah ta ti sa wahë n'aa ragawatsig jëng.
7 P'op Hagä Do tak'ëp hajaa do ky n'aa pooj
jé ji nahapäh do ti ãã her'oot doo.† Kejën
né paawä tii, badäk hahỹỹ hã habong do sa
mahắnh, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé
P'op Hagä Do h'yyb däng ta ti ër hã, ta tii gó
ër j'aa etsë hyb n'aa.
8 Dooh badäk hahỹỹ hã habong do P'op
Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa wahë n'aa
rah'yy genä bä ta ti P'op Hagä Do hajaa
do hã. Ta hã rah'yy genä bä paawä, dooh
paawä repëëm däg bä Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo, kabaj'aa doo. 9 Hahỹỹ da P'op
Hagä Do kyy kerih do her'oot:

“Dooh noo gó rahapäh doo,
dooh noo gó ramaa newëë doo,
dooh noo gó rahyb n'aa newëë doo,
ti né hẽ ti P'op Hagä Do enäm do ta hã
kamahắn do sa hã”,‡ näng kerih doo.

10 Ti né hẽ ti ta ti ta Sahee me P'op Hagä
Do metä wät paa ãã hã. Sahõnh hẽ P'op
Hagä Do Sahee hag'ããs. P'op Hagä Do h'yyb
ji nahapäh do sii hẽ taheg'ããs, tahapäh. Ti
hyb n'aa tahajaa tametëëh ji hã. 11 Dooh
hapäh pé ta wób hyb n'aa newëë doo. Jããm
né hẽ hapäh ji daaj hẽ ji h'yyb. Ti hadoo
né hẽ P'op Hagä Do hyb n'aa newëë do hã.
Jããm né hẽ ta Sahee hapäh. 12 Hỹỹ kä, dooh
badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do
hã h'yy kana'eeh do rahyb n'aa newëë do
tado bä ãã gado däk doo. Ta Sahee né hẽ
ti P'op Hagä Do anoo do ër hã, taky enyym
doo gó baad ër hã tabanoo do ër bahapäh
hyb n'aa. 13 Ta ti ky n'aa ër hã tama metëëk
do ãã her'oot P'op Hagä Do Sahee anoo doo
me. Dooh badäk hahỹỹ hã hanäng do ji
hajaa doo me tado bä. P'op Hagä Do Sahee
hanaa, P'op Hagä Do Sahee ãã hã tanoo
doo me ãã tab'ëës baad hadoo do ky n'aa.
14 Jé P'op Hagä Do Sahee ta h'yyb gó badoh
doo, dooh tagado bä P'op Hagä Do Sahee hã
hana doo. Daap hadoo do ti ta hã. Dooh
tah'yy ganyy bä ta hã, jããm hẽ P'op Hagä
Do Sahee ji tah'yy gan'yyh do hyb n'aa ta
ti hã. 15 P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó
hanäng doo, ti né hẽ h'yy gan'yyh sahõnh
hẽ P'op Hagä Do Sahee hana doo. Ta wób,
sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee nawät
doo, dooh rah'yyb mepëë bä P'op Hagä Do
Sahee hanäng do sa hã. 16 Ti d' né hẽ P'op
Hagä Do kyy kerih do hã:

“Dooh hapäh pé Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do h'yyb.
Dooh ta hã ma metëëk péh.”§

Ër tii, ër h'yyb gó Kristo h'yyb bawät. Ti
hyb n'aa ër wén h'yy genäh ta hã hana doo.

3

Séd hã Jesus wë Paw-Ro ramoo bok do ky n'aa hahỹỹh

1 Wakãn haa, bë panang bä ỹ bewäd
nä noo gó, dooh ỹ haja bä paawä bë ỹ
maher'ood bä P'op Hagä Do Sahee h'yyb
mah'ũũm do sa hã ji her'oot doo da. Bë
ỹ maher'oot paa sa h'yyb karẽn do jawén
habok do sa hã ji her'oot doo da. Karepé
taah h'yyb hedoo nä bë ti noo gó. Dooh
nä Kristo baad bë hapëë nä bä, ỹ hanäng
péh. 2 Jããm hẽ hãd nahejoonh doo me bë
ỹ metëëk paa P'op Hagä Do hã hana doo,
ta bii gamyyj ub ji anoo do hadoo karapee
t'aah hã. Dooh ỹ haja bä hejoonh do bë ỹ
ma met'ëëg bä. Karapee t'aah ta tä tanaha-
jaa nä do hadoo bë ti noo gó. Tii d' ỹ wén
d'oo, taganahoot nä do hyb n'aa bë hã. Da
hẽ na-ããj hẽ, dooh tagah'ood nä bä bë hã,
3 badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do
nahapäh do sa h'yyb hadoo nä do hyb n'aa
bë h'yyb. Bë mahang h'yy kajew'ëës nä,
bë kaj'õõk nä. Badäk hahỹỹ hã habong do
P'op Hagä Do nahapäh do sa h'yyb hadoo
nä bë h'yyb ta ti tametëëh. P'op Hagä Do
nahapäh do rababok doo da bë babok nä.
4 “Ỹ Paw-Ro karapee”, näng bë seeh. “Ỹ
Aporos karapee”, näng ta seeh. P'op Hagä
Do nahapäh do rababok doo da bë babok
nä ta ti metëëh.

† **2:7** Jesus Kristo ky n'aa né hẽ tii. ‡ **2:9** Isajas 64.4 § **2:16** Isajas 40.13

5 Jaa Aporos bë hã péh, jaa ỹ bë hã péh, bë p'ãã kajew'ëës doo? P'op Hagä Do karom ub ãã ti hỹỹh. Ãã hyb n'aa, ãã ma metëëk do hyb n'aa, bë h'yy kae däg kän Jesus Kristo hã. Ãã moo bok P'op Hagä Do anoo do ãã hã. Hã ỹ tanoo do ỹ moo wät, Aporos hã tanoo do tamoo wät. 6 Ji joom ky n'aa gó bë ỹ maher'oot. Ta tym hejoom do hadoo ỹỹh. Naëng hataag n'aa hadoo Aporos. Tii d' ãã badoo né paawä, dooh ãã tado bä joom hawäng do hanoo doo. P'op Hagä Do ta ti hanoo. 7 Ti hyb n'aa, joom tym hejoom do nado hyb n'aa jawyk, dooh na-ããj hẽ naëng hataag n'aa hyb n'aa jawyg. Jããm hẽ P'op Hagä Do hyb n'aa jawyk, joom hawäng do hanoo doo. 8 Séd hã joom tym hejoom doo, naëng hataag n'aa ramoo bok. Ti hadoo né hẽ, ramoo bok do pénh ragadoo da ta säm P'op Hagä Do hanaa. 9 Séd hã ãã moo bok P'op Hagä Do wë. P'op Hagä Do gëëw hadoo bëëh. P'op Hagä Do tób n'aa hadoo bëëh, ãã tamaa sooh doo. 10 Hã ỹ taky enyym do hyb n'aa P'op Hagä Do an'oo däk hã ỹỹ, pä s'ëëb me tób tahem'aa do sa wahë n'aa hado däk ỹ bahadoo hyb n'aa. Pä tób hejój n'aa ỹ at'ëëg sëëk do hadoo. Ti jó ta wób ratamaa sëëk do hadoo tób. Ỹ du doo do hã ramoo bok ỹ hanäng pé.* Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ baad rahyb n'aa matakëë nyy da tób hadoo do hã ramoo bok. 11 Ti anyy däk tób hejój n'aa hadoo. Jesus Kristo né hẽ tii. Dooh hajaa pé tób hejój n'aa see moo wät péh. Ti hyb n'aa, “Taw'ããts hẽ baad rahyb n'aa matakëë nyy da ta hã ratamaa sëëk”, ỹ wén näng. 12 Tób hejój n'aa hã ta wób rat'ëëg sëëk apäh pä ky n'aa gebah do s'ëëb hadoo doo me, k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb hadoo doo me, k'ããts tëg hawak do s'ëëb hadoo doo me. Ta wób rat'ëëg sëëk apäh ta hã b'aa hadoo doo me, bag'aad hadoo doo me, jawii hadoo doo me. 13 Jesus matëëh bä kä, tii bä da ramoo bok do tametyy, baad tado bä, baad tanado bä. Ti noo gó kametëëh da ramoo bok doo, nyy da. Tëëg hõõ hadoo doo gó kametä däk da baad tado bä ramoo bok doo, baad tanado bä. Ramoo bok do tëëg hõõ hadoo do metyy da. 14 Ta see tatama do tanaooj jëë bä, tagadoo da tamoo wät do säm baad hadoo doo. 15 Tatama do taooj jëë bä, dooh da tagado bä tamoo wät do säm, Jesus edëëb né paawä ta hã. Tedëëb né paawä, aj'yy tób kataa hõm do mahắnh ked'ëëp do hadoo ta hã. Sahõnh hẽ ta wë hanäng do aooj jëng do hadoo.

16 P'op Hagä Do tób n'aa hadoo bëëh, Jesus hã h'yy ka'eeh doo. P'op Hagä Do Sahee bë mahang tabawät. Dooh g'eeh bë hapëë bä ta tii? 17 P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do rejãã doo,† P'op Hagä Do rejãã na-ããj hẽ, baad had'op, tsyt hẽ ta wë ketyn däk do hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa. Bë né hẽ ti P'op Hagä Do tób n'aa.

18 Bë kawad'ii manäh! Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa matym gó tak'ëp hajaa ted'oo doo, taw'ããts hẽ teréd hõm ta tii da tahyb n'aa newëë doo. Taw'ããts hẽ paawä h'yy gatamah do hadoo tabahadoo P'op Hagä Do nahapäh do sa matym gó, P'op Hagä Do matym gó kä h'yy ganäng do tabahadoo hyb n'aa kä. 19 Tii d' ỹ wén näng, h'yy gatamaa né hẽ P'op Hagä Do matym gó ta hã h'yy kana'eeh do h'yy genäh red'oo doo. Tii d' né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: “P'op Hagä Do no n'aa masoo hadoo tak'ëp hajaa doo, rah'yy kamep'ëëh doo me.”‡ 20 Hahỹỹ da na-ããj hẽ takerii däk: “Daap né hẽ tak'ëp hajaa do sa h'yyb, P'op Hagä Do hapäh.”§ 21 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ dooh bë h'yy kasabé wäd bä bë ma matëg sa hyb n'aa, sa karapee bë bahadoo hyb n'aa. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do an'oo däk bë hã: 22 Ỹ Paw-Ro, Aporos, Peed, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã hanäng do P'op Hagä Do pahuunh doo, ji edëp doo, ji dajëp doo, da hẽ ji bawät nä bä, hỹ jawén hawät doo. Sahõnh hẽ tii, bë matym n'aa né hẽ tii. 23 Bëë kä, Kristo ma hadoo bëëh, Kristo karapee bëëh. Kristo kä, P'op Hagä Do ma

* **3:10** Tób ji tamaa sooh do ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot Jesus ky n'aa ta wób hã ji ma metëëk doo. Paw-Ro ti pooj jé Kristo ky n'aa Korĩn buuj hã tamaher'oot doo. Ta jawén ta wób rama met'ëëg magyys hẽ, baad Korĩn buuj rah'yy ka'eeh hyb n'aa Jesus hã. Ti hyb n'aa, ỹ du doo do hã ramoo bok, Paw-Ro wén näng. † **3:17** P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do rejãã doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do raketyn hõm hanoo do tii. Ky ked'aak do hanoo do tii. Séd hã ranaboo bong do hanoo doo. ‡ **3:19** Jóh 5.13 § **3:20** Saaw-Mo 94.11

hadoo, P'op Hagä Do t'aah kä.

4

Jesus mejũũ do sa ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ hahỹỹ da bë h'yyb ãã hã, bë ma matëg hedoo do sa hã: Kristo kaser n'aa, sa hã kan'oo däk do P'op Hagä Do ky n'aa pooj jé ji nahapäh do rama metëëk hyb n'aa ããh. 2 Hỹỹ kä, taw'ããts hẽ baad had'yyt hẽ sa kariw n'aa kaser n'aa hedoo do ramoo bok sa hã kamejũũ doo. 3 Ỹỹ kä, baad g'eeh ỹ moo wät? Dooh ỹ hyb n'aa p'eed bä ỹ moo wät do hã bë hyb n'aa newëë doo. Dooh na-ããj hẽ ỹ hyb n'aa p'eed bä ta wób sa h'yyb hã ỹỹ. Dooh na-ããj hẽ daj ỹỹ hẽ ỹ kamety bä. 4 Dooh hëp ỹ tym ỹ taky n'aa tapaa pé ỹ moo wät do hã. Ti hadoo né hẽ, ta ti dooh tametä bä baad had'yyt hẽ ỹ moo wäd bä. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do né hẽ ti ỹ tametyy doo. Ti né hẽ her'oot baad tado bä, baad tanado bä ỹ moo wät doo. 5 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa do pooj jé, dooh bë h'yy kajäg bä baad tado bä, baad tanado bä ta wób moo bok doo. Kristo kajaa bä kä tametëëh da sahõnh hẽ ji h'yyb gó kejën doo. Tametëëh da na-ããj hẽ ji hyb n'aa newëë do paa hã. Ti noo gó, sa hã tahapäh do pénh P'op Hagä Do j'aa etsë da sahõnh hẽ sa hã kä.

6 Wakãn haa, ỹ erii wät do bë p'ãã ky ked'aak do ky n'aa, ny hado ãã Aporos daheeh. Bë hyb n'aa né hẽ ti ỹ baher'ood wät tii da, jããm hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do hã takerih doo da bë bad'oo hyb n'aa. Takerih do hã bë matakä bä, tii bä dooh bë kasabé bä bë ma matëg hyb n'aa. Dooh tii bä bë hyb n'aa jewëts bä ma matëg wób. 7 Ta wób sa bahắnh nado bëëh. Sahõnh hẽ bë wë hanäng doo, P'op Hagä Do anoo do tii. Bag hẽnh bë gadoo sahõnh hẽ bë wë hanäng doo. Ti hyb n'aa h'ëëd hyb n'aa bë h'yy kasab'ee bë hanaa bë hanäk doo?

8 Bë wë anyy däg is sahõnh hẽ bë h'yyb karẽn do bë ed'oo g'eeh? Tak'ëp bë wë anyy däg is P'op Hagä Do Sahee ji hã hanoo do bë ed'oo g'eeh? Sa wahë n'aa sa bahắnh hado däg is do bëëh, bë ed'oo g'eeh? Ãã bë gakog hõm is bë ed'oo. Ỹ karẽn paawä te hub tado bä, sa wahë n'aa sa bahắnh hadoo do né hẽ ỹ karẽn paawä bëëh. Tii bä paawä bë sii ãã bag'ããs. 9 Ãã tii, dooh sa wahë n'aa sa bahắnh hedoo do ãã ado bä. Hã ỹ duu hẽnh, sahõnh hẽ sa yd jé had'os do P'op Hagä Do an'oo bä ãã Jesus mejũũ do hedoo doo. Kaneb'ooh do jawén paa bä, j'aa kets'ëë do rabajëk bä sahõnh hẽ sa matym gó, duu hẽnh radej'ëëp do hood hẽnh sa majĩĩ ramahũũm do hadoo ããh. Sahõnh hẽ, ajyy, ããs na-ããj hẽ ãã rahag'ããs.*

10 Kristo ãã ky daheeh do hyb n'aa, h'yy gatamah do ããh, ta wób sa matym gó. Bëë kä, tak'ëp hajaa do bë ed'oo, Kristo karapee bë bahadoo do hyb n'aa. Dooh ãã haj'as pé ta wób sa hã. Bëë kä, tak'ëp hej'oonh do hadoo bë ed'oo. Bëëh, bë raweh'ëëh. Ããh, ãã raty n'aa ges'yyk. 11 P'ooj ub, da hẽ na-ããj hẽ, ãã as'aah, ãã hoo k'aanh. Ta säg its ãã saroor. Ãã rarejãã. Dooh ãã panang péh. 12 Tak'ëp ãã moo bok ãã waa säm hã. Ãã raky n'aa was'ee bä, ãã ky n'aa edëng sa hã. Ãã rarahejã bä, h'yyb jawyk doo me ãã gadoo tii. 13 Ãã raky n'aa rejã bä, baad hadoo doo me ãã ky gadoo. Nesaa doo, hesus doo, badäk hahỹỹ hã habong do raw'oong hõm do hadoo ããh, ran'oo bä.

14 Bë ỹ nu meb'yyh do jawén nado ta ti ỹ berih. Bë ỹ ma metëëk hyb n'aa tii. Tah haa ỹ kamahắn do hadoo bë hã ỹ an'oo bä. 15 Tanyy bä né paawä hajõk bë ma matëg, sét ub né hẽ bë yb hadoo. Bë yb hado däk ỹỹh, Kristo ky n'aa hanäm do bë ỹ maher'ood wät do hyb n'aa ta karapee bë bahado däk do hyb n'aa kä. 16 Ti hyb n'aa ỹ karẽn paawä ỹ bawät doo da né hẽ bë babok. 17 Ỹ mejũũ da Tsimoot bë wë. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ãã h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tah ỹỹ ỹ kamahắn do hado däk tii. Baad had'yyt hẽ tamoo wät. P'aa hẽnh da Tsimoot bë tamaher'oot nyy da ỹ bawäd had'yyt hẽ, Kristo hã ỹ h'yy kata däk

* **4:9** Rakaneb'ooh do jawén paa bä, raj'aa ketsë bä, tsebee gó Roma buuj sa warahén rakametëëh rabajëk bä panang hẽnh. Duu hẽnh ramenaa sa majĩĩ. Sa majĩĩ wób radej'ëëp sahõnh hẽ sa matym gó. Sahõnh hẽ panang buuj rabahõm radej'ëëp do hood hẽnh. Ta ti ky n'aa me Paw-Ro wén eh'ũũm, Paw-Ro bahắnh däg Korĩn buuj red'oo do hyb n'aa. Paw-Ro bahắnh däg ragadoo P'op Hagä Do Sahee hana do red'oo. Paw-Ro hyb n'aa jawyk do bahắnh däg red'oo.

do hyb n'aa. Jé pad'yyt hẽ Jesus Kristo hã h'yy ka'eeh do sa hã ỹ ma mehetëk doo da né hẽ ỹ bawät.

18 Ỹ negãã wäd bë wë, bë wób red'oo. Ti hyb n'aa kä, kasab'ee do hã sa hã hẽ rayd kaweh'ëëh. 19 T'ĩĩ hẽnh da nayyw hẽ ỹ bahõm bë wë, P'op Hagä Do karẽn bä. Ỹ kajaa bä da, ỹ heg'ããs da P'op Hagä Do hejój sa wë tanyy bä, sa kyyp apäh sa r'ood hã. 20 P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji do bä, dooh ji her'oot do hã ji hapäh do tado bä. P'op Hagä Do hejój gó ji bawät do hã ji bahapäh. 21 Nyy da bë karẽn ỹ bad'oo bë hã ỹ kajaa bä? Bë gen'aak tak'ëp bë ỹ hajẽẽw bä? Kamahắn doo gó, ky enyym doo gó bë hã ỹ her'ood bä bë karẽn?

5

Baad nadoo sa see bawät do ky n'aa hahỹỹh

1 Ỹ ky n'aa napëë däk tak'ëp nesaa do bë see moo wät. Ta yb ỹỹm sii tabahe'ỹỹh mäh. Ta wób mahang, P'op Hagä Do rana-hapëë né paawä, dooh tii da radoo bä. 2 Ti awäd né hẽ paawä ta tii da bë mahang, bë h'yy kasab'ee nä? Taw'ããts hẽ paawä bë h'yy katón ta ti hyb n'aa. Taw'ããts hẽ paawä bë ah'eed hõm ta ti hadoo doo, bë mahang tanawät hyb n'aa. 3 Ỹ nawäd né hẽ paawä bë mahang, ỹ hyb n'aa newëë do bë mahang tabawät. Jesus häd gó ỹ ky n'aa ety däk ta ti aj'yy hã, ỹ badoo né paawä bë mahang. 4 Bë kahet'aa bä kä, bë mahang hëp ỹ bawät bä, Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hejój bë sii tabawät bä, 5 tii bä da taw'ããts hẽ bë ah'eed hõm bë mahắnh, Nesaa Do Yb moo gó bë haëëj, tarejãã hyb n'aa ta hã, ta h'yyb tym bedëp hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matëëh noo gó.

6 Baad nado ta ti bë h'yy kasab'ee do bë hajaa do hã, ta ti hadoo do awäd bä bë mahang. Sét ub né paawä nesaa do moo wät do bë mahang, sahõnh hã tah'yyb rejãã. Pãw makuj n'aa hadoo tii. Nad'ëëd its né paawä ta makuj n'aa, jé pad'yyt hẽ takamekuuj däk pãw pan'aa mahang. 7 Taw'ããts hẽ bë ah'eed hõm bë mahắnh nesaa do moo wät doo, nesaa do hã ta wób h'yyb tatuk doo, pãw makuj n'aa Judah buuj raw'oong hõm doo da Pas-kowa noo gó, P'op Hagä Do karapee nesaa do nanäng doo, P'op Hagä Do wë kasëëw bong do bë bahadoo hyb n'aa, pãw makuj n'aa tamah do P'op Hagä Do wë kasëëw däk doo da. Ta tii d' ỹ wén edoo, Kristo ër hyb n'aa dajëp P'op Hagä Do anoo do hyb n'aa, b'éé t'aah Pas-kowa noo gó radahej'ëëp do hadoo. 8 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër tabedëëb wät do ër hyb n'aa esee do hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër erét sahõnh hẽ nesaa doo, ky nesaa do na-ããj hẽ pooj jé ër bahed'oo doo, Pas-kowa rahyb n'aa esee noo gó pãw makuj n'aa Judah buuj raw'oong hõm do hadoo. Taw'ããts hẽ papuuj gó ër babok, baad hadoo do ër her'oot, j'ooj madäk doo me nado, pãw makuj n'aa tamah doo me Pas-kowa Judah buuj rahyb n'aa esee doo da.

9 Pooj jé mo haja ỹỹ hã, bë ỹ ma erih doo gó, bë ỹ mejũũ séd hã bë nabok hyb n'aa ta ỹỹm nadoo do sii he'ỹỹh do sa sii, ta patug nadoo do sii he'ỹỹh do sa sii. 10 Dooh Jesus Kristo nahapäh do sa ky n'aa ỹ her'ood bä, ta wób sii he'ỹỹh doo, tak'ëp sa wë hanäng do kah'ũũm do karẽn doo, hets'ëëk doo, kabarii hã h'yy ka'eeh doo. Tsyt hẽ, dawëë ta ti hedoo do mahắnh ji karẽn bä ji awäd bä, jããm hẽ ji hajaa badäk hahỹ ji eréd hõm bä paawä. 11 Jesus Kristo hã h'yy ka'eeh hanäk do sa ky n'aa ỹ her'oot, ta wób sii he'ỹỹh doo, tak'ëp sa wë hanäng do kah'ũũm do kar'ẽẽn doo, kabarii hã h'yy ka'eeh doo, ta wób ky n'aa rejãã doo, ha'oom doo, hets'ëëk doo. Bë awëë manä na-ããj hẽ ta ti hedoo do sa sii. 12-13 Dooh ỹ ky n'aa ety bä Jesus Kristo karapee nadoo doo. P'op Hagä Do ky n'aa etyy tii. Taw'ããts hẽ bë nemuun h'yy ka'eeh do Jesus hã nesaa do moo wät do bë ky n'aa etyy bë meduuk doo me. P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerih doo da bë bad'oo: “Bë ah'eed hõm nesaa do moo wät doo, bë mahang tanawät hyb n'aa.”*

6

Sa da hadoo do raky n'aa tapaa do ky n'aa hahỹỹh

* **5:12-13** Dew-Teronom 17.7, 19.19, 21.21, 22.21, 23, 24.7

1 Ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do bë see ky n'aa tapa bä, h'ëëd hyb n'aa P'op Hagä Do nahapäh do wë tamahũũm ta ti ky n'aa, ramasa hyb n'aa? Dooh tii d' ji adoo bä. Taw'ããts hẽ paawä Jesus Kristo hã h'yy ka'eeh do wób wë bë mahũũm ta ti ky n'aa, bë ramasa hyb n'aa. 2 Dooh g'eeh bë hapëë bä, P'op Hagä Do nahapäh do hã Jesus hã h'yy ka'eeh do raky n'aa etyy da ta jawén? Tii d' tado bä, P'op Hagä Do nahapäh do bë ky n'aa etyy bä da, dooh g'eeh bë haja bä bë mahang hawät do ky n'aa katep'aa doo, bë her'ood bä baad hadoo doo, baad nadoo doo? Ta ti dooh tahejooj bä. 3 Dooh g'eeh bë hapëë bä ããs sii hẽ da ëër, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ër ky n'aa etyy da ta jawén? Tii d' hadoo do hyb n'aa, badäk hahỹỹ hã hawät do p'ãã ji ky kedak doo, ti bahắnh baad ër bahajaa ër her'ood bä baad hadoo doo, baad nadoo doo. 4 Ti hyb n'aa, tanyy bä bë mahang badäk hahỹỹ hã ji hawät do p'ãã bë ky ked'aak doo, h'ëëd hyb n'aa bë mahũũm ta ky n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa matym gó hyb n'aa sakog is do sa wë, hyb n'aa jewyg né paawä ta wób sa hã? 5 Tii d' ỹ wén her'oot bë hã, bë nu mebyy bok hyb n'aa. Dooh g'eeh bë mahang tanyy bä hapäh doo, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa, Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang raky ked'aak bä? 6 Ti anyy né paawä bë mahang baad hadoo do her'oot doo, bë see ky n'aa tapaa ta da hadoo doo, hyb n'aa jewyk do P'op Hagä Do panyyg ky nadah'eeh do sa matym gó. Jesus Kristo panyyg hanäm do bë ky n'aa rejãã tii d' bë bad'oo do hã.

7 Dooh paawä Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang ji mejõ bä ji da hadoo do raky n'aa etyy. Tii d' bë bad'oo do hyb n'aa, tak'ëp bë besõõts hõm Kristo karẽn do hã. Taw'ããts hẽ paawä bag hẽnh bë gadoo baad nadoo do bë hã ramoo bok doo. Taw'ããts hẽ paawä kawanajããn doo gó bë gadoo bë rawadii doo. 8 Taw'ããts hẽ né paawä tii da bë bad'oo, bë né hẽ ti ta wób wad'ii doo, bë né hẽ ti baad nadoo do moo bok do ta wób sa hã. Bë hỹỹj hedoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã tii d' bë bad'oo.

9 Nepäh bë hã, dooh P'op Hagä Do gado bä tabag'ããs bä nesaa do moo heb'ooh doo? Bë kawad'ii manä da. Ta patug nadoo do sii, ta ỹỹm nadoo do sii he'ỹỹh doo, kabarii hã h'yy ka'eeh doo, ta patug h'yyb rejãã doo, ta ỹỹm h'yyb rejãã doo, aj'yy ỹỹnh ked'oo do ta see aj'yy tagadoo doo, aj'yy, aj'yy sii he'ỹỹh doo, 10 hets'ëëk doo, tak'ëp tahyb n'aa h'ũũm doo, ha'oom doo, ta wób ky n'aa rejãã doo, ta wób wad'ii do na-ããj hẽ, dooh rahaja bä P'op Hagä Do bag'ããs do karapee rado bä. 11 Ta ti sa wób paa né paawä bë wób pooj jé, hỹỹ kä bë h'yyb tym kahawug däk nesaa do mahắnh. Tsyt hẽ, ta wë bë P'op Hagä Do benyyw däk. Baad hado däk bë h'yyb tym ta matym gó P'op Hagä Do an'oo bä. Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ta tii, P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do Sahee hyb n'aa na-ããj hẽ.

Ji hub ky n'aa hahỹỹh

12 "Sahõnh hẽ ỹ karẽn do ỹ hajaa ỹ moo wät. Dooh ky n'aa jaw'yyk do ỹ moo ge'ỹỹm péh", näk bë wób. Te hub né paawä tii, dooh sahõnh hẽ baad ub ji hã. Te hub né hẽ, sahõnh hẽ ỹ hajaa ỹ moo wät ỹ karẽn doo. Ti hado né paawä, dooh taw'ããts hẽ tado bä ỹ h'yyb karẽn do mejõ bä hã ỹỹ. 13 "Ji waa ji wog gó hajëng do pan'aa. Ji wog ji waa gejëng do pan'aa", näk ta wób. Te hub né paawä tii, ti awät ti noo gó P'op Hagä Do ahäj jëng tii. Dooh tii da ji hub hã. Dooh taw'ããts hẽ tado bä ji hub gado bä ji ỹỹm nadoo do hã, ỹỹnh ta patug nadoo do hã. Dooh né hẽ. Ji hub, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ji moo wät do hyb n'aa tii. Ji hub Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hag'ããs. 14 Ta hejój me Jesus hub P'op Hagä Do bed'ëëp doo da taganä wät hyb n'aa, ti hadoo da ër hub na-ããj hẽ tabed'ëëp da ër genä bong hyb n'aa.

15 Nepäh bë hã, ër hub, Kristo hub uuh hadoo? Taw'ããts hẽ g'eeh tii bä Kristo hub uuh ji do däg bä, ỹỹnh hajõk do sii he'ỹỹh do hã ji h'yy gedag bä? Dooh. 16 Nepäh bë hã, ỹỹnh hajõk do sii he'ỹỹh do tah'yy gedag bä, sét tabahado däk ta sii? Sét hado däk sa hub. Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Pawóp hadoo doo, sét rabahado padëëk da."* 17 Ti nado ti nanäng kä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo. Sét

* **6:16** Genesis 2.24

tabahado däk ta h'yyb tym Jesus h'yyb tym hã.
18 Tabad'op hẽ da bë aã bë ỹỹm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii. Baad bë kanä da ta ti hedoo do mahãnh. Sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät doo, nesaa do ji hyb n'aa newëë do na-ããj hẽ dooh ji hub tarejã bä tii. Tii d' nado ji ỹỹm, ji patug nadoo do sii ji baỹỹh do hã. Ta ti tarejãã ta hã hẽ ji hub. 19 Nepäh bë hã, P'op Hagä Do Sahee tób hadoo bë hub? Bë h'yyb gó ta Sahee bë hã P'op Hagä Do anoo do bawät. 20 Dooh bë hub danäh bë do bä. P'op Hagä Do ma däg bëëh. Tak'ëp tabepaag hõm bë säm, b'aa kajatsëk do hã Jesus dajëp noo gó. Ti hyb n'aa da, taw'ããts hẽ P'op Hagä Do bë weh'ëëh bë hub me.

7

Ji kat'ëë däk do ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹỹ kä, ỹ bë ma erih do hã ỹ bë eaanh do ky n'aa bë ỹ maher'ood kän. “Taw'ããts hẽ apäh dooh aj'yy awäd bä ta ỹỹm wë?”,* näk bë kyyh bë eaanh doo.† 2 Hahỹỹ da bë ỹ maher'oot: Hajõk baad nadoo doo da rababok do hyb n'aa, hajõk sa ỹỹm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ỹỹh do hyb n'aa ỹ hanäng péh, taw'ããts hẽ sahõnh hẽ ajyy sa ỹỹm wë rababok nä, sahõnh hẽ ỹỹj sa patug wë rababok nä. 3 Taw'ããts hẽ ajyy sa ỹỹm ragadoo, sa wë rababok. Ti né hẽ baad ub, raket'ëë padëëk do hyb n'aa. Ti hadoo ẽnh ỹỹj sa hã. Taw'ããts hẽ sa patug ragadoo, sa wë rababok. 4 Ji ỹỹm, dooh ta hub danäh tado bä. Ta patug ti ta danäh. Ti hadoo ẽnh ji patug hã. Ta patug, dooh ta hub danäh tado bä. Ta ỹỹm ti ta danäh. 5 Taw'ããts hẽ ket'ëë padëëk doo, dooh rakajesyg bä ta patug daheeh. Jããm hẽ ratayy pawóp its ta ãh rakarẽn bä, baad pooj jé rakaner'ood bä, P'op Hagä Do hã raky n'aa etsẽẽ hyb n'aa ti noo gó. Tii d' rabad'oo do jawén paa bä kä, taw'ããts hẽ p'aa hẽnh séd hã raba'ỹỹh sa ỹỹm daheeh, Nesaa Do Yb h'yyb natatuk hyb n'aa, rana-hajaa do hyb n'aa ji h'yy keb'aah do hã. 6 Bë karẽn bä tii, pawóp its ta ãh bë tayy. Dooh bë ỹ mejũũ do tado bä ti ỹ her'oot doo. 7 Hã ỹỹ péh, ỹ karẽn paawä sahõnh hẽ da ỹ rabahadoo.‡ Ti hadoo né hẽ ỹ karẽn doo da nado. Séd uuh had'yyt hẽ nado ëër, P'op Hagä Do an'oo bä. P'op Hagä Do anoo ta wób sa hã raketëë hyb n'aa, ta wób sa hã tabanoo rakanetëë hyb n'aa, ỹ hanäng péh.
8 Hỹỹ kä, marahud bong do bë mahang habok do sa hã, patug tema bong do sa hã na-ããj hẽ ỹ erih hahỹỹh: Taw'ããts hẽ paawä rakanet'ëë bong ỹ kanatëë doo da. 9 Ti né hẽ paawä këh ỹ sa hã, ranahaja bä rah'yy keba bä, taw'ããts hẽ raketëë né hẽ. Baad nado sa hã aj'yy tado bä, ỹỹnh tado bä, rahyb n'aa newë had'yyt bä rakarẽn do hã. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ raketëë né hẽ tii d' tado bä.
10 Ket'ëë padëëk do sa hã hahỹỹ da ỹ mejũũ (këh ỹỹ gó nado tii, Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ti mejũũ): Taw'ããts hẽ ỹỹj dooh reréd bä sa patug! 11 Ti hadoo né hẽ, ta patug teréd bä paawä, dooh tahaja bä ta see hã takat'ëë bä. Takanarẽn bä ta mab hẽ tawäd bä, taw'ããts hẽ ta patug paa sii taber'oot, p'aa hẽnh tagadoo hyb n'aa, p'aa hẽnh séd hã rababok hyb n'aa. Taw'ããts hẽ ajyy dooh reréd bä na-ããj hẽ sa ỹỹm. 12 Ta wób sa hã ỹ mejũũ hahỹỹh, (dooh Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tado bä ti mejũũ doo, këh ỹ tii): Ta ỹỹm h'yy kanae bä Jesus hã, ta sii had'yyt hẽ ta ỹỹm karẽn bä tawäd bä, tii bä taw'ããts hẽ dooh teréd bä ta ỹỹm. 13 Ti hadoo ẽnh ỹỹj sa hã ẽnh. Ỹỹnh patug h'yy kanae bä Jesus hã, ta sii had'yyt hẽ ta patug karẽn bä tawäd bä, tii bä taw'ããts hẽ dooh teréd bä ta patug. 14 Ta tii da ỹ wén mejũũ, ta patug h'yy kanae né paawä, tsyt hẽ ti takasëëw däk do hyb n'aa P'op Hagä Do wë, ta ỹỹm hyb n'aa, Jesus hã ta ỹỹm h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo ẽnh ỹỹj sa hã kä. Ta ỹỹm Jesus hã tah'yy kanae bä né paawä, tsyt hẽ ti takasëëw däk P'op Hagä Do wë, ta patug hyb n'aa, Jesus hã ta patug h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Tii d' tanado bä paawä, nes'aa né paawä tii bä bë taah P'op

* **7:1** Hahỹỹ d' Gereg kyy me takerii däk tii: “Taw'ããts hẽ apäh dooh aj'yy moo dëë bä ỹỹnh hã?” Ji ỹỹm wë ji bawät do ky n'aa ta tii. Ti hadoo né hẽ hahỹỹ da ta wób ratab'ëës ta tii: “Taw'ããts hẽ apäh dooh aj'yy ỹỹnh hã takat'ëë bä?”
† **7:1** Ta tii da rawén eaaj wät, baad P'op Hagä Do ji tagadoo red'oo ji ỹỹm wë ji nawäd wäd bä, Jesus hã ji h'yy kae däg kän do hyb n'aa, nayyw hẽ Jesus matëëh red'oo do hyb n'aa na-ããj hẽ. ‡ **7:7** Dooh Paw-Ro ỹỹm nyy bä. Tahajaa tah'yy keba bä. Ti hyb n'aa tii da tawén her'oot.

Hagä Do matym gó. Dooh ranes'aa bä P'op Hagä Do matym gó. Tsyt hẽ, P'op Hagä Do wë rakasëëw padëëk bë taah. 15 Hỹỹ kä, Jesus hã h'yy kana'eeh do karẽn bä teréd hõm bä ta patug, na mahũũm tii bä. Ta mahǎnh tahõm bä, na mahũũm. Jesus hã h'yy kana'eeh do karẽn bä teréd hõm bä ta ỹỹm, na mahũũm tii bä. Ta mahǎnh tahõm bä, na mahũũm. P'op Hagä Do asëëw hõm ëër, ta hã h'yy ka'eeh doo, h'yyb nyyw gó ër babok hyb n'aa sahõnh hẽ sa wë. 16 Bëëh, ỹỹj Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ji hapäh mä da bë hyb n'aa da ta jawén bë patug rah'yy ka'eeh da Jesus hã. Bëëh, ajyy Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ji hapäh mä da bë hyb n'aa da ta jawén bë ỹỹm rah'yy ka'eeh da Jesus hã.

17 Taw'ããts hẽ ër hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo doo da ër babok hyb n'aa ër P'op Hagä Do basëëw däk noo gó, tii da né hẽ ër baboo had'yyt hẽ. Ti né hẽ ti ỹ mejũũ do jé pad'yyt hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. Sét gó ỹ mejũũ ta ti ky n'aa hã. 18 Hahỹỹ d' ỹ hanäng: Aj'yy ta masuuj noo byyh kahõg hõm do tado bä P'op Hagä Do basëm noo gó Jesus hã tah'yy ka'eeh hyb n'aa, taw'ããts hẽ. Na manä tii. Dooh hyb n'aa ji jejën pé tii. Aj'yy masuuj noo byyh kanahõk do tado bä P'op Hagä Do naëënh noo gó, taw'ããts hẽ na-ããj hẽ. Dooh hyb n'aa pé ta ti ramoo bok ta hã. 19 Dooh P'op Hagä Do gahëën bä ji hã ji masuuj noo byyh kahõg hõm doo, kanahõk doo. Jããm hẽ tagahëën ji hã tamejũũ do ji ky daheeh doo. 20 Ji kan'yyh doo da ji P'op Hagä Do basëm noo gó, tii da taw'ããts hẽ sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do rababoo had'yyt hẽ. 21 Ji kariw n'aa karom ji do bä paa ji P'op Hagä Do basëëw hõm noo gó, taw'ããts hẽ. Dooh ji hyb n'aa tón bä sa karom ji bahadoo do hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ, ji kariw n'aa karẽn bä ta da hadoo ji do bä, ta karom ji nado wät hyb n'aa, tii bä taw'ããts hẽ ji gadoo tii. 22 Ji kariw n'aa karom ji do bä paa ji P'op Hagä Do basëëw hõm noo gó, ji Jesus edëëb kän hỹỹ kä nesaa do mahǎnh, Jesus wë ji moo wät hyb n'aa kä. Kariw n'aa tamah do ji do bä paa ji P'op Hagä Do naëënh noo gó, Kristo karom hado däk ji hỹỹ kä. 23 Tak'ëp P'op Hagä Do bepaag hõm bë hyb n'aa b'aa kajatsëk do hã Jesus dajëp noo gó, ta karapee bë bahadoo hyb n'aa. Ti hyb n'aa bë an'oo manä ta wób bë ramejũũ.§ 24 Ti hyb n'aa wakãn haa, bë marahud nä bä, bë ket'ëë hõm bä, kariw n'aa mejũũ do bë do bä, kariw n'aa tamah do bë do bä bë P'op Hagä Do basëëw hõm noo gó, tii da né hẽ bë babok.

25 Hỹỹ kä kanetëë nä do ky n'aa hã, bë eaanh doo, bë ỹ maher'ood kän. Bë ỹ maher'oot doo, dooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mejũũ do tado bä. Dooh ër hã tamejõ bä ta ti ky n'aa hã. Bë ỹ maher'oot, hã ỹỹ pé baad hadoo do ta ti ky n'aa hã. Jesus ky enyym do hyb n'aa hã ỹỹ, ỹ tah'yy gan'yyh. Ti hyb n'aa, baad ub ta ti ỹ her'oot doo. 26 Da hẽ nesaa do ji ahoop do hyb n'aa, hã ỹỹ pé taw'ããts hẽ paawä dooh raket'ëë bä kanetëë nä doo. 27 Tii d' tado né paawä, ji ỹỹm nyy bä, taw'ããts hẽ dooh ji mejõ hõm ji mahǎnh. Ji ỹỹm nanyy nä bä, taw'ããts hẽ dooh ji esóts bä ji ỹỹm pan'aa, hã ỹỹ péh. 28 Ti hadoo né hẽ, ji kat'ëë bä, dooh nesaa do tado bä ta ti P'op Hagä Do matym gó. Maruus kat'ëë bä, dooh na-ããj hẽ nesaa do tamoo wäd bä ta tii hã P'op Hagä Do matym gó. Ti hadoo né hẽ, hajõng nesaa do ket'ëë padëëk do rahoop da badäk hahỹỹ hã rababok bä. Ỹ karẽn paawä bë ỹ mo n'aa jesuu ta ti mahǎnh.

29 Wakãn haa, hahỹỹ d' ỹ hanäng péh: Edaa däk Jesus matëëh doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ paawä ỹỹm enäh do tii hã had'yyt hẽ nado rah'yyb padëëk hỹ jawén. 30 Taw'ããts hẽ paawä h'yy ketón doo, tii hã had'yyt hẽ nado rah'yyb padëëk hỹ jawén na-ããj hẽ. Tseb'ee doo, tii hã had'yyt hẽ nado rah'yyb padëëk hỹ jawén. Taw'ããts hẽ sa ma hets'ẽẽ doo, sa ma hã had'yyt hẽ nado rah'yyb padëëk. 31 Taw'ããts hẽ badäk hahỹỹ hã hanäng do hã moo bok doo, tii hã rah'yyb padäg had'yyt hẽ nado hỹ jawén.

§ **7:23** Ta wób ramejũũ Korĩn buuj sa hã rakanet'ëë bok hyb n'aa, sa masuuj noo byyh ragahõg hõm hyb n'aa na-ããj hẽ. Ta ti ji moo wäd bä, baad ji P'op Hagä Do gadoo, baad ji tagen'aak, sa nooh. Ta bahǎnh rakarẽn ran'oo bä. Dooh te hub tado bä ta tii d' mejũũ do sa kyyh. Ti hyb n'aa Paw-Ro mejũũ raky nadaheeh hyb n'aa ta ti hedoo do sa kyyh. Ji P'op Hagä Do gadoo ji kat'ëë bä, ji kanat'ëë bä na-ããj hẽ. Ji tagadoo Judah buuj ji do bä, ta wób buuj ji do bä na-ããj hẽ.

Ta tii da ỹ wén näng, gawatsik do hyb n'aa da badäk hahỹỹh, sahõnh hẽ ta hã hanäng do na-ããj hẽ.

32 Ỹ karẽn paawä bë hyb n'aa tón manä badäk hahỹỹ hã bë babok do hã. Kanetëë doo, Jesus gen'aak do hã rah'yyb padëëk, ramoo bok, Jesus rah'yyb en'yym hyb n'aa. 33 Ajyy ỹỹm enäh doo, badäk hahỹỹ hã ji hawät do hã rah'yyb padëëk, sa ỹỹm rah'yyb en'yym hyb n'aa. 34 Pawóp hẽ hadoo do hã rah'yyb padäg kän. Sa ỹỹm, Jesus na-ããj hẽ rakarẽn rah'yyb en'yym. Ti hadoo ẽnh ỹỹj sa hã kä. Ỹỹj patug tema bong doo, maruus na-ããj hẽ, Jesus gen'aak do hã rah'yyb padäg had'yyt hẽ, tsyt hẽ, Jesus hã ub ramoo bok hyb n'aa sahõnh hẽ sa wë hanäng doo me. Ỹỹj patug enäh doo, badäk hahỹỹ hã ji hawät do hã rah'yyb padëëk, sa patug rah'yyb en'yym hyb n'aa. 35 Bë ỹ h'yy ge'ỹỹm hyb n'aa nado ỹ wén erih ta tii. Bë hyb n'aa né hẽ, baad tabadoo hyb n'aa bë hã, ỹ wén erii wät tii.** Baad Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok hyb n'aa bë tamasa tii hã. Ta hã had'yyt hẽ ỹ karẽn bë h'yyb padäg. Dooh ỹ karẽn bä bë h'yyb panas'ëëh péh.

36 Aj'yy see ta h'yyb gó taky hado bä ta ỹỹm pan'aa hã: “Dooh baad tado bä ắm ỹ pan'aa hã ỹ bad'oo doo”, p'eets hẽ na-ããj hẽ tatabëëj däg bä ta j'ooh baab n'aa tagatëë do pan'aa, takarẽn bä tagat'ëë bä, taw'ããts hẽ raketëë né hẽ. Dooh nesaa do tado bä ta tii, P'op Hagä Do matym gó.†† 37 Aj'yy see ta daaj hẽ, ta wób mejũũ do nado kä tii, tahyb n'aa newë däg bä ta ỹỹm pan'aa hã, taganatëë hyb n'aa, tahaja bä tah'yy keba bä, nyy d' tabad'oo tahyb n'aa newë bä kä, tii bä taw'ããts hẽ rakanetëë. Ti na-ããj hẽ baad hadoo do tamoo wät. 38 Ket'ëë padëëk doo, baad né ti sa hã. Kanatëë doo kä, marahud kä, ti baad tabad'oo ỹỹm näng do mahắnh.

39 Taw'ããts hẽ ỹỹnh kat'ëë däk doo, ta patug sii had'yyt hẽ tabawäd kän tabedëp nä bä. Ta patug dajëb bä, ta jawén paa bä kä, tahajaa ta see hã takat'ëë bä, Jesus hã h'yy ka'eeh do see tado bä tii. 40 Hã ỹỹ péh, ta bahắnh baad ub ta hã takanat'ëë wäd bä. Tii d' né hẽ hã ỹỹ. P'op Hagä Do Sahee hëp ỹỹ gó na-ããj hẽ tabawät. Ta wób sa h'yyb gó had'yyt hẽ nado.‡‡

8

Kabarii hã Jesus hã h'yy kana'eeh do ranoo do ky n'aa hahỹỹh

1 Kabarii rah'yy kaha'eeh do tä n'aa ky n'aa hã bë ỹ maher'oot hỹỹ kä. “Ër sahõnh hẽ, ër h'yy genäh, hajõng baad hadoo do ër wén hapäh”, näk bë wób. Te hub né hẽ paawä tii, ji h'yy kasab'ee hajõng ji hapäh do an'oo bä! Tii d' nado ji kamahắn doo. Ji kamahắn do ta wób tamasa. 2 H'yy ganäng ted'oo doo, dooh tah'yy ganyy nä bä heh'äät ub. 3 Ti nado P'op Hagä Do kamahắn doo. P'op Hagä Do kamahắn ti ta tii.

4 Kabarii hã kan'oo däk do ky n'aa kä, ji awëë bä, ji nawëë bä. Dooh sa kabarii redëb bä ër hapäh. Jããm hẽ sét ub P'op Hagä Doo. Dooh ta see péh. 5 Sa hã ti anyy né hẽ paawä sa hã kabaj'aa pé badäk hahỹỹ hã, wë hã na-ããj hẽ, hajõõ né hẽ paawä sa hã pé kabaj'aa doo, raweh'ëëh do na-ããj hẽ, 6 ër, Jesus hã h'yy ka'eeh do hã kä sét ub P'op Hagä Doo, ta Yb, sahõnh hẽ pahuunh doo, ta hyb n'aa ër babok doo. Jããm hẽ sét ub né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus Kristo, sahõnh hẽ mo haj'aa näng doo, papuuj gó ër babok hanoo doo.

7 Tii d' tahado né paawä, dooh sahõnh hẽ rahapëë bä tii. Ta wób dooh ramabaan nä bä pooj jé rabahed'oo do paa kabarii hã rah'yy ka'eeh noo gó. Ti hyb n'aa, da hẽ na-ããj né hẽ, kabarii hã kan'oo däk do tä uuh rawëë bä, kabarii ratayy sa hã sa h'yyb gó. Tii bä sa h'yyb ky n'aa tapaa sa hã hẽ ta ti an'oo bä, dooh baad tado nä bä do hyb n'aa sa h'yyb. 8 Te hub né hẽ, ji awëh do

** **7:35** Dooh Paw-Ro karẽn bä ji tah'yy geắm bä ji kanatëë hyb n'aa. P'op Hagä Do an'oo bä ji hã ji katëë hyb n'aa, ji katëë né hẽ. †† **7:36** Hahỹỹ da na-ããj hẽ ji hajaa ji erii bä tii, aj'yy ky n'aa tado bä taher'oot doo: “Aj'yy see ta h'yyb gó taky hado bä ta ỹỹm pan'aa hã: ‘Dooh baad tado bä ắm ỹ pan'aa hã ỹ bad'oo doo’, tanahaja bä tah'yy keba bä, takarẽn bä takat'ëë bä, taw'ããts hẽ raketëë né hẽ. Dooh nesaa tado bä tii, P'op Hagä Do matym gó.” ‡‡ **7:40** Ti noo gó Korĩn panang bä ta wób raky sëm Paw-Ro her'oot doo. Sa hã, sa h'yyb gó had'yyt hẽ P'op Hagä Do Sahee bawät. Sa hã hẽ rah'yy kasab'ee. P'op Hagä Do Sahee hëp ỹỹ gó na-ããj hẽ tabawät, Paw-Ro wén her'oot, terih do raner'oot bä, raky nasëm hyb n'aa.

hyb n'aa, ji nawëh do hyb n'aa nado ji P'op Hagä Do wén gadoo. Ji nawëë bä, dooh ta wób sa yd jé ji hado däg bä P'op Hagä Do matym gó. Ji awëë bä, dooh sa bahãnh ji do bä ta matym gó. 9 Ti hadoo né hẽ, sahõnh hẽ bë hajaa bë bad'oo bë edoo né paawä, taw'ããts hẽ bë hyb n'aa matakä bë babok do hã, baad Jesus ranahapäh nä do bë h'yyb natatuk hyb n'aa baad nadoo do hã. 10 Jesus hã h'yy ka'eeh do wób sa hã, dooh taw'ããts hẽ tado bä ji awëë bä kabarii tä n'aa. Nayyw hẽ, daap hẽ sa h'yyb tym ky n'aa tapaa sa hã ramoo bok do hã. Õm ti hapäh, ji awëh do ji nawëh do hyb n'aa nado ji P'op Hagä Do wén gadoo. Mahapäh na-ããj hẽ dooh kabarii redëb bä. Ti hadoo né hẽ õm rahapëë bä kabarii tób n'aa yt hã hawëh doo, mah'yyb metsä kän sa hã, rabawëh tii bä kä a nemuun kabarii hã kan'oo däk doo. Tii bä sa h'yyb ky n'aa tapa kän sa hã hẽ, rawëh do hyb n'aa sa hã ji nawëh doo. 11 Tii bä kä, a hỹỹj hadoo do baad h'yy kana'eeh nä doo, ta hyb n'aa Kristo dajëp do tarejã däk mahajaa med'oo do hyb n'aa. 12 Ta tii da nesaa do mamoo wäd bä a hỹỹj hadoo do wë, ta h'yyb tym ta hã hẽ taky n'aa tapaa man'oo bä, tii bä da Kristo wë né hẽ nesaa do mamoo wäd däg kän! 13 Ti hyb n'aa, ỹ awëh do tah'yyb tatug bä nesaa do hã hãj ỹ hadoo doo, dooh ỹ awëë wäd bä ta dab, hãj ỹỹ ỹ h'yyb natatuk hyb n'aa nesaa do hã.

9

Jesus mejũũ do see heh'äät Paw-Ro ky n'aa hahỹỹh

1 Nepäh bë wób hã Jesus mejũũ do see ỹ do bä? Dooh ta wób mejũũ pé hã ỹỹ. Dooh g'eeh Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ỹ hapëë wäd matym ỹỹ me? Hëp ỹ n'aa nado g'eeh Jesus hã bë h'yy kae däg kän? 2 Jesus mejũũ do heh'äät ub ỹ nado bä paawä ta wób sa hã, bë hã kä Jesus mejũũ do né hẽ ỹỹh. Bë hã né hẽ ji hapäh Kristo mejũũ do né hẽ ỹỹh. Hëp ỹ n'aa Jesus hã bë h'yy kae däk do hyb n'aa.

3 Hahỹỹ da ỹ ky gadoo, hã ỹ hedoo do Jesus mejũũ do nado ỹỹh, hanäk doo: 4 Dooh g'eeh ãã haja bä bë hanaa ãã gado bä ãã waa, ãã karẽn bä paawä? 5 Dooh g'eeh taw'ããts hẽ tado bä, ãã karẽn bä paawä, ãã rahadaa bä ji ỹỹm Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Jesus mejũũ do wób rabad'oo doo da? Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hỹỹj, Peed na-ããj hẽ rabad'oo doo da? 6 Jããm hẽ g'eeh ỹỹh, Béh-Nabéh daheeh, ãã waa säm hã moo bok doo?

7 Dooh warahén ta daaj hẽ hep'aak pé ta waa! Ta sii moo wät do ti hep'aak. Joom danäh hã ẽnh? Ny hadoo do g'eeh joom danäh rananoo pé ta joom ag nepóh péh? B'éé hag'ããs doo ẽnh? Ny hadoo pé ti b'éé hag'ããs do rananoo pé ta masããh bii gamyyj neëëk péh? 8 Panyyg gó ỹ her'ood wät doo, ỹ had'yyt hẽ nado ti her'oot. Mosees ky n'aa jaw'yyk doo gó tii da né hẽ takerih. 9 Hahỹỹ da Mosees ky n'aa jaw'yyk doo: “Taw'ããts hẽ ji anoo tiriig uuh tabawa booj yb hã, tiriig tahes'ooj hõm do ta moo me. Dooh ji noo maw'yyd däg bä tanawa hyb n'aa.”* Jããm hẽ booj yb hyb n'aa g'eeh P'op Hagä Do mejũũ ta tii? 10 Ër hyb n'aa nado g'eeh ti taher'oot tii? Ỹỹ. Ër hyb n'aa né hẽ ta ti takerii däk. Booj yb takyyk doo me k'ããts wapën doo, joom ag tahes'ooj hõm do na-ããj hẽ, ramoo bok bä ragahëën joom ag uuh. 11 Ti hadoo ẽnh ãã hã. P'op Hagä Do Sahee hã hana do bë h'yyb gó ãã ejoom hõm do hadoo.† Ta bahãnh däg bë edoo däk, bë hanaa ãã gahëën bä hỹỹ kä ãã waa hedoo doo, ãã saroor hedoo doo? 12 Ta wób bë mahang Jesus ky n'aa ma mehetëk doo, ta tii hã bë masa. Taw'ããts hẽ nado g'eeh ti sa bahãnh ãã bë masaa paawä? Ti hadoo né hẽ, dooh noo gó ãã daab yb bä bë hã. Dooh. Hejooj né paawä ta ti ãã hã, ãã gadoo sahõnh hẽ ãã hã hejoonh doo, Kristo ky n'aa hanäm do ãã nahewaat hyb n'aa.‡

13 Dooh g'eeh bë hapëë bä, P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh ramanaa do waa uuh ta yt moo heb'ook do ragadoo sa waa pan'aa? Ti hadoo ẽnh P'op Hagä Do hã rama ejuu do tyng hã moo b'ook doo. P'op Hagä Do

* **9:9** Dew-Teronom 25.4 † **9:11** Jesus ky n'aa hanäm do sa hã tamaher'oot doo, sa hã tama metëëk doo, tahanäng pé tii. ‡ **9:12** Paw-Ro, Béh-Nabéh daheeh, dooh radaab yb bä Korĩn buuj hã. Tak'ëp ramoo bok sa waa säm hã, sa hã radaab nayyp hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ta see pé noo gó rahoop baad nadoo doo.

hã kan'oo däk do uuh sa tä. 14 Ti hadoo ẽnh Jesus ky n'aa hanäm do ma mehetëk do hã. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mejũũ, sa hã ma mehet'ëëk do hanaa ragadoo sa waa hedoo doo, sa saroor hedoo doo. 15 Ti hado né paawä, dooh ta tii hã ỹ daab yb bä. Dooh na-ããj hẽ ta ti ỹ erii bä, ta tii hã ỹ bë masa hyb n'aa. Ỹ h'yy gadajang, bag hẽnh Jesus ky n'aa ỹ maher'oot do hyb n'aa. Dooh ỹ gahëën péh. Taw'ããts hẽ paawä ỹ dajëp ta ti ỹ h'yy gadajang do rado hõm do pooj jé. 16 Dooh ỹ haja bä ỹ h'yy kasabé bä Jesus ky n'aa hanäm do ỹ maher'oot do hã. P'op Hagä Do ỹ tamejũũ ỹ maher'oot hyb n'aa. Tak'ëp baad nado hã ỹỹ, ta ky n'aa ỹ naher'ood bä ta wób sa hã. 17 Ỹ karẽn do hyb n'aa tado bä paawä ta ky n'aa ỹ her'oot doo, tii bä ỹ haja paawä ỹ gahëën bä ta säm. Dooh ti hyb n'aa tado bä. Ỹ P'op Hagä Do mejũũ do hyb n'aa, hã ỹ tabanoo do hyb n'aa ta ky n'aa ỹ wén her'oot ta ky n'aa. 18 Ny hadoo ta säm hã ỹỹ? Jããm hẽ hahỹỹ kä ta säm: Ỹ tsebé doo, bag hẽnh Jesus ky n'aa hanäm do ỹ maher'oot do hyb n'aa. Ta ky n'aa hanäm do ỹ panäk bä, ỹ ma metëëk bä, dooh ỹ gahëën bä ỹ ramasa doo, dooh na-ããj hẽ ỹ mejõ bä ỹ ramasa, ỹ haja né paawä ỹ mejõ bä Jesus mejũũ do ỹ bahadoo do hyb n'aa.

19 Dooh ajyy hỹỹ kä hã ỹ mejũũ péh, sa hanaa ỹ ganadoo do hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ, daj ỹ hẽ ỹ kan'oo däk, sahõnh hẽ sa karom ỹ bahadoo hyb n'aa, hajõk Jesus wë ỹ manaa hyb n'aa paawä. 20 Hahỹ ỹ hanäng pé tii: Judah buuj mahang ỹ awäd bä, sa da hado däk ỹỹh, Kristo wë ỹ manaa hyb n'aa Judah buuj. Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do tamanejõ né paawä hã ỹỹ, sa ky n'aa jaw'yyk do ỹ ky daheeh, Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do wób Kristo wë ỹ manaa hyb n'aa. 21 Judah buuj nadoo do Mosees ky n'aa jaw'yyk do nahapäh do mahang ỹ awäd bä, sa da hadoo ỹ bahadoo, Jesus wë ỹ manaa hyb n'aa ta tii. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do ỹ ado bä ti hyb n'aa. Kristo ky n'aa jaw'yyk do ỹ ky dahé had'yyt hẽ. 22 Baad h'yy ganehot nä do sa hã, sa da ked'oo né ỹỹh, baad rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa Jesus hã.§ Sahõnh hẽ ta wób rababok doo da, ti ked'oo né ỹỹh, sa wób Jesus wë ỹ bed'ëëp hyb n'aa. 23 Sahõnh hẽ ta tii da ỹ wén d'oo, Jesus ky n'aa hanäm do kah'ũũm hyb n'aa, baad hadoo do ta hã hana do ỹ gadoo hyb n'aa sahõnh hẽ ta ti ky dah'eeh do sa nemuun.

24 Bë hapäh né hẽ, ratsyym kaså bä kä, sahõnh hẽ rawaj'aa né hẽ paawä, jããm hẽ sét hẽ gadoo ta säm, pooj jé kajaa doo. Taw'ããts hẽ bë waj'aah do hadoo j'aa ketsë do wajaah doo da, ta säm bë gadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa. 25 Sahõnh hẽ tsyym kas'ỹỹ kar'ẽẽn doo, baad rahyb n'aa matakëë. Tii d' rawén d'oo, j'aa ketsë do soog n'aa ragadoo hyb n'aa, karejã né paawä ti nayyw hẽ.** Ëër kä, ër wén hyb n'aa matakëë, nahänh do säm ër gadoo hyb n'aa. 26 Ti hyb n'aa daap wajaah do nahado ỹỹh. Kep'uuk do daap hẽ hetuu do nahado ỹỹh. 27 Dooh. Hã ỹỹ hẽ ỹ ketuu hadoo,†† hup ỹỹ ỹ taky daheeh hyb n'aa. Tii da hã ỹỹ hẽ baad ỹ wén kan'yyh, ỹỹ kä ta säm ỹ nahasõg hõm hyb n'aa, ta wób sa hã ỹ maher'ood wät, ỹ ma met'ëëg wät do jawén paa bä Jesus ky n'aa hanäm doo.

10

Taw'ããts hẽ Isaraéw buuj rabed'oo do paa ër nad'oo do ky n'aa hahỹỹh

1 Ỹ karẽn bë hyb n'aa newë hahỹ wakãn haa: Sahõnh hẽ ër wahë makũ rababok paa ta ti wanakud yt hã. Sahõnh hẽ rabatsëg hõm ta ti akajar “Hahiin Doo” häd näng doo. 2 Sahõnh hẽ nu kemuun bok hadoo wanakud gó, akajar gó na-ããj hẽ Mosees sa wahë n'aa tabahadoo bä kä. 3 Sahõnh hẽ paa rabawa sa waa P'op Hagä Do hanaa.* 4 Sahõnh hẽ paa rabeëëk naëng P'op Hagä Do hanaa. Pä hada do hadoo sa hã, P'op Hagä Do mo haj'aa gó ganyyh do hã naa

§ **9:22** Pooj jé 8.7 hã Paw-Ro her'oot ta ti hedoo do sa ky n'aa. Sa h'yyb ky n'aa tapaa näh, dooh baad Jesus hã rah'yy kadawuung nä bä do hyb n'aa. ** **9:25** Paw-Ro bawät noo gó, kas'ỹỹ do j'aa ketsë do nuu hã radasooh ta soog bag'aad kap'õõj däk doo, taj'aa ketsë do heen n'aa. Nayyw hẽ tatsawyy jëng ta ti sa soog, nayyw hẽ takarejãã. Ti ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot sa hã. †† **9:27** Baad takan'yyh tahanäng pé ti ta hã hẽ taketuu do hadoo. * **10:3** Banawäng hẽnh rababok noo gó P'op Hagä Do anoo paa sa waa. Ta ti sa waa ramaneëënh Manah .

rabeëëk. Kristo né hẽ paa ti pä. 5 Sahõnh hẽ tii d' rabadoo né paawä, P'op Hagä Do dooh tagenaag bä hajõk do sa hã. Ti hyb n'aa hajõk dejëp. Jé pad'yyt hẽ banawäng doo bä sa kamag n'aa tawén nyy hõm.

6 Sahõnh hẽ ta ti bawäd wät, ër tama metëëk do heen n'aa, nesaa do hã ër h'yyb nadäg wät hyb n'aa, ta ti rabad'oo doo da. 7 Bë tametëëh, kabarii hã bë h'yyb panadëëk hyb n'aa, sa wób rabed'oo do paa da. Hahỹỹ da takerih ti ky n'aa: "Ehyy t'oonh mä rabawa, rabeëëk hyb n'aa. Tii bä m' rabajäm, ramas'uunh",† näng kerih do hã.‡ 8 Ër tametëëh, ji naỹỹh hyb n'aa ji ỹỹm nadoo do sii, ji patug nadoo do sii, sa wób rabed'oo do paa da. Ti noo gó né hẽ, sét adëb bä, 23 miw dejëp ta ti ramoo bok do hyb n'aa. 9 Pooj jé hawäd wät do ër tametëëh, Kristo ër manetyy hyb n'aa, sa wób rabed'oo do paa da. Rametyy do hyb n'aa radejëp aw'yy tëg haj'aa mahỹỹj. 10 Bë h'yy kawapëën manä bë nu gabóg wë, sa wób rabed'oo do paa da. Dejëp tii, P'op Hagä Do mejũũ do ããs an'oo bä.

11 Sahõnh hẽ ta ti bawäd wät paa ër wahë makũũ hã, ta ti ër tama metëëk do heen n'aa. Ta ti tawén kerii däk ëër, tagadëëg ub noo gó habok do tamaher'oot hyb n'aa, ër hyb n'aa matakëë hyb n'aa, baad ër kan'yyh hyb n'aa, rabed'oo do paa da ër nad'oo hyb n'aa. 12 Ti hyb n'aa, baad hawät ted'oo doo, taw'ããts hẽ baad tahyb n'aa matakëë, nesaa do tamoo nawät hyb n'aa ta ti ramoo bok do paa da. 13 Bë hã kametyy doo, ji sahõnh hẽ hã kametyy do hadoo né hẽ tii. Dooh ta wób hã kametyy do bahắnh tado bä. Baad ji P'op Hagä Do kamahắn had'yyt hẽ. Dooh tah'yy gajëë hõm bä ji hã. Tahajaa né hẽ ta hã ji h'yy kasadëë bä. Dooh P'op Hagä Do an'oo bä ta bahắnh hadoo doo, bë nahajaa do bë tametyy. Kametyy do bë wë takajaa bä, bë da P'op Hagä Do masa, bë bahajaa hyb n'aa baad bë kan'yyh doo.

14 Ti hyb n'aa kä, najis haa, taw'ããts hẽ baad bë kanäh, kabarii hã bë h'yy kae mahắnh. 15 Baad hyb n'aa newëë do bëëh. Ti hyb n'aa, bë daaj hẽ bë hyb n'aa newë te hub tado bä hahỹ ỹ erih doo: 16 Jesus majyyw heen n'aa, ta hyb n'aa P'op Hagä Do ër j'aa etsë doo, ër beëëk bä, séd uuh had'yyt hẽ ëër, Kristo majyyw ër gadoo bä. Pãw, Jesus hub heen n'aa ër ganebëëh bä, séd uuh had'yyt hẽ ëër, Jesus hub ër gadoo bä. 17 Hajõõ né paawä ëër, sét né hẽ pãw ër awa doo, ti hyb n'aa séd uuh had'yyt hẽ ëër. 18 Bë hyb n'aa newë Isaraéw buuj rabahed'oo doo. P'op Hagä Do hã kan'oo däk do hawëh doo, séd hã rah'yy kata däk P'op Hagä Do hã kanoo do hã. 19 Nyy d' ỹ hanäng péh? Ji tayy ta tä kabarii hã ran'oo däk doo? Kabarii edëp ỹ hanäng pé g'eeh? 20 Dooh. Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé tii: Kabarii hã P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do ranoo doo, karap'aar h'yyb nesaa do hã takan'oo däk né hẽ tii. Dooh P'op Hagä Do hã takan'oo däg tii. Hahỹỹ da na-ããj hẽ ỹ her'oot: Dooh ỹ karẽn bä karap'aar h'yyb nesaa do weh'ëëh do h'yyb hataa bë hado bä. 21 Dooh bë haja bä pawóp hã bë h'yyb däng bä. Dooh bë haja bä bë eëg bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do majyyw heen n'aa hood gó hanäng do uuh, karap'aar h'yyb nesaa do hã kanoo do uuh na-ããj hẽ! Dooh bë haja bä bë awa bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hub heen n'aa uuh, karap'aar hã kan'oo däk do na-ããj hẽ! 22 Ta tii d' bë adoo nä bä, bë karẽn apäh bë anoo P'op Hagä Do hyb n'aa jewës, tah'yy kawajããn bë wë? P'op Hagä Do bahắnh bë ed'oo g'eeh bëëh?

23 "Sahõnh hẽ ji karẽn do ji hajaa ji moo wäd bä. Dooh ky n'aa jaw'yyk do ji moo ge'ỹỹm péh", näk bë wób. Te hub né paawä tii, dooh sahõnh hẽ baad ub ji hã. Sahõnh hẽ ji karẽn do ji haja né paawä ji moo wät, dooh hajaa pé ge'ỹỹm pé paawä, dooh sahõnh hẽ ji hã masa pé P'op Hagä Do karẽn doo da ji bawät do hã. 24 Dooh ji karẽn do jawén ji awäd bä. Ta wób sa wë baad hadoo doo, ti né hẽ bë moo booh.

25 Taw'ããts hẽ hahỹỹ da bë bad'oo: Bë awëë sahõnh hẽ rahesäm doo hẽnh naa. Bë eaaj manä n'yy hẽnh naa tii. Bë an'oo manä bë h'yyb bë taky n'aa tapa ta ti hyb n'aa. 26 Ta tii d' ỹ wén edoo, hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do hyb n'aa: "Badäk hahỹỹh,

† **10:7** Esodo 32.6 ‡ **10:7** Kabarii hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa ta tii d' rabad'oo. Rejäm doo, ramas'uunh doo, sa ãj nadoo do sii tii. Isaraéw buuj nadoo do rabed'oo doo da rabad'oo.

sahõnh hẽ ta hã hanäng do na-ããj hẽ, P'op Hagä Do ma.”§

27 Jesus hã h'yy kana'eeh do õm tatsyyd bä ta tób hẽnh ta sii mabawëh hyb n'aa, makarẽn bä ti mabahõm. Taw'ããts hẽ mawëë sahõnh hẽ. Man'oo manä a h'yyb õm taky n'aa tapa ta ti hyb n'aa. 28 Hỹỹ kä, hahỹỹ d' bë ramaher'ood bä paawä: “Hahỹ kabarii hã kan'oo däk do hahỹ ji tä”, raher'ood bä, mawëë manä d' tii bä, õm aj'yy maher'oot do hyb n'aa, ji h'yyb ji taky n'aa tapaa do hyb n'aa na-ããj hẽ. 29 Ta see h'yyb hyb n'aa ti ỹ bedoo, a h'yyb hyb n'aa nado. Bë an'oo manä bë h'yyb bë taky n'aa tapa, ỹ hanäng. Hahỹỹ da apäh bë kyyh hã ỹỹ: “H'ëëd hyb n'aa ỹ an'oo bä ta see h'yyb ỹ taky n'aa tapaa ỹ natayy do hyb n'aa, ỹ awëh do hyb n'aa? 30 Ỹ awëë bä tä ỹỹ, ta hyb n'aa P'op Hagä Do hã ỹ ky n'aa ets'ẽẽ wät doo, h'ëëd hyb n'aa ỹ raky n'aa tapaa, P'op Hagä Do wë tsebé doo me ỹ bawëh do hyb n'aa?”, näng apäh bë kyyh. 31 Hahỹỹ da këh ỹ bë hã: Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do bë weh'ëëh sahõnh hẽ bë moo bok do hã, bë awëë bä, bë eëg bä na-ããj hẽ. 32 Bë moo boo manä baad nadoo do hã ta wób h'yyb tatuk doo, Judah buuj rado bä, Judah buuj nadoo do rado bä, P'op Hagä Do karapee bë panang bä habong do rado bä na-ããj hẽ. 33 Ỹ bad'oo doo da né hẽ, sahõnh hẽ ta wób ỹ h'yyb en'yym doo da bë bad'oo. Hã ỹỹ hẽ ỹ h'yy ken'yym do jawén nado ỹ bawät. Baad hadoo do ti ỹ karẽn ta wób sa hã, sa h'yyb tym bedëp hyb n'aa Jesus Kristo wë kä.

11

1 Taw'ããts hẽ ỹ bawät doo da bë babok, Kristo bawät doo da ỹ bawät do hadoo.

Nyy d' rabad'oo rakahet'aa bä do ky n'aa hahỹỹh

2 Ỹ tsebé bë hã, ỹ bë hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ do hyb n'aa. Ỹ tsebé na-ããj hẽ, bë ỹ ma met'ëëg wät do bë ky daheeh do hyb n'aa. 3 Ti hadoo né hẽ, hahỹ ỹ karẽn bë bahapäh: Kristo, sahõnh hẽ ajyy sa nu gabóg. Ajyy, ỹỹj sa nu gabóg. P'op Hagä Doo, Kristo nu gabóg. 4 Ajyy sa nu kajesuu doo me raky n'aa ets'ẽẽ bä, sa nuu kajesuu doo me P'op Hagä Do ky n'aa ratabëëj bä na-ããj hẽ, Kristo, sa nu gabóg, dooh rawehëë bä tii hã. 5 Ỹỹj kä raky n'aa ets'ẽẽ bä, P'op Hagä Do ky n'aa ratabëëj bä na-ããj hẽ, sa nuu ranajesu bä, sa patug, sa nu gabóg, dooh rawehëë bä tii hã. Ỹỹj sa nuu rahab wät do hadoo tii, tanu mebyng do heen n'aa tii.* 6 Ỹỹnh nu kanajesuu doo, taw'ããts hẽ ta sëën tagek'ãã bëëh. Tanu meby n'aa nyy bä ỹỹj hã sa sëën ragekãã doo, rahab bëëh doo, taw'ããts hẽ sa nuu rajesuu. 7 Ta da hadoo P'op Hagä Do pahuunh aj'yy. Ajyy sa hyb n'aa P'op Hagä Do kawehëë däk. Ti hyb n'aa, ajyy dooh ranu kajesu bä Jesus hyb n'aa rakahet'aa bä. Ỹỹj sa hã kä, sa hyb n'aa ajyy rakawehëë padëëk.† 8 Ỹỹnh hanaa nado aj'yy. Aj'yy tahana ti ỹỹnh. 9 Ỹỹnh hyb n'aa nado aj'yy kapahuuj kän. Ỹỹnh kapahuuj wät aj'yy hyb n'aa. 10 Ti hyb n'aa né hẽ, ããs rahapäh do hyb n'aa na-ããj hẽ, taw'ããts hẽ ỹỹj ranu kajesuu hyb n'aa jawyk do heen n'aa. 11 Tii d' tahado né paawä, Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, sa m'aa hẽnh nado ỹỹj ajyy sa mahẵnh. Ti hadoo ẽnh ajyy sa hã. Sa m'aa hẽnh nado ỹỹj sa mahẵnh. 12 Ta ti ỹ wén her'oot, aj'yy hanaa ỹỹnh ganyyh doo da, ỹỹj hanaa ajyy na-ããj hẽ tii d' raganyyh. Sahõnh hẽ ta ti tabana P'op Hagä Do hanaa.

13 Bë hyb n'aa newë baad tado bä, Jesus hyb n'aa ji kahet'aa bä, ỹỹj raky n'aa ets'ẽẽ bä sa nuu kanajesuu doo me. 14 Badäk hahỹỹ hã ji bad'oo doo, P'op Hagä Do anoo doo, ti na-ããj hẽ tametëëh hahỹỹh: Baad nado ajyy sa hã sa sëën dewëët doo me raboo bä. Sëën dewëët do ajyy hã tawaneh'ëëh do haj'aa. 15 Sëën dewëët doo, ỹỹj sa hetsó ti ta tii. P'op Hagä Do an'oo däk ti sa hã, sa nu jesuu n'aa. 16 Ta ti hedoo do p'ãã karẽn do ky ked'aak do hã hahỹỹ da ỹ baher'oot: Dooh ta see mo n'aa me ãã adoo bä, P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do panang wób hẽnh habok do na-ããj hẽ, dooh ta see mo n'aa me rabahed'oo Jesus

§ **10:26** Saaw-Mo 24.1. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do hanaa tahanäng pé tii. Ti hyb n'aa tahajaa ji awëë bä sahõnh hẽ.

* **11:5** Paw-Ro bawät noo gó, Korĩn panang bä rahap ỹỹj sa nuuh, nesaa do ramoo boo bä. Tii d' rawén d'oo, ranu mebyng hyb n'aa. † **11:7** Tii d' tahadoo do hyb n'aa, taw'ããts hẽ ranu kajesuu Jesus hyb n'aa ji kahet'aa bä.

hyb n'aa rakahet'aa bä.

Jesus ji hyb n'aa esee do heen n'aa rataheb'ëës do ky n'aa hahỹỹh

17 Hahỹỹ hã bë ỹ metëëk doo, dooh bë hã ỹ j'aa etsëë bä. Ta tii d' ỹ wén her'oot, teg'yys baad nadoo do bë kahet'aa bä. 18 Pooj jé ỹ ky n'aa napäh, dooh m' séd hã bë h'yyb hedo bä. Bë m' h'yy ketyn hõm bë kahet'aa bä. Ta mahang ỹ ky daheeh ỹ rapanäk doo. 19 (Dooh ji ky sëëw its bä! Taw'ããts hẽ bë h'yy ketyn hõm, P'op Hagä Do matym gó baad hadoo do bë mahang habong do rakametä däk hyb n'aa.) 20 Bë kahet'aa bä, dooh Jesus ji hyb n'aa esee do waa n'aa tado wäd bä bë awa doo. 21 Bë awa bä, dooh m' bë gadaa bä ta wób. Sa pooj jé bë karẽn bë bawa bë waa. Ti hyb n'aa, ta wób rabas'aah nä bä, ta wób a'oom kän ta bahȁnh reëëk do haj'aa. 22 Dooh g'eeh bë tób enä bä, bë yd wa péh, bë yd eëëk péh? Bë ty n'aa ges'yyk P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do kahet'aa doo. Bë nu meb'yyh kas'uut do bë mahang habong doo. Nyy da këh ỹ bë hã? Bë ỹ j'aa etsë g'ee da ta tii da bë bad'oo do hyb n'aa? Dooh. Dooh né hẽ bë ỹ j'aa etsëë bä.

23 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ỹ gadoo doo, ti né hẽ ti ỹ tabëj wät do bë hã. Hahỹ né hẽ ti ỹ gadoo ta ky n'aa: Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, atsëm, ta majĩĩ moo gó takahaëënh noo gó, tabado däk pãw, 24 ti m' ta hyb n'aa taky n'aa ets'ẽẽ wät do jawén paa bä, taganabäh hõm, ti m' taky hadoo: “Hup ỹỹ, bë hyb n'aa ỹ an'oo däk do heen n'aa hahỹỹh. Hahỹỹ da d' bë bad'oo, ỹ bë hyb n'aa esee do hyb n'aa”, näng mäh. 25 Ti hadoo ẽnh, rabawëh, rabawa do jawén paa bä, Jesus bado däk ẽnh uwa bëëh hood ti m' taky hadoo: “Majyw ỹỹ, ỹ anoo do ỹ dajëp noo gó heen n'aa hahỹỹh. Papuuj sahõnh hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kä. Hỹ jawén majyw ỹ hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do ky däng.‡ Hahỹ bë eëg had'yyt bä hỹ jawén, tii d' bë bad'oo ỹ bë hyb n'aa esee hyb n'aa”, näng mä Jesus. 26 Ta ti pãw bë awa bä, ta ti ta hood gabuuj uuh bë eëg bä, bë her'ood hõm Jesus dajëp do ky n'aa p'aa hẽnh tamatëëh bä kä.

27 Ti hyb n'aa, daap hẽ ta ti pãw hawa doo, ta ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do majyyw heen n'aa hood gó hanäng do uuh heëëk doo, nesaa do tamoo wäd däk tii hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hub wë, ta majyyw wë na-ããj hẽ. 28 Taw'ããts hẽ ji daaj hẽ ji h'yyb ji hyb n'aa newë bä baad tado bä pãw uuh ji awa do pooj jé, majyyw heen n'aa ji eëëk do pooj jé. 29 Hahỹ hyb n'aa ta ti ỹ wén her'oot: Daap hẽ ji awa bä, daap hẽ ji eëg bä, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hub ky n'aa ti ji hyb n'aa nanewë bä, ji daaj hẽ ji ky n'aa katakyyk baad nadoo doo me. 30 Ti hyb n'aa né hẽ hajõk bë mahang nahejooj boo, hajõk bë mahang nahëë enäh, ta wób dejëp. 31 Jesus heen n'aa ër gadoo do pooj jé ër daaj hẽ ër hyb n'aa newë bä baad ër h'yyb tado bä, dooh tii bä ër P'op Hagä Do rejã bä. 32 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër hã taky n'aa etyy bä, nesaa do tanoo ër hã ër tama metëëk hyb n'aa, badäk hahỹỹ hã habong do ta hã h'yy kana'eeh do sa nemuun ër tanarejãã hyb n'aa ta jawén kä.

33 Ta tii kä, wakãn haa, taw'ããts hẽ bë gada ta wób, bë kahet'aa bä Jesus heen n'aa bë bawa hyb n'aa. 34 Bë bas'aah bä, taw'ããts hẽ bë tób yt hẽ bë bawa séd hã bë kahet'aa do pooj jé Jesus heen n'aa bë tab'ëës hyb n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa netyy hyb n'aa nesaa do bë hã.

Ỹ kajaa bä kä, ky n'aa see ỹ baher'oot bë hã.

12

P'op Hagä Do Sahee hã hana do ji hajaa do ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹỹ kä wakãn haa, baad ỹ karẽn bë bahapäh P'op Hagä Do Sahee hejój gó ji hajaa doo. 2 Bë hapäh, p'ooj ub, Jesus hã bë h'yy kana'eeh nä noo gó, ta s'ee hẽnh bë rah'yyb mahũũm had'yyt hẽ, kabarii nedëp do hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. 3 Ti hyb n'aa ỹ karẽn bë bahapäh hahỹỹh: P'op Hagä Do Sahee hejój gó her'oot doo, dooh Jesus taky n'aa was'ee bä. Dooh na-ããj hẽ ji haja bä, “Jesus né hẽ ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo”, ji her'ood bä P'op Hagä Do Sahee hejój gó tanado bä ji hã.

‡ **11:25** P'ooj ub Mosees sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, b'éé majyyw ta heen n'aa. Papuuj hahỹ ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

4 Ti anäng hajõng ta wób hedoo do ji hajaa ji moo wät doo, P'op Hagä Do Sahee anoo doo. Sét né hẽ P'op Hagä Do Sahee tahana tii hã. 5 Ti anäng ta wób hajõng ji mamasa doo. Ti hadoo né hẽ, jããm né hẽ sét ub Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ër wë moo wät doo. 6 Ti anäng hajõng ta wób ji hajaa ji moo wät doo. Ti hadoo né hẽ, sét ub ti P'op Hagä Do ta ti ji hã hanoo doo, ta tii me ta wë ji moo wät hyb n'aa. 7 P'op Hagä Do Sahee hã hana doo, sahõnh hã takan'oo däk sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do tamasa hyb n'aa. 8 Ta see hã P'op Hagä Do Sahee anoo tak'ëp hajaa doo me ta wób tamaher'oot hyb n'aa. Ta see hã P'op Hagä Do Sahee anoo h'yy ganäng doo me ta wób tamaher'oot hyb n'aa. 9 P'op Hagä Do Sahee, sét hadoo doo, anoo ta see hã baad tah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ta see hã tabanoo ta wób tabaheso hyb n'aa. 10 Ta see hã P'op Hagä Do Sahee anoo ta hejój me tapehuunh hyb n'aa. Ta see hã tabanoo P'op Hagä Do kyyh tabaher'oot hyb n'aa. Ta see hã tabanoo tabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee tado bä, sahee see tado bä ti her'oot doo. Ta see hã tabanoo kyy wób me, ji h'yy kanadaw'uuh doo me, tabaher'oot hyb n'aa. Ta see hã tabanoo kyy wób me kaher'oot do tatab'ëës hyb n'aa maa new'ëë do sa hã. 11 Sét né hẽ P'op Hagä Do Sahee sahõnh hẽ ta ti hanoo doo. Tah'yyb däng doo da né hẽ sahõnh hẽ sa hã tabanoo tii.

Sahõnh hẽ ëër, Jesus uuh hadoo do ky n'aa hahỹỹh

12 Hajõõ né paawä ji hã, ji noo hedoo doo, ji nabuuj hedoo doo, ji matym hedoo doo, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo doo, sét né hẽ ji. Ti hadoo ẽnh Kristo hã, Kristo hã h'yy ka'eeh do sa hã. 13 Ër wób, Judah buuj. Ër wób, ta wób buuj. Ër wób, ta wób sa karom hedoo doo. Ër wób, kariw n'aa temah doo. Tii d' tahado né paawä, ër nu kemuun bong P'op Hagä Do Sahee an'oo bä, sét Jesus hub hadoo ër bahadoo hyb n'aa. Sét né hẽ ti P'op Hagä Do Sahee ër gadoo doo.

14 Hajõng né hẽ ji hã hanäng do ji uuh. Sét uuh had'yyt nado ji uuh. 15 Ji tsyym ky hado bä paawä: "Ta moo ỹ nadoo do hyb n'aa, dooh ta uuh ỹ do bä", ji uuh had'yyt né hẽ tii, ta ti edo né paawä. 16 Ji nabuuj ky hado bä paawä: "Ta matym see ỹ nadoo do hyb n'aa, dooh ta uuh ỹ do bä", ji uuh had'yyt né hẽ tii, ta ti edo né paawä. 17 Sahõnh hẽ ji hã hanäng do ji matym tado bä paawä, nyy da paawä ji maa newëë tii bä? Sahõnh hẽ ji hã hanäng do ji nabuuj tado bä paawä, nyy da ji matsehỹỹk tii bä? 18 Sahõnh hẽ ji hã hanäng do ji uuh P'op Hagä Do bat'ëëg hõm ji hã, tah'yyb däng doo da. 19 Séd uuh had'yyt hẽ tado bä paawä ji hã, dooh paawä ji hub had'yyt hẽ tado bä. 20 Hahỹỹ da né hẽ: Hajõng né paawä ji hã hanäng do ji uuh, sét né hẽ ji.

21 Ji matym dooh tahaja bä taky hado bä ji moo hã: "Dooh hyb n'aa õm ỹ karẽn péh." Dooh na-ããj hẽ ji moo haja bä ji tsyym hã taky hado bä: "Dooh hyb n'aa õm ỹ karẽn péh." 22 Ta ti ji hã hanäng do uuh nahejooj is doo, ti né hẽ ti baad ji karẽn up doo. 23 Ji uuh ji hã ky n'aa netsëëh doo, baad ji weh'ëëh. Ta wób hã ji manetëëh doo, baad ji ban'yyh. 24 Ji uuh wób ji metëëh doo, dooh hyb n'aa baad ji ban'yyh péh. Baad P'op Hagä Do benyyw hõm ji hã hanäng doo, ta ti ji hã hãd ky n'aa netsëëh hedoo do rakawehëë däk hyb n'aa. 25 Tii da tawén d'oo, ji hã takanetyn hõm hyb n'aa, sahõnh hẽ ji hã hanäng do séd demuun baad raka-hag'ããs hyb n'aa na-ããj hẽ. 26 Sét hẽ ji hã hanäng do ji uuh nesaa do tahob bä, sahõnh hẽ séd demuun rabahoop. Ta see ji uuh kawehëë däg bä, sahõnh hẽ ji uuh wób taw'ããts hẽ sa hã.

27 Bë sahõnh hẽ, Kristo hub hadoo bëëh. Sét ken'yyh bëëh, ta uuh hadoo. 28 Jesus Kristo hã h'yy ka'eeh do sa mahang P'op Hagä Do banoo, pooj jé Jesus mejũũ do rabad'oo doo. Ta jawén ta ky n'aa herot doo. Ta jawén ta ky n'aa ma mehetëk doo. Ta jawén rapehuunh do haj'aa doo, ta wób rabaheso hajaa doo, ta wób masa doo, ta wób h'yyb mahũũm n'aa hedoo doo, kyy wób ji h'yy kanadaw'uuh do hajaa her'oot do na-ããj hẽ. 29 Sahõnh hẽ g'eeh Jesus mejũũ do had'yyt hẽ? Sahõnh hẽ g'eeh ta ky n'aa rod had'yyt hẽ? Sahõnh hẽ g'eeh ta ky n'aa ma mehetëk do had'yyt hẽ? Sahõnh hẽ g'eeh rabahajaa rapehuuj had'yyt hẽ? 30 Sahõnh hẽ g'eeh rahajaa ta wób raba-heso? Sahõnh hẽ g'eeh kyy wób rahajaa

rer'ood bä? Sahõnh hẽ g'eeh rahajaa kyy wób me kaher'oot do ratabëj bä? 31 Dooh. Taw'ããts hẽ ji hajaa do P'op Hagä Do Sahee ji hã hanoo do ta bahắnh had'op do hã, ta wób masa do hã, bë h'yyb padäg. Pooj jé dó bë ỹ metëëh hỹỹ kä sahõnh hẽ ta bahắnh baad hadoo doo:

13

Ji kamahắn do ky n'aa hahỹỹh

1 Ajyy sa kyy me, ããs sa kyy me na-ããj hẽ ỹ haja bä né paawä ỹ her'ood bä, ỹ kamanahắn bä paawä, dooh taw'ããts hẽ tado bä. Jããm hẽ sapaar redas do ky hado däk ỹ tii bä. 2 P'op Hagä Do ky n'aa ỹ haja bä né paawä ỹ maher'ood bä, P'op Hagä Do Sahee hã ỹ tabanoo do hyb n'aa tii, ji nahapäh do hã ỹ h'yy ganyy bä paawä, sahõnh hẽ ỹ hapëë bä paawä, tak'ëp ỹ h'yy ka'eeh do hyb n'aa waëë hã ỹ haja bä paawä ỹ mejõ bä takahỹỹd häng, ta wób ỹ kamanahắn bä paawä, daap paawä ỹỹh. 3 Sahõnh hẽ wë ỹ hanäng do kas'uut do sa hã ỹ an'oo bä paawä, daj ỹỹ hẽ paawä ỹ kan'oo däk ỹ rabaju tëë, ỹ kamanahắn bä, daap paawä ti hã ỹỹ.

4 Kamahắn do kanejắg. Kamahắn do ky enyym. Dooh tah'yy kajewëëts bä. Dooh ta hã hẽ taj'aa etsëë bä. Dooh takasabé bä. 5 Tawaneh'ëëh do nado. Dooh ta daaj hẽ takarẽn do jawén tawäd bä. Dooh nayyw hẽ takawaj'ããn bä. Dooh tah'yy gaẽẽj bä ta wób sa wë. 6 Dooh tatsebee bä baad nadoo do hã. Baad hadoo do hyb n'aa tatsebé. 7 Kamahắn doo, dooh tah'yy gajëë hõm bä. Ta wób hã tah'yyb eeh had'yyt hẽ. Tagadaa had'yyt hẽ. H'yyb jawyk doo gó sahõnh hẽ tagadoo.

8 Kamahắn doo, dooh tahëëj bä. Tii d' nado P'op Hagä Do ky n'aa ji her'oot do ji hajaa doo, kyy wób ji h'yy kanadaw'uuh do ji hajaa ji her'oot doo, ji hapäh do na-ããj hẽ. Ahänh da tii. 9 Da hẽ ji hapäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa ji hajaa ji her'oot do na-ããj hẽ, ta uuh ub tii. 10 Baad had'op do heh'äät do kaja bä kä, tii bä kä, dooh hyb n'aa ji karẽn wät pé ta uuh hadoo doo. 11 Hahỹ hadoo tii: Ỹ karapee noo gó, karepé raber'oot doo da ỹ ber'oot paah, karepé rahyb n'aa newëë doo da ỹ hyb n'aa newëë paah. Ỹ wah'ëë wät bä kä ỹ eréd hõm ta ti karapee ỹ h'yyb hadoo do paah. 12 Da hẽ, dooh baad ër hapëë nä bä P'op Hagä Doo, japow gó ji heg'ããs do hadoo. Ta jawén da ër bahapäh baad ub kä, heh'äät kä. Da hẽ, jããm hẽ ta uuh ỹ bahapäh. Ta jawén da, sahõnh hẽ ỹ bahapäh ta hã, ỹ P'op Hagä Do hapäh doo da né hẽ.

13 Hỹỹ kä tamawoob hẽ hadoo do ti haym: Ji h'yy ka'eeh doo, ji gada doo, ji kamahắn doo. Ji kamahắn doo, sa bahắnh baad had'op do tii.

14

Ji hajaa do P'op Hagä Do Sahee hana do ky n'aa bód hahỹỹh

1 Taw'ããts hẽ kamahắn do hã baad bë h'yyb padäg. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do Sahee hã hana do ji hajaa do hã bë h'yyb padäg na-ããj hẽ. Pooj jé, P'op Hagä Do ky n'aa ji hajaa ji her'oot do hã baad ub bë h'yyb padäg. 2 Hahỹ hyb n'aa ta ti ỹ wén her'oot: Kyy wób me her'oot doo, dooh ta wób tamaher'ood bä. P'op Hagä Do sii taber'oot tii hã. Dooh maa napäh pé ta ti taher'oot doo. Ji nahapäh do ky n'aa taher'oot tii, P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. 3 Tii d' nado P'op Hagä Do ky n'aa her'oot do hã. Ta wób hã ti ramaher'oot. Ta ti ji tamasa, ji h'yy ka'eeh do kah'ũũm hyb n'aa. Ji tamaher'oot, baad ji bawät hyb n'aa. Ji tah'yyb en'yym. 4 Kyy wób me her'oot doo, ta daaj hẽ, ta hã hẽ takamasa tii, P'op Hagä Do ky n'aa kah'ũũm hyb n'aa ta h'yyb gó. P'op Hagä Do ky n'aa her'oot do tamasa ta wób, P'op Hagä Do ky n'aa sa h'yyb gó takah'ũũm hyb n'aa. 5 Ỹ karẽn paawä sahõnh hẽ bëëh, bë bahajaa kyy wób me bë baher'oot. Ti hadoo né hẽ, tak'ëp ỹ karẽn P'op Hagä Do ky n'aa bë her'oot. Kyy wób me kaher'oot do bahắnh baad hadoo P'op Hagä Do ky n'aa her'oot doo.* Kyy wób me kaher'oot doo, ta ky n'aa nyy d' tahanäng pé ji her'ood bä, Jesus hã h'yy ka'eeh do kahet'aa do ramaa napäh hyb n'aa, P'op

* **14:5** P'op Hagä Do ky n'aa ji her'oot do baad ub tawén doo, kyy wób me kaher'oot do bahắnh, hajõng tamasa do hyb n'aa.

Hagä Do ky n'aa sa h'yyb gó kah'ũũm hyb n'aa, ti na-ããj hẽ baad ub.

6 Ti hyb n'aa wakãn haa, bë wë ỹ kajaa bä, kyy wób me bë ỹ maher'ood bä paawä, nyy d' paawä bë tamasa tii? Dooh paawä bë tamasaa bä. Hã ỹ P'op Hagä Do metëëh doo, ji hajaa do ky n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa, ji ma metëëk do ky n'aa bë ỹ maher'oot do na-ããj hẽ, ti bë tamasa. 7 Ji gamehỹỹh do ky n'aa me, ji etẽn do ky n'aa me na-ããj hẽ tii d' bë ỹ metëëh ỹ hanäng pé tii, ta ti hedëp do nado né paawä. Baad ranetẽn bä, baad ragamanehå bä, nyy da ta wób rabahapäh ti teh'ũũm doo? 8 Ti hadoo né hẽ torõm-bet häd näng do hã. Nyy da g'eeh warahén rah'yy genä bä kaneb'ooh doo hẽnh tanaëëj bä, baad torõm-bet ragamanehå bä? 9 Ti hadoo né hẽ bë hã. Kyy wób me ta wób bë maher'ood bä, nyy da ramaa napäh ta ti ky n'aa, nyy d' tahanäng péh? Daap hẽ ti bë baher'oot kyy wób me. 10 Hajõng ti anäng kyyh badäk hahỹỹ hã. Baad ub sahõnh hẽ tii, maa napäh do sa hã. 11 Ỹ kyy maa nanapäh doo, ta tii hã, ỹ ta s'ee hẽnh naa, ta s'ee hẽnh naa ỹ ta hã. 12 Ti hadoo né hẽ bë hã. Tak'ëp bë karẽn P'op Hagä Do Sahee hana do bë gado bä do hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë h'yyb padäg sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do masa do hã.

13 Ti hyb n'aa kyy wób haj'aa doo, taw'ããts hẽ raky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã, tabanoo hyb n'aa na-ããj hẽ sa hã rabahajaa hyb n'aa ratab'ëës do nyy d' tahanäng pé tii. 14 Kyy wób me P'op Hagä Do hã ỹ ky n'aa etsẽẽ bä, hëp ỹ tym ti ky n'aa etsẽẽ. Dooh ỹ hapäh pé ỹ her'oot doo. 15 Nyy d' ỹ bad'oo ti tahado bä? Hahỹỹ da ỹ bad'oo: Ỹ da ky n'aa etsẽẽ hëp ỹ tym me, ỹ hapäh doo me na-ããj hẽ da ỹ ky n'aa etsẽẽ. P'op Hagä Do ỹ ma ejäm da hëp ỹ tym me, ỹ hapäh doo me na-ããj hẽ. 16 Jããm hẽ a h'yyb tym gó P'op Hagä Do maj'aa etsëë bä, nyy da õm raky masa ranahapëë bä maher'oot doo? 17 Baad né paawä P'op Hagä Do maj'aa etsë, kyy wób me maher'oot doo, dooh ta wób tamasaa bä rah'yy ka'eeh do kah'ũũm hyb n'aa.

18 P'op Hagä Do ỹ j'aa etsë, sahõnh hẽ bë bahåänh ỹ bahajaa kyy wób me ỹ maher'oot do hyb n'aa. 19 Ti hadoo né hẽ, Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang, hã ỹỹ, taw'ããts hẽ ji ma poo oow pé kyyh ji maa napäh do ỹ her'ood bä ỹ ma metëëk bä, 10 miw kyyh ji maa nanapäh do mahånh.

20 Wakãn haa, karepé h'yy gatemah do bë hado manä P'op Hagä Do Sahee ji hã hanoo do hã. Taw'ããts hẽ wah'ëë h'yyb hadoo bëëh, ta ti hã. Taw'ããts hẽ nesaa do hã bë h'yy gatemah karapee t'aah h'yy gatamah do hadoo. 21 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do hã:

"Ji nahapäh do kyy me,
ta s'ee hẽnh naa do sa kyy me, ỹ maher'oot
da karapé haa.
Ti hadoo né hẽ da, dooh da raky dahé bä
ỹỹh",†
näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh.

22 Ti hyb n'aa kä, kyy wób me kaher'oot doo, Jesus hã h'yy kana'eeh do metëë n'aa, ta hã h'yy ka'eeh do metëë n'aa nado. P'op Hagä Do ky n'aa ji her'oot doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do metëë n'aa tii, ta hã h'yy kana'eeh do metëë n'aa nado. 23 Séd hã Jesus hã h'yy ka'eeh do rakata bä kä, kyy wób me sahõnh hẽ rer'ood bä paawä, ti ta seeh, nahapäh doo, Jesus hã h'yy kana'eeh do na-ããj hẽ tajëë suun bä tii bä, sahõnh hẽ bë meraa bong hadoo ted'oo da. 24 Jesus hã h'yy kana'eeh doo, nahapäh do na-ããj tajëë suun bä P'op Hagä Do ky n'aa sahõnh hẽ rer'ood nuuj jé, kametä däk tii bä ta hã nesaa do ta h'yyb tym gó hanäng doo. Ky n'aa kety däk tii bä sahõnh hẽ bë her'oot do hyb n'aa. 25 Kametä däk tii bä sahõnh hẽ ta h'yyb tym gó tahyb n'aa newëë do pooj jé ji nahapäh doo. Ta taron nu paa me tabahyy häng da, P'op Hagä Do taj'aa etsë hyb n'aa. "P'op Hagä Do awät né hẽ bë mahang", näng da.

26 Wakãn haa, taw'ããts hẽ hahỹỹ da bë bad'oo bë kahet'aa bä: Ta see P'op Hagä Do hã tama ejäm, ta see ma metëëk P'op Hagä Do ky n'aa, ta see her'oot P'op Hagä Do ta hã tametëëh doo, ta see her'oot kyy wób me, ta see tab'ëës kyy wób me ka-her'oot do nyy d' tahanäng péh. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ ta tii d' ji bad'oo, sahõnh hẽ

† **14:21** Isajas 28.11-12

Jesus hã h'yy ka'eeh do h'yyb gó P'op Hagä Do ky n'aa takah'ũũm hyb n'aa. 27 Kyy wób me raher'ood bä, jããm né hẽ pawóp hẽ, tamawoob hẽ ti her'oot. Taw'ããts hẽ sét ken'yyh raber'oot. Tii bä, taw'ããts hẽ ta see tab'ëës nyy d' tahanäng péh. 28 Tabadoo bä ta ky n'aa tab'ëës doo, nyy d' tahanäng pé ti tab'ëës doo, taw'ããts hẽ bag hẽnh tabasooh bë kahet'aa bä kyy wób me her'oot doo. Taw'ããts hẽ ta m'aa hẽnh, ta tób hẽnh taber'oot P'op Hagä Do sii.

29 Taw'ããts hẽ pawóp hẽ, tamawoob hẽ raher'oot P'op Hagä Do ky n'aa. Taw'ããts hẽ ta wób ramatakëë, ta ti taher'oot do baad tado bä. 30 Sa mahang hat'oonh do gado bä ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do ky n'aa, taw'ããts hẽ pooj jé her'oot do ky ym, ta ti hasooh do ber'oot hyb n'aa kä. 31 Ta tii da sét ken'yyh bë baher'oot P'op Hagä Do ky n'aa, bë sahõnh hẽ bë ma kametëëk hyb n'aa, bë h'yyb hedo magyys hẽ hyb n'aa. 32 P'op Hagä Do ky n'aa rod rahajaa rah'yy kamedug bä, rahajaa ragadaa bä rabaher'oot hyb n'aa. 33 Dooh P'op Hagä Do hanaa tado bä ta ti jé pad'yyt hẽ kaher'oot doo, baad nahõm doo. Baad hadoo do ji h'yyb n'yym doo, ti ti P'op Hagä Do hanaa.

Sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ habong do rabahed'oo doo da, 34 taw'ããts hẽ ỹỹj dooh rer'ood bä séd hã rakahet'aa bä. Taw'ããts hẽ bag hẽnh rabab'ëëh. Dooh taw'ããts hẽ tado bä rer'ood bä ji kahet'aa bä. Taw'ããts hẽ ỹỹj raky daheeh ajyy, Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'oot doo da. 35 Tanyy bä sa hã reaanh doo, taw'ããts hẽ sa tób hẽnh sa patug hã rabeaanh, dooh taw'ããts hẽ tado bä do hyb n'aa ji kahet'aa bä ỹỹj rer'ood bä.

36 Bë hanaa bë ed'oo g'eeh P'op Hagä Do ky n'aa hanäm doo? Jããm hẽ bë tii, ta ti gadoo do bë ed'oo g'eeh? 37 P'op Hagä Do ky n'aa rod ta hã pé ted'oo doo, P'op Hagä Do Sahee hanaa gadoo do ted'oo doo, taw'ããts hẽ tah'yy kadaw'uuh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mejũũ do né hẽ ti ỹ erii wät doo. 38 Hahỹ manatakëë doo, dooh né hẽ ji hyb n'aa p'eed bä tii.

39 Ti hyb n'aa kä, wakãn haa, taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ky n'aa bë her'oot do hã bë h'yyb padäg. Bë medug manä kyy wób me rer'ood bä. 40 Ti hado né hẽ paawä, baad bë adoo ti ta tii, ta tyw n'aa näng bä.

15

Jesus ganä wät do ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹỹ kä, wakãn haa, ỹ karẽn bë hyb n'aa esee Jesus Kristo ky n'aa hanäm do bë ỹ ma met'ëëg wät do paah, bë gadoo do paah. Ta ti né hẽ bë h'yy ka'eeh do mejój n'aa. 2 Ta ti ky n'aa hanäm do ed'ëëp bë h'yyb tym P'op Hagä Do wë, baad bë hyb n'aa matakä bä tii, bë neréd bä ỹ ma metëëk do ky n'aa. Tii d' tanado bä, daap bë h'yy ka'eeh.

3 Jããm hẽ baad hadoo do ta ky n'aa ỹ gadoo do ti bë hã ỹ tab'ëës doo. Hahỹ né hẽ tii: Kristo dajëp nesaa do ër moo bok do säm, P'op Hagä Do kyy kerih do ta pooj jé taher'oot doo d' né kä. 4 Ti m' radakä jëng, ti m' tamawoob däg kä ta å kä taganä wät p'aa hẽnh, pooj jé P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né kä. 5 Ti jawén mäh, Peed hã takas'ee wäd kän. Ti jawén mäh, 12 hedoo do sa hã takasee ẽnh. 6 Ti bahånh mäh, séd noo gó 500 ta ma matëg sa hã takas'ee wäd kän. Hajõng sa wób ed'ëëp nä hahỹ ỹ berih bä. Hap'ëëh do wób radejëb kän. 7 Ti m' takasee Tsijaag hã, sahõnh hẽ tamejũũ do hedoo do sa hã na-ããj hẽ. 8 Tagadëëg ub takas'ee kän hã ỹỹ, ỹ ajãn s'oo hadoo do hã. 9 Sa yd jé had'os do ỹỹh, Jesus mejũũ do sa mahang. Dooh paawä ỹ ramaneëëj bä Jesus mejũũ doo, P'op Hagä Do karapee ỹ rejãã do paa hyb n'aa. 10 Ti hadoo né hẽ, ta mejũũ do see da hẽ ỹ wén hado däk, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa hã ỹỹ. Daap hyb n'aa nado ta ti hã ỹ taky enyym doo. Dooh. Ta wób moo bok do bahånh ỹ moo wäd wät. Ti hadoo né hẽ, dooh ỹ tado bä ti moo wät doo. Hã ỹ P'op Hagä Do ky enyym do hanaa tii. 11 Hỹỹ kä ỹ tado bä bë hã maher'ood wät doo, ta wób rado bä, ti né hẽ ti ta ky n'aa ãã her'oot doo. Ti ky n'aa né hẽ ti bë ky dahé bong doo.

Jesus ganä wät do ky n'aa ta wób raky sëm do ky n'aa hahỹỹh

12 Kristo ganä wät ãã her'ood bä, h'ëëd hyb n'aa dooh ji ganä bä dejëp do mahang bë wób sa kyyh? 13 Te hub tado bä ta ti bë wób her'oot doo, ji gananä bä paawä, Kristo na-ããj hẽ paawä dooh paawä taganä

wäd bä tii bä. 14 Kristo gananä wäd bä paawä, daap paawä tii bä ãã maher'ood hõm do ta ky n'aa. Daap hẽ na-ããj hẽ paawä bë h'yy ka'eeh doo. 15 Kristo gananä wäd bä paawä, noo kanesa do paawä ãã tii bä, Kristo ganä wät P'op Hagä Do an'oo bä ãã ma metëëk do hyb n'aa. Dejëp do ganenä bä paawä, dooh Kristo ganä wäd P'op Hagä Do an'oo bä paawä. 16 Dejëp do ganenä bä, dooh paawä Kristo ganä wäd bä. 17 Kristo gananä wäd bä paawä, daap hẽ paawä bë h'yy kae däk ta hã. Ti tahado bä paawä, dooh na-ããj hẽ takawug bä nesaa do bë h'yyb tym gó hanäng do paah. 18 Te hub tado bä paawä ta tii, gawatsig hõm paawä Kristo hã h'yy ka'eeh do sa makũũh. 19 Jããm hẽ da hẽ, badäk hahỹỹ hã ji bawät nä bä Kristo hanaa ji gahëën bä, tii bä taw'ããts hẽ paawä tak'ëp, sahõnh hẽ mahẵnh, ër rat'yyd mehĩĩn paawä.

20 Tii d' nado. Kristo ganä wät né hẽ dejëp do mahang P'op Hagä Do an'oo bä. Pooj jé dejëp do mahang ganä wät do tii. Ta wób na-ããj hẽ genyyh do metëë n'aa tii. 21 Hahỹ hyb n'aa ỹ wén her'oot tii: Sét hẽ aj'yy ji dajëp do du na doo. Ti hadoo na-ããj hẽ sét hẽ aj'yy see ji ganyyh do dejëp do mahang du na doo. 22 Adãw hyb n'aa sahõnh hẽ ji dejëp. Ti hadoo ẽnh Kristo hyb n'aa kä sahõnh hẽ ragenyyh da. 23 Sahõnh hẽ genyyh do bahẵnh, pooj jé ganä wät do Kristo. Ta jawén, Kristo kajaa bä kä, ta hã h'yy ka'eeh do ragenä boo kän da. 24 Tii bä kä, badäk hahỹ gawatsik do kaja kän. Kristo j'aa ketsë do jawén paa bä sahõnh hẽ mejũũ do ji nahapäh do sa hã, sahõnh hẽ bag'ããs do ji nahapäh do sa hã, sahõnh hẽ hejój enäh do ji nahapäh do sa hã na-ããj hẽ, tii bä tabag'ããs do Kristo bahaëëj kän da P'op Hagä Do ta Yb hã kä. 25 Kristo bag'ããs da sahõnh hẽ ta majĩĩ hã taj'aa ketsë bä kä. 26 Tagadëëg ub kä majĩĩ tagawats'iik doo, dajëb. 27 Ta ti ỹ wén her'oot, hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do hyb n'aa: “Sahõnh hẽ ta tsyym yt hã P'op Hagä Do an'oo bä tabag'ããs hyb n'aa.”* “Sahõnh hẽ tabag'ããs” tabaher'oot bä, dooh P'op Hagä Do ta Yb sii hẽ tado bä tii, ti né hẽ hanoo do hyb n'aa ta hã sahõnh hẽ tabag'ããs doo. 28 Takajaa bä kä sahõnh hẽ Kristo bag'ããs doo kä, ti noo gó kä, ta daaj hẽ ta Yb yd jé da tanu gadäg kän. Tii d' tawén hadoo, ta Yb, sahõnh hẽ ta hã han'oo däk doo, tabag'ããs hyb n'aa, sahõnh hẽ bahẵnh tabahado däk hyb n'aa kä, sahõnh hẽ tabag'ããs hyb n'aa kä.

29 Hỹỹ kä, ji gananä bä paawä, nyy da rabad'oo da dejëp do hyb n'aa nu kemuun doo? Dejëp do ganenä bä paawä, hëd n'aa tii d' rawén d'oo?† 30 Ji gananä bä paawä, dooh hyb n'aa pé had'yyt hẽ ỹ ahoop doo. Ji ganä wät do hyb n'aa ỹ wén gadoo Jesus hyb n'aa ỹ ahoop doo. 31 Dajëb gó had'yyt hẽ ỹ bawät tak'ëp ỹ rarejãã do haj'aa. Né hup ỹ né ta ti ỹ her'oot do bë wén hapäh, ỹ h'yy kasab'ee do hyb n'aa bë hyb n'aa Kristo Jesus ër Wahë N'aa hyb n'aa. 32 H'ëëd hyb n'aa ỹ kamety wät paa ajyy tabanas'aa hedoo do sa sii Epeso panang bä, jããm hẽ badäk hahỹỹ hã ji hawät do hã ỹ h'yyb däg bä paawä, ji gananä bä paawä? Ji gananä bä paawä, se hub né hẽ paawä hahỹỹ da sa ky hetëg: “Hamäh, ër awëëh, hamäh, ër eëg jati ër dejëb kän do hyb n'aa.”‡

33 Bë an'oo manä bë rawad'ii. “Nesaa do moo heb'ooh do sii ji awäd bä, sa da h'yyb hadoo da ji, baad né paawä ji bawät pooj jé.” 34 Taw'ããts hẽ p'aa hẽnh bë h'yyb bë an'oo baad hadoo do hã. Bë moo boo manä wäd nesaa doo. Ta ti ỹ wén mejũũ, bë wób ranahapäh do hyb n'aa P'op Hagä Do sa h'yyb gó. Bë nu mebyy bok hyb n'aa ỹ wén her'oot tii.

35 Hahỹỹ da apäh da ta wób rabeaanh: Nyy da dejëp do paa ragenä bok? Ny hadoo do sa hub? 36 Baad nadoo do heaanh do tii! Joom tym ji ejoom doo, dooh taganä bä ta bóg nadajëb bä. 37 Tiriig tym, joom tym wób na-ããj hẽ ji ejoom bä, dooh ta gajewëë tado bä ji ejoom doo. Ta tym ub ti ji ejoom doo. 38 P'op Hagä Do bad'oo nyy d' tabahadoo joom, tah'yyb däng doo da. Joom tym ta wób hedoo tawëë bä. Ta see hadoo ta seeh, ta see hadoo ta seeh.

* **15:27** Saaw-Mo 8.6 † **15:29** Dooh ji hapëë bä ta tii d' hed'oo doo. Dooh Paw-Ro met'ëëg bä dejëp do hyb n'aa ji nu kemuun bä. Jããm né hẽ ti ky n'aa gó tabeh'ũũm ji ganä wät do ky n'aa. ‡ **15:32** Ji h'yyb karẽn doo da né hẽ ji moo wät tahanäng pé ti sa ky hetëg doo. Ji gananä bä paawä, se hub né hẽ tii bä paawä raher'oot doo.

39 Ti hadoo ẽnh ti anäng ta wób hedoo ta dab. Ta see hadoo ji dab, ta see hadoo har'ëëng dab, ta see hadoo taw'ëëd dab, ta see hadoo na-ããj hẽ tah'ỹỹb dab. 40 Ta wób hedoo wë hã habong do bag. Ta wób hedoo badäk hahỹỹ hã habong doo. Ta see hadoo wë hã habong do sa hetsóh. Ta see hadoo badäk hahỹỹ hã habong do sa hetsóh. 41 Ta see bag hadoo papỹỹj, ta see bag hadoo kamarab, ta see bag hadoo sagõõh. Sagõõh wób ta wób hedoo ta matym.

42 Ti hadoo né da dejëp do mahang ji ganyyh do hã. Karejãã ji kamag ji dakä jëng doo. Taganyyh bä kä, kanarejã wäd. 43 Nas'aa ji kamag ji dakä jëng bä. Tak'ëp tabahetsooh taganyyh bä kä. Nahejooj its ji dakä jëng bä. Hejoonh taganyyh bä kä. 44 Dab näng ji kamag ji dakä jëng doo. Taganyyh bä kä, papuuj däg ji hub P'op Hagä Do Sahee ed'ëëp doo. Ji hub dab näng do tanyy bä, tii b' ti anäng na-ããj hẽ ji hub papuuj P'op Hagä Do Sahee ed'ëëp doo. 45 Hahỹỹ da takerih doo gó: "Jããm pooj jé aj'yy, Adãw, hedëb gëët doo."§ Tagadëëg ub Adãw hedoo doo, Kristo, ji edëp do hanoo do Sahee hado däk tii. 46 Pooj jé dó tabanyy däk ji hub dab näng doo. Ta jawén ji hub papuuj, P'op Hagä Do Sahee ed'ëëp doo. 47 Jããm pooj jé aj'yy, badäk hahỹỹ hã tsäng hanaa. Aj'yy ta jawén hana doo, Kristo, hỹ pong jé naa tii. 48 Badäk hahỹỹ hã habong doo, Adãw k'ããts gó hana do hadoo ti sahõnh hẽ. Hỹ pong jé hana do hadoo da ër hub papuuj hỹ pong jé naa ër gadoo doo. 49 Da hẽ, badäk hahỹỹ hã ër babok nä bä, Adãw hadoo nä ëër. Ti hadoo né hẽ da, ti awät ti noo gó, hỹ pong jé hana do hadoo da ëër.

50 Hahỹ ti ỹ her'oot, wakãn haa: Dab näng doo, majyyw näng doo, dooh da tanu dëë bä P'op Hagä Do bag'ããs bä. Karejãã doo, dooh tagado bä nadajëp doo. 51 Bë hyb n'aa matakä da! Bë ỹ maher'oot ji nahapäh do hã: Dooh ër sahõnh hẽ ër dejëb bä.** Ti hadoo né hẽ, sahõnh hẽ ër da kawereem. 52 Nayyw hẽ ti ji kawareem doo, ji ty watsig wäd sii hẽ, tagadëëg ub torõm-bet häd näng do ky ganyyh bä kä. Torõm-bet ky ganä sii hẽ da sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do dejëp do paa ragenä boo kän da. Ta ti dooh radejëb boo bä kä. Ti ëër kä, ti noo gó hedëp nä doo, ër kawereem boo kän, hedëb had'yyt do ër gadoo hyb n'aa kä. 53 Karehejãã do kawareem da kanarejãã do hã. Dejëp do kawareem da nadajëp do hã kä. 54 Ta ti bawät bä kä, karehejãã do kawareem bä kä kanarejãã do hã, dejëp do rakawareem bä kä nadajëp do hã kä, tii bä kä hahỹ kerih do ky däng do paa kä kaja kän:

"Dajëb gawatsig kän.
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do j'aa ketsëë kän ta hã."††
55 "Dajëb, ny maj'aa ketsë doo?
Dajëb, ny a hejój ji mamarahejãã doo?"‡‡

56 Nesaa do ji moo wät doo, ji hyb n'aa newëë doo, ti né hẽ dajëb mahỹỹj. Ky n'aa jaw'yyk doo, nesaa do ji moo wät do hejój. 57 P'op Hagä Do hã ër j'aa etsë. Ti né hẽ hanoo ër j'aa ketsë doo, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa.

58 Ti hyb n'aa kä, wakãn haa ỹ kamahẵn doo, taw'ããts hẽ bë h'yy kahejój. Bë an'oo manä bë tahewaat do hã, bë h'yy ganejë hõm hyb n'aa. Taw'ããts hẽ bë moo boo had'yyt hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë sahõnh hẽ bë wë hanäng doo me, daap hẽ nado ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok doo, bë bahapäh do hyb n'aa.

16

Ta wób ji masa do dajẽẽr n'aa ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹỹ kä, P'op Hagä Do karapee Judah häj n'aa bä habong do ji masa do dajẽẽr n'aa ky n'aa bë ỹ ma erih. Taw'ããts hẽ Garata häd näng do häj n'aa hẽnh habong do Jesus hã h'yy ka'eeh do ỹ mejũũ doo da, bë na-ããj hẽ tii d' bë bad'oo. 2 Taw'ããts hẽ sét met'uuh hã ken'yyh bë betyn hõm tsyt hẽ bë dajẽẽr uuh bë gadoo do pénh. Hajõng tado bä bë gadoo doo, hajõng do ta uuh bë betyn hõm tsyt hẽ. Kanahën d'os hẽ tado bä, dooh denaa hẽ. Taw'ããts hẽ bë ata ỹ kajaa do pooj jé. 3 Tii bä, ỹ kajaa bä kä, ỹ erih do ỹ

§ **15:45** Genesis 2.7 ** **15:51** Jesus matëëh noo gó ta hã h'yy ka'eeh do ky n'aa ti taher'oot. †† **15:54** Isajas 25.8 ‡‡ **15:55** Osejas 13.14

mejũũ da ajyy ta ti dajẽẽr Jerusarẽnh hẽnh ratajooh do bë asëëw hõm do sa sii, baad t'ĩĩ hẽnh ragadoo hyb n'aa. 4 Taw'ããts hẽ tado bä, ỹ na-ããj hẽ ỹ ahõm. Ỹ d' rahadaa hõm tii bä.

5 Ỹ h'yyb däng Masedonija häj n'aa ỹ jatsëk. T'ĩĩ hẽnh ỹ bewäd nä do jawén paa bä, bë wë ỹ bahõm kän bë ỹ baheg'ããs hyb n'aa. 6 Badawëët apäh da ỹ bawät bë pa. T'ĩĩ hẽnh hyb n'aa hadoo da tarab'ëër ỹ tab'ëës. Tii bä ỹ bë masa da ỹ bahõm hẽnh. 7 Dooh ỹ karẽn bä ỹ h'yy kajóh gó bë wë ỹ beg'ããs doo, ti hyb n'aa nayyw hẽ ỹ wén nahõm nä bë wë. Ỹ karẽn paawä badawëët ỹ bawät bë pa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn bä tii. 8 Ti nuuj jé ỹ baym da babä Epeso panang bä, jäm Pẽn-Tekos häd näng do kajaa bä kä. 9 Tyw n'aa näng babä hã ỹỹ, baad Jesus ky n'aa ỹ beher'oot hyb n'aa, hajõk né paawä ỹ raganen'aak.

10 Tsimoot kajaa bä bë wë, taw'ããts hẽ baad bë gadoo bë mahang, baad tabahadoo hyb n'aa ta hã. Tii d' ỹ wén etsẽẽ bë hã, ỹ moo wät doo da Tsimoot moo wät na-ããj hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë. 11 Bë an'oo manä bë wób raty n'aa gesyyg Tsimoot hã. Taw'ããts hẽ hanäm doo gó bë kedëë hõm, wë ỹ tababaaj hõm hyb n'aa. Ër wakããn wób Jesus hã h'yy ka'eeh do sa sii takajaa ỹ gada.

12 Ër wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do Aporos häd näng do hã kä. Tak'ëp ỹ betsẽẽ ta hã, tabahõm hyb n'aa ër wakããn sa sii bë rabahehëën bä. Dooh m' takarẽn nä bä tahõm bä. Baad tahaja bä m' tabahõm.

13 Taw'ããts hẽ baad bë kanäh. Taw'ããts hẽ baad had'yyt hẽ bë h'yy kae. Bë h'yyb eỹỹm manäh. Bë h'yy kahejój. 14 Taw'ããts hẽ kamahẵn gó bë moo bok sahõnh hẽ bë moo bok doo.

15 Bë hapäh, Es-Tepanas ta tób yt hã haj'eenh do sii hẽ jããm hẽ pooj jé ti Akaja häj n'aa bä Jesus hã rah'yy kae padëëk doo. Bë hapäh nyy da ramasaa had'yyt hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. Tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã, wakãn haa, 16 bë ky dahé ta ti hedoo doo. Bë ky dahé na-ããj hẽ ta wób ta ti hedoo do sa sii Jesus ky n'aa hã moo b'ook doo. 17 Ỹ h'yy gadajang ajyy Es-Tepanas, Por-Tunat, Akajo häd enäh do bë wë naa wë ỹ rakajaa bä kä, bë jawén buuj, hã ỹ ramasa do hyb n'aa. 18 Baad ỹ rah'yyb en'yym, bë rah'yyb en'yym doo da. Taw'ããts hẽ bë weh'ëëh ta ti hedoo doo.

19 Jesus hã h'yy ka'eeh do Asija häj n'aa bä habong do bë m' rahyb n'aa esee. Akira, ta ỹỹm Pisiir häd näng do daheeh, bë nemuun séd hã h'yyb hedoo do Jesus Kristo hã, tak'ëp mä bë rahyb n'aa esee. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa tób bä kahet'aa doo, ti na-ããj hẽ bë m' rahyb n'aa esee tii da. 20 Sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do babä habong do bë m' raky n'aa edëng. Baad bë kedëë bë da hadoo do hã.

21 Ỹ Paw-Ro, moh ỹỹ me ti hỹ ỹ berii kän:* Bë ỹ hyb n'aa esee.

22 Ky n'aa kawas'ee däk da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kamanahẵn doo. B'ëëp matëh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo!

23 Ỹ karẽn, Jesus, ër wahë n'aa ky enyym bë hã.

24 Ỹ kamahẵn bë sahõnh hẽ nemon ỹỹ séd hã h'yyb hedoo do Kristo Jesus hã. Jããm hẽ kä.

* **16:21** Paw-Ro bawät noo gó dooh sa daaj hẽ rerii bä, rahaja né paawä rerii bä. Sa masa n'aa rerih sa ma matëg esok doo. Paw-Ro esok do teri n'aa erii kän. Tagadëëg ub kä, tabahajaa bä kä, Paw-Ro gadoo terih do nahëëh, ta daaj hẽ taberih hyb n'aa tahyb n'aa esee do ky n'aa. Ta tii hã rabahapäh, Paw-Ro kyyh né hẽ sahõnh hẽ ta tii hã kerii däk doo. Paw-Ro mo haj'aa né hẽ rabahapäh.

2 Korĩn
Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Korĩn häd näng doo bä habong do hã ta jawén Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Do karẽn do hyb n'aa ỹ tanaëënh doo, Kristo Jesus mejũũ do see ỹ bahado däk hyb n'aa, ta ky n'aa ỹ baher'ood hõm hyb n'aa kä. Ër hỹỹj hadoo do Tsimoot häd näng do sii bë ỹ edëng bëëh, P'op Hagä Do karapee hedoo doo, Korĩn häd näng do panang bä habong doo. Sahõnh hẽ Akaja häd näng do häj n'aa bä P'op Hagä Do tsyt hẽ ta wë tabasëëw hõm do ãã edëng na-ããj hẽ.

2 Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bë hã. Ỹ karẽn baad bë rah'yyb en'yym.

P'op Hagä Do ji tah'yyb en'yym do ky n'aa hahỹỹh

3 Taw'ããts hẽ ër j'aa etsë P'op Hagä Doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Ti né hẽ ji yb ji hã t'yyd mehĩĩn doo. Ti né hẽ P'op Hagä Do ji tah'yyb enäw had'yyt doo. 4 Sahõnh hẽ baad nadoo do ãã wë tadëë bä, ãã tah'yyb enäw had'yyt hẽ, ta wób ãã bahajaa hyb n'aa ãã h'yyb en'yym hyb n'aa, baad nadoo do sa wë tadëë bä, ãã hã P'op Hagä Do h'yyb en'yym doo me. 5 Jesus ahoop do ãã wë tabës doo da, ãã wë tabës na-ããj hẽ Jesus Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do ër tah'yyb en'yym doo. 6 Nesaa do ãã ahob bä, bë hyb n'aa né hẽ ti ãã bahoop. Bë h'yyb enyym hyb n'aa tii, bë bedëp hyb n'aa nesaa do mahånh na-ããj hẽ. P'op Hagä Do ãã tah'yyb en'yym bä, bë hyb n'aa né hẽ ti ãã tah'yyb en'yym doo. H'yyb jawyk doo me ãã ahoop do ãã gadoo bë bahapäh bä, bë da h'yyb enyyw bok. Ti hyb n'aa, h'yyb jawyk doo me bë gado had'yyt hẽ da nesaa do bë ahoop doo. Jesus hyb n'aa ãã ahoop doo, ti né hẽ bë ahoop na-ããj hẽ. 7 Baad ãã bahapäh hahỹ bë hã: Ãã nemuun bë ahob bä ãã ahoop doo, ji P'op Hagä Do h'yyb en'yym do bë gadoo ãã nemuun na-ããj hẽ. Ti hyb n'aa, dooh bë h'yy gejë hõm bä Jesus hã ãã hapäh, nesaa do bë ahob né paawä.

8 Wakãn haa, ỹ karẽn bë bahapäh tak'ëp nesaa do Asija häj n'aa bä ãã wë kajaa doo. Tak'ëp né hẽ ti nesaa do ãã hã kametyy doo. Dooh ãã haja wäd bä ta hã. Dooh paa ãã gadaa bä ãã edëp doo. 9 Ãã d' dejëp ãã ed'oo paa ãã h'yyb gó. Ãã wë ta ti wén wäd wät, ãã hã hẽ ãã h'yy kanasadä hyb n'aa, P'op Hagä Do hã, dejëp do genyy bong do anoo do hã, ãã h'yy kasadä hyb n'aa kä. 10 Ti né hẽ tii, dajëb mahånh ãã tedëëb wät doo. Ãã d' ted'ëëp nä. Ta hã ãã h'yyb eh, ãã ted'ëëp hỹ jawén 11 ãã bë masaa bä, ãã bë ky n'aa etsẽẽ doo me. Tii bä kä, hajõk raj'aa etsë da P'op Hagä Doo, ãã ted'ëëp do hyb n'aa, hajõk do sa kyyh P'op Hagä Do gadoo do hyb n'aa.

Paw-Ro maher'oot do h'ëëd hyb n'aa tawén ky kahỹỹd wät sa hã ky n'aa hahỹỹh

12 Hahỹ hyb n'aa ãã kasab'ee: J'ooj madäk doo me nado ãã baboo bong bë mahang, ta wób sa mahang na-ããj né hẽ. Baad ãã h'yyb metëëh ta ti ãã hã. Dooh ãã jejën bä ãã h'yyb. Tii da ãã wén bok, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa ãã wë. Dooh badäk hahỹỹ hã habong do hajaa do hã ãã h'yyb ee bä. 13-14 Dooh kejën pé bë ãã ma erih do mahang. Wyt ta maab hẽ bë ỹ ma erii wät do ky n'aa, nyy d' tahanäng péh. Bë ner'oot doo, bë maa napäh do na-ããj né hẽ, ti né hẽ. Dooh kejën péh. Hỹỹ kä, bë häd hapëë däg né paawä ãã h'yyb, ỹ gada da baad ãã h'yyb bë bahapäh nä, Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matëëh noo gó kä, ãã hyb n'aa bë h'yy kasab'ee hyb n'aa, bë hyb n'aa ãã h'yy kasab'ee doo da ti noo gó.

15 Hëp ỹỹ bë hapäh ỹ ed'oo do hyb n'aa, hã ỹ bë h'yy ka'eeh ỹ ed'oo do hyb n'aa na-ããj hẽ, ỹ hyb n'aa newë däk paa bë ỹ bahehëën Masedonija bä ỹ kajaa do pooj jé. Ỹ hyb n'aa newë wät paah, pawóp nuu me bë ỹ bahehëën paawä, pawóp nuu me baad hadoo do hyb n'aa bë hã paawä. 16 Ỹ h'yyb däng paa Masedonija hẽnh ỹ mahõm me bë ỹ bahehëën, ỹ matëëh me na-ããj hẽ,

ỹ bë masa hyb n'aa Judah häj n'aa hẽnh ỹ bahõm bä. 17 Tii d' né ỹ h'yyb dëë paawä, ỹ ky kahỹỹd wät. Daap ỹ h'yyb däng bë ed'oo g'eeh, ỹ wén ky kahỹỹd wät? J'ooj madäk doo me bë ed'oo g'eeh “ỹỹ” ỹ banäng, hëp ỹỹ gó “dooh”? Ky kahehẵt do bë ed'oo ỹỹh? 18 Bë hã ỹ her'oot doo, ta ky n'aa bë ỹ maher'oot do na-ããj né hẽ, ky kah'ỹỹt do nado. P'op Hagä Doo, ji hã ky kaneh'ỹỹt doo, ji hã h'yy kaneh'ỹỹt doo, hapäh te hub né hẽ ỹ her'oot doo. 19 P'op Hagä Do T'aah, Jesus Kristo, ta ky n'aa bë mahang Siras, Tsimoot sa daheeh ỹ maher'oot doo, dooh taky kahỹỹd bä ji hã. Taky däng doo, ti né hẽ tamoo wäd had'yyt hẽ. Ti hadoo ããh, ta ky n'aa rod hedoo doo. 20 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji hã, Kristo moo wäd wät. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër j'aa etsë bä, “Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ”,* ër wén näng ta hã, Jesus Kristo häd gó. 21 P'op Hagä Do né hẽ tii, ããh, bë na-ããj né hẽ baad tah'yyb ta däk do Kristo hã, ër h'yy kanerét hyb n'aa ta hã. Ãã hã tah'yyb däng, tsyt hẽ ta wë ãã moo bok hyb n'aa. 22 Ër ta ma däg tan'oo bä. Tan'oo däk dó ër h'yyb gó ta Sahee, ta jawén, hỹ pong jé ër gadoo do metëë n'aa.

23 P'op Hagä Do hã ỹ ky däng hahỹỹh: Bë hyb n'aa né hẽ, bë ỹ nahajẽm hyb n'aa, bë panang hẽnh ỹ wén nahõm wät p'aa hẽnh. Né hup ỹ né hẽ ti ỹ her'oot doo. 24 Bë ãã karẽn ãã mejũũ hyb n'aa nado bë h'yy kaha'eeh do hã ỹ wén näng ta tii. Baad bë h'yy kae däg kän Jesus hã, ãã hapäh. Jããm hẽ ãã karẽn bë ãã masa, baad bë tsebé hyb n'aa.

2

1 Ti hyb n'aa, hëp ỹỹ gó ỹ ky hadoo hahỹỹ da: “Dooh ỹ ahõm wäd bä sa wë ỹ bahehëën hyb n'aa”, näng ỹ hëp ỹỹ gó. Dooh ỹ karẽn bä bë ỹ bahehëën do bë h'yy ketón tan'oo bä.* 2 Bë h'yy katón do ỹ an'oo bä paawä, jaa hanaa tii bä ỹ tsebé doo? Bë né hẽ ti tsebé do hanoo do hã ỹỹ. 3 Ti hyb n'aa né hẽ, pooj jé bë ỹ ma erii wät doo gó, ta tii da bë ỹ wén ma erii wät, bë wë ỹ kajaa bä kä, ỹ h'yy katón bë an'oo mahẵnh hã ỹỹ, bë paawä ti tsebé do hanoo do hã ỹỹ. Ỹ tsebé doo da bë da tsebé nemon ỹỹ, baad ỹ gada bë sahõnh hẽ wë. 4 Tak'ëp ỹ h'yy katón doo gó, ỹ aoot doo me ta ti bë ỹ ma erii wät paah. Bë h'yy katón ỹ an'oo bä do hyb n'aa nado bë ỹ wén ma erii wät, pooj jé ỹ erii wät do hã. Bë ỹ wén ma erii wät, tak'ëp bë ỹ kamahẵn ỹ erii wät do hã bë bahapäh hyb n'aa.

Ji hyb n'aa mabaan do ky n'aa hahỹỹh

5 Ta ti aj'yy, bë mahang ji h'yy katón do du na doo, ỹ had'yyt hẽ nado ti h'yy katón tan'oo bä. Hajõk bë wób h'yy ket'oon tan'oo bä. Dooh ỹ karẽn bä ỹ her'ood bä, bë sahõnh hẽ bë h'yy ket'oon tan'oo bä, ta bahẵnh ỹ naher'oot hyb n'aa. 6 Hỹỹ kä, ta ti aj'yy hã kä, jããm né ti hajõk bë wób ta hã nesaa do ky n'aa etyy doo.† 7 Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa mabaan hỹỹ kä tamoo wät do paah. Taw'ããts hẽ bë h'yyb enäw ta hã, tah'yy ganajëë hõm hyb n'aa tak'ëp tah'yy katón do an'oo bä. 8 Ti hyb n'aa tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã, bë metëëh hyb n'aa ta hã bë kamahẵn doo. 9 Bë ỹ wén ma erii wät paah, aj'yy nesaa do moo wäd wät do bë ky n'aa etyy hyb n'aa, bë ỹ metyy hyb n'aa, ỹ bahapäh hyb n'aa ỹ bë ky dahé bä. 10 Bë hyb n'aa mabaan bä ta ti aj'yy moo wäd wät do paah, ỹ na-ããj da ỹ hyb n'aa mabaan ta hã. Ỹ hyb n'aa mabaan doo, tanyy bä ỹ hyb n'aa mabaan péh, ỹ hyb n'aa mabaan tii, Kristo matym gó, baad tabadoo hyb n'aa bë hã. 11 Tii da ỹ wén d'oo, Nesaa Do Yb ër tawanadii hyb n'aa.‡ Baad ër bahapäh né hẽ nesaa do tahyb n'aa newëë do ji hã.

Tiit Paw-Ro esoos do ky n'aa hahỹỹh

12 Panang Torowas häd näng doo bä ỹ kajaa bä Kristo ky n'aa hanäm do ỹ maher'oot hyb n'aa, tyw n'aa näng ta tii bä hã ỹỹ, baad ỹ maher'oot hyb n'aa ta ky n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do an'oo bä. 13 Ti hadoo né hẽ,

* **1:20** P'ooj ub, da hẽ na-ããj nä, P'op Hagä Do ji j'aa etsë bä, Amen ta wób resok. “Ỹỹ. Ti d' né hẽ. Taw'ããts hẽ” tahanäng pé ti amen . * **2:1** Korĩn buuj Paw-Ro bahehëën bä paawä ti noo gó, Korĩn buuj Paw-Ro nabuuj gedo paawä baad ranabok do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta tii da Paw-Ro wén erii wät. † **2:6** Jããm né tii Paw-Ro wén her'oot, ta ti aj'yy t'yyd kamehĩĩn wät do hyb n'aa, nesaa do teréd hõm do hyb n'aa. ‡ **2:11** Ji kanarẽn bä ji hyb n'aa mabaan do ji da hadoo do hã, Nesaa Do Yb hã ji anoo tii bä ta tyw n'aa ji tawadii hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ji mabaan ji da hadoo do moo wät doo.

dooh baad tado nä bä hëp ỹỹ, Tiit, hăj ỹ hadoo do tii bä ỹ mamuun ỹ ed'oo doo, ỹ naw'yyt do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ỹ kedëë hõm sa hã. Ti Masedonija häj n'aa hẽnh ỹ bahõm kän, Tiit ỹ besoos hyb n'aa.

J'aa ketsë do ky n'aa gó Paw-Ro eh'ũũm do ky n'aa hahỹỹh

14 P'op Hagä Do hã ỹ j'aa etsë, ãã tamahũũm hado had'yyt hyb n'aa Kristo sii, Kristo j'aa ketsë do tametëëh bä kä. Jé pad'yyt hẽ, ãã hyb n'aa P'op Hagä Do maher'ood hõm Kristo ky n'aa, buu benyym do jé pad'yyt hẽ bewäd däk do hadoo.§ 15 P'op Hagä Do hã, Kristo buu benyym do hadoo ãã banesaa do mahănh hedëp do sa mahang, banesaa hẽnh hah'ũũm do sa mahang na-ããj né hẽ. 16 Banesaa hẽnh hah'ũũm do sa hã,** dajëp do babuu hadoo ããh. Banesaa do mahănh hedëp do sa hã, Kristo ky n'aa ky dah'eeh do sa hã, hedëp do babuu hadoo ããh. Dooh hajaa pé ta daaj hẽ ta hejój gó ta ti tamoo wäd bä. 17 Ãã wén hajaa tii, P'op Hagä Do anoo do hyb n'aa ãã hã. Dooh ta säm jawén ãã maher'ood hõm P'op Hagä Do ky n'aa, hajõk ta wób rabahed'oo doo da. Séd ãã h'yyb hedoo Kristo hã. T'õp hanäng doo me ãã baher'oot P'op Hagä Do matym gó, P'op Hagä Do mejũũ do ãã bahadoo do hyb n'aa.

3

1 P'aa hẽnh ãã daaj hẽ ãã j'aa etsë bë ed'oo g'eeh ta ti ỹ erii wät do hyb n'aa? Ãã hyb n'aa karẽn g'eeh, ta wób rabahed'oo doo da, ãã manaa bë hã sa mo haj'aa kerih doo, rerii wät do bë ner'oot jawén paa bä, baad ãã bë gadoo hyb n'aa? Bë mo haj'aa kerih do ãã hyb n'aa karẽn pé apäh, ta wób rabahed'oo doo da, panang s'ee hẽnh baad ãã ragadoo hyb n'aa? Dooh. 2 Dooh hyb n'aa ãã karẽn pé ta wób mo haj'aa kerih doo, baad ãã ragadoo hyb n'aa sa wë. Bë hã né hẽ sahõnh hẽ rabahapäh nyy da ãã babok, nyy da ãã ma metëëk. Baad däg bë baboo däk bë ãã ma met'ëëg wät do hyb n'aa rabahapäh bä, ãã d' ragadoo. Baad bë babok do hã ãã h'yyb kametä däk. 3 Wyt ta maab hẽ: Bë hã Kristo ky n'aa ãã ma met'ëëg wät do hyb n'aa, Kristo mo haj'aa kerih do hado däk bëëh, ta wób hã kametä däk doo. Dooh ta nahëë me kerih do tado bä tii. P'op Hagä Do hedëb had'yyt do Sahee bë h'yyb gó taban'oo däk P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, ỹ hanäng doo. P'ooj ub, pä gatsebak do hã takerii däk paa ta ky n'aa jaw'yyk doo. Hỹỹ kä ji h'yyb gó tabawäd däg kän, ji tah'yyb mahũũm hyb n'aa.

4 Bë ãã ma met'ëëg wät do hyb n'aa, Kristo hã bë h'yy kae padëëk baad ãã bahapäh P'op Hagä Do matym gó Kristo an'oo bä. 5 Ti hadoo né hẽ, ãã daaj hẽ hyb n'aa nado tii. Ãã daaj hẽ, dooh ãã hajaa péh. P'op Hagä Do hanaa ãã hajaa doo. 6 Ti né ti hanoo ãã hã, papuuj taky n'aa enooh do ky n'aa panäg n'aa ãã bahadoo hyb n'aa. Pooj jé taky n'aa enooh do kerih do nahado papuuj taky n'aa enooh doo. Papuuj hã, P'op Hagä Do Sahee moo wät hỹỹ kä ji h'yyb tym gó. Pooj jé kerii däk do paah, ji h'yyb tym dajëp tan'oo bä.* Papuuj taky n'aa enooh do hã kä, ji h'yyb tym ted'ëëp P'op Hagä Do Sahee an'oo bä kä.

7 P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëëh do mahang ta ky n'aa jaw'yyk do kajaa, pä gatsebak do hã kerih do paah. Dajëb hã ji taky n'aa ety né paawä, gabarëëh do mahang takajaa. Tak'ëp gabarëëh do hyb n'aa, dooh paa m' Isaraéw buuj rahaja bä bäp peej Mosees mamets rahegãã bä ta ky n'aa jaw'yyk do tagadoo noo gó, gabarëëh do ta mamets hã kametëëh do kahäj né paawä. 8 Hỹỹ kä, tak'ëp ti bahănh tabahetsooh, baad ub, papuuj ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ta Sahee ji h'yyb gó moo wät

§ **2:14** Rakaneb'ooh do jawén paa bä, raj'aa ketsë bä, tsebee gó Roma buuj sa warahén wahë n'aa sa warahén sii hẽ rakametëëh rabajëk bä panang hẽnh. Buu benyym do rejuu ti noo gó. Jé pad'yyt hẽ ratabës bä buu benyym do bewäd däk. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm Jesus ky n'aa taher'ood hõm doo. Warahén sa wahë n'aa j'aa ketsë do hadoo ti Kristo. Ta sii P'op Hagä Do mahũũm hadoo Paw-Ro, ta wób Jesus mejũũ do na-ããj hẽ, ta t'aah j'aa ketsë do ky n'aa ramaher'oot hyb n'aa. ** **2:16** Kristo ky n'aa ky nadah'eeh do ti banesaa hẽnh hah'ũũm doo. * **3:6** Ji h'yyb tym dajëp tawén näng, ji nahajaa do hyb n'aa ji ky dahé bä sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do paah. Ji ky nadaheeh do hyb n'aa, ji taky n'aa etyy dawëë had'yyt hẽ P'op Hagä Do mahănh ji h'yyb tym bawät hyb n'aa, tak'ëp nesaa do ji h'yyb tym ahob had'yyt hẽ hyb n'aa.

doo, ji h'yyb tym hedëp do hanoo doo. 9 Ti hyb n'aa kä, baad ub tado bä paa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, dajëb hã ji taky n'aa ety né paawä, tak'ëp tii bä ta bahẵnh baad ub, tabahetsooh hỹỹ kä papuuj taky n'aa enooh doo kä, baad däg ji h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó hanoo doo. 10 Tak'ëp né hẽ ta bahẵnh baad ub, tak'ëp ta bahẵnh tabahetsooh ta ti papuuj ji hã taky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa ta tii hã ji mety bä, dooh wäd its hỹỹ kä ta ky n'aa jaw'yyk do p'ooj ub kan'oo däk doo. 11 Gabarëëh do mahang kaja däk paa kah'ëënh doo, pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ta ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa tak'ëp ta bahẵnh tabahetsooh, baad ub, papuuj taky n'aa enooh do nahänh doo.

12 Tak'ëp ta bahẵnh tabahetsooh, baad ub, papuuj taky n'aa enooh do baad ãã bahapäh do hyb n'aa, neỹỹm doo me baad ãã baher'oot ta ky n'aa. 13 P'ooj ub, P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj sa hã Mosees maher'oot jawén paa bä, ta mamets tajahes'uu pããn sawas'aap doo me, gabarëëh do kah'ëënh do ta mamets hã hadäk do wë raty kanejäk hyb n'aa. Tii d' nado ãã bad'oo papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hã. Neỹỹm doo me ãã baher'oot ta ky n'aa. 14 Ta bag gabarëëh do Isaraéw buuj rahapëë né paawä ti noo gó, dooh m' rah'yy kadawuung bä, dooh m' rah'yy gah'ood bä. Da hẽ na-ããj nä, pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa enooh do kerih do kaner'oot bä, kajesuu do hadoo sa h'yyb, rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa ta hã. Jããm hẽ Kristo hã ji h'yy kae bä takado hõm ta ti ji h'yy kajasuu do hadoo do paah. 15 Da hẽ na-ããj nä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do kerih do kaner'oot bä, kajesuu do hadoo sa h'yyb. 16 Tii d' tado né paawä, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë ji h'yy kawareem bä, ta hã ji h'yy ka'eeh hyb n'aa kä, kado hõm kän ti ji h'yy kajasuu doo. 17 Ta ti tawén hadoo, P'op Hagä Do Sahee né hẽ ti ta ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do Sahee bawät bä, baad däg ji bawäd däk tan'oo bä. Dooh ji hewad wät péh. 18 Ti hyb n'aa ëër kä, ta hã h'yy ka'eeh doo, ër mamets jesuu n'aa tamah doo me ër hã takametä kän Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ta hetsó gabarëëh doo. Ër kawareem had'yyt hẽ, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hadoo ër bahadoo do kahũũm had'yyt hyb n'aa. Kahũũm had'yyt hẽ ta bag gabarëëh do hadoo ër hã kametëëh doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahee hadoo do hã hana doo.†

4

1 Ti hyb n'aa kä, ãã wë P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa papuuj taky n'aa enooh do rod n'aa ãã bahadoo tanoo do hyb n'aa, dooh ãã h'yy gejë hõm bä. 2 Dooh né hẽ ãã h'yy gejë hõm bä. Ãã eréd hõm kejën doo gó moo kaheb'ooh doo, nu meby n'aa näng doo. Dooh ãã wad'ii bä ta wób. Dooh ãã ehỹỹd bä P'op Hagä Do kyy kerih doo. Baad ub ãã baher'oot baad hadoo do ky n'aa. Baad ãã babok P'op Hagä Do matym gó sahõnh hẽ sa hã kametä däk. Jé hyb n'aa matakëë do hapäh tii. 3 Baad né paawä ãã baher'oot panyyg hanäm doo, dooh tagah'ood nä bä ta wób sa hã, jããm hẽ taganahoot banesaa hẽnh hah'ũũm do sa hã. 4 Bag hadoo Kristo tak'ëp kabaj'aa do ky n'aa. P'op Hagä Do hadoo né hẽ ti Kristo. Ti hadoo né hẽ Nesaa Do Yb, badäk hahỹỹ hã P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã mejũũ doo, tan'oo bä panyyg hanäm do hã rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa. Tii d' Nesaa Do Yb wén d'oo, ta ti bag hadoo do ranahapäh hyb n'aa. 5 Dooh ãã ky n'aa tado bä ti ãã maher'ood hõm doo. Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ji Wahë N'aa, ti ãã ky n'aa her'ood hõm doo. Ãã tii, bë karom hadoo Jesus hyb n'aa. 6 P'op Hagä Doo, “Ganä ta bag badagyp do mahang” her'oot do paah,* ti né hẽ ti ër h'yyb gó ta bag ganyyh hanoo doo, P'op Hagä Do hejój hã, tak'ëp ta kabaj'aa do hã, ta bag gabarëëh do Kristo mamets hã kametëëh do hã ãã h'yy kadaw'uuh hyb n'aa.

† **3:18** Hahỹỹ da na-ããj hẽ tahajaa ji erii bä tëg nad'ëëd is do 18: Ti hyb n'aa sahõnh hẽ ëër, ta hã h'yy ka'eeh doo, japow gó ji heg'ããs do hadoo ër baheg'ããs Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ta hetsó gabarëëh doo. Ër mamets jesuu n'aa tamah doo me ër heg'ããs. Ër hegãã nuuj jé, ër kawareem had'yyt hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hadoo ër bahadoo do kahũũm had'yyt hyb n'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahee hadoo doo, ti né hẽ ta ti hanoo do ër hã.

* **4:6** Badäk hahỹ tapahuunh noo gó tii d' ta kyyh.

7 Ta ti tak'ëp hanäm doo, ta bag gabarëëh doo, ta hejój na-ããj hẽ, kan'oo däk ãã hã, ãã nahejoonh do hã. Tii d' tawén d'oo, P'op Hagä Do hanaa ji bahapäh hyb n'aa sahõnh hẽ bahẵnh hadoo do hejój, ãã hanaa nado. 8 Nesaa do jé pad'yyt hẽ ãã ahob né paawä, ãã medëp né hẽ. Dooh né paawä ãã ad'oo péh, dooh ãã h'yy gejë hõm bä. 9 Ãã rano n'aa mahes'oo né paawä, dooh P'op Hagä Do ãã teréd bä. Ãã majĩĩ ãã radewäts né paawä tũũ, dooh rahaja bä ãã h'yy gejë hõm bä ran'oo bä. 10 Ãã ahoop do hyb n'aa, ãã kata däg had'yyt hẽ Jesus dajëp do hã, Jesus edëp do kametä däk hyb n'aa ãã hã. 11 Hahỹ hyb n'aa ỹ wén her'oot tii: Ãã hedëp doo, dajëb gó had'yyt ãã babok Jesus hyb n'aa, Jesus edëp do ãã hã kametä däk hyb n'aa, ãã nahejooj is do hã. 12 Ti hyb n'aa dajëb gó ãã babok, edëb heh'äät do bë gadoo hyb n'aa.

13 Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: “Ỹ h'yy kae däk, ti hyb n'aa ỹ wén her'ood wät”,† näng kerih do hã. Ti hadoo ãã na-ããj hẽ. Ãã wén her'oot Jesus ky n'aa, ãã h'yy kae däk do hyb n'aa. 14 Ãã her'oot ta tii, hahỹỹ d' ãã bahapäh do hyb n'aa: Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ganä wät hanoo doo, ãã na-ããj hẽ da genä bok tan'oo bä da Jesus nemuun. Tii b' bë sii hẽ ãã tamahũũm da ta wë, ta matym gó ër tametëëh hyb n'aa kä. 15 Bë hyb n'aa né hẽ sahõnh hẽ ta ti ỹ ahoop doo, baad tabahadoo hyb n'aa bë hã. Tii d' tawén d'oo P'op Hagä Do ji hã taky enyym do ky n'aa gad'oo do kah'ũũm hyb n'aa. Tii bä kä, hajõk tseb'ee da P'op Hagä Do wë, P'op Hagä Do j'aa ketsëë däk hyb n'aa kä.

16 Ti hyb n'aa dooh ãã h'yy gejë hõm bä. Ãã hub kahäj jëë né paawä, ãã h'yyb papuuj hado däg had'yyt hẽ. 17 Ãã wén h'yy ganejë hõm, kanahën d'os hẽ hadoo do ër ahoop do nayyw hẽ tabës do ër hã tabanoo tak'ëp baad hadoo do nahänh doo. Dooh its ti ji ahoop doo, tak'ëp baad hadoo do matym n'aa. 18 Ti hyb n'aa dooh ãã h'yyb padäg bä ji hapäh do hã.‡ Ji nahapäh do hã ãã h'yyb padëëk.§ Ji hapäh do ahänh. Ji nahapäh doo, dooh tahëëj bä. Tawäd had'yyt hẽ.

5

Ër hub papuuj ky n'aa hahỹỹh

1 Ër hub badäk hahỹỹ bä hanäng do dajëp bä, ti anyy däk ër hapäh, hỹ pong jé ër hub papuuj gawanatsik do P'op Hagä Do mo haj'aa. Ajyy mo haj'aa nado tii kä. 2 Ti nuuj jé, badäk hahỹỹ bä ër babok nä bä, hejoonh ër hã. Tak'ëp ër karẽn hỹ pong jé hub n'aa ër gadoo, ër kah'ỹỹt 3 ër hub papuuj däg hyb n'aa. Tii bä, dooh da ër hub tamaa bä. 4 Da hẽ, ta säg gó ër babok nä bä ër ahoop nä. Hejoonh ër hã. Nyy d' ỹ hanäng péh? Ër karẽn ër dejëp ër hub tamah hyb n'aa, ỹ hanäng pé g'eeh? Dooh. Hỹ pong jé hub n'aa ër karẽn paawä nayyw hẽ ër gadoo, dahej'ëëp do kawareem däk hyb n'aa nadajëp do hã kä, edëb had'yyt do hã kä.* 5 P'op Hagä Do né hẽ tii, edëb had'yyt do ër gadoo hyb n'aa ër tawén pehuuj wät doo. Ti nuuj jé tan'oo däk dó ër h'yyb gó ta Sahee, ta jawén hỹ pong jé ër gadoo do metëëh doo.

6 Ti hyb n'aa baad ër gahëën had'yyt hẽ ër pooj jé ër gadoo do pan'aa. Da hẽ ër babok nä bä, dooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do pa ër aboo nä bä ër hapäh. 7 Badäk hahỹỹ bä ër babok nä bä, ta hã ër h'yy kae had'yyt hẽ, dooh né paawä ji hapëë nä bä ji matym me ji hã taky däng doo. 8 Tsebee gó ër gahëën né hẽ ër gadoo do pan'aa. Tak'ëp ër karẽn paawä ër berét badäk hahỹỹ bä ër babong nä doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do pa had'yyt ër baboo däk hyb n'aa kä. 9 Ti hyb n'aa tagen'aak do hã tak'ëp ër h'yyb padëëk, tatsebé hyb n'aa ër

† **4:13** Saaw-Mo 116.10 hã takerii däk tii. Hajõng nesaa do Saaw-Mo 116 erii wät do paa ahoop paah. Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa, P'op Hagä Do hã taky n'aa etsẽẽ dajëb mahẵnh tabedëp hyb n'aa. Ti hadoo Paw-Ro bad'oo na-ããj hẽ. Hajõng nesaa do tabahoop. Ti hado né paawä, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh Paw-Ro eréd bä Jesus ky n'aa hanäm do taher'oot doo, tama metëëk doo. ‡ **4:18** Dooh badäk hahỹỹ hã ji ahoop do hã rah'yyb padäg bä, Paw-Ro hanäng péh. § **4:18** Hỹ pong jé ji gadoo do hã rah'yyb padëëk, Paw-Ro hanäng péh.

* **5:4** Hahỹỹ d' Paw-Ro hanäng péh: Taw'ããts hẽ paawä ji hã, badäk hahỹỹ bä ji bawät nä bä Jesus matëëh. Tii d' tado bä, ji hub dahej'ëëp do kawareem däk nadajëp do hã.

wë kä. Ta tii hã ër h'yyb padëëk, badäk hahỹỹ bä ër hub n'aa gó ër babok nä bä, badäk hahỹỹ bä ër hub n'aa ër beréd hõm bä na-ããj hẽ né hẽ. 10 Tagen'aak do hã ër wén h'yyb padäg had'yyt hẽ, ër sahõnh hẽ ër da kametä däk do hyb n'aa Kristo matym gó ër taky n'aa etyy hyb n'aa, ji gadoo hyb n'aa badäk hahỹỹ hã ër babok nä bä baad hadoo do ji moo wäd wät do mabaj, baad nadoo do ji moo wäd wät do säm na-ããj hẽ.

Ji P'op Hagä Do gadoo do ky n'aa hahỹỹh

11 Ji weh'ëëh né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do baad ãã bahapäh, ti né hẽ ti ji taky n'aa etyy do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ãã h'yy kah'ũũm ta wób hã ãã her'oot doo, Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Baad ãã P'op Hagä Do bahapäh, dooh ỹ ky kenäw bä. T'õp madäk doo me, baad hadoo doo me ỹ bawät P'op Hagä Do hapäh. Bë na-ããj né hẽ bë hapäh tahyb n'aa péh. 12 Dooh ãã daaj hẽ ãã j'aa ketsëë bä p'aa hẽnh bë matym gó. Dooh. Jããm hẽ ãã anoo bë hã ta tyw n'aa, ãã hyb n'aa bë h'yy kasab'ee hyb n'aa, bë bahajaa hyb n'aa bë ky gadoo j'ooj hẽ madäk do hã j'aa kehets'ëë doo, ma matëg oow, t'õp ji h'yyb gó hanäng do hyb n'aa napeet doo. 13 Ãã h'yyb mera ta wób redoo bä, na raher'ood. P'op Hagä Do hyb n'aa tii bä ti ãã h'yyb mera doo. Baad tado bä ãã h'yyb, bë hyb n'aa né tii, baad tabahadoo hyb n'aa bë hã. 14 Kristo kamahẵn do ãã tah'yyb mahũũm. Hahỹỹ da baad ãã bahapäh: Sét hẽ dajëp sahõnh hẽ sa hyb n'aa. Ti hyb n'aa sahõnh hẽ dejëp do hadoo.† 15 Sahõnh hẽ sa hyb n'aa tawén dajëp, papuuj ji bawät do gadoo doo, sa hã hẽ ranaboo bong hyb n'aa. Kristo hã, sa hyb n'aa dajëp do hã, sa hyb n'aa ganä wät do hã kä rababoo däg kän hyb n'aa kä. 16 Ti hyb n'aa, hỹỹ kä dooh ãã da hadoo do ãã hyb n'aa hũũm wäd bä P'op Hagä Do nahapäh do sa da hadoo do rahyb n'aa h'ũũm doo da. P'op Hagä Do nahapäh doo da né paawä Kristo ỹ hyb n'aa hũũm wät paah,‡ dooh tii da ỹ adoo wäd bä. 17 Kristo hã h'yy kata däk doo, papuuj däg tii kä. Gawatsig hõm ji h'yyb säg hejój. Papuuj däg ji hỹỹ kä. 18 P'op Hagä Do hanaa sahõnh hẽ ta tii. Ti né hẽ ti P'op Hagä Doo, Kristo hyb n'aa p'aa hẽnh ta wë ër tagadoo doo, ta majĩĩ ër nahado wät hyb n'aa, ta najiis ër bahado däk hyb n'aa kä. P'op Hagä Do anoo ãã hã, ta wób ãã maher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa hanäm doo. 19 Hahỹ ti ta ky n'aa: Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do gadoo ta wë badäk hahỹỹ hã habong doo, ta majĩĩ ranado bong hyb n'aa, ta najiis rabahado padëëk hyb n'aa kä. Dooh tetsén wäd bä sa hã nesaa do ramoo bok doo. Tamabaan hõm kän. Ti tamejũũ ãã hã, ji tagadoo do ky n'aa ãã baher'ood hõm hyb n'aa kä ta wób sa hã. 20 Ti hyb n'aa Kristo rod n'aa ããh. Ta mejũũ do ããh. Ãã her'oot do hã P'op Hagä Do bë tamaher'oot. Kristo ky gabuuj gó tak'ëp ãã betsẽẽ bë hã, bë banoo hyb n'aa bë P'op Hagä Do h'yyb wareem ta wë, ta najiis bë bahado padëëk hyb n'aa kä. 21 Kristo, tabad'op hẽ nesaa do moo nawät doo, nesaa do ër moo bok do säm tabahado däk P'op Hagä Do an'oo bä, Kristo hyb n'aa baad had'op ër bahado padëëk hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó.

6

1 Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do masa n'aa ãã bahadoo do hyb n'aa, tak'ëp ãã betsẽẽ bë hã, daap hẽ bë ganadoo hyb n'aa P'op Hagä Do anoo doo, bë hã taky enyym doo. 2 Tii da ỹ wén her'oot, hahỹỹ da ta kyy kerih doo gó P'op Hagä Do her'oot do hyb n'aa:

"Õm ỹ gadoo do noo gó kajaa bä kä,
ỹ maa newë wät maky n'aa etsẽẽ doo.
Õm ỹ bed'ëëp do noo gó kajaa bä kä,
ỹ masaa wät õm."*

Bë maa newë baad ub! Da hẽ né kä ji tagadoo do noo gó kä. Da hẽ né kä ji tabed'ëëp do noo gó kä.

† **5:14** Dooh ji h'yy gakog hõm do ky n'aa tado bä hahỹỹ hã Paw-Ro her'oot doo. Dooh ji hub dajëp do ky n'aa tado bä. Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Ër hyb n'aa Kristo dajëp nesaa do ër moo bok do säm. Hỹỹ kä, Kristo hã h'yy ka'eeh doo, ta hã rah'yy kata däk do hyb n'aa, radejëp do hadoo nesaa do hã. Ti hyb n'aa nesaa do ji h'yyb säg karẽn do ji ky nadahé wät. P'op Hagä Do Sahee ji hã metëëh do ji ky dahé kän hỹỹ kä. Dooh ji karẽn doo da ji awäd wäd bä tahanäng pé tii, tëg nad'ëëd is do 15 hã kerii däk doo da. ‡ **5:16** Ta hã Jesus kasee do pooj jé, aj'yy ub Jesus, Paw-Ro ed'oo. * **6:2** Isajas 49.8

Baad ub Paw-Ro rababok hejoonh do rahob né paawä ky n'aa hahỹỹh

3 Dooh ãã moo bong pé ta wób h'yyb hewaat péh, P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do ãã maher'oot do raky n'aa narejãã hyb n'aa. 4 P'op Hagä Do karom ãã bahadoo do hyb n'aa, sahõnh hẽ sa hã ãã metëëh nyy da tak'ëp h'yyb jawyk doo me baad ub ãã babok, baad nadoo do ãã ahob bä, ãã wë badoh do ãã ahob bä, dooh ãã ad'oo pé né paawä, 5 ãã rahewyh bä, ãã radewäts bë bä, hajõk do rakamajẽ bä ãã hã, tak'ëp ãã moo bok do hã, ty jawyk do ãã ahob bä, ãã basaah bä na-ããj né hẽ. 6 Dooh ãã moo boo bä nu meby n'aa näng doo. Kristo ky n'aa ãã hapäh. Ãã h'yy kanejắg. Ta wób wë ãã ky en'yym. P'op Hagä Do Sahee ãã tah'yyb mahũũm. Baad ub, t'õp madäk doo me ãã kamahắn ta wób. 7 Baad hadoo do ãã her'oot. P'op Hagä Do hejój gó ãã babok. P'op Hagä Do karẽn doo da ji bawät doo, ãã kuman hadoo. Tii me ãã kamej'oonh. Tii me ãã mesoo. 8 P'op Hagä Do wë ãã moo bok ãã raweh'ëëh bä, ãã rawanehëë bä na-ããj hẽ. P'op Hagä Do wë ãã moo bok baad raher'ood bä ãã ky n'aa, ãã raky n'aa rejã bä na-ããj né hẽ. Ta wób mä ãã wedii, ta wób sa hã. Ti hadoo né hẽ baad hadoo do ky n'aa ãã her'oot. 9 Ãã ky n'aa netsä né paawä ta wób sa hã, P'op Hagä Do baad ãã tabahapäh. Dajëb gó ãã baboo né paawä, ãã edëp näh. Ãã rahewyh né paawä, dooh ãã dejëb bä. 10 H'yy katón n'aa näng né paawä, ãã tsebee had'yyt hẽ. Ãã kasuud its né paawä, hajõk do hã ãã banoo hajõng baad hadoo doo.† Dooh né paawä ãã wë hanäng péh, ti anyy had'yyt hẽ P'op Hagä Do karẽn do ãã wë.

11 Baad bë ãã maher'oot najis haa, Korĩn buuj. Dooh ãã jejën bä ãã h'yyb. Tak'ëp bë ãã kamahắn né hẽ. 12 Ãã nado bë hã kasaë doo. Bë ti kasaë ãã hã. 13 Ji taah ji maher'oot doo da né hẽ ỹ maher'oot bëëh: Ỹ karẽn paawä bë ỹ kamahắn doo da bë kamahắn ỹỹh.

Dooh séd hã ji h'yyb hedo bä Jesus hã h'yy kana'eeh do sa hã ky n'aa hahỹỹh

14 Taw'ããts hẽ bë kamekuuj manäh, taw'ããts hẽ séd hã bë h'yyb hedo manä Jesus hã h'yy kana'eeh do sa hã. Tii d' ỹ wén her'oot, dooh séd gó tanu dëë bä baad had'op do ji moo wät doo, P'op Hagä Do mejũũ do ji ky nadaheeh do hã. Dooh tanu dëë bä ta bag gadagyp do hã. 15 Séd h'yyb nahedoo Kristo, Nesaa Do Yb daheeh. Séd h'yyb nahedoo Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Jesus hã h'yy kana'eeh do daheeh. 16 Dooh tahaja bä séd hã rah'yyb hedo bä P'op Hagä Do tób n'aa, kabarii daheeh. Ër tii, P'op Hagä Do hedëb had'yyt do tób n'aa hadoo. Ta daaj né hẽ P'op Hagä Do her'oot ta tii. Hahỹỹ da ta kyy kerih doo gó taky däng ji hã:

"Sa h'yyb gó da ỹ bawät, sa mahang da ỹ bawät.
Ỹ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo. Karapé haa d' tii."‡
17 "Ti hyb n'aa, bë anä da hã ỹ h'yy kana'eeh do sa mahang naa.
Taw'ããts hẽ da tsyt hẽ bë babok", näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh.
"Baad bë kanä baad nadoo do mahắnh, tii bä da bë ỹ gadoo",§ näng mäh.
18 "Tii da bë adoo bä, bë yb da ỹ tii bä.
Bë da tah haa, bë da tok haa, näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Sahõnh Hẽ Haj'ap Do kyyh, ji taky n'aa enooh doo."**

7

1 Najis haa, ër hã ta ti taky n'aa enooh do hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër enyyw hõm ër hã rejãã doo, ër h'yyb rejãã do na-ããj hẽ. P'op Hagä Do ër weh'ëëh do hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër kan'oo däg had'yyt hẽ ta hã, tsyt hẽ, ta wë had'yyt ër babok hyb n'aa kä.

Paw-Ro tsebé do ky n'aa hahỹỹh

2 Taw'ããts hẽ paawä baad bë kamahắn ããh! Dooh baad nadoo do ãã moo boo bä sa hã. Dooh ãã rejã bä sa hã. Dooh ãã wad'ii bä sa hã. 3 Bë ỹ ky n'aa etyy do hyb n'aa nado ti ỹ wén erih. Ỹ her'ood däk né paa baad bë ãã kamahắn. Bë ãã kamahắn

† **6:10** Dooh dajẽër tado bä ti ta wób sa hã ranoo doo. Jesus ky n'aa hanäm do Paw-Ro maher'oot do ragado bä, h'yyb n'yym doo, h'yyb tym nadajëp do P'op Hagä Do pa ragadoo. Ti ky n'aa né tii. ‡ **6:16** Rewitikos 26.12, Jeremiij 32.38, Esekijew 37.27 § **6:17** Isajas 52.11, Esekijew 20.34, 41 ** **6:18** 2 Samuéw 7.8, 14

had'yyt hẽ ër bedëp bä, ër dejëb bä na-ããj hẽ. 4 Ỹ hapäh bë gadoo ỹ her'oot doo. Ti hyb n'aa neỹỹm doo me bë ỹ maher'oot. Bë hyb n'aa ỹ kasab'ee. Tak'ëp ỹ h'yyb nyyw däg kän, ỹ tsebee kän. Sahõnh hẽ baad nadoo do ãã ahob né paawä, tak'ëp ỹ h'yy gadajang.

5 Masedonija häj n'aa bä ãã kaja hõm noo gó, dooh kameh'ããk do ãã hã. Jé pad'yyt naa ji h'yyb panas'ëëh do kejäk ãã wë. Ãã wë ta wób rah'yy kawereem. Ãã h'yyb gó h'yy katón badäk. 6 Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Doo, h'yy ketón do h'yyb en'yym doo, ãã tah'yyb en'yym Tiit kajaa do hã, bë wë tabewäd nä do jawén paa bä. 7 Tiit kajaa do had'yyt nado ỹ tah'yyb en'yym doo. Ỹ wén h'yy gadajang, ỹ wén h'yyb nyyw däk na-ããj hẽ, Tiit mä bë h'yyb en'yym, tanooh. Tak'ëp mä ỹ bë hyb n'aa esee, tanooh. Tak'ëp mä bë h'yy ketón bong baad nadoo do bë mahang hawäd wät do hyb n'aa. Tak'ëp mä bë h'yyb tseb'ee wë ỹỹ, näng ta kyyh. Ti hyb n'aa kä, tak'ëp ỹ wén tsebee kän hỹỹ kä.

8 Pooj jé bë ỹ ma erih do hã bë hyb n'aa tón boo né paawä, dooh ỹ t'yyd kamehĩĩn bä tii da bë ỹ ma erih do hã. Pooj jé dó ỹ t'yyd kamehĩĩn dó ỹ erih do bë hyb n'aa tón bong tan'oo bä ỹ bahapäh bä, banadawëd né paawä bë h'yy ket'oon doo. 9 Tii d' tahado né paawä, ỹ h'yy gadajaa kän hỹỹ kä. Bë hyb n'aa tón do hyb n'aa nado ỹ wén h'yy gadajaa kän. Ỹ wén h'yy gadajang, bë hyb n'aa tón do hyb n'aa bë t'yyd kamehĩĩn bong baad nadoo do hã. Bë hyb n'aa tón do P'op Hagä Do gadoo. Ti hyb n'aa kä, dooh nesaa pé ãã moo boo bä bë hã bë ỹ ma erih doo me. 10 Ji h'yy katón do P'op Hagä Do gadoo doo, ji h'yy kawareem baad hadoo do wë tan'oo bä. Baad hadoo do wë ji h'yy kawareem doo, ji h'yyb tym tabed'ëëp tan'oo bä kä. Ti hyb n'aa dooh ji jesyg bä ta ti hedoo do ji h'yy katón doo. Ji gadoo né hẽ. Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rah'yy katón doo, ji h'yyb tym dajëp tan'oo bä.* 11 Bë hegãã bë h'yy ket'oon do bë hã P'op Hagä Do anoo do tan'oo bä bë hã: Bë h'yy katón do hyb n'aa, nayyw hẽ bë karẽn nesaa do bë ado hõm bë mahẵnh, dooh bë karẽn bä nesaa do moo bok do h'yyb hataa bë do bä, tak'ëp bë ganen'aak nesaa do bë mahang hawäd wät doo. Bë h'yy katón do hyb n'aa bë h'yyb eỹỹm bong, tak'ëp bë karẽn ỹ bë bahapäh, tak'ëp bë h'yy kahasããb baad hadoo do bë moo bok hyb n'aa, nayyw hẽ bë karẽn nesaa do moo wät do ky n'aa kety däk. Sahõnh hẽ ta tii me bë metä wät, bë h'yyb haj'aa hẽ nado wäd nesaa do bë mahang hawäd wät doo.

12 Pooj jé bë ỹ ma erii wät doo, pooj jé bë gadoo doo, aj'yy nesaa do moo wät do had'yyt hyb n'aa nado ỹ wén erii wät. Ta ti aj'yy h'yyb rejã däk do hyb n'aa had'yyt nado hyb n'aa na-ããj hẽ. Ta ti bë ỹ wén ma erii wät paah, bë h'yy kadaw'uuh hyb n'aa, bë h'yyb baad hadoo do bë metëëh hyb n'aa kä ãã wë P'op Hagä Do matym gó. 13 Ti hyb n'aa dooh ãã h'yy ketón boo bä. Ãã h'yyb tseb'ee.

Ỹỹ. Dooh ãã h'yy ketón boo bä. Ãã h'yyb nyyw padëëk né hẽ. Tak'ëp ãã tsebee na-ããj hẽ tak'ëp Tiit h'yy gadajaa kän ãã bahapäh do hyb n'aa. Tiit wén h'yy gadajang, bë sahõnh hẽ bë h'yyb en'yym do hyb n'aa ta hã. 14 Bë ỹ j'aa etsë paa Tiit hã. Ỹ her'oot doo da né hẽ bë ky n'aa, ti né hẽ bë metëëh Tiit hã. Dooh ỹ bë nu meby bä. Te hub né hẽ sahõnh hẽ bë ỹ maher'ood wät doo. Bë hyb n'aa ỹ j'aa etsë doo, te hub né hẽ na-ããj hẽ kametä däk hỹỹ kä. 15 Ta bahẵnh Tiit bë takamahẵn kän tahyb n'aa newë bä nyy da baad bë ky daheeh ta kyyh, baad bë gadoo bë mahang, bë h'yyb eỹỹm doo gó bë weh'ëëh ta hã. 16 Ỹ h'yy gadajang, bë hã baad ji hajaa ji h'yyb eh hyb n'aa.

8

Ji etsëëh do ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹỹ kä wakãn haa hedoo doo, ãã karẽn bë ãã maher'oot nyy da Kristo hã h'yy ka'eeh do Masedonija häj n'aa bä habong do rabad'oo P'op Hagä Do ky enyym do sa h'yyb gó hawät do an'oo bä. 2 Tak'ëp nesaa do rahob né paawä, tak'ëp ratsebé. Tak'ëp

* **7:10** Tii d' tawén hadoo, sa h'yyb kawanareem do hyb n'aa. Ta ti hedoo do ji h'yy katón doo, dooh tan'oo bä ji t'yyd kamehĩĩn hyb n'aa nesaa do ji moo wäd wät do hã.

ratsebé do hyb n'aa tak'ëp ramasa sa wë hanäng doo me. Tak'ëp rabetsëëh, kasuud its né paawä. 3 Baad bë ỹ maher'oot sa ky n'aa. Rahajaa do pénh né hẽ rabanoo. Ti bahȁnh rabanoo, rahajaa do bahȁnh. Sa h'yyb gó naa, sa daaj hẽ né hẽ ti tak'ëp rabetsëëh. 4 Rets'ẽẽ had'yyt hẽ ãã hã, ãã banoo hyb n'aa ramasa hyb n'aa Kristo karapee Judah häj n'aa bä habong doo. Baad ub sa hã ti ji masa doo. 5 Ãã hyb n'aa newëë do bahȁnh rabad'oo. Sa daaj hẽ rakan'oo däg pooj jé Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn do ramoo bok hyb n'aa, ãã karẽn do na-ããj hẽ. P'op Hagä Do karẽn doo da né hẽ ji hã, tii da rabad'oo. 6 Ti hyb n'aa kä tak'ëp ãã betsẽẽ Tiit, pooj jé du doo do bë tah'yyb mahũũm dajẽẽr masa n'aa bë ataa do hã, bë tah'yyb mahũũm p'aa hẽnh, ta ti bë masa do dajẽẽr n'aa takaja däk hyb n'aa. 7 Tak'ëp bë gado däk baad hadoo doo: Tak'ëp bë h'yy ka'eeh. Tak'ëp bë bahajaa bë baher'oot P'op Hagä Do ky n'aa. Baad bë bahapäh ji hã P'op Hagä Do karẽn doo. Tak'ëp bë h'yy kahas'ããp baad hadoo do bë moo bok hyb n'aa. Tak'ëp ãã bë kamahȁn. Ti hyb n'aa, ỹ karẽn paawä tak'ëp na-ããj hẽ bë banoo ta wób ji masa doo. Taw'ããts hẽ ti ji hỹỹj hedoo do ji masa doo. 8 Dooh bë ỹ mejõ bä ta wób bë masa hyb n'aa. Jããm hẽ ỹ karẽn bë ky n'aa napäh nyy da sa h'yyb hedoo doo me ta wób ramasa sa da hadoo doo, bë na-ããj hẽ baad bë kamahȁn bë da hadoo do bë metëëh hyb n'aa. 9 Taw'ããts hẽ paawä ta wób bë masaa, bë hapäh do hyb n'aa nyy da ër Wahë N'aa Jesus Kristo bad'oo do paah. Taky enyym do hyb n'aa ji wë, sahõnh hẽ ta wë anyy wäd né paawä, kasuud is tabahado däk bë hyb n'aa, tak'ëp baad hadoo do bë wë tabanyy däk hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó.*

10-11 Ta baab tabëëj hõm do hã, bë né ti jããm pooj jé dajẽẽr hat'aa do du d'oo doo. Bë né ti pooj jé kar'ẽẽn mas'aa doo. Ti hyb n'aa, hã ỹỹ taw'ããts hẽ tsebé doo gó bë du doo doo da né hẽ bë bahajaa hỹỹ kä bë du doo do paah. Taw'ããts hẽ bë hajaa do bë anoo. 12 Bë h'yyb n'oo bä, P'op Hagä Do gadoo da bë hajaa do bë anoo doo. Dooh P'op Hagä Do gahëën bä bë hã bë wë badoh doo. 13 Dooh ãã karẽn bä ta wób hã bë banoo do hyb n'aa, bëë kä ti hahoop badoh doo. Ãã karẽn paawä séd demuun tabanäng sahõnh hẽ sa wë. 14 Da hẽ bë wë hanäng do masa sa hã. Ta jawén bë wë tananyy bä, bë d' ramasaa kän ta mabaj. Tii bä kä, séd demuun tabanäng sahõnh hẽ sa wë. 15 Tii d' tabaher'oot P'op Hagä Do kyy kerih do hã:

“Dooh mad'aak pé hajõng do hat'aa do sa wë.
Kanahën d'os hẽ hat'aa doo, dooh badoh pé sa wë ẽnh.”†

16 P'op Hagä Do ỹ j'aa etsë Tiit hã tabanoo do hyb n'aa bë tahyb n'aa esee bë ỹ hyb n'aa esee do hadoo da. 17 Tiit gadoo ãã etsẽẽ do ta hã, bë wë tabahõm hyb n'aa. Tak'ëp tah'yyb hedoo bë wë tabeg'ããs hyb n'aa. Ta hã ãã eaanh do pooj jé, ta daaj hẽ tahyb n'aa newë däk bë wë tabahõm hyb n'aa. 18 Tiit sii ãã mejũũ da ãã hỹỹj ky n'aa hadoo do jé pad'yyt hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang ky n'aa etsëëh doo, Jesus ky n'aa hanäm do hã tamoo wät do hyb n'aa. 19 Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do rasëëw hõm ta ti hỹỹj ky n'aa hadoo doo, ãã tabahada hyb n'aa Jerusarẽnh hẽnh dajẽẽr kata däk do ãã tajooh bä kä. Ta ti sa masa n'aa ãã tajooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ãã weh'ëëh hyb n'aa, baad ãã karẽn ãã masa ër wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ãã metëëh hyb n'aa na-ããj né hẽ.

20 Ãã hỹỹj hedoo do ãã d' rahada, ta wób daap rah'yy genä mahȁnh dajẽẽr ãã mahũũm do hã. 21 Baad ãã matakëë, baad hadoo do ãã moo bok hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, ajyy sa matym gó na-ããj hẽ. 22 Tiit sa sii ãã mejũũ nä ãã hỹỹj seeh. Hajõõ nuu me ãã mety däk

* **8:9** Wawẽẽ hẽ Jesus bewäd hyng do pooj jé, tak'ëp takabaj'aa. Tii bä kä, aj'yy tabahado däk, dajëb kän ji tabed'ëëp hyb n'aa. Tii d' tahanäng pé ti kasuud is do tabahado däk. Taw'ããts hẽ ji hyb n'aa newëë nyy da tak'ëp ji Jesus t'yyd mehĩĩn, ji na-ããj ji t'yyd mehĩĩn hyb n'aa ji da hadoo do. † **8:15** Esodo 16.18. Pãw hadoo Manah häd näng do P'op Hagä Do mo haj'aa doo, tabanawäng hẽnh Isaraéw buuj rababok noo gó ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm. Ti noo gó kanahën d'os hẽ Manah hat'aa doo, dooh badoh péh. Hajõng hat'aa doo, dooh mad'aak pé sa wë.

tii. Baad tah'yyb hedo had'yyt hẽ ta wób tamasa hyb n'aa. Baad bë hã tah'yyb ee däk do hyb n'aa, tak'ëp tah'yyb hedo däk dajẽẽr bë bataa do hã bë tamasa hyb n'aa. 23 Tiit hã kä, hëp ỹ hata ti bë hã ỹ moo wät do hã. Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do mejũũ do ta wób, ajyy Tiit had'aa doo. Kristo raweh'ëëh do tii. 24 Ti hyb n'aa kä, taw'ããts hẽ kamahẵn gó bë gadoo bë wë rakajaa bä kä. Taw'ããts hẽ bë metëëh ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt habong doo, dooh daap hẽ tado bä bë ãã j'aa etsë doo.

9

1 Dooh hyb n'aa bë ỹ ma erih pé Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh bä habong do bë masa do ky n'aa hã. 2 Ỹ hapäh né hẽ nyy da tak'ëp bë h'yy karẽn ta wób bë masa. Bë ỹ j'aa etsë paa Masedonija häj n'aa bä habong do ër wakããn hedoo do sa matym gó. P'ooj ub ta baab tabëëj hõm do hã, bëëh, hëëj Akaja häd näng do babuuj,* bë du doo bë karẽn bë masa doo, näng këh ỹ sa hã. Hajõk Masedonija häd näng do häj n'aa babuuj ër wakããn hedoo doo, raky n'aa napäh bä baad bë karẽn bë masa ta wób, ti na-ããj hẽ rah'yyb hedo padëëk ramasa hyb n'aa. 3 Ta wób bë karẽn bë masa ỹ hapëë né paawä, ỹ mejũũ Tiit ta hataa daheeh bë wë, bë ramasa hyb n'aa dajẽẽr bë bataa do hã, ta ti hã bë ỹ j'aa etsë do paa daap tanadoo hyb n'aa, ỹ kajaa do pooj jé bë h'yyb bë matakä däk hyb n'aa. 4 Ër hỹỹj hedoo do wób, Masedonija häj n'aa buuj, si ỹ rakajaa bä bë wë, ỹ d' nu mebyy wät da bë nahaja nä bä, dajẽẽr bë nata nä bä, baad bë ky n'aa ỹ her'ood wät do paa hyb n'aa. Bë na-ããj né da bë nu mebyy bong sa wë, bë nahaja nä bä. 5 Ti hyb n'aa ỹ hyb n'aa newë däk, taw'ããts hẽ ta ti ajyy ỹ mejũũ ãã pooj jé, bë ramasa hyb n'aa, kamasa do dajẽẽr n'aa bë bataa hyb n'aa, bë ky kajäk do paah. Tii bä, kaja däk da ãã pooj jé. Bë etsëëh do metëë n'aa däg ti ta tii kä, bë ramejũũ do hyb n'aa nado.

6 Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Kanahën d'os hẽ hejoom doo, kanahën d'os hẽ ta ag tabataa ẽnh. Hajõng hejoom doo, hajõng né ta ag tataa.† 7 Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ bëëh, bë banoo bë h'yyb gó bë h'yy kajäk doo. Taw'ããts hẽ dooh bë an'oo bä bë h'yyb nanoo doo me. Bë ramejũũ do hyb n'aa nado bë banoo. Bë daaj hẽ bë banoo. Ta ti ỹ wén erih, P'op Hagä Do kamahẵn do hyb n'aa tsebee gó hanoo doo. 8 P'op Hagä Do hajaa bë hã tabanoo sahõnh hẽ baad hadoo doo, tabanyy had'yyt hyb n'aa sahõnh hẽ bë karẽn doo, tamad'aak hyb n'aa, sa wë bedoh do bë masa hyb n'aa. 9 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do paa hets'ëëh do sa ky n'aa hã:

"Etsëëh da wë bedoh do sa hã.
Ky enyyw had'yyt hẽ." ‡

10 P'op Hagä Doo, joom jóm hã ta joom tym hanoo doo, ji waa hanoo do na-ããj hẽ, bë hã da tabanoo hajõng bë ma, ta tii me tak'ëp bë masa hyb n'aa wë bedoh do sa hã. 11 Hajõng hedoo pé da tabanoo bë hã, bë betsëh had'yyt hyb n'aa. P'op Hagä Do raj'aa etsë da, sa hã bë anoo do ãã tajooh bä sa wë. 12 Ta ti bë masa do tamasa da Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh bä habok do sa wë bedoh doo. Tak'ëp P'op Hagä Do ratsebé da, bë masa do an'oo bä da. 13 P'op Hagä Do hã raj'aa etsë da. P'op Hagä Do rawén j'aa etsë da, baad bë ky daheeh Kristo panyyg hanäm do bë h'yy kaha'eeh bë hanäk doo, bë masa do metëëh do hyb n'aa. P'op Hagä Do raj'aa etsë na-ããj da, sa hã, ta wób sa hã na-ããj hẽ bë betsëëh do hyb n'aa. 14 Tak'ëp kamahẵn gó bë da raky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa bë wë, sa hã bë wén masa. 15 P'op Hagä Do hã ãã j'aa etsë ër matym n'aa tak'ëp hanäm do ër hã tanoo do hyb n'aa. Tak'ëp baad ub tii. Ti hyb n'aa dooh ji kyy pé ta ky n'aa ji her'ood bä.§

10

Paw-Ro ky gadoo ta hã ky sëm do ky n'aa hahỹỹh

1 Ỹ eỹỹm do m' bë mahang ỹ bawät bä, näk mä ta wób sa kyyh. Dawëë ỹ bawät bä

* **9:2** Akaja häj n'aa bä Korĩn panang badäk. † **9:6** Ji ejoom do ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot ji masa do ky n'aa. Taw'ããts hẽ ji etsëëh. Baad ub P'op Hagä Do banoo hets'ëëh do sa hã. ‡ **9:9** Saaw-Mo 112.9 § **9:15** Jesus né tii, ji matym n'aa tak'ëp hetsooh doo.

kä, ỹ neỹỹm kä ỹ erih do hã, näk sa kyyh, ỹ ranu mer'oot bä. Ỹ né hẽ, Paw-Ro, Kristo ji tah'yyb en'yym do kyy gó, ji hã ky enyym do kyy gó, 2 tak'ëp ỹ h'yy kah'ũũm bë hã, p'aa hẽnh bë ỹ bahehëën bä kä, bë an'oo manä kyyh tak'ëp hadoo doo me ỹ gadoo hyb n'aa ỹ nu mer'oot doo. P'op Hagä Do nahapäh do h'yyb karẽn do jawén habok doo da ãã babok, näk ãã nu mer'oot do sa kyyh. Kyyh tak'ëp hadoo doo me da ỹ gadoo tii, ỹ h'yyb däng. 3 Badäk hahỹỹ bä ãã baboo né paawä, dooh ãã kamety bä sa hã badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do nahapäh do rabahed'oo doo da sa majĩĩ hã. 4 Ãã kuman ãã kametyy doo, dooh badäk hahỹỹ hã habong do kuman tahado bä. Dooh. P'op Hagä Do hejój me ãã gawats'iik sa mejój. 5 Ãã gawats'iik rahyb n'aa newëë doo, rah'ũũm doo, sahõnh hẽ h'yy kasab'ee do hewaat do P'op Hagä Do rabahapäh nanoo doo. Sahõnh hẽ ji hyb n'aa newëë do ãã no n'aa masoo hadoo, ji majĩĩ ji no n'aa masoo doo da, ãã meduuk ỹ hanäng péh, ji h'yyb ky daheeh hyb n'aa kä Kristo. 6 Baad bë ky dahé däg bä kä, ãã nabuuj gedoo da ky nadah'eeh nä doo.

7 Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa matakä wyt ta maab hadoo doo!* H'yy kasab'ee doo gó, "Ãã ti Kristo karapee" hanäk doo, taw'ããts hẽ hahỹ rahyb n'aa newëë: Ãã na-ããj hẽ Kristo karapee. Dooh ãã bahẅnh rado bä. 8 Ta bahẅnh ỹ h'yy kasabé bä paawä, ta hyb n'aa jaw'yyk do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo do hyb n'aa ãã hã, dooh hyb n'aa ỹ nu mebyng péh. Ta hyb n'aa jaw'yyk do ãã hã taban'oo däk, bë h'yy ka'eeh do kah'ũũm ãã anoo hyb n'aa, bë ãã rejãã hyb n'aa nado. 9 Bë ỹ ma erih doo me, bë ỹ e'ỹỹm do hyb n'aa nado. Tii d' bë hyb n'aa newë manäh. 10 Hahỹỹ da sa kyyh ỹ ranu mer'oot bä: "Tak'ëp ji tamejũũ. Ky n'aa jaw'yyk doo gó, kejỹỹk doo gó Paw-Ro ji tama erih. Tii bä ji mahang tawäd bä, nahejooj däg its. Dooh baad her'oot do tado tii", näk. 11 Ta tii d' her'oot do taw'ããts hẽ tahyb n'aa newëë hahỹỹh: Dawëë ãã babok bä ãã erih doo da, tii da na-ããj ãã bad'oo bë mahang ãã aboo däg bä p'aa hẽnh.

12 Dooh ỹ haja bä "sa da ỹ hado bä" ỹ noo b'äts, sa hã hẽ j'aa kehets'ëë doo. Dooh ỹ haja b'äts sa hã hẽ ỹ kamety b'äts.† Sa hã hẽ rakametyy doo, sa hã hẽ raheg'ããs do ny hadoo do sa bahẅnh hadoo doo, h'yy gatemah ti tametëëh. 13 Ãã hã kä, dooh ta bahẅnh ãã kasabé bä. Dooh ãã kasabé bä ãã hã P'op Hagä Do nanoo do hã. Jããm hẽ ãã kasab'ee ãã hã P'op Hagä Do anoo do hã ãã moo bok hyb n'aa. Bë panang bä na-ããj hẽ tabanoo ãã moo bok hyb n'aa. 14 Ãã hã P'op Hagä Do anoo do bahẅnh nado ãã baboo däk. Ãã tii, pooj jé bë wë kaj'aa doo, Kristo ky n'aa hanäm do bë hã maher'oot doo. 15 Dooh na-ããj hẽ ãã kasabé bä ta wób ramoo bok do hã. Hahỹ ti ãã karẽn doo: Bë h'yy ka'eeh do kahũũm bä kä, ãã karẽn ãã moo bok do tak'ëp takah'ũũm na-ããj hẽ, 16 panang wób hẽnh, bë panang bahẅnh Jesus ky n'aa hanäm do ãã maher'oot hyb n'aa kä, ta wób ranaher'oot nä bä. Dooh ãã karẽn bä ãã kasabé bä ta wób ramoo bok do hã, sa hã P'op Hagä Do anoo doo hẽnh. 17 "Jé h'yy kasab'ee doo, taw'ããts hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã takasab'ee."‡ 18 Ta hã hẽ h'yy kasab'ee do nado ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gadoo doo. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do j'aa etsë doo, ti né ti ta wë tagadoo doo.

11

"Jesus mejũũ do ỹỹh" daap hanäk do ky n'aa hahỹỹh

1 Bë badoo däk doo da ỹ karẽn paawä bë gadoo nä hãd h'yy gatamah do her'oot doo da ỹ er'ood bä.* 2 Tak'ëp bë ỹ kamahẅn do hyb n'aa ỹ karẽn bë gadoo tii. P'op Hagä Do hanaa ji kamahẅn doo me né hẽ bë ỹ kamahẅn. Ti hyb n'aa, dooh ỹ an'oo bä bë rawad'ii. Maruus aj'yy manepäh nä do baad hawät do hadoo bëëh. Maruus

* **10:7** Wyt ta maab hadoo do hã rahyb n'aa matakä bä, tii bä dooh ragado bä paawä ma matëg oow. Tii bä Paw-Ro Jesus mejũũ do heh'äät ub rahapäh paawä. † **10:12** Paw-Ro ej'ees doo gó tabeh'ũũm. Tii da tawén edoo, sa hã hẽ raj'aa etsë do hyb n'aa. Paw-Ro bahẅnh mä rahyb n'aa jawyk sa nooh. ‡ **10:17** Jeremiij 9.24 * **11:1** Dooh Paw-Ro genaag bä ta daaj hẽ tah'yy kasabé bä. Ti hyb n'aa, hãd h'yy gatamah do her'oot doo da ỹ er'ood bä, tawén näng. Ta daaj hẽ tah'yy kasab'ee, Korĩn buuj sa hã tametëëh hyb n'aa ma matëg oow rawedii sa hã.

yb hadoo ỹỹh. Bë ỹ haëëj däk do hadoo sét ub aj'yy hã, Kristo hã, bë patug hadoo tabahadoo hyb n'aa da. 3 Ti hadoo né hẽ, ky ken'yym doo gó bë da rawedii ỹ jeỹỹm, jããm hẽ sét hã, Kristo hã baad bë h'yyb nadäg wät hyb n'aa, Ewa aw'yy wad'ii wät do paa hadoo da. 4 Tii d' ỹ wén her'oot, Jesus ky n'aa seeh, ãã ma met'ëëg wät do nadoo do raher'ood bä, ti nayyw hẽ bë gadoo. Nayyw hẽ na-ããj hẽ bë gadoo sahee seeh, bë gado däk do paa nadoo doo. Nayyw hẽ bë gadoo panyyg seeh, bë ãã panäk do nadoo doo. 5 Dooh né hẽ Jesus ky n'aa rod sa bahắnh red'oo do sa yd jé ỹỹh. 6 Dooh né paawä tak'ëp herot do tado ỹỹh, hajõng ỹ hajaa do ỹ hapäh doo. Hajõõ nuu me né hẽ ỹ metä wät ti bë hã.

7 Bë säm noo do hyb n'aa nado ỹ her'oot do P'op Hagä Do ky n'aa bë hã. Dooh bë ỹ mejõ bä ta säm bë an'oo bä hã ỹỹ. Daj ỹỹ hẽ ỹ kadaduu ỹ moo wät do hã, bë kawehëë däk hyb n'aa. Nesaa do g'eeh bë hã, tii d' ỹ ad'oo doo? 8 Jesus hã h'yy ka'eeh do panang wób hẽnh habong do hã ỹ daab yyp, sa dajẽẽr ỹ ado hõm hadoo, ỹ ramasa hyb n'aa Jesus ky n'aa bë ỹ maher'oot hyb n'aa. 9 Bë mahang ỹ bawät noo gó, wë ỹ tabadoh bä ỹ karẽn doo, dooh bë hã ỹ daab yb bä. Ër wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do Masedonija häj n'aa bä naa hana do ỹ ranoo ỹ karẽn doo. Dooh paa ỹ karẽn bä bë hã ỹ daab yb bä, tanajawyk hyb n'aa bë jó. Hỹ jawén dooh na-ããj hẽ bë hã ỹ daab yb bä. 10 Kristo ky n'aa hanäm do hëp ỹỹ gó tabawät. Ti hyb n'aa, dooh Akaja häj n'aa bä habong pé ỹ ky meduuk péh, ỹ ky däng, bë hã ỹ daab nayyp do hyb n'aa ỹ h'yy kasab'ee do hã. 11 H'ëëd hyb n'aa ti ta ti ỹ her'oot? Bë ỹ kamanahắn do hyb n'aa g'eeh? Dooh. P'op Hagä Do hapäh bë ỹ kamahắn.

12 Ỹ ad'oo do paah, ỹ badoo had'yyt hẽ da. Dooh da ỹ gado bä ta säm, sa daaj hẽ Jesus mejũũ do rakamaneëënh do ranahajaa hyb n'aa rah'yy kasabé bä ãã nemuun ramoo bok rabanäng do hyb n'aa. 13 Kristo mejũũ do heh'äät nadoo do tii. Bë rawedii ramoo bok do hã. Kristo mejũũ do ked'oo do tii. 14 Dooh ỹ hyb n'aa meuuj bä rabahed'oo do hã. Nesaa Do Yb sii hẽ tahajaa takawareem bä ããs ta bag gó hawät do ji ed'oo hyb n'aa, ji tawadii hyb n'aa. 15 Ti hyb n'aa, dooh ỹ hyb n'aa meuuj bä Nesaa Do Yb karapee baad moo bok do rabahed'oo rakeno bä. Ti hedoo do ragadoo da nesaa do ramoo bok do säm.

Nesaa do tahoop do hyb n'aa Paw-Ro kasab'ee do ky n'aa hahỹỹh

16 Ỹ ab'aanh pooj jé ỹ her'ood wät doo: Bë hyb n'aa newë manä ỹ h'yy gatamah doo! Ti hadoo né hẽ, ỹ h'yy gatamah do bë ed'oo nä bä paawä, taw'ããts hẽ ỹ bë gadoo h'yy gatamah do bë gadoo doo da, ỹ na-ããj hẽ ỹ h'yy kasab'ee hyb n'aa. 17 Këh ỹỹ, ỹ h'yy kasab'ee doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ber'oot doo da nado. H'yy gatamah do ber'oot doo da ỹ baher'oot. 18 Hajõk ma matëg oow bë mahang habong do rah'yy kasab'ee. Badäk hahỹỹ hã habong do rah'yy karẽn do jawén habok do rabahed'oo doo da rah'yy kasab'ee. Hỹỹ kä, ỹ na-ããj da ỹ h'yy kasab'ee.† 19 Bë ti h'yy genäh bë edoo né paawä, tsebee gó bë gadoo h'yy gatemah doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë gadoo na-ããj hẽ ỹỹh, ỹ h'yy kasabé bä. 20 Bë gadoo tak'ëp bë hã mejũũ doo, sa karom hadoo bë ran'oo bä. Bë gadoo bë dajẽẽr hã daab 'yyp doo, bë wad'ii doo, bë bahắnh nu gapad'ëëk kar'ẽẽn doo, bë rejãã doo, bë ratapa ewyyh doo. 21 Ỹ hãd nu mebyys ỹ nahaj'as do hyb n'aa bë hã ỹ moo wäd bä ta tii da bë hã ramoo bok doo.‡

Ãã kanahën its né paawä ta tii hã, ta ti neỹỹm doo me rap'ãã kasab'ee doo, ỹ na-ããj hẽ ỹ hajaa neỹỹm doo me ỹ p'ãã kasabé bä. H'yy gatamah do hadoo ỹ baher'oot ta tii. 22 Eber buuj had'oo mäh, sa nooh. Ỹ na-ããj hẽ Eber buuj. Isaraéw buuj had'oo mäh, sa nooh. Ỹ na-ããj hẽ Isaraéw buuj. Abaraãm panaa had'oo mäh, sa nooh. Ỹ na-ããj hẽ Abaraãm panaa. 23 Kristo karom had'oo mäh, sa nooh. Ỹ Kristo karom heh'äät do sa bahắnh. (H'yy

† **11:18** Tii da Paw-Ro wén d'oo, Korĩn buuj rah'yy genäh hyb n'aa ma matëg oow sa hã. ‡ **11:21** Ma matëg oow sa kyyh hyb n'aa Paw-Ro wén ej'ees. Nahejooj its Paw-Ro, sa nooh. Dooh Paw-Ro nu mebyy heh'äät tado bä. Hãd nu mebyng tawén näng, ma matëg oow ramoo bok do hã rah'yy genäh takarẽn do hyb n'aa.

gatamah do her'oot do hadoo ỹ baher'oot ta tii da.) Tak'ëp sa bahẵnh ỹ moo wäd wät. Sa bahẵnh hajõõ nuu me ỹ radawäts gëët, Jesus ky n'aa ỹ her'oot do hyb n'aa. Sa bahẵnh hajõõ nuu me tak'ëp ỹ rabahewyyh. Hajõõ nuu me dajëb gó ỹ bewäd nä. 24 Ji ma poo oow pé nuu me ken'yyh 39 nuu me ỹ rabahewyyh ta tyd me, Judah buuj hã.§ 25 Tamawoob nuu me ken'yyh b'aa t'aah me ỹ rabahewyyh.** Sét nuu me ỹ radajëëb paawä, pä me ỹ ramakut. Tamawoob nuu me marakate ỹ gahõm do tabegyb jëk. Sét adëb bä, sét atsëm ỹ batu tame. 26 Hajõõ nuu me ỹ bawät. Äm n'aa näng hã ỹỹ, tamii ỹ mawät doo. Äm n'aa näng hã ỹỹ, moo nesaa do sa hyb n'aa. Äm n'aa näng hã ỹỹ, häj ỹ n'aa buuj wób sa hyb n'aa. Äm n'aa näng hã ỹỹ, Judah buuj nadoo do wób sa hyb n'aa. Äm n'aa näng hã ỹỹ, panang bä. Äm n'aa näng hã ỹỹ, ranabok hẽnh ỹ bawät bä. Äm n'aa näng hã ỹỹ, akajar me ỹ bawät bä. Äm n'aa näng hã ỹỹ, Jesus hã h'yy ka'eeh do ken'ooh do sa mahang. 27 Tak'ëp ỹ moo wäd wät. Tak'ëp ỹ bakaanh ỹ moo wät do hyb n'aa. Hajõõ nuu me ỹ naỹỹh.†† Sah, hoo kaanh do naããj hẽ ỹ bahoop. Hajõõ nuu me ỹ waa tamah. Hajõõ nuu me ỹ bahoop hahëëm doo. Hajõõ nuu me dooh saroor hebaan do wë ỹỹ, ỹ kahat'ëëh hyb n'aa. 28 Sahõnh hẽ ỹ ahoop do wób bahẵnh ti anäng nä sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt habong do sa hyb n'aa ỹ hyb n'aa tón do had'yyt hẽ, Jesus karẽn doo da rababok ỹ karẽn do hyb n'aa paawä. 29 Rah'yy kanejój bä kä Jesus hã rah'yy ka'eeh do hã, ỹ t'yyd mehĩĩn sa hã, ỹ hyb n'aa tón hëp ỹỹ gó sa hyb n'aa. Nesaa do ta see moo wäd bä rah'yyb tatuk do hyb n'aa, tak'ëp ỹ h'yy katón ta ti hedoo do hyb n'aa.

30 Ỹ h'yy kasabé bä, jããm hẽ né hẽ ỹ h'yy kasab'ee da ỹ nahejooj is do metëëh do hã. 31 Dooh daap ỹ menä bä P'op Hagä Do ji j'aa etsëë had'yyt doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yy kaha'eeh doo, ta Yb, hapäh. 32 Damas-Ko panang hẽnh ỹ hewäd nä noo gó, panang bagã n'aa sa wahë n'aa Aretas häd näng do wë moo wät do mejũũ panang hadë do noo bä warahén ỹ ragada ỹ ramasoo hyb n'aa. 33 Tii d' radoo né paawä, arook gó Jesus hã h'yy ka'eeh do ỹ rabahy g'ëëd is tũũ, panang hadë pong jé naa. Tii bä ỹ kejën hõm is sa mahẵnh.

12

1 Dooh né paawä ỹ genaag bä, ahõm nä ỹ h'yy kasab'ee do ran'oo bä, daap né paawä ti ta tii. Bë ỹ maher'oot hỹỹ kä s'ëëh hadoo do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo do hã ỹỹ. Bë ỹ maher'ood kän na-ããj hẽ hã ỹ tametëëh doo. 2 Ỹ hapäh aj'yy Kristo hã h'yy ka'eeh doo. 14 däg ta baab tabëëj hõm doo, P'op Hagä Do mahũũm dó hỹ pong jé, ta wë. Dooh ỹ hapëë bä ta h'yyb tym ub tado bä t'ĩĩ hẽnh hasëëk doo, ta hub sii hẽ tado bä. P'op Hagä Do ti hapäh. 3-4 Ỹ hapäh né hẽ hỹ pong jé P'op Hagä Do masäk. (Ỹ ab'aanh, dooh ỹ hapëë bä ta h'yyb tym ub tado bä t'ĩĩ hẽnh hasëëk doo, ta hub sii hẽ tado bä.) T'ĩĩ hẽnh ta ti aj'yy* maa napäh kyyh ji nahajaa do ji her'ood bä, P'op Hagä Do nanoo do ji er'ood bä.† 5 Ti hadoo do aj'yy hyb n'aa ỹ haja paawä ỹ kasabé bä. Hã ỹỹ hẽ dooh ỹ h'yy kasabé bä. Hã ỹỹ hẽ ỹ kasabé bä paawä, jããm hẽ ỹ h'yy kasab'ee da ỹ nahejooj is do metëëh do hã. 6 Ỹ karẽn bä paawä hã ỹỹ hẽ ỹ h'yy kasabé bä, h'yy gatamah do nado né paawä ỹỹh, né hup ỹ né hẽ paawä ta ti ỹ h'yy kasab'ee do hã. Ti hado né paawä, dooh ỹ h'yy kasabé bä. Dooh ỹ karẽn bä ta bahẵnh ỹ rahyb n'aa newë bä. Jããm né hẽ hã ỹ rahapäh ỹ moo wät doo, ỹ her'oot do na-ããj hẽ.

7 Hã ỹỹ hẽ ỹ h'yy kasabé mahẵnh, tak'ëp hetsooh do kametä däk do hyb n'aa hã ỹỹ,

§ **11:24** Jããm né hẽ 40 nuu me ji bahewyyh do séd noo gó, Judah häj n'aa buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä rasäm baanh. Ranesõõts hõm hyb n'aa ti yd jé rabetsén. 39 nuu me rabahewyyh. ** **11:25** Roma buuj ti ky n'aa etyy do b'aa me rabahewyyh. †† **11:27** Ta see pé noo gó Paw-Ro moo wät atsëm ta waa säm hã. Ta see pé noo gó Jesus ky n'aa tama metëëk atsëm. Ta see pé noo gó taky n'aa etsẽẽ atsëm, ti hyb n'aa ty jawyg tabahoop. * **12:3-4** Ta daaj hẽ, ta ky n'aa né hẽ Paw-Ro her'oot. Ti né ti aj'yy hỹ pong jé P'op Hagä Do masäk doo. Kejën doo gó Paw-Ro wén her'oot, dooh takarẽn bä tah'yy kasabé bä do hyb n'aa. † **12:3-4** P'op Hagä Do wén nanoo kyyh tamaa napäh do ter'ood bä, tak'ëp tabahetsooh do hyb n'aa. Dooh ër haja nä bä ta ti hadoo do ër gado bä badäk hahỹỹ hã ër babok nä bä.

P'op Hagä Do anoo hã ỹỹ nesaa do ỹ ahoop doo, sasëng tëg ejooh do hadoo ji. Nesaa Do Yb mejũũ do tii, ỹ tarejãã hyb n'aa, hã ỹỹ hẽ ỹ h'yy kasabé mahắnh. 8 Tamawoob nuu me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ betsẽẽ tabado hõm hyb n'aa ta ti ỹ ahoop doo. 9 Tii d' né paawä, hahỹỹ da ta kyyh hã ỹỹ: "Jããm hẽ né hẽ ỹ ky enyym do a hã, sahõnh hẽ hejój ỹỹ baad takametä däk do hyb n'aa nahej'oonh do sa hã", näng ta kyyh hã ỹỹ. Ti hyb n'aa kä, tsebee gó ỹ h'yy kasab'ee ỹ nahejoonh do hã, Kristo hejój bawät hyb n'aa hã ỹỹ. 10 Ti hyb n'aa kä ỹ tsebé Kristo hyb n'aa nahejoonh do ỹ ahob bä, Kristo hyb n'aa ỹ raky n'aa rejã bä, Kristo hyb n'aa wë ỹ badoh do ỹ ahob bä, Kristo hyb n'aa ỹ rarahejã bä, Kristo hyb n'aa dooh ỹ ad'oo pé na-ããj hẽ. Ỹ nahejooj bä, hëp ỹ tym hã ỹ bahejoonh.

11 H'yy gatamah do her'oot doo da ỹ ber'ood däk. Bë né ti han'oo tii d' ỹ wén her'oot. Bë né paawä tii baad her'oot do këh ỹ n'aa hã. Dooh its né paawä ỹỹh,‡ dooh tabad'op hẽ Jesus ky n'aa rod sa bahắnh red'oo do sa yd jé ỹỹh. 12 H'yyb jawyk doo me ỹ moo wäd wät bë mahang Jesus mejũũ do heh'äät ji do bä metëëh doo: Hetsooh do P'op Hagä Do hanaa ỹ metä wät, meuj n'aa näng do ỹ moo wäd wät, ỹ pehuunh do na-ããj hẽ. 13 Ny hadoo do ỹ moo wäd wät ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do hã, bë hã ỹ moo nawäd wät doo? Jããm né hẽ hahỹỹ bë hã ỹ nad'oo doo: Bë ỹ daab nayyp doo! Bë mabaan ta ti hyb n'aa bë ỹ ky n'aa rejãã hadoo doo.§

14 Tamawoob nuu me däg bë ỹ bahehëën da hỹỹ kä. P'aa hẽnh dooh né da bë ỹ daab yb bä ẽnh. Bë ma nado ti ỹ karẽn. Bë ti ỹ karẽn sa yb sa taah karẽn doo da. Ji taah ned'ëëd is do nado sa yb sa ỹỹn karẽn do hanoo doo. Sa yb ti sa taah nad'ëëd is do karẽn do hanoo doo.** 15 Baad ỹ h'yyb hedoo sahõnh hẽ ỹ ah'ëënh wë ỹ hanäng doo, ỹ kan'oo däk bë hã bë ỹ masa hyb n'aa. Ỹ eaanh hỹỹ kä bë hã: Dooh denaa hẽ ỹ bë kamahắn, tak'ëp bë ỹ kamahắn do mabaj?

16 Hahỹỹ d' mä bë mahang habong do sa nooh: "Te hub né hẽ. Dooh bë tadaab yb bä. Dooh né paawä bë tadaab yb bä, kamatakëë doo me bë tawedii", näk sa kyyh. 17 Ajyy bë wë ỹ mejũũ do hã bë ỹ wadii bë hã? 18 Tak'ëp paa ỹ betsẽẽ Tiit bë wë tabahõm hyb n'aa. Ãã h'yyb hata ỹ mejũũ ta sii ti noo gó. Bë Tiit wadii, bë hã péh? Sét hëp ỹỹ Tiit daheeh. Séd h'yyb hedoo ãã babok Tiit daheeh. Dooh bë ãã wad'ii bä.

19 Ta ti ãã wén her'oot bë hã, ãã kawoom hyb n'aa bë ed'oo g'eeh? Dooh. Dooh ti hyb n'aa tado bä. Séd ãã h'yyb hedoo Kristo hã. T'õp hanäng doo me ãã baher'oot sahõnh hẽ ãã her'oot doo. P'op Hagä Do maa napäh ãã her'oot doo. Najis haa, sahõnh hẽ ãã bad'oo doo, bë hyb n'aa né hẽ tii, baad tabahadoo hyb n'aa bë hã, Jesus hã bë h'yy ka'eeh do kah'ũũm hyb n'aa paawä. 20 Ỹ eỹỹm, bë wë ỹ kajaa bä, ta see hadoo bë h'yyb hã ỹỹ da. Tii bä, dooh na-ããj hẽ bë genaag da bë ỹ maher'ood bä. Ỹ aw'yyt apäh da bë mahang kaj'õõk doo, h'yy kajew'ëës doo, kawajããn doo, séd hã h'yyb nahed'oo doo, ta wób ky n'aa rejãã doo, kasab'ee doo, kamanejũũ do na-ããj hẽ. Ỹ hyb n'aa newë bä, ỹ hyb n'aa tón ta ti hedoo do ỹ awyyd bä da bë mahang. 21 Ỹ eỹỹm da, bë wë ỹ kajaa bä p'aa hẽnh da ỹ nu mebyng bë hyb n'aa P'op Hagä Doo, ta hã ỹ h'yy kaha'eeh do an'oo bä. Ỹ hyb n'aa tón da ỹ eỹỹm, pooj jé nesaa do moo bok do rat'yyd kamaneh'ĩĩn do hyb n'aa baad nadoo do ramoo bok do hã, sa ỹỹm sa patug nadoo do sii rabeỹỹh do hã, nu meby n'aa näng do hã, sa matym gó ramoo bong doo.

13

Tagadëëg ub Paw-Ro maher'oot do ky

‡ **12:11** Dooh its né paawä ỹỹh Paw-Ro wén her'ood wät, dooh né ji hajaa péh P'op Hagä Do tanado bä paawä. Ta ti tabaher'oot bä tapes'ããp na-ããj hẽ ta hã ky n'aa rejãã doo. "Dooh its Paw-Ro", näk sa kyyh. § **12:13** Sahõnh hẽ ta wób sa mahang tamoo wäd wät doo, Korĩn buuj mahang na-ããj tamoo wäd wät. Jããm hẽ dooh tadaab yb bä sa hã. Ta wób hã ti tadaab yyp. Ti hyb n'aa apäh dooh baad Paw-Ro kamahắn sa hã ta wób red'oo. Bë mabaan bë hã ỹ daab nayyp doo Paw-Ro baher'oot bä, tahãd ky n'aa ej'ees. Nesaa do nado ti ji da hadoo do ji daab nayyp doo. ** **12:14** Korĩn buuj Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Paw-Ro taah hadoo. Dooh Paw-Ro karẽn bä sa dajẽẽr tagado bä. Takarẽn tamasa sa hã, baad Jesus hã rah'yyb padëëk hyb n'aa. Sa yb hadoo Paw-Ro, ta hyb n'aa Jesus hã rah'yy kae däk do hyb n'aa.

n'aa hahỹỹh

1 Tamawoob nuu me däg hahỹ bë ỹ ba-
hehëën doo. Ỹ kajaa bä, sahõnh hẽ ky n'aa
katep'aa do bë mahang hanäng doo, pawóp
hẽ, tamawoob hẽ ta rod n'aa raher'oot da
te hub tado bä.* 2 Ỹ ab'aanh, pooj jé, pawóp
nuu me däg bë ỹ bahehëën noo gó nesaa do
moo boo bok do sa hã ỹ maher'ood wät doo.
Ta ti moo hedoo doo, bë sahõnh hẽ na-ããj
hẽ, ỹ maher'oot hahỹỹ da: Dooh da ỹ t'yyd
mehĩĩn bä pooj jé du d'oo do nesaa do moo
bok doo, ta wób na-ããj hỹỹ kä nesaa do moo
bok doo. 3 Dooh da bë ỹ t'yyd mehĩĩn bä.
Bë karẽn mäh, bë ỹ metëëh Kristo tado bä
hã ỹ her'oot doo, bë nooh. Nahejooj nado
Kristo bë wë. Hejoonh né hẽ bë mahang.
4 Nahejoonh doo gó b'aa kajatsëk do hã
kepëëm däg né paawä, ti awäd had'yyt hỹỹ
kä P'op Hagä Do hejój hyb n'aa. Ti hadoo
né hẽ ãã hã. Kristo nahejooj hã séd hã ãã
h'yyb hedo né paawä, bë wë da ãã babok
Kristo sii P'op Hagä Do hejój hyb n'aa. Bë
wë ãã kajaa bä, ta hejój gó da ãã babok bë
wë.†

5 Taw'ããts hẽ bë ti bë hã hẽ bë kamety,
bë hyb n'aa newë, Jesus hã bë h'yy kae bä
heh'äät ub. Dooh g'eeh bë hapëë bä, Jesus
Kristo bë h'yyb gó awät? Ta nehub tado
bä bë hegãã bä, dooh Kristo hã h'yy ka'eeh
do heh'äät do bë do bä. 6 Wyt ta maab
hẽ bë hã ỹ gada, bë hapäh Jesus mejũũ do
heh'äät do ỹỹh.‡ 7 P'op Hagä Do hã ãã ky
n'aa etsẽẽ, baad nadoo do bë moo nabok
hyb n'aa. Dooh ãã ky n'aa ets'ẽẽ bä ta tii,
baad bë mahang ãã moo boo bok do ta wób
rabaher'oot hyb n'aa. Dooh. Tii d' ãã wén
ky n'aa etsẽẽ, baad hadoo do bë moo bok
hyb n'aa. Ti né hẽ ti ãã karẽn doo. Dooh
ỹ hyb n'aa p'eed bä, baad nadoo ãã moo
boo bok doo, ta wób redoo bä. Jããm né
hẽ ỹ karẽn, baad bë babok doo. 8 Tii d' ỹ
wén her'oot, dooh ãã haja bä baad hadoo
do ãã geåm bä. Jããm hẽ ãã hajaa ãã moo
bok baad hadoo do masa doo, kah'ũũm do
hanoo doo. 9 Tsebee gó ãã gadoo ãã nahe-
joonh doo. Jããm hẽ ãã karẽn, baad Jesus
hã bë h'yy ka'eeh. Ãã ky n'aa etsẽẽ bëëh,
bë t'yyd kamehĩĩn hyb n'aa baad nadoo do
hã, p'aa hẽnh baad ub bë babok hyb n'aa.
10 Hahỹ mo haja ỹỹ kerih do bë ỹ ma erih
bë wë ỹ kajaa do pooj jé, bë wë ỹ kajaa bä
kä, dooh hyb n'aa bë ỹ nabuuj gedoo pé
hyb n'aa ky n'aa jawyk doo me, hã ỹ kan'oo
däk doo me. Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do anoo ta ti ỹ ky n'aa jaw'yyk doo, baad
hadoo do ỹ moo wät hyb n'aa bë hã, bë h'yy
ka'eeh do kah'ũũm hyb n'aa. Hã ỹ tabanoo
ta ti ta ky n'aa jaw'yyk do bë h'yyb tym gó
hanäng do ỹ rejãã hyb n'aa nado.

Paw-Ro kedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

11 Tagadëëg ub, wakãn haa, bë tsebee.
Taw'ããts hẽ bë t'yyd kamehĩĩn baad nadoo
do bë moo boo bok do hã. P'aa hẽnh baad
hadoo do bë moo boo hỹỹ kä. Bë ky dahé
hahỹỹ hã, bë ỹ ma erih do hã bë ỹ ma-
her'oot do ta hã. Taw'ããts hẽ séd bë h'yyb
hedo. Taw'ããts hẽ hanäm doo gó bë babok
bë da hadoo do wë. Tii bä da P'op Hagä
Doo, ta hanaa ji kamahåñ doo, ta hanaa ji
h'yyb näm doo, awät da bë mahang.

12 Taw'ããts hẽ baad ub, hanäm doo gó bë
edëë sahõnh hẽ bë da hadoo doo. 13 Sahõnh
hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do babä habong do
bë rahyb n'aa esee.

14 Ỹ karẽn, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do ky enyym do bë h'yyb gó
tabawät. Ỹ karẽn ji P'op Hagä Do kamahåñ
do sahõnh hẽ bë h'yyb gó tabawät. Ỹ karẽn
na-ããj hẽ séd hã ji h'yyb hedoo P'op Hagä
Do Sahee ji hã hanoo do sahõnh hẽ bë h'yyb
gó tabawät. Jããm hẽ kä.

* **13:1** Tii d' né ji bad'oo P'op Hagä Do kyy kerih do ji tamaher'oot, ta see ta da hadoo do taky n'aa tapa bä. Dew-Teronom 19.15 hã takerii däk tii. Dooh ji ky dahé bä sét hẽ her'ood bä. Jããm hẽ ji ky daheeh pawóp hẽ, tamawoob hẽ hadoo doo, te hub né hẽ ranoo bä ky n'aa katapaa do ky n'aa. Tii da P'op Hagä Do kyy kerih do wén mejũũ, daap hẽ ji ky n'aa tapa mahåñh ji da hadoo do. † **13:4** Korĩn panang bä habong do wób raky sëm Paw-Ro. Dooh raky dahé bä. Nesaa do rakarẽn ramoo bok nä. Ti hyb takajaa do pooj jé Paw-Ro maher'oot sa hã. Pooj jé dó tat'yyd mehĩĩn né paawä, dooh da tat'yyd mehĩĩn wäd bä nabuj keh'ũũm do sa hã. Kristo hejój gó Paw-Ro ky n'aa etyy da hỹỹ kä sa hã takajaa bä. ‡ **13:6** Korĩn buuj wób ramejũũ Paw-Ro metëëh Jesus mejũũ do heh'äät do tado bä. Ti Paw-Ro mejũũ sa daaj hẽ sa hã hẽ rakametyy rabahapäh hyb n'aa Jesus hã rah'yy kae bä, Jesus hã rah'yy kanae bä. Jesus hã rah'yy kae bä tii bä rabahapäh Paw-Ro Jesus mejũũ do heh'äät tii, Paw-Ro hyb n'aa Jesus hã rah'yy kae däk do hyb n'aa.

Garata
Jesus hã h'yy ka'eeh do Garata häd näng do panang bä habong do hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Jesus mejũũ do see ỹ ti hỹ Paw-Ro. Ajyy ỹ rasëëw hõm do hyb n'aa nado Kristo mejũũ do see ỹ wén hado däk. Ajyy sa kyy gó nado tii. Jesus Kristo kyy gó né tii. P'op Hagä Do ta Yb, dejëp do mahang Jesus ganä wät hanoo do kyy gó na-ããj hẽ.

2 Ër hỹỹj hedoo do pa ỹ habong do sa sii ỹ edëng bëëh, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Garata häj n'aa bä jé pad'yyt hẽ bë panang bä kahet'aa doo.

3 Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bë hã. Ỹ karẽn baad ub Kristo bë rah'yyb en'yym. 4 Jesus né hẽ tii, P'op Hagä Do ër Yb karẽn doo da, ta daaj hẽ takan'oo däk dajëb hã, nesaa do ër moo bok do säm, ër tabed'ëëp hyb n'aa, da hẽ Nesaa Do Yb mejũũ doo da habok doo da ër naboo bong hyb n'aa kä. 5 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do hã ji j'aa etsëë had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã rah'yy kawereem do ky n'aa hahỹỹh

6 Ỹ hyb n'aa tón, nayyw hẽ né hẽ bë du doo do hyb n'aa bë beréd hõm P'op Hagä Doo, Kristo hyb n'aa né hẽ bë wë taky enyym, bë tagadoo doo. Panyyg see bë ky dahé däg kän. 7 Jesus panyyg hanäm do tii, ta wób sa noo né paawä, dooh panyyg hanäm do tado bä. Ta wób rakarẽn bë rawedii. Rakarẽn rah'ỹỹt Kristo ky n'aa hanäm doo. 8 Ky n'aa kawas'ee däk da had'yyt hẽ jé ta see hadoo Jesus ky n'aa hanäm do ma metëëk doo, bë ãã ma met'ëëg wät do paa nadoo doo. Ỹ tado bä paawä, ããs wë hã hana do tado bä paawä na-ããj hẽ ta see hã ma metëëk doo, ky n'aa kawas'ee däk da. 9 Ỹ ab'aanh pooj jé bë ãã maher'ood wät doo: Ky n'aa kawas'ee däk da had'yyt hẽ jé ta see hadoo Kristo ky n'aa hanäm do bë tamaher'ood bä, pooj jé bë gadoo do nahadoo doo! Tabanesaa hẽnh hahõm do ti ma matëg oow.

10 Ta ti ỹ erih do hã wyt ta maab hẽ, dooh hã ỹ raj'aa etsë do jawén ỹ awäd bä. P'op Hagä Do ỹ taj'aa etsë ỹ karẽn. Ta wób ỹ karẽn ỹ h'yyb en'yym g'eeh? Dooh. Da hẽ ỹ karẽn nä bä paawä ta wób ỹ h'yyb enäw up, dooh Kristo karom ỹ do bä paawä.

11 Baad bë ỹ maher'oot hahỹ wakãn haa: Kristo ky n'aa hanäm do bë ỹ ma met'ëëg wät doo, dooh ajyy sa hanaa tado bä. 12 Dooh aj'yy tado bä hã ỹ tab'ëës do ta panyyg. Dooh ỹ rama met'ëëg bä ta tii. Jesus Kristo né hẽ tii, ta ti metëëh do hã ỹỹ.

13 Bë ky n'aa napäh paa nyy da p'ooj ub Judah buuj ky n'aa jew'yyk do mejũũ doo da ỹ bawäd wät. Bë ky n'aa napäh nyy da tak'ëp ỹ paa rejãã P'op Hagä Do karapee, Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Bë ky n'aa napäh na-ããj hẽ tak'ëp ỹ karẽn paawä Kristo hã h'yy ka'eeh do ỹ gawats'iik ti noo gó. 14 Tak'ëp paa ỹ ma kamet'ëëg wät Judah buuj ky n'aa jew'yyk doo, baad paa ỹ ky daheeh. Ti hyb n'aa ỹ akog bong paa hajõk Judah buuj nemon ỹỹ ma kamet'ëëk doo. Tak'ëp paa ỹ karẽn ỹ ky daheeh sahõnh hẽ ãã wahë makũ metëëk do hã. 15-16 Tii bä kä, tii da né hẽ ỹ bawäd né paawä, P'op Hagä Do metä wät hã ỹ ta T'aah, ỹ tah'yy gan'yyh ta hã tan'oo bä, Judah buuj nadoo do hã ta ky n'aa ỹ maher'oot hyb n'aa. P'ooj ub, ãn ỹ wog gó ỹ basuun nä bä, tsyt hẽ ỹ P'op Hagä Do asëëw däk. Taky enyym do hyb n'aa hã ỹỹ, nes'aa né paawä ỹỹ, hã ỹ tabanoo ta wë ỹ moo wät hyb n'aa. Tii bä, ta T'aah hã ỹ tametëëh P'op Hagä Do h'yyb däng noo gó, dooh ỹ eaaj bä ajyy sa hã nyy d' ỹ bad'oo. 17 Dooh na-ããj hẽ Jerusarẽnh hẽnh ỹ ahõm bä, pój ỹỹ jé Jesus mejũũ do rabahado padëëk do sa wë ỹ beaanh hyb n'aa paawä. Dooh. Nayyw hẽ ỹ bahõm paa Arab häd näng do häj n'aa hẽnh. Ta jawén, tii b' naa Damas-Ko panang hẽnh ỹ babaaj hõm kän.

18 Tii bä kä, tamawoob hẽ ta baab jawén paa bä, Jerusarẽnh hẽnh ỹ bahõm kän, Peed

* **1:19** Tsijaag, Jesus hỹỹj. Sét hẽ sa ỹỹn.

ỹ baheg'ããs hyb n'aa. 15 ta ǎh ta pa ỹ baym. 19 Ta tii bä na-ããj hẽ ỹ bahapäh Tsijaag, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hỹỹj.* Jesus mejũũ do wób, dooh ỹ hapëë bä ti noo gó. 20 P'op Hagä Do matym gó bë ỹ maher'oot: Te hub né hẽ hahỹ ỹ erih doo. Dooh ỹ noo kanesa bä. 21 Ta jawén ỹ bahõm kän Sirija, Siris häd enäh do sa häj n'aa hẽnh. 22 Kristo hã h'yy ka'eeh do Judah buuj häj n'aa bä, jé pad'yyt hẽ sa panang hẽnh rakahet'aa doo, dooh ỹ rahapëë nä bä ti noo gó. 23 Jããm hẽ hahỹ ỹ raky n'aa napäh. Hahỹỹ d' sa kyyh: “Aj'yy p'ooj ub ãã tarahejãã doo, hỹỹ kä tama met'ëëg kän Kristo ky n'aa p'ooj ub takarẽn do tagawats'iik do paah”, näk mä sa kyyh. 24 Ta ti ỹ raky n'aa napäh bä, P'op Hagä Do raj'aa etsë hëp ỹ n'aa.

2

1 Ti m', 14 ta baab jawén paa bä, p'aa hẽnh Jerusarẽnh hẽnh ỹ bahõm. Béh-Nabéh sii ỹ bahõm. Tiit ỹ mahũũm si ỹỹ. 2 T'ĩĩ hẽnh ỹ wén hõm, P'op Hagä Do metëëh hyb n'aa taw'ããts hẽ né hẽ ỹ bahõm. Ta tii bä ỹ ats'yyt Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ky n'aa näng doo, ỹ maher'oot hyb n'aa sa hã nyy da Kristo ky n'aa hanäm do Judah buuj nadoo do hã ỹ ma mehet'ëëk doo. Ỹ wén maher'oot, ỹ karẽn ỹ baheg'ããs séd rah'yyb hedo bä hã ỹỹ, ỹ ma mehet'ëëk do hã. Séd rah'yyb nahedo bä paawä ỹ ma mehet'ëëk do hã, daap paawä tii bä ỹ ma met'ëëg wät doo, da hẽ ỹ ma metëëk do na-ããj hẽ, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób ỹ da raky sëm do hyb n'aa ta ti raky n'aa napäh bä. 3 Séd hã sa wahë n'aa hedoo do rah'yyb hedoo né hẽ hã ỹỹ, ỹ ma mehet'ëëk do hã. Dooh ẽnh ramejõ bä Tiit, t'ĩĩ hẽnh si ỹ hewäd nä doo, ta masuuj noo byyh kahõg hõm bä, Judah buuj nado né paawä. 4 Ta wób ti tii d' karẽn paawä tabad'oo. Jesus hã h'yy ka'eeh do oow né tii. Ër mahang rakamekuuj bong rabaheg'ããs hyb n'aa nyy da Kristo Jesus hyb n'aa, dooh sa ky n'aa jaw'yyk do ër jeỹỹm wäd bä, neỹỹm doo gó ër wén boo kän. Rakarẽn paawä p'aa hẽnh sa ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da ji bawät. Rakarẽn paawä sa ky n'aa jaw'yyk do karom hadoo ji bahado däk p'aa hẽnh. 5 Tii d' rakarẽn né paawä, dooh tabad'op hẽ ãã ky dahé bä sa kyyh, bë hyb n'aa, Kristo ky n'aa hanäm doo, baad hadoo doo, baad tabenyyw däk hyb n'aa, ta panyyg kamanekuuj däk hyb n'aa.

6 Jerusarẽnh bä Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang rahyb n'aa jew'yyk do sa hã, sa wahë n'aa ky n'aa näng do sa hã, baad ub ỹ ma mehet'ëëk doo. Dooh ỹ ma mehet'ëëk do jó ramejũũ péh. (Ta ti ỹ her'ood né paawä, dooh ỹ ky s'ũũd bä sa hã Jesus sii rababok do paa hyb n'aa. Séd gó P'op Hagä Do ji tagadoo. Ky n'aa etsëëh doo, ky n'aa nets'äs do na-ããj hẽ tagadoo.) 7 Dooh né hẽ ỹ ma mehet'ëëk do jó ramejũũ péh, ỹ hanäng. Rahapäh, hã ỹ P'op Hagä Do anoo, Kristo ky n'aa hanäm do ỹ ma metëëk hyb n'aa Judah buuj nadoo do sa mahang, Peed hã tabanoo do hadoo Judah buuj mahang tama metëëk hyb n'aa. 8 P'op Hagä Doo, Peed tahej'oonh doo, Judah buuj mahang Jesus mejũũ do tabahadoo hyb n'aa, ỹ na-ããj né hẽ tahej'oonh Judah buuj nadoo do sa mahang Jesus mejũũ do ỹ bahadoo hyb n'aa, rabahapäh. 9 Ti m', Tsijaag, Peed, Jowãw daheeh, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa hyb n'aa jew'yyk do ky n'aa enäh doo, rabahapäh bä nyy da P'op Hagä Do ỹ tasëëw hõm tsyt hẽ, Judah buuj nadoo do mahang ỹ moo wät hyb n'aa, Béh-Nabéh daheeh ỹ ragadoo sa h'yyb hataa ãã bahado däk hyb n'aa kä. Sa moo hub me ãã redëng tii bä, ãã ragadoo rametëëh hyb n'aa ta tii hã. Sa sii ãã kaner'oot noo gó, baad ub sa hã Judah buuj nadoo do mahang ỹ Béh-Nabéh daheeh ãã moo bok hyb n'aa. Ti nuuj jé Judah buuj mahang ramoo bok tii. 10 Dooh ãã hã ramejõ bä. Jããm hẽ ãã hã retsẽẽ, Jesus hã h'yy ka'eeh do kas'uut do Jerusarẽnh panang bä habong do ãã hyb n'aa esee hyb n'aa, ãã masa hyb n'aa. Tii d' né da tak'ëp ỹ karẽn up ỹ bad'oo.

11 Ãn-Tijoka panang bä ãã wë Peed baheg'ããs noo gó, Peed ỹ nabuuj gedoo baad nadoo do hyb n'aa tabad'oo doo. 12 Pooj jé dó baad Peed awa had'yyt hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do Judah buuj nadoo do sa sii. Tii bä kä, Ãn-Tijoka bä rakajaa ajyy Tsijaag hep'ëëh doo. Ti m' ta ti ajyy rakajaa bä kä, dawë hã Peed bawäd däk Judah buuj nadoo do sa mahǎnh. Dooh sa sii tawa wäd bä,

Judah buuj wób ji masuuj noo byyh kahõk do hã ky kah'ũũm do tajeỹỹm do hyb n'aa.* 13 Tii bä Judah buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do ta tii bä habong doo, Peed mo n'aa me rabadoo däk na-ããj hẽ. J'ooj madäk doo me ti noo gó Peed bad'oo doo da tii d' na-ããj hẽ rabad'oo. Dawë hã rababoo däk Judah buuj nadoo do sa hỹỹj hedoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahắnh.† Béh-Nabéh sii hẽ sa h'yyb hata däg ti noo gó.

14 Ti m', dooh baad hadoo doo, Kristo ky n'aa hanäm do metëëh doo da raboo boo bä ỹ bahapäh bä, sa hỹỹj hedoo do raty n'aa gesyyg däk‡ ỹ bahapäh bä, sahõnh hẽ sa matym gó Peed hã ỹ ky hadoo: "Judah buuj né paawä õm, Judah buuj nadoo doo da mabawäd däk. Meréd hõm Judah buuj raky n'aa jaw'yyk doo. H'ëëd hyb n'aa hỹỹ kä, mabad'oo do hã, makarẽn mamejũũ Judah buuj nadoo do ër hỹỹj ky n'aa hedoo doo, Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do ragadoo sa hã magadoo hyb n'aa, õm né heréd hõm paawä tii?§ 15 Te hub né hẽ, Judah buuj taah ër bahadoo do hyb n'aa Judah buuj né hẽ ëër. Dooh ta wób, baad nadoo do moo heb'ooh do ër ado bä.** 16 Dooh né paawä baad nadoo do moo heb'ooh do ër ado bä paawä, ër hapäh, jããm hẽ Jesus Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji wén hado däk P'op Hagä Do matym gó. Jããm hẽ Jesus hyb n'aa ji tagadoo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tado bä. Ër na-ããj hẽ, Judah buuj, Kristo Jesus hã ër h'yy kae däk baad ër bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, ër tagadoo hyb n'aa. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hã ër daab yb wäd bä. Dooh hajaa pé baad tabahado däk P'op Hagä Do matym gó Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do taky daheeh do hyb n'aa. 17 Hỹỹ kä, ëër, Judah buuj hedoo doo, Kristo hyb n'aa kä ër karẽn do hyb n'aa baad ër bahado däk P'op Hagä Do matym gó, baad nadoo do moo heb'ooh do ër bahado däk Judah buuj nadoo do nemuun, näk ër buuj wób. Nyy d' rahanäng pé ta tii? Kristo hyb n'aa g'eeh nesaa do moo heb'ooh do ër bahado däk? Dooh. Dooh tii d' tado bä! 18 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do ji bahadoo, p'aa hẽnh ji du do bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã ji daab yb bä, pooj jé ji eréd hõm doo.†† 19 Dooh taw'ããts hẽ tado bä p'aa hẽnh ỹ du do bä ỹ daap yyp Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã. Mosees ky n'aa jaw'yyk do dajëb hã ji taky n'aa etyy do hyb n'aa, ỹ paa dajëb wät hadoo ta hã.‡‡ Hỹỹ kä, tamanejõ wät do hyb n'aa hã ỹỹ, ỹ hajaa P'op Hagä Do karẽn doo da ỹ bawät. 20 Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé ti ta ky n'aa jaw'yyk do hã ỹ paa dajëb wät do hadoo ỹ baher'oot bä: Kristo sii ỹ kepëëm däk do hadoo b'aa kajatsëk do hã tadajëp noo gó. Gawatsig hõm pooj jé ỹ bawät do paah. Kristo ti hỹỹ kä hëp ỹỹ gó hawät doo. Da hẽ, badäk hahỹỹ bä ỹ bawät nä bä, ỹ h'yy kae had'yyt hẽ P'op Hagä Do T'aah hã,

* **2:12** Ti noo gó, Judah buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do wób ramejũũ Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa masuuj noo byyh ragahõg hõm, jããm hẽ tii bä P'op Hagä Do gadoo Judah buuj nadoo do red'oo do hyb n'aa. Judah buuj wób, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, tii da ramejũũ Judah buuj nadoo do rabad'oo, Judah buuj wób Jesus hã h'yy kana'eeh do rajeỹỹm do hyb n'aa. Sa hã rawén jeỹỹm, ta ti rarejãã sa ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh doo. † **2:13** Ti noo gó, jããm hẽ Judah buuj rabawa Judah buuj nadoo do sa sii, Judah buuj nadoo do sa masuuj noo byyh ragahõg hõm bä. Tii da né sa ky n'aa jaw'yyk do mejũũ. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang dooh tii d' tahado wäd bä. Séd gó ji P'op Hagä Do gadoo Jesus hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ né hẽ paawä Judah buuj nadoo do sii Peed bawa. Ta tii bä heg'ããs do Peed raky n'aa her'oot ta wób sa hã Peed jeỹỹm. Ti hyb n'aa dooh takarẽn bä Judah buuj nadoo do sii tawa bä heg'ããs do sa matym gó. Ti hyb n'aa tsyt hẽ tabawäd däk, tahapëë né paawä dooh ji masuuj noo byyh kahõg hõm do hyb n'aa ji P'op Hagä Do gadoo. ‡ **2:14** Rawén ty n'aa ges'yyk, dooh Garata häj n'aa buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do sa masuuj noo byyh kehõg bä. Ti hadoo né hẽ P'op Hagä Do gadoo na-ããj hẽ sa hã Peed hapëë né paawä, ta ty n'aa ges'yyk ta sii wa do paah, ta wób tajeỹỹm do hyb n'aa. J'ooj madäk do ta h'yyb. § **2:14** Dooh né paawä Peed her'ood bä Judah buuj nadoo do sa hã sa masuuj noo byyh ragehõg hõm hyb n'aa, tii d' tahanäng pé dawëë tabawäd däk do sa mahắnh, Judah buuj wób rakajaa bä. ** **2:15** Judah buuj ramaneëënh ta wób "baad nadoo do moo heb'ooh doo", sa ky n'aa jaw'yyk do raky nadaheeh do hyb n'aa. †† **2:18** Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: P'aa hẽnh ji daab yb bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hã, ta ti ji eréd wät do jawén paa bä, tii bä né hẽ nesaa do moo heb'ooh do ji bahado däk né hẽ, ji nahajaa do hyb n'aa sahõnh hẽ ji ky dahé bä. Dooh Jesus hã ji daap yyp do hyb n'aa tado bä nesaa do moo heb'ooh do ji hado bä. ‡‡ **2:19** Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejõ wäd bä ji hã Paw-Ro hanäng péh.

hã ỹ kamahẵn do hã, hëp ỹ n'aa dajëp do hã.§§ 21 Jããm hẽ P'op Hagä Do ër wë taky enyym do hyb n'aa baad ër wén hado däk ta matym gó. Dooh ỹ ty n'aa gesyyg bä ta tii. Ta ti ỹ wén her'oot, ji haja bä paawä baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, tii bä daap paawä Kristo dajëp!", näng mä ỹ Peed hã.

3

1 H'yy ganahoot nä do hadoo bëëh, Garata buuj! Tak'ëp bë rawad'ii bong bë wén nahapëë wät baad hadoo doo! Jaa bë hã wadii? Baad ub né paa bë ỹ ma met'ëëg wät Jesus Kristo ky n'aa b'aa, kajatsëk do hã ji hyb n'aa dajëp doo. 2 Sét ub ti ỹ eaanh bë hã hỹỹ kä: P'op Hagä Do anoo bë hã ta Sahee, Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë ky daheeh do hyb n'aa g'eeh, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta ky n'aa bë maa napäh noo gó? 3 Tak'ëp bë h'yy ganahoot? Bë du do däk noo gó Kristo hã bë h'yy ka'eeh doo, bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee bë wén gadoo. Ta Sahee bë tah'yyb mahũũm. Bë karẽn apäh hỹỹ kä bë daaj hẽ bë hajaa doo me bë bahajaa pooj jé bë du doo doo? Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hã g'eeh bë karẽn bë daap yyp hỹỹ kä? 4 Hajõng baad hadoo do bë bahapäh paa bë mahang. Daap hẽ g'eeh ta ti bë hã? Ỹ karẽn paawä bë bahapäh, dooh daap hẽ tado bä.* 5 Wyt ta maab hẽ, ta Sahee P'op Hagä Do wén noo bë hã, hanäm do tawén pehuunh bë mahang, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë ky daheeh do hyb n'aa tado bä.

6 Bë hyb n'aa newë Abaraãm bad'oo doo. P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né kä m', baad tawén hado däk paa P'op Hagä Do matym gó.† 7 Ti hyb n'aa kä, tii d' h'yy ka'eeh doo, Abaraãm karapee kä.‡ 8 P'ooj ub P'op Hagä Do kyy kerih do hã kaher'ood däk paah, rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, Judah buuj nadoo do sii hẽ da baad rabahado padëëk da P'op Hagä Do matym gó. Hahỹỹ da Kristo ky n'aa hanäm do P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot paa Abaraãm hã: "A hyb n'aa né da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do ky n'aa kedëng da",§ näng kerih doo. 9 Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh do tii, Abaraãm h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ragadoo da Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa edëng do paah.

10 Tii d' nado sahõnh hẽ tii, Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh do hã daab 'yyp doo. Ky n'aa kawas'ee däk tii. Tii d' né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ti ky n'aa: "Ky n'aa kawas'ee däk sahõnh hẽ ajyy, ỹỹj, sét né paawä resõõts bä sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo gó kerih do mahang. Sét nuu me né paawä resõõts hõm bä, raky n'aa kawas'ee däk da",** näng kerih doo. 11 Ti hyb n'aa, wyt ta maab hẽ, dooh baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do hã ji daap yyp do hyb n'aa. Ti né hẽ ti P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo. Hahỹỹ da takerii däk ta ti ky n'aa: "Jããm hẽ edëb had'yyt da, jé ta hã h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó",†† näng kerih doo. 12 Hỹỹ kä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ji moo wät doo, dooh ji h'yy ka'eeh do tado bä. Ramoo bok do hã radaab yyp ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh kar'ẽẽn doo. Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó ta ti ky n'aa: "Jé hahỹỹ hã kamejũũ do moo wät doo, edëb né paawä da ta hyb n'aa."‡‡

13 Ër paa ky n'aa kawas'ee däk Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ër nahajaa do hyb n'aa ër ky dahé bä. Tii bä kä, ër Kristo bedëëb wät ër ky n'aa kawas'ee däk do mahẵnh. Ta hã tabadäng ër ky n'aa kawas'ee däk do Kristo an'oo bä, ër hã

§§ **2:20** Ti hadoo ër hã na-ããj hẽ. Paw-Ro bawät do hã ër tametëëh nyy da taw'ããts hẽ ër sahõnh hẽ ër babok. * **3:4** Dooh ji hapëë bä baad ub nyy d' tahanäng pé tëg nad'ëëd is do 4 hã kerih doo. Sét né paawä Gereg kyyh, pawóp hẽ ta ky n'aa ta see pé noo gó. Hahỹỹ da na-ããj hẽ tahajaa ji erii bä: "Daap hẽ g'eeh tak'ëp bë ahob wät doo, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë rarejãã noo gó? Ỹ karẽn paawä bë bahapäh, dooh daap hẽ tado bä bë ahoop do paah." † **3:6** Genesis 15.6 ‡ **3:7** Abaraãm karapee, P'op Hagä Do karapee, Isaraéw buuj sa hã. Ti hyb n'aa jé h'yy ka'eeh do tii, P'op Hagä Do karapee heh'äät doo, Paw-Ro wén näng. § **3:8** Genesis 12.3, 18.18, 22.18 ** **3:10** Dew-Teronom 27.26 †† **3:11** Habakuk 2.4 ‡‡ **3:12** Rewitikos 18.5

tanadëë wät hyb n'aa. Ër hyb n'aa Kristo ky n'aa kawas'ee däk paa ỹ wén näng, hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do hyb n'aa ta ti ky n'aa: “Ky n'aa kawas'ee däk da sahõnh hẽ b'aa hã sa kamag padëëk doo”,§§ näng kerih doo. 14 Ër ky n'aa kawasee do mahắnh ër Kristo Jesus bedëëb wät do hyb n'aa, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ ragadoo hỹỹ kä Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa edëng doo. Hỹỹ kä, ër sahõnh hẽ, ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa ër gadoo P'op Hagä Do Sahee taky n'aa enooh do paah.

15 Kaner'oot do ky n'aa jaw'yyk doo gó bë ỹ maher'oot Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ky n'aa, wakãn haa. Sa da hadoo do sii rakaner'ood bä, ramoo boo bä kerih do rakaner'oot do heen n'aa, sa häd ta hã raberih bä hyb n'aa jewyk do sa matym gó, tii bä dooh hajaa pé ta ti tahỹỹd bä. Dooh na-ããj hẽ ta jawén sa see haja bä kaner'oot do heen n'aa hã taberih nä ta ky n'aa papuuj, pooj jé, ta da hadoo do sii rakaner'oot do bód nadoo doo. Ti hadoo Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hã.*** 16 Abaraãm hã, ta panaa hã na-ããj hẽ P'op Hagä Do ky n'aa enooh paah, ta hyb n'aa sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do raky n'aa kedëng. Dooh paa P'op Hagä Do ky dëë bä hajõk do ta panaa sa hyb n'aa, ta ti taky n'aa enooh doo. Sét hẽ ta panaa hyb n'aa taky däng.††† Kristo né hẽ ti sét hadoo do Abaraãm panaa, ta hyb n'aa ji wén ky n'aa kedëng. 17 Hahỹỹ d' ti ỹ hanäng péh, dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa hah'ỹỹt pé ỹ noo bä: Abaraãm sii P'op Hagä Do kaner'ood wät paah. Baad P'op Hagä Do ky däng ta hã. Taky däng ta hã, dooh taky kahỹỹd bä ta hã taky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa, ta ky n'aa jaw'yyk doo, 430 ta baab jawén paa bä Mosees hã kan'oo däk doo, dooh tahaja bä tahỹỹd bä pooj jé Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. 18 Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa edëng do ër wë tatabëëj bä paawä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, ji haja bä paawä tii, tii bä dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa tado wäd bä. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa né hẽ Abaraãm gadoo P'op Hagä Do ky n'aa edëng do ta hã. P'op Hagä Do wén ky n'aa edëng Abaraãm, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa ta hã.

19 Tii d' tado bä, h'ëëd hyb n'aa g'eeh takan'oo däk ta ky n'aa jaw'yyk doo? Tawén kan'oo däk, nesaa do ramoo nabok hyb n'aa paawä. Takan'oo däk dó, Kristo, Abaraãm panaa, kanajaa nä bä. Ti panaa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. P'op Hagä Do anoo paa ta ky n'aa jaw'yyk do ããs sa hã, Mosees hã raban'oo däk hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa rod Isaraéw buuj sa wë, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë na-ããj hẽ ti Mosees. 20 Hỹỹ kä, sét hẽ tado bä, ta daaj hẽ taky n'aa enooh doo, dooh ji hyb n'aa karẽn pé ji ky n'aa rod. Sét ub né hẽ P'op Hagä Doo, ta daaj hẽ Abaraãm hã tamaher'oot do ta hã taky n'aa enooh doo.

21 Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do h'yy kawareem g'eeh pooj jé taky n'aa enooh do paa hã? Dooh! Dooh ta hã tah'yy kawareem bä. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do haja bä paawä ji edëb had'yyt do ji hã tan'oo bä, tii bä kä baad ër bahado däg né hẽ paawä P'op Hagä Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do ër ky da-heeh do hyb n'aa. 22 Dooh né hẽ tahaja bä ta tii. P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot, nesaa do ji h'yyb gó ji karẽn do ji hã tamejõ had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa, jããm hẽ Jesus Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji gadoo P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

23 Kristo ewäd hyng do pooj jé, ti nuuj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ãã tamoo masoo hadoo. Ãã tadewäts bëëh hadoo. Ãã tahag'ããs ti nuuj jé, tób rayd ragadahew'ëës do hagã n'aa tabad'oo doo da, P'op Hagä Do ër hã tametëëh bä kä Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa kä hỹỹ kä, baad ji ba-hado däk ta matym gó. 24 Kristo ewäd hyng do pooj jé, ãã hagã n'aa hadoo ti nuuj jé Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, nesaa do ãã moo nabok hyb n'aa. Hỹỹ kä, Kristo ewäd hyng do hyb n'aa, baad ër bahado däk P'op Hagä Do matym gó ta hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa. 25 Hỹỹ kä, Kristo hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa kä, Kristo hã ër daap yyp do hyb n'aa kä, dooh hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër tahagãã wäd bä.

§§ **3:13** Dew-Teronom 21.23 *** **3:15** Dooh kah'ỹỹt pé tii. Dooh ta bahắnh hanoo péh. ††† **3:16** Genesis 12.7, 13.15, 24.7

26 Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do taah bë
sahõnh hẽ, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb
n'aa. Séd bë h'yyb hedo däk hỹỹ kä Kristo
Jesus hã. 27 Bë nu kemuun bong bä séd hã
bë h'yy kata däk hyb n'aa Kristo sii, Kristo
hadoo bë bahado däk hỹỹ kä. 28 Séd uuh
had'yyt ër hỹỹ kä Kristo Jesus hã ër h'yy
kata däk do hyb n'aa: Judah buuj ji do bä,
Judah buuj nadoo do ji do bä, sa kariw n'aa
ji do bä, sa karom ji do bä, aj'yy ji do bä,
ỹỹnh ji do bä na-ããj hẽ. Séd uuh had'yyt né
hẽ ji. 29 Kristo karapee bë bahado däk do
hyb n'aa, Abaraãm panaa heh'äät hadoo bë
bahado däk. Ti hyb n'aa Abaraãm hã P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do paa tabës hỹỹ kä
bë hã.

4

1 Panyyg ky n'aa gó bë ỹ maher'oot ji
hã tabës do ky n'aa: Ji t'aah, sahõnh hẽ ta
yb ma gadoo do pan'aa, sa karom bahẵnh
nado ta karapee noo gó, sahõnh hẽ ta yb
ma ta ma hado däg né paawä ta jawén.
2 Ta yb ky däng do noo gó kanajaa nä bä,
ta hagã n'aa mejũũ ta t'aah hã ti nuuj jé.
Ta ma tagadoo do pan'aa ti nuuj jé hag'ããs
do hã taky daheeh. Dooh ta t'aah haja bä
tah'yy karẽn do tamoo wäd bä. 3 Ti hadoo ër
hã. Kristo ër tabed'ëëp do pooj jé, karapee
t'aah hadoo ëër. Badäk hahỹỹ hã nyy da ji
bad'oo, nyy da ji bawät do ky n'aa jaw'yyk
doo, tak'ëp ër hã tamejũũ ti noo gó. Ta
ti kamejũũ do karom hadoo nä ëër ti noo
gó. 4 Tii bä kä, P'op Hagä Do ky däng do
noo gó kajaa bä kä, P'op Hagä Do mejũũ
ta T'aah. Ỹỹn näng, ji da tabahadoo hyb
n'aa. Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ
doo bä tabenäng, 5 ãã tabed'ëëp hyb n'aa
Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa ky n'aa
kawas'ee däk do paah, P'op Hagä Do taah
ër bahadoo hyb n'aa kä. 6 P'op Hagä Do
taah ër bahadoo do hyb n'aa, P'op Hagä
Do mejũũ ta T'aah Sahee ër h'yyb tym gó
tabawät hyb n'aa. Ti né hẽ, ta Sahee an'oo
bä, “Ee” P'op Hagä Do ër maneëënh hyb
n'aa. 7 Ti hyb n'aa kä, dooh ji hã mejũũ do
karom mahado wäd bä. P'op Hagä Do t'aah
kä õm. Ta t'aah mabahado däk do hyb n'aa,
sahõnh hẽ ta taah sa hã tabanoo doo, a hã
da tabanoo na-ããj hẽ.

8 Pooj jé, P'op Hagä Do bë nahapäh nä bä,
bë h'yy kaha'eeh do sa karom hadoo paa
bëëh, P'op Hagä Do nado né paawä ta tii.
9 Hỹỹ kä, P'op Hagä Do bë hapäh hyb n'aa
bë h'yyb gó, (bë P'op Hagä Do hapäh do hyb
n'aa ỹ hanäng), h'ëëd hyb n'aa p'aa hẽnh
bë h'yy kawareem ta ti ky n'aa jaw'yyk do
nahejoonh doo, daap hadoo do wë? Bë
karẽn apäh ta ti hedoo do bë tamejũũ p'aa
hẽnh, p'ooj ub bë babok doo da? 10 Tsyt hẽ
däg bë basëëw däk ta ẵh, bë daaj hẽ bë tayy
hyb n'aa. Kamarab heen n'aa bë teb'ëës,
ji joom ji ataa do hedoo do heen n'aa bë
teb'ëës, tsyt hẽ däg bë basëëw däk ta see pé
noo gó ta baab.* 11 Bë ỹ hyb n'aa tón! Daap
hẽ apäh ỹ ma met'ëëg wät Kristo ky n'aa bë
mahang?

12 Tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã, wakãn haa, ỹ
bad'oo doo da taw'ããts hẽ bë bad'oo. Dooh
Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã ỹ daab yb
wäd bä. Pooj jé ta tii hã bë daab nayyp do
hado däk ỹỹh.

Pooj jé baad ỹ bë gadoo. 13 Bë hapäh né
hẽ, ỹ nahëë näng do hyb n'aa ti noo gó bë
häj n'aa bä ỹ bewäd nä. Ti noo gó né hẽ
pooj jé bë ỹ maher'ood wät Kristo ky n'aa
hanäm doo. 14 Nahäh ỹỹ taw'ããts hẽ nado
né paawä bë hã ti noo gó, dooh né paa ỹ bë
ty n'aa gesyyg bä. Baad ỹ bë gadoo ti noo
gó. P'op Hagä Do ããs bë gadoo doo da ỹ bë
gadoo paah. Kristo Jesus bë gadoo doo da ỹ
bë gadoo paah. 15 Tak'ëp bë tsebé ti noo gó.
H'ëëd hyb n'aa bë tsanebee bong? Ti noo
gó, bë haja bä paawä, bë matym sii hẽ bë
ado nyyh paawä hã ỹỹ bë banoo hyb n'aa.
16 Bë hã, bë majĩĩ hado däk g'eeh ỹ hỹỹ kä,
baad hadoo do bë ỹ maher'oot do hyb n'aa?

17 Tak'ëp né paawä nanäng ma matëg
oow bë rah'yyb en'yym bë gadoo hyb n'aa
sa hã, dooh bë hyb n'aa tado bä bë rah'yyb
en'yym doo. Rakarẽn paawä bë hyb n'aa
wareem ỹỹh, sa hã bë h'yyb en'yym hyb
n'aa, sa hã bë maa newëë hyb n'aa kä.
18 Taw'ããts hẽ had'yyt hẽ ji rah'yyb en'yym
doo, baad hadoo do hyb n'aa tado bä tii.
Hỹỹ kä, bë mahang ỹ badoh bä, bë an'oo
manä baad nadoo do jawén bë rah'yyb

* **4:10** Ta ti hedoo do rateb'ëës do hyb n'aa P'op Hagä Do gadoo red'oo.

en'yym doo. 19 Tah haa hadoo do ỹ kamahẵn doo, ỹỹnh ajãn benyy däg bä ta mahỹỹnh do tahoop doo da, p'aa hẽnh ỹ bahoop bë hyb n'aa, Kristo bawäd wät doo da bë baboo däk bä kä. 20 Dooh ỹ haja bä bë wë ỹ ahõm bä, ti hadoo né hẽ ỹ karẽn paawä bë wë ỹ bahõm, baad bë sii ỹ ber'oot hyb n'aa. Ta ti ỹ wén her'oot, dooh ỹ hapëë wäd bä nyy d' ỹ bad'oo bë hã.

21 Bëëh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë hã mejũũ kar'ẽẽn doo, bë hã ỹ eaanh hahỹỹh: Dooh bë hapëë bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'oot doo? 22 Pawóp mä Abaraãm taah, näng kerih do hã. Ta ỹỹm karom Agah häd näng do sii ta t'aah seeh, ta ỹỹm heh'äät do Sarah häd näng do sii ta t'aah seeh. 23 Ta ỹỹm karom sii tawén eta däk, ta ỹỹm karom hã ta t'aah wén nyy däk, nyy d' rabad'oo sa daaj hẽ rahyb n'aa newë däk do hyb n'aa. Ta ỹỹm heh'äät do sii tawén eta däk, tii da P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paa hyb n'aa ta hã.

24 Ta ti ky n'aa gó tahajaa ji ma met'ëëg bä. Pawóp hẽ hadoo do ỹỹj, Agah, Sarah, pawóp hẽ hadoo pé P'op Hagä Do sa sii kaner'ood däk do hadoo, Abaraãm sii, Mosees sii kaner'ood däk doo. Waëë Sinaih häd näng doo bä ta ky n'aa jaw'yyk do sa hã tanoo doo, Agah hadoo tii. Sahõnh hẽ Sinaih bä kanoo do hã daap yyp doo, tak'ëp rabahoop kamejũũ doo. 25 Agah, waëë Sinaih häd näng do hadoo, Arab häj n'aa bä hahäng doo. Agah hadoo Jerusarẽnh panang da hẽ. Agah, Agah panaa tak'ëp sa hã ramejũũ do rahoop doo da paah, Jerusarẽnh buuj da hẽ rahoop tak'ëp kamejũũ doo. Sa karom hadoo Jerusarẽnh buuj. 26 Hỹỹ kä, Jerusarẽnh hỹ pong jé hana doo,† Sarah, kamanejũũ do nahoop do hadoo tii. Jerusarẽnh hỹ pong jé hana do karapee ëër, Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Dooh kamejũũ do ër ahob bä. 27 Ti ky n'aa né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii däk. Hahỹỹ da takerih:

"H'yy gadajaa da õm, ỹỹnh netaah doo, taah nanäng doo.
Tsebee gó mageëënh, õm ajãn mahỹỹj na-hoop doo.
H'yy gadajaa da, tsebee ỹ wén näng, ta bahẵnh hajõk do ỹỹnh reréd hõm do taah.
Dooh denaa hẽ ỹỹnh patug näng do taah."‡

28 Ti hyb n'aa kä, bëëh, wakãn haa hedoo doo, Isak hadoo bëëh, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa tabenäng doo. P'op Hagä Do taah bë wén hado däk, Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ta ky bajawaa hyb n'aa. 29 P'ooj ub, Abaraãm t'aah Agah sii, nyy d' rabad'oo sa daaj hẽ rahyb n'aa newë däk do hyb n'aa henäng doo, Is-maéw, rejã wät ta t'aah Sarah sii P'op Hagä Do Sahee ky gabuuj gó henäng doo. Ti hadoo da hẽ. Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã daap yyp do ër rarejãã, P'op Hagä Do Sahee ër h'yyb gó hanäng doo. 30 Hỹỹ kä, hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ta ti ky n'aa: "Mah'eed hõm ỹỹnh karom ta t'aah daheeh. Dooh ỹỹnh karom t'aah gado bä ta yb hanaa ta ỹỹm heh'äät do t'aah nemuun",§ näng kerih doo.** 31 Ti hyb n'aa wakãn haa, tak'ëp ta hã kamejũũ do taah nado ëër.†† Baad hawät do taah, kamanejũũ do nahoop do taah ëër.‡‡

5

1 Kristo ër tabed'ëëp tak'ëp ër hã kamejũũ do ër ahoop do mahẵnh, baad ër babok hyb n'aa kä. Ti hyb n'aa bë an'oo manä ta see hã bë rah'yyb mahũũm. Bë gado manä tak'ëp kamejũũ do rakarẽn bä p'aa hẽnh bë gadoo.

2 Bë hyb n'aa matakä bë ỹ maher'oot doo! Ỹỹh, Paw-Ro, baad bë ỹ maher'oot

† **4:26** Jesus Kristo hã h'yy ka'eeh do ky n'aa né hẽ tii. Jé Kristo hã h'yy ka'eeh doo, dooh tahob wäd bä ky n'aa jaw'yyk do tak'ëp kamejũũ doo. ‡ **4:27** Isajas 54.1 hã takerii däk ta tii. Hahỹỹ d' kerih do hanäng péh: Ỹỹnh reréd hõm do taah, Jesus hã h'yy ka'eeh do hadoo. Hajõõ däk tii. Ỹỹnh patug näng do taah, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã ky dah'eeh do hadoo. Dooh Jesus hã rah'yy kae bä tii. Hajõk Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã ky dah'eeh do bahẵnh. § **4:30** Genesis 21.10 ** **4:30** P'ooj ub, Agah, Is-maéw daheeh sa ky n'aa ta ti kerih doo. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro pes'ããp ma matëg oow sa mahang habong doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do sa hã karẽn mejũũ doo. Dooh ta ti hedoo do ji gado bä ji mahang, tahanäng péh. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragado da tii. †† **4:31** Tak'ëp Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do nado ëër, tahanäng pé tii. ‡‡ **4:31** P'op Hagä Do taah ër hado däk, ta hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tahanäng pé tii. Ër tawén gadoo, tak'ëp ër wë taky enyym do hyb n'aa, nes'aa né paawä ëër.

hahỹỹh: Masuuj noo byyh kahõg hõm do bë gado bä, daap hẽ da bë hã tii bä Kristo ji hyb n'aa dajëp doo. 3 Sahõnh hẽ ajyy sa masuuj noo byyh kahõg hõm do gadoo do sa hã ỹ ab'aanh ỹ maher'ood wät doo: Ta ti bë gado bä, kamejõ däk bë hã tii bä sahõnh hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk do wób bë ky daheeh na-ããj hẽ. 4 Bëëh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do hyb n'aa kar'ẽẽn do baad bë bahado däk paawä P'op Hagä Do matym gó, dawëë bë baboo däg kän Kristo mahắnh. Ji hã P'op Hagä Do ky enyym do bë ty n'aa gesyyg däg kän.

5 Ëër kä, baad ër gada P'op Hagä Do Sahee an'oo bä, Kristo hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ër bahado däk P'op Hagä Do matym gó. 6 Séd hẽ ji h'yy kata däg bä Kristo Jesus hã, ji masuuj noo byyh kahõg hõm do hyb n'aa nado ji tagadoo, ji masuuj noo byyh kanahõg hõm do hyb n'aa nado ji tagadoo na-ããj hẽ. Séd hã né hẽ ji ta hã. Jããm hẽ takarẽn do ji hã, baad ji h'yy kae heh'äät do ta hã, ji da hadoo do ji kamahắn do hã kametëëh doo.

7 Baad paa bë babok pooj jé. Jaa bë tahewad kän baad hadoo do ky n'aa bë ky nadahé wät hyb n'aa? 8 Ta ti bë hã raky kah'ũũm doo, dooh P'op Hagä Do bë tanaëënh do hanaa tado bä. 9 Nad'ëëd its né paawä pãw makuj n'aa, jé pad'yyt hẽ däg takamekuuj däk.* 10 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ h'yy kasadä do hyb n'aa, baad ỹ bahapäh hëp ỹỹ gó, ỹ hyb n'aa newëë doo da bë da hyb n'aa newëë na-ããj hẽ, séd bë h'yyb hedoo da hã ỹỹ. Dooh da ta see hadoo bë hyb n'aa newë bä da. P'op Hagä Do rejãã da bë h'yyb manepëë bong hanoo doo, hyb n'aa jawyg né paawä ta ti ta wób sa hã.

11 Wakãn haa, ỹ na-ããj hẽ ỹ mejõ nä bä paawä ta wób ramasuuj noo byyh kahõg hõm hyb n'aa, te hub tado bä paawä tii, dooh paawä Judah buuj ỹ rarahejã bä. Ỹ ma met'ëëg nä bä paawä taw'ããts hẽ né hẽ ji masuuj noo byyh kahõg hõm doo, tii bä Kristo b'aa hã kajatsëk do hã dajëp do ky n'aa, dooh paawä Judah buuj tah'yyb rejã wäd bä. 12 Ta ti ajyy ji masuuj noo byyh kahõg hõm do mejũũ doo, ta ti ky n'aa me bë h'yyb manepëë bong hanoo doo, taw'ããts hẽ paawä sahõnh hẽ sa hã hanäng do ragahõg hõm.

13 Bëëh, wakãn haa, P'op Hagä Do bë tatsyyd wät ky n'aa jaw'yyk hedoo do tak'ëp ji mejũũ do bë hã tamanejõ wät hyb n'aa, baad bë babok hyb n'aa kä. Dooh nesaa do ji h'yyb säg karẽn do jawén ji awät do hyb n'aa tado bä tii d' tabad'oo ër hã. Dooh. Tak'ëp ky n'aa jaw'yyk do ji hã tamejũũ do mahắnh ji tawén ed'ëëp, kamahắn gó ër masa hyb n'aa ër da hadoo doo. 14 Ta tii d' ỹ wén her'oot, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, hahỹ sét hẽ hadoo do tamejũũ do hã kametä däk: “Makamahắn a da hadoo doo, a hã makamahắn doo da.”† 15 Bë hyb n'aa matakä! Bë kamanahắn bä bë da hadoo doo, bë mahang ta see kamajẽ bä ta see wë, ta see rejã bä ta see tabanas'aa mo n'aa me, tii bä da bë d' gawatsik.

Taw'ããts hẽ ji anoo P'op Hagä Do Sahee ji tah'yyb mahũũm do ky n'aa hahỹỹh

16 Ti hyb n'aa kä bë ỹ maher'oot hahỹỹ da: Bë an'oo P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa, tii bä da dooh bë moo boo bä nesaa do bë h'yyb säg karẽn doo. 17 Nesaa do ji h'yyb säg karẽn doo, dooh takarẽn bä P'op Hagä Do Sahee karẽn doo. P'op Hagä Do Sahee dooh takarẽn bä na-ããj hẽ nesaa do ji h'yyb säg karẽn doo. Pawóp hadoo do kamaj'ĩĩ ji h'yyb gó, ti hyb n'aa dooh bë haja bä bë moo boo bä ti bë karẽn paawä bë moo bong doo. 18 P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahũũm bä bë an'oo bä, dooh ky n'aa jaw'yyk do bë hã tamejõ wäd bä.

19 Wyt ta maab hẽ nesaa do sa h'yyb säg karẽn do jawén habok do moo bok doo: Sa ỹỹm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ỹỹh, nesaa do nu meby n'aa näng do sa hã hanäng doo me ramoo bong, dooh rah'yy keba bä ta ti hedoo do hã. 20 Kabarii hã rah'yy ka'eeh, raweh'ëëh. Ramehëm. H'yy gaẽẽj gó rababok, ky ked'aak, ta wób hã rah'yy kajew'ëës. Nayyw hẽ rakawajããn. Ta wób sa bahắnh rakarẽn ranu gapad'ëëk, dooh rakarẽn bä séd rah'yyb

* **5:9** Hahỹỹ d' Paw-Ro hanäng péh: Kanahën d'os hẽ né paawä baad nadoo do ma matëg oow rama met'ëëg bä, ta s'ee hẽnh da rah'yyb mahũũm hajõk doo. † **5:14** Rewitikos 19.18

hedo bä ta wób sa hã. 21 Ta wób wë hanäng do raty ge-eh. Jarakë hedoo do hã rabaoom. Ta bahǎnh rabawëh, rabeëëk. Hajõng nä ti hedoo do ramoo bong na-ããj hẽ. P'aa hẽnh tak'ëp péj bë ỹ maher'oot: Tii d' hawät doo, dooh da P'op Hagä Do gado bä tabag'ããs doo bä.

22 Tii d' nado rabad'oo P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm doo. P'op Hagä Do Sahee hanaa ji kamahǎn doo, baad ji tsebé doo, ji h'yyb näm doo, nayyw hẽ kawana-jããn doo, ji ky enyym doo, baad ji da hadoo do ji gadoo doo, h'yy kaneh'ỹỹt doo, 23 kaja hẽ denaa hẽ ji h'yyb ji mahũũm do ji da hadoo do wë, ji h'yyb ji meduuk do na-ããj hẽ. Dooh ky n'aa jaw'yyk pé ta ti hedoo do meduuk péh. 24 Kristo Jesus karapee hedoo doo, dooh nesaa do sa h'yyb säg karẽn do jawén raboo boo bä. Reréd hõm nesaa do sa h'yyb tak'ëp karẽn doo. B'aa kajatsëk do hã repëëm däk hadoo ta tii. 25 Ti hyb n'aa, papuuj gó ër babok P'op Hagä Do Sahee anoo do hyb n'aa, taw'ããts hẽ hỹỹ kä ër ky daheeh né hẽ P'op Hagä Do Sahee ër hã metëëh do ër h'yyb gó. 26 Taw'ããts hẽ dooh ër h'yy kasabé bä. Taw'ããts hẽ dooh ër mety bä ër da hadoo doo. Taw'ããts hẽ dooh ër h'yy kajewëëts bä ër da hadoo do wë.

6

Ji da hadoo do ji masa do ky n'aa hahỹỹh

1 Wakãn haa, nesaa do bë see moo wäd bä, tii bä taw'ããts hẽ bëëh, P'op Hagä Do Sahee h'yyb mah'ũũm doo, bë maher'ood ta hã nesaa do taberéd hõm hyb n'aa, p'aa hẽnh tabanoo hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm ta hã. Taw'ããts hẽ kaja hẽ denaa hẽ bë h'yyb bë mahũũm ta hã bë maher'oot bä. Ta ti hedoo do hyb n'aa ta see mamaher'oot bä, taw'ããts hẽ baad mamatakä a daaj hẽ, nesaa do õm sii hẽ tah'yyb natatuk hyb n'aa. 2 Bë masaa bë da hadoo doo, hejoonh do ta wë takametëëh bä. Tii d' bë adoo bä, Kristo ky n'aa jaw'yyk do bë ky dahé däg kän.*

3 Hyb n'aa sakog is do seeh, “Ỹ hyb n'aa jawyk”, ta h'yyb gó taky hado bä, ta daaj hẽ takawadii. 4 Taw'ããts hẽ ji daaj hẽ ji moo wät do hã ji hyb n'aa newëë baad ji do bä. Baad ji do bä, ji hegãã bä ji daaj hẽ, tii bä ji moo wät do hã tahajaa ji tsebé. Dooh hyb n'aa pé tii bä ta wób rababok do hã ji kametyy. 5 Taw'ããts hẽ sét ken'yyh ji, ji gadoo, ji moo wät P'op Hagä Do anoo do ji hã ji moo wät hyb n'aa. Ti hyb n'aa, dooh hyb n'aa pé ta wób ramoo bok do hã ji kametyy ỹ wén näng.

6 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do kyyh ma kamet'ëëk do ramasa sa ma matëg, sa wë hanäng do uuh me.

7 Bë hã hẽ bë kawad'ii manäh! Dooh hajaa pé P'op Hagä Do wadii péh. Ji ejoom doo, ti né hẽ ti ta jawén ji ataa doo. 8 Hahỹỹ d' ỹ hanäng péh: Jé sa h'yyb säg karẽn do jawén habok doo, ti hanaa né hẽ ragadoo da tak'ëp rahob had'yyt doo. Jé P'op Hagä Do Sahee karẽn do jawén habok doo, ragadoo da ji edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa. 9 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ dooh ër h'yy gejë hõm bä baad hadoo do ër moo bok do hã. Ër h'yy ganejë bä, P'op Hagä Do h'yyb däng do noo gó ër gadoo da baad hadoo doo. 10 Ti hyb n'aa kä, ër haja bä, taw'ããts hẽ baad hadoo do ër moo boo had'yyt bä sahõnh hẽ sa hã. Taw'ããts hẽ ti bahǎnh tii d' ër bad'oo, ër masa, ër nemuun Kristo hã h'yy ka'eeh do sa hã.

Tagadëëg ub Paw-Ro maher'oot do hahỹỹh

11 Bë hegãã hahỹ bë ner'ood bä, tëg ewëëh do hã moh ỹỹ me bë ỹ ma erii kän hahỹ tagadëëg ub do bód.†

12 Ta tii d' karẽn do bë ramejũũ bë masuuj noo byyh bë kahõg hõm hyb n'aa, jããm hẽ ta wób rah'yyb en'yym do hyb n'aa tii d' rawén mejũũ. Dooh rakarẽn bä Judah buuj wób, tak'ëp ta ti mejũũ do sa hã rarahejãã Kristo b'aa hã kajatsëk do hã dajëp do ky n'aa hyb n'aa. 13 Sa daaj hẽ dooh raky dahé bä Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, ti hadoo né hẽ rakarẽn bë gadoo bë masuuj

* **6:2** Hahỹ Kristo ky n'aa jaw'yyk doo: “Taw'ããts hẽ bë ỹ kamahǎn doo da bë kamahǎn ta wób.” Jowãw 13.34. † **6:11** Paw-Ro bahed'oo doo da, tamaher'oot baad herih hajaa do hã nyy da raberih hyb n'aa ta kyyh. Tii bä kä, tagadëëg ub, ta daaj hẽ tado däk ji merih do nahëëh, tagadëëg ub hadoo do ta daaj hẽ taberih hyb n'aa. Ti hyb n'aa tii da Paw-Ro wén her'oot ta tii.

noo byyh kahõg hõm doo, ta ti bë gadoo do hyb n'aa Judah buuj wób sa matym gó rah'yy kasab'ee hyb n'aa. 14 Ỹỹ kä, jããm hẽ ỹ karẽn ỹ h'yy kasab'ee b'aa kajatsëk do hã Jesus Kristo, Ër Wahë N'aa dajëp do hyb n'aa. B'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do hyb n'aa, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã ji h'yyb karẽn do dajëb kän hadoo hã ỹỹ. Ỹ na-ããj né hẽ ỹ dajëb wät hadoo ta ti hedoo do hã. Dooh ta ti jawén ỹ awäd wäd bä. 15 Ji masuuj noo byyh kahõg hõm do hã nado ti ji hyb n'aa matakëë doo, ji masuuj noo byyh kanahõg hõm do hã nado na-ããj hẽ. Dooh its ti P'op Hagä Do matym gó. Jããm hẽ taw'ããts hẽ ji hyb n'aa matakëë papuuj gó ji bawät do hã, P'op Hagä Do Sahee anoo doo. 16 Ta tii hã hyb n'aa matakëë do sa hã, papuuj gó habok do sa hã, h'yyb näm do ỹ karẽn P'op Hagä Do anoo. Ỹ karẽn P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn tii. Ti né hẽ ta karapee heh'äät doo.

17 Hup ỹỹ hã ti anäng rok ỹ tyw n'aa paah, Jesus hyb n'aa ỹ rarahejãã doo.‡ Ti hyb n'aa, hỹ jawén, dooh ỹ karẽn wäd bä ran'oo bä, bë hyb n'aa h'yy katón do ỹ ahob wäd bä.

18 Ỹ karẽn ër Wahë N'aa Jesus Kristo ky enyym sahõnh hẽ bë hã, wakãn haa hedoo doo. Jããm hẽ kä.

‡ **6:17** Ma matëg oow rah'yy kasab'ee masuuj noo byyh kahõg hõm do heen n'aa hã. Sa hã, ti ti metëëh baad ji do bä P'op Hagä Do matym gó. Dooh its ta tii. Paw-Ro hub hã rahapäh hajõng ta rog tyw n'aa paah, tak'ëp rarahejãã do paa haj'aa. Jesus panyyg hanäm do hyb n'aa Paw-Ro ahoop tii. Tii hã rahapäh ny hadoo do baad Jesus ky daheeh doo.

Epeso
Jesus hã h'yy ka'eeh do Epeso häd näng do panang bä habong do hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Do karẽn do hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see ỹ hado däk doo. Ỹ edëng bëëh, Epeso panang bä habong do tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw hõm doo, Kristo Jesus hã h'yy kata däk doo, ta hã h'yy kanerét doo.

2 Ãã karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bë hã. Ãã karẽn baad bë rah'yyb en'yym.

Kristo hyb n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa edëng do ky n'aa hahỹỹh

3 Taw'ããts hẽ ji j'aa etsë P'op Hagä Doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Ti né ta ti tabag'ããs doo bä ër taky n'aa edëng do sahõnh hẽ baad hadoo doo me, hỹ pong jé hana doo me, badäk hahỹỹ bä naa nadoo doo me. Ër taky n'aa edëng, Kristo hã ër h'yy kata däk tabanoo do hyb n'aa. 4 Hahỹỹ da tabad'oo ër hã: Sahõnh hẽ badäk hahỹ tapahuunh do pooj jé, Kristo hyb n'aa ër tabasëëw hõm ta wë. Ër tabasëëw hõm tsyt hẽ, nesaa do mahẵnh, baad had'op doo da ër babok hyb n'aa ta matym gó. Ër takamahẵn do hyb n'aa, 5 sahõnh hẽ tapahuunh do pooj jé, Jesus Kristo hyb n'aa ër hã tah'yyb däng, ta taah ër bahadoo hyb n'aa kä. Tii d' tawén d'oo, tii da tah'yyb däng do hyb n'aa, tii da takarẽn do hyb n'aa. 6 Ta wë ër tabasëëw hõm, ta taah ër bahado däk tabanoo na-ããj hẽ, tak'ëp taky enyym do hyb n'aa ji j'aa etsë hyb n'aa ta hã. Baad ër wë taky enyyw hõm ta T'aah hyb n'aa, takamahẵn doo. 7 Ta T'aah hyb n'aa, ta T'aah majyyw me ër tabed'ëëp nesaa do mahẵnh. Ta T'aah ër hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa, tabawug hõm nesaa do ër h'yyb tym gó hanäng doo. Tii d' tawén d'oo, tak'ëp taky enyym do hyb n'aa. 8 Tak'ëp né hẽ ër wë taky enyyw hõm. Sahõnh hã ër tah'yy gan'yyh, sahõnh hã ër h'yy kadaw'uuh tan'oo bä. 9 P'op Hagä Do karẽn do hyb n'aa tametä wät ër hã nyy da tah'yyb däng tabad'oo Kristo hyb n'aa. Pooj jé, dooh hapäh pé tah'yyb däng doo. 10 Hahỹ ti P'op Hagä Do h'yyb däng tabad'oo: Tah'yyb däng do noo gó kajaa bä kä, sahõnh hẽ, hỹ pong jé habong doo, badäk hahỹỹ hã habong do na-ããj hẽ, séd hã da tabata däk, sahõnh hẽ sa nu gabóg Kristo bahado däk hyb n'aa kä.

11 Kristo hyb n'aa, ãã P'op Hagä Do asëëw hõm ta karapee ãã bahadoo hyb n'aa. Tii d' tawén d'oo, p'ooj ub tah'yyb däng do hyb n'aa tii da ãã hã tabad'oo. Takarẽn doo da né hẽ P'op Hagä Do moo wät sahõnh hẽ. 12 Ãã tabasëëw hõm ta wë, P'op Hagä Do kabaj'aa do ãã j'aa etsë hyb n'aa, ãã pooj jé Kristo hã h'yy kae däk doo. 13 Kristo hyb n'aa, bë hã na-ããj hẽ taban'oo däg kän ta karapee bë bahadoo hyb n'aa hỹỹ kä. Baad hadoo do ky n'aa, ji tabed'ëëp do panyyg n'aa hanäm do bë maa napäh bä, Kristo hã bë h'yy kae däk bä kä, bë hã taban'oo däg kän ta Sahee taky n'aa enooh do paah. 14 Ta jawén, ta karapee P'op Hagä Do baad tabed'ëëp noo gó kajaa bä kä, ër gadoo da sahõnh hẽ ër hã taky n'aa enooh doo. Pooj jé dó ër hã tabanoo ta Sahee, ta jawén ër gadoo do metëë n'aa. Sahõnh hẽ ta ti tawén d'oo, ta kabaj'aa do ji j'aa etsë hyb n'aa.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahỹỹh

15 Ti hyb n'aa, ỹ ky n'aa napäh bä Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bë h'yy kae däk doo, sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do bë kamahẵn ỹ ky n'aa napäh bä na-ããj hẽ, 16 ỹ paa du doo P'op Hagä Do hã ỹ j'aa etsë bë hyb n'aa. Dooh ỹ eréd bä bë hyb n'aa P'op Hagä Do ỹ j'aa etsë doo. P'op Hagä Do hã ỹ ky n'aa etsẽẽ bä, bë ỹ ky n'aa ets'ẽẽ had'yyt hẽ. 17 P'op Hagä Do ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ër Yb tak'ëp kabaj'aa doo, tak'ëp baad hadoo do hã ỹ ky n'aa etsẽẽ, ta Sahee me bë tah'yy gan'yyh hyb n'aa, bë hã tagahoot hyb n'aa na-ããj hẽ, baad P'op Hagä Do bë bahapäh hyb n'aa kä. 18 Bë hyb n'aa ỹ ky n'aa etsẽẽ, bë h'yy kadaw'uuh P'op Hagä

Do an'oo bä, bë hapäh hyb n'aa ny hadoo do baad hadoo do ta jawén bë gadoo do pan'aa bë P'op Hagä Do wén naëëj wät.* Ãã karẽn bë bahapäh tak'ëp hajõng doo, tak'ëp hetsooh do ta karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do sa hã taky n'aa enooh doo, ta jawén ragadoo hyb n'aa. 19 Ãã ky n'aa etsẽẽ na-ããj hẽ bë bahapäh hyb n'aa, tak'ëp sahõnh hẽ bahẵnh hadoo do ta hejój ëër, ta hã h'yy ka'eeh do hã tanoo doo. Ti né hẽ ta ti ta hejój tak'ëp ta kabaj'aa doo me tametëëh doo, 20 dejëp do mahang Kristo ganä wät tan'oo bä. Ta ti hejój me né hẽ, hỹ pong jé, ta hub hadäk hẽnh, takaweh'ëëh doo bä, Kristo basooh P'op Hagä Do an'oo bä, 21 sahõnh hẽ kabaj'aa do ji nahapäh do sa bahẵnh, sahõnh hẽ bag'ããs do ji nahapäh do sa bahẵnh, sahõnh hẽ hejój enäh do ji nahapäh do sa bahẵnh, sahõnh hẽ mejũũ do ji nahapäh do sa bahẵnh Kristo bahado däk hyb n'aa kä. Sahõnh hẽ hyb n'aa jewyk doo, da hẽ habong doo, ta jawén habong do na-ããj hẽ, sa bahẵnh hyb n'aa jawyk Kristo bahadoo P'op Hagä Do an'oo bä na-ããj hẽ. 22 Sahõnh hã Kristo mejũũ P'op Hagä Do an'oo bä, sa hã taj'aa ketsëë däk do hyb n'aa. Sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do sa nu gabóg Kristo, P'op Hagä Do an'oo bä. 23 Kristo hã h'yy ka'eeh doo, Kristo hub hadoo, ta tsyym hadoo, ta moo hadoo. Sa hyb n'aa baad sahõnh hẽ takaja däk Kristo wë, ta hã rakata däk hyb n'aa. Kristo né hẽ ti sahõnh hẽ baad takaja däk hanoo doo.

2

1 Bëëh, dejëp do hadoo bë h'yyb tym p'ooj ub P'op Hagä Do hã, tamejũũ do bë ky nadaheeh do hyb n'aa, baad nadoo do bë moo bok do hyb n'aa na-ããj hẽ. 2 Nesaa do bë moo heb'ooh paah, badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rabahed'oo doo da né hẽ. Ti noo gó bë paa ky daheeh Nesaa Do Yb, karap'aar h'yyb nesaa do wë hã habong do sa wahë n'aa, P'op Hagä Do hã ky nadah'eeh do sa h'yyb mejũũ doo. 3 Ãã na-ããj hẽ, ãã sahõnh hẽ, ky nadah'eeh do sa da h'yyb hadoo paa ããh, Jesus hã ãã h'yy kana'eeh nä bä. Nesaa do ãã hub karẽn do jawén, ãã h'yyb säg karẽn do jawén na-ããj hẽ ãã babok paah. Nesaa hyb n'aa ji h'yyb ji henäng noo gó naa, ãã na-ããj hẽ P'op Hagä Do rejãã paawä, sahõnh hẽ ta wób sa nemuun.

4 Ti hado né paawä, P'op Hagä Do tak'ëp ji tat'yyd mehĩĩn doo, tak'ëp ër takamahẵn do hyb n'aa 5 ër tabedëëb wät hadoo Kristo sii ër dejëp do hadoo noo gó. Dajëp hadoo paa ëër, P'op Hagä Do mejũũ do ër ky nadaheeh do hyb n'aa. (Jããm hẽ bë hã taky enyym do hyb n'aa bë tawén edëëb wät nesaa do mahẵnh. Dooh bë hanaa tado bä tii.) 6 Kristo sii ër ganä wät hadoo tan'oo bä, Kristo Jesus sii hỹ pong jé ër bat'oonh hadoo tan'oo bä na-ããj hẽ,* Kristo hã ër h'yy kata däk do hyb n'aa. 7 Tii d' tawén d'oo, tak'ëp, sahõnh hẽ bahẵnh hadoo do taky enyym do hỹ jawén sahõnh hã takametëëh hyb n'aa. Ër hã Kristo Jesus bad'oo do hã kametä däk tak'ëp ji wë taky enyym doo. 8 Jããm hẽ bë hã taky enyym do hyb n'aa bë tedëëb wät nesaa do mahẵnh, bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta hã. Dooh bë hanaa tado bä tii. P'op Hagä Do anoo tii, ji matym n'aa hadoo. 9 Dooh baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa ji tawén ed'ëëp, ji daaj hẽ ji hã hẽ ji h'yy kasabé mahẵnh. 10 P'op Hagä Do mo haj'aa ëër. Papuuj ër tapehuunh Kristo Jesus hyb n'aa, baad hadoo do ër moo bok hyb n'aa hỹỹ kä. P'op Hagä Do enyyw däk paa ër pooj jé ta ti baad hadoo do ër moo bok do pan'aa.

Séd rah'yyb hedo däg kän sahõnh hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh do ky n'aa hahỹỹh

11 Ti hyb n'aa, bëëh, Judah buuj nadoo doo, “Masuuj noo byyh kanehõk do” bë ramaneëënh do Judah buuj hã, sa daaj hẽ “Masuuj noo byyh kehõk do” rakamaneëënh do hã, bë hyb n'aa newë nyy da pooj jé bë babok do paah. (Ta ti Judah buuj bad'oo doo, sa daaj hẽ sa hã hẽ ramoo bok do tii.) 12 Ti noo gó, dooh Kristo bë hapëë bä. Dooh Isaraéw buuj, P'op Hagä Do karapee uuh bë do bä. Dooh bë gado bä ti noo gó Isaraéw buuj sa hã P'op Hagä Do

* **1:18** Badagyp do hadoo doo gó ji bawät nä noo gó, ji P'op Hagä Do naëënh Jesus hã ji h'yy ka'eeh hyb n'aa, edëb had'yyt do takarẽn tabanoo do hyb n'aa ji hã. Hajõng baad hadoo do na-ããj hẽ takarẽn tabanoo ji hã. * **2:6** Ta sii ër bag'ããs hyb n'aa, ta sii hỹ pong jé ër bat'oonh tan'oo bä.

ky n'aa enooh doo, sa uuh bë nadoo do hyb n'aa. Badäk hahỹỹ bä bë baboo né paawä, dooh baad hadoo do bë gada pé ti noo gó, daap bë babok, dooh P'op Hagä Do bë hapëë bä ti noo gó. 13 Hỹỹ kä, Kristo Jesus hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bëëh, pooj jé dawëë P'op Hagä Do mahẵnh habong doo, p'eets hẽ, ta wë bë tamana kän, Kristo ji hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa.

14 Kristo né ti hanoo, Judah buuj, Judah buuj nadoo do rakamanajẽ bong hyb n'aa. Séd uuh hẽ ër bahado däk tan'oo bä kä. Pooj jé ti anäng ta baa besuu n'aa hadoo, sa h'yyb gó Judah buuj dooh ragado bä Judah buuj nadoo do hanoo doo. Dooh séd rah'yyb hedo bä pooj jé, rakamaj'ĩĩ paah. Hỹỹ kä Jesus ado hõm ta baa besuu n'aa hadoo doo. 15 Hahỹỹ d' tabad'oo tii: Ji hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, hajõng hedoo do hã ji tamejũũ do hyb n'aa tado wäd bä P'op Hagä Do ji tagadoo, Kristo an'oo bä. Tii d' tawén d'oo papuuj hadoo do takarẽn. Takarẽn sét rabahado padëëk Judah buuj Judah buuj nadoo doo, ta hã rah'yy kata däk do hyb n'aa. Tii d' tabad'oo do hyb n'aa, tado hõm rakamaj'ĩĩ doo. 16 B'aa kajatsëk do hã tadajëp do hyb n'aa, tado hõm kän rakamaj'ĩĩ doo. P'op Hagä Do najiis rabahado padëëk tan'oo bä, b'aa kajatsëk do hã tadajëp do hyb n'aa. Dooh ta majĩĩ rahado boo bä tan'oo bä, ta hã h'yy ka'eeh doo. 17 Kristo ewäd hyng, ta ky n'aa hanäm do ji tamaher'oot hyb n'aa. Ta ky n'aa hanäm do an'oo bä h'yyb nyyw gó ji bawät P'op Hagä Do wë, ta wób sa wë na-ããj hẽ. Bë hã, dawëë P'op Hagä Do mahẵnh habong do paa hã, ãã Judah buuj hã, P'op Hagä Do ky n'aa napäh do hã na-ããj hẽ tamaher'ood wät ta ti ky n'aa. 18 Hỹỹ kä Kristo hyb n'aa, sahõnh hẽ ëër, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ, ër hajaa ër ana bä ër Yb hỹ pong jé hawät do matym gó,† sét ub ta Sahee hyb n'aa, ër gadoo doo.

19 Ti hyb n'aa kä, bëëh, Judah buuj nadoo doo, dooh ta wób buuj bë do wäd bä. P'op Hagä Do karapee uuh né hẽ bë hỹỹ kä. P'op Hagä Do taah né hẽ bëëh, ta wób sa nemuun. 20 Tsäng s'ëëb, tób pan'aa ta hejój n'aa jó ji at'ëëg häng do hadoo bëëh. Jesus mejũũ doo, Jesus ky n'aa rod na-ããj hẽ, ta ti tób hejój n'aa hadoo. Pä yb, sahõnh hẽ tób mesoo doo, Kristo Jesus né hẽ tii. 21 Sahõnh hẽ ëër, ër h'yy kata däk Kristo hã. Kristo hyb n'aa, p'op gadat'ëë sëëk do hadoo tób pan'aa hadoo do ëër, P'op Hagä Do tób n'aa hadoo ër bahadoo hyb n'aa, tsyt hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë kasëëw däk doo. 22 Kristo hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bëëh, Judah buuj nadoo doo, bë na-ããj hẽ séd hã bë h'yy kata däk sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do wób sa sii, P'op Hagä Do tób n'aa hadoo ër bahadoo hyb n'aa kä. Ta Sahee ër mahang tabawäd kän.‡

3

1 Ti hyb n'aa kä, ỹỹh, Paw-Ro, Judah buuj nadoo do hã Kristo Jesus ky n'aa ỹ ma metëëk do hyb n'aa ỹ radawäts gëët doo, ỹ ky n'aa etsẽẽ bë hyb n'aa.

P'op Hagä Do h'yyb däng do Paw-Ro hã takametä däk do ky n'aa hahỹỹh

2 Hã ỹ P'op Hagä Do anoo, bëëh, Judah buuj nadoo do ỹ ma metëëk hyb n'aa ji wë taky enyym do ky n'aa. Hã ỹỹ, bë ky n'aa napäh hã ỹ tan'oo däk doo. 3 Ta h'yyb däng doo, pooj jé ji nahapäh nä do P'op Hagä Do metä wät hã ỹỹ. Ganapog is doo me bë ỹ ma erii däk ta ti ky n'aa hã nag'aap hẽ. 4 Bë ner'ood bä, bë hyb n'aa matakä bä, bë hapäh da, baad ỹ bahapäh Kristo ky n'aa pooj jé ji nahapäh doo. 5 P'ooj ub, ji wahë makũũ hã dooh P'op Hagä Do metä bä paa nyy da tah'yyb däng tabad'oo doo, da hẽ ta Sahee me Jesus mejũũ do sa hã, ta ky n'aa rod sa hã na-ããj hẽ tametëëh do pénh. Tsyt hẽ ta wë tasëëw hõm do sa hã tametä kän. 6 Hahỹ ti da hẽ tametëëh doo: Jesus ky n'aa hanäm do ragado bä, séd hã rah'yy kata däk Kristo Jesus hã. Ti hyb n'aa kä, Judah buuj nadoo do ragadoo da Judah buuj sii P'op Hagä Do sa hã taky n'aa edëng doo.

† **2:18** Ji ky n'aa ets'ẽẽ bä tii, ji ma ejäm bä, P'op Hagä Do ji j'aa etsëë bä na-ããj hẽ. ‡ **2:22** Hahỹ tahanäng pé ti tëg nad'ëëd is do 20, 21, 22 hã kerii däk doo: Sét ken'yyh sahõnh hẽ ëër, ër ky daheeh Kristo ky n'aa Jesus mejũũ doo, ta ky n'aa rod na-ããj hẽ ër hã rama met'ëëg wät doo. Kristo hyb n'aa né hẽ séd hã ër h'yy kata däk. P'op Hagä Do karapee, tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do ër bahado däk Kristo an'oo bä. Ta Sahee me P'op Hagä Do awät hỹỹ kä ër mahang.

Sét hẽ Jesus hub hadoo rabahado padëëk Judah buuj sa sii. Sét né hẽ P'op Hagä Do karapee rabahado padëëk. Judah buuj sa sii ragadoo da hỹỹ kä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

7 P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa wë ỹỹ, ta hejój hã ỹ tabanoo do hyb n'aa, hã ỹ taban'oo däk ta ti ky n'aa hanäm do panäg n'aa ỹ bahadoo hyb n'aa. 8 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do karapee sa yd jé had'os do né paawä ỹỹh, P'op Hagä Do anoo hã ỹỹ, Judah buuj nadoo do sa hã ỹ maher'oot hyb n'aa Kristo tak'ëp ky enyym doo, tak'ëp kabaj'aa do ky n'aa. Dooh ji haja bä baad ji h'yy kadawuung bä Kristo wë hanäng do hã. Jããm hẽ ta uuh hã ji h'yy kadaw'uuh, tak'ëp ta bahẵnh baad tabahadoo do hyb n'aa. 9 P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ mo haj'aa näng doo, hã ỹ tabanoo ta wób ỹ maher'oot hyb n'aa nyy d' tabad'oo tah'yyb däng doo, p'ooj ub sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do paa hã tamanetëëh doo, ta h'yyb gó tenäm doo. 10 Tii d' P'op Hagä Do wén d'oo, hỹỹ kä, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa kametä däk hyb n'aa wë hã habong do kabaj'aa do sa hã, wë hã bag'ããs do sa hã na-ããj hẽ, P'op Hagä Do h'yy ganäng sahõnh hẽ hã. 11 P'ooj ub, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé P'op Hagä Do h'yyb gó tabanyy däk doo da né hẽ tabadoo kän ta tii, Kristo Jesus, Ër Wahë N'aa bad'oo do hã. 12 Kristo hã ër h'yy kata däk do hyb n'aa, ta hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa na-ããj hẽ, h'yyb neỹỹm doo me ër hajaa ër ana bä P'op Hagä Do matym gó ër ky n'aa ets'ẽẽ bä, ër ma ejäm bä. Dooh ge'ỹỹm pé ji. 13 Ti hyb n'aa ỹ etsẽẽ bë hã, bë h'yy gejë hõm manäh, nesaa do ỹ radawäts gëët doo bä bë hyb n'aa ỹ ahoop do hyb n'aa, baad tabahadoo hyb n'aa bë hã ta ti ỹ ahoop doo. Taw'ããts hẽ bë tsebee ta ti hyb n'aa.

14 Ti hyb n'aa kä, taron ỹ nu paa me ỹ bahyy häng ër Yb hỹ pong jé hawät do wë, bë hyb n'aa ỹ ky n'aa etsẽẽ hyb n'aa. 15 Ta ti ër Yb an'oo bä hỹ pong jé habong doo, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do na-ããj hẽ rababok hyb n'aa. 16 Tak'ëp ër Yb kabaj'aa, tak'ëp baad ub. Ti hyb n'aa ỹ ky n'aa etsẽẽ ta Sahee me bë tah'yyb hej'oonh hyb n'aa. 17 Ãã ky n'aa etsẽẽ na-ããj hẽ bë h'yyb gó Kristo bawäd had'yyt hẽ hyb n'aa, ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ãã ky n'aa etsẽẽ bëëh, baad had'yyt hẽ bë kamahẵn hyb n'aa, kamahẵn gó sahõnh hẽ bë moo bok hyb n'aa, 18 sahõnh hẽ P'op Hagä Do karapee wób sa sii baad bë h'yy kadaw'uuh hyb n'aa tak'ëp baad had'op ji Kristo kamahẵn do hã. 19 Ãã karẽn paawä bë bahapäh ta ti ji Kristo kamahẵn doo, dooh né paawä ji haja bä sahõnh hẽ ji hapëë bä, ta bahẵnh baad ub tabahadoo do hyb n'aa. Ji hã takamahẵn do bë bahapäh ỹ wén karẽn, baad bë h'yyb gó P'op Hagä Do bawät hyb n'aa, P'op Hagä Do bawät doo da né hẽ bë baboo däk hyb n'aa kä.

20 Ta hã ër hajaa ër ky n'aa etsẽẽ do bahẵnh, ër hajaa ër hyb n'aa newëë do bahẵnh tak'ëp P'op Hagä Do hajaa tamoo wät ër mahang, ta hejój me ër h'yyb gó hawät doo me. 21 Ãã karẽn Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, Kristo Jesus hyb n'aa na-ããj hẽ P'op Hagä Do kawehëë däg had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

4

P'op Hagä Do karẽn doo da ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa, ỹỹh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa ỹ ma metëëk do hyb n'aa ỹ radawäts gëët doo, tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã P'op Hagä Do ta wë tats'yyt do sa hã takarẽn doo da né hẽ bë babok. 2 Taw'ããts hẽ dooh né hẽ bë h'yy kasabé bä. Taw'ããts hẽ kaja hẽ denaa hẽ bë h'yyb bë mahũũm ta wób sa wë. Nayyw hẽ bë kawaj'ããn manäh. Taw'ããts hẽ kamahẵn gó bë gadoo, ta wób bë ganen'aak do ramoo boo né paawä bë hã. 3 Séd ër h'yyb hedo däk P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë hyb n'aa tam'aah, h'yyb nyyw gó had'yyt hẽ bë babok ta wób sa wë, tanahänh hyb n'aa séd bë h'yyb hedoo doo. 4 Sét né hẽ Jesus hub hadoo ëër, ta hã h'yy ka'eeh doo. Sét né hẽ P'op Hagä Do Sahee ër gadoo doo. Ti hadoo na-ããj hẽ, sét né hẽ baad hadoo do bë gada do ta jawén bë gadoo do pan'aa, bë P'op Hagä Do wén naëëj wät. 5 Sét né hẽ ër Wahë N'aa, Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Sét né ër h'yy ka'eeh doo. Sét né hẽ ër nu gahem'uun doo. 6 Sét né hẽ P'op Hagä

Doo, sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do sa Yb, sahõnh hẽ tabag'ããs doo, sahõnh hã moo wät doo, sahõnh hẽ ër h'yyb gó hawät doo.
7 Tii d' tahado né paawä, sét nado ër hã tanoo do ër hajaa doo. Kristo h'yyb däng doo da, sahõnh hẽ sa hã tabanoo ji hajaa do P'op Hagä Do Sahee anoo doo. 8 Ti hyb n'aa né hẽ hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot paah:

"P'op tabasëëk noo gó,
duu hẽnh rabana ta majĩĩ wób tameso
padëëk do tan'oo bä.
Tii bä sa matym n'aa taban'oo däg kän ta
karapee hã."*

9 (Hahỹỹ d' tahanäng pé ti p'op tabasëëk doo: Tabasëëk do pooj jé badäk hahỹỹ bä Kristo bewäd hyng. 10 Ti né hẽ ti hỹ pong jé hasëëk do sahõnh hẽ sa bahẵnh tabahado däk hyb n'aa, sahõnh hẽ tabag'ããs hyb n'aa kä.) 11 Ti né hẽ ti ta wób hã tabanoo ta mejũũ do rabahadoo hyb n'aa. Ta wób hã tabanoo P'op Hagä Do Sahee sa hã metëëh do her'oot doo. Ta wób hã tabanoo ta panyyg hanäm do jé pad'yyt hẽ rabaher'ood hõm hyb n'aa. Ta wób hã tabanoo Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hagã n'aa, sa ma matëg rabahadoo hyb n'aa. 12 Ti hadoo pé tawén noo sa hã, P'op Hagä Do karapee ramasa hyb n'aa, takarẽn do ta karapee rahajaa ramoo bok hyb n'aa. Tii d' tawén d'oo na-ããj hẽ, Kristo hã h'yy ka'eeh do rah'yy kahej'oonh hyb n'aa, baad rah'yy ka'eeh, baad raky dahé magyys hẽ hyb n'aa, 13 sahõnh hẽ ëër, séd hã ër h'yyb hedo däg kän hyb n'aa ër h'yy kaha'eeh do hyb n'aa, P'op Hagä Do T'aah ër hapäh do hyb n'aa. Aj'yy h'yyb mapëë däk do hadoo ër bahado däk tii bä, Kristo hado däk né hẽ ër bahadoo hyb n'aa kä. 14 Tii bä, dooh karepé ër hado boo bä kä. Dooh h'oo t'aah hadoo ër hado boo bä, jé pad'yyt hẽ maadaka maeh do mahũũm doo, jé pad'yyt hẽ bah'ood ahëm hõm doo. Dooh ajyy ji hã wad'ii doo, h'yy kamep'ëëh doo me panyyg hahup nadoo do rama mehet'ëëk do ër ky dahé wäd bä, ỹ hanäng péh. 15 Hỹỹ kä, taw'ããts hẽ kamahẵn gó ër ber'oot ër maa newëë baad hadoo do ky n'aa, sahõnh hẽ ta tii hã ër h'yyb mepëë däk hyb n'aa, Kristo hadoo ër bahado däk hyb n'aa kä. Ta hã h'yy ka'eeh do sa nu gabóg né ti Kristo. 16 Ta hub hadoo ëër. Sahõnh hẽ ji hã hanäng doo, ji tsyym hedoo doo, ji moo hedoo doo, ji jarãã masoo baad tabahadoo hyb n'aa. Sahõnh hẽ ji hã hanäng do baad rado bä, baad ub tii bä ji, ji hejoonh. Ti hadoo ër hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do hã: Kamahẵn gó ër sahõnh hẽ ër moo boo bä Kristo, ër nu gabóg, sét ken'yyh ër hã tanoo doo, tii bä ër da h'yy kahej'oonh, baad ër h'yy kae magyys hẽ, baad ër ky dahé magyys hẽ.
17 Ti hyb n'aa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó tak'ëp péj bë ỹ mejũũ, P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do rababok doo da bë aboo boo manä wäd! Daap hadoo do rahyb n'aa newëë do jawén rababok tii. 18 H'yy gatemah baad hadoo do hã. Nabuj keh'ũũm do hyb n'aa, dooh rah'yy kadawuung bä, dooh rah'yy gah'ood bä P'op Hagä Do hã. Ti hyb n'aa dooh rahapëë bä na-ããj hẽ papuuj gó ji awät doo, ji hã P'op Hagä Do anoo doo. 19 Rawao däk nesaa do ramoo bok do hã. Ti hyb n'aa dooh ranu mebyy wäd bä nesaa do ramoo bok do hã. Sa h'yyb karẽn do jawén rababoo had'yyt hẽ. Hajõng hedoo pé nu meby n'aa näng do ramoo boo had'yyt hẽ. Dooh rah'yy keba bä ta ti hedoo do hã. Kah'ũũm ta ti nesaa do rakarẽn doo. 20 Bëë kä, dooh ta ti rababok doo da bë aboo boo bä do hyb n'aa Kristo bë wén hapëë däk bë h'yyb gó. 21 Bë ky n'aa napäh né hẽ Kristo ky n'aa. Bë ãã ma met'ëëg wät nyy da takarẽn bë babok, ta hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa Jesus hanaa bë ãã ma met'ëëg wät doo. 22 Bë ãã ma met'ëëg wät, bë beréd hõm hyb n'aa pooj jé bë babok do paah, ji h'yyb karẽn do ji tawadii do hyb n'aa baad nado wäd doo. 23 Bë ãã ma met'ëëg wät, bë an'oo bë P'op Hagä Do h'yyb wareem. 24 Bë ãã ma met'ëëg wät, bë gadoo hyb n'aa kä bë h'yyb tym papuuj, P'op Hagä Do mo haj'aa ta da hadoo tabahadoo hyb n'aa. Baad had'op ji bawät, P'op Hagä Do karẽn doo da ji bawät ta ti an'oo bä. Baad hadoo do hanaa ta tii da ji bawät doo.
25 Ti hyb n'aa bë noo kanesa manäh. Taw'ããts hẽ bë noo gehub bë da hadoo do

* **4:8** Saaw-Mo 68.18

sii bë er'ood bä, séd uuh ër sahõnh hẽ ër bahadoo do hyb n'aa. 26 Bë kawaj'ããn bä, bë an'oo manä baad nadoo do bë moo boo ta ti hyb n'aa. Kawaj'ããn bë hyb n'aa hũũm manäh. Bë h'yyb ehód manä bë kawajããn doo. 27 Bë an'oo manä ta tyw n'aa Dijab† hã, bë tah'yyb natatuk hyb n'aa.

28 Pooj jé hets'ëëk doo, taw'ããts hẽ dooh tetsëëg wäd bä. Taw'ããts hẽ tamoo wät hỹỹ kä, ta wë tabanäng hyb n'aa, wë bedoh do tamasa hyb n'aa kä.

29 Bë esog manä nesaa do ta wób h'yyb rejãã doo. Jããm hẽ baad hadoo doo, ta wób masa do bë her'ood. Ji da hadoo do h'yy katón bä, ji h'yyb en'yym ji her'oot doo me. Tatsebee bä, tsebé doo me ji ber'oot. Ti hõm do had'yyt hẽ. Tii d' bë bad'oo baad tanu däng hyb n'aa maa new'ëë do sa hã. 30 Bë er'ood manäh, bë moo boo manä na-ããj hẽ P'op Hagä Do Sahee h'yy katón hanoo doo. Ta Sahee P'op Hagä Do anoo dó ër hã, ër ta karapee tametëëh hyb n'aa. Tanoo dó ër hã baad ër tabed'ëëp bä kä. 31 Taw'ããts hẽ bë eréd hõm sahõnh hẽ bë manabaan doo, h'yy ganapũũ doo, ji kawajããn doo, ky ked'aak doo, ta see ji ky n'aa rejãã do na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ bë eréd hõm né hẽ bë da hadoo do bë pan'aa takyyk doo. 32 Taw'ããts hẽ h'yyb nyyw gó bë gadoo ta wób. Taw'ããts hẽ bë t'yyd mehĩĩn bë da hadoo doo. Taw'ããts hẽ bë mabaan hõm baad nadoo do ta wób bë hã rabad'oo doo, nesaa do bë moo bok do paah Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan hõm doo da né hẽ.

5

1 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ P'op Hagä Do bad'oo doo da né hẽ bë bad'oo, ta taah tak'ëp takamahắn do bë bahadoo do hyb n'aa. 2 Taw'ããts hẽ kamahắn gó bë babok, Kristo ër takamahắn doo da né hẽ, ta daaj hẽ takan'oo däk doo, ër hyb n'aa tadajëp hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yy gadajang Jesus hã, ta daaj hẽ takan'oo däk do hyb n'aa ër hyb n'aa tadajëp noo gó.

3 Bë aắ manä bë ỹỹm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii. Bë moo boo manä nesaa do nu meby n'aa näng do bë hã hanäng doo me. Bë hyb n'aa hũũm manä bë ma. Tabad'op hẽ ti hedoo do bë moo boo manäh. Dooh bë er'ood bë da hadoo do sii ta ti hedoo do ky n'aa. Dooh tii da P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ ta wë tasëëw hõm do raboo bä. 4 Bë er'ood manä nesaa do nu meby n'aa näng doo. Daap hadoo do na-ããj hẽ, taw'ããts hẽ dooh bë her'ood. Taw'ããts hẽ dooh bë ky masuuj bä nu meby n'aa näng doo me ta wób rakawew'aam hyb n'aa. Dooh tii da rer'ood bä Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ããts hẽ hahỹỹ da bë bad'oo: P'op Hagä Do wë ër tsebé baad hadoo do ër hã tanoo do hyb n'aa. 5 Baad ỹ karẽn bë bahapäh hahỹỹh: Sa ỹỹm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii he'ỹỹh doo, nesaa do nu meby n'aa näng do sa hã hanäng doo me ramoo bong doo, sa ma rahyb n'aa h'ũũm do na-ããj hẽ, dooh ragado bä Kristo P'op Hagä Do daheeh rabag'ããs doo bä. Sa ma rahyb n'aa h'ũũm doo, kabarii hã h'yy kaha'eeh do hadoo, sa ma hã rah'yyb padëëk do hyb n'aa. Dooh P'op Hagä Do hã rah'yy kae heh'äät ta tii. 6 Bë gado manä ky kamep'ëëh doo me bë rakarẽn bä bë rawad'ii bä, ji hajaa nanäng nesaa do ji moo wäd bä raher'ood bä. Ta ti hedoo do hyb n'aa né hẽ P'op Hagä Do rejãã da nabuj keh'ũũm doo. 7 Ti hyb n'aa sa da bë h'yyb hedo manäh.

8 Badagyp do hadoo doo gó bë babok paah. Hỹỹ kä ta bag hadoo doo gó bë baboo däk Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ta bag hadoo doo gó né hẽ bë babok. 9 Ta bag gó ji awäd bä, baad ji ky enyym, baad hadoo do P'op Hagä Do karẽn do ji moo wät, dooh ji noo kanesa bä, dooh ji wad'ii bä. 10 Baad bë hyb n'aa newë, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn do hã bë h'yy kadaw'uuh hyb n'aa. 11 Bë moo boo manä badagyp do hadoo doo gó habok do ramoo heb'ooh doo. Dooh baad hadoo do ta ti hanaa. Bë maher'ood sa hã, bë metäh sa hã, baad nado rabahapäh hyb n'aa ta ti badagyp hadoo doo gó moo kahew'ëët doo. 12 (Nu meby n'aa näng kejën doo gó ramoo heb'ooh do ky n'aa ji her'ood bä.) 13-14 Ti hadoo né hẽ, sa hã ji maher'ood bä, ji metä bä sa hã nyy da P'op Hagä Do karẽn

† **4:27** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

ji hã, nesaa do né hẽ ti ramoo bok doo, rabahapäh da tii bä. Ta bag banäng bä ji manyyh do badagyp doo gó kejën do hadoo tii. Ta bag metëëh, ji bahapäh da ny hadoo ta tii. Ti hyb n'aa hahỹỹ da ta wób sa kyyh:

“Ty gawëëj däg haỹỹh do õm.
Ganä da dejëp do mahang hawät do õm.
Tii bä Kristo bag adäng da a hã.”*

15 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa matakä nyy da bë babok. H'yy gatemah do rababok doo da bë aboo manäh. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do karẽn do hã h'yy genäh do rababok doo da bë babok. 16 Ta tyw n'aa nyy bä baad hadoo ji moo wät hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë moo boo né hẽ baad hadoo doo, nesaa do jé pad'yyt hẽ takah'ũũm kän do hyb n'aa da hẽ. 17 Ti hyb n'aa bë h'yy gatema manäh. Taw'ããts hẽ bë h'yy kadaw'uuh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn do hã. 18 Bë eëg manä hejoonh do bë ba'oom hyb n'aa. Ji baoom do ji tah'yyb mahũũm nesa do ji her'oot, nesaa do ji moo wät hyb n'aa, ji tarejãã na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do Sahee tii, bë an'oo baad bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa. 19 Tii bä, Saaw-Mo hã hanäng do kejäm do ky n'aa me, ta see pé P'op Hagä Do ji ma ejäm do ky n'aa me na-ããj hẽ bë maher'ood ta wób.† Tii bä, bë h'yyb gó naa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë j'aa etsë, bë ma ejäm. 20 Tii bä, P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahũũm do hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër Wahë N'aa Jesus Kristo häd gó had'yyt hẽ bë h'yy gadeja P'op Hagä Do ër Yb wë. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ hyb n'aa bë h'yy gadeja ta wë. 21 Kristo bë weh'ëëh do hyb n'aa taw'ããts hẽ bë da hadoo do bë ky daheeh. Taw'ããts hẽ kawanajããn doo gó bë gadoo bë ramaher'ood bä.

Ỹỹj hã tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

22 Ỹỹj, taw'ããts hẽ bë ky daheeh bë patug, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë ky daheeh doo da. 23 Ta ỹỹm nu gabóg ta patug, Kristo, ta hã h'yy ka'eeh do sa nu gabóg hadoo doo da. Kristo hub hadoo do ta hã h'yy ka'eeh doo. Kristo sa h'yyb tym dëëb. 24 Taw'ããts hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh do ta hã raky daheeh doo da sahõnh hã sa ỹỹm raky daheeh sa patug.

Ajyy hã tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

25 Ajyy, taw'ããts hẽ bë kamahẵn bë ẵj, Kristo ta hã h'yy ka'eeh do takamahẵn doo da, ta daaj hẽ sa hyb n'aa takan'oo däk doo, 26 tsyt hẽ ta wë tabasëëw hõm hyb n'aa, baad sa hã tabenäm hyb n'aa. Ta ky n'aa hyb n'aa sa hã tabenäm. Naëng me tabenäm hadoo sa hã.‡ 27 Tii d' tawén d'oo, tak'ëp hanäm gó takarẽn ta hã h'yy ka'eeh do rababoo däg kän, ta wë tagadoo noo gó. Takarẽn dooh hesus hedoo doo pé sa mahang hanäng. Takarẽn dooh baad nadoo do sa mahang hanäng péh. Tsyt hẽ nesaa do mahẵnh, baad had'op doo da rababoo däk takarẽn. 28 Taw'ããts hẽ ajyy rakamahẵn sa ẵj, Jesus bad'oo doo da né hẽ ta hã h'yy ka'eeh do wë. Taw'ããts hẽ sa hã hẽ rakamahẵn doo da ajyy rakamahẵn sa ẵj. Jé ta ỹỹm kamahẵn doo, ta daaj hẽ ti takamahẵn ta hã hẽ. 29 Ta ti ỹ wén her'oot, dooh ta daaj hẽ, ta hub ty n'aa ges'yyk péh. Ji waa ji esoos ji bahejoonh hyb n'aa, baad ji hag'ããs ji hub hã. Ti hadoo Kristo bad'oo ta hã h'yy ka'eeh do hã, baad ji tabahag'ããs. 30 Sét ken'yyh ëër, ta hub uuh hadoo ëër. 31 Hahỹỹ da takerii däk Genesis hã: “Ti hyb n'aa kä m' aj'yy kä sa yb sa ỹỹn mahẵnh kä sa m'aa hẽnh kä, tagatëë hyb n'aa ta ỹỹm kä. Raketëë jawén paa bä sét rabahado padëëk ta ỹỹm daheeh”,§ näng kerih doo. 32 Tak'ëp tabahetsooh ta ti kerih do ky n'aa see pooj jé ji nahapäh doo. Hã ỹỹ, Kristo, ta hã h'yy ka'eeh doo, séd h'yyb hedoo do ky n'aa ta ti taher'oot na-ããj hẽ. 33 Te hub né paawä ta tii, ketëë do sa ky n'aa na-ããj hẽ taher'oot. Ti hyb n'aa sahõnh hẽ bë ajyy, taw'ããts hẽ bë kamahẵn bë ẵj bë hã hẽ bë kamahẵn doo da. Taw'ããts hẽ ỹỹj raweh'ëëh sa patug.

6

Karapee, pahëëw, maruus, sa yb hã na-ããj hẽ tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

* **5:13-14** Gadagyp do hadoo doo gó habok doo, ha'ỹỹh do hadoo, dejëp do hadoo na-ããj hẽ P'op Hagä Do ranahapäh do hyb n'aa. Kristo ky n'aa ji gado bä ji ty gawëëj däk do hadoo, ji ganä wät do hadoo. † **5:19** Ta wób ji h'yyb en'yym hyb n'aa tii, sahõnh hẽ ratsebé hyb n'aa na-ããj hẽ. ‡ **5:26** Ji nu kemuun do ky n'aa tii. § **5:31** Genesis 2.4

1 Karapee, pahëëw, maruus, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do karapee bë bahadoo do hyb
n'aa, bë ky dahé bë yb, bë ỹỹn. Taw'ããts hẽ
né hẽ ta tii da bë bad'oo. 2 Hahỹỹ da kerih
do hã: “Mawehëë a yb, mawehëë a ỹỹn.”
Jããm pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
do ji ky dahé bä baad hadoo do ji gadoo
taky däng do tii. 3 Hahỹỹ da ji hã taky däng:
“Mawehëë bä a yb, mawehëë bä a ỹỹn õm
wäd dawëët da badäk hahỹỹ bä.”*
4 Bëëh, sa yb, bë ejăg manä bë taah rah'yy
ganapõ mahẵnh. Taw'ããts hẽ baad bë
baw'ëëh baad bë maher'ood sa hã, baad
rababok hyb n'aa. Bë ma met'ëëg sa hã
nyy da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn ji
bawät.

Sa karom hã, sa kariw n'aa hã na-ããj hẽ tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

5 Bëëh, sa karom, bë ky dahé bë kariw
n'aa. Baad bë wehëë sa hã. J'ooj madäk
doo me bë moo boo manäh bë ramejũũ
doo. Kristo bë ky daheeh doo da bë ky dahé
bë kariw n'aa. 6 Taw'ããts hẽ dooh jããm
hẽ bë ky daheeh bë moo bok do tahegãã
bä, bë hã taj'aa etsë bë karẽn paawä do
hyb n'aa. Kristo karom bë bahadoo do hyb
n'aa, bë h'yyb gó naa, P'op Hagä Do karẽn
doo da bë moo boo sahõnh hẽ. 7 T'õp bë
h'yyb gó naa, tsebé doo me, bë moo boo bë
ramejũũ doo. Taw'ããts hẽ Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do wë bë moo bok ta ti bë h'yyb gó,
ajyy wë had'yyt nado. 8 Hahỹ bë hyb n'aa
newë: Sahõnh hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do anoo da baad hadoo do ji moo wäd wät
do mabaj, ta see karom ji do bä, sa karom ji
nado bä na-ããj hẽ.
9 Bëëh, sa kariw n'aa hedoo doo, bë
karom bë raweh'ëëh doo da bë wehëë na-
ããj hẽ sa hã. Bë eẵm manä bë karom, sét
né hẽ ji Kariw N'aa hỹ pong jé hawät do bë
bahapäh do hyb n'aa. Bë karom sa Kariw
N'aa, bë kariw n'aa na-ããj hẽ né tii. Ta ti
dooh tasëëw bä ji mahang. Séd gó tagadoo
sahõnh hẽ. Ti hyb n'aa tabad'oo doo da bë
bad'oo.

Ji mo n'aa jesuu n'aa ky n'aa hahỹỹh

10 Tagadëëg ub bë ỹ maher'oot hahỹỹh:
Bë h'yy kahejój Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
hanaa, tak'ëp hadoo do ta hejój hanaa.
11 Kaneb'ooh do pooj jé sahõnh hẽ ta mo
n'aa jesuu n'aa warahén dadäk doo da, ta
kuman tado däk doo da, bë dadäg hadoo
bë mo n'aa jesuu n'aa, bë ado däg bë ku-
man hadoo do bë hã P'op Hagä Do an'oo
däk doo, Dijab karẽn bä bë tawadii, bë hã
tanahajaa hyb n'aa, ta hã bë j'aa ketsë hyb
n'aa. 12 Ta ti ỹ wén her'oot, dooh ajyy
ër majĩĩ rado bä. Karap'aar h'yyb nesaa
do hedoo do hyb n'aa jewyk doo, nesaa
do hejój n'aa näng doo, badäk hahỹỹ bä
badagyp do hadoo doo gó habok do hã
bag'ããs doo, ti né hẽ ër majĩĩ. Kabaj'aa
hedoo do nesaa do wë hã habong doo, ti
né hẽ na-ããj hẽ ër majĩĩ. 13 Ti hyb n'aa, bë
ado däg sahõnh hẽ bë mo n'aa jesuu n'aa,
bë kuman hadoo do na-ããj hẽ P'op Hagä Do
anoo doo, nesaa do bë wë takajaa noo gó
nesaa do bë hã tanahajaa hyb n'aa, sahõnh
hẽ bë bahajaa bä kä, bë j'aa ketsë hyb n'aa
kä. 14 Baad bë hyb n'aa matakä däg. Bë
ehub had'yyt hẽ bë her'oot do hã, ër majĩĩ
wë bë bahej'oonh hyb n'aa. Warahén ta
baa wyd tadadäk doo da tii, tanahewaat
hyb n'aa. Warahén ta h'yyb gatsapoog n'aa
tadadäk doo da baad takan'yyh hyb n'aa,
baad had'op bë aboo baad bë kan'yyh hyb
n'aa. 15 Warahén ta tsyym suun tapad-
edëëk doo da takahej'oonh hyb n'aa, tii da
baad bë gado panyyg hanäm doo, h'yyb
nyyw gó ji bawät hanoo doo, nesaa do hã
bë h'yy kahej'oonh hyb n'aa. 16 Warahén
gatoj jesuu n'aa hadoo ji h'yy ka'eeh doo.
Bë h'yy kae né hẽ. Bë h'yy kae bä bë
hajaa bë meduuk gatoj hadoo do hahõng
do Nesaa Do Yb hanaa. Bë h'yy kae bä, bë
hajaa bë medug bä Nesaa Do Yb bë tah'yyb
tatuk doo. 17 Warahén ta soog sapaar s'ëëb
tadadäk doo da, baad bë hyb n'aa newë
had'yyt hẽ bë Jesus edëëb wät né hẽ nesaa
do mahẵnh. Bë ado däg na-ããj hẽ P'op Hagä
Do Sahee anoo do sẽn-jeer, P'op Hagä Do
kyyh. 18 Bë er'ood had'yyt hẽ P'op Hagä
Do sii, bë hã ta Sahee h'yyb mahũũm doo
da. Bë ky n'aa ets'ẽẽ bë tamasaa had'yyt hẽ
hyb n'aa. Bë hyb n'aa matakä had'yyt hẽ.
Bë h'yy gejë hõm manäh. Bë ky n'aa ets'ẽẽ
had'yyt hẽ ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh doo.

19 Taw'ããts hẽ hëp ỹ n'aa na-ããj hẽ bë ky

* **6:3** Dew-Teronom 5.16

n'aa etsẽẽ, ỹ ber'oot bä, P'op Hagä Do anoo
hyb n'aa hã ỹỹ ỹ her'oot do pan'aa, h'yyb
neỹỹm doo me ta ky n'aa hanäm do pooj jé
ji nahapäh do ta wób hã ỹ maher'oot hyb
n'aa. 20 Ta ti ky n'aa hanäm do rod n'aa ỹỹh,
Jesus mejũũ doo, ỹ rawén dawäts gëët. Hëp
ỹ n'aa bë ky n'aa ets'ẽẽ, ta ky n'aa hanäm do
h'yyb neỹỹm doo me ỹ baher'oot hyb n'aa,
hã ỹ Jesus karẽn doo da.

Paw-Ro kedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

21 Tikiko, ër hỹỹj hadoo do baad ër
kamahǎn doo, baad ãã sii Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do wë moo wät doo, bë da tama-
her'oot sahõnh hẽ këh ỹ n'aa. 22 Bë wë ỹ
mejũũ tabahõm bë tamaher'oot hyb n'aa
nyy da babä ãã babok, bë tah'yyb en'yym
hyb n'aa na-ããj hẽ.

23 Ãã karẽn h'yyb näw, kamahǎn doo,
baad h'yy ka'eeh do na-ããj hẽ P'op Hagä Do
ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do ranoo bë hã hǎj haa hedoo doo. 24 Ãã
karẽn sahõnh hẽ ër Wahë N'aa Jesus Kristo
hã had'yyt kamahǎn do wë P'op Hagä Do
ky enyym. Jããm hẽ kä.

Pirip
Jesus hã h'yy ka'eeh do Pirip häd näng do panang bä habong do hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Ỹ Paw-Ro, Tsimoot daheeh, Kristo Jesus karom hedoo do ããh, ãã edëng bë sahõnh hẽ, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw bong doo, Kristo Jesus hã h'yy kata padëëk doo, panang Pirip häd näng doo bä haj'eenh doo. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, sa wahë n'aa masa n'aa tii bä haj'eenh do ãã edëng na-ããj hẽ.

2 Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bë hã. Ỹ karẽn baad ub Kristo bë rah'yyb en'yym.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahỹỹh

3 P'op Hagä Doo, ỹ h'yy kaha'eeh do wë ỹ h'yy gadajang bë ỹ hyb n'aa hesé bä. 4 Bë ỹ ky n'aa ets'ẽẽ bä, h'yy gadajaa gó had'yyt hẽ ỹ ky n'aa etsẽẽ bë sahõnh hẽ, 5 bë du doo noo gó naa Jesus hã bë h'yy ka'eeh do ỹ bë masa do hyb n'aa Kristo panyyg hanäm do ỹ maher'oot hyb n'aa. 6 Baad ỹ bahapäh hahỹỹh: Bë h'yyb gó baad hadoo do P'op Hagä Do du doo doo, kaja däk da tan'oo bä Jesus Kristo matëëh bä kä. 7 Taw'ããts hẽ né hẽ tii da ỹ hyb n'aa newëë sahõnh hẽ bë wë, bë ỹ kamahẵn do hyb n'aa tak'ëp. Bë sahõnh hẽ ỹ bë masa ỹ moo wät do hã, taky enyym doo gó hã ỹ P'op Hagä Do an'oo däk do hã. Ỹ bë masa ragadahew'ëës doo gó ỹ bagëët bä. Ỹ bë masa na-ããj hẽ, hyb n'aa jew'yyk do sa matym gó ỹ ag'ëëd bä Jesus panyyg hanäm do ỹ mo n'aa jesuu hyb n'aa, te hub né hẽ ỹ metëëh hyb n'aa sa hã. 8 Tak'ëp paawä ỹ karẽn bë ỹ ba-hapäh, Kristo Jesus ji kamahẵn doo da bë ỹ kamahẵn do hyb n'aa. Né hup ỹ né hẽ ti ỹ her'oot do P'op Hagä Do hapäh.

9 P'op Hagä Do hã bë ỹ ky n'aa etsẽẽ, bë kamahẵn do takah'ũũm hyb n'aa. Bë ỹ ky n'aa etsẽẽ, bë tah'yy gan'yyh hyb n'aa. Bë ỹ ky n'aa etsẽẽ, bë bahapäh hyb n'aa ny hadoo do baad ub, ny hadoo do baad nadoo doo. 10 Tii d' ỹ wén ky n'aa etsẽẽ, baad had'op do bë bahapäh hyb n'aa, baad had'op bë babok hyb n'aa na-ããj hẽ Kristo matëëh bä kä. Ỹ karẽn dooh bë hã raw'yyt pé bë hã raky n'aa tapaa pé bë babok do hã Kristo matëëh bä kä. 11 Tii d' ỹ wén ky n'aa etsẽẽ na-ããj hẽ, baad had'op taba-hadoo hyb n'aa had'yyt hẽ sahõnh hẽ bë bad'oo doo, P'op Hagä Do hã sahõnh hẽ raj'aa etsë hyb n'aa, P'op Hagä Do kawehëë däk hyb n'aa na-ããj hẽ baad hadoo do bë hã rabahapäh bä. Jesus Kristo hanaa né hẽ ta ti baad ji awät do had'yyt doo.

Jesus ky n'aa kah'ũũm do ky n'aa hahỹỹh

12 Hỹỹ kä wakãn haa hedoo doo, ỹ karẽn bë bahapäh hahỹỹh: Baad nadoo do wë ỹ kajaa doo, dooh tahewad bä Jesus ky n'aa hanäm doo. Baad nadoo do wë ỹ kajaa doo, Jesus ky n'aa hanäm do jé pad'yyt hẽ takah'ũũm tan'oo bä. 13 Sahõnh hẽ warahén Roma buuj sa wahë n'aa tób haeh do hag'ããs doo, panang buuj na-ããj hẽ, rabahapëë däg kän Kristo hyb n'aa ti ỹ radawäts gëët. 14 Ragadahew'ëës doo gó ỹ bagëët do hyb n'aa hajõk ër hỹỹj hedoo do babä habong do rah'yyb hedo padëëk, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã rah'yy kasadëë padëëk, neỹỹm doo gó rawén her'ood hõm hỹỹ kä P'op Hagä Do ky n'aa.

15 Sa wób rabaher'oot Kristo ky n'aa rahyb n'aa jewës do hyb n'aa ỹỹh, bahẵnh ỹỹ rakarẽn ranu gapad'ëëk do hyb n'aa na-ããj hẽ. Ta wób rabaher'oot Kristo ky n'aa ỹ ramasa rakarẽn do hyb n'aa, ta ky n'aa takah'ũũm hyb n'aa. 16 Tii d' rawén d'oo ỹ rakamahẵn do hyb n'aa. Ỹ radawäts gëët P'op Hagä Do an'oo bä rabahapäh, Kristo ky n'aa hanäm do ỹ mo n'aa jesuu hyb n'aa, te hub né hẽ ỹ metëëh hyb n'aa ta wób sa hã. Ta ti rabahapäh do hyb n'aa ỹ ramasa. 17 Ta wób rawén her'oot Kristo ky n'aa, bahẵnh ỹỹ ranu gapad'ëëk rakarẽn do hyb n'aa. Baad hadoo do hyb n'aa nado sa h'yyb Kristo ky n'aa rabaher'oot doo. Tii da rawén d'oo rakarẽn né paawä baad nadoo do ỹ bahob magyys hẽ ragadahew'ëës doo

gó. 18 Na manä ti ta tii. Sa h'yyb baad
nadoo doo me rer'ood bä, sa h'yyb baad
hadoo doo me ta wób rer'ood bä, taw'ããts
hẽ Kristo ky n'aa takaher'ood hõm. Kristo
ky n'aa takaher'ood hõm do hyb n'aa ỹ h'yy
gadajang, sa h'yyb baad nadoo doo me ta
wób rabaher'ood né paawä.

Ỹ d' h'yy gadajaa had'yyt hẽ, 19 baad
nadoo do babä ỹ ahoop do takawareem
däg da baad hadoo do hã ỹ bahapäh do hyb
n'aa. Ỹ da reréd hõm baad ỹ bahõm hyb
n'aa. Tii d' tawén hadoo P'op Hagä Do hã
ỹ bë ky n'aa etsẽẽ do hyb n'aa, P'op Hagä
Do Sahee Jesus Kristo hã hana do ỹ tamasa
do hyb n'aa na-ããj hẽ. 20 Baad hëp ỹỹ gó
ỹ gada, dooh ỹ her'oot pé P'op Hagä Do
matym gó ỹ nu mebyy wät doo. Neỹỹm doo
gó ỹ karẽn paawä ỹ her'oot hyb n'aa jewyk
do sa matym gó, Kristo hyb n'aa ỹ raky n'aa
ety bä. Ỹ karẽn Kristo kawehëë däg had'yyt
hẽ hëp ỹ n'aa, ỹ bedëp do hã, ỹ radajëëb bä
na-ããj hẽ. 21 Tii d' ỹ wén her'oot, Kristo ỹ
weh'ëëh hyb n'aa ỹ wén wät. Ỹ dajëb bä,
ta bahẵnh baad ub ti hã ỹỹ, Kristo wë ỹ
bawät hyb n'aa tii bä kä. 22 Badäk hahỹỹ bä
ỹ bawät nä bä, ỹ ma panäk nä, ỹ ma metëëk
nä Kristo ky n'aa. Ỹ haja bä paawä ỹ asëëw
bä ỹ bad'oo doo, dooh ỹ hapëë bä ny hadoo
do ỹ karẽn: Badäk hahỹỹ hã ỹ awäd had'yyt
doo, ỹ dajëp doo. 23 Pawóp hadoo do baad
ub hã ỹỹ! Ỹ karẽn paawä ỹ dajëp, Kristo pa
ỹ bawät hyb n'aa. Ti ti baad had'op do hã
ỹỹ. 24 Ti hadoo né hẽ, baad tabahadoo hyb
n'aa bë hã, taw'ããts hẽ badäk hahỹỹ bä ỹ
bawät nä bä. 25 Ti né hẽ taw'ããts hẽ hã ỹỹ.
Ti hyb n'aa ỹ hapäh, badäk hahỹỹ bä ỹ awät
nä, bë ỹ masa nä Kristo hã bë h'yy ka'eeh
do kah'ũũm hyb n'aa, bë h'yy gadajang hyb
n'aa na-ããj hẽ Kristo hã bë h'yy ka'eeh do
hyb n'aa. 26 Tii bä da, p'aa hẽnh bë mahang
ỹ bawät bä, tak'ëp Kristo Jesus wë bë h'yy
gadajang da hëp ỹ n'aa.

27 Hahỹ ti sahõnh hẽ bahẵnh ỹ karẽn do
bë hã: Ỹ karẽn baad ub bë babok, Kristo ky
n'aa hanäm do hã bë ma kametëëk doo da.
Tii d' bë aboo bä, bë wë ỹ ahõm bä, jããm hẽ
dawëë naa ỹ ky n'aa napäh bä bë ky n'aa,
baad had'yyt hẽ bë h'yyb tym Jesus hã ỹ
bahapëë kän. Séd bë h'yyb hedoo tii b' ỹ
bahapëë kän. Séd hã bë hyb n'aa tam'aah,
ër h'yy ka'eeh do Kristo ky n'aa hanäm
do hana do ma matëg oow rawanareem
hyb n'aa. 28 Dooh da bë jeỹỹm bë hã h'yy
kawareem doo, tii b' ỹ bahapëë kän na-ããj
né kä. P'op Hagä Do gawats'iik da bë wë
h'yy kawereem doo, bë hã rejãã doo. Sa
wë bë neỹỹm do metëëh sa hã ta tii. Bë hã
kä, bë da P'op Hagä Do ed'ëëp bë neỹỹm do
metëëh. P'op Hagä Do né hẽ ti sahõnh hẽ
ta ti hanoo doo. 29 P'op Hagä Do anoo bë
hã Kristo hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. P'op
Hagä Do anoo na-ããj hẽ Kristo hyb n'aa bë
ahoop bë hã rarejãã doo. 30 Bë hã rah'yy
kawereem kän hã ỹ rah'yy kawereem doo
da. Ti hadoo hã ỹ kametëëh nä babä, bë ky
n'aa napëë kän hỹỹ kä.

2

Taw'ããts hẽ Kristo bad'oo do paa da ji bad'oo do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa kä, bë h'yyb enyyw däk
do hyb n'aa Kristo hã bë h'yy kata däk do
hyb n'aa, bë h'yy kanatón wät do hyb n'aa
Kristo bë takamahẵn do hyb n'aa, séd bë
h'yy kata däk do hyb n'aa P'op Hagä Do
Sahee hã, Kristo ky enyym do hyb n'aa bë
hã, bë tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa na-ããj
hẽ, 2 ỹ karẽn séd bë h'yyb hedo had'yyt hẽ,
bë kamahẵn bë da hadoo doo, séd hã bë
babok, séd hã bë h'yyb padäg. Tii da bë
adoo bä, baad ỹ h'yy gadajaa kän tii bä. 3 Ta
wób sa bahẵnh bë nu gapad'ëëk hyb n'aa
nado bë bad'oo sahõnh hẽ bë bad'oo doo.
Bë h'yy kasabé manä bë moo bok do hã. Bë
kadad'uu ta wób sa hã. Bë hyb n'aa jewyyg
ta wób bë hã hẽ bë hyb n'aa jaw'yyk do
bahẵnh. 4 Bë karẽn do hã had'yyt nado bë
h'yyb padäg. Taw'ããts hẽ ta wób karẽn do
hã na-ããj hẽ bë hyb n'aa newë.

5 Taw'ããts hẽ Kristo Jesus h'yyb hadoo bë
h'yyb:

6 Ta Yb, P'op Hagä Do hado né paawä ti
Kristo Jesus,
tagadoo P'op Hagä Do tanahadoo doo, aj'yy
gó takesok hyb n'aa.
7 Sahõnh hẽ hỹ pong jé hanäng do
raweh'ëëh do taberéd hõm paah.
Tii bä sa karom hado däk aj'yy tabahado
däk noo gó.

8 Aj'yy tabahado däk bä, ta daaj hẽ takadad'uu kän.
Baad P'op Hagä Do taky daheeh do hyb n'aa tagadoo radaj'ëëp doo.
B'aa kajatsëk do hã tagadoo radaj'ëëp,
nesaa do moo heb'ooh do radej'ëëp doo da.
9 Ti hyb n'aa sahõnh hẽ sa bahãnh Kristo bahado däk P'op Hagä Do an'oo bä.
Sahõnh hẽ hyb n'aa jewyk do sa bahãnh däg Kristo P'op Hagä Do an'oo bä.
10 Tii da P'op Hagä Do wén d'oo,
sahõnh hẽ hỹ pong jé habong doo,
badäk hahỹỹ hã habong doo,
t'õp habong do dejëp do paa na-ããj hẽ,
sa taron nu paa me rabehyy b'ëëh hyb n'aa Jesus raweh'ëëh hyb n'aa,
11 "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do sahõnh hẽ bag'ããs do ti Jesus Kristo",
sahõnh hẽ rabaher'oot hyb n'aa.
Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Doo, Jesus Kristo Yb, kawehëë däk hyb n'aa.

12 Ti hyb n'aa kä, najis haa, baad bë ky dahé däk do paa hadoo, heỹỹm doo me, kajajãn doo me tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah ji P'op Hagä Do edëëb wät do hyb n'aa ji moo hew'ëët do hã.* Taw'ããts hẽ tii da bë bad'oo bë mahang ỹ bawäd had'yyt nado. Taw'ããts hẽ bë mahang ỹ nawät bä ta bahãnh bë hyb n'aa tam'aah hỹỹ kä ta tii hã. 13 P'op Hagä Do ti hanoo bë karẽn bë moo bok tagen'aak doo. Tanoo na-ããj hẽ takarẽn do bë bahajaa hyb n'aa.
14 Taw'ããts hẽ bë h'yyb tsebé doo me bë moo boo sahõnh hẽ. Bë ky n'aa jẽẽw manäh. 15 Tii d' ỹ mejũũ bë hã, dooh hyb n'aa bë raky n'aa tapaa péh, baad had'op bë bahado däk hyb n'aa, P'op Hagä Do taah nesaa do nanäng do bë bahadoo hyb n'aa kä, badäk hahỹỹ bä nesaa do hedoo doo, nesaa do moo heb'ooh do mahang bë babok bä. Sagõõh gadagyp doo gó wë hã bag padëëk do hadoo bëëh, sa mahang, 16 P'op Hagä Do wë ji edëb had'yyt do ky n'aa sa hã bë baher'oot bä. Taw'ããts hẽ tii da né hẽ bë babok, tii da né hẽ bë bad'oo, Kristo kajaa bä. Ỹ da h'yy kasab'ee, daap hẽ nado tak'ëp bë hyb n'aa ỹ moo wäd wät ỹ bahapäh bä kä. 17 Babä ỹ ahoop do tamasaa bä P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta wë bë moo bok doo, tii bä ỹ h'yy gadajang, bë sii ỹ tsebé. 18 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë h'yy gadejah, bë tsebee si ỹỹ.

Tsimoot ky n'aa hahỹỹh

19 Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ gada, nayyw hẽ Tsimoot bë wë ỹ mejũũ tan'oo bä. Bë wë ỹ karẽn ỹ mejũũ, bë tah'yyb en'yym hyb n'aa, ỹ na-ããj hẽ ỹ h'yyb nyyw däk hyb n'aa bë ky n'aa tamanaa bä. 20 Jããm hẽ Tsimoot, pa ỹ hawät doo, baad bë tahyb n'aa newëë doo, baad hadoo do bë wë karẽn doo. Dooh ta see pé Tsimoot hadoo doo. 21 Ta wób jããm hẽ sa hã hẽ rahyb n'aa newëë. Sa hã baad hadoo do rahyb n'aa newëë. Dooh Jesus Kristo karẽn do rahyb n'aa newë bä. 22 Tii d' nado Tsimoot. Bë hapëë däk nyy da baad ub Tsimoot bawät. Baad ub sa t'aah sa yb sii moo wät doo da Tsimoot moo wäd wät si ỹỹ Jesus ky n'aa hanäm do hã. 23 Ti hyb n'aa kä, ỹ bahapäh bä kä nyy d' hã ỹ rabad'oo, ỹ karẽn Tsimoot ỹ mejũũ bë wë. 24 Ti hado né paawä, baad Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ gada, ỹ na-ããj hẽ nayyw hẽ bë wë ỹ bahõm tan'oo bä.

Epaporodit ky n'aa hahỹỹh

25 Ỹ hyb n'aa newë däk, taw'ããts hẽ hãj ỹ hadoo do Epaporodit häd näng doo, ỹ tamasa hyb n'aa wë ỹ bë mejũũ do paah, tababaaj hõm bë wë. Warahén rabad'oo doo da, si ỹỹ ti tamo n'aa jesuu panyyg hanäm doo. 26 Bë wë ỹ mejũũ tababaaj hõm tak'ëp sahõnh hẽ bë tahyb n'aa esee do hyb n'aa. Tahyb n'aa tón, nahëë näng paa bë ky n'aa napëë däk do hyb n'aa. 27 Te hub né hẽ. Nahëë näng né paah. P'eets hẽ paawä tadajëp. Tawén nadajëp P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn ta hã. Ỹ na-ããj hẽ P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn, ỹ h'yy kanatón hyb n'aa ta bahãnh tadajëb bä paawä. 28 Ti hyb n'aa kä, nayyw hẽ ỹ mejũũ bë wë tababaaj hõm, bë bahapäh bä kä bë h'yy gadajang hyb n'aa. Tii bä da, bë h'yy gadeja kän do hyb n'aa da, dooh da tak'ëp ỹ hyb n'aa tón wäd bä. 29 Taw'ããts hẽ h'yy gadajaa gó bë gadoo da, ji hỹỹj Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk do ji gadoo doo da. Taw'ããts

* **2:12** Heỹỹm doo me, kajajãn doo me ji wén moo wät tii, ji nes'õõs hyb n'aa. Masuuj nado tii. Ti hyb n'aa tii d' tawén her'oot.

hẽ bë weh'ëëh ta ti hedoo doo, 30 p'eets hẽ paawä tadajëp do hyb n'aa Kristo wë tamoo wät do hyb n'aa. Ỹ tamasa bë jawén buuj bë nahajaa do hyb n'aa ỹ bë masaa bä. Tahapëë né paawä dajëp ta hã péh, ti hadoo né hẽ ỹ tamasa.

3

Dooh ji daab yb bä ji daaj hẽ ji hajaa do hã ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹỹ kä wakãn haa, ta see ky n'aa bë ỹ ma erih: Taw'ããts hẽ bë h'yy gadeja Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa! Dooh ỹ h'yy ganapõ däg bä p'aa hẽnh ỹ erii bä pooj jé bë ỹ maher'ood wät doo. Baad ti bë hã, bë ỹ ma erih do bë tamo n'aa jesuu do hyb n'aa, ta see da bë rama met'ëëg mahẵnh.

2 Bë hyb n'aa matakä ajyy nesaa do moo bok doo, awaar nesaa do hedoo doo, ji hub kekyyt doo,* bë rawad'ii mahẵnh. 3 Ër ti P'op Hagä Do karapee heh'äät doo. Dooh sa masuuj noo byyh kahõk do hã daap yyp do rado bä ti P'op Hagä Do karapee heh'äät doo. Ëër, ta Sahee h'yyb mahũũm do hyb n'aa P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo, Kristo Jesus hã kasab'ee doo, ër ti P'op Hagä Do karapee heh'äät doo. Ër ti ta karapee heh'äät doo, ji hã hẽ ji moo wät do hã, ji daaj hẽ ji hajaa do hã na-ããj hẽ daab nayyp doo. 4 Ỹ haja né paawä ỹ daab yb bä ji daaj hẽ ji hajaa do hã. Sa daaj hẽ rahajaa do hã radaab yyp rahajaa redoo bä, ỹ sa bahẵnh ỹ hajaa ta tii hã ỹ daab yb bä ỹ karẽn bä paawä. 5 Masuj ỹ noo byyh ragahõg hõm 8 ta ẵh ỹ bahadoo bä kä.† Isaraéw buuj ỹỹh. Bẽn-Jamih panaa ỹỹh. Eber buuj heh'äät né ỹỹh. Pariséw see né ỹỹh, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh doo. 6 Tak'ëp ỹ karẽn do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do sahõnh hẽ raky daheeh, ỹ rejãã paa Jesus hã h'yy ka'eeh doo.‡ Dooh raw'yyt pé hã ỹỹ ỹ raky n'aa tapaa péh, baad ỹ ky daheeh do hyb n'aa paa sahõnh hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Baad däg ỹỹ Mosees ky n'aa jaw'yyk do matym gó.

7 Ti hadoo né hẽ, sahõnh hẽ tii, ti noo gó ỹ kamahẵn doo, dooh wäd ti hã ỹ hỹỹ kä Kristo ỹ bahapëë däk do hyb n'aa. 8 Ti had'yyt nado, sahõnh hẽ né hẽ p'ooj ub ỹ daab yyp doo, dooh its hã ỹ hỹỹ kä Kristo Jesus, wahë ỹ n'aa, ỹ hapëë däg kän do hyb n'aa. Sahõnh hẽ bahẵnh né hẽ ti Kristo ji bahapäh doo. Kristo hyb n'aa ỹ eréd hõm sahõnh hẽ pooj jé ỹ kamahẵn doo. Hesus do ji aw'oong hõm do hadoo sahõnh hẽ ti hã ỹỹ, Kristo baad ỹ bahapäh hyb n'aa da, 9 ta hã ỹ h'yy kata däk hyb n'aa. Ta hã ỹ h'yy kata däk do hyb n'aa kä, dooh ỹ tyw n'aa esóts wäd bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ỹ ky daheeh do hyb n'aa baad ỹ bahado däk P'op Hagä Do matym gó. Baad ỹ hado däk hỹỹ kä P'op Hagä Do matym gó, Kristo hã ỹ h'yy kae däk do hyb n'aa. P'op Hagä Do hanaa né hẽ ti baad ji hado däk do ta matym gó. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ tii. 10 Baad ỹ karẽn Kristo ỹ bahapäh. Hahỹỹ da ti ỹ karẽn: Ỹ karẽn ỹ bahapäh hã ỹỹ hẽ ta hejój taganä wät noo gó tagadoo doo. Ỹ karẽn ỹ bahapäh hã ỹỹ hẽ Kristo ahoop doo. Ỹ karẽn ỹ bahapäh hã ỹỹ hẽ tadajëp doo. Kristo dajëp paa ër hyb n'aa, ti hyb n'aa ỹ radajëëb bä ta hyb n'aa, ỹ karẽn ỹ gadoo né ti na-ããj hẽ. 11 Sahõnh hẽ ta ti ỹ karẽn ỹ bahapäh hã ỹỹ hẽ, ta jawén ỹ P'op Hagä Do gan'yyh hyb n'aa dejëp do mahang.

Ji pooj jé hawät do hã tak'ëp ji hyb n'aa matakëë do ky n'aa hahỹỹh

12 Dooh baad Kristo hadoo ỹ hado nä bä. Dooh baad had'op do ỹ hado nä bä. Ti hadoo né hẽ, tak'ëp ỹ hyb n'aa tam'aah Kristo Jesus hadoo ỹ bahado däk hyb n'aa kä. Ti hyb n'aa ỹ tabasëëw hõm. 13 Wakãn haa hedoo do Kristo hã h'yy ka'eeh doo, hã ỹỹ, dooh ta ti ỹ haja nä bä. Dooh baad Kristo hadoo ỹ hado nä bä. Ti hadoo né hẽ, tsyym kas'ỹỹ do rabahed'oo doo da ỹ badoo

* **3:2** Ma matëg oow Paw-Ro pes'ããp. Ji hub rakekyyt tawén her'ood bä, ajyy Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do hã raky kah'ũũm, sa masuuj noo byyh ragehõk hyb n'aa Judah buuj rabahed'oo doo da. Jããm hẽ tii da P'op Hagä Do gadoo ji, sa hã. Dooh se hub rado bä. Daap ti rama metëëk doo. Ti hyb n'aa Paw-Ro mejũũ rahyb n'aa matakëë sa mahẵnh. † **3:5** Tii d' né paa Isaraéw buuj rabahed'oo P'op Hagä Do karapee see karapee t'aah tabahadoo hyb n'aa. Tii d' né paa P'op Hagä Do mejũũ sa hã. ‡ **3:6** Tii d' Paw-Ro d'oo paah, Mosees ky n'aa jaw'yyk do Jesus hã h'yy ka'eeh do ragawats'iik rakarẽn ted'oo do hyb n'aa ti noo gó.

had'yyt hẽ. Dooh ỹ hyb n'aa matakä bä jó ỹ hadäk hẽnh. Dooh ỹ hyb n'aa newë bä pooj jé ỹ bawät do hã, ỹ hanäng péh. Pój ỹỹ jé hawät do hã tak'ëp ỹ hyb n'aa matakëë. 14 Tak'ëp ỹ hyb n'aa tam'aah ta säm ỹ gadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa. Hahỹ ta säm ỹ gadoo hyb n'aa ỹ tawén naëëj wät doo: Hỹ pong jé ỹ d' bawäd had'yyt hẽ Kristo Jesus hyb n'aa.

15 Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ ëër, baad Jesus hã h'yy kae däk do hedoo doo, ỹ hyb n'aa newëë doo da, nag'aap hẽ ỹ erii wät doo da taw'ãäts hẽ ër hyb n'aa newë. Ta see hadoo bë hyb n'aa newë nä bä ỹ erii wät do hã, tii bä da, P'op Hagä Do metëëh da bë hã, baad né ti ỹ erii wät doo. 16 Ti hado né paawä, taw'ãäts hẽ ër ky daheeh ër hã P'op Hagä Do metä wät do pénh né hẽ.

17 Taw'ãäts hẽ ỹ bawät doo da séd gó bë babok, wakãn haa hedoo doo. Taw'ãäts hẽ bë hyb n'aa matakä ãã babok doo da habok do sa hã, rababok doo da bë na-ããj hẽ bë babok hyb n'aa. 18 Baad habok do hã bë hyb n'aa matakä ỹ wén näng, hajõk ti anäng b'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do ky n'aa majĩĩ rababok doo da habok doo, Kristo hã rah'yy ka'eeh sa noo né paawä. Hajõõ nuu me bë ỹ maher'ood wät tii. H'yy kameoot doo me ỹ ab'aanh tii. 19 P'op Hagä Do gawats'iik da tii. Rawa do hã, rawëh do hã, reëëk do hã, ta see rakarẽn do hã rah'yyb padäg had'yyt hẽ, P'op Hagä Do hã nado. Nu meby n'aa näng do hã rah'yy kasab'ee. Badäk hahỹỹ hã hanäng do hã rah'yyb padëëk. 20 Ta ti hedoo do rababok doo da bë aboo manäh. Hỹ pong jé babuuj ti ëër. Tii b' naa, hỹ pong jé naa tabahyng, baad ër gada Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ër h'yyb tym dëëb. 21 Ta hejój me sahõnh hẽ tabag'ãäs. Ta ti tahejooj me ër hub nahejoonh do tawareem da, ta hub kabaj'aa do hadoo ër hub bahadoo hyb n'aa kä.

4

1 Ti hyb n'aa, wakãn haa hedoo do ỹ kamahẵn doo, tak'ëp ỹ hyb n'aa esee doo, baad bë aboo had'yyt hẽ bë ỹ maher'ood wät doo da né hẽ. Bë h'yy keréd manä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã. Najis haa, bë hyb n'aa né hẽ ỹ h'yy gadajang. Bë hyb n'aa né da ỹ kawehëë däk.

Sa hã Paw-Ro maher'oot do ky n'aa hahỹỹh

2 Tak'ëp ỹ betsẽẽ ỹỹnh Ewodija häd enäh doo, ỹỹnh Sĩn-Tike häd näng do daheeh, séd rah'yyb hedoo hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã rah'yy kata däk do hyb n'aa. 3 Õm, baad si ỹ Kristo wë moo wät doo, ỹ etsẽẽ a hã ta ti ỹỹj mamasaa, séd rah'yyb hedo padëëk hyb n'aa p'aa hẽnh. Si ỹỹ tak'ëp rahyb n'aa tam'aah paa Jesus ky n'aa hanäm do ãã her'ood hõm hyb n'aa. Aj'yy Keremen häd näng do sii, ta wób sa sii na-ããj hẽ, hawäd had'yyt do gadoo do heen n'aa hã sa häd kerii däk do sa sii ãã paa ramasa ta ti ỹỹj.

4 Taw'ãäts hẽ bë h'yy gadejah, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa. P'aa hẽnh bë ỹ maher'oot: Bë h'yy gadejah. 5 Taw'ãäts hẽ kaja hẽ denaa hẽ bë h'yyb bë mahũũm sahõnh hẽ sa wë, ta tii da bë babok sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa. Edaa däk Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matëëh doo. 6 Taw'ãäts hẽ dooh bë hyb n'aa tón péh. Bë er'ood had'yyt bä P'op Hagä Do sii, bë ky n'aa ets'ẽẽ ta hã bë karẽn doo. Bë j'aa etsë na-ããj hẽ ta hã sahõnh hẽ bë hã tabanoo do hyb n'aa. 7 Tii bä da P'op Hagä Do hã hana do ji h'yyb n'yym doo, sahõnh hẽ ji hajaa do bahẵnh hadoo do mo n'aa jesuu da bë h'yyb, bë h'yy kanatón hyb n'aa kä Kristo Jesus hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa.

8 Tagadëëg ub, wakãn haa hedoo doo, sahõnh hẽ baad hadoo do hã bë h'yyb padäg. Sahõnh hẽ ji weh'ëëh do hã, sahõnh hẽ P'op Hagä Do matym gó te hub hedoo do hã bë h'yyb padäg. Sahõnh hẽ nesaa do nanäng do hã, sahõnh hẽ hanäm do hã bë h'yyb padäg. Sahõnh hẽ baad tabahadoo do hyb n'aa ky n'aa etsëëh do hã na-ããj hẽ bë h'yyb padäg. Baad had'op do hã, baad tabahadoo do hyb n'aa ji j'aa etsë do hã bë h'yyb padäg na-ããj hẽ. 9 Bë ỹ ma metëëk doo da, hã ỹ naa bë gado däk doo da na-ããj hẽ bë aboo. Hã ỹ naa bë maa napäh doo da, wë ỹ bë bahapäh doo da na-ããj hẽ bë aboo. Tii bä da ji h'yyb näw P'op Hagä Do hã hana do bë hã tabawät da.

Ramasa do hyb n'aa Paw-Ro h'yy gadajang do ky n'aa hahỹỹh

10 Tak'ëp ỹ h'yy gadajang Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hã, hỹỹ kä, bäp peej tabado däk
bä kä, p'aa hẽnh ỹ bë hyb n'aa es'ee wät do
hyb n'aa, ỹ bë masa. Pooj jé ỹ bë hyb n'aa
es'ee wäd né paawä, dooh ta tyw n'aa pé ỹ
bë masa hyb n'aa paah. 11 Dooh ta ti ỹ erii
bä wë ỹ badoh do hyb n'aa. Dooh. Ỹ h'yy
gadajaa kän sahõnh hẽ hã ỹ kametëëh do
hã, baad tabadoo bä, baad tanado bä na-
ããj hẽ. 12 Ỹ hapëë däg kän nyy d' ỹ bad'oo
wë ỹ badoh bä, wë ỹ tamad'aak bä na-ããj
hẽ. Ỹ haja däk ỹ h'yy gadajang sahõnh hẽ
wë ỹ kametëëh do hã, ỹ wog nyy bä, ỹ asa bä
na-ããj hẽ, sahõnh hẽ ji karẽn do wë ỹ tanyy
bä, wë ỹ badoh bä na-ããj hẽ. 13 Sahõnh hẽ
ỹ hajaa Kristo ỹ tah'yyb hej'oonh do hyb
n'aa.

14 Ti hadoo né hẽ, taw'ããts hẽ né hẽ ỹ bë
masaa wät tabahejoonh bä hã ỹỹ. 15 Bëëh,
Pirip panang buuj, bë hapäh né hẽ, papuuj
nä Jesus ky n'aa hanäm do bë gado däk noo
gó, hëëj Masedonija häd näng do ỹ beréd
hõm noo gó, jããm hẽ bë ti Jesus hã h'yy
ka'eeh do wób mahang, ỹ masa doo, ta
s'ee hẽnh Jesus ky n'aa ỹ ma metëëk hyb
n'aa bë mahang ỹ ma met'ëëg wät doo da.
16 Tesaronika panang bä ỹ bawät noo gó,
pawóp nuu me bë mejõ wät paa matym ỹ
n'aa ỹ bë masa hyb n'aa wë ỹ badoh do
hyb n'aa. 17 Dooh hahỹ ỹ erii bä p'aa hẽnh
matym ỹ n'aa bë mejũũ hyb n'aa. Dooh ti
hyb n'aa tado bä hahỹ ỹ erih doo. Ỹ karẽn
baad bë P'op Hagä Do ky n'aa edëng ỹ bë
masa do hyb n'aa. 18 Ỹ gado däk sahõnh hẽ
wë ỹ bë mejõ wät doo. Ỹ gahëën do bahắnh
ti ta tii. Ta bahắnh wë ỹ ti anyy däk hỹỹ kä
wë ỹ bë mejõ hõm do an'oo bä, Epaporodit
tajooh doo. P'op Hagä Do h'yy gadajang bë
masa do hã. P'op Hagä Do matym n'aa buu
benyym do hadoo, P'op Hagä Do gadoo do
hadoo tii.* 19 P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh
doo, Kristo Jesus hyb n'aa bë hã da tabanoo
sahõnh hẽ bë wë badoh doo, bë h'yyb gó
badoh do na-ããj hẽ. Tak'ëp hetsooh do ta
wë hanäng do pénh né bë hã d' tabanoo.

20 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ër h'yy
kaha'eeh do hã, ër Yb, ër j'aa etsëë had'yyt
hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

Sa hã takedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

21 Taw'ããts hẽ bë edëë sahõnh hẽ Kristo
Jesus hyb n'aa tsyt hẽ P'op Hagä Do wë
kasëëw padëëk doo. Ër hỹỹj hedoo do
babä pa ỹ habong do bë m' rahyb n'aa
esee. 22 Sahõnh hẽ tsyt hẽ P'op Hagä Do wë
kasëëw bong do hahỹ panang bä habong
do bë m' rahyb n'aa esee na-ããj hẽ. Roma
sa wahë n'aa Sesa ramaneëënh do wë moo
b'ook doo, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, baad
bë m' rahyb n'aa esee.

23 Ỹ karẽn Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo, ky enyym bë hã. Jããm hẽ kä.

* **4:18** P'ooj ub, buu benyym do Isaraéw buuj rama ejuu P'op Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa. Tii da takerii däk Esodo hã. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm.

Korosa
Jesus hã h'yy ka'eeh do Korosa häd näng do panang bä habong do hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Do karẽn
do hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see hado
däk doo. Ër hỹỹj hadoo do Tsimoot häd
näng do daheeh 2 ỹ edëng bëëh, wakãn
haa hedoo doo, ãã nemuun Kristo hã h'yy
kata padëëk doo, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë
kasëëw bong doo, ta hã h'yy kanerét doo,
Korosa panang bä habong doo. Ỹ karẽn
P'op Hagä Do ër Yb ky enyym bë hã. Ỹ karẽn
baad ub bë tah'yyb en'yym.

3 P'op Hagä Doo, Jesus Kristo ër Wahë
N'aa Yb hã ãã ky n'aa etsẽẽ bä bë hyb n'aa,
ãã h'yy gadeja had'yyt hẽ ta wë bë hyb
n'aa, 4 Kristo Jesus hã bë h'yy kae däk ãã
ky n'aa napäh do hyb n'aa, sahõnh hẽ ta
hã h'yy ka'eeh do bë kamahẵn ãã ky n'aa
napäh do hyb n'aa na-ããj hẽ. 5 Jesus hã bë
wén h'yy ka'eeh, ta wób bë wén kamahẵn,
baad hadoo do ta jawén bë gadoo bë gada
do hyb n'aa. Hỹ pong jé P'op Hagä Do
enyyw hõm tii, bë hã tabanoo hyb n'aa.
Bë ky n'aa napëë däk hỹ pong jé ji gadoo
do ky n'aa, baad hadoo do ky n'aa, Jesus
Kristo ky n'aa hanäm doo 6 bë wë takajaa
noo gó. Badäk hahỹ haw'ããts hẽ ta ky n'aa
hanäm do kah'ũũm. Jé pad'yyt hẽ panyyg
ky dah'eeh do baad hadoo do hã tah'yyb
wareem hõm tii. Tii da né hẽ na-ããj hẽ
tabad'oo bë mahang, pooj jé ta ky n'aa bë
maa napäh noo gó naa, ji wë P'op Hagä
Do ky enyym do ky n'aa hã baad bë h'yy
kadaw'uuh noo gó naa. 7 Epaparas, ãã
sii Kristo wë moo wät doo, bë paa tama
met'ëëg wät ta ti panyyg hanäm doo. Baad
Epaparas moo wät. Dooh tah'yy gajëë bä
bë hyb n'aa Kristo wë tamoo wät do hã. 8 Ãã
tamaher'oot nyy da ta wób bë kamahẵn
P'op Hagä Do Sahee an'oo bä.

Sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahỹỹh

9 Ti hyb n'aa, bë ky n'aa ãã ky n'aa napäh
bä, ãã du doo paa P'op Hagä Do hã ãã ky
n'aa etsẽẽ bë hyb n'aa. Dooh ãã eréd bä bë
hyb n'aa ãã ky n'aa etsẽẽ doo. Ãã etsẽẽ P'op
Hagä Do hã ta Sahee hã hana do ji hapäh
doo me, ta Sahee hã hana do ji h'yy ganäng
doo me na-ããj hẽ bë tah'yy gan'yyh takarẽn
do hã, baad bë bahapäh hyb n'aa. 10 Tii
d' ãã wén ky n'aa etsẽẽ, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do ta karapee hã takarẽn doo da né
hẽ bë babok hyb n'aa, sahõnh hẽ bë moo
bok do hã tah'yy gadajang hyb n'aa, sahõnh
hẽ baad hadoo pé bë moo bok hyb n'aa
had'yyt hẽ, baad P'op Hagä Do bë bahapäh
hyb n'aa kä bë h'yyb gó. 11 Ãã ky n'aa etsẽẽ
na-ããj hẽ, tak'ëp ta kabaj'aa do hejój me bë
tah'yyb hej'oonh hyb n'aa, bë h'yy gejë hõm
mahẵnh ta hã, bë h'yyb jawyk hyb n'aa,
tsebee gó sahõnh hẽ bë gadoo hyb n'aa,
12 ër Yb hỹ pong jé hawät do wë bë h'yy
gadajang hyb n'aa. Ti né hẽ ti ta karapee sa
sii bë gadoo tan'oo bä ji hã taky n'aa enooh
doo, hỹ pong jé ta bag bawät bä ji gadoo
do pan'aa. 13 Ër ted'ëëp Nesaa Do Yb moo
gó naa, badagyp hadoo do bag'ããs doo. Ta
T'aah takamahẵn do ër hã tabagãã kän,
P'op Hagä Do an'oo bä kä. 14 Ta T'aah hyb
n'aa ër tabedëëb kän. Ta hyb n'aa kawug
hõm nesaa do ër moo bok doo kä.

Kristo sahõnh hẽ sa bahẵnh ky n'aa hahỹỹh

15 Ta T'aah gó kametä däk P'op Hagä Do ji
nahapäh doo. P'op Hagä Do hadoo né hẽ tii.
Sahõnh hẽ kapahuuj däk do pooj jé tawäd
né hẽ. Sahõnh hẽ kapahuuj däk do bahẵnh
tanu gadäk. 16 Ti né hẽ tii, sahõnh hẽ hỹ
pong jé hanäng doo, hỹ pong jé habok doo,
badäk hahỹỹ bä hanäng doo, badäk hahỹỹ
bä habok do na-ããj hẽ pahuuj wät doo. Ji
hapäh doo, ji nahapäh do na-ããj hẽ tape-
huuj bong, wë hã bag'ããs do ji nahapäh do
rado bä, kabaj'aa do ji nahapäh do rado
bä, mejũũ do ji nahapäh do rado bä, hyb
n'aa jewyk do ji nahapäh do rado bä na-
ããj hẽ. Ti né hẽ sahõnh hẽ pehuuj bong
doo. Ta hyb n'aa né hẽ sahõnh hẽ tapahuuj
wät doo. 17 Sahõnh hẽ pooj jé tawäd né hẽ.
Ta hyb n'aa né hẽ sahõnh hẽ tapahuuj wät

do baad tawén hadoo. 18 Ta hã h'yy ka'eeh doo, ta hub, ta mooh, ta tsyym hedoo doo, sa nu gabóg tii. Ti né hẽ sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do du na doo. Ti né hẽ jããm hẽ pooj jé dejëp do mahang ganä wät doo,* sahõnh hẽ sa bahãnh hyb n'aa jawyk tabahadoo hyb n'aa. 19 Tii d' tawén hadoo, ta da had'op ta T'aah bahadoo P'op Hagä Do karẽn do hyb n'aa. 20 P'op Hagä Do karẽn na-ããj hẽ, ta T'aah hyb n'aa, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä hanäng doo, badäk hahỹỹ bä habong doo, hỹ pong jé hanäng do na-ããj hẽ baad tabahadoo p'aa hẽnh ta wë, baad ub p'aa hẽnh sahõnh hẽ rababok hyb n'aa ta wë kä. Ta najiis rabahado padëëk tan'oo bä† ta T'aah majyyw hyb n'aa, b'aa kajatsëk do hã tadajëp do hyb n'aa.

21 Bëë kä, dawëë bë babok paa P'op Hagä Do mahãnh Kristo hã bë h'yy kana'eeh nä noo gó. P'op Hagä Do majĩĩ paa bëëh, bë h'yyb gó, nesaa do bë moo bok do hyb n'aa paah. 22 Ti hadoo né hẽ, hỹỹ kä ta najiis bë bahado däk tan'oo bä Kristo, aj'yy gó ewäd hyng do bë hyb n'aa dajëp do hyb n'aa. Ta najiis bë bahado däk tan'oo bä. Tii d' tawén d'oo, tsyt hẽ ta wë bë babok hyb n'aa, baad had'op bë bahadoo hyb n'aa ta matym gó, dooh bë rap'ãã ky n'aa tapaa pé hyb n'aa ta matym gó. 23 Baad bë h'yy kae had'yyt bä tii. Baad bë gahëën bä had'yyt hẽ panyyg hanäm do hã bë hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk doo. Ti né ti ta panyyg, Jesus ky n'aa, bë maa napëë wät doo, badäk hahỹ haw'ããts rapanäg hõm doo. Ta ti panäg n'aa see hado däk ỹ ti hỹ Paw-Ro.

Kristo hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ahoop do ky n'aa hahỹỹh

24 Ỹ tsebé da hẽ ỹ radawäts gëët doo bä, baad tabahadoo hyb n'aa bë hã ỹ ahoop doo. Ỹ karẽn ỹ bahajaa Kristo hã ỹ tan'oo däk doo, ta hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, ta hub, ta mooh, ta tsyym hedoo do sa hyb n'aa ỹ ahoop do pan'aa. 25 Kristo hã h'yy ka'eeh do sa masa n'aa ỹ bahado däk, hã ỹ P'op Hagä Do banoo do hyb n'aa baad ub sahõnh hẽ ta kyyh bë hã ỹ ma metëëk hyb n'aa. 26 Hã ỹ tabanoo tah'yyb däng doo, nyy d' tabad'oo ji hã, ỹ ma metëëk hyb n'aa. Kristo ewäd hyng do pooj jé dooh ji hapëë nä bä ta h'yyb däng doo. Dooh P'op Hagä Do h'yyb däng do kametä nä bä ti noo gó ër wahë makũũ hã. Ta karapee hã hỹỹ kä takametä wät. 27 P'op Hagä Do h'yyb däng ta karapee hã tametëëh tak'ëp baad hadoo do sahõnh hẽ Judah buuj nadoo do wë hỹỹ kä tamoo wät doo. Hahỹỹ da ta ti tak'ëp baad hadoo do ta h'yyb däng doo: Bë h'yyb gó, ta hã h'yy ka'eeh do h'yyb gó Kristo bawäd däk, Judah buuj nadoo do né paawä bëëh! Ti hyb n'aa bë né da gadoo tak'ëp baad hadoo do hỹ pong jé.

28 Kristo ky n'aa ãã panäk. Sahõnh hã ãã maher'oot tak'ëp péj baad raky daheeh hyb n'aa. Tak'ëp hajaa doo me sahõnh hẽ sa hã ãã ma metëëk. Tii d' ãã wén d'oo, Kristo hã h'yy kata däk do baad had'op rabahado padëëk P'op Hagä Do matym gó ãã karẽn do hyb n'aa. 29 Tii d' ãã karẽn do hyb n'aa, tak'ëp had'yyt hẽ ỹ hyb n'aa tam'aah, Kristo hejój me hëp ỹỹ gó baad hawät doo me.

2

1 Ỹ karẽn bë bahapäh nyy da tak'ëp ỹ ky n'aa etsẽẽ, tak'ëp ỹ hyb n'aa tam'aah bë hyb n'aa, Raw-Diseej panang buuj sa hyb n'aa na-ããj hẽ, jé Jesus hã h'yy ka'eeh do ỹ ranahapäh do wób sa hyb n'aa na-ããj hẽ. 2 Tii d' ỹ wén d'oo, ỹ karẽn rah'yy kej'oonh. Ỹ karẽn kamahãn gó séd rah'yyb hedoo. Tii d' ỹ wén d'oo na-ããj hẽ, baad rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do P'op Hagä Do h'yyb däng do hã. Ỹ karẽn baad rabahapäh ta tii. Baad ỹ karẽn Kristo rabahapäh, ỹ hanäng doo. 3 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do hã ji hapäh doo, baad ta hã ji h'yy ganäng doo, jããm hẽ Kristo hã ji baw'yyt. 4 Ta ti bë ỹ wén maher'oot, sa kyyh baad ji ed'oo doo me bë rawad'ii mahãnh. 5 Ỹ nawäd né paawä bë mahang, ỹ hyb n'aa newëë do bë mahang tabawät. Ỹ tsebé baad ub bë babok ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa. Séd h'yyb hedoo mä bëëh. Ỹ tsebé na-ããj hẽ dooh né hẽ bë h'yy gejë hõm Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hã ỹ ky n'aa napäh doo.

* **1:18** Jesus ganä wät do pooj jé ta wób ragenä boo né paawä, p'aa hẽnh radejëp. Jããm pooj jé Kristo dejëp do mahang ganä wät doo, nadajëb wät doo. † **1:20** Ta T'aah hã h'yy ka'eeh do tii.

Ji bawät do papuuj ky n'aa hahÿÿh

6 Ti hyb n'aa kä, Kristo Jesus bë gado däk
do hyb n'aa bë wahë n'aa tabahadoo hyb
n'aa, taw'ããts hẽ bë awäd had'yyt hẽ ta hã
h'yy kata däk do rababok doo da. 7 Baad
né hẽ bë h'yy kata däk Jesus hã joom kóm
baad joom tamasoo do hadoo. Taw'ããts
hẽ bë an'oo bë h'yyb gó Jesus bawät do
takahũũm magyys hẽ. Taw'ããts hẽ bë an'oo
baad bë h'yy kae had'yyt hẽ baad hadoo
do ky n'aa hã bë rama met'ëëg wät doo da
né hẽ. Taw'ããts hẽ tak'ëp bë h'yy gadeja
had'yyt hẽ P'op Hagä Do wë, bë hã tanoo do
hyb n'aa.

8 Bë hyb n'aa matakä ta s'ee hẽnh bë
rah'yyb mahũũm mahǎnh rama metëëk
doo me. Baad ji edoo né paawä rahyb
n'aa newëë doo, rama metëëk doo, daap
hẽ ti ta tii. Ji rawedii ta tii hã. Sa wahë
makũ ma mehetëk doo gó rabeh'ũũm rama
metëëk doo. Badäk hahÿÿ hã, nyy da ji
bad'oo, nyy da ji bawät do ky n'aa jaw'yyk
doo gó rabeh'ũũm rama metëëk doo. Dooh
Kristo hanaa tado bä ta tii. 9 P'op Hagä Do
had'op do Kristo, aj'yy tabahado däk doo.
10 Hÿÿ kä, Kristo hã bë h'yy kata däk do hyb
n'aa, ti anyy däk bë h'yyb gó sahõnh hẽ P'op
Hagä Do karẽn doo. Sahõnh hẽ kabaj'aa
do ji nahapäh doo, hyb n'aa jewyk do ji
nahapäh do na-ããj hẽ sa bahǎnh ti Kristo.
11 Judah buuj ajyy sa masuuj noo byyh
ragehõk P'op Hagä Do karapee rabahado
padëëk do metëë n'aa. Kristo hã bë h'yy
kata däk do hyb n'aa bë hã na-ããj hẽ ti anyy
däk ta metëë n'aa hadoo. Sa mo haj'aa nado
tii. Kristo ado hõm nesaa do ji h'yyb säg
karẽn doo. Ti né tametëë n'aa hadoo bë
hã hanäng doo. 12 Bë nu kemuun bong bä
bë radakä jëng hadoo Kristo sii. Bë genä
bong do hadoo Kristo sii p'aa hẽnh bë nu
gawëëj däk doo. Ta tii d' tawén hadoo P'op
Hagä Do hejój hã, Kristo ganä wät hanoo
do hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. 13 P'ooj
ub, nesaa do bë moo heb'ooh do hyb n'aa,
nesaa do bë h'yyb karẽn do kanado hõm
do hyb n'aa na-ããj hẽ, dejëp do hadoo bë
h'yyb tym P'op Hagä Do hã. Tii bä kä,
Kristo sii bë ganä wät hadoo P'op Hagä Do
an'oo bä. Sahõnh hẽ nesaa do ër moo wät
do tamabaan hõm ër hã kä. 14 P'op Hagä
Do awug hõm ër kũũt heen n'aa kerih do
hadoo doo, nesaa do wë ër taky n'aa etyy
do paah. Hahÿÿ da tabawug hõm: Tado
däk ër kũũt heen n'aa, tii bä tabepëëm däk
hadoo b'aa kajatsëk do hã. Jesus dajëp do
hyb n'aa dajëp hÿÿ kä ër kũũt ër hã ky n'aa
ketyy do paah. 15 P'op Hagä Do ado hõm
sahõnh hẽ nesaa do kabaj'aa do ji nahapäh
doo, nesaa do hyb n'aa jewyk do ji nahapäh
do sa hejój. B'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp
doo me P'op Hagä Do j'aa ketsëë däk sa hã.
Kristo dajëp noo gó sahõnh hẽ sa matym
gó P'op Hagä Do metä wät hadoo ta majĩĩ,
sa hã taj'aa ketsëë däk do rabahapäh hyb
n'aa.*

16 Ti hyb n'aa bë maa newë manä bë
raky n'aa tapa bä bë awa do hã, bë eëëk
do hã,† rabahed'oo doo da bë nad'oo hyb
n'aa. Bë maa newë manä na-ããj hẽ bë
raky n'aa tapa bä sét ta baab ken'yyh rata-
heb'ëës doo, kamarab papuuj rataheb'ëës
doo, Saab rataheb'ëës do na-ããj hẽ bë
natabëj bä. 17 Jããm hẽ ta pooj jé hawät do
metëë n'aa ti ta ti Judah buuj rataheb'ëës
doo, ratayy doo. Kristo kajaa do pooj jé
heen n'aa tii. Sahõnh hẽ ta ti kaja däk Kristo
hã, ti hyb n'aa dooh hyb n'aa ta ti ji karẽn
wät péh. 18 Bë maa newë manä bë raky
n'aa ety bä j'ooj madäk doo me rakadad'uu
gen'aak do hã, ããs raweh'ëëh gen'aak do
hã. S'ëë gó rameboon do hyb n'aa hyb n'aa
jewyk mäh, sa nooh. Rahyb n'aa newëë do
hã, sa hanaa hẽ rakasab'ee. 19 Ta ti hedoo
doo, dawëë rababoo däg kän, Kristo, ër nu
gabóg mahǎnh. Dooh rah'yy kata wäd bä ër
nu gabóg hã. Kristo hã h'yy ka'eeh doo, ta
hã h'yy kata däk doo, sa h'yyb rahej'oonh,
rahũũm had'yyt hẽ rah'yy ka'eeh doo, raky
dahé magyys hẽ na-ããj hẽ Kristo an'oo bä
P'op Hagä Do karẽn doo da. Ji nu gabóg

* **2:15** Tii da né hẽ Roma buuj rabad'oo sa majĩĩ hã. Sahõnh hẽ sa matym gó rametëëh sa majĩĩ, sa hã raj'aa ketsëë däk sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm Nesaa Do Yb hã, Nesaa Do Yb kabaj'aa do hã, P'op Hagä Do j'aa ketsëë däk do ky n'aa. † **2:16** Tii d' Paw-Ro wén her'oot, ma matëg oow rama metëëk do hyb n'aa. Sa noo ji tayy ji awa doo, ji eëëk doo, baad ji P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa. Dooh hyb n'aa pé ji tayy péh. Kristo dajëp do hyb n'aa P'op Hagä Do ji tawén gadoo, ji tayy do hyb n'aa nado. Dooh jarakë hedoo do ky n'aa tado bä hahÿÿh. Panyyg bód see hã ji tamaher'oot jarakë hedoo do ky n'aa.

hẽnh hanaa ji jarãã sahõnh hẽ ji hã masoo doo. Tii d' Kristo bad'oo ta hã h'yy ka'eeh do hã. Ta hã h'yy ka'eeh do tabaa g'ããs, ta hã rakata däk tan'oo bä.
20 Kristo hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa,
bë na-ããj hẽ bë dejëb bong hadoo pooj jé
ji bawät do hã. Ti hyb n'aa, h'ëëd hyb n'aa
badäk hahỹỹ hã habong do Kristo nahapäh
do rababok doo da bë babok nä? Hëd n'aa
bë gadoo raky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo?
21 "Bë ado manäh! Bë awa manäh! Bë moo
dëë manäh!", näng raky n'aa jaw'yyk doo.
22 Gawatsik do hã, hahänh do hã ji tamejũũ
do tii. Sa hanaa ta ti ji ramejũũ doo, ji
hã rama metëëk doo. Dooh P'op Hagä Do
hanaa tado bä. 23 Tak'ëp hajaa do ky n'aa
jew'yyk do ji ed'oo ta tii. Ji daaj hẽ P'op
Hagä Do ji weh'ëëh ji karẽn ta ti hedoo do
ky n'aa jew'yyk do an'oo bä. Ji daaj hẽ ji
kadaduu tan'oo bä. Ji daaj hẽ ji karehejãã
tan'oo bä ta tii. Baad né paawä ta mahang
ramoo bok doo, ti hyb n'aa baad ji hyb
n'aa manatakä bä, baad ub ji ed'oo ji hã
ramejũũ doo. Ti hadoo né hẽ nahejooj ta ti
hedoo do ky n'aa jew'yyk doo. Dooh tahaja
bä nesaa do ji h'yyb säg karẽn do hã ji h'yy
keba bä tan'oo bä.

3

Taw'ããts hẽ hỹ pong jé hanäng do hã ji h'yyb däk do ky n'aa hahỹỹh

1 Kristo sii bë ganä wät hadoo do hyb
n'aa, h'yyb tym papuuj P'op Hagä Do hã
hana do bë gado däk do hyb n'aa ỹ hanäng
péh, taw'ããts hẽ hỹ pong jé hanäng do hã bë
h'yyb padäg, P'op Hagä Do hub hadäk hẽnh
Kristo basooh bä. 2 Taw'ããts hẽ hỹ pong jé
hanäng do hã bë h'yyb padäg, badäk hahỹỹ
bä hanäng do hã nado. 3 Taw'ããts hẽ tii
da bë bad'oo bë dajëp paa hadoo do hyb
n'aa. Bë h'yyb papuuj tenyyw däk hỹỹ kä
Kristo sii P'op Hagä Do wë kä. Dooh ta
wób rahapëë nä bä ta ti bë h'yyb papuuj.
4 Kristo, bë h'yyb papuuj han'oo däk do
matëëh bä kä, sahõnh hẽ sa matym gó ta sii
bë kametä däk tii bä. Kristo kabaj'aa doo
da bë da kabaj'aa na-ããj hẽ ti noo gó kä.
5 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë gawats'iik
sahõnh hẽ baad nadoo do badäk hahỹỹ hã
ji h'yyb säg karẽn doo. Bë aå manä bë
ỹỹm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii.
Bë moo boo manä nesaa do nu meby n'aa
näng do bë hã hanäng doo me. Taw'ããts
hẽ bë gawats'iik ta wób hedoo pé nesaa do
ji h'yyb säg karẽn doo. Bë hyb n'aa hũũm
manä bë ma. Jé ta ma hã hyb n'aa h'ũũm
doo, ta ma hã tah'yy ka'eeh tii, dooh P'op
Hagä Do hã tah'yy kae bä. 6 Ta ti hedoo do
hyb n'aa né hẽ P'op Hagä Do rejãã da nabuj
keh'ũũm doo. 7 P'ooj ub, Kristo bë nahapäh
nä bä, tii d' paa bë babok. 8 Hỹỹ kä, taw'ããts
hẽ bë eréd hõm sahõnh hẽ hahỹ hedoo
doo: Ji kawajããn doo, ji h'yy ganapũũ doo,
sahõnh hẽ ji da hadoo ji pan'aa takyyk doo,
ta see ji ky n'aa rejãã doo, baad nadoo do
ji er'oot do na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ bë eréd
hõm né hẽ tii. 9 Daap bë menä manä bë da
hadoo do hã, bë eréd hõm do hyb n'aa bë
h'yyb säg baad nadoo do ji moo wät hanoo
doo. 10 Bë h'yyb tym papuuj bë tah'yyb
mahũũm hỹỹ kä. P'op Hagä Do mo haj'aa ta
ti ër h'yyb tym papuuj. P'op Hagä Do ah'ỹỹt
ër h'yyb tym papuuj, ta da hado had'yyt hẽ
tabahadoo hyb n'aa kä, baad P'op Hagä Do
ër bahapäh hyb n'aa na-ããj hẽ. 11 Papuuj ër
P'op Hagä Do mo haj'aa do hyb n'aa, séd gó
P'op Hagä Do ji tagadoo, Judah buuj ji do
bä, Judah buuj nadoo do ji do bä, masuuj
noo byyh kahõk do see ji do bä, masuuj noo
byyh kanehõk do see ji do bä, ta see buuj
ji do bä, ma kamanetëëk do ji do bä, ta see
karom ji do bä, sa karom ji nado bä na-ããj
hẽ. Sahõnh hẽ ër h'yyb tym gó Kristo bawät.
Sahõnh hẽ bahåånh hadoo do tii.
12 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do karapee,
tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do bë bahadoo
do hyb n'aa, tak'ëp bë takamahåån do hyb
n'aa, taw'ããts hẽ bë t'yyd mehĩĩn bë da
hadoo doo. Taw'ããts hẽ bë ky enyym ta
wób sa wë. Taw'ããts hẽ dooh né hẽ bë h'yy
kasabé bä. Taw'ããts hẽ kaja hẽ denaa hẽ bë
h'yyb bë mahũũm ta wób sa wë. Taw'ããts
hẽ h'yyb jawyg gó bë gadoo sahõnh hẽ.
13 Taw'ããts hẽ kamahåån gó bë gadoo ta wób
ramoo boo né paawä bë hã bë ganen'aak
doo. Taw'ããts hẽ bë mabaan hõm baad
nadoo do ta wób bë hã rabad'oo doo, nesaa
do bë moo bok do paa Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do mabaan hõm doo da né hẽ bë
hã. 14 Taw'ããts hẽ bë kamahåån bë da hadoo
doo, sahõnh hẽ mahåånh. Baad ub séd ji
h'yyb hedo däk ji kamahåån do an'oo bä.

15 Bë an'oo h'yyb n'yym doo, Kristo bë hã han'oo däk doo, bë tah'yyb mahũũm sahõnh hã, P'op Hagä Do bë tatsyyd wät do hyb n'aa h'yyb nyyw gó bë babok hyb n'aa. Kristo karapee séd h'yyb hedoo do takarẽn bë bahadoo. Taw'ããts hẽ bë h'yy gadeja P'op Hagä Do wë. 16 Bë an'oo bë h'yyb gó baad ub sahõnh hẽ Kristo ky n'aa bawät, bë an'oo bë tah'yyb mahũũm. Taw'ããts hẽ tak'ëp h'yy ganäng doo me bë ma metëëk ta ky n'aa bë da hadoo do hã. Taw'ããts hẽ tak'ëp h'yy ganäng doo me tak'ëp péj bë maher'ood na-ããj hẽ bë da hadoo doo, baad raky daheeh hyb n'aa. Taw'ããts hẽ Saaw-Mo hã hanäng do kejäm do ky n'aa, ta see pé P'op Hagä Do ji ma ejäm do ky n'aa na-ããj hẽ bë ma ejäm. Taw'ããts hẽ h'yy gadajaa gó bë ma ejäm P'op Hagä Doo. 17 Sahõnh hẽ bë moo bok doo, sahõnh hẽ bë her'oot do na-ããj hẽ, taw'ããts hẽ Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do ky gabuuj gó bë bad'oo. Jesus ër taky masa ta Yb wë. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë j'aa etsë né hẽ P'op Hagä Doo, ër Yb, bë hã tanoo do hyb n'aa.

Ỹỹj hã, ajyy hã, karapee hã na-ããj hẽ tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

18 Ỹỹj, taw'ããts hẽ bë ky dahé had'yyt hẽ bë patug. Tii d' né da taw'ããts hẽ bë bahed'oo bë h'yy kata däk do hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã. 19 Ajyy, taw'ããts hẽ bë kamahẵn had'yyt hẽ bë ẵj. Bë ejẵg manä bë ẵj. 20 Karapee, pahëëw, maruus, taw'ããts hẽ sahõnh hã bë ky daheeh bë yb, bë ỹỹn, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tsebé do hyb n'aa bë ky dahé bä. 21 Bë sa yb, bë ejẵg had'yyt manä bë taah, rah'yy geẽj mahẵnh bë wë. Tii d' bë adoo bä, dooh rah'yyb hedo boo baad hadoo do ramoo bok do hã.

Sa karom hã tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

22 Bëëh, sa karom, taw'ããts hẽ bë ky dahé had'yyt hẽ bë kariw n'aa. Bë moo bok do rahegãã bä had'yyt nado bë ky daheeh, bë hã raj'aa etsë bë karẽn do hyb n'aa. Taw'ããts hẽ bë h'yyb gó naa bë ky daheeh sa hã, j'ooj madäk doo me nado. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë weh'ëëh do hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad bë moo bok sa wë. 23 Taw'ããts hẽ t'õp, bë h'yyb gó naa bë moo bok sahõnh hẽ. Taw'ããts hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok ta ti bë h'yyb gó, ajyy wë had'yyt nado, 24 ta hã naa bë gadoo da baad hadoo do bë moo bok do mabaj bë bahapäh do hyb n'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë né hẽ, Kristo wë né ti bë moo bok doo. 25 Hỹỹ kä, baad nadoo do moo wät do gadoo né da nesaa do tamoo wäd wät do säm. Tii d' tawén hadoo, dooh P'op Hagä Do asëëw bä ji mahang.

4

1 Bëëh, sa kariw n'aa hedoo doo, taw'ããts hẽ baad bë bad'oo bë karom hã, baad bë an'oo na-ããj hẽ sa hã. Bë wad'ii manäh. Bë na-ããj né hẽ bë Kariw N'aa näng hỹ pong jé kä. Bë hyb n'aa newë tii. Taw'ããts hẽ bë karom hã bë bad'oo, bë kariw n'aa hỹ pong jé hawät do bë hã tabad'oo doo da.

Nyy da raky n'aa etsẽẽ doo, nyy da rababok do ky n'aa hahỹỹh

2 Bë h'yy gejë hõm manä P'op Hagä Do sii bë er'oot do hã. Bë hyb n'aa matakä had'yyt hẽ bë ky n'aa etsẽẽ bä. Taw'ããts hẽ bë h'yy gadeja had'yyt hẽ P'op Hagä Do wë bë hã tanoo do hyb n'aa. 3 Taw'ããts hẽ ãã na-ããj hẽ bë ky n'aa ets'ẽẽ, P'op Hagä Do tyw n'aa gas'ëës hyb n'aa Kristo ky n'aa pooj jé ji nahapäh do ãã baher'oot hyb n'aa. Ta ti ky n'aa hanäm do ỹ ma metëëk do hyb n'aa ỹ rawén dawäts gëët. 4 Ỹ bë ky n'aa ets'ẽẽ, baad ub, hã ỹ Jesus karẽn doo da né hẽ, ta ky n'aa ỹ baher'oot hyb n'aa. 5 Baad ub, h'yy ganäng doo me bë aboo had'yyt hẽ Jesus hã h'yy kana'eeh do sa wë. Ta tyw n'aa nyy bä tii da had'yyt hẽ ỹ karẽn bë bad'oo.* 6 Taw'ããts hẽ ky enyym doo gó had'yyt hẽ bë er'ood ta wób sa sii. Taw'ããts hẽ baad bë er'ood sa sii, rahyb n'aa newëë hyb n'aa bë her'oot doo. Tii d' bë adoo bä, bë hapäh da nyy da bë ky gadoo bë hã reaanh doo.

Sa wë Paw-Ro mejũũ do sa ky n'aa hahỹỹh

7 Ër hỹỹj hadoo do Tikiko häd näng do bë da tamaher'oot sahõnh hẽ këh ỹ n'aa. Ër hỹỹj hadoo do ãã kamahẵn do tii. Ãã

* **4:5** Tii d' takarẽn ji bad'oo, ta wób ji h'yyb tatuk hyb n'aa Jesus ky n'aa ragadoo hyb n'aa.

sii baad Kristo wë moo wät do tii. Dooh tah'yy gajëë bä, bë hyb n'aa, Kristo wë tamoo wät doo. 8 Bë wë ỹ mejũũ tabahõm, bë tamaher'oot hyb n'aa nyy da babä ãã babok, bë tah'yyb en'yym hyb n'aa na-ããj hẽ. 9 Ta sii ỹ mejũũ Onesĩm häd näng doo, bë panang buuj seeh. Ër hỹỹj hadoo do ãã kamahẵn doo, baad hadoo do hã h'yy kanerét do tii. Sahõnh hẽ babä ky n'aa bë da ramaher'oot.

Sa hã rahyb n'aa esee do ky n'aa hahỹỹh

10 Aj'yy Aris-Tako häd näng doo, pa ỹ radawäts gëët do bë m' tahyb n'aa esee. Maah-Ko, Béh-Nabéh j'ooh na-ããj hẽ bë m' tahyb n'aa esee. (Bë ỹ maher'ood wät paa nyy d' bë bad'oo Maah-Ko kajaa bä. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ baad bë gadoo.) 11 Jesus, Jus-To ta häd seeh, ti na-ããj hẽ bë m' tahyb n'aa esee. Jããm né ti ajyy Judah buuj Jesus hã h'yy ka'eeh doo, si ỹỹ P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa ma met'ëëk doo. Baad ỹ ramasa ỹ rah'yyb en'yym. 12 Epaparas, bë seeh, Kristo Jesus wë moo wät doo, bë m' tahyb n'aa esee. Tak'ëp taky n'aa hetsẽ bë hyb n'aa, baad had'op had'yyt hẽ bë babok hyb n'aa, baad ub bë bahapäh hyb n'aa na-ããj hẽ P'op Hagä Do karẽn do bë hã. 13 Tak'ëp Epaparas hyb n'aa tam'aah bë hyb n'aa, Raw-Diseej panang bä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa na-ããj hẽ, Ijerap panang buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa na-ããj hẽ. Ỹ hapäh tii, ỹ wén j'aa etsë ta hã. 14 Najis ỹỹ, mediko, Rukas häd näng doo, aj'yy Demas häd näng do daheeh ti na-ããj hẽ né hẽ m' bë rahyb n'aa esee. 15 Bë maher'ood ër hỹỹj hedoo do Raw-Diseej panang bä haj'eenh do sa hã ỹ hyb n'aa esee. Bë maher'ood na-ããj hẽ ỹỹnh Nim-Pa häd näng do hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do ta tób bä kahet'aa do sa hã na-ããj hẽ, ỹ hyb n'aa esee sa hã.

16 Hahỹ bë ỹ ma erih do bë ner'ood wät do jawén paa bä bë mahang, ỹ karẽn bë mejõ hõm Jesus hã h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bä haj'eenh do sa wë, t'ĩĩ hẽnh takaner'oot hyb n'aa. Taw'ããts hẽ tii bä bë ner'oot na-ããj hẽ kerih do Raw-Diseej buuj hã ỹ ma erii wät doo.

17 Hahỹỹ da bë maher'ood këh ỹỹ, aj'yy Akipo häd näng do hã: “Taw'ããts hẽ mabahajaa a hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo do mamoo wät do pan'aa.” Tii d' né da bë kyyh ta hã.

18 Ỹ Paw-Ro, moh ỹỹ me tagadëëg ub ỹ berii kän hahỹ bë ỹ hyb n'aa esee do ky n'aa. Ỹ karẽn paawä ỹ bë ky n'aa ets'ẽẽ ragadahew'ëës doo gó ỹ bagëët do hyb n'aa. P'op Hagä Do ky enyym da bë hã. Jããm hẽ kä.

1 Tesaronika
Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Tesaronika häd näng doo bä habong do hã pooj jé Paw-Ro ma erih do hahỹỹh.

1 Ỹ Paw-Ro, Siras, Tsimoot daheeh, ãã edëng bëëh, Tesaronika panang bä habong doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo, P'op Hagä Do ër Yb hã h'yy kata däk doo. Ãã karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bë hã. Ãã karẽn baad bë rah'yyb en'yym.

Paw-Ro ratsebé Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa ky n'aa hahỹỹh

2 P'op Hagä Do hã ãã ky n'aa etsẽẽ bä, ãã tsebee had'yyt hẽ ta hã bë hyb n'aa. 3 P'op Hagä Do ër Yb hã ãã ky n'aa etsẽẽ bä, ãã hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ baad bë babok doo, Jesus hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ãã hyb n'aa esee tak'ëp bë moo heb'ooh bä bë da hadoo do bë masa hyb n'aa, bë kamahắn do hyb n'aa sa hã. Ãã hyb n'aa newëë na-ããj hẽ, baad nadoo do bë ahob né paawä, dooh né hẽ bë hyb n'aa eréd Jesus Kristo ër Wahë N'aa hã bë h'yy ka'eeh doo, p'aa hẽnh tabahyng bë bahapäh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hã ãã tsebé. 4 Ãã wakããn, P'op Hagä Do kamahắn doo, ãã hapäh, bë P'op Hagä Do asëëw hõm ta karapee bë bahadoo hyb n'aa. 5 Ãã wén hapäh tii, Jesus ky n'aa hanäm do bë ãã maher'oot noo gó, ãã kyy me had'yyt nado ãã baher'oot. P'op Hagä Do Sahee hejój banoo ãã hã, ãã baha-jaa hyb n'aa ãã her'oot doo. Se hub né hẽ Jesus ky n'aa baad ãã bahapäh ãã h'yyb gó. Bë bahapäh nyy da ãã babok bë mahang. Baad ãã babok do hã bë bahapäh te hub né hẽ Jesus ky n'aa ãã manaa doo. 6 Ãã wén hapäh na-ããj hẽ bë P'op Hagä Do asëëw hõm doo, ãã babok doo da, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bawäd wät doo da bë baboo däg kän do hyb n'aa. P'op Hagä Do Sahee hana do ji tsebé doo me bë gado däk Jesus ky n'aa, ta wób bë rarahejã né paawä ta hyb n'aa. 7 Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ Masedonija häd näng do häj n'aa bä, Akaja häd näng do häj n'aa bä habong do Jesus hã h'yy ka'eeh doo, rahapëë däk hỹỹ kä tak'ëp P'op Hagä Do hã ji h'yy ka'eeh bë h'yy ka'eeh do hadoo. 8 Bë hanaa né hẽ Jesus ky n'aa Masedonija, Akaja häj n'aa bä raky n'aa napëë hõm doo. Jé pad'yyt hẽ raky n'aa napëë kän P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh doo. Ti hyb n'aa, dooh ãã her'ood wäd bä bë ky n'aa, sahõnh hẽ raky n'aa napëë däk do hyb n'aa P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh doo. 9 Sa daaj hẽ rabaher'ood kän jé pad'yyt hẽ bë hã ãã baher'ood wät doo, baad bë mahang ãã babok doo. Raher'ood kän na-ããj hẽ, bë eréd hõm kabarii hã bë h'yy ka'eeh doo, P'op Hagä Do hã, hedëp do hã, heh'äät hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kä. P'op Hagä Do karẽn do bë moo bok hỹỹ kä, ta hã bë hyb n'aa jew'yyk hỹỹ kä, sa nooh. 10 Raher'oot na-ããj hẽ ta T'aah, dejëp do mahang ganä wät do P'op Hagä Do an'oo bä, bë gada tamatëëh hỹ pong jé naa. Jesus bë gada, ji tamo n'aa jesuu doo, nesaa do hã ta hã h'yy kana'eeh do P'op Hagä Do ky n'aa ety mahắnh.

2

Baad Tesaronika panang bä Paw-Ro rababok do ky n'aa hahỹỹh

1 Bëëh, ãã wakããn, bë hapäh ti dooh daap hẽ tado bä bë mahang ãã her'oot do Jesus ky n'aa. Hajõk ky dah'eeh. 2 Pooj jé Pirip häd näng do panang bä ãã rarejã né paawä, ãã raky n'aa rejã né paawä, P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo, ãã tah'yyb ne'ỹỹm. Ti hyb n'aa bë ãã maher'oot ta ky n'aa hanäm doo, hajõk bë panang buuj ãã rahyb n'aa wareem né paawä. 3 Sahõnh hẽ sa hã ãã ky padäg hẽ Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, dooh daap hẽ ãã menä bä. Ji es'õõs do nado tii. J'ooj madäk do nado ti ãã wén her'oot P'op Hagä Do ky n'aa. Ãã karẽn do jawén nado. Dooh bë ãã wad'ii bä. 4 Ãã P'op Hagä Do metyy paah, ti ãã hã tah'yyb däng ta panyyg hanäm do ãã baher'oot hyb n'aa sahõnh hẽ sa hã. Ti hyb n'aa ta panyyg ãã baher'oot bä, dooh ta wób gen'aak do ky n'aa ãã her'ood bä. P'op Hagä Do gen'aak do ti ãã her'oot doo. Ti né

hẽ ti ãã h'yyb metyy doo. 5 Dooh noo gó ãã h'yyb manep'ëëh péh. Bë hapäh né hẽ, dooh tii da ãã adoo bä. Dooh noo gó ãã ky ken'yym sa ma hyb n'aa, Jesus ky n'aa ãã baher'oot bä. Ãã ehub né hẽ ãã her'oot do P'op Hagä Do hapäh. 6 Dooh ãã bë j'aa etsë do jawén ãã aboo bä. Dooh ãã ta wób raj'aa etsë do jawén ãã aboo bä.

7 Kristo mejũũ do ãã bahadoo do hyb n'aa, ãã karẽn bä paawä, ãã haja né paawä bë hã ãã mejõ bä. Ti hadoo né hẽ, dooh tii d' ãã karẽn bä. Bë mahang ãã babok noo gó baad ãã ky enyym bë hã. Ji ỹỹn ji takamahẵn do hadoo, 8 bë ãã kamahẵn tak'ëp. Bë ãã panäk paa P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Baad ãã h'yyb bë ãã masa hyb n'aa. Tii da ãã wén d'oo tak'ëp ãã kamahẵn do hyb n'aa bëëh. 9 Ãã wakããn, bë hapäh nä tak'ëp ãã moo bok ãã ma, ãã waa säm hã, bë mahang ãã habok noo gó. Adëb bä, atsëm ãã moo bok ãã waa säm hã. Tii da ãã wén d'oo, bë hã ãã ganada hyb n'aa ãã waa, ãã h'ëëd, P'op Hagä Do panyyg hanäm do ãã her'ood nuuj jé bë hã. 10 Bë hapäh, P'op Hagä Do hapäh na-ããj hẽ hahỹỹh: Baad ub né hẽ, P'op Hagä Do karẽn doo da ãã babok paa bë mahang, Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang. Dooh hyb n'aa ãã hã raky kes'ëëm péh. 11-12 Bë hapäh na-ããj hẽ, bä mahang ãã babok noo gó bë ãã h'yyb enäw had'yyt hẽ, bë ãã mejũũ tak'ëp péj sét ken'yyh, ji yb ji hã tabad'oo do hadoo, P'op Hagä Do karẽn doo da bë babok hyb n'aa. Tii da ãã karẽn bë babok, bë P'op Hagä Do atsyyd wät do hyb n'aa tabag'ããs do karapee bë bahadoo hyb n'aa, ta sii, hỹ pong jé ta bag hetsooh do gabarëëh do mahang bë babok hyb n'aa.

13 P'op Hagä Do ky n'aa bë hã ãã baher'oot noo gó, ãã kyyh nado ti bë hã. P'op Hagä Do kyyh bë hã, bë wén ky daheeh. Te hub né hẽ tii. P'op Hagä Do kyyh né hẽ ti bë maa newëë doo, ãã her'oot doo. Ta kyy me né hẽ P'op Hagä Do bë tah'yyb h'ỹỹt, bëëh, ta hã h'yy kasadä doo. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hã ãã tsebee had'yyt hẽ. 14 Ãã wakããn, Jesus ky n'aa bë ky daheeh ãã wén hapäh, Judah häj n'aa bä habong do Jesus hã h'yy ka'eeh do hado däk do hyb n'aa bëëh. Jesus hyb n'aa bë wakããn bë rarahejãã, sa hã sa wakããn rarahejãã do hadoo Jesus hyb n'aa. P'op Hagä Do karapee, Kristo Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Judah häj n'aa bä habong do rahoop sa wakããn mooh, Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo né hỹỹ kä bë ahoop né hẽ bë wakããn Jesus hã h'yy kana'eeh do sa mooh, P'op Hagä Do panyyg bë ky daheeh do hyb n'aa. 15 Nanäng Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do kyy gó né hẽ radaj'ëëp Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Tii d' né paa sa wahë makũ rabed'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod wób sa hã. Radej'ëëp né paah. Tii d' né hẽ ãã hã hỹỹ kä. Ãã kejën bong ran'oo bä hajõng panang bä. Dooh P'op Hagä Do gen'aak do ramoo boo bä. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do majĩĩ däg. 16 Judah buuj nadoo do hã P'op Hagä Do panyyg hanäm do ãã baher'oot bä, P'op Hagä Do bed'ëëp hyb n'aa sa h'yyb tym, ta wë rababok hyb n'aa, ãã rameduuk Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do hã. Tii d' had'yyt rawén d'oo do hyb n'aa ta bahẵnh däg sa hã hanäng do nesaa doo. Ti hyb n'aa edaa däk ta säm baj sa hã P'op Hagä Do banoo doo.

Tak'ëp Paw-Ro rakarẽn rabaheg'ããs Tesaronika buuj ky n'aa hahỹỹh

17 Ãã wakããn, banadawëd ãã bah'ũũm ran'oo bä bë mahẵnh, tak'ëp ãã h'yy ketón bong, ji t'aah dajëp do ji h'yy katón do hyb n'aa hadoo. Dooh né paawä bë mahang ãã aboo boo bä, bë ãã hyb n'aa esee. Tak'ëp ãã karẽn bë ãã baheg'ããs. 18 Ãã h'yyb gó ãã karẽn paawä bë ãã bahehëën. Hajõõ nuu me hëp ỹỹ ỹ karẽn paawä ỹ bahõm bë wë. Ãã wén nahõm, Nesaa Do Yb ãã tah'yyb panas'ëëh do hyb n'aa. 19 Tak'ëp ãã wén karẽn bë ãã baheg'ããs, bë hyb n'aa né hẽ ãã j'aa etsë, bë hyb n'aa né hẽ ãã tsebé. Baad P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh nä Jesus matëëh noo gó ãã gahëën. Baad had'yyt hẽ Jesus hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ãã tsebé da, ãã j'aa etsë da Jesus Kristo, ër wahë n'aa, p'aa hẽnh tabahyng noo gó ji mo haj'aa tabaheg'ããs bä. 20 Te hub né hẽ, bë hyb n'aa né hẽ ãã kasab'ee, bë hyb n'aa né hẽ ãã tsebé. Ti hyb n'aa ãã karẽn bë ãã baheg'ããs.

3

1-2 Ti hyb n'aa, tak'ëp ãã h'yy katón bä bë hyb n'aa, ãã hyb n'aa newëë Tsimoot ãã mejũũ bë wë. Ti nuuj jé Atẽn häd näng do panang bä ỹ baym Siras daheeh. Ãã hỹỹj hadoo né hẽ ti Tsimoot. Ãã moo hadoo né tii, P'op Hagä Do karẽn do moo wät doo. Kristo ky n'aa taher'oot. Ãã mejõ hõm bë tah'yyb tsebé hyb n'aa, baad had'yyt hẽ Jesus hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa, 3 bë h'yy ganejë hõm hyb n'aa, baad nadoo do bë ahoop do hyb n'aa. Bë hapäh né hẽ, Jesus Kristo hã ji h'yy kae bä, ji rarahejãã. Ti né hẽ P'op Hagä Do h'yyb däng ji hã, baad ji h'yyb tawapëën hyb n'aa. 4 Bë mahang ãã babok noo gó, hajõõ nuu me bë ãã maher'oot ji da rarejãã Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ãã her'oot do paa ta ti bë hã, ta ti né kä. 5 Bë h'yy gejë hõm ỹ ed'oo bë rarahejãã do hyb n'aa. Nejaa wäd hëp ỹỹ ỹ gamada me bë ky n'aa. Ti hyb n'aa ỹ mejũũ Tsimoot bë wë, bë taheg'ããs Jesus hã bë h'yy kae nä bä. Ỹ h'yyb eỹỹm Nesaa Do Yb, ji h'yyb tahet'uuk doo, bë tah'yyb tatug bä bë hyb n'aa eréd hõm bä Jesus. Ỹ h'yyb eỹỹm Satanas bë tah'yyb met'ëëg hõm bä. Daap paawä tii bä ãã ma met'ëëg bong Jesus ky n'aa bë hã.

6 Hỹỹ kä, nag'aap hẽ Tsimoot kaja nä bë wë hana doo. Baad bë ky n'aa tabaher'oot. Baad Jesus hã bë h'yy ka'eeh tanooh, baad ta wób bë kamahắn tanooh. Bë hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ m' ããh, tanooh. Tak'ëp mä bë karẽn bë wë ãã baheg'ããs, tanooh. Tii d' né ãã karẽn né hẽ. 7 Ti hyb n'aa, ãã wakããn, tak'ëp ãã rarahejã né paawä ãã tsebee kän bë ky n'aa hanäm do hyb n'aa. Jesus hã bë h'yy ka'eeh nä do hyb n'aa ãã wén tsebé. 8 Hỹỹ kä dooh ãã h'yy ketón boo bä. Ãã tseb'ee hỹỹ kä, baad Jesus hã bë h'yy kae had'yyt do hyb n'aa. 9 “Taw'ããts hẽ õm ee. Baad mah'yyb mahũũm sa h'yyb tym. Ãã mah'yyb tym tseb'ee sa hyb n'aa”, näk ãã P'op Hagä Do hã. Tak'ëp P'op Hagä Do ãã j'aa etsë bë hyb n'aa. 10 Hajõõ nuu me tak'ëp P'op Hagä Do hã ãã betsẽẽ, p'aa hẽnh bë ãã baheg'ããs tan'oo bä, bë ãã ma metëëk hyb n'aa bë nahapäh nä doo, baad had'yyt hẽ Jesus hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kä.

11 P'op Hagä Do ër Yb hã, Jesus ër Wahë N'aa hã na-ããj hẽ ãã ky n'aa etsẽẽ, rabado hõm hyb n'aa sahõnh hẽ ãã tahewaat doo, tabahajaa hyb n'aa bë wë ãã bah'ũũm. 12 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ãã ky n'aa etsẽẽ, sahõnh hẽ bë da hadoo do tak'ëp bë kamahắn magyys hẽ hyb n'aa, tak'ëp bë ãã kamahắn doo da. 13 Ãã ky n'aa etsẽẽ bë h'yyb tym tabehej'oonh hyb n'aa, ta karapee sii hẽ Jesus ër Wahë N'aa kajaa bä kä, ji naw'yyt hyb n'aa bë hã raky n'aa tapaa do ky n'aa P'op Hagä Do ër Yb matym gó, baad ub, tsyt hẽ ta wë bë babok do hyb n'aa.

4

P'op Hagä Do karẽn doo da ji bawäd had'yyt hẽ do ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹỹ kä ãã wakããn, ta see ky n'aa bë hã ãã ma erih. Jesus kyy gó tak'ëp ãã betsẽẽ paa bë hã, P'op Hagä Do karẽn doo da bë baboo had'yyt hẽ, bë ãã ma metëëk do paa hadoo da. Tii d' né hẽ bë babok ãã hapäh. Hỹỹ kä, ta bahắnh ãã karẽn bë an'oo bä. 2 Tii d' ỹ wén etsẽẽ bë hã, bë hapäh do hyb n'aa Jesus ky gabuuj gó bë hã ãã mejũũ do paah.

3 P'op Hagä Do karẽn sahõnh hẽ baad nadoo do bë eréd hõm, baad hadoo do bë gadoo, baad had'yyt hẽ bë babok hyb n'aa kä. Dooh P'op Hagä Do karẽn bä bë aắ bä bë ỹỹm, bë patug nadoo do sii. 4 Takarẽn bë sahõnh hẽ bë h'yy keb'aah bë ỹỹm nadoo do hã, bë patug nadoo do hã. P'op Hagä Do karẽn baad ub, tsyt hẽ, ta wë bë baboo had'yyt hẽ, P'op Hagä Do hã, ta wób hã na-ããj hẽ weh'ëëh doo da. 5 P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do bë hado manäh. Nesaa do sa h'yyb tii. Rah'yy karẽn pé sii rabahe'ỹỹh. 6 Dooh ta tii da ji wad'ii ji da hadoo doo. Ta da hadoo wadii péh, ta da hadoo do ỹỹm sii haỹỹh péh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rajãã da, baad ãã maher'oot do paa né hẽ bë hã. 7 Ër P'op Hagä Do atsyyd wät, baad had'yyt hẽ ër babok hyb n'aa ta wë. Dooh ër tatsyyd bä nesaa doo gó ër babok hyb n'aa. 8 Ti hyb n'aa jé hahỹỹ ãã ma metëëk do taky nadahé bä, aj'yy kyyh had'yyt hẽ nado taky nadaheeh, P'op Hagä Do kyyh ti taky nadaheeh doo! P'op Hagä Doo, ta Sahee baad had'op do bë hã hanoo do ti taky nadaheeh!

9 Dooh hyb n'aa bë ãã ma erih pé ji
da hadoo do ji kamahẵn do ky n'aa, P'op
Hagä Do ma met'ëëg wät do hyb n'aa
bëëh, bë kamahẵn hyb n'aa bë da hadoo
doo. 10 Ãã hapäh, sahõnh hẽ Jesus hã h'yy
ka'eeh do Masedonija häj n'aa bä habong
do bë kamahẵn. Ti hado né paawä, ãã
wakããn, tak'ëp ãã betsẽẽ bë hã ta bahẵnh
bë kamahẵn hyb n'aa bë da hadoo doo.
11 Ta ẵh hã had'yyt hẽ bë hyb n'aa newë nyy
da bë bad'oo, tak'ëp baad ub bë babok hyb
n'aa bë da hadoo do wë, bë du nen'aa hyb
n'aa bë tah. Taw'ããts hẽ bë ma hã bë moo
bok, bë waa enäh hyb n'aa, bë h'ëëd enäh
hyb n'aa, bë ãã ma metëëk do paa da né hẽ
ãã habok noo gó bë mahang. Taw'ããts hẽ ta
tii hã bë h'yyb padäg had'yyt hẽ. 12 Tii da bë
ãã wén mejũũ, ta ẵh hã had'yyt hẽ baad bë
babok Jesus hã h'yy kana'eeh do rahegãã
bä kä, baad bë raweh'ëëh hyb n'aa, ta wób
hã bë daab yb mahẵnh n'aa na-ããj hẽ.

Jesus matëëh do ky n'aa hahỹỹh

13 Ãã wakããn, ãã karẽn baad bë bahapäh
Jesus hã h'yy ka'eeh do dejëp do sa ky n'aa.
Dooh ãã karẽn bë h'yy ketón bä dejëp do
hã, ta wób, Jesus hã h'yy kana'eeh do rah'yy
katón doo da. Tak'ëp rawén h'yy ketón tii,
rapanyyg kanadaheeh do hyb n'aa ji ganä
wät do ky n'aa. Ji dajëp jawén paa bä,
dooh baad hadoo do ragahëën péh. 14 Jesus
dajëp, tii bä taganä wät p'aa hẽnh ãã hapäh.
Ti hyb n'aa ër hapäh hahỹỹh: Jesus hã h'yy
ka'eeh do paa dejëp doo, genä bong da p'aa
hẽnh sa kamag paa P'op Hagä Do an'oo bä.
Hỹ pong jé Jesus masäk ta sii P'op Hagä
Do an'oo bä. 15 Bë ãã maher'oot Jesus,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ãã tama metëëk
doo: Ëër, babä hedëp nä do Jesus p'aa hẽnh
tamatëëh bä, dooh da ër mamuun ta hã, ta
hã h'yy ka'eeh do dejëp do sa pooj jé. 16 Ta
daaj hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bahyng
da wawẽẽ hẽ hỹ pong jé naa. Ti noo gó
da ji maa napäh da ta hejój Jesus mejũũ
doo. Tak'ëp da ta kyyh. Ti noo gó né da
ji maa napäh ããs sa wahë n'aa kyyh. Ti
noo gó né da torõm-bet häd näng doo, P'op
Hagä Do ma, gamehỹỹh do ji maa napäh
da. Tii bä kä, Kristo hã h'yy ka'eeh do dejëp
do paa kä genä hõm kän sa kamag paah.
17 Tii bä nadejëp nä doo, as'ëëg kän sa sii wë
puh mahang P'op Hagä Do an'oo bä, wë hã,
Jesus ër wahë n'aa, ër gadoo hyb n'aa. Tii
bä kä, hỹ pong jé ta sii had'yyt ër baboo kän.
18 Ti hyb n'aa bë da hadoo do hã bë h'yyb
tsebee ji ganä wät do ky n'aa hã.

5

1 Dooh hyb n'aa ny noo gó Jesus bahyng
do ky n'aa ãã berih péh, ãã wakããn. 2 Baad
bë bahapëë däk ta ti ky n'aa. Bë hapäh,
nayyw hẽ da Jesus kajaa. Ji ganada bä taka-
jaa. Hets'ëëk do atsëm kajaa do ji ganada do
hadoo tii. 3 Ta wób, Jesus hã h'yy kana'eeh
do rah'yy kanap'eed gó raky hadoo bä:
“Taw'ããts hẽ, h'yyb nyyw däk badäk hahỹỹ
hã habong doo. Dooh ër heỹỹm péh”, ra-
banäng bä, tii bä kä da, nayyw hẽ P'op Hagä
Do mo haj'aa adäng sa hã tak'ëp nesaa doo.
Nayyw hẽ da tii. Ỹỹnh wog mahỹỹnh nayyw
hẽ ganä däk do hadoo da. Nayyw hẽ da
P'op Hagä Do mo haj'aa adäng sa hã tak'ëp
nesaa doo. Dooh da rahaja bä rakejën bä ta
ti mahẵnh.
4 Jesus hã h'yy kana'eeh doo, badagyp
do hadoo doo gó habok doo, Jesus kajaa
do ganah'ëën do nahado bëëh. Ti hyb
n'aa dooh bë h'yy gabadoo bä Jesus kajaa
do hã, hets'ëëk do hã ji h'yy gabadoh do
hadoo. 5 Ta bag hadoo doo gó habok do
bëëh, P'op Hagä Do panyyg hanäm do hã bë
h'yy kadaw'uuh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa
dooh bë h'yy gabadoo bä Jesus kajaa bä.
Atsëm habong doo, P'op Hagä Do panyyg
hanäm do hã h'yy kanadew'uuh do hyb
n'aa badagyp do hadoo doo gó habong do
nahado ëër. 6 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ dooh
ji h'yy kanap'eed bä Jesus kajaa do hã ta
wób rabad'oo doo da. A'ỹỹh do hadoo tii.
Taw'ããts hẽ ër hyb n'aa matakëë. Taw'ããts
hẽ ër h'yyb ër mesoo, baad nadoo do ji
h'yyb karẽn do jawén ër nabok hyb n'aa.
7 Ha'ỹỹh doo, atsëm ti rabaỹỹh. Jarakë
hedoo do he'ëëk doo, atsëm ti rakanahapëë
bong ta mahỹỹj hyb n'aa. Atsëm buuj
hadoo né tii, badagyp do hadoo doo gó
habok doo. 8 Ëër, dooh tii da ër hado bä.
Adëb bä buuj hadoo ëër, baad hadoo do
P'op Hagä Do karẽn do hapäh doo. Ti hyb
n'aa, taw'ããts hẽ ër h'yyb ër mesoo, baad
nadoo do ji h'yyb karẽn do jawén ër nabok
hyb n'aa. Taw'ããts hẽ baad ër kan'yyh, sa

h'yy gatsapoog me, sa nu gasu me na-ããj hẽ warahén rakan'yyh doo da hadoo. Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé tii: Taw'ããts hẽ baad ër h'yy kae had'yyt hẽ P'op Hagä Do hã. Taw'ããts hẽ ta wób ër kamahẵn had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ Jesus ër ted'ëëp sahõnh hẽ P'op Hagä Do rejãã do mahẵnh ër gahëën had'yyt hẽ.*

9 Ta ti ỹ wén her'oot, ër P'op Hagä Do asëëw hõm ër tarejãã hyb n'aa nado. Ër tasëëw hõm ër tabed'ëëp hyb n'aa ta wób tarejãã noo gó, ër hyb n'aa Jesus Kristo ër Wahë N'aa, dajëp do hyb n'aa. 10 Ër hyb n'aa Jesus wén dajëp, ta sii ër babok hyb n'aa. Jesus matëëh bä ër edëb nä bä, ër dejëb bä na-ããj hẽ, ta sii né da ër babok. 11 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër ted'ëëp do hyb n'aa, bë da hadoo do hã bë h'yyb tsebee. Bë da hadoo do hã bë h'yyb masaa. Tii da bë bad'oo doo da né hỹỹ kä.

12 Ãã wakããn, tak'ëp ãã betsẽẽ bë hã, bë wehëë bë mahang tak'ëp moo bok doo, bë da h'yyb hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do bë ma met'ëëk doo, bë h'yyb mah'ũũm doo. 13 Bë wehëë, bë kamahẵn, tak'ëp ramoo bok do hyb n'aa bë ramasa hyb n'aa. H'yyb näm doo gó bë aboo bë da hadoo do wë.

14 Ãã wakããn, tak'ëp ãã betsẽẽ bë hã, tak'ëp peej bë maher'ood Jesus hã h'yy ka'eeh do moo nehõnh do ramoo bok hyb n'aa sa ma säm hã, sa waa säm hã. Bë h'yyb tsebee jé h'yyb nahed'oo doo. Bë masaa kanahën doo nä Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Bë hyb n'aa ejẵg manäh bë da hadoo do hã. 15 Bë abaaj manä nesaa do bë wë moo wät do hã. Taw'ããts hẽ bë ky enyym bë da hadoo wë, ta wób, Jesus hã h'yy kana'eeh do sa wë na-ããj né hẽ.

16 Taw'ããts hẽ bë h'yyb tsebee had'yyt hẽ. 17 Taw'ããts hẽ bë ky n'aa ets'ẽẽ had'yyt hẽ. 18 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do wë bë tsebee had'yyt hẽ, baad tabadoo bä bë hã, baad tanado bä bë hã na-ããj hẽ. Tii d' né hẽ P'op Hagä Do karẽn bë hã, Kristo Jesus karapee, Jesus ky dah'eeh do bë bahadoo do hyb n'aa.

19 Bë medug manä P'op Hagä Do Sahee. 20 Bë ty n'aa gesyyg manä bë ramaher'oot doo, P'op Hagä Do Sahee metëëh do rahanäng doo. 21 Ti hadoo né hẽ, bë mety sahõnh hẽ raher'oot doo, P'op Hagä Do Sahee hanaa né hẽ tado bä bë bahapäh hyb n'aa. Tii bä bë gadoo te hub hadoo doo. 22 Taw'ããts hẽ nadoo doo, P'op Hagä Do kyy kerih do hã baad kanejäk doo, bë gado manäh. P'op Hagä Do Sahee kyy gó nado tii bä.

23 P'op Hagä Do hã, ta karapee tah'yyb n'yym doo, ỹ ky n'aa etsẽẽ tsyt hẽ baad had'yyt hẽ, takarẽn doo da bë babok tan'oo bä. Ỹ ky n'aa etsẽẽ, tabanoo hyb n'aa bëëh, bë h'yyb tym sii hẽ, baad tabahadoo hyb n'aa Jesus Kristo ër Wahë N'aa matëëh bä kä, ji naw'yyt hyb n'aa bë hã raky n'aa tapaa do ky n'aa. 24 P'op Hagä Do bë tanaëënh doo, dooh tah'yy gajëë hõm bä ji hã. Tahajaa né hẽ ta hã ji h'yy kasadëë bä. Ti hyb n'aa ỹ hapäh baad ub, tamoo wät né hẽ ta hã ỹ etsẽẽ doo.

Paw-Ro rakedëë bong do ky n'aa hahỹỹh

25 Ãã wakããn hedoo doo, bë ky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä Do hã ããh. 26 Ãã karẽn baad bë edëë ãã kyy gó sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh doo. 27 Jesus ky gabuuj gó ỹ betsẽẽ bë hã, bë ner'oot hyb n'aa hahỹ ãã ma erih do sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. 28 Tagadëëg ub ãã karẽn, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa ky enyym bë hã. Jããm hẽ kä.

* **5:8** Tii d' ji adoo bä, dooh da nesaa do ji moo wäd bä.

2 Tesaronika
Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Tesaronika häd näng doo bä habong do hã ta jawén Paw-Ro rama erih do hahỹỹh.

1 Ỹ Paw-Ro, Siras, Tsimoot daheeh, ãã edëng bëëh, Tesaronika panang bä habong
doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
hã h'yy kata däk doo, P'op Hagä Do ër Yb hã
h'yy kata däk doo.
2 Ãã karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus
Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ
ky en'yym bë hã. Ãã karẽn baad bë rah'yyb
en'yym.

P'op Hagä Do wë Paw-Ro ratsebé do ky n'aa hahỹỹh

3 Ãã wakããn, hajõõ nuu me P'op Hagä
Do wë ãã tsebé bë hyb n'aa. Baad né tii d'
ãã bad'oo. “Taw'ããts hẽ õm. Ky enyym õm
sa hã”, näk ãã kyyh P'op Hagä Do hã. Ãã
tsebé ta hã, Jesus hã bë h'yy kae magyys hẽ
do hyb n'aa, bë da hadoo do bë kamahắn
magyys hẽ do hyb n'aa na-ããj né hẽ. 4 Ti
hyb n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do
wób sa hã ãã her'ood bä bë ky n'aa, ãã j'aa
etsë bëëh. Ãã her'oot sa hã, h'yyb jawyg gó
bë babok, dooh bë h'yy gejë hõm bä Jesus
hã bë h'yy ka'eeh do hã, bë ta wób rarahejã
né paawä, kanahën né paawä bë hã hajõõ
nuu me.
5 Baad ub da P'op Hagä Do ky n'aa etyy
sahõnh hẽ, ji bahapäh ta tii hã. Baad ub
sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy do
hyb n'aa, bë hã P'op Hagä Do anoo da hỹ
pong jé, tabag'ããs doo bä, ta sii bë baboo
had'yyt hẽ hyb n'aa. Tabag'ããs do karapee
bë bahadoo do hyb n'aa, da hẽ bë ahoop
baad nadoo doo. 6 Baad ub P'op Hagä Do
anoo da sahõnh hẽ sa hã ta säm. Baad
ub P'op Hagä Doo. Dooh tesõõts hõm bä.
Tarahejãã da bë hã rejãã doo. 7 Bë hã kä,
da hẽ baad nadoo do hah'oop doo, baad bë
babok da tan'oo bä. Ti hadoo tabanoo da
ãã hã na-ããj hẽ. Tii d' tabad'oo da Jesus,
ër Wahë N'aa bahyng noo gó ta ããs tak'ëp
haj'ap do sii hẽ hỹ pong jé naa tëëg hõõ
mahang. 8 Tii bä kä, P'op Hagä Do nahapäh
doo, Jesus ër Wahë N'aa ky n'aa hanäm do
ky nadah'eeh do P'op Hagä Do rejã kän da.
9 Sa hã ta säm tabaaj kän da. Tarejã had'yyt
hẽ kä. Rahob had'yyt hẽ kä tamo haj'aa.
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mahắnh, Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do hejój mahắnh, ta bag
hetsooh do gabarëëh do mahắnh P'op Hagä
Do ah'eed h'ũũm da tii. 10 Tii d' tabad'oo,
p'aa hẽnh Jesus bahyng noo gó kä, sahõnh
hẽ ta karapee, ta hã h'yy ka'eeh doo, ta hã
raweh'ëëh hyb n'aa, ta hã rakasab'ee hyb
n'aa. Ti noo gó ta hã j'aa etsë do wób né da
bëëh, ta ky n'aa bë hã ãã her'oot do bë ky
dahé däk do hyb n'aa.
11 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër h'yy
kaha'eeh do hã hajõõ nuu me ãã ky n'aa
etsẽẽ bëëh. Ãã ky n'aa etsẽẽ, bë hã tabanoo
hyb n'aa baad, ta karapee rababok doo da
bë babok hyb n'aa, bë tawén tsyyd bong.
Ãã ky n'aa etsẽẽ na-ããj hẽ, ta hejój me
tabanoo bë hã sahõnh hẽ baad hadoo do ta
hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë moo bok
bë karẽn do bë bahajaa hyb n'aa. Ãã ky
n'aa etsẽẽ, baad hadoo bë hyb n'aa newëë
do bë bahajaa hyb n'aa.
12 Tii d' ãã wén ky n'aa etsẽẽ, bë hyb n'aa
Jesus ër Wahë N'aa kawehëë däk hyb n'aa,
bë na-ããj hẽ bë kawehëë däk hyb n'aa ta
hyb n'aa. P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh
doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do na-ããj hẽ, ji wë raky en'yym nes'aa né
paawä ji. Ti hyb n'aa tii d' tawén hadoo.

2

Aj'yy h'yy kawareem do yb ky n'aa hahỹỹh

1-2 Hỹỹ kä ãã wakããn hedoo doo, Jesus
Kristo ër Wahë N'aa p'aa hẽnh tabahyng do
ky n'aa kä, ta wë ër mamuun do ky n'aa kä,
ãã karẽn dooh nayyw hẽ bë h'yyb manepëë
boo bä Jesus ewäd hyng p'aa hẽnh ranoo
bä, daap ramenä bä. P'op Hagä Do Sahee
ti ta ti metëëh do sa hã ranoo bä paawä,
ãã maher'oot ranoo bä, sa hã ãã ma erih
ta ti ranoo bä paawä, bë ky dahé manäh!
Daap ramenyyh. 3 Bë h'yyb manepëë manä
raher'oot do hã.
Jesus matëëh do pooj jé, hajõk badäk
hahỹ haw'ããts hẽ habong do P'op Hagä

Do hã rah'yy kawereem da. Aj'yy, h'yy kawareem do yb, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wë h'yy kawareem doo, kasee da pooj jé. Jesus gawats'iik da tii. 4 P'op Hagä Do majĩ̃ yb da tii. P'op Hagä Do hã tah'yy kawareem da. Sahõnh hẽ rah'yy kaha'eeh do bahẵnh takarẽn tanu gadäk. Ta daaj hẽ, ta hã hẽ tah'yy ka'eeh da. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã da tabajëë suun. Tii bä da tabasooh, takarẽn da sahõnh hẽ tabag'ããs hyb n'aa. “Ỹ né hẽ P'op Hagä Doo”, näng da, daap tamenyyh bä sahõnh hã.

5 Dooh bë hyb n'aa es'ee boo bä, hajõõ nuu me ti ky n'aa paa ỹ baher'oot bë hã bë mahang ỹ hawäd wät noo gó?

6 Bë hapäh, da hẽ ti anäng nä ta ti aj'yy h'yy kawareem do yb hewaat doo, jããm né hẽ takasee hyb n'aa P'op Hagä Do h'yyb däng bä. 7 Badäk hahỹ̃ỹ bä habong do rah'yy ganenä né paawä, da hẽ Nesaa Do Yb du do däk tah'yyb metëëk sa hã, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã rah'yy kawereem hyb n'aa. Tii d' tahado né paawä, h'yy kawareem do yb tahewaat do tamasoo nä tii, takanasee hyb n'aa nä. Ta ti tameso had'yyt hẽ, P'op Hagä Do bado hõm bä kä ta ti h'yy kawareem do yb tamasoo doo. 8 Tii bä da h'yy kawareem do yb, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wë h'yy kawareem doo, kas'ee kän da badäk hahỹ̃ỹ bä. Ti hadoo né hẽ Jesus gawats'iik da ti ta kyy me. Ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang Jesus matëëh do hyb n'aa, Jesus bado hõm da sahõnh hẽ nanäng hejój.

9 H'yy kawareem do yb kasee bä da, Nesaa Do Yb anoo da ta hã tak'ëp ta hejój. Tapehuunh da. Meuj n'aa näng da tamo haj'aa. Baad kahed'oo tapehuunh doo. 10 Hajõng baad nadoo doo me tawedii da tabanesaa doo hẽnh hah'ũũm doo. Tabanesaa hẽnh rawén hõm, P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do raky nadaheeh, raganen'aak do hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do raky dahé bä paawä, P'op Hagä Do ed'ëëp paawä ta wë. 11 P'op Hagä Do raky nadaheeh do hyb n'aa, rah'yyb manepëë bong P'op Hagä Do an'oo bä. Ti hyb n'aa, rah'yyb manepäh do hyb n'aa, raky daheeh da h'yy kawareem do yb kyy kä. 12 Tii d' tawén hadoo, sahõnh hẽ panyyg hanäm do ky nadah'eeh doo, baad nadoo doo gó rababok gen'aak doo, tabanesaa hẽnh P'op Hagä Do ky n'aa etyy hyb n'aa kä.

Dooh baad hadoo do hã ji h'yy gajëë hõm bä do ky n'aa hahỹ̃ỹh

13 Ãã wakããn hedoo doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kamahẵn doo, hajõõ nuu me P'op Hagä Do wë ãã tsebé bë hyb n'aa. Sahõnh hẽ tadu dahäng do noo gó bë tasëëw hõm, bë h'yyb tym tabed'ëëp hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do wë ãã wén tsebé. Bë h'yyb tym tabed'ëëp, tsyt hẽ baad had'op bë babok ta Sahee an'oo bä do hyb n'aa, panyyg heh'äät ub do bë ky daheeh do hyb n'aa na-ããj hẽ. 14 P'op Hagä Do bë tatsyyd bong Jesus ky n'aa hanäm do bë hã ãã maher'oot doo me. Bë tatsyyd bong, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hejój gó, ta bag gabarëëh doo gó Jesus sii bë babok hyb n'aa. 15 Ti hyb n'aa, wakãn haa, bë h'yy gejë hõm manäh. Bë eréd manä baad bë ky daheeh do sahõnh hẽ bë hã ãã metëëk doo, ãã ma erih doo me, ãã her'oot doo me na-ããj hẽ.

16-17 Jesus Kristo, ër Wahë N'aa hã, P'op Hagä Do ër Yb hã na-ããj hẽ ãã ky n'aa etsẽẽ bëëh, bë rah'yyb en'yym hyb n'aa, bë rah'yyb hej'oonh hyb n'aa baad hadoo do bë moo boo had'yyt hẽ hyb n'aa, baad hadoo do bë her'ood had'yyt hẽ hyb n'aa na-ããj hẽ. P'op Hagä Do ër Yb, ti né ti ër takamahẵn doo. Ër wë taky enyym do hyb n'aa, ër h'yyb enyyw däg had'yyt hẽ tan'oo bä, baad hadoo do ër hã taky däng do ër gahëën tan'oo bä.

3

Paw-Ro karẽn sa hyb n'aa raky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahỹ̃ỹh

1 Ãã wakããn, ta see ky n'aa ãã erih hỹ̃ỹ kä. Bë ky n'aa ets'ẽẽ ããh, nayyw hẽ jé pad'yyt hẽ sahõnh hẽ rapanyyg enä hõm hyb n'aa Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa jé pad'yyt hẽ baad ta ky n'aa ragadoo hyb n'aa bë gado däk doo da. 2 Bë ky n'aa ets'ẽẽ na-ããj hẽ ããh, ãã Jesus bed'ëëp hyb n'aa ajyy ky nesaa do sa moo mahẵnh. Tii d' ỹ

wén etsẽẽ, dooh sahõnh hẽ Jesus hã rah'yy kae bä do hyb n'aa.

3 Dooh Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yy gajëë hõm bä ji hã. Tamoo wät né hẽ ji hã taky däng doo. Bë da tah'yyb hej'oonh bë nerét hyb n'aa ta hã bë h'yy ka'eeh doo. Bë da tamo n'aa jesuu Nesaa Do Yb mahẵnh. 4 Bë ãã ky daheeh Jesus an'oo bä. Ãã hapäh, bë moo boo had'yyt né hẽ bë hã ãã mejũũ doo. 5 Jesus hã ãã ky n'aa etsẽẽ, bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa, bë P'op Hagä Do kamahẵn baad ub bë bahapäh hyb n'aa, Kristo h'yy ganajëng doo da baad nadoo do tabahoop noo gó, bë h'yy ganejë hyb n'aa na-ããj hẽ.

Jesus hã h'yy ka'eeh do moo nehõnh do ky n'aa hahỹỹh

6 Ãã wakããn, Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó bë ãã mejũũ, bë ka-manekuunh hyb n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do moo nehõnh do sa mahang, ãã ma metëëk doo da nabok doo. 7 Tii da ãã wén mejũũ, bë hapäh né hẽ taw'ããts hẽ ãã babok doo da bë babok. Dooh ãã moo nehõj bä bë mahang ãã babok noo gó. 8 Dooh ãã awa bä bë waa bag hẽnh. Tak'ëp ãã moo bok ãã waa säm hã adëb bä, atsëm na-ããj né hẽ, bë ãã daap yb mahẵnh. 9 Ãã karẽn bä paawä, taw'ããts hẽ né hẽ paawä bë hanaa ãã gadoo. Taw'ããts hẽ paawä tii da, dooh tii da ãã karẽn ãã adoo bä. Ãã daaj hẽ ãã waa säm, ãã ma säm hã ãã wén moo bok, ãã hã bë bahapäh hyb n'aa nyy da baad ub ji bawät. 10 Bë mahang ãã babok noo gó hahỹỹ da bë ãã maher'oot: “Bë an'oo manä moo nawät pé ta tä, ta waa”, näk ããh. 11 Tii da ãã wén mejũũ, ãã ky n'aa napäh do hyb n'aa raher'oot doo. Ti abong mä ta wób moo nabok do bë mahang, sa nooh. Boo kahah'ũũnh né hẽ tii. Sa da hadoo do rah'yyb panas'ëëh. 12 Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó ãã mejũũ ta ti hedoo doo, tii da ranabok hyb n'aa. Taw'ããts hẽ dooh sa da hadoo do rah'yyb panasä bä. Taw'ããts hẽ sa waa säm hã ramoo bok. 13 Bëë kä, ãã wakããn baad habong doo, bë h'yy gejë hõm manä baad hadoo do bë moo bok do hã.

14 Bë wakããn hedoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do see ky nadahé bä hahỹ ãã ma erih doo gó ãã mejũũ doo, taw'ããts hẽ bë metäh sahõnh hẽ sa matym gó. Bë aboo manä ta sii, tanu mebyng hyb n'aa.* 15 Sahõnh hẽ sa matym gó bë metä né paawä, bë ty n'aa gesyyg manä ta hã. Dooh bë majĩĩ tado bä. Bë wakããn had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ bë maher'ood ji wakããn ji kamahẵn do ji maher'oot doo da.

Sa hã Paw-Ro kedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

16 P'op Hagä Do hã ãã ky n'aa etsẽẽ, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ji h'yyb nyyw hanoo do bë tah'yyb näw had'yyt hẽ. Ãã ky n'aa etsẽẽ, bë mahang Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bawäd had'yyt hyb n'aa.

17 Ỹ Paw-Ro, bë ỹ hyb n'aa esee. Tagadëëg ub, moh ỹỹ me né hẽ ỹ berii kän ỹ bahed'oo doo da. Tii d' bë bahapäh mo haja ỹỹ. Hahỹ hadoo né hẽ ỹ erih do mo haja ỹỹ.

18 Ãã karẽn Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ky enyyw had'yyt hẽ sahõnh hẽ bë hã. Jããm hẽ kä.

* **3:14** Ta ti hadoo do sii ji wén nawät, tanu mebyng hyb n'aa. Tanu mebyy bä, ta h'yyb tawareem kän baad ub tabawät hyb n'aa kä.

1 Tsimoot
Pooj jé Tsimoot hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

1-2 Ỹ Paw-Ro, Kristo Jesus mejũũ do seeh, ỹ edëng õm Tsimoot, hëp ỹ n'aa Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa tah ỹ hado däk doo. Kristo mejũũ do see ỹ wén hado däk, P'op Hagä Doo, ër h'yyb tym dëëb, Kristo Jesus, ta hã ër h'yy kasadä do ỹ ramejũũ do hyb n'aa.

Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Kristo Jesus ër Wahë N'aa na-ããj hẽ ky en'yym a hã. Ỹ karẽn õm rat'yyd mehĩĩn, baad õm rah'yyb n'yym.

Ma matëg oow ky n'aa hahỹỹh

3 Masedonija häd näng do häj n'aa hẽnh ỹ bahõm noo gó tak'ëp ỹ betsẽẽ doo da a hã Epeso häd näng do panang bä mabaym hyb n'aa, tii da p'aa hẽnh ỹ betsẽẽ a hã, t'ĩĩ hẽnh mabaym hyb n'aa, mameduuk hyb n'aa ajyy ta see hadoo Jesus ky n'aa ma met'ëëk doo. 4 Maher'ood sa hã raberéd hõm hyb n'aa panyyg heh'äät ub nadoo doo, noo kanesa doo. Maher'ood sa hã na-ããj hẽ, sa wahë makũ sa häd ketsén do nahänh do raberéd hõm hyb n'aa. Ky kedak do du n'aa do tii. Dooh tamasaa bä P'op Hagä Do karẽn do hã. Jããm né hẽ P'op Hagä Do hã ji h'yy kae bä, takarẽn do ji bahapäh. 5 Tii da ỹ karẽn mamejũũ sa hã, sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do t'ĩĩ hẽnh habong do rakamahắn hyb n'aa sa da hadoo doo. Ỹ karẽn sa da hadoo do rakamahắn, baad hado däk do hyb n'aa sa h'yyb tym, t'õp madäk doo me rah'yy ka'eeh do hyb n'aa na-ããj hẽ. 6 Dooh tii da raboo boo bä nanäng ma matëg oow, daap hadoo do rawén her'ood kän. 7 Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do rakarẽn rabahado paawä, sa daaj hẽ na-ããj hẽ dooh rah'yyb mepëë bä raher'oot do hã. Baad rabahapäh ji ed'oo raher'oot doo. Ti hado né hẽ paawä, dooh rah'yyb mepëë bä raher'oot do hã.

8 Baad ub né hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër hapäh, baad ub, P'op Hagä Do karẽn doo da ji mahũũm bä ti ji h'yyb tym gó. 9 Dooh P'op Hagä Do an'oo bä ta ky n'aa jaw'yyk do takarẽn doo da habong do sa hyb n'aa. P'op Hagä Do anoo ta ky n'aa jaw'yyk do hahỹ sa hyb n'aa: Ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do sa hyb n'aa, ta hã h'yy kawereem do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hyb n'aa, nesaa do moo bok do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do waneh'ëëh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do raky n'aa rejãã do sa hyb n'aa, sa yb sa ỹỹn ta wób na-ããj hẽ dahej'ëëp do sa hyb n'aa, 10 sa ỹỹm, sa patug nadoo do sii he'ỹỹh do sa hyb n'aa, ajyy ajyy sii he'ỹỹh do sa hyb n'aa, ta wób ramesoo rabesëëm h'ũũm do hyb n'aa sa hyb n'aa, daap men'yyh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do häd gó daap raky kajäk do sa hyb n'aa. P'op Hagä Do banoo ta ky n'aa jaw'yyk doo, baad hadoo do ky n'aa hã baad kanejäk do hyb n'aa na-ããj hẽ. 11 Baad hadoo do ky n'aa ỹ hanäng doo, baad tabadäng P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do hã. Ti né hẽ ta T'aah ky n'aa hanäm do P'op Hagä Do anoo hã ỹỹ, ỹ metëëk hyb n'aa ta wób sa hã. P'op Hagä Doo, baad had'op doo, ër weh'ëëh do ky n'aa né tii.

Paw-Ro P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn do ky n'aa hahỹỹh

12 Ỹ tsebé Kristo Jesus ër wahë n'aa wë, ỹ tah'yyb hejoonh doo. Ta hã pé baad had'yyt hẽ ỹ moo wät ỹ tamejũũ doo, ti hyb n'aa hã ỹ tah'yyb däng ta ky n'aa ỹ baher'ood hõm hyb n'aa. 13 P'ooj ub ta hã ỹ ky n'aa rejã né paawä, ta karapee ỹ no n'aa maso né paawä, ỹ rejã né paawä sa hã, Jesus Kristo ỹ tat'yyd mehĩĩn, dooh ta hã ỹ h'yy kae nä bä do hyb n'aa, dooh ỹ h'yy ganyy nä bä P'op Hagä Do t'aah tado bä do hyb n'aa. 14 Tak'ëp né hẽ ër Wahë N'aa ky enyym hã ỹỹ, nes'aa né paawä ỹỹ. Hã ỹ tabanoo baad ỹ h'yy ka'eeh hyb n'aa ta hã. Hã ỹ tabanoo na-ããj hẽ, baad ta wób ỹ kamahắn hyb n'aa. Séd hã ji h'yy kata däg bä Kristo Jesus hã, tii d' né hẽ tabanoo ji hã.

15 Te hub né hẽ hahỹỹh, taw'ããts hẽ ji ky daheeh: Kristo Jesus ewäd hyng ër ma-hang, nesaa do moo bok do tabed'ëëp hyb n'aa nesaa do mahắnh. Ta ti nesaa do moo heb'ook do sa bahắnh baad nadoo do paa ỹỹh. 16 Ti hadoo né hẽ, ỹ tat'yyd mehĩĩn, ỹ sa bahắnh nesaa do moo wät do paah.

Ỹ tawén t'yyd mehĩĩn, ta wób rahegãã bä, rahapäh hyb n'aa dooh Jesus Kristo ty n'aa gesyyg bä ji. Baad ub Kristo. Hã ỹ tabad'oo do hã rabahapäh hỹỹ kä, dooh h'yy kejỹỹk pé ta hã. Ỹ tat'yyd mehĩĩn bä, ta wób ta hã h'yy ka'eeh do na-ããj da tat'yyd mehĩĩn, edëb had'yyt do ta pa ragadoo hyb n'aa.

17 P'op Hagä Do né hẽ sahõnh hẽ bag'ããs doo. Ti né hẽ hawäd had'yyt doo, nadajëp doo, ji nahapäh doo. Sét ub né tii. Dooh ta see péh. Taw'ããts hẽ ji wehëë had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ ta hã ji j'aa etsëë had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

18-19 Tsimoot, tah ỹ hadoo doo, õm ỹ mejũũ hahỹỹh, baad mamoo wäd, baad mama met'ëëg, baad awäd, baad mameduug ta s'ee hẽnh ma metëëk do na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ Jesus hã mah'yy kae had'yyt hẽ. Baad awäd, a h'yyb tym õm taky n'aa natapaa hyb n'aa. Õm ỹ mejũũ do baad tanu kejäk P'op Hagä Do kyyh hã p'ooj ub a hã ta rod n'aa raher'oot doo. Ta wób dooh raky dahé bä sa h'yyb tym sa hã metëëk doo. Ti hyb n'aa gawatsig jëng Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah. 20 Ti hedoo do mahang ti abong ajyy Imenéw Aresãn häd enäh doo. Ỹ ah'eed h'ũũm, Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang ranabok hyb n'aa. Nesaa Do Yb moo gó ỹ bahaëëj däk. Tii d' ỹ wén d'oo sa hã, rabahapäh hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do ji ky n'aa rejã bä.

2

P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahỹỹh

1 Pooj jé tak'ëp péj ỹ betsẽẽ a hã, P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsẽẽ, P'op Hagä Do sii ji ber'oot hyb n'aa sahõnh hẽ sa hyb n'aa. Taw'ããts hẽ na-ããj hẽ P'op Hagä Do ji j'aa etsë sahõnh hẽ sa hyb n'aa. 2 Taw'ããts hẽ ji häj n'aa wahë n'aa ji ky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã. Ta wób wahë n'aa hedoo do ji ky n'aa etsẽẽ né tii d' ẽnh. Taw'ããts hẽ ji ky n'aa etsẽẽ né tii, baad ub, h'yyb nyyw gó, P'op Hagä Do karẽn doo da, tsyt hẽ ta wë ër bahajaa ër babok hyb n'aa. 3 P'op Hagä Do ji h'yyb tym dëëb gen'aak ta hã ji ky n'aa etsẽẽ doo. Baad ti ta hã. 4 Takarẽn sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do tabed'ëëp nesaa do mahẵnh. Takarẽn baad hadoo do ky n'aa rabahapäh hyb n'aa. 5 Jããm né hẽ sét hẽ P'op Hagä Doo. Jããm né hẽ sét hẽ sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do rod n'aa P'op Hagä Do wë, P'op Hagä Do wë ji mahũũm doo. Kristo Jesus, aj'yy gó kesok do né hẽ tii. 6 Ta daaj hẽ ti takan'oo däk dajëb hã, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do tabed'ëëp hyb n'aa. Ta daaj hẽ takan'oo däk dajëb hã ër ted'ëëp do säm. Ti né hẽ ta T'aah ky n'aa, tah'yyb däng noo gó badäk hahỹỹ hã habong do sa hã P'op Hagä Do metëëh doo. 7 Ta ti ky n'aa ỹ baher'oot hyb n'aa ỹ P'op Hagä Do wén sëëw hõm, ta ky n'aa rod, ta mejũũ do ỹ bahadoo hyb n'aa, Judah buuj nadoo do sa hã ỹ ma metëëk hyb n'aa Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. Ỹ tasëëw hõm panyyg baad hadoo do ỹ ma metëëk hyb n'aa sa hã. Dooh daap ỹ menä bä. Né hup ỹ né hẽ tii.

8 Ti hyb n'aa ỹ karẽn jé pad'yyt hẽ rakahet'aa bä P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, baad ub ajyy raky n'aa etsẽẽ. P'op Hagä Do wë sa moo ragadabëëh bä p'op raky n'aa etsẽẽ bä, taw'ããts hẽ baad ub sa h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Taw'ããts hẽ ky n'aa ets'ẽẽ doo, dooh rakawaj'ããn bä ta wób sa wë, dooh raky kedag bä ta wób sa hã. 9 Rakahet'aa bä P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, ỹ karẽn ỹỹj dooh rakametä bä sa saroor hyb n'aa. Taw'ããts hẽ dooh rapadedäg bä nu meby n'aa näng doo. Taw'ããts hẽ taw'ããts hadoo do rapadedëëk. Taw'ããts hẽ dooh rakametä bä ta see mo n'aa hado däk do sa sëën ramahetsooh doo me. Taw'ããts hẽ dooh rakametä bä k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb me, perora häd näng doo me, saroor tak'ëp ky n'aa gebah doo me na-ããj hẽ.* 10 Taw'ããts hẽ ỹỹj P'op Hagä Do hã raky daheeh rahanäng do ta wób ramasa. Ti né sa hetsó sa hã. 11 Taw'ããts hẽ bag hẽnh, rakanasab'ee doo gó rama kametëëk P'op Hagä Do ky n'aa. 12 Dooh ỹ an'oo bä ỹỹj rama met'ëëg bä ajyy. Dooh ỹ an'oo bä ỹỹj ramejõ bä ajyy. Bag hẽnh ỹ karẽn ỹỹj rabab'ëëh, ramaa newëë, Jesus hã h'yy ka'eeh do rakahet'aa bä. 13 Tii d' ỹ wén

* **2:9** Tii da Paw-Ro wén mejũũ, ỹỹj wë ta wób raty gapanad'ëëk hyb n'aa, ta s'ee hẽnh sa h'yyb nawät hyb n'aa.

edoo, pooj jé P'op Hagä Do pahuuj wät Adãw, ta jawén Ewa. 14 Dooh aj'yy tado bä Nesaa Do Yb wadii doo. Ewa né paa ti tawadii. Ewa né paa P'op Hagä Do mejũũ do ky nadaheeh doo. 15 Ti hadoo né hẽ rahet'aah do hyb n'aa P'op Hagä Do ed'ëëp da nesaa do mahȁnh, Kristo hã rah'yy kae had'yyt bä, ta wób rakamahȁn had'yyt bä, rakanasabé bä, P'op Hagä Do karẽn doo da rabok bä.

3

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ji asëëw hõm do ky n'aa hahỹỹh

1 Te hub né hẽ hahỹỹh: Jé karẽn pé ta h'yyb gó Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, sa hagã n'aa tabahadoo hyb n'aa, baad ub né tii. 2 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad ub tabawät Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hagã n'aa tabahadoo karẽn doo. Taw'ããts hẽ dooh baad nadoo do rahapäh pé ta hã. Taw'ããts hẽ sét ub ta ỹỹm. Taw'ããts hẽ dooh ta ỹỹm tawad'ii bä ỹỹnh see sii. Taw'ããts hẽ kaja hẽ denaa hẽ ta h'yyb tamahũũm. Taw'ããts hẽ tah'yy keb'aah nesaa do hã. Taw'ããts hẽ ta wób hã baad ta h'yyb, ta hã raweh'ëëh hyb n'aa. Taw'ããts hẽ baad tagadoo ta wób ta tób yt hã. Taw'ããts hẽ tahajaa ta wób tama metëëk P'op Hagä Do panyyg hã. 3 Taw'ããts hẽ dooh jarakë hedoo do heëëk do tado bä. Taw'ããts hẽ da dooh kahep'uuk do tado bä. Taw'ããts hẽ ta wób baad taky n'aa en'yym, dooh tamebaaj bä. Taw'ããts hẽ dooh dajẽẽr tahyb n'aa hũũm bä. 4 Taw'ããts hẽ baad tah'yyb mahũũm ta panaa. Taw'ããts hẽ ta taah tametëëk raky daheeh hyb n'aa sa yb, baad raweh'ëëh hyb n'aa sa yb. 5 Ta panaa baad h'yyb manahũũm doo, dooh tahaja bä Jesus hã h'yy ka'eeh do tah'yyb mahũũm bä. 6 Dooh taw'ããts hẽ tado bä papuuj Jesus hã h'yy kae däk do sa wahë n'aa. Papuuj Jesus hã h'yy kae däk do tado bä paawä, nepäh ta daaj hẽ, ta hã hẽ tah'yy kasabé bä. Tah'yy kasabé bä, P'op Hagä Do ky n'aa etyy da, Dijab* taky n'aa etyy do paa hadoo. 7 Taw'ããts hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh sa wahë n'aa pan'aa baad rabaher'oot sa ky n'aa, ta wób sa hã, Jesus hã h'yy kana'eeh do sa hã na-ããj né hẽ. Dooh hyb n'aa raky n'aa rejãã pé tii bä. Tii bä dooh Dijab haja bä sa hã.

Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa sa masa n'aa sa ky n'aa hahỹỹh

8 Ti hadoo Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa masa n'aa sa hã. Taw'ããts hẽ ta wób weh'ëëh do tii. Taw'ããts hẽ ky kaneh'ỹỹt doo. Taw'ããts hẽ dooh jarakë hedoo do heëëk do tado bä. Taw'ããts hẽ dooh tawad'ii bä dajẽẽr tagadoo hyb n'aa. 9 Taw'ããts hẽ baad rababoo had'yyt hẽ, sa h'yyb tym ky n'aa natapaa hyb n'aa sa hã. Taw'ããts hẽ sa h'yyb gó rabenyyw had'yyt hẽ baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do metëëh doo, ër ky daheeh doo. 10 Taw'ããts hẽ pooj jé ji metyy ta ti ajyy. Tii bä, baad ramoo boo bä, baad raboo bä, ji anoo Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang ramasa hyb n'aa. 11 Ti hadoo na-ããj hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa masa n'aa sa ỹỹm. Taw'ããts hẽ ta wób weh'ëëh do tii. Taw'ããts hẽ dooh ta wób ranu mer'ood. Taw'ããts hẽ kaja hẽ denaa hẽ sa h'yyb ramahũũm, baad rababok hyb n'aa. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ ramoo bok do hã baad né hẽ ramoo bok.

12 Taw'ããts hẽ sét ub ta ỹỹm, Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa masa n'aa hã. Taw'ããts hẽ baad tah'yyb mahũũm ta taah, ta tób yt haj'eenh do na-ããj hẽ. 13 Baad ub Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa masa n'aa ramoo boo bä, ta wób raweh'ëëh da, ta wób raky daheeh da sa hã. H'yyb neỹỹm doo me rahajaa tii bä raher'ood bä nyy da Kristo Jesus hã ji h'yy ka'eeh doo.

Ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do metëëh do hahỹỹh

14 Nayyw hẽ ỹ karẽn a wë ỹ bahõm. Ti hadoo né hẽ õm ỹ ma erih hahỹỹh, 15 ỹ tahewad bä mabahapäh hyb n'aa ỹ erih do hã, nyy da P'op Hagä Do karẽn ta karapee rababok. P'op Hagä Do hedëb had'yyt do karapee né tii, panyyg hanäm do ta wób hã metëëh doo, panyyg hanäm do mo n'aa jesuu doo. 16 Tak'ëp tabahetsooh né hẽ ta T'aah ky n'aa ër hã P'op Hagä Do metëëh doo:

“Aj'yy gó Kristo kas'ee wät.

* **3:6** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

Baad had'op do né hẽ Kristo P'op Hagä Do
Sahee metëëh.
Ããs rahapäh.
Ta ky n'aa raher'ood hõm badäk hahỹ häj
n'aa babuuj sa hã.
Badäk hahỹ haw'ããts hẽ habong do wób
rah'yy kae däk ta hã.
Hỹ pong jé ta wë tabasëëk P'op Hagä Do
an'oo bä."

4

Ajyy j'ooj madäk doo me wedii do sa ky n'aa hahỹỹh

1 Baad ub P'op Hagä Do Sahee metëëh hahỹỹh: Hỹ jawén ta wób raberéd hõm da ër ky daheeh do Jesus ky n'aa. Raky daheeh da noo kanesa do sahee, Nesaa Do Yb karapee metëëk doo. 2 Ajyy j'ooj madäk doo me wedii do né hẽ metëëk ta tii. Nes'aa däg sa h'yyb rawén hyb n'aa nap'eed wät taw'ããts hẽ hadoo do hã. 3 Ramejũũ ji kanatëë. Ramejũũ ji nawa ji nawëh ta nawë wób. Dooh taw'ããts hẽ tado bä ta ti rametëëk doo. P'op Hagä Do pahuuj wät ta ti ji waa, ji tä, baad hadoo do ky n'aa hapäh do ky dah'eeh do ratsebé doo me ragadoo hyb n'aa. 4 Baad né hẽ sahõnh hẽ P'op Hagä Do pahuunh doo. Ti hyb n'aa dooh ji jesyk péh. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ ër gadoo P'op Hagä Do hã ër h'yyb tsebé doo me ji waa, ji tä hyb n'aa. 5 Sahõnh hẽ baad däg ta ti ji waa, ji tä, P'op Hagä Do tii da taky hadoo do hyb n'aa, ji waa ji tä ji ky n'aa etsẽẽ do hyb n'aa na-ããj hẽ ta hã.

Nyy da Kristo Jesus karom baad hadoo do ji bahadoo do ky n'aa hahỹỹh

6 Ta ti ỹ mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã mama met'ëëg bä, Kristo Jesus karom baad hadoo do hado däk da õm. A h'yyb hejój n'aa Jesus ky n'aa ër ky daheeh doo. A h'yyb hejój n'aa baad hadoo do ky n'aa maky daheeh doo. 7 Mah'yyb ehód manä P'op Hagä Do nahapäh do sa panyyg hã, h'yy gatemah do sa panyyg hã. Mah'yyb ehód had'yyt hẽ P'op Hagä Do karẽn do hã, baad takah'ũũm hyb n'aa a h'yyb tym gó P'op Hagä Do karẽn doo. 8 Taw'ããts hẽ ji hub ji metëëk ji karajan hyb n'aa. Taw'ããts hẽ ta bahắnh ji ma kametëëk P'op Hagä Do karẽn do hã. Baad ub ti ji hã wawẽẽ hẽ ji bawät nä bä, hỹ pong jé ji awäd bä na-ããj hẽ. 9 Te hub né hẽ ta tii. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ ky daheeh. 10 Baad ub P'op Hagä Do karẽn do ër ma kametëëk do hyb n'aa tak'ëp ër moo bok, tak'ëp ër ma metëëk, baad ër baher'oot ta ky n'aa. Dooh ër h'yy gejë bä ta hã. P'op Hagä Do hedëb had'yyt do hã ër h'yy kasadä. Sahõnh hẽ sa h'yyb tym dëëb tii. Jesus hã h'yy ka'eeh do ti ted'ëëp. 11 Mama met'ëëg, mamejõ na-ããj hẽ sa hã sahõnh hẽ õm ỹ ma erih doo.

12 Man'oo õm raty n'aa gesyyg manä pahëëw nä mabahadoo do hyb n'aa. Baad awäd, baad hadoo do maher'ood, baad ub ta wób makamahắn, baad ub Jesus hã mah'yy kae, baad menyyw a h'yyb tym, a hã Jesus hã h'yy ka'eeh do rabahapäh hyb n'aa nyy da ji bad'oo, nyy da ji bawät. 13 Ỹ kanajaa nä bä, ỹ karẽn maner'ood had'yyt hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. Maher'ood sa hã ta ky n'aa. Mama met'ëëg sa hã. 14 Baad mahyb n'aa matakä P'op Hagä Do Sahee anoo do a hã mamoo wät hyb n'aa. A hã tabanoo tii, P'op Hagä Do ky n'aa rod a hã raher'oot noo gó a hã tah'yyb däng do mamoo wät do pan'aa, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa a nuu gó sa moo radatoonh* noo gó. 15 Baad mamoo wäd ta ti õm ỹ mejũũ doo. Ta hã had'yyt hẽ h'yyb däg. Tii bä da, Jesus karẽn do hã a h'yyb kahũũm magyys hẽ tii b' sahõnh hẽ rabahapäh.

16 Baad kanä a daaj hẽ. Baad manä ti mametëëk doo, baad had'yyt hẽ mametëëk hyb n'aa. Tii d' had'yyt hẽ madoo bä, P'op Hagä Do ed'ëëp da õm. Mametëëk do ky dah'eeh do na-ããj hẽ ted'ëëp da nesaa do mahắnh.

5

1 Manabuuj gedo manä ajyy wehëh hedoo doo. Kaja hẽ denaa hẽ mamaher'ood sa hã. A yb hadoo man'oo bä sa hã. Ajyy wanehëh nä doo, hanäm gó er'ood sa hã. A hỹỹj ky n'aa hadoo man'oo bä. 2 Ỹỹj wehëh hedo padëëk doo, baad er'ood sa hã, a ỹỹn hã maber'oot doo da. Ỹỹj wanehëh nä doo, baad er'ood sa hã. A ắnh ky n'aa hadoo

* **4:14** Tsimoot P'op Hagä Do asëëw hõm do heen n'aa tii.

man'oo bä. Baad had'op doo da mabad'oo sa hã.

Patug tema bong do sa ky n'aa hahỹỹh

3 Mamasaa ỹỹj patug tema bok do sa mab hẽ haj'eenh doo, wakããn temah doo. 4 Ỹỹnh patug tamah do ta taah nyy bä, ta tataah nyy bä, taw'ããts hẽ ti né hẽ mas'aa ta hã. Taw'ããts hẽ ti né hẽ mas'aa sa wakããn, tii da P'op Hagä Do karẽn do hyb n'aa ji hã. Taw'ããts hẽ sa yb, sa ỹỹn, sa oow, sa hoonh ramasa. Raned'ëëd is noo gó ramasa do paa ramebaanh do tii. P'op Hagä Do gen'aak tii d' ji adoo bä. 5 Ỹỹnh patug tamah do wakããn tamah doo, kamanasa doo, P'op Hagä Do hã tadaab yyp. P'op Hagä Do hã taky n'aa etsẽẽ adëb bä, atsëm na-ããj hẽ tamasa hyb n'aa ta hã. 6 Ỹỹnh patug tamah do ajyy hã had'yyt h'yyb däk doo, edëb né paawä, dajëp do hadoo ta h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. 7 Mamaher'ood patug temah doo, raky daheeh hyb n'aa ỹ mejũũ doo, ta wób raky n'aa natapaa hyb n'aa sa hã. 8 Jé wakããn näng péh, tamanasa do ta wakããn, ta yb, ta ỹỹn nahag'ããs doo, teréd hõm Jesus ky n'aa ër h'yy kaha'eeh doo. Jesus hã h'yy kana'eeh do bahắnh däg sa h'yyb nesaa do hã.

9 Ji erih ỹỹnh patug tamah do häd ji masa do pan'aa sa häd kerih do heen n'aa hã, 60 ta baab bahắnh tabahado däk bä, ta patug makũ wanadii do paah, 10 taky n'aa etsä bä baad hadoo do tamoo wät do hã, baad ub ta taah tawä bä, baad ta wób tagado bä ta tób bä, Jesus hã h'yy ka'eeh do tamasaa bä, tat'yyd mehĩĩn bä kas'uut doo, baad hadoo doo me ta wób tamasaa bä. Tii d' tado bä ji erih ta häd ji masa do pan'aa heen n'aa hã.

11 Taw'ããts hẽ dooh ji erii bä patug tema bong do wanehëh nä do sa häd ji masa do pan'aa heen n'aa hã. Aj'yy hã rah'yy kejäg bä sa häd ji erii däk do jawén paa bä paawä, reréd hõm da Kristo ma had'yyt ramoo bok do paah, raketëë hyb n'aa p'aa hẽnh. 12 Ti tahado bä sa daaj hẽ raky n'aa katakyyk baad nadoo doo me, pooj jé Kristo hã raky kajäk do raky keh'ỹỹt do hyb n'aa. 13 Moo nehõj padäg da patug temah do wób rawanehëh nä bä ji masaa bä. Boo kahah'ũũnh da ta wób sa tób hẽnh. Ta wób da ranu mer'oot, ta wób da raher'oot. Ta wób kyy hã da ranu toonh. Raher'oot da ji naher'oot doo. 14 Ti hyb n'aa hã ỹỹ pé taw'ããts hẽ patug tema bong doo, wanehëh nä doo, p'aa hẽnh raketëë. Na metaah. Taw'ããts hẽ baad rabahag'ããs sa tób yt haj'eenh doo. Taw'ããts baad had'yyt hẽ rababok, dooh ër majĩĩ ky n'aa rejãã pé do hyb n'aa ëër. 15 Ta ti ỹ wén her'oot, ỹỹj patug tema bong do wób raberéd hõm do hyb n'aa Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah. Nesaa Do Yb raky dahé däk.

16 Ỹỹnh Jesus hã h'yy ka'eeh doo, patug tamah do tanyy bä ta wakããn mahang, taw'ããts hẽ ti tahag'ããs, tamasa. Dooh taw'ããts hẽ tado bä tadaab yb bä Jesus hã h'yy ka'eeh do wób sa wë. Jesus hã h'yy ka'eeh do wób ramasa ỹỹj patug tema bong doo, wakããn temah doo. Ta wakããn nyy bä, ti né hẽ hag'ããs.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ky n'aa hahỹỹh

17-18 Hahỹỹ da P'op Hagä Do baher'oot ta kyy kerih doo gó: “Taw'ããts hẽ ji anoo tiriig uuh tabawa booj yb hã, tiriig tahes'ooj hõm do ta moo me. Dooh ji noo maw'yyd däg bä tanawa hyb n'aa”,* näng mä P'op Hagä Do kyyh. “Taw'ããts hẽ moo bok do sa hã ramoo bok do säm ji banoo”,† näng mä na-ããj hẽ ta kyy kerih do hã. Ti hyb n'aa na-ããj ji weh'ëëh, baad ji banoo Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa baad moo bok do säm, jé tak'ëp Jesus ky n'aa her'oot doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do ma met'ëëk doo.

19 Mamaa newë manä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa see raky n'aa tapa bä. Pawóp hẽ, tamawoob hẽ tado bä ti ky n'aa tapaa doo, ti mahyb n'aa matakä sa kyyh. 20 Nesaa do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa see moo wäd bä, ji nabuuj gedoo sahõnh hẽ sa matym gó, ta wób rajeỹỹm hyb n'aa, nesaa do ramoo nabok hyb n'aa. 21 P'op Hagä Doo, Kristo Jesus, ããs P'op Hagä Do pa hab'ëëh do na-ããj sa matym gó õm ỹ mejũũ baad maky daheeh hyb n'aa sahõnh hẽ a hã ỹ mejũũ doo. Taw'ããts hẽ baad ub a h'yyb sahõnh hẽ sa hã. Séd demuun maher'ood, séd demuun magado

* **5:17-18** Dew-Teronom 25.4 † **5:17-18** Rukas 10.7

sahõnh hẽ a najiis rado bä, a najiis ranado bä na-ããj hẽ.
22 Mahyb n'aa jóh manä a moo mada-
toonh do ta see nuu gó, Jesus hã h'yy
ka'eeh do wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa.
Mahyb n'aa jóh bä, nepäh õm ta h'yyb hata
hado däk nesaa do tamoo wät do paa hã.
Taw'ããts hẽ baad makan'yyh, baad had'yyt
hẽ mabawät hyb n'aa. 23 Meëg had'yyt
manä naëng. A nahëë hyb n'aa taw'ããts hẽ
mahãd eëëk na-ããj uwa bëëh hejoonh doo,
mah'yy gamahỹỹnh do hyb n'aa, mah'yy
gamahỹỹnh do badoo wät hyb n'aa.
24 Wyt ta maab hẽ nesaa do ta wób moo
bok doo. Ji metyy do pooj jé, baad raboo bä
ji bahapäh hyb n'aa, wyt ta maab hẽ nesaa
do ramoo bok doo. Kejën nä nesaa do ta
wób moo bok doo. Ta jawén kä ji bahapäh.
25 Ti hadoo né hẽ baad hadoo do hã. Wyt ta
maab hẽ baad hadoo do ta wób ramoo bok
doo. Ta wób baad hadoo do sa mo haj'aa, ta
jawén ji bahapäh.‡

6

Karom kanep'aak do Jesus hã h'yy ka'eeh do ky n'aa hahỹỹh

1 Taw'ããts hẽ sa karom kanep'aak do
baad sa kariw n'aa rawehëë had'yyt hẽ,
P'op Hagä Do ta wób raky n'aa narejãã hyb
n'aa, ër metëëk do raky n'aa narejãã hyb
n'aa na-ããj hẽ. 2 Dooh taw'ããts hẽ tado bä
sa kariw n'aa raty n'aa gesyyg bä séd de-
muun Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa.
Taw'ããts hẽ ta bahãnh ramoo bok sa kariw
n'aa wë, sa wakããn rabahadoo do hyb n'aa,
Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, sa hã
rakamahãn do hyb n'aa na-ããj né hẽ.
Mama met'ëëg ta ti a hã ỹ metëëk doo.
Mamaher'ood sahõnh hẽ sa hã raky da-
heeh hyb n'aa.

Taw'ããts hẽ ji h'yy gadajang ji wë hanäng do hã ky n'aa hahỹỹh

3 Jé te hub nadoo do ma metëëk péh, Jesus
Kristo ër Wahë N'aa ky n'aa ky nadaheeh
péh, P'op Hagä Do ky n'aa ër mahetëk do
ky nadaheeh péh, 4 ta daaj hẽ ta hã hẽ
tah'yy kasab'ee tii. Dooh tahapäh pé ta tii.
Tak'ëp ta ti hedoo do ragen'aak kyy p'ãã
raky kedag bä. Nahëë hado däk ta ti sa hã.
Ta ti han'aa hyb n'aa jewës doo, kep'uuk
doo, ky n'aa rejãã doo, daap tah'yy ganäng
do ta wób hã. 5 Ta ti hedoo do raky kedag
had'yyt hẽ. H'yy gatema bok. Ta see hado
däk sa h'yyb. Dooh sa h'yyb tym gó baad
hadoo do awäd wäd bä. P'op Hagä Do hã
rawén h'yyb däk, dajẽẽr hyb n'aa red'oo.
6 P'op Hagä Do karẽn doo da ji aboo bä,
tak'ëp baad hadoo do tanoo né ji hã, ji h'yy
gadajaa bä ji wë hanäng do hã, dooh ji hyb
n'aa hũũm bä ti bahãnh. 7 Dooh ji manaa
pé ji henäng noo gó. Dooh né hẽ ji mahũũm
pé ji dajëp noo gó. 8 Ti hyb n'aa, taw'ããts
hẽ baad ji tsebé ji waa nyy bä, ji saroor enä
bä. 9 Ta wób, tak'ëp ma näng do karẽn do
raky daheeh da Nesaa Do Yb sa hã h'yyb
tatuk doo. Kadëë bëëh hadoo da sa h'yyb
tym h'yy gatamah doo gó rakarẽn do hã.
Rah'yy karẽn do nes'aa d' sa hã, kasuud
bong da, dooh d' rahyb n'aa jawyg wäd bä
sa hã, sa daaj hẽ rakawatsik da. 10 Dajẽẽr ji
kamahãn doo, hajõng nesaa do du n'aa do
tii. Ta wób, dajẽẽr rakamahãn do hyb n'aa,
reréd hõm Jesus hã rah'yy ka'eeh doo, sa
daaj hẽ rabahoop rakarehejãã doo, tak'ëp
dajẽẽr rakarẽn do hyb n'aa.

Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do karẽn do hã ji h'yyb däk do ky n'aa hahỹỹh

11 Õm Tsimoot, P'op Hagä Do sii hawät
doo, tii d' madoo manäh. Baad hadoo do
hã h'yyb däg. P'op Hagä Do karẽn do hã
mah'yyb däg. P'op Hagä Do hã h'yy kae
had'yyt hẽ. Ta wób makamahãn had'yyt
hẽ. H'yy gajëë hõm manä P'op Hagä Do
karẽn doo da mabawät do hã. Kaja hẽ de-
naa hẽ had'yyt hẽ er'ood ta wób sa hã. 12 Jé
tsyym kas'ỹỹ doo, tak'ëp né hẽ rawaj'aah
raj'aa ketsë do säm ragadoo hyb n'aa. Ti
hadoo ỹ karẽn tak'ëp mah'yyb däg Kristo
karapee heh'äät do mabahadoo hyb n'aa,
edëb had'yyt do magadoo hyb n'aa, hỹ
pong jé Jesus sii had'yyt hẽ mabawät hyb
n'aa kä. Ta ti hyb n'aa õm P'op Hagä
Do bats'yyt paa hajõk do ramaa newëë
bä, baad ub mabaher'oot noo gó Jesus hã
mah'yy ka'eeh doo.

‡ **5:25** Nayyw hẽ ji nahapäh do hyb n'aa ta see pé noo gó ta wób sa h'yyb, dooh Paw-Ro karẽn bä Tsimoot hyb n'aa jóh bä Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa pan'aa tabasëm bä.

13 P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ
hã hanäng do tabed'ëëp. Kristo Jesus ky
kaneh'ỹỹt baad hadoo do hã Pon-Sijo Pi-
rato sii taber'oot noo gó. Ti hyb n'aa kä,
P'op Hagä Doo, Kristo Jesus daheeh sa
matym gó õm ỹ mejũũ hahỹỹh: 14 Baad
mamoo wäd õm ỹ mejũũ do hã, õm raky
n'aa natapaa hyb n'aa mamoo wät do hã
Jesus Kristo ër Wahë N'aa matëëh bä kä.
15 Jesus Kristo matëëh da P'op Hagä Do
an'oo bä, tah'yyb däng noo gó. Ti né hẽ P'op
Hagä Doo, sahõnh hẽ weh'ëëh doo. Jããm
né hẽ ti sahõnh hẽ bag'ããs doo. Sahõnh hẽ
badäk hahỹ wahë n'aa sa wahë n'aa. Hyb
n'aa jewyk do sa wahë n'aa. 16 Sét né hẽ
ti nadajëp doo. Ta bag tak'ëp gabarëëh do
mahang tabawät. Ti hyb n'aa dooh ji haja
bä p'eets hẽ ta hã ji kaja bä. Dooh hapäh
péh, tabad'op hẽ da ji ty gepëëh. Taw'ããts
hẽ sahõnh hẽ raweh'ëëh tii. Taw'ããts hẽ né
hẽ tak'ëp tahaj'ap doo me tabagãã had'yyt
hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.
17 Mamejõ badäk hahỹỹ bä tak'ëp wekãp
do sa hã, rah'yy kanasab'ee hyb n'aa. Ma-
her'ood sa hã rah'yy kanasadä hyb n'aa sa
ma hã. Nayyw hẽ tagawatsik tii. Ti hyb
n'aa dooh ta hã ji h'yy kasadëë bä. Taw'ããts
hẽ P'op Hagä Do hã rah'yy kasadä. Ti né
hẽ tak'ëp hanoo do ji hã sahõnh hẽ ji karẽn
do ji h'yyb tsebé n'aa. 18 Mamejõ wekãp
do sa hã, baad hadoo doo, masa doo, sa
wë hanäng doo me ramoo bong hyb n'aa.
Taw'ããts hẽ hajõng do sa mo haj'aa taw'ããts
hẽ hadoo doo. Taw'ããts hẽ wë bedoh do
ramasa. 19 Tii d' radoo bä da, ti anäng da
ta säm heh'äät do nahänh do ragadoo do
pan'aa hỹ pong jé P'op Hagä Do wë. Edëb
had'yyt do ragadoo tii bä.
20 Tsimoot, baad manä a hã P'op Hagä
Do anoo doo. Baad kanä P'op Hagä Do pa-
nyyg nadoo do daap kaher'oot do mahẵnh.
Maky gado manä karẽn do a hã ky kedak
doo, “h'yy ganäng do ky n'aa” daap ra-
maneëënh do hã. 21 Ta wób raky dahé däk
ta ti ky n'aa, ti raberéd hõm Jesus hã rah'yy
ka'eeh do paah.
Ỹ karẽn P'op Hagä Do ky enyym bë hã.
Jããm hẽ kä.

2 Tsimoot
Ta jawén Tsimoot hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

1 Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Do karẽn
do hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see ỹ
bahado däk doo. Ỹ tamejũũ ỹ baher'oot
hyb n'aa ta wób sa hã, Kristo Jesus hã ji h'yy
kae bä, hỹ pong jé ta pa had'yyt hẽ ji bawät
da. Ti né hẽ ti ji hã taky n'aa enooh doo.
2 Õm ỹ edëng Tsimoot, tah ỹ hadoo doo, ỹ
kamahẵn doo.

Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo
ër Wahë N'aa na-ããj hẽ ky en'yym a hã. Ỹ
karẽn õm rat'yyd mehĩĩn, baad õm rah'yyb
n'yym.

Taw'ããts hẽ h'yy ganajëng doo me ji gadoo ji ahoop do ky n'aa hahỹỹh

3 P'op Hagä Do wë ỹ h'yy gadajang a hyb
n'aa. P'op Hagä Do wë ỹ moo wät hëp ỹ
hanäm doo me, wahëh ỹ makũ rabahed'oo
do paa da. Ỹ hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ õm
ỹ ky n'aa etsẽẽ bä, adëb bä ỹ ky n'aa etsẽẽ
bä, atsëm ỹ ky n'aa etsẽẽ bä. 4 Tak'ëp ỹ
karẽn õm ỹ bahegãã paawä, tak'ëp ỹ tsebé
hyb n'aa paawä. Hyb n'aa manabaan hã
ỹỹ mabaoot do ër ketyn hõm bä. 5 Baad
ỹ hyb n'aa esee nyy da t'õp madäk doo
me mah'yy ka'eeh Jesus hã. Ỹ hapäh, a
hoonh Roots häd näng do hadoo, a ỹỹn Ew-
Nis häd näng do hadoo né hẽ mah'yy kae
däk. 6 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ p'aa hẽnh
mah'yy kadaw'uuh, baad mamoo wät hyb
n'aa P'op Hagä Do Sahee anoo do paa a hã,
a nuu gó moh ỹỹ ỹ dasooh noo gó. 7 Ta
ti ỹ wén näng, P'op Hagä Do Sahee dooh ji
eỹỹm bä tan'oo bä. Ji h'yyb tym tahej'oonh,
ta karẽn do ji bahajaa hyb n'aa. Tanoo
ji kamahẵn doo. Tanoo ji hã ji bahajaa
hyb n'aa ji h'yy keb'aah nesaa do hã. 8 Ky
hebyy manä Jesus ër Wahë N'aa ky n'aa
maher'oot do hã. Nu mebyy manä hëp ỹ
n'aa, Kristo hyb n'aa ỹ radawäts gëët do
hyb n'aa. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do hejój
me mabahoop nemon ỹỹ ër rarejã bä pa-
nyyg hanäm do hyb n'aa. 9 P'op Hagä Do né
hẽ ti ër hed'ëëp do paa banesaa do mahẵnh.
Ër tasëëw hõm tsyt hẽ ta wë, takarẽn doo
da ër babok hyb n'aa. Ji mo haj'aa jawén
nado ji tabasëëw hõm. Ji tawén sëëw hõm,
sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé tii da
takarẽn do hyb n'aa. Kristo Jesus hyb n'aa
taky enyym ër hã, ër takamahẵn, nes'aa né
paawä ëër. 10 Hỹỹ kä, Kristo Jesus, ji h'yyb
tym dëëb bahyng do hã ër hã taky enyym,
ër takamahẵn, ër hã tametëëh. Kristo ahäj
jëng dajëb hejój paah. Ër da genyyh. Ta ky
n'aa hanäm do hã tametëëh ër hã ji edëb
had'yyt hẽ do tyw n'aa. 11 P'op Hagä Do ỹ
tasëëw hõm, ta ti ky n'aa rod, Jesus mejũũ
do na-ããj hẽ ỹ bahadoo hyb n'aa, ỹ ma
metëëk hyb n'aa ta ky n'aa. 12 Ti hyb n'aa
ỹ bahoop ỹ radawäts gëët doo. Ti hado
né paawä ỹỹh, dooh ỹ hebyy bä ta ti hyb
n'aa. Ỹ hapäh ta ti ta hã ỹ h'yy ka'eeh
doo, Kristo. Baad ỹ bahapäh ta ti tahajaa
baad tabahag'ããs ta ky n'aa hã ỹ tanoo doo,
tamatëëh bä kä.

13 Menyyw had'yyt hẽ a h'yyb gó a hã ỹ
ma met'ëëg wät doo. Taw'ããts hẽ hadoo
do ky n'aa né tii. Taw'ããts hẽ Jesus hã
mah'yy kae had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ sahõnh
hẽ makamahẵn had'yyt hẽ. Ër hajaa Jesus
hã ër h'yy ka'eeh, ta wób ër kamahẵn, séd
ër h'yyb hedoo do hyb n'aa Kristo Jesus hã.
14 P'op Hagä Do Sahee ër h'yyb gó hawät
do hejój me baad manä a hã P'op Hagä
Do anoo do paah, ta ky n'aa, ta see hadoo
tanadoo hyb n'aa da.

15 Mahapäh né hẽ, sahõnh hẽ Jesus hã
h'yy ka'eeh do Asija häd näng do häj n'aa bä
hena do ỹ raberéd wät. Pigeer, Emok häd
enäh doo, ti na-ããj né hẽ ỹ reréd wät.

16 Ỹ karẽn Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
t'yyd mehĩĩn Onesip, ta tób yt haj'eenh do
na-ããj né hẽ, hajõõ nuu me ỹ h'yy gada-
jang tan'oo bä do hyb n'aa. Dooh tanu
mebyy bä hëp ỹ n'aa, ỹ radawäts gëët do hã.
17 Roma bä takajaa noo gó, baad ỹ tabesoos
jé pad'yyt hẽ, ỹ tawyyd kän. 18 Ỹ karẽn
Jesus Kristo, ër wahë n'aa, t'yyd mehĩĩn
Onesip hã, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky
n'aa etyy noo gó. Baad mabahapäh né hẽ
tak'ëp ỹ Onesip masa paa Epeso häd näng
do panang bä.

2

1 Õm kä tah ỹ hadoo doo, tak'ëp h'yy
kahejój Jesus hã mah'yy ka'eeh do hã. Õm
da Kristo Jesus h'yyb hej'oonh, ky enyym
do hyb n'aa a hã. 2 Ta ti mamaa napäh do
ỹ metëëk doo, hajõk her'oot doo, ỹ karẽn
matab'ëës ajyy baad hadoo do sa hã, ta wób
rama metëëk hajaa doo kä.

3 Warahén baad habok do raky daheeh
sa wahë n'aa kyyh, ragadoo na-ããj hẽ ra-
hoop doo. Ti hadoo taw'ããts hẽ nemon
ỹỹ magado Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
hyb n'aa ji ahoop do sa mo haj'aa, ji ky
n'aa rarejãã do na-ããj né hẽ. 4 Warahén
baad habok doo, dooh rah'yy kawapëën bä
warahén nadoo do ramoo bok do hã. Tii d'
rawén d'oo, sa wahë n'aa rah'yyb en'yym
do hyb n'aa. Õm na-ããj hẽ, Jesus Kristo
warahén n'aa hadoo mabahadoo do hyb
n'aa, h'yy kawapëën manä Jesus ër wahë
n'aa manejũũ do hã. 5 Jé tsyym kas'ỹỹ
doo, wajaah doo, dooh tagado bä j'aa ketsë
do säm, kas'ỹỹ do ky n'aa jaw'yyk do taky
nadahé bä. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ kas'ỹỹ
doo, waj'aah do hadoo mabad'oo. Taw'ããts
hẽ baad maky daheeh Jesus õm tamejũũ
doo. 6 Taw'ããts hẽ jé gëëw gó tak'ëp moo
wät doo, pooj jé tagadoo ta joom s'ëëb.
Taw'ããts hẽ tii d' mabahadoo. Tak'ëp baad
ub mama met'ëëg, mamaher'ood Jesus ky
n'aa, ta säm magadoo hyb n'aa. 7 Mahyb
n'aa newë ta ti a hã ỹ her'oot doo. Tii d'
madoo bä, õm P'op Hagä Do h'yy gan'yyh
sahõnh hẽ mabahapäh hyb n'aa takarẽn
doo.

8 Jesus Kristo mahyb n'aa es'ee, ganä wät
do dajëp do paa P'op Hagä Do an'oo bä,
Dawi makũ panaa paah. Ti ky n'aa hanäm
do rod n'aa ỹỹh. 9 Ti ky n'aa hyb n'aa
ỹ rarahejãã, ỹ rawén moo maw'yyd däk
haak sapuuw hadoo doo me. Mo haj'aa
dahej'ëëp do hadoo ỹ ran'oo bä. Tii d' né
paawä ỹ rabad'oo, P'op Hagä Do kyyh dooh
takamaw'yyd bä. Dooh mesoo péh. Ta ti
awäd had'yyt hẽ badäk hahỹ haw'ããts hẽ.
10 Ti hyb n'aa ỹ gadoo né hẽ ỹ ahoop do sa
mo haj'aa. Ỹ wén gadoo tii, P'op Hagä Do
asëëw hõm do sa hyb n'aa, ramaa napäh
hyb n'aa ta ky n'aa, sa h'yyb Kristo Jesus
bed'ëëp hyb n'aa, banäm doo hẽnh ta sii ta
bag tak'ëp gabarëëh do mahang rababoo
had'yyt hẽ hyb n'aa.* 11 Te hub né hẽ
hahỹỹh:

Kristo hyb n'aa ji dajëb bä,
ta sii ji baboo däk da.
12 Ji gado bä had'yyt hẽ ji ahoop do Kristo
hyb n'aa,
ji bag'ããs da ta sii.
Kristo ji ky n'aa jejën bä,
ji na-ããj hẽ ta ky n'aa jejën da P'op Hagä Do
hã.
13 Dooh né paawä baad ji awäd bä had'yyt
hẽ Kristo sii,
ji tahagãã had'yyt hẽ,
ji takamahắn had'yyt hẽ.
Dooh tahaja ta daaj hẽ taky kehỹỹd bä.

Taw'ããts hẽ ji moo wät P'op Hagä Do gen'aak do ky n'aa hahỹỹh

14 Mamaher'ood ta wób sa hã a hã ỹ
her'oot doo. P'op Hagä Do matym gó
mamejõ sa hã raky kaned'aak hyb n'aa kyy
p'ãã. Dooh baad tado bä ji ky kedak doo.
Taw'ããts hẽ nado ti maa new'ëë do sa hã.
Tarejãã maa new'ëë doo. 15 Taw'ããts hẽ
baad mama met'ëëg P'op Hagä Do ky n'aa,
P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa mamoo wät
doo. Taw'ããts baad hadoo do moo wëëd
mabahadoo. Baad ỹ wén karẽn mamoo
wät, manu manebyng hyb n'aa mamoo
wät do hã, baad ub mama metëëk hyb n'aa
baad hadoo do ky n'aa.

16 Mamaa newë manäh, P'op Hagä Do
nahapäh do her'oot doo da her'oot doo,
daap hadoo do ky n'aa her'oot doo. Er'ood
manä sa sii. Dewë hã magyys hẽ ta ti hedoo
do rababoo däk P'op Hagä Do mahắnh.
17 Kah'ũũm rama metëëk doo, nahëë saraa
ji hã ket'ëë hõm do hadoo. Ti hyb n'aa,
awäd manä sa mahang. Imenéw, Piret häd
enäh do ta ti hed'oo do sa wób. 18 Reréd
hõm baad hadoo do ky n'aa. Ër ganä wät
paah, sa nooh. Dooh ji ganä wäd bä ta
jawén, sa nooh. Daap ta tii d' rama metëëk.
Ti hyb n'aa sa kyyh maa new'ëë do wób
dooh baad raky dahé boo P'op Hagä Do

* **2:10** Paw-Ro ky dawuh bä paawä tanahoop hyb n'aa, dooh paawä raky n'aa napëë bä Jesus ky n'aa. Dooh redëb bä tii bä P'op Hagä Do wë. Ti hyb n'aa Paw-Ro gadoo tahoop doo.

panyyg. 19 Tii d' nado P'op Hagä Do kyyh.
Te hub né hẽ tii. Tahajaa ta kyy hã ji h'yy
kasadëë bä. Dooh taky kahỹỹd bä. Hahỹỹ
da P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do hapäh ta hã h'yy ka'eeh
doo." Hahỹỹ da ji tamejũũ: "Taw'ããts hẽ
nesaa do mahẵnh dawëë rakan'yyh Jesus
sa wahë n'aa ramaneëënh doo."
20 Tak'ëp ma näng do tób bä ti anäng waa
hood k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb ta wób,
k'ããts tëg hawak do s'ëëb ta wób. B'aa
s'ëëb, tsäng s'ëëb hedoo do ta wób. Ky n'aa
gebah do s'ëëb, hanäm do hood tii. Ky n'aa
ganebah do s'ëëb, hanäm do hood nado tii.
21 Ti hadoo Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. Ji
daaj hẽ baad ji kanä bä nesaa do mahẵnh,
hanäm do hood hadoo ji. Hanäm do ji moo
wät hyb n'aa, ji P'op Hagä Do asëëw hõm
tsyt hẽ. P'op Hagä Doo, ër Kariw N'aa ma
hã ër hajaa ër moo boo bä tii bä, tsyt hẽ ër
tabasëëw hõm do hyb n'aa. 22 Ti hyb n'aa
baad kanä pahëëw h'yyb hadoo do nesaa
do hã mahẵnh. Taw'ããts hẽ baad hadoo do
hã mah'yyb däg. Mahũũm had'yyt hẽ Jesus
hã mah'yy ka'eeh doo. Mahũũm had'yyt hẽ
P'op Hagä Do makamahẵn doo, a da hadoo
do makamahẵn do na-ããj né hẽ. Mahũũm
had'yyt hẽ a h'yyb hanäm do sa hã. Tii da
ỹ karẽn mabad'oo ta wób sa sii, h'yyb näm
doo gó Jesus hã raber'oot do sa sii.

23 Mamaa newë manä daap ke'aanh doo,
daap kaher'oot doo. Mahapäh ti né hẽ
du n'aa kawajããn doo gó raky kedak doo.
24 P'op Hagä Do sii moo heb'ook doo, Jesus
hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, taw'ããts
hẽ dooh ky ked'aak do rado bä. Taw'ããts
hẽ kaja hẽ denaa hẽ sa h'yyb ramahũũm
sahõnh hẽ sa wë. Taw'ããts hẽ da baad
rama metëëk. Taw'ããts hẽ dooh renyyw
bä h'yy gaẽẽnh doo. 25 Taw'ããts hẽ kaja
hẽ denaa hẽ rama metëëk sa hã ganen'aak
doo. Nepäh P'op Hagä Do h'yyb wareem
bä, baad hadoo do ky n'aa rabahapäh, raky
daheeh hyb n'aa. 26 Ta tii kä baad däg
p'aa hẽnh sa h'yyb tym hanäm do hã kä.
Baad rakanä däk tii bä sa hã Dijab† wadii
do mahẵnh, tamesoo do paa mahẵnh. Ta
ti hedoo do Dijab mesoo do paa hadoo,
takarẽn do ramoo bok hyb n'aa.

3

Sahõnh hẽ gawatsig hõm do pooj jé panyyg n'aa hahỹỹh

1 Mahyb n'aa es'ee ti hahỹỹh: Sahõnh hẽ
gawatsig hõm do pooj jé, tak'ëp da tanesaa
ji hã. 2 Sa hã hẽ had'yyt hẽ rahyb n'aa
newëë da ti noo gó. Rahyb n'aa hũũm
magyys hẽ da sa ma. Sa daaj hẽ raj'aa
etsë da. Sa hã hẽ rah'yy kasab'ee da. P'op
Hagä Doo, ta wób na-ããj hẽ raky n'aa rejãã
da. Sa yb, sa ỹỹn, dooh d' raky dahé bä.
Dooh d' taw'ããts hẽ tado sa hã ragadoo
doo. Dooh da P'op Hagä Do rawehëë bä.
3 Dooh da rakamahẵn péh. Maneban sa da
hadoo do sa mo haj'aa. Ta wób da ranu
mer'oot, raky n'aa rejãã da. Dooh da sa
h'yyb ramedug bä nesaa do hã. Dooh d'
rat'yyd mehĩĩn péh. Sahõnh hẽ da rarejãã
rakarẽn doo da. Dooh d' ragenaag bä baad
hadoo doo. 4 Baad raky kenäw né paawä,
ta wób da raky n'aa her'oot sa majĩĩ hã.
Daap hẽ ragado nyyh sa h'yyb tym. Sa
daaj hẽ sa hã rabahajaa, sa hã. Rah'yy
karẽn do rakamahẵn da. Dooh da P'op
Hagä Do hã rakamahẵn bä. 5 P'op Hagä
Do karẽn do ramoo bok ji edoo né paawä,
j'ooj madäk doo me tii d' rabad'oo. P'op
Hagä Do hejój raty n'aa ges'yyk. Dawëë
kanä da ta ti hedoo do sa mahẵnh. 6 Ta
ti rah'yyb wedii ragadoo hyb n'aa sa tób
bä. Tii bä rahajaa rawedii ỹỹj wób h'yy
gatemah doo, ta ti ỹỹj raky sũũt hyb n'aa
raher'oot doo. Ta ti hedoo do ỹỹj hajõng
sa hã nesaa doo, nesaa do jawén sa h'yyb
tym bawät do hyb n'aa. 7 Ta ti hedoo do
ỹỹj ta tii d' had'yyt rakarẽn rama kametëëk,
dooh paawä rahaja bä rah'yy kadawuung
bä baad hadoo do ky n'aa hã. 8 Ta ti hedoo
doo ma matëg oow, baad hadoo do ky n'aa
majĩĩ tii. Janes, Jãm häd enäh do hadoo
tii, Mosees hã rah'yy kawapëën do paah.
Baad nado wäd ta ti sa h'yyb tym. Dooh
P'op Hagä Do karẽn wäd ta tii, heh'äät ub
nadoo do hyb n'aa ta hã rah'yy ka'eeh doo.
9 Sahõnh hẽ rah'yy genäh da sa hã. Ti hyb
n'aa dooh da rahũũm bä ta bahẵnh. P'ooj
ub habok do paa hadoo da, Janes, Jãm häd
enäh do paah.

† **2:26** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

Taw'ããts hẽ ji ky dahé had'yyt hẽ P'op Hagä Do panyyg ji hã rama metëëk doo

10 Mahapäh né ti ỹ ma metëëk doo, nyy da ỹ bawät do baad ub, h'ëëd hyb n'aa ỹ bawät. Mahapäh né ti nyy da ỹ h'yy ka'eeh P'op Hagä Do hã, nyy da h'yyb jawyk doo gó ỹ bawäd wät, nyy da sahõnh hẽ ỹ kamahẵn, nyy da h'yy ganajëë hõm doo me ỹ bawät ỹ rarejã né paawä. 11 Mahapäh né hẽ nyy da ỹ rarejãã, nyy da ỹ bahoop do sa mooh. Mahapäh né hẽ ti nyy da ỹ rano n'aa masoo panang Ãn-Tijoka, Ikonijo, Ris häd enäh doo bä. Sahõnh hẽ ta ti ỹ ahoop do mahẵnh, ỹ rarejãã do mahẵnh ỹ P'op Hagä Do ed'ëëp. 12 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do karẽn doo da hawät do karẽn doo, Kristo Jesus karapee rabahadoo do hyb n'aa, rarejãã né da. 13 Nanäng ky nesaa doo, j'ooj madäk doo me ky ken'yym doo, ti bahẵnh däg da sa hã nesaa doo. Rawedii da ta wób, ta ti rawedii na-ããj né da sa hã. 14 Õm kä, baad maky dahé had'yyt hẽ ỹ karẽn, a hã rama metëëk do paa hã. Mahapäh né ti baad a hã mama kametëëk do paah, baad mabahapäh hyb n'aa õm ma metëëk do paah. 15 Õm karapee noo gó õm rama met'ëëg wät tak'ëp hanäm do P'op Hagä Do kyy kerih doo. Ta ti õm tah'yy gan'yyh, mabahapäh hyb n'aa nyy da õm P'op Hagä Do bed'ëëp Kristo Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. 16 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do kyy kerih doo, P'op Hagä Do né hẽ ti hanoo. P'op Hagä Do né hẽ ti h'yy gan'yyh raberih hyb n'aa. Ta tii hã baad ub panyyg hanäm do ji metëëk. Ta tii hã ji metëëh ta wób sa hã resõõts hõm doo. Ta tii hã ji ma metëëk ny hadoo do ji eréd hõm doo. Ta tii hã ji metëëh nyy da P'op Hagä Do karẽn doo da ji bawät. 17 Ti hyb n'aa kä, ramaa newë bä, raky dahé bä, baad né hẽ P'op Hagä Do karapee rabahajaa ramoo boo bä sahõnh hẽ baad hadoo do P'op Hagä Do karẽn doo.

4

1 Kristo Jesus matëëh bä kä taky n'aa etyy da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo, hedëp doo, dejëp do na-ããj hẽ. Ti awät do hyb n'aa, tadu doo do hyb n'aa tabag'ããs doo, P'op Hagä Do matym gó, Kristo Jesus matym gó na-ããj hẽ õm ỹ mejũũ hahỹỹh: 2 Maher'ood panyyg hanäm do sahõnh hẽ sa hã. Maher'ood sa hã rakarẽn bä ramaa newë bä, rakanarẽn bä na-ããj né hẽ. Maky geẵm sa hã baad ranaboo bä. Manabuuj gedo baad nadoo do moo bok doo. Mah'yyb tsebé sa hã, baad hadoo do ramoo bok hyb n'aa. Taw'ããts hẽ h'yyb jawyg gó mama met'ëëg sa hã. 3 Tii d' ỹ wén karẽn mabad'oo, ti awät do hyb n'aa ti noo gó dooh rakarẽn bä ramaa newë bä panyyg heh'äät ub do hã ma kamahetëk doo. Resoos da sa ma matëg n'aa, ragen'aak do rama metëëk hyb n'aa sa hã. Tii da rawén d'oo, rah'yy karẽn doo da rababok do hyb n'aa. 4 Raty n'aa ges'yyk da baad hadoo do ky n'aa. Ramaa newë däg kän da panyyg daap menyyh doo. 5 Õm kä, baad menyyw had'yyt hẽ a h'yyb tym kä. Magado Jesus hyb n'aa ji ahoop do sa mo haj'aa, ji ahoop do ji raky n'aa rejãã doo. Maher'ood Jesus ky n'aa hanäm do ta wób sa hã. Baad mamoo wäd. Magawatsiig hõm sahõnh hẽ, a hã P'op Hagä Do anoo do mamoo wät do pan'aa. 6 Tii d' ỹ wén karẽn mabad'oo, edaa däk do hyb n'aa ỹ radaj'ëëp. P'op Hagä Do hã ỹ kan'oo däk ỹ dajëp bä. 7 Tak'ëp wajaah doo, tsyym kas'ỹỹ do hadoo paa ỹỹh. Tak'ëp ỹ moo wäd wät Jesus ky n'aa ỹ her'oot do hã. Ỹ haja däk hã ỹ P'op Hagä Do karẽn doo. Tsyym kas'ỹỹ doo, wajaah do kajaa do hadoo ỹỹh. Dooh paa hëp ỹ ỹ eréd bä Jesus hã ỹ h'yy ka'eeh doo. 8 Hỹ jawén, p'aa hẽnh Jesus bahyng bä, ỹ gadoo da ỹ moo wät do säm, P'op Hagä Do karẽn doo da ỹ moo wäd wät do säm. Jesus Kristo, baad had'op doo, nes'õõs doo me sahõnh hẽ sa hã ky n'aa etyy doo, anoo da hã ỹ tii. Hã ỹ had'yyt nado tabanoo. Tanoo né da ta hã baad gad'aa do sa hã na-ããj né hẽ.

Tsimoot hã Paw-Ro maher'oot nyy d' rabad'oo ta hã ky n'aa hahỹỹh

9 Ỹ karẽn paawä nayyw hẽ mabana wë ỹỹ, 10 Demas ỹ teréd wät do hyb n'aa. Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rah'yyb padëëk do hã tah'yyb däg däk, takamahẵn kän, ỹ tawén eréd hõm. Tesaronika hẽnh tabahõm. Ër hỹỹj hadoo do Keresẽn häd näng do ahõm Garata häd näng do häj n'aa hẽnh. Tiit ahõm Dar-Masija hẽnh. 11 Jããm né Rukas

haym hata ỹỹ. Mabana bä da, ỹ karẽn mamana a sii Maah-Ko. Ỹ karẽn ỹ tamoo masa. 12 Tikiko ỹ mejõ hõm Epeso panang hẽnh tabahõm hyb n'aa, t'ĩĩ hẽnh tamasa hyb n'aa. 13 Mabana bä da mamana a sii saror ỹ hebaan doo, aj'yy Kar-Pos häd näng do wë ỹ eréd däk doo, panang Torowas häd näng doo bä. Mamana na-ããj hẽ ma kahé bäh kerih doo, kap'õõj däk doo. Mamana na-ããj hẽ ta byyh s'ëëb ta hã kerih do na-ããj né hẽ. Ta ti né tak'ëp ỹ karẽn up doo.

14 Aresãn, sapaar s'ëëb moo hew'ëët doo, hajõng nesaa do tamoo wät hã ỹỹ. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa etyy da tii. 15 Baad mamatakä õm Aresãn narejãã hyb n'aa. Tak'ëp né hẽ tahyb n'aa wareem Jesus ky n'aa ër her'oot do hã. Ër her'oot do majĩĩ né tii.

16 Jããm né hẽ pooj jé hã ỹ rakamaj'ĩĩ do ky n'aa ỹ her'oot noo gó, tabad'op hẽ ỹ rahadaa hõm ỹ raky masa hyb n'aa paawä. Ỹ karẽn P'op Hagä Do mabaan hõm ti ỹ ramanasa doo. 17 Ỹ né paawä neheda sa hã, P'op Hagä Do ti ỹ tahada, ỹ tah'yyb hej'oonh. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ Jesus ky n'aa ỹ hajaa ỹ her'oot sahõnh hẽ Judah buuj nadoo do sa hã. Ỹ P'op Hagä Do ed'ëëp ỹ radajëëb mahắnh. 18 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ỹ ted'ëëp da sahõnh hẽ nesaa do mahắnh. H'yyb nyyw gó ỹ tamahũũm da hỹ pong jé tabag'ããs bä. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ji j'aa etsëë had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

19 Mamaher'ood Pisiir, ta patug Akira daheeh, ỹ hyb n'aa esee sa hã. Mamaher'ood na-ããj hẽ Onesip, ta tób yt haj'eenh do na-ããj né hẽ, ỹ hyb n'aa esee sa hã. 20 Eras baym Korĩn bä. Toropimo ỹ eréd sooh panang Mirét häd näng doo bä, nahëë näng do hyb n'aa. 21 Ỹ karẽn mahyb n'aa bawaad tabahahëëm do pooj jé makajaa hyb n'aa babä. Ajyy Ew-buh, Pudẽn, Rĩĩn häd enäh doo, ỹỹnh Karaw-Dija häd näng doo, hajõk ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do na-ããj hẽ, õm mä rahyb n'aa esee. 22 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ ky n'aa etsẽẽ a h'yyb tym gó tabawäd had'yyt hẽ hyb n'aa. Ỹ karẽn P'op Hagä Do ky enyym sahõnh hẽ bë hã. Jããm hẽ kä.

Tiit
Tiit hã Paw-Ro ma erih do hahÿÿh

1 Ÿ Paw-Ro, P'op Hagä Do karom seeh, Jesus Kristo mejũũ do see ÿ ti hÿÿh. Ÿ Jesus mejũũ ÿ masa P'op Hagä Do asëëw bong doo, baad ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do karẽn doo da ji bawät hanoo doo, rabahapäh hyb n'aa. 2 Ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, baad hadoo do ky n'aa rabahapäh do hyb n'aa, P'op Hagä Do wë sa h'yyb tym nadajëp do ragada. Sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé P'op Hagä Doo, wanadii doo, taky n'aa eno däk paa ji h'yyb tym hawäd had'yyt do ta wë. 3 Hÿÿ kä, tah'yyb däng do noo gó, ÿ ber'oot do hã P'op Hagä Do metëëh nanäng taky däng do paah. P'op Hagä Doo, ër h'yyb tym dëëb h'yyb däng hã ÿÿ, ÿ tamejũũ, ta ky däng do ÿ baher'oot hyb n'aa, ÿ wén metëëk ta wób sa hã.

4 Ÿ ky n'aa edëng õm Tiit, nemon ÿÿ Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa tah ÿ hado däk doo. Ÿ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Kristo Jesus ër h'yyb tym dëëb na-ããj hẽ ky en'yym a hã. Ÿ karẽn baad õm rah'yyb n'yym.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ji asëëw hõm do ky n'aa hahÿÿh

5 Õm ÿ eréd gëët tsyt dëëg hã Keret häd näng doo bä, baad nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang hanäng do mabenäm hyb n'aa, tsyt dëëg bä hanäng do panang bä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa mabasëëw hõm hyb n'aa õm ÿ mejũũ do paa hadoo da. 6 Jããm hẽ masëëw baad tawäd bä. Taw'ããts hẽ dooh rahapäh pé ta hã baad nadoo doo. Taw'ããts hẽ sét ub ta ÿÿm Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa hã. Taw'ããts hẽ dooh ta ÿÿm tawad'ii bä ÿÿnh see sii. Ta taah kä, taw'ããts hẽ Jesus hã rah'yy ka'eeh. Taw'ããts hẽ dooh ta taah raky n'aa etsä bä nu meby n'aa näng do hã. Taw'ããts hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa taah ky dah'eeh do sa yb hã. 7 P'op Hagä Do wë Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hagã n'aa moo wät do hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad ub had'yyt hẽ tabawät, dooh rahapäh pé ta hã baad nadoo doo. Taw'ããts hẽ dooh h'yy kasab'ee do tado bä tii. Taw'ããts hẽ dooh kawaj'ããn yb tado bä. Taw'ããts hẽ dooh jarakë hedoo do heëëk do tado bä. Taw'ããts hẽ dooh kahep'uuk do tado bä. Taw'ããts hẽ dooh dajẽẽr jawén hawät do tado bä. 8 Taw'ããts hẽ baad tagadoo ta wób ta tób bä. Taw'ããts hẽ baad hadoo do kamahẵn do tii. Taw'ããts hẽ kaja hẽ denaa hẽ ta h'yyb tamahũũm tabawät do hã. Taw'ããts hẽ baad hawät do ti ta wób sa wë. Taw'ããts hẽ tsyt hẽ P'op Hagä Do wë tabawäd had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ tah'yy keb'aah nesaa do hã. 9 Taw'ããts hẽ Jesus ky n'aa ër ma metëëk do baad taky daheeh, tabahajaa hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa tama metëëk ta wób sa hã, tabahajaa hyb n'aa tah'yyb en'yym sa hã, raky daheeh hyb n'aa ky n'aa heh'äät ub do ky n'aa, tabahajaa hyb n'aa ky n'aa heh'äät do majĩĩ hã tametëëh res'õõs doo.

10 Tii da ÿ wén erih, hajõk rah'yy kawereem däk do hyb n'aa heh'äät ub do ky n'aa hã. Daap hadoo do rama met'ëëg kän, ta wób rawedii. Ta ti hedoo do sa mahang hajõk ji hã ramejũũ Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da ji bawät. 11 Taw'ããts hẽ ji ky meduuk ta ti hedoo doo. Ji wén meduuk, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, sa panaa hẽ, raky dahé kän do hyb n'aa nanäng ma matëg oow panyyg, baad rawén ky nadahé wät baad hadoo do ky n'aa hã. Dajẽẽr ragahëën do hyb n'aa né hẽ ta ti rama metëëk, nu meby n'aa nyy né paawä dajẽẽr ji gahëën bä ta hyb n'aa. 12 Hahÿÿ da tsyt dëëg hã Keret häd näng do buuj seeh, noo ese do her'oot paa Keret buuj sa ky n'aa: “Noo kanesa had'yyt hẽ Keret buuj”, näng mäh. “Tabanes'aa hedoo. Moo nehõj, tsyym nehõj, h'yyb nehõj. Ta bahẵnh haw'aa doo”, näng mä ta kyyh. 13 Te hub né hẽ Keret buuj sa ky n'aa taher'oot do paah. Ti hyb n'aa manabuuj gedo Keret buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do daap hadoo do ky dah'eeh doo, baad raky daheeh hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa, 14 raberéd hõm hyb n'aa Judah buuj panyyg ub hadoo doo, noo kanesa doo. Mamejõ reréd hõm hyb n'aa ajyy baad hadoo do ky n'aa ty n'aa ges'yyk do sa hã mejũũ doo. 15 Baad tado bä ji h'yyb tym

P'op Hagä Do matym gó, baad däg sahõnh hẽ ji hã. H'yyb tym nasaa do hanäng do hã, Kristo Jesus hã h'yy kana'eeh do hã, sahõnh hẽ nesaa däg ta hã. Baad nado wäd ti sa h'yyb. Nesaa do rahyb n'aa newë had'yyt hẽ. Dooh rah'yy kamedug wäd bä nesaa do hã, baad nado wäd do hyb n'aa sa h'yyb tym. 16 P'op Hagä Do rahapëë né paawä m', sa nooh, ramoo bok do hã daap ramenyyh ji bahapäh. Tak'ëp nesaa do ta ti P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do ganen'aak. Dooh raky dahé bä P'op Hagä Do kyyh. Tabad'op hẽ baad hadoo do rahajaa pé ramoo boo bä.

2

Baad hadoo do ky n'aa ji tama metëëk doo da ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

1 Õm kä, taw'ããts hẽ baad hadoo do ky n'aa hana do mama met'ëëg Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. 2 Ajyy wehëh hedo padëëk do sa hã mama met'ëëg, kaja hẽ denaa hẽ sa h'yyb ramahũũm hyb n'aa. Mama met'ëëg sa hã, baad rababok hyb n'aa, sa hã ta wób raweh'ëëh hyb n'aa. Mama met'ëëg sa hã, rah'yy keb'aah hyb n'aa nesaa do hã. Mamaher'ood sa hã, baad ub P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, ky n'aa hanäm do baad ub raky daheeh hyb n'aa. Mamaher'ood sa hã, ta wób rakamahẵn hyb n'aa baad ub. Mamaher'ood sa hã, rah'yy ganejë hõm hyb n'aa P'op Hagä Do karẽn doo da ji bawät do hã. 3 Ti hadoo ỹỹj wehëh hedo padëëk do sa hã kä. Mamaher'ood, P'op Hagä Do karẽn up doo da rababok hyb n'aa, P'op Hagä Do hã had'yyt hẽ rah'yyb padëëk hyb n'aa na-ããj né hẽ. Mamaher'ood sa hã, ta wób ranu maner'oot hyb n'aa. Mamaher'ood sa hã, jarakë hedoo do noo ranahadoo hyb n'aa. Taw'ããts hẽ baad hadoo do ti rametëëk. 4 Tii bä kä rahajaa rama met'ëëg bä kä ỹỹj wanehëh nä doo kä, sa patug, sa taah rakamahẵn hyb n'aa, 5 sa h'yyb ramesoo hyb n'aa baad nadoo do ji h'yyb karẽn do jawén ranabok hyb n'aa, baad rakan'yyh baad hadoo do hã rababok hyb n'aa, baad ramoo bok hyb n'aa sa tób bä, raky en'yym hyb n'aa, sa patug raky daheeh hyb n'aa na-ããj né hẽ. Taw'ããts hẽ tii da ỹỹj wanehëh nä do rabad'oo, sa hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa ta wób raky n'aa narejãã hyb n'aa. 6 Hỹỹ kä, ajyy wanehëh nä do hã kä. Tak'ëp péj mamaher'ood sa hã, sa h'yyb ramesoo hyb n'aa ji h'yyb karẽn do jawén ranabok hyb n'aa. 7 Õm kä tii, taw'ããts hẽ baad hadoo do mamoo wäd had'yyt hẽ, a hã ta wób rahegãã bä, mabawät doo da rakarẽn rababok hyb n'aa. Mama met'ëëg P'op Hagä Do ky n'aa t'õp madäk doo me, j'ooj madäk doo me nado. Maky n'aa manesuj manä P'op Hagä Do ky n'aa mamet'ëëg bä. 8 Baad mama met'ëëg baad hadoo do ky n'aa, raky nasëm hyb n'aa õm, a majĩĩ hedoo do ranu mebyng hyb n'aa ranaw'yyt do hyb n'aa baad nadoo do ër ky n'aa. 9 Mamaher'ood sa karom kanep'aak do sa hã, sa kariw n'aa raky dahé had'yyt hẽ hyb n'aa sahõnh hã. Mamaher'ood sa hã, sa kariw n'aa rah'yyb en'yym hyb n'aa. Mamaher'ood sa hã, raky ganadoo hyb n'aa sa kariw n'aa. 10 Mamaher'ood sa hã ranets'ëëk hyb n'aa sa kariw n'aa ma. Taw'ããts hẽ baad ub rababoo had'yyt hẽ, sa kariw n'aa rah'yy ganenäh hyb n'aa sa hã. Tii bä, sahõnh hẽ baad ramoo bok do hyb n'aa, baad ub ta wób rabaher'oot da P'op Hagä Doo, ër h'yyb tym dëëb ky n'aa hã.

11 Ta ti ỹ wén erih, tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym ji hã tametëëh, nes'aa né hẽ paawä ji. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do ta hã h'yy ka'eeh do tabed'ëëp nesaa do mahẵnh, hỹ pong jé ta pa rababok hyb n'aa. 12 Ji hã tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym do hã, ji tametëëk ji moo nawäd wät hyb n'aa P'op Hagä Do ganen'aak doo. Ji tametëëk badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do h'yyb karẽn do ji beréd hõm hyb n'aa. Ji tametëëk ji h'yyb ji mesoo ji h'yyb karẽn do jawén ji nawät hyb n'aa, baad hadoo do ji moo wät hyb n'aa, P'op Hagä Do karẽn do hã ji h'yyb däk hyb n'aa na-ããj né hẽ badäk hahỹỹ hã ji bawät nä bä. 13 Tii da ër babok, baad ër gada do hyb n'aa Jesus Kristo ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang p'aa hẽnh takasee doo. P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo, ji h'yyb tym dëëb né tii. 14 Ta daaj hẽ takan'oo däk dajëb hã ër hyb n'aa, sahõnh hẽ nesaa do mahẵnh ër tabed'ëëp hyb n'aa, nesaa do

ër h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm hyb n'aa, ta karapee baad hadoo do moo bok do karẽn do ër bahado däk hyb n'aa.

15 Taw'ããts hẽ ky n'aa jawyk doo me mama met'ëëg ta ti õm ỹ ma erih doo. Tak'ëp péj mamaher'ood sa hã raky daheeh hyb n'aa mama metëëk doo. Manabuuj gedo nabuj keh'ũũm doo. Man'oo õm raty n'aa gesyyg manäh!

3

Baad hadoo do ji moo wät do ky n'aa hahỹỹh

1 Maher'ood Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã, raweh'ëëh hyb n'aa sa häj n'aa wahë n'aa, ta wób hagã n'aa hedoo do na-ããj né hẽ. Maher'ood sa hã, raky daheeh hyb n'aa ramejũũ doo. Mamaher'ood sa hã, moo hahũũnh doo gó ramoo boo had'yyt hẽ hyb n'aa baad hadoo doo. 2 Maher'ood sa hã, sa da hadoo do raky n'aa narejãã hyb n'aa. Maher'ood sa hã, rakawanejãn hyb n'aa ta wób sa wë. Taw'ããts hẽ raky en'yym ta wób sa wë. Taw'ããts hẽ baad raky n'aa en'yym ta wób sahõnh hẽ rah'yy kanasab'ee doo gó.

3 P'ooj ub, Jesus ër nahapäh nä noo gó, ër na-ããj hẽ dooh paa ër h'yy genä bä. Dooh paa ër ky daheeh péh. Ër paa ta wób rawedii. Dooh paa ër haja bä ër eréd bä nesaa do ji h'yy karẽn doo, taw'ããts hẽ ër ed'oo do paa ër hã. Nesaa do had'yyt paa ër ehat. Ta wób paa ër hyb n'aa jewës. Ër hyb n'aa ge'ẽẽnh paa ta wób. Tii d' paa rabad'oo ẽnh ër hã. 4 Tii bä kä, ji takamahẵn doo, ji wë taky enyym do na-ããj hẽ P'op Hagä Do ër h'yyb tym dëëb metëëh bä kä, 5 ër tabedëëb wät nesaa do mahẵnh. Baad hadoo do ër moo bok do jawén nado ër tabedëëb wät. Ër tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa ër tabedëëb wät. Hahỹỹ da ër tabedëëb wät: Nesaa do ër h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm. P'aa hẽnh ër henäng do hadoo tan'oo bä ër h'yyb tym. Papuuj hado däk ër babok tan'oo bä. Ta Sahee hejój me tii d' tabad'oo ër hã. 6 Ky n'aa etsëëh P'op Hagä Doo. Baad tabanoo ta Sahee ër h'yyb tym gó, Jesus Kristo ër h'yyb tym dëëb hyb n'aa. 7 Baad ër bahado däk ta matym gó P'op Hagä Do an'oo bä, taky enyym do hyb n'aa ër wë, nes'aa né paawä ëër. Ta Sahee tabanoo ër hã, ta taah ër bahadoo hyb n'aa kä. Edëb had'yyt do ër gadoo da hỹỹ kä, baad ër bahapäh. 8 Te hub né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. Ti hyb n'aa, ỹ karẽn baad had'yyt hẽ mamet'ëëg ta ti ỹ her'oot doo, baad hadoo do P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do ramoo boo had'yyt hyb n'aa. Baad né hẽ ta ti kametëëk do ky n'aa sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa hã.

Ta s'ee hẽnh ma met'ëëk do sa ky n'aa hahỹỹh

9 Õm kä tii, mamaa newë manä daap kaher'oot do Judah buuj wahë makũ sa häd ketsén do hã. Awäd manä Mosees ky n'aa jaw'yyk do p'ãã ky ked'aak do sa mahang, kawaj'ããn gó ky ked'aak do sa mahang. Daap ti ta tii. Ji hã masa do nado tii. Ti hyb n'aa, mamaa newë manäh, awäd manä sa mahang, ỹ wén näng. 10 Taw'ããts hẽ pawóp nuu me da maky meduuk jé daap rama metëëk doo me séd h'yyb ne-hedo boo ran'oo bä Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Õm raky nadahé nä bä, dawëë kanä da sa mahẵnh.* 11 Ta ti hedoo do rah'yy kawereem kän baad hadoo do ky n'aa hã. Mahapäh né hẽ tii. Nesaa do had'yyt hẽ sa hã. Sa daaj hẽ raky n'aa ketyy nesaa do hã. Dooh baad rado bä P'op Hagä Do matym gó.

Tiit hã Paw-Ro kedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

12 Ỹ mejũũ da Aretemas häd näng do a wë. Aretemas ỹ manejõ bä, ỹ mejũũ da Tikiko. A wë takajaa bä, ỹ karẽn, tahaja bä, nayyw hẽ mabana wë ỹỹ, Nikoporis häd näng doo bä. T'ĩĩ hẽnh ỹ h'yyb däng ỹ bahõm, tabahahëëm do noo gó ỹ tabës hyb n'aa tii bä. 13 Senas häd näng do hã kä, ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh doo, Aporos daheeh ratsyym kasog bä tii b' naa, ỹ karẽn baad mamasaa sa hã mahajaa doo me. Man'oo sa hã rabatsëk do waa n'aa hedoo doo. 14 Õm had'yyt hẽ nado masa. Taw'ããts hẽ ër wakããn, Jesus hã h'yy ka'eeh do na-ããj hẽ rama kametëëk baad hadoo do

* **3:10** Ta ti hedoo doo, dooh ji an'oo bä ta wób rama met'ëëg bä. Dawëë ji kan'yyh sa mahẵnh.

ramoo bok ramasa hyb n'aa bedoh do sa
wë. Taw'ããts hẽ tii d' ji bad'oo daap ji aboo
mahǻnh.
15 Sahõnh hẽ pa ỹ habok do õm mä
rahyb n'aa esee. Mamaher'ood sahõnh hẽ
kamahǻn do ãã hã, ër wakããn Jesus hã h'yy
ka'eeh doo, ỹ hyb n'aa esee sa hã. Ỹ karẽn
P'op Hagä Do ky enyym sahõnh hẽ bë hã.
Jããm hẽ kä.

Piremon
Piremon hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

1 Ỹ Paw-Ro, Kristo Jesus hyb n'aa radawäts gëët doo, ër hỹỹj hadoo do Tsimoot häd näng do daheeh õm ãã edëng Piremon, ãã najiis, ãã nemuun Jesus sii moo wät doo. 2 Ãã edëng na-ããj hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do a tób bä kahet'aa doo,* ër ằnh hadoo do Apija häd näng do na-ããj hẽ, aj'yy Akipo häd näng do na-ããj hẽ baad ãã nemuun Jesus wë moo wät doo. 3 Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bë hã. Ỹ karẽn baad bë rah'yyb en'yym.

4 Piremon, õm ỹ ky n'aa etsẽẽ bä, ỹ tsebee had'yyt hẽ P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh do wë. 5 Ỹ tsebé, P'op Hagä Do karapee makamahằn ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa, Jesus ër wahë n'aa hã mah'yy kae had'yyt hẽ ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa na-ããj hẽ. 6 Ỹ ky n'aa etsẽẽ õm, Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad mabetsëh had'yyt hyb n'aa sa hã, baad mabahapäh do hyb n'aa sahõnh hẽ baad hadoo do Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do ër hã tanoo doo.† 7 Tak'ëp ỹ h'yy gadajaa kän, tak'ëp ỹ h'yyb tsebee kän wakãn ỹỹ, P'op Hagä Do karapee mah'yyb tseb'ee do hyb n'aa.

8 Ti hyb n'aa ỹ eaanh a hã mamoo wät hyb n'aa hahỹ a hã ỹ ky n'aa etsẽẽ doo. Ỹ karẽn bä paawä, ỹ mejũũ paawä õm, Kristo mejũũ do ỹ bahadoo do hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ, dooh ỹ karẽn bä õm ỹ mejõ bä. 9 Õm ỹ kamahằn do hyb n'aa ỹ eaaj ub a hã. Ỹ Paw-Ro, ỹ wah'ëë däg kä, Kristo Jesus hyb n'aa radawäts gëët doo, 10 ỹ etsẽẽ a hã, baad magado Onesĩm p'aa hẽnh a wë takajaa bä.‡ Tah ỹ hado däk tii, Jesus hã tah'yy kae däk do hyb n'aa, Jesus ky n'aa ỹ baher'oot do hyb n'aa ta hã ỹ radawëës doo gó. 11 P'ooj ub dooh baad ub Onesĩm moo wäd bä a wë. Hỹỹ kä baad tamoo wät da a wë. Baad tamoo wät wë ỹ na-ããj né hẽ.

12 Ỹ mejõ nä a wë p'aa hẽnh. Tak'ëp ỹ kamahằn tii, hã ỹỹ ỹ kamahằn doo da. 13 Taw'ããts hẽ paawä tabaym pa ỹỹ, a jawén buuj ỹ tamasaa paawä babä, Jesus hyb n'aa ragadahew'ëës doo gó ỹ ag'ëëd nuuj jé. 14 Dooh ỹ karẽn bä pa ỹ a karom tayyw bä makanarẽn bä. Ỹ karẽn doo da nado. Makarẽn bä ti ỹ mamasa. 15 Nepäh P'op Hagä Do an'oo bä Onesĩm ahõm dó a mahằnh, a pa had'yyt hẽ hỹỹ kä tabawät hyb n'aa. 16 A karom had'yyt hẽ nado wäd ta tii. A hỹỹj hado däk hỹỹ kä Jesus hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ër wakããn, ër kamahằn do hado däk hỹỹ kä ti Onesĩm. Tak'ëp ỹ kamahằn né paawä, õm ta bahằnh da makamahằn. A karom makamahằn do had'yyt hẽ nado. A wak'ããn däg hỹỹ kä Jesus hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa.

17 A h'yyb hata hadoo ỹ bahadoo bä a hã, tii bä ỹ karẽn paawä ỹ magadoo doo da né hẽ magado Onesĩm. 18 Baad nadoo do a hã Onesĩm an'oo bä paah, ta kũũt nyy bä a wë, ỹ d' hep'aak. 19 Daj ỹ né hẽ ỹ berih hahỹ moh ỹỹ me, mabahapäh hyb n'aa ỹ erih do hã, ỹ ep'aak né da tii. Ỹ ep'aak né da, mahapäh né hẽ ti anäng a kũũt hadoo wë ỹỹ, Jesus hã mah'yy kae däk do hyb n'aa hëp ỹ n'aa. 20 Ti hyb n'aa kä, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ỹ karẽn paawä baad magado Onesĩm. Mah'yyb tsebé ỹỹh, hằj ỹ mabahadoo do hyb n'aa Kristo hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa. 21 Hahỹ ỹ wén erih, hã ỹỹ pé mamoo wät né hẽ da a hã ỹ etsẽẽ doo. Ỹ etsẽẽ do bahằnh né da man'oo bä ỹ hapäh. 22 Sét hẽ ỹ etsẽẽ nä a hã: Ỹ karẽn paawä mabenäm a tób gawakõ see ỹ gagä péh. Ỹ gada da ỹ ran'oo bä ỹ bahõm ỹ radawäts gëët doo gó naa, P'op Hagä Do hã bë ky n'aa etsẽẽ do hyb n'aa. P'op Hagä Do maa napäh bë ky n'aa etsẽẽ doo.

23 Epaparas, pa ỹ Kristo Jesus hyb n'aa radawäts gëët doo, õm tahyb n'aa esee mäh. 24 Maah-Ko, Aris-Tako, Demas, Rukas nemon ỹỹ Jesus ky n'aa her'oot doo, õm

* **1:2** Ta tób bä rawén kahet'aa, Jesus rahyb n'aa esee do hyb n'aa. † **1:6** Hahỹỹ da na-ããj hẽ ji hajaa ji erii bä tëg nad'ëëd is do 6: "Ỹ ky n'aa etsẽẽ õm, ta wób hã mamaher'oot hyb n'aa Jesus hã ji h'yy ka'eeh do ky n'aa, baad mabahapäh hyb n'aa sahõnh hẽ baad hadoo do Kristo hyb n'aa ër hã P'op Hagä Do an'oo däk doo." ‡ **1:10** Piremon karom ti Onesĩm, kejën hõm do ta mahằnh.

rahyb n'aa esee mäh. 25 Ỹ karẽn Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky enyym bë hã. Jããm hẽ kä.

Eberew
Eber buuj hã kerih do hahỹỹh

Ããs sa bahănh P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hahỹỹh

1 P'ooj ub, hajõõ nuu me ër wahë makũũh* hã P'op Hagä Do maher'oot
ta ky n'aa rod raher'oot do hã. Ta see hadoo tamaher'oot paah, ta see hadoo
tamaher'oot ta see pé noo gó. 2 Hỹỹ kä, da hẽ kä, ta T'aah hã ër tamaher'ood
kän. Ta T'aah mo haj'aa hã P'op Hagä Do pahuuj wät paa badäk hahỹỹh, wë, sagõõh,
papỹỹj, kamarab na-ããj hẽ. Sahõnh hẽ ta wë hanäng do ta T'aah gadoo da P'op
Hagä Do ky däng. 3 Ta T'aah hã P'op Hagä Do kabaj'aa do kametëëh. Ta Yb, P'op
Hagä Do hadoo né hẽ tii. Ta kyyh tak'ëp hejoonh doo me sahõnh hẽ tapahuuj wät
do tamatakëë, baad tabahado had'yyt hẽ hyb n'aa, baad tanado mahănh. Nesaa do
ër h'yyb gó hanäng do tado hõm do jawén paa bä, hỹ pong jé, P'op Hagä Do hub hẽnh,
takaweh'ëëh doo bä tabaso kän, P'op Hagä Do bag'ããs doo bä. 4 Ããs sa bahănh ti tanu
gadäg kän, tak'ëp tahyb n'aa jawyg däk do hyb n'aa ããs sa bahănh P'op Hagä Do an'oo
däk do hyb n'aa. 5 Ããs sa bahănh tawén hadoo, dooh "Tah ỹ õm. A yb ỹ hado däk
naga hẽ",† P'op Hagä Do anoo bä ããs sa hã. Dooh na-ããj hẽ ããs hã "Ỹ né da a Yb,
õm kä Tah ỹỹ",‡ tanoo bä. Ta T'aah hã ti tabaher'oot. 6 Ta kyy kerih do bód see hã
hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh badäk hahỹỹ hã ta T'aah wah'ëëh hadoo do tamejũũ noo
gó:

"Ỹ karẽn sahõnh hẽ ããs raweh'ëëh."§

7 Ããs ky n'aa hã kä hahỹỹ da P'op Hagä
Do kyyh:

"Ããs karom ỹỹ, tabahëm do hadoo raba-
hadoo ỹ an'oo bä.
Tëëg hõõ hadoo ỹ an'oo bä na-ããj hẽ karom
ỹỹ hã", näng ta kyyh.**

8 Ta T'aah ky n'aa hã kä hahỹỹ da P'op
Hagä Do kyyh:

"Õm da tabagã n'aa had'yyt hẽ, P'op Hagä
Doo.
Mabag'ããs do hã baad mamoo wät.
9 Baad hadoo do ti makamahănh doo.
Tak'ëp maganen'aak taw'ããts hẽ nadoo
doo.
Ti hyb n'aa P'op Hagä Doo, mah'yy
kaha'eeh doo,
õm tasëëw hõm,
tak'ëp mah'yy gadajang tan'oo bä a hata
mahănh."††

10 Hahỹỹ da na-ããj hẽ P'op Hagä Do kyyh ta
T'aah ky n'aa hã:

"Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
õm né ti sahõnh hẽ tadu dahäng noo gó
badäk hahỹỹh,
wë, papỹỹj, kamarab, sagõõh na-ããj hẽ
pahuuj wät doo.
11 Ta ti sahõnh hẽ gawatsik da.
Tii d' nado õm. Õm da awäd had'yyt hẽ.
Ji saroor ahänh do hadoo badäk hahỹỹh,
wë, papỹỹj, kamarab, sagõõh na-ããj hẽ.
12 Ji hatsë ji apõõs doo da mabad'oo da sa
hã.
Mawareem da, ji saroor ji wareem doo da.
Tii d' nado õm.
P'ooj ub mabawät doo da,
tii da mabawäd had'yyt hẽ da.
Dooh makawareem bä.
Õm da awäd had'yyt hẽ."‡‡

13 Dooh noo gó ããs sa hã P'op Hagä Do
her'ood bä:

"Aso hup ỹỹ hẽnh, si ỹ mabag'ããs hyb n'aa
a majĩĩ ỹ nes'ëëm bä kä."§§

* **1:1** Eber buuj sa wahë makũ tii. Ta wakããn tama erih do hyb n'aa, ër wahë makũũh tawén näng. Eber buuj sa uuh ti Judah buuj. † **1:5** Saaw-Mo 2.7 ‡ **1:5** 2 Samuéw 7.14 § **1:6** Dew-Teronom 32.43. Saaw-Mo 97.7 ** **1:7** Saaw-Mo 104.4 †† **1:9** Saaw-Mo 45.6-7 ‡‡ **1:12** Saaw-Mo 102.25-27 §§ **1:13** Saaw-Mo 110.1 hã takerii däk tii. Ta T'aah hã tabaher'oot ta tii.

14 Ããs kä, sahee hedoo doo, P'op Hagä
Do mejũũ do moo bok do tii. P'op Hagä
Do mejũũ ramasa hyb n'aa ta jawén ta wë
hedëp doo.

2

1 Ti hyb n'aa kä, ããs sa bahẵnh Jesus ba-
hadoo do hyb n'aa, taw'ããts hẽ ta bahẵnh
baad ub ër hyb n'aa matakëë ta ky n'aa
hanäm do ër maa napäh do hã, ta s'ee hẽnh,
dawëë ta mahẵnh ër h'yyb nawät hyb n'aa.
2 Ky n'aa jaw'yyk né hẽ P'op Hagä Do kyyh
p'ooj ub ããs Mosees sa hã ratab'ëës doo.*
Sahõnh hẽ ta ti ky nadah'eeh doo, ty n'aa
ges'yyk doo, raky nadaheeh do pénh né hẽ
ragadoo paa baad nadoo do ta säm. 3 Tii d'
tahadoo do hyb n'aa, dooh da ër kedëëb bä
P'op Hagä Do ji tarejãã do mahẵnh, tak'ëp
baad hadoo do ër ted'ëëp do ky n'aa hã ër
hyb n'aa manatakä bä, ta hã ër hyb n'aa
nap'eed bä. Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do né hẽ ti pooj jé sa hã tamaher'oot do ta
ti ji ted'ëëp do ky n'aa. Ta jawén, Jesus kyyh
maa napäh doo, te hub né hẽ tii, rametä
kän ër hã kä. 4 Ër hã ramaher'oot noo gó,
ta metëë n'aa me, meuj n'aa näng doo me,
tapehuunh doo me na-ããj hẽ P'op Hagä Do
metä kän te hub né hẽ tii. Ta Sahee hã hana
do ji hajaa doo, tah'yyb däng doo da ji hã
tanoo doo, ta tii me na-ããj hẽ tametëëh ta
tii.

Ëër, ta wakããn bahadoo Jesus hado däk do ky n'aa hahỹỹh

5 Bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Dooh ããs sa hã
tado bä P'op Hagä Do an'oo däk rabag'ããs
hyb n'aa ta ti papuuj hedoo do ta karapee
rababok doo bä, ta jawén hawät doo, ta ky
n'aa babä bë ỹ ma erih doo. 6 Dooh ããs hã
tan'oo bä ta ti rabag'ããs. Ti anäng P'op Hagä
Do kyy kerih doo gó hahỹỹ da taher'oot
doo:

"Dooh its ti ajyy.
Ti hadoo né hẽ sa hã mahyb n'aa esee, P'op
Hagä Doo.
Dooh its badäk hahỹỹ hã habong doo.
Ti hadoo né hẽ mahag'ããs sa hã.
7 Ããs hyb n'aa jewyk do yd jé kanahën d'os
hẽ ajyy rahyb n'aa jewyk man'oo
bä.†
Ti hadoo né hẽ, tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk,
tak'ëp rakawehëë däk man'oo bä.
8 Sahõnh hã rabag'ããs man'oo bä",‡ näng
mä ta kyyh.

Sahõnh hã rabag'ããs P'op Hagä Do an'oo bä
kä, dooh mad'aak pé rabanag'ããs péh. Tii
d' tahado né paawä, da hẽ dooh ër hapëë
nä bä sahõnh hã rabag'ããs. 9 Ta ti nepä
né paawä ër hã, ër hapäh Jesus, ta hã ta ti
kerii däk do paa kaja däk doo. Ããs hyb n'aa
jewyk do yd jé Jesus bahadoo dó P'op Hagä
Do an'oo bä paah, ji wë P'op Hagä Do ky
enyym do hyb n'aa sahõnh hẽ sa hyb n'aa
tadajëp hyb n'aa. Hỹỹ kä, tahob wät do hyb
n'aa paa dajëb, tak'ëp Jesus hyb n'aa jawyg
däk, tak'ëp takawehëë däk.

10 Taw'ããts hẽ né hẽ P'op Hagä Doo,
sahõnh hẽ tahana doo, ta hyb n'aa sahõnh
hẽ hawät doo, Jesus hã tabad'oo doo: Jesus
ahoop do hyb n'aa baad had'op Jesus wén
hado kän tan'oo bä, hajõk badäk hahỹỹ hã
habong do P'op Hagä Do taah hedoo doo,
ta sii ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang
rababoo padëëk hyb n'aa kä. Jesus sa h'yyb
tym dëëb P'op Hagä Do wë. 11 P'op Hagä Do
hanaa né hẽ Jesus, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë
ji bawäd däk hanoo doo. Ti hanaa na-ããj hẽ
ji, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë haboo däk doo.
Sét hanaa né hẽ ëër. Ti hyb n'aa dooh Jesus
nu mebyy bä "wakãn haa" tanoo bä ër hã,
12 hahỹỹ da ta Yb hã tabaher'oot noo gó:

"Ỹ maher'oot da a ky n'aa wakãn haa sa hã.
Õm ỹ ma ejäm da sa hõõ gó, a hyb n'aa
rakahet'aa doo bä."§

13 Hahỹỹ da na-ããj hẽ ta kyyh: "Ta hã da ỹ
h'yy kasadä",** näng mäh. Tii bä ahõm nä
ta kyyh: "Gëët hahỹ ỹỹ, karapé haa sa sii,
hã ỹ P'op Hagä Do anoo doo",†† näng mäh.

---

* **2:2** P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do tii, pä gatsebak do hã kerih do paah. † **2:7** Hahỹỹ da na-ããj hẽ tahajaa ji erii bä: "Banadawëët do noo gó, ããs hyb n'aa jewyk do yd jé man'oo bä ajyy rahyb n'aa jewyk." ‡ **2:8** Saaw-Mo 8.4-6
§ **2:12** Saaw-Mo 22.22 ** **2:13** Isajas 8.17 †† **2:13** Isajas 8.18 ‡‡ **2:14** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

14 Ta karapee ramajyyw enäh do hyb
n'aa, radab enäh do hyb n'aa, sa da hadoo
Jesus bahado däk. Tii d' tawén d'oo tadajëp
doo me tagawatsiig hõm hyb n'aa Dijab,‡‡
dajëb hejój wë näng doo, 15 ër tabed'ëëp hyb
n'aa kä ji dajëp ji jeÿÿm do mahǎnh. Dajëb
ji jeÿÿm do hyb n'aa, sa karom he'ÿÿm doo
gó habok do hadoo paa ër p'ooj ub. Jesus ër
tabedëëb wät hÿÿ kä, baad ub, neÿÿm doo
gó ër babok hyb n'aa kä. 16 Wyt ta maab
hẽ: Aj'yy Jesus wén hado däk, Abaraãm
panaa hedoo do tamasa hyb n'aa. Dooh
ããs tamasa do hyb n'aa tado bä tii. 17 Ta
wakããn hed'op tawén hado däk, sa ky n'aa
rod wahë n'aa heh'äät tabahadoo hyb n'aa
P'op Hagä Do wë, sa hã t'yyd mehĩĩn doo,
P'op Hagä Do wë baad had'yyt hẽ moo
wät doo. Sa da hadoo tabahado däk paah,
tadajëp doo me nesaa do ër moo bok do
tabado hõm hyb n'aa. 18 Jesus ahob wät
do hyb n'aa ta hã Dijab h'yyb tatuk noo
gó, Jesus hajaa tamasaa bä ji, da hẽ Nesaa
Do Yb h'yyb tatuk doo. Tahapäh nyy da ji
tamasa.

3

Mosees hyb n'aa jawyk do bahǎnh Jesus hyb n'aa jawyk do ky n'aa hahÿÿh

1 Ti hyb n'aa wakãn haa hedoo doo, tsyt
hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw bong doo, ta
jawén, hÿ pong jé ta pa bë babok hyb n'aa,
taw'ããts hẽ Jesus hã bë hyb n'aa matakä.
P'op Hagä Do ky n'aa rod ër wë tamejũũ
do tii. Ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät
P'op Hagä Do wë. Ti né hẽ ër h'yy kaha'eeh
doo. 2 Sahõnh hẽ ta hã P'op Hagä Do mejũũ
do Jesus moo wäd wäd had'yyt hẽ, p'ooj
ub Mosees moo wäd wät doo da sahõnh
hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã.* 3 Mosees
hyb n'aa jawyk do bahǎnh Jesus hyb n'aa
jawyk. Panyyg ky n'aa gó bë ÿ maher'oot:
Tób ky n'aa etsëëh do bahǎnh tób tama do
ky n'aa etsëëh. 4 Anyy né paawä sahõnh
hẽ tób tahem'aa doo, ti bahǎnh ti P'op
Hagä Doo, sahõnh hẽ mo haj'aa näng doo.
5 Mosees kä, P'op Hagä Do karom, baad
tamoo wät paa sahõnh hẽ P'op Hagä Do
mejũũ doo, tób ta yd kahesé do hã. Mosees
moo wät do paa ta metëë n'aa P'op Hagä
Do T'aah ky n'aa hã.† 6 Kristo hã kä, P'op
Hagä Do T'aah, baad tamoo wät P'op Hagä
Do tób n'aa hadoo do hã kä. Ëër, Kristo hã
h'yy ka'eeh do ti ta tób hadoo doo, neÿÿm
doo me ër gadaa bä had'yyt hẽ ër hã taky
däng doo. Ër h'yy ganejë hõm bä ër pooj jé
ër gada do hã, ër kasab'ee do hã.

Taw'ããts hẽ dooh ji aba bä ji h'yyb ky n'aa hahÿÿh

7 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do
hã ta Sahee her'oot doo da:

“Da hẽ, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh
bä,
8 bë aba manä bë h'yyb, P'op Hagä Do wë
rah'yy kawereem do paa da,
banawäng doo bä P'op Hagä Do rametyy
noo gó.
9 Ta tii bä bë wahë makũ ÿ ramehet'yy,
40 ta baab noo gó rahapëë né paawä
kabaj'aa do ÿ moo wäd wät do sa
mahang.
10 Ti hyb n'aa ÿ kawajããn paa nanäng sa wë.
Hahÿÿ d' paa ÿ her'oot sa ky n'aa, ‘Ta s'ee
hẽnh had'yyt hẽ sa h'yyb bawät.
Dooh rakarẽn bä rabok bä ÿ karẽn doo da’,
näng paa këh ÿÿ.
11 Ti hyb n'aa ÿ kawajããn doo me, ky
kaneh'ÿÿt doo me, ÿ ky däng hahÿÿh:
‘Dooh da ÿ an'oo bä ÿ benäm doo bä rajëë
pä bä. Dooh da ÿ an'oo bä rakame-
hããg ÿ ky däng doo bä’ ”,‡ näng P'op
Hagä Do kyyh.

12 Wakãn haa hedoo doo, bë hyb n'aa
matakä nesaa bë h'yyb nahadoo hyb n'aa.
Bë hyb n'aa matakä bë h'yy kanae mahǎnh,
P'op Hagä Do hawäd had'yyt do bë neréd
mahǎnh. 13 Taw'ããts hẽ bë sahõnh hẽ bë
h'yyb enäw bë da hadoo doo, da hẽ ji P'op
Hagä Do bats'yyt nä bä, bë see ta h'yyb

* **3:2** Tób P'op Hagä Do yd kahesé do pan'aa P'op Hagä Do ky gabuuj gó Mosees tamaa sooh do apäh ti P'op Hagä Do tób n'aa. Ta see pé noo gó P'op Hagä Do karapee na-ããj hẽ ramaneëënh P'op Hagä Do tób n'aa. Ti hyb n'aa, “baad ub Mosees moo wäd wät P'op Hagä Do karapee sa mahang”, tahanäng pé tii. † **3:5** Hahÿÿ da na-ããj hẽ tahajaa ji erii bä tii: “Mosees kä, P'op Hagä Do karom, baad tamoo wät paa sahõnh hẽ P'op Hagä do mejũũ do P'op Hagä Do karapee tabahag'ããs bä. Mosees moo wät do paa ta metëë n'aa P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hã.” ‡ **3:11** Saaw-Mo 95.7-11.

baa mahẵnh nesaa do tamoo wät do ta hã wadii do hyb n'aa. 14 “Bë hyb n'aa matakä P'op Hagä Do bë neréd mahẵnh”, ỹ wén mejũũ bë hã, Kristo h'yyb hataa ër bahado däk do hyb n'aa. Kristo h'yyb hata né hẽ ëër, baad had'yyt hẽ ër h'yy kasadëë bä ta hã, pooj jé ër du doo noo gó baad ër h'yy kasadä doo da. 15 Hahỹ tabaher'oot bä, “Da hẽ, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh bä, bë aba manä bë h'yyb, P'op Hagä Do wë rah'yy kawereem do paa da”,§ 16 jaa ti P'op Hagä Do kyyh maa napäh doo, ta wë h'yy kawereem doo? Sahõnh hẽ Esit häj n'aa bä naa Mosees manyyh do né hẽ tii. 17 Jaa wë P'op Hagä Do kawajããn 40 ta baab noo gó? Nesaa do moo bok do wë takawajããn. Banawäng doo bä daap sa kamag baboo hõm. 18 Jaa hã ta ky kaneh'ỹỹt doo me P'op Hagä Do ky hadoo: “Dooh ỹ an'oo bä da ỹ benäm doo bä rajëë pä bä. Dooh da ỹ an'oo bä rakamehããg bä pa ỹỹ”? Ky nadah'eeh do hã ta ky däng tii. 19 Rah'yy kana'eeh do hyb n'aa né hẽ rawén nahajaa rajëë pä bä P'op Hagä Do benäm doo bä, ër hapäh.

4

1 Ti hyb n'aa, tanahänh nä do hyb n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, tabenäm doo bä ji h'yyb tym kameh'ããk doo, taw'ããts hẽ h'yyb eỹỹm doo me baad ër hyb n'aa matakëë, bë see nes'õõs hyb n'aa tii. 2 Ta tii d' bë ỹ wén maher'oot, banawäng doo bä sa hã ramaher'oot do paa da, ër hã na-ããj hẽ ramaher'oot P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Nanäng dooh ragado bä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, raky nadaheeh do hyb n'aa sa wób ky dah'eeh doo da.* 3 Ëër kä, P'op Hagä Do panyyg hanäm do ky dah'eeh doo, ër gadoo da P'op Hagä Do hanaa ji h'yyb tym kameh'ããk doo. Ky nadah'eeh do sa ky n'aa kä hahỹỹ d' paa P'op Hagä Do beher'oot:

“Ti hyb n'aa ỹ kawajããn doo me ky kaneh'ỹỹt doo me ỹ ky däng hahỹỹh:
‘Dooh ỹ an'oo bä da ỹ benäm doo bä rajëë pä bä.
Dooh da ỹ an'oo bä rakamehããg ỹ benyyw hõm doo bä.’ ”†

Raky nadaheeh do hyb n'aa né hẽ rawén ganadoo sa h'yyb tym kameh'ããk doo. P'ooj ub paah, badäk hahỹ tadu dahäng noo gó P'op Hagä Do benyyw däk paa tii.
4 P'op Hagä Do benyyw däk paa ta ti ër wén hapäh, hahỹỹ da ta kyy kerih doo gó taher'oot do hyb n'aa setsi däg kä ta ẵ ky n'aa hã, tapehuunh do jawén paa bä: “Setsi m' ta ẵ kä tamoo gawatsik. Setsi kä m' ta ẵ kä, P'op Hagä Do kameh'ããk tapehuunh do hyb n'aa.”‡ 5 Ta ti ky n'aa né hẽ na-ããj hẽ taher'oot hahỹỹ da tabaher'oot bä: “Dooh ỹ an'oo bä da ỹ benäm doo bä rajëë pä bä. Dooh da ỹ an'oo bä rakamehããg ỹ benyyw hõm doo bä.”
6 P'op Hagä Do benyyw däk né hẽ ji baym do hood, ji h'yyb tym kameh'ããk doo bä. Pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ky n'aa hanäm do maa nap'ëëh doo, dooh raky dahé bä, ti hyb n'aa dooh ragado bä tii. Ti hadoo né hẽ, ti abok nä ta wób sa pooj jé P'op Hagä Do benyyw däk rabajëng hyb n'aa ta gó. 7 Ti hyb n'aa p'aa hẽnh P'op Hagä Do anoo ta tyw n'aa ji hã. Da hẽ ti tabanoo ta tyw n'aa ji hã. Hajõng ta baab jawén paa bä, raky nadaheeh do jawén paa bä, P'op Hagä Do ky däng paa ta tii, Dawi her'oot do hã, pooj jé ỹ erii wät doo.§ Hahỹỹ d' ta kyyh:

“Da hẽ, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh bä,
bë aba manä bë h'yyb”,** näng mäh.

8 Josuwéh tado bä paawä ti hanoo do rakameh'ããk doo, hëëj sa hã taky n'aa enooh do tado bä paawä rakameh'ããk doo bä, dooh ta jawén P'op Hagä Do her'ood bä paawä ta see pé ky n'aa ji kameh'ããk doo.†† 9 Ti hyb n'aa kä, ti anyy däk tsyt hẽ kasëëw däk do ji h'yyb tym kameh'ããk doo, ta karapee hyb n'aa P'op Hagä Do benyyw

§ **3:15** Saaw-Mo 95.7-8 * **4:2** Pawóp hẽ ky dah'eeh paah, Kareb, Josuwéh häd enäh doo. Ta wób dooh raky dahé bä, rawén ganadoo P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. † **4:3** Saaw-Mo 95.11 ‡ **4:4** Genesis 2.2 § **4:7** Pooj jé ỹ erii wät doo tawén näng, tëg eh do 3 hã pawóp nuu me ta ti taberii wät do hyb n'aa. ** **4:7** Saaw-Mo 95.7-8 †† **4:8** Josuwéh ti Kanaãh häj n'aa hẽnh Isaraéw buuj mahũũm do paah.

däk doo. 10 Ta ti ji h'yyb tym kameh'ããk
do gad'oo doo, rakameh'ããk da ramoo bok
do jawén paa bä sa hã P'op Hagä Do karẽn
doo, P'op Hagä Do kameh'ããk doo da né
hẽ tapehuunh do tabahajaa do jawén paa
bä. 11 Ti hyb n'aa kä, taw'ããts hẽ tak'ëp ër
hyb n'aa tam'aah ji h'yyb tym kameh'ããk
do P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ër gadoo
hyb n'aa, nabuj keh'ũũm doo, ky nadah'eeh
doo, p'ooj ub habong doo da ër nabok hyb
n'aa.
12 Ta ti ỹ wén her'oot, awät do hyb n'aa
P'op Hagä Do kyyh. Tahajaa tabad'oo
P'op Hagä Do karẽn doo. Sẽn-jeer séd de-
muun tahãw padëëk do bahắnh P'op Hagä
Do kyyh hehãm do hadoo. Sẽn-jeer t'õp
tabajëng doo da ji k'yy gahũũn gó, t'õp
P'op Hagä Do kyyh bajëng ji h'yyb tym gó.
Sahõnh hẽ ji h'yyb gó hanäng do tametyy,
sahõnh hẽ ji hyb n'aa newëë do tametyy.
13 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do pahuunh do ma-
hang dooh kejën pé P'op Hagä Do mahắnh.
Sahõnh hẽ P'op Hagä Do bahapäh. Sahõnh
hẽ wyt ta maab hẽ ta matym gó. Ta matym
gó ër kametä däk da ër metëëh hyb n'aa ta
hã nyy da ër baboo bok paah.

Jesus ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë ky n'aa hahỹỹh

14 Ti hyb n'aa kä, ti anäng do hyb n'aa
Jesus, P'op Hagä Do T'aah, ër ky n'aa rod
wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do wë, hỹ
pong jé P'op Hagä Do wë hajëë suun doo,
taw'ããts hẽ dooh ër h'yy keréd bä Jesus ky
n'aa ër gado däk do paa hã. 15 Taw'ããts
hẽ ta tii hã ër h'yy kanerét ỹ wén näng,
ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op
Hagä Do wë tabahapäh do hyb n'aa né hẽ
ër h'yyb nahejooj. Tahapäh ër hã kametëëh
doo, ti na-ããj hẽ Nesaa Do Yb h'yyb tatuk
do paa hyb n'aa sahõnh hã, ër Nesaa Do
Yb h'yyb tatuk doo da né hẽ. Nesaa Do Yb
h'yyb tatug né paawä ta hã, dooh nesaa do
Jesus hã. 16 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ h'yy
kasadä doo me P'op Hagä Do ky enyym do
wë ër bahõm,‡‡ ër tat'yyd mehĩĩn hyb n'aa,
taky enyym doo gó ër tamasa hyb n'aa baad
tanadoo noo gó ër hã.

5

1 Sahõnh hẽ sa ky n'aa rod wahë n'aa
P'op Hagä Do wë takasëëw hõm sa wakããn
mahang, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë
tabahadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do matym
n'aa ta wë tamanaa hyb n'aa, sa masããh
wób P'op Hagä Do hã tama ejuu hyb n'aa
na-ããj hẽ, nesaa do ramoo bok do kado
hõm hyb n'aa. 2 Sa da hadoo sa ky n'aa rod
tabahadoo do hyb n'aa, sa nemuun h'yyb
nahejoonh do hyb n'aa, tahajaa kaja hẽ ta
h'yyb tamahũũm bä h'yy gatamah do hyb
n'aa hes'õõs do sa wë. 3 Sa da ta h'yyb
nahejoonh do hyb n'aa, ta wakããn hyb n'aa
had'yyt nado tama ejuu P'op Hagä Do wë.
Ta hyb n'aa na-ããj hẽ ky n'aa jaw'yyk do
mejũũ P'op Hagä Do hã tama ejuu, nesaa
do tamoo wäd wät do kado hõm hyb n'aa.
4 Dooh hajaa pé ta daaj hẽ takasëëw bä
sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tabahadoo
hyb n'aa. P'op Hagä Do ti hasëm tii, Arãw
tasëëw hõm do paa hadoo. 5 Ti hadoo Kristo
hã. Dooh ta daaj hẽ takasëëw bä, dooh ta
daaj hẽ takawehëë bä sa ky n'aa rod wahë
n'aa heh'äät do tabahadoo hyb n'aa. P'op
Hagä Do né hẽ tii, "Tah ỹ õm, hana ỹ õm"*
hanäng do ta hã. 6 Hahỹỹ da na-ããj hẽ
Kristo hã P'op Hagä Do baher'oot ta kyy
kerih do bód see hã:

"Sa ky n'aa rod wë ỹ had'yyt hẽ õm,
Merekisedek,† sa ky n'aa rod wë ỹ hadoo
péh",‡ näng mä ta hã.

7 Badäk hahỹỹ bä Jesus bawät noo gó
tak'ëp taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã.
Tak'ëp ta kyyh taky n'aa etsẽẽ bä, haoot doo
me na-ããj hẽ taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do
hã, dajëb mahắnh ji hed'ëëp do hã. P'op
Hagä Do ky daheeh taky n'aa etsẽẽ doo,
Jesus ky dahé had'yyt hẽ do hyb n'aa ta
Yb karẽn doo. 8 P'op Hagä Do T'aah né
hẽ paawä, nesaa do tahoop do hã tahapëë
däk nyy d' tahanäng pé P'op Hagä Do hã ji
ky daheeh doo. 9 Sahõnh hẽ ta Yb karẽn
do ta hã kaja däk bä kä, sahõnh hẽ ta hã
ky dah'eeh do sa h'yyb tym dëëb tabahado
däg kän. P'op Hagä Do pa had'yyt hẽ

‡‡ **4:16** Ji h'yy kasadä doo me ji ky n'aa etsẽẽ, tahanäng pé ta wë ji bahõm doo. * **5:5** Saaw-Mo 2.7 † **5:6** Genesis 14.17-20 hã takerii däk ta ti Merekisedek panyyg. ‡ **5:6** Saaw-Mo 110.4

da rababok tan'oo bä kä. 10 Sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë, Merekisedek hadoo do Jesus bahado däk P'op Hagä Do an'oo bä.

Ji h'yy ganajëë hõm do Jesus hã ky n'aa hahỹỹh

11 Hajõng ti anyy däk paawä ta ti ky n'aa bë ỹ maher'oot hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ, hejoonh ji maher'ood bä ta ky n'aa, nayyw hẽ bë h'yy ganahoot do hyb n'aa ta hã. 12 Bäp peej däg bë h'yy kae däk do hyb n'aa Jesus hã, ta wób paawä bë ma metëëk da hẽ ta ky n'aa. Ti hadoo né hẽ, dooh tagah'ood nä bä bë hã. Bë karẽn p'aa hẽnh ji ma metëëk bë hã. Jããm hẽ pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa bë rama metëëk do paa ji ab'aanh bë karẽn. Karapee t'aah ta ỹỹn bii gamyyj karẽn doo, ta tä nawëh nä do hadoo bëëh. 13 Bii karẽn nä doo, karapee t'aah hadoo näh, ji hã P'op Hagä Do karẽn do hã h'yy ganahoot nä doo. 14 Ta dab ti wahëh hedoo do sa tä. Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé tii: H'yy gah'ood däk do ramaa napäh sahõnh hẽ P'op Hagä Do kyyh. Sa h'yyb gó rahyb n'aa newë had'yyt hẽ do hyb n'aa, rahapëë däk ny hadoo do baad ub, ny hadoo do baad nadoo doo.

6

1 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër hyb n'aa matakëë baad tagahoot hyb n'aa ër hã sahõnh hẽ ër hã Kristo metëëh doo, baad ër bahaja däk hyb n'aa. Taw'ããts hẽ dooh ër abaj had'yyt hẽ jããm hẽ pooj jé Kristo ky n'aa ër rama metëëk doo. Taw'ããts hẽ dooh p'aa hẽnh ër abaj jããm hẽ pooj jé ër ma kamet'ëëg wät doo, daap hadoo do ji moo wät do ji eréd hõm do ky n'aa hedoo doo, P'op Hagä Do hã ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hedoo doo, 2 ji nu kemuun do ky n'aa hedoo doo, sa wahë n'aa sa moo radatoonh do sa nu gad'oo bä ky n'aa hedoo doo, dejëp do ragenä bong do ky n'aa hedoo doo, h'yy kana'eeh do P'op Hagä Do ky n'aa ety had'yyt hẽ do ky n'aa hedoo do na-ããj hẽ. Ër hapëë däk né hẽ sahõnh hẽ ta tii. 3 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do an'oo bä, ër ma kametëëk ër nahapäh nä doo, ër hapäh do takah'ũũm hyb n'aa, baad ër bahaja däk hyb n'aa kä.

4-6 Ta ti ỹ wén her'oot, dooh tahaja bä kä p'aa hẽnh P'op Hagä Do wë rah'yy kawereem bä Kristo tyw n'aa reréd bä, P'op Hagä Do panyyg hã rah'yy gah'ood däk do paah, P'op Hagä Do hanaa ramepëë däk do paah, P'op Hagä Do Sahee ragado däk do paah, P'op Hagä Do kyyh hanäm do ramepëë däk do paah, Kristo hejój ta jawén tabag'ããs noo gó tametëëh do rahapëë däk do paa na-ããj né hẽ. Kristo heréd hõm doo, dooh tahaja wäd bä p'aa hẽnh rah'yy kawereem P'op Hagä Do wë, p'aa hẽnh P'op Hagä Do T'aah b'aa kajatsëk do hã rabepëëm hadoo do hyb n'aa, sahõnh hẽ rabahapäh bä P'op Hagä Do T'aah ta wób raky n'aa rejãã ran'oo bä ta tii hã. 7 P'op Hagä Do ky n'aa edëng gëëw naëng tõs gado had'yyt doo, ta danäh joom baad hawäng hanoo doo. 8 Tii d' nado gëëw naëng hadoos do gado had'yyt né paawä jããm hẽ hawäng jawii hedoo doo, sasëng hedoo doo. Dooh gëëw baad hadoo do tado bä. Edaa däk P'op Hagä Do ky n'aa wasee tii. Tagadëëg ub tagawats'iik tii.*

9 Tii d' né ỹ baher'ood paawä najis haa, dooh h'yy gejë hõm do wób bë do bä hã ỹỹ. Baad hadoo do hã, ji h'yyb tym hedëp hanoo do hã bë h'yy kajäk, hã ỹỹ. 10 Ta ti ỹ wén hapäh bë hã, taw'ããts hẽ hadoo do hyb n'aa P'op Hagä Do bad'oo ji hã. Dooh da tamabaan bä bë moo bok do paah. Dooh da tamabaan bä ta hã bë kamahắn do hyb n'aa ta karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do bë masa do paah, da hẽ bë masa do na-ããj né hẽ. 11 Ti hadoo né hẽ, ỹ karẽn paawä tsebé doo me, tak'ëp bë h'yyb hedoo doo me had'yyt hẽ bë bad'oo ta ti bë dajëb bä kä, baad bë gadoo hyb n'aa hỹ pong jé bë gahëën doo. 12 Dooh ỹ karẽn bä bë nehõj padäg bä. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ky n'aa enooh do bë pooj jé gado däk do rababok doo da bë babok. Baad rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, h'yy ganajëng doo me rababok do hyb n'aa, ti ragado däg kän P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo kä.

* **6:8** Gereg kyy me tabaher'oot, “Tagadëëg ub tagatang.” Tagadëëg ub tagawats'iik tahanäng pé tii, Gereg kyy me. Gëëw ky n'aa gó ji tamaher'oot Jesus hã h'yy ganejë hõm do sa ky n'aa, h'yy gejë hõm do sa ky n'aa na-ããj hẽ.

P'op Hagä Do moo wät né hẽ ji hã taky n'aa enooh do ky n'aa hahŷŷh

13 P'ooj ub, Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh noo gó, ta daaj hẽ, ta häd gó taky däng, dooh taky kahŷŷd bä Abaraãm bahapäh hyb n'aa. Dooh P'op Hagä Do bahẵnh péh, ti hyb n'aa ta häd gó né taky däng. 14 Hahŷŷ da Abaraãm hã taky n'aa enooh: "Õm ỹ ky n'aa edëng né da. Tak'ëp da takanekan a panaa",† näng mä ta kyyh. 15 Tii bä h'yy ganajëng doo me Abaraãm gada do jawén paa bä, tagado däg kän ta hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah. 16 Baad ji karẽn bä ji ky dëë bä, ji bahẵnh hyb n'aa jawyk do hã ji ky däng, te hub né hẽ ji her'oot do ta wób rabahapäh hyb n'aa. Tii d' ji adoo bä, dooh ji raky sëëw wäd bä. 17 Tii d' paa P'op Hagä Do bad'oo. Ky kaneh'ŷŷt doo me ta häd gó taky däng, sa hã taky n'aa enooh noo gó. Tii d' tawén d'oo, ta jawén taky n'aa enooh do gadoo doo, dooh sa hã P'op Hagä Do ky kahŷŷd bä baad rabahapäh hyb n'aa. 18 Dooh P'op Hagä Do ahŷŷd bä ta kyyh. Dooh P'op Hagä Do noo kanesa bä. Pawóp hadoo do P'op Hagä Do wén her'oot ër hã, ëër, ta wë kedëëb wät doo, ër h'yy kahejój däk hyb n'aa, ër pooj jé ër gada do ër nerét hyb n'aa. 19 Baad ër gahëën ta wë né da ër babok ta jawén. Baad ër gahëën do ër h'yyb tahej'oonh ër h'yy gejë hõm mahẵnh. Marakate ta jawyyg n'aa mesoo do hadoo bah'ood ahëm hõm mahẵnh hadoo ti ër h'yy kahej'oonh doo. Ta ti ër kahej'oonh doo, P'op Hagä Do hã takahej'oonh. 20 Ta tii bä, P'op Hagä Do matym gó Jesus bajëë suun ër hyb n'aa, ta majyyw me tabado hõm hyb n'aa nesaa do ër moo boo bok doo. Sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do tób n'aa gawakõ t'õp gadäk doo gó sa masãäh majyyw tamahej'ëëh do hadoo né tii. Tii d' Jesus bad'oo do hyb n'aa ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë tabahado däg had'yyt hẽ kä, sa ky n'aa rod Merekisedek hadoo péh.

7

Merekisedek ky n'aa hahŷŷh

1 Panang Sarẽm häd näng do wahë n'aa paa ta ti Merekisedek. P'op Hagä Doo, Ta Bahẵnh Hadoo Do wë sa ky n'aa rod. Abaraãm Merekisedek mamuun paa Abaraãm babaaj nä bä ta wób sa wahë n'aa sa warahén sii hẽ taj'aa ketsë jawén paa bä. Tii bä m' Abaraãm Merekisedek ky n'aa edëë gëët. 2 Ti m' Abaraãm bets'ëë hõm ta hã ta majĩĩ hã tado hõm do uuh. Ji moo sahõnh hẽ ken'yyh do sét hẽ ken'yyh tets'ëë däk mä Merekisedek hã. "Sa wahë n'aa, baad had'op do moo hew'ëët doo", tahanäng pé ti Merekisedek. Sarẽm bä wahë n'aa m'. Sarẽm bä wahë n'aa, "Sa wahë n'aa rakamanajẽ bong hanoo doo, rah'yyb enyyw padëëk hanoo doo", tahanäng pé tii. 3 Dooh ji ky n'aa napëë bä ta yb, ta ỹỹn. Dooh ji ky n'aa napëë bä ta wahë makũ tahana doo. Dooh naããj hẽ ji ky n'aa napëë bä tabenäng do ky n'aa, tadajëp do ky n'aa. Ti hyb n'aa sa ky n'aa rod had'yyt hẽ P'op Hagä Do wë,* P'op Hagä Do T'aah sa ky n'aa rod had'yyt hẽ tabahadoo doo da.

4 Bë hyb n'aa newë, tak'ëp tahyb n'aa jawyk Merekisedek. Abaraãm, ër wahë makũũh, hyb n'aa jawyg né paawä, tets'ëë hõm ta majĩĩ hã tado hõm do uuh Merekisedek hã. Ji moo sahõnh hẽ ken'yyh do sét hẽ ken'yyh tets'ëë däk mä ta hã. 5 Rewi panaa wób, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë hedoo doo, ti rahajaa ragahëën bä sa wakããn wë hanäng do uuh, Abaraãm panaa had'yyt né paawä. Tii d' tawén hadoo, tii da Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do hyb n'aa. 6 Merekisedek, Rewi panaa nado né paawä, tagado däk Abaraãm wë hanäng do uuh. Ti m' Merekisedek ky n'aa edëë gëët Abaraãm, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do gado däk do paah. 7 Hŷŷ kä, wyt ta maab hẽ hahŷŷh: Ta bahẵnh hyb n'aa jawyk do tii, ta yd jé hyb n'aa jawyk do taky n'aa edëng doo.† 8 Rewi panaa, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë, sa wakããn wë hanäng do uuh gah'ëën doo, ajyy ub tii. Rawehëh padëëk bä radejëp. Merekisedek kä, Abaraãm wë hanäng do uuh gadoo doo, edëb had'yyt

† **6:14** Genesis 22.17 * **7:3** Ji ky n'aa nanapäh do hyb n'aa tabenäng doo, tadajëp doo, awäd had'yyt hẽ hadoo, dajëb né paawä tii. † **7:7** Abaraãm bahẵnh Merekisedek hyb n'aa jawyk ji bahapäh ta tii hã.

hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do metëëh. Ti hyb n'aa sa ky n'aa rod Rewi panaa sa bahȁnh tii. 9 Hahỹ hyb n'aa na-ããj hẽ Rewi panaa sa bahȁnh Merekisedek hyb n'aa jawyk ji wén hapäh: Rewi panaa, sa wakããn wë hanäng do uuh gah'ëën doo, ti na-ããj hẽ repaag hõm hadoo Merekisedek hã sa wë hanäng do uuh, dooh nä né paawä Rewi ti noo gó. Merekisedek hã Abaraãm ep'aak do hã rabepaag hõm. Hahỹ hyb n'aa tahajaa ji her'oot tii: 10 Abaraãm Merekisedek mamuun noo gó, Abaraãm hã nä ta panaa see Rewi.

11 Takaja däg bä paawä sahõnh hẽ P'op Hagä Do karẽn do Isaraéw buuj sa ky n'aa rod Rewi hana do ramoo bok do hã, dooh hyb n'aa pé P'op Hagä Do asëm sa ky n'aa rod see Merekisedek hadoo péh, Arãw hadoo pé nadoo doo. Rewi panaa, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod hedoo do radu doo noo gó ramoo bok doo, P'op Hagä Do an'oo däk Isaraéw buuj sa hã ta ky n'aa jaw'yyk doo. Ta ky n'aa jaw'yyk do mahang tama-her'oot nyy da Rewi panaa ramoo bok ta wë. 12 Ti hyb n'aa, ta see pé sa ky n'aa rod takahỹỹd bä, ta nemuun né hẽ ky n'aa jaw'yyk do kah'ỹỹt. 13 Ky n'aa jaw'yyk do kahỹỹd däg kän ër wén hapëë kän, Jesus ër Wahë N'aa, ta ky n'aa P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do paah, dooh Rewi panaa tado bä. Jakóh t'aah see panaa tii. Ta ti sa mahang dooh noo gó taganä bä sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë. 14 Ta ti ỹ wén her'oot, wyt ta maab hẽ do hyb n'aa, Judah häd näng do hanaa Jesus ër wahë n'aa. Sa ky n'aa rod ky n'aa Mosees her'oot noo gó, dooh Judah panaa hã taky dëë bä sa ky n'aa rod rabahadoo hyb n'aa. 15 Wyt ta maab hẽ, takahỹỹd kän ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wë, Rewi panaa nado wäd. Ti hyb n'aa takahỹỹd däg kän na-ããj hẽ ky n'aa jaw'yyk doo, ji ky n'aa rod seeh, Merekisedek hadoo pé kaja däk do hyb n'aa kä. 16 Ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wë ti tawén bahado däk, Rewi panaa hyb n'aa nado, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da. Ji ky n'aa rod Jesus wén hado däk P'op Hagä Do wë, takabaj'aa do hyb n'aa, tawäd had'yyt do hyb n'aa. 17 Tii d' tawén hadoo, hahỹỹ da P'op Hagä Do ky hadoo do hyb n'aa paa ta hã:

“Sa ky n'aa rod had'yyt hẽ da wë ỹỹ õm,
Merekisedek, sa ky n'aa rod wë ỹỹ hadoo péh.”‡

18 Ti hyb n'aa kä, ta ky n'aa jaw'yyk do pooj jé kan'oo däk do kado hõm kän hỹỹ kä nahejoonh do hyb n'aa. Dooh tahajaa péh. 19 Dooh noo gó Mosees ky n'aa jaw'yyk do haja bä baad had'op ji bahadoo, P'op Hagä Do wë ji bahõm hyb n'aa. Ti bahȁnh baad hadoo do ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do an'oo däk hỹỹ kä. Ta ti ta tyw n'aa me ër hajaa ër kaja bä P'op Hagä Do wë.

20 Ta ky kaneh'ỹỹt doo me ta häd gó P'op Hagä Do ky däng paa ta ti papuuj hadoo do taban'oo däk noo gó. Rewi panaa sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë rabahado padëëk noo gó, dooh ta häd gó P'op Hagä Do ky dëë bä tanah'ỹỹt sa hã tanoo do ramoo bok doo. 21 Jesus kä ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tabahado däk bä, ta ky kaneh'ỹỹt doo me P'op Hagä Do ky dëë kän tanah'ỹỹt doo. Hahỹỹ da ta kyyh ta hã:

“Baad ỹ ky däng hahỹỹh,
dooh ỹ h'yy kahỹỹd bä:
‘Sa ky n'aa rod had'yyt hẽ õm wë ỹỹ.’ ”§

22 Ky kaneh'ỹỹt doo me Jesus hã P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, pooj jé Mosees hã taky n'aa enooh do bahȁnh baad ub hỹỹ kä ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë ji tamahũũm doo, ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Jesus hyb n'aa takaja däk né hẽ ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

23 Sa ky n'aa rod, Rewi panaa hedoo do hã kä, ta see dajëb bä paah, takah'ỹỹt paa ta seeh. Sa wahë n'aa gó radejëp do hyb n'aa, dooh sét ub haja bä P'op Hagä Do wë tamoo wäd had'yyt bä. 24 Tii d' nado Jesus. Jesus awäd had'yyt hẽ do hyb n'aa, ji ky n'aa rod had'yyt hẽ P'op Hagä Do wë. 25 Ti hyb n'aa, baad tabahajaa tedëëb bä ta hyb n'aa P'op Hagä Do wë hah'ũũm doo. Awäd had'yyt hẽ, sa hyb n'aa taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa.

‡ **7:17** Saaw-Mo 110.4 § **7:21** Saaw-Mo 110.4

26 Ti hadoo pé né hẽ ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do ji karẽn. Baad tabahajaa ër tamasaa bä sahõnh hã. Baad ub ti P'op Hagä Do matym gó. Dooh baad nadoo do tamoo wäd bä. Dooh nesaa pé ta hã. Nesaa do moo bok do h'yyb nahado. Hỹ pong jé sahõnh hẽ sa bahẵnh tabahadoo P'op Hagä Do an'oo bä. 27 Dooh hyb n'aa pé sa ky n'aa rod wahë n'aa wób rabahed'oo doo da tamoo wäd bä. Ta ẵh hã had'yyt hẽ P'op Hagä Do hã rama ejuu paa tii. Pooj jé, sa daaj hẽ nesaa do ramoo bok do hyb n'aa rama hej'uu, tii bä sa wakããn, Isaraéw buuj nesaa do ramoo bok do hyb n'aa rama eju kän. Tii d' nado Jesus. Sét nuu me ub nesaa do ta wób ramoo bok do säm tan'oo däk P'op Hagä Do hã, ta daaj hẽ takan'oo däk noo gó sa hyb n'aa tadajëp hyb n'aa.** 28 Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do hã, ajyy sa da hadoo do nemuun h'yyb nahej'oonh do rakasëëw däk sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë rabahadoo hyb n'aa. Tii d' nado P'op Hagä Do ky kaneh'ỹỹt doo me taky däng do hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do jawén kan'oo däk doo. Ta T'aah tasëëw däk ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do tabahadoo hyb n'aa kä. Baad had'op had'yyt hẽ ta T'aah bahadoo P'op Hagä Do an'oo bä.

8

Jesus ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do wë ky n'aa hahỹỹh

1 Hahỹ ti bë ỹ maher'oot do mahang tak'ëp baad hadoo doo: Ti anyy däk né hẽ ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät doo. Hỹ pong jé, P'op Hagä Doo, Sahõnh Ta Bahẵnh Hadoo Do hub hẽnh, takaweh'ëëh doo bä tabaso däk. 2 P'op Hagä Do matym gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa bä ër ky n'aa rod moo wät, badäk hahỹỹ bä sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ajyy ratamaa sooh doo bä nado.*

3 Sahõnh hẽ ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do† rasëm P'op Hagä Do matym n'aa P'op Hagä Do wë tamanaa hyb n'aa, sa masããh wób P'op Hagä Do hã tama ejuu hyb n'aa na-ããj hẽ. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ Jesus Kristo na-ããj hẽ manaa P'op Hagä Do matym n'aa. 4 Badäk hahỹỹ bä Jesus awäd nä bä paawä, dooh sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tado bä paawä, anyy däk do hyb n'aa Rewi panaa P'op Hagä Do hã rama ejuu doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da. 5 Sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa, hỹ pong jé hanäng do hãd hadoo do katamaa sooh do yt hã ti ramoo heb'ook. Dooh P'op Hagä Do bawät do heh'äät do tado bä ta ti tób ta yt hã ramoo bok do ër wén hapäh, hahỹỹ da Mosees P'op Hagä Do maher'oot do paa hyb n'aa: "Mamoo wäd ta tii, hahỹ waëë hã a hã ỹ metëëh do hadoo da, mahapäh do hadoo né hẽ."‡ Heh'äät doo, hỹ pong jé tii. 6 Baad ub né paawä sa ky n'aa rod Rewi häd näng do panaa ramoo bok doo, tak'ëp baad ub ti bahẵnh Jesus ër ky n'aa rod moo wät doo. Tii d' tawén hadoo, ta tyw n'aa papuuj ta hyb n'aa P'op Hagä Do wë ër kajaa Jesus anoo doo, p'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'oot do bahẵnh do hyb n'aa.§ Tak'ëp baad ub ti bahẵnh na-ããj hẽ ër hã taky n'aa enooh doo.

7 Pooj jé Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do an'oo bä paawä, baad ub sahõnh hẽ tabahadoo hyb n'aa, tii d' tado bä paawä, dooh hyb n'aa pé paawä ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh péh. 8 Tii bä, P'op Hagä Do bahapäh bä, dooh né hẽ raky dahé bä Mosees sa sii takaner'ood wät doo, hahỹỹ da ta kyyh:

"Ti awät bë pooj jé papuuj Isaraéw buuj sii
ỹ kaner'oot doo,
Judah buuj sa sii na-ããj hẽ.
Ta tyw n'aa papuuj ỹ anoo da sa hã.
9 Sa wahë makũ sa sii ỹ her'ood wät do paa
nahado da tii,
ỹ man'yyh noo gó Esit bä naa.

** **7:27** Dooh hyb n'aa pé hajõõ nuu me tii d' tabad'oo. * **8:2** Esodo bód, tëg eh do 26 hã takerii däk ta ti sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ky n'aa. Ta ti yt hã nado Jesus moo wät. † **8:3** Isaraéw buuj hã rama erih do hahỹỹh. Sa ky n'aa rod, Rewi panaa hedoo do sa ky n'aa taher'oot tëg nad'ëëd is do 3 hã. ‡ **8:5** Esodo 25.40 § **8:6** Hahỹỹ d' tahanäng pé ti rakaner'oot do ky n'aa: Sinaih waëë hã P'op Hagä Do anoo paa sa hã ta ky n'aa jaw'yyk doo. Isaraéw buuj raky dahé bä, P'op Hagä Do ky n'aa edëng sa hã, taky däng paah. Tii bä ta kyyh ragadoo. "Ãã ky daheeh da", näk sa kyyh P'op Hagä Do hã.

Raky nadaheeh do hyb n'aa paa sa sii ỹ
ber'ood wät doo,
ỹ eréd hõm paa sa wahë makũũh", näng mä
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
10 "Hahỹỹ da ta tyw n'aa papuuj
ta jawén Isaraéw buuj sa hã ỹ metëëh doo:
Sa h'yyb gó da ỹ banoo ỹ ky n'aa jaw'yyk
doo.
Sa h'yyb tym gó da ỹ berih hadoo da ta tii.
Ỹ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo.
Karapé haa d' tii.
11 Ti noo gó da,
dooh hyb n'aa da rama met'ëëg wät sa da
hadoo do këh ỹ n'aa hã.
Dooh hyb n'aa da sa wakããn rama met'ëëg
wät pé ỹ rabahapäh hyb n'aa.
Sahõnh hẽ da ỹ rabahapäh.
Hyb n'aa sakog is doo, hyb n'aa jewyk do sii
hẽ ỹ da rahapäh.
12 Tii d' tawén hadoo,
ỹ mabaan hõm da baad nadoo do ramoo
bok do paah.
Dooh da ỹ hyb n'aa es'ee wäd bä nesaa
do ramoo bok do paa."** Näng mä
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

13 Sa sii takaner'oot do papuuj P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, tado hõm pooj jé sa sii takaner'ood wät do paah. Ta säg däg tii. Edah tagawatsik. Ta tyw n'aa papuuj tan'oo däk.

9

Badäk hahỹỹ hã P'op Hagä Do raj'aa etsë do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti anäng paa pooj jé Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do paa ky n'aa jaw'yyk doo, ji hã metëëh do nyy da P'op Hagä Do wë ji kajaa, ta hã ji hyb n'aa jaw'yyk hyb n'aa. Ti anäng paa na-ããj hẽ badäk hahỹỹ bä P'op Hagä Do raj'aa etsë do tób n'aa, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa ramaneëënh doo. 2 Sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa katamaa sooh do yt hã, ta gawakõ tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk do ramaneëënh doo gó tagadahäng ta bag tyng, pãw tyng n'aa, P'op Hagä Do matym gó kametëëh do pãw n'aa na-ããj hẽ. 3 Ta baa besuu n'aa bahắnh tagadäk ta gawakõ tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk do heh'äät doo. 4 Tii bä tabahäng k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb buu benyym do rabahej'uu do tyng n'aa. Tii bä tabahäng ta hood P'op Hagä Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa na-ããj hẽ. K'ããts tëg gabarëëh do ta hã. Tii gó rabat'oonh hahỹỹh: Manah häd näng do hood k'ããts gabarëëh do s'ëëb, Manah ta gó, Arãw tatu n'aa ta ts'ooh genä hõm doo, pä gatsebak do na-ããj hẽ ta hã Jawéh ky n'aa jaw'yyk do kaherih doo. 5 Ta hood P'op Hagä Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa jó rabab'ëëh kabaj'aa do këg enäh do heen n'aa kerubĩm ramaneëënh doo. Ta ti ganahaang gó P'op Hagä Do hejój kametëëh. P'op kerubĩm këg ragadabëëh, p'op naa sa këg me rajasuu hyb n'aa ta ty gatsë. Ta tii bä, ta ty gatsë jó, P'op Hagä Do awug hõm nesaa do Isaraéw buuj ramoo bong doo.* Hỹỹ kä, babä ỹ erih do hã, dooh né paawä tahaja bä sahõnh hẽ ta ti hedoo do ky n'aa bë ỹ maher'ood bä, 6 tii da né hẽ sahõnh hẽ ta ti ragadebëëh sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa yt hã. Ta gawakõ pooj jé gadäk doo gó sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë rabahej'ëëh ta tii bä P'op Hagä Do wë ramoo heb'ooh do ramoo bok hyb n'aa. 7 Ta gawakõ t'õp gadäk doo gó jããm hẽ hajëë suun sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät doo. Sét ta baab ken'yyh sét nuu me tabajëng ta tii bä. Tabajëë suun bä, tamajë had'yyt hẽ sa mas'ãã booj yb aj'yy majyyw P'op Hagä Do kahesé doo bä, h'yy gatamah doo gó nesaa do tamoo wät doo, ta wób moo bok do na-ããj hẽ kawug hõm hyb n'aa. Majyyw tamanajë bä, dooh né hẽ tahaja bä tajëë bä tii bä.

8 Ta tii hã P'op Hagä Do Sahee metëëh hahỹỹh: P'ooj ub, sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ky n'aa jaw'yyk do yt hã rababok nä bä, dooh sa hã tagasëëts nä bä ta tyw n'aa hadoo ta gawakõ tak'ëp P'op Hagä Do wë kasëëw däk doo hẽnh. Dooh

** **8:12** Jeremiij 31.31-34 * **9:5** Ta noo gatsë pong jé P'op Hagä Do kahesé sa hã. Ta ti tabasooh bä Isaraéw buuj sa rod n'aa P'op Hagä Do wë wahë n'aa rabana nesaa do ramoo bong do P'op Hagä Do bawug hõm hyb n'aa, takajesu däk hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta noo gatsë na-ããj hẽ ramaneëënh "kajesu n'aa noo gatsë n'aa" , kajesu däk do hadoo do hyb n'aa nesaa do sa h'yyb gó hanäng do paah.

tagasëëts nä bä sa wë ta tyw n'aa P'op Hagä Do wë tahanäng pé tii. 9 Da hẽ Kristo hã kaja däk do metëë n'aa ub sahõnh hẽ ta tii. Dooh P'op Hagä Do matym n'aa ramehen'aa doo, dooh sa masããh majyyw ta wë ramahen'aa do na-ããj hẽ tahaja bä baad tabahado däk tan'oo bä P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk do sa h'yyb. 10 Jããm hẽ ji awëh, ji awa, ji eëëk do ky n'aa ub tii. Jããm hẽ naëng me sa hã renäm do ky n'aa tii. Papuuj kajaa do pooj jé ky n'aa jawyyg n'aa tii. Dooh t'õp ji h'yyb tenyyw bä.

Jesus majyyw ky n'aa hahỹỹh

11 Kristo kä, baad hadoo do ta tyw n'aa papuuj kaja däk do hã ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë tabahadoo noo gó, dooh tajëë suun bä P'op Hagä Do tób n'aa gó badäk hahỹỹ bä ajyy tamaa sooh doo gó, sa ky n'aa rod wób rabahed'oo doo da. Kristo bajëë suun tak'ëp baad tabahadoo bä. Hỹ pong jé, P'op Hagä Do matym gó né hẽ tabajëë suun. 12 Kabara majyyw, booj yb taah majyyw nado ti t'ĩĩ hẽnh tamajë sun doo, sa ky n'aa rod wób rabahed'oo doo da. Ta majyyw né ti tamajë sun doo, tan'oo däk doo. Sét nuu me tii d' tabad'oo, P'op Hagä Do wë ër tabedëëb had'yyt hẽ hyb n'aa. Dooh hyb n'aa p'aa hẽnh tabab'aanh péh. 13 Kabara majyyw, booj yb aj'yy majyyw, booj yb taah ỹỹnh raju däk do paa ooj naëng mahang kamekuuj däk do na-ããj hẽ, ta wób sa hã sa ky n'aa rod ratsawyh bä, baad rabahado padëëk p'aa hẽnh. J'ooj hẽ né paawä rabenyyw bong ratsawyh wät do an'oo bä,† p'aa hẽnh rahajaa P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh rabahõm. 14 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, tak'ëp ta bahãnh Kristo majyyw ër h'yyb tabenäm nesaa do ji moo wät do dajëb hanoo do mahãnh, P'op Hagä Do hedëb had'yyt do wë ër moo bok hyb n'aa kä. P'op Hagä Do Sahee hawäd had'yyt do hejój gó ta daaj hẽ Kristo kan'oo däk P'op Hagä Do hã tadajëp noo gó. Dooh nesaa pé ta hã.

15 Ta ti hyb n'aa kä, Kristo né hẽ ti ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë gasëëts hõm doo, P'op Hagä Do asëëw hõm do ragadoo hyb n'aa nahänh doo, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do sa hã. Tadajëp do me tabedëëb kän tii, Mosees ky n'aa jaw'yyk do sa hã mejũũ do noo gó nesaa do ramoo bok do paa mahãnh.

16-17 Ky n'aa jaw'yyk do ta see erii bä tametëëh hyb n'aa ta me jaa wë tabaym ta ma paa tadajëp jawén paa bä, jããm hẽ wë ym do gadoo ta ma paah, ta hã ky n'aa kenooh do paa dajëp bä kä. Dajëp né hẽ sahõnh hẽ rabahapäh bä, tii bä kerih do paa ky n'aa jawyyg däg kän. Kerih do mo haj'aa näng do edëb nä bä, dooh kerih do ky n'aa kajawyyg nä bä. 18 Tii da p'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do hã. Jããm hẽ tahyb n'aa jawyg däk sa mas'ãã see radaj'ëëp do jawén paa bä. Ta majyyw hyb n'aa taky n'aa jawyg däk P'op Hagä Do ky däng doo. Hahỹỹ d' paa tii: 19 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees maher'ood wät do jawén paa bä m' Isaraéw buuj sa hã, tado däk mä jawii isop häd näng do mooh, b'éé wii hahiin do sii hẽ m', ti m' tadatu booj yb taah wób majyyw naëng mahang kamekuuj däk doo gó. Ti m' P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do jó tatsawyyh, ti m' Isaraéw buuj sa hã tatsawyh hõm mä na-ããj hẽ. 20 Ti m' Mosees ky hadoo sa hã: "Jawéh kaner'ood wät do bë sii metëë n'aa hahỹ majyyw. Ta kyyh bë gado däk, bë kyyh Jawéh gado däk na-ããj hẽ hahỹ majyyw metëëh",‡ näng mäh. 21 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do jó majyyw tatsawyh hõm doo da, tatsawyh wät na-ããj hẽ P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa hã, sahõnh hẽ ta nahëë jó, sahõnh hẽ ta gó hanäng do jó na-ããj hẽ. 22 P'eets hẽ paawä sahõnh hẽ takenyyw däk P'op Hagä Do wë sa masããh majyyw hyb n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo gó takerih. Majyyw takanan'oo däg bä, dooh takawug hõm bä nesaa do ji moo wät doo. Tii da né hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk do baher'oot.

† **9:13** Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa, dooh rahaja bä P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh rahõm bä tób kamag näng do yt hã hewäd nä doo, kamag hã, dajëp do paa k'yy hã na-ããj hẽ moo däng doo. Rabenyyw bong hyb n'aa, p'aa hẽnh P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh rabahajaa rabahõm hyb n'aa, ratsawyyh sa hã booj yb taah ỹỹnh hahiin do raju däk do paa ooj naëng mahang kamekuuj däk doo. Ta ti ky n'aa ti babä taher'oot doo. ‡ **9:20** Esodo 24.8

23 Tii da né hẽ nag'aap hẽ ỹ etsén wät do
renäm paa P'op Hagä Do mejũũ, jããm hẽ
hỹ pong jé hanäng do heen n'aa hado né
paawä ta tii. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, hỹ
pong jé hanäng doo, heh'äät doo, jããm hẽ
takenyyw däk tak'ëp baad hadoo doo me, ji
masããh majyyw bahẵnh baad hadoo doo
me. 24 Ti hyb n'aa, dooh Kristo ajëë suun
bä P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa gawakõ
tak'ëp ta wë kasëëw däk do ajyy ratamaa
sooh doo gó. Hỹ pong jé hanäng do heen
n'aa ub ta tii. Hỹ pong jé né hẽ taheh'äät bä
kä Kristo bajëë suun, tanu dëë kän, t'ĩĩ hẽnh
P'op Hagä Do matym gó ër taky n'aa etsẽẽ
hyb n'aa. 25 Dooh hajõõ nuu me hỹ pong jé
P'op Hagä Do matym gó Kristo ajëë suun bä
ta daaj hẽ takan'oo däk hyb n'aa, sa ky n'aa
rod wahë n'aa Rewi panaa rabahed'oo doo
da. Sét ta baab kenäh had'yyt hẽ sa mas'ãã
majyyw me rabahej'ëëh tii, P'op Hagä Do
kahesé do tób n'aa gawakõ tak'ëp ta wë
kasëëw däk doo gó. 26 Hajõõ nuu me ta
daaj hẽ Kristo kan'oo däg bä paawä, hajõõ
nuu me Kristo bahob wät paawä badäk
hahỹ P'op Hagä Do pahuunh noo gó naa.
Dooh tii da Kristo adoo bä. Sét nuu me
ub, tabedaa däk bä kä badäk hahỹỹ hã ji
hawät do gawatsig hõm noo gó, Kristo kaja
däk ta daaj hẽ takan'oo däk doo me, tadajëp
doo me nesaa do tabawug hõm hyb n'aa.
Dooh hyb n'aa p'aa hẽnh tabab'aanh péh.
27 Sahõnh hẽ ji, sét nuu me né hẽ ji dajëp. Ji
dajëp jawén paa bä kä P'op Hagä Do ky däng
da nyy da ji tabad'oo, baad tado bä, baad
tanado bä. 28 Ti hadoo, sét nuu me Kristo,
P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ta daaj hẽ
takan'oo däk dajëb hã, ta dajëp doo me, ta
majyyw me, nesaa do hajõk do ramoo bok
do tabawug hõm hyb n'aa. P'aa hẽnh da
Kristo kajaa. Nesaa do ji moo wät do hyb
n'aa nado tii kä. P'aa hẽnh tawén kaja kän
da, ta hã gad'aa do tamahũũm hyb n'aa
P'op Hagä Do wë kä, ta tii bä raboo had'yyt
hẽ hyb n'aa kä.

10

Jesus dajëp doo me ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë tagasëëts hõm do ky n'aa hahỹỹh

1 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Is-
araéw buuj hã kan'oo däk do paah, baad
hadoo do P'op Hagä Do ky däng do ta jawén
kajaa do maëts ub tii. Dooh heh'äät do hỹ
pong jé hanäng do tado bä. Ti hyb n'aa
dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do haja bä
baad had'op rabahadoo tan'oo bä. Dooh
baad had'op rabahadoo tan'oo bä sét ta
baab kenäh had'yyt hẽ sa mas'ãã see P'op
Hagä Do matym n'aa ranaheb'ooh doo.
Ti hado had'yyt né hẽ ran'oo bä. 2 Ta
ky n'aa jaw'yyk do haja bä paawä baad
had'op rabahadoo tan'oo bä P'op Hagä Do
wë han'aa do ta hã rahyb n'aa jew'yyk
hyb n'aa, dooh hyb n'aa wäd pé paawä sa
masããh wób raneboh bëëh, P'op Hagä Do
bawug hõm hyb n'aa nesaa do sa hã hanäng
doo. Sa h'yyb gó hanäng do paa kawug hõm
bä paawä, dooh rahyb n'aa es'ee wäd bä
paawä nesaa do ramoo bok do paah. 3 Ta
tii hã dooh né hẽ baad ji hado däg P'op
Hagä Do matym gó. P'op Hagä Do matym
n'aa ta baab had'yyt hẽ ramehen'aa doo,
nesaa do awät nä sa h'yyb gó rahyb n'aa
esee tan'oo bä. 4 Tii d' tawén hadoo, dooh
né hẽ booj yb aj'yy majyyw haja bä, dooh
kabara majyyw haja bä nesaa do ji h'yyb gó
hanäng do tado hõm bä.

5 Ti hyb n'aa badäk hahỹỹ bä Kristo kajaa
noo gó kä P'op Hagä Do hã taky hadoo:

"Sa masããh majyyw a wë ramahen'aa doo,
ti nado ti makarẽn doo.
A matym n'aa a wë ramahen'aa doo, ti
nado ti makarẽn doo.
Ti hyb n'aa ỹ dab näng ỹ majyyw näng
man'oo bä majyw ỹỹ ỹ banoo hyb
n'aa ta säm", näng paa ta kyyh.

6 "Dooh magado bä õm rama heju doo.
Dooh magado bä a matym n'aa a wë rame-
hen'aa doo, nesaa do sa h'yyb gó
hanäng do mabawug hõm hyb n'aa
paawä", näng mäh.

7 "Tii bä hahỹỹ da këh ỹỹh:
'Mahegãã P'op Hagä Doo. Ỹ kaja däk,
a kyy kerih doo gó këh ỹ n'aa takerih doo
da,
makarẽn do ỹ moo wät hyb n'aa.' "*

* **10:7** Saaw-Mo 40.6-8 hã takerii däk tii. Kristo kyyh ta Yb hã tii.

8 Dooh m' sa masããh majyyw, dooh m' P'op
Hagä Do matym n'aa ta wë ramehen'aa
doo, dooh m' ta wë rama ejuu doo P'op
Hagä Do karẽn bä. Dooh m' na-ããj hẽ
takarẽn bä ta matym n'aa ta wë rame-
hen'aa doo, nesaa do sa h'yyb gó hanäng
do tabawug hõm hyb n'aa paawä. Dooh
m' ta ti tagado bä, näng mä Kristo kyyh
pooj jé. Ti taky hadoo, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do mejõ né paawä ta tii d' raba-
hed'oo. 9 Ta jawén hahỹỹ d' mä Kristo kyy
kä: "Mahegãã P'op Hagä Doo", näng mäh,
"ỹ kaja däk, makarẽn do ỹ moo wät hyb
n'aa kä", näng mäh. Gawatsig hõm pooj jé
sa hã kamejũũ do rabahed'oo do paah, ta
ti taher'oot do hã ji bahapäh. P'op Hagä
Do gasëëts hõm hỹỹ kä ta tyw n'aa papuuj.
10 P'op Hagä Do karẽn do Kristo bad'oo do
hyb n'aa, ta daaj hẽ Jesus Kristo kan'oo
däk do hyb n'aa ër hyb n'aa tadajëp hyb
n'aa, kado hõm nesaa do ër h'yyb tym gó
hanäng do paah. Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë
ër tabasëëw däg kän. Sét nuu me dajëb hã
takan'oo däk. Jããm né tii.

11 Ta ãh hã had'yyt hẽ sa ky n'aa rod Arãw
panaa hedoo do ramoo bok ramoo heb'ooh
do P'op Hagä Do tób n'aa yt hã. Ta ãh hã
had'yyt hẽ rama ejuu rama ejuu do paa
péh, dooh né paawä ta ti haja bä nesaa do
ji h'yyb gó hanäng do tawug hõm bä. 12 Tii
d' nado Jesus Kristo bad'oo hỹỹ kä. Sét nuu
me ub takan'oo däk nesaa do ër moo bok do
hyb n'aa tadajëp hyb n'aa. Jããm né tii kä.
Tii d' tabad'oo do jawén paa bä hỹ pong jé,
P'op Hagä Do hub hẽnh, ta hã P'op Hagä Do
weh'ëëh doo bä tabaso däg kän. 13 Ti noo
gó kä tagada ta majĩĩ P'op Hagä Do nes'ëëm,
Kristo raky daheeh P'op Hagä Do an'oo bä
kä. 14 P'op Hagä Do hub hẽnh tawén so däg
kän, sét nuu me ër hyb n'aa tadajëp doo
me baad had'op rabahado padëëk tan'oo
bä tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw bong
doo.

15 P'op Hagä Do Sahee na-ããj hẽ ër tama-
her'oot ta ti ky n'aa. Hahỹỹ da ta kyyh:

16 "Hahỹỹ da papuuj Isaraéw buuj sii ta
jawén ỹ kaner'oot doo:
Sa h'yyb gó da ỹ banoo këh ỹ n'aa jaw'yyk
doo.
Sa h'yyb tym gó da ỹ berih hadoo da tii",†
näng mäh.

17 Ti m' ahõm nä ta kyyh:

"Ỹ mabaan hõm da baad nadoo do ramoo
bok do paah.
Ỹ mabaan hõm da ỹ mejũũ do raky nada-
heeh doo",‡ näng mäh.

18 Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan
hõm do hyb n'aa baad nadoo do ji moo wät
do paa kä, dooh hyb n'aa wät pé ramoo
heb'ooh do paa sa ky n'aa rod ramoo boo
bä nesaa do kado hõm hyb n'aa paawä.

19 Hỹỹ kä wakãn haa hedoo doo, Jesus
majyyw hyb n'aa neỹỹm doo gó ër hajaa
ër ajëë p'ëë hadoo ta gawakõ tak'ëp P'op
Hagä Do wë kasëëw däk do hadoo doo gó.
P'op Hagä Do matym gó ër hajaa ër ahõm
bä had'yyt hẽ ỹ hanäng péh. 20 Jesus dajëp
doo me ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë
tagasëëts hõm. Ta baa besuu n'aa tatab'ëës
tii.§ Edëb had'yyt hẽ da jé ta ti tyw n'aa gó
P'op Hagä Do wë hahõm doo. 21 Ti anäng
ër ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tak'ëp hyb
n'aa jawyk doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do
bawät doo bä bag'ããs doo. 22 Ta ti hyb
n'aa, taw'ããts hẽ ër h'yyb ehub doo me,
baad ër h'yy ka'eeh doo me na-ããj hẽ ër
kah'ũũm P'op Hagä Do wë. Dooh ër h'yyb
ër taky n'aa tapa wäd bä Kristo an'oo bä.
Baad ër bahado däk na-ããj hẽ P'op Hagä Do
matym gó. Ti hyb n'aa ër hajaa P'op Hagä
Do wë ër ahõm bä.** 23 Taw'ããts hẽ h'yy
ganajëng doo me had'yyt hẽ ër gada baad
hadoo do ër hã taky däng doo, ër gada ër
hanäng doo. Ër hã ky däng doo, moo wäd

† **10:16** Jeremiij 31.33 ‡ **10:17** Jeremiij 31.34 § **10:20** P'ooj ub, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã ti anäng ta baa besuu n'aa pããn hebaan do s'ëëb. P'op Hagä Do kahesé doo bä noo gatsë n'aa tii. Dooh ji haja bä ta tii bä ji tabëëj bä. Hỹỹ kä, Kristo hyb n'aa ër hajaa P'op Hagä Do wë ër ahõm bä. ** **10:22** P'ooj ub Isaraéw buuj rabahed'oo do ky n'aa gó tabeh'ũũm. P'ooj ub, ranahaja bä P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh rahõm bä baad sa h'yyb nadoo do hyb n'aa, ratsawyyh sa hã booj yb taah ỹỹnh raju däk do paa ooj naëng mahang kamekuuj däk doo. Setsi ta ãh tabahado däk bä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ rabehop. Tii bä kä, baad rabahado padëëk p'aa hẽnh. Tii bä rahajaa P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh rabahõm. Ti ky n'aa gó tabeh'ũũm.

had'yyt hẽ taky däng doo. 24 Taw'ããts hẽ ër tyw n'aa esoos nyy d' ër bad'oo ër h'yyb mahũũm ër da hadoo doo, rah'yyb hadoo hyb n'aa, kamahẵn heh'äät do ër mahang takah'ũũm hyb n'aa, baad hadoo do ta wób wë ji moo wät do takah'ũũm hyb n'aa na-ããj hẽ. 25 Taw'ããts hẽ dooh ër eréd bä P'op Hagä Do hyb n'aa ër kahet'aa doo, ta wób, h'yy gejë hõm do rabahed'oo doo da. Taw'ããts hẽ ta wób ër h'yyb en'yym rah'yy gajëë hõm mahẵnh. Taw'ããts hẽ baad ta bahẵnh tii d' ër bad'oo, tabedaa däk Jesus matëëh do bë bahapäh do hyb n'aa.

26 Bë h'yy gejë hõm manä ỹ wén näng bë hã, ji h'yyb haj'aa hẽ Jesus ji mak'yyts bä, nesaa do ji moo wäd nä bä had'yyt hẽ, ji hapëë däg né paawä baad hadoo do ky n'aa hã, hỹ jawén dooh tanyy wäd bä kä P'op Hagä Do hã ji anoo do pan'aa nesaa do ji moo wät do kawug hõm do säm. 27 Jããm né hẽ ti awät heỹỹm doo gó ji gada P'op Hagä Do ji taky n'aa etyy do baad nadoo do wë. Jããm né da tëëg hõõ tak'ëp haju do P'op Hagä Do majĩĩ gawats'iik do ti awät da ta ti wë. 28 P'ooj ub, Mosees ky n'aa jaw'yyk noo gó, radej'ëëp paa sahõnh hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk do mak'yys doo. Tanyy bä pawóp hẽ, tamawoob hẽ ta ti hapäh doo, dooh né rat'yyd mehĩĩn bä ta ky n'aa jaw'yyk do mak'yys doo. 29 Nyy da bë hã? Dooh g'eeh ti bahẵnh P'op Hagä Do rejã da P'op Hagä Do T'aah makyys doo, Jesus majyyw ty n'aa ges'yyk doo, P'op Hagä Do Sahee ji tat'yyd mehĩĩn do ky n'aa rejãã doo? Jesus majyyw né ti ta hyb n'aa ta tyw n'aa P'op Hagä Do wë gasëëts hõm doo. Ta hyb n'aa né hẽ P'op Hagä Do wë rakasëëw däk paah. 30 Ër hapäh né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hahỹ her'ood wät doo: "Ỹ né ti sa säm habaanh doo. Ỹ né tii."†† "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa etyy da ta karapee",‡‡ näng na-ããj mäh. 31 Tak'ëp ta ẵm n'aa näng P'op Hagä Doo, hedëb had'yyt do moo gó ji tarejã däg bä!

32 Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa es'ee nyy da baad bë babok p'ooj ub, panyyg hanäm do hã bë h'yy kadaw'uuh jawén paa bä. Tabad'op hẽ bë h'yy gejë hõm ti noo gó, baad nadoo do bë ahob né paawä. 33 Bë hyb n'aa es'ee nyy da ta see pé noo gó bë raky n'aa rejãã paah, nyy da paa bë rarejãã. Bë nado paa tii, ti noo gó rarejãã doo, bë hyb n'aa esee paah, bë masa paa ta ti hah'oop doo. 34 Ti noo gó bë t'yyd mehĩĩn paa bë da hadoo do radewäts b'ëëh doo, bë masa paa sa hã. Tsebee gó bë gadoo ti noo gó bë ma rado hõm doo, ti bahẵnh baad hadoo do nahänh do ti awät bë pooj jé hỹ pong jé bë hapäh do hyb n'aa. 35 Ti hyb n'aa bë h'yy gejë hõm manäh. Baad had'yyt hẽ Jesus hã bë h'yy kae bä, tak'ëp baad hadoo do bë gadoo da. 36 Taw'ããts hẽ h'yyb jawyg gó, h'yy ganajëng doo me bë gadoo bë ahoop doo, P'op Hagä Do karẽn do bë bahaja däk bä kä, bë gadoo hyb n'aa bë hã taky däng doo. 37 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do ta ti ky n'aa:

"Edaa däk da ti hawät do kajaa.
Dooh da tatabëëj bä taky däng do noo gó.
38 Karapé haa, matym ỹỹ gó baad hedo padëëk doo,
rah'yy ka'eeh do hyb n'aa da rababoo had'yyt hẽ.
Dooh da ỹ tsebee bä h'yy gajëë hõm do wë",
näng mäh.§§

39 Ëër kä, dooh ta tyw n'aa heréd hõm do ër ado bä, ragawatsig hõm doo hẽnh hahõm doo gó haboo däk doo. H'yy ka'eeh do ëër, nesaa do mahẵnh hedëp doo.

11

Ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hahỹỹh

1 Hahỹỹ d' tahanäng pé ti ji h'yy ka'eeh doo: Baad ji bahapäh do ti ji h'yyb gó, ji gadoo né da ji pooj jé ji gada doo. Te hub né hẽ, ti awät né da ji nahapäh doo, baad ji bahapäh ji h'yyb gó. 2 Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do wén gadoo ër wahë makũũh.*

3 P'op Hagä Do hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa, ër hapäh hahỹỹh: Sahõnh hẽ badäk

†† **10:30** Dew-Teronom 32.35. ‡‡ **10:30** Dew-Teronom 32.36, Saaw-Mo 135.14 §§ **10:38** Habakuk 2.3-4. * **11:2** Ër wahë makũũh tawén erii wät, ta wakããn, Isaraéw buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do tama erih do hyb n'aa. Isaraéw buuj sa wahë makũ ti sa ky n'aa tamaher'oot doo.

hahỹỹh, wë, kamarab, papỹỹj, sagõõh na-ããj hẽ, ta ky gabuuj né hẽ P'op Hagä Do pehuuj wät. Ji nahapäh doo me tapehuuj wät da hẽ ji hapäh doo.

4 Baad ub Abéw makũ h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad hadoo do tama ejuu paah, ta hỹỹj Kaĩh ma ejuu do nahado. Ti hyb n'aa baad né hẽ m' Abéw P'op Hagä Do hã. Baad mä P'op Hagä Do hã Abéw ma ejuu doo. Badäk hahỹỹ bä Abéw nawäd wäd né paawä, da hẽ nä tah'yy ka'eeh do paa ër hã tametëëh nyy da ji h'yy ka'eeh.

5 Aj'yy Enók häd näng do P'op Hagä Do masäg kän ta wë ta hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa paah. Dooh paa Enók dajëb bä. Dawuh up mäh. Dooh rawyyd wäd bä P'op Hagä Do mahũũm do hyb n'aa. P'op Hagä Do Enók h'yyb enäw had'yyt hẽ tabawät do hã, ta wë P'op Hagä Do mahũũm do pooj jé.

6 Ji h'yy kanae bä, dooh ji haja bä P'op Hagä Do ji h'yyb enäw bä. Jé karẽn do P'op Hagä Do wë tahõm bä, jããm né hẽ tahajaa, P'op Hagä Do awät né hẽ taky dahé bä, baad hadoo do P'op Hagä Do anoo ta hã hesoos do hã taky dahé bä.

7 Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa Nowéh tata-maa jat marakate, ta ỹỹm, ta taah, ta taah ãj raked'ëëp do hood n'aa. Marakate tatamaa jat Nowéh P'op Hagä Do maher'oot jawén paa bä sa pooj jé hana do ranahapäh nä doo. Nowéh h'yy ka'eeh doo, ta metëë n'aa ta wób sa hã. Nesaa do hã ta wób raky n'aa kety däk, Nowéh h'yy ka'eeh doo da rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad Nowéh wén hado däk ta matym gó.

8 Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa tawén ky dahé wät P'op Hagä Do maher'oot noo gó hëëj s'ee hẽnh tabahõm hyb n'aa, hëëj ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo hẽnh. Abaraãm ky dahé wät, tatsyym kadoo, dooh né paawä tahapëë bä n'yy hẽnh ta ti hëëj badäk. 9 Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa hëëj ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo bä tabawäd wät ta s'ee hẽnh naa hadoo doo da. Ta tii bä jé pad'yyt hẽ takeh'ỹỹt. Sa masãäh byyh s'ëëb sa tób rah'ỹỹt doo. Tii d' né paa Isak, Jakóh rabad'oo. Sa hã na-ããj hẽ P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa hëëj Abaraãm hã taky n'aa enooh do paah. 10 Ta tii d' paa Abaraãm rawén bok panang P'op Hagä Do mo haj'aa hã, nahänh doo, hỹ pong jé badäk do ragada do hyb n'aa.

11 Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa, neta né paawä ta ỹỹm Sarah, tabëëj däg né paawä ta baab n'aa ta ỹỹm sii tabetaah hyb n'aa, Abaraãm panaa nyy däk, P'op Hagä Do moo wät né hẽ ta hã taky däng do taky daheeh do hyb n'aa. 12 Ti hyb n'aa kä, edaa däg né paawä tadajëp do ta t'aah benäng noo gó, sagõõh hawób däk, hood tëg hawób däg ta panaa ta jawén kä.

13 Abaraãm, Isak, Jakóh na-ããj hẽ radejëp sa hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paa ragadoo do pooj jé. Ti hadoo né hẽ, rah'yy kae had'yyt hẽ radejëp bä kä. Ti hyb n'aa, dawëë naa rahapäh hadoo sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. Tsebee gó ragahëën ti sa h'yyb gó. Dooh m' badäk hahỹ tado bä sa panang heh'äät, sa nooh. Ta s'ee hẽnh naa, ta wób sa häj n'aa bä habok do hadoo mäh, sa nooh. 14 Sa häj n'aa pan'aa hes'oos do tii, ta ti hedoo do her'oot doo. 15 Dooh hëëj reréd hõm do paa tado bä rah'yyb padëëk doo. Tii d' tado bä paawä, rahaja paawä rababaaj nä p'aa hẽnh t'ĩĩ hẽnh. 16 Panang hỹ pong jé badäk doo, hëëj reréd hõm do bahãnh baad hadoo do resoos. Ti hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do nu mebyy bä, "Ỹ ti rah'yy kaha'eeh doo", taher'ood bä. Tenyyw hõm sa panang pan'aa hỹ pong jé.

17-18 Abaraãm P'op Hagä Do metyy noo gó, taju paawä ta t'aah Isak P'op Hagä Do wë. Tii d' tawén doo paawä, baad P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Isak, sét had'os do ta t'aah Abaraãm aju paawä, hahỹỹ da paawä P'op Hagä Do ky hadoo paa ta hã: "Isak hanaa da a panaa heh'äät."† 19 Abaraãm hã, P'op Hagä Do hajaa dejëp do ragenä boo bä tan'oo bä. Ti hyb n'aa, dooh né paawä Isak tadajëëb bä, ta t'aah tagadoo p'aa hẽnh, dajëp do mahang taganä wät hadoo.

20 P'op Hagä Do hã Isak h'yy ka'eeh do

† **11:17-18** Genesis 21.12

hyb n'aa taky n'aa edëng Jakóh, Esauh daheeh, sa pooj jé hawät do hã.
21 P'op Hagä Do hã Jakóh h'yy ka'eeh do hyb n'aa tadajëb pooj jé taky n'aa edëë wät mä pawóp hadoo do Joséh taah, tii bä m' ta tatu hã tanu hyy häng bä m', P'op Hagä Do taj'aa etsëë kän.
22 Joséh h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tabedaa däk bä tadajëp doo, taky däng mä Esit bä naa Isaraéw buuj raban'yyh da ta jawén. P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa tamejũũ sa hã nyy d' rabad'oo ta k'yy paa hã.
23 P'op Hagä Do hã Mosees yb, Mosees ỹỹn rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Mosees benäng do jawén paa bä, tamawoob hẽ kamarab noo gó rajejën mä Mosees. Anäm mä sa hã sa t'aah. Dooh m' rajeỹỹm bä häj n'aa wahë n'aa mejũũ doo.
24 P'op Hagä Do hã Mosees h'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh takarẽn bä Paraóh toog t'aah ramaneëënh karapee tanado wät bä kä. 25 Dooh takarẽn bä nesaa do moo heb'ooh do sa da tah'yyb hado bä. Dooh takarẽn bä sa sii tatsebee bä. Ji wad'iits ti ta tii, ta hã. P'op Hagä Do karapee, Isaraéw buuj, sa sii rarejãã do takarẽn tagadoo. 26 Tak'ëp baad ub ta hã Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do kajaa do tagada do hyb n'aa ta hã raky n'aa rejãã doo. Tak'ëp ky n'aa gebah do Esit häj n'aa bä hanäng do bahẵnh ti ta hã. Raky n'aa rejãã do tawén gadoo, baad hadoo do ta säm tagada do hyb n'aa ta pooj jé. 27 Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ tawén eréd hõm Esit häj n'aa. Dooh Esit häj n'aa wahë n'aa kawajããn do tajeỹỹm do hyb n'aa tado bä. Dooh tah'yy gajëë hõm bä, P'op Hagä Do ji nahapäh do tahapëë däk do hyb n'aa. 28 P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa tamejũũ Pas-kowa heen n'aa Isaraéw buuj ratab'ëës. Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa tamejũũ b'éé majyyw repeets hõm sa tób noo bä, dajëb manaa do sa taah wah'ëëh hedoo do tanadej'ëëp hyb n'aa.
29 Isaraéw buuj rah'yy ka'eeh do hyb n'aa rabatsëg hõm akajar Hahiin Do häd näng doo me, bawoonh do ji mahõm do hadoo. Esit buuj kä rakarẽn bä paawä rabatsëg hõm Isaraéw buuj sa jawén, pehẵs mä naëng me.
30 Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Jerikó häd näng do panang hadë pä s'ëëb kajäg bëëh, setsi ta ẵh noo gó Isaraéw buuj ranu haw'õõd bong jawén paa bä. 31 Ỹỹnh Rahab häd näng doo, hajõk do sii he'ỹỹh do paah, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa dooh tadajëb bä ta wób sa sii, panang babuuj P'op Hagä Do ky nadah'eeh do sa sii. Baad mä Rahab gadoo paa pawóp hadoo do Isaraéw buuj panang begã n'aa. Tamo n'aa jesuu, tajejën.
32 Badawëët paawä Gidejõn, Barak, Sãn-Sãw, Jepeté, Dawi, Samuéw häd enäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod na-ããj hẽ sa ky n'aa ji maher'ood bä. 33 Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa ta ti sa wób rado hõm sa majĩĩ häj n'aa. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad P'op Hagä Do karẽn doo da ti sa wób rabag'ããs. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragadoo. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do noo mesoo awad. 34 P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tëëg hõõ tak'ëp haju do mahẵnh sa wób raked'ëëp. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa sẽn-jeer mahẵnh raked'ëëp sa wób. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, nahej'oonh do paa hejooj padëëk. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa rakarejan sa majĩĩ sii rakaneb'ooh noo gó, sa majĩĩ ranes'ëëm. 35 Ỹỹj wób p'aa hẽnh ragadoo sa taah dejëp do mahang genä bong doo.‡

Sahõnh hẽ ta ti hedoo do ta wób rahapëë né paawä, h'yy ka'eeh do wób rahoop sa hã rarejãã doo. Rahob had'yyt hẽ, dejëp. Dooh P'op Hagä Do raky n'aa jejën bä raked'ëëp hyb n'aa paawä. Tak'ëp baad ji bawäd had'yyt do hỹ pong jé, ragenä bong bä kä, ti ragahëën. 36 H'yy ka'eeh do wób raky n'aa rejãã, rahewyyh. H'yy ka'eeh do wób ramoo mewyyt, ratsyym mewyyt haak sapuuw hadoo doo me, ragadahew'ëës doo gó radewäts b'ëëh. 37 Pä me ramakut h'yy ka'eeh do wób radejëp hyb n'aa. H'yy ka'eeh do wób rabaa gehõg hõm seer me. H'yy ka'eeh do wób sẽn-jeer me radej'ëëp. Jé pad'yyt hẽ h'yy ka'eeh do wób raked'ëëp sa

‡ **11:35** P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hã masa do P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tii.

majïï mahẵnh. Jããm hẽ b'éé byyh kabara byyh h'yy ka'eeh do wób sa saroor. Dooh sa wë hanyys péh. Kasuud is paah. Rano n'aa masoo, rarahejãã. 38 Banawäng doo bä, waëë mahang, pä yb gabaho doo gó, k'ããts yt hã gabaho doo gó na-ããj hẽ rababok paah. Dooh rahyb n'aa p'eed bä badäk hahỹỹ bä hanäng doo. Baad had'op ta tii. Badäk hahỹỹ bä habong do wób, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa bahẵnh ta tii, baad hadoo doo. 39 Baad ub ta ti sahõnh hẽ P'op Hagä Do hã, ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ, dooh paa ragado bä sa hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah. 40 Rawén ganadoo paa ta tii, baad hadoo doo, pooj jé taky n'aa enooh do bahẵnh, P'op Hagä Do h'yyb däng do hyb n'aa sa hã ër hã na-ããj hẽ, séd demuun baad had'op ër bahadoo hyb n'aa kä.

12

Dooh ji h'yy gajëë hõm bä baad nadoo do ji ahob né paawä ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa kä, hajõk h'yy ka'eeh do paah, p'ooj ub habong do paa ër rahapäh do hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër eréd hõm sahõnh hẽ ji tahewaat doo, baad nadoo do ji tamasoo do na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ h'yy ganajëng doo me P'op Hagä Do karẽn doo da ër aboo had'yyt hẽ hỹ jawén, tsyym kas'ỹỹ do h'yy ganajëng doo me rawaj'aah doo da rakajaa bä kä. 2 Taw'ããts hẽ Jesus hã ër h'yyb padëëk. Ër h'yy ka'eeh do du na do tii, ër h'yy ka'eeh do kah'ũũm hanoo do tii. Tak'ëp tsebé do ta pooj jé tagadoo tagada do hyb n'aa tagadoo paa b'aa kajatsëk do hã tadajëp doo. Dooh hyb n'aa Jesus nu mebyng pé ta tii d' tadajëp do hã.* Tii bä kä, P'op Hagä Do sahõnh hẽ bag'ããs do hub hẽnh tabaso kän, takaweh'ëëh doo bä. 3 Bë hyb n'aa newë nyy da dooh Jesus h'yy gajëë hõm bä, tak'ëp ajyy nesaa do moo heb'ooh do ta hã rakamajẽ né paawä. Bë hyb n'aa newë Jesus, bë h'yy gejë hõm mahẵnh. 4 Bëëh, dooh dajëb bë ahob nä bä nesaa do hã bë h'yy keb'aah do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë h'yy keb'aah né hẽ, bë h'yy gejë hõm manäh. 5 Bë mabaan hõm P'op Hagä Do kyyh bë tah'yyb en'yym do hyb n'aa bë tamaher'oot doo. Bëëh, ta taah hã tabaher'oot tii. Hahỹỹ da ta kyyh ta kyy kerih doo gó:

> "Tah ỹỹ, mamak'yyts manä mahỹỹnh do hadoo doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do õm tametëëk doo.
> H'yy gajëë hõm manä tak'ëp hadoo doo me õm tamaher'ood bä, õm tah'yy geẵm bä.
> 6 Mahỹỹnh do hadoo doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do metëëk takamahẵn do hã.
> Sahõnh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gadoo doo, ta taah hedoo doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hewyyh hadoo ta see pé noo gó tametëëk hyb n'aa",† näng ta kyyh.

7 Baad nadoo do bë ahoop doo, bë tametëëk do pan'aa tii. Ta taah bë bahado däk do hyb n'aa, ta t'aah hã tabad'oo doo da bë hã tabad'oo ta ti metëëh. Sahõnh hẽ né hẽ sa taah hedoo do mahỹỹnh hadoo doo me sa yb metëëk. 8 Mahỹỹnh do hadoo doo me P'op Hagä Do bë tama net'ëëg bä paawä, sahõnh hẽ ta taah tametëëk doo da, tii bä dooh paawä ta taah heh'äät bë do bä. Ỹỹnh daap hetaah do taah hadoo paawä bë tii bä. 9 Ër karepé noo gó, ër yb badäk hahỹỹ bä hanäng doo, mahỹỹnh do hadoo doo me ër rametëëk, ër wén weh'ëëh ër yb. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ti bahẵnh ër Yb hỹ pong jé hawät do ër ky daheeh, ta pa had'yyt hẽ ër babok hyb n'aa. 10 Pawóp its ta baab noo gó ji yb ji rametëëk baad hadoo doo me sa hã, ër rabaw'ëëh hyb n'aa. P'op Hagä Doo kä ër tametëëk baad tabahadoo hyb n'aa ër hã, baad had'op, tsyt hẽ nesaa do mahẵnh ër babok hyb n'aa kä, tsyt hẽ nesaa do mahẵnh tabawät doo da. 11 Ji hã rametëëk doo, ji rahewyyh doo, dooh né hẽ ji genaag bä ta tii d' ji hã rabad'oo do ti noo gó. Hejoonh ji hã, datés ji hã. Ti hado né paawä, ta jawén kä, P'op Hagä Do mo haj'aa ji ahob wät do hyb n'aa ji h'yy ganyy däk bä

* **12:2** Judah buuj sa hã, b'aa hã ji dajëb bä tak'ëp ji nu mebyng. Sa hã P'op Hagä Do ky n'aa was'ee däk do tii d' dajëp doo. Ti hadoo né hẽ, dooh Jesus nu mebyy bä, baad hadoo do ta pooj jé tagada do hyb n'aa. † **12:6** Proweh-Bijos 3.11-12

kä, tak'ëp h'yyb nyyw gó baad had'op doo gó ji bawät tan'oo bä kä.

12 Ti hyb n'aa kä, bëëh, h'yyb nahejooj padëëk doo, bëëh, h'yyb nahedo padëëk doo, taw'ããts hẽ bë h'yy kahej'oonh, bë h'yyb hedo p'aa hẽnh. 13 Taw'ããts hẽ tyw n'aa dajang doo me bë babok, h'yyb na-hed'oo do rah'yy ganejë hõm hyb n'aa, p'aa hẽnh baad had'yyt hẽ Jesus tyw n'aa gó rababok hyb n'aa kä.

Dooh ji mak'yyts bä ji P'op Hagä Do maher'oot do ky n'aa hahỹỹh

14 H'yyb nyyw gó bë aboo sahõnh hẽ sa wë. Tsyt hẽ, nesaa do mahẵnh, P'op Hagä Do wë bë aboo had'yyt hẽ. Tsyt hẽ nesaa do mahẵnh ji naboo bä, dooh da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ji hapëë bä da. 15 Baad bë masaa bë da hadoo doo, dooh bë mahang makyys pé ji hã P'op Hagä Do ky enyym doo. Ji hã P'op Hagä Do ky enyym do makyys doo, ta hã h'yy gajëë hõm doo, baad nadoo do tadu n'aa, ta wób tah'yyb tatuk ta nemuun dawëë P'op Hagä Do mahẵnh rababok hyb n'aa. 16 Bë hyb n'aa matakä bë mahang tanaỹỹh hyb n'aa ta ỹỹm nadoo do sii, ta patug nadoo do sii. Bë hyb n'aa matakä bë mahang tananäng hyb n'aa P'op Hagä Do waneh'ëëh do Esauh makũ bad'oo doo da. Sét ta waa hyb n'aa tesëëm hõm, tan'oo däk ta wah'ëë hadoo do paa ta hỹỹj hã. 17 Bë hapäh né hẽ, ta jawén, ta yb ky n'aa edëng takarẽn bä, dooh ta yb gado wäd bä. Aód né paawä dooh tahaja wäd bä tahỹỹd bä tabad'oo do paah.

18 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ h'yy ganajëng doo me baad had'yyt hẽ ër h'yy ka'eeh. Baad ub né hẽ ta tyw n'aa papuuj, p'ooj ub Mosees hã kametä däk do bahẵnh tii. Dooh bë kaja däg ji hapäh do waëë bahõõ däk doo bä, tak'ëp tabadagyp doo bä, bah'ood darung do bawät doo bä, ër wahë makũ rabad'oo do paa hadoo.‡ 19 Dooh bë maa napëë bä b'éé s'ããn gamehỹỹh do ky ka'eeh doo. Dooh bë maa napëë bä P'op Hagä Do kyyh ẵm n'aa näng doo, ta ti ramaa napäh do paa hadoo. Ramaa napäh bä m' rabetsẽẽ P'op Hagä Do ky ym hyb n'aa sa hã taher'oot doo. 20 Tak'ëp rajeỹỹm do hyb n'aa, dooh m' rahaja bä ragado bä P'op Hagä Do mejũũ doo: “Dajëp né da waëë hã moo däng doo, bë masããh see na-ããj hẽ dajëp né hẽ da. Ji akut pä me tadajëp hyb n'aa”,§ näng paa ta kyyh. 21 Tak'ëp mä ta ẵm n'aa näng Mosees hapäh doo. Ti hyb n'aa m' taky hadoo: “Tak'ëp ỹ kajajãn ta ẵm n'aa hã”,** näng mäh. Ti hadoo paa sa hã.

22 Ër hã kä ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë tagasëëts hõm. Pooj jé sa hã kametä däk do nahado tii. Waëë hadoo ji matym me ji nahapäh do wë, Sijõn häd näng do wë bë kaja däk. Jerusarẽnh hỹ pong jé badäk doo hẽnh, P'op Hagä Do hedëb had'yyt do panang wë bë kaja kän. Tak'ëp hajõk do ããs tseb'ee doo gó hỹ pong jé rakata padëëk doo bä bë kaja kän. 23 P'op Hagä Do taah wah'ëëh hedoo do sa wë bë kaja däg kän. Hỹ pong jé sa häd kerii däk. Sa wób bë bahado däk. P'op Hagä Do wë bë kaja kän, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do ky n'aa etyy doo. Baad habok do paa hỹỹ kä baad had'op do hado däk do sa wë bë kaja kän do hadoo.†† 24 Ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh do Jesus gasëëts hõm do wë bë kaja kän. Baad ta majyyw ër h'yyb tym tabenyyw däk. Abéw majyyw nahado, k'ããts gó naa P'op Hagä Do hã tabetsẽẽ P'op Hagä Do babaanh hyb n'aa ta säm.‡‡ Jesus majyyw etsẽẽ hadoo P'op Hagä Do hã tamabaan hõm hyb n'aa sahõnh hẽ nesaa do ër moo bok do paah. 25 Ti hyb n'aa bë mak'yyts manä Jesus ër tamaher'oot doo. P'ooj ub, P'op Hagä Do kyyh badäk hahỹỹ bä Mosees sa hã tamaher'oot do mak'yys doo, nesaa do hã raky n'aa kety däk tii. Ti bahẵnh ji P'op Hagä Do rejãã do ër ahoop da hỹ pong jé naa ër tamaher'oot do ër mak'yyts bä. Dooh ër haja bä ër kejën bä ta ti mahẵnh. 26 P'ooj ub waëë Sinaih häd näng doo bä sa sii P'op Hagä Do baher'oot noo gó, tak'ëp badäk hahỹ katajus wät ta ky haj'aa. Da hẽ kä hahỹỹ da P'op Hagä Do ky däng: “Sét nuu

‡ **12:18** Ër wahë makũũh tawén her'oot, ta wakããn Isaraéw buuj tama erih do hyb n'aa hahỹỹh. § **12:20** Esodo 19.12-13 ** **12:21** Dew-Teronom 9.19 †† **12:23** Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa hỹ pong jé babuj n'aa ji bahado däk, dooh né paawä t'ĩĩ hẽnh ji awäd nä bä. Ti hyb n'aa né hẽ sahõnh hẽ tetsén do wë ji kaja däk tanooh. ‡‡ **12:24** Genesis 4.10

me ti awät nä badäk hahỹ had'yyt nado katajuus ỹ an'oo bä. Wë na-ããj hẽ katajuus da ỹ an'oo bä", näng ta kyyh. 27 "Sét nuu me ti awät nä" taher'ood bä, gawatsig da tapehuunh do paa hahänh doo, naym doo, tahanäng pé tii. Jããm né hẽ haym nahänh doo. 28 Ti hyb n'aa, panang banahänh do ër gadoo da do hyb n'aa hỹ pong jé P'op Hagä Do bag'ããs doo bä, taw'ããts hẽ dooh ër eréd bä P'op Hagä Do ky enyym do ji hã. Taw'ããts hẽ takarẽn doo da, ër j'aa etsë ta hã. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ër hyb n'aa jew'yyk ër hyb n'aa meuunh doo me. Taw'ããts hẽ ta wë ër kadaduu doo me ër j'aa etsë ta hã. 29 Taw'ããts hẽ tii d' ër bad'oo, tëëg hõõ sahõnh hẽ tagawats'iik do hadoo P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo.

13

Nyy da ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

1 Taw'ããts hẽ bë kamahẵn had'yyt hẽ bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. 2 Taw'ããts hẽ baad bë gadoo bë tób bä ta s'ee hẽnh naa hena doo. Tii d' ta wób rabad'oo do hyb n'aa paah, ããs né ti ragadoo, dooh né paawä rahapëë bä ããs rado bä. 3 Taw'ããts hẽ ragadahew'ëës doo gó radewäts b'ëëh do bë hyb n'aa esee, bë masaa. Bë hyb n'aa newë nyy d' bë karẽn paawä bë hã ta wób rado bä, bë tado bä paawä ẽnh radewäts b'ëëh doo. Bë hyb n'aa newë na-ããj hẽ rarahejãã doo, bë hã pé hado né paawä ta tii.

4 Taw'ããts hẽ bë sahõnh hẽ bë hyb n'aa jew'yyk ji katëë doo. Masuuj nado tii. Taw'ããts hẽ ỹỹnh patug dooh ta ỹỹm tawad'ii bä ỹỹnh see wë. Taw'ããts hẽ ỹỹnh na-ããj hẽ dooh tawad'ii bä ta patug. Tii d' ỹ wén her'oot, baad nadoo do hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sa ỹỹm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii ha'ỹỹh doo.

5 Bë kamahẵn manä dajẽẽr. Taw'ããts hẽ bë h'yy gadeja bë wë hanäng do hã. Tii d' bë ỹ wén maher'oot, hahỹỹ da P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa: "Dooh õm ỹ eréd bä. A pa had'yyt hẽ ỹ bawät",* näng mäh. 6 Ti hyb n'aa, hejoonh do ër hã takametä bä, dooh ër hyb n'aa tón bä. P'op Hagä Do hã ër h'yy kasadä do hyb n'aa hahỹỹ da ër hajaa ër ky hadoo:

"Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do masa ỹ n'aa.
Dooh da ỹ eỹỹm bä.
Dooh hajaa pé hã ỹ ramoo bok péh."†

7 Bë hyb n'aa es'ee bë wahë n'aa bë h'yyb mah'ũũm do paah, P'op Hagä Do panyyg bë ramaher'oot do paah. Bë hyb n'aa newë nyy da rababok paa radejëp bä kä. Taw'ããts hẽ rah'yy ka'eeh do paa da bë h'yy ka'eeh.

8 Jesus Kristo dooh takahỹỹd bä. P'ooj ub tabawät doo da, da hẽ na-ããj hẽ tabawät, hỹ jawén na-ããj hẽ tabawäd had'yyt da. 9 Ti hyb n'aa bë an'oo manä ta s'ee hẽnh bë rah'yyb mahũũm hajõng hedoo do ta see ky n'aa me rama metëëk doo me. Taw'ããts hẽ ji wë P'op Hagä Do ky enyym do bë tah'yyb hej'oonh, baad bë h'yy kae had'yyt hẽ hyb n'aa. Sa waa, sa tä ratayy do hã bë hyb n'aa matakä manäh. Dooh ta ti masaa bä tayy do sa hã. 10-11 Ër wë ti anyy däg kän nesaa do ër moo bok do hado hõm doo, Jesus, ër hyb n'aa dajëp doo. Sa masããh wób majyyw Judah buuj sa ky n'aa rod wahë n'aa tamahũũm P'op Hagä Do tób n'aa gawakõ t'õp gadäk doo gó P'op Hagä Do matym gó, nesaa do ramoo bok do paa kado hõm hyb n'aa. Sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa yt hã moo heb'ooh doo, dooh rahaja bä rawëë bä ta ti booj yb, kabara dab. Panang bahẵnh rabaju hõm tii. Ta tii pé né hẽ, P'op Hagä Do matym gó nesaa do hado hõm do ti Jesus. 12 Ta hã kaja däk sahõnh hẽ sa ky n'aa rod rabad'oo do paah. Ti hyb n'aa, Jesus na-ããj hẽ ahob wät panang bahẵnh, ta majyyw hyb n'aa tsyt hẽ P'op Hagä Do wë tabasëëw hõm hyb n'aa ta karapee. 13 Ti hyb n'aa kä, panang bahẵnh Jesus ramahũũm doo da, ta hã rarejãã do tabahoop hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër na-ããj hẽ ër eréd hõm Jesus ganadoo do rabahed'oo doo. Taw'ããts hẽ ër gadoo Jesus hyb n'aa ër raky n'aa rejã bä, Jesus gado däk do paa hadoo ta hã raky n'aa rejãã doo. 14 Ta ti ỹ wén her'oot, dooh babä ër panang heh'äät nahänh do tado bä. Hỹ pong jé ër panang heh'äät do ti ër gada doo. 15 Jesus ër ky

* **13:5** Dew-Teronom 31.6 † **13:6** Saaw-Mo 118.6-7

n'aa rod P'op Hagä Do wë tabahadoo do hyb n'aa, taw'ããts hẽ Jesus wë ër bahõm ër j'aa etsëë had'yyt hẽ hyb n'aa P'op Hagä Doo. Da hẽ ër j'aa etsë doo, P'op Hagä Do matym n'aa hadoo né hẽ tii, P'op Hagä Do ji hyb n'aa jew'yyk do né hẽ tii. 16 Bë moo boo had'yyt hẽ baad hadoo do bë da hadoo do wë. Bë mabaan manä tii. Bë masaa had'yyt hẽ ta wób bë wë hanäng doo me. Bë mabaan manä tii. P'op Hagä Do matym n'aa hadoo tii. P'op Hagä Do h'yy gadajang ta tii hã. 17 Taw'ããts hẽ bë ky dahé, bë hyb n'aa jewyyg Jesus hã h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë wahë n'aa hedoo doo. Bë rahagãã had'yyt hẽ, rahapäh do hyb n'aa P'op Hagä Do wë rakametëëh hyb n'aa ta jawén kä nyy da paa bë rabahag'ããs. Bë an'oo manä bë rahyb n'aa tón, baad nadoo do hyb n'aa ta ti bë hã. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë ky dahé né hẽ, tsebee gó bë rabahag'ããs hyb n'aa.

18 Bë ky n'aa ets'ẽẽ ãã hyb n'aa P'op Hagä Do hã. Ãã hapäh, baad ub ãã h'yyb. Baad ub ãã baboo had'yyt hẽ ãã karẽn. 19 Tak'ëp bë ky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä Do banoo hyb n'aa nayyw hẽ ỹ matëëh hyb n'aa bë wë.

Ky n'aa kedëng do ky n'aa hahỹỹh

20-21 Ỹ karẽn P'op Hagä Doo, h'yyb nyyw ji hã hanoo doo, bë hã tabanoo sahõnh hẽ baad hadoo doo, takarẽn do bë bahajaa bë moo bok hyb n'aa. Ỹ karẽn Jesus Kristo hyb n'aa tamoo wät ër h'yyb gó tagen'aak doo. Ta tyw n'aa papuuj nahänh do P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa Jesus majyyw gasëëts hõm do hyb n'aa, p'aa hẽnh Jesus ër Wahë N'aa ganä wät dejëp do mahang P'op Hagä Do an'oo bä. B'éé hagã n'aa wahë n'aa heh'äät do ti Jesus.‡ Taw'ããts hẽ Jesus Kristo ër j'aa etsëë had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

22 Wakãn haa hedoo doo, baad bë gado hahỹ bë ỹ ma erih doo gó bë ỹ maher'oot doo. Dooh tadawëd bä ỹ ma erih doo.

23 Bë ỹ maher'oot, dooh ër hỹỹj hadoo do Tsimoot ragadahew'ëës doo gó tag'ëëd wäd bä. Rado nyyh. Nayyw hẽ takaja bä babä, ỹ mahũũm da si ỹỹ, bë wë ỹ beg'ããs bä.

24 Bë maher'ood ãã hyb n'aa esee bë wahë n'aa hedoo doo, sahõnh hẽ P'op Hagä Do karapee na-ããj hẽ. Itarija häj n'aa buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do bë m' rahyb n'aa esee. 25 Ỹ karẽn P'op Hagä Do ky enyym bë wë. Jããm hẽ kä.

‡ **13:20-21** Ër hagã n'aa heh'äät tahanäng pé tii.

Tsijaag
Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Tsijaag, Jesus wak'ããn ma erih do hahÿÿh

1 Tsijaag ÿ ti hÿÿh, P'op Hagä Doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do sa karom. 12 hedoo do Isaraéw taah panaa mahang Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ ketyn hõm do ÿ edëng.

Ji hã kametyy do ky n'aa hahÿÿh

2 Wakãn haa,* taw'ããts hẽ baad bë tsebee hajõng hedoo pé ji hã kametyy do bë wë tana bä. 3 Baad P'op Hagä Do hã ji h'yy ka'eeh do kametyy doo, ji h'yy kahejój had'yyt hẽ tan'oo bä. Ta ti bë bahapäh do hyb n'aa "taw'ããts hẽ baad bë tsebee kametyy do hã" ÿ wén näng. 4 Taw'ããts hẽ bë h'yy kahejój had'yyt hẽ baad tabahado däk hyb n'aa bë h'yyb tym, sahõnh hẽ ji hã P'op Hagä Do karẽn do tabanäng hyb n'aa bë h'yyb tym gó, bë wë tabadoo mahẵnh. 5 Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Do karẽn do bë see nahapëë bä, taw'ããts hẽ tabetsẽẽ P'op Hagä Do hã. Tii bä P'op Hagä Do banoo ta hã tah'yy ganäng hyb n'aa. Baad P'op Hagä Do banoo ji hã kä. Tak'ëp P'op Hagä Do betsëëh sahõnh hẽ sa hã. Dooh ji tahajẽẽw bä ji ky n'aa ets'ẽẽ bä. 6 Taw'ããts hẽ hetsẽẽ doo, h'yy ka'eeh doo me taky n'aa etsẽẽ. Taw'ããts hẽ dooh taky sëëw bä P'op Hagä Doo. Maadaka bah'ood ty gahëm hẽnh tamahũũm do hadoo jé ky sëm doo. 7 Ta ti hadoo do dooh tagadoo pé Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa. 8 Pawóp hẽ hadoo ta ti hedoo pé sa h'yyb. H'yy kehÿÿd had'yyt hẽ ragabok.

9 Taw'ããts hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do kes'uut doo, ky n'aa nets'ëëh doo, rah'yy kasab'ee, P'op Hagä Do matym gó raky n'aa etsä däk tanoo do hyb n'aa. 10 Taw'ããts hẽ tak'ëp ma enäh do rah'yy kasab'ee rakadad'uu P'op Hagä Do an'oo wät do hyb n'aa sa hã. Jawii ts'ooh ahëëj jëng do hadoo da.† 11 Papÿÿj nu ganä däk bä, tak'ëp tabajuu bä, tsawyy jëng jawii. Tũũ ta ts'ooh kajäg jëng. Ahëëj jëng tii bä hanäm do ta hã. Ti hadoo né hẽ tak'ëp ma enäh do sa hã. Sa ma hã ramoo boo nuuj jé né hẽ ragawatsig jëng.

12 Ky n'aa kedëng ji, ji h'yy kaneréd bä kametyy do ji wë tana bä. Kametyy do hã ji j'aa ketsëë däk bä kä ji gadoo ji hedëb heh'äät do ta säm hadoo, ta hã kamahẵn do hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah.

13 Kametyy do ji wë tana bä, ji tah'yyb tatug bä nesaa do ji moo wät hyb n'aa, taw'ããts hẽ dooh "P'op Hagä Do ÿ tah'yyb tatuk" ji noo bä. Dooh hajaa pé P'op Hagä Do tah'yyb tatug bä nesaa do hã. P'op Hagä Do na-ããj hẽ dooh ji tah'yyb tatug bä nesaa do hã. 14 Nesaa do ër h'yyb karẽn do ti ër tah'yyb tatuk nesaa do wë. Ër tawedii, tii bä ër tah'yyb maso däk nesaa do hã. 15 Nesaa do ji moo wät do ganyyh tii bä, nesaa do ër h'yy karẽn do haj'aa. Nesaa do aee däg bä, nesaa do kah'ũũm bä kä, tamana kän ji h'yyb tym dajëp doo.

16 Bë daaj hẽ bë kawad'ii manä wakãn haa ÿ kamahẵn doo. 17 Sahõnh hẽ taw'ããts hẽ hadoo doo, baad had'op do na-ããj hẽ, p'op naa né hẽ tabana. P'op Hagä Doo, wë hã hanäng do bag pahuunh do hanaa né hẽ. Badäk hahÿ bag kawereem né hẽ paawä, P'op Hagä Do dooh tah'yy kahÿÿd bä, dooh ta hã hewaat pé na-ããj hẽ. 18 P'op Hagä Do h'yyb däng ër h'yyb tym tabed'ëëp hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa me, ta karapee tsyt hẽ tasëëw däk do ër bahadoo hyb n'aa ta wë, sahõnh hẽ tapehuunh do mahang, pooj jé joom ag P'op Hagä Do wë kasëëw hõm do hadoo ër bahadoo hyb n'aa.

Ji maa new'ëp do nado P'op Hagä Do kyyh ky n'aa hahÿÿh

19 Wakãn haa ÿ kamahẵn doo, bë hyb n'aa matakä hahÿÿ hã: Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ ji, ji nayyw hẽ ji maa newëë. Taw'ããts hẽ dooh nayyw hẽ ji er'ood. Taw'ããts hẽ dooh nayyw hẽ ji kawaj'ããn bä. 20 Kawajããn doo, dooh baad ji hawät do P'op Hagä Do ji hã gahëën do an'oo bä. 21 Ti hyb n'aa taw'ããts

* **1:2** Wakãn haa Tsijaag wén erii wät, ta nemuun Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. † **1:10** Rakadad'uu P'op Hagä Do an'oo bä, sa ma hã rah'yyb naeh hyb n'aa, P'op Hagä Do hã naa sahõnh hẽ sa wë hanäng do rabahapäh hyb n'aa.

hẽ bë eréd hõm hesus hadoo do bë h'yyb tym gó hanäng doo. Bë eréd hõm na-ããj hẽ nesaa do hedoo do jé pad'yyt hẽ hanäng doo. H'yy kadaduu doo me bë gado P'op Hagä Do kyyh bë h'yyb gó kan'oo däk doo. Ta ti né hẽ hajaa bë h'yyb tym tabed'ëëp, P'op Hagä Do wë bë nu kajäk hyb n'aa.

22 Ji maa new'ëp do nado P'op Hagä Do kyyh. Taw'ããts hẽ ji moo wät né hẽ taher'oot doo. Ta ti maa new'ëp doo, panyyg ky nadaheeh doo, ta daaj hẽ takawadii. 23 Hahỹ hadoo P'op Hagä Do kyyh maa new'ëp doo, tamejũũ do moo nawät doo: Aj'yy japow me kameg'ããs do hadoo tii. 24 Kameg'ããs, ti tabahõm, ti nayyw hẽ tamabaan hõm takamegãã wät doo. 25 Ta tii d' nado baad matakëë do P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do baad had'op doo, nesaa do mahẵnh ji ted'ëëp doo. Baad tamatakä had'yyt bä, tamanabaan bä, taky dahé bä, sahõnh hẽ tamoo wät do hã P'op Hagä Do ky n'aa edëng ta hã.

26 P'op Hagä Do karẽn doo da hawät do ted'oo doo, ta kyy tamanedug bä, ta hã hẽ takawadii tii. Daap ti ta ti P'op Hagä Do wë tamoo wät do ted'oo doo. 27 Hahỹ ti baad hadoo do heh'äät do P'op Hagä Do ër Yb gadoo do ër hã: Kabarii, ỹỹnh patug tamaa wäd is do na-ããj hẽ ji t'yyd mehĩĩn doo, baad tanado bä sa hã. Hahỹ na-ããj hẽ P'op Hagä Do gadoo do ër hã: Ji matakëë ji hã badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do h'yyb karẽn do mahẵnh.

2

Dooh ji asëëw bä ji gadoo do sa mahang ky n'aa hahỹỹh

1 Wakãn haa, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã, tak'ëp ji weh'ëëh do hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa, bë asëëw manä bë gadoo do sa mahang. 2-3 Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé tii: Aj'yy ta moo heen n'aa k'ããts tëg gabarëëh do moo däk doo, saroor ky n'aa gebah do dadäk do bë kahet'aa bä takajaa bä, baad bë gado bä, banäm doo bä bë atsyyd bä tabasooh hyb n'aa, tii bä aj'yy kasuud is doo, saroor säg dadäk do bë kahet'aa bä tajëë suun bä na-ããj né hẽ, ti ta hã bë ky hado bä: "Nanäng bä ag'ëëd däg, tũũ tsym ỹ pa mabahyy häng", bë noo bä, 4 dooh séd demuun bë gado bä bë wë heg'ããs doo. Tii d' bë adoo bä, bë asëëw däk bë gadoo do mahang. Baad nado tii. Hyb n'aa jewyk doo, baad hadoo doo, baad nadoo do rod n'aa ky nesaa do hado däk bë tii bä.

5 Wakãn haa ỹ kamahẵn doo, bë maa newë hahỹ ỹ her'oot doo: P'op Hagä Do asëëw hõm badäk hahỹỹ hã habong do sa hã kas'uut doo, baad ub Jesus Kristo hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, P'op Hagä Do bag'ããs do karapee rabahadoo hyb n'aa, ta hã kamahẵn do sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. 6 Bëë kä, bë mak'yyts kän kas'uut doo. Tak'ëp ma enäh do nado g'eeh ti bë hã rejãã doo? Ti nado g'eeh ti bë ramahũũm do hyb n'aa jewyk do sa wë, bë raky n'aa tapaa hyb n'aa sa hã? 7 Tak'ëp ma näng do né tii, Jesus bë wahë n'aa ky n'aa etsëëh do ky n'aa rahejãã doo.

8 Baad né hẽ ti bë hã, hahỹ ër Wahë N'aa ky n'aa jaw'yyk do baad bë ky dahé bä: "Makamahẵn a da hadoo doo, a hã makamahẵn doo da."* Ta tii da né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih doo. 9 Ti hyb n'aa, ta see baad bë gado bä ta wób sa mahẵnh, nesaa do bë moo boo däk. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do bë taky n'aa ety däk tii bä, ta ky n'aa jaw'yyk do bë ky nadaheeh do hyb n'aa. 10 Hahỹ hyb n'aa ỹ wén erih ta tii: Sahõnh hẽ né hẽ paawä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo, sét ub taky nadahé bä, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do tabahado däk tii. 11 "Aẵ manä ta seeh ỹỹm sii"† mejũũ doo, "Madajëëb manä a da hadoo doo"‡ ti na-ããj hẽ tamejũũ. Ti hyb n'aa, a da hadoo do madajëëb bä, a ỹỹm, a patug nadoo do sii naẵ né hẽ paawä õm, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do mabahado däk né hẽ õm. 12 Ta jawén bë hã da P'op Hagä Do ky däng nyy d' tabad'oo bë hã, bë ky dahé bä, bë ky nadahé bä ta ky n'aa hanäm do P'op Hagä Do wë ji ted'ëëp doo. Ti hyb n'aa, ji bawät do hã P'op Hagä Do matakëë do hyb n'aa, bë hyb n'aa matakä bë her'oot do hã, bë babok do hã. 13 Hahỹ hyb n'aa ỹ

* **2:8** Rewitikos 19.18 † **2:11** Esodo 20.14, Dew-Teronom 5.18 ‡ **2:11** Esodo 20.13, Dew-Teronom 5.17

wén erih ta tii: Ta wób t'yyd manehĩĩn doo, dooh P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn bä. Ji t'yyd mehĩĩn bä ta wób, dooh tii bä P'op Hagä Do ji taky n'aa ety bä. Ji tat'yyd mehĩĩn da.

Ji h'yy ka'eeh do metëë n'aa ky n'aa hahỹỹh

14 Wakãn haa, “Jesus hã ỹ h'yy ka'eeh” ji noo bä, baad hadoo do ji moo nawäd bä ji h'yy ka'eeh do metëë n'aa, daap ti ta ti ji her'oot doo. Ta ti hedoo do ji h'yy ka'eeh doo, dooh tahaja bä ji tedëëb bä P'op Hagä Do wë. 15 Tanyy bä paawä ji hỹỹj hedoo doo, ji ănh hedoo do hahëëm doo, saroor hebaan do tema bok do hyb n'aa, has'aah do na-ããj hẽ, 16 tii bä bë see ky hadoo bä paawä sa hã: “Ahõm kä baad ub, kahatäh, mawog nyy däg da!”, taky hadoo bä, dooh tanoo pé sa wë bedoh do sa hã, daap hẽ ta tii d' ta kyyh. 17 Ti hadoo né hẽ, jããm ub Jesus hã ji h'yy kae bä, baad hadoo do ji moo nawäd bä paawä ji h'yy ka'eeh do metëë n'aa, daap hẽ ti ta ti ji h'yy ka'eeh do ji hanäng doo. Dajëp do hadoo ti ta ti ji h'yy ka'eeh doo.

18 Bë see apäh ky hadoo hã ỹỹ: “Ta see Jesus hã tah'yy ka'eeh, ta see baad hadoo do moo hew'ëët doo”, näng apäh. Ta ti hã hahỹỹ d' këh ỹỹ: Mametä hã ỹỹ mahaja bä paawä Jesus hã mah'yy kaha'eeh doo, baad hadoo do mamoo nawäd do hã. Tii bä da baad hadoo do ỹ moo wät do hã ỹ metëëh a hã Jesus hã ỹ h'yy ka'eeh doo. 19 Jããm hẽ sét ub né hẽ P'op Hagä Doo, maky daheeh, mahanäng? Taw'ããts hẽ né paawä ta tii, karap'aar h'yyb nesaa do na-ããj né hẽ rahapäh tii. Ti hadoo né hẽ, kajajãn bong P'op Hagä Do rajeỹỹm do hyb n'aa. 20 H'yy gatamah do õm! Makarẽn ỹ metëëh a hã daap hẽ ta tii da ji h'yy kae bä, baad hadoo do ji h'yy ka'eeh do metëë n'aa ji moo nawäd bä? 21 Bë hyb n'aa newë ër wahë makũ Abaraãm. P'op Hagä Do mejũũ do taky daheeh do hyb n'aa né hẽ Abaraãm baad tabahado däk paa P'op Hagä Do matym gó, ta t'aah Isak taban'oo däk noo gó P'op Hagä Do hã tabajuu hyb n'aa paawä. 22 Mahyb n'aa newë, baad P'op Hagä Do hã Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa taky daheeh na-ããj hẽ P'op Hagä Do mejũũ doo. P'op Hagä Do mejũũ do tamoo wät do hyb n'aa, heh'äät däg tah'yy ka'eeh doo. 23 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do paa hã: “Abaraãm ky dahé kän Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Taky daheeh do hyb n'aa né kä m', baad tawén hado däk P'op Hagä Do matym gó.”§ Abaraãm moo wät do hã, taky daheeh do hã, te hub né hẽ ta ti kerih do kametä däk. P'op Hagä Do najiis ramaneëëj kän Abaraãm.

24 Wyt ta maab hẽ: P'op Hagä Do karẽn do ji moo wät do hyb n'aa na-ããj hẽ baad däg ji h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Jããm hẽ ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa had'yyt nado.** 25 Ti hadoo Rahab häd näng do hã, ỹỹnh pooj jé hajõk do sii heỹỹh doo. Tamoo wät do hyb n'aa baad tawén hado däk P'op Hagä Do matym gó, sa panang beg'ããs do ta tób bä tagadoo do hyb n'aa, ta tyw n'aa see tametëëh hyb n'aa kä kejën doo gó rabahõm hyb n'aa.

26 Ji h'yyb tym tamaa wäd bä ji dajëp. Ti hadoo ji h'yy ka'eeh do hã. Baad hadoo do ji moo wät do badoo bä ji hã, dajëp do hadoo tii bä ji h'yy ka'eeh doo.

3

Ji nooh, ji nag'aad ky n'aa hahỹỹh

1 Wakãn haa, bë hapäh hahỹỹh: Ta wób bahånh P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ky n'aa ma mehetëk do sa hã.* Ti bahånh taky n'aa etyy do hyb n'aa ta kyyh ma mehetëk do sa hã, taw'ããts hẽ dooh hajõk bë mahang karẽn do ta ky n'aa ma mehetëk rabahadoo hyb n'aa. 2 Sahõnh hẽ ëër, ër bes'õõs hajõng. Hỹỹ kä, aj'yy taher'oot do hã nes'õõs doo, baad had'op do tii. Tahajaa sahõnh hẽ nesaa do mahånh baad takanä bä. 3 Ta meduug n'aa ji dadäg bä kawaaro noo hã ji raky daheeh do heen n'aa, ji hajaa

§ **2:23** Genesis 15.6 ** **2:24** Dooh Tsijaag ma met'ëëg bä jããm hẽ baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa baad ji hado däk P'op Hagä Do matym gó. Hahỹ ti Tsijaag hanäng péh: Heh'äät tado bä ji h'yy ka'eeh doo, tii bä baad hadoo do P'op Hagä Do karẽn do ji moo wät. Jé P'op Hagä Do ji hã karẽn do ky nadaheeh doo, dooh tah'yy kae bä heh'äät. 2.26 hã Tsijaag ji tamaher'oot nyy d' tahanäng péh. * **3:1** Ta wób bahånh P'op Hagä Do wén gahëën ta ky n'aa ma mehetëk hedoo do sa hã, baad ta kyyh rabahapäh do hyb n'aa.

ji medug bä ta hã sahõnh hẽ. 4 Marakate na-ããj né hẽ. Aee né paawä, tak'ëp tabahëm do mahũũm né paawä, ta poo wõj n'aa mahũũm rakarẽn hẽnh ta du wõd n'aa me, nad'ëëd its né paawä ta tii. 5 Ti hadoo ji nag'aad hã. Nad'ëëd its né paawä ji nag'aad, kasab'ee hajõng tahajaa. Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Hëëj baeh do ahõng, nad'ëëd its né paawä ta hõõ du n'aa doo. 6 Tëëg hõõ hadoo ji nooh, ji nag'aad. Séd dó nesaa do ta hanaa. Ji nag'aad ji mer'oot do hanaa né hẽ hesus do hadoo sahõnh hẽ ji hã, ji her'oot do hyb n'aa. Nesaa do ji nag'aad her'oot do hanaa, ji karehejãã do sahõnh hẽ. Tii d' had'yyt hẽ ji gawät. Ji madajëp né hẽ ta tii da. Tëëg hõõ tabanesaa do hanäng doo hẽnh naa tagahõõ do hadoo ji nag'aad. 7 Sahõnh badäk hahỹ babo n'aa hëëj hã habong doo, tame habong doo, taw'ëëd sii hẽ ji hajaa ji met'ëëg bä. Pooj jé rahaja däk tii, da hẽ na-ããj né hẽ. 8 Ta ti ji haja né hẽ paawä, ji nag'aad, ji mer'oot doo me, dooh hajaa pé tamet'ëëg bä, dooh hajaa pé tamedug bä. Nesaa do ta ti ji nag'aad. Dooh ji haja bä ta hã. Tawäd had'yyt hẽ. P'yym mahỹỹnh do hadoo ji dahej'ëëp do hadoo ta hanaa. 9 Ta tii me ji j'aa etsë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ër Yb. Ta tii me na-ããj hẽ ji ky n'aa wasee ji da hadoo do P'op Hagä Do pahuunh do ta da hadoo doo. 10 Sét né hẽ ji noo me naa ti tamanyyh ji j'aa etsë do ky n'aa, ji ky n'aa wasee do ky n'aa na-ããj hẽ. Dooh taw'ããts hẽ tado bä ta ti wakãn haa. 11 K'ããts gó naa naëng ganyyh doo, dooh séd demuun naëng ganä bä ty ganäm doo, naëng ty gasus do na-ããj hẽ. 12 Wakãn haa, joom dooh ta ag kawereem bä. Dooh wiigo häd näng do joom eag bä oriib häd näng do ag. Dooh uwa tyd hã taganä bä wiigo häd näng do ag. Dooh na-ããj hẽ naëng ty ganäm doo bä naa ty gasus do taganä bä.†

Ji hajaa do heh'äät do ky n'aa hahỹỹh

13 Bë mahang P'op Hagä Do ji hã karẽn do tahapäh ted'oo doo, ta tii hã tah'yy ganäng ted'oo doo, taw'ããts hẽ baad tabawät do hã tametëëh ta tii. Taw'ããts hẽ kanasab'ee doo gó baad hadoo do tamoo wät. P'op Hagä Do karẽn do hapäh doo, dooh takasabé bä. 14 Hỹỹ kä, tak'ëp bë h'yy kajewëëts bä, ta wób sa bahắnh had'yyt bä bë karẽn bä bë h'yy kajäg bä, bë h'yy kasabé manä bë hajaa bë ed'oo do hã. Ta tii d' bë adoo bä, dooh baad hadoo do bë ky dahé wäd bä. 15 Ta ti hedoo pé ji hajaa doo, dooh hỹ pong jé naa tado bä. Badäk hahỹỹ bä naa tii. Nesaa Do Yb hanaa. 16 Ji hyb n'aa jewës do bawät bä, ji karẽn do sa bahắnh ji bawät do bawät bä, ta tii bä ky ked'aak doo, ta tii bä kaj'õõk do bawät. Ta tii bä sahõnh hẽ nesaa do moo kahew'ëët do ji baw'yyt. 17 Ji hajaa do hỹ pong jé hana doo, ta ti anoo ji hã baad had'op do ji h'yyb tym. H'yyb nyyw gó ji bawät sahõnh hẽ sa wë tan'oo bä tii. Dooh h'yy gaẽẽj me ta wób ji gado tan'oo bä. Ta wób her'oot do baad ji maa newëë ta ti an'oo bä. Ta wób ji t'yyd mehĩĩn had'yyt hẽ, baad hadoo do ji moo wäd had'yyt hẽ ta wób hã tan'oo bä. Séd gó ji gadoo ta wób tan'oo bä. Dooh ji h'yyb ji jejën bä tan'oo bä na-ããj né hẽ. 18 H'yyb nyyw gó ta wób sa da hadoo do wë rababok hanoo doo, h'yyb nyyw gó tabejoom do hadoo baad hadoo do sa h'yyb tym gó. P'op Hagä Do gen'aak doo da rababok tii kä.

4

Badäk hahỹ kamahắn doo, P'op Hagä Do majĩĩ hado däk tii, ky n'aa hahỹỹh

1 N'yy hẽnh naa ti bë mahang bë kamaj'ĩĩ doo, bë kaj'õõk doo? Baad nadoo do bë h'yyb karẽn do naa né tii. Baad nadoo do bë h'yyb karẽn do bë hã hẽ takamaj'ĩĩ. 2 Ti anäng tak'ëp bë h'yyb karẽn doo. Dooh bë gado bä. Bë ganadoo do hyb n'aa, bë daj'ëëp bë da hadoo doo.* Bë h'yy ka-jew'ëës ta wób ma hã. Dooh bë haja bä bë gado bä, ti hyb n'aa bë kaj'õõk, bë kamaj'ĩĩ. Bë wén ganadoo bë karẽn doo, bë netsẽẽ do hyb n'aa P'op Hagä Do hã. 3 P'op Hagä Do hã bë betsẽẽ bä, P'op Hagä Do nanoo bë hã baad hyb n'aa nado bë etsẽẽ do hyb n'aa. Bë hã hẽ had'yyt hẽ bë karẽn bë ahänh bë etsẽẽ doo. 4 Ỹỹnh ta patug wadii doo, h'yyb rejãã do hadoo bëëh! P'op Hagä Do

† **3:12** Ti hadoo ji nag'aad hã. Taw'ããts hẽ jããm hẽ baad hadoo do ji er'oot! * **4:2** Hahỹỹ da 1 Jowãw 3.15 hã takerii däk: “Ta wakããn wë h'yy gaẽẽnh doo, dahej'ëëp do hadoo ti P'op Hagä Do matym gó.” Ji h'yyb gó ti tii.

heréd hõm do bëëh. Dooh bë hapëë bä g'eeh, badäk hahỹỹ hã hanäng do kamahắn doo, P'op Hagä Do majĩĩ hado däk tii? Jé karẽn pé takamahắn bä badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rakamahắn doo, P'op Hagä Do majĩĩ tabahado däk. 5 Daap hẽ bë ed'oo g'eeh hahỹ P'op Hagä Do kyy kerih doo? "P'op Hagä Do kamahắn, tahyb n'aa jewës ër h'yyb tym ër hã tanoo doo. Takarẽn ta hã ub had'yyt ji h'yyb däk." 6 Tii d' tado né paawä, ta bahắnh P'op Hagä Do ër tamasa ër tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa. Ti hyb n'aa hahỹỹ da takerih ta kyy kerih doo gó: "P'op Hagä Do hyb n'aa wareem kasab'ee do hã. P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn kadad'uu doo, P'op Hagä Do ky enyym sa hã",† näng kerih do hã. 7 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ P'op Hagä Do mejũũ do bë ky dahé had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ bë kahejój Dijab‡ wë, tii bä da wajaah bë mahắnh. 8 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do wë bë h'yy katahắ, tii bä da bë wë takatahỹỹ na-ããj né hẽ. Bëëh, nesaa do moo heb'ooh doo, bë eréd nesaa doo. Bëëh, h'yy kes'eenh doo, bë enyyw bë h'yyb tym P'op Hagä Do wë.§ 9 Taw'ããts hẽ bë t'yyd kamehĩĩn, bë h'yy gabedo booh, bë aód ta see hã bë h'yyb padëëk do hyb n'aa. Bë kawewaw manäh! Taw'ããts hẽ bë h'yy ketón bë mo haj'aa hã. Bë tsebee manäh! Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa tón. 10 Taw'ããts hẽ bë kadad'uu P'op Hagä Do wë, tii bä da bë taweh'ëëh.

11 Wakãn haa, bë ky n'aa rejã manä ta wób. Ta da hadoo do ky n'aa rejãã doo, ta da hadoo do ky n'aa etyy doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do taky n'aa rejãã tii, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do taky n'aa etyy tii.** P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do maky n'aa ety bä, ta ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh do nado õm tii bä. Hyb n'aa jawyk do baad hadoo doo, baad nadoo do rod n'aa a daaj hẽ tii bä mabanoo a hã. 12 Jããm hẽ sét ub ti ta ky n'aa jaw'yyk do hanoo doo, baad hadoo doo, baad nadoo do ky n'aa rod. Ti né ti hajaa ji ted'ëëp, ti né ti hajaa ji tarejãã. Õm nado. Jaa õm a hã pé a da hadoo do maky n'aa ety bä?

Dooh ji hã hẽ ji h'yy kasabé bä do ky n'aa hahỹỹh

13 Bë maa newë hahỹỹ da her'oot doo: "Ãã d' ah'ũũm, jati ãã bahõm panang hẽnh. Sét ta baab ãã tab'ëës t'ĩĩ hẽnh ãã es'ëëm ãã dajẽẽr enäh hyb n'aa." 14 Ta tii da bë h'yyb, ta tii d' bë baher'oot, dooh bë hapëë bä h'ëëd hado jat'iip hadoo. Ny hadoo bëëh, badäk hahỹỹ hã bë babok bä? Wanakud hadoo bëëh. Kanahën d'os hẽ taganyyh, ti tadawuh. 15 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ hahỹỹ da paawä bë kyyh: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn bä ãã babok nä, ãã hyb n'aa newëë do ãã moo bok tii bä." 16 Tii d' nado paawä bë h'yyb da hẽ. Bë bad'oo do hã bë h'yy kasab'ee. Nas'aa ta ti ji h'yy kasab'ee doo! 17 Ti hyb n'aa, hajaa do baad hadoo do moo wät doo, tamoo nawäd bä, nesaa do tamoo wäd däk P'op Hagä Do matym gó.

5

Tak'ëp ma näng do tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

1 Bë maa newë, tak'ëp ma näng doo! Bë aód, bë awaaw nesaa do ta jawén bë wë takajäk do hyb n'aa da. 2 Karejã däk bë ma. Kamera rejã däk bë saroor. 3 Hetõd däk bë wë hanäng do k'ããts tëg gabarëëh doo, k'ããts tëg hawak doo. Ta ti hetõt do bë da taky n'aa tapaa hadoo P'op Hagä Do matym gó.* Hetõt do bë da taju toonh, tëëg hõõ hado däk. Bë bata däk bë ma, edaa däg né hẽ paawä badäk hahỹ gawatsik doo. 4 Dooh paa bë epaag hõm bä moo bok do bë joom hã. Bë maa newë da! Ta säm bë nepaag hõm do eëëj had'yyt hẽ hadoo bë hã ky n'aa tapaa do ky n'aa P'op Hagä Do matym gó. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,

† **4:6** Proweh-Bijos 3.34 ‡ **4:7** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab. § **4:8** Rawén h'yy kes'eenh, séd demuun rakarẽn do hyb n'aa paawä rakamahắn badäk hahỹỹ bä hanäng doo, P'op Hagä Do na-ããj hẽ. ** **4:11** Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji da hadoo do ky n'aa hã: "Makamahắn a da hadoo doo, a hã makamahắn do hadoo", näng. Ji da hadoo do ji ky n'aa ety bä, dooh ji da hadoo do ji kamahắn bä. Ti hyb n'aa ta tii da Tsijaag wén erii wät. * **5:3** Rabaa esĩĩh do hyb n'aa sa ma, jããm hẽ sa hã hẽ rakarẽn rabah'ëënh do hyb n'aa sa ma karejã däk. Ta tii me ramasa paawä bedoh do sa hã. Sa hã hẽ rah'ëënh do hyb n'aa sa hã P'op Hagä Do an'oo däk doo, baad nadoo do P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sa hã.

Sahõnh hẽ Haj'ap Doo, maa napëë wät bë wë moo bok do sa kyyh. 5 Sahõnh hẽ hanäm do jawén, ky n'aa gebah do jawén bë baboo bong badäk hahỹỹ hã bë baboo bong noo gó. Sahõnh hẽ bë h'yyb karẽn do jawén bë baboo bok. Booj yb hepuh do ji tä ji daj'ëëp do hado däk bëëh. Tak'ëp da P'op Hagä Do rejãã da bë hỹỹ kä. 6 Baad habok do wób bë ky n'aa ety däk nesaa doo me, bë neboh bëëh, dooh né paawä rahejooj bä bë wë.

Ji h'yy ganajëng do ky n'aa hahỹỹh

7 Bëëh, wakãn haa, taw'ããts hẽ bë h'yy gejë hõm manä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do p'aa hẽnh tabahyng do bë gada do hã. Bë hyb n'aa newë nyy da joom hejóm do tagada ta joom ag baad hadoo doo. H'yy ganajëng doo gó tagada naëng hedoos do ta joom heduu n'aa. 8 Taw'ããts hẽ bë na-ããj hẽ tii da bë bad'oo. Taw'ããts hẽ h'yyb jawyg gó bë gadoo baad nadoo do bë ahoop doo. Taw'ããts hẽ bë h'yy gejë hõm manäh, edaa däk do hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa doo.

9 Wakãn haa, bë ky n'aa hajẽẽw manä bë da hadoo doo, bë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa netyy hyb n'aa. Edaa däk takajaa ji ky n'aa etyy n'aa. 10 Wakãn haa, bë hyb n'aa newë P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó her'oot do paah. Bë hyb n'aa newë nyy da h'yyb jawyk doo me rababok rarahejã né hẽ paawä sa hã. Taw'ããts hẽ rababok doo da bë babok. 11 Bë maa newë! Ãã hã pé P'op Hagä Do ky n'aa edëng ta hã h'yy kanerét doo, rahob né paawä baad nadoo doo. Bë ky n'aa napäh Jóh h'yy kanerét doo, nesaa né hẽ paawä ta hã adäng. Bë ky n'aa napäh né kä nyy da P'op Hagä Do bad'oo ta hã tagadëëg ub kä.† Tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym. Baad ji tat'yyd mehĩĩn.

12 Sahõnh hẽ bahắnh hahỹ bë ỹ maher'oot wakãn haa: Bë ky dëë manä P'op Hagä Do häd gó. Bë ky dëë manä badäk hahỹỹ hã hanäng do sa häd gó, ta see häd gó na-ããj hẽ. “Ỹỹ” bë noo bä, “ỹỹ” né hẽ bë h'yyb gó. “Dooh” bë noo bä, “dooh” né bë h'yyb gó. Jããm ti ji kyyh. Dooh hyb n'aa ji ky däng péh. Taw'ããts hẽ tii d' had'yyt né hẽ bë kyyh, bë P'op Hagä Do ky n'aa ety mahắnh.

13 Baad nadoo do awäd bä bë see wë, taw'ããts hẽ taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã. Bë mahang tsebé péh, taw'ããts hẽ P'op Hagä Do tama ejäm taj'aa etsë do ky n'aa. 14 Bë see nahëë nyy bä, taw'ããts hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa tats'yyt ta wë, raky n'aa etsẽẽ hyb n'aa ta hã, ta syyj me rahawuuk hyb n'aa ta hã Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó. 15 Ahub däk da nahëë näng do paa kä, ji h'yy ka'eeh doo me ji ky n'aa etsẽẽ do an'oo bä. Baad tabawät da p'aa hẽnh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do an'oo bä ta hã. Nesaa do nahëë näng do paa moo wäd wäd bä paah, P'op Hagä Do mabaan hõm da ti ta hã. 16 Ti hyb n'aa, bë kawoow ta wób sa hã nesaa do bë moo boo bok doo, bë ky n'aa ets'ẽẽ bë da hadoo doo, tii bä bë bahub däg kän. Tak'ëp tabahejoonh P'op Hagä Do karẽn doo da hawät do etsẽẽ doo, tak'ëp tabahajaa. 17 Bë hyb n'aa newë Eriij häd näng doo. Ër hadoo né paa tii. Tak'ëp taky n'aa etsẽẽ paa naëng nadoos hyb n'aa. Ti m' tamawoob hẽ ta baab sét ta bód tanadots wät taky n'aa etsẽẽ do haj'aa. 18 P'aa hẽnh taky n'aa etsẽẽ tabadoos hyb n'aa kä, ti m' naëng badots kän p'aa hẽnh, sa joom ganyyh p'aa hẽnh, tabeag kän.

19 Wakãn haa, baad hadoo do ky n'aa bë see eréd hõm bä, ta see mana bä p'aa hẽnh baad hadoo do wë, 20 hahỹ ỹ karẽn ta ti hadoo do hapäh: Nesaa do moo hew'ëët do h'yy kawapëën hanoo doo, tabed'ëëp ta ti h'yyb, banesaa hẽnh tanahõm hyb n'aa. Hajõng nesaa do ta ti moo wäd wät do kamabaan hõm tan'oo bä. Jããm hẽ kä.

† **5:11** Sahõnh hẽ Jóh taah dejëp, sahõnh hẽ ta ma paa dooh wäd, Nesaa Do Yb mo haj'aa tametyy hyb n'aa, P'op Hagä Do hã tah'yy kerédhõm hyb n'aa paawä. Dooh Jóh hyb n'aa eréd bä P'op Hagä Doo, hajõng nesaa do tahob né paawä. Tii bä kä, tametyy do bahëëj jëng bä kä, P'op Hagä Do banoo ta hã ta taah jawén buuj. Ta bahắnh P'op Hagä Do banoo ta hã ta ma.

1 Peed
Jesus hã h'yy ka'eeh do hã pooj jé Peed ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Peed, Jesus Kristo mejũũ do see ỹ ti hỹỹh. Bëëh, P'op Hagä Do asëëw hõm doo, badäk hahỹ bë panang heh'äät nado ba-hapäh do ỹ edëng, hëëj Põn-Tus, Garata, Kapados, Asija, Bitinija häd enäh doo bä habong doo. 2 Bë P'op Hagä Do ër Yb asëëw hõm, p'ooj ub tii d' bë hã tah'yyb däng do hyb n'aa. Ta Sahee bë tah'yyb wareem baad had'op, P'op Hagä Do karẽn doo da bë baboo magyys hẽ hyb n'aa, Jesus Kristo bë ky daheeh hyb n'aa kä, ta majyyw hyb n'aa bë h'yyb enyyw däk hyb n'aa had'yyt hẽ kä. Ỹ karẽn tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym bë wë, ỹ karẽn baad had'yyt hẽ bë tah'yyb en'yym.

Hỹ pong jé ër hyb n'aa P'op Hagä Do enyyw hõm do ky n'aa hahỹỹh

3 Taw'ããts hẽ ji j'aa etsë P'op Hagä Doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Tak'ëp ër tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa, p'aa hẽnh tabenäng do hadoo tan'oo bä ër h'yyb tym. Papuuj hado däk ji bawät tan'oo bä, baad hadoo doo, awäd had'yyt do ta jawén bë gadoo bë gada hyb n'aa. Dejëp do mahang Jesus Kristo ganä wät do hyb n'aa baad ër gada ta tii. 4 Papuuj hado däk ji bawät P'op Hagä Do an'oo bä, hỹ pong jé ër hyb n'aa tenyyw hõm do ër gadoo hyb n'aa. Ta ti ër hyb n'aa tenyyw hõm doo, dooh tahëëj bä, dooh takarejã bä, dooh tatsawyy bä. 5 Ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa, ta hejój me bë tamo n'aa jesuu baad bë tabed'ëëp bä kä Kristo matëëh bä kä p'aa hẽnh.

6 Papuuj hado däk ji bawät bë hã tan'oo däk do hyb n'aa, bë pooj jé tenyyw däk do bë gadoo bë bahapäh do hyb n'aa na-ããj hẽ, bë h'yy gadajang, da hẽ, pawóp its ta baab noo gó hajõng hedoo pé baad nadoo do bë ahob né paawä. 7 Ta ti bë wén hoop, bë h'yy kae heh'äät né hẽ kametä däk hyb n'aa. K'ããts tëg gabarëëh do tëëg hõõ me ji ajuu do ji ty ganäw däk do hadoo ji ahoop doo.* Ti hadoo né hẽ, k'ããts tëg gabarëëh do ky n'aa gebah do bahắnh baad ub bë h'yy ka'eeh doo. (K'ããts tëg gabarëëh do gawatsik da tëëg hõõ me ji ty genäw né paawä.) Ti hyb n'aa kä, heh'äät tado bä bë h'yy ka'eeh doo, bë hã P'op Hagä Do j'aa etsë da, ta bag tak'ëp gabarëëh doo gó bë babok tan'oo bä da, bë da taweh'ëëh na-ããj hẽ Jesus Kristo kajaa noo gó kä.

8 Dooh né paawä bë hapëë bä paa Jesus Kristo bë matym me, bë kamahắn ta hã. Da hẽ na-ããj hẽ, nepä né paawä bë hã, ta hã bë ky daheeh, ta hã bë h'yy kasadä, tak'ëp bë wén h'yy gadajang. Tak'ëp né hẽ bë h'yy gadajang. Dooh bë kyy pé tak'ëp bë h'yy gadajang do hyb n'aa. 9 Bë h'yy gadajang, bë gadoo do hyb n'aa ta hyb n'aa bë h'yy ka'eeh doo. Bë gadoo bë h'yyb tym ted'ëëp do P'op Hagä Do wë.

10 Baad ub P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do rahyb n'aa newëë, rama kametëëk ta ti ji ted'ëëp do ky n'aa hã. Ramaher'oot paa ta ti bë hã P'op Hagä Do anoo do ky n'aa hã. 11 Hajõng baad nadoo do Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ahoop da, tak'ëp da takabaj'aa tahoop do jawén paa bä Kristo Sahee metëëh paa P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub, Kristo kajaa do pooj jé habong do sa hã. Ti hyb n'aa baad rahyb n'aa matakëë, baad rahyb n'aa newëë rabahapäh hyb n'aa paawä jaa hã sa hã Kristo Sahee metä wät do takajaa. Baad rahyb n'aa newëë rabahapäh hyb n'aa paawä ny noo gó da sa hã P'op Hagä Do metä wät do bawät. 12 Tii bä P'op Hagä Do metëëh sa hã, dooh sa daaj hẽ rah'yyb en'yym do hyb n'aa tado bä ta ti P'op Hagä Do kyy gó raher'oot doo. Bë hyb n'aa né hẽ tii, sa jawén paa bä habong do hyb n'aa, P'op Hagä Do metëëh sa hã. P'op Hagä Do kyy gó ta ky n'aa rod raher'oot do paah, panyyg hanäm do ky n'aa né tii, hỹỹ kä P'op Hagä Do Sahee hejój gó, hỹ pong jé naa P'op Hagä Do mejũũ doo, bë ramaher'ood wät

* **1:7** K'ããts tëg gabarëëh do ji aju bä, ji bahapäh heh'äät tado bä. Hesus do anyyh tii bä. Haym k'ããts tëg gabarëëh do heh'äät. Ti hadoo ji hã ji ahoop doo.

doo. Tak'ëp baad tabahadoo do hyb n'aa ta ti ky n'aa, ããs na-ããj né paawä rakarẽn rabahapäh ta tii.

13 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë hyb n'aa matakä had'yyt hẽ, baad bë hyb n'aa newë had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ bë h'yyb bë meso bë h'yyb karẽn do jawén bë nabok hyb n'aa. Taw'ããts hẽ baad had'yyt hẽ bë gada baad hadoo do Jesus Kristo matëëh noo gó bë gadoo doo. 14 Taw'ããts hẽ sa taah sa yb raky daheeh do hadoo bë babok P'op Hagä Do wë. Bë ky dahé manä nesaa do bë h'yyb säg karẽn doo, pooj jé Jesus ky n'aa bë nahapäh nä noo gó bë bahed'oo do paah. 15 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do bë tanaëëj wät doo da né hẽ bë babok sahõnh hẽ wë, baad had'op, tsyt hẽ nesaa do mahẵnh. 16 Tii d' ỹ wén her'oot bë hã, hahỹỹ da ta kyy kerih doo gó P'op Hagä Do her'oot do hyb n'aa: "Taw'ããts hẽ baad had'op doo da bë baboo had'yyt hẽ, baad had'op do ỹ bawät do hyb n'aa",† näng P'op Hagä Do kyyh.

17 Bë ky n'aa etsẽẽ noo gó, "Ee" bë maneëënh do hyb n'aa P'op Hagä Doo, ji moo wät do hyb n'aa séd gó sahõnh hẽ taky n'aa etyy doo,‡ taw'ããts hẽ P'op Hagä Do bë hyb n'aa jew'yyk bë ỹỹm gó badäk hahỹỹ bä bë babok nä bä. Bë hapäh, badäk hahỹỹ dooh bë panang heh'äät do tado bä. 18 Tii da ỹ karẽn bë babok, bë hapäh do hyb n'aa ny hadoo doo me bë P'op Hagä Do bedëëb wät bë wahë makũ hanaa bë gadoo do daap ji bawät do mahẵnh. Ta säm hahänh doo me, k'ããts tëg gabarëëh doo me, k'ããts tëg hawak doo me nado bë tabedëëb wät. 19 Bë tabedëëb wät Kristo majyyw me. Tak'ëp baad hadoo Kristo majyyw P'op Hagä Do matym gó. B'éé t'aah anyyw is do baad had'op doo, nesaa do kawug hõm hyb n'aa Judah buuj rada-hej'ëëp do hadoo ti Kristo. 20 Sahõnh hẽ badäk hahỹ P'op Hagä Do pahuunh do pooj jé P'op Hagä Do ky däng paa ji hyb n'aa da Kristo dajëp. Hỹỹ kä, tabedaa däg bä kä badäk hahỹỹ bä ji hawät do gawatsig hõm noo gó Kristo kaja däk bë tabed'ëëp hyb n'aa, 21 bëëh, ta hyb n'aa P'op Hagä Do hã h'yy kasadä doo. Ti né hẽ tii, dejëp do mahang Kristo ganä wät hanoo doo. Ti né hẽ tii, tak'ëp Kristo kawehëë däk hanoo doo. Ti hyb n'aa bë hajaa P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh. Bë hajaa ta hanaa baad bë gada ji hã taky däng doo.

22 Hỹỹ kä, Kristo ky n'aa hanäm do bë ky daheeh do hyb n'aa, baad tabenyyw däk bë h'yyb tym, dooh nesaa do bë h'yyb gó tawäd wäd bä. Ti hyb n'aa bë hajaa bë kamahẵn heh'äät bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Ti hyb n'aa ỹ etsẽẽ bë hã, bë h'yyb gó naa baad bë kamahẵn bë da hadoo doo. 23 P'aa hẽnh bë benäng do hadoo. Papuuj gó bë baboo däg kän ỹ hanäng péh. Ji yb sa wahëh gó dejëp do hanaa nado ta tii. Nadajëp do hanaa ta tii, P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt do nahänh do hanaa. 24 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do ta ti ky n'aa hã:

"Jawii hadoo sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo.
Jawii ts'ooh hahänh do hadoo sa hetsóh, sa hejój.
Jawii tsawyy jëng. Tũũ ta ts'ooh kajäk.
25 Tii d' nado P'op Hagä Do kyyh.
P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt hẽ",§ näng kerih doo.

Jesus ky n'aa hanäm do bë ãã maher'ood wät do né hẽ ti P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt doo.

2

1 Ti hyb n'aa kä, taw'ããts hẽ bë eréd hõm sahõnh hẽ ji moo nesaa doo, ta wób ji wedii doo, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym doo, ta wób ma ji hyb n'aa jewës doo, ta see ji nu mer'oot doo, ji ky n'aa rejãã do na-ããj hẽ. 2 Taw'ããts hẽ karapee t'aah bii tak'ëp takarẽn doo da tak'ëp bë h'yyb padäg P'op Hagä Do kyyh hã. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do kyyh panyyg kamanekuunh do hã had'yyt hẽ bë h'yyb padäg, papuuj bë babong do kah'ũũm hyb n'aa had'yyt hẽ, tagadëëg ub, hỹ pong jé ta wë bë tabed'ëëp hyb n'aa kä. 3 Bë hapëë däk né hẽ, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky enyym né hẽ ji wë.

† **1:16** Rewitikos 11.44-45, 19.2, 20.7 ‡ **1:17** Dooh P'op Hagä Do asëëw bä ji mahang. Baad hadoo do moo bok doo, baad hadoo do hã taky n'aa etyy. Baad nadoo do moo bok doo, baad nadoo do hã taky n'aa etyy. § **1:25** Isajas 40.6-8

4 Taw'ããts hẽ bë ana had'yyt hẽ Kristo wë. Awäd had'yyt né tii. Pä nahänh do hadoo tii. Badäk hahỹỹ bä habong do raty n'aa gesyyg né paawä, P'op Hagä Do asëëw hõm do tii. P'op Hagä Do kamahẵn do tii.
5 Ta wë bë ana had'yyt hẽ do hyb n'aa, pä nahänh do tób pan'aa hadoo bë hã na-ããj hẽ. P'op Hagä Do Sahee tób hadoo bë bahado däk P'op Hagä Do an'oo bä, ër mahang ta Sahee bawät do hyb n'aa. Tii d' tawén hadoo bë hã, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw bong do hadoo bë bahadoo hyb n'aa, ta Sahee hejój me P'op Hagä Do bë j'aa etsë hyb n'aa, ta hã bë hyb n'aa jew'yyk hyb n'aa kä. P'op Hagä Do gadoo da ta hã bë j'aa etsë doo, Jesus Kristo kyy gó bë bana do hyb n'aa.
6 Tii da né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ta ti ky n'aa hã. Hahỹỹ da takerii däk:

"Bë hyb n'aa matakä. Sijõn* bä ỹ daj'aat da pä.
Pä tób ba n'aa, tób mesoo n'aa kasëëw däk doo, tak'ëp ji kamahẵn do tii.
Ta tii hã h'yy kasadä doo, dooh da tanu mebyy bä", näng kerih doo.†

7 Bëëh, P'op Hagä Do her'oot do ky dah'eeh doo, bë kamahẵn ta ti pä hadoo doo, bë kamahẵn Kristo ỹ hanäng péh. Tii d' nado panyyg ky nadah'eeh do sa hã. Sa hã kaja däk hahỹ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo:

"Pä tób n'aa tahem'aa do ty n'aa ges'yyk doo,
hỹỹ kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa däg."‡

8 Hahỹỹ da na-ããj hẽ takerii däk:

"Ta ti pä hadoo do hã ratsyym poo heo da.
Tũũ rakajäk da ta ti pä yb an'oo bä."§

Rawén tsyym poo heo do hadoo, P'op Hagä Do panyyg hanäm do raky nadaheeh do hyb n'aa. Tii da né hẽ P'op Hagä Do h'yyb däng sa hã.

9 Bëë kä, P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ, nesaa do mahẵnh P'op Hagä Do wë kasëëw bong do bëëh. P'op Hagä Doo, sahõnh bag'ããs do karẽn do bë moo bok, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë moo bok do hadoo. P'op Hagä Do ma né hẽ bëëh. Bë P'op Hagä Do asëëw hõm, tak'ëp baad hadoo do tamoo wät do ta wób hã bë metëëh hyb n'aa. Ti né hẽ ti bë tanaëëj wät doo, ta bag tak'ëp hetsooh do mahang bë babok hyb n'aa, bëëh, gadagyp do hadoo doo gó habok do paah. 10 P'op Hagä Do karapee nado bë p'ooj ub. Ta karapee däg bë hỹỹ kä. P'ooj ub dooh bë tat'yyd mehĩĩn nä bä. Bë tat'yyd mehĩĩn kän hỹỹ kä.

Nyy da ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

11 Najis haa, badäk hahỹ nadoo do hyb n'aa bë panang heh'äät doo, tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã, bë ky dahé manä nesaa do ji h'yyb säg karẽn doo. Ji h'yyb tym majĩĩ ta ti ji h'yyb säg karẽn doo. 12 Taw'ããts hẽ baad ub bë babok P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do sa mahang. Tii bä, bë raky n'aa tapa né paawä, nesaa do bë moo bok raher'ood né paawä, P'op Hagä Do hã raj'aa etsë da sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, baad hadoo do bë moo bok do rabahapäh do hyb n'aa.
13 Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ër babok do hã takawehëë däk do hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë ky daheeh sahõnh hẽ hyb n'aa jewyk do ji rabag'ããs doo. Bë ky dahé Roma buuj sa wahë n'aa heh'äät ub doo.**
14 Bë ky dahé na-ããj hẽ ta karapee ta kyy gó bag'ããs doo. Sa wahë n'aa heh'äät do mejũũ ta tii, baad nadoo do moo b'ook do rarejãã hyb n'aa, baad habok do raweh'ëëh hyb n'aa. 15 P'op Hagä Do karẽn baad hadoo do bë moo bong, bë ky meduuk hyb n'aa ta me h'yy ganehot doo, P'op Hagä Do hã h'yy gatemah doo.
16 Dooh bë hã mejõ wät péh. Bë daaj hẽ bë bahajaa bë hyb n'aa newë bä nyy da bë babok, ny hadoo do bë moo bok. Ti hadoo né hẽ, nesaa do bë moo bok do hyb n'aa nado tii. P'op Hagä Do karom bëëh. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ takarẽn doo da bë babok.

* **2:6** Jerusarẽnh panang ti Sijõn . Isaraéw buuj na-ããj hẽ ramaneëënh Sijõn . † **2:6** Isajas 28.16. ‡ **2:7** Saaw-Mo 118.22 § **2:8** Isajas 8.14 ** **2:13** Sesa ramaneëënh ti noo gó Roma buuj sa wahë heh'äät doo, hajõng häj n'aa bä bag'ããs doo.

17 Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ bë weh'ëëh ta wób. Taw'ããts hẽ bë kamahẵn bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do tak'ëp bë hyb n'aa jew'yyk. Taw'ããts hẽ bë weh'ëëh Roma buuj sa wahë n'aa heh'äät ub doo.

Sa karom Jesus hã h'yy ka'eeh do Peed maher'oot do ky n'aa hahỹỹh

18 Bëëh, sa karom, h'yyb eỹỹm doo me P'op Hagä Do bë hyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë ky dahé bë kariw n'aa. Taw'ããts hẽ bë kariw n'aa ky en'yym do had'yyt nado bë ky daheeh. Taw'ããts hẽ ky nes'aa do na-ããj hẽ bë ky dahé. 19 Ta tii d' ỹ wén her'oot, P'op Hagä Do tsebé do hyb n'aa ji wë, ta hyb n'aa ji gado bä daap ji hã rarejãã doo. 20 Hỹỹ kä, bë h'yyb haj'aa hẽ tado bä bë hã rarejãã doo, dooh bë hã raj'aa etsë pé h'yyb jawyg gó bë gado bä tii. Hỹỹ kä, baad hadoo do bë moo bok do hyb n'aa tado bä bë hã rarejãã doo, h'yyb jawyg gó bë gado bä, tii bä P'op Hagä Do tsebé da bë wë, bë da taky n'aa edëng. 21 Bë P'op Hagä Do naëëj wät h'yyb jawyk doo gó bë gadoo hyb n'aa bë rarejãã doo, baad hadoo do bë moo bok do hyb n'aa. Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Kristo na-ããj hẽ ahob wät. Bë hyb n'aa né hẽ tabahob wät. Tabawäd wät do hã bë hã tametëëh nyy da bë babok. Tabawäd wät doo da takarẽn bë babok. 22 Dooh Kristo hã nesaa péh. Dooh tanoo kanesa bä.†† 23 Ta hã raky n'aa rejãã bä, dooh tamebaaj bä. Rarejãã noo gó, dooh teẵm bä ta majĩĩ. P'op Hagä Do moo gó takan'oo däk. Ti né hẽ ta jawén sahõnh hẽ baad ky n'aa etyy doo, Jesus hapäh. 24 B'aa kajatsëk do hã Kristo bahob wät nesaa do ër moo bok do paah, ër dejëp hyb n'aa hadoo nesaa do hã, ër ky nadahé wät hyb n'aa nesaa doo, ỹ hanäng pé tii, baad hadoo ër babok hyb n'aa kä. Tahob wät ta rog bë bahub padëëk hyb n'aa. 25 B'éé nepä bong do hadoo bë p'ooj ub. Hỹỹ kä bë P'op Hagä Do mana kän p'aa hẽnh b'éé hagã n'aa heh'äät do wë. Kristo, bë hagã n'aa wë bë tamana kän.

3

Ajyy, ỹỹj sa ky n'aa hahỹỹh

1 Ỹỹj, bë na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ bë ky dahé bë patug. Tii bä, tanyy bä sa mahang P'op Hagä Do kyyh ganadoo nä doo, ta jawén tahyb n'aa pé Kristo hã rah'yy ka'eeh rabahapäh bä kä nyy da baad sa ẵj rababok. Dooh hyb n'aa sa ỹỹm ky n'aa h'ũũm pé sa patug rah'yy ka'eeh hyb n'aa, 2 ta ti rahapäh do hyb n'aa da nyy da baad had'op bë babok P'op Hagä Do bë weh'ëëh do hyb n'aa. 3 Taw'ããts hẽ dooh j'ooj hẽ ji padedëëk do bë hetsóh. Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé tii: Taw'ããts hẽ dooh ta see mo n'aa hadoo pé ji sëën bë ramahetsóh do tii. Taw'ããts hẽ dooh k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb, saroor tak'ëp ky n'aa gebah do na-ããj hẽ bë hetsóh. 4 Taw'ããts hẽ bë h'yyb gó hanäng doo me bë kahets'ooh. Kaja hẽ bë h'yyb bë mahũũm do ta wób sa wë, h'yyb jawyg gó bë babok do na-ããj hẽ, ti né hẽ bë hetsó nahänh doo. Ti né hẽ tak'ëp baad hadoo P'op Hagä Do matym gó. 5 Tii da né p'ooj ub ỹỹnh baad P'op Hagä Do karẽn doo da habong doo, ta hã h'yy kasadä do rabahed'oo paah. Baad rababok doo, ti sa hetsóh. Sa patug paa raky daheeh. 6 Tii d' paa m' Sarah bad'oo. Ta patug, Abaraãm paa m' taky daheeh. "Wahëh ỹ n'aa", ta patug tamaneëënh. Sarah hadoo bëëh, baad hadoo do bë moo boo bä, dooh hyb n'aa bë jeỹỹm pé P'op Hagä Do hã bë h'yy kasadä do hyb n'aa.

7 Bëë kä, ỹỹm näng doo, taw'ããts hẽ baad ub bë babok bë ỹỹm wë. Bë hapäh, dooh denaa hẽ rahejooj bä bë mahẵnh. Taw'ããts hẽ bë weh'ëëh bë ỹỹm bë nemuun ragadoo do hyb n'aa ji edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa, taky enyym doo gó ji P'op Hagä Do anoo doo. Taw'ããts hẽ tii da bë aboo bë ỹỹm wë, bë ky n'aa etsẽẽ do P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa.*

Sahõnh hẽ tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

8 Bë sahõnh hẽ ỹ maher'ood kän hỹỹ kä. Ỹ karẽn séd bë h'yyb hedo had'yyt hẽ. Ỹ karẽn bë h'yyb en'yym bë da hadoo doo, baad tanado bä sa hã. Ỹ karẽn bë kamahẵn bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ããts hẽ bë t'yyd mehĩĩn bë da hadoo

†† **2:22** Isajas 53.9 * **3:7** Ji rejã bä ji ỹỹm, ji ky n'aa rejã bä, ji hajẽẽw bä, dooh P'op Hagä Do gado bä ta hã ji ky n'aa etsẽẽ doo.

doo. Taw'ããts hẽ bë kadad'uu bë da hadoo do sa wë. 9 Nesaa do ramoo boo bä bë hã, bë abaaj manä nesaa doo me. Bë raky n'aa rejã bä, bë abaaj manä ky n'aa rejãã doo me. Taw'ããts hẽ bë abaaj bë ky n'aa edëng doo me. Ta tii da baad ub bë babok hyb n'aa né hẽ bë P'op Hagä Do wén naëëj wät. Ta tii da baad bë aboo bä, bë da P'op Hagä Do ky n'aa edëng. 10 Tii d' ỹ wén her'oot, ti né hẽ ti Saaw-Mo hã ji hã taky däng doo:

"Jé karẽn do tsebee gó hawät doo,
jé karẽn do baad tawäd bä,
taw'ããts hẽ dooh ta wób taky n'aa rejã bä.
Taw'ããts hẽ dooh tawad'ii bä.
11 Tii d' karẽn doo, taw'ããts hẽ teréd hõm
nesaa doo.
Taw'ããts hẽ baad hadoo do tamoo wäd kän.
Taw'ããts hẽ h'yyb nyyw gó had'yyt hẽ
tabawät ta wób sa wë.
12 Tii d' tawén hadoo,
baad had'yyt hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
bahag'ããs baad habok doo.
Tagadoo ta hã raky n'aa etsẽẽ doo.
Tii d' nado nesaa do moo b'ook do sa hã.
Tanoo baad ranabok hyb n'aa", näng kerih
doo.†

13 Baad hadoo do bë karẽn bä bë moo boo bä, dooh bë hã baad nadoo do ramoo bok péh. 14 Ti hado né paawä, baad hadoo do bë moo bok do hyb n'aa bë ahoop ran'oo bä, bë da P'op Hagä Do ky n'aa edëng. Bë eỹỹm manä sa hã. Bë hyb n'aa tón manä bë hã ramoo bok doo. 15 Taw'ããts hẽ Kristo bë hyb n'aa jew'yyk bë h'yyb gó. Ti né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do sahõnh hẽ hag'ããs doo. Taw'ããts hẽ bë maher'ood had'yyt hẽ sahõnh hẽ sa hã, h'ëëd hyb n'aa Kristo hã bë h'yy kasadä, reaaj bä bë hã. 16 Sa hã bë maher'oot bä, taw'ããts hẽ kaja hẽ bë h'yyb bë mahũũm sa wë. Taw'ããts hẽ bë weh'ëëh he'aanh doo. Taw'ããts hẽ baad bë aboo had'yyt hẽ bë h'yyb bë hã hẽ taky n'aa tapa mahẵnh. Tii bä nu mebyk da nesaa doo me her'oot do baad bë babok do ky n'aa hã. Kristo hã h'yy kata däk do hyb n'aa baad bë babok do hyb n'aa bë ky n'aa rejãã do nu mebyk da.

17 Taw'ããts hẽ né hẽ ji ahoop nesaa do ji moo wät do säm. Ti hadoo né hẽ, ta bahẵnh baad ub baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa ji ahob bä, tii d' P'op Hagä Do karẽn bä ji hã. 18 Ta tii d' ỹ wén her'oot, sét nuu me Kristo bahoop dajëb. Kristo, baad had'op doo, baad nadoo do habok do sa hyb n'aa tabahoop dajëb, P'op Hagä Do wë bë tamanaa hyb n'aa. Ta hub radajëëb wät paah. Tii bä taganä wät p'aa hẽnh P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. 19-20 Ta Sahee gó, Kristo maher'oot paa panyyg ky nadah'eeh do Nowéh hawät noo gó habong do sa hã, h'yyb jawyg gó P'op Hagä Do gada noo gó marakate kajaa bä kä.‡ Raky nadaheeh do hyb n'aa paah, tabanesaa hẽnh sa h'yyb tym P'op Hagä Do dewäts hõm. Tahag'yyp noo gó, marakate gó pawóp its, 8 hedoo doo, raked'ëëp naëng hag'yyp do mahẵnh. 21 Naëng mahẵnh Nowéh raked'ëëp do paah, ji nu kemuun do heen n'aa hadoo tii, da hẽ nesaa do mahẵnh ji tamed'ëëp doo. Ji ehop do hasus do mahẵnh nado ti ji nu kemuun doo. Ji wén nu kemuun, ji h'yyb tym baad hado däk do ji betsẽẽ hyb n'aa P'op Hagä Do hã. Jesus Kristo ganä wät do hyb n'aa ër edëb bong nesaa do hã ji P'op Hagä Do ky n'aa ety mahẵnh. 22 Hỹ pong jé Jesus Kristo basëëk, P'op Hagä Do hub hadäk hẽnh, tabag'ããs doo bä tabawäd däg kän. Ããs, sahõnh hẽ kabaj'aa do hejój enäh do hã na-ããj hẽ tamejõ däg kän.

4

P'op Hagä Do hyb n'aa ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa kä, Kristo ahob wät do hyb n'aa badäk hahỹỹ bä tabawät noo gó, taw'ããts hẽ Kristo h'yyb hado däk bë h'yyb. Taw'ããts hẽ bë gadoo bë ahoop doo. Jé hahob wät doo, dooh nesaa do hã tah'yyb däg wäd bä had'yyt hẽ. 2 Dooh nesaa do ji h'yyb karẽn do jawén tawäd wäd bä badäk hahỹỹ bä tabawät nä bä, P'op Hagä Do karẽn do hã tah'yyb däg kän. 3 Jããm hẽ dó p'ooj ub bë moo bok do paah, P'op Hagä Do

† **3:12** Saaw-Mo 34.13-17 ‡ **3:19-20** Dooh baad ji hapëë bä nyy da Peed hanäng péh. Hahỹỹ da apäh tahanäng pé tii: Panyyg ky nadah'eeh do Nowéh maher'oot paa rat'yyd kamehĩĩn hyb n'aa paawä. Nowéh her'oot do hã Kristo Sahee her'oot paah.

sa h'yyb gó nahapäh do rabad'oo doo da. Tii d' bë moo boo manä wäd. Sa ỹỹm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ỹỹh tii. Sa h'yyb karẽn do jawén ta ti hedoo do rababok. Jarakë hedoo do hã rabaoom. Ta bahắnh rabawëh, rabeëëk. Jäm ramoo bok rah'yy karẽn doo da rabeëëk hyb n'aa. Sa kabarii raweh'ëëh hyb n'aa tak'ëp taw'ããts hẽ nadoo do ramoo bok. 4 Hỹỹ kä, rahapäh do hyb n'aa dooh ta tii da sa sii bë aboo boo bä, bë rahyb n'aa meuunh, bë raky n'aa rejãã. 5 Da hẽ bë raky n'aa rejã né hẽ paawä, ti awät da ti noo gó P'op Hagä Do matym gó rabab'ëëh bä rakaher'oot hyb n'aa ta hã kä. P'op Hagä Do hedëp nä doo, dejëp do paa sii hẽ ky n'aa etyy do wë kä rakaher'ood kän. Baad nadoo do ta säm ragadoo da. 6 Sahõnh hẽ raky n'aa kety däk hyb n'aa da P'op Hagä Do matym gó, Kristo hã h'yy ka'eeh do paa dejëb bong do hã na-ããj hẽ takaher'ood däk paa rababok nä noo gó Kristo ky n'aa hanäm doo. Ta ky n'aa hanäm do takaher'ood däk paa sa hã, dajëb hã sa hub ky n'aa ety däg né hẽ paawä sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong doo da, sa h'yyb tym bedëp hyb n'aa P'op Hagä Do pa, takarẽn doo da.

7 Edaa däg kän sahõnh hẽ tagawatsik doo. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa newë, baad bë hyb n'aa matakä. Taw'ããts hẽ bë h'yyb bë mesoo ji h'yyb karẽn do jawén bë nabok hyb n'aa, baad ub bë bahajaa hyb n'aa bë ky n'aa etsẽẽ. 8 Hahỹ ti tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã: Ỹ karẽn tak'ëp bë kamahắn bë da hadoo doo. Jé kamahắn doo, hajõng baad nadoo do tahyb n'aa mabaan ta da hadoo do hã. 9 Taw'ããts hẽ tsebee gó bë gadoo bë tób yt hã bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Bë ky n'aa jõg manä ta ti p'ãã. 10 Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ bëëh, bë masaa ta wób P'op Hagä Do Sahee hanaa bë gado däk doo me. Hajõng tanoo ër hã ër moo mabok hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ baad bë bad'oo bë gadoo doo me, sa kaser n'aa baad moo bok doo da sa kariw n'aa hanoo doo me hadoo. 11 Bë kahet'aa bä, P'op Hagä Do ky n'aa ta wób maher'oot doo, taw'ããts hẽ hahỹỹ da tahyb n'aa newëë: “P'op Hagä Do kyyh né hẽ ti ỹ her'oot doo”, näng da ta h'yyb gó. Dooh taky gabuuj tado bä. Bë mahang ta wób masa doo, taw'ããts hẽ P'op Hagä Do hejój me ta hã tanoo doo me tamasa. Taw'ããts hẽ tii da né hẽ bë bad'oo tii, Jesus Kristo bë tamasa do hyb n'aa P'op Hagä Do j'aa ketsëë däk hyb n'aa. Ỹ karẽn Jesus Kristo kawehëë däg had'yyt hẽ. Ỹ karẽn sahõnh hẽ sa bahắnh tabahejoonh, takabaj'aa. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

12 Najis haa, bë h'yy gabedo manä bë wë kametyy do bawät do hyb n'aa, bë hã rakamajẽ bä, bë rarejã bä. Ji ahoop né hẽ. 13 Taw'ããts hẽ bë tsebee Kristo ahoop do hã séd bë h'yyb hedo däg bä kä. Tii bä kä, Kristo matëëh bä kä, ta kabaj'aa do kametëëh bä kä, tak'ëp da bë tsebé da. 14 Kristo hyb n'aa bë raky n'aa rejã bä, bë P'op Hagä Do ky n'aa edëng da, ta Sahee tak'ëp kabaj'aa do bë hã tabawäd had'yyt hẽ do hyb n'aa. 15 Nesaa do bë ahob bä, taw'ããts hẽ dooh ta see bë daj'ëëp do hyb n'aa tado bä bë ahoop doo, dooh bë ets'ëëk do hyb n'aa tado bä, dooh nesaa do bë moo bok do hyb n'aa tado bä, dooh na-ããj hẽ ta wób hã bë nu so bä do hyb n'aa. 16 Hỹỹ kä, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa tado bä nesaa do bë ahoop doo, tii bä taw'ããts hẽ dooh bë nu mebyy bä. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do hã bë j'aa etsë Kristo hã h'yy ka'eeh do bë bahadoo do hyb n'aa. 17 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó, pooj jé ta karapee taky n'aa etyy da. Kaja däk hỹỹ kä ëër, ta karapee, taky n'aa etyy doo. Pooj jé ta karapee taky n'aa ety bä, tii bä ta wób, P'op Hagä Do panyyg hanäm do ky nadah'eeh doo, dooh da rakedëëb bä. 18 Baad P'op Hagä Do matym gó habok do rakedëëb né paawä, hejoonh né tii. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, nesaa do moo b'ook doo, dooh né da rakedëëb bä. 19 Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do karẽn doo da hah'oop doo, taw'ããts hẽ baad hadoo do had'yyt hẽ ramoo bok. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Doo, ji pahuuj wät do hã rah'yy kasadëë had'yyt hẽ. Ti dooh ji taky n'aa ehỹỹd bä. Tamoo wät né da ji hã taky däng doo.

5

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, ta wób na-ããj hẽ tamaher'oot do ky n'aa

hahỹỹh

1 Bë nemuun Jesus hã h'yy ka'eeh do
sa wahë n'aa see ỹ bahadoo do hyb n'aa,
Kristo ahob wät do ỹ hapäh do hyb n'aa
paah, Kristo sii ta bag tak'ëp gabarëëh doo
gó ta pa ta jawén ỹ bawät do hyb n'aa, ỹ
maher'oot bëëh, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa
wahë n'aa. 2 Baad bë hagãã P'op Hagä Do
karapee bë hã P'op Hagä Do anoo do bë
bahag'ããs hyb n'aa. P'op Hagä Do masããh
b'éé hadoo tii.* H'yyb hedoo doo me, P'op
Hagä Do karẽn doo da bë hagãã sa hã.
Taw'ããts hẽ dooh bë hã kamejũũ do hyb
n'aa tado bä. Ta säm jawén hyb n'aa nado
tii. Bë hagãã sa hã baad bë h'yyb gó. 3 Bë
hyb n'aa newë hahỹỹh: Sa danäh sa hã
tak'ëp mejũũ do nado bëëh. P'op Hagä
Do karapee ti bë hag'ããs doo. Taw'ããts
hẽ baad bë babok, bë hã rabahapäh hyb
n'aa nyy da baad ji bawät. 4 Tii bä kä,
Kristo, b'éé hagã n'aa sa wahë n'aa kajaa
bä kä, Kristo matëëh bä kä, bë kawehëë däk
sahõnh hẽ sa matym gó tan'oo bä. Ta ti
bë hã tanoo doo, dooh tahëëj bä. 5 Bëë kä,
papuuj hedoo doo, taw'ããts hẽ bë ky dahé
Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa hedoo
doo.

Bë sahõnh hẽ, pahëëw hedoo doo,
maruus hedoo doo, wahëh hedoo do na-ããj
hẽ, taw'ããts hẽ bë kadad'uu séd demuun bë
da hadoo do wë. Sa bahảnh bë edoo manä
bëëh, hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do
her'oot do hyb n'aa:

"P'op Hagä Do hyb n'aa wareem kasab'ee
do hã.
P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn kadad'uu doo,
P'op Hagä Do ky enyym sa hã."†

6 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë kadad'uu
P'op Hagä Do tak'ëp hejoonh do wë, bë
taweh'ëëh hyb n'aa tah'yyb däng do noo
gó kajaa bä kä. 7 Baad ub bë P'op Hagä
Do bahag'ããs. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë
kadad'uu ta wë, bë an'oo ta wë sahõnh hẽ
bë hyb n'aa newëë doo, bë hyb n'aa natón
hyb n'aa.

8 Taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa newë,
taw'ããts hẽ bë hyb n'aa matakä. Awad
kawajããn do reãw häd näng do hadoo,
jé pad'yyt hẽ hawät do ta tä hesoos do
tabawëh hyb n'aa hadoo bë majĩĩ Dijab.‡
Tesoos jé tarejãã hyb n'aa. 9 Taw'ããts hẽ bë
kahejój ta wë. Bë an'oo manä bë tah'yyb
wareem. Baad bë h'yy kae had'yyt hẽ Jesus
Kristo hã. Bë hapäh, jé pad'yyt hẽ badäk
hahỹỹ hã bë wakããn hedoo do Jesus hã
h'yy ka'eeh do rahoop bë ahoop doo da.
Jé pad'yyt hẽ bë wakããn hedoo do rarejãã.
10 Banadawëët bë ahob wät do jawén paa
bä, p'aa hẽnh da baad tabahado däk sahõnh
hẽ bë hã P'op Hagä Do an'oo bä da. Baad
ub bë h'yy kae had'yyt hẽ tan'oo bä. Bë da
tah'yyb hej'oonh. Dooh da bë h'yy gejë hõm
bä tan'oo bä. P'op Hagä Doo, tak'ëp ji wë
taky enyym doo, bë tanaëëj wät ta pa ta
bag tak'ëp gabarëëh do mahang bë babok
hyb n'aa, Jesus Kristo hã bë h'yy kata däk
do hyb n'aa. 11 Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ P'op
Hagä Do bagãã had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ.
Taw'ããts hẽ.

Sa hã Peed kedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

12 Siras ỹ tamasaa wät hahỹ bë ỹ ma erih
do hã. Hảj ỹ hadoo do h'yy kaneh'ỹỹt do tii,
hã ỹỹ. Ganapog is doo me bë ỹ ma erii wät
bë ỹ h'yyb en'yym hyb n'aa. P'op Hagä Do
ky enyyw had'yyt hẽ bë hã ỹ erii wät do hã
bë ỹ metëëh. Taw'ããts hẽ taky enyym doo
gó bë aboo had'yyt hẽ. Bë h'yy gejë hõm
manäh.

13 Jesus hã h'yy ka'eeh do Babirõn§
panang bä habong doo, bë nemuun P'op
Hagä Do wë kasëëw bong doo, bë m' rahyb
n'aa esee. Maah-Ko, tah ỹ hadoo do bë m'
tahyb n'aa esee na-ããj hẽ. 14 Taw'ããts hẽ
baad bë edëë bë da hadoo doo.

Ỹ karẽn bëëh, Kristo hã h'yy kata padëëk
doo, h'yyb nyyw gó bë babok.

Jããm hẽ kä.

---

* **5:2** Ji masããh b'éé ji nahagãã bä, jé pad'yyt hẽ rababoo däk sa waa jawén. Rakanapëë boo tii bä. Dooh rahapëë wät sa tyw n'aa. Ti hyb n'aa ta hagã n'aa hagãã had'yyt hẽ. Ti hadoo Jesus hã h'yy ka'eeh do hã. Ti hyb n'aa b'éé ky n'aa gó tabeh'ũũm. † **5:5** Proweh-Bijos 3.34 ‡ **5:8** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab. § **5:13** Roma panang né tii. Ta see pé noo gó Roma ramaneëënh Babirõn .

2 Peed
Ta jawén Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Peed ma erih do hahỹỹh

1 Simaw Peed, Jesus Kristo karom, ta mejũũ do see ỹ ti hỹỹh. Ỹ edëng bëëh, ãã nemuun Jesus Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh doo. Baad had'op ti Jesus Kristo P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo, ër h'yyb tym dëëb. Baad had'op tabahadoo do hyb n'aa ër hã tabanoo P'op Hagä Do hã ër h'yy ka'eeh hyb n'aa. Tak'ëp baad ub ta ti ër h'yy ka'eeh do ër hã tanoo doo. 2 P'op Hagä Doo, Jesus ër Wahë N'aa na-ããj hẽ bë bahapäh do hyb n'aa bë h'yyb gó, ỹ karẽn tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym bë wë, ỹ karẽn baad had'yyt hẽ bë tah'yyb en'yym.

Tak'ëp ji hyb n'aa tam'aah baad had'yyt hẽ ji bawät hyb n'aa ky n'aa hahỹỹh

3 Ta hejój me P'op Hagä Do an'oo däk ër hã sahõnh hẽ baad hadoo doo, ji baha-jaa hyb n'aa papuuj gó, takarẽn doo da ji bawät hyb n'aa. Ta ti tawén n'oo däk ër hã, Kristo, ër tanaëëj wät do ër hapëë däg kän do hyb n'aa ër h'yyb gó. Ta kabaj'aa doo me, tak'ëp taky enyym doo me ër tanaëëj wät ta karapee ër bahadoo hyb n'aa. 4 Ta kabaj'aa do hyb n'aa, tak'ëp taky enyym do hyb n'aa na-ããj hẽ, tak'ëp baad hadoo doo, tak'ëp ji kamahẵn do taky däng paa ër hã. Ta ti ër hã taky däng do an'oo bä, baad P'op Hagä Do bawät doo da ër babok hyb n'aa. Ër hã taky däng do tan'oo bä na-ããj hẽ ër bedëp hyb n'aa, Jesus hã h'yy kana'eeh do sa h'yyb karejãã do mahẵnh. Nesaa do ji h'yyb säg karẽn do jawén rababok do hyb n'aa sa h'yyb karejãã tii.

5 Ta ti hyb n'aa né hẽ, taw'ããts hẽ tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah takah'ũũm hyb n'aa bë h'yy ka'eeh doo. Taw'ããts hẽ baad had'yyt hẽ bë babok. Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa tam'aah bë h'yy ganäng hyb n'aa P'op Hagä Do karẽn do hã. 6 Taw'ããts hẽ bë h'yyb bë mesoo, bë h'yyb karẽn do jawén bë nabok hyb n'aa. Taw'ããts hẽ h'yy ganajëng doo me bë baboo had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do karẽn doo da bë babok. 7 Taw'ããts hẽ bë kamahẵn bë wakããn hedoo doo, bë nemuun Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ããts hẽ bë kamahẵn sahõnh hẽ ta wób. 8 Sahõnh hẽ ta ti takahũũm bä had'yyt hẽ bë h'yyb gó, dooh daap hẽ tado da tii bä Jesus Kristo, ër Wahë N'aa bë hapäh doo. Baad hadoo ta hanaa tii. 9 Tii d' nado ỹ etsén wät doo da nabok do hã. Baad rabanahapäh do hadoo tii. Ty temah do hadoo.* Ramabaan nesaa do sa hã hanäng do paa kawug hõm doo. 10 Ti hyb n'aa, wakãn haa hedoo doo, taw'ããts hẽ ta bahẵnh bë hyb n'aa tam'aah, P'op Hagä Do naëëj wät do wób né bëëh, bë metëëh hyb n'aa, P'op Hagä Do asëëw hõm do wób né bëëh, bë metëëh hyb n'aa. Sahõnh hẽ ta ti bë hã ỹ ets'ẽẽ wät do bë moo boo bä, dooh né da bë h'yy kerád hõm bä P'op Hagä Do hã. 11 Tii bä, baad bë P'op Hagä Do gadoo da Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër h'yyb tym dëëb tabagãã had'yyt doo bä.

Te hub né hẽ Jesus mejũũ do rama metëëk do ky n'aa hahỹỹh

12 Bë hapëë däg né paawä bë ỹ ma erii wät do ky n'aa, baad bë gado däg né paawä bë h'yyb gó baad hadoo do ky n'aa bë rama met'ëëg wät doo, ỹ karẽn bë hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ ta tii. Dooh ỹ h'yy gajëë hõm bä bë ỹ maher'oot doo, bë manabaan hyb n'aa. 13 Hã ỹỹ, taw'ããts hẽ tii da bë ỹ maher'ood had'yyt hẽ badäk hahỹỹ bä ỹ bawät nä bä, 14 edaa däk ỹ bahapäh do hyb n'aa badäk hahỹỹ bä ỹ bawät do gawatsik. Ër Wahë N'aa, Jesus Kristo metä wät ta ti hã ỹỹ. 15 Edaa däk ỹ dajëp doo. Ti hyb n'aa ỹ karẽn sahõnh hẽ ỹ moo wät ỹ hajaa doo, badäk hahỹỹ bä ỹ bawät nä bä, ỹ dajëp jawén paa bä na-ããj hẽ bë hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ hyb n'aa ta ti bë ỹ maher'ood wät doo.

16 Ër Wahë N'aa Jesus Kristo hejój ky n'aa bë ãã maher'oot noo gó, p'aa hẽnh da tamatëëh bë ãã maher'oot bä, dooh sa panyyg ub h'yy ganyy gó sa daaj hẽ rahyb n'aa newëë do ãã ky s'ũũd bä. Ãã daaj hẽ né hẽ ãã matym me ãã bahapäh tak'ëp ta

* **1:9** Dooh rah'yy gah'ood bä P'op Hagä Do karẽn do hã, tahanäng pé tii.

kabaj'aa doo, 17-18 waëë P'op Hagä Do wë kasëëw hõm do jó. Ta tii bä P'op Hagä Doo, ta Yb, weh'ëëh ta hã, ta bag tak'ëp gabarëëh doo gó tabawät tabanoo na-ããj hẽ. Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh ta hã: "Hahỹ tah ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahẵn up doo. Baad ỹ h'yy gadajang ta wë",† näng mäh. Ãã daaj hẽ ãã maa napäh ta kyyh, Jesus sii ta tii bä ãã bab'ëëh bä.

19 Ta ti ãã bahapäh, ta ti ãã maa napäh do hyb n'aa na-ããj hẽ, ta bahẵnh baad ãã bahapäh te hub né hẽ Kristo matëëh do ky n'aa hã P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paah. Ti hyb n'aa ỹ karẽn paawä baad bë hyb n'aa matakä Kristo ky n'aa rerih do paa hã. Ta bag atsëm ta tyw n'aa ji hã tametëëh do hadoo rerih do paah. P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do hã bë hyb n'aa matakä bä bë da hapäh ny hadoo do ji ky daheeh, ny hadoo do noo kanesa doo. Taw'ããts hẽ rerih do bë ky dahé had'yyt hẽ Kristo matëëh bä kä. Tii bä kä, baad Kristo bë da tah'yy gan'yyh P'op Hagä Do hã. Watom tapaj'ëë bä hana do hadoo bë hã Kristo. 20 Hahỹ ti baad ỹ karẽn bë hyb n'aa newëë: Dooh sa hanaa tado bä P'op Hagä Do kyy kerih doo gó ta ky n'aa rod rerii bong do paah. 21 Dooh sa hanaa tado bä ta jawén hawät do ky n'aa raher'oot do paah. P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm paa tii, P'op Hagä Do kyyh ramaher'oot hyb n'aa.

2

Ma matëg oow ky n'aa hahỹỹh

1 Isaraéw buuj mahang P'op Hagä Do ky n'aa rod oow, noo kanesa doo, rababong do paa hadoo, bë mahang na-ããj hẽ ti anäng da ma matëg oow. Ky kamep'ëëh doo me rama metëëk da te hub nadoo doo. Kristo, sa kariw n'aa, sa danäh, tadajëp doo me tedëëb wät do sa hã, ramakyys da. Jé sa kyyh maa newëë do reréd hõm da Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah. Ti hedoo do ma matëg oow nayyw hẽ sa daaj hẽ sa ky n'aa katakyyk baad nadoo do hã. Gawatsig hõm da. 2 Hajõk da ky s'ũũt ma matëg oow. Nu meby n'aa näng do ma matëg oow ramoo bok do ramoo bok da na-ããj hẽ. Sa hyb n'aa Jesus hã h'yy kana'eeh do baad nadoo doo me raher'oot da ta tyw n'aa heh'äät doo. 3 Tak'ëp ta säm hã rah'yy kajäk do hyb n'aa, sa panyyg sa daaj hẽ rahyb n'aa newëë doo me ma matëg oow bë da rawedii, bë wë hanäng do bë anoo hyb n'aa sa hã. P'ooj däg P'op Hagä Do h'yyb dëë däk nesaa do hã taky n'aa etyy ta tii. P'op Hagä Do rejãã né da tii. Dooh da rakedëëb bä. 4 Dooh P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn bä ããs wób p'ooj ub nesaa do moo bok doo. Tabanesaa hẽnh tadewäts bëëh tii, t'õp gadagyp doo gó. Ta tii bä ragada P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó sa hã. 5 Dooh na-ããj hẽ P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn bä ta hã waneh'ëëh do p'ooj ub habok doo, hag'yyp do tamejũũ noo gó sa wë. Jããm hẽ Nowéh tabed'ëëp naëng hag'yyp do mahẵnh, setsi ta sii habok do sii hẽ. Nowéh tii, ta wób tamaher'ood had'yyt hẽ P'op Hagä Do karẽn doo da rababok hyb n'aa paawä. 6 P'op Hagä Do ky n'aa etyy paa panang Sodoma, Gomoha häd enäh do ta babuj n'aa sii hẽ tëëg hõõ me, sahõnh hẽ tagawatsig hõm hyb n'aa. Jããm hẽ ta ooj mad'aak paah, tak'ëp hadoo do tamo haj'aa haj'aa. Sa hã tabad'oo do hã tametëëh nyy da tamoo wät da P'op Hagä Do waneh'ëëh do sa hã. 7 Jããm hẽ panang buuj mahang tabed'ëëp Róh, baad ub, P'op Hagä Do karẽn doo da hawät doo. Tak'ëp Róh h'yy katón paa tak'ëp baad nadoo do nanäng P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do ramoo bong do hyb n'aa sa hã hanäng doo me. 8 Sa mahang Róh bawät paah. Ta ẵh hã had'yyt hẽ Róh, P'op Hagä Do karẽn doo da hawät do ahoop paa ta h'yyb gó, tahapäh do hyb n'aa, tamaa napäh do hyb n'aa na-ããj hẽ nesaa do panang buuj ramoo bok doo. 9 Hỹỹ kä, ta tii da P'op Hagä Do t'yyd manehĩĩn do hyb n'aa paa nesaa do moo heb'ooh doo, tii da tabed'ëëp do hyb n'aa paa baad habok doo, ji hapäh hahỹỹh: P'op Hagä Do hajaa né hẽ takarẽn doo da habok do tabed'ëëp hejoonh do sa hã kametyy do mahẵnh. P'op Hagä Do hajaa na-ããj hẽ tarejã had'yyt hẽ nesaa do

† **1:17-18** Matew 17.5, Maah-Ko 9.7, Rukas 9.35 * **2:9** Jesus matëëh noo gó P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habok do paah, ããs sii hẽ. Nesaa do moo heb'ooh do taky n'aa etyy da banesaa hẽnh rahob had'yyt hẽ hyb n'aa. Nahëëj tii bä rahoop doo.

moo heb'ooh doo, sahõnh hẽ taky n'aa etyy noo gó kajaa bä kä.* 10 Tarejãã do mahang tak'ëp sa bahẵnh tarejãã da nesaa do sa h'yyb säg karẽn do jawén habok do hyb n'aa nu meby n'aa näng do sa hã hanäng doo me moo bok doo, baad nahado bong do hajaa do P'op Hagä Do matym gó. Sa bahẵnh P'op Hagä Do rejãã da tamejũũ do mak'yys doo.

Sa hã hẽ ma matëg oow rah'yy kasab'ee. Rah'yy karẽn doo da ramoo bok. Dooh raky daheeh péh. Dooh rajeỹỹm pé ta tii. Ti hyb n'aa, dooh rajeỹỹm bä kabaj'aa do nes'aa padëëk do raky n'aa rejã bä. 11 Ããs kä, ma matëg oow sa bahẵnh hejooj né paawä, sa bahẵnh rahyb n'aa jewyg né paawä, dooh raky n'aa rejãã doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó raky n'aa tapa bä kabaj'aa do nes'aa padëëk doo. 12 Har'ëëng hadoo ti ma matëg oow. Dooh har'ëëng rah'yy genä bä. Ti abong har'ëëng ji masoo hyb n'aa, ji nabooh hyb n'aa. Har'ëëng h'yy ganenäh do hadoo ma matëg oow ỹ wén näng, tak'ëp baad nadoo doo me rabaher'oot ranahapäh do hã. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do gawats'iik da tii, har'ëëng ji nabooh do hadoo. 13 P'op Hagä Do rejãã da ta tii, ta wób rarahejãã do mabaj. Baad ub sa hã pé adëb bä sii hẽ rah'yy karẽn doo da rababok, baad nado né paawä, nu meby n'aa nyy né paawä ti rah'yy karẽn doo. Séd hã bë bawëh noo gó ragen'aak baad nadoo do sa h'yyb säg karẽn do ramoo bok bë sii rawëë bä. Baad nado ta wób raher'oot da bë ky n'aa tii d' bë mahang rababok do hyb n'aa. Tak'ëp bë nu mebyk ran'oo bä. 14 Ỹỹj sa patug wad'ii do hã rah'yyb padëëk had'yyt hẽ sa wë rababok hyb n'aa. Dooh reréd nesaa doo. Rah'yyb tatuk sa da rah'yyb hedoo hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh baad nahapäh do hyb n'aa nayyw hẽ h'yy keh'ỹỹt doo. Sa h'yyb ramet'ëëg däk, sa h'yyb karẽn do rahyb n'aa h'ũũm hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa was'ee padëëk do tii! 15 Reréd hõm ta tyw n'aa baad hadoo doo. Ti hyb n'aa baad nadoo do jawén rababoo däk. Barãm, Beor t'aah, p'ooj ub hawät do mo n'aa me rabad'oo. Tak'ëp Barãm h'yyb däk paa ta säm hã, Isaraéw buuj majĩĩ ta hã raky kajäk doo, Isaraéw buuj taky n'aa wasee hyb n'aa paawä. 16 Ta säm, ta hã raky kajäk do jawén tabahõm bä, ta tyw n'aa baa bä, P'op Hagä Do nabuuj gedoo mä ta hã. Hahỹỹ d' paa tii: Jumeto, ta mas'ãã tajawät doo, aj'yy kyy me tamaher'oot paah, dooh né paawä jumeto rahaja bä raher'ood bä. Jumeto meduuk P'op Hagä Do ky n'aa rod Barãm häd näng doo, tamoo nawät hyb n'aa tak'ëp baad nadoo doo.

17 Naëng k'ããts gó naa ganyyh do mawooj däk do hadoo ta ti ma matëg oow. Naëng poo mahauk do tabës do hadoo. Ji wad'ii do tii. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do enyyw däk sa hyb n'aa tak'ëp badagyp doo, tadewäts bëëh hyb n'aa gadagyp doo gó. 18 Daap hadoo do ti raher'oot doo. Ti hadoo né hẽ, kyyh tak'ëp hetsooh do rakamasab'ee do ji ramaher'oot, ta tii me rah'yyb tatuk hyb n'aa nag'aap hẽ baad nadoo do habok do mahẵnh kedëëb bong doo, nag'aap hẽ Jesus hã h'yy kae padëëk doo, baad P'op Hagä Do kyyh hã h'yy ganenäh nä doo. Tahajaa, näk mä sa kyyh, ji aẵ bä ji ỹỹm, ji patug nadoo do sii ji h'yyb säg karẽn doo da né hẽ. Ta tii da rah'yyb tatuk sa hã. 19 Hahỹỹ da raky kajäk sa kyyh maa newëë do sa hã: “Ãã ma metëëk do bë gado bä, baad ub da bë babok tii bä. Dooh mejõ wät pé bë hã”, näk sa kyyh. Tii d' né paawä ta wób hã raky kajäk, nesaa do sa h'yyb karẽn do karom ti ma matëg oow. Nesaa do mejõ had'yyt hẽ sa hã. Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Ji hã j'aa ketsë doo, ti né hẽ ji hã mejũũ doo. Nesaa do sa h'yyb karẽn do j'aa ketsëë däk sa hã. Ta ti sa hã mejũũ do ti ramoo boo had'yyt hẽ. 20 Hahỹ hyb n'aa ỹ wén her'oot ta tii da sa ky n'aa hã: Pooj jé ër Wahë N'aa, ër h'yyb tym dëëb, Jesus Kristo rabahapäh do hyb n'aa sa h'yyb gó, reréd hõm dó nesaa do badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rabahed'oo doo, baad nado wäd ji bahadoo hanoo doo. P'aa hẽnh kä ta ti nesaa do j'aa ketsëë bä sa hã, p'aa hẽnh nesaa do ramoo bok do hyb n'aa, tak'ëp baad nado boo hỹỹ kä, p'ooj ub baad nadoo do rababok do bahẵnh kä. 21 Taw'ããts hẽ paawä ranahapäh baad hadoo do ta tyw n'aa P'op Hagä Do wë ji tamahũũm doo. Dooh né paawä baad tado bä ji nahapëë bä ta tyw n'aa baad hadoo doo, sa hã paawä

taw'ããts hẽ tii. Hahỹ hyb n'aa ỹ her'oot ta tii: Rahapëë däg né paawä baad hadoo do ta tyw n'aa, p'aa hẽnh raberéd hõm tak'ëp hanäm do P'op Hagä Do mejũũ doo. Ti hyb n'aa ta tyw n'aa nahapäh do bahẵnh P'op Hagä Do rejãã da hỹỹ kä sa hã. 22 Sa hã kametä däk hahỹ pawóp hadoo do ji ky hetëg doo: "Awaar ad'ëẽb jëng tehëën wät do paah."† "Too yb hasus do mahẵnh hehob wät doo, p'aa hẽnh da tsapab gó takahep'uut."‡

3

Jesus matëëh noo gó ky n'aa hahỹỹh

1 Najis haa, pawóp däg bë ỹ ma erih do hahỹỹh. Pooj jé bë ỹ ma erii wät doo, hahỹ na-ããj hẽ bë ỹ wén ma erih, bë hyb n'aa esee hyb n'aa pooj jé kaher'oot do paah, baad ub bë hyb n'aa newëë hyb n'aa. 2 Ỹ karẽn bë hyb n'aa esee p'ooj ub P'op Hagä Do ky n'aa rod tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do raher'oot do paah. Ỹ karẽn bë hyb n'aa esee na-ããj hẽ Jesus, ër Wahë N'aa, ër h'yyb tym dëëb mejũũ do paah, ajyy Kristo mejũũ do bë wë heboo nä do bë hã ma met'ëëg wät doo. 3 Taw'ããts hẽ baad bë bahapäh hahỹỹh: Jesus matëëh do pooj jé ti abok da nesaa do sa h'yyb karẽn do jawén habok doo, Jesus matëëh do ky n'aa rawajehëët doo. 4 Hahỹỹ da d' sa kyyh: "Matëëh mäh, taky däng paah. Te hub tado bä, ny tawät? Bë hegãã", näk, "ër wahë n'aa ër pooj jé habong do dejëb kän. Ti hadoo né hẽ, paa hado had'yyt hẽ. Dooh takaja bä tamatëëh do pooj jé metëë n'aa.* Paa hado had'yyt hẽ badäk hahỹ kapahuuj wät noo gó naa", näk da sa kyyh. 5 Dooh rakarẽn bä rah'yy kadawuung bä, P'op Hagä Do ky haj'aa p'ooj ub wë kapahuuj wät doo. Dooh rakarẽn bä rah'yy kadawuung bä naëng bä naa k'ããts bawooj däk do ganyyh doo, ta ky haj'aa. Naëng tetyn hõm, bawooj däk do banyy däk hyb n'aa. 6 Dooh rakarẽn bä rahyb n'aa es'ee bä naëng hag'yyp doo me P'op Hagä Do gawats'iik paa badäk hahỹ tapahuunh do paah, ta hã habong do sii hẽ. P'op Hagä Do ky haj'aa tii. 7 Wë, papỹỹj, kamarab, sagõõh, badäk hahỹỹ da hẽ ji hapäh do P'op Hagä Do enyyw däk, tii d' P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, tëëg hõõ me ragawatsik hyb n'aa. P'op Hagä Do enäm nä ta tii. Tagawats'iik noo gó kä, sahõnh hẽ ta hã waneh'ëëh do tagawatsiig kän. 8 Bë mabaan manä hahỹ najis haa: P'op Hagä Do hã sét pénh né hẽ sét ta baab, miw ta baab. 9 Dooh P'op Hagä Do hyb n'aa p'eed bä taky däng do tamoo wät hyb n'aa, ta wób red'oo. Tii d' nado. P'op Hagä Do ky däng do tawén kanajaa nä, bë tahyb n'aa b'aah do hyb n'aa. Dooh né takarẽn bä gawatsik péh. Takarẽn sahõnh hẽ rah'yy kawereem, ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa paawä. 10 Ti hadoo né hẽ, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa né da. Rah'yy kanapeet bä, raganadaa bä takajaa da. Ji ganada do hadoo hets'ëëk do kajaa. Ti hadoo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa doo. Nayyw hẽ wë gawatsik da, hawyp do hadoo. Sahõnh hẽ adẽẽ bëëh da tak'ëp haju do haj'aa. Tii bä dewuh da. Badäk hahỹỹh, sahõnh hẽ ta hã hanäng do na-ããj hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy da tagawatsik hyb n'aa.†

11 Tii da sahõnh hẽ P'op Hagä Do gawats'iik do hyb n'aa da, taw'ããts hẽ tsyt hẽ nesaa do mahẵnh baad bë babok P'op Hagä Do wë. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do karẽn doo da bë babok, 12 baad bë gadaa nuuj jé Kristo kajaa doo, P'op Hagä Do ky däng do paah. Taw'ããts hẽ nayyw hẽ ta ti kajaa bë an'oo bä.‡ Ta ti noo gó kajaa bä kä, wë aooj jëng da. Sahõnh hẽ adẽẽ bëëh da tak'ëp haju do haj'aa. 13 Sahõnh hẽ ta ti awäd né paawä, ëër, Jesus hã h'yy

† **2:22** Pooj jé reréd hõm nesaa do ramoo bok doo, ta jawén p'aa hẽnh ramoo bok, tahanäng pé tii. ‡ **2:22** Pooj jé rakarẽn Jesus awug hõm nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo, ta jawén p'aa hẽnh ramoo bok nesaa doo, tahanäng pé tii.

* **3:4** Matew tëg eh do 24 hã takerii däk Jesus her'oot do takajaa do pooj jé metëë n'aa. Dooh ta ti kaja däg sa nooh, ta ti rawén wajehëët Jesus matëëh do ky n'aa. Nayyw hẽ Jesus matëëh, ta hã h'yy ka'eeh do wób red'oo. Nayyw hẽ takanaja bä kä, ta wób raky sëm Jesus ky däng do paah. † **3:10** Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä: "Badäk hahỹỹh, sahõnh hẽ ta hã kapahuuj wät do na-ããj hẽ aooj jëng da." ‡ **3:12** Ji ky n'aa etsẽẽ, nayyw hẽ takajaa hyb n'aa. Ji h'yy kawareem P'op Hagä Do wë, takarẽn doo da had'yyt ji bawät hyb n'aa. Ji h'yy kahas'ããp Kristo ky n'aa ji mahũũm do hã, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do raky n'aa napäh hyb n'aa na-ããj hẽ, Peed hanäng pé tahyb n'aa péh, taw'ããts hẽ nayyw hẽ ta ti kajaa bë an'oo bä, taher'ood bä.

ka'eeh doo, ër gada wë papuuj, badäk hahỹ papuuj P'op Hagä Do ky däng doo da. Jããm hẽ baad hadoo doo, P'op Hagä Do karẽn doo da habok do sa panang tii.

14 Ti hyb n'aa najis haa, ta ti bë gahëën do hyb n'aa, taw'ããts hẽ tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah tak'ëp baad ub bë babok hyb n'aa, tak'ëp baad ub bë bahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hã. Tak'ëp bë hyb n'aa tamah, h'yyb nyyw gó bë baboo had'yyt hẽ hyb n'aa ta wë, P'op Hagä Do bahapäh hyb n'aa. 15 Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: H'yyb jawyg gó Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gada nä, nayyw hẽ takanajaa, ji kedëëb wät hyb n'aa banesaa hẽnh ji taky n'aa etyy do mahẵnh. Tii da na-ããj hẽ Paw-Ro, ër hỹỹj hadoo do ër kamahẵn do bë tama erii wät. Bë tama erii wät P'op Hagä Do h'yy gan'yyh doo da ta hã. 16 Ti ky n'aa né hẽ tama erii wät sahõnh hẽ tama erih do hã. Tama erih do mahang ti anäng hãd hejoonh doo, tak'ëp ji hyb n'aa manatakä bä, dooh ji maa napëë bä tahanäng péh. H'yy gatemah doo, h'yy keh'ỹỹt doo, rawareem Paw-Ro erii wät doo. Ta see hadoo ta ky n'aa ran'oo bä. Tii da na-ããj hẽ rawareem P'op Hagä Do kyy kerih do wób. Sa daaj hẽ sa ky n'aa katakyyk baad nadoo do hã. 17 Ta ti bë hapëë däk do hyb n'aa, najis haa, taw'ããts hẽ bë hyb n'aa matakä, ta s'ee hẽnh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do bë rah'yyb mahũũm mahẵnh te hub nadoo do rama metëëk doo me. H'yy kane-hỹỹd né paawä bë da hẽ, sa kyyh bë maa newë bä, bë da h'yy kah'ỹỹt. Ta tyw n'aa baad hadoo do bë erét da sa kyyh bë maa newë bä. 18 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do kyyh hã bë hyb n'aa matakä had'yyt hẽ, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër h'yyb tym dëëb bë wë taky enyym do takahũũm had'yyt hẽ hyb n'aa, baad Kristo bë bahapäh hyb n'aa na-ããj hẽ bë h'yyb gó. Taw'ããts hẽ ti né hẽ ji j'aa etsëë had'yyt hẽ! Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ. Jããm hẽ kä.

1 Jowãw
Jesus hã h'yy ka'eeh do hã pooj jé Jowãw ma erih do hahỹỹh

Ji h'yyb tym hed'ëëp do ky n'aa hahỹỹh

1 Bë ãã ma erih hahỹỹ hã, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé hawät do ky n'aa, P'op Hagä Do Kyyh häd näng do ky n'aa.* Ãã maa napäh ta kyyh, ãã hapäh na-ããj hẽ. Baad ãã bahapäh ãã matym me. Ta hã ãã moo däng. Ji h'yyb tym hed'ëëp do ky n'aa né hẽ tii. 2 Ji h'yyb tym hed'ëëp do ana kän ãã mahang.† Baad ãã bahapäh né hẽ. Ti hyb n'aa ta ky n'aa ãã wén her'oot baad ub. Hedëb had'yyt do ky n'aa bë ãã maher'oot. P'op Hagä Doo, ta Yb sii tabawäd wät. Ti ana kän ãã mahang P'op Hagä Do an'oo bä. 3 Bë ãã maher'oot ãã hapäh do ky n'aa, ãã maa napäh do ky n'aa, séd bë h'yyb hedoo hyb n'aa da ãã sii. Séd ãã h'yyb hedoo ta Yb hỹ pong jé hawät do hã. Séd ãã h'yyb hedoo na-ããj hẽ ta T'aah hã, Jesus Kristo hã. 4 Bë ãã wén ma erih hahỹỹ hã Jesus ky n'aa, tak'ëp ër tsebé hyb n'aa da.

Taw'ããts hẽ ta bag hadoo doo gó ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

5 Bë ãã maher'oot ãã hã Kristo metëëk doo. Hahỹỹ da tametëëk ããh: Ta bag hadoo P'op Hagä Doo. Baad ub had'yyt hẽ P'op Hagä Doo, tahanäng pé tii. Dooh badagyp pé ta hã. Tabad'op hẽ nesaa do ta hã, tahanäng pé tii. 6 Ti hyb n'aa, séd hã ji h'yyb hedoo P'op Hagä Do hã ji her'ood bä, nesaa doo gó, badagyp do hadoo doo gó ji awäd had'yyt bä, daap ji menyyh tii bä ji her'oot do hã. Dooh baad hadoo do ky n'aa metëëk doo da ji awäd bä tii d' ji edo bä. 7 Baad ji aboo bä, P'op Hagä Do baad tabawäd had'yyt doo da ta bag hadoo doo gó, séd ji h'yyb hedoo ta hã. Tii bä P'op Hagä Do awug hõm da sahõnh hẽ nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng doo, Jesus, P'op Hagä Do T'aah majyyw me.

8 "Tabad'op hẽ nesaa do hã ỹỹ", ji noo bä, nesaa do ji jejën bä, ji daaj hẽ ji kawadii. Dooh tanyy bä ji h'yyb tym gó baad hadoo do P'op Hagä Do metëëh doo. 9 Nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do ji najejën bä, P'op Hagä Do hã ji kawoow bä, tawug hõm da tii. Tamabaan hõm da sahõnh hẽ baad nadoo do ër moo bok do paah. P'op Hagä Do anoo né hẽ taky däng doo. Dooh tahỹỹd bä ta kyyh. Baad had'op do tii. 10 "Dooh nesaa do ỹ moo wäd bä" ji ky hado bä, P'op Hagä Do noo kanesa, ji hanäng pé tii. Dooh tii bä ji h'yyb tym gó ta kyyh awäd bä.

2

1 Tah haa hedoo do bëëh. Bë ỹ ma erii wät tii, nesaa do bë moo nabok hyb n'aa, nesaa do bë hyb n'aa nanewëë hyb n'aa. Ti hado né paawä, nesaa do bë see moo wäd bä, nesaa do tahyb n'aa newë bä, ti anäng Jesus Kristo, P'op Hagä Do karẽn doo da hawäd up doo, ji ky n'aa rod n'aa P'op Hagä Do ër Yb wë. Ji tamo n'aa jesuu. 2 Jesus dajëp ër hyb n'aa. Nesaa do ër moo bok do säm tadajëp, P'op Hagä Do awug hõm hyb n'aa nesaa do ër hã hanäng doo. Dooh ër hyb n'aa had'yyt tado bä tadajëp. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa hyb n'aa na-ããj né hẽ tadajëp.

3 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hã ji bahapäh P'op Hagä Do ji hapëë däg bä ji h'yyb tym gó. 4 "Ỹ hapäh P'op Hagä Do hëp ỹỹ gó" hanäng péh, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do taky dahé bä, daap hẽ ti tamenyyh taher'oot do hã. Dooh ta h'yyb tym gó tanyy bä baad hadoo do P'op Hagä Do metëëh doo. 5 P'op Hagä Do ji ky dahé bä, taher'oot doo da ji awäd bä, baad tabadäng tii bä ji h'yyb tym gó P'op Hagä Do kamahẵn doo. P'op Hagä Do kamahẵn doo da ji kamahẵn kän tii bä. Hahỹỹ hã ji bahapäh séd ji h'yyb hedo bä P'op Hagä Do hã: 6 "Séd ỹ h'yyb hedoo P'op Hagä Do hã", ji ky hado bä, taw'ããts hẽ Jesus bawäd wät doo da ji bawät.

7 Najis haa, dooh papuuj ky n'aa jawyk do bë ỹ ma erii bä. Ta paa né hẽ bë ỹ ma erih, Jesus hã bë h'yy ka'eeh bë du do noo gó bë gadoo doo, bë hã rama metëëk do paa

* **1:1** Jesus Kristo ky n'aa né tii. † **1:2** Jesus né hẽ tii.

né hẽ tii. Bë maa napëë wät do né hẽ ta ti bë ỹ ma erih doo. 8 Ta paa né hẽ paawä, papuuj hado däk hahỹ ky n'aa jawyk do bë ỹ ma erih doo. Papuuj däg ji hapäh Kristo bawät doo kä, bë babok doo kä na-ããj né hẽ. Bë eréd hõm nesaa doo. Bë du do däk baad bë babok doo kä. Nesaa doo, ji h'yy gatamah do na-ããj hẽ badoo wät hỹỹ kä. Baad hadoo do ganä däk ër h'yyb gó.

9 "Ta bag gó ỹ bawät", hanäng péh, ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do wë tah'yy gaẽẽj bä, badagyp do hadoo doo gó tabawät nä tii. 10 Ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do kamahẵn doo, ta bag hadoo doo gó tabawät. Dooh ta hã hanäng péh baad nadoo do hã ta hã h'yyb tatuk doo. 11 Ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do wë h'yy gaẽẽnh doo, badagyp do hadoo doo gó ta h'yyb bawät. Badagyp do hyb n'aa, nesaa do hyb n'aa, dooh tahapëë bä tahahõm hẽnh. Ty tamah do hado däk.

12 Tah haa hedoo doo, bë ỹ wén ma erih nesaa do bë h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do awug hõm do hyb n'aa, Kristo ër hyb n'aa dajëp do hyb n'aa. 13 Bë mahang bäp peej däk Kristo hã h'yy ka'eeh doo, wahëh hedo padëëk bëëh. Bë ỹ wén ma erih, hedëb had'yyt do bë hapëë däg kän do hyb n'aa bë h'yyb tym gó. Bë mahang papuuj nä Jesus hã h'yy kae däk doo, wanehëh nä do hadoo bëëh. Bë ỹ wén ma erih, Nesaa do Yb hã bë j'aa et'ëëk do hyb n'aa. Bë ỹ ma erih, tah haa hyb n'aa hedoo doo. Bë ỹ wén ma erih ër Yb hỹ pong jé hawät do bë hapëë däg kän do hyb n'aa bë h'yyb tym gó. 14 Bë mahang bäp peej däk Kristo hã h'yy ka'eeh doo, wahëh hedo padëëk doo, bë ỹ wén ma erii wät hedëb had'yyt do bë hapëë däg kän do hyb n'aa bë h'yyb tym gó. Bë mahang papuuj nä Jesus hã bë h'yy kae däk doo, wanehëh nä do hadoo, bë ỹ ma erii wät, bë h'yyb hej'oonh do hyb n'aa, P'op Hagä Do kyyh bë tah'yyb mahũũm do hyb n'aa, Nesaa Do Yb hã bë j'aa ketsë do hyb n'aa.

Dooh ji kamahẵn bä badäk hahỹỹ hã hanäng do ky n'aa hahỹỹh

15 Bë kamahẵn manä badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rakamahẵn doo. Bë kamahẵn manä badäk hahỹỹ hã hanäng doo. Jé badäk hahỹ kamahẵn doo, dooh P'op Hagä Do takamahẵn bä. 16 Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã hanäng do nesaa doo, tak'ëp ji h'yyb säg karẽn do hedoo doo, ji matym me ji heg'ããs doo, tak'ëp ji karẽn do hedoo doo, ji ma hã, ji moo wät do hã ji kasab'ee do hedoo doo, ti sahõnh hẽ dooh P'op Hagä Do ër Yb hanaa tado bä. Badäk hahỹỹ hã tabana tii. 17 Badäk hahỹ gawatsik da. Ta hã hanäng do nesaa do hadoo do ji h'yyb karẽn do gawatsik né tii da ẽnh. P'op Hagä Do karẽn do ky dah'eeh doo, dooh ragawatsig bä. Aboo had'yyt hẽ da.

H'yy kawareem do yb ky n'aa hahỹỹh

18 Tah haa, edah ti noo gó sahõnh hẽ tagawatsik. Bë ky n'aa napäh, ti pooj jé Kristo majĩĩ, Kristo hã h'yy kawareem do yb kasee. Da hẽ hajõk Kristo hã h'yy kawereem do rakas'ee kän. Ti hyb n'aa ji hapäh, edah sahõnh hẽ gawatsik doo. 19 Ër mahang né paawä rababok do paah, dooh né hẽ ër wób rado bä. Ër wób rado bä paawä, dooh paawä ër reréd bä ër mahang rababok doo. Ër mahẵnh rabahõm. Ti hyb n'aa, dooh ër wób rado bä ji hapäh.

20 Bë hã Jesus Kristo anoo P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa. Ti hyb n'aa sahõnh hẽ bë bahapäh panyyg heh'äät doo, P'op Hagä Do metëëh doo. 21 Dooh bë ỹ wén ma erii bä bë nahapäh do hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa. Bë ỹ wén ma erih, baad bë bahapëë däk do hyb n'aa né hẽ baad hadoo do ky n'aa. Baad hadoo do ky n'aa bä naa nado noo kanesa doo. Bë hapäh né hẽ tii. Ti hyb n'aa né hẽ bë ỹ wén ma erih. 22 Baad bë ỹ maher'oot. "Jesus, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do nado", hanäng péh, daap menyyh do yb tii. Ti né hẽ nanäng bë ky n'aa napëë däk doo, Kristo hã h'yy kawareem doo. P'op Hagä Do T'aah, ta Yb na-ããj hẽ h'yy kawareem do yb ty n'aa ges'yyk. 23 Ta T'aah ty n'aa ges'yyk doo, dooh P'op Hagä Doo, Jesus Yb tahapëë bä. Ta T'aah gadoo péh, Jesus Kristo Yb na-ããj hẽ tagadoo.

24 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë ky dahé had'yyt hẽ panyyg heh'äät doo, p'ooj ub, bë du doo noo gó Jesus hã bë h'yy ka'eeh do bë maa napäh doo. Taw'ããts hẽ bë h'yyb

gó tabaym panyyg heh'äät doo. Panyyg heh'äät doo, p'ooj ub bë maa napäh doo, bë h'yyb gó tayyw bä, baad bë enyyw bä, séd bë h'yyb hedo had'yyt da tii bä Jesus hã, Jesus Yb hã. 25 Hahỹ ti ër hã Kristo ky n'aa enooh doo: Ër tah'yyb edëëb had'yyt hẽ, hỹ pong jé ër baboo had'yyt hyb n'aa ta pa.

26 Ta ti bë ỹ ma erii wät, bë ỹ maher'oot hyb n'aa bë hã karẽn wad'ii do sa ky n'aa hã. 27 P'op Hagä Do Sahee bë hã Kristo anoo doo, baym bë h'yyb tym gó. Ti hyb n'aa dooh hyb n'aa ta see bë ma metëëk péh. P'op Hagä Do Sahee ti bë tama metëëk sahõnh hã. Baad bë tama metëëk. Dooh daap tado bä. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë ky dahé had'yyt hẽ bë tama metëëk doo. Taw'ããts hẽ Kristo hã bë h'yy kata däg had'yyt hẽ.

28 Hỹỹ kä, tah haa hedoo doo, ỹ ab'aanh bë hã: Kristo sii bë aboo had'yyt hẽ, tamatëëh bä kä, h'yyb neỹỹm gó ta matym gó ër bab'ëëh hyb n'aa, ër nu manebyng hyb n'aa ta matym gó ër bab'ëëh bä. 29 Bë hapäh do hyb n'aa baad had'op do ti Kristo, bë hapäh na-ããj hẽ P'op Hagä Do taah né hẽ sahõnh hẽ baad hadoo do moo bok doo.

3

P'op Hagä Do taah ëër ky n'aa hahỹỹh

1 Bë hegãã nyy da tak'ëp ër Yb hỹ pong jé hawät do ër takamahắn. Tak'ëp ër takamahắn do hyb n'aa P'op Hagä Do taah ër tamaneëënh. Ti né hẽ ëër! Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, dooh ër rahapëë bä P'op Hagä Do taah ëër, ranahapäh do hyb n'aa P'op Hagä Doo. 2 P'op Hagä Do taah né hẽ ër da hẽ, najis haa. Dooh né paawä ër P'op Hagä Do metä nä bä nyy d' tabad'oo da ër hã, ër hapäh Jesus Kristo hado däk da ëër, tamatëëh bä, baad ub tii kä Jesus ër bahapäh do hyb n'aa ti noo gó. 3 Sahõnh hẽ Jesus Kristo hadoo rabahadoo do sa h'yyb gó ragahëën doo, sa daaj hẽ rakan'yyh nesaa do mahắnh, Jesus baad had'op do hadoo rabahadoo hyb n'aa kä.

4 Nesaa do moo heb'ooh doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wë rah'yy kawereem. Sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wë h'yy kawareem do tii. 5 Bë hapäh né hẽ, Jesus bahyng wawẽẽ hẽ nesaa do ji moo wät do tabado hõm hyb n'aa. Dooh nesaa do ta hã. 6 Ti hyb n'aa Jesus sii hawät doo, dooh nesaa do tamoo hewëëd bä. Nesaa do moo heb'ooh doo, dooh Kristo tahapëë bä ta h'yyb gó. 7 Ti hyb n'aa, tah haa hedoo doo, bë hyb n'aa matakä bë ranawadii hyb n'aa. Baad hadoo do moo heb'ooh doo, baad had'op do né hẽ tii, Kristo baad had'op do hadoo. 8 Nesaa do moo heb'ooh doo, Dijab* karapee tii. Tii d' ji wén hapäh sahõnh hẽ tadu dahäng noo gó Dijab moo hew'ëët né hẽ ta ti nesaa doo. P'op Hagä Do T'aah ewäd hyng wawẽẽ hẽ tagawatsiig hõm hyb n'aa Dijab moo wät doo.

9 P'op Hagä Do taah dooh nesaa do ramoo hebo bä, P'op Hagä Do Sahee mahũũm do hyb n'aa sa h'yyb. Dooh rahaja bä nesaa do ramoo hebo bä, P'op Hagä Do taah rabahadoo do hyb n'aa. 10 Hahỹỹ hã ji hapäh P'op Hagä Do taah, ji hapäh na-ããj né hẽ Dijab karapee: Baad hadoo do moo nawät doo, ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do kamanahắn doo, dooh P'op Hagä Do t'aah tado bä.

Ji da hadoo do ji kamahắn do ky n'aa hahỹỹh

11 Hahỹ ti bë maa napäh do pooj jé bë du do noo gó Jesus hã bë h'yy ka'eeh doo: Taw'ããts hẽ ji kamahắn ji da hadoo doo. 12 P'ooj ub hawät do Kaĩh makũ bad'oo doo da, bë adoo manäh. Nesaa Do Yb karapee né hẽ tii. Ta hỹỹj tanabooh. Ta hỹỹj Kaĩh wén nabooh, nesaa do Kaĩh moo hew'ëët do hyb n'aa. Ta hỹỹj ti baad hadoo do tamoo hew'ëët. 13 Ti hyb n'aa, wakãn haa, bë h'yy gabedo manä badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do bë wë rakawaj'ããn bä baad bë babok do hyb n'aa.† 14 Ëër, dooh ër h'yyb tym dajëp do tahado wäd bä. Ër h'yyb tym edëb kän P'op Hagä Do wë. Baad ta ti ër bahapäh, ër wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do

* **3:8** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab. † **3:13** Ji wë rakawajããn, Kaĩh moo ti ragahõm do hyb n'aa.

ër kamahẵn do hyb n'aa. Ta wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do wë h'yy gaẽẽnh doo, dajëp do hadoo nä ta h'yyb tym. 15 Ta da hadoo do wë h'yy gaẽẽnh doo, dahej'ëëp do hadoo ti P'op Hagä Do matym gó. Sa da hadoo do dahej'ëëp do sa wë, dooh edëb had'yyt do awäd bä. Dooh P'op Hagä Do wë ras'ëëg bä. Bë hapäh né hẽ tii.

16 Hahỹỹ hã ër bahapäh kamahẵn heh'äät doo: Ta daaj hẽ Jesus Kristo kan'oo däk dajëb hã ër hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ër na-ããj ër kan'oo däk ër da hadoo sa hyb n'aa. 17 Ji ma nyy bä, ji da hadoo do ta wë badoh do ji t'yyd manehĩĩn bä, dooh P'op Hagä Do hã ji kamahẵn. 18 Tah haa, ji kyy me had'yyt nado ji kamahẵn. Taw'ããts hẽ ji masa doo me ji kamahẵn ji wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ããts hẽ ji kamahẵn heh'äät, j'ooj madäk doo me nado.

19 Baad ji wakããn ji kamahẵn do hã, baad ji hapäh, baad hadoo do ky n'aa ky daheeh do ji. Baad ji wakããn ji kamahẵn bä, dooh ji h'yyb eỹỹm bä P'op Hagä Do ji hyb n'aa es'ee bä. 20 Dooh ji eỹỹm bä ji h'yyb ji taky n'aa tapa bä paawä. Tii d' tawén hadoo, ji h'yyb tym bahẵnh P'op Hagä Doo. Sahõnh ji h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do hapäh. 21 Najis haa, ji h'yyb ji taky n'aa natapa bä, dooh ji h'yyb eỹỹm bä P'op Hagä Do sii ji er'ood bä. 22 Ta hã ji ky n'aa etsẽẽ do ji gadoo ji hapäh tii bä, tamejũũ do ji ky daheeh do hyb n'aa, tagen'aak do ji moo wät do hyb n'aa. 23 Hahỹ pawóp hẽ P'op Hagä Do ji tamejũũ: Ta T'aah Jesus Kristo hã ji h'yy ka'eeh, ji da hadoo do ji kamahẵn ji tamejũũ doo da. 24 Tamejũũ do ky dah'eeh doo, séd hã rah'yyb hedoo P'op Hagä Do hã. Sa h'yyb gó P'op Hagä Do bawät tii bä. Ta Sahee ër hã tanoo do hyb n'aa ër hapäh, ër h'yyb gó P'op Hagä Do bawät.

4

Ji metyy P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä raher'oot do ky n'aa hahỹỹh

1 Najis haa, bë ky dahé manä “P'op Hagä Do Sahee kyy gó ỹ baher'oot”, hanäk doo. Taw'ããts hẽ bë mety ta tii, bë bahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee tado bä sa h'yyb tym gó hanäng doo, P'op Hagä Do Sahee tanado bä. Hajõk badäk hahỹỹ hã ketyn h'ũũm P'op Hagä Do ky n'aa rod oow daap menyyh doo. 2 Hahỹỹ hã da bë metyy P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä raher'oot doo: Aj'yy gó né hẽ Jesus Kristo P'op Hagä Do T'aah kesok se hub né hẽ hanäng doo, ky daheeh doo, P'op Hagä Do Sahee kyy gó né hẽ ti tabaher'oot. 3 Aj'yy gó Jesus kesok do ky sëm doo, ky nadaheeh doo, dooh P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä ti tabaher'oot. Kristo hã h'yy kawareem do yb sahee ti hedoo do h'yyb tym gó tabawät. Bë ky n'aa napäh, ti awät h'yy kawareem do yb. Ti awäd däg kän badäk hahỹỹ bä. 4 Bë tah haa, P'op Hagä Do karapee né hẽ bëëh. Ta Sahee bë tah'yyb mahũũm doo, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do h'yyb gó hanäng do bahẵnh, Dijab bahẵnh. Ti hyb n'aa, bë h'yy ganyy däg nanäng ma matëg oow sa hã, bë wén ky nadaheeh raher'oot doo. Bë j'aa etëëg wät sa hã. 5 Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do wób tii. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do ramaa napäh, raky daheeh raher'oot doo. 6 Dooh sa wób ër do bä. P'op Hagä Do karapee ër ti hỹỹh. P'op Hagä Do hapäh do maa napäh, ky daheeh, ër metëëk doo. P'op Hagä Do karapee nadoo doo, dooh ji tamaa newë bä. Ër her'oot do maa new'ëë doo, Sahee baad hadoo do h'yyb mahũũm. Ër her'oot do maa nanew'ëë doo, daap menyyh do yb sahee ta h'yyb gó tabawät.

Kamahẵn do ky n'aa hahỹỹh

7 Najis haa, P'op Hagä Do banoo ër hã ji kamahẵn doo. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ji da hadoo do ji kamahẵn né hẽ. Ta da hadoo do kamahẵn doo, P'op Hagä Do karapee né hẽ tii. Baad P'op Hagä Do tabahapäh ta h'yyb gó. 8 P'op Hagä Do kamahẵn had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa ta da hadoo do kamanahẵn doo, dooh P'op Hagä Do tahapëë bä. 9 Hahỹỹ da P'op Hagä Do metëëh ji hã ji takamahẵn: Ta T'aah sét had'op do tamejũũ ër mahang, hỹ pong jé ji awäd had'yyt hyb n'aa ta hyb n'aa. 10 Hahỹ heh'äät kamahẵn doo: Dooh ji tado bä P'op Hagä Do ji kamahẵn doo. P'op Hagä Do ti ji takamahẵn. Ta T'aah tamejũũ wawẽẽ hẽ tadajëp hyb n'aa ji hyb n'aa, nesaa do ër moo bok do säm, nesaa

do ji h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm hyb n'aa ta T'aah majyyw me.

11 Najis haa, ta ti hadoo né hẽ P'op Hagä Do tak'ëp ji takamahẵn. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ji kamahẵn ji da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. 12 Dooh noo gó P'op Hagä Do ji ty gepäh péh. Ti hado né hẽ paawä, ji wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do ji kamahẵn bä, ji h'yyb gó P'op Hagä Do bawät tii bä. Baad tabadëë däk tii bä ji h'yyb gó P'op Hagä Do kamahẵn doo. P'op Hagä Do kamahẵn doo da ji kamahẵn kän tii bä. Ji h'yyb tym gó P'op Hagä Do bawät. 13 Séd ji h'yyb hedoo P'op Hagä Do hã, ji h'yyb gó P'op Hagä Do bawät ji wén hapäh, ta Sahee ji hã tanoo do hyb n'aa. 14 Ta T'aah P'op Hagä Do mejũũ wawẽẽ hẽ, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb tym dëëb tabahadoo hyb n'aa. Ti né hẽ ãã hapäh ãã matym me. Baad ta ky n'aa ãã baher'oot. 15 Ti hyb n'aa, "P'op Hagä Do T'aah né hẽ Jesus Kristo" hanäng péh, ky daheeh péh, ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do bawät, séd tah'yyb hadoo P'op Hagä Do hã. 16 Baad ër bahapäh P'op Hagä Do ër takamahẵn. Ër daab yyp P'op Hagä Do ër takamahẵn do hã. P'op Hagä Do kamahẵn had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa, jé P'op Hagä Doo, ta wakããn na-ããj hẽ kamahẵn had'yyt doo, séd tah'yyb hadoo P'op Hagä Do hã. Ta h'yyb gó P'op Hagä Do bawät.

17 Jesus Kristo bawät doo da ër babok badäk hahỹỹ hã. Ti hyb n'aa baad tabadëë däk ër h'yyb gó P'op Hagä Do kamahẵn doo. P'op Hagä Do kamahẵn doo da ër kamahẵn kän P'op Hagä Do an'oo bä. Ti hyb n'aa, dooh ër eỹỹm bä Jesus ji taky n'aa etyy noo gó. 18 P'op Hagä Do ji kamahẵn bä, dooh ji eỹỹm bä. Ji eỹỹm mabaj näng do hã. Ti hyb n'aa, baad had'op P'op Hagä Do ji kamahẵn bä, dooh ỹỹm ji hã. Ji eỹỹm bä, dooh baad tadëë nä bä P'op Hagä Do kamahẵn do ji h'yyb gó. 19 P'op Hagä Doo, ta wób na-ããj ër wén kamahẵn, pooj jé P'op Hagä Do ër takamahẵn do hyb n'aa. 20 "P'op Hagä Do ỹ kamahẵn" ji ky hado bä, ji da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do wë ji h'yy gaẽẽj bä, daap hẽ ji menyyh tii bä. Ji wakããn ji hapäh do ji kamanahẵn bä, ny daa ji kamahẵn P'op Hagä Do ji nahapäh doo. 21 Hahỹỹ da Jesus Kristo mejũũ do paa ji: P'op Hagä Do takamahẵn doo, taw'ããts hẽ ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do takamahẵn na-ããj hẽ.

5

P'op Hagä Do ji kamahẵn bä, tamejũũ do ji ky daheeh do ky n'aa hahỹỹh

1 Sahõnh hẽ "Jesus né hẽ ti P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo" hanäk doo, ky dah'eeh doo, P'op Hagä Do taah né hẽ tii. Ta yb kamahẵn doo, ta yb taah takamahẵn na-ããj hẽ. 2 Hahỹỹ hã ji bahapäh P'op Hagä Do taah, Jesus hã h'yy ka'eeh do ji kamahẵn bä: P'op Hagä Do ji kamahẵn bä, tamejũũ do ji ky dahé bä na-ããj hẽ. 3 P'op Hagä Do ji kamahẵn bä, tamejũũ do ji ky daheeh. Nahejooj, ji nahajaa do nado P'op Hagä Do mejũũ doo. 4 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do taah rahajaa raj'aa etëëg bä badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hã h'yyb tatuk doo. Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji j'aa et'ëëk badäk hahỹỹ hã hanäng do nesaa do ji h'yyb tat'uuk doo. 5 Jesus P'op Hagä Do T'aah né hẽ ky dah'eeh doo, jããm né hẽ ti rahajaa raj'aa etëëg bä nesaa do hã badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do h'yyb karẽn doo.

6 Jesus Kristo né hẽ ti wawẽẽ hẽ hahyng doo, naëng me nu kemuun wät doo, ta majyyw tan'oo däk do ji hyb n'aa tadajëp noo gó. Nu kemuun wät do had'yyt nado tame. Dajëp na-ããj né hẽ. Tan'oo däk ta majyyw ji hyb n'aa. Baad P'op Hagä Do Sahee metëëh ji hã ta ti ky n'aa. Te hub né hẽ had'yyt hẽ P'op Hagä Do Sahee. 7 Tamawoob hẽ ta metëë n'aa, te hub né hẽ Jesus ky n'aa metëëh doo: 8 P'op Hagä Do Sahee, tanu kemuun do naëng me, Jesus majyyw tan'oo däk do tadajëp noo gó. Séd gó rametëëh. 9 Aj'yy hapäh do ky n'aa taher'ood bä, ji ky daheeh taher'oot doo. Ti bahẵnh ti P'op Hagä Do her'oot doo. Aj'yy her'oot do nado tii. Ti hyb n'aa, baad ji ky daheeh ta T'aah ky n'aa taher'oot doo. 10 P'op Hagä Do T'aah hã ky daheeh doo, tenäm ta h'yyb gó Jesus ky n'aa P'op Hagä Do metëëh doo. P'op Hagä Do her'oot do ky nadaheeh doo, P'op Hagä Do noo kanesa, tahanäng pé tii,

ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do her'oot do taky nadaheeh do hyb n'aa. 11 Hahỹỹ da ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do metëëh ji hã: Ta T'aah hyb n'aa ji h'yyb tym tabed'ëëp, hỹ pong jé ta sii ji awäd had'yyt hẽ hyb n'aa. 12 P'op Hagä Do T'aah gadoo do ta h'yyb tym gó, hỹ pong jé had'yyt hẽ tabawäd däk da P'op Hagä Do sii. Ta T'aah ganadoo doo, dooh né hẽ tagado bä edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa.

13 Ỹ wén ma erii wät hahỹ bë hã, P'op Hagä Do T'aah hã h'yy ka'eeh doo, edëb had'yyt do bë gado däk né hẽ, baad bë bahapäh hyb n'aa. 14 P'op Hagä Do anoo ji hã ji etsẽẽ doo, P'op Hagä Do gen'aak do hã ji h'yyb däg bä ji ky n'aa etsẽẽ bä. Ti hyb n'aa dooh ji h'yyb eỹỹm bä P'op Hagä Do sii ji er'ood bä. 15 Ji tamaa napäh ër hapäh. Ti hyb n'aa sahõnh hẽ ta hã ji etsẽẽ do ji gado däk do hadoo. 16 Ti anäng nasaa do p'ãã näng doo, dawëë ji bawäd hõm P'op Hagä Do mahẵnh tanoo doo. Nasaa do ji wakããn moo wäd bä ji hapëë bä, p'ãã näng do tanado bä, taw'ããts hẽ ji ky n'aa etsẽẽ tii. Tii bä P'op Hagä Do anoo ta hã edëb had'yyt doo. Nesaa do p'ãã näng doo, dawëë ji bawäd hõm P'op Hagä Do mahẵnh tanoo do hyb n'aa nado bë ky n'aa etsẽẽ, ỹ hanäng tii. 17 Sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät doo, ji hyb n'aa newëë doo, baad nado né hẽ ti P'op Hagä Do matym gó. Ti hadoo né hẽ ti anäng nesaa do ji h'yyb gó tanyy bä, dooh tan'oo bä dawëë ji nu gadäk P'op Hagä Do mahẵnh.

18 Ër hapäh, dooh P'op Hagä Do taah ramoo hebo bä nesaa doo, Jesus mo n'aa jesuu do hyb n'aa sa hã. Dooh Nesaa do Yb haja bä tarejã bä sa hã. 19 P'op Hagä Do karapee ëër, ër hapäh. Nesaa Do Yb mejũũ sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do hã, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hã, ër hapäh. 20 Ër hapäh na-ããj hẽ P'op Hagä Do T'aah ewäd hyng, ji tah'yy ganä däk, P'op Hagä Do heh'äät do ji bahapäh hyb n'aa. Séd ër h'yyb hedoo P'op Hagä Do heh'äät do hã. Séd ër h'yyb hedoo ta T'aah Jesus Kristo hã. Ti ti P'op Hagä Do heh'äät doo. Ti né hẽ tanoo ji hã ta wë ji h'yyb tym edëb had'yyt doo.

21 Ti hyb n'aa tah haa, bë h'yy kae manä ta wób rah'yy kaha'eeh do hã. Jããm hẽ kä.

2 Jowãw
Ta jawén Jowãw ma erih do hahỹỹh

1 Ỹ, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ỹ ramaneëënh doo, ỹ edëng sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do bë panang bä habong do P'op Hagä Do asëëw hõm doo. Baad bë ỹ kamahẵn. Ỹ had'yyt nado bë kamahẵn doo. Sahõnh hẽ baad hadoo do ky n'aa hapäh do bë rakamahẵn na-ããj hẽ. 2 Baad hadoo do ky n'aa ãã h'yyb tym gó tabawät. Ãã h'yyb gó tabawäd had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa bë ãã kamahẵn. 3 Hahỹỹ da bë ỹ ky n'aa edëng: Ỹ karẽn paawä P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo ër Yb T'aah ër hã raky en'yym, ër rat'yyd mehĩĩn, h'yyb näm do ranoo ër hã. Tii d' né hẽ tabad'oo da ër hã, baad hadoo do ky n'aa ër bahapäh, ër ky daheeh do hyb n'aa, ër da hadoo do ër kamahẵn do hyb n'aa.

4 Tak'ëp ỹ tsebee wät baad bë wób rababok ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa metëëk doo da rababok, P'op Hagä Do ër Yb mejũũ doo da rababok, ỹ ky n'aa napäh.

5 Hỹỹ kä wakãn haa Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ỹ etsẽẽ bë hã ër kamahẵn had'yyt hyb n'aa ër da hadoo doo. Dooh papuuj ky n'aa jawyk do tado bä tii. Ta paa né hẽ tii, Jesus hã bë h'yy ka'eeh bë du doo noo gó bë ky n'aa napäh do né hẽ. 6 Hahỹ kamahẵn do heh'äät: P'op Hagä Do mejũũ doo da ji bawät. Ji tamejũũ kamahẵn gó ji bawät, pooj jé bë maa napäh doo da né hẽ.

7 Hajõk ma matëg ji wad'ii do raketyn hõm badäk hahỹ haw'ããts hẽ. Sa hã dooh Jesus Kristo, P'op Hagä Do T'aah, ewäd hyy bä babä aj'yy gó. Kristo hã h'yy kawareem do yb, ji wadii do yb né hẽ ti tii d' ma metëëk doo. 8 Ti hyb n'aa, baad bë hyb n'aa matakä bë rawanadii hyb n'aa rametëëk do hã. Rametëëk do bë ky dahé bä bë hasõg hõm da P'op Hagä Do wë bë moo bok do paa säm. Bë hyb n'aa matakä bë moo bok do säm bë gadoo hyb n'aa sahõnh hẽ. 9 Kristo ma metëëk do herét doo, ta see däg metëëk doo, dooh ta ti hadoo do h'yyb tym gó P'op Hagä Do awäd bä. Kristo metëëk do baad ta h'yyb gó tenäm doo, ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do awät, ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do T'aah bawät na-ããj hẽ. 10 Bë wë ma matëg see kaja bä, Kristo metëëk do tama net'ëëg bä, bë gado manä bë tób bä. Bë edëë manä ji wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do ji edëng doo da. 11 Ta ti hedëng pé ji wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do ji edëng doo da, ta h'yyb hata hado däk tii, nesaa do tametëëk do hã.

12 Ti anäng nä hajõng nä bë ỹ maher'oot do pan'aa. Ti hadoo né hẽ, dooh ỹ karẽn bä ỹ erih doo gó bë ỹ maher'ood bä. Ỹ karẽn bë ỹ bahehëën ỹ ber'oot hyb n'aa bë sii, tak'ëp ër tsebé hyb n'aa.

13 P'op Hagä Do asëëw hõm do babä habong doo, bë wakããn hedoo do bë m' rahyb n'aa esee. Jããm hẽ kä.

3 Jowãw
Gajo hã Jowãw ma erih do hahỹỹh

1 Ỹ, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ỹ ramaneëënh doo, ỹ edëng õm Gajo. Baad õm ỹ kamahẵn.

2 Ỹ karẽn paawä baad a h'yyb P'op Hagä Do wë, najis ỹỹ. Ỹ karẽn paawä dooh manahëë nyy bä. 3 Tak'ëp ỹ tsebee wäd kän ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa a ky n'aa ër wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do wób raher'oot doo. Baad had'yyt mä mabawät baad hadoo do ky n'aa metëëh doo da, sa nooh. Dooh m' mah'yy gajëë hõm bä ta hã, sa nooh. 4 Tak'ëp né hẽ ỹ tsebé, baad hadoo do ky n'aa metëëk doo da tah haa hedoo do rababok ỹ ky n'aa napäh bä. Dooh hahỹ hadoo pé tak'ëp ỹ tsebé péh.

5 Najis ỹỹ, baad had'yyt hẽ mamasaa wät ër wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do baheh'ëën doo, ma metëëk doo, mahep'ëëh do nado né paawä. 6 Ta ti raher'oot babä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã nyy da makamahẵn wät sa hã. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do gen'aak doo da mamasaa ta ti ër wakããn ramahõm me ramahũũm péh. 7 Ta ti rabahõm jé pad'yyt hẽ Jesus Kristo ky n'aa rabaher'ood hõm hyb n'aa. Dooh ragado bä dajẽẽr hadoo doo, sa waa hadoo do P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do sa hanaa. 8 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër gadoo ta ti hedoo do ër tób yt hã, taw'ããts hẽ ër masa sa hã. Tii da ër adoo bä, ër masa baad hadoo do ky n'aa ramaher'ood hõm do hã.

9 Jesus hã h'yy ka'eeh do bë panang bä habong do ỹ ma erii wät. Ti hadoo né hẽ, ta ti Dijoteréh, sa bahẵnh karẽn do nu gadäk doo, dooh ỹ taky dahé bä. 10 Ti hyb n'aa, bë ỹ bahehëën bä ỹ naëënh da ỹ nabuuj gedoo hyb n'aa nesaa do tamoo wät do hyb n'aa, ãã tanu mer'oot do hyb n'aa, ãã taky n'aa rejãã do hyb n'aa. Hajõng baad nadoo do tamoo wät doo. Dooh tagado bä ër wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do heh'ëën doo. Ta wób rakarẽn paawä ragadoo, tameduuk raganadoo hyb n'aa. Jé gadoo do tah'eed h'ũũm Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahẵnh.

11 Najis ỹỹ, taw'ããts hẽ hanäm do mamoo wät. Mamoo wäd manä nesaa doo. Baad hadoo do moo wät doo, P'op Hagä Do karapee né hẽ tii. Nesaa do moo wät doo, dooh P'op Hagä Do tahapëë bä ta h'yyb gó. 12 Taw'ããts hẽ mamasaa Demeet. Jé pad'yyt hẽ raj'aa etsë ta hã, baad tabawät do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa metëëk doo da tabawät. Baad ub tabawät ta ti tametëëh. Ãã hã na-ããj né hẽ, baad ãã hã tabawät. Mahapäh né hẽ, ãã ehub né hẽ ãã her'oot doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ mamasaa.

13 Ti anäng nä hajõng nä õm ỹ maher'oot do pan'aa. Dooh ỹ karẽn bä ỹ erih doo gó õm ỹ maher'ood bä. 14 Ỹ karẽn paawä nayyw hẽ õm ỹ bahehëën. Tii bä ër ber'oot.

15 Ỹ karẽn h'yyb nyyw gó baad mabawät. Ër najiis babä habong do õm rahyb n'aa esee mäh. Sét ken'yyh mamaher'ood ỹ kedëng najis haa t'ĩĩ hẽnh habong do hã. Jããm hẽ kä.

Judas
Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Judas ma erii wät do hahỹỹh

1 Judas, Tsijaag hỹỹj, Jesus Kristo wë moo
wät do see ỹ ti hỹỹh. Ỹ edëng bëëh, P'op
Hagä Do naëëj wät doo, P'op Hagä Do ër Yb
kamahẵn doo, Jesus Kristo mo n'aa jesuu
doo. 2 Ỹ karẽn ji wë P'op Hagä Do ky enyym
doo, ji tah'yyb n'yym doo, ji takamahẵn
do na-ããj hẽ baad bë h'yyb gó tabawäd
had'yyt hẽ.

Ma matëg oow P'op Hagä Do waneh'ëëh do sa ky n'aa hahỹỹh

3-4 Najis haa, tak'ëp paa ỹ karẽn paawä
bë ỹ ma erih ër P'op Hagä Do edëëb wät
do ky n'aa hã. Tii bä kä, h'yy kamep'ëëh
doo me ajyy P'op Hagä Do waneh'ëëh do bë
mahang rababoo däg kän ỹ ky n'aa napäh
bä kä, nayyw hẽ ỹ h'yy kahỹỹd däk ỹ erih
do hã. Bë ỹ ma erih hỹỹ kä tak'ëp ỹ betsẽẽ
hyb n'aa bë hã, baad bë ban'yyh hyb n'aa
panyyg hanäm do ër ky daheeh doo, ta
karapee, tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do sa
hã P'op Hagä Do an'oo däk doo. Bë an'oo
manä ta wób rahỹỹd. Nanäng ajyy rah'ỹỹt
ji wë P'op Hagä Do ky enyym do ky n'aa.
Ji wë P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa,
tahajaa, sa nooh, jé rakarẽn pé sii raba'ỹỹh.
Ramakyys Jesus Kristo, sét hadoo do ër
kariw n'aa, ër danäh, ër Wahë N'aa. P'ooj
ub P'op Hagä Do kyy kerih doo gó takerii
däk nyy da nesaa do hã P'op Hagä Do ky
n'aa etyy da ta ti hedoo doo.

5 Bë hapëë däg né paawä nyy da tak-
erii däk, ỹ karẽn bë hyb n'aa esee hahỹỹh:
Esit häj n'aa bä naa ta karapee Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do manyyh jawén paa
bä, tagawatsiig jëng sa mahang ky sëm do
paah, ky nadah'eeh do paah. 6 Bë hyb
n'aa es'ee na-ããj hẽ nyy da Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do bad'oo ããs wób sa hã. Ta ti ããs
wób dooh paa rah'yy gadeja bä sa hã P'op
Hagä Do anoo do hã rabag'ããs do hã, raty
n'aa ges'yyk rababong do paa rawén beréd
hõm tii. T'õp gadagyp doo gó baad raka-
maw'yyd däg had'yyt hẽ Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do an'oo bä, ta tii bä ragada hyb n'aa
sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó
sa hã taky n'aa etyy doo. 7 Ti hadoo panang
Sodoma, Gomoha häd enäh do babuuj hã,
panang nedaa bä haj'eenh do hã na-ããj hẽ.
Sa hã P'op Hagä Do rejãã do hã takametä
däk nyy da P'op Hagä Do bad'oo da tii d'
habok do sa hã. Panang buuj rahob had'yyt
hẽ tëëg hõõ nadëëk doo gó. Tii d' rawén
hoop, nanäng ããs rabad'oo doo da rabad'oo
paah. Tak'ëp baad nadoo do panang buuj
ramoo heb'ooh paa sa hã hanäng doo me.
Ỹỹj nadoo do sii hẽ rabahe'ỹỹh paah.

8 Ta ti hedoo nanäng ajyy P'op Hagä Do
waneh'ëëh do bë mahang haboo däk do
rabad'oo. Sa s'ëë gó rahapäh do jawén
rababok. Sa hub rarejãã tak'ëp baad nadoo
doo me. Dooh ragado bä Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do ji hã tamejũũ doo. Raky n'aa
rejãã kabaj'aa doo.* 9 Mikéw kä, ããs sa
wahë n'aa né paawä, dooh taky n'aa rejãã
doo me Dijab† taky n'aa tapa bä, Mosees
kamag n'aa p'ãã Nesaa do Yb daheeh taky
kedak noo gó.‡ Jããm hẽ hahỹỹ da Mikéw
kyyh Nesaa Do Yb hã: "Õm da Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do nabuuj gedoo." 10 Mikéw
bad'oo doo da nado nanäng ajyy bë ma-
hang kamekuuj däk do rabad'oo. Tak'ëp
baad nadoo doo me raky n'aa rejãã rana-
hapäh do hã. Har'ëëng h'yy ganenäh do
hadoo tii. Jããm hẽ rahapäh rah'yy karẽn
doo. Jããm hẽ ti jawén rababok. Rah'yy
karẽn do jawén rababok doo, ti né ti sa
hã rejãã doo. 11 Tak'ëp baad nado da sa
hã! Kaĩh bawäd wät doo da paa rababok.
Dajẽẽr hã tak'ëp rah'yyb padëëk do hyb
n'aa, Barãm, p'ooj ub hawät do baad nadoo

* **1:8** Kabej'aa doo, ããs P'op Hagä Do karapee. Kabej'aa do na-ããj hẽ ããs wób nesaa do moo bok do paah, Nesaa Do Yb karom. † **1:9** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab. ‡ **1:9** Hahỹỹ da Judah buuj panyyg see hã takerii däk ta ti ky n'aa: Mosees dajëp noo gó m' P'op Hagä Do mejũũ mä ããs sa wahë n'aa Mikéw, Mosees kamag n'aa tadakä jëng hyb n'aa. Tadakä paawä m', Nesaa Do Yb ana ta wë. Nesaa Do Yb karẽn mä Mosees kamag n'aa paah. Esit buuj see Mosees naboh jat do paa hyb n'aa m' Mosees mä ta karom, näng mä Nesaa Do Yb kyyh. Tii d' né paawä Nesaa Do Yb karẽn paawä, dooh m' Mikéw an'oo bä ta hã Mosees kamag n'aa paah.

do moo wät do paa bad'oo doo da rabad'oo. Aj'yy, Korah makũũh, Mosees Arãw sa wë h'yy kawareem do paa hadoo ta ti rah'yy kawereem Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa wë. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do gawats'iik da tii. 12 Séd hã bë bawëh bä, bë sii rabawëh bä, dooh ranu mebyy bä, tak'ëp baad nadoo do ramoo boo né paawä. Pä ji nahapäh do tame hanäng do marakate gah'ood jëng do tahaj'aa hadoo do hedoo ta ti ajyy bë mahang.§ B'éé hagã n'aa jããm hẽ sa hã hẽ hyb n'aa newëë do hadoo tii. Naëng poo mahauk do tabës doo, ji tawadii do hadoo tii. Joom beaak noo gó neaak do hadoo tii. Joom tsawyy jëng doo, nedëb wät doo, ji tagoo hõm do hadoo tii. 13 Maadaka hewëëh do akajar me bah'ood mahũũm doo, ta puh ty gasus do akajar nabyy me rerét do hadoo nanäng ajyy. Ta puh ty gasus do hadoo nu meby n'aa näng do ramoo bok doo. Sagõõh daap ty gehũũm do hadoo ti ajyy.** Tak'ëp gadagyp do P'op Hagä Do enyyw hõm sa pooj jé. T'ĩĩ hẽnh raboo had'yyt da.

14 Hahỹỹ da aj'yy Enók häd näng doo, setsi däg do Adãw bä naa ji etsén bä, tamaher'oot paa ta jawén hawät do hahỹ ajyy nesaa do sa ky n'aa: "Bë hegãã", näng mäh, "ti awät da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, tak'ëp hajõk do ta ããs tak'ëp baad hedoo do sa daheeh, 15 sahõnh hẽ taky n'aa etyy hyb n'aa. Nesaa doo hẽnh taky n'aa etyy da sahõnh hẽ, ta matym gó baad nadoo do moo bok doo, ta hã waneh'ëëh do hyb n'aa baad nadoo do moo bok doo. Nesaa doo hẽnh taky n'aa etyy da sahõnh hẽ, nesaa do moo heb'ooh do rabahadoo do hyb n'aa baad nadoo do P'op Hagä Do hã raher'oot do hyb n'aa", näng paa Enók. 16 Sahõnh hẽ hã raky n'aa hajẽẽw had'yyt hẽ. Raher'ood had'yyt hẽ ti sa hã dooh baad tado bä ti ta wób ramoo bok doo. Nesaa do sa h'yyb karẽn do jawén rababoo had'yyt hẽ. Sa hã hẽ rah'yy kasab'ee sa ky n'aa hã. J'ooj madäk doo me ta wób hã raj'aa etsë ky ken'yym doo me, sa daaj hẽ rakarẽn do ragadoo hyb n'aa.

Ji h'yy ganajëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

17 Najis haa, bë hyb n'aa es'ee Jesus Kristo ër Wahë N'aa mejũũ doo, 12 hedoo do bë ramaher'oot do paah. 18 Hahỹỹ d' paa sa kyyh bë hã: "Jesus matëëh do pooj jé, ti abok da nesaa do sa h'yyb karẽn do jawén habok doo, bë raky n'aa wajehëët doo", näk paa sa kyyh. 19 Séd bë h'yyb nahedo bong ran'oo bä ta tii. Bë ketyn h'ũũm ran'oo bä. Sa h'yyb säg karẽn do jawén rababok. Dooh P'op Hagä Do Sahee awäd bä sa h'yyb gó.

20 Bëëh, najis haa, taw'ããts hẽ baad had'yyt hẽ bë h'yyb padäg panyyg hanäm do hã Jesus mejũũ do ër hã rama met'ëëg wät doo, P'op Hagä Do hã hana doo. Ta tii hã bë h'yyb padäg, bë h'yy kahejój magyys hẽ hyb n'aa. Bë ky n'aa ets'ẽẽ bë hã P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm doo da. 21 Taw'ããts hẽ bë an'oo P'op Hagä Do kamahẵn do bë h'yyb gó tabawäd had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ edëb had'yyt do bë gada, ër tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër hã tanoo doo.

22 Taw'ããts hẽ bë t'yyd mehĩĩn jé hãd ky sëm doo. 23 Nayyw hẽ bë maher'ood ta s'ee hẽnh sa h'yyb baboo däk doo, tëëg hõõ nadëëk do mahẵnh ta ti bë bed'ëëp hyb n'aa. Bë t'yyd mehĩĩn ta wób tak'ëp baad nadoo do moo bok doo. Sa hã bë t'yyd mehĩĩn bä, taw'ããts hẽ h'yyb eỹỹm doo gó baad bë hyb n'aa matakä, nesaa do ramoo bok do bë tah'yyb tatug mahẵnh. Taw'ããts hẽ baad né hẽ bë kanä tak'ëp nesaa do ramoo bok do mahẵnh, ramoo bok do bë tah'yyb tatug mahẵnh.††

24-25 Sét ub hadoo do P'op Hagä Doo, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa ër tedëëb wät do hajaa bë tamo n'aa jesuu nesaa do bë moo boo mahẵnh. Tahajaa ta bag tak'ëp gabarëëh doo gó bë tamanaa, tsebee gó ta matym gó bë bab'ëëh hyb n'aa tak'ëp

§ **1:12** Marakate pä rejãã doo da, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób rarejãã, tahanäng pé tii. ** **1:13** P'ooj ub akajar me habong do raheg'ããs sagõõh rabahapäh hyb n'aa ny nemuun rabahõm. Dooh tahaja bä ramatakä bä sagõõh daap ty gehũũm do hã. Ti hadoo, dooh ji haja bä ji ky dahé bä nanäng ma matëg oow. Ta s'ee hẽnh ji rah'yyb mahũũm. Tii d' tahanäng pé tii. †† **1:23** Hahỹỹ d' Gereg kyy me takerii däk: "Taw'ããts hẽ sa saroor sii hẽ bë ty n'aa ges'yyk, nas'aa däk do hyb n'aa tii, nesaa do sa hub me ramoo bok do haj'aa." Baad ji kan'yyh, sahõnh hẽ nesaa do ramoo bok do ji tah'yyb tatug mahẵnh, tahanäng pé tii.

baad hado däk do hyb n'aa bë h'yyb tym. Taw'ããts hẽ ti né hẽ ji j'aa etsëë had'yyt hẽ. Ti né hẽ had'yyt hẽ tak'ëp hyb n'aa jawyk do sahõnh hẽ bag'ããs doo. Ti né hẽ had'yyt hẽ kabaj'aa doo, hejooj had'yyt doo. Ti né hẽ sahõnh hã mejõ had'yyt doo. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ. Jããm hẽ kä.

Apokarip
Ta jawén hawät do Jesus metä wät do ky n'aa hahỹỹh

1 Jesus Kristo metëëh do hahỹ kerih doo,
ta hã P'op Hagä Do anoo doo, ta hã h'yy
ka'eeh doo, ta karom hedoo do sa hã
tametëëh hyb n'aa nayyw hẽ hawät do
pan'aa. Jesus Kristo mejõ wät ããs ta mejũũ
do seeh, wë ỹỹ, ỹ ta karom Jowãw, ër pooj
jé hawät do ky n'aa ër hã tapanäk hyb n'aa.
2 Baad ỹ berii wät sahõnh hẽ hã ỹ tametëëh
doo, ỹ hapäh doo. Hahỹ né hẽ P'op Hagä Do
ër tamaher'oot doo, baad hadoo do Jesus
Kristo metëëh do na-ããj hẽ. 3 P'op Hagä Do
ky n'aa edëng da jé hahỹ ta jawén hawät do
ky n'aa ner'oot doo. Ky n'aa kedëng na-ããj
hẽ jé hahỹ maa newëë doo, ky daheeh doo,
edaa däk do hyb n'aa takajaa doo.

4-5 Ỹ Jowãw, ỹ edëng Jesus hã h'yy ka'eeh
do setsi hedoo do panang bä, Asija häd
näng do häj n'aa bä habong doo. Ỹ karẽn
P'op Hagä Do awäd had'yyt doo, setsi he-
doo do ta Sahee* tabag'ããs do tyng n'aa pa
hab'ëëh do na-ããj hẽ, Jesus Kristo na-ããj
hẽ raky en'yym bë hã, ỹ karẽn bë rah'yyb
en'yym. Jesus Kristo né hẽ ti baad hadoo do
her'oot doo. Tahajaa ji ky dahé bä taher'oot
doo. Ti né hẽ jããm hẽ pooj jé dejëp do
mahang ganä wät doo.† Sahõnh hẽ badäk
hahỹỹ bä habong do sa wahë n'aa wahë
n'aa né hẽ tii.

Tak'ëp ỹ j'aa etsë, ỹ weh'ëëh Jesus ër hã
kamahãn doo, tadajëp do hyb n'aa nesaa
do ër moo bok do hejój mahãnh ër tabedëëb
wät doo. 6 Tak'ëp ỹ j'aa etsë, ỹ wehëë
had'yyt hẽ Jesus, ta karapee tabag'ããs do
ëër, ër hã tanoo doo. P'op Hagä Do ta Yb wë
moo bok doo, ta hã hyb n'aa jew'yyk do ëër,
tan'oo bä. Taw'ããts hẽ takabajaa had'yyt
hẽ. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ tabagãã had'yyt
hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

7 Bë hyb n'aa matakä da!
Ti awät da Kristo wë puh gabarëëh do ma-
hang.
Sahõnh hẽ rabahapäh da.
Baa ej'ooh do sii hẽ rabahapäh da.
Tii bä, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong
do a'oot da ta hyb n'aa.
Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

8 "Ỹ né hẽ Aw-Pah, ỹ né hẽ Omekah. Ỹ
né hẽ jããm hẽ pooj jé hawät doo, ỹ né hẽ
tagadëëg ub hawät doo",‡ näng Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ
Haj'ap Doo. "Ỹ né hẽ da hẽ hawät doo, p'ooj
ub hawät doo, hỹ jawén awäd had'yyt doo",
näng mäh.

Aj'yy hadoo do Jowãw bahapäh do ky n'aa hahỹỹh

9 Ỹ Jowãw, bë hỹỹj hadoo doo, bë nemuun
h'yyb jawyg gó ỹ gadoo ër hã rarahejãã
doo. Bë nemuun Jesus bag'ããs do karapee
hadoo do ỹỹh. Tsyt dëëg hã Pat-Mos häd
näng doo hẽnh majẽ ỹỹ ỹ rataj'oo gëët, ỹ
maher'ood hõm do hyb n'aa paa P'op Hagä
Do ër tamaher'oot doo, baad hadoo do Je-
sus metëëh do na-ããj hẽ. 10 Ta tii bä ỹ
bawät bä, met'uuh hã, Jesus Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do ër hyb n'aa esee noo gó, P'op
Hagä Do Sahee ỹ tah'yyb mahũũm. Tii bä,
ỹ jó däk hẽnh ỹ maa napäh tak'ëp hadoo
do kyyh, torõm-bet ky hadoo do 11 hahỹỹ
da ky hadoo doo: "Ma kahé bäh kapõõs do
hã merii da mahapäh doo. Tii bä mamejõ
hã ỹ h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang
Asija häd näng do häj n'aa bä habong do
sa wë. Mamejõ Epeso, Es-Mirina, Peh-
Gamo, Tijatira, Sar-Des, Piradepija, Raw-
Diseej häd enäh do panang hẽnh", näng ta
kyyh.

12 Tii bä, jawén ỹ p'aa hẽnh ỹ begãã wät
ỹ bahapäh hyb n'aa jaa hã ỹ her'oot doo.
Tii b' ỹ hapäh setsi ta bag tyng k'ããts tëg
gabarëëh do s'ëëb. 13 Ta bag tyng ma-
hang ỹ bahapäh aj'yy hadoo doo. Dawëët

* **1:4-5** P'op Hagä Do Sahee né hẽ tii. Setsi hedoo do P'op Hagä Do kyy kerih do hã takerii däg bä, baad had'op tahanäng pé tii. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee baad had'op doo, tahanäng pé ti setsi ta Sahee. † **1:4-5** Jesus ganä wät do pooj jé ta wób ragenä boo né paawä, p'aa hẽnh radejëp. Jããm pooj jé Kristo dejëp do mahang ganä wät do nadajëb wät doo. ‡ **1:8** Tii d' né hẽ Gereg kyy me: Ỹ né hẽ Aw-Pah ỹ né hẽ Omekah. Gereg kyy me Aw-Pah m' pooj jé hawät do rerih do retsén bä. Tagadëëg ub hadoo do retsén do ti Omekah . Ti hyb n'aa jããm hẽ pooj jé hawät doo, tagadëëg ub hawät doo, tahanäng pé tii.

ta saroor, ta tsyym hã tagadäk. K'ããts tëg gabarëëh do ta h'yyb mawyd. 14 Nu hõng. Hawak ta sëën, kawad puw hawak do hadoo. Tak'ëp tabawak. Gabarëëh ta matym, tëëg hõõ hadoo. 15 K'ããts tëg hahiin do hadẽẽ jat do hadoo ta tsyym gabar'ëëng. Gawakaa do p'op hana do ky hadoo ta kyyh. 16 Ta moo hub me setsi sagõõh rapadëëk. Ta noo gó naa sẽn-jeer séd demuun hãw padëëk do ganyyh. Papỹỹj wasyk tak'ëp tagabarëëh do hadoo ta mamets gabarëëh.

17 Aj'yy ỹ bahapäh bä, tũũ ỹ badëë jat tii bä ta tsyym pa dajëp do hajad hõm do hadoo. Tii bä ta moo hub tadasooh hã ỹỹ, ti taky hadoo: "Eỹỹm manäh. Ỹ né hẽ jããm hẽ pooj jé hawät doo, ỹ né hẽ tagadëëg ub hawät doo. 18 Ỹ né hẽ Hedëb Had'yyt Doo. Ỹ dajëb né paawä, ỹ awäd had'yyt hẽ hỹỹ kä. Ỹ né hẽ dejëp do rababong bä, Ades häd näng do tëg wë däk doo",§ näng ta kyyh. 19 "Ti hyb n'aa merii mahapäh doo", näng ta kyyh hã ỹỹ. "Merii mahapëë däk doo, mahapäh doo, ta jawén hana do pan'aa naããj hẽ", näng ta kyyh. 20 "Õm ỹ maher'oot hỹỹ kä nyy d' tahanäng pé ta ti setsi hedoo do sagõõh moh ỹỹ gó mahapëë wät doo, setsi ta bag tyng daheeh", näng mäh. "Setsi hedoo do sagõõh, setsi ããs hã ỹ h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang bä habong do hag'ããs doo. Setsi ta bag tyng, hã ỹ h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang bä habong doo", näng ta kyyh.

2

Ta hã h'yy ka'eeh do Epeso panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahỹỹh

1 Ti taky hadoo:

—Hahỹỹ da merii karom ỹỹ hã, hã ỹ h'yy ka'eeh do Epeso panang bä habong do hag'ããs do hã:

"Hahỹ setsi hedoo do sagõõh ta moo hub me padëëk doo, setsi hedoo do ta bag tyng k'ããts tëg gabarëëh do mahang hawät do kyyh: 2 Ỹ hapäh sahõnh hẽ bë moo bok doo. Tak'ëp P'op Hagä Do wë bë moo bok ỹ hapäh. H'yy ganajëng doo me bë gadoo bë ahoop do ỹ hapäh. Dooh bë gado bä bë mahang nesaa do moo heb'ooh do ỹ hapäh. Bë metä wät, ỹ hapäh, nanäng ajyy daap men'yyh doo, 'Kristo mejũũ do ãã', hanäk doo. Daap ti ramenyyh bë hapëë däg kän. 3 H'yyb jawyg gó bë gado had'yyt hẽ baad nadoo do hëp ỹ n'aa bë ahoop doo. Ỹ hapäh, ti dooh bë h'yy gejë hõm bä. 4 Ti hadoo né hẽ, sét hẽ ti ỹ ganen'aak bë hã: Dooh ỹ bë kamahẵn wäd bä, pooj jé ỹ bë kamahẵn wät doo da. 5 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë hyb n'aa newë ta ti tak'ëp bë es'õõs doo, ỹ bë kamanahẵn wät doo. Taw'ããts hẽ bë t'yyd kamehĩĩn. P'aa hẽnh bë moo boo baad hadoo do pooj jé bë moo bok do paah. Bë t'yyd kamanehĩĩn bä, ỹ da ana bë wë, ỹ ado hõm da bë bag tyng tabasooh doo bä naa. 6 Ti hadoo né hẽ, ti anäng na-ããj hẽ hahỹ baad bë bad'oo doo: Tak'ëp bë ganen'aak Nikoraw ma metëëk do ky s'ũũt doo.* Ỹ na-ããj hẽ tak'ëp ỹ ganen'aak tii.

7 "Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ỹ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã ỹ anoo da joom ji hed'ëëp do ag tabepóh hyb n'aa, P'op Hagä Do panang bä hahäng doo."†

Ta hã h'yy ka'eeh do Es-Mirina panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahỹỹh

8 Ti taky hadoo:

—Hahỹỹ da merii karom ỹỹ hã, hã ỹ h'yy ka'eeh do Es-Mirina panang bä habong do hag'ããs do hã:

"Hahỹỹ da jããm hẽ pooj jé hawät doo, tagadëëg ub hawät doo, dajëp do paah, p'aa hẽnh ganä wät do kyyh: 9 Ỹ hapäh bë hã rarahejãã doo. Ỹ hapäh bë kas'uut. Bë kasuud né paawä, bë h'yyb gó ti anäng hajõng baad hadoo doo. Ỹ hapäh Judah buuj wób bë raky n'aa rejãã doo, nesaa

§ **1:18** Hahỹỹ d' Jesus hanäng péh tii: "Ỹ né hẽ ti dejëp do hã mejũũ doo. Ỹ né hẽ ti her'oot do nyy da ỹ bad'oo Ades häd näng doo bä, dejëp do rababong bä habong do sa hã." * **2:6** Dooh ji hapëë wäd bä jaa ti Nikoraw. Jããm hẽ ji hapäh ta ky s'ũũt do ma met'ëëk doo. Tahajaa mäh, sa nooh, ji awëë bä ta wób sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk do tä n'aa. Tahajaa mä na-ããj hẽ ji h'yy karẽn do sii ji bahe'ỹỹh. Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang rakarẽn rakamekuunh. † **2:7** Genesis 2.9

do bë ky n'aa ranoo doo. Judah buuj sa noo né paawä, dooh karapé haa heh'äät rado bä tii. Nesaa Do Yb karom né tii.
10 Bë eÿÿm manä bë ahoop do pan'aa. Bë wób radewäts b'ëëh da Dijab‡ an'oo bä da, bë tametyy hyb n'aa, bë h'yy gejë hõm hyb n'aa paawä. Da hẽ had'yyt ub da ta ăh, ji moo sahõnh hẽ ta ăh bë da rano n'aa masoo doo. Taw'ããts hẽ bë h'yy gejë hõm manä hã ÿÿ, bë radejëëb bä na-ããj hẽ. Tii bä ÿ anoo da bë hã ji edëb heh'äät do ta säm.
11 "Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hã j'aa ketsë doo, dooh da tahob bä banesaa hẽnh, pawóp nuu me däg radejëp do kamaneëënh doo."§

Jesus hã h'yy ka'eeh do Peh-Gamo panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahÿÿh

12 Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hã, hã ÿ h'yy ka'eeh do Peh-Gamo panang bä habong do hag'ããs do hã:

"Hahÿÿ da sẽn-jeer séd demuun hãw padëëk do hanäng do kyyh: 13 Ÿ hapäh, Nesaa Do Yb mejũũ doo bä bë panang badäk.** Ÿ hapäh ta ti hejoonh bë hã. Ti hadoo né hẽ, dooh hã ÿ bë h'yy gejë hõm bä. Dooh noo gó bë eréd wäd hã ÿ bë h'yy ka'eeh doo. Bë seeh, aj'yy Ãn-Tipas häd näng doo, baad had'yyt hẽ këh ÿ n'aa her'oot do paa bë panang bä, Nesaa Do Yb bawät bä radaj'ëëp noo gó na-ããj hẽ dooh bë eréd wäd hã ÿ bë h'yy ka'eeh doo.
14 "Ti hadoo né hẽ, ti anäng ta mahang ÿ ganen'aak doo: Ti anäng bë mahang Barãm, p'ooj ub hawäd wät do metëëk doo da habok doo. Isaraéw buuj majĩĩ sa wahë n'aa Barak häd näng do hã Barãm metëëh paa nyy da tah'yyb tatuk Isaraéw buuj, nesaa do ramoo bok hyb n'aa. Tametëëh ta hã nyy d' tabad'oo kabarii tä n'aa Isaraéw buuj rabawëh hyb n'aa, nyy d' tabad'oo sa ÿÿm nadoo do sii raba'ÿÿh hyb n'aa, tak'ëp baad nado né paawä ta ti P'op Hagä Do matym gó. 15 Ti anäng na-ããj hẽ bë mahang Nikoraw häd näng do karapee ma met'ëëk do ky s'ũũt doo.
16 Taw'ããts hẽ bë t'yyd kamehĩĩn, bë eréd ta ti nesaa doo, bë gado manä ta ti hadoo do bë mahang. Bë t'yyd kamanehĩĩn bä, nayyw hẽ ÿ ana da bë wë. Sẽn-jeer noh ÿÿ gó naa ganyyh doo me ÿ gawats'iik da bë mahang nesaa do moo bok doo.††
17 "Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã, ÿ anoo da Manah häd näng do kejën hõm doo.‡‡ Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã ÿ anoo da na-ããj hẽ pä hawak doo. Pä hã takerii däk da ta häd papuuj, jããm hẽ pä gadoo do hapäh doo."§§

Jesus hã h'yy ka'eeh do Tijatira panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahÿÿh

18 Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hã, hã ÿ h'yy ka'eeh do Tijatira panang bä habong do hag'ããs do hã:

"Hahÿÿ da P'op Hagä Do T'aah kyyh, ta matym gabarëëh do tëëg hõõ hadoo, k'ããts tëg hahiin do hadẽẽ jat do tak'ëp tagabarëëh do hadoo tsyym näng do kyyh: 19 Ÿ hapäh sahõnh hẽ bë moo bok

‡ **2:10** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab. § **2:11** Jesus hã ji h'yy kanae bä, ji hub dajëb bä, ji h'yyb tym dajëp hadoo na-ããj hẽ ta jawén, tëëg hõõ hẽnh ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó. Ji h'yyb tym dajëp doo, dooh tagawatsig bä. Ji ahob had'yyt hẽ da. Ti hyb n'aa "pawóp nuu me däg radejëp doo" ta ti kamaneëënh. ** **2:13** Ta tii bä Nesaa Do Yb mejũũ tawén näng, Roma buuj sa wahë n'aa Sesa ramaneëënh do tak'ëp panang buuj rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa. Ta tii bä Jesus hã h'yy kana'eeh do tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk na-ããj hẽ sa kabarii wób, sa hã pé kabaj'aa doo. Sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk panang buuj redoo né paawä, Nesaa Do Yb ti rahyb n'aa jew'yyk doo. Tak'ëp rarejãã paa tii bä Jesus hã h'yy ka'eeh doo. †† **2:16** Ta kyyh tak'ëp hejoonh doo, ta ti sẽn-jeer . ‡‡ **2:17** Tabanawäng doo bä Isaraéw buuj rababok noo gó P'op Hagä Do an'oo had'yyt hẽ sa waa Manah ramaneëënh doo. Sa waa P'op Hagä Do anoo do ky n'aa gó Jesus beh'ũũm hÿ pong jé ji awäd had'yyt hẽ hanoo do ji hã. §§ **2:17** P'ooj ub ranoo pä hawak do jé rats'yyt do sa hã, ti hyb n'aa hÿ pong jé Jesus bag'ããs bä, ta jäm n'aa hẽnh ji tagadoo tahanäng pé ti tahyb n'aa péh.

doo. Ỹ hapäh nyy da ỹỹh, ta wób na-ããj hẽ bë kamahắn. Ỹ hapäh nyy da hã ỹ bë h'yy ka'eeh. Ỹ hapäh bë da hadoo do bë masa. Ỹ hapäh na-ããj hẽ h'yy ganajëng doo me bë gadoo baad nadoo do bë ahoop doo. Pooj jé bë moo bok do bahắnh baad bë moo bok hỹỹ kä wë ỹỹ, ỹ hapäh na-ããj hẽ.

20 "Ti hadoo né hẽ, ti anäng hahỹ bë hã ỹ ganen'aak doo: Baad bë gadoo nanäng ỹỹnh nesaa doo, Jesabéw p'ooj ub hawät do tak'ëp nesaa do moo wät do hadoo doo. Këh ỹ n'aa rod ta daaj hẽ takamaneëënh. Ta ma metëëk doo me ta s'ee hẽnh tah'yyb mahũũm karapé haa. Sa ỹỹm, sa patug nadoo do sii rabahe'ỹỹh tan'oo bä. Hã ỹ h'yy kana'eeh do sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk do tä n'aa rawëh tan'oo bä na-ããj hẽ. 21 Ỹ gamedaa wät ta ti ỹỹnh t'yyd kamehĩĩn hyb n'aa paawä. Ti hadoo né hẽ, dooh tat'yyd kamehĩĩn bä. Dooh takarẽn bä teréd hõm bä ta patug nadoo do sa sii tabahe'ỹỹh doo. 22 Ti hyb n'aa nahëë näng da ỹ an'oo bä. Tak'ëp rabahoop ỹ an'oo bä da ajyy ta sii ha'ỹỹh pé rat'yyd kamanehĩĩn bä ỹỹnh sii rabahed'oo do hã. 23 Ỹ dej'ëëp da ỹỹnh hadoo do karapee, tii bä sahõnh hẽ hã ỹ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ habong do rahapäh da, ỹ né hẽ ti t'õp sahõnh hẽ sa h'yyb gó hanäng do hapäh doo, rahyb n'aa newëë do na-ããj hẽ hapäh doo. Rabad'oo do pénh ỹ anoo da ta säm sahõnh hẽ sa hã.

24 "Ỹ maher'oot hỹỹ kä bëëh, Tijatira panang bä habong do hã ỹ h'yy ka'eeh do wób, ỹỹnh hadoo do ma metëëk do ky nas'ũũt doo, 'Nesaa Do Yb ky n'aa ta wób nahapäh doo'*** ramaneëënh do ma kamanetëëk doo. Baad bë baboo däk do hyb n'aa, dooh ỹ mejũũ pé bë hã. 25 Jããm hẽ hahỹ ỹ karẽn bë hã: Taw'ããts hẽ baad bë baboo däk doo da bë aboo had'yyt hẽ ỹ matëëh bä kä.

26 "Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã, ỹ matëëh bä kä ỹ karẽn do had'yyt moo wät do hã, ỹ anoo da tahyb n'aa jawyk hyb n'aa,††† sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do tabag'ããs hyb n'aa, 27-28 Ee hã ỹ tan'oo däk doo da ỹ hyb n'aa jawyk doo. Tak'ëp da j'aa kets'ëë do mejũũ da sa hã, dooh rat'yyd mehĩĩn da ky nadah'eeh doo. Rarejãã da sa hã manajuu ji ganebëëh doo da tatu me sapaar s'ëëb, rabag'ããs do heen n'aa. Nesaa do hã j'aa ketsë do hã, ỹ matëëh bä kä ỹ karẽn do had'yyt hẽ moo wät do hã, ỹ anoo da na-ããj hẽ watom.‡‡‡

29 "Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ỹ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo" — näng mä Jesus.

3

Jesus hã h'yy ka'eeh do Sar-Des panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahỹỹh

1 Ti taky hadoo:

—Hahỹỹ da merii karom ỹỹ hã, hã ỹ h'yy ka'eeh do Sar-Des panang bä habong do hag'ããs do hã:

"Hahỹỹ da setsi hedoo do P'op Hagä Do Sahee hã mejũũ do kyyh, setsi hedoo do sagõõh hã mejũũ do kyyh: Ỹ hapäh sahõnh hẽ bë moo bok doo. Baad bë babok ta wób redoo né paawä, dajëp do hadoo bë h'yyb tym P'op Hagä Do hã, ỹ hapäh. 2 Taw'ããts hẽ bë h'yy kadawuung baad bë h'yy kana'eeh do hã! Kanahën d'os hẽ madaag is nä baad hadoo do bë mahang, edaa däk ta ti na-ããj hẽ gawatsik. Taw'ããts hẽ bë h'yy kahasããb, ta ti bë mahang mad'aak do takahejój däk hyb n'aa, tanahänh hyb n'aa. Ỹ hapëë däg kän hỹỹ kä, bë moo bok do dooh baad had'op do tado bä P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh do matym gó. 3 Ti hyb n'aa, bë hyb n'aa es'ee bë gadoo do paah, baad hadoo do bë rama metëëk doo. Bë hyb n'aa es'ee bë maa napäh do paah. Bë ky dahé tii. Bë t'yyd kamehĩĩn! Bë h'yy kanadawuung

*** **2:24** Ti noo gó ti abong ma matëg oow Jesus ky n'aa heréd hõm doo. Rahapäh mäh, sa nooh, Nesaa Do Yb ky n'aa ta wób nahapäh doo. Ta ti ky n'aa rama metëëk jé sa hã ky s'ũũt doo. ††† **2:26** Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä: "Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã, ỹ karẽn do moo wät do tadajëp bä kä, ỹ anoo da tahyb n'aa jawyk hyb n'aa." ‡‡‡ **2:27-28** Dooh baad ji hapëë bä nyy d' Jesus hanäng pé ỹ anoo da watom taher'ood bä. Apokarip 22.16 hã Jesus ta daaj hẽ takamaneëënh "watom tak'ëp gabarëëh doo". Ti hyb n'aa, raj'aa etsë do hyb n'aa, ta bag tak'ëp gabarëëh do Jesus anoo da sa hã, tahanäng pé tahyb n'aa péh.

bä, ỹ ana da bë wë bë h'yy kanapeet bä, hets'ëëk do ji ganada bä takajaa doo da. Dooh bë hapëë bä ny noo gó ỹ kajaa da bë wë.
4 “Ti hadoo né hẽ, pawóp its bë mahang, Sar-Des panang bä habong doo, dooh rahasuuts padäg bä sa saroor. Dooh nesaa do ramoo boo hajõk bë wób rabahed'oo doo da, ỹ hanäng pé tii. Si ỹỹ rababok da tii. Hawak da sa saroor, baad rababoo däk do säm.* 5 Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã sa nemuun ỹ anoo da sa saroor hawak do rapadedëëk hyb n'aa. Dooh da ỹ awug hõm bä sa häd edëb had'yyt do gadoo do sa häd kerih do heen n'aa hã naa. Ee matym gó, ããs ta karom sa matym gó na-ããj hẽ hahỹỹ da ỹ her'oot sa ky n'aa hã, ‘Hahỹ karapé haa tak'ëp ỹ kamahẵn doo’, näng da këh ỹỹ.
6 “Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ỹ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo.”

Jesus hã h'yy ka'eeh do Piradepija panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahỹỹh

7 Ti taky hadoo:
—Hahỹỹ da merii karom ỹỹ hã, hã ỹ h'yy ka'eeh do Piradepija panang bä habong do hag'ããs do hã:

“Hahỹỹ da baad had'op doo, tsyt hẽ nesaa do mahẵnh hawät doo,† P'op Hagä Do heh'äät do kyyh. Hahỹỹ da sa wahë n'aa tak'ëp hyb n'aa jawyk do makũ Dawi häd näng do panang noo tëg danäh‡ kyyh. Dooh hajaa pé noo gatsë pé ta ti noo gasëëts hõm doo. Dooh hajaa pé noo gas'ëës pé ta ti noo gatsëë däk doo. Hahỹỹ da ta kyyh: 8 Ỹ hapäh sahõnh hẽ bë moo bok doo. Bë hegãã, ỹ noo gasëëts däk bë pooj jé ta noo hadoo doo. Dooh hajaa pé ta ti ranoo gatsëë bä.§ Nahejooj its né paawä bëëh,** ỹ bë ky dahé had'yyt hẽ, dooh ỹ bë eréd bä. 9 Nesaa Do Yb karom hã kä, Judah buuj wób noo kanesa doo, Judah buuj sa daaj hẽ rakamaneëëj né paawä karapé haa heh'äät nadoo do ỹ anoo da bë pooj jé rabehyy b'ëëh tũũ bë raweh'ëëh hyb n'aa, bë ỹ kamahẵn né hẽ rabahapäh hyb n'aa. 10 H'yy ganajëng doo me had'yyt hẽ bë baboo däk do hyb n'aa bë ỹ mejũũ do paa hadoo, bë ỹ mo n'aa jesuu da tak'ëp hejoonh do mahẵnh, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa wë kajaa do mahẵnh. Ta ti tawén kajaa da sa wë, ỹ metyy hyb n'aa sa hã.
11 “Edaa däk ỹ kajaa doo. Taw'ããts hẽ baad bë baboo däk doo da bë aboo had'yyt hẽ, ranado hõm hyb n'aa bë hã ta säm bë hã ỹ ky däng doo. 12 Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã ỹ anoo da P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh do tób n'aa ta tu n'aa hadoo tabahadoo hyb n'aa.†† Dooh takado hõm bä. Ỹ anoo da ta tii bä tabayyw had'yyt hẽ. Ta hã ỹ erih da P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh do häd. Ta hã ỹ erih da na-ããj hẽ P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh do panang, Jerusarẽnh papuuj hadoo do häd, hỹ pong jé P'op Hagä Do wë naa hahyng doo. Ta hã ỹ erih da na-ããj hẽ hät ỹ papuuj.
13 “Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ỹ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo.”

Jesus hã h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahỹỹh

14 Ti taky hadoo:
—Hahỹỹ da merii karom ỹỹ hã, hã ỹ h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bä habong do hag'ããs do hã:

“Hahỹỹ da Amen‡‡ häd näng do kyyh. Hahỹỹ da baad hadoo do had'yyt hẽ her'oot do kyyh. Hahỹỹ da sahõnh hẽ tadu na do kyyh: 15 Ỹ hapäh sahõnh hẽ bë

* **3:4** Hawak, baad had'op do ji bawät do ky n'aa, j'aa ketsë do ky n'aa na-ããj hẽ. † **3:7** P'op Hagä Do Judah buuj ramaneëënh, “Baad Had'op Doo, Tsyt Hẽ Nesaa Do Mahẵnh Hawät Doo”. ‡ **3:7** Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Jããm hẽ Jesus tii, panang Jerusarẽnh papuuj bä ji ajëë suun hanoo doo, Dawi panaa heh'äät do P'op Hagä Do ky däng do paa tabahadoo do hyb n'aa. § **3:8** Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Jesus an'oo däk sa hã ta tyw n'aa, baad P'op Hagä Do wë ramoo bok hyb n'aa. Dooh hajaa pé hewaat péh. ** **3:8** Dooh rahyb n'aa jewyg bä ta wób sa matym gó, tahanäng pé tii. Dooh rahajõõ bä na-ããj hẽ. †† **3:12** P'op Hagä Do matym gó had'yyt hẽ j'aa kets'ëë do rababok da, tahanäng pé ti tahyb n'aa péh. ‡‡ **3:14** “Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ”, tahanäng pé ti amen .

moo bok doo. Dooh ỹ bë ty n'aa gesyyg bä, dooh na-ããj hẽ tak'ëp ỹ bë kamahẵn bä. H'yy kanap'eed gó had'yyt hẽ bë babok wë ỹỹ. Jããm hẽ naëng hãd ju do hadoo bëëh. Taw'ããts hẽ paawä naëng dagäp do hadoo bëëh. Tii d' tanado bä, taw'ããts hẽ paawä naëng aju do hadoo bëëh. 16 Ti nahado bëëh. Jããm hẽ naëng hãd ju do hadoo bëëh! Ti hyb n'aa edaa däk bë ỹ makyys da, naëng hãd ju do ji ka-aaw nyyh doo da.§§ 17 Hahỹỹ da bë kyyh, ‘Ãã ma enäh. Sahõnh hẽ ti anäng ãã wë, ãã karẽn doo. Dooh hyb n'aa ta see ãã karẽn péh’, näk bë kyyh. Tii d' né paawä bë h'yyb, dooh bë h'yy kadawuung bä tak'ëp baad nado né bëëh, tak'ëp kasuud is do ji t'yyd mehĩĩn do hadoo bëëh. Dooh bë h'yy kadawuung bä, bë ty temah do hadoo. Nu meby n'aa näng bë babok doo, saroor tamah do ta si n'aa hẽ hawät do hadoo bëëh! 18 Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot hahỹỹ da: Taw'ããts hẽ hã ỹ bë ets'ẽẽ k'ããts tëg gabarëëh do tëëg hõõ me ty näw däk doo, bë h'yyb tym gó bë ma enäh heh'äät hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Taw'ããts hẽ hã ỹ bë ets'ẽẽ hawak do bë saroor bë padedëëk hyb n'aa, bë nu manebyng hyb n'aa ta si n'aa hẽ bë babok do hadoo do paa hyb n'aa. Taw'ããts hẽ hã ỹ bë ets'ẽẽ ta biin ji matym gó ji hawuuk doo, bë bahapäh heh'äät hyb n'aa.

19 “Ỹ nabuuj gedoo ỹ kamahẵn doo. Mahỹỹnh do hadoo doo me ỹ metëëk ỹ kamahẵn doo. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah bë h'yy kawareem hyb n'aa P'op Hagä Do wë, bë erét hyb n'aa j'ooj madäk doo me bë h'yy ka'eeh doo. 20 Bë hyb n'aa matakä da! Tób noo*** bä ỹ bagëët, ỹ naëënh. Jé këh ỹ maa newëë doo, tanoo gasëëts bä, tii bä ỹ d' ajëë suun ta sii ỹ bawëh hyb n'aa.

21 “Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã ỹ anoo da pa ỹỹ, ỹ bag'ããs do tyng n'aa jó tabasooh hyb n'aa da, ỹ j'aa ketsëë däk doo da, Ee bag'ããs do tyng n'aa jó ỹ baso däk doo da.

22 “Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ỹ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo” — näng mä Jesus kyyh.

4

Hỹ pong jé P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa Jowãw hapäh do ky n'aa hahỹỹh

1 Ta ti jawén ỹ hegãã wät, ti hỹ pong jé nooh, noo gasëëts hõm do ỹ bahapäh. Tii bä, pooj jé ỹ maa napäh do kyyh, tak'ëp hadoo do torõm-bet ky hadoo doo, ky hadoo hã ỹỹ: “B'ëëp. As'ëëg wawẽẽ hẽ, tii bä hỹ jawén hawät do ỹ metëëh da a hã.” 2 Nayyw hẽ P'op Hagä Do Sahee ỹ tah'yyb mahũũm kän tii bä. Tii bä ta bagã tyng n'aa ỹ hapäh hỹ pong jé. Ỹ hapäh ta jó hasooh doo. 3 Tak'ëp tagabarëëh ta jó hasooh doo, pä gabarëëh do hapëëh do jas-peh häd näng do hadoo, pä ty gahiin do gabarëëh do kor-narina häd näng do hadoo na-ããj hẽ. Ta tyng w'oo hã ti akëë sarahõd, pä tak'ëp gabarëëh do emerad häd näng do gabarëëh doo da. 4 Ta bagã tyng n'aa w'oo hã ti atoonh 24 bagã n'aa tyng n'aa wób. 24 sa wahë n'aa ti at'oonh ta jó. Hewak sa saroor. K'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb sa soog. 5 Ta hoo gad'oo bä hasooh do ta bagã tyng n'aa hanaa awyb had'yyt hẽ, tak'ëp tadarung, et'oom. Ta tyng pooj jé ti abëëh setsi ta bag hahõng doo. Setsi P'op Hagä Do Sahee hedoo do tii.* 6 Ta tyng pooj jé ti majat akajar paras-ko s'ëëb hadoo, tak'ëp taty ganäm pä tëg hawak do hadoo.

Ta hoo gad'oo bä, ta bagã tyng n'aa w'oo hã ji meheet pé kabaj'aa do ab'ëëh. Séd dó sa hã sa matym, sa mamets hã sa jó hã na-ããj hẽ ramatym enäh. 7 Awad reãw häd näng do hadoo ta see mamets, booj yb hadoo ta see mamets, aj'yy hadoo ta see mamets, wawii kapuuh do hadoo ta see mamets. 8 Këg enäh kabaj'aa doo. Ji ma poo oow see pé ken'yyh sa këg. Matym enäh

§§ **3:16** P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, naëng dagäp do hadoo. Tak'ëp P'op Hagä Do hã kamahẵn doo, naëng haju do hadoo. H'yy kanap'eed gó P'op Hagä Do wë hawät doo, naëng jããm hẽ hãd ju do hadoo. Tak'ëp da Jesus makyys ta ti hedoo doo. Rahapëë né paawä ta ky n'aa, dooh rahyb n'aa p'eed bä. *** **3:20** Ji h'yyb tym ky n'aa tii. * **4:5** Sét ub P'op Hagä Do Sahee. Setsi tawén hapäh, numero setsi tak'ëp baad had'op tahanäng pé do hyb n'aa. Taw'ããts hẽ tëg eh do 1, tëg nad'ëëd is do 4-5 ji ner'oot, ta ky n'aa ta tii bä hanäng do sii hẽ.

sa këg hã, ta jó ta matym wób, ta yt hã ta
matym wób. Adëb bä, atsëm na-ããj hẽ P'op
Hagä Do raj'aa etsëë had'yyt hẽ. Hahỹỹ da
sa kyyh:

“Tak'ëp baad had'op, tsyt hẽ nesaa do
mahắnh hawät do
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do
Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo,
p'ooj ub hawät doo, da hẽ hawät doo, hỹ
jawén hawäd had'yyt doo”, näk sa
kyyh.

9 Ta tii da tabagã tyng n'aa jó hasooh do
hawäd had'yyt do kabaj'aa do raj'aa etsë
bä, ta hã raweh'ëëh bä, ta hã ratsebé bä,
10 24 hedoo do sa wahë n'aa rabehyy bë
had'yyt hẽ tabagã tyng n'aa jó hasooh do
pooj jé, hedëb had'yyt do raj'aa etsë hyb
n'aa. Rabag'ããs do heen n'aa sa soog rada-
toonh tabagã tyng n'aa jó hasooh do pooj
jé. Tii bä hahỹỹ da raj'aa etsë P'op Hagä
Doo:

11 “Õm né ti sahõnh hẽ pahuuj wät doo.
Makarẽn do hyb n'aa mapahuuj wät
sahõnh hẽ.
Ti hyb n'aa rawén bok, ti hyb n'aa rawén
ganyyh.
Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ õm ji j'aa etsë,
ji weh'ëëh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo.
Taw'ããts hẽ õm né hẽ ti
sahõnh hẽ bagãã had'yyt doo”, näk sa kyyh.

5

Kerih do kapõõs do ky n'aa, B'éé T'aah ky n'aa daheeh hahỹỹh

1 Tii bä, tabagã tyng n'aa jó hasooh do
moo gó hub hẽnh ỹ bahapäh kerih do
kapõõs doo, ta jó, ta gó na-ããj hẽ kerih
doo. Setsi kets'aa däk do ky n'aa jaw'yyk
do heen n'aa kapõõs do poo gad'oo hẽnh.*
2 Tii bä, ããs seeh tak'ëp kabaj'aa doo, ta
kyyh tak'ëp hadoo do me tabeaanh: “Jaa
pé tak'ëp hyb n'aa jawyk péh, hahỹ ky
n'aa jaw'yyk do heen n'aa kets'aa däk do
hado hõm péh, kerih do kapõõs do tabapyn
hõm hyb n'aa?”, näng ta kyyh. 3 Dooh ky
gadoo péh. Hỹ pong jé, badäk hahỹỹ bä,
t'õp dejëp do rababong bä na-ããj hẽ, dooh
tak'ëp baad hadoo do kaw'yyt pé hajaa do
kerih do kapõõs do tapyn bä taner'oot hyb
n'aa ta hã kerih doo. 4 Tii bä tak'ëp ỹ baoot
kanaw'yyt do hyb n'aa tak'ëp baad hadoo
do kapõõs do hapyn péh, kerih do ner'oot
péh. 5 Tii bä 24 hedoo do sa wahë n'aa see
ky hadoo hã ỹỹ: “Aód manäh. Mahegãã,
awad Reãw hadoo doo, Judah buuj sa seeh,
Dawi panaa heh'äät doo, ti né hẽ j'aa ketsë
doo. Ti né hẽ hajaa kerih do kap'õõj däk do
tapyn hõm bä. Ti né hẽ hajaa setsi hedoo do
ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hã kets'aa
däk do tado hõm bä”, näng ta kyyh hã ỹỹ.

6 Tii bä, P'op Hagä Do bagã tyng n'aa
mahang, ji meheet pé kabaj'aa do mahang,
24 hedoo do sa wahë n'aa hoo gad'oo bä ti
agëët ỹ hapäh B'éé T'aah. Wyt ta maab hẽ
ta rog tyw n'aa paa radaj'ëëp noo gó. Setsi
ta s'ããn, setsi na-ããj hẽ ta matym. Setsi
hedoo do P'op Hagä Do Sahee tii,† badäk
hahỹ haw'ããts hẽ kamejũũ doo. 7 Tii bä
B'éé T'aah ana kän ta tyng jó hasooh do
wë kä, tii bä tado däk kerih do kapõõs do
ta tyng jó hasooh do moo gó hub hẽnh
hadäk doo. 8 Tabado däk bä, ji meheet pé
kabaj'aa doo, 24 hedoo do sa wahë n'aa
na-ããj hẽ rabehyy b'ëëh tũũ. Sét ken'yyh
rapatsä kän ji metẽn doo, buu benyym do
hood k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb na-ããj hẽ.
Buu benyym do in-sijẽẽn häd näng do ta gó.
P'op Hagä Do karapee, tsyt hẽ ta wë kasëëw
bong do ta hã raky n'aa etsẽẽ do heen n'aa
ta ti buu benyym doo. 9-10 Tii bä kä, papuuj
ky n'aa kä rejäm kän, B'éé T'aah hã rama
ejäm doo. Hahỹỹ da sa kyyh:

“Õm né ti radaj'ëëp do paah.
A majyyw me ta säm mets'ẽẽ hõm P'op
Hagä Do wë,
ajyy, ỹỹj sahõnh hẽ panaa uuh,

* **5:1** Sét hẽ ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa p'ooj ub rabats'aa däk hyb n'aa jewyk do rerih do hã, jããm hẽ ta danäh tabapyn hyb n'aa. Hahỹ Jowãw hapäh doo, setsi ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hã tabets'aa padëëk P'op Hagä Do an'oo bä, jããm hẽ sahõnh hẽ sa bahắnh hyb n'aa jawyk do bapyn hyb n'aa. † **5:6** Taw'ããts hẽ ji ner'oot tëg eh do 1, tëg nad'ëëd is do 4, ta ky n'aa ta tii bä takerih do sii hẽ. Sahõnh hẽ tahapäh doo, tahanäng pé ti setsi hedoo do ta matym. Sahõnh hẽ tahajaa, sahõnh hã tabag'ããs, tahanäng pé ti setsi ta s'ããn.

ajyy, ỹỹj sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do uuh,
sahõnh hẽ häj n'aa babuj uuh,
sahõnh hẽ né hẽ badäk hahỹỹ bä habong do uuh.
A karapee mabag'ããs do rabahado padëëk man'oo bä,
P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do wë ramoo bok,
ta hã rahyb n'aa jew'yyk man'oo bä.
Badäk hahỹỹ bä rabag'ããs da man'oo bä.
Ti hyb n'aa, õm né ti tak'ëp hyb n'aa jawyg däk doo,
kapõõs do hã kerih do magado däk hyb n'aa,
ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hã ketsaa do mabado hõm hyb n'aa", näk sa kyyh.

11 Tii bä ỹ hegãã wät, ỹ maa napëë däk tak'ëp hajõk do ããs sa kyyh. Tak'ëp né hẽ rakanekan ããs. Dooh ji haja bä ji etsén bä. P'op Hagä Do bag'ããs do tyng, kabaj'aa doo, 24 hedoo do sa wahë n'aa na-ããj hẽ ranu hawõõt. 12 Tak'ëp hadoo do sa kyy me ramejäm. Hahỹỹ da rejäm doo:

"B'éé T'aah radaj'ëëp do paah,
taw'ããts hẽ jããm ub tii, sét hẽ, sahõnh hẽ bagãã had'yyt doo.
Taw'ããts hẽ ti né hẽ sahõnh hẽ danäh!
Taw'ããts hẽ tak'ëp tahaj'ap do ta h'yyb gó tabawät!
Taw'ããts hẽ tak'ëp tabahejoonh!
Taw'ããts hẽ ji weh'ëëh, ji hyb n'aa jaw'yyk!
Taw'ããts hẽ ta ti ji j'aa etsë!", näk sa kyyh.

13 Tii bä ỹ maa napäh sahõnh hẽ ka-pahuuj wät doo, hỹ pong jé habong doo, badäk hahỹỹ bä habong doo, t'õp dejëp do rababong bä, t'õp tamii yt hã habong do na-ããj hẽ rejäm doo:

"Tabagã tyng n'aa jó hasooh do hã, B'éé T'aah hã na-ããj hẽ,
ër j'aa etsë, ër weh'ëëh, ër hyb n'aa jawyyg had'yyt hẽ!
Ti né hẽ tak'ëp rabahejooj had'yyt hẽ", näk sa kyyh.

14 Tii bä ji meheet pé kabaj'aa do raky gadoo: "Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ", näk sa kyyh. Tii bä 24 wahë n'aa hedoo do rabehyy b'ëëh tũũ P'op Hagä Doo, B'éé T'aah hadoo do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa.

6

Kets'aa däk do ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ky n'aa hahỹỹh

1 Ỹ hapäh jããm hẽ pooj jé kets'aa däk do ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa B'éé T'aah bado hõm doo. Tii bä ỹ maa napäh ji meheet pé kabaj'aa do see kyyh. Tak'ëp ta kyyh, darung do ky hadoo. "B'ëëp ana!", näng. 2 Ỹ hegãã kän, tii bä kawaaro hawak do ti ahäng pój ỹỹ jé, tanaëënh doo. Karaba ta jó hasooh do atón ta moo gó. Ta jó hasooh do hã takan'oo däk ta soog.* Ti tabahõm kän sahõnh hẽ ta majĩĩ taj'aa et'ëëk hyb n'aa, sa häj n'aa hã tamejũũ hyb n'aa kä.

3 Kets'aa däk do see B'éé T'aah bado hõm bä kä, ỹ maa napëë däk kabaj'aa do see kyyh. "B'ëëp ana!", näng. 4 Tii bä anä kän kawaaro seeh. Hahiin tii. Ta jó hasooh do hã takan'oo däk ta hejój, badäk hahỹỹ hã habong do rakamaj'ĩĩ hyb n'aa, sa da hadoo do radej'ëëp hyb n'aa. Sẽn-jeer tëg gaeh do kan'oo däk kawaaro jó hasooh do hã.

5 Ketsaa do see hã kä B'éé T'aah bado hõm bä kä, ỹ maa napëë däk kabaj'aa do see kyyh. "B'ëëp ana!", näng. Ỹ hegãã kän, tii bä kawaaro hasus do ỹ hapëë däg kän. Ji nu metyy do nahëë ta jó hasooh do moo gó. 6 Tii bä kä, ji meheet pé kabaj'aa do sa mahang ky ganyyh ji kyyh hãd hadoo do hahỹỹ da her'oot doo: "Sét adëb bä ramoo bok do säm, jããm hẽ da sét its kiw tiriig s'ëëb ta säm. Sét adëb bä ramoo bok do säm, jããm hẽ da tamawoob its kiw sewada häd näng do s'ëëb ta säm.† Ti hadoo né hẽ, marejã manä joom oriib, joom uwa." Näng ta ti kyyh.

7 Kets'aa däk do see B'éé T'aah bado hõm bä kä, ỹ maa napëë däk kabaj'aa do see kyyh. "B'ëëp ana!", näng. 8 Ỹ hegãã kän, tii bä kawaaro saw'aak do ỹ

* **6:2** Hyb n'aa jawyk do heen n'aa, j'aa ketsë do heen n'aa na-ããj hẽ ta ti soog. † **6:6** Tak'ëp da badäk hahỹỹ bä habong do rabas'aah da, tahanäng pé tii. Tak'ëp ta bahãnh taky n'aa gebah ji waa ti noo gó, rejoom do karejã däk do hyb n'aa.

hapëë kän. Ta jó hasooh do häd Dajëb. Ta jawén tabawät panang Ades häd näng doo, dejëp do rababong doo bä. Sa hã takan'oo däk rabahej'oonh hyb n'aa, sét hẽ sa see dajëb had'yyt hẽ ran'oo bä ji meheet pé ken'yyh badäk hahỹỹ bä habong do uuh. Kaneb'ooh doo me, sah mahỹỹj, nahëë mahỹỹj, har'ëëng ji hawëh doo me radej'ëëp da.

9 Kets'aa däk do see B'éé T'aah bado hõm bä kä, rama ejuu do tyng hỹ pong jé hahäng do yt hã ỹ hapäh P'op Hagä Do kyyh ramaher'oot do hyb n'aa, Jesus Kristo ma met'ëëg wät do ranerét do hyb n'aa sa majĩ radejëëb bong do sa h'yyb tym. 10 Hahỹỹ da raky hadoo tak'ëp hadoo doo me sa kyyh: "Ãã kariw n'aa sahõnh hẽ mabag'ããs doo, baad had'op doo, tsyt hẽ nesaa do mahẵnh hawät doo, P'op Hagä Do heh'äät doo, ny noo gó da maky n'aa etyy häj n'aa haw'ããts hẽ habong do sa hã? Ny noo gó da ta säm mababaanh, ãã radej'ëëp do hyb n'aa? H'ëëd pénh g'ee da?", näk sa kyyh. 11 Tii bä kä ran'oo däk sa hã saroor hawak doo, rapadedëëk hyb n'aa. Tii bä takaher'ood däk sa hã, kanahën d'os hẽ ragada nä hyb n'aa, sahõnh hẽ sa hataa, sa wakããn hedoo do sa majĩ radej'ëëp do pan'aa radejëp bä kä sa hã rabad'oo do paa hadoo.

12 Ỹ hapäh kets'aa däk do see B'éé T'aah bado hõm bä kä. Tak'ëp k'ããts katajus wät. Tak'ëp papỹỹj ty gamaug däk, pããn hasus do hadoo. Kamarab ty hahiin däk, majyyw ty gahiin doo da. 13 Sagõõh rakajäk tũũ badäk hahỹỹ bä, wiigo häd näng do ag hapëëh do tũũ kejäk doo da bah'ood an'oo bä. 14 Wë badoo wäd kän, ma kahé bäh ji apõõs doo da. Sahõnh hẽ waëë, sahõnh hẽ tsyt dëëg na-ããj hẽ rakahỹỹd kän P'op Hagä Do an'oo bä. 15 Tii bä sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do häj n'aa sa wahë n'aa, hyb n'aa jewyk do sii hẽ, warahén sa wahë n'aa sii hẽ, ma näng do sii hẽ, ta wób mejũũ do sii hẽ, sahõnh hẽ sa karom, sahõnh hẽ kariw n'aa temah do sii hẽ rakejën hõm pä gabeho doo gó sa wób, waëë bä, pä yb mahang sa wób. 16 Hahỹỹ da rabetsẽẽ waëë hã, pä yb hã na-ããj hẽ: "Bë kajäg ãã jó! Ãã bë ejën tabagã tyng n'aa jó hasooh do mahẵnh! Ãã bë jejën B'éé T'aah ãã wë takawajããn do mahẵnh. 17 Takaja däk do hyb n'aa ta säm baj tak'ëp ẵm n'aa näng doo, P'op Hagä Doo, B'éé T'aah daheeh ranoo doo. Dooh hajaa pé ked'ëëp péh", näk da sa kyyh.

7

144 miw kasëëw bok do sa ky n'aa hahỹỹh

1 Ta ti jawén ỹ hapëë däk ji meheet pé ããs. Papỹỹj hana hẽnh ta see bagëët, papỹỹj hahyng hẽnh ta seeh, ta karawaa me ta seeh, ta karawaa see me ta see bagëët. Ji meheet pé tabahëm do rameso padëëk, hëëj hã, akajar hã, b'aa hã rabanahëm hyb n'aa. 2 Tii bä ỹ hapëë däk ããs seeh, papỹỹj hana hẽnh naa hasëëk doo. Moo heen n'aa ta hã kerih do ji metsaa doo* P'op Hagä Do hedëb had'yyt do ma tatón ta moo gó. Tii bä ji meheet pé ããs hedoo doo, sa hã takan'oo däk do hëëj hã akajar na-ããj hẽ rarejãã hyb n'aa, tamaher'oot tak'ëp hadoo doo me ta kyyh. Hahỹỹ da ta kyyh sa hã: 3 "Bë rejã manä nä hëëj, akajar, joom. Pooj jé dó ãã ets'aa däk da ta heen n'aa P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do karom sa maboor hã", näng ta kyyh. 4 Tii b' ỹ maa napëë däk nyy hẽ tii, ta heen n'aa sa maboor hã kets'aa däk doo. 144 miw mäh, sahõnh hẽ 12 hedoo do Isaraéw† taah sa panaa mahang.

5 Judah panaa mahang 12 miw,
Rubẽn panaa mahang 12 miw,
Gad panaa mahang 12 miw,
6 Aseer panaa mahang 12 miw,
Napatawi panaa mahang 12 miw,
Manaséh panaa mahang 12 miw,
7 Simijãw panaa mahang 12 miw,
Rewi panaa mahang 12 miw,
Isakah panaa mahang 12 miw,
8 Seburũn panaa mahang 12 miw,
Joséh panaa mahang 12 miw,
Bẽn-Jamih panaa mahang 12 miw na-ããj hẽ.

Tak'ëp hajõk do Jowãw hapäh do ky n'aa hahỹỹh

9 Ta ti jawén ỹ hegãã wät, tii bä tak'ëp hajõk do ỹ hapäh. Dooh ji haja bä ji etsén

* **7:2** P'ooj ub sa moo heen n'aa hã takerii däk sa häd heen n'aa. Ta me rabats'aa däk sa h'ëëd hedoo doo. Ta me na-ããj hẽ rabats'aa däk kerih do hã taky n'aa jawyg däk hyb n'aa. † **7:4** Jakóh né ti Isaraéw .

bä tak'ëp rabahajõk do hyb n'aa. Sahõnh hẽ häj n'aa buuj uuh, sahõnh hẽ panaa uuh, sahõnh hẽ né hẽ badäk hahỹỹ hã habong do uuh, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do uuh tii. P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa pooj jé, B'éé T'aah pooj jé rabab'ëëh. Hawak sa saroor. Sa moo gó rapatsëë madyyk g'aad hadoo, ratsebé do heen n'aa. 10 Tak'ëp rageëënh hahỹỹ da:

"P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do
tabagã tyng n'aa jó hasooh doo,
B'éé T'aah na-ããj hẽ ti ër hed'ëëp doo!", näk
sa kyyh.

11 Sahõnh hẽ ããs rabab'ëëh P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa w'oo hã, 24 hedoo do wahë n'aa w'oo hã, ji meheet pé kabaj'aa do w'oo hã. Tii bä rabehyy b'ëëh tũũ, tũũ ramaboor ehyy bëëh, tii bä P'op Hagä Do hã raj'aa etsëë kän. 12 Hahỹỹ da sa kyyh:

"Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ!
Õm, P'op Hagä Doo, ãã h'yy kaha'eeh doo,
õm ãã j'aa etsëë had'yyt hẽ,
õm ãã hyb n'aa jewyyg had'yyt hẽ.
Tak'ëp mahajaa do a h'yyb gó tabawäd
had'yyt hẽ.
A wë ãã tsebee had'yyt hẽ sahõnh hẽ ãã hã
mabanoo do hyb n'aa.
Õm ãã wehëë had'yyt hẽ.
Sahõnh hẽ bagãã had'yyt do õm.
Tak'ëp mabahejooj had'yyt hẽ!
Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ!", näk sa kyyh.

13 Tii bä 24 hedoo do wahë n'aa see ỹ teaanh: "Jaa ti saroor hewak doo gó hab'ëëh doo? N'yy hẽnh rahana?", näng.

14 Ti ỹ ky gadoo: "Dooh ỹ hapëë bä. Õm ti hapäh, hyb n'aa jawyk doo", näng ỹ ta hã.

Ti hã ỹ taky hadoo: "Ti ti nanäng tak'ëp rabahoop noo gó hahob bong do paah. Sa saroor rahetsyyd bong, hewak sa saroor ran'oo bä B'éé T'aah majyyw hyb n'aa",‡ näng. 15 "Ti hyb n'aa", näng, "P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa pooj jé rabab'ëëh. Ta hã ji hyb n'aa jaw'yyk do tób n'aa yt hã ta hã rahyb n'aa jew'yyk, ta wë ramoo bok adëb bä, atsëm na-ããj hẽ. P'op Hagä Doo, tabag'ããs do tyng n'aa jó hasooh do tabawät da sa mahang, sa hã tamo n'aa jesuu da. 16 Dooh rasa boo bä, dooh rahoo kaaj boo bä. Dooh papỹỹj bag tak'ëp baju do rahob boo bä, dooh na-ããj hẽ tak'ëp batäng do rahob boo bä. 17 Tii d' tawén hadoo, B'éé T'aah, P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa hoo gad'oo bä hagëët do hag'ããs da sa hã, b'éé hagã n'aa ta masããh baad tabahag'ããs doo da. Tamahũũm da ta tii, naëng ji hedëb had'yyt hẽ hanoo doo hẽnh. P'op Hagä Do awug hõm da sa ty nabëëh, ta tii bä dooh ji aód wäd bä do hyb n'aa", näng 24 hedoo do wahë n'aa see kyyh.

8

Setsi däg do hadoo do kets'aa däk do ky n'aa hahỹỹh

1 Setsi däg kets'aa däk do ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa B'éé bado hõm bä kä, badatih däk hỹ pong jé 30 minut tahyb n'aa péh.

2 Tii bä setsi hedoo do ããs P'op Hagä Do matym gó hab'ëëh do ỹ hapëë kän. Tii bä takan'oo däk sa hã setsi gamehỹỹh do nahëëh, torõm-bet häd näng doo.

3 Tii bä kä, ããs see ana kän, rama ejuu do tyng pa tabag'ëëd däk. Buu benyym do ji ejuu do nahëë k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb ta moo gó tatón. Tii bä hajõng buu benyym do in-sijẽẽn häd näng do takan'oo däk ta hã, buu benyym do rama ejuu do tyng k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb jó tama ejuu hyb n'aa, P'op Hagä Do karapee ta hã ky n'aa ets'ẽẽ do daheeh P'op Hagä do hã takan'oo däk hyb n'aa. 4 Tii bä ããs moo gó naa in-sijẽẽn tsyg as'ëëg kän P'op Hagä Do wë. Atsyg as'ëëg kän ta wë, ta karapee ky n'aa ets'ẽẽ do sa kyyh sii hẽ. 5 Tii bä ããs bado däk buu benyym do nahëëh, rama ejuu do sëh me tah'aa däk, tii bä kä sahõnh hẽ hëëj haw'ããts hẽ wë tadawäts hyy kän. Tii bä tetoow kän, daruu däk, awyb kän, k'ããts katajus kän.

Setsi gamehỹỹh do nahëë torõm-bet häd näng do ky n'aa hahỹỹh

‡ **7:14** Jesus sa hyb n'aa dajëp do hyb n'aa kawug hõm sahõnh hẽ nesaa do sa h'yyb gó hanäng do paah. Tii d' né hẽ tahanäng pé tii.

6 Tii bä kä, setsi hedoo do ããs gameh'ỹỹh
do nahëë pats'ëë do ramatakä däk ragame-
hỹỹh hyb n'aa.
7 Tii bä pooj jé hadoo do ããs gamehå kän
ta gamehỹỹh do nahëëh. Tii bä kä, naëng
tak'ëp dagäp do pä hado däk doo, tëëg hõõ
majyyw mahang kamekuuj däk do na-ããj
hẽ kepyyj hyy kän hëëj hẽnh. Tamawoob
hẽ hadoo do see aooj jëë kän hëëj bód.
Tamawoob hẽ hadoo do häj n'aa bä hanäng
do uuh aooj jëë kän b'aah. Sahõnh hẽ jawii
aooj jëë kän.
8 Tii bä ããs see gamehå kän ta gamehỹỹh
do nahëëh. Tii bä kä, waëë hadoo tak'ëp
p'op nu däk do kadaw'uuh do kadawäts
tu akajar me. Akajar bód majyyw hado
däk. 9 Tamawoob hẽ ta me habong do uuh
dejëp. Tamawoob hẽ akajar me habong do
marakate uuh karejã bong.
10 Tii bä ããs see gamehå kän ta game-
hỹỹh do nahëëh. Tii bä sagõõh tak'ëp haeh
doo, ta bag tak'ëp hõõ eh do hadoo, p'op
naa tabadëë hyng. Tamii wób me, naëng
k'ããts gó hana do wób me tabadëë kän.
11 "Datsäng Doo", sagõõh häd. Naëng uuh
datsëë kän ta ti haj'aa. Hajõk badäk hahỹỹ
hã habong do radejëp ta ti naëng datsäng do
an'oo bä.
12 Tii bä, ããs see gamehå kän ta game-
hỹỹh do nahëëh. Tii bä sét hẽ papỹỹj bäh,
sét hẽ kamarab bäh karejã kän. Pawóp
hẽ papỹỹj bäh, pawóp hẽ kamarab bäh
mad'aak doo, dooh takarejã bä. Tama-
woob nuu me ji etyn bä sagõõh, tamawoob
hẽ hadoo do see karejã wät. Rababong
do paa badagyb däk. Sét adëb bä bód, sét
hẽ atsëm bód dooh bag näng péh. 13 Tii
bä, ỹ baheg'ããs bä, ỹ maa napäh wawii
p'op wë hã kapuuh do kyyh. Hahỹỹ da ta
kyyh: "Tak'ëp baad nado da, tak'ëp baad
nado da badäk hahỹỹ bä habong do sa hã,
tamawoob hẽ ããs mad'aak do ragamehỹỹh
do nahëë ragamehå bä kä. Tak'ëp baad
nado né da sa hã ta ti an'oo bä!", näng
wawii kyyh.

9

1 Tii bä ji moo séd me hadoo do ããs
kä gamehå kän ta gamehỹỹh do nahëëh.
Tii bä kä, ỹ hapäh sagõõh tũũ, hëëj hã
hadäng doo.* Ta hã takan'oo däk tak'ëp t'õp
gadarong do tabanesaa hẽnh noo tëg. 2 T'õp
gadarong do banesaa do tanoo gas'ëës bä,
ganyyh tëëg tsyg tak'ëp hadoo doo, p'op
hasëëk doo, tëëg hõõ tsyg näng do hadoo.
Papỹỹj, wë na-ããj hẽ ta tsyg ty gatsëë däk.
3 Ta tsyg mahang ragenyyh sabakar. Jé
pad'yyt hẽ, hëëj haw'ããts hẽ sabakar baboo
kän. Sa hã takan'oo däk sëëj betuuk doo
da rabetuuk hyb n'aa. 4 Kamejõ däk sa
hã jawii, b'aah, joom na-ããj hẽ ranarejãã
hyb n'aa. Kamejõ däk sa hã jããm hẽ hëëj
haw'ããts hẽ habong do P'op Hagä Do ma
heen n'aa sa maboor nanäng do rabetuuk
hyb n'aa. 5 Dooh takan'oo bä sa hã ta ti
radej'ëëp hyb n'aa, jããm hẽ takan'oo däk ji
moo séd me kamarab noo gó rarahejãã hyb
n'aa hëëj haw'ããts hẽ habong doo. Datés
do rahoop, sëëj ji tetuuk do ji ahoop doo
da. 6 Ta ti bawät noo gó hëëj haw'ããts
hẽ habong do ratyw n'aa esoos da radejëp
hyb n'aa paawä, tak'ëp rabahoop do hyb
n'aa. Ti hadoo né hẽ, dooh da rawyyd bä.
Rakarẽn da radejëb paawä, ti hadoo né hẽ,
dooh rahaja bä radejëb bä.
7 Rakaneb'ooh noo gó ji enyyw hõm
do kawaaro kaneb'ooh do pan'aa hadoo
sabakar. Soog hadoo k'ããts tëg gabarëëh
do s'ëëb sa nuu gó hatoonh doo. Ajyy ỹỹj
hãd hadoo sa mamets. 8 Ỹỹj sëën hadoo sa
sëën. Awad reãw häd näng do hadoo sa tëg.
9 Sa h'yyb gatsapoog n'aa, h'yy kasep'ook
sapaar s'ëëb hadoo. Tak'ëp maa nesaa do
sa këg kyyh, hajõng do kawaaro, kawaaro
ratakyyk do na-ããj hẽ kaneb'ooh doo hẽnh
waj'aah do ky hadoo. 10 Dõm enäh. Sëëj
hadoo sa w'ooh. Sa w'oo hã hana doo me
ta mahỹỹj me hëëj haw'ããts hẽ habong do
rabahoop ran'oo bä ji moo séd me kamarab
noo gó. 11 Ããs nesaa do t'õp gadarong
doo gó tabanesaa hẽnh naa hanyyh doo, sa
wahë n'aa. Eberew kyy me ta häd Abadõn.
Gereg kyy me ta häd Aporijõn.†
12 Pooj jé tak'ëp nesaa do s'ëëh hadoo doo
gó ỹ hapäh do tabëëj hõm kän. Pawóp hẽ
rahoop do pan'aa ti abong nä.‡

* **9:1** Ããs see tahyb n'aa pé ti sagõõh . † **9:11** "Rejãã doo," tahanäng pé ta häd. ‡ **9:12** Tamawoob hẽ hadoo do rahoop do pan'aa see 8.13 hã wawii her'oot do paa né tii.

13 Ji ma poo oow see pé hadoo do ããs gamehã kän tii bä ta gamehỹỹh do nahëëh.
Tii bä, P'op Hagä Do pa hahäng do in-sijẽẽn
rama ejuu do tyng k'ããts tëg gabarëëh do
s'ëëb, ta sasu me habëëh do poo gesõm
doo bä naa ỹ maa napäh ky ganyyh doo.
14 Hahỹỹ da ta ti kyyh ji ma poo oow see pé
hadoo do ããs hã: "Masood hõm ji meheet pé
hedoo do ããs tamii maeh do Éw-Parat häd
näng doo bä kamaw'yyd däk doo", näng poo
gesõm doo bä naa ganyyh do kyyh. 15 Tii
bä tasood hõm ji meheet pé hadoo do ããs,
tamawoob hẽ hadoo do uuh badäk hahỹỹ
hã habong do radej'ëëp hyb n'aa. Ta ti noo
gó bë no n'aa däg né hẽ, ta ti radej'ëëp hyb
n'aa ji meheet pé hedoo do ããs P'op Hagä
Do enyyw däk. 16 Ỹ maa napäh nyy hẽ
sa warahén kawaaro jó hah'ũũm doo: 200
milhões.

17 Hahỹỹ da säh ỹ hadoo doo gó ỹ hapäh
kawaaro, ta jó hah'ũũm doo: Ty gahiin,
tëëg hõõ ty hahiin do hadoo, jabaruut,
saw'aak do na-ããj hẽ sa h'yy gatsapoog
n'aa. Kawaaro sa nuuh, awad reãw
nuu hãd hadoo. Sa noo gó naa ganyyh
tëëg hõõ, tëëg tsyg, saw'aak do na-ããj
hẽ. 18 Tamawoob hẽ hadoo do uuh badäk
hahỹỹ hã habong do dejëp, tëëg hõõ, tëëg
tsyg, saw'aak do mahỹỹj. 19 Sa hejój banä
kän sa noo gó naa, sa dõm hã naa. Aw'yy
hadoo sa dõm. Sa dõm poo gad'oo hã
nu enäh. Tii me rarejãã badäk hahỹỹ hã
habong doo.

20 Hëëj haw'ããts hẽ habong do wób,
nadejëp doo, sahõnh hẽ ta ti rabahapëë
né paawä, dooh rat'yyd kamehĩĩn bä
baad nadoo do ramoo bok do hã. Dooh
reréd bä karap'aar h'yyb nesaa do rahyb
n'aa jew'yyk doo. Dooh reréd bä sa
kabarii rahyb n'aa jew'yyk doo. K'ããts
tëg gabarëëh do s'ëëb, k'ããts tëg hawak do
s'ëëb, k'ããts tëg hahiin do s'ëëb, pä s'ëëb,
b'aa s'ëëb ta ti sa kabariih. Dooh rahapëë
bä, dooh ramaa napëë bä, dooh raboo
bä. 21 Dooh badäk hahỹỹ bä habong do
rat'yyd kamehĩĩn bä ta wób radej'ëëp do
hã, ramehëm do hã, sa ỹỹm nadoo do sii, sa
patug nadoo do sii rabeỹỹh do hã, ta wób
sa ma rets'ëëk do hã.

10

Kerih do kapõõs do ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä ããs tak'ëp kabaj'aa do see ỹ ba-
hapäh hỹ pong jé naa hahyng doo.* Wë
puh mahang tabahyng. Sarahõd ta nu
pong jé tabakëë. Papỹỹj gabarëëh do hadoo
ta mamets. Tëëg hõõ hadoo ta tsyym.
2 Kerih do kapõõs do paa kapyn hõm do ta
moo gó. Ta tsyym hub akajar jó tabahäng.
Hëëj hã ta tsyym s'ỹỹ bahäng. 3 Tak'ëp ta
kyyh, awad reãw häd näng do hahih wät
do hadoo, ãm n'aa näng doo. Taky ganyyh
bä, setsi hedoo do darung do raky gadoo.
4 Ỹ berih bä paawä setsi hedoo do darung
do sa kyyh, ỹ maa napäh kyyh hã ỹỹ, hỹ
pong jé naa hahỹỹ da ky hadoo doo: "Merii
manä setsi hedoo do darung do raher'oot
doo. Maher'ood manä da", näng hỹ pong jé
naa ky ganyyh do kyyh hã ỹỹ.

5 Tii bä, ããs akajar jó, hëëj hã na-ããj hẽ
hagëët do ỹ hapëë wät doo, p'op ta moo hub
tagadahëë kän wë hã. 6 Tii bä kä, hedëb
had'yyt do häd gó, ky kaneh'ỹỹt doo me
taky däng. Wë, papỹỹj, kamarab, sagõõh,
badäk hahỹỹh, sahõnh hẽ ta hã hanäng do
sii hẽ, akajar ta me habong do sii hẽ pahuuj
wät do häd gó né hẽ taky däng. Hahỹỹ da
ta kyyh: "Dooh da P'op Hagä Do gadaa wäd
bä. 7 Ta gamehỹỹh do nahëë setsi hadoo do
ããs kä gamehã bä kä, kaja däg kän da P'op
Hagä Do h'yyb däng do ji nahapäh nä doo.
Ta ky n'aa rod sa hã tametëëh do paa hadoo
doo da né da", näng ããs kyyh.

8 Tii bä kä, hỹ pong jé naa ky ganyyh do
kyyh, pooj jé ỹ maa napäh doo, p'aa hẽnh
taky hadoo hã ỹỹ. "Magado kerih do kapyn
däk doo, ããs akajar jó, hëëj hã tsyym häng
do moo gó naa", näng ta kyyh hã ỹỹ. 9 Tii bä
ta wë ỹ bahõm, ỹ betsẽẽ kerih do tabanoo
hyb n'aa hã ỹỹ. Ti taky hadoo hã ỹỹ: "Mado
däg. Makarëëb jëëh. Egëëh da a noo gó,
mabaa bëëh hadoo. A wog gó da matsing",
näng ta kyyh. 10 Tii bä kerih do ỹ bado däk
ta moo gó naa, ỹ awa jëng. Egëëh né hẽ
noh ỹỹ gó, mabaa bëëh hadoo. Ỹ karëëb
jëng jawén paa bä, matsii kän wok ỹỹ gó.
11 Tii bä rë tanyy ky hadoo hã ỹ hahỹỹ da:
"Kamejõ däk a hã, p'aa hẽnh mamaher'oot

* **10:1** Badäk hahỹỹ bä naa Jowãw bahapäh tii.

hyb n'aa ta jawén hana do ky n'aa P'op Hagä Do metëëh do hajõk do hëëj haw'ããts hẽ habong do sa ky n'aa hã, hajõng häj n'aa babuuj sa ky n'aa hã, hajõk hedoo do badäk hahỹỹ bä sa kyyh her'oot do sa ky n'aa hã", näng hã ỹ her'oot doo.

11

Pawóp hadoo do P'op Hagä Do ky n'aa rod sa ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä takan'oo däk hã ỹỹ ji metyy n'aa nahëë ji tatu hadoo doo. Ti rë tanyy ky hadoo hã ỹỹ: "Ahõm, mety P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa ta madawëët doo, ta gagod, h'ëëd pénh tanu däk. Mamety na-ããj hẽ P'op Hagä Do hã rama ejuu do tyng. Metsén ta tii bä P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo, nyy hẽ. 2 Mety manä P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa wahoo. Ta ti takan'oo däk P'op Hagä Do karapee nadoo do sa hã. 42 ta kamarab n'aa rababep panang Jerusarẽnh. Ti hyb n'aa mety manäh.* 3 Ỹ mejũũ da pawóp hadoo do këh ỹ n'aa herot doo. Këh ỹ n'aa ramaher'oot da ta wób sa hã ta ti 1,260 ta ãh noo gó.† Saroor hebaan do hejooh do ji h'yy katón do heen n'aa rapadedëëk da", näng ta kyyh. 4 Pawóp hadoo do ta ky n'aa rod, pawóp hadoo do joom oriib, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hẽ bag'ããs do pooj jé habëëh do tii.‡ Pawóp hadoo do ta bag tyng, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hẽ bag'ããs do pooj jé habëëh do ti na-ããj hẽ.§ 5 Sa majĩĩ rakarẽn bä rarahejã bä paawä sa hã, tëëg hõõ ganyyh sa noo gó naa sa majĩĩ ra-gawats'iik hyb n'aa. Tii da radej'ëëp sahõnh hẽ sa hã rarejãã karẽn do paawä. 6 P'op Hagä Do an'oo däk sa hã 42 kamarab noo gó naëng nadots wäd ran'oo bä, P'op Hagä Do ky n'aa raher'ood nuuj jé. P'op Hagä Do an'oo däk majyyw hado däk ran'oo bä naëng. Tan'oo däk na-ããj hẽ sahõnh hẽ hedoo pé baad nadoo doo me badäk hahỹ rarejãã. Rakarẽn do pénh tii d' rabad'oo P'op Hagä Do anoo sa hã.

7 Rabahajaa bä kä P'op Hagä Do ky n'aa ramaher'oot doo, 42 kamarab bahëëj jëng bä kä, tabanas'aa, tak'ëp t'õp gadarong doo gó naa, tabanesaa hẽnh naa hanyyh do kamaj'ĩĩ da sa wë, taj'aa et'ëëk da sa hã, tadej'ëëp da. 8 Panang ky n'aa etsëëh do tyw n'aa bä abë hõm da sa kamag n'aa. Panang Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do repëëm däk do paa ti panang ky n'aa etsëëh doo. Sodoma, Esit na-ããj hẽ ramaneëënh ta ti panang häd wób.** 9 Sahõnh hẽ né hẽ badäk hahỹỹ bä habong doo, ajyy, ỹỹj, sahõnh hẽ panaa uuh, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do sa uuh, sahõnh hẽ häj n'aa babuj uuh na-ããj hẽ, tamawoob hẽ ta ãh, sét hẽ ta bód ta jó noo gó raheg'ããs da sa kamag n'aa paah. Dooh da ran'oo bä sa kamag n'aa radakä jëë bä. 10 Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do ratsebé da pawóp hadoo do dejëp do paa sa hyb n'aa. Tak'ëp ratsebé do hyb n'aa kä, sa matym n'aa ramejũũ da sa da hadoo do wë. Tii d' rawén d'oo tak'ëp rabahoop do hyb n'aa paa pawóp hadoo do ta ky n'aa rod sa moo gó.

11 Ti hado né paawä, tamawoob hẽ ta ãh, sét ta bód ta jó jawén paa bä, ta pahuunh do ji edëb hanoo do P'op Hagä Do hã hana do edëëb bong sa kamag n'aa paah. Edëb bë kän. Tak'ëp rabeỹỹm bong sahõnh hẽ ta ti hapäh doo. 12 Tii bä pawóp hadoo do ramaa napëë wät kyyh tak'ëp hadoo do hỹ pong jé naa. "Bë as'ëëg wawẽẽ hẽ", näng ta ti kyyh sa hã. Tii bä wë puh mahang rabas'ëëg kän hỹ pong jé sa majĩĩ matym gó.

13 Ti noo gó né hẽ tak'ëp k'ããts katajus wät. Tób panang bä hatoonh do ji moo sahõnh hẽ ken'yyh sét hẽ kag'ëëd bëëh. 7 miw panang buuj dejëp k'ããts katajuus do haj'aa. Ta wób kä, kedëëb bong do raj'aa etsëë wäd kän tii bä P'op Hagä Do hỹ pong jé hawät doo.

14 Tabëëj hõm kän pawóp däg kä tak'ëp nesaa do s'ëëh hadoo doo gó ỹ hapäh doo. Tamawoob hẽ hadoo doo kä ti awät nä.

---

* **11:2** Rawén bep da, raty n'aa ges'yyk do hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa wahoo. Rakarẽn rarejãã tii. Dooh rahyb n'aa jewyyg bä da, tahanäng pé tii. † **11:3** 1,260 ta ãh hedoo doo, 42 kamarab né tii, tëg nad'ëëd is do 2 hã takerii däk doo. ‡ **11:4** P'op Hagä Do ky n'aa rod Sakarija häd näng do hapäh do paa ti ta tii. § **11:4** Joom oriib, ta bag tyng pawóp hadoo doo, ta ky n'aa rod sa metëë n'aa tii. ** **11:8** Jerusarẽnh panang hã rapes'ããp tii.

Setsi däg do gamehỹỹh do nahëë ky n'aa hahỹỹh

15 Tii bä setsi hedoo do ããs kä gamehå kän ta gamehỹỹh do nahëëh. Tii bä hajõng kyyh tak'ëp ky hedoo do ky ganä kän hỹ pong jé. Hahỹỹ da sa kyyh:

"Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yy kaha'eeh doo,
Kristo tah'yyb däng do na-ããj hẽ tii kä hỹỹ kä sahõnh hẽ badäk hahỹ bag'ããs doo.
Tabagãã had'yyt da", näk sa kyyh.

16 Tii bä 24 hedoo do wahë n'aa, sa bagã tyng n'aa jó hat'oonh do rabehyy b'ëëh P'op Hagä Do matym gó. Tũũ sa maboor me rabehyy bëëh, P'op Hagä Do raj'aa etsëë kän. 17 Hahỹỹ da sa kyyh:

"A wë ãã tseb'ee, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo.
Õm né ti da hẽ hawät doo, p'ooj ub hawät doo, hỹ jawén hawäd had'yyt doo.
A wë ãã wén tseb'ee, tak'ëp hadoo do a hejój mametä däk do hyb n'aa,
sahõnh hẽ mabagãã däg kän do hyb n'aa.
18 Tak'ëp sahõnh hẽ häj n'aa babuuj rakawajããn paa a wë.
Kaja däg kän hỹỹ kä makawajããn doo gó ta säm mabaanh doo.
Kaja däk dejëp do paa nesaa doo hẽnh maky n'aa etyy doo.
Kaja däk na-ããj hẽ ta säm baad hadoo do manoo do a ky n'aa rod sa hã,
tsyt hẽ a wë kasëëw bong doo, õm weh'ëëh do sa wë na-ããj hẽ.
Tii d' mabad'oo ky n'aa nets'äs do sa hã, ky n'aa etsëëh do sa wë na-ããj hẽ.
Õm rejãã da badäk hahỹ rejãã doo", näk sa kyyh.

19 Tii bä noo kasëëts däg kän P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa hỹ pong jé hasooh doo. Ta hood P'op Hagä Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa ji hapëë kän tii bä ta gó hahäng doo. Tak'ëp tabawyp tii bä, tak'ëp tadarung, et'oom, naëng tak'ëp dagäp do pä hado däk do kajäg kän.

12

Ỹỹnh, tabanas'aa daheeh Jowãw hapäh do ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä kä, tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa ganyyh wë hã. Ỹỹnh ganyyh. Papỹỹj gabarëëh doo da ta saroor tagana doo. Kamarab jó tabagëët. 12 sagõõh ta nuu gó hasooh do hã.* 2 Etaah ỹỹnh hadoo doo. Tak'ëp tabawaam ajãn mahỹỹj ganyyh do hyb n'aa.

3 Tii bä tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa see ganyyh wë hã. Tabanas'aa hahiin do tak'ëp haeh do ganyyh. Setsi ta nuuh. Setsi ta soog. Ji moo sahõnh hẽ ta s'ããn, dõm näng.† 4 Tamawoob hẽ hadoo do uuh sagõõh tadewäts hyng tũũ hëëj hã ta dõm me. Ỹỹnh hedoo do ajãn benäng do pan'aa pooj jé tabanas'aa bag'ëëd däk, ajãn benyy däk bä kä nayyw hẽ tabawëh hyb n'aa paawä. 5 Tii bä ta t'aah aj'yy enyy däg kän. Dooh tabanas'aa haja bä ỹỹnh hadoo do t'aah tawëë jëë bä, nayyw hẽ P'op Hagä Do masäg kän do hyb n'aa ta wë, tabagã tyng n'aa wë kä. Sahõnh hẽ häj n'aa buuj ỹỹnh hadoo do t'aah bag'ããs da. Tagawats'iik da ta hã ky nadah'eeh doo.‡ 6 Tii bä ỹỹnh hadoo do kejën hõm tabanawäng hẽnh, ta pooj jé P'op Hagä Do benyyw däk doo hẽnh. Ta tii bä ỹỹnh rabahagãã kän 1,260 ta å noo gó.§

7 Tii bä rakaneb'ooh hỹ pong jé. Mikéw kä, ããs sa wahë n'aa, ããs ta sii habong do rakaneboh kän tabanas'aa sa sii, ããs nes'aa padëëk do tabanas'aa karapee sa sii. 8 Tabanas'aa rakamajẽ boo né paawä Mikéw sa wë, dooh tahaja bä Mikéw. Ti hyb n'aa dooh takan'oo wäd bä hỹ pong jé raboo boo bä, tabanas'aa hã, ta karapee sa hã. 9 Tabanas'aa yb paa radawäts hyng tũũ. Ti né hẽ ti aw'yy hadoo do p'ooj ub

* **12:1** Isaraéw buuj P'op Hagä Do karẽn do moo bok do heen n'aa tahyb n'aa pé ta ti ỹỹnh. † **12:3** Nesaa Do Yb né hẽ ti tabanas'aa. ‡ **12:5** Gereg kyy me hahỹỹ da takerii däk: "Sapaar s'ëëb tabagã n'aa heen n'aa da." Sa moo gó bagã n'aa ratón rabag'ããs do heen n'aa. Sapaar s'ëëb tabag'ããs do heen n'aa, tagamawats'iik do ta majĩĩ, ta hã ky nadah'eeh doo, tahanäng pé tii. Jesus ky n'aa né ti hahỹỹh. § **12:6** 42 kamarab tii. Tamawoob hẽ ta baab, ji ma poo oow see pé kamarab ta jó tii.

hawät do Dijab ramaneëënh doo, Nesaa Do Yb. Ti né hẽ ti ta s'ee hẽnh, dawëë P'op Hagä Do mahǎnh sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do h'yyb mahũũm do paah. Badäk hahỹỹ hẽnh radawäts hyng, ããs nesaa do ta karapee hedoo do daheeh.

10 Tii bä ỹ maa napäh tak'ëp hỹ pong jé her'oot doo. Hahỹỹ da ta kyyh:

"Kaja däg kän hỹỹ kä P'op Hagä Do ji ted'ëëp
do Nesaa Do Yb hejój mahǎnh.
Kaja däg kän na-ããj hẽ ta hejój me sahõnh
hẽ tabag'ããs doo.
Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hyb
n'aa jawyg däk hỹỹ kä sahõnh hẽ sa
bahǎnh.
Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do dawäts
hyng do hyb n'aa ër hỹỹj hedoo do
ky n'aa tapa had'yyt hẽ do P'op Hagä Do
matym gó.
11 B'éé T'aah majyyw hyb n'aa,
ta ky n'aa ramaher'oot do hyb n'aa, raky
daheeh do hyb n'aa na-ããj hẽ
ta ti raj'aa et'ëëk ta ti sa majĩĩ, Nesaa Do Yb.
Dooh ta bahǎnh rakamahǎn bä badäk
hahỹỹ hã ji hawät doo.
Ti hyb n'aa, dooh reỹỹm bä dajëb hã.
12 Ti hyb n'aa, bë tsebee hỹ pong jé.
Sahõnh hẽ bë hỹ pong jé habong do bë
tsebee!
Bëë kä, badäk hahỹỹ bä habong doo,
akajar me habong do na-ããj hẽ,
tak'ëp nesaa da bë hã bë wë Dijab bahyng
do hyb n'aa.
Tak'ëp né hẽ takawajããn,
tahapëë däk do hyb n'aa edaa däk radawäts
gëët doo",
näng hỹ pong jé her'oot do kyyh.

13 Tabanas'aa bahapäh bä kä ti tũũ, badäk hahỹỹ hẽnh radawäts hyng doo, ta no n'aa masoo ỹỹnh t'aah henäng doo. 14 Dooh tabanas'aa haja bä, ỹỹnh hadoo do hã takan'oo däk do hyb n'aa wawii tak'ëp haeh do këg, tabanawäng hẽnh ta hã tabenyyw däk doo hẽnh takapuh hõm hyb n'aa, takejën hyb n'aa. Ta tii bä rabahag'ããs ta hã tamawoob hẽ ta baab, ji ma poo oow see pé kamarab ta jó. Dooh aw'yy hadoo do haja bä ta t'ĩĩ hẽnh tahõm bä. 15 Tii bä aw'yy hadoo do etsós wät naëng. Tamii hado däk. Takarẽn paawä wän n'aa hejoonh do bahëm hyng ỹỹnh. 16 Dooh tahaja bä. Ỹỹnh hadoo do k'ããts masaa kän. K'ããts karëëb jëng tamii tabanas'aa noo gó ganyyh doo. 17 Ti hyb n'aa tak'ëp tabanas'aa kawaj'ããn kän ỹỹnh wë, ti hyb n'aa ahõm kän ỹỹnh hadoo do panaa wób sa wë takamaj'ĩĩ hyb n'aa. P'op Hagä Do mejũũ do ky dah'eeh do ti ta panaa wób,** Jesus ky n'aa nerét doo. 18 Tii bä akajar nabyy me tabanas'aa bag'ëëd däk.

13

Tabanas'aa see akajar me naa hanyyh do ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä ỹ hapäh tabanas'aa see akajar me naa hanyyh doo. Setsi ta nuuh. Ji moo sahõnh hẽ ta s'ããn. Ta s'ããn hã ti atoonh ta soog. Sét ken'yyh ta nuu hã takerii däk ta häd wób P'op Hagä Do tah'yyb rejãã doo. 2 Awad rewopaad häd näng do hãd hadoo ta ti tabanas'aa ỹ hapäh doo. Awad see péh, uus häd näng do hadoo ta tsyym, ta mooh. Awad reãw häd näng do noo hadoo ta nooh. Tabanas'aa seeh, dõm näng doo,* pooj jé ỹ hapäh doo, an'oo däk ta hejój, tabag'ããs doo, tabanas'aa akajar me hanyyh do hã. Tan'oo däk na-ããj hẽ ta hã tak'ëp tahyb n'aa jawyg däk hyb n'aa. 3 Akajar me hanyyh do tabanas'aa nuu see hã ta rog noo eh do paa tyw n'aa. Dajëp ji edoo né paawä ta rog mahỹỹj, dooh tadajëb bä. Mah'uu däk ta rog. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do rahyb n'aa meuunh, rawén ky sũũt tabanas'aa tame hanyyh doo. 4 Tii bä badäk hahỹỹ bä habong do rahyb n'aa jewyyg däg kän tabanas'aa dõm näng doo, tabanas'aa akajar me hanyyh do hyb n'aa jawyg däk tan'oo däk do hyb n'aa. Tabanas'aa akajar me hanyyh do na-ããj hẽ rahyb n'aa jew'yyk. Hahỹỹ da sa kyyh: "Dooh hahỹ tabanas'aa akajar me naa hanyyh do hadoo péh. Dooh hajaa pé ta hã j'aa ketsë péh", näk sa kyyh.

5 Tii bä tabanas'aa akajar me hanyyh do hã takan'oo däk ta hã hẽ taj'aa etsë ta ky n'aa hã. Takan'oo däk ta hã taher'oot doo me P'op Hagä Do tah'yyb rejãã doo.

** **12:17** Jesus hã h'yy ka'eeh do tii. * **13:2** Nesaa Do Yb tii.

Takan'oo däk ta hã 42 kamarab noo gó
h'yyb jawyg gó tamejũũ hyb n'aa. 6 Tii
bä taher'ood kän nesaa do P'op Hagä Do
tah'yyb rejãã doo. Taher'ood kän P'op
Hagä Do häd rejãã doo. Taky n'aa re-
jãã P'op Hagä Do karapee, P'op Hagä Do
panang, hỹ pong jé habong do na-ããj hẽ.
7 Takan'oo däg kän ta hã P'op Hagä Do
karapee, tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do
wë takamaj'ĩĩ hyb n'aa. Takan'oo däk sa
hã taj'aa et'ëëk hyb n'aa. Tii bä takan'oo
däk ta hã, sahõnh hã tamejũũ hyb n'aa.
Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do hã,
ajyy, ỹỹj sahõnh hẽ sa panaa hã, sahõnh
hẽ sa kyyh her'oot do hã, sahõnh hẽ häj
n'aa babuuj hã tamejõ kän. 8 Sahõnh hẽ
badäk hahỹỹ bä habong doo, sa häd kanerii
däk do edëb had'yyt hẽ gadoo do heen n'aa
hã raj'aa etsë da tabanas'aa. B'éé T'aah,
badäk hahỹỹ bä tadu dahäng noo gó naa
P'op Hagä Do h'yyb däng do tadajëp hyb
n'aa, ta ti ti ji edëb had'yyt do heen n'aa
danäh.†

9 Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ maa nap'ëëh do
ramaa newëë hahỹỹh:
10 “Jé sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng do sa
majĩĩ rameso padëëk hyb n'aa,
sa majĩĩ moo gó rakameso däk né da.
Jé sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng do sẽn-jeer
me radej'ëëp hyb n'aa,
sẽn-jeer me radejëp né da.”

Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ h'yyb jawyg gó
P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw
bong do ragadoo ta tii. Taw'ããts hẽ dooh
rah'yy gejë bä Jesus hã rah'yy ka'eeh do hã.

Tabanas'aa see k'ããts gó naa hanyyh do ky n'aa hahỹỹh

11 Tii bä tabanas'aa see k'ããts gó naa
hana doo kä ỹ bahapëë kän. Pawóp hẽ
ta s'ããn. B'éé t'aah s'ããn hadoo ta s'ããn.
Tabanas'aa dõm näng do hadoo ta kyyh.‡
12 Tabanas'aa akajar me hanyyh do paa
hejój gó, sahõnh hẽ ta ti hyb n'aa jawyk
doo gó tabanas'aa k'ããts gó hana do bawät.
Tabanas'aa pooj jé hanyyh do ky gabuuj
gó tamoo wät sahõnh hẽ tamoo wät doo.
K'ããts gó hana do anoo sahõnh hẽ badäk
hahỹỹ bä habong do rahyb n'aa jew'yyk
tabanas'aa ta nuu see rog mah'uu däk do
paah. 13 Tak'ëp meuj n'aa näng do heen
n'aa tabanas'aa k'ããts gó hanyyh do moo
wät. Tëëg hõõ sii hẽ adëë hyng tũũ hỹ pong
jé naa tan'oo bä badäk hahỹỹ bä habong do
sa matym gó. 14 Meuj n'aa näng do heen
n'aa tabanas'aa tame hanyyh do paa ky
gabuuj gó tamoo wät do hyb n'aa, tawad'ii
kän badäk hahỹỹ hã habong doo. Tame-
jũũ sa hã, kabarii tabanas'aa rog näng do
paa heen n'aa ratama hyb n'aa, ta tii hã
raweh'ëëh hyb n'aa. Tabanas'aa rog näng
do paa né paawä, sẽn-jeer haj'aa, edëp nä.
15 Tii bä tabanas'aa k'ããts gó naa hanyyh
do hã takan'oo däk, kabarii tabanas'aa rog
näng do paa heen n'aa tabedëb gëët hyb
n'aa kä. Kabarii hedëb wät do hyb n'aa,
er'ood kän. Tamejũũ radej'ëëp hyb n'aa
sahõnh hẽ kabarii ta heen n'aa hã hyb
n'aa najew'yyk doo. 16 Tamejũũ na-ããj
hẽ, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do
sa moo hub hã tanado bä sa maboor hã
radadäk ta heen n'aa. Ky n'aa nets'äs do
hã, ky n'aa etsëëh do hã, ma näng do hã,
kas'uut do hã, kariw n'aa tamah do hã,
sahõnh hẽ sa karom hã na-ããj hẽ radadäk
da ta ti heen n'aa. 17 Ta ti heen n'aa
nanäng doo, dooh da tahaja bä tets'ẽẽ bä
takarẽn doo, dooh na-ããj hẽ tahaja bä ta wë
hanäng do tesëëm bä. Tabanas'aa tame naa
hanyyh do paa häd né ti ta heen n'aa. Ta
häd numero n'aa tii. 18 Taw'ããts hẽ tak'ëp
ji h'yy ganäng hahỹỹ hã. Taw'ããts hẽ jé
h'yy ganäng do tahyb n'aa newëë nyy d'
tahanäng pé tabanas'aa numero n'aa. 666
ta numero n'aa. Aj'yy häd né tii.

14

B'éé T'aah 144 miw ta wë kasëëw bong do ta sii habong do ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä ỹ hegãã wät. Pój ỹỹ jé ỹ bahapäh
B'éé T'aah waëë Sijõn häd näng do jó hagëët
doo.* Ta sii rababok 144 miw ta karapee
wób. Sa maboor hã takerii däk B'éé T'aah

† **13:8** Ta tii hã sa häd kerih doo, dooh raj'aa etsëë bä tabanas'aa. ‡ **13:11** Kaja hẽ tah'yyb mahũũm sahõnh hẽ sa wë ji edoo né paawä, tak'ëp ji tawadii Nesaa Do Yb bad'oo doo da, tahanäng pé tii. * **14:1** Waëë Sijõn häd näng do jó P'op Hagä Do tób n'aa basooh ti noo gó. Ta tii bä Jerusarẽnh panang basooh na-ããj hẽ.

häd, B'éé T'aah Yb häd daheeh. 2 Tii bä ỹ maa napäh hỹ pong jé hana do maa ena doo, gawakaa p'op hana do maa ena do hadoo, darung do tak'ëp maa ena do ky hadoo. Etẽn do nahëë hajõng tyd näng do retẽn do hadoo ỹ maa napäh doo. 3 P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa pooj jé, ji meheet pé kabaj'aa do pooj jé, 24 wahë n'aa sa pooj jé 144 miw hedoo do papuuj ky n'aa kä rejäm kän. Dooh hajaa pé ta ti kejäm do ma kametëëk péh. Jããm hẽ hajaa rama kamet'ëëg bä 144 miw hedoo doo, badäk hahỹỹ hã habong do mahang P'op Hagä Do wë kedëëb bong doo. 4 Ta ti hedoo doo, dooh noo gó rababok pé ỹỹj sa wë. Ti hyb n'aa baad had'yyt hẽ sa h'yyb P'op Hagä Do wë.† B'éé T'aah rahadaa had'yyt hẽ tahahõm hẽnh. Jesus dajëp doo me ta säm, rakets'ẽẽ hõm badäk hahỹỹ bä habong do sa mahang naa, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë, B'éé T'aah wë na-ããj hẽ ramoo bok hyb n'aa, pooj jé joom ag P'op Hagä Do wë kasëëw hõm do hadoo rabahadoo hyb n'aa. 5 Dooh noo gó ranoo kanesa bä. Baad had'yyt hẽ rababok.

Tamawoob hẽ hedoo do ããs sa ky n'aa hahỹỹh

6 Tii bä ỹ hapäh ããs seeh, p'op wë hã kapuuh doo. Jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã habong do hã tapanäk baad hadoo do nahänh do ky n'aa. Sahõnh hẽ häj n'aa buuj sa hã, sahõnh hẽ panaa sa hã, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do sa hã, sahõnh hẽ né hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa hã tapanäk. 7 Tak'ëp ta kyyh hahỹỹ da tapanäk bä: “Kaja däk sahõnh hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë h'yyb eỹỹm P'op Hagä Do hã, taw'ããts hẽ tak'ëp bë weh'ëëh, bë j'aa etsëë ta hã. Bë hyb n'aa jewyyg, wë, hëëj haw'ããts hẽ, akajar, naëng k'ããts gó naa ganyyh do mo haj'aa näng doo”, näng ta kyyh.

8 Tii bä ããs seeh, pooj jé hahõm do jawén tabana. Hahỹỹ da ta kyyh: “Gawatsig kän, gawatsig kän panang tak'ëp ky n'aa etsëëh do Babirõn häd näng doo! Ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do hadoo Babirõn panang. Tan'oo däk naëng oow mahỹỹnh do sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do sa hã, tak'ëp baad nadoo do ramoo bok hyb n'aa ta sii, P'op Hagä Do kawajããn tan'oo bä sa wë.”‡ 9 Tii bä ããs see ana kän, ããs pooj jé hah'ũũm do sa jawén. Tak'ëp ta kyyh. Hahỹỹ da taky hadoo: “Jé tabanas'aa akajar me hanyyh do hyb n'aa jew'yyk doo, kabarii ti tabanas'aa heen n'aa hyb n'aa jew'yyk do na-ããj hẽ, jé gadoo do tabanas'aa heen n'aa ta maboor hã, ta moo hã radadäk hyb n'aa, 10 ta ti hedoo do P'op Hagä Do rejãã da sa hã tak'ëp takawajããn doo gó. Tak'ëp sa hã tarejãã do rahoop da. Dooh da P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn bä sa hã.§ Ta ti hedoo do rahoop da pä hadoo saw'aak do hahõng do tak'ëp mahỹỹnh doo. Ããs P'op Hagä Do wë kasëëw bong do sa matym gó, B'éé T'aah matym gó na-ããj hẽ rahoop da tii. 11 Rahoop do tsyg as'ëëg had'yyt hẽ da. Dooh tahëëj bä tii. Dooh da takan'oo bä rakameh'ããk pé rahoop do hyb n'aa. Tabanas'aa, kabarii tabanas'aa heen n'aa na-ããj hẽ hyb n'aa jew'yyk doo, ta häd heen n'aa gad'oo do rahob had'yyt né da”, näng ããs kyyh.

12 Ta ti hana nä do hyb n'aa, taw'ããts hẽ h'yyb jawyk doo gó rababoo had'yyt hẽ P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw bong doo, tamejũũ do ky dah'eeh doo, Jesus hã h'yy ganajëng doo.

13 Tii bä ỹ maa napäh kyyh hỹ pong jé hana do hã ỹ ky hadoo doo. Hahỹỹ da ta kyyh: “Merii hahỹỹ da: Ky n'aa kedëng da hỹ jawén dejëp doo, h'yy ganajëng doo me Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo”, näng.

“Te hub né hẽ tii”, näng P'op Hagä Do Sahee. “Ta ti hedoo do rakameh'ããk da hejoonh do rahoop do mahãnh. Hỹ pong

† **14:4** P'op Hagä Do hã had'yyt hẽ rah'yyb padëëk. Dooh ta wób rah'yy kaha'eeh do hã rah'yy kae bä. Dooh kabarii hã rah'yy kae bä, dooh P'op Hagä Do rawad'ii bä, tahanäng pé ti dooh ỹỹj sa wë rabok péh. ‡ **14:8** Ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh doo, sa sii naëng oow mahỹỹj ha'oom do ky n'aa gó tabeh'ũũm. P'op Hagä Do mak'yys doo, ta wób h'yyb tatuk do sa nemuun P'op Hagä Do ramakyys hyb n'aa ky n'aa ti ta tii. § **14:10** Panyyg ky n'aa gó tabeh'ũũm ta ti ky n'aa Gereg kyy me. Hahỹỹ da takerii wät: “Tak'ëp mahỹỹnh doo, ta hood gó tagedu däk do tan'oo bä reëëk. Tak'ëp mahỹỹnh do tii. Dooh takamekuuj bä tanahejoonh hyb n'aa. P'op Hagä Do kawajããn tii.”

jé ragadoo né da baad hadoo do ramoo bok do säm", näng P'op Hagä Do Sahee.

Badäk hahỹỹ bä habong do ta hã h'yy kana'eeh do Jesus rejãã do ky n'aa hahỹỹh

14 Tii bä ỹ hegãã wät, wë puh hawak do ỹ hapäh pój ỹỹ jé. Wë puh pong jó ti asooh aj'yy hadoo doo. K'ããts tëg gabarëëh do ta soog ta nuu gó hasooh doo. Ta moo gó tatón joom ji nu gekãã do nahëë tak'ëp hehãm doo. 15 Tii bä ããs see bana kän. P'op Hagä Do tób n'aa, hỹ pong jé hasooh doo bä naa tabanyyh. Tak'ëp hadoo doo me ta kyyh taky hadoo wë puh pong jó hasooh do hã. Hahỹỹ da ta kyyh: "Mata däg badäk hahỹỹ hã habong doo, raky n'aa kety hõm hyb n'aa, joom ta nahëë me ji gekãã doo da, ji bataa doo da. Kaja däk nesaa do hã raky n'aa kety hõm do hyb n'aa, joom ahõõ däk do ji ata hõm do kajaa doo da", näng ããs kyyh wë puh pong jó hasooh do hã. 16 Tii bä kä, ta nahëë me wë puh pong jó hasooh do tanu gak'ãã hõm hadoo badäk hahỹỹ hã habong doo. Sahõnh hẽ tabata hõm.**

17 Tii bä P'op Hagä Do tób n'aa, hỹ pong jé hasooh doo bä naa tabanä kän ããs seeh. Ti na-ããj hẽ tatón joom nahëë tak'ëp hehãm doo. Uwa ag ji gamakãã do nahëë tii. 18 Tii bä ããs seeh, tëëg hõõ hagã n'aa, buu benyym do P'op Hagä Do hã rama ejuu do tyng bahäng bä naa tabana kän. Tak'ëp ta kyyh ããs joom nahëë hehãm do hatón do hã tamaher'oot bä. Hahỹỹ da taky hadoo ta hã: "Mado däg joom nahëëh, mata däg badäk hahỹỹ bä joom uwa ta tyd hã padëëk doo. Wah'ëë padäg kä ta ag." 19 Tii bä ããs gak'ãã hõm kän uwa ag badäk hahỹỹ bä hanäng doo. Tata hõm ta ag, tadewäts hõm kän ji gatsi do hood gó. Takawajããn doo gó tak'ëp da P'op Hagä Do rejãã da badäk hahỹỹ bä ta hã h'yy kana'eeh do tahanäng pé tii. 20 Tii bä sa tsyym me ragetsii kän uwa ag, ji getsi do hood panang w'oo hã hasooh doo gó. Majyyw ganyyh tagetsi do hood gó naa. Maee däk majyyw ganyyh doo. Kawaaro ewõd n'aa hã takajäk, p'op péj takajäk. Dawëë né hẽ takajäk, 300 kirõõm tahyb n'aa péh.††

15

Setsi ããs setsi tagadëëg ub nesaa do man'aa do ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä kä, tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa see ỹ hapäh hỹ pong jé. Setsi ããs ỹ hapäh, tagadëëg ub setsi nesaa do man'aa doo. Tagadëëg ub tawén hadoo, ta ti tabës bä, gawatsig hõm do hyb n'aa P'op Hagä Do kawajããn doo. 2 Tii bä aka-jar paras-ko s'ëëb hadoo, tëëg hõõ hadoo doo me kamekuuj däk do ỹ hapäh. Ta ti akajar hadoo do jó ỹ hapäh sahõnh hẽ j'aa kets'ëë doo, tabanas'aa akajar see me naa hanyyh do paa hã, kabarii ta heen n'aa hã na-ããj hẽ j'aa kets'ëë doo, ta häd numero n'aa ganad'oo do paah. Sa moo gó rapatsëë retẽn do nahëëh, sa hã P'op Hagä Do an'oo däk doo. 3 Tii bä rejäm kän Mosees, P'op Hagä Do karom paa ejäm wät do paah. Rejäm na-ããj hẽ B'éé T'aah h'yyb n'aa jaw'yyk do jäm n'aa. Hahỹỹ da sa kyyh rejäm doo:

"Tak'ëp meuj n'aa näng do sahõnh hẽ
mamoo wät doo
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do
Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo.
Baad had'op, heh'äät, sahõnh hẽ mamoo
wät doo,
õm, sahõnh hẽ had'yyt bag'ããs doo.
4 Jããm hẽ õm ti baad had'op doo,
tsyt hẽ nesaa do mahắnh hawät doo.
Sahõnh hẽ häj n'aa babuuj rabana da a wë,
õm rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa.
Tii d' rabad'oo da, baad had'op do mamoo
wät do kametä däg kän do hyb n'aa.
Ti hyb n'aa kä, sahõnh hẽ a hyb n'aa da
rah'yyb e'ỹỹm.
Tak'ëp da õm raweh'ëëh Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo.
Sahõnh hẽ õm da raj'aa etsë", näk sa kyyh
rejäm doo gó.

5 Ta ti jawén ỹ hegãã wät, tii bä ỹ hapäh tanoo kasëëts hõm P'op Hagä Do tób n'aa hỹ pong jé hanäng doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hood tób n'aa. 6 P'op Hagä Do tób n'aa gó naa rabanä kän setsi ããs, setsi

** **14:16** Panyyg ky n'aa gó tabeh'ũũm badäk hahỹỹ bä habong do taky n'aa etyy do ky n'aa. †† **14:20** Uwa ag nado ti rataa do ragetsi doo. Badäk hahỹỹ bä habong do P'op Hagä Do wë kamaj'ĩĩ do ããs radej'ëëp do ky n'aa tii.

baad nadoo do badäk hahÿÿ bä habong do rahoop do man'aa doo. Pããn papuuj rino häd näng do s'ëëb hawak do gabarëëh do sa saroor. Sa h'yyb mawyd k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb. 7 Tii bä, ji meheet pé kabaj'aa do see an'oo däk sa hã setsi ta hood k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb. Ta hood gó tagedu däk P'op Hagä Do hawäd had'yyt do kawajããn do metëë n'aa, badäk hahÿÿ bä habong do sa jó rahah'ook hadoo hyb n'aa. 8 Tii bä kä, ta tsyg P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëëh doo gó hana doo, ta hejój gó naa hana doo, jé pad'yyt däg P'op Hagä Do tób n'aa gó. Dooh hajaa pé P'op Hagä Do tób n'aa gó hajëë suun péh, ta ti setsi baad nadoo do badäk hahÿÿ bä habong do rahoop do man'aa do kajaa bä kä.

16

Setsi ta hood P'op Hagä Do kawajããn do metëë n'aa ky n'aa hahÿÿh

1 Tii bä, ÿ maa napäh kyyh tak'ëp hadoo do P'op Hagä Do tób n'aa bä naa hana doo. Hahÿÿ da taky hadoo setsi hedoo do ããs sa hã: "Bë ahõm, bë ahoog hyy badäk hahÿÿ hënh setsi hedoo do ta hood gó hanäng doo, P'op Hagä Do kawajããn do metëë n'aa", näng ta kyyh. 2 Tii bä pooj jé hadoo do ããs ahoog kän ta hood gó hanäng do hëëj jó. Tii bä, sahõnh hẽ tabanas'aa akajar me naa hanyyh do paa heen n'aa sa maboor hã, sa moo hã gado däk do hã, sahõnh hẽ kabarii ta heen n'aa hyb n'aa jew'yyk do hã na-ããj hẽ genyyh sa rog manahuuh doo, nesaa doo, datés doo.

3 Tii bä ããs see akajar me tahoog kän ta hood gó hanäng doo. Majyyw hado däk sahõnh hẽ naëng, kamag majyyw hadoo. Sahõnh hẽ akajar me habong do hedëp do paa dejëb kän.

4 Ããs see ahoog kän ta hood gó hanäng do sahõnh hẽ tamii me, naëng k'ããts gó ganyyh doo me na-ããj hẽ. Majyyw hado däk sahõnh hẽ naëng. 5 Tii bä ÿ maa napäh ããs naëng hagã n'aa, hahÿÿ da P'op Hagä Do hã her'oot doo:

"Baad had'op õm.
P'op Hagä Doo, tsyt hẽ nesaa do mahẵnh hawät doo,
da hẽ hawät doo, p'ooj ub hawät doo.
Baad hadoo do ti mamoo wät doo,
ta tii da sa hã maky n'aa etyy do hã,
6 Baad ub né ti sa hã mamoo wät doo,
a karapee tsyt hẽ a wë kasëëw bong doo,
a ky n'aa rod na-ããj hẽ radej'ëëp do hyb n'aa paah.
Sa majyyw gatsëk ran'oo bä radej'ëëp noo gó.
Ti hyb n'aa man'oo däk majyyw né hẽ rabeëëk hyb n'aa.
Sa h'yyb haj'aa hẽ tii", näng ããs naëng hagã n'aa kyyh.

7 Tii bä ÿ maa napäh kyyh P'op Hagä Do rama ejuu do tyng n'aa hã naa ããs her'oot do ky gadoo doo. Hahÿÿ da ti kyyh P'op Hagä Do hã:

"Ÿÿ, te hub né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo.
Baad had'op, heh'äät, sahõnh hẽ sa hã maky n'aa etyy doo", näng ti kyyh.

8 Tii bä ããs see papÿÿj hã kä tahoog kän ta hood gó hanäng doo. Tii bä kä, papÿÿj hã takan'oo däk badäk hahÿÿ bä habong do tarejãã hyb n'aa tak'ëp baju doo me. 9 Tii bä byyh hetä padëëk tak'ëp baju do haj'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ rahoop do mo haj'aa näng do raky n'aa was'ee kän. Tak'ëp rahob né paawä, dooh rat'yyd kamehĩĩn bä, dooh reréd bä nesaa doo. Dooh rakarẽn bä P'op Hagä Do rahyb n'aa jewyyg bä.

10 Tii bä ããs see ahoog kän ta hood gó hanäng do tabanas'aa akajar me naa hanyyh do paa bagã tyng n'aa jó. Tak'ëp tabadagyb däk jé pad'yyt hẽ tabanas'aa bag'ããs doo bä. Badäk hahÿÿ bä habong do nag'aad kegës, tak'ëp datés do rahoop do hyb n'aa. 11 P'op Hagä Do hÿ pong jé bag'ããs do raky n'aa was'ee kän tak'ëp datés do hyb n'aa, sa rog hyb n'aa na-ããj hẽ. Rahob né paawä, dooh rat'yyd kamehĩĩn bä baad nadoo do ramoo bok do hã. Dooh reréd bä baad nadoo doo. 12 Tii bä ji ma poo oow see pé ããs kä ahoog kän ta hood gó hanäng do tamii maeh do Éw-Parat häd näng doo me. Tamii Éw-Parat mawooj däk, sa wahë n'aa papÿÿj hana hẽnh naa

hena do sa warahén sii hẽ mawooj däk doo me rabatsëg hõm hyb n'aa kaneb'ooh doo hẽnh.

13 Tii bä ỹ hapäh tamawoob hẽ karap'aar h'yyb nesaa doo. Tabanas'aa dõm näng do noo gó naa ta see ganyyh, tabanas'aa akajar me naa hanyyh do paa noo gó naa ta see ganyyh, sa ky n'aa rod noo kanesa do noo gó naa ta see ganyyh.* Maj'ee hedoo karap'aar h'yyb nesaa doo. 14 Karap'aar h'yyb nesaa do né hẽ tii. Tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa ramoo bok. Jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ bä häj n'aa wahë n'aa wë rabahõm, häj n'aa wahë n'aa sa warahén sii hẽ rabats'yyt hyb n'aa kaneb'ooh doo hẽnh. P'op Hagä Do wë, ta karapee wë na-ããj hẽ rakaneboh paawä. P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ Haj'ap Do h'yyb däng do noo gó da ta ti kaneb'ooh do bawät.

15 Hahỹỹ da Jesus kyyh:

"Bë hyb n'aa matakä. Ỹ ana da rah'yy kanapeet bä, hets'ëëk do ji ganada bä takajaa doo da. Ky n'aa kedëng da jé hyb n'aa matakëë doo. Ta ti hadoo do hã dooh takado hõm bä ta saroor. Dooh da tanu mebyy bä, dooh ta si n'aa hẽ tawäd ỹ an'oo bä do hyb n'aa", näng Jesus.†

16 Tii bä tamawoob hẽ hadoo do karap'aar h'yyb nesaa do ran'oo bä hëëj sa wahë n'aa rakataa hyb n'aa Eberew kyy me Ar-Magedõn ramaneëënh doo bä.

17 Tii bä setsi däg do ããs kä ahoog hyy kän ta hood gó hanäng do wë hã. Tii bä ỹ maa napäh kyyh tak'ëp hadoo doo, maa eh do P'op Hagä Do tób n'aa hỹ pong jé hasooh doo bä naa, P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa bä naa. Hahỹỹ da ta kyyh: "Gawatsig hõm kän sahõnh hẽ!", näng. 18 Tii bä kä, tak'ëp tabawyb kän, tak'ëp tadarung, et'oom. Tak'ëp né hẽ k'ããts katajus kän, k'ããts ganabëëh. Badäk hahỹỹ bä ajyy radu doo noo gó naa rababok doo, dooh noo gó ta ti hedoo pé tak'ëp k'ããts katajuus do bawät. Tak'ëp né hẽ badäk hahỹ hëëj hã katajuus jé pad'yyt hẽ. 19 K'ããts nanäng panang tak'ëp ky n'aa etsëëh do yt hẽ hanäng do ganabëëh tak'ëp katajuus do haj'aa. Ganabëëh do haj'aa ketyn padäg kän panang paa tan'oo bä. Tamawoob däg panang tahaj'aa ketyn bong doo. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä hanäng do sa panang bä hanäng do tób kag'ëëd bëëh katajuus do haj'aa. Dooh P'op Hagä Do mabaan bä nesaa do panang ky n'aa etsëëh do Babirõn häd näng do babuuj ramoo bok do paah. P'op Hagä Do mejũũ rabeëëk hyb n'aa ta hood gó hanäng do mahỹỹnh doo, tan'oo däk tak'ëp rabahoop takawajããn doo gó sa hã tarejãã doo, tahanäng pé tii. 20 Sahõnh hẽ tsyt dëëg akajar me hanäng doo, sahõnh hẽ waëë na-ããj hẽ bedo bong. 21 Naëng tak'ëp dagäp do pä hado däk do kajäg hyy kän badäk hahỹỹ bä habong do sa jó. 40 kiw bahảnh pä hadoo kejäk doo. Tii bä P'op Hagä Do raky n'aa was'ee kän tak'ëp rabahoop pä hadoo kajäk do an'oo bä do hyb n'aa.

17

Ỹỹnh ky n'aa tabanas'aa ky n'aa daheeh hahỹỹh

1 Tii bä setsi hedoo do ããs, ta hood sa moo gó patsëë do paa sa see ana kän wë ỹỹ, tii b' taky hadoo hã ỹỹ: "B'ëëp, ỹ metëëh da a hã nyy da P'op Hagä Do rejãã da ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do yb, hajõng tamii takëën hã hasooh doo.* 2 Sahõnh hẽ häj n'aa sa wahë n'aa rabahe'ỹỹh hadoo ta ti ỹỹnh hadoo do sii. Badäk hahỹỹ hã habong do rabaoom kän do hadoo uwa s'ëëb mahỹỹnh do hã, ỹỹnh hadoo do sa hã taheno do hã. Baad nadoo do ỹỹnh hadoo do moo wät do h'yyb mahũũm kän",† näng ããs kyyh hã ỹỹ.

* **16:13** Tabanas'aa k'ããts gó naa hanyyh do né tii. 13.11-15 hã takerii däk ta ky n'aa. † **16:15** P'ooj ub, Jerusarẽnh bä hasooh do P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sa wahë n'aa awät kawõõt doo da atsëm. Tii d' tawén d'oo tahag'ããs hyb n'aa tób hagã n'aa ramatakä bä. Tawyyd bä tób hagã n'aa see haỹỹh doo, rado hõm ta saroor, raju hõm, tii bä ramejũũ bag hẽnh tababaaj hõm hyb n'aa ta tób hẽnh. Ti ky n'aa gó Jesus beh'ũũm tamatëëh do baad ji gada do ky n'aa hã. * **17:1** Panang Babirõn ramaneëënh do ky n'aa ti ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do Jowãw hapäh doo. Panang babuuj P'op Hagä Do mak'yys doo, ta see hedoo do hyb n'aa jew'yyk do ky n'aa tii. Hajõng do tamii, hajõng badäk hahỹ hëëj babuuj, panang buuj ky s'ũũt doo. † **17:2** Sahõnh hẽ häj n'aa sa wahë n'aa raky dahé däk, ramoo boo däk nesaa do ta ti panang buuj sa hã metëëh doo. Séd rah'yyb hedo däk nesaa do hã, tahanäng pé tii.

3 Tii bä s'ëëh hadoo ỹ hapäh P'op Hagä
Do Sahee an'oo bä. Säh ỹ hadoo doo gó ããs
ỹ tamahũũm kän tabanawäng hẽnh. Ta tii
bä ỹ hapäh ỹỹnh tabanas'aa hãd hahiin pé
do jó hasooh doo. Tabanas'aa hã takerii
däk séd dó ta häd wób P'op Hagä Do h'yyb
rejãã doo. Setsi tabanas'aa nuuh. Ji moo
sahõnh hẽ ta s'ããn. 4 Jabaruut péh, hãd
hahiin pé ta mahang ỹỹnh saroor. K'ããts
tëg gabarëëh do s'ëëb, pä gabarëëh do ky
n'aa gebah doo, nu gabarëëh do perora häd
näng do na-ããj hẽ ta hetsó tapadedëëk doo.
Ji eëëk do hood n'aa k'ããts tëg gabarëëh do
s'ëëb ta moo gó. Séd dó nesaa péh, hesus
hadoo do ta gó ta wób sii tabahe'ỹỹh do
hyb n'aa. 5 Hahỹỹ da takerii däk ta maboor
hã: "Babirõn, panang tak'ëp ky n'aa etsëëh
do ỹỹh. Ỹỹj hajõk do sii he'ỹỹh do sa ỹỹn.
Sahõnh hẽ tak'ëp nesaa do badäk hahỹỹ bä
hanäng do du n'aa doo." Tii d' né takerii däk
ta maboor hã, tahanäng pé baad ji nahapäh
doo. 6 Aoom ỹỹnh hadoo doo. Tawén oom,
P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw
bong do sa majyyw, Jesus ky n'aa nerét do
sa majyyw tadej'ëëp do teëg wät do hyb
n'aa.

Tak'ëp ỹ hyb n'aa meuuj wät ỹỹnh hadoo
do ỹ bahapäh bä. 7 Tii bä ããs ky hadoo
hã ỹỹ: "Hëd n'aa mahyb n'aa meuunh?
Õm ỹ maher'oot da ỹỹnh ky n'aa, nyy d'
tahanäng péh. Õm ỹ maher'oot da na-ããj
hẽ tabanas'aa setsi nuu näng doo, ji moo
sahõnh hẽ s'ããn näng do ỹỹnh jó jasooh do
ky n'aa, nyy d' tahanäng péh. 8 Tabanas'aa
mahapäh doo, pooj jé tabawäd wät paah.
Da hẽ dooh tawäd bä. Ti hadoo né hẽ
tak'ëp t'õp gadarong doo gó naa, tabanesaa
hẽnh naa taganyyh da tagawatsig hõm hyb
n'aa kä. Badäk hahỹỹ bä habong doo, sa
häd badäk hahỹ kapahuuj däk noo gó naa
kanerih do edëb had'yyt do gadoo do heen
n'aa hã, rahyb n'aa meuunh da tabanas'aa
rabahapäh bä. Pooj jé tabawäd wät paah,
da hẽ dooh tawäd bä. Ti awät né da hỹ
jawén p'aa hẽnh kä", näng ããs kyyh.

9 Ti taky hadoo ẽnh: "Taw'ããts hẽ tak'ëp
ji h'yy ganäng ta tii hã, ji bahapäh hyb n'aa
nyy d' tahanäng péh. Setsi hedoo do ta
nuuh, setsi waëë ỹỹnh jó jasooh doo.‡ Setsi
ta nuuh, setsi bagã n'aa heen n'aa na-ããj
hẽ. 10 Setsi hedoo do paa kä, ji moo séd me
dooh booh. Setsi hedoo do sa see tabag'ããs
da hẽ. Ta seeh, tagadëëg ub hadoo doo,
dooh tana nä bä. Takajaa bä kä, tabag'ããs
da kanahën d'os hẽ ub. 11 Tabanas'aa pooj
jé hawät do paah, da hẽ nawät nä doo, oito
hado däk do bagã n'aa da tii, t'õp gadarong
doo gó naa tabanyyh bä kä. Setsi bag'ããs do
hadoo pé tii. Tagadëëg ub da P'op Hagä Do
gawats'iik da tii", näng ta kyyh.

12 Tii bä ahõm nä ta kyyh: "Ji moo sahõnh
hẽ hedoo do ta s'ããn mahapäh doo, ji moo
sahõnh hẽ häj n'aa wahë n'aa. Dooh radu
do nä bä rabag'ããs doo. Ti hadoo né
hẽ, kanahën d'os hẽ ub rabag'ããs da ta-
banas'aa sii. 13 Séd rah'yyb hedoo da ji
moo sahõnh hẽ hedoo doo. Ragadoo da
tabanas'aa sa wahë n'aa tabahadoo hyb
n'aa. Sa hejój, rahyb n'aa jew'yyk do ra-
noo da tabanas'aa hã. 14 B'éé T'aah wë da
rakamaj'ĩĩ. Tii d' né paawä rabad'oo da,
B'éé T'aah j'aa et'ëëk da sa hã, sa wahë n'aa
heh'äät doo, hyb n'aa jewyk do sa wahë
n'aa B'éé T'aah tabahadoo do hyb n'aa. Ta
sii had'yyt hẽ da rababok ta wë tanaëëj
bong doo, ta wë tatsyyd bong doo, ta hã
h'yy kanerét doo", näng mä ããs kyyh.

15 Tii bä ããs ky hadoo ẽnh hã ỹỹ: "Hajõng
tamii mahapäh do ta takëën hã ỹỹnh hajõk
do sii heỹỹh do hasooh doo, hajõk do badäk
hahỹỹ hã habong do tii. Sahõnh hẽ häj
n'aa buuj, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do tii.
16 Tak'ëp da tabanas'aa, ji moo sahõnh hẽ
hedoo do ta s'ããn, ji moo sahõnh hẽ hëëj sa
wahë n'aa, rakawajããn da ỹỹnh hajõk do
sii heỹỹh do wë. Ramakyys da. Rado hõm
da sahõnh hẽ ta wë hanäng doo. Rakabo
nyyh da ta saroor, ta si n'aa hẽ tabawät hyb
n'aa. Rawëh da ta dab, raju jëng da tëëg hõõ
me. 17 Tii d' rawén d'oo da P'op Hagä Do
an'oo däk do hyb n'aa sa h'yyb gó, takarẽn
do ramoo bok hyb n'aa. Ti hyb n'aa né hẽ
séd rah'yyb hedo padëëk, sa hejój, rahyb
n'aa jew'yyk do rawén noo tabanas'aa hã.
Tii d' rabad'oo da P'op Hagä Do ky däng do
paa takaja däk bä kä. 18 Ỹỹnh pan'aa paa

‡ **17:9** Ta wób sa hã, setsi bagã n'aa hajõng häj n'aa bag'ããs do ta ti setsi waëë . Ta wób sa hã Roma panang ky n'aa tii, setsi waëë hãd tũũ nu däk do jó Roma panang katamaa däk do hyb n'aa. Ta wób sa hã Jerusarẽnh ky n'aa.

mahapäh doo, panang ky n'aa etsëëh do tii,
badäk hahỹỹ bä hanäng do hëëj wahë n'aa
hã mejũũ doo", näng ããs kyyh.

18

Panang Babirõn häd näng do gawatsig hõm do ky n'aa hahỹỹh

1 Ta ti jawén ỹ hapäh ããs see hỹ pong
jé naa hahyng doo. Tak'ëp tahyb n'aa
jawyk. Tak'ëp tagabarëëh do hyb n'aa
badäk hahỹỹ bä haw'ããts hẽ ta bag däk.
2 Tak'ëp hadoo doo me taky hadoo:

"Gawatsig kän, gawatsig kän panang tak'ëp
ky n'aa etsëëh do paa Babirõn häd
näng doo!
Karap'aar h'yyb nesaa do panang däg tii.
Ta tii bä sahõnh hẽ hedoo pé taw'ëëd nesaa
do ramoo boo däk sa maag.*
3 Babirõn wén gawatsig hõm,
ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do hadoo,
naëng oow mahỹỹnh do sahõnh hẽ badäk
hahỹỹ hã habong do sa hã tan'oo däk
do hyb n'aa,
tak'ëp baad nadoo do ramoo bok hyb n'aa
ta sii,
tak'ëp sa wë P'op Hagä Do kawajããn hanoo
doo.
Sahõnh hẽ häj n'aa sa wahë n'aa
rabahe'ỹỹh hadoo ta ti ỹỹnh hadoo
do sii.†
Tak'ëp rama enä däk ajyy hes'ëëm doo,
sahõnh hẽ sa h'yyb karẽn do panang buuj
rabetsẽẽ do hyb n'aa sa hã", näng.

4 Tii bä ỹ maa napäh kyyh see hỹ pong jé
hana do hahỹỹ da ky hadoo doo:

"Karapé haa, bë beréd däg ta ti panang.
Bë beréd däg, nesaa do ramoo bok do sa
h'yyb hataa bë nahadoo hyb n'aa,
sa hã ỹ rejãã do mahằnh bë kedëëb bong
hyb n'aa.
5 Tak'ëp tabahajõõ däk nesaa do ramoo bok
doo.
P'op ji at'ëëg sëëk do hadoo, wë hã kaja däk
do hadoo tii.
Dooh P'op Hagä Do mabaan bä nesaa do
ramoo bok doo.
6 Baad nadoo do ta wób hã ramoo bok do
bë‡ moo boo Babirõn panang buuj
hã.
Nesaa do panang buuj ramoo bok do
bahằnh da bë an'oo bä ta hã baad
nadoo doo.
Tak'ëp bë mekuuj reëëk do pan'aa, panang
buuj ta wób sa hã ran'oo däk do
bahằnh.
7 Sa hã hẽ rah'yy kasab'ee do paa pénh,
sa hã hẽ hajõng dajẽẽr rah'ëënh do paa pénh
bë an'oo bä kä rahoop hyb n'aa, rah'yy
katón hyb n'aa.
Hahỹỹ da h'yy kasab'ee doo gó Babirõn
panang buuj raky hadoo sa h'yyb gó:
'Sa wahë n'aa ỹỹnh bag'ããs do tyng n'aa jó
hasooh do ër panang.
Ỹỹnh patug tamaa wät do nado ër panang.
Dooh ër h'yy ketón da', näng panang
buuj sa kyyh.
8 Tii d' rah'yy kasab'ee do hyb n'aa,
séd noo gó né da baad nadoo do kajaa da sa
wë:
Dajëb kajaa da sa wë, h'yy ketón da, as'aah
da.
Tëëg hõõ gó da panang baooj jëng.
Tii da tawén hadoo, tak'ëp tabahejoonh,
tak'ëp takabaj'aa do hyb n'aa P'op Hagä
Doo,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do panang buuj ky
n'aa etyy doo", näng mä hỹ pong jé
hana do kyyh.

9 Badäk hahỹỹ bä häj n'aa sa wahë n'aa
ta sii rabahe'ỹỹh do hadoo do paah, ta
sii hajõng dajẽẽr rah'yy karẽn do jawén
rah'ëënh do paa a'oot da panang haooj jëng
do tsyg rabahapäh bä. A'oot da, rah'yy
ketón da ta hyb n'aa. 10 Dawë hã rababë
hõm da, panang buuj rahoop do rajeỹỹm do
hyb n'aa rahob bä. Hahỹỹ da sa kyyh:

* **18:2** Judah buuj sa hã ti anäng taw'ëëd nesaa doo. Ji nawëh do tii. † **18:3** Hahỹỹ d' tahanäng pé ti ta sii raba'ỹỹh hadoo: Panang buuj rah'yyb mahũũm sahõnh hẽ häj n'aa wahë n'aa, sa karapee sii hẽ, baad nadoo do P'op Hagä Do ganen'aak do ramoo bok hyb n'aa. Dawëë P'op Hagä Do mahằnh rababok ran'oo bä. ‡ **18:6** Dooh baad ji hapëë bä jaa hã ta ti takamejũũ. Ããs panang rejãã do hã apäh takamejũũ. Ji moo sahõnh hẽ häj n'aa wahë n'aa sa ky n'aa 17.16 hã takerii däk do hã apäh takamejũũ na-ããj hẽ.

“Baad nado né hẽ a wë kajaa do panang ky
n'aa etsëëh doo,
baad nado né hẽ a wë kajaa do Babirõn,
panang hejoonh doo,
séd noo gó õm P'op Hagä Do rejãã do kaja
däk do hyb n'aa!”, näk da häj n'aa
wahë n'aa sa kyyh.

11 Ajyy hes'ëëm do a'oot da, rah'yy ketón
da panang hyb n'aa, dooh hets'ẽẽ wät pé
do hyb n'aa sa wak'ããb marakate yb gó
ramenaa doo. 12 Dooh hets'ẽẽ wät pé k'ããts
tëg gabarëëh doo, k'ããts tëg hawak doo,
gabarëëh do perora häd näng doo. Dooh
hets'ẽẽ wät pé rino häd näng do s'ëëb pããn
tak'ëp baad hadoo doo, pããn jabaruut péh,
pããn hãd hahiin doo, pããn sawasaab is do
seda häd näng do s'ëëb, sahõnh hẽ hedoo
pé b'aa buu benyym doo, sahõnh hẽ hedoo
pé ta hood erepããt§ tëg s'ëëb ramoo bok
doo, b'aa ky n'aa gebah do s'ëëb, k'ããts
tëg hahiin do s'ëëb, sapaar s'ëëb, pä mar-
more häd näng do s'ëëb na-ããj hẽ. 13 Dooh
hets'ẽẽ wät pé sa hã b'aa kanera häd näng
do syyj, ji waa ty gamabuuj, buu benyym
do ji hawuuk doo, buu benyym do in-sijẽẽn
häd näng doo, b'aa täg buu benyym do s'ëëb
miir häd näng doo, buu benyym do see
pé na-ããj hẽ. Dooh hets'ẽẽ wät pé sa hã
uwa s'ëëb mahỹỹnh doo, joom ag oriib syyj,
tiriig ag, tiriig s'ëëb, booj yb, b'éé, kawaaro,
ta hood kawaaro takyyk doo. Dooh na-ããj
hẽ hets'ẽẽ wät pé ajyy ỹỹj sa karom pan'aa,
ajyy kaneb'ooh noo gó rameso padëëk do
na-ããj hẽ sa karom pan'aa.
14 Tii bä hahỹỹ da da sa kyyh panang hã:

“Dooh wäd a wë tak'ëp magen'aak do paah.
Dooh wäd tak'ëp ky n'aa gebah do a wë
hanäng do paah.
Dooh wäd gabarëëh do a wë hanäng do
paah.
Dooh takawyyd wäd bä ta tii”, näk da sa
kyyh.

15 Ajyy wekãp do ta ti hedoo do panang
babuuj hã hes'ëëm do paah, tak'ëp ma
enä padëëk doo, dawë hã rababë hõm da,
panang buuj rahoop do tak'ëp rajeỹỹm do
hyb n'aa rahob bä. A'oot da, h'yy ket'oon
da. 16 Hahỹỹ da da sa kyyh:

“Baad nado né hẽ a wë kajaa do panang ky
n'aa etsëëh doo.
Pããn, rino häd näng do s'ëëb tak'ëp baad
hadoo doo,
pããn jabaruut péh, hãd hahiin pé panang
babuuj rapadedëëk do paah.
K'ããts tëg gabarëëh doo, pä gabarëëh do ky
n'aa gebah doo,
gabarëëh do perora häd näng do na-ããj hẽ
sa hetsó paah.
17 H'yy katón n'aa näng né hẽ panang hã
kajaa doo,
séd noo gó gawatsig hõm do hyb n'aa tak'ëp
hadoo do ta ma paah”, näk hes'ëëm
do sa kyyh.

Dawë hã rababë hõm da marakate yb gó
moo bok do sa wahë n'aa, ta gó habok doo,
marakate yb gó moo bok doo, marakate yb
gó men'aa do paa hã ta säm gad'oo doo.
18 Hahỹỹ da da sa kyyh panang haooj jëng
do tsyg rabahapäh bä: “Dooh hahỹ hadoo
pé panang tak'ëp ky n'aa etsëëh pé”, näk da.
19 K'ããts ooj rehaa da sa nuu hã.** A'oot da,
h'yy ket'oon da. Hahỹỹ da da sa kyyh:

“Baad nado né hẽ a wë kajaa do panang ky
n'aa etsëëh doo.
Tak'ëp panang buuj rama enäh do hã
marakate yb danäh rama enä
padëëk.
H'yy katón n'aa näng né hẽ panang hã ka-
jaa doo,
séd noo gó gawatsig hõm do hyb n'aa tak'ëp
hadoo do ta ma paah”, näk sa kyyh.

20 Taw'ããts hẽ bëë kä, hỹ pong jé habong
do bë h'yy gadejah. Bëëh, tsyt hẽ P'op Hagä
Do wë kasëëw bong doo, 12 hedoo do Jesus
mejũũ doo, Jesus ky n'aa rod hedoo do na-
ããj hẽ, taw'ããts hẽ bë h'yy gadejah, nesaa
do hã P'op Hagä Do ky n'aa ety däk do hyb
n'aa panang buuj, nesaa do bë hã ramoo
bok do paa hyb n'aa.
21 Tii bä ããs tak'ëp kabaj'aa do see tado
däk pä tak'ëp haeh doo, ti tadawäts kän

§ **18:12** Mäs kyy me elefante . ** **18:19** Rah'yy ketón do heen n'aa tii.

tame akajar me. Pä tadawëës bä taky hadoo:

“Tii bä né kä, tak'ëp baad nadoo doo me
tagawatsig kän da panang ky n'aa etsëëh doo, Babirõn.
Dooh da rahapëë wäd bä hahỹ panang”, näng ããs kyyh.

22 Tii bä panang gawatsig hõm do hã ããs ky hadoo:

“Hỹ jawén dooh ji maa napäh pé a mahang retẽn do nahëëh,
ji gamehỹỹh do nahëëh,
jäm hejäm do sa kyyh.
Hỹ jawén dooh ji awyyd wät pé da a mahang ramoo bok do hã moo bok doo.
Hỹ jawén dooh kawyyd wät pé a mahang tiriig ag kamawõõs doo,
tiriig s'ëëb moo bok doo.
23 Hỹ jawén dooh ragataas pé ta bag hahỹ panang bä.
Hỹ jawén dooh ji maa napëë wäd bä aj'yy katëë do pan'aa,
ỹỹnh katëë do pan'aa sa kyyh a mahang.
Tii d' tawén hadoo, ky n'aa ets'ëëh do hyb n'aa paah,
hyb n'aa jewyk do hyb n'aa paa badäk hahỹỹ bä a panang bä hes'ëëm do paah.
Ramehëm doo me a babuuj rawedii,
ta s'ee hẽnh rah'yyb mahũũm do hyb n'aa sahõnh hẽ badäk hahỹ hëëj babuuj.
24 Babirõn panang bä radej'ëëp paa P'op Hagä Do ky n'aa rod,
P'op Hagä Do wë kasëëw bong do na-ããj hẽ.
Babirõn panang hyb n'aa badäk hahỹ haw'ããts hẽ radej'ëëp paa sa da hadoo doo.
Ti hyb n'aa P'op Hagä Do wén gawats'iik ta tii”, näng mä ããs kyyh.

19

P'op Hagä Do raj'aa etsë do ky n'aa hahỹỹh

1 Ta ti jawén ỹ maa napäh tak'ëp kanekan do hỹ pong jé habong do sa kyyh. Hahỹỹ da tak'ëp sa kyyh:

“Ër j'aa etsë P'op Hagä Doo!
Ti né hẽ ti ji hed'ëëp doo.
Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do takabaj'aa.
Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ tabag'ããs.
2 Baad had'op, heh'äät sahõnh hẽ sa hã taky n'aa etyy doo.
Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ji j'aa etsë P'op Hagä Doo.
Babirõn buuj, ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do hadoo do ky n'aa etsëëh do
P'op Hagä Do ky n'aa ety däk nesaa doo hẽnh.
Baad nado boo sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do panang buuj ran'oo bä.
Ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do hadoo tii, aj'yy tah'yyb tatuk do ta ỹỹm tawadii hyb n'aa.
Sa h'yyb gó P'op Hagä Do reréd hõm ran'oo bä,
daap hadoo do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa.
Ta karapee radej'ëëp do majyyw säm P'op Hagä Do abaaj kän panang buuj sa hã”, näk sa kyyh.

3 Tii bä p'aa hẽnh raky hadoo:

“Ãã j'aa etsë P'op Hagä Doo!
As'ëëg had'yyt hẽ panang haooj jëng do tsyg.
Dooh tahëëj bä rahoop doo”, näk sa kyyh.

4 Tii bä 24 wahë n'aa hedoo doo, ji meheet pé kabaj'aa do na-ããj hẽ rabehyy b'ëëh P'op Hagä Do pooj jé, tabag'ããs do tyng n'aa jó hasooh doo. Tii b' raj'aa etsë ta hã. Hahỹỹ da sa kyyh: “Ỹỹ, tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ hajõk do raher'oot doo. P'op Hagä Do ër j'aa etsë!”, näk sa kyyh.
5 Tii bä, P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa bä naa rë tanyy ky hadoo:

“Bëëh, sahõnh hẽ ta karapee tak'ëp ta hã weh'ëëh doo,
ky n'aa nets'äs doo, ky n'aa etsëëh doo,
bë j'aa etsëë P'op Hagä Doo”, näng her'oot do kyyh.

6 Tii bä ỹ maa napäh tak'ëp kanekan do sa kyyh. Gawakaa p'op hana do ky hadoo sa kyyh, et'oom do ky hadoo. Hahỹỹ da sa kyyh:

“P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yy kaha'eeh
do sahõnh hã tabag'ããs.
Ti hyb n'aa ër j'aa etsë ta hã!
7 Taw'ããts hẽ ër tsebé, ër h'yy gadejah,
taw'ããts hẽ ër j'aa etsë ta hã,
kaja däk do hyb n'aa B'éé T'aah katëë doo
kä.
Ta ỹỹm pan'aa gadaa däg kän ta patug kajaa
raketëë hyb n'aa.*
8 Ta ỹỹm pan'aa hã takan'oo däk ta saroor
pãã̈n papuuj rino häd näng do tak'ëp
baad hadoo do s'ëëb.
Baad hadoo do tsyt hẽ P'op Hagä Do wë
kasëëw bong do ramoo bok doo,
baad hadoo do rababok doo, tahanäng pé
ti pãã̈n rino häd näng do s'ëëb tak'ëp
baad hadoo doo”, näk sa kyyh.

9 Tii bä ããs ky hadoo hã ỹỹ: “Merii
hahỹỹh, ‘Ky n'aa kedëng da B'éé T'aah katëë
do jäm n'aa hẽnh katsyyd bong doo.’ ” Tii b'
ããs ky hadoo nä: “Ti né hẽ P'op Hagä Do
kyyh heh'äät doo”, näng ããs kyyh.

10 Tũũ ỹ badëë jat tii bä ããs tsyym pa,
ta hã ỹ j'aa etsë hyb n'aa paawä. Tii b'
taky hadoo hã ỹỹ: “Dooh. Tii d' madoo
manäh. P'op Hagä Do karom né ỹỹh, ta
karom mabahadoo doo da né hẽ, a wakãã̈n
hedoo do Jesus metëëh do hã h'yy kanerét
do ta karom rabahadoo doo da na-ããj hẽ.
Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ti maj'aa etsëë.
P'op Hagä Do karom ỹỹh bë nemuun ỹ wén
näng, jãã̈m hẽ Jesus metëëh do tii, ër ta ky
n'aa rod hedoo doo, ta wób hã maher'oot
doo”, näng ããs kyyh.

Kawaaro hawak do jó hasooh do ky n'aa hahỹỹh

11 Tii bä ỹ hapäh hỹ pong jé noo kasëëts
hõm doo. Pój ỹỹ jé ỹ hapäh kawaaro
hawak doo. Taher'oot Do Ji Ky Daheeh Doo,
Heh'äät Do na-ããj hẽ ta jó hasooh do häd.
Baad ub taky n'aa etyy taky n'aa etyy doo.
Dooh tesõõts hõm bä. Baad ub ti ta majĩĩ
wë takamaj'ĩĩ doo, dooh daap hẽ sa wë
takamajẽ bä. 12 Gabarëëh ta matym, tëëg
hõõ hadoo. Hajõng ta nuu hã hatoonh do ta
soog, tabag'ããs do heen n'aa. Ta hã takerii
däk ta häd. Dooh hapäh pé ta ti ta häd.
Jãã̈m hẽ ta daaj hẽ tabahapäh. 13 Majyyw
ta saroor hã. P'op Hagä Do Kyyh ta häd
seeh. 14 Hỹ pong jé warahén n'aa kawaaro
hewak do jat'oonh do ta jawén rabana.
Pãã̈n rino häd näng do s'ëëb tak'ëp baad
hadoo doo, papuuj, sa saroor. 15 Ta noo gó
naa sẽn-jeer hehãm do ganyyh. Ta me taj'aa
et'ëëk sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä hanäng do
häj n'aa babuuj. Tak'ëp tamejũũ da sa hã,
dooh tat'yyd mehĩĩn da ky nadah'eeh doo.
Tatu me sapaar s'ëëb, tabag'ããs do heen
n'aa me tabag'ããs da sa hã. Uwa ag ta hood
gó ji getsi doo da ji tsyym me, P'op Hagä Do
Sahõnh hẽ Haj'ap Do tak'ëp takawajãã̈n doo
gó kawaaro jó hasooh do rejãã da nesaa do
moo bok doo. 16 Ta hatsë hã, ta hã hadäk
doo, ta kóm hã na-ããj hẽ takerii däk hahỹ ta
häd seeh: “Sa Wahë N'aa Heh'äät Doo, Hyb
N'aa Jew'yyk Do Sa Wahë N'aa.”

17-18 Tii b' ỹ bahapäh ããs see papỹỹj jó
hagëët doo. Tak'ëp hadoo doo me ta kyyh
tanaëënh sahõnh hẽ taw'ëëd dab hawëh
doo, wë hã habong doo. Hahỹỹ da ta kyyh
sa hã: “B'ëëp dana bë bawëh hyb n'aa bë
hã P'op Hagä Do anoo doo. Häj n'aa sa
wahë n'aa sa dab, warahén sa wahë n'aa
sa dab, karejan do sa dab, kawaaro sa dab,
kawaaro jó hat'oonh do paa sa dab bë tä da.
Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do sa
dab, kariw n'aa temah do sa dab, sa karom
sa dab, ky n'aa etsëëh do sa dab, ky n'aa
nets'äs do sa dab na-ããj hẽ da bë tä”, näng
ããs papỹỹj jó hagëët do kyyh taw'ëëd sa tä
hawëh do hã.

19 Tii bä kä, ỹ hapäh tabanas'aa akajar
me hanyyh do paah, hëëj sa wahë n'aa
sa warahén sii hẽ séd hã rakata padëëk,
kawaaro jó hasooh do wë, ta warahén da-
heeh sa wë rakaneb'ooh hyb n'aa paawä.
20 Tii d' rakarẽn né paawä, tabanas'aa ka-
maso däk. Ta ky n'aa rod noo kanesa doo,
meuj n'aa näng do moo wät do paa na-ããj
hẽ takamaso däk, tii bä, rabedëp nä bä,
karaj'aa hadoo doo gó, tëëg hõõ gó, saw'aak
do hahõng doo gó radewäts bëëj kän. Meuj
n'aa näng doo me ta ky n'aa rod noo kanesa
do wedii paa tabanas'aa heen n'aa gad'oo
doo, kabariih, tabanas'aa heen n'aa hyb

* **19:7** Ket'ëë do ky n'aa gó rabeh'ũũm Jesus hã h'yy ka'eeh do séd rah'yyb hedo däk do ta hã ky n'aa. Ta ỹỹm pan'aa , ta hã h'yy ka'eeh doo.

n'aa jew'yyk doo. 21 Sahõnh hẽ sa kyyh has'ũũt do paah, kawaaro jó hasooh do neboh bëëh ta sẽn-jeer me, ta noo gó naa ganyyh doo me. Sahõnh hẽ taw'ëëd sa dab hawëh do noo nehõj padäg tak'ëp kanekan do hyb n'aa sa tä.

20

Miw hedoo do ta baab ky n'aa hahỹỹh

1 Tii b' ỹ hapäh ããs see hỹ pong jé naa hahyng doo. Tak'ëp t'õp gadarong do tabanesaa do noo tëg ta moo gó. Haak sapuuw hadoo haeh do tatón ta moo gó. 2-3 Tii b' tamaso däk tabanas'aa dõm näng doo, aw'yy hadoo do pooj hawät do Dijab ramaneëënh doo, Nesaa Do Yb. Tamaw'yyd däk haak sapuuw hadoo doo me, tii b' tak'ëp t'õp gadarong doo gó tadawäts hyy kän. Miw ta baab tabagëët. Tii b' ããs noo gatsëë däk, tanoo garib däk t'õp gadarong do tabanesaa do nooh, badäk hahỹ häj n'aa babuuj tawad'ii mahắnh miw hedoo do ta baab noo gó. Miw hedoo do ta baab jawén paa bä, takado nyyh dó da.

4 Tii bä ỹ hapäh rabag'ããs do tyng n'aa. Ta jó rabat'oonh tii, sa hã P'op Hagä Do an'oo däk do ta wób raky n'aa etyy hyb n'aa.* Ỹ hapäh na-ããj hẽ baad hadoo do Jesus metëëh do ranerét do hyb n'aa, P'op Hagä Do kyyh ranerét do hyb n'aa ranu gehõg bong do sa h'yyb tym. Ta ti dooh paa rahyb n'aa jewyyg bä tabanas'aa. Dooh paa rahyb n'aa jewyyg bä kabarii tabanas'aa heen n'aa. Dooh paa ragado bä tabanas'aa heen n'aa sa maboor hã, sa moo hã. Ta ti ragenä boo kän, tii b' Kristo sii rabagãã kän miw ta baab noo gó. 5 Jããm pooj jé ji ganyyh do tii. Dejëp do wób dooh ragenä boo bä miw hedoo do ta baab noo gó. 6 Ky n'aa kedëng, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw bong tii, jããm hẽ pooj jé ji ganyyh do noo gó gen'yyh doo. Ta ti hedoo doo, dooh da rahob bä banesaa hẽnh, pawóp nuu me däg radejëp do kamaneëënh doo.† P'op Hagä Do wë, Kristo wë na-ããj hẽ ramoo bok da, sa hã rahyb n'aa jew'yyk da. Kristo sii rabag'ããs da miw ta baab noo gó.

7 Miw hedoo do ta baab tabëëj hõm jawén paa bä, Nesaa Do Yb kado nyyh dó tabagëët doo gó naa. 8 Ahõm da tii bä badäk hahỹỹ bä haw'ããts hẽ, sahõnh hẽ häj n'aa babuuj tawedii hyb n'aa. Séd hã da rakata padëëk tan'oo bä, Gog, Magog ramaneëënh doo,‡ rakaneb'ooh hyb n'aa. Tak'ëp rakanekan da. K'ããts tëg akajar nabyy me hanäng do hawób né da. 9 Jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ bä naa rabena da. P'op Hagä Do karapee panang, panang P'op Hagä Do kamahắn do ranu haw'õõd däk da, sa wë rakamaj'ĩĩ hyb n'aa paawä. Tii bä hỹ pong jé naa tëëg hõõ adëë hyng da sa jó. Sahõnh hẽ ragawatsig hõm da, aooj jëng da. 10 Tii bä, Dijab, hëëj babuuj wedii do paah, radawäts tu tame karaj'aa hadoo doo gó, saw'aak do§ hahõng doo gó, tabanas'aa, ta ky n'aa rod noo kanesa do radewäts bëënh do paa me. Ta tii bä rahob had'yyt hẽ. Dooh da tahëëj bä rahoop doo.

Dejëp do paa P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa hahỹỹh

11 Tii bä ỹ hapäh tabag'ããs do tyng n'aa haeh doo, hawak doo, ta jó hasooh do na-ããj hẽ. Ta jasooh do matym gó hanäng do paa badäk hahỹỹh, wë na-ããj hẽ bedo bong. 12 Tii bä sahõnh hẽ dejëp do paah, ky n'aa ets'ëëh do paah, ky n'aa nets'äs do paa na-ããj hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa pooj jé rababë kän ỹ hapäh. Tii bä ma kahé bäh hã kasëëts däg kän ta hã ramoo bok do kerih doo. Ma kahé bäh, edëb had'yyt do gadoo do sa häd kerih do heen n'aa tagasëëts hõm na-ããj hẽ. Tii b' dejëp do paa P'op Hagä Do ky n'aa ety däk. Ma kahé bäh hã takerii däk ramoo bok do paah. Ramoo bok do pénh raky n'aa kety däk. 13 Dejëp do paa akajar me pehắs do paah, dejëp doo, dejëp do rababong bä habong do na-ããj hẽ P'op Hagä Do ky n'aa ety däk. Ramoo bok do pénh né hẽ sahõnh hẽ raky n'aa kety däk. 14 Tii bä dajëb gawatsig hõm. Ades häd näng

* **20:4** Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä: “Ta wób rabag'ããs hyb n'aa.” † **20:6** Taw'ããts hẽ 2.11 hã ji ner'oot ta ti ky n'aa. ‡ **20:8** Ta ti Gog, Magog ramaneëënh doo, Nesaa Do Yb karapee P'op Hagä Do wë h'yy kawereem do sa h'yyb mahũũm n'aa tii, P'op Hagä Do karapee wë kaneb'ooh doo. § **20:10** Mäs kyy me ta ti saw'aak do ramaneëënh enxofre . Tak'ëp mahỹỹnh do ta tsyg ji poo gó tajëë bä. Tak'ëp tabahõng, tak'ëp ta buu banesaa.

doo, dejëp do rababong do gawatsig hõm na-ããj hẽ. P'op Hagä Do dawäts hõm ti ta me, karaj'aa hadoo doo gó, tëëg hõõ hahõng doo gó. Akajar hahõng doo, pawóp nuu me däg dajëp do tii. 15 Ta tii bä radewäts bëënh sahõnh hẽ sa häd kanerih do edëb had'yyt do gadoo do heen n'aa hã.

21

Jerusarẽnh papuuj ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä wë papuuj, hëëj papuuj ỹ ba-hapëë kän. Badäk hahỹ pooj jé hanäng do paah, wë pooj jé hanäng do paa bedo bong. Dooh boo akajar. 2 Tii bä panang Jerusarẽnh papuuj,* tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk do ỹ bahapäh hỹ pong jé naa hahyng doo, P'op Hagä Do bawät doo bä naa. Tak'ëp tabanäm, maruus katëë do pan'aa saroor tak'ëp hanäm do dadäk doo da, ta patug pan'aa tagadoo hyb n'aa hadoo. 3 Tii bä P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa bä naa rë tanyy ky hadoo: “Hỹỹ kä, ajyy, ỹỹj rababok doo bä P'op Hagä Do panang. Sa mahang P'op Hagä Do bawät da. Ta karapee da tii. Sa sii né da P'op Hagä Do bawät. Ti né hẽ ti rah'yy kaha'eeh doo. 4 P'op Hagä Do awug hõm da sa ty nabëëh. Dooh wäd dajëb. Dooh dajëp do hyb n'aa h'yy katón wät péh, dooh wäd do hyb n'aa dajëb. Dooh ji aód wäd bä. Dooh ji ahob wäd bä. Tii d' tawén hadoo da, badoo wät do hyb n'aa pooj jé hanäng doo”, näng P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa bä naa ganyyh do kyyh. 5 Tii b' tabagã tyng n'aa jó hasooh do ky hadoo: “Sahõnh hẽ papuuj däk ỹ an'oo bä”, näng. Ti taky hadoo hã ỹỹ: “Merii sahõnh hẽ hahỹ õm ỹ maher'ood wät doo. Te hub né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo, tahajaa ji ky dahé bä”, näng. 6 Tii b' taky hadoo ẽnh: “Sahõnh hẽ kaja däk. Ỹ né hẽ Aw-Pah, ỹ né hẽ Omekah. Ỹ né hẽ jããm hẽ pooj jé hawät doo, ỹ né hẽ tagadëëg ub hawät doo. Hoo kaanh do hadoo do hã ỹ anoo da tabeëëk hyb n'aa naëng ji edëb had'yyt hẽ hanoo doo. Bag hẽnh ỹ banoo da ta tii. Dooh ta säm ỹ gahëën bä. 7 Jé nesaa do hã j'aa ketsë do paa hã ỹ anoo da sahõnh hẽ hahỹ papuuj ỹ pehuuj wät doo. Ỹ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo. Karapé haa d' tii. 8 Tii d' nado hëp ỹ n'aa rahoop do je'ỹỹm do hyb n'aa ỹ rahyb n'aa eréd hõm do sa hã, Jesus hã h'yy kanae bong do sa hã, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do sa hã, sa da hadoo do dahej'ëëp do sa hã, sa ỹỹm sa patug nadoo do sii he'ỹỹh do sa hã, mehëm do sa hã, kabarii hã h'yy ka'eeh do sa hã, daap men'yyh do sa hã na-ããj hẽ. Karaj'aa hadoo doo gó, tëëg hõõ hadoo doo gó, saw'aak do hahõng doo gó radewäts bëënh da tii. Pawóp nuu me däg dajëp do tii”, näng hã ỹỹ P'op Hagä Doo.

9 Tii bä setsi hedoo do ããs, setsi baad nadoo do badäk hahỹỹ bä habong do ahoop do man'aa do paa see ana kän wë ỹỹ, ti hã ỹ taky hadoo: “B'ëëp. Maruus hadoo doo, B'éé T'aah ỹỹm pan'aa hadoo do ỹ metëëh da a hã”, näng ta kyyh. 10 Tii bä s'ëëh hadoo ỹ bahapäh P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. Säh ỹ hadoo doo gó ããs ỹ tamahũũm kän waëë aeh do p'op nu däk doo hẽnh. Ta tii bä Jerusarẽnh papuuj, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk do panang, hỹ pong jé, P'op Hagä Do bawät bä naa hahyng do tametëëh hã ỹỹ. 11 Panang gabar'ëëng däk P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëëh do an'oo bä. Pä tak'ëp ky n'aa gebah do gabarëëh do hadoo tagabar'ëëng. Pä gabarëëh do jas-peh häd näng do ty gahiin do hadoo, hapees do hadoo. Tak'ëp ty ganäm pä tëg hawak do hadoo. 12 Panang w'oo hã ta hadë tak'ëp p'op nu däk doo. 12 ta nooh. Sét ta noo ken'yyh do hã ããs see bagëët. Sét ken'yyh ta noo hã takerii däk 12 hedoo do Isaraéw taah sa panaa du n'aa do sa häd. 13 Papỹỹj hana hẽnh tamawoob hẽ ta nooh. Papỹỹj hahyng hẽnh tamawoob hẽ. Ta karawaa me tamawoob hẽ, ta karawaa see me tamawoob hẽ ta nooh. 14 12 pä ta hadë hejój n'aa. Sét ken'yyh do hã takerii däk 12 hedoo do B'éé T'aah mejũũ do sa häd. Sét ken'yyh pä hã takerih sét hẽ häd.

15 Ããs si ỹ her'oot do atón ji metyy do nahëë k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb ji tatu hadoo doo. Ta me tametyy panang ta madawëët doo, ta gagod, panang nooh, panang hadë. 16 Séd pénh panang ta madawëët doo, ta gagod. Tii b' ji metyy

* **21:2** P'op Hagä Do karapee sa panang tii.

do nahëë me panang ããs etyn hõm. 2,200 kirõõm ta madawëët doo. Ti pénh ta gagod, ti pénh tanu däk doo. 17 Tii bä ããs ety hõm ta hadë n'aa. Ta hadë hebaan doo, 65 meet. Ji metyy do pénh né hẽ ti ããs metyy doo. 18 Pä gabarëëh do jas-peh häd näng do s'ëëb panang hadë. Tak'ëp baad hadoo do k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb me panang katamaa däk. Ty ganäm, paras-ko hadoo. 19 12 hedoo do pä, ta hadë mejój n'aa hã sahõnh hẽ hedoo pé pä gabarëëh do ky n'aa gebah doo. Pä gabarëëh do jas-peh häd näng do pä ta hadë hejój n'aa see hã.† Pä gabarëëh do sapiro häd näng do ta see hã.‡ Pä gabarëëh do agata häd näng do ta see hã.§ Pä gabarëëh do emerad häd näng do ta see hã.** 20 Pä gabarëëh do onis häd näng do pä ta hadë hejój n'aa see hã.†† Pä gabarëëh do rubi häd näng do ta see hã.‡‡ Pä gabarëëh do kirisorit häd näng do ta see hã.§§ Pä gabarëëh do beriwo häd näng do ta see hã.*** Pä gabarëëh do topasijo häd näng do ta see hã.††† Pä gabarëëh do kirisop häd näng do ta see hã.‡‡‡ Pä gabarëëh do jasĩn-to häd näng do ta see hã.§§§ Pä gabarëëh do ametis häd näng do tagadëëg ub pä ta hadë hejój n'aa hã.* 21 Gabarëëh do perora häd näng do s'ëëb 12 hedoo do panang hadë noo hã ji bejëng doo bä. Sét hẽ perora ken'yyh sét ta noo pan'aa.† K'ããts tëg tak'ëp baad hadoo do s'ëëb ta tyw n'aa panang hoo gad'oo bä tabës doo. Ty ganäm paras-ko hadoo.

22 Ta ti panang bä dooh ỹ hapëë bä tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do tób n'aa. Dooh hyb n'aa péh, P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo, B'éé T'aah na-ããj hẽ panang bä né hẽ rababok do hyb n'aa. 23 Ta ti panang bä, dooh hyb n'aa pé papỹỹj bag, kamarab bag, tabawag had'yyt hẽ do hyb n'aa P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëëh do an'oo bä. B'éé T'aah na-ããj hẽ panang bag hadoo. 24 Panang bag gó sahõnh hẽ hëëj babuuj‡ rababok da. Sahõnh hẽ hëëj sa wahë n'aa, Jesus hã h'yy kae däk doo, panang hẽnh ramenaa da rakaweh'ëëh doo, ta tii bä rabajëë p'ëë bä, P'op Hagä Doo, B'éé T'aah rakawehëë däk hyb n'aa kä. 25 Dooh da ranoo gatsëë bä panang. Dooh hyb n'aa péh. Adëb bä had'yyt hẽ ta tii bä. Dooh wäd atsëm. 26 Sahõnh hẽ hëëj babuuj rabajëë p'ëë da panang hẽnh P'op Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa, ta hã raweh'ëëh hyb n'aa.§ 27 Dooh nesaa pé t'ĩĩ hẽnh hajëë pëë péh. Dooh da rajëë pä bä ta tii bä kabarii hã h'yy ka'eeh do paah, P'op Hagä Do wad'ii do paah. Jããm hẽ hajëë p'ëë da ta tii bä B'éé T'aah wë hanäng do edëb had'yyt do gadoo do sa häd heen n'aa hã sa häd kerih doo.

22

Tamii edëb had'yyt hẽ hanoo do ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä kä, tamii awäd had'yyt hẽ do naëng hanoo do ããs metä wäd kän hã ỹỹ. Paras-ko s'ëëb hadoo, tak'ëp ty ganäm pä tëg hawak do hadoo tamii. P'op Hagä Doo, B'éé T'aah daheeh sa bagã tyng n'aa bä naa taganyyh. 2 Ta tyw n'aa panang hõõ bä tabës do hoo gad'oo bä tamii mahyng. Ta nabyy me, ta nabyy see me na-ããj hẽ tabahäng joom ji hed'ëëp doo. Kamarab hẽ had'yyt hẽ ti rabeaak. 12 nuu me sét ta baab ken'yyh rabeaak. Dooh hëëj haw'ããts hẽ babuj n'aa rahob wäd bä nahëëh, baad had'yyt hẽ rababok tan'oo bä ta ti joom g'aad. 3 Ta tii bä dooh ky n'aa kawasee do tanyy wäd bä. Tii d' tawén hadoo da, panang bä né hẽ P'op Hagä Doo, B'éé T'aah rabag'ããs do tyng n'aa batooj kän do hyb n'aa. P'op Hagä Do karapee, panang buuj, rahyb n'aa jew'yyk da ta hã. 4 Rahapäh da P'op Hagä Do mamets. Sa maboor hã

† **21:19** Hãd pëëh ty gadoo ta ti jas-peh . ‡ **21:19** Hãd ty gabajaruut ti sapiro . § **21:19** Hahiin, rii näng ti agata . ** **21:19** Hapëëh ty gadoo ta ti emerad . †† **21:20** Hãd hasẽnh ty gadoo ta ti onis . ‡‡ **21:20** Hãd hahiin ta ti rubi . §§ **21:20** Hapees ty gadoo ta ti kirisorit . *** **21:20** Hapees ty gadoo ta ti beriwo . ††† **21:20** Kata ty gadoo ta ti topasijo . ‡‡‡ **21:20** Jawaraah tyb ty gadoo ta ti kirisop . §§§ **21:20** Kata hãd hiin do hadoo ta ti jasĩn-to . * **21:20** Sããnh tyb hadoo ta ti ametis . † **21:21** Nu nad'ëëd its perora häd näng do badäk hahỹỹ bä ji aw'yyt doo. Tak'ëp tanu eh hahỹ perora. ‡ **21:24** Jesus hã h'yy kae däk do ti ta tii. Jesus hã h'yy kana'eeh do paa p'ooj ub radewäts bëënh akajar hahõng doo me. § **21:26** Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä hahỹỹ da: “Panang hẽnh ramajëëh da badäk hahỹ hëëj babuuj sa ma ky n'aa gebah doo, rakaweh'ëëh hanoo doo, P'op Hagä Do hã takan'oo däk hyb n'aa kä, P'op Hagä Do kawehëë däk hyb n'aa kä.”

takerii däk da ta häd. 5 Dooh wäd da atsëm. Dooh hyb n'aa wät pé sa bag, dooh hyb n'aa wät pé papỹỹj bag. P'op Hagä Do ti sa bag. Ta karapee rabagãã had'yyt da. 6 Tii bä ããs ky hadoo hã ỹỹ: “Te hub né hẽ sahõnh hẽ mahapäh doo, mamaa napäh doo, tahajaa ji ky dahé bä. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, ta ky n'aa rod h'yyb mahũũm do tamejõ wät ta ããs, nayyw hẽ hawät do ta karom sa hã tametëëh hyb n'aa”, näng ããs kyyh hã ỹỹ.

7 Tii bä Jesus ky hadoo: “Bë hyb n'aa matakä da! Nayyw hẽ da ỹ matëëh. Ky n'aa kedëng da, ta jawén hawät do ky n'aa hahỹỹ hã kerih do ky daheeh doo”, näng.

8 Ỹ Jowãw, ỹ né hẽ ti sahõnh hẽ hahỹ maa napäh doo. Ỹ né hẽ ti sahõnh hẽ hahỹ hapäh doo. Sahõnh hẽ ta ti ỹ maa napäh jawén paa bä, ỹ bahapäh do jawén paa bä, ỹ badëë jat tũũ ããs sahõnh hẽ ta ti hã ỹ metëëh do tsyym pa, ta hã ỹ j'aa etsë hyb n'aa paawä. 9 Tii b' taky hadoo: “Dooh. Tii d' madoo manäh. P'op Hagä Do karom né ỹỹh, ta karom mabahadoo doo da né hẽ, a wakããn hedoo do Jesus ky n'aa rod ta karom rabahadoo doo da, sahõnh hẽ hahỹ kerih do ky dah'eeh do ta karom rabahadoo doo da naããj hẽ. P'op Hagä Do ti maj'aa etsëë!”, näng ta kyyh.

10 Tii bä taky hadoo ẽnh hã ỹỹ: “Majejën manä ta jawén hawät do ky n'aa hahỹỹ hã ma kahé bäh hã kerii däk doo, edaa däk do hyb n'aa kerii däk do kajaa. 11 Edaa däk do hyb n'aa ta ti kajaa doo, na mabok nesaa doo gó nesaa do moo heb'ook doo, rakanarẽn bä rah'yy kawanareem bä. Na ji h'yyb hasuts däk do hadoo hanoo doo gó rababok nä hỹ jawén sa h'yyb hasus do hadoo do hã rakanarẽn bä rah'yy kawanareem bä. Tii d' nado baad hadoo do moo bok doo. Taw'ããts hẽ baad hadoo do ramoo boo had'yyt hẽ. Ti hadoo ẽnh tsyt hẽ P'op Hagä Do wë habok doo. Taw'ããts hẽ tii da né hẽ rababoo had'yyt hẽ”, näng ããs kyyh.

12 Ti Jesus ky hadoo: “Bë hyb n'aa matakä da! Nayyw hẽ da ỹ kajaa. Ỹ kajaa bä kä ỹ manaa da sahõnh hẽ ta säm. Ramoo bok do pénh da ỹ banoo sahõnh hẽ sa hã ta säm. 13 Ỹ né hẽ Aw-Pah, ỹ né hẽ Omekah. Ỹ né hẽ jããm hẽ pooj jé hawät doo, ỹ né hẽ tagadëëg ub hawät doo. Ỹ né hẽ sahõnh hẽ du doo doo, ỹ né hẽ sahõnh hẽ gawats'iik doo. 14 Ky n'aa kedëng da sa saroor rahetsyyd wät doo.* Sa hã takan'oo däk panang Jerusarẽnh papuuj gó rabajëë p'ëë hyb n'aa. Sa hã takan'oo däk joom ji hed'ëëp do ag rabepóh hyb n'aa. 15 Ajyy ỹỹj awaar nesaa do hedo padëëk doo, mehëm doo, sa ỹỹm sa patug nadoo do sii ha'ỹỹh doo, sa da hadoo do dahej'ëëp doo, kabarii hã h'yy ka'eeh doo, te hub nadoo do gen'aak do na-ããj hẽ, dooh rahaja bä rajëë pä bä ta tii bä.†

16 “Ỹ Jesus, ỹ mejõ däk ããs karom ỹ seeh, hã ỹ h'yy ka'eeh do hã sahõnh hẽ hahỹ tamaher'oot hyb n'aa. Ỹ né hẽ ta ti Dawi panaa Dawi hã P'op Hagä Do ky däng do paah. Watom tak'ëp gabarëëh do hadoo ỹỹh”,‡ näng Jesus kyyh.

17 P'op Hagä Do Sahee, B'éé T'aah ỹỹm pan'aa§ na-ããj hẽ ky hadoo Jesus hã: “B'ëëp ahyyh!”, näk sa kyyh. Taw'ããts hẽ hahỹ maa new'ëë do ti na-ããj hẽ raky hadoo: “B'ëëp ahyyh!” Jé hoo kaanh do hadoo doo, jé karẽn doo, taw'ããts hẽ tabana Jesus wë, tagadoo hyb n'aa naëng ji edëb had'yyt hẽ hanoo doo, bag hẽnh kan'oo däk doo.

18 Tak'ëp péj ỹ maher'oot ta jawén hawät do ky n'aa hahỹ ma kahé bäh hã kerih do maa napäh do hã. Hahỹỹ da bë ỹ maher'oot: Hahỹ kerii däk do bahắnh herih pé ta hã, ta ti hedoo do hã P'op Hagä Do anoo da baad nadoo do ta ky n'aa hahỹ ma kahé bäh hã kerii däk doo, ta bahắnh ji erii bä. 19 Ta jawén hawät do ky n'aa, hahỹ ma kahé bäh hã kerih do ta ky n'aa wób hado hõm péh, ta ti hadoo do hã dooh P'op Hagä Do an'oo wäd bä panang tsyt hẽ kasëëw däk doo hẽnh tajëë suun bä, ta ky n'aa hahỹỹ hã kerih doo. Dooh tan'oo wäd bä joom ji hedëp do ag tepoo bä, ta ky n'aa hahỹ ma kahé bäh hã kerih doo.

* **22:14** Ji saroor ji hetsyyd wät do ky n'aa gó tabeh'ũũm ji h'yyb tym ky n'aa. Baad hado däk ji h'yyb, Jesus ji hyb n'aa dajëp do hyb n'aa. † **22:15** Tabanesaa hẽnh, akajar hahõng doo bä radewäts bëënh tii. ‡ **22:16** Watom tapaj'ëë bä bawag däk do heen n'aa hadoo Jesus, papuuj P'op Hagä Do moo wät do kajaa do tametëëh do hyb n'aa. § **22:17** Ta hã h'yy ka'eeh do tii.

20 Hahỹỹ da Jesus, hahỹỹ hã bë tama-
her'oot do kyyh: “Nayyw hẽ da ỹ bahyng ỹ
matëëh doo. Né hup ỹ né hẽ”, näng.

“Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ. B'ëëp ahyy
Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo”, näng ỹ
ta hã.
21 Ỹ karẽn Jesus Hyb N'aa Jawyk Do ky
enyym P'op Hagä Do karapee sa wë. Tii d'
né hẽ taw'ããts hẽ. Jããm hẽ kä.